Ἅπαντα ἰδιόχειρα.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

Αα Ββ Γγ Δδ Εε Ζζ Ηη Θθ Ιι Κκ Λλ Μμ Νν Ξξ Οο Ππ
Ρρ Σσ Ττ Υυ Φφ Χχ Ψψ Ωω.

ΑΑα ΒΒβ ΓΓγ.

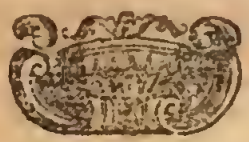

Ἐτυπώθη ἐν Ῥώμῃ, ἀφ' Θεοχίσου Ζαρίτου,
Ἐτει τῆς Θεοχορίας.

ϛ φ οξ.

διηγεῖσθαι. θαῤῥῶ μὴν οὖν ἐπὶ τοῦτο τοῦ θεοῦ τοῦ τῆς εἰρήνης παῤῥησιάσασθαι, ὅτι καὶ αὐτοὶ τοῖς λόγοις πειθόμενοι, τῇ ἀληθείᾳ ὑπεχωρήσατε, δυγνωμοσυνίαν καὶ δύσθεσιαν τοῦ θεοῦ δόντες, ἀπολαβόντες δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἐσωσατε. σημεῖα γὰρ τούτου δοθήσεται, ἐὰν ἀλλαγῇ ἡ μείωσις τῆς δυσεβοῦς καὶ παρούσης ὀργῆς γένηται· οὐδὲ τὸ ὀρθόδοξον καταβέβηκεν. ἄπαγε· οὐ καινοτομία εἰσάγεται· μενεῖ γὰρ ἃ εἰλόμεθα μᾶλλον θανάτου, ἢ φθορᾶν λιπαινομένων τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ ὁμολογίας, σώπτε πίνειν ἀδελφοὶ Θεοῦ κελεύω, σώπτε. ἕως πότε ὀλιγοπιστεῖτε καὶ διστάζετε; ἕως πότε εἰ καὶ μὴ ἀμφοῖν, θατέρου γοῦν χολᾶτε πρὸς ἀλλήλους; ἀλλ' ἄρθητε οἱ νωθεῖς· οἱ χαμερπεῖς ὑψώθητε· μὴ τὸν κακὸν ὕπνον ὑπνώσωμεν ὑμῖν, φησὶν ὁ λόγος τὰς τῆς ἀληθείας ὀλισθαίνοντες· λυθήτω τὸ μεσότοιχον τῆς φραγμοῦ· γενώμεθα σῶμα ἓν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν κεφαλὴν· ὅτι δὲ κεφαλὴ αὐτός ἐστιν ὁ χριστὸς, ᾧ πάντα ὑπετάγη καὶ διδασκάλῳ καὶ τῆς ζωῆς χορηγῷ, δυσεβῶς καὶ καθαρᾷ τῇ συνειδήσει πεμφθέντες, γνώμεθα τὸν θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ· ἐξ οὗ ἀϊδίως ἀχρόνως τε καὶ ἀῤῥεύστως καὶ ἀπαθῶς ἐκπορεύεται τὸ, τε πανάγιον καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ πνεῦμα· τὸ σὺν τῇ παρούσῃ, ὡς ἂν περβολίως, ἀϊδίως καὶ ἀρχρεοδῶς περβαλλόμενόν τε καὶ συμπεριδρόμενον καὶ δι' αὐτοῦ πηγάζον καὶ ἀναβλύζον οὐσιωδῶς καὶ ἐνυποστάτως, σεβάσιόν τε καὶ χορηγούμενον· ἥτις ἄκρον δύναμιν, καὶ ἀπολύτων βασιλείαν, καὶ ἀθάνατον ζωὴν καὶ μακαριότητα· ἵνα γένοιτο πάντας ἡμᾶς ὀλιτυχεῖν, καὶ μὴ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ ἐκπεσεῖν, καὶ τόπους, οὓς οὐκ ὀλισθοπεδῶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου τοῦ διαπόντου ὑμᾶς καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Τέλος τοῦ πέμπτου κεφαλαίου καὶ τῆς ὅλης πραγματείας τοῦ Γεννα-δίου.

αὐτῆς σε χαίρειν ἀξιοῦντα· ὡς τι ὅσα αὖ δήσῃς ἢ λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ταῦτα ἐν ἢ λελυμένα καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐ γοῦς ἆρα καὶ τοῦτο, ἅπερ ὁ μὲν, τῷ τῆς γραφῆς ἐρμηνείαν ὑλικὸν ἐν αὐτῷ, καὶ τῷ τοῦτον ἐπιγνῶναι ὡδὲ τὸ τῆς σοφίας χρηστὸν ἐδωρήσατο· ὁ δὲ σὺ τῷ λύειν καὶ δεσμεῖν, ἐ τῷ γεῦται καὶ δύσεβῶς πιστεύειν ἐκοινῶ χειρὸν τὸν ἐὸν ἐ θεοῦ δι' αὐτῷ ἐγκελεύεται· πειθηπ λοιπὸν, ὅτι ἀδὲ τῆς ἐ πέτρου ὑποταγῆς σωθῆναι οὐ δύνῃ, καὶ εἰκότως· ἐκεῖνος γὰρ ὄζει ἡ θύρα τῆς σωτηρίας· ὁ μὴ εἰσερχόμενος δι' αὐτῷ εἰς τὸ τῆς πίστεως ἐπίγνωσιν, τοῦτ' ἔστιν, ἵνα γνώσῃ αὐτὸν ὁ ποτηρητὴς τοῦ χριστοῦ, οὐ δύναται εὑρεῖν ποτὲ σωτηρίαν. ὥσπερ γὰρ φησιν ὁ χριστὸς, ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας, ἀλλὰ ἀλλαχόθεν ἀναβαίνων, ἐκεῖνος κλέπτης ὄζει καὶ λῃστής· οὕτω ἐ ὁ διὰ θύρας αὐτὸ πέτρος φησίν. ὁ μὴ πιστεύων δι' ἐμοῦ τὸν υἱὸν τοῦ ἀοράτου θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν θεὸν σαρκὶ, ἐ παθόντα, καὶ ἀναστάντα, ἐ τ' ἄλλα τῆς οἰκονομίας μυστήρια, ὧν αἱρετικός ὄζει, καὶ σωθῆναι ἀδύνατον ἐμοὶ δοκεῖ. ταῦτα τοίνυν ἐ ἅπερ ἡ πλήρης πᾶσα τῆ διδασκάλων γραφὴ ἔχουσα, τῇ ἐκκλησίᾳ ὑποτασσώμεθα καὶ ἐν αὐτῇ μένωμεν, καὶ ἐν τῇ ὑποταγῇ αὐτῆς διατρώμεθα· δεξώμεθαι εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἵνα ἴλεων τὸν κύριον ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἀποδόσεως. γένοιτο, γένοιτο.

Ἐπίλογος.

Ἤδη καὶ δυνατὸν τοῖς ἡμετέροις ὑπάρχειν ἐπληροφορημένοις, ἐξαπολογησάμενοι τῷ ἐν τῇ ὁρθοδοξίᾳ σωιόδου πάντα ἀρθέντα. εἰρήκαμεν δὲ ταῦτα, λόγῳ τῷ κοινῶν πατέρων καὶ διδασκάλων λαβόντες ἀφορμὰς, οὓς ἡ ἐκκλησία δοξάζει ἁγίους, ἔχοντας αὐτῷ ἐπόμενοι· καὶ τοὺς ταῦτα θεολογήσαντας ἐ ὡδὲ διδοκότας, ἀληθῆ ὄντας λόγοδιδόμενοι, οἷς ὁ ἰησοῦς ἐν τῇ σωιόδῳ μὴ δυνάμενος αὐτὸ λύσαι, ἐ ἀποῤῥήσας τὸν ἀγῶνα ἐξέκλινε· τετέλεσται δὲ τὸ ἔργον ἡμῶν, οὐκ ὀλίγα μοχθήσαντα ἐ πεπονηκότα. διὸ, πάντας τοὺς διερχομένους ταῦτα ὡδὲ καλῶ, μὴ μῦ σκανδαλίσῃς, ἢ πεισμονῆς, μηδὲ φορᾷ τὸ ἴδιον ἀποβλέποντας βούλημα, δόξαι· ἀλλὰ μᾶλλον καθαρᾷ διαθέσεως τῷ ἑαυτῷ σωειδήσει κεῖται ὑπήσαντας τοῖς ῥηθεῖσιν. οἶμαι γὰρ τὸν ταῦτα τὸν ὁδηγὸν τὸν τρόπον, τῆς νόσου ἀπαλλαγήσεσθαι, καὶ τῷ ἐκπαθοῦς καὶ πονήσαντι, χάριτας ὁμολογήσῃ· σωναγάγοντα τὰ ῥητὰ πολλαχόθεν καὶ σωαρμόσαντα. ὑπέρημαι δὲ τὸν πόνον, ὡς οἶδε κύριος ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, οὐ δόξαν τινὰ θηρεύομενοι φέρεσθαι, οὐδὲ κέρδος ἑαυτοῖς φέροντοιοῦσαι ἐκλόμενοι, ἀλλὰ καθαρᾷ καὶ δίλαβεῖ γνώμῃ, τῇ ἀληθείᾳ ὅσον οἷόν τε συναγορεῦσαι γλιχόμενοι· ἢ τις τοῖς μὴ φερδήλως τοῖς ἁγίοις ἀπλήκτῳ ἐθέλουσι, ἔστω ὡδὲ διάκριτος. ἐπὶ κἀκεῖνο ἐφειμένοι, ἔ ἔργου ἥψαμεθα, ὡς αἱ οἱ λόγων τοιούτων ἄπειροι, ἐ ὅμως φᾶσὶ τὸ δόγμα τοῦτο διεξάζοντες, μὴ φερφασίζοιντο ἔπ, τὰς γνώμας καὶ ῥήσεις τῷ ἁγίων μὴ εἰδέναι σαφῶς· ἵνα ταῦτ' ἔδοξέ μοι δίκαιον τῷ συντάξει τῷ ῥητῷ ταύτην ποιῆσαι, ἐ τοῖς ἐκλομένοις κἀκεῖνα ποτὲ, ὥσπερ διωγμάτινά πολυτελῆ φερθῆναι· κἀντεῦθεν ἡ τῆ θεοῦ ἐκκλησία, ἡ ἄσπιλος νύμφη, ἡ μηδένα αὐτῇ ἔχουσα ἢ ῥυτίδα, λαμφερτέρα ἢ λίαν αὐθις ἀναφανήσεται, ὥσπερ ἐῶ ἐ ἔστι καὶ ἔσται, κἀν διαρρήγνυσιν οἱ τἀναντία φερνοῦντες· οὐδαμοῦ γὰρ εὑρήσει πλανωμένη, οὐδ' ἑτέραν δόξαν κηρύττουσα· ἀλλ' αὐτὴν ἐκείνην, ἰῶ δατὸ τῷ σωτηρίου ῥύλαβεῖ σώματος. δίομαι δὲ ἐ αὖθις ὑμῖν ὦ φίλτατοι, διελθεῖν αὐτὰ μῦ ἀγάπης καὶ τῆς ἐν πνεύματι πίστεως· καὶ εἰ μὲν ἀληθῆς καὶ δίκαια δόξῃ, πειθέσθω· εἰ δὲ τοιοῦτον, ἀποδῦσαι· καὶ τοὺς λόγους φερθῆναι, γραφῇ ὡδὲ δόντας· ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ἐξεπιφάμενοι, τὸ δοκοῦν μῦ ἀγάπης εἰπωμεν, ἢ μεταπειθέντες ἢ

ἐξαγε-

Ἠκουσας τὴ χρυσὴ τῇ ψυχῇ κ̀ τῷ σώματι; ἤκουσας ϝ θεορρήμονος κ̀ θεοφεύ-
γεος τῦ δι πατρός; ὃν οἱ πολεμιώτατοι τλιὼ ἐκκλησίαι ἀφαίζονται κ̀ λίθῳ πε-
ραδίδουσι· ἡ δὶ ἐκκλησία αὐθῖ. κ̀ ῥίπτουσι μὲν οἱ μαχόμενοι βίλη, ἀλλ' αὐτὸ
βάλλουσι. δι᾽ ἃ τί ταῦτα; διότι χρισὸς αὐτλιὼ ἐστήριωσι· χρισὸς αὐτλιὼ τῷ ἰδίῳ
αὐτοκτίσαντι ἄμματι· δι᾽ οὗ ὁ οὐρανὸς ἐστήριωται· γῆ ἔδρασαι. τῷ λόγῳ γάρ φησι κυ-
ρίυ, οἱ οὐρανοὶ ἐστηριώθησαν, κ̀ τῷ πνεύματι ϝ στόματος αὐτοῦ, πᾶσα ἡ δύναμις αὐ
τῷ, οὐκοῦν τῷ λόγῳ ᾧ ἐστηρίωσι τὸν οὐρανὸν, ἐστήριωσι τλιὼ ἐκκλησίαν αὐτοῦ, εἰ-
πών· ὅτι ταύτην τὴν πέτραν οἰκοδομήσω μου τλιὼ ἐκκλησίαν. ποίαν πέτραν; τὴν πε-
τρᾶν τῆς πίστεως ὁμολογίαν πάντες ϝ ἁλιέως· ἥτις στηριωθῖσα, ὀχυμῶμεν ἀσάλευτοι
κ̀ ἀκλόνητοι κ̀ ἀπόρθητοι, ὥσπερ κ̀ ὁ οὐρανὸς ἵσταται κ̀ ὀχυμῶμεν τῇ δυνάμει
ϝ λόγου. διὸ ἐν οὐρανῷ κ̀ ὅτι γῆς ἡ ἐκκλησία κ̀ ἁγία ὀφί· μᾶλλον δὶ κατὰ τὸν
χρυσορρήμονα κ̀ χρυσολόγον τόνδε πατέρα, κ̀ ϝ οὐρανοῦ κ̀ τῶν ἀγγέλων ἓ πά-
σης τῆς κτίσεως, ἡ ἐκκλησία τιμιωτέρα. διὸ κ̀ ἐπάγει λέγων ὁ χρισὸς, ὁ οὐρανὸς
κ̀ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὶ λόγοι μου, οὐ μὴ παρέλθωσι· τουτέστιν, δι᾽ ὁλοκλήρου
ὄφι τὸν οὐρανὸν κ̀ τλιὼ γλιῶ κ̀ τὰ πάντα σαλευθῆναι, ἢ τλιὼ ἐμλιὼ ἐκκλησίαν· ὅτι-
δραμοιῶται μὲν οἱ αἱρετικοὶ, ἀλλ' οὐ καταχύσουσιν. διώσουσι ταῖς κεφαλαῖς αὐτῶν ἐν
τῇ πέτρᾳ, κ̀ σκορπισθήσονται· ὅτι ἐν τῇ πέτρᾳ ἡ ἐκκλησία τεθεμελίωται. διὰ τῦ-
το ἡ ἐκκλησία ὥσπερ πέτρα, μένει ἀσάλευτος· ἀσφαλὴς ἡ πεποίθησις· ὁ χρισὸς
ἔφη. οἱ γὰρ ἐξ ἀρχῆς τῦ κηρύγματος αὐτλιὼ πολεμήσαντες, κ̀ πολιορκήσαντες, ἠ-
φανίσθησαν κ̀ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἤχου ἀπώλετο, ἡ δὶ ἐκκλησία κεῖθεν ἓ λάμ
πει ὡσεὶ τὸν ἥλιον. ποῦ οἱ βασιλεῖς οἱ αὐτλιὼ τυραννήσαντες; ποῦ οἱ ἄρχοντες; ποῦ
οἱ αἱρετικοί; ποῦ ἄρειος ἓ δύνομος; ποῦ νεστόριος ἓ διόσκορος; ποῦ σεβῆρος κ̀ δί
τυχής; ποῦ οἱ περὶ αὐτῶν, κ̀ οἱ μετ' αὐτοὺς πάπαι; οὐκ ἀπώλοντο; οὐκ ἠφανίσθη-
σαν; ἀλλ' ἡ ἐκκλησία κ̀ τότε κ̀ νυῦ ἓ ἀεὶ ὄφι τι ἓ ἴσαι μέχει κ̀ αὐτῆς τῦ αἰῶ-
νος τῆς σωτηλείας ἓ τελειώσεως. Ἐπεὶ οὖν τοσοῦτα κ̀ λίαν καλὰ ὑπὸ τῷ ϝ ἱε-
ροῦ ἐκείνυ πατρὸς μελιῤῥύτων περιθήκαμεν λόγων, δίον ἐστὶν ἵνα κ̀ ὅπερ συμέ-
βη ἐκείνῳ περσὰ χρυσῷ. διλαβίσεσθαι δικηῶσαι· οὕτω γὰρ εὐθέως εἰς τὸν βίον
αὐτῦ, ὃν ὁ μεγαφερεκὴς γεγράφει, οὗ ἡ ἀρχή· κ̀ πάντων μὲν τῷ κῷ θεὸν πολιτεύ-
σαμένων ὁ βίος, μᾶ πολλὰ ἄλλα φησί. Τούτῳ δὶ νυκτὸς εἰς περσὰ χλιὼ ἰσαμέ-
νῳ, φαίνεταί π θεῖον κ̀ ὀφθαλμῷ ἐνηλάτειον· κ̀ ὥσπερ εἰς μέσον αὐτὸ θεῖναι
γλώττης ἀγών, οὕτω δὴ κ̀ ἀκοῦσαι, καινόν π κ̀ φερεκυδίσαζον, ἀλλὰ κ̀ περσὶ
χλν δίον τὸν νοεῖν· κ̀ γὰρ οὐδὲν ἦττον ϝ φόβου, κ̀ ἡδονῇ συγκέκραται τὸ δήγημα·
δίο πηὶς αἴρες, λαὸς τλιὼ κολλιὼ, φοβεροὶ τλιὼ ἔθνη, ὑρανόθεν ἔδοξαι αὐτῷ κα-
πλεῖν· κ̀ τῷ μεγάλῳ τούτῳ, κ̀ αὐτῷ περσεύχεσθαι φαιομένῳ, κ̀ περσεπειν
περσελθεῖν· ὧν ὁ μὲν, τόμων, ἄπτερος δὶ, κλεῖς κατέχειν ἐφίεις· τὸν ἰωαννίλιν δὶ, τὸ
καινὸν αὐτῷ ϝ εἴδεις καταπλαγῆτα, φόβῳ ληφθῆναι· τοιὲ δὶ, τῷ χρεῶν ὄπλαβο
μένους, δέχεσθαι, λύειν τὸν τόνον αὐτῷ, κ̀ θαῤῥεῖν ἐγκελεύειν· τῷ δὶ, πυθο
μένῳ τίνες αἱ εἶεν, οἷα τηλικαῦτα δίξεις ἠξιωμένοι, περὶ αὐτὸν ὑπολύθαι, μὴ
φοβεῖσθαι τούτους εἰπεῖν· οἶδε, ἡμεῖς ἥκομέν σοι πεμφθέντες ὑπὸ χρεῶν· εἶτα τὸ μὲν
τλιὼ χεῖρα ἐκτείνοντα, τὸν τόμον ὄπλανοίγειν, δίξαι τὰ λίγοντα τὸ βιβλίον· ἐγὼ γὰρ
ἰωάννης, ὥσπερ ἡ ϝ θεοῦ σοφία τὸ σῶμα αὐτὸν, κ̀ ὄπλαποστεῖν αὐτῷ παρεδίξατο. ἥτις
δὲ σοι κ̀ δι᾽ ἡμῶν τὰ τῷ γεγραφὼν εὐλαβῶς θήσομ· κ̀ γλεκαγωγήσομ ταύτης περὶ τὴν
ὄπάγωσιν· τὸν δ' ἄλλον, δίξαι, κ̀ τλιὼ χεῖρα ὁρίζοντα φάναι, τὰς δὶ τὰς κλεῖς· ἐμὲ
δὶ πέτρον ἴδαι, τὸν ὑπὸ θεοῦ ταύτας ἐγχειρισθέντα· ὃν κ̀ νυῦ δι᾽ ἐμοῦ πίστευε, τῆς

αὐτῆς

οὐ μὴ παρέλθωσι. καὶ καλῶς· ὁ γὰρ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀυπέρ τὸ οὐρανοῦ δυνατώτερος· ὁ γὰρ οὐρανός, ἔργον τοῦ λόγου. εἶπεν ὁ Θεός, γένηθήτω οὐρανός, καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο. ἔτριζεν ἡ φύσις, καὶ τὸ κενὸν οὐδέν· καὶ γὰρ διαφορὰ ἔστι τῆς φύσεως. καὶ τοῦτο μεταβαλεῖν. ἐγὼ αὐτὸν οὐκ ἐδυνάμην, ὁ τὸν οὐρανὸν εἰπὼν· ἀλλ' ἦν γὰρ οὐρανοῦ αἷμα οὐκ ἐξέχεον· ἦν γὰρ οὐρανοῦ οὐκ ἐσταυρώθην· ἦν γὰρ οὐρανοῦ, οὐσάριον σῶμα οὐκ ἀνέλαβον· καὶ τί λέγω οὐρανοῦ; ἀγγέλων σῶμα οὐκ ἀνέλαβον· ἵνα μὴ θῇς ὅτι οὐρανοῦ καὶ ἀγγέλων ὁ πάσης τῆς κτίσεως ἢ ἐκκλησία πρωτότοκα. ἴδε τοῦτο, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται οἱ δὲ λόγοι μου, οὐ μὴ παρέλθωσιν. διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀφανισθῆναι, καὶ τοῦ γῆν σεισθῆναι, ἢ τοὺς λόγους τοὺς ἐμοὺς ἔδει πᾶσιν. τίνες ἦσαν οἱ λόγοι αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου· ἔδωκέν μοι χολὴν εἰς βρῶσιν· ἐκ τούτου ἀμφιβάλλω ἐγώ, ἀλλὰ τὸν αἱρετικὸν ἐπισκοπῶ. τί οὖν εἰσὶν οἱ λόγοι; ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. ποῖοι λόγοι; οὐ εἶ πέτρος· καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οὐκ εἶπεν ἐπὶ πέτρῳ, οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ πέτρου, τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ᾠκοδόμησε· τί δὲ ἐστὶν ἡ πίστις; οὐ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. πέτρον ἐκάλεσε τὴν ἐκκλησίαν, δηλονότι τῶν κυμάτων, καὶ μὴ σαλευομένην· καὶ γὰρ ἡ ἐκκλησία θλίβεται πανταχοῦ, ἀλλ' οὐ νικᾶται. τί οὖν ἐστὶν ἐπὶ τῇ πέτρᾳ; ἐστίτιν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ πέτρου, οὐκ ἐπὶ χρήμασιν· οὐ λίθους βάλλεις, οὐ ξύλα, οὐ σίδηρον; οὐχὶ φησίν· οὐ γάρ ἐστιν ἀξία τοιαύτη οἰκοδομή· ταῦτα οἷα αὐ εἴη, ταῖς χερσὶν λύεται· ὁμολογίαν δὲ, οὔτε δαίμονες νικῆσαι δύνανται· καὶ μάρτυρες οἱ μάρτυρες, οἱ τὰς πλευρὰς ξιφίδιοις, καὶ τῷ πίστει οὐκ ἀπολλύουτες. ὦ ξένον θέαμα τῶν· ὁ τοῖχος διορύττεται, καὶ ὁ θησαυρὸς ἁρπάζεται· ἡ σαρξ διαπανᾶται, καὶ ἡ πίστις οὐκ ἀναλίσκεται· τοιαύτη τὴν μάρτυρον ἡ δύναμις. ὅτι τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. θερσίζετε τῇ ἀκριβείᾳ· ἐπεῖνος καλεῖ πύλας ᾅδου, τοὺς θανάτους πλήττοντας. τί οὖν, εἰς τὸν ᾅδου εἰσέρχεταί τις ὅτι κινδυνεύσῃ; ναὶ ὥσπερ γὰρ πύλαι πόλεως εἴσοδος εἰς τὴν πόλιν, οὕτω πύλαι ᾅδου, εἴσοδος εἰς θάνατον. ἴδε τί γάρ ἐστιν οὐ καλοῦσι τοὺς πυρασμούς; οὐχί· ἵνα διίξω μου τὴν δύναμιν· ναὶ μὴ τῆς αὐτὴν πολεμῆσαι, ἔχουσιν εἰπεῖν, εἶτα ἐπολεμήθη, ἐνικήθη καὶ· ἴδε τοῦτο ἀφίημι αὐτὴν πολεμηθῆναι, ἵνα μὴ τῇ ἐρημίᾳ τῶν πολεμούντων, τὰς τῆς νίκης δόξης ἔχωσι· καὶ πύλαι ᾅδου· οὐκ εἶπεν οὐ προσβαλοῦσιν αὐτῇ· τί οὖν, πολεμηθήσεται μὲν, οὐ νικηθήσεται δὲ. χειμάζεται ἡ ἐκκλησία, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται· ἀλλ' οὐ γίνεται ὑποβρύχιος. δέχεται βέλη, ἀλλ' οὐ δέχεται ξαύμαξα. δέχεται μηχανήματα, ἀλλ' οὐ πύργος οὐ σαλεύεται. καὶ τί λέγω ἡ ἐκκλησία; ἵνα λόγον ὁ ἀληθὴς ἰφθὴν ἔχῃ; καὶ εἶπεν ὡς πύργος ἄσειστος. πόσοι τύραννοι ἐφιλονείκησαν ἀφανίσαι τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὅτι γὰρ τῇ πέτρᾳ τεθεμελίωται. ἐντέτασαι πόσοι τύραννοι, βασιλεῖς, ἡγεμόνες, δεκεμύριοι· ξίφη ἠκονημένα· θηρία ὀδόντας· θάνατοι φοβερώτατοι· πῦρα καὶ κάμινοι· καὶ τοῦ μὴ θελῆσαι αὐτὰ ἐξικνεῖσθαι ὁ ἀθλοθέτης, τοῦ δὲ ἐκκλησίαν οὐκ ἔβλαψε· ἀλλὰ τί; πύλαι γὰρ ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ μαρτυρεῖ τὰ θεάματα· μαρτυρεῖ τὴν ἡλιόμβρυν ἡ πίστις· πόσοι ὑπολείπονται μὴ θεωρηθῆναι; ἀλλ' οἱ μὲν πολεμήσαντες, σεσήρασι· καὶ λέθη ἔδοξε δηλοῦται· ἡ δὲ ἐκκλησία αὐδεῖ. ποῦ Κλαύδιος; ποῦ Λύσιος; ποῦ Τιβέριος; ὀνόματα δεῖ φιλῶ, τούτων δὲ οὐδὲ μέμνηται· ἐπειδὴ γὰρ τοῦ ἐκκλησίαν ὑπολέμησαν, καὶ τὴν μνήμην ἀπώλεσαν· ἡ δὲ ἐκκλησία ἔφερ τὸν ἥλιον λάμπει.

ὅτε λέγῃ· ἴσθι σὺ πνευματικὸς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός· οὐκ ἔστιν ὁ λίθος ὁ ὀρυχθεὶς ἄνευ τεκτονικοῦ ἀναστηθῆς. ὁ δὲ χριστὸς φησὶ τὴν πέτραν, αὐτὸ τὸ πέτρος, ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ λοιπά, ὡς πολλάκις εἴρηται. Ἴδοὺ οὖν δέδεικται ὅτι πέτρα καὶ λίθος ἡ τῆς χριστοῦ ἐκκλησία ἐστίν. ὅτις οὖν ἐν αὐτῇ οἰκοδομεῖται, φῶς ἐν αὐτῷ οὐκ ἔσται· ὁ δὲ μὴ οἰκοδομῶν τὰς ἐκκλησίας αὐτῆς, ἢ οἰκοδομῶν, ἢ φωτὸς ἐν αὐτῷ ὑπαρχούσης ἢ ἀληθινῆ, τὴ φωτίζουσα πάντα ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενον· φῶς γὰρ ἡ ἀλήθεια ἐστὶν ὡς γέγραπται· ἐν φωτίζοντες παρ' αὐτῆς οἱ θέλοντες ἐν μέσῳ τοῦ σκότους ἐστὶ· καὶ φωτίζονται παρ' αὐτῆς οἱ θέλοντες ἐν μέσῳ τοῦ σκότους ἐστὶ· οἱ δὲ μὴ βουλόμενοι ὑποπίπτουσι, τὰς αἰσίας σκότος καλύπτει ζεις ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ προσκόπτουσι καὶ συμβιβῶνται καὶ πίπτουσι καὶ τελευτῶσι ἔξω τῆς ζωῆς ὁ κύριος ἐστὶ πάλαι, ὅτε τὰ ἐμὰ προβάτα τῆς φωνῆς μου ἀκούει· τὰ δ' ἐκ ἐμοῦ, οὐκ ἀκούει μου τῆς φωνῆς· καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτά, καὶ σκορπίζει τὰ προβάτα. ὅτις ἔξωθεν καὶ τὰ λοιπὰ προβάτα, μὴ ἀκούοντα τοῦ ἀληθινοῦ φωνῆς· ὁ λιθοκτόνους γὰρ καὶ σκορπιστὰς αὐτοὺς εἰς αἱρέσεις καὶ ἀποστάσεις. ὅτι δὲ ἁγιασθῆναι δεῖ ἀπαθῆναι, ἢ πλασθῆναι, ἢ σωζεσθῆναι, ἢ ἀπολέσθαι ἢ ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μᾶλλον ζεὶ μαρμάρους αὐτῇ ταῦτα πάσχειν. δέδεικται μὲν καὶ πρότερον πολλαχῆ καὶ καλῶς λόγους· νῦν δ' ἰσχυροτέρας τινὰς δεῖ ἐκ τοῦ χρυσοστόμου, τῆς χρυσῆς σάλπιγγος ἐκείνου ἀκοῦσαι ἀκούσωμεν, ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς τὸν πεντηκοστήν. ἡ ἀρχή· ὁ οὐρανὸς ἡμῖν χάρτης σήμερον καὶ λίγα γὰρ ἐν αὐτῷ, μὴ πολλὰ ἄλλα, ἀλλὰ Πολὺ γὰρ θεῷ προτεκάδασται ἡ ἐκκλησία· ἡ τέχνις ἀσφαλιζομένη, ἀλλὰ χάρτου φυλαττομένη. ἡ δὲ ἐκκλησία ἐστὶ θεῷ ὁ οὐρανὸς καὶ γῆ ἐθεμελιώθη· καὶ θάλασσα ὡζηχώθη· καὶ αἰὼν ἐπληρώθη· ἔφθασεν ἐστυπώθη· νόμος ἐδόθη· προφῆται ἀπεστάλησαν· θαύματα ἐγένοντο· πίστεως ἐχρίζετο καὶ ἐβεβαιώθη· πάτραι ἐρρήγνυντο, καὶ πάλιν συνήπτοντο· μάννα κατεφέρετο, καὶ ἐχορηγεῖτο πάρισα δὲ ζωπιζα· ἡ δὲ τὴν ἐκκλησίαν προφῆται· ἡ δὲ ἐκκλησία ἀνάστασιν ἐποίησαν· καὶ τί πολλὰ λέγω; ἡ δὲ τὴν ἐκκλησίαν ὁ μονογενὴς ἢ θεὸς ἱδρύσατο, ἵνα τῆς ἐκκλησίας φείσηται· τὸ αἷμα ἢ ἰδίῳ αὐτοῦ ἐξέχεε ἡ δὲ τὴν ἐκκλησίαν· τοῦτο αὐτὸν ἀρδεῖ τὸ αἷμα· ἡ δὲ τοῦτο αὐτῆς τὰ φυτὰ μαραθῆναι ἢ λύναι, ἢ δὲ φυλορροεῖ· οὐκ ὑποκειται καὶ ἐῶν αἰώνας· ἢ δουλεύει χρόνῳ· ἐν θέρει μὲν καυσῶσι ζεῖς φύλλοις, ἐν δὲ χειμῶνι ἢ χιμασιμένη· οὐ γὰρ καιρὸν αἰώνας ἀλλ' ἢ ἀνυμφεύτως αὐτὴν χάρις θεωρεῖ· ἡ δὲ τοῦτο οὐκ εἰσαεῖται. ἀλλ' οὐκ ἔστι θαυμαστὸν, ὅτι οὐκ εἰσαεῖται· πόσοι ἐξ ἀρχῆς ἐπολέμησαν τὴν ἐκκλησίαν, ὅτε νεόφυτος ἐῶν ὅπλα κατ' αὐτῆς ἐκτισθησαν νικᾷ μὲν γὰρ ἡ δὲ τὴν ἢ θεῦ χάρις καὶ τὴν ἢ πνεύματος δύναμιν, ἢ βαπλοὺς ἐν δυσεβείᾳ, καὶ στρατηλάται καὶ ἡ οἰκουμένη πᾶσα τῆς πίστεως ἐκπεπλάζει. τότε δὲ ἐν ἀρχῇ ἐν τοσοιμείοις βαπλεῖς ἐν ἀσεβείᾳ· στρατηλάται ἀσεβεῖς· ἡ δὲ πάγματα ἀρχόντων· βωμοὶ ἀκαπόμωροι· πασπαχεῖ καπνός, ἢ κνίσεις ἀπὸ ἐμολύνετο· δαίμονες ἐδάκρυον· ἡ δὲ βολες ἐχόρευε· πατὴρ ἀπεκήρυττεν υἱόν· υἱὸς πατέρα· ἡ φύσις ἐχρίζετο καὶ ἡ δυσέβεια. τεῦ τοίνυν οἱ τολμῶντες τῇ ἐκκλησίᾳ κακοῦργα πάσχειν; ὅτι τεύφυτος ἐστὶν, οὐκ ἐδυήθη· ὅτι ἢ οὐρανοῦ ἔφατο, προσδοκᾷς αὐτὴς ἀθεμελίωτος; ὅτι ἡ γῆ δεκαπλασιάσαι οὐδὲ εἷς, αὐτῇ ἐκρέπεται, ἀλλ' οἱ ἑνδεκαπλασιάσαι μυριάδας ἐσαγήφυσαν· τεῦ, ὅτι ἡ γῆ ἐθάλασσα, οἰκουμένη καὶ ἀόριπτος χάρις καὶ πόλις καὶ πάντα τὰ πέρατα, τῆς δυσεβείας ἐπλήθη, τότε ἤτίζεις αὐτὴς κρατῆσαι; ἀλλ' οὐ δύνασαι χριστὸς ἀπρόφατον, ὅτι πύλαι ᾅδου οὐ κατηχύσουσιν αὐτῆς. δύνολώτερόν ἐστὶ τὸν οὐρανὸν ἀφανισθῆναι, καὶ τὴν γῆν ἐπαλθῆναι, ἢ τὴν ἐκκλησίαν πεσεῖν. τίς ταῦτα λέγῃ; αὐτὸς ὁ χριστός· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου

οὐ μὴ

χθὲν τὸ γράμμα τῦ ἁγιωτάτου καὶ κῦ πάπα ὁσιωτάτης τῆς ἁγίας ἀποστολικῆς ἐκ
κλησίας ὅπισθόπου τῆς ῥωμαίων Κυλιτίτου, μὴ τῆς θεοσφόρου τιμῆς ἀπαγωγικὰ
τωσαν. Λ'κούετε Λ'ρκαδίου καὶ Πουλχερίας, ὡς πασῶν ἔχει τὴν ἐκκλησίαν ἡ θεοτό
κος ὁ τῆς ῥώμης ἀρχηγέτις; ἆρα τί ἄλλο, ἢ θρόνον πασῶν ὀρθῶν κεφαλήν; τὸ δὲ εἰπεῖν
Κύριλλον μὴ τῆς θεοσφόρου τιμῆς ἀπαγωγῆσαι τὰ ὦδε τῦ Κυλιτίτου ἀποστολικὰ
μβεῖα, ἴδιξαν οἱ πατέρες ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς ἰδίας κεφαλῆς, καὶ μετ' αἰσθῆ
σεως ἀκροᾶσθαι τῆς λιτομβίων, ἐν δὲ τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ, ὃ κῦ θεῖον γράμμα ἐπι
γράφει, τοιάδε φησίν· Γνα ὁ μακαριώτατος ἐπίσκοπος τῆς ῥωμαίων πόλεως, οὗ τ
ἱερωσύνῃ κῦ πάντων ἡ ἀρχαιότης παρέχει, χάραν ἔ δ' παρρησίαν ἔχῃ ἐν τῇ πίστει ἔ
ἱερέων ἀναιρεῖν. Ε'πεὶ οὖν ἐν τῇ πίστει κῆ ἱερέων δ' παρρησίαν ἔχῃ ἔ ἀναιρεῖν. εἰκό
τως κῆ κεφαλὴ ἔ διδάσκαλος τῆς ἐκκλησιῶν ἔ χριστῦ πασῶν ἐν τῷ ὄρῳ γράφε
ται, ἔ παρ' ἡμῶν τιμᾶται, ἔ θεοπρεπεύεται, κῆ πάσης ὑπακοὴν κῆ δ' παίθειαν ἔχῃ ἔ
ἕξει παρ' ἡμῶν, ἵνα ὡς ἐν τῷ δι τῷ βίῳ ἰσόμεθα, μεμνημένοι ἔ λέγοντος· πείθεσθε
τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν ἔ ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λό
γον ἀποδώσοντες· ἔ μείζονα αὐτῷ ἡ παρρησίαν θαρρεῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς τῷ λει
τουργιῶν δ' χαῖς κῦ τοῖς τῷ ἁγίων ἡμῶν σῶμασιν· ἵνα μή τις τῷ ἀθέσμων πλανη
σιν παρενθέντες, ἐκπέσωμεν ἔ στερεγμοῦ τῆς ὀρθοδοξίας· καλῶς ὑπεμνήσθη, ὅτι
ὁ μὴ ὑποβαστάζομενος αὐτῷ, οὐχ ἕξει στηρίγματα τοῦ ἡμεῖς ἔ ὁ μὴ μεμνημένων αὐτῷ,
ὅτι ἱερεύς ἐστιν, ὅτι μέλη ἱερέως ὀφείλει ἔχειν ἐξουσίαν· καθὼς ὁ ξυσταυρίσας τῶν
ἔ θεόν τε κῆ δεσπότην σωτῆρα, ἀναφανδὸν μαρτύρηται· λέγει γὰρ οὕτως κῦ λέξον.
Τὰς τῷ αἱρετικῶν ζιζανίων ὑπαυξήσεις ἐν τῇ τῦ χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ὁ πονηρὸς καθε
λὼν, κῆ ταύτας ὀφθῆναι τὰ μιαιφόνα θεορρίζους τῇ μαχαίρᾳ ἔ πνεύματος ἐφ' ἑτέ
ραν ἥκει διανοίας ἐφόδῳ, τῇ τῷ χριστιανικῶν μανίᾳ, τὸ ἔ χριστοῦ σῶμα μερίζειν ὑπο
χρεοῦν· ἀλλὰ καὶ ταύτῃ αὐτῷ τῇ ὑπαυλείῳ, ἡ ἁγία συνόδος αἰσχύλουσα
παντελῶς, ὥρισεν ἔ λοιπόν, ἵνα εἴ τις ἀρισβύτερος ἢ ὅλως κλῆρος ἐκ ἐκκλη
σιαστικῆς ἀφορμῆς ἐκπέσῃ τοῦ οἰκείου καταγωγικοῦ ὑπουργήματος, θεοῦ συνοδικῆς ἀφαιρέσεως καὶ
τῆς ἐν αὐτῷ τελείας καθαιρέσεως, ὑποκεῖσθαι τολμήσῃ τῇ αὐτῷ κοινω
νίᾳ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῷ ἐν ταῖς ἱεραῖς τῷ λειτουργιῶν δ' χαῖς κῦ τὸ ὦδε δυσφημούμενον
τῇ ἐκκλησίᾳ οὐκ ἀφαίρει, τοῦτον ὑποκεῖσθαι καθαιρέσει, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀπο
στερεῖσθαι τιμῆς. ὁ γὰρ ἐν ἀρισβυτέρου τάξει τεταγμένος, καὶ τῇ μητροπολιτῇ
θεραπεύων τιμῇ κρίσιν, καὶ θεοῦ κελεύσεως αὐτὸς καθαιρούμενον ὅσον τὸ ἐκ αὐτῷ τὸν
οἰκεῖον πατέρα καὶ ἀπόστολον, ζωὴν οὐδὲ τῆς τοῦ ἀρισβυτέρου ὄντως ἀξίως τιμῆς ἢ
ὀνομασίας. οἱ δὲ τούτοις συνεπόμενοι, εἰ μὲν τῇ ἱερωμένων εἶεν τινες, κῆ αὐτοὶ τῆς
οἰκείας τιμῆς ἐκπίπτειν ἔστωσαν· οἱ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοί, ἀφορίζεσθωσαν παντελῶς τῆς
ἐκκλησίας, μόχθος αὖ τῷ θεοῖς χρισμάτοις συνάφειαν δεδηλωσάντες, θεοῖς
τὸν οἰκεῖον ἀποστολον ἀδικοῦσιν. Α'ρ' οὖν κἀντεῦθα, ὅτι τοὺς μὲν ἱερεῖς τῆς
ἱερωσύνης ἀπείργει, κῆ οὐδ' ὀνομασίαν ἱερέων ἔχειν, τοὺς μὲν μεμνημένους τῆς ἀρ
χῆς αὐτῷ, τοὺς δ' ἐπομένους αὐτοῖς. καὶ τούτων τοὺς ἱερωμένους αἰτίους κελεύει μέ
νειν, τοὺς δ' αἰτίους, οἷας δηποτοῦν τάξεως ὄντας ἀφορίζει, συνίστη λοιπὸν ἀδελ
φοὶ δεῖ τὸν κύριον, συνίστη· μηδὲ θέλητε αὐθίστασθαι τῇ ἀληθείᾳ οὕτω φανερᾷ ὔσῃ.
καὶ θεοῖς τοὺς ἡγήτορας τῷ ψυχῶν ἡμῶν αὐπειθεῖν· σκληρὸν γὰρ ὄντι μᾶλ
λον δὲ μωρὸν καὶ αἰσθῆτον ἡμιποῖς ποσὶ λακτίζειν θεοκέντρα· ὁν γὰρ τρόπον τὰ
ὠὰ τῷ λίθῳ, ὕτως αἱ καρδίαι ὑμῶν τῇ ἐκκλησίᾳ συντρίβονται. λίθος γὰρ ἔ σκαν
δάλου πέτρα ἡ ἐκκλησία, ἔ αὐτὸς ὁ χριστὸς παρεικάζεται. παῦλος ὁ μακάριος

θεολογία κακοσμημένους καὶ ἀρετῆ· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς σωθέντας τὸν ὄρθρον σοφία πάσῃ καὶ ἀληθείᾳ ἐκπαίδευσε· ὃς ἐκπεφύκει μὲν παντοχοῦ, καὶ πάντα τὰ γῆϊνα τέτοτε ἐδίδαξε· χρηστοὶ δέ, καὶ ζώντων οἱ χείρονες καὶ ἰδιῶται καὶ ἀμαθεῖς, οἱ πλέονες τοῦτο· εἰ δέ καί τις μέτοχος λόγου αἱπλείᾳ τῇ ὄρῳ, οὐκ ἀπὸ σοφίας, ἀλλ' ἀπὸ κακίας καὶ ψεύδους καὶ ματαίας φερολήψιος, καὶ κενῆς δόξης, ἵνα βούλεται καρπώσεσθαι ὧδε τῆς ἀληθείας ἡ πλήθους, τοῦτο λέγει. ὃν πιὰ ὄρον καὶ ἡμεῖς ἀνὰ χεῖρας λαβόντες διήλθομεν πάντι σθένει· καὶ τέτοτε ἐκ μέσης ψυχῆς πεισάντες ἀλη-
θῆ εἶναι, φερσκευάσαμεν καὶ κατασασάμεθα. ἐξ οὗ λαβόντες τὰς ἀφορμὰς, πᾶν πάντα ἄρθρον αὖτε ἀναπολογούμεθα· ὧν τὸ πλεῖστον δεῖ τέτο εἶναι τῆς ἀρχῆς ἡ πάπα. ὃ οὐ δυνήσεταί τις ἀρνήσασθαι, νοεῖν ἔχων. ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς φερνεῖ φασίν· ὧδε γὰρ τὰ τῆς κοινῶν πατέρων ἐδίδαξαν αὐτὸς ἐδογμάτισεν. εἰ οὖν ἐκεῖνος ὁ θεῖος θεόπνευς οὐκ ὀρθῶς φερνεῖ, ψεύδεται ὁ χειρὸς, εἰ πάν· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν· αὐτὸς γὰρ αὐτῇ ἐπηγγείλατο μετ' αὐτῆς εἶναι, ἐν πύλαις ᾅδου οὐ κατακύσει αὐτῆς. διὸ, ἵνα μὴ τὸν χειρὸν ψεύστην φήσωμεν, ὅπερ ἐλέσφημόν ἐστι καὶ μόνοι ἐστοχάσθαι, ἀπλανῆ τέλει τοῦ λέγομεν ἐκκλησίαν καὶ τέτο πάλιν μεμαρτύρηκε αὐτὸς ὁ ἐνθέατος θεόλογος. φησὶ μιχαὴλ βλασταίλαι τὸν βασιλέα, ὅτι φερσώπου πάπαι τῆς ἡγουμένων, ὡσεί· Ἡμεῖς δὲ τὸ αὐτὸ σωκλησθέντες καὶ κέλευσιν τῆς θεοστέπτου ὑμῶν βασιλείας, ἡγάσμεθα βλάσφημοι καὶ ἡγούμενοι· ἐν μετ' ὀλίγα φησί· διηγησάμεθα πάντα τὰ ὑμῖν δοκοῦντα· εἰ δέ τι ἀμφιβαλλόμενοι ἢ ἀπιστούμενοι τῇ θείᾳ ὑμῶν μεγαλονοίᾳ δοκεῖ, διελύσθη ὧδε τὸ ἀρχιρίτως ἐνεβῶς· ἡ μεγάλη ἐν θεοσέπτοις αὐτῆς χεὶρ, ὡς ζηλοτυποῦσα τὰ πάντα ἐν ὠφελείᾳ ἡ σωτὸς, κελεύσιτο ὧδε τῆς ἀριστοτέρας ῥώμης δόξαθῆ τοῦ διασάφησιν· ὡς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, πατερωδῶς δότως ἐξεδόθη· αὖτη χειρομάκτη βασιλεῖ, ἡ κορυφαιοτάτη τῆς ἐκκλησιῶν ἡ θεοῦ, ἧς πέτρος φερτόθρονος· φησὶ γὰρ ὁ κύριος φησί· σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατακύσουσιν αὐτῆς. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἑτέρᾳ διαλεκτῇ φησὶ πανυκέσιοι, ἧς ἡ ἀρχὴ καὶ πληθύσει τὸ οἷς μου δότε φωτῶν ἀκεραίστως, φησί. Μαρτυρεῖ αὖτε κατεπάπον θεοῦ καὶ λόθεσπον, ὅτι ἐκεῖσε ἀπέρρηξαν ἡ σώματος ἡ χειροῦ, ἡ κορυφαιοῦ θεόπου ἐν ᾧ χειρὸς ἔθετο τὰς κλεῖς τῆς πίστεως, ἧς οὐ κατακύσαι ἀπ' αἰῶνος, οὐδ' αὖ κατακύσωσι μέχρι σωτελείας αἱ ἡ ᾅδου πύλαι, τὰ τῆς αἱρετικῶν δηλαδὴ σώματα, οἷς ἡ ἀψεύστου ὑπόχρισις. Ἀκούεις ὅτι ἐκείνη δόξα ἡ κορυφὴ τῆς ἡ χειροῦ ἐκκλησίας, ἧς ὁ πέτρος φερτόθρονός ἐστι· ἐν ὅτι οὐ κατακύσαί ποτε αἱ πύλαι ἡ ᾅδου, οὐδ' αὖ κατακύσωσι ταύτης μέχρι τῆς σωτελείας ἡ αἰῶνος, τὰ τῆς αἱρετικῶν δηλονότι ἀπύλωτα σώματα· καὶ τέλει ὑπόχρισιν ἡ ἀψεύστου σωτῆρος. εἰ οὖν οὐδέποτε κατακύσαι, ἀλλ' οὐδὲ κατακύσουσιν οἱ αἱρετικοὶ τῆς ἡ χειροῦ ἐκκλησίας, πῶς ὑμεῖς ὅλως τολμᾶτε λέγειν, ὅτι πεπλάνηται; ἢ πῶς ἀπλανὴς ὧδε τῆς διδασκάλων κεκρίθητε· τοῦτο δὲ δείκνυται καὶ ἐν τῇ αὐτῇ τρίτῃ συνόδῳ, ἐν ᾗ φερσεγχθέντων γεγραμμάτων ὧδε τῆς δοσολυκῆς καθέδρας, ἀρχιεπίσκοπος δηλονότι ἐγερθεὶς φερὸς τὸν σύνοδον ἔφη· Κελεύσατε ἡ ὑμετέρα μακαριότης πατρίως αἰδεσιμώτατοι, τὰ φερσεγχθέντα ἡμῖν γεγράμματα τῷ ἁγίου καὶ μεγάλῳ φερσκυνήσεως ὀνομαζομένῳ πάπᾳ Κελεστίνου, τῆς δοσολυκῆς καθέδρας δηλαδήπου ἀναγνωσθῆναι· ἐξ ὧν γνῶναι δεύσεται ἡ ὑμετέρα μακαριότης, ὁ ποῖαν ἔχει φερτάδε πασῶν τῆς ἐκκλησιῶν. Τὰ αὐτὰ ἐν ὅμοια τούτοις, καὶ Πορφίριος ὁ δηλαδήπου ἔφη· ἐν μὴ πάντα βραχέα, Κύριλλος ἀλεξανδρείας εἶπεν. Ὑποδε-

χθὲν

πατὴρ, πάτερ τῶν κληρικοῦ χρι ζωῆς αἰωνίου, & ποιμήν, & ἀποστολικὸν κάρα; καὶ ὅπως καλῶς ἄρωσι τῆς κωνσταντινουπόλεως ἀφ' ἧς αἱρέσεως τὴν εἰκονομαχίαν; πόθεν τοῦτο, εἰ μὴ ὅτι ἐκεῖνος εἶχεν ἐξουσίαν σημεῖον τοῖς λοιποῖς ἐκκλησίας, ὡς αἱρέσεως πάσης αὐτὸς ὤν, καὶ καθαιρετικὸς πάσης ζάλης αἱρετικῶν. καὶ τούτου μάρτυς ὁ αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν παχάλιον ὑποσολῇ λέγων Γ μεῖς ἐν ὡς ἀληθῶς " ἡ ἀθόλωτος & ἀκαπήλευτος πηγὴ ἐξ ἀρχῆς τῆς ὀρθοδοξίας. ὑμεῖς ὁ πάσης αἱρε- " τικῆς ζάλης αἱρετικὸς. ὁ ἅγιος λιμὴν τῆς ὅλης ἐκκλησίας. ὑμεῖς οἱ θεόλεκ- " τος πόλις τοῦ φυγαδευτηρίου τῆς σωτηρίας. Ἀκούεις, πῶς ὕστιον λιμένα τῆς ὅλης " ἐκκλησίας ἀποκαλεῖ τὸν τῆς ῥώμης ἀρχιερέα, ἵνα ὥσπερ τὰ πλοῖα μένοντα τῆς θα- λάσσης βασανιζόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων πρὸς τὸν λιμένα ἔρχονται, μὴ μείνωσιν ἔξω & καταποντωθῶσιν ὑπὸ τῶν κυμάτων τοῦ & κλύδωνος, οὕτω & ἐκκλησίαι πᾶσαι κλυδωνιζόμεναι ὑπὸ τῶν αἱρέσεων δίκην κυμάτων, πρὸς τὸν τῆς ῥώμης ἀρ- " χιερέα, ὡς πρὸς λιμένα σωτήριον, ἔρχωσιν· ἵνα γαλήνην καὶ ἀρεμίαν πᾶσαν ἀπο- ῥήσουσιν. ἐκεῖ γὰρ ἔθετο χριστὸς τὰς κλεῖς τῆς πίστεως ἐν πέτρῳ τῷ ἀποστόλῳ, πρε- μαίνειν καὶ κυβερνᾶν ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, οὐκ ἐκείνῳ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις αὐτοῦ· λέγων πρὸς αὐτὸν, καὶ σύ ποτε ἐπιστραφεὶς στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· ὅπερ " ἐπὶ τῇ πέτρᾳ μόνῳ συμβὰν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις αὐτοῦ. αὐτίκα γοῦν Σίλβεστρος ὁ μέ- " γας πάπας ῥώμης μετὰ τὸ βάπτισμα κωνσταντίνου, τὴν αἵρεσιν αἱρέσει κατέλυσεν. καὶ " ἐν αὐτῇ, Ἰούλιος & Λιβέριος Ἀθανάσιον ἐδικαίωσαν, καὶ εἰς ἀλεξάνδρειαν ἐπεμψαν " ὑπὸ τῆς αἱρετικῆς διωκόμενον. Δάμασος δὲ ὁ πάπας τὴν αἵρεσιν μακεδονίου πα- " τριάρχου ὄντος κωνσταντινουπόλεως, εἰς γῆν κατεδάφισεν. Κελεστῖνος ὁ θεῖος τὴν " & δυσεβοῦς νεστορίου αἵρεσιν, & αὐτὴ κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου ἴδιος, ἀφ' ἧς Κυ- " ρίλλῳ & θεηγόρῳ ἀφορισμῷ παρέδωκε. Λέων ὁ ἁγιώτατος, τὴν ἄθεον τῶ διόσκορου & δυσεβοῦς αἵρεσιν κατεδίκασε. Μαρτῖνος τὴ & Ἀγάθων, ταύτην τῆς μονο- " θελιτῶν τὴν μιαρὰν αἵρεσιν, λόγοις & ἔργοις κατέβαλλον. Γρηγόριος ὁ μέγας ἀφέ- " λογος, τὴν τῆς εἰκονομάχων δυσσέβειαν αἰσθόμενος καθυπέβαλεν. εἶτα μετὰ τὴν " ἀθεμιτολογίαν καὶ τὸ χίσμα. Νικόλαος θεῖος σωματικῶς εἰς κωνσταντινούπολιν ἦλ- θεν, ἐπὶ τοῦ καιροῦ & φωτίου, & διεκρῆξαν τὸ χίσμα· ὃν μὴ δυξάμενοι, ἀφορισμοῦ " παρ' αὐτοῦ ὑπεβλήθησαν. μετὰ δὲ τοῦτον, οὐ διέλειπον οἱ κατὰ καιροὺς ἄκροι ἀρχιερεῖς ὑβρίζοντες & καλοῦντες τοὺς ῥωμαίους ὑβριστὰς καὶ ἀποκόψαι τῆς ἐκκλησίας, ἕως οὗ ἐν ἁγίοις συνόδοις ἐν λουγδούνῳ, ἐν οἱ ῥωμαῖοι ὀρθόδοξοι καλοῦσιν· εἰς ὃν ἐξῆρχε πάπας Γρηγόριος δίκαιος, καὶ ἐνώθησαν, καὶ πάλιν ἀπέστησαν· καὶ πάλιν ἀρίσβεις τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἐδίχοντο· καὶ συγκροτῖται συνόδους ἐν κωνσταντινουπόλει, μετὰ λειμάνων τὸν πάπα, ἐν τῷ καιρῷ ἰωάννου δίκου πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἐνώθησαν μὲν πρὸς ὀλίγον, διέξαντες ὑπακοὴν & εἰρήνην· μετὰ δὲ ταῦτα, πάλιν πρὸς τὸν ἴδιον, & πρὸς τὸν ἐσταύρωσαν ἐμετόν. ἀλλὰ & αὐθις οὐκ ἀπέκαμον οἱ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας προϊστάμενοι, διελέγχειν αὐτοὺς πρὸς ὑπακοὴν & εἰρήνην. αὐτοὶ δὲ ἅπαξ ἐπεκαυχήσαντο, οὐκ ἤκουον, ἔφθασεν οὖν τὸ πρᾶγμα & ἕως ἡμῶν. & εἴδομεν τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς, ὁ πολλοὶ τῶν πρὸ ἡμῶν, & πατριάρχαι καὶ " βασιλεῖς ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, καὶ οὐκ εἶδον. ἡμεῖς δὲ εἴδομεν τὸν μακαριώτατον Εὐγέ- νιον τέταρτον, τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἄρχοντα ἀρχιερέα, πόσῳ σπουδῇ πρὸς κα- τεδάλλετο ἀφ' ἁγίου ὄρους τοῦτο· καὶ ζωήρεις & αἱμαλώματα ἐπεμψεν, ἵνα τὸ ζῶν μὲν διεκρῆξῃ τὸ μέγα τοῦτο· καὶ συνόδους ἐνεργάνει ἐν φερράρίᾳ καὶ φλωρεντίᾳ ἀξιο λόγοις τῆς ἰταλίας πόλιν, μεγάλην & θαυμασὴ· λογίους ἔχουσα καὶ σοφοὺς ἄνδρας,

θεολογίᾳ

λύσει τὰς ὑμετέρας ἀμφισβητήσεις· ἀλλ' ὑμεῖς ὡς ὀφεῖ, ἐπ' ἐφεδρισμολογίαις ἀεὶ καλινδεῖσθε· ὅθεν ἴνισί μοι εἰπεῖν πρὸς σε, σωτόμων καὶ ἀληθῆ λόγον, οἷπερ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους χρεμκοὺς παρήγγειλαν λέγειν, ὅτι τάδε λέγει ὁ πάππας· ἐγὼ θέλω τε καὶ εἰσακούσομαί μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε. καὶ τὸν πρόβατόν μου· ἐγὼ δὲ μὴ θέλω τε καὶ δὲ εἰσακούσομαί μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται· τὸ γὰρ στόμα τοῦ πάππα ἐλάλησε ταῦτα. ἆρα ἔχεις εἰπεῖν τοιοῦτόν τινα τύπον; ἀλλ' ἴσως εἰ ἤδει, εἰ οὐκ ἐβούλετο ἃ ἐκεῖνος ἔφη· εἰ σωθῆναι ἐβούλετο, ὀφείλετε, μᾶλλον δὲ ἀνάγκη ἦν, ἀκούειν ἐκείνου· καὶ δὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ μὴ ποιεῖν, αὐ πονηρὰ ἐστιν· οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐνετείλατο ὁ κύριος· ἐπὶ τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα αὐ λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε· καὶ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν, μὴ ποιεῖτε. ἐπεὶ οὖν καὶ ἐν τῇ τοῦ πάππα καθέδρᾳ κάθηται, ὀφείλομεν αὐτοῦ ὡς τοῦ πάππα ἀκούειν, καὶ μιμεῖσθαι τοὺς λόγους αὐτοῦ· τὰ δὲ ἔργα αὐτοῦ μὴ μιμεῖσθαι εἰ πονηρὰ ἔστιν· ὅπως ὑμᾶς ἄμοι διδάσκωσιν· οὗτοι οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες βοῶσιν ὡς φθάσαντες ἀποδείξαμεν καὶ ἐπ' ὀλίγῳ. νῦν δὲ βουλόμεθα ἀνακαλύψαι ὅπερ ὑμεῖς ἴσως καὶ τοῦ πάππα ἐκ τῆς λατίνων ἀδίκως ἔχετε· λέγετε γὰρ ὡς ἐκ τοῦ ἀμαρτίαν φύγετε αὐτόν· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο οὐκ ἔστιν ὦ φίλοι· ἀλλὰ σφάζεσθε ἀδελφοί, σφάσεις οὐκ ἀληθεῖς· καταισχύνει γὰρ ὑμᾶς ὁ ἀφορισμός· καὶ φανερὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς. ἀλλ' ἄλλο ἐστὶν ὃ ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ νοσπλεῖσθαι ὡς προείπομεν· ἀμφιβόλους εἰς τὸ φανερὸν εἰπεῖν, μήπως χείρονες πολλὰν αἱρετικῶν ὀνομασθήσεσθε καὶ φανερωθήσεσθε· καὶ ἄδικοι ὑπ' ὀδόντα· καὶ ἄλλο δεῖν ὃ τοῖς χιλίοις ἐστὶν ἴσχυε· ὅμως εἰσί τινες μωροὶ, οἳ καὶ φανερῶς λέγουσι τοὺς λατίνους αἱρετικοὺς, καὶ πρό γε πάντων τὸν πάππαν· καὶ ἰδοὺ τοῦτο, οὔτε τῷ ἑνωσιν θέλειν, οὔτε τὸ μνημόσυνον τοῦ πάππα ἀκούειν αἰσχύνεσθε· οὔτε τοῖς ἀσεβομένοις τῷ ἑνωσιν ἱερεῖς ἐφῆν ἀποδείχεσθε· οὔτε τοῖς συγκοινωνοῦσιν αὐτοῖς, χειροτόνους ὅλως ἔχετε· καὶ εἴ που εὑρεθῆτε τὸ μνημόσυνον τοῦ πάππα ἀκούοντες, αὐτίκα φεύγετε ἢ λαμβάνετε· ἀλλὰ μαίνεσθε, καὶ τοῖς ἐλθοῦσι κατ' αὐτοῦ τῷ ἱερῶν, ὠμόστατα βρύχετε· καὶ χείρονας τοῦ ἰουδαίων ἡγεῖσθε. ταῦτα οὖν διελιῶντες εἰπεῖν, θυμόν τινων φοβούμενοι, φεύγετε τὸ τὸ σφάλλειν ἀποσιάσεως ἡμέρως ἐκφύγετε. μάχεσθε καὶ ὑμεῖς τοῦ ἀληθείας, ὑπὲρ ὧν ἴσως σπιεῖ· ἀλλ' ἡμεῖς ἐν τοῖς πρότερον εἰρημένοις πέντε βιβλίοις ἐκθέμενοι, πολλὰ καὶ περὶ τούτου εἰρήκαμεν τοῦ ἀληθείας ὡς ἐκὼν ὀρθοδόξου κηρύξαντες, καὶ τοὺς λατίνους ὀρθοδόξους εἶναι φανερῶς ἐν τοῖς δόγμασιν ἐπαναστήσαμεν· καὶ ἀδίκως παρ' ὑμῶν συκοφαντουμένους φανερὰ στήσαμεν μάλα ἡμερῶς. ἐν δὲ τῷ παρόντι, τῷ πέμπτῳ δηλονότι τούτῳ, οὐκ ὀλίγα εἰρήκαμεν· τὸν τῆς ῥώμης ἀρχιερέα, ὀρθόδοξον ὄντα καὶ πάντων ἀποδεικνύοντες· καὶ ἐπ' ἀποδείξομεν καὶ τοῦ πάντων ὀρθόδοξον αὐτὸν, καὶ τοποτηρητὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· καὶ αὐτὸν μόνον ἔχειν ἐξουσίαν πᾶσαν ἐκκλησίαν ἁπλῶς διδόντων καὶ κυβερνᾶν, δεσμεῖν τε καὶ λύειν, ἀλλογεῖν καὶ καθαιρεῖσθαι, δεσπόζειν καὶ ἰᾶσθαι· καὶ χάριν καὶ δύναμιν μόνον ἔχειν τοῦ πάντων καὶ τοῦ ἱερωσύνου ἐξιτάζοντες. αὐτίκα γὰρ ὁ μέγας θεόδωρος ὁ στουδίτης ἐν τῇ περὶ παχάλεως πάπων δεσποτῇ, τοιαῦτα φάσκει. Λέγουσι δεσποτικὴ κέρας, δυο φοβάλλετε πάντες τοῦ χριστοῦ περβάτων· κλειδοῦχε τῆς οὐρανῶν βασιλείας· πέτρα τῆς πίστεως. ἐφ' ᾗ οἰκοδόμηται ἡ καθολικὴ ἐκκλησία· πέτρος γὰρ εἰ, τὸν πέτρου θρόνον κατέχεις καὶ δίπτυα. καὶ μετά τινα· δεῦρο δὴ δεῦτε δυσμῶν ὁ χριστομίμητος αἰάσθη καὶ μὴ ἀπόσῃ εἰς τέλος. πρὸς σὲ γὰρ εἶπε χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρισον τοὺς ἀδελφούς σου. Λέγουσι πρὸς λόγῳ τὸν τῆς ῥώμης ἀρχιερέα ὁ μέγας θεόδωρος πατὴρ,

πού τὸ παγδιάτήριον ἡ σοφίας· οἴμοι τῆ τάλαι, ποῦ ἡ παζιαρχικὴ διοίκησις· ποῦ ἡ ἐκκλησίας καλλονή· ποῦ ὁ ζοῦτος ὁ τηλικοῦτος τῶ ἀρχιερατικοῦ τε ἱερομνα χικοῦ, ὁ μοναχικοῦ τάγματος, χορός τε καὶ ἀριθμός· ποῦ τὰ τῶ μοναχῶν τάγματα καὶ μοναστηρίων; οὐκ ἰδοὺ κατεπόθησαν ὑπὸ τῆ μωάμεθ τὰ σαῦτα; καὶ οὐκ ἐν αὐτῆ μόνη τῆ βασιλευούση τῶν πόλεων ἠγωνόφλουν τὸ κακόν, ἀλλὰ ὁ εἰς τὰς μετ' αὐτὴ, ἔτι πλείω καὶ χείρονα· καὶ ὁρῶμεν αἰχμαλωτισθέντας ὀφθαλμοῖς καθ' ἡμέραν καὶ νοῦμεν. τίνος ἕνεκεν ταῦτα; ἢ ὑμεῖς εἴπατέ μοι διὰ τὸν κύριον. εἰ μὴ ἔπηται ὡς εἰώθασι λέγειν. ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν τοῦτ' ἐγένετο, οὐκ ἔστιν ὕτως ἐγὼ λέξω· ἡ γὸ μᾶλλον ἡμεῖς, ἢ τὰ λοιπὰ τῶν χειστιανῶν ἔθνη τὰς ἰδίας τῶν θεὸν παοργίζομεν ἁμαρτίας· εἰσὶ γὸ ἄλλα ἔθνη πλείονα ἐκλάσφημα καὶ ἀμάρτωλά· πῶς ἡ πάχομεν ὕτως ὡς τὸ ἡμέτεοον ἀθλιώτατον καὶ ἐλεεινὸν ἔθνος; ναί μοι τῆ ζαλαιπώρω· ὅταν ἐποβλέψω πρὸς τοῦτο, ἄλλος ἐξ ἄλλου γίνομαι· καὶ ἡ ψυχή μου ζαράττεται, καὶ ἐλίγγιά μου τὸ πνεῦμα· ὅτι τῶν ἰουδαίων τὸ ἔθνος, δύο ἁμαρτίας ποιῆσαι, ἐκλεῖσθαι ἔδοξε καὶ τὸν πρόφητον· δύο καὶ ποιήσει ὑ- "
πείσω φησὶν, ὁ πρωτότοκος υἱός μου ἰσραὴλ· ἐμὲ ἐγκατέλιπε πηγὴν ὕδατος ζωῆς, "
καὶ ὤρυξεν ἑαυτῷ λάκκους συντετριμμένους· καὶ ἡ ἐκκλησία, ἐμὲ δηλ ξύλου ἐσταύρω- "
σαν, τὸν δὲ βαραββᾶν ἠτήσαντο καὶ ἀπέλυσαν. πρῶτον τοίνυν, εἰδωλολατρεῦσαν, ἠχμαλωτίσθη εἰς μηδίαν καὶ βαβυλῶνα· δ' δεύτερον, σταυρώσαντες τὸν κύριον ἡμῶν καὶ θεὸν, αἰχμάλωτοι γεγόνασιν εἰς πάντα τὰ ἔθνη. τὸ δὲ ἡμέτεοον ἔθνος, ὡ τῆς συμφορᾶς, φεῦ τῆς ὀδύνης, οὔτε εἰδώλοις ποτὲ ἐλάτρευσεν, οὔτε τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐσταύρωσε· τίνος ἕνεκεν τὰ δεινὰ ταῦτα πάχει; καὶ οὐ μόνον τὰ αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ χείρονα τῶν κακῶν ἰουδαίων πάχει. ἐκεῖνοι γὸ αἰχμαλωτισθέντες, πάντων ἐθνῶν γεγόνασι δοῦλοι, ὡς μισηθεὶς καὶ ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ· ἤτοι δὲ, οὐ μόνον τοῖς ἔθνεσιν ἐγένοντο δοῦλοι, ἀλλὰ καὶ ἰουδαίοις αὐτοῖς, τοῖς οὖσι δούλοις πάντων ἐθνῶν. ὧ τῆς δεινῆς συμφορᾶς, οὐκ ἔστι λοιπὸν κλαῦσαί τι καὶ θρηνῆσαι, καὶ ἐξιτάσαι, καὶ ἰδεῖν τινὰ αἰτίαν, δι' ἣν ταῦτα πάχομεν; ἐγὼ μὲν οὐ δύναμαι συνορᾶν ἄλλην· οὐδὲ τὸ ἡμέτεοον ἔθνος χεῖρόν ἐστι πάντων ἐθνῶν τῶν ἀρτίως, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἔλπιδα. εἴρηται γὸ δή, ὁ ἀληθῶς εἴρηται, ὅτι τὸ ἡμέτεοον ἔθνος, πάντων ἐθνῶν διαφέρει τῆ ἀρετῆ καὶ τῆ πίστει, ἀλλ' ἡ τὸ σχίσμα καὶ τὸ βδελυκτὸν καὶ ἀποπλανῆ ἀξίαν φερόμενον τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίαν αὐτῶν ὁ μόνων κείνων αἰτίαν τῆς ἀπωλείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀφ' οὗ γὸ ἐχίσθημεν ἀπ' αὐτῶν, τῶν κατάρατων ἐλάβομεν· ὁ πάχομεν, ὅσα καὶ πάχομεν· καὶ πάχοντες οὐ μετανοοῦμεν· ἀλλὰ καὶ χείρονες γινόμεθα· ὁ βλασφημοῦμεν κατ' αὐτῶν τῶν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας· καὶ ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα κατ' αὐτῶν αἰσχρὰ ἐμοῦμεν. ὅθεν ἀδελφοί μου, ἀσωμεν τῶν ἀπόγνωσιν διὰ τὸν κύριον, προσέλθωμεν τῆ ἀληθεῖ τῆ χρεισταγῶν ἐνώσει· γνωρίσωμεν τὸ πάθημα ὑμῶν· μὴ χείρονες τῆ ἰουδαίων ἤθους μεθα· μὴ τῆ πεισμονῆ καὶ τῆ κακίᾳ συνῆ τῆ σκληρύνει, κλείωμεν τὰ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν καὶ συνιέναι· ἀκούσωμεν τοῦ κυρίου βοῶντος τοῖς ἀποστόλοις, ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀ- "
κούει· ὁ δὲ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. "
ἔστιν οὖν εἰπεῖν τὸ ἀληθὲς· ὁ ἀκούων τοῦ πάπα, τοῦ κυρίου ἀκούει· ὁ δὲ μὴ ἀκούων τοῦ πάπα, τῶ κυρίου οὐκ ἀκούει· ὁ δὲ μὴ τοῦ κυρίου ἀκούων, ἀκούει αἰχμαλώτων καὶ κα-
ζακοπίνων μαχαίρας· εἶδον καὶ καλῶς μέμνημαι, ἐν ταῖς ὁδαῖς τίνος βαρλαὰμ μοναχοῦ, ἡμουμένης ἐν κανσταντινουπόλει, μετά τίνος λνηάτου ἀποστολικοῦ, ὡς ἐν τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα· ἵνα συμπεραίνων ὁ λεγόμενος φησίν· ἐγὼ μὲν ἱκανός εἰμι σαῦτα τὰ ὑφ' ὑμῶν προσφερόμενα ὁδαλύσαι· οὐ γὸ ἀπέστειλε με ὁ τῶ χριστοῦ ἐκκλησία καὶ ὁ προκαθεζόμενος ταύτης ἄνευ ἀρχιερεὺς ἄθεσπον, μὴ εἰδότα ὁδαλύειν

περὶ τούτου ἀφώρισε τὴν δόξαν, διὰ τὴν ἐξουσίαν τὸ χρυσοβόλλιον· καὶ ἔτριβεν ὁ τάφος αὐτῆς, ἕως οὗ φθάσαντες αὐτὸν, ἔλυσε τὸν ἀφορισμόν· καὶ ἔστι δίθεν ὁ κλόνος τῆς τάφου αὐτῆς. πῶς δὲ καὶ τινὲς γέγονε ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ἐν τῷ καιρῷ Νικολάου πάπα Ῥώμης, ἀρχιρέως μεγίστου; καὶ οἱ φθάσαντες βασιλέως κωνσταντίνου τῆς λιτομήνου δραγάσης ἀρίσβεις πεμφθέντες πρὸς αὐτὸν, ἕως ἔτι νῦν ζῶσι· πρὸς οὓς ἀπεκρίθη, καὶ ὀλισθαίνων ἔπεμψε γέμουσαν ῥήματα φόβου καὶ τρόμου· ἐν ᾗ διαρρήδην προφητεύει, καταρώμενος τὴν παντελῆ ἄλωσιν καὶ τὸν ἀφανισμὸν τῆς ἀθλίων χριστιανῶν· ἐν ᾗ μὴ πολλὰ ἄλλα, σωτηρίας τὰς λιτανείας καὶ ὕβρεις αἷς περιφθάσῃ τὴν χριστιανῶν καὶ ἱκέτην αἰσχύνης ὑλασφημίαν, θαυμασίους καὶ τοῦτο λέγω· Πάντα τὰ ἡμῖν τὸν ἡμόμβριον εἰληφότα ὅρον ἰδιάζοντα· ἄλλως δὲ, οὔτε ἰδίαζε, οὔτ' ἐλπὶς ὅτιν αἰς ἔοικεν οὐδεμία δίκαιόν ποτε τὰ ἐψηφισμένα ὑπὲρ ὁμοιότητος τὸ καὶ ἐναίσιος· αἰαβολαὶ γὰρ αὐτοῖς ἐπ' αἰαβολαῖς ἀεὶ γίνονται· καὶ προφάσεις τὸ καὶ ὀπτασίαι αἱ αὐταὶ παντάπασιν ἐφ' ἑκάστοις. μὴ γὰρ οἴεσθωσαν ἄλλως οὕτω πάντες στρίβειν τοῦ τὸν τῆς ῥώμης ἀρχιρέα, καὶ πᾶσαν τὴν ἱερατείαν ἐκκλησίαν ὥστε μηδὲν σωτήριον ἴσχειν ποιάτητα παρ' ἑκάστην αἰαβολὴν αὐτοῖς ὀποκειμένου ῥαψῳδοῦσιν· δι' μὴν γὰρ πάντα σωτήριον, κἀγχόμεθα δὲ, ὀφθαλμόποντες εἰς ἰησοῦν τὸν αἴδιον ἀρχιρέα καὶ κύριον· ὃς, τὴν ἄκαρπον ἐκείνην συκῆν ἐξηράνησας ἄχρι τρίτου ἔτους ἐκέλευσε· τὸ γεωργοῦ ὀποκόπτον ἤδη τὸ φυτὸν ἀξιοῦντος, διὰ τὸ μηδένα φέρειν καρπόν. Ὦ τῆς κακῶν τῆς χιλίων τριακοσίων πεντήκοντα ἕξ τῶν ἔτει ἔγραψε τὴν ὀλισθαίνουσαν, καὶ τῆς πεντήκοντα ἑβδόμης τρίτου ἑάλω ἡ κωνσταντινούπολις. ἆρα δύναται εἰπεῖν, ἃ οὐκ ἀληθὲς τὸ σῶμα ζωῆς; οὐμβρουιῶ· φανερὸν ὄντος τὸ σάγματος, καὶ τῆς συμφορᾶς διαιρήσηται τοῦτο βούσης. τρία ἔτη φησὶ βεμβοῦμβρ ὑμᾶς ὀπισθίψαι ἀπὸ τὴν χίσμαδος, καὶ τῆς διαρίσεως, καὶ ἐνωθῆναι ἀληθῶς τῆς ὄρους, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τὸ σωτῆρος τὴν ἐν τῇ συκῇ· εἰ δὲ μὴ, ἀποκοπήσεσθε, ἵνα μὴ καὶ τὴν γῆν καταργῇ τε. θαῦμα θαυμάτων τὸ μίγιστον τοῦτο· ὅτι καθάπερ φησὶν αὐτὸς Νικόλαος πάπας ἐν τῇ ὀλισθαίνῃ αὐτῇ. ὅτι τ' ἐλλιμένων τὸ ἦθος, τὸ μέγα, τὸ φοβιερὸν, τὸ σοφὸν, τὸ ἐνδοξον, τὸ αἰδρεῖον, τὸ κεκτῆσαι πάσης γῆς, δοῦλον ὕπτιον βαρβάρων καὶ δίκην στοὺ ὀποδίκνυται, ταῦτα διηρουμένῳ ἔπεσί μοι κλαῦσαι, καὶ θρηνῆσαι τὴν ἀπόλεσιν τ' ἡμετέρου ἦθους, εἰ καὶ ὑμεῖς οὐχ ἑᾶτε. περὶ πάντων τούτων, ἵν' ἐντεῦθεν αὔξωμαι, μὴ ἔτι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, πόσον τι καὶ πλατὸν ὑπῆρχε τὸ ἦθος ἡμῶν· ἰδοὺ γὰρ σοφὸν, ἔνδοξον, ἦθος αἰῶν, Φεόδοσιον, αἰδρεῖον, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑποτάξαν εἰς μοναρχίαν. καὶ μέντοι καὶ τῇ κατ' αἰτίαν ἀσουδῇ τὸ καὶ ἀγωσύνῃ, πάντα τὰ ἦθη νικῆσαν ὑπερβολὰς, ἀγχυστίας, φεσσαλιάς, ἰλιμνοσυίας· καὶ πᾶσαν ἁπλῶς ὀπτομαξάμενον αἰτίαν. καθάπερ ἀσόγγρος τὰ νάματα, διετέλει διαρισοῦσα τῆς θείας. ἀλλὰ νυνὶ, φεῦγα τῆς κακῶν, ἀπαλίζω πᾶν· ἑάλω ἡ κωνσταντινούπολις· ἧς μόνον ἐν τῇ μεσότητι, ἔστιν ἐκρήξαι φωνὴν μὴ κραυγῆς καὶ ὀλολυγμοῦ, καὶ πτῦσαι τὰ λοίσθια. ἀλούσης γὰρ, ἡμιαίθη θυσιαστήρια· κατεπατήθη τὸ ἱερὸν· χύσις αἵματος πολλὴ γέγονε· ἠμαίθησαν μοναίτριαι· ἐφθάρησαν παρθένοι· ἀπεκεφαλίδησαν βρέφη· ἀπέθανον μαχαίρας τῆς ἀσιβῶν, ἀρχόντες, ἱερομόναχοι, ἱερεῖς, ἡγούμενοι, ἄνδρες, γυναῖκες· γάμοι ἐχωρίσθησαν, ναοὶ κατεπατήθησαν ἐβεβήλωσαν, σκῦλα ἱερὰ συνεθλάσθησαν· εἰκόνες κεκοσμημέναι κατεπατήθησαν ἐνεπύρισαν. οἴμοι τῆς ταλαιπώρου τὴ καὶ ἀθλίου· τίς ἱκανὸς ἐκφράσασθαι τὸ πάθος, καὶ ἀναγγεῖλαι τὴν συμφοράν; φεῦ ποῦ ἡ βασιλικὴ φθάσασης ἐφθάσασα τάξις; ποῦ ἡ τῆς παλαιᾶς σωτάξις· ποῦ ὁ τοσοῦτος ἰσμὸς τῆς ἀρχαίου·

ποῦ

νήθημεν ὑπὸ ὁδηγὸν ἀληθείας· ὥστε οὐ δεῖ κρίνειν τινὸς βίον, ἢ ἐξεργάζεσθαι· ἑκάστου γὰρ τὸ ἔργον ἐν ἐκείνῃ τῇ παρθήκῃ παντηρεῖ φανήσεται. οὐκοῦν ἀδιλφοὶ σωίνται, καὶ μὴ μάχεσθε τῇ σωτερίᾳ ὑμῶν· τοῦτο εἰδότες, ὅτι ὁ μὴ ὑποτασσόμενος τῇ τῆς ῥώμης ἀρχιρεῖ, οὐχ ὑποτάσεται τῷ χειρὶ, τῷ εἰπόντι πρὸς πέτρον, σὺ εἶ πέτρος, καὶ τὰ λοιπά· ἀλλ' οὐδ' ἕξει σωτερίαν ποτέ· τὸ γὰρ λέγειν ὄχι τὸ εἶδ' ἁμάρτηλόν, μὴ βούλεσθαι ὑποδέχεσθαι ἐκείνῳ, τοῦτο ιωρεῖν ἀνθρώπων ὄζει. Ἐ μηδαμῶς ἀδικησιν ἔχόντων. τί κρίνεις τὸν ἀρχιρέα τῆς ἐκκλησίας, ὃν οὐκ οἶδα τί ὄζει; οὐδὲις γὰρ, φησὶν ἡ γραφὴ, γινώσκει τὰ τοῦ ἑτέρου. πῶς ὑμεῖς κρίνετε ὃν οὐκ οἴδατε ὅλως, ὡς ἁμάρτηλόν; πάντες εἰσὶ μὲν οἱ τὸν θρόνον λαχόντες τοῦ πέτρου. ἀσπλαγεῖς καὶ ἁμάρτηλοί εἰσιν; ἢ ὀξυπτύδες χρεστοὶ οὖν οἱ λοιποὶ τῆς ἐκκλησίας ἀρχιρεῖς καὶ λοιπάδες, πάντες ἁμάρτηλοι; οὐκ ἀρχύεσθε καθυβρίζειν τῆς ἐκκλησίας τὸν ἐκλογὸν; οὐκ οἴδατε ὅτι καὶ ἐν καισαρίᾳ πουπόλει τὸν πρωίτερον Ἐ τὸν ἐν πᾶσιν ἐνάρετον ἐπίσκοπον πατρεάρχην; οἶδι γὰρ τὸν αἰτιὸν πρᾶγμα καὶ πολέμιος. ἢ που κἀκεῖ τὸν πρωίτερον καὶ ἐνάρετον πάντας, ποιοῦσιν ἀρχιρέα Ἐ βασιλέα αὐτῆς. εἰ δὲ καὶ ἁμάρτηλός ὄζει. τί πρὸς ἡμᾶς; αὐτὸς γὰρ ἑαυτῷ λόγον δώσῃ, ὡς καὶ ἡμῖν ἕκαστος. οὐδὲις γὰρ ὑπὲρ ἄλλου κεκρίθηται ὡς λίαν ἐκθειάζεις τὸν πάπαν σύ· ἡμεῖς δὲ κἄθεμεν τὸν εἶδ' αὐτὸν οἴδαμεν, ἁμάρτᾳ καὶ βλασφημίᾳ καταπεθῆναι δυνάμενον· ἴσχε τοῦτο ἀκολουθεῖν αὐτῷ τὰ πρὸς τιμὴν οὐκ ὑποδεχόμεθα.

ἡμῖν δὲ εἴρηται, ὡς τοῦτο οὐδέν ὄζει· ἀνάγκη γὰρ ὄζειν ὑποθήκην τινὰ ὃς κἀκεῖνος, ὡς ἄνθρωπος. καθ' ἡμέραν ἁμαρτάνει· εἰ γὰρ μία ὥρα ὁ βίος ἅπας ὑπάρχει ἡμῖν, οὐδ' ἔτους ἔχω ξύπου εἶδ' δυνάμεθα. ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀμαρτιῶν αὐτοῦ ἕκαστος ὡς πολλάκις εἴρηται, αὐτὸς ὑποδοχίαν δώσῃ. ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν αὖ καλῶς ποιμαινόμεθα, κἂν τὸν ἐν θεολογίᾳ μέγαν χρηγέσιον. οὗ φησι ὁ σασιώδης καὶ φίλιος, ἁμαρτωλὸν οὐθέλω ἀρχιρέα μου εἶδ'. πρὸς οἷς ὑποδοχητέον· ὅτι καλῶς ἐνοσοῦμεν τὰ διανοήματα ὑμῖν, ἃ πάντα καπόντες αἰακαλύψωμεν, εἰ καὶ ὑμεῖς συσκιάζετε δὶ ὅλου διαλιῶντες. ναὶ δὴ πρὸς ὃ εἰς τὸ φανερὸν λέγετε, πρὸς ἐκεῖνο ὑποδεχόμεθα· ὅτι ὑπὸ καλίας ψυχῶν τοῦτο λέγετε· οὐ γὰρ γινώσκετε αὐτὸν ἁμαρτωλόν· οὐδὲ τὸν ἐκείνου εἴδατε βίον. ἀλλ' αἰαλδὲως συκοφαντεῖτε καὶ λοιδορεῖτε αὐτοῦ πάντου δικαδόχῳ ὄντι, καὶ ἰησοῦ τῷ κυρίου χῆμα φέροντι εἰς τὸν γλῶ. οἱ γὰρ ἐκεῖνον ἁμαρτωλὸν λέγοντες, ὅμοια τοῖς ἰουδαίοις λέγουσιν· ἐκεῖνοι γὰρ τὸν ἐκ γῆς τυφλὸν ἰδόντες βλέποντα, καὶ τοῦ φθόνῳ τηκόμενοι, ἐρωτῶσιν αὐτὸν λέγοντες, πῶς ἠνοίξῃ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ φησὶν, ἄνθρωπος ἰησοῦς λεγόμενος, ἐκεῖνός μου ἅψη, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα· ἐκεῖνοι δὲ ὑπερζέοντες τοῦ θυμοῦ, φασὶ, δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ὄζειν· πρὸς οἷς ὁ πρὶν τυφλὸς αὐτοῖς· εἰ ἁμαρτωλός ὄζειν, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ὄζειν, ὅτι ἁμαρτωλὸς ὢν, ἠνοίξῃ μου τοὺς ὀφθαλμούς· ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἠνοίξῃ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου· εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. δυνάμεθα οὖν φρύψαι πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ πέτρου ταῦτα· ὃς ἐστιν ὁ ἱερὸς πάπας, ὅτι εἰ ἁμαρτωλὸς ὄζειν, πῶς κατεδέξατο ὑμῖν, Ἐ ἀφώρισεν τοὺς γραικοὺς, νικόλαος πρεσβύτος ἐν τῷ χαρτῷ τοῦ φωτίου, καὶ ἐν τῷ ἀφορισμοῦ ἐκείνου, οὐκ ἔλεγεν ἰῶτα ἓν· ἀλλ' ἐγδύσατο οἱ γραικοὶ ὡς ἐκεῖνος ἐν τῷ ἀφορισμῷ ἔφη, αἰχμαλώτους εἰς πᾶντα τὰ ἔθνη, ὥσπερ οἱ ἰουδαῖοι· εἰ ἁμαρτωλός ὄζει, πῶς ὑπήκουσθε; γέγραπται γὰρ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει, οὕτω μὴ ὄζειν. ὁ δὲ ἀνοσίους

φή, κατεστοῦσα ἡ ἰδία ἀδελφὴ καὶ ἀρχαῖος, πῶς ἀκάθαρτος γίγονε καὶ εἰς λίθρακα εἰσῆπεσε, καὶ τὴν ἰχάτιδα ὑπέμεινε ἀτιμίαν; καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ὁδηγαλοῦντος, καὶ τῇ θρᾷ θεραπεύοντος, οὐδὲ μιᾶς ἔτυχε συγγνώμης; καὶ μετ ὀλίγον, καὶ οὐκ ἔχοντες ὅλως ποιῆσαι τὸν θεόν· ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς ἐπετήδευσε, ἵνα μάθωμεν ἡμεῖς ὅσον κακόν ἐστι τὸ, ζηλοῦν τὰς ἀρχοντας ἐλλιγάν, καὶ τοὺς ἐπέρων κρίνειν βίους. καὶ μετ ὀλίγον· εἰ δὲ τῇ σαρκικῶν γονέων οὕτως, πολλῷ μᾶλλον δεῖ τῇ πνευματικῶν πατέρων, τῶν τοῦ φυλάττεσθαι χρὴ τὸν νόμον· καὶ ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐργάζεσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν· ἵνα μὴ ἀκούσωμεν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὑπακούετε, ἡ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; καὶ μὴ πάνυ θεραπεύα. ὅταν τιμῶσι τὸν ἀρχιερέα οἱ ἡγούμενοι, καὶ τοῦτο αὐτοῖς θεσπίζεται, καθάπερ τῷ ἡλεὶ ἔλεγχθη ὁ θεός· ἔλαβόν σε ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου. ὅταν δὲ ὑβρίζωνται, καθάπερ ὅτι τοῦ σαμουὴλ, οὐ σὲ ἐξουθενήκασι φησὶν, ἀλλ' ἢ ἐμέ. ὁ τιμῶν τὸν ἱερέα, τὸν θεὸν τιμᾷ· ὁ δὲ μαθὼν τοῦ ἱερέως καταφρονεῖν, ὁδῷ πορεύων, καὶ εἰς τὸν θεὸν ὑβρίσῃ πού· ὁ λιχμώμενος ὑμᾶς, φησὶν, ἐμὲ δέχεται. καὶ τοὺς ἱερεῖς σου φησὶν ἐντίμως ἔχε. ἐντεῦθεν ἔμαθον οἱ ἰουδαῖοι τοῦ θεοῦ καταφρονεῖν, ὅτι μωσέως καταφρόνησαν, ὅτι αὐτὸν ἐλίθαζον. καὶ εἰ μὴν γάρ τις πρὸς τὸν ἱερέα ἀλαζὼν δέξαιτο, πολλῷ μᾶλλον πρὸς τὸν θεόν· κἂν ποινὴς ᾖ ὁ ἱερεὺς, ὁ θεὸς ὁρᾷ ὅτι τὸ εἰς αὐτὸν τιμῶν, καὶ τὸν οὐκ ἄξιον τιμῆς, θεραπεύεις, αὐτὸς ἀποδώσει σοι τὸν ἀμοιβόν. καὶ μετὰ βραχέα πάλιν, οὐκ οἶδα τι, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἄγγελός ἐστι κυρίου, μὴ γὰρ τὰ ἑαυτοῦ λέγει; εἰ καταφρονεῖς τοῦ ἱερέως, οὐκ αὐτοῦ καταφρονεῖς, ἀλλὰ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν θεοῦ. καὶ πόθεν δῆλον φησὶν, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἐχειροτόνησε; οὐκοῦν, εἰ ταύτῃ ἔχεις τὴν ὑπόληψιν, ἡ ἐλπίς σου κενέωται. εἰ γὰρ μὴ ἐνεργεῖ ὁ θεὸς δι' αὐτοῦ μηδὲν, οὔτε λουτρὸν ἔχεις· οὔτε μυστήριον μετέχεις· οὔτε εὐλογίαν ἀπολαύεις· οὐκ ἄρα χειροτονὸς ἐστι, παῦτας ὁ θεὸς χειροτονεῖ; ἀλλὰ πάντων δι' αὐτὸς ἐνεργεῖ; εἰ καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἀνάξιοι; ἀλλὰ τὸ σώζεσθαι τὸν λαόν. εἰ γὰρ δι' ὄνου καὶ βαλαὰμ αὐθεντοῦ μικροῦ ἐνήργησε, πολλῷ μᾶλλον ἀλλὰ τῶ ἱερέως. εἰ γὰρ ἀλλὰ τοῦ ἰούδα ἐνήργησε, καὶ ἀλλὰ τῇ ψεύδοπροφήτῃ προφητεύοντων, οἷς φησὶν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας· πολλῷ μᾶλλον ἀλλὰ τῇ ἱερέων ἐνεργήσῃ· ἐπεὶ εἰ μέλλοιμεν τοὺς ἑαυτῶν ῥυπᾶν τῇ ἀρχόντων, αὐτὸν μέλλοιμεν χειροτονεῖν τὸν διδάσκαλον, καὶ τὰ ἄνω κάτω γίνεται· ἄνω οἱ πόδες, καὶ κάτω ἡ κεφαλή. εἰ γὰρ τὸν ἀδελφόν σου οὐκ ἐπιτρέπει σοι κρίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τὸν διδάσκαλόν σου. καὶ μετ ὀλίγα· σὺ σεβάζου, εἰ, μὴ θεραπεύεσθαι τὸν πνευμάτα· μὴ καὶ ἐφ' οἷς ἐκείνῳ κατηγορεῖς, ἐν ὑπαις δόμοις. καὶ πῶς ἐμοὶ λέγει φησὶν, αὐτὸς μὴ ποιῶν; οὐκ αὐτὸς σοι λέγει. εἰ αὐτῷ πείθῃ, μιθὸν οὐκ ἔχεις· ὁ χειστὸς ταῦτα παραινεῖ· μὴ κρίνωμεν τὰ ἀλλήλων, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. καὶ μετ ὀλίγον· μὴ λέγωμεν, παρακαλῶ, κακῶς τοὺς διδασκάλους. ἐάν τις πατέρα ἔχῃ μικρὰν κακῶν ἤνοχον, οὐ συσκιάζει; μὴ δοξάζου φησὶν ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου. πολλῷ μᾶλλον δεῖ τῇ πνευματικῶν πατέρων ταῦτα λεκτέον. αἰδέσθητι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν σοι δέησιν ἔσται· αἰσχυνθήσεσθαι ποιεῖ τὰς χεῖρας ἀλλὰ σά· τὸν οἶκον τὸν ἱερὸν κοσμεῖ ἀλλὰ σά. ἀγκυτεῖ ἀλλὰ σά. δέχεται ὑπὲρ σοῦ τὸν θεόν, ἵστησι θεραπεύων ἀλλὰ σά· λιτὰς ποιεῖ ὑπὲρ σοῦ. πᾶσα αὐτῷ ἡ εἰς θεὸν λατρεία ἀλλὰ σά. ταῦτα αἰδέσθη-

πιτα τα μεγάλη κ) σεμνοτάτη φήμη δύνασθαι φέρειν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ αὐτῇ
νεία μέλους πνος, κ) σεμνότητα κ) θεραπευτικῆς σεσεφηκασιν ἀγῶνα φέρ
ρηδ' ἐν βοᾷ· τὶς ἀθενεῖ. Ε οὐκ ἀσθενῶ; τὶς σκανδαλίζεται. Ε οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;
εἰ δὲ μέλλοι τὸ δοτὸ τιμηθῆναι μᾶλλον τοῦ σώματος, σεσηπὸς καὶ ὄζον, οὐκ ἂν ἐθελησεν
τὸν κεφαλὴν, αὐτὸ τοῦτο ποιῶν Ε φλυαροῦν οὐσαν. διὸ δὴ ἐκ συμβόλου ἐστὶν ἐκκλη
λογοῦνται, Ε μετ' ἐκκλησίαν κηρύττειν. χρὴ γινώσκειν τὸς ἐξῆς· πότερον ἡ μετ' ἐκκλησίας
θολικὴν Ε ἀποστολικὴν· ἢ γὰρ ἀποστολικὴν ἐστιν, ἢ αἱρετικὴ τὰ τοιαῦτα· ἐκ λαλῶ
πόνων, ἢ γραικῶν· ἄλλη γὰρ οὐδ' ταῦτας οὐκ ἔστι· αἱ γὰρ ἄλλαι οὐδὲ ταύτας
θρησκείας, οὐδὲ συναγωγαί εἰσι. Ε πλήρεις αἱρέσεων ἀειθυμοῦσι κηρύττω
ὅτι εἰ μὴ τῷ γραικῶν ἐποιοῦς ἐκκλησίαν ἐν ταύτῃ. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς ἀρχιε
εἰς οὐδὲν τῶν ὁμολογιῶν Ε πατέρων αὐτοκλείδες· νες πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν
γελίαζε ὁ χριστος· πᾶσα γὰρ ἡ τῶν γραικῶν ἐκκλησία, μᾶλλον δὲ συναγωγὴ πᾶσα
κατοποθν ἐστὶ Ε μιασμῶν, ἢ οὐχ ὁρᾶτε πάντες κ) πατέρες, Ε ὅτι ἀνάφο
κ) ἱερεῖς, ἐκτὸς τῶν ἐξουσιαστῶν μιασμῶν εἰσι. Ε ὑπ' αὐτῶν λαμβάνουσι
τῆς ἀρχιερωσύνης; Ε τὸν πόνον αὐτῶν κλέπτουσι, Ε χάδην αὐτῶν κ) μυκλόλιθοι
σι οὔχονται. ποῦ ἀρα θήσω; τὸ πύλαι ᾅδου, τοῦτ' ἔστιν αἱρετικὰ σώματα οὐ κατισχύ
σουσι τῆς Ε χριστοῦ ἐκκλησίας; ἐκεῖ ἔνθα οὐ μόνον αἱρετικὰ σώματα, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς
σεν αὐτῆς ἄλλα Ε αἱρετὰς Ε ἀλλοτρίας ἔθνη αὐτὰς κατακράτησαν; ἐκεῖ ἔνθα οὐ
δὲ ἰσχυρὰ ἐστὶν ἀδέλφια ὄντα, οὐδὲ σημαίνει, οὐδὲ τὸ Ε ταυρῷ σημεῖον ἐνδυνα
ται; ἐκεῖ, ἔνθα ἡ δύναται τις εἰπεῖν παρρησίαν τὴν λυκὴν Ε χριστοῦ ὄνομα; ἐν ᾗ ἐν
πῃ δηλῶς διαιρεῖται ἐκεῖ, ἔνθα ἱερωσύνην Ε ἱερατικὴν ἱερέων. οἱ Ε χριστοῦ
ἐχθροὶ εἰσέρχονται κ) μυκτηρίζουσι, κ) καταπατοῦσι κ) βεβηλοῦσι τὰ θυσιαστήρια,
κ) ῥίπτουσι τὰ ἅγια, κ) τύπτουσι τοὺς ἱερεῖς Ε αὐθαδῶς. καὶ γελῶσι τὴν τῶν χριστιανῶν
θρησκείαν; οὐμφουν. ἀλλ' ἐκεῖ δεῖ, ἔνθα κ) τὸ Ε χριστοῦ σημεῖον διάλειμμα
Ε αἱ ἐκκλησίαι κακοσιμιδίαν τυγχάνουσι οὖσαι, Ε σημαντρα. κ) σημαῖαι. κ) ἔθε
σασίεσα σαύτα μὴ πρὸς ὄφιν Ε ἀποκαλοῦσι· Ε τοῖς ἱερεῦσι μάχεσθε
μετ' αἰδοῦς ὑποξίσαντας οἱ λαοί· ἐκεῖ, ἔνθα κηρύττεται διάβρηδην τὸ Ε χριστὸν τὸ
σις· ἐκεῖ, ὅπου οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καρὶ ἄρχοντες. ἐν χῷ αἷμα ἱερέων ἐστὶ χαμαὶ
ἱερεῖς πό
κορυφαίων ἀποκτεινύμενα τὰς κάρας· σὺν ἐκείναις ἀποκαίουσι κ) τὸν
ἀποκαθζόμενον ἀρχιερέα. Ε ἀπαίζονται τοῖς πόδας· ἐμπὶς ἔνθα πανημερὶ
γίνονται παρρησία. Ε ψαλμῳδίαι Ε ἀφασάλεια. ὅπου φόβος οὐδὲς, πανοπλία
τοιαύτιον. ἐκεῖ, ἔνθα ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς ἐκπέμπει διδασκάλους κ) κήρυκας εἰς
πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κηρύττειν κ) καταγγέλλειν τὸν Ε θεάνθρωπον· μίσητος ζωὴ
χριστοῦ ὤν, μᾶλλον δὲ αὐτὸς Ε σωτὴρ ἡμῶν ὅτι τὰς ἁμαρτίας, ὡσαύτως γὰρ
ἐκεῖνος τοῖς ἀποστόλοις ἔφη, ἴδου ἀποστέλλω ὑμᾶς, πορευθέντες τὸν κόσμον ἅπαν
τα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσῃ οὕτω κ) οὗτοι ἀποστελλόμενοι διδάσκαλοι
εἰς πάντα πόσμον τῇ σεσεμνοτάτῃ αὐτῶν δόξῃ οὐ μόνον εἰς χριστιανοὺς τοὺς οὔσας ἀλλ'
λὰ κ) εἰς τὰ ἔθνη πάντα· ἢ ἐν Ε χύματος Ε ἁγίου Φερεκύδου ἢ ἐν Ε ἁγίᾳ δουλῳ
κου, ἢ ὅς ἄλλου Ε ταγματος. ἐκεῖ ζητεῖσθω ὁμολογουμένη ἐν τῷ ἐκκλησίας· ἔνθα
ἐκ ἔστι αἵρεσις, ἢ νομία ἢ απιστία ἀλλὰ καθολικὴ παρὰ ἢ πίστις ἀραρώς κ) ἀπλή
νης· ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ αἰτιολῇ, ἐν ᾗ σκολιαζει ἀπιστία Ε αἱρετικὴ κ) μικρόψυ
τος ὁ λόγος· ἀλλὰ παρὰ τὸ θεόλογος ὁ σωθῆναι κ) εἰς τὸν ἱερατικὸν τάγμα
λῶ οὐ δυνήσεται τις ἀφίσασθαι· ἐν τῇ σεσεκαιδεκάτῃ κατηχήσει αὐτοῦ, ἵνα κα
γινώσκειν μὴν οὐ τοῦτο δὲ, ὅτι που θέλετε, ποιεῖτα ἵνα σεσεμνὸν φαίνεται ἢ ὁ διάβο

πήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅτι ταύτῃ σου τῇ ὁμολογίᾳ, οἰκοδομήσω μου τὴν « ἐκκλησίαν, & πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. & οὐδὲ σωτῆρος φήσαντος ὅτι πύ- « λαι ᾅδου οὐ κατισχύουσι τῆς αὐτῆ ἐκκλησίας, & ἐξάραι ἀπ' αὐτῆς τὴν ἀπ' αὐτῆ « ὑπονυμίαν, ἣ τῆς εἰρήνης χριστὸς ἰησοῦς καὶ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος ὑιός. πατρὸς ὁ « πρωτότοκος ὑιός & ἀγγέλου, ἀ ἀξίως εἰς πηδήσας τῇ αὐτοχέρι ἀγίᾳ & θεοκ- « κλησίᾳ κ) μιανας τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ἰγνατίου & μάρτυρος, ὃς τῇ δεξιᾷ « πατρὸς τοῦ ἀρχιερωσύνου ἐδέξατο, καὶ εὐσταθίου & ὁμολογητοῦ καὶ πρεσβυτέ- « ρων ἑκατοντάδων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων πατέρων, τῶν ἐν νικαίᾳ ἀθροισθέντων, λέγει « ἐπόλμησεν ὅπως οὐ δεῖ τὸν χριστὸν, κ) ὑὸν & θεοῦ ὀνομάζειν κ) τὴν θείαν & σωτῆρος « τοιαύτης, & τοῦ τῶν θείων γεγραφῶν ἀδιάδοτον, κ) ἐκθεσιν τῶν πατέρων· ἀλλὰ « τὸν ἵνα τῆς τελειάδος, τὸ πάθος τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνασα εἰς τὸ τῆς θεότητος οὐ- « σίαν κ) τὸ ἀρχαίου καὶ ἀπολιναρίου· καὶ δυνομιανῶν ἀδιάδοτον βουλόμενος ἀφ' ἑαυ- « τοῦ τῆς φωνῆς. ἀθετήσαι μὲν τὸ σωτήριον ἐπανθέμησιν· καὶ διὰ τοῦτο ὁ χριστὸς κ) « τὸ πάθος ὑπέμεινε. λέγεται δὲ καὶ ἐκ ἐξ ἡμῶν, ὡς & ἀσέβειαν ἀπέλα « βόμενος· ἐπαυξῆσαι δὲ κ) τὸ πολυθεΐαν· ὁ γὰρ νοὺς & λόγου, ξένος θεοὺς παρει- « σαγαγὼν ἵνα τεθνεῶτα, & δύο ζῶντας. λύει δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον· καὶ τὰς ἁγίας συνό « δους ἐξωθεῖται τοῦ τὸ ἐν νικαίᾳ καὶ ἐν κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν χαλκηδόνι. ἀλ « λα & τοῦ ἁγίαν παρθένον μαρίαν, μὴ θεοτόκον δύρεθήσεται· εἰ γὰρ μὴ ἐξ « αὐτῆς ὁ λόγος σαρκωθεὶς ἐπὶ γῆς ἐπεδήμησε, τίς χρεία τῆς παρθένου; ἀλλά τί δὲ & γα- « βριὴλ ἔλεγε πρὸς αὐτὴν, τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ· καὶ « δώσει αὐτῇ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ & πατρὸς αὐτῆ. ὅτι πᾶσι δὲ τούτοις « τοῖς ἀσεβέσι & βλασφήμοις ὑπῆν τολμήμασι, καὶ τὸν τελευταῖον λιτὸν νοθεύσαι « βαλεῖν θέλει & θεότης ἐν αὐτῇ. ὁ σωτὴρ δὲ ἡμᾶς, μεῖα ἅπαντα εἰργάσατο· « κ) πολλὰ παρ' ἡμῶν καὶ τὰ ἐν χριστῷ ἀδελφότητος ὑμῶν τὰ & τῆ ἐν τῇ αἰχμῇ, « κ) & θεοτόκε αὐτοῦ ἀρχιεπισκόπου ἀλεξίου τῆς παρ' ὑμῶν βασιλευούσης κ) φι- « λοχρίστου πόλεως παραινεῖ, ὅπερ ἴσχυσε νικῆσαι· & δὲ ζῆτο νυνὶ ἡ ἁγία « & θεοῦ ἐκκλησία τῆς μητρικῆς αὐτῆς φωνῆς, ὡς πρὸς τὸν ἔχοντα αὐτὴν ὑπ' « φθεγγομένην οὐ πάυεται ὦ φιλόχριστε βασιλεῦ, τῆς ἴσης τιμωτῆς τὸν δεσμὸν ἐν « ᾧ ἀφεσφίγγονται τὰ πλήθη τῆ πίστεως, μὴ συγχωρήσῃς ἀβλαβῆναι τῶν & διαπό « του χριστοῦ κ) μονογενοῦς ὑοῦ & θεοῦ ἐπουσίας. μὴ συγχωρήσῃς ἀδιαβλαβῆναι « τῶν ζωσάγιον ὑμνῳδίαν· ὃς & ἐν ὑμετέραις πολιν ἀδίστως κινδυνεύουσαν· ὡς « ἀγγέλων ἀδιάδοτον, ἀσύλητον ἀβεβήλωτον. πατρὸν τὸν τῆ ἀρχαίαν θρησκείᾳ « ἐπακολουθήσαντα τῆς τῆ αὐτοχέρι ἐκκλησίας ἀπέλασον. τίνος ἕνεκα πάτερες & « ἡμῶν πίστιν ἀθετήσας, ῥήγνυσι & κόσμου τῶν σωτῆρα; τίνος ἕνεκα πάτερες ῥήγνυσι « τὸν χιτῶνα μου, τὸν ἄρραφον ὑφαντόν; ὁ θεὸς & πατὴρ ἐνετείλατο τῷ κορυφαίῳ, « τί δοι καλεῖσθαι τὸν αὐτοῦ ὑὸν· ὁμολογοῦντος ἐν τῇ ὁμολογίᾳ & κορυφαίου τῆ ἀποστό- « λων, ἐθισμὸν ἐπὶ σὲ οἰκοδομήσω με. τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐφ' ἑκάστης ἀβεβήλωτόν μοι λέγον· μὴ « κρίνῃς εἰδέναι τι εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, & τοῦτον ἐσταυρωμένον οἱ ἐχθροὶ, οἱ ἀπιστοῦντες, « οἱ βλάσφημοι. οἱ ἔξω & ἀποστόλων τὸν μονογενῆ & θεοῦ ὑὸν σφαγιάσαντες κ) λιθο- « βολήσαντες κ) τῷ ξύλῳ & σταυροῦ περιπήξαντες ἢ δεῦρο τὸν αὐτοῦ χιτῶνα, καὶ « πάτερες τῆς πίστεως μου τὸν χιτῶνα ἀβεβήλωτος; κ) τῇ ᾅδου πύλαι οὐκ ἴσχυσαν κατ' « αὐτοῦ, κ) πάτερες πιεσθῆναι τὸ τεῖχος μου καταβαλεῖν; ἐγὼ δὲ σεβίζεται βασιλεῦ ὡ « δίνα σε τῆς βασιλείας ταύτης. ἐπαίνεσον· & τοὺς πονηροὺς κ) ἀπιστοῦντας τῷ ἐν « ὑμοὶ θείων δογμάτων, δίδωκα αὐτὴ τῆς ταφῆς σου· δυνάμενός τι ὀδὸν ἰωὶ ὠξα « ὕμας

τυες. τῇ πάσης ἀληθοῦς τῆς ὑφ' ἥλιον ἐξαρχοντος. Ἔτι ὁ μέγας χρηματίσας ὁ θεολόγος ἐν τῷ εἰς τὸν μεγαν βασιλειον ἐπιβαφιῳ, φησίν· ὅτι ὁ πάντας τὲ τότε καιροὺ, ἀπεστειλε δυο ἐπισκόπους. Λευκίφεσα τι καὶ Εὐσεβιον. εἰρωνευσαμενος τῶν ἐκκλησιας καισαρείας καππαδοκίας. πῶς ἀπεστειλεν εις τῶν αἱρεσιολῶν ὁ ῥώμης ἀρχιερεύς, εἰρωνεύσαμενος τας ἐκκλησιας, ει μὴ ἄρχων ἦν καὶ κυβερνητης πασης τῆς οἰκουμένης; ἔτι Ἀνατόλιος ὁ κωνσταντινοπόλεως πατριάρχης ἐχειροτονηθη ὑπὸ διοσκορου τῦ αἱρετικοῦ· ὁ δὲ ἁγιώτατος πάπας Λέων ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς μαρκιανὸν βασιλέα μὴ πολλὰ καὶ ἄλλα φησί· πῶς δὲ τῆς τὲ πατριάρχου ἀναζόλιου χειροτονίας, ἀνέξεται εἰάσαιμι, ἵνα τι πρὸς ἐπιταγὴν αὐτὸν τῆ ὀρθοδόξῳ πίστει. ἰδου φάινεται ὑπὸ ζύτου, εἰ ὁ ἀναπόλιος πρὸσκειτο τῇ αἱρέσει τῦ διοσκόρου, ἐκεῖθη αὐ παρ' ἐκείνου· ὃ οὐ δύναται αὐτὸς πεῖν, παρ' ἀρχῆς γὰρ ἦν κωνσταντινοπόλεως· εἰ δὲ ζύτου κειτὸς, καὶ τῆ λοιπῶν ἀρα· τ' ἀλεξανδρειας· τ' ἀντιοχίας· καὶ τ' ἱεροσολύμων· ὥστε κειτὸς πάντων ὄζιν. ἔτι Ἀγαπητος ὁ πάπας ἦλθε σωματικῶς εἰς κωνσταντινοπολιν, ἵνα καθέλοι Ἄνθιμον τον ζαπιζουῦτος, πατριάρχην ῥηθύμων κωνσταντινοπόλεως, αἱρετικον ὄντα, ἐπ' αὐτ' ἀναστάσει Μαίου τὲ ἁγιωτάτου. πόθεν τῦτο; ἢ ὅτι καὶ πάντων ἦχε τὸ κράτος· καὶ ὁπ ἀρχηθεν δέδοται τὸ τοῦτο τῇ κυρίᾳ τῷ ἀποστόλῳ πέτρῳ, καὶ τοῖς μετ' αὐτόν. ἔτι Περκλος συναντήσῃ τ' ῥωμης, εἰς τὸν πατριαρχικὸν αἰηχθη θρόνον, κ' τὸν ζωναρᾶ. ἰδου ἐδιίχθη ὅτι ὁ ῥώμης ἔχειν τ' κωνσταντινοπόλεως ἄξιον· λέων δὲ ὁ ἁγιώτατος, διόσκορον ἀλεξανδρειας, κ' ἐυβοεα ἅλιον ἱεροσολύμων κατεδίκασεν, καὶ ὡς αἱρετικοὺς κατέκρινε. φῆλιξ δὲ ὁ ἁγιώτατος, πέτρον τὸν αἰποχείας ἐκάθηρε. καὶ ἀναθέματι καθυπέβαλεν. ὥστε ὁ ῥώμης ἄκρος ὢν ἀρχιερεὺς, κ' πάντων τῶν πατριαρχικῶν θρόνων ἦχε τὸ κράτος. πῶς οὖν τότε, νυῦ δ' οὔ; οὐκ ἴσαν ὅστις αὖ εἴπῃ. ἀλλα καὶ τότε καὶ νυῦ· καὶ μεχρὶ τῆς τ' κόσμου συντελείας ἴξει τὸ κράτος. ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅπ ἀληθῆ λέγομεν κ' ἰδοῦ τινα ἐξουσίαν ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος ἦχε, αὐταῖς λέξεσι τῶν ἐπισκόπων φηλικος ἐπιθέσθω. ἥπις ἐν ἦχε οὕτως.

Τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ γαλήνιωτάτῳ υἱῷ Ζήνωνι αὐγούστῳ, φῆλιξ ἐπισκοπος, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Πρέπει τῇ σῇ φιλαθεοπία ταῦτα, ἃ πρέπει, τῇ τῶν θεσπισμάτων ἀπαγγελίᾳ τάξει· ἅπερ καὶ αὐτὸς ἀπαγγελίας εἰς ὠφέλειαν τὲ τῆς σης γαληνότητος κράτους· καὶ καθάπερ ὡς ἐγγὺς τυγχάνων, σῷζω καλῶ, τῶν ἐμῶν ἱκετηρίαν δέξασθαι τὰς φιλαγάθους ὑμῶν ἀκοὰς, ὡς χειστανικωτάτῳ ὢν βασιλεῖ· μηδαμῶς τι ἢ σὴ εὐσεβεια διανοηθείη, ἵνα τινα μετὰ καθαρᾶς τῆς διανοίας ἡμᾶς ἀγαπᾷν· πλὴν ἐκείνου τοῦ βουλομένου σὲ μετὰ τῦ θεοῦ εἰρηνεύειν ἔχειν· ἐπειδήπερ ἐκ πίστης ὡρμημένος τῆς διανοίας, οὐκ ἀμφισβητῆς τῷ θεσπεσίῳ θρόνῳ τῶν ἐξουσίαν, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τῶν αὐτάδοσιν ἐκ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς ἁρπάζῃ· διὰ τε τῆς ὑμῶν ἐπαχύτητος δέξασθε καταξίωσον τῶν σεπτῶν καὶ θεόφρασον ὁμολογίαν τῦ μακαριωτατου πέτρου, τῦ θεοφορωτάτου τῶν ἀποστόλων· ὃς καὶ τὰς τῆς βασιλείας κλεῖς ὑπὸ τῦ σωτῆρος πιστευθεὶς, θεοδοξαστῇ τῇ φιλοχρίστῳ ὑμῶν βασιλεία, τῶν ἐν ὑψίστοις κ' ἀγγέλων δοξολογῶν. ὃς καὶ τῶν ἀποδράντων καὶ ἀποστάντων πίστει εἰς τον κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χειστὸν, καὶ μονογενῆ τ' θεοῦ υἱόν, θεῶτος ἐκθέμενος, ἐμακαρίσθη ὑπ' αὐτῦ τῦ σωτῆρος· εἰπόντος γὰρ αὐτῦ πρὸς τὸν κύριον. σὺ εἶ ὁ χειστὸς ὁ υἱὸς τῦ θεοῦ τῦ ζῶντος ἀποκρισει παρ' αὐτῦ, μακάριος εἶ σίμων βαρ' ἰωνᾶ, ὅτι σαρξ κ' αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πα-

τὴρ

μβος φησὶ τῆ αἱρετικῶν, ὡς οὐχ ὑποτάσσεται τῆ αὐτῆ συνόδῳ, ἰδοὺ φθάσαντες ἐκκλησίαι καὶ τῆ στεφῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων, ἐν ἰβιάζοντο ὑπαγορεύσαι τοῦ παρ' αὐτῆ ἐκτεθέντα ὅρον, φησίν· Ἀνάγνωτί μοι τὸν ὑμέτερον ὅρον· καὶ ἤρξατο λέγειν, Ὅρος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου. Μὴ περαιτέρω θρέψαντα μεγάλη τῆ φωνῆ ὁ ἱερὸς σίφκος ἰβόησε· πῶς τολμᾶτε ἁγίαν καλέσαι τὴν ὑμετέραν σύ- « νοδον, ἣ πῆς τὰ ἅγια ἰβεβήλωσεν. ἐκείνη γὰρ ἐν τῆ αὐτῆς πράξει, συνέθετο μὴ λέ- « γειν τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μάρτυρας, ἁγίους. ἀλλὰ ποῖ ἀπέρχῃ; εἰς τὸν ναὸν τῆς « ἀποστόλων· εἰς τὸν ναὸν τῶν μαρτύρων γλωρηίου. πόθεν ἔρχῃ; ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς τεσ- « σαρακοντα. διὰ τοῦτο φησὶν ὁ θεῖος ἀνὴρ, πῶς τολμᾶτε τὴν ὑμετέραν συναγωγὴν, « καλέσαι ἁγίαν, ὅπ αὐτὴ τὰ ἅγια ἰβεβήλωσε, καὶ οὐ θέλει τοὺς ἁγίους καλεῖσθαι ἁ- « γίους. ὧ τῆς ὑμετέρας ἀγνοίας· τοὺς ἀποστόλους τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χρι- « στοῦ, οὐ θέλετε καλεῖσθαι ἁγίους, καὶ τὴν ὑμετέραν κουσωδίαν, τὴν τῆς ἐκκλη- « σίας συναθροιθεῖσαν, καλεῖτε ἁγίαν; πῶς δὲ καὶ οἰκουμενικὴ ἂν κληθείη, ἐφ' ᾗ « ὐχ ὁ ῥώμης δυσδόκητος θρόνος ἦ χωρὶς; ἀδύνατον πάντας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανο « νίζειν. Ἀκούεις ὅτι ἡ δύναται καλεῖσθαι οἰκουμενικὴ συνοδος, ἂν μὴ ὁ ῥώμης συνέ σῃ αὐτῆ; καὶ ὅτι χωρὶς ἐκείνης ἀδύνατόν ἐστι κανονίζεσθαι τοὺς ἐκκλησιαστικούς; πῶς οὖν ὑμεῖς οὐ νοεῖτε ταῦτα; διὸ οὐ θέλετε ἐκεῖνον, ἀλλὰ ἀκούετε τῆς εἰδότων· διὸ καὶ ἐβαπτίσθη ἅπας ἡ ὑμετέρα καρδία τῆ πεισμονῆ, καὶ οὐ δύναται ἀκούειν ἡ ὁρᾶν τὴν ἀλήθειαν. Ἔτι μάξιμος διακόνημος φησὶ τῆ αἱρετικῶν, τὴν πρεσβυτέραν ῥώμην κατέλαβεν, καὶ μέρηνον τὸν ἁγιώτατον πάπαν ὗρεν, ὃν τῆ τεσσαρακαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς καὶ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία δοξάζει ἅγιον. τίνος ἕνεκεν; ἀλλ' ὅπ ὡς κα φαλὴν ἐκεῖνον τῆς ἐκκλησίας ἐγίνωσκεν, ἐξῆς αὐτὸν ἔδραμεν. ἐκεῖθεν γοῦν ἔφθει ἐξῆς μέρηνον πρεσβύτερον κύρ ἐξουδικολίου. ἧς ἡ ἀρχή· Νόμῳ θείῳ καὶ θεσπεσίῳ « βουλομένους θεοπέμπτε πάτερ, μετ' ὀλίγα φησί· τῆ τοῦ νεοῦ ἁγιωτάτου πάπα μέρ « τηνου συνοδικῶν. ὃν οὐκ ἂν ἠγάφεν ἁγιώτατον πάπαν, εἰ μὴ κύριον πάσης τῆς ἐκ « κλησίας ἐγίνωσκε. διὸ καὶ ἐδυνήθη αὐτῆ ποιῆσαι συνόδου μετὰ τῆ ὑπ' αὐτὸν ὑποπόν των, καὶ ἀναθεματίσαι τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἀσεβοῦς δόγματος, τῆ μίαν ὑπὲρ χριστοῦ θέ λησιν ληρολογούντων. τοῦτο ἐν τῆ συναξαρίῳ τοῦ ἁγίου μαξίμου γέγραπται, καὶ ἀναγνώτω ὁ βουλόμενος τῆ τεσσαρακαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς. εἰ οὖν καθ' ὑμᾶς. οὐκ ἔξεν ἐκεῖνος ὁ δυνάμενος κανονίζειν, ἐξετάζειν, κυρῶσαι, διδύνειν, κυβερνᾶν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, οἷα κυβερνήτης τὴν ναῦν διδύνει, πῶς ταῦτα ἐχρύσε καὶ ἄλ. λα πλείστα καὶ ὅμοια τούτοις; ἃ διὰ τὸ μῆκος τοῦ λόγου ἐῶμεν. εἰ δὲ θελήσωμεν ἐξετάσαι λέγειν, ὀλιγοψυχήσωμεν ἡμᾶς διχογνωμούσας ὁ χρόνος. πῶς δὲ καὶ ἀφορισμοῦ αὐτοὺς καθυποβάλλοντες, οὐκ αὐτοῖποι οἱ παρ' αὐτῆ ἀναθεματισθέντες; ναί τοι γε ἀρχιεπίσκοποι καὶ ὑπάτοι, καὶ πατριάρχαι ἦσαν· ἀλλ' ὥσπερ πατρὶ ἀκούοντες ὑπήκουον. καὶ νεῶ, οἱ μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδότες, ἀπαλίγουσιν· οὓς ἐγὼ ἕκαστος κρί νω τῆς ἐκκλησίας, ἐχθρούς τε καὶ πολεμίους, καὶ αὐτάρκας τῆ ἀποστολικῶν καὶ συ νοδικῶν κανόνων· οἳ πάντες ὑποτάττεσθαι τῆ ἐκκλησίᾳ καλῶς παρέδωκαν. αὐτί κα γὰρ ἡ ῥηΐ. Γουσιανίανος πιαρὰ, θεσπίζομεν φησὶ κατὰ τοὺς τῆ ἁγίων ὅρους, « τὸν ἁγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης πάπαν, πρῶτον εἶναι πάντων τῆ ἱε « ρέων· τὸν δὲ κωνσταντινουπόλεως, δεύτεραν τάξιν ἐπέχειν μετὰ τὸν ἀποστολικὸν θρό « νον. Ἔτι ὁ πάπας τῆς ἐν σαρδικῇ συνόδου κανὼν, τὰ αὐτὰ ἔπα λέγει. ἔτι Ἀναστά « σιος ὁ ἁγίω μαξίμου ὁ μαθητὴς, μετὰ τοῦ συγγραφέως τὸν ἁγίω μαξίμου φησὶ μετὰ πια καὶ ἄλλα· ἔτι μέντοι καὶ μέρηνον τὸν παναγίω καὶ κορυφαίω ἀποστολικοῦ πάπα καὶ μέρ-

ἁγίου Μαξίμου ὁ μαθητὴς, φησί· Τῆς πίστεως συμφώνως ἐκ παίτων διωκομέ- "
νης, εἰ μὴ τῇ οἰκείᾳ χάριτι βοηθήσῃ σωτὴρ ὁ ἀεὶ βοηθῶν, ἀσύγκριτα διοστεῖται "
καὶ τῇ φρισβυτέρᾳ ῥώμῃ καταλιμπάνων ἡμῖν, τὴν ἀψευδῆ φωνὴν τοῦ κορυ- "
φαίου ἐπαγγελίαν αὐτῷ συγκυρσύμβως. Τίς δὲ ἡ ἐπαγγελία ἢ φωνὴ τοῦ κορυ- "
φαίου; εἰ ἔγνως, τὸ, ἐγὼ ἐδεήθην ὑπὲρ σοῦ· ἵνα μὴ ἐκλείποι ἡ πίστις σου· καὶ τὸ, σὺ "
ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· καὶ τὸ, πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Ἐκ τῆς "
ἁγιολίξεως τοῦ ἁγίου Μαξίμου, μετὰ τινος Θεοδοσίου ἐπισκόπου καισαρείας. "

Θεοδόσιος. Δίξαι τοῖς φωνικοῖς, καὶ μὴ ἐρεύνησης τοῖς ἔννοιαν αὐτῆς. "

Μάξιμος. Περφανῶς καιροὶ καὶ ξένοις τῆς ἐκκλησίας καὶ περὶ τῆς φωνῆς ἐκ "
βάλλετε νόμους. εἰ καθ' ὑμᾶς οὐ δεῖ ἐρευνᾶν τὰς τῆς γεραφῆς καὶ τῆς πατέρων ἐν- "
νοίας, ἐκβάλλομεν πᾶσαν τοῖς γεραφικοῖς, τοῖς τε παλαιοῖς καὶ τοῖς καινοῖς. ἤκου- "
σα γὰρ λίγοντος τοῦ Δαβὶδ, μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ "
καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. καὶ πάλιν· συνίησόν μοι, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον "
σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. καὶ πάλιν· θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά "
σου, διὰ τοῦτο ἐξερεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχή μου. καὶ ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις, ἐρευ- "
νᾶτε φησὶ τὰς γεραφάς. πληροφορηθήτω οὖν ὁ διαπόντης μου, ὅτι οὐκ αἰξόμαι δί- "
ξασθαι φωνὴν χωρὶς τῆς ἐγκειμβρίης αὐτῇ διανοίας, ἵνα μὴ δόξωμαι περφασὴς "
ἰουδαῖος. Θεοδόσιος. Εἴ τι εἶπεν οἱ πατέρες, λέγω, καὶ ἐγγεγράφως ποιοῦ- "
μὲν φύσεις, καὶ δύο θελήσεις, καὶ δύο ἐνεργείας· καὶ εἴσελθε μεθ' ἡμῶν κοινώνησον, "
καὶ γενήσεται ἕνωσις. Μάξιμος. Δίαπορῶ, ἐγὼ οὐ βουλομαὶ δίξασθαι συγ- "
κατάθεσιν παρ' ὑμῶν ἐγγεγραφον περὶ τούτου τοῦ ζητήματος, φιλὸς ὑπάρχων μονα- "
χός. ἀλλ' ἐπὶ κατηύξετο ὑμᾶς ὁ θεὸς τὰς τῆς ἁγίων πατέρων δίξασθαι φωνάς; "
καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν, πρὸς τὸν ῥώμης περὶ τούτου ἐγγεγράφως ἀποστείλατε· ἤ- "
γουν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν συνοδος. καὶ μετά τινα· "
καὶ καθαίρεται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μιμήσασθαι τὸν θεὸν τοῖς συγκα- "
τάβασιν· καὶ ποιήσουσιν ὁμοῦ κέλευσιν ἐκκλησιαστικοῦ. ἡ δὲ, συνοδικοῦ δόγ- "
ματος πρὸς τὸν πάπαν ῥώμης. καὶ πάντως, εἴπερ εὑρεθῇ τρόπος ἐκκλησιαστι- "
κὸς τοῦτο ἐπιζήτων, διὰ τοῖς ὀρθοῖς ὁμολογίαν τῆς πίστεως συμβιβάζετο ὑμῖν "
περὶ τούτου. "

Ὁρᾷς σὺ ὁ μὴ βουλόμβος καὶ τοῖς ἁγιάζοις τῶν πάτερων τοῖς αὐτοῖς τῆς πάτρης ἐξου- "
σίαν ἔχειν, πῶς οὐ δύναται ἄλλος τις τῆς πατριαρχῶν. τὰ περὶ τοῖς πίστει ἐξιτάζειν "
καὶ κανονίζειν, εἰ μὴ μόνος ὁ πάπας τῆς ῥώμης; πῶς δὲ καὶ θέλομεν τοῦτο λέγειν, ἢ "
βλασφημεῖν αἰσχρῶς. ἐγὼ γὰρ καὶ ἀκούειν μόνον ὑμῶν δυσβούλομαι· μή τι γε ὅλως "
λέγειν, ὅτι ἡ τοιαύτη πίστις μέχρι τῶν πάτερων ἐστὶν· ἀπὸ δὲ τῶν πατέρων, καὶ ἕως τοῦ "
νῦν, οὐκ ἔστι. ὑμεῖς δὲ πῶς λέγετε τοῦτο, βλάσφημον ὅλως ὄν, θαῦμα δ' ἐστὶν ἐπὶ "
τούτου τοιούτου, πᾶσα ἡ πίστις φθάρτο καὶ ἀπόλωλεν. ὦ τῆς αἰσχρᾶς συγχύσεως "
καὶ βασιλεῦ· πῶς εἶπας τοῖς πίστει σου ἢ τοῖς ἐκκλησίαν σου μόνῃ τῇ πάτρᾳ. ἢ "
μὴ καὶ τοῖς ἁγιάζοις αὐτοῦ. πῶς δὲ καὶ ἕως τοῦ νῦν ἐκυβερνᾶτο; πῶς ἐβαπτίζε- "
μεθ; πῶς αἱ συνοδοι ἐγένοντο; πῶς οἱ αἱρετικοὶ ἀπελάθησαν; πῶς ἡ ἐκκλη- "
σία ἐλαμπρύνθη, μὴ οὔσης ἀρχῆς; πῶς ὅλως ἐκκλησία καὶ πίστις μέχρι τοῦ "
νῦν ἐπεκράτησε, βλεπόντων αὖ εἴπω, εἰ μὴ πάντως ἀρχὴν εἶχε καὶ ἐξουσίαν, καὶ ἵνα τὸν ποιμένα καὶ βασιλέα, καὶ τοῖς διαγγελικὴν φωνὴν, μίαν ποίμνη καὶ εἷς ὁ ποιμὴν αὐτῆς; πολλῶν ἀρχῶν οὐ δεῖται τὸ σῶμα. ὅπου γε πολλοὶ ποιμένες

οὐκ ἄλλος κεφαλὴ ϗ πληρώματος τῆς ἐκκλησίας ὄξιν. ἐπὶ τῆς ὑπογολῆς τῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, πρὸς τὸν πατριάρχην κωνσταντινουπόλεως Ἐπιφάνιον, ὑπὸ τῆς συναθροισθείσης αὐτοῦ ἱερᾶς συνόδου ἐν τῷ τρούλλῳ, ἧς ἡ ἀρχή· Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς αὔγουστος, τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως, ἣν παρ' ἡμῶν παρέλαβεν ἡ ἁγιωτάτη ϗ καθολικὴ ϗ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, κατ' οὐδένα τρόπον καινισμὸν δέξασθαι, ἀκολουθοῦντες, ἡμεῖς τοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν μετ' ἐκείνους θεοφορωτάτων ἐν ταῖς ἁγίαις τῦ θεοῦ ἐκκλησίαις διδάγμασι, δίκαιον ἐνήσθημεν ἅπαντα ποιῆσαι φανερὸν, ὅπως ἴσχωμεν σαφῆ τῆς ἐν ἡμῖν ὑπάρξεως. ϗ τὰ ἐξῆς τῆς αὐτῆς ὑπογολῆς, ἐν ᾗ θεοφιλέστατον δείκνυται ἡ πίστις τῦ ϗ ὁμολογία ἣν ἔχει πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν. μεθ' ἃ δὲ ταῦτα ἐν τῇ ἑπομένῃ ἑπτὰ ὑπογολῇ· ἧς ἡ ἀρχή·

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ὑπάτῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ϗ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλευούσης ταύτης πόλεως, ϗ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, τοιάδε φησί· Γινώσκειν βουλόμεθα τὴν σὴν ἁγιωσύνην πάντα τὰ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀφορῶντα κατάστασιν, ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ταύτας πρὸς αὐτὴν χρήσασθαι ταῖς θείαις συλλαβαῖς, ϗ δι' αὐτῶν δῆλα αὐτῇ καθεστῶσα τὰ κινηθέντα· ἅπερ ϗ αὐτὴν εἰδέναι κατεπείγομεθα. Διόντος γὰρ πάσας ἀλλοτρίους τῆς ἁγίας καθολικῆς ϗ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς τῶν αἱρετικῶν νοσερᾶς, ϗ δυσχεῖς ἀκολουθοῦντας πλάνῃ, ϗ ταῖς τούτων βλασφημίαις κεχρημένους, θεῖον φρονεῖν ἡμᾶς ἔνδικον· ὅπερ ϗ ἡ σὴ ἁγιωσύνη γινώσκει· δι' οὗ τὴν τῶν αἱρετικῶν μανίαν ἀλέξαμεν· οὐδὲν παιπαλῶς ἐπαλλάξαντες, ἢ ἐπαλλάττοντες, ἢ παρεξηγοῦντες τῆς μάχης νῦν σὺν θεῷ κεκρύσεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως· καθὼ ϗ ἡ σὴ γινώσκει μακαριότης. ἀλλὰ δεῖ πάντων φυλάττοντας τὴν κατάστασιν τῆς ὑπάρξεως τῆς ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἃ πρὸς τὸν ἁγιώτατον πάπαν τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης ϗ πατριάρχην, πρὸς ὃν ϗ τὰ ὅμοια τούτοις γεγράφαμεν, οὗτινος δὲ αἰτιώμεθα τὴν εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὀρθότητα καταστασιν, μὴ ϗ τὴν αὐτοῦ ἀναφαίρετον μακαριότητα, ὡς κεφαλὴν οὖσαν πάντων τῆς ὁσιωτάτης τῦ θεοῦ ἱερέων· καὶ ἐπειδὴ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν αἱρετικοὶ ἀνεφύησαν, τὴν γνώμην ϗ κρίσιν ἐκείνην τὴν σεβασμίου θρόνου κατηργήθησαν. Ἔξεστιν οὖν ϗ ἡμῖν εἰπεῖν ϗ συμπεφάνηται οὗτος· πάντες οἱ θέλοντες αὐτὸν ϗ ἔχοντες κεφαλὴν, ϗ θεοῦ εἰσὶν ὅσοι ϗ ἀληθῶς ἱερεῖς ϗ πιστοὶ δοῦλοι· οἱ δὲ μὴ θέλοντες, μηδὲ ἔχοντες ἐκεῖνον κεφαλὴν, οὐκ εἰσὶ ϗ θεοῦ ἱερεῖς. οὗτος γὰρ ἡ ἱερὰ ἐκείνη συνόδος ϗ ἰουστινιανοῦ ἀπεφήνατο· ἐν τῷ εἰπεῖν, ὡς κεφαλὴ οὖσα πάντων τῆς ὁσιωτάτων ϗ θεοῦ ἱερέων. ὅτι δὲ ϗ κρίσις πάσης ϗ θεοῦ ἐκκλησίας, ἐν αὐτῷ ἔζει, ἄκουσον· ϗ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσι τοῖς καθολικοῖς δηλαδὴ, αἱρετικοὶ ἀνεφύησαν, τὴν κρίσιν ἐκείνην ϗ γνώμην κατηργήθησαν. ὥστε οἱ μὴ τούτῳ ἐπόμενοι, χισματικοί εἰσι, ϗ εἰς αἵρεσιν ὀλισθαίνουσι. ϗ ἁπλῶς τοῦτο ὅσα ποιοῦσιν, ἀδόκιμα πάντα ϗ ἀνωφελῆ τυγχάνουσι. ϗ τούτου μάρτυς, ἡ ἐν καρχηδόνι συνοδος, ἐκ τῆς βιγολῆς λεῦ πρὸς ἰανουάριον ἡ ἐν καρχηδόνι σύνοδος ϗ ὁ μέγας κυπριανὸς ἔτερμφσεν· ἧς ἡ ἀρχή· Ἐν κοσποβουλίῳ ὄντες ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, φησὶν, Ἑνὸς ὄντος ϗ βαπτίσματος, ϗ ἑνὸς ϗ ἁγίου πνεύματος, ϗ μιᾶς ἐκκλησίας ὑπὸ χειρὸς ϗ κυρίου ἡμῶν, ἐπάνω πέτρου ϗ ἀποστόλου ἀρχὴν θεμελιωμένης· ϗ ἀφ' ἑτέρου τοῦτο ταὐτὸν αὐτῷ, δηλονότι τῷ χισματικῶν ϗ αἱρετικῶν, γνώμην, φυδὲ ϗ μάταιον ϗ κενὰ ὑπάρχοντα, πάντα ὄζειν ἀδόκιμα. Ἀκούεις πῶς ἀδόκιμα ϗ κενὰ καλεῖ τὰ γνώμενα ἔξω τῆς ὑποταγῆς ἐκείνου; οὕτω ϗ διωκομένης τῆς πίστεως παντοχόθεν, ἐκεῖθεν ἡ βοήθεια ταύτης ἀναμενεῖται. Ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος, ϗ

ἁγίου

νηθημεν ὅτι ὁδοῦ ἀληθείας. ὅστις οὖν θέλει κρίνειν τινὸς βίαν, ἢ ἐνεργάζεσθαι ἐκ τοῦ ἔργου ἐν ἐκείνῃ τῇ παρθήκῃ παρηγόρει φανήσεται. οὐκοῦν ἀδελφοὶ σωθῆτε, καὶ μὴ μάχεσθε τῇ σωτηρίᾳ ὑμῶν· τοῦτο εἰδότες, ὅτι ὁ μὴ ὑποτασσόμενος τῷ τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖ, οὐχ ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, τῷ εἰπόντι πρὸς πέτρον, σὺ εἶ πέτρος, καὶ τὰ λοιπά· ἀλλ' οὐδὲ ἔξει σωτηρίαν ποτέ· τὸ γὰρ λέγειν ὑμᾶς τὸ εἶναι ἀμάρτωλον, μὴ βούλεσθαι ὑποζεύγιναι ἐκείνῳ, τοῦτο ιωρεῖν αὐθέντου ἐστὶ, & μηδαμῶς ἀῤῥωστον ἔχοντων. τί κρίνεις τὸν ἀρχιρέα τῆς ἐκκλησίας, ὃς οὐκ οἶδα τί ὄζει; οὐδεὶς γὰρ, φησὶν ἡ γραφὴ, γινώσκει τὰ τοῦ ἑτέρου. πῶς ὑμεῖς κρίνετε ὃν οὐκ οἴδατε ὅλως, ὡς ἁμάρτωλόν; πάντες εἰπὶ μοι οἱ τὸν θεῖον λαχόντες τὸ πέτρου. αἱρετικοὶ καὶ ἁμάρτωλοί εἰσιν; ἢ ἐξεπίτηδες χρεστοιοῦσιν οἱ λοιποὶ τῆς ἐκκλησίας ἀρχιερεῖς καὶ λοχαγοί. πάντας ἁμάρτωλόν; οὐκ αἰσχύνεσθε καθυβρίζειν τῆς ἐκκλησίας τὸν ἐκλογήν; οὐκ οἶδατε ὅτι καὶ ἐν καντσελλαρίοις πουθένα τὸν τιμιώτερον & τὸν ἐν πᾶσιν ἐνάρετον ἐπίσκοπον πατριάρχην; οἶδε γὰρ τὸν αὐτὸν τιμᾶν καὶ πολέμιος. ὅτι καὶ κεῖνον τὸν τιμιώτερον καὶ ἐνάρετον πάντας, ποιοῦσιν ἀρχιρέα & βασιλέα αὐτῆς. εἰ δὲ καὶ ἁμάρτωλός ὄζει. τί πρὸς ἡμᾶς; αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον δώσῃ, ὡς καὶ ἡμεῖς ἕκαστος. οὐδεὶς γὰρ ὑπὲρ ἄλλου κρίθησεται ὡς λέγει ἐκεῖθεν ἀζεις τὸν πάπαν σύ· ἡμεῖς δὲ κἂν θέλωμεν εἰπεῖν αὐτὸν οἴδαμεν, ἁμαρτία καὶ βλασφημία καταπεπόνηται δυνάμενον· ἀλλὰ τοῦτο ἀκολουθεῖν αὐτῷ τὰ τοῦ τιμᾶν πίστιν οὐκ ἀποβεβλήμεθα. ἡμεῖν δὲ εἴρηται, ὡς τοῦτο οὐδὲν ὄζει· ἀνάγκη γὰρ ὄζειν ἔπεσθαι ποιμένι τινὶ ὃς καὶ κεῖνος, ὡς ἄνθρωπος. καθ' ἡμέραν ἁμαρτάνει· εἰ γὰρ μία ὥρα ὁ βίος ἅπας ὑπῆρχεν ἡμῖν, οὐδ' ἅπαξ ἔξω ἐλπίδος εἰμὶ δυνάμεθα. ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ἕκαστος ὡς πολλάκις εἴρηται, αὐτὸς ἀποδώσει λόγον ἑαυτῷ. ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν αὐτὸ καλῶς ποιμαινώμεθα, καὶ τὸν ἐν θεολογίᾳ μέγαν χρηματίσομεν. ὦ φησὶ ὁ σασιώδης καὶ φίλιεις, ἁμαρτωλὸν οὐ θέλω ἀρχιέα μου εἶναι. πρὸς οἷς ἀποκριτέον· ὅτι καλῶς ἐντρεπόμεθα τὴν διατοῦτο ὕβριν, ἃ δὴ καὶ πάντες ἀπαναλύωμεν, εἰ καὶ ὑμεῖς συνιάζειν θέλετε διαλιώντες. ναὶ δὴ πρὸς ὃ εἰς τὸ φανερὸν λέγετε, πρὸς ἐκεῖνο ἀποκρινόμεθα· ὅτι ἀπὸ κακίας ψυχῶν τοῦτο λέγετε· οὐ γὰρ γινώσκετε αὐτὸν ἁμαρτωλόν· οὐδὲ τὸν ἐκείνου οἴδατε βίον. ἀλλ' αἰσθόλων συκοφαντεῖτε καὶ λοιδορεῖτε αὐτοῦ πέτρου ὀξυδόχῳ ὄντι, καὶ ἰκανοῦ τὸ κυρίου σχῆμα φέροντι εἰς τιμὴν. οἱ γὰρ ἐκεῖνον ἁμαρτωλὸν λέγοντες, ὅμοια τοῖς ἰουδαίοις λέγουσιν· ἐκεῖνος γὰρ τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν ἰδόντες βλέποντα, καὶ τοῦ φθόνῳ πικράμενοι, ἐρωτῶσιν αὐτὸν λέγοντες, πῶς ἠνοίξη σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ φησὶν, ἄνθρωπος Ἰησοῦς λεγόμενος, ἐπέχυσέ μου τὸν φῶτα, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, καὶ νίψάμενος ἀνέβλεψα· ἐκεῖνοι δὲ ὑπερζέοντες τοῦ θυμοῦ, φασὶ, δὸς δόξαν τοῦ θεοῦ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ὄζει· πρὸς οὓς ὁ πρὶν τυφλὸς ἀπέφη· εἰ ἁμαρτωλός ὄζιν, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. ἐν τῷ τοῦτο τὸ θαυμαστόν ὄζιν, ὅτι ἁμαρτωλὸς ὢν, ἠνοίξε μου τοὺς ὀφθαλμούς· ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἠνοίξε τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου· εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. δυνάμεθα οὖν φέρειν πρὸς τὸν δεξάδοχον τὸ πέτρου ταῦτα· ὅστις ὁ ἐνεργὸς πάπας, ὅτι εἰ ἁμαρτωλός ὄζιν, πῶς κατεφάσκετο ὑμῖν, & ἀφώρισε τοὺς γραικοὺς, νικόλαος πρῶτος ἐν τῷ κυρῷ & φωτίου, καὶ ἐκ τῶν ἀφορισμοῦ ἐκείνου, οὐκ ἔλειψεν ἐωτὰ ἓν· ἀλλ' ἐγρήγορε οἱ γραικοὶ ὡς ἐκεῖνος ἐν τῷ ἀφορισμῷ ἔφη. ἀγκυλώλωσι εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ὥσπερ οἱ ἰουδαῖοι· εἰ ἁμαρτωλός ὄζι, πῶς ὑπηκούσθη; ἐλέγετε γὰρ ὅτι ἁμάρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει, οὕτω μᾶλλον ὄζει· ὁ δὲ ἰησοῦς πρὸς

» π' ταῦτα ἐνόησεν, καὶ μετὰ πάσης ἀληθείας αὐτῷ φέρειν. καὶ μετ' ὀλίγον,
» ἄκουσον τί φησι περὶ τῆς ἀρχόντων τῆς ἰουδαϊκῶν ὁ θεός· ὅτι τῆς μωσέως καθέδρας
» ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν,
» ποιεῖτε· κἂν δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιῆτε, τί ἡμῶν τὰ τοῦ βίου χεῖρον ἐκείνων; ἀλλ'
» ὅμως οὐδὲ οὕτω κατεβίβασεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἀξίας, οὐδὲ ἀκαταφρονήτους ἐποίη-
» σεν ἐκ τῶν ἀρχομένων. καὶ μάλα εἰκότως· εἰ γὰρ ταύτης ἐστερήθησαν τῆς ἐξουσίας
» οἱ ἀρχόμενοι, ὀφθήσονται πάντας ἀποχειροτονοῦντες, καὶ ἐπὶ τὸ ἔσχατος καταβιβά
» ζοντες· διὰ τοῦτο καὶ παῦλος τὸν ἀρχιερέα τῆς ἰουδαίων ὑβρίσας, καὶ εἰπών, τύ-
» πτειν σε μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με; ἐπειδὴ τοῦτο ἤ-
» κουσεν ὅπερ ἐμιζόντων αὐτὸν καὶ λιγόντων, τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; διὰ
» ξαι βουλόμενος, ὅσῳ ἀπανίστανται διὰ τοῖς ἀρχουσι τιμὴ δῶ καὶ τιμαὶ, φησὶν, οὐκ ἠ-
» δειμι ὅτι ἀρχιερεύς τοῦ θεοῦ εἰμι, διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ φησι· πείθεσθε τοῖς ἡγουμέ-
» νοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ὑμῶν, ὡς λόγον ἀπο-
» δώσοντες. διὸ πολλῆς θεραπείας ἀπολαύειν αὐτοὺς δεῖ. καὶ μετ' ὀλίγα, ἐνόησεν
» τί φησι περὶ τῆς ἰουδαίων ὁ χριστός· ὅτι τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμ-
» ματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε. τοῦ δὲ
» οὐκ ἦσαν εἰπεῖν, ὅτι τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ ἱερεῖς· ἀλλ' ὅτι τῆς τ χρι-
» στοῦ· τιμὴ γὰρ ἐκείνου διδασκαλίαν ἐδέξατο. διὸ καὶ ὁ παῦλος φησίν· ὑπὲρ χριστοῦ
» πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. Ἤκουσας τοῦ διδασκάλου
τούτου, πῶς δεῖ τιμᾶν τοὺς ἱερεῖς; εἰ οὖν ὅτι τῆς ἱερέων τοσαῦτα φησι, πολλῷ μᾶλ-
λον ὅτι τῆς ἀρχιερέων, καὶ πατριαρχῶν, καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας· οὓς καὶ
ὑμεῖς νυνὶ, οὐ μόνον οὐ τιμᾶτε, ἀλλὰ καὶ αἰσχρῶς ὑβρίζετε. πόσην ἔξετε εἰπεῖν μοι
τιμωρίαν; πολλὴν κατ' ἐμὲ· μᾶλλον δὲ οὐ κατ' ἐμὲ, ἀλλὰ κατὰ τὸν χρυσοῦν τῆς
γλώττης καὶ θαυμαστὸν ἰωάννην· ὃν φησιν, ὁ τοὺς ἱερεῖς ὑβρίζων, χριστὸν ὑβρί-
ζει· ὁ δὲ χριστὸν ὑβρίζων, τίνα ἀπολογίαν δώσει ἐν ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ; οὗ-
τως οὖν συμπαίρει ὁ χρυσόστομος· εἰ ἴσμεν ὅσα τῆς ἐκείνου μελιῤῥύτων λό-
γων ὑμῖν φερεδήκαμεν· καὶ ταῦτα, ὅσῳ τιμῶ ὀφείλομεν δοῦναι τοῖς ἄρχου-
σιν, ὅτι δὴ τῆς καθέδρας κάθηνται τοῦ ἰησοῦ καὶ θεοῦ, ὑποτάγητε οὖν αὐτοῖς,
καὶ ἡμεῖς ὑποτασσόμεθα· οὐχ ὡς ἁγίοις τῇ ἀρετῇ, ἀλλ' ὡς ἄρχουσι· καὶ γὰρ
οὐδ' ἡμεῖς ὡς ἅγιον τιμῶ ἀρετῶ τὸν τῆς ῥώμης ἀρχιερέα τιμῶμεν, ἀλλὰ κατὰ τιμὴν
ἀρχῆς καὶ τιμὴ ἱεροσυλίαν. εἰ γὰρ ἅγιος ἔστιν, ἐμὲ οὐχ ἁγιάζει ὄντα ἁμαρτωλόν·
εἰ δὲ ἁμαρτωλός ἐστιν, ἐμὲ οὐ βλάπτει ὄντα δίκαιον. ἢ δοκεῖτε, ὅτι τὸ εἶναι πά-
πας κληρονόμους τῆς βασιλείας τῆς οὐρανῶν; οὐμφουει. ἀλλ' ἢ δι' ἀρετὴν αὐτῷ
εἴπερ ἴσχε. πολλοὶ γὰρ πάπαι τῆν κόλασιν κληρονομοῦσιν τῆν αἰώνιον. οὐ δῆτα τὸ
ὀφ) λατῖνοι καὶ ἄκεφ ἀρχιερεῖς τῆς ῥώμης, ἀλλὰ δῆτα τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν· καὶ πολ-
λοὶ πατριάρχαι κωνσταντινουπόλεως γραικοὶ δηλονότι, καὶ ἀλεξανδρείας, καὶ ἀντι-
οχείας, καὶ ἱεροσολύμων, τὸ ἄσβεστον κληρονομήσουσι πῦρ· οὐ δῆτα τὸ ὀφ) γραικοὶ κὴ
πατριάρχας, ἀλλὰ δῆτα τὰς κακίας αὐτῶν. καὶ τὸ αἰάπαλιν. οὐ γὰρ φεισόμεθα
ψυχῆς ἕνεκα τῆς θεοῦ· ἵνα οἱ τῆς παρούσης ζωῆς ἄρχοντες, καὶ τῆς μελλούσης φανή-
σωνται κληρονόμοι· ἀλλ' οἱ ἐνάρετοι πάντες. ἢ οὐκ ἀκούετε τῆς σοφίας λεγού-
σης, ὅτι τότε στήσονται ἐν πολλῇ παῤῥησίᾳ ὁ δίκαιος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κατὰ
πρόσωπον τῶν θλιψάντων αὐτόν. οἱ δὲ, ἰδόντες ταραχθήσονται καὶ ἐφοβήθησαν· οὗτος
ἐστὶν ὃν ἔσχομεν ποτὲ εἰς γέλωτα, καὶ εἰς ὀνειδισμοὺς οἱ ἄφρονες· πῶς
δὲ καταλογίσθη ἐν υἱοῖς θεοῦ· καὶ ἐν ἁγίοις ὁ κλῆρος αὐτοῦ ἐστιν· ἆρα ἐκλα-

νήσημεν

φή, κατανοῦσα ἡ ἰδία ἀδελφὲ καὶ ἀρχοντες, πῶς ἀκάθαρτος γίγονε καὶ εἰς λέπρας ἐνέπεσε, καὶ τίνι ἰχάτλιφ ὑπέμεινε ἀτιμίαν; καὶ τοῦ ἀδελφοῦ σῶζηκαλιώτος, καὶ τῆ θεῆ προσπίπτοντος, οὐδεμιᾶς ἔτυχε συγγνώμης; καὶ μετ ὀλίγον, καὶ οὐκ ἴσχυσε λεῶν ποιῆσαι τὸν θεόν· ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς ἐπετμᾶτο, ἵνα μάθωμεν ἡμεῖς ὅσον κακόν ἐστι τὸ, τοῖς ἀρχοντας ἐλέγχειν, καὶ τοῖς ἱερεῦσι κρίνειν βίους. καὶ μετ ὀλίγον· εἰ δὲ τῆ σαρκικῶν γονέων οὕτως, πολλῷ μᾶλλον δὲ τῆ πνευματικῶν πατέρων, τῶν τὸν φυλάττεσθαι χρὴ τὸν νόμον· καὶ ἕκαστον τὸν ἑαυτῶ βίον ἐργάζεσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν· ἵνα μὴ ἀκούσωμεν κατ ἐκείνου τινὸς ἡμέραν, ὑπάκουε τὰ, τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τῶ ἀδελφοῦ σου, τινὶ δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; καὶ μὴ πάνυ βραχέα. ὅταν τιμῶμεν σῶζε τῆ ἀρχομένων οἱ ἡγούμενοι, καὶ τῶτο αὐτοῖς συμφέρειται, καθάπερ τῷ ἡλεῖ ἔλεγεν ὁ θεός· ἔλαβόν σε ἐκ τῶ οἴκου τῶ πατρός σου. ὅταν δὲ ὑβρίζωνται, καθάπερ ὅτι τοῦ σαμουὴλ, οὐ σὲ ἐξουθενήκασι φησὶν, ἀλλ' ἢ ἐμέ. ὁ τιμῶν τὸν ἱερέα, τὸν θεὸν τιμᾷ· ὁ δὲ μαθὼν τῶ ἱερέως καταφρονεῖν, ὁδῷ πρεσβύτου, καὶ εἰς τὸν θεὸν ὑβρίσῃ πτέ· ὁ δικάζομενος ὑμᾶς, φησὶν, ἐμὲ δίκαται. καὶ τοῖς ἱερεῖς σου φησὶν ἐντίμως ἴχε. ἐντεῦθεν ἔμαθον οἱ ἰουδαῖοι τῶ θεοῦ καταφρονεῖν, ὅτι μωσέως κατεφρόνησαν, ὅτι αὐτὸν ἐλίθαζον. καὶ εἰ μὴ γάρ τις πρὸς τὸν ἱερέα δίκαιως ἔχοντη, πολλῷ μᾶλλον πρὸς τὸν θεόν· κἂν πονηρὸς ᾖ ὁ ἱερεύς, ὁ θεὸς ὁρᾷ ὅτι ἕνεκα τῶ εἰς αὐτὸν τιμῶ, καὶ τὸν οὐκ ἄξιον τιμᾶς, θεραπεύεις, αὐτὸς δασδώσῃ σοι τῶ ἀμοιβῶ. καὶ μετὰ βραχέα πάλιν, οὐκ οἶδατε, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἄγγελός ἐστι κυρίου, μὴ γάρ τὰ ἑαυτῶ λέγῃ; εἰ καταφρονεῖς τῶ ἱερέως, οὐκ αὐτῶ καταφρονεῖς, ἀλλὰ τῶ χειροτονήσαντος αὐτὸν θεοῦ. καὶ πόθεν δῆλον φησὶν, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἐχειροτόνησεν; οὐκοῦν, εἰ ταύτῃ ἔχεις τῶ ὑπόληψιν, ἡ ἐλπὶς σου κενέωται. εἰ γὰρ μὴ ἐνεργεῖ ὁ θεὸς δι' αὐτῶ μηδὲν, οὔτε λουτρὸν ἔχεις· οὔτε μυστήρια μετέχεις· οὔτε δι' λογιῶν ἀπολαύεις· οὐκ ἄρα χειροτονὸς ἐστὶ οὗ φησὶ, πάντας ὁ θεὸς χειροτονεῖ; ἀλλὰ πάντων δὲ αὐτὸς ἐνεργεῖ; εἰ καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἀνάξιοι; ἀλλὰ τὸ σώζεσθαι τὸν λαόν. εἰ γὰρ δι' ἕνου καὶ βαλαὰμ αὐθεφάτου μακροῦ ἐνήργησε, πολλῷ μᾶλλον ἀλλὰ τῶ ἱερέως. εἰ γὰρ ἀλλὰ τοῦ ἰούδα ἐνήργησε, καὶ ἀλλὰ τῆ ψευδοπροφήτῃ προφητεύοντων, οἷς φησὶν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ ἐμοῦ οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας· πολλῷ μᾶλλον ἀλλὰ τῆ ἱερέων ἐνεργήσῃ· ἐπεὶ εἰ μέλλοιμεν τοὺς βίους ῥᾳδιᾶν τῆ ἀρχόντων, αὐτὸν μέλλοιμεν χειροτονεῖν τὸν διδάσκαλον, καὶ τὰ ἄνω κάτω γίνεται· ἄνω οἱ πόδες, καὶ κάτω ἡ κεφαλή. εἰ γὰρ τὸν ἀδελφόν σου οὐκ δικτρίπτει σοι κρίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τὸν διδάσκαλόν σου. καὶ μετ ὀλίγα· σὺ σεβάζου, εἶ, μὴ ἐξεργάζου τὸν πνεύμα· μὴ καὶ ἐφ' οἷς ἐκεῖνος κατηγορεῖς, ἐν θύτας δώσῃς. καὶ πῶς ἐμοὶ λέγει φησὶν, αὐτὸς μὴ ποιῶν; οὐκ αὐτὸς σοι λέγῃ. εἰ αὐτὸ πάθῃ, μισθὸν οὐκ ἔχεις· ὁ χριστὸς ταῦτα φαρμακεῖ· μὴ κρίνωμεν τὰ ἀλλήλων, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. καὶ μετ ὀλίγον· μὴ λέγωμεν, παρακαλῶ, κακῶς τοὺς διδασκάλους. ἐαὐτὸς πατὴρ ἔχῃ μυρίων κακῶν ἔνοχον, οὐ συσκιάζει; μὴ δοξάζου φησὶν ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου. πολλῷ μᾶλλον ὅτι τῆ πνευματικῶν πατέρων ταῦτα λεκτέον. αἰδέσθητι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν σοι δίκονεῖται· αἰσχυνόσκιεσθαι ποιεῖ τὰς γραφὰς δίκαι σέ· τὸν οἶκον τὸν ἱερὸν κοσμεῖ δίκαι σε. ἀγχυπτεῖ δίκαι σέ. δέχεται γὰρ σοῦ τὸν θεόν, ἵσπερ σῶζηκαλῶν δίκαι σέ· λιτὰς ποιεῖ γὰρ σοῦ. πᾶσα αὐτῷ ἡ εἰς θεὸν λατρεία δίκαι σέ. ταῦτα αἰδέσθη-

πάντα τὰ μέλη καὶ σεσυμπαθοῦμεν. διὸ καὶ ὡς ὑπερεκχυσιμώτερον, ἀλλ' ὅμως τὴν αὐτὴν
νοιαν μέλους πάσχει, καὶ συμπαθεῖται καὶ συνεπιτείνεται τῷ ἑτέρῳ μέλει τῷ ἀλγοῦντι
ρηδὸν ἕκαστον· τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;
εἰ δὲ μέλος τι ὑποτιμηθὲν αὐτὸ μόνον τὸ σωματικὸν σημαίνει κακόζηλον, οὐκ ἦν ὅλον τὸ
τὸ καθόλου, αὐτοτέλειαν ποιοῦν καὶ μηδενὸς ἀνάγκην ἔχον. διὸ δὴ ὅσοι ἀσυμβόλαιτοι ἐκκα-
λοῦσι τὰς, καὶ μόνα ἐκκλησιάζειν κομπάζουσι, γνώσεσθαι χρὴ ὅτι οὐκ ἔστιν πᾶσα ἡ μία κα-
θολικὴ καὶ ἀποστολικὴ· ἡ γὰρ ἀποστολικὴ ὅτι μὲν ἡ αὐτὴ καὶ μία ἐστὶν ἐκκλη-
σία, ἢ ἡ χριστοῦ· ἄλλη γὰρ οὐδεμία τοιαύτη οὐκ ἔστι· αὐτὴ δὲ ἄλλη οὐδεμιᾷ τοιαύτη
θρησκείᾳ, οὐδεμιᾷ παραπλησίᾳ εἶναι. καὶ πλήρης αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἡ ἁγία
ὅτι εἰ μὴ τοῦ τῆς χριστοῦ ἐντολῆς ἐκκλησίαν εἴη τοιαύτην. διὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξωθεῖ
εἰς οὐδὲν τῶν ὁμολογίαν ἢ πίστεως συγκλείσῃς· ἐν πύλαις ἁδοκήτοις καταπίπτουσι πᾶσαι
χίλιαι ὀχετοί· πᾶσα γὰρ ἡ τῆς χριστοῦ ἐκκλησία, μᾶλλον δὲ ἡ ἀποστολικὴ πᾶσαν
κατεπόθησεν ἢ μία καθ' ἣν ἀεὶ συνάγομεν πάντες καὶ κατηχούμεθα, ἔθνη καὶ φυλαὶ
καὶ ἱερεῖς; ἀπὸ τοῦ ἐξουσίαν ἢ μίαν καθ' ἣν εἰσὶν τῆς ἀρχιερωσύνης; ἐν τῷ ποίῳ αὐτοῦ κύβῳ ἀπαίζουσι,
ἐν ᾧ αὐτοῦ καὶ μία ἐνδύσεται τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίας; ἐκεῖ ἵνα οὐ μόνον αἱρετικῶν σωμάτα κατοικοῦ-
σιν αὐτῆς ἀλλὰ ἐν αὐτῇ ἐν αὐτῇς κατοικήσασι; ἐκεῖ ἔνθα οὐ δὲ ἱερουργεῖται ἀπ' ἀδίκου ὄχλου, οὐδὲ σημαίρουσι, οὐδὲ τὸ ἅγιον σημεῖον ἐκδικοῦσι;
ἐκεῖ, ἔνθα ἡ δίκαιος αἱ εἰσὶν σαρκοφάγοι ἐν λύκοις ἢ χριστοῦ ὄνομα; ἐν οἷς ἡ
πῃ δίκαιος διαμένει; ἐκεῖ, ἵνα ἱερουργοῦσιν ἢ ἁγίαν ἱερεῖς. οἱ ἢ χριστοῦ
ἐκθεοὶ εἰσέρχονται καὶ μυκτηρίζουσι, καὶ καταπατοῦσι καὶ βδελύττονται θυσιαστηρίου;
καὶ ῥίπτουσι τὰ ἅγια, καὶ τύπτουσι ἱερεῖς ἐν θύσι. καὶ γελῶσι τοῖς τῆς χριστιανῶν
θρησκείας; οὐ μόνον. ἀλλ' ἐκεῖ δεῖ; ἔνθα καὶ τὸ ἢ χριστοῦ σημεῖον βέβλαπται,
καὶ αἱ ἐκκλησίαι κεκοσμημέναι τυγχάνουσιν οὖσαι, ἐν σώμασι καὶ σημείοις. καὶ ἐκεῖ
σεσήρασι ταῦτα μὴ τιμῆς ἕνεκεν ἐν σεσωσμένοις· ἐν τοῖς ἱεροῖς μάχεσθαι
μοῖραν δοῦ ὑπεξίστασθαι οἱ λαοί· ἐκεῖ, ἔνθα κηρύττεται βλάσφημα καὶ ἢ χριστοῦ πί-
στις· ἐκεῖ, ὅπου οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καθ' ἡμῶν ἄρχοντες. ἐπιβάλλουσι ἐσφαγὰς ἱεροῖς τό-
ποις, καὶ τῶν πορφυρῶν ἐνδεδυκότων τὰς κάρας, σὺν ἐκείναις ἐνδεδυκυῖαι καὶ τὰ
φρονήματα ζόμενον ἀρχιερέα. ἐν ἀπάσῃ ταῖς πόλεσι· ἐκεῖ, ἔνθα παντοῖαι
γίνονται παῤῥησίαι. καὶ ψαλμῳδίαι ἐν ἐνδεδιγμέναι. ὅπου φόβος οὐδεὶς, πᾶν ἐναντίον
τοιοῦτον. ἐκεῖ, ἔνθα ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς ἐκπέμπει διδασκάλους καὶ κηρύκας εἰς
πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κηρύττειν καὶ καταγγέλλειν τὸ θεοῦ λόγον· ὁμοίως δὲ
χριστοῦ οὖν, καὶ ἄλλον δὲ αὐτὸν ἢ σωτῆρος ἡμῶν δεῖ τὰς ἐκκλησίας; ὧν ἐπὶ
ἐκείνοις τοῖς ἀποστόλοις ἔφη, ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὁρᾶτε δὴ τίς ἢ καινὴ ἀπό-
τα κηρύξατε τὸ διαγγελίον παντὶ τῇ κτίσῃ, οὕτω καὶ οὐδὲ ἀποστολεῖ διδασκάλους
εἰς πάντα πόσμον τῇ σεσωμένῃ αὐτοῦ· δι' οὐ μόνον εἰς χριστιανὸς τοῦ εἶναι ἀλλ'
καὶ εἰς τὰ ἔθνη πάντα· ἢ ἐκ ἢ χρίσματος ἢ ἁγίου φεύγει κύκλῳ ἢ ἐκ ἢ ἁγίου δρόμου
κου, ἢ ἐξ ἄλλου ἢ ταλμᾶτε. ἐκεῖ ζητοῦμεν ἁμελοῦμεν εἰ τὴν ἐκκλησίαν; ἔνθα
ἰκ ἔστιν αἵρεσις, ἢ σῶμα ἢ κτίσις ἀλλὰ κεῖ κλοπὴ ἁπαγὴ ἢ πῆξις ἁρπαγῆς; καὶ ἀλλή
νης· ἀλλ' οὐκ ἐστὴ αὐλαία, ἵνα πλοιοστάζει ἡ ἁπτὶς ἐν ἱστοῦσι καὶ ὁμοίως
τος ὁ λόγος· ἀλλὰ παρίκα θεοῦ λόγος ὁ ἐνοῦσθαι καὶ εἰπόσιν τῶν ἀρτυρίας ταῦτα
λοῦ οὐ δεμένεται τῆς ἀφῆσαι· ἐν τῇ ἀφεστῶσι δεκάτῃ κατηχήσῃ αὐτοῦ, λοῦσαι
γιοσκιτῶμεν οὐ τοῦτο δὲ, ἀλλ' ἐν οὐ θάλατι, ποιαῦτα ἐν ἐσομένῳ φαντάσματα δὲ ὁ διάβο-

σκαλος

τήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ἐπὶ ταύτῃ σου τῇ ὁμολογίᾳ, οἰκοδομήσω μου τὴν « ἐκκλησίαν, & πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. † οὗ σωτὴρος φησὶν ὅτι πύ « λαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς αὐτῆ ἐκκλησίας, † ἐξαίρας ἀπ' αὐτῆς τὴν ἀπ' αὐτῆ « ἐπωνυμίαν, ἣν τις εἰρηται χριστὸς ἰησοῦ καὶ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος ὑὸς. πέτρος ὁ « ἀποστολικὸς ὑὸς † ἀγαθολόγου, ὁ ἀναξίως εἰς πεδήσας τῇ αὐτοχέρι ἁγίᾳ † θεοῦ ἐκ « κλησίᾳ καὶ μιαίνας τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ἰγνατίου † μάρτυρος, ὃς τῇ δεξιᾷ « πέτρου τὴν ἀρχιερωσύνην ἐδέξατο, καὶ εὐσταθίου † ὁμολογητοῦ καὶ θεοδότου τῆς « τριακοσίων δεκαοκτὼ ἁγίων πατέρων, τῆς ἐν νικαίᾳ ἀθροισθέντων, λέγλν « ἐπόλμησεν ὅπου οὐ δεῖ τὸν χριστὸν, καὶ ὑὸν † θεοῦ ὀνομάζειν καὶ τὴν θείαν † σωτῆρος « τοιαυθεσίαν, & τὴν τῆς θείων γεγραφῶν ἀβάσανον, καὶ ἐκθεσιν τῆς πατέρων· ἀλλὰ « τὸν ἵνα τῆς τριάδος, τὸ πάθος τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείναντα εἰς τὴν τῆς θεότητος οὐ « σίαν καὶ τὴν ἀρείου καὶ ἀπολιναρίου· καὶ δυνάμεις ἀβάσανον βουλόμενος ἐξὸ τῆς « τοιαύτης φωνῆς, ἀθετῆσαι μὲν τὴν σωτήριον ἐναντεγκτησιν· καθ' ἣν ὁ χριστὸς καὶ « τὸ πάθος ὑπέμεινε. λέγεται δὲ καὶ ἐξ ἡμῶν, ὡς † ἀπίρματος ἀβασάνου ῥήμα « ἐβούλετο· ἐναυξῆσαι δὲ καὶ τὴν πολυθείαν· ὁ γὰρ τοῖς † λόγου, ξένοις θεοὺς παρει « σαγαγὼν ἵνα τεθειῶται, & δυοζωῶντας. λύει δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον· καὶ τὰς ἁγίας συνό « δους ἐξωθεῖται τὴν τε ἐν νικαίᾳ καὶ ἐν κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν χαλκηδόνι. ἀλ « λὰ & τὴν ἁγίαν παρθένον μαρίαν, μὴ θεοτόκον βούλεσθαι· εἰ γὰρ μὴ ἐξ « αὐτῆς ὁ λόγος σαρκωθεὶς ἐνηνθρώπησε τῆς χρεὼν τῆς παρθένε; ἐξὸ τί δὲ & ὁ γα « βριὴλ ἔλεγε πρὸς αὐτὴν, τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ· καὶ « δῶσε αὐτῇ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ † πατρὸς αὐτῆ. ὅτι πᾶσι δὲ τούτοις « τοῖς ἀσεβέσι & βλασφήμοις αὐτῆ βλυσήμασι, καὶ τὴν τελεσθεῖσαν λιτὴν τοῦ θεοῦ « βουληθεὶς, ἐξὸ † θέσθαι ἐν αὐτῇ, ὁ σωτὴρ θεὸς δι' ἡμᾶς, μεῖα ἄπαξ εἰρήκασε· « καὶ πολλὰ παρ' ἡμῖν καὶ τὰ ἐν χερσὶ ἀδελφότητος ὑμῶν τε & τῇ ἐν τῇ ἀναβολῇ, « καὶ † θεοσεβεστάτου ἀρχιεπισκόπου λ' καίου τῆς παρ' ὑμῖν βασιλευούσης καὶ φι « λοχρίστου πόλεως παραγενέσθαι, ὅπερ ἐψηφίσατο οὐκ ἠβούλησθη· & ἐξὸ τοῦτο τῶν ἡ ἁγία « † θεοῦ ἐκκλησία τῆς μητρικῆς αὐτῆς φωνῆς, ὡς πρὸς τὸν ἔξορον αὐτῆς ὑὸν « φθεγγομένης οὐ παύεται ὦ φιλόχριστε βασιλεῦ, τῆς ἰσης τιμωτῆς τὸν δεσμὸν ἐν « ᾧ ἀφεισφίγγονται τὰ πλήθη τῆς πιστῶν, μὴ συγχωρήσῃς ἐξαλυθῆναι τῶν † δεσπό « του χριστοῦ καὶ μονογενοῦς ὑοῦ † θεοῦ ἐπωνυμίαν. μὴ συγχωρήσῃς ἀβασιασθῆναι « τὴν ἰσάγγελον ὑμνῳδίαν· ἣν & τὴν ὑμετέραν πολιν ἀδίασε κινδυνεύουσαν· ὡς « ἀγγέλων ἀβάσατον, αἰσθάδως ἐξαφύλαξον. πέτρον τὸν τῇ ἀρχαικῇ θρησκείᾳ « ἐπακολουθήσαντα τῆς τῆς αὐτοχέρι ἐκκλησίας ἀπόλασον. τίνος ἕνεκα πέτρος † « ἡμῶν πίστιν ἀθετήσας, ῥηγνύει † κόσμου τὴν σωτῆρα; τίνος ἕνεκα πέτρος ῥήγνυει « τὸν χιτῶνα μου, τὸν ἄνωθεν ὑφαντόν; ὁ θεὸς & πατὴρ ἐνετείλατο τῷ κορυφαίῳ, « τί δοι καλεῖσθαι τὸν αὐτοῦ υἱόν· ὁμονοήσῃς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ † κορυφαίου τῆς ἀποσό « λων, ἰδιωτολίσῃ με. τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐφ' ἱκέτης ἐξαμβρύνεται μοι λέγον· μὴ « κρίνης εἰδέναι τι εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, & τοῦτον ἐσταυρωμένον οἱ ἐχθροὶ, οἱ ἀπιστῆς, « οἱ δυσβούλοι. οἱ ἔξω † ἀμπελῶνος τὸν μονογενῆ † θεοῦ υἱὸν σφαγιάσαντες καὶ λιθο « βολήσαντες καὶ τῷ ξύλῳ † σταυροῦ προσπήξαντες ἡ διεῖλον τὸν αὐτοῦ χιτῶνα, καὶ « πέτρος τῆς πίστεως μου τὸν χιτῶνα ἐξερρήκασι; αἱ τοῦ ᾅδου πύλαι οὐκ ἴσχυσαν κατ « ἐμοῦ καὶ πέτρος πιεσθεὶς τὸ τεῖχος μου καταβαλεῖν; ἐγὼ δυσεβέστατε βασιλεῦ ὦ « δυνατὰ σε τῆς βασιλείας ταύτης. ἐπαπήγαγον· & τοὺς πονηροὺς καὶ ἀπιθεῖς τῇ ἐν « ἐμοὶ θείων δογμάτων, ἀδωκα αἰτὴ τῆς παφῆς σου· δωρεάμενός τι ὑδὸν λιθίφξα

ἵμε-

τυρος. τῶ πάσης ἀληθείας τῆς ὑφ' ἥλιον ἐξαρχοντος. Ἐπὶ ὁ μέγας χρηματίσας ὁ θεολόγος ἐν τῷ εἰς τὸν μέγαν βασιλειον ἐπιταφίῳ, φησίν· ὅπου ὁ πάπας τὸ τότε καιρου, ἀπέστειλε δυο ἐπισκόπους. Λουκίφερα τε καὶ Εὐσέβιον, εἰρωτησαι τῶν ἐκκλησίαν καισαρείας καππαδοκίας. πῶς ἀπέστειλεν εἰς τῶν αἱρεσιάρχην ὁ ῥώμης ἀρχιερεὺς, εἰρωτῆσαι τα; ἐκκλησιας, εἰ μὴ ἄρχων ἦν καὶ κυβερνητης τασης τῆς οἰκουμένης; ἐπὶ Ἀνατόλιος ὁ κωνσταντινοπόλεως πατριάρχης ἐλεγόμενη ὢν ἀδοκιμος καὶ αἱρητικος· ὁ δὲ ἁγιώτατος πάπας Λέων ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς μάρκιανὸν βασιλέα μὴ πολλὰ καὶ ἄλλα φησί· ὅθεν δὲ τῆς τὸ πατριάρχου ἀναζήλως ἐλεγχόμενος, αἰτίζεται παρ' ἐκείνου, ὅπως τὸ πρεσβεῖον αὐτὸν τῇ ὀρθοδοξῳ πίστει. ἰδου φαίνεται ἀπὸ τούτου, εἰ ὁ ἁγιώτατος πρεσβύτερος τῆς αἱρέσεως καὶ ἀποκήρυκτος, ἐπειδὴ αὐτὸς παρ' ἐκείνου· ἐπου σύναδει αὐτὸν πῶς, παρὰ ἀρχιερεῖς γὰρ λέγει κωνσταντινοπόλεως· εἰ δὲ τούτου κρείττης, καὶ τῆς λοιπῶν ἅπασῶν· καὶ ἀλεξανδρείας· καὶ ἀντιοχείας· καὶ ἱεροσολύμων· ὥστε κρείττης πάντων ὄζειν. ἐπὶ Ἀγαπητος ὁ πάπας ἦλθε σωματικῶς εἰς κωνσταντινοπολιν, ἵνα καθέλῃ Ἀνθιμον τον ζαπετζουΐτος, πατριάρχην ψευδώνυμον κωνσταντινουπόλεως, αἱρητικον ὄντα. Ἐπὶ αὐτοῦ χλεβονεῖ Μίωκῆ τὸν ἁγιώταζον. πόθεν τοῦτο; ἢ ὅτι καὶ πάντων ἦν τὸ κράτος· καὶ ὅτι ἀρχηθεν δίδοται τὸ τοιοῦτο τῷ κυρίῳ τῷ ἀποστόλῳ πέτρῳ, καὶ οἷς μετ' αὐτόν. ἐπὶ Πέτρος σωαρίσης ὁ ῥωμης, εἰς τὸν πατριαρχικὸν αἰνχθη θρόνον, καὶ τον ζωναρᾶ. ἰδου ἐδιίχθη ὅτι ὁ ῥωμης ἦκρινε τῆς κωνσταντινοπόλεως εἶθημεν· λέων δὲ ὁ ἁγιώταζος, δόσκορον ἀλεξανδρείας, καὶ ἰουβεναλιον ἱεροσολύμων κατεδίκασε, καὶ οἷς αἱρετικοῖς κατέκρινεν. φῶλιξ δὲ ὁ ἁγιώταζος, πέτρον τον αἰποχείας ἐκάθηρε. καὶ ἀναθεματι καθυπέβαλεν. ὥστε ὁ ῥώμης ἄκρος ὢν ἀρχιερεὺς, καὶ πάντων τῶν πατριαρχικῶν θρόνων ἦν τὸ κράτος. πῶς οὖν τότε, νυνὶ δὲ οὔ; οὐκ ἔστιν ὅστις αὐ εἴπῃ. ἀλλα καὶ τότε καὶ νυνὶ· καὶ μετρεῖ τῆς ἧ κόσμου σωτηρίας ἔξει τὸ κράτος. ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἀληθῆ λέγομεν καὶ ἐμῶν ἵνα ἐξουσίαν ὁ θεῖος θεσπέσιος ἐκεῖνος ἦν, αὐταῖς λέξεσι τῶν ἐπισκόπων φιλικος ἐπιθήσομεν, ἥπερ ἦν οὗτος.

Τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ γαληνοτάτῳ υἱῷ Ζηνωνι αὐγούστῳ, φῶλιξ ἐπισκοπος, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Πρέπει τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ ταῦτα, ἃ πρέπει, τῇ τῶν θεσπεσίων ἀποστόλων τάξει· ἅπερ καὶ αὐτὸς ἀποστολικὰς εἰς ὠφέλειαν τὰ τῆς σῆς γαληνότητος κράτος· καὶ καθάπερ ὡς ἐγγὺς τυγχάνων, σοὶ καλῶ, τῶν ἐμῶν ἱκετηρίαν δέξασθαι τῆς φιλαγάθοις ὑμῖν ἀκοαῖς, ὡς χειραγωγικὸς ὢν βασιλεύς· μηδαμοῦ τε ἡ σὴ εὐσέβεια διαπτοήσῃ, ἵνα σου τινα μετὰ θεσπεσίας ἡμᾶς ἀγαπᾶν· πλὴν ἐκείνου τοῦ βουλομένου σε μετὰ τοῦ θεοῦ εἰρηνεύειν ἔχειν· ἐπεὶ δήπου ἐκ πίστης ὡρμημένος τῆς ἀληθείας, οὐκ ἀμφισβητεῖς τῷ θεσπεσίῳ θρόνῳ τῶν ἐξουσίαν, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τῶν αἰτήσων ἐκ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς ἁρπάζ· ἀλλά τε τῆς ἡμῶν ἐκκλησίας δέξασθε καταξίωσον τῶν στέφανον καὶ θεόφρασον ὁμολογίαν τῶν μακαριωτάτου πέτρου, τῶ θεσπεσιωτάτου τῶν ἀποστόλων· ὃς καὶ τὰς τῆς βασιλείας κλεῖς ὑπὸ τῶ σωτῆρος πιστευθείς, θεοδοξάσῃ τῇ φιλοχρίστῳ ὑμῶν βασιλείᾳ, τῶν ἐν ὑψίστοις καὶ ἀγγέλων ἀξιωθείς. ὃς καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ ἀποστολικὴν πίστιν εἰς τον κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν, καὶ μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱόν, θεῖον ἐκθέμενος, ἐμαρτύρησεν αὐτῷ τὸ σωτῆρος· εἰπόντος γὰρ αὐτῷ πρὸς τον κύριον· σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος· ἀκήκοε παρ' αὐτοῦ, μακάριος εἶ σίμων βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατὴρ

μένος ὑπὸ τῆς αἱρετικῶν, ὡς οὐχ ὑποτάσσεται τῇ αὐτῆς συνόδῳ, ἰδοὺ Φθάσαντες ἐκδιδάσκει τῆς σεπτῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων, ἐν ἰβιάζοντο ὑπογράψαι τῷ παρ' αὐτῆς ἐκτεθέντι ὅρῳ, φησίν· Ἀνάγνωτί μοι τὸν ὑμέτερον ὅρον· καὶ ἤρξατο λέγειν, Ὅρος δ ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου. Μὴ περαιτέρω προβαίνει μεγάλῃ τῇ φωνῇ ὁ ἱερὸς σέφανος ἐβόησε· πῶς τολμᾷτε ἁγίαν καλέσαι τὴν ὑμετέραν συ- «
νοδον, ἥτις τὰ ἅγια ἐβεβήλωσεν. ἐκείνη γὰρ ἐν τῇ αὐτῆς πράξει, συνέθετο μὴ λέ- «
γειν τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μάρτυρας, ἁγίους. ἀλλὰ ποῖ ἀπέρχῃ; εἰς τὸν ναὸν τῆς «
ἀποστόλων· εἰς τὸν ναὸν τοῦ μάρτυρος γεωργίου. πόθεν ἔρχῃ; ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς πεν- «
ταρέκοντα. ἰδοὺ τοῦτο φησὶν ὁ θεῖος πατήρ, πῶς τολμᾷτε τὴν ὑμετέραν συναγωγὴν, «
καλέσαι ἁγίαν, ὅτι αὐτὴ τὰ ἅγια ἐβεβήλωσε, καὶ οὐ θέλει τοὺς ἁγίους καλεῖσθαι ἁ- «
γίους. ὦ τῆς ὑμετέρας ἀγνοίας· τοὺς ἀποστόλους τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χρι- «
στοῦ, οὐ θέλετε καλεῖσθαι ἁγίους, καὶ τὴν ὑμετέραν κουτωδίαν, τὴν κῆ τῆς ἐκκλη- «
σίας συναθροισθεῖσαν, καλεῖτε ἁγίαν; πῶς δὲ καὶ οἰκουμενικὴ ἐκλήθη, ἐφ' ᾗ «
ὐχ ὁ ῥώμης διδάσκει πρόεδρος. ἢ χωρὶς ἀδύνατον πάντως τὰ ἐκκλησιαστικὰ κανο- «
νίζεσθαι. Ἀκούεις ὅτι ἡ διάταξις καλεῖσθαι οἰκουμενικὴ συνόδος, ἂν μὴ ὁ ῥώμης συνή-
σῃ αὐτῇ; καὶ ὅτι χωρὶς ἐκείνου ἀδυνατὸν δοκεῖ κανονίζεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικά; πῶς
οὖν ὑμεῖς οὐ νοεῖτε ταῦτα; διόπερ οὐ θέλετε ἐκεῖνον, οὐδὲ ἀκούειν τῶν εἰδότων· διὸ κῆ
ἐβαπτίσθη ἅπαξ ἡ ὑμετέρα καρδία τῇ πεπιστευκῇ, καὶ οὐ δύναται ἀκούειν ἃ ὁρᾷ
τὴν ἀλήθειαν. Ἔτι μάξιμος ὁσιολογώτατος ἰδοὺ τῆς αἱρετικῶν, τὴν φρισβυτέραν
ῥώμης κατέλαβεν, καὶ μέγιστον τὸν ἀξιώτατον πάπαν εὗρεν, ὃν τῇ τεσσαρακαιδεκά-
τῃ τοῦ μηνὸς, καὶ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία δοξάζει ἅγιον. τίνος ἕνεκεν; ἀλλ' ὅπως κα
φαλὴν ἐκείνου τῆς ἐκκλησίας ἐγίνωσκε, φησὶν αὐτὸν ἔδραμον. ἐκεῖθεν γοῦν φέρει
πρὸς μέγιστον φρισβύτερον κύριον θεσσαλονίκης. ἧς ἡ ἀρχή· Νόμῳ θείῳ κῆ θεσπε- «
θλιωτάτῳ θεσπίσματι πάτερ, μετ' ὀλίγα φησί· τῆς τοῦ νεοῦ ἁγιωτάτου πάπα μέγι- «
στου συνοδικῶν. ὃν οὐκ ἂν ἔγραφεν ἁγιώτατον πάπαν, εἰ μὴ κύριον πάσης τῆς ἐκ- «
κλησίας ἐγίνωσκε. διὸ καὶ ἐδεήθη αὐτῆς ποιῆσαι σύνοδον μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν θεσπε-
πεστάτων, καὶ ἀναθεματίσαι τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἀσεβοῦς δόγματος, τῆς μίαν θέλησιν χριστοῦ θε-
λησάντων. τοῦτο ἐν τῷ συναξαρίῳ τοῦ ἁγίου μαξίμου γέγραπται, καὶ
ἀναγνώτω ὁ βουλόμενος τῇ τεσσαρακαιδεκάτῃ τοῦ αὐγούστου. εἰ σοὶ καὶ δοκῶμεν. οὐκ ἔ-
στιν ἐκεῖνος ὁ δυνάμενος κανονίζειν, ὀρθοτάζειν, κυρόειν, διδόναι, κυβερνᾶν τὴν
τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, οἷα κυβερνήτης τὴν ναῦν διδοῦσι, πῶς ταῦτα ἐμβούλου καὶ ἄλ-
λα πλείστα καὶ ὅμοια τούτοις; ἀ ἰδοὺ τὸ μῆκος τοῦ λόγου ἐῶμεν. εἰ γὰρ θελήσομεν
περὶ τούτων λέγειν, ὀπλείψῃ ἡμᾶς διηνυμένους ὁ χρόνος. πῶς δὲ καὶ ἀφορισμοῦ
αὐτοὺς καθυποβάλλοντες, οὐκ αὐτοῖποι οἱ παρ' αὐτῆς ἀναθεματισθέντες; καίτοι γε
ἀρχιπίσκοποι καὶ ὀπίσκοποι, καὶ πατριάρχαι ἦσαν· ἀλλ' ὥσπερ πατρὶ ἀκούοντες
ὑπήκουον. κῆ νεῦ, οἱ μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδότες, πλέουσιν· οὓς ἐγὼ ἑκατίους κρί-
νω τῆς ἐκκλησίας, ἐχθροὺς τε καὶ πολεμίους, καὶ αἱρέτας τῆς ἀποστολικῶν καὶ συ-
νοδικῶν κανόνων· οἵπερ ὑποτάττεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ καλῶς παρῄνεσαν. αὐτί-
κα γὰρ ἡ ῥλή. Γουσιανέους γοῦν παρὰ, θεσσαλονίκεσι φησὶ κατὰ τοὺς τῆς ἁγίων ὅρους, «
τὸν ἁγιώτατον τῆς φρισβυτέρας ῥώμης πάπαν, πρόεδρον εἶναι πάντων τῆς ἱε- «
ρίας· τὸν δὲ κωνσταντινουπόλεως, δευτέραν τάξιν ὑπάρχειν μετὰ τὸν ἀποστολικὸν θρό- «
νον. Ἔτι ὁ πέμπτος τῆς ἐν καρθαγένῃ συνόδου κανὼν, τὰ αὐτὰ ὅπου λέγει. ἔτι Λεανδρός «
τος τοῦ ἁγίου μαξίμου ὁ μαθητὴς μετὰ τοῦ συγγραφέως τοῦ ἁγίου μαξίμου φησὶ μετὰ πάπα καὶ ἄλλα· ἔτι μετὰ τὸν μάρτυρα τὸν παναγίου καὶ κορυφαίου ἀποστολικοῦ πάπα καὶ μάρ-

ἁγίου μαξίμου ὁ μαθητὴς, φησί· Τῆς πίστεως συμφώνως ἐκπαίτων δικομένης, εἰ μὴ τῇ οἰκείᾳ χάριτι βοηθήσῃ σωτὴρ ὁ ἀεὶ βοηθῶν, ἀτίρμα θεοσεβείας καὶ τῇ φρισβυτέρᾳ ῥώμῃ καταλιμπάνων ἡμῖν, τὴν ἀφυδῆ φεύγε τὸν κορυφαῖον ἐπαγγελίαν αὐτῷ συγκυρεύμενος. Τίς δὲ ἡ ἐπαγγελία ἡ φεύγε τὸν κορυφαῖον; εἰ ἔγνως, τὸ ἐγὼ ἐδεήθην ὑπὲρ σοῦ· ἵνα μὴ ἐκλείποι ἡ πίστις σου· καὶ σὺ, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· καὶ τὸ, πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ ἁγίου Μαξίμου, μετὰ πάσης Θεοδοσίου ἐπισκόπου καισαρείας.

Θεοδόσιος. Δίξαι τὴν φωνήν, καὶ μὴ ἐρεύνησης τὴν ἔννοιαν αὐτῆς.

Μάξιμος. Περφανῶς καινοὺς καὶ ξένους τῆς ἐκκλησίας καὶ φεῦ τῆς φωνῆς ἐκτάττει νόμους. εἰ καθ' ὑμᾶς οὐ δεῖ ἐρευνᾶν τὰς τῶν γεγραφῶν καὶ τῶν πατέρων ἐννοίας, ἐκβάλλομεν πᾶσαν τὴν γεγραφήν, τὴν τε παλαιὰν καὶ τὴν καινήν. ἤκουσα γὰρ λέγοντος τοῦ δαβὶδ, μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. καὶ πάλιν· σωίησόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. καὶ πάλιν· θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά σου, διὰ τοῦτο ἐξηρεύνησε αὐτὰ ἡ ψυχή μου. καὶ ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις, ἐρευνᾶτε φησὶ τὰς γραφάς. πλεονεκτήσατε οὖν ὁ δεσπότης μου, ὃ οὐκ αἰτοῦμαι δίκαιον δοθῆναι φωνὴν χωρὶς τῆς ἐγκειμένης αὐτῇ διανοίας, ἵνα μὴ δόξωμαι περφανὴς ἰουδαῖος. Θεοδόσιος. Εἴ τι εἶπον οἱ πατέρες, λέγω. καὶ ἐγγεγράφως ποιοῦσι φύσις, καὶ δύο θελήσεις, καὶ δύο ἐνεργείας· καὶ εἰσελθὲ μεθ' ἡμῶν κοινώνησον, καὶ γενήσεται ἕνωσις. Μάξιμος. Διαπορῶ, ἐγὼ οὐ βούλομαι δίκαιον συγκατάθεσιν παρ' ὑμῶν ἐγγεγραφὲν φεῦ τοιούτου πράγματος, ψιλὸς ὑπάρχων μοναχός. ἀλλ' ἐπεὶ κατέτυχεν ὑμᾶς ὁ θεὸς τὰς τῶν ἁγίων πατέρων δίκαια φωνὰς, καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ καιρὸς, φεύγε τὸν ῥώμης φεῦ τοῦτον ἐγγεγράφως ἀποστίλατε· ἤγουν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν συνοδος. καὶ μετὰ πάντα καὶ καλὰ δίξεται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μιμήσασθαι τὸ θεοῦ τὸν συγκατάβασιν· καὶ ποιήσουσιν ὁμοῦ κέλευσιν ἐκκλησιαστικὴν· ἡ δὲ, συνοδικὴν δόσιν φεῦ τὸν πάπαν ῥώμης. καὶ πάντες, εἴπερ εὑρεθῇ τρόπος ἐκκλησιαστικὸς τοῦτο δεῖξαι, διὰ τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως συμβιβάζετε ὑμῖν φεῦ τοῦτον.

Ὁρᾷς οὖ ὁ μὴ βουλόμενος καὶ τοῖς διαδόχοις τῷ πέτρου τὴν αὐτὴν τοῦ πέτρου ἐξουσίαν ἔχειν, πῶς οὐ δύναται ἄλλος τὴν τοῦ πατριαρχῶν. τὰ φεῦ τὴν πίστιν ἐξετάζειν καὶ κανονίζειν, εἰ μὴ μόνος ὁ πάπας τῆς ῥώμης; πῶς δὲ καὶ τολμᾷ τὸ τοῦτο λέγειν, ὃ βλασφημεῖν αἰδοῦς. ἐγὼ γὰρ καὶ ἀκούειν μόνον ὑμῶν δέδοικα· μή τι γε ὅλως λέγειν, ὅτι ἡ τοιαύτη πίστις μέχρι τοῦ πέτρου ἦν· ἀπὸ δὲ τοῦ πέτρου, καὶ ἕως τοῦ νῦν, οὐκ ἔστιν. ὑμεῖς δὲ πῶς λέγετε τοῦτο, βλάσφημον ὅλως ὄν. θαῦμα ὄξιν· ἐπεὶ, τούτου τεθέντος, πᾶσα ἡ πίστις ᾤχετο καὶ ἀπόλωλεν. ὦ τῆς ἀσοχίας σου χειστὲ βασιλεῦ· πῶς εἶπας τὴν πίστιν σου ἕως τὴν ἐκκλησίαν σου μόνῳ τῷ πέτρῳ, ἢ μὴ καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ. πῶς δὲ καὶ ἕως τοῦ νῦν ἐκυβέρνατο; πῶς ἐκαπίδη μου; πῶς αἱ συνοδοι ἐγένοντο; πῶς οἱ αἱρετικοὶ ἀπελάθησαν; πῶς ἡ ἐκκλησία ἐλαμπρύνθη, μὴ οὔσης ἀρχῆς; πῶς ὅλως ἐκκλησία καὶ πίστις μέχρι τοῦ νῦν ὑπερέστησε, τολμηρότερον εἰ εἶπον, εἰ μὴ πάντως ἀρχὴν εἶχε καὶ ἐξουσίαν, καὶ ἵνα τὸν ποιμένα καὶ βασιλέα, καὶ τὴν ἀγγελικὴν φωνὴν, μία πεῖσμα καὶ εἷς ὁ ποιμὴν αὐτὸς; πολλῶν ἀρχῶν οὐ δεῖται τὸ φεῦγμα. ὅπου γε πολλοὶ ποιμένες

οὐκ ἄλλος κεφαλὴ † πληρώματος τῆς ἐκκλησίας ὄζιν. ἐπὶ τῆς ὑπατολῆς τῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, φησὶ τὸν πατριάρχλω κωνσταντινουπόλιως Ἐπιφάνιον, ὑπὸ τῆς
» συναθροισθείσης αὐτῷ ἱερᾶς συνόδου ἐν τῷ ζουλφῳ, ἧς ἡ ἀρχή· Αὐτοκράτωρ Ἰου-
» στινιανὸς αὔγουστος, τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως, ἰῶπερ κηρύττει ἡ ἁγιωτάτη †
» χειροῦ καθολικὴ ☩ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, κατ' οὐδένα τρόπον καινισμὸν δέξα μέ-
» νης, ἀκολουθοῦντας, ἡμεῖς τοῖς τῷ ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῷ μετ' ἐκείνους δηλωθεί-
» σῶν ἐν ταῖς ἁγίαις τῦ θεοῦ ἐκκλησίαις διατάγμασι, δίκαιον ὡήθημεν ἅπαν
» ποιῆσαι φανερὸν, ὅπως ἴχνομεν ὡς ἐπὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος. ☩ τὰ ἐξῆς τῆς αὐτῆς ὑπο-
» στολῆς, ἐν ᾗ δηλωθῆναι διέκυναι ἡ πίστις τῦ ☩ ὁμολογία ἰῶ ἴχῃ ὡς πρὸς τὸν κα-
» θολικὸν ἐκκλησίαν. μεθ' ἃ ταῦτα ἐν τῇ ἱπομνήσει ἑτέρα ὑπατολῇ· ἧς ἡ ἀρχή·
» Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ὑπατείῳ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιποιμένι τῆς
» βασιλευούσης ταύτης πόλιως, ☩ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, τοιάδε φησί· Γινώσκειν
» βουλόμθοι τὸν σὸν ἁγιωσύνην πάντα τὰ εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἀφορῶντα κατάστα
» σιν, ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ταύτας πρὸς αὐτὸν χρῆσαι τὰς θείας συλλαβάς,
» ☩ δι' αὐτῶν δηλονότι αὐτὴ κατασῆσαι τὰ κινηθέντα· ἅπερ ☩ αὐτὴν εἰδέναι κατέσμε-
» θα. διόπερ γὰρ πιὰς ἀλλοτρίους τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλη-
» σίας τῆ τῷ αἱρεσιῶν νεισρίου, καὶ δυσχόρως ἀκολουθοῦντας πλάνῃ, καὶ ταῖς τούτων
» βλασφημίαις κεχρημένους, θεῖον πρόσταγμα ἐνδικτὸν· ὅπερ καὶ ἡ σὴ ἁγιωσύνη
» γινώσκει· δι' οὗ τὸν τῷ αἱρετικῶν μανίαν ἠλέγξαμεν· οὐδὲν παντελῶς ἐκκλιά-
» ξαντες, ἢ ἐκκλίναντες, ἢ παρεξηλθότες τῆς μέχρι νῦν σωῒ θεσπεσίους καὶ
» ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως· καθὰ ☩ ἡ σὴ γινώσκει μακαριότης. ἀλλὰ δεῖ πάν-
» των φυλάττοντας τὴν κατάστασιν τῆς ἑνώσεως τῷ ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, τ πρὸς
» τὸν ἀρχαῖον πάππαν τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης καὶ πατριάρχλω, πρὸς ὃν καὶ τὰ ὅ-
» μοια τούτοις γεγράφαμεν, οὕτω γὰρ αἰσχύνθησεται τῷ εἰς ἐκκλησιαστικὸν δρόμον
» κατάστασιν, μὴ ☩ τῇ αὐτῷ αἰαφίρειθαι μακαριότητι, ὡς κεφαλῇ οὔσῃ πάντων τῷ
» ὁσιωτάτων τῦ θεοῦ ἱερίων· καὶ ἐπειδὴ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν αἱρετικοὶ ἀ-
» νεφύησαν, τῇ γνώμῃ ☩ κρίσει ἐκείνῃ τῦ συνασμοῦ θεσμὸν κατηρτήθησαν. Ἔξεστιν
» οὖν ☩ ἡμῖν εἰπεῖν ☩ συμπεράναι οὕτως· πάντες οἱ θέλοντες αὐτὸν καὶ ἴχοντες κε-
» φαλὴν † θεοῦ εἰσὶν ὅσοι καὶ ἀληθῶς ἱερεῖς καὶ πιστοὶ δοῦλοι· οἱ δὲ μὴ θέλοντες, μη
» δὲ ἴχοντες ἐκεῖνον κεφαλὴν, οὐκ εἰσὶ † θεοῦ ἱερεῖς. οὕτω γὰρ ἡ ἱερὰ ἐκείνη συνό-
δος † ἰουστινιανοῦ ἀπεφήνατο· ἐν τῷ εἰπεῖν, ὡς κεφαλῆ οὔσῃ πάντων τῷ ὁσιωτά-
των † θεοῦ ἱερίων. ὅτι δὲ καὶ ἡ κρίσις πάσης † θεοῦ ἐκκλησίας, ἐν αὐτῷ ὄζιν, ἄκουσον· καὶ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσι τοῖς αἱαβολικοῖς δηλαδὴ, αἱρετικοὶ ἀνε-
φύησαν, τῇ κρίσει ἐκείνῃ ☩ γνώμῃ κατηρτήθησαν. ὥστε οἱ μὴ τούτῳ ὑπόμενοι, χισματικοί εἰσι, καὶ εἰς αἵρεσιν ὀλιδαίνουσι. ☩ ἁγὰ τοῦτο ὅσα ποιοῦσιν, ἀδόκιμα πάντα ☩ ἀνωφελῆ τυγχάνουσι. καὶ τούτου μάρτυς, ἡ ἐν καρχηδόνι συνόδος, ἐκ τῆς ὑπατολῆς ἰῶ πρὸς ἰανουάριον ἡ ἐν καρχηδόνι σύνοδος ☩ ὁ μέγας κυπριανὸς ἔπεμ
ψεν· ἧς ἡ ἀρχή· Ἐν κοπαβουλίῳ ὄντες ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, φησὶν, Ἐνὸς ὄντος † βα
πτίσματος, ☩ ἑνὸς † ἁγίου πνεύματος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὑπὸ χειροῦ † κυρίου ἡμῶν, ἐπάνω πέτρου † ἀποστόλου ἀρχῆθεν λόγῳ τῆς ἑνότητος τεθεμελιωμένης· καὶ ἁγὰ τοῦτο ταύτῃ αὐτῷ, δηλονότι τῷ χισματικῶν ☩ αἱρετικῶν, γινόμενα, φανερὰ καὶ μάταια ☩ κενὰ ὑπάρχοντα, πάντα ἔξω εἰσὶν ἀδόκιμα. Λοιπὸν πῶς ἀδόκιμα ☩ κενὰ καλεῖ τὰ γινόμενα ἔξω τῆς ὑποταγῆς ἐκείνου; οὕτω καὶ διακομιδῆς τῆς πίστεως πανταχόθεν, ἐκεῖθεν ἡ βοήθεια ταύτης θεσμοθέτηται. Ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος, †

ἁγίου

νίδος τὸ δραματούργημα. πλὴν ἐκδέξεται τινὰ ἐντεῦθεν τιμωρίαν, καὶ πλὴν μέλλουσιν ἀπολύεσθαι κόλασιν, οὐ μὴν πολλὰς ταύτας ἡμέρας ἀπεργάσεται αὐτή. εἰ γὰρ ὁ μακάριος Ἰωάννης τὸν βίον κατέλιπε, τὴν πίστιν τετήρηκε, καὶ στεφάνους τοὺς σταλλομένους, ἀλλ' εἰς ἀληθεῖς αἰῶνας τὴν ἀδιάπτωτον ζωὴν καὶ ἀθανασίαν ἐκληρονόμησεν. ἡ δὲ νέα δαλιδὰ δόξα, ἡ καὶ μικρὸν τῆς ἐκείνης ἐπιβᾶσα, ἐκπέπτωκεν ἑαυτῆς κατάρας, ἐκ πολλῶν σωμάτων· δισμύρισα φορτίον ἁμαρτημάτων βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, θεοθεῖσα τοῦτο τοῖς θεσπίσμασιν αὐτῆς ἁμαρτήμασι. διὸ ἐγὼ ἀμαρτωλὸς καὶ ἐλάχιστος, ὡς πεπυθὴς τὸν θεῖον καὶ μεγάλου δασκάλου πόνου, ἀφορίζωσί τι κἀκείνου τῆς μεγαλοφυΐας τὰ ἀχρεῖα μυστήρια χειροῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πανεῖσον δύσκοπον ἢ κληρικὸν, ὄντα τῷ πάγματος τῆς ἁγίας καὶ θεοῦ ἐκκλησίας, βλασφήμους διηνεκῶς καὶ μεταδοῦναι ὑμῖν, ἀφ' ἧς ὥρας αἰσχύνομαι καὶ παρέντα δισμὸν, θέλω ὑπὸ καθαίρεσιν εἶναι. εἰ δὲ βιάσεταί τινα ὡς ἐξουσιαστὴν, καὶ παρεξηγήσεται τοῖς δοθεῖσιν ὑμῖν κανόσι, ὧδε καὶ σατηρὸς ἀγὰ τῆς ἁγίων δασκάλων, ἴσεσθε δύσκαμπτοι ὡς θεῖον μὴ οὐ μικρὸν ὑμῖν τὸ ἁμάρτημα γένηται ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι οὐ δικαίωμα βιαστικὸν τινὰ ὠφελήσει· ἐκείνων δὲ τὰ ἐντὸς ἐκκυθήσονται, θεοῖς ὑπόδιγμα πάντων. Ἀρσάκιον δὲ ὃν εἰσηγάγετε εἰς τὸν θρόνον τῆς δύσκοπης αὖθις καὶ μεγάλου Ἰωάννου, καὶ μὴν θάνατον καθαιρεῖσθαι, σὺν πᾶσι τοῖς συγκοινωνήσασιν αὐτῷ τῇ θεοθέσῃ δύσκόποις. οὗ τινος, μὴ δὲ τὸ ὄνομα ἐγγεγράφθω τοῖς ἱεροῖς δίπτύχοις· ἀνάξιος γάρ ἐστιν, ὡς μοιχεύσας τὴν δύσκοπτίαν. πᾶσα γὰρ φυσία μὴ φυτευθεῖσα ὧδε καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν οὐρανοῖς, ἐκριζωθήσεται. θεσπίζομεν τὴν καθαίρεσιν θεοφίλου, ἀφορισμὸν· ἀναθεματισμὸν· καὶ τελείαν ἀλλοτρίωσιν χειροτονισμοῦ.

Βλέπεις καὶ ταῦτα τὴν αὐθεντίαν ἣν ἔχει ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος; ὅτι τὸν μὲν ἀρσάκιον οὐ μόνον ζῶντα καθήρησεν, ἀλλὰ καὶ μὴν θανάτου. ἀρσάκιον δὲ φησὶν ὃν εἰσήγαγε τὸν θρόνον, καὶ μὴν θανάτου καθαιρεῖσθαι αὐτόν. τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι οὐ βουλόμεθα γεγράφθαι αὐτὸν ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἀρχιερέων ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει. ἐκεῖ γὰρ Ἰωάννου τοῦ χρυσοῦ ἀρχιερέα τῆς κωνσταντινουπόλεως, ἐστὶ ῥᾳδίως ἀποφαινόμεθα· ἀρσάκιον δὲ ἀδαμῶς. τῇ δὲ θεοφίλου καθαιρέσει καὶ ἀλλοτριωθῆναι αὐτὸν τῆς κατακρίσεως καὶ ἐξορίας καὶ χρυσοστόμου, χρέος τῆς δόξης, οὐκ ἠρκέσθη ὁ θεῖος θρόνος ἄκρος ἀρχιερεύς, καίπερ συνοδικῇ οὔσῃ, καὶ δικαστηρίῳ αὐτῇ, ἀλλὰ θεσπίσαι αὐτῇ, καὶ ἀφορισμὸν· καὶ ἀναθεματισμὸν· φιλοῦ καὶ κακῶν, καὶ τελείαν ἀλλοτρίωσιν χειροτονισμοῦ. ὦ καὶ θαυμάζω· τὸν ἅπαξ βαπτισθέντα διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ γεγραμμένον ἐν τῇ βίβλῳ τῆς χειροτονιῶν, θέλει ἀπαλείφει αὐτὸν τῆς βίβλου, καὶ ἐκδύει αὐτὸν τὸ χειροτονισμοῦ. τοῦτο δείκνυσιν ἀριδήλως τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔχει ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος. εἰ οὖν καθ' ὑμᾶς τοῦ πάπα μόνου δέδοται, οὐ τοῖς δικαδόχοις, πῶς ἀρσάκιος καὶ θεόφιλος, καὶ ἀρκάδιος καὶ δόξα, οἱ λοιποὶ οἱ τότε καθαιρεθέντες καὶ καταδικασθέντες ὧδε τῆς ῥώμης ἀρχιερέως, οὐκ εἶπον, οὐ θεσπίζομεν τοῖς ὧδε σοῦ βλασφήμοις, ὅτι τοῦ πάπα μόνου οὐχὶ σοὶ δέδοται τοῦτο. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ εἶχον, οὐ δὲ τόλμων εἰπεῖν, συγχώρησιν δὲ μᾶλλον ἤτουν τοῖς ἐπαισθομένοις, παρ' αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀρκεῖ κατ' ἐμὲ γνώμην, τὸ καὶ τοῖς δικαδόχοις πάπου καὶ τοῦ λοιποῦ θρόνου, ἴσην τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, καὶ οὐκ ἔλαττον τούτων τοῖς δικαδόχοις ἴσην.

Ἐλθεῖν δὲ καὶ εἰς ἄλλας ἀποδύξεις, καὶ μυστείας ἀναπρήπτους, ὅτι ἐκεῖνος καὶ

οὐκ ἄλλος

» τῷ ξαχίλῳ ἰδίξαβ, λίγοντος, γίγεσθαι ὅτι ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ὀνομάσει,
» ἓ κάβασπιν λίονθα καὶ δράκοντα. αὐτὸς δ' ἀπεκρίθη, οὐ σοὶ τιμῶ ὑποταγὴν
δίδωμι, ἀλλὰ τῷ πάτρῳ· ὁ δὶ πάπας, κἀμοὶ καὶ τῷ πάτρῳ. πῶς οὖν οὐκ αἰχύ-
νθη λίγων ταῦτα; πῶς αἱρετικοὶ ἀποσοβακίθησαν ἀπὸ τοῦ ἄκεου ἀρχιρίως
κὴ τῆ ἱερᾶν συνόδων, εἰ μὴ χεῖ τῆ βασσόλων ἡ ἐκκλησία ἰδύνατο, μὴ δὶ ταῦτα
οὔ. πῶς δὶ ἐκ ὄπον τοῦτο οἱ κῆ καιρεῖς ἰχθροὶ κὴ πολέμιοι τῆς ἁ θεοῦ ἐκκλησίας,
οἱ αἱρετικοὶ δηλονότι. ἐκεῖνοι μὲν γὰ ἰλαυνόμενοι καὶ διωκόμενοι ἀπὸ τῆς οἰκου-
μενικῆς ἐκκλησίας, ζηλωτῆσαι εἰκῶν τοῦτο οὐκ εἶχον. ὑμεῖς δὶ νῦν λίγοντες ζοῦτο,
φαίνεσθε ὑβριστικῶς ζηλοῦντες ἐκείνων. διῦ οὖν ἄρειον μακεδόνιον, καὶ δύνομον,
νεστόριον, διόσκορον, σεβῆρον, καὶ τὸν λοιπὸν ἐκεῖνον τῆς αἱρετικῆς δυσεβῆ χο-
ρείαν, κίασῆναι, ἓ χίρας ὁμολογῆσαι ἓ ἀποδῦναι ὑμῖν, ὅτι ἅπερ ἐκεῖνοι οὐδ' εἰς
νοῦν ἐπεμνήσθησαν εἰπῖν, ὑμεῖς ἐκείνων ὑβριστιζόμενοι λίγετε. ἀλλ' ὅτι πολ-
λὰ κὴ ἄτοπα ἀπὸ τούτου ἀναφανήσονται ἄτοπα, καὶ τυφλοῖς δῆλον. ἀλλὰ τοῦτο, ἀλ-
λὰς μὲν ἐᾶσι τοῦτον. ἀπὸ ξομὲν δὶ ἄλλας μαρτυρίας καὶ ῥητὰ τῆ ἁγίων τῆς ἐκ-
κλησίας διδασκάλων, φανερῶς δεικνύοντα τὸ προκείμενον ἡμῖν τοῦτο ζήτημα,
ὅτι ὁ τῆς ῥώμης ἀρχιρεὺς, πάσης ὀρθοδόξου τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴ καὶ διδάσκαλος· κὴ
αὐτῷ μόνῳ δίδοται κρίνειν τὰ ἓ ἐξιτάζειν τὸν πίστιν· κὴ κανονίζειν πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην· καὶ ἀπολαύειν ἁ θεῖνα αἱρετικοὺς, ἓ ἀποκαθιστᾶν ὀρθοδόξους. καὶ
προσῶπον ὑμῖν εἰς μαρτύριον, ἁ ἱερεῦ χρυσοστόμου τὸν κρίσιν ἐπάξομεν· ἵνα κα-
κρίθη ἀδικως ἀπὸ τῆ ἐν κωνσταντινουπόλει, κὴ ἐξορίᾳ κατεδικάσθη, πῶς ὁ Ἰννο-
κέντιος ὁ πάπας, μαθὼν τοῦτο, βασιλέα τὸν ἓ βασίλισσαν, κὴ πάντας τοὺς τότε ἱε-
ρεῖς ἓ ποιμένας, ἀφορισμῷ καθυπέβαλεν, αἰ μὴ τὸν χρυσόστομον εἰς τὸν ἑαυτοῦ
ἐπανάγαγοιεν θρόνον. κρίναντες γὰ τὸν χρυσόστομον, πειθωλίᾳ τῆς δόξης, καὶ
καταδικάσαντες, εἰς κουκουσὸν, πόλιν τῆς ἀρμενίας, ἐξορίᾳ πικρᾷ καθυπέβαλον.
αὐτὸς δὶ γράφει πρὸς Ἰννοκέντιον τὸν ἀμώτατον ῥώμης ἀρχιρέα, οὐ γὰ εἶχον πῶ
προσφράσειν οἱ τῆς ἀταξίας ἀρχιρεῖς ἀδικούμενοι, εἰ μὴ πρὸς τὸν ῥώμης ἀρ-
» χιρέα· μεμνημένοι ἁ κυρίου εἰπόντος πρὸς πέτρον· ἓ σύ ποτε ἐπιστραφεὶς, στήρι-
» ξον τοὺς ἀδελφούς σου. ὅθεν Ἰννοκέντιος ὁ θεῖος, δεξάμενος τὰ ἁ ἱερεῦ ἰωάννη γράμ-
ματα, γράφει πρὸς τοὺς ἐν κωνσταντινουπόλει, ὅπως τὸν ἰωάννην εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἐπα-
ναγαλίσωσι θρόνον. ὁ μὴ ποιησάντων, ἓ ἁ ἰωάννου πρὸς θεὸν ἐκδημήσαντος, ἐκ
δευτέρου γράφῃ πρὸς ἀρκάδιον ἓ δόξαν τοὺ βασιλέως, ὑπομνῆσαι ἔχουσαι ὅπως.

» Ἐπιστολὴ Ἰννοκεντίου πάπα.

» Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου ἰωάννου, βοᾷ πρὸς τὸν θεὸν κατὰ σοῦ βασιλεῦ,
» ὡς ποτὶ ἄβελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου καῒν· καὶ σαπὶ τρόπῳ
» ἐκδικηθήσεται. οὐ μόνον δὶ τοῦτο πέφευγας. ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης διαγ-
» μὸν μέγαν κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ἓ τῆ ἱερέων αὐτῆ συνεστήσω. ἐξέωσας
» τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον, ἐκ ἁ θρόνου αὐτῆ ἀκείτας· συνεξεδίωξας
» αὐτῆ ἓ τὸν χειρὸν. οὔτε γὰ οὕτως ὀδύρομαι πρὸ αὐτῆ, ὡσὰ γὰ τὸν κλαίων ἔλαχε
» μὴ τῆ ἁγίων δεσπόλων ἐν τῇ ἁ θεοῦ κὴ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ βασιλείᾳ. κἂν
» ἡ ἀφόρητος ἡ συμφορὰ, ἀλλὰ θλίβομαι προτρέζων πρότον μὲν τῆς σωτηρίας τῆ
» ὑμετέρων ψυχῶν· ἔπειτα κὴ πρὸ τῆ στερηθέντων κὴ λιμαξάντων τῆς ἐκείνου ταπ-
εινόφρονος διδαχῆς ἓ νουθεσίας. οὐ γὰ μόνον ἡ κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησία ἐζημιώ-
θη τῆς ἐκείνου μελιῤῥύτου γλώττης, ἀλλὰ κὴ πᾶσα ἡ ὑφήλιος ἐχήρωσεν, ἀπολέ-
σασα ζηλωτὴν ἔνθεον ἀνδρα· πειθωλίας μιαῖ γυναικὸς ἀπὸ χωρησάσης τοῦτο γε-

νέσθ

τοιοῦτοι, τῷ δισμῷ τῷ ἀμέτρῳ, οὔτε λύονται, οὔτε τὴν θύραν δύνηθῆναι τῆς οὐ-
ρανίου βασιλείας εἰσελθεῖν. Ταῦτα μὲν οἱ δυσκοὶ πατέρες τὴ Ἐ διδάσκαλοι, αὐ-
τοσχόλως οὕτω τὰ ὡς ὁρᾶς, Ἐ σαφῶς καταγγέλλουσι· μετ' αὐτοὺς δὲ, τοὺς αἱρε-
τικοὺς διδασκάλους εἰς μαρτυρίαν παρίξομεν· καὶ ἐκεῖνοι· ὁμοφωνοῦντας τοὺτοις,
λαμπρῶς ἀναβοήσομεν. Ἐ φησὶ τος, ὁ τῆς δικαιοσύνης μέγας Φωσὴρ παρίτης· ὅτι
γὰρ ἐν τῷ λόγῳ τῷ παρ' αὐτοῦ ποιηθέντι εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ ἀρ-
χὴ, Διὰτι παντηγυρίσομεν ὦ θεόφιλον σύστημα, μᾶλλον ἄλλα, οὕτω καὶ ἐκεῖ τὸ
πρωτεῖον φησίν· Ὡς μὲν αἰθέριος τὴν πίστιν προβάλλεται· ὡς δὲ θεος λα-
θραίως σοφίζεται τὸν πρῶτον ἀκολουθήσαντα, ἵνα τῇ οἰκείᾳ προαιρέσει πρόθεσιν,
τῆς ἐκκλησίας πρόεδρον ἐπάξιον· ζεύτῳ ὡς θεὸς ἐμαυτὸν, καὶ δι' αὐτοῦ Φθέγγομαι).
τίς δὲ ἡ πίστις, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ὁ δὲ πέτρος, ἐμπύρῳ τῷ ζήλῳ καὶ
μόνος, καὶ τῷ ἀγίῳ θεοφορούμενος πνεύματι, ἔφησε· σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ
τοῦ ζῶντος. ὦ μακαρίου στόματος· ὦ παναοιδίμων χειλέων. καὶ μετὰ ὀλίγα, αὐτὴ ἡ
πίστις ἀκλινὴς καὶ ἀκλόνητος, ἐφ' ἧ ὡς πέτρᾳ ἡ ἐκκλησία ἐστήρικται. ἧς ἐπάξιος ἐ-
πώνυμος γέγονας· ταύτης πύλαι ᾅδου, αἱρετικῶν στόματα, δαιμόνων ὄργανα, κα-
ταβραμοῦνται μὲν, ἀλλ' οὐ κατισχύσουσι· καθοπλίσονται, ἀλλ' οὐκ ἐκπορθήσουσι.
εἰλικρινῶν αἱ πλησαὶ αὐτῆς γεγόνασί τε Ἐ ἔσονται· ἀσυνησουσιν αὐτῇ αἱ γλῶσ
σαι, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἔσονται. κατ' ἰαυτοῦ γὰρ τὴν χεῖρα κακὰ, ὁ τῇ ἀληθείᾳ ἀπεκδιαί-
μονος. ταύτῃ αὐτὸς μὲν, οἰκείῳ ἐκτήσατο αἵματι· σοὶ δὲ ὡς πιστοτάτῳ ἐγχεί-
ζει θεράποντι. ταύτην ἀκλόνητον καὶ ἀκύμαντον σαῖς λίαις διαφύλαξον. ὅτι μὲν
γὰρ οὐ πεπίστευται πώποτε, οὐ σεσάθηται, οὐ πεπόθηται, ἀσφαλὴς ἡ πεποί-
θησις· ὁ χριστὸς ἔφη· δι' οὗ οὐρανὸς ἐστήριται· γῆ ἥδρασται καὶ μένει ἀκραδάντος.
τῷ λόγῳ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν. καὶ μὴν πάντα βεβαία, χριστὸν καθικέτευσον,
τὸν σὲ πλησθῆναι τῆς βασιλείας κηρύξαντα· τὸν, τὸ δισμεῖν δεῖσθαι Ἐ λύειν σοι
δωρησάμενον. Ἐ μετά τινα Ἐ ἄλλα, πάλιν φησίν. ἀλλὰ τί πέτρον καὶ ἰακώβου καὶ
ἰωάννου παρείληφε; πέτρον, τὴν μαρτυρίαν ἣν ἀληθῶς μεμαρτύρηκεν ἐκ παντὸς
μαρτυρουμένην δικαίως ὁ μακάριος, πεπυσμένος τε τὴν οἰκείαν ἀποφασιν, ὡς ὁ πα-
τὴρ ὁ οὐράνιος ταύτην αὐτῷ ἀπεκάλυψε· καὶ ὡς πρόεδρον καὶ πάσης τῆς ἐκκλη
σίας δεξόμενον τὰ πηδάλια. Ὁρᾷς ὡς πρόεδρῳ τῷ πέτρῳ, καὶ πάσης τῆς ἐκ-
κλησίας ἔχοντι τὴν ἀρχὴν, προσχρείσαντο τὰ πηδάλια; οὕτως ἀσυνέτοι κακῶς καὶ
δυσωπῶ τὰ ὦτα παρόμοιοι εἰσὶν, οἱ μὴ ἀκούειν καὶ βλέπειν ἐθέλοντες, καί φασιν.
ἀλλὰ τῷ πέτρῳ μόνῳ ἐδόθη τοῦτο, οὐ μὴν δὲ κὴ τοῖς ἀρχιδόχοις αὐτοῦ. τοῦτο δ' ὡς
μωρὸν αἰθερόπον ἀποφθεγμα, Ἐ μηδαμῶς αἴσθησιν ἔχόντων ὑπάρχον· ἴδοι μὲν
ἡμᾶς ἰᾶσαι ἀναπολόγητον, ὅτι κὴ δίκαιον λόγον, οὐ χρὴ ζητεῖν ἀναπολογίας
πνός. ἀλλὰ δὴ τοὺς βουλομένους ἡμῶν ἐκείνους ἀμύνασθαι, ἕξῆς ἐροῦμεν αὐτὸ, ὡς
ἀπαιδευσίας ἀνάπλεων, εἰ τοῦτο ζητῶ δώσομεν, Ἐ τὴν καθόλου πίστιν ἀναζητήσομεν·
κὴ πλησίον κηρύξαντα χριστόν· καὶ μετὰ ἀποσπᾶται ἐντεῦθεν φανήσονται· εἰ μὴ
πίστις ἦ χριστοῦ, μέχρι ἦ πέτρου ὑπῆρχε. καὶ τῷ λοιπῶν ἀποστόλων· μὴ δὲ ταῦτα,
οὐδαμῶς. εἰ τῷ πέτρῳ μόνῳ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐδόθη, οὐ μὴν κὴ τοῖς ἀρχιδόχοις αὐ-
τῶν. ὦ μωρίας φανερωτάτης· ὦ δόξαν διεστραμμένης. πῶς οἱ σώσεσθαι ἐλπίζον-
σωσαι τὴν ἐκκλησίαν; πῶς κανόνες σωσθικοὶ γεγόνασιν, εἰ ἐξουσίαν οὐκ
ἔχον; πῶς κωνσταντῖνος ὁ μέγας, τῷ σιλβέστρῳ τὴν ὑπαλαγὴν ἐδώκεν ὡς τῷ πέ
τρῳ, καὶ οὐκ ἔλαττον; ὡς φερέγγεται ἐν τῷ τούτου διατάγματι. πῶς δὲ κὴ ὁ θε
σιλβὶς τῆς ἀλαμανίας, ἀλιξάνδρῳ τῷ πάπᾳ κλίνας τὸν αὐχένα, τὸν ποιμένα αὐτοῦ
τῷ

» ὡς ἐκ τῆ αὐτῆ πηγῆς τῆ χείλους τῆ ἑνὸς πεδίμαλος αἴμησε· καὶ μαθητὴς ὢν τῆ διδα-
» σκάλου πίστεως, οὐκ ἄλλο ἐπάχθη διδάξαι, ἢ ὃ αὐτὸς τῆ τάξαντος ἔλαβε. βεβαιοῦ-
τας ἐπὶ τούτῳ τῷ θεσπίσματι κωνσταντίνε, ὃ ἐν ταῖς καινοποιοῖς συνήμασι τέθειται·
» ἐν ᾧ σωὶ πολλοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο δῆλόν· ψηφιζόμενοι ἀποφαινόμεθα, ἵνα ἡ ἱερα-
» γία ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τῶν ἀρχῶν ἔχῃ· ὡς δὴ τοῖς τέσσαρσι θρόνοις, ἀλήθει-
» ας φημὶ, καὶ αὐτοχείας, ἱεροσολύμων τε καὶ κωνσταντινουπόλεως· οὕτω καὶ δὴ πά-
» σαις τῆ καθόλου κόσμου ἐκκλησίαις. ἀφ' οὗ δὲ δέδοται τοῖς ἁγίοις, τῶν ῥωμαίων πα-
σῶν προέχειν, ὡς τῶν ἀρχῶν κατέχουσιν· ἢ οὐ μόνον ἡ αὐτοχείας ἐκκλησία, ἀλλ'
ἔτι καὶ ἡ κωνσταντινουπόλεως, καὶ αἱ λοιπαὶ ὑποτέθεται. χρηστέος δὲ ὁ δηλόμενος,
» οὕτω φησίν· ἡ τῆς κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησία, τῷ θρόνῳ τῷ ἀποστολικῷ ὑπε-
» κειμένη δέδοται. ἔτι ἐκ τῆς συνόδου κωνσταντινουπόλεως, τὸν κωνσταντινουπόλεως φησὶν
» δεδόσθαι, ἔχειν πρεσβεῖα μετὰ πάντων τιμῶν, καὶ τὸν ῥωμαϊκὸν δέδοσθαι. ἔτι
» Ἀνδρέας φάσκει· πρῶτος θρόνος δέδοται ἁγίῳ χαρίσματι, ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία·
» κοσμηθεῖσα ὑπὸ τῆ κυρίᾳ, καὶ οὐ παρ' ἄλλου τινός, σωίσῃ. καὶ ὥσπερ προφῆται θεῖα
» ἔγραψαν, οὕτω τῆς ἁγίας ταύτησι καὶ ἀποστολικῆς ἐξουσίας τὰ ἀξιώματα, πᾶσαι αἱ
» λοιπαὶ, τῆ κυρίᾳ σωματοειδῶς, διηξάγονται. ἔτι Κάλλιστος λέγει· οὐκ ἔξεστιν ἐκ τῆ
» κεφαλῆς τὰ μέλη χωρίζειν· ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς γραφῆς μαρτυρίαν φασὶ τὰ μέ-
» λη τῆ κεφαλῆ ἕπεσθαι ὀφείλειν. οὐδεὶς δὲ ἀμφιβάλλει τῶν ἀποστολικῶν ἐκκλησίαν
» πασῶν εἶναι μητέρα· ἧς τῆ κανόνων οὐδαμῶς πρεσβεῖα χωρίζειν. ἔτι χρηστέος,
» ἀναφανδὸν λέγει· οὐδεὶ ἐξέσω, ἢ θέλῃ, ἢ δύναται παρῃτεῖσθαι τῆ ἀποστολικοῦ θρόνου
» τὰς ἐπιτιμίας, οὔτε τῆς μητρὸς δηλαδήσεως τῶν ὑπηρεσίαν. ἴσως τοίνυν τὰς αὐτῆ ἐκ
» πλάσεως λύπης μεσὸς, ὃς αὖ τὰς ἀποστολικὰς ἐθελήσῃσε αὐτοπεῖν ἐπιτιμίας, καὶ ἄλ-
» λοτόπου αὖθις ἐν τοῖς ἱερεῦσιν ἔχέτω· ἀλλ' ἀλλότριος γθνέσθω τῶ ἱεροῦ μυστηρίου.
» ἔτι Κυπριανὸς ὁ ἀγιώτατος φάσκει· ὃς αὖ τῶν καθέδρας τῆ πέτρου, ἐφ' ᾗ ἡ ἐκκλη-
» σία ἱδρύεται) καταλίπῃ, ἐν ἐκκλησίᾳ ἑαυτὸν εἶναι μὴ θαρρείτω. ἔτι Νικόλαος ἄπερος
» ἀρχιεράς, οὕτω λέγει· τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίαν μόνος ὁ χριστὸς ἐθεμελίωσε· καὶ
» δὴ τῆ πέτρᾳ τῆς πίστεως, μικρὸν ὅσον γθνεσομθέλω ἱδρύεται· ὃς ἐν τῆ ἱερῆ πύ-
» ργῳ καὶ κλειδούχῳ ἀρτίου ζωῆς, δήλαιον ἅμα καὶ οὐρανίου βασιλείας τοῖς νόμοις
» παρέδωκε. οὐ τοίνυν ταῦτα τὰ γῆϊνα ἱρείσματα, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα ᾧ σωί-
» σησαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ, καὶ δι' οὗ ταῦτα τὰ στοιχεῖα γέγονε, τῶν ῥωμαίων ἐστή-
» ριξε ἐκκλησίαν. ἐκείνου ὄντως τῆ δικαιώματος δίκαιον ἐν ἀποδαμβάνειν, οὗ τῆ
» ἀξιώματι σωίζεται. ὅθεν οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ὅτι ὃς αὖ τινος ἐκκλησίας τὸ δί-
» καιον ἀφέλοι, ἀδίκως ποιεῖ· ὃς δὲ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τῶν ἀξίαν, παρ' αὐτῆ
» τῆ πασῶν τῆς ἐκκλησιῶν τὸ κεφάλαιον ἔχούσης, δεδοῦσαν ἀφέλοι, δῆλον αὐαμφιβό-
» λως εἰς αἵρεσιν ὀλισθαίνει. καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος τοιοῦτος ἄδικος, οὕτω καὶ δῆλον αἱρετι-
» κός. τῶν γὰρ πίστιν καθαστασεύει, ὃς ἐναντίον ἐκείνῃ ποιεῖ, ἡ ὅτι μήτηρ τῆς πίστεως.
» ἔτι ὁ Πελάγιος λέγει· τὸ χρίσμα αἴχιστον ἔῃ)· καὶ δηλ. τῆ ἀλλοδίοις δυνάμεων τοι-
» οῦτος τελέστως δηλόεσθαι ὀφείλῃ τοὺς αὐθεντόπους. καὶ τῆς καινοικῆς γραφῆς τὸ ἀξίωμα,
» καὶ τῆ παλαικῶν κανόνων ἡ ἀλήθεια διδάσκει. ὃς τῆς αὖ τοίνυν τῆ ἀποστολικοῦ δήλη-
» ρηται θρόνου, ἐν χρίσμασι αὐτοῖ ἔῃ) οὐδεὶς ἀμφιβάλλει. καὶ κῆ τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ
» οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας ἀπουδάζει βάπτιζαι αἰαπῆσαι. ὅθεν ὡς χρισματικόν ἐ-
» στι μὴ ἔχον κεφαλὴν τῶν ῥωμαϊκῶν ἐκκλησίαν, οὕτως αἱρετικὸν καὶ τὸ ταύτης δί-
» καιον ἀφαιρεῖ. φανερὸν γὰρ ὅτι οἱ ἀπὸ τῆς ἑνώσεως τῆς πίστεως, καὶ ἐκ τῆς συνοδι-
» κήσεως πέτρου τῆ ἀποστόλου, ὁποίῳ αὖ τρόπῳ ἑαυτοὺς διήρησαν, οὗτοι μὴν γε καὶ οἱ
τοιοῦτοι,

πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ὅτι οὐ διοῦσιν οἱ νῦν ἄκροι ἀρχιερεῖς τῷ διοτελεῖ τῷ πέτρᾳ ἀποκειτόν, εἰ καὶ σκληρά τισι δόξῃ τὰ ῥηθέντα. εἰ γὰρ προκαθιζομένῳ ὦ ἀδελφοί, τῷ θρόνου ῥώμης ἐγκαλεῖτε. ὅτι οὐ διοῖ ὡς ὁ μακάριος πέτρος, πῶς οὐκ ἐγκαλεῖτε καὶ τοῖς ἀρχιρεῦσι τοῖς ἀποστολικοῖς, μὴ διοῦσι τῷ διοτελεῖ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἀρχιρέων καὶ πατρόλων; τοιγαροῦν γὰρ ἀλεξανδρείας, μὴ διοῦντι τὸν βίον τοῦ μάρκου· γὰρ ἀντιοχείας, ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου· γὰρ ἱεροσολύμων, ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ· γὰρ κωνσταντινουπόλεως, ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου; ἀλλὰ μόνον γὰρ ῥώμης ἐγκαλεῖν οἴδατε. δῆλα δή; διότι λατῖνος, καὶ τὸν πάπαν κύριε, καὶ τῷ τοτεάδα καὶ φλωσκούλῳ, ἐθίσει ἅλαιον καὶ ἰχθύας. ταῦτα μὲν οὖν ἐγκαλεῖν οἴδατε· τῷ δὲ φιλαργυρείαν καὶ μίσθωσιν καὶ ἰδιωτείαν οὐκ οἴδατε ἐγκαλεῖν. εἰ δὲ καὶ ἀμάρτωλοί, καθ' ὑμᾶς, εἰσὶν οἱ τῆς ῥώμης ἀρχιρεῖς. τί πρὸς ὑμᾶς; οὐχ ἡμέτερον ἐστὶν ἐξετάζειν καὶ κατακρίνειν τοὺς ἄρχοντας ἡμῶν τῷ τοσούτου ἀλλοδαπῶν βοῶντος, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς· ἀλλ' οὐδὲ ἐπαίοντες κατὰ τὴν παιδίαν, πρὸς βάτα ὄντες. ἀκούομεν γὰρ τοῦ σωτῆρος λέγοντος· ὅτι ἐπὶ τῆς καθέδρας μωσέως, ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. δύνασθε γὰρ καὶεῖνοι εἰπεῖν πρὸς τὸν κύριον, ὅτι οὐκ ὀφείλομεν ἀκούειν τῶν ἀρχιρέων, εἰ καὶ ὅτι ἐπὶ τῆς μωσέως καθέδρας κάθηνται, ἐπεὶ ἁμαρτωλοί τυγχάνουσιν· ἀλλ' οὐκ εἶπον· ἴσμεν γὰρ τοῦτο, τὸ, ὅτι ἐπὶ τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν, δηλοῖ ὡς τῶν ἐξουσίαν ἔχουσι τῆς μωσέως, εἰ καὶ ἁμαρτωλοί εἰσι, τῶν βιοτῶν τῆς μωσέως οὐ βιοῦντες. οὐ γὰρ προφῆται ὡς ὁ μωϋσῆς, οὐδὲ ἅγιοι ἦσαν. οὕτω καὶ οὗτοι, τὸν θρόνον προείπουσι τοῦ μακαρίου πέτρου, καὶ τῶν ἐξουσίαν ἐκείνου ἔχουσι, καὶ ὡς ἀρχαὶ καὶ ἐξουσιασταὶ καλοῦσι· καὶ ἡμεῖς ὑποτασσόμεθα. εἰ δὲ οὐ βιοῦσι τὸν βίον πέτρου, ἐν καιρῷ λογισθησόμεθα λόγον τοῦ λόγῳ δώσουσι, καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ ἐκείνων δώσομεν. ὁ γὰρ ἡμεῖς ἐκείνοις ὀφείλομεν, τοιοῦμεν. καὶ τῷ ὑποταγῇ ὡς ἐνόν, δίδομεν. τὸ μακαρίου γρηγορίου ἀκούοντες λέγοντος· Τὰ πρόβατα μὴ ποιμαίνειν θέλετε τοῖς ποιμέσι, μηδὲ ὑπὲρ τοὺς ἑαυτῶν ὅρους ἐπαίρεσθε· ἀρκεῖ ὑμῖν, εἰ καλῶς ποιμαίνεσθε. Ἵνα δὲ τελείως ὑπισομηθῆτε, ἀρξώμεθα δεῖξαι ὑμῖν καὶ ἐξ ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τῆς ἄλλων προέστηκε, καὶ μητρόπολις κατέχει ὡς τῆς ἄλλων προτέρα εὐσεβείας πασῶν. ὁ ἅγιος εἰρηναῖος φησίν· Ἡ ἱεραλία ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐξ ὑποστολικῆς οὐδενὸς τῆς ὑποστόλων, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν· ὃς τῷ μακαρίῳ πέτρῳ τῷ ὑποστόλῳ ἔφη, σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ οἱ ἱεροὶ παῖδες ὑποστόλοι πέτρος καὶ παῦλος τῷ αὐτῷ μαρτυρίῳ καθίεσαν. Μάρκελλος ὁ θεῖος, οὗτω λέγει· Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἄλλο διδάξητε μηδὲ νοήσητε, ἢ ἐκεῖνο, ὃ ἔδωκε τῷ μακαρίου πέτρου τῷ ὑποστόλου, καὶ τῇ λειτῶν ὑποστόλων καὶ πατέρων ἐλάβετε· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης τῆς ἐκκλησίας· ᾧ φησὶ κύριος, σὺ εἶ πέτρος, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐκείνου γὰρ ὁ θρόνος παρ' ὑμῖν λοῦ, ὃς μὴ τοῦτα κυρίου κελεύοντος μετέχθη· ὃν ἡμεῖς συμπραξίᾳ καὶ χάριτι θείᾳ τοῦ σήμερον ἔχομεν. Επ Λέων ὁ μακάριος πάπας φησίν· Ἐπεὶ ὁ μακαριώτατος πέτρος ὁ ὑποστόλος, ἔδωκε τοῦ κυρίου ἔλαβε τοῦ ἀρχηγοῦ· ἡ δὲ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐν τοῖς ἐκείνου προεδρεύει θεσμοῖς, ἴννομόν ἐστι πιστεύειν ὅτι ὁ ἅγιος ὑπόσκοπος μέρος ὁ ἐκείνου μαθητὴς, ὃς τοῦ τῆς ἀλεξανδρείας θρόνου διώκησεν ἐκκλησίαν, οὐχ ὑπερεῖς κανόσι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὰ ψηφίσματα ἐδιδάξωσιν· ἀναμφιβόλου ὄντος

» συσῆναι, διότι ὅπου ὄζιν ἡ ἱεραρχικὴ ἱεροτέλεια, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς χειστιανικῆς θρη-
» σκείας, ἀπὸ τῦ βασιλέως τῦ οὐρανῶν διδομένη, ἄδικόν ὄζιν ἵνα ἐκεῖ ὁ γήϊνος βα-
» σιλεὺς ἴσχῃ ἐξουσίαν. τῦτο δὶ τὸ ὕψος τῆς βασιλείας ἡμῶν, ἰδίαις χερσὶ καζαφρώ-
» σαντες, εἰς τὰ τίμια λείψανα τῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου ἀποςόλου Πέτρυ ἐθήκαμεν·
» καὶ ἐκεῖ ὡμόσαμεν ταῦτα πάντα ἀσφαλῶς φυλάτζειν· καὶ τοὺς διαδόχους
» ἡμῶν βασιλεῖς ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἡμῶν ταῦτα φυλάτζειν. ἀσφαλιδάκαμεν δὶ
» τῦ πατρὶ ἡμῶν τῦ ἁγίου καὶ καθολικοῦ ἐπισκόπυ καὶ πάπα, ἐ δι' αὐτῦ πᾶσι
» τοῖς διαδόχοις αὐτῦ ἐπισκόποις, ἵ κυρίυ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριςοῦ φοβερίζον-
» τος, ἀσφαλίσθημεν ἅπαντα τὰ φοβερὰ γεγραμμένα καλῶς εἰς τὸν αἰῶνα διαφυλάτζειν.

Ὁρᾷς πῶς ὁ ἐν βασιλεῦσιν αἰτιᾶται, ὁ μέγας φημὶ Κωνσταντῖνος, ἰῶ ὁ ταῦτα ἃ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία κέκτηται, δεδωκώς, καὶ οὐ δυναστείᾳ ἔλαβεν ἢ παρά τινος ἥρπασε· καὶ ὅτι ταῦτα εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τῦ ἐπουρανίου βασιλέως ὁ θεόγλωσσος ἀφιέρωσεν· καὶ δίλαβῶς καὶ δισεβῶς μὴ πάσης ἰλαδιαφείας τῇ ἐκκλησίᾳ παρέδωκε. ταῦτα ἔλαβε σίλβεστρος ὁ ἁγιώταζος, δι' αἰτίας δύο ταύτας· μίαν μὲν, ἵνα τὴν ζέσιν τῆς πίστεως καὶ θερμότητα τῦ βασιλέως, ἵνα μὴ σκανδαλίσῃ τὴν δίλάβειαν τῆς ψυχῆς αὐτῦ, ἀποπέμψας τὰ δῶρα· δευτέραν δὶ, ἵν' εἰς τιμὴν τὴν ἐκκλησίαν ἀγάγῃ, πλουτοῦσαν καὶ διαφωγιμένην καὶ καταφερτουμένην ἀπὸ τῆς διωκτῆς τυραννων, βασιλέων τῆς φερ αὐτῦ Κωνσταντίνου· φερὲς τούτοις δὶ, ἵνα καὶ κοσμικὴν δύναμιν ἴσχῃ· ἐπεὶ πολλοὺς εἶχε τοὺς ἀπίδικους, καὶ τότε καὶ νῦν ἔχῃ πνευματικοὺς τε καὶ κοσμικούς. ὁ νοῶν, νοείτω. καὶ εἰ μὴν ἰῶ πλουτεῖν, ἐδιώκει δ' αὖ αὖθις ὥσπερ ἐν τῷ καιρῷ τῦ σιλβέστρου, καὶ χεῖρον νῦν ἢ τότε ἀπὸ τῆς εἰς φανερὸν μὲν χειστιανιζόντων, ἐν τῷ κρυπτῷ δὶ ἑλληνιζόντων, καὶ σαντελῶς τὴν ἴσαρκον τῦ χριςοῦ παρουσίαν μὴ δεχομένων, καὶ πολλάκις θηλασάντων σμικρωίαν αὐτὴν, καὶ εἰς τὸ μηδὲν ἀποκλασήσαν. τείτην δὶ ἀπολογίαν ταύτην οἰκότως παρίξομεν, ὅτι φοβεῖσθαι οἱ θαυμασοὶ ἄνεμοι ἀρχιερεῖς ἐκεῖνοι οἱ φοβοῦντες, ἐ φοβοῦμενοι ὁ μακάριος σίλβεστρος. ὡς ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἡ πίστις ψυχρωθήσεται ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ οὐκ ἔξει τὴν αὐτὴν ζέσιν τὴν ἐ δύναβαν ἰῶ εἶχε τότε κατ' ἀρχὰς πλουτοῦσα ἡ τῦ χριςοῦ ἐκκλησία· ἐ ἐσφριγῶσα μὲν οἱ ἔχοντες, οἱ δὶ μὴ ἔχοντες, ὡς οὐδὲν λογισθήσονται. διὰ τῦτο ἔχουσαν καὶ κρατοῦσαν τὴν ἐκκλησίαν ἠβουλήθησαν εἶναι, φερὲς τὸ μὴ καζαφερτεῖσθαι παρά τινος. ὁ γὰρ ἰδὼν τὴν ἐκκλησίαν τῆς ῥώμης, ὡς ἐγὼ εἶδον, καὶ ἰῶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες ἐρχόμενοι φερὲς αὐτὴν δύλάβειαν καὶ αἰδῶ ἀποδιδοῦσι, μῦθον τυρήσῃ μοι τὰληθὲς λέγοντι. εἰ γὰρ ἰῶ πεπτωκὰ, τιμὴν οὐκ αὖ ἐπιμᾶτο ἀσφαλῶς κεκοσμοῦσθαι, καὶ βουλομένων τὰς τιμὰς βιάως ἔχειν. τί οὖν, διὰ τῦτο οὐκ ἔστιν ἐκκλησία; καὶ ἵνικα τούτου, οὐκ ὀφείλομεν διδόναι ὑποζαγὴν καὶ τιμὴν τὴν φρίττουσαν, ἐπεὶ πλουσία ὄζι, καὶ παῤῥησίαν μεγάλην ἔχῃ; ἄπαγε τῆς ἀτοπίας· ἐπεὶ καὶ αὐτῷ τῷ χριςῷ ἐγκαλέσομεν, πῶς χῷ γλυκυθῆναι, καὶ πῶς χίαν ἀσκάσαντι, καὶ ἀκτημοσύνην κηρύξαντι, εἶτα διδάξαντι ἑαυτὸν βασιλέα αἰώνιον οὐρανῦ τε ἐ γῆς εἶναι, καὶ αὖ· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ ἐ ἐπὶ γῆς. καὶ πάλιν, ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπυ ἐν τῇ δόξῃ αὐτῦ. ἆρ' εἶπης ταῦτα οὐκ ἀληθῆ εἶναι; ἀδαμῆ ἀδαμῶς. ὥστε ὅπου καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπίθη, ὡς τῷ συμφίῳ αὐτῦ χριςῷ, πλουτῆν ἠγλυκυθῆναι ἐκ δ' ἀκάρπου τῆς ἰουδαίων συναγωγῆς κατ' ὀλίγον ἢ πλουτῆσαν αὐτὴν, ὁρᾷς ἰουδαΐζουσι δηλονότι καὶ πνεύματος. τῶν δὶ πλουσίαν εἶναι καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἔχειν·

ὡσὲ

ματα τῆ βασιλικῶν ἀλόγων. ὁμοίως καὶ τὰ βασιλικὰ σκῆπτρα, καὶ παίτα τὰ σί- «
γνα καὶ βαίδια, καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήματα τῆς βασιλικῆς μεγαλειότητος, καὶ τιλὼ «
δόξαν τῆς ἡμῆ ἐξουσίας. ἄνδρας τὸ δυσεβεστάτους κληρικοὺς πολλῶν τάξεων, τῆ «
αὐτῆ ῥωμαϊκῆ ἐκκλησία δουλεύοντας, θεατίζομθ κοσμεῖθαι καὶ ἴχθν ἐκείνιν «
τιλὼ ὑψηλότητα καὶ μεγαλωσυνίν, ἢ κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῆ, ἤ- «
τοι οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ κόνσουλοι, ἤγουν ὕπατοι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα. καὶ ὡς «
ἡ βασιλικὴ στρατιὰ κεκόσμηται, οὕτω θεατίζομθ κοσμεῖθαι καὶ τὸν κλῆρον τῆς «
ἁγίας ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ οἷον τρόπον ἡ βασιλικὴ δύναμις ἀπὸ πολλῶν ὀφ- «
φικίων κεκόσμηται, ἤτοι κουβικουλαρίων, πορταρίων, ὀξκουβιτόρων, οὕτω κὴ τὴν «
ἁγίαν τῆ ῥωμαίων ἐκκλησίαν κοσμεῖθαι θέλομθ. καὶ ἵνα κὴ πλάτος τὸ ὀθπικο- «
πικὸν φῶς ὑπερλάμπῃ, θεατίζομθ καὶ τοῦτο, ἵνα οἱ κληρικοὶ τῆς ἁγίας τῆ ῥω- «
μαίων ἐκκλησίας, καβαλλικεύωσιν ἄλογα κεκοσμημθία ἀπὸ ἐλεφάντων λεύκων. «
κὴ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑποδήματα ἤτοι σανδάλια λευκὰ δι' ἐλεφάντων, «
οὕτω καὶ τὰ οὐράνια ὡς καὶ τὰ γήϊνα θεὸς αἴνεσιν τῶ θεοῦ. ἐπέκεινα δὲ πάντων, «
θεσπόζομθ ἄθλιαι καὶ ἀθξιχωρήτως ἡμῆ αὐτὸ τῶ ἁγιωτάτῳ πατρὶ ἡμῆ τῶ σιλβε- «
στρῳ, ὀθπισκόπῳ καὶ πάπᾳ τῆς πόλεως ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθόχοις αὐτῶ μα- «
καρίοις ὀθπισκόποις, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῶ κυρίν καὶ σωτῆρος ἡμῆ ἰησοῦ χριστοῦ, «
εἰς τιλὼ αὐτιλὼ μεγάλιν κὴ ὀικουμενικὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἐάν πις τῆς συγκλητου βα- «
λιθῆ μὴ ἰδίαν θιλήμαθος, & διαρίσου γθιέθαι κληρικὸς, καὶ ἐν τῶ ἀριθμῶ τῆ «
ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖθαι. μή πις θελήσῃ ὑπὸ πάντων ὑποτάζεσθαι τούτῳ. Ε' θέ «
σαμθ δὲ θεὸς τούτοις, ἵνα καὶ ὁ αὐτὸς θεοσεβὴς πατὴρ ἡμῆ σιλβεστρος μάγας «
ὀθπίσκοπος, καὶ πάντες οἱ ἀγάθοχοι αὐτῶ ὀθπίσκοποι ἵνα φορέσωσι τὸ ἀγάθημα, ἤτοι «
τιλὼ στεφάνιν λιθοπαριδόκαμθ αὐτῶ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡμῆ, ἐκ χρυσίου καθαροῦ «
καὶ μεγαλιτῆ ἀτιμήτων, καὶ ἵνα αὐτοὶ χρήσωνται εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶ εἰς αἴνε- «
σιν τῶ θεοῦ, καὶ εἰς τιμὴν τῶ ἁγίου καὶ κορυφαίου ἀποστόλου. αὐτὸς δὲ ὁ μακάριος «
πάπας σίλβεστρος, ὑπὲρ τιλὼ στεφάνου, ἤτοι τιλὼ παπαλήθρου ἰδίᾳ ἔσχε θέσιν εἰς δόξαν «
τῶ θεοῦ καὶ τῶ ἁγίου πέτρου, οὐκ ἤθελι βαστάζειν στεφάνιν ἐκ χρυσίου ἢ μεργαρι- «
τῆ· ἡμεῖς δὲ ὅτι οὐκ ἤθελεν ὁ ἅγιος σίλβεστρος ἐκ χρυσίου στεφάνιν, τὸν ὑπερλαμ- «
πρὸν λαὸν, σημαίνοντα τιλὼ ἁγίαν κάθασιν, τῆ ἁγία κεφαλῆ αὐτῶ, τοῖς ἰδίαις «
χερσὶν ἐπιθήκαμθ· καὶ κατασπῶντες τὸν χαλινὸν τῶ ἵππου αὐτῶ ἀπὸ τιλὼ θερ- «
κυίσιν καὶ τὸν φόβον τῶ ἁγίου πέτρου, ῥάπτερος ὀφφίκιον ἐποιήσαμθ. θεατί- «
ζοντες ἵνα πάντες οἱ ἀγάθοχοι αὐτῶ τοῦ λαοῦ χρήσωνται εἰς τὰς θεσιλάσεις, θεὸς «
μίμησιν τῆς βασιλείας ἡμῆ. ἀπὸ τοῦτο δὲ, ἵνα μὴ τὸ ἀξίωμα τῆς ὀθπισκοπῆς κα- «
ταφρονηθῆ, ἀλλὰ πλέον ὑπὲρ τιλὼ βασιλείας ἡμῆ τιλὼ γήϊνιλ, καὶ κράτος δό- «
ξῃ καθήκοσμηθῆ, ἰδοὺ τὸ παλάτιον ἡμῆ ὡς θεσπίζομθ, καὶ τιλὼ ῥωμαίων πόλι, «
καὶ πάσης τῆς ἰταλίας, καὶ δυσμικῶν χωρῶν ἐπαρχίας τόπους, καὶ κάστρα, τῆ «
θεσπεσιωτάτῳ μακαριωτάτῳ ὀθπισκόπῳ καὶ πατρὶ ἡμῆ σιλβέστρῳ, καὶ κα- «
θολικῷ πάπᾳ, ὑποδιδόαμθ· καὶ ἀφήκαμθ αὐτῶ καὶ τοῖς ἀγαθόχοις αὐτῶ «
ἐξουσίαν καὶ δύναμιν στρατιᾶ βασιλικοῦ θεσταύματος· ἀπὸ ταύτιλω τιλὼ θείαν «
κέλευσιν, καὶ θεσπισμικὸν σύσημα ἐπιτασόαμθ ἀγαμθίνι· καὶ τοῖς πατρά- «
σι τῆς ἁγίας τῆ ῥωμαίων ἐκκλησίας εἰς τὸν αἰῶνα παριχωρήσαμθ. ἀπὸ τοῦτο «
δὲ χρήσιμον ἐνόησαμθ τιλὼ βασιλείαν ἡμῆ, καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας, εἰς «
τὰς ἀνατολικὰς χώρας μεταφέρειν, καὶ ἐν τῆ βυζαντίων χώρα, τόπῳ χρησίμῳ, «
φιλὼ πόλι ὅτι τῶ ὀνόματι ἡμῆ ἱδρυσθῆναι, καὶ τιλὼ ἡμῆ βασιλείαν ἐκεῖ «

Ωω συνὴ-

μόνον περὶ τ χρίσματος καὶ τῆς διαγράσεως τῆ ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἔγγιστά που χειροῦ ἀναλήψεως, καὶ περὶ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου, ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος, Σιλβέστρῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἄνδρι ἀρχιερεῖ ἐδιωρίσατο· ὡς ἐν τοῖς διατάγμασι φέρεται, καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς τῶν κανόνων βιβλίοις διείσηται. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τοῦτο αὐτολεξεὶ θήσομεν· ἵνα μὴ ἄλλα δόξωμεν λέγειν, ἢ ἐκεῖνα αὐτῶν τὰ ῥήματα.

Διάταγμα τ ἐν βασιλεῦσιν ἀοιδίμου καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου, πρὸς τὸν ἁγιώτατον Σίλβεστρον ῥώμης πάπαν.

Δίον ἐκρίναμεν μὴ πάντων τῶν ταῖς ἁγίαις ἡμῶν, καὶ πάσης τῆς συγκλήτου τ τῶν ἀρχόντων, τ μὴ πάντος τ λαοῦ τ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ῥωμαϊκῆς δύξης, ἵνα ὡς ὁ ἅγιος πέτρος, ἐν προσώπου τ υἱοῦ τ θεοῦ ὢν, εἰς τιμὴν γένῃ, οὕτω τ οἱ ἐπίσκοποι οἱ διάδοχοι τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ἀρχικὴν ἐξουσίαν εἰς τιμὴν γένωνται, πλέον παρ' ὃ ἔχει ἡ βασιλεία τῆς δύξης ἡμῶν. καὶ τοῦτο παρεχωρήθη ἀφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τῆς βασιλείας ἡμῶν· τ θέλομεν ἡμεῖς αὐτὸν τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, ἐν προσώπου αὐτοῦ, πρέπτους προεῖναι τοῦ θεοῦ πατέρας ὄντ καὶ δεσπότας. καὶ ὥσπερ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἡμῶν εἰς τιμὴν γῆς σέβεται καὶ τιμᾶται, οὕτω θαυμάζομεν σέβεσθαι καὶ τιμᾶσθαι τιμὴν ἁγίαν τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας· καὶ πλέον ὧδε τιμὴν βασιλείαν ἡμῶν καὶ τὸν γήϊνον θρόνον, τιμὴν ἁγίαν καθίδρυσιν τοῦ ἁγίου πέτρου δοξάζεσθαι καὶ ὑψοῦσθαι· διδόντες αὐτῇ δύναμιν καὶ δύξης ἀξίωμα· καὶ διακρίνοντες θαυμάζομεν ἵνα ἔχῃ ἐξουσίαν ἀρχικὴν· καὶ ἐπὶ ταύτῃ κεφαλὴν τῆς πατέρων θρόνων, ἤτοι τ θρόνου τῆς ἀλεξανδρείας, τῆς αὐτοκρατείας, τῆς ἱεροσολύμων, καὶ τῆς πόλεως τῆς βυζαντίων· καὶ ἁπλῶς εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας πάσης τῆς οἰκουμένης. ὁ δὲ ἐπίσκοπος ὁ μέλλων ἐπὶ εἰς τιμὴν ἁγίαν τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίαν, ὀφείλῃ ἐνδόξως καὶ ὑψηλότερος ὧδε πάντας τοὺς ἱερεῖς τ κόσμου. καὶ ἔτι ὅτι περὶ θεραπείαν τ θεοῦ τ διορθώσεων καὶ στηρίσεως τῆς πίστεως τῆς χριστιανῶν, ἵνα κρίνηται παρ' αὐτοῦ. δίκαιον γάρ ἐστιν ἵνα ἐκεῖσε ὁ ἅγιος νόμος, ἔχῃ τιμὴν κεφαλὴν καὶ ἀρχὴν, ὅπου ὁ ἅγιος νομοθέτης χριστὸς ἵστησι ὁ σωτὴρ ἡμῶν, τὸν μακάριον ἀπόστολον πέτρον, ἐπίλυσιν κρατεῖν τιμὴν καθίδρυσιν· καὶ ὅπου τὸ πέδος τοῦ σταυροῦ ἵστηθι, τ μακαρίου θαύματι ποτίζειν ὕπνι, καὶ ἐγρήγορε ἀκόλουθος τ μαθητοῦ τ κυρίου αὐτοῦ. καὶ ἐκεῖ τὰ ἴδια ἵνα κλίνωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, δίκῃ τιμὴν ὁμολόγησιν τ ὀνόματος τ χριστοῦ, ὅπου ὁ διδάσκαλος αὐτῶν ὁ μακάριος ἀπόστολος παῦλος, δίκῃ τὸν χριστὸν ἐπαίνεσε τὸν τρόχηλον, τὸν σίφανον τ μαρτυρίου ἐδέξατο, καὶ ἕως τ τέλους τ κόσμου ἵνα κράζωσι τὸν διδάσκαλον, ὅπου τὰ τῶν ἁγίων αὐτῶν λείψανα κεκαπαύονται· τ ἐπεὶ ὕπεισι καὶ εἰς τιμὴν γῆν ἀπολωλῶμεν, τ οὐρανίᾳ βασιλείᾳ τ θεοῦ τ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ δουλεύωμεν ὀφφικίοις, ὅπου ἐδουλεύσαμεν τῇ ἀφθάρτῳ γήϊνῳ βασιλεῖ. ὧδε δίδομεν οὖν αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, τοῖς μακαρίοις κυρίοις μου τῷ πέτρῳ καὶ παύλῳ, καὶ μὴ αὐτοῖς τῷ μακαρίῳ Σιλβέστρῳ τ πατρὶ ἡμῶν, τῷ μεγάλῳ ὀθωμανῷ τ καθολικῷ πάπᾳ τῆς πόλεως ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, οἵ πινες ἕως τ τέλους τ κόσμου μέλλουσι θρονιάζεσθαι εἰς τὸν θρόνον τ μακαρίου πέτρου, ὅπου τῆς σήμερον, τὸ ἡμέτερον βασιλικὸν παλάτιον τὸ λατερανήσιον, τὸ ὑπερβαλλόν καὶ ὑπερτικώτατα ὅλα τ κόσμου παλάτια. ἐπέκεινα δὲ τ τὸ διάδημα, ἤτοι τὸν σίφανον τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, ἅμα καὶ τὸν λῶρον τ τὸ ὠμοφόριον, ὅπερ περικυκλοῖ τὸν βασιλικὸν τράχηλον· ἅμα δὲ καὶ τὴν πορφυρᾶν χλαμύδα, τ παντὸς κόκκινον, τ πάντα τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα τ ἀξιώ-

μα-

μένος ἁβδὸ τῆ αἱρετικῶν, ὡς οὐχ ὑποτάσσεται τῆ αὐτῆ συνόδῳ, ἰδοὺ φθάσαντες ἐκδιδόασι κῆ τῆ συνόδῳ καὶ ἁγίων εἰκόνων, ἃ ἐβιάζοντο ὑπογράψαι παρ' αὐτῆ ἐκτυθέντα ὅρῳ, φησίν· Ἀνάγνωτι μοι τὸν ὑμέτερον ὅρον· καὶ ἤρξατο λέγειν, Ὅρος δ ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου. Μὴ παρατίθεσθε μεγάλῃ τῇ φωνῇ ὁ ἱερὸς τόπος ἠδόκησε· πῶς τολμᾶτε ἁγίας καλέσαι τὰς ὑμετέρας συ- «
νόδους, ἅ πες τὰ ἅγια ἐβεβήλωσε. ἐκείνη γὰρ ἐν τῇ αὐτῆς πράξει συνέθετο μὴ λέ- «
γειν τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μάρτυρας, ἁγίους. ἀλλὰ ποῖ ἀπέρχῃ; εἰς τὸν ναὸν τῆ «
ἀποστόλων· εἰς τὸν ναὸν τῆ μάρτυρος γεωργίου. πόθεν ἔρχῃ, ἐκ τῆ ναοῦ τῆ τεσ- «
σαράκοντα. ἴσχε τοῖνυν φησὶν ὁ θεῖος ἀνήρ, πῶς τολμᾶτε τὰς ὑμετέρας συναγωγὰς, «
καλέσαι ἁγίας, ὅπ αὐτὴ τὰ ἅγια ἐβεβήλωσε, καὶ οὐ θέλει τοὺς ἁγίους καλεῖσθαι ἁ- «
γίους. ὧ τῆς ὑμετέρας ἀγνοίας· τοὺς ἀποστόλους τῆ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χρι- «
στοῦ, οὐ θέλετε καλεῖσθαι ἁγίους, καὶ τὰς ὑμετέρας κουτσωδίας, τὰς τῆς ἐκκλη- «
σίας συναθροιδιώσας, καλεῖτε ἁγίας; πῶς δὲ καὶ οἰκουμενικὴ αὕ κλητέον, ὑφ' ᾗ «
οὐχ ὁ ῥώμης δὲ δέκητε θρόνος. ἃ χωρὶς· ἀδύνατον πάντως τὰς ἐκκλησιαστικὰς κανο «
νίζειδε. Ἀκούεις ὅπ ἃ δύναται καλεῖδε οἰκουμενικὴ συνοδος, αὖ μὴ ὁ ῥώμης συνή
σῃ αὐτῷ; καὶ ὅτι χωρὶς αὐτῆ ἀδύνατόν ὅζι κανονίζεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικά; πῶς
οὖν ὑμεῖς οὐ νοεῖτε ταῦτα; διόπ οὐ θέλετε ἰδεῖν, ὑδὲ ἀκούειν τῆ εἰδότων· διὸ κῆ
ἐβαπτίδθη ἅπας ἡ ὑμετέρα καρδία τῇ πεισμονῇ, καὶ οὐ δύναται ἀκούειν ἃ ὁρᾶν
τῷ ἀληθεῖαν. Ἔτι μάξιμος θεοκολούμενος ἁβδὸ τῆ αἱρετικῶν, τῷ θρισθυτέραν
ῥώμην κατέλαβε, καὶ μάρτυρα τὸν ἀγιώτατον πάπαν ὦρε, ὃν τῇ τεσσαρδεκά-
τῃ τῆ μηνὸς καὶ ἡ ὑμετέρα ἐκκλησία δοξάζει ἅγιον. πόθεν ἔνεκε; ἀλλ' ὅπ ὡς κα
φαλῆ ἐκεῖνον τῆς ἐκκλησίας ἐξέωσαν, θεὸς αὐτὸν ἔδραμε. ἐκεῖθεν γὰρ ἔφθη
θεὸς μάρτυρον θρισθύτερον κύριον δεσπολέων, ἧς ἡ ἀρχή· Νόμῳ θείῳ κῆ θείᾳ δω- «
θέντος θεσπίσματι πάτερ, μετ' ὀλίγα φησί· τῆ τῶν ἁγιωτάτου πάπα μάρ- «
τύρου συνοδικῶν. ὃν οὐκ ἂν ἔγραφεν ἁγιώτατον πάπαν, εἰ μὴ κύριον πάσης τῆς ἐκ- «
κλησίας ἐξέωσε. διὸ καὶ ἐδικήθη αὐτῆ ποιῆσαι σύνοδον μὴ τῆ ὑπ' αὐτὸν δεσπό-
των, καὶ ἀναθεματίσαι τοὺς ἀρχηγοὺς τῆ ἀσεβοῦς δόγματος. τῆ μίαν δὲ θελήσεως θέ
λησιν ληρωδούντων. τοῦτο ἐν τῷ συναξαρίῳ τῆ ἁγίου μαξίμου γέγραπται, καὶ
ἀναγνώτω ὁ βουλόμενος τῇ τεσσαρδεκάτῃ τῆ αὐγούστου. τί οὖν καθ' ὑμᾶς· οὐκ ἔ-
στιν ἐκεῖνος ὁ δυνάμενος κανονίζειν, ὀρθοτάζειν, κυρῶσαι, διδύσειν, κυβερνᾶν τὰ
τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, οἷα κυβερνήτης τὸν ναῦν διδύσει, πῶς ταῦτα ἐξεύρῃς καὶ ἄλ-
λα πλείστα καὶ ὅμοια τούτοις; ἃ ἴσχε τὸ μῆκος τῆ λόγου ἐῶμεν. εἰ γὰρ θελήσωμεν
περὶ τούτων λέγειν, σπλεύσῃ ἡμᾶς διχρουμένους ὁ χρόνος. πῶς δὲ καὶ ἀφορισμοῖ
αὐτοὺς καθυποβάλλοντες, οὐκ αὐτῖπον οἱ παρ' αὐτῆ ἀναθεματιθέντες; καί τοι γε
ἀρχιπίσκοποι καὶ θεῖσκοποι, καὶ πατριάρχαι ἦσαν· ἀλλ' ὥσπερ πατρὶ ἀκούοντες
ὑπήκουον. κῆ νυῖ, οἱ μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδότες, ἀπαλίζουσιν· οὐ ἐγὼ ἐναντίους κρί-
νω τῆς ἐκκλησίας, ἐχθρούς τε καὶ πολεμίους, καὶ αὐτάρτας τῆ ἀποστολικῶν καὶ συ-
νοδικῶν κανόνων· οἵ πνες ὑποτάττεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ καλῶς παρίδωκαν. αὐτί-
κα γὰρ ἡ ῥλή. Γουσταύεως νεαρὰ, θαυμάζομαι φησὶ κατὰ τοὺς τῆ ἁγίων ὅρους, «
τὸν ἁγιώτατον τῆς θρισθυτέρας ῥώμης πάπαν, θρῶτον εἶναι πάντων τῆ ἱε- «
ρέων· τὸν δὲ κωνσταντινουπόλεως, δεύτερον τάξιν ἐπέχειν μῆ τὸν ἀποστολικὸν θρό- «
νον. Ἔτι ὁ πέμπτος τῆς ἐν καρθηκῇ συνόδου κανὼν, τὰ αὐτὰ ἔπω λέγει. ἔπ Ἀνασά «
σιος ὁ ἁγίᾳ μαξίμου ὁ μαθητὴς, μῆ τοῖς συγγράφουσι τὸ ἁγίᾳ μαξίμου φησὶ μετὰ-
πτωσιν κῆ ἄλλα· ἔπ μὴν ὁ μάρτυς τὸ παναγίου κῆ κορυφαίου ἀποστολικοῦ πάπα κῆ μάρ-

μὴ ὑποζεστόμενοι εἰσὶ, φθείρουσι μᾶλλον ἢ δηγσύζουσι· καὶ εἰ ἀξιοῖεν χεῖρες ἢ
» διορθοῦσι, πῶς δὲ καὶ φησὶν ὁ αὐτὸς, ἴδου ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πασας τας ἡμερας
» ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; οὐ δὲ μέχρι τῆς τοῦ αἰῶνος συντελείας ἐστὶ δὲ ὁ
βίῳ ὁ πετρος ἤμελλεν ἴσεσθαι. ὅθεν τὸ ῥῆμα τοῦτο, μένειν φησὶ καὶ διὰ τὸ τοῦ παρόντος
αἰῶνος, καὶ μὴ δεῖν δεχεσθαι τὸ πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων τὴν χειροτονίαν
σὺν ἐνυσιν· αἰώνιοι καὶ ἴδιοι, καὶ ἀκοίσατοι τυγχάνουσι τῆς τοῦ λόγου τῆς
τοῦ καθόλου πίστεως αἰρέσεως, καὶ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ πάσης ὀρθοδόξου
ἄγιοι ἐδογμάτισαί τε καὶ ἐδίδαξαν. πάντα τοίνυν καὶ μάτην δείκνυσι, καὶ ἀναγκαίαν συνόδικὴν καὶ νοητὴν τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἀρχὴν, καὶ τὸν μετὰ
χεῖρα τὸ πέτρου, ὃν καὶ τοῖς δεχομένοις αὐτὴν ἔξεστιν. οὐκ οἶδα τὸν ἐν τῷ κατὰ ῥώμην
τοῦ μεγίστου ληστρικοῦ συνόδου τῶν δεκαπέντε πατριάρχου ἀλεξανδρείας, καὶ τῶν
ἑπταλόφου ἱεροσολύμων, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ὑπάρχοντων. τῆς ἱερᾶς πίστεως τοῦ ἐν
ἁγίοις φλαβιανοῦ πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἁγιώτατος πάπας ῥώμης,
λέων ὁ θεῖος ἐκεῖνος, μόνος αὐτῷ αἰτιᾶται; μὴ αἱ δίκαι καταβαλεῖν καὶ ὑπισχνεῖσθαι γεγράφασι πρὸς τοῦ ἐν χαλκηδόνι ἁγίαν συνόδον ἔπεμψεν· ἣν δεξαμένη
ἡ ἁγία ἐκείνη σύνοδος σήλῳ ὀρθοδοξίας αὐτῷ ὠνόμασε. μὴ κατ' αὐτοῦ τὸ ἀγαθὸν
κείμενον ζήτημα ἡ σύνοδος ἔκρινε· καὶ οἱ ὑπίσκοποι ἐζέδοσαν, ἀγωνιῶν μὴπω
λέοντος· ὡς ὁ λέων πιστεύει, οὕτω πιστεύομεν· ὡς ὁ λέων διδάσκει, οὕτω κηρύττομεν,
καὶ ὑπὸ τῆς συνόδου θεσπίζομένης, μεταχειρίζονται, δίκαιος τῷ βασιλεῖ μέρικα
τῷ δεδώκασι, ἀξιοῦσι τῆς αἱρετικῆπαν τοῦ συνόδου, καὶ ἀρκεσθῆναι τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ, καὶ μηδὲν πραγτέον ζητεῖν, οἷς ἡ σύνοδος ἀπήτει ὑπογράψαι
τῇ ὑπισολῇ τοῦ ἁγιωτάτου λέοντος, καὶ μὴ πειθομένους, ὡς αἱρετικοὺς κατέκρινεν.
ὁρᾷς καὶ ἀκούεις ὅτι ἡ οἰκουμενικὴ πατρὶ συνόδος ἑξακοσίοις τεσσαράκοντα ἁγίοις
πατράσι ἔχρυσα, οὐκ ἔθεσεν ἄλλο, ἢ ὅπερ ὁ ἁγιώτατος πάπας λέων, μόνος ἐδίδαξεν. καὶ ὅτι οἱ αἱρετικοὶ βουλόμενοι αἰαῤῥῖψαι τοῦ συνόδου, ἡ συνοδος ἀπήτησεν, ἢ ὑπογράψαι αὐτοὺς τῇ ὑπισολῇ λέοντος, ἢ ἀναθεματισθῆναι· ὅπερ μὴ πεισθέντες, ἀναθέματι καθυποβλήθησαν. πῶς οὖν μέχρι τοῦ πέτρου ἐστὶ, καὶ οὐ μέχρι τούτου; ὅτι ὁ λέων μὴ θεσπίσασα ἴσα χεῖρα τοῦ πέτρου ἐστὶ. πῶς δὲ καὶ ἀθανάσιος
θεὸς ἰούλιος· χρυσόστομος θεὸς ἰωαννίκιος· ἰγνάτιος τεύτος θεὸς νικόλαος· θεωδώριτος θεὸς λέοντα· μάξιμος θεὸς μάρτινος· καὶ οἱ λοιποὶ τῆς αἰωνίζης ἀρχιερεῖς, ἐλαυνόμενοι καὶ διωκόμενοι τῷ οἰκείων θεσμῶν, ἔτριχοι ἢ στεμματικῶς, ἢ
δῆθε γεγραμμάτων; ὅθεν γεγράφασι λαμβάνοντες; τοῖς οἰκείοις ἀπολαμβάνουσι θεσμοῖς; εἰ μὴ ὡς ἄκρων ἀρχιρέα ἐγίνωσκον, καὶ δεχόμενοι πέτρου, καὶ δυναμένου αὐτοῖς βοηθῆσαι. πῶς δὲ ἐσώπων πάντες καὶ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες θεωρεῖν τὰ τε πάπα γεγράμματα, καὶ παρεχώρουν ἐκείνοις λαβεῖν ἐις θεσμοὺς αὐτῷ, ὃ παρ' αὐτῷ ἐδιώχθησαν, ἐκ μόνου τοῦ πέτρου ἡ ἐξουσία ἦν, καὶ οὐ τῷ δεχόμενοι αὐτῷ; Ἐδιώχθησαν ἱκανῶς κατ' ἐμοῦ γεγράφασι, ὅτι οὐ μόνου τοῦ πέτρου,
ἀλλὰ καὶ τοῖς δεχόμενοις αὐτῷ ἴσαι ἡ αὐτὴ ἐξουσία, μέχρι καὶ τῆς τοῦ αἰῶνος ζυγίας
συμπερατώσεως. διωχθήσεται δὲ ἅμως, ἢ ὅτι οὐκ ἄνευ ἐκείνου, ἢ ἄκρου ἀρχιρέως,
δυνατὸν γίνεσθαι συνόδου οἰκουμενικὴν, ἢ ὅλως πληθείη ἂν οἰκουμενικὴ, ἢ τὸ κύριος ἔξεστι,
ὃ ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ὅζειν ἰδίᾳ, ὡς ἐν ζωῇ θεσμοῖς θεσπίσμασι, καὶ ἐν ζωῇ
ῥηθησομένοις λεχθήσεται· μάλιστα δὲ ἐν τῇ βίῳ ἢ ἁγίᾳ στεφάνῃ ἢ γένου ὑπὸ μεγαφεασίης ἀκριβῶς γεγράφειν τῇ εἴκοσι ἢ ἕβδομῃ ἢ τοιμβείσῃ ἔνθα ὁ θεῖος στέφανος ἐγκαλλώμενος

μος

ἁγίου Μαξίμου ὁ μαθητὴς, φησί· Τῆς πίστεως συμφώνως ἐκ παίτων διωκούσης, εἰ μὴ τῇ οἰκείᾳ χάριτι βοηθήσῃ σωτὴρ ὁ ἀεὶ βοηθῶν, ἀσίρμα διασώσειε καὶ τῇ ὁρισθείσῃ ῥώμῃ καταλιμπάνων ἡμῖν, τὸν ἀψευδῆ θεὸς τὸν κορυφαῖον ἐπαγγελίαν αὐτῷ συγκυρούμενος. Τίς δὲ ἡ ἐπαγγελία ἣν θεὸς τὸν κορυφαῖον; εἰ ἴγνως, τὸ, ἐγὼ ἐδεήθην ὑπὲρ σοῦ· ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· καὶ τὸ, πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἀγκλίξεως τοῦ ἁγίου Μαξίμου, μετὰ τινος Θεοδοσίου ἐπισκόπου καισαρείας.

Θεοδόσιος. Δίξαι τοῦ Φωνᾶ, καὶ μὴ ἐρεύνησης τοῦ ἔννοιαν αὐτῆς.

Μάξιμος. Περφανῶς καιροὺς καὶ ξένους τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τῇ φωνῇ ἐκάλεσε νόμους. εἰ καθ' ὑμᾶς οὐ δεῖ ἐρευνᾶν τὰς τῶν γεγραφῶν καὶ τῶν πατέρων ἐννοίας, ἐκβάλλομεν πᾶσαν τοῦ γεγραφοῦ, τοῦ τε παλαιοῦ καὶ τοῦ καινοῦ. ἤκουσα γὰρ λέγοντος τοῦ Δαβὶδ, μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. καὶ πάλιν· σωίησόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. καὶ πάλιν· Θαυμάσια τὰ μαρτύριά σου, διὰ τοῦτο ἐξερεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχή μου. καὶ ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις, ἐρευνᾶτε φησὶ τὰς γραφάς. πληροφορηθήτω οὖν ὁ δεσπότης μου, ὅτι οὐκ αἰτοῦμαι δόξαθαι φωνὴν χωρὶς τῆς ἐγκειμένης αὐτῇ διανοίας, ἵνα μὴ ῥᾴδιόν μοι περφανὴς ἰουδαῖος. Θεοδόσιος. Εἴ τι εἶπον οἱ πατέρες, λέγω. καὶ ἐγγεγράφως ποιοῦσι δύο φύσεις, καὶ δύο θελήσεις, καὶ δύο ἐνεργείας· καὶ εἰσέλθε μεθ' ἡμῶν κοινώνησον, καὶ γενήσεται ἕνωσις. Μάξιμος. Διαπόρω, ἐγὼ οὐ θέλω δίξαθαι συγκατάθεσιν παρ' ὑμῶν ἐγγεγραφὸν περὶ τούτου τοῦ ἐγκλήματος, φιλὸς ὑπάρχων μοναχός. ἀλλ' ἐπεὶ κατέτυχεν ὑμᾶς ὁ θεὸς τὰς τῶν ἁγίων πατέρων δίξαθαι φωνάς, καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ καιρὸς, πρὸς τὸν ῥώμης περὶ τούτου ἐγγεγράφως ἀποστείλατε· ἵνα γνῶμεν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν συνοδος. καὶ μετά τινα· καὶ καθὰ δίξεται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μιμήσασθαι τῷ θεοῦ τοῦ συγκαταβαίνοντι· καὶ ποιήσουσιν ὁμοῦ κέλευσιν ἐκκλησιαστικήν. ἡ δὲ, συνοδικὴ δόσις πρὸς τὸν πάπαν ῥώμης. καὶ πάντως, εἴπερ δύνηθῆ τόπος ἐκκλησιαστικὸς τοῦτο ἐπιζήτησον, διὰ τοῦ ὀρθοῦ ὁμολογίαν τῆς πίστεως συμβιβάζετε ὑμῖν καὶ τούτου.

Ὁρᾷς σὺ ὁ μὴ βουλόμενος καὶ τοῖς διαδόχοις τοῦ πέτρου τοῦ αὐτοῦ τοῦ πέτρου ἐξουσίαν ἔχειν, πῶς οὐ δύναται ἄλλος τις τῆς πατριαρχῶν. τὰ περὶ τοῦ πίστιν ἐξετάζειν καὶ κανονίζειν, εἰ μὴ μόνος ὁ πάπας τῆς ῥώμης; πῶς δὲ καὶ θελήσετε τοῦτο λέγειν, ἐκ βλασφημεῖν αἱρεσθε. ἐγὼ γὰρ καὶ ἀκούειν μόνον ὑμῶν δύναμαι· μή τι γε ὅλως λέγειν, ὅτι ἡ τοῦ χριστοῦ πίστις μέχρι τοῦ πέτρου ἐῶ· ἀπὸ δὲ τοῦ πέτρου, καὶ ἕως τοῦ νῦν, οὐκ ἔστι. ὑμεῖς δὲ πῶς λέγετε τοῦτο, βλάσφημον ὅλως ὄν. θαῦμα δ' ἐστὶν· ἐπεὶ, τοῦτο πεθίνος, πᾶσα ἡ πίστις ᾠχετο καὶ ἀπόλωλεν. ἀπὸ τῆς ἀναχῆς σου χρέστ βασιλεῦ· πῶς εἶασας τοῦ πίστιν σου κῆ τοῦ ἐκκλησίαν σου μόνῳ τῷ πέτρῳ. ἐκ μὲν καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ. πῶς δὲ καὶ ἕως τοῦ νῦν ἐκυβερνᾶτο; πῶς ἐβαπτίθημεν; πῶς αἱ συνοδοι ἠθροίζοντο; πῶς οἱ αἱρετικοὶ ἀπελάθησαν; πῶς ἡ ἐκκλησία ἐλαμφρύνθη, μὴ οὔσης ἀρχῆς; πῶς ὅλως ἐκκλησία καὶ πίστις μέχρι τοῦ νῦν ἐπεκράτησε, βλαισρότερον ἂν εἶπω, εἰ μὴ πάντως ἀρχὴν εἶχε καὶ ἐξουσίαν, καὶ ἵνα τὸν ποιμένα καὶ βασιλέα, κῆ τοῦ διαγγελικὴν φωνὴν, μία πόιμνη καὶ εἷς ὁ ποιμὴν αὐτῆς; πολλῶν ἀρχῶν οὐ δέεται τὸ θεῖγμα. ὅπου γε πολλοὶ ποιμένες

οὐκ ἄλλος κεφαλὴ τ̃ πληρώματος τ̃ ἐκκλησίας ὄζιν. ἐκ τ̃ ὑπογολῆς τ̃ βασιλίως Ἰουστινιανοῦ, πρὸς τὸν πατριάρχην κωνσταντινουπόλεως Ἐπιφάνιον, ὑπὸ τ̃ συναθροισθίσης αὐτ̃ ἱερ̃ συνόδου ἐν τ̃ Τρούλλῳ, ἧς ἡ ἀρχή· Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς αὔγουστος, τ̃ ὀρθ̃ καὶ ἀμωμήτου πίστως, ἣν παρ ἡμῶν εἰλήφατε ἡ ἁγιωτάτη τ̃ χριστοῦ καθολικὴ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, κατ' οὐδένα τρόπον καινισμὸν δέξασθαι, ἀκολουθοῦντες, ἡμεῖς τοῖς τ̃ ἁγίων ἀποστόλων καὶ τ̃ μετ' ἐκείνους ὁμοφρονήσαντων ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις διδάγμασι, δίκαιον ἐνόησεν ἅπασι ποιῆσαι φανερὸν, ὅπως ἔχωμεν ἀβλαβ τ̃ ἐν ἡμῖν ὑγιείας. ἐκ τ̃ ἐξ̃ τ̃ αὐτ̃ ὑπογολῆς, ἐν ᾗ διαρρήδην δεδήλωται ἡ πίστις ἣν ὁμολογία λαὸς ἔχει πρὸς τὸν καθολικὸν ἐκκλησίαν. μ̃ δὲ ταῦτα ἐν τ̃ ἑπομένῃ ἑτέρᾳ ὑπογολῇ· ἧς ἡ ἀρχή·

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ὑπατικὸς τ̃ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τ̃ βασιλευούσης ταύτης πόλεως, ἐκουμενικ̃ πατριάρχῃ, τοιάδε φησί· Γινώσκειν βουλόμενοι πᾶσι σοὶ ἁγιωσύνῃ πάντα τὰ εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἀφορῶντα κατάστασιν, αἰσχρὸν ἡγησάμεθα ταύτας πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι ταῖς θείαις συλλαβαῖς, ἐκ δι' αὐτ̃ δῆλα αὐτὴ καθεστῶσα τὰ κινηθέντα· ἅπερ ἐκ αὐτὴν εἰδέναι κατέσπευσε. Δεόντως γὰρ πᾶσας ἀλλοτρίους τ̃ ἁγίας καθολικ̃ καὶ ἀποστολικ̃ ἐκκλησίας τ̃ τ̃ ἀσεβῶν νεστορίου, καὶ εὐτυχίους ἀκολουθοῦντας πλάνῃ, καὶ ταῖς τούτων βλασφημίαις κεχρημένους, θεῖον πρόσταγμα ἐδείκνυ· ὅπερ καὶ ἡ σὴ ἁγιωσύνη γινώσκει· δι' οὗ τὸν τ̃ αἱρετικ̃ μανίαν ἠλέγξαμεν· οὐδὲν παντελῶς ἐκαλλάξαντες, ἢ ἐκαλλάτοντες, ἢ παρεξηγθέντες τ̃ μέχρι νῦν σοὶ θεοῦ κεκτημένοις καὶ ἐκκλησιαστικ̃ καταστάσεως· καθὼς ἐκ σὴ γινώσκει μακαριότης· ἀλλὰ δεῖ πάντων φυλάττοντας τὴν κατάστασιν τ̃ ἑνώσεως τ̃ ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, καὶ πρὸς τὸν ἁγιώτατον πάπαν τ̃ παρισβυτέρας ῥώμης καὶ πατριάρχην, πρὸς ὃν καὶ τὰ ὅμοια τούτοις γεγράφαμεν, οὕτι γὰρ αἰσχύνεσθαι τ̃ εἰς ἐκκλησιαστικὸν ὁρῶντων καταστασιν, μὴ ἐκ τ̃ αὐτ̃ αἰαφέρεσθαι μακαριότητι, ὡς κεφαλ̃ οὔσῃ πάντων τ̃ ὁσιωτάτων τ̃ θεοῦ ἱερέων· καὶ ἐπειδὴ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν αἱρετικοὶ ἀνεφύησαν, τ̃ γνώμῃ ἐκείνου τ̃ σεβασμίου θρόνου κατηργήθησαν. Ἔξεστιν οὖν ἡμῖν εἰπεῖν ἐκ συμπαραίνεσιν οὕτως· πάντες οἱ θέλοντες αὐτὸν καὶ ἔχοντες· κεφαλὴν, τ̃ θεοῦ εἰσὶ ὅσοι καὶ ἀληθεῖς ἱερεῖς καὶ πιστοὶ δοῦλοι· οἱ δὲ μὴ θέλοντες, μὴ δὲ ἔχοντες ἐκεῖνον κεφαλὴν, οὐκ εἰσὶ τ̃ θεοῦ ἱερεῖς. οὕτω γὰρ ἡ ἱερὰ ἐκείνη συνόδος τ̃ ἰουστινιανοῦ ἀπεφήνατο· ἐν τ̃ εἰπεῖν, ὡς κεφαλ̃ οὔσῃ πάντων τ̃ ὁσιωτάτων τ̃ θεοῦ ἱερέων. ὅτι δὲ καὶ ἡ κρίσις πᾶσα τ̃ τ̃ θεοῦ ἐκκλησίας, ἐν αὐτ̃ ὄζιν, ἄκουσον· καὶ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσι τοῖς αἰαβολικοῖς δηλαδὴ, αἱρετικοὶ αἰαφύησαν, τ̃ κρίσει ἐκείνου τ̃ γνώμῃ καταργήθησαν. ὥστε οἱ μὴ τούτῳ ὑπόμενοι, χισματικοί εἰσι, καὶ εἰς αἵρεσιν ὀλισθαίνουσι. ἐκ τ̃ τοῦτο ὅσα ποιοῦσιν, ἀδόκιμα πάντα ἐκ ἀνωφελῆ τυγχάνουσι. καὶ τούτου μάρτυς, ἡ ἐν καρχηδόνι συνοδος, ἐκ τ̃ ὑπογολ̃ ἐκείνου πρὸς ἰακουάριον ἡ ἐν καρχηδόνι σύνοδος ἐκ ὁ μέγας κυπριανὸς ἔπεμψεν· ἧς ἡ ἀρχή· Ἐν κοπροβουλίῳ ὄντες ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, φησὶν, Ἐτὸς ὄντος τ̃ βαπτίσματος, ἐκ ἐνὸς τ̃ ἁγίου πνεύματος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὑπὸ χειρὸς τ̃ κυρίου ἡμῶν, ἐπάνω πέτρου τ̃ ἀποστόλου ἀρχὴν θεν λόγῳ τ̃ ἐντολ̃ τεθεμελιωμένης· καὶ δῆλα τοῦτο τὰ ὑπ' αὐτ̃, δηλονότι τ̃ χισματικῶν ἐκ αἱρετικῶν, γινόμενα, ψεύδη καὶ μάταια ἐκ κεκτημένα ὑπάρχοντα, πάντα ὄζιν ἀδόκιμα. Λοιπὸν πῶς ἀδόκιμα ἐκ κινὰ καλεῖ τὰ γινόμενα ἔξω τ̃ ὑποταγ̃ ἐκείνου; οὕτω καὶ διακομένης τ̃ πίστεως παραχθεν, ἐκεῖθεν ἡ βοήθεια ταύτης προσμηθεύεται. Ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος, τ̃ ἀπ' ου

νίας τὸ δραματούργημα. πλὴν ἐπιδείξαι τὴν ἐντεῦθεν τιμωρίαν, καὶ πλὴν μέλλουσαν ἀπολαύειν κόλασιν, οὐ μὴν πολλὰς ταύτας ἡμέρας ἀπεκδεχομένη αὐτή. εἰ γὰρ ὁ μακάριος Ἰωάννης τὸν βίον κατέλιπε, τὴν πίστιν τηρήσας, καὶ σπείξας τοῖς σαλδομμίοις, ἀλλ' εἰς ἀληκτους αἰῶνας τὴν ἀδιαπαύστον ζυφὴν καὶ ἀθάνατον ἐκλειφθήσεται. ἡ δὲ νέα δαλιδὰ δόξα, ἡ καὶ μικρὸν τοῦ ξηροῦ τῆς πλάνης ξυρήσασά σε, ἐπήγαγεν ἑαυτῇ κατάραν, ἐκ πολλῶν σωμάτων· δισμύσασα φορτίον ἁμαρτημάτων βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, προσθεῖσα τοῦτο τοῖς προτέρου αὐτῆς ἁμαρτήμασι. διὸ ἐγὼ ἁμαρτωλὸς καὶ ἐλάχιστος, ὡς πεπιστευμένος τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου ἀποστόλου πέτρου, ἀφορίζω σοί τε καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτῆς τῆς μεγαλόφωνος τῶν ἀγγέλων μυστηρίων χειροτονηθέντος ἡμῶν· οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ παιδίον δύσκοπον ἢ κληρικὸν, ὄντα τοῦ τάγματος τῆς ἁγίας ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τολμῶντας δύσχρηστον καὶ μεταδοῦναι ὑμῖν, ἀφ' ἧς ὥρας αἰσχυνθῆτε μου τὴν παρρησίαν δυσμόρως, θέλω εἶναι καθαίρεσιν ἔξω). εἰ δὲ διάσπασίν τινα ὡς ἐξουσιασταὶ, καὶ παρεξηγήσητε τοῖς δοθεῖσιν ὑμῖν κανόσι, τῷ τε σατανᾶ τῷ ἁγίων ἀποστόλων, ἔσεσθε δυσταγμένοι ὡς προτοῦ μὴ οὐ μικρὸν ὑμῖν τὸ ἁμάρτημα γένηται ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι οὐ δυνήσεται ἀξίωμα βιωτικὸν τινα ὠφελῆσαι· ἐκείνων δὲ τὰ ἐντὸς ἁρπαγήσονται, πρὸς ὑπόδειγμα πάντων. Ἀρσάκιον δὲ ὃν εἰσηγάγετε εἰς τὸν θρόνον τῆς δυσκοπίας αὐτὴ τοῦ μεγάλου Ἰωάννου, καὶ μὴν θάνατον καθαιρεῖσθαι, σὺν πᾶσι τοῖς συγκοινωνήσασιν αὐτῇ τῇ προθέσει δυσκόποις. οὗ πνος, μὴ δὲ τὸ ὄνομα ἐγγεγράφθω τοῖς ἱεροῖς δυπτύχοις· ἀνάξιος γάρ ἐστιν, ὡς μοιχεύσας τὴν δυσκοπλιῶ. πᾶσα γὰρ φυτεία μὴ φυτευθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἐκριζωθήσεται, προσπαθήσαντι τῇ καθαιρέσει θεοφίλου, ἀφορισμῷ· ἀναθεματισμῷ· καὶ τελείᾳ ἀλλοτρίωσιν χειροτονισμοῦ.

Βλέπεις κἀνταῦθα τὴν αὐθεντίαν ἣν ἔχει ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος; ὅτι τὸν μὲν ἀρσάκιον οὐ μόνον ζῶντα καθήρησεν, ἀλλὰ καὶ μὴν θάνατον. ἀρσάκιον δέ φησιν ὃν αὐτὴ τῷ μεγάλου Ἰωάννου εἰσηγάγετε εἰς τὸν θρόνον, καὶ μὴν θάνατον καθαιρεῖσθαι αὐτόν. τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι οὐ βουλόμεθα γεγράφθαι αὐτὸν ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἀρχιερέων ἐν τῇ μεγαλουσῃ πόλει. ἐκεῖ γὰρ Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου ἀρχιερέα τῆς κωνσταντινουπόλεως, καὶ εἴη καὶ ἔστω ῥᾳδίως ἀποφαινόμεθα· ἀρσάκιος δὲ ἀδαμῶς. τῇ δὲ θεοφίλου καθαιρέσει τῆς ἀλεξανδρείας, τῇ καὶ τῆς ἐν θεσσαλονίκῃ σωσθέν γεμομένῃ, ἀλλὰ τοῦ δυσμεληθῆναι αὐτὸν τῆς κατακρίσεως καὶ ἐξορίας τοῦ χρυσοστόμου, χάριν τῆς δόξης, οὐκ ἠρκέσθη ὁ θεῖος θεὸς ἄκρος ἀρχιερεύς, καίπερ συνοδικῇ οὔσῃ, καὶ ἀλλὰ ἀποστηρηθῆναι αὐτὴ, ἀλλὰ προστίθησιν αὐτῇ, καὶ ἀφορισμόν· καὶ ἀναθεματισμόν· φεῦ τῆς κακῶν, καὶ τελείαν ἀλλοτρίωσιν χειροτονισμοῦ. ὦ τοῦ θαύματος· τὸν ἅπαξ βαπτισθέντα ἐπὶ τοῦ ὀνόματι τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ γεγραμμένον ἐν τῇ βίβλῳ τῆς χειροτονιῶν, θεὸς ἀπαλείφει αὐτὸν τῆς βίβλου, καὶ ἐκδύει αὐτὸν τοῦ χειροτονισμοῦ. τοῦτο δίκαιον ἀρίδηλος τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔχει ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος. εἰ οὖν καθ' ὑμᾶς τοῦ πέτρου μόνου δέδοται, καὶ οὐ τοῖς δεδόχοις, πῶς ἀρσάκιος καὶ θεόφιλος, καὶ ἀρκάδιος καὶ δόξα, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τότε καθαιρεθέντες καὶ καταδικασθέντες τοῦ ῥώμης ἀρχιερέως, οὐκ εἶπον, οὐ προσέχομεν τοῖς τοῦ σοῦ δυσμενέσιν, ὅτι τοῦ πέτρου μόνου καὶ οὐχὶ σοὶ δέδοται τοῦτο. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ εἶχον, οὐ δὲ τόλμων εἰπεῖν, συγχώρησιν δὲ μᾶλλον ἢ τοιαῦτα τοῖς ὑπαγομένοις, παρ' αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀρκεῖ κατ' ἐμὲ γεγόμενα, τὸ καὶ τοῖς δεδόχοις πέτρου καὶ τοῦ λοιποῦ ἀποστόλου, ἴσην τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, καὶ οὐκ ἔλαττον τούτων τοῖς δεδόχοις ἴσην.

Ἐλαύσομεν δὲ καὶ εἰς ἄλλας ἀποδείξεις, καὶ μαρτυρίας αἱ ἀπορρήτους, ὅτι ἐκεῖνος καὶ

οὐκ ἄλλος

τῷ ξαχίλῳ ἰδίξαβ, λίγοντας, γίγεσθαι ὅτι ἀσπίδα καὶ βασιλίσκοι ὀλιθήσῃ, καὶ καταπατήσῃς λίοντα καὶ δράκοντα. αὐτὸς δ' ἀπεκρίθη, οὐ σοὶ τῷ ὑποταγῷ δίδωμι, ἀλλὰ τῷ πέτρῳ· ὁ δὶ πάπας, καὶ μοὶ καὶ τῷ πέτρῳ. πῶς οὖν οὐκ αἰρετικοὶ λίγουσι ταῦτα; πῶς αἱρετικοὶ ἀπεσοφίσθησαν ἀφ' οὗ ἄκουσαν ἀρχαίως καὶ τῷ ἱερῷ σωμόδων, εἰ μὴ ἦν τῷ ἀποστόλων ἡ ἐκκλησία ἐδύνατο, μὴ δὶ ταῦτα οὖ. πῶς δὶ οὐκ εἶπον τοῦτο οἱ κατ' καιρὸς ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι τῆς θεοῦ ἐκκλησίας, οἱ αἱρετικοὶ δηλονότι. ἐκεῖνοι μὲν γὰ ἐλαυνόμενοι καὶ διωκόμενοι ἀφ' ἁπάσης οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας, ἐλθεῖν ἐτόλμησαν εἰπεῖν τοῦτο οὐκ εἶχον. ὑμεῖς δὶ νυνὶ λίγοντες τοῦτο, φαίνεσθε ὑφαπτολογούμενοι ἐκείνων. διὸ οὖν ἄρειον, μακεδόνιον, καὶ εὐνόμιον, νεστόριον, διόσκορον, σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐκείνους τῆς αἱρετικῶν δυνατοὺς χορείας, κἀκεῖνα, ἐ χείρας ὁμολογήσας ἐ ἀποδύσας ὑμῖν, ὅπ ἅπερ ἐκεῖνοι οὐδ' εἰς νοῦν ἐπεμνήσθησαν εἰπεῖν, ὑμεῖς ἐκείνων ὑφαπτόμενοι λίγετε. ἀλλ' ὅτι πολλὰ καὶ ἄπιστα ἀπὸ τούτου ἀναφανήσονται ἄτοπα, καὶ τυφλοῖς δῆλον. ἀλλ' ἔχε τοῦτο, ἄλλοις μὲν δεῖ τούτων. ἀφ' ἑξομὲν δὶ ἄλλας μαρτυρίας καὶ ῥητὰ τῆς ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, φανερὸς δυνησόμενα τὸ προκείμενον ἡμῖν τοῦτο ζήτημα, ὅπ ὁ τῆς ῥώμης ἀρχιρεὺς, πάσης ὄντ τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴ καὶ διδάσκαλος· καὶ αὐτῷ μόνῳ δίδοται κείνων τὰ ἐ ἐξιτάζειν τοῖς πίστ· καὶ κανονίζειν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· καὶ ἀπολαύνειν τ θεόνου αἱρετικοὺς, ἐ δοκιμάζειν ὀρθοδόξους. καὶ ἄρτον ὑμῖν εἰς μαρτύριον, τ ἱερῶν χρυσοστόμου τοῖς κείνοις ἐπέχομεν· ἵνα κατακρίθη ἀδικος ἀφ' ἧς ἐν κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐξουσία κατεδικάθη, πῶς ὁ Ἰννοκέντιος ὁ πάπας, μαθὼν τοῦτο, βασιλέα τὸ βασίλισσαν, καὶ πάντας τοὺς τότε ἱερεῖς ἐ ποιμένας, ἀφορισμοῦ καθυπέβαλεν, αὖ μὴ τὸν χρυσόστομον εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἐπαναγάγοιεν θρόνον. κείναντος γὰ τὸν χρυσόστομον, πειθοῖ τῆς δόξης, καὶ καταδικάσαντος, εἰς κουκουσὸν, πόλιν τῆς ἀρμενίας, ἐξορίᾳ πικρᾷ καθυπέβαλον. αὐτὸς δὶ γράφει πρὸς Ἰννοκέντιον τὸν ἁγιώτατον ῥώμης ἀρχιρέα, οὐ γὰ εἶχον ποῦ προσφύγοιεν οἱ τῆς αὐταῖς ἀρχιρεῖς ἀδικούμενοι, εἰ μὴ πρὸς τὸν ῥώμης ἀρχιρέα· μεμνημένοι τ κυρίου εἰπόντος πρὸς πέτρον· ἐ σύ ποτε ἐπιστραφεὶς, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. ὅθεν Ἰννοκέντιος ὁ θεῖος, δεξάμενος τὰ τ ἱερῶν ἰωάννη γράμματα, γράφει πρὸς τοὺς ἐν κωνσταντινουπόλει ὅπως τὸν ἰωάννην εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἐπαναλάβωσι θρόνον. ὁ μὴ ποιησάντων, ἐ τ ἰωάννη πρὸς θεὸν ἐκδημήσαντος, ἐπιστέρνα γράφ πρὸς ἀρκάδιον ἐ ἀρκάδιος τοῖς βασιλεῦς, ἐπιστολὴν ἔχουσαν ὧπες.

Ἐπιστολὴ Ἰννοκεντίου πάπα.

Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου ἰωάννη, βοᾷ πρὸς τὸν θεὸν κατὰ σοῦ βασιλεῦ, ὡς ποτὲ ἄβελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου καΐν· καὶ ἅπερ τρόφιμα ἐκδικηθήσονται. οὐ μόνον δὶ τοῦτο πέφευγας. ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης διωγμὸν μέγαν κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ἐ τῆς ἱερίων αὐτῆς συνεστήσω. ἐξέωσας τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον, ἐκ τ θρόνου αὐτῆς ἀκείτου· συνεξεδίωξας αὐτῆς ἐ τὸν χρυσόν. οὔτε γὰ οὗτος ὁ δεσπότης φεύγει αὐτῆ, ἵνα γὰ τὸν κλῆρον ἔλαχε μὴ τῆς ἁγίων ἀποστόλων ἐκκλησίας ἐντεῦθεν ἐ τ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ βασιλείᾳ. κἂν ἡ ἀφόρητος ἡ συμφορὰ, ἀλλὰ θλίβομαι φρονπίζων πρὸς τὸν μὴ τῆς σωτηρίας τῆς ὑμετέρων ψυχῶν· ἵνπερ καὶ δεῖ τῆς στρεβλοῦντων καὶ λυμεωμένων τῆς ἐκείνου ταφῆς διδαχῆς ἐ νοσθεσίας. οὐ γὰ μόνον ἡ κωνσταντινουπολιτῆς ἐκκλησία ἐζημιώθη τῆς ἐκείνου μελιῤῥύτου γλώττης, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ὑφήλιος ἐχήρευσεν. ἀπολέσασα τοιοῦτον ἔνδοξον ἄνδρα· πειθοῖας μιᾶς γυναικὸς ἀφ' ἁρπασάσης τοῦτο γενέσθ

τοιοῦτοι, τῷ δισμῷ τῷ ἀμπτῶν. οὔτε λύονται, οὔτε τὴν θύραν δύνανται τῆς οὐ-
ρανίου βασιλείας εἰσελθεῖν. Ταῦτα μὲν οἱ δυσκοὶ πατέρες τὸ δὲ διδάσκαλοι, αὐ-
τοσόλως οὔτε τὸ ὡς ὁρᾶς, δὲ σαφῶς καταγγέλλουσι· μετ' αὐτοὺς δὲ, τοὺς αἱρέσλι-
κοὺς διδασκάλους εἰς μαρτυρίαν παρίξομεν· καὶ ἐκείνοι: ὁμοφωνοῦντας τοὺτους,
λαμπρῶς ἀναδεικνύομεν. δὲ φησὶν ὁ τῆς δαμασκοῦ μέγας φωσὴρ παρίτω· ἐν
γὰρ τῷ λόγῳ τῷ παρ' αὐτῷ ποιηθέντι εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ κυρίου, οὗ ἡ ἀρ-
χὴ, Διὰτοι παραγενέσθαι ὦ θεόφιλον σύσσημα. μὴ πολλὰ ἄλλα, οὕτω καὶ περὶ τῆ
θεοτόκου φησίν· Ὡς μὲν αἰθέριος τὴν πύσιν περιβάλλεται· ὡς δὲ θνητὸς λα
θραίως σοφίζει τὸν θεῖον ἀκολουθήσασα, ὃν τῇ οἰκείᾳ θεογονίᾳ περιέρισε,
τῆς ἐκκλησίας θεόδρον ὑπάξιον· ζύτω ὡς θνητὸς ἐμάνει, καὶ δι' αὐτῆ φθίγγε-
τός δὲ ἡ πύσις, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ὁ δὲ πέτρος, ἐμπύρῳ τῷ ζήλῳ καὶ
μβος, καὶ τῷ ἀγίῳ θεοφορούμβος πνεύματι, ἔφησε· σὺ εἶ ὁ χρειστος, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ
τοῦ ζῶντος. ὦ μακαρίου στόματος· ὦ παναλβίων χλίων. καὶ μετ' ὀλίγα, αὐτὴ ἡ
πίστις ἀκλινὴς καὶ ἀκλόνητος, ἐφ' ἧ ὡς πέτρᾳ ἡ ἐκκλησία ἐστήρικται. ἧς ἐπαξίως ἐ-
πώνυμος γέγονας· ταύτης πύλαι ᾅδου, αἱρετικῶν στόματα, δαιμόνων ὄργανα, κα-
ταβραμευόντας μὲν, ἀλλ' οὐ καταχύσουσι· καθοπλίσονται, ἀλλ' οὐκ ἐκπορθήσουσι.
ζίλη νηπίων αἱ πλαναὶ αὐτῆ γεγόνασί τε δ ἔσονται· ἀσθενήσουσιν αὐτῆ αἱ γλῶσ
σαι, καὶ ὑπ' αὐτοὺς ἔσονται. καθ' ἑαυτοῦ γὰρ τυχὸν κακὸ, ὁ τῇ ἀληθείᾳ ἀπηκαθισά-
μβος. ταύτῃ αὐτὸς μὲν, οἰκείῳ ἐκπίσατο αἵματι· σοὶ δὲ ὡς πιστοτάτῳ ἐγχεί-
ζει θεράποντι, ταύτην ἀκλόνητον καὶ ἀκύμαντον σαῖς λίταῖς διαφύλαξον. ὅτι μὲν
γὰρ οὐ πεδεξαπήσεται πώποτε, οὐ σαθήσεται, οὐ πορθηθήσεται, ἀσφαλὴς ἡ πεποί-
θησις: ὁ χρειστὸς ἔφη· διὸ οὐρανὸς ἐστερέωται· γὰ ἥδρασται καὶ μβύει ἀκραδάντος.
τῷ λόγῳ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν. καὶ μὴ πάνυ θεαρχία. χρειστὸν καθικέτευσον,
τὸν σὲ κλιδοῦχον τῆς βασιλείας κηρύξαντα· τὸν, τὸ δισμεῖν δ' ὕθυας δ λύειν σοι
δωρησάμβον. δ μετά τινα δ ἄλλα, πάλιν φησίν. ἀλλὰ τί πέτρον καὶ ἰκανὸν καὶ
ἱκανίνλω παρείληφε; πέτρον, τὴν μαρτυρίαν ἣν ἀληθῶς μεμαρτύρηκεν ἐκ παζὸς
μαρτυρουμβόην δικαίνας δικαίωμβός τε τὴν οἰκείαν ἀποφαίνει, ὡς ὁ πα-
τὴρ ὁ οὐράνιος ταύτην αὐτῷ ἀπεκάλυψε· καὶ ὡς θεόδρον καὶ πάσης τῆς ἐκκλη
σίας δεδόμβον τὰ πηδάλια. Οὐρᾶς ὡς θεόδρῳ τῷ πέτρῳ, καὶ πάσης τῆς ἐκ-
κλησίας ἔχοντι τὴν ἀρχὴν, θεοῦχρείσατο τὰ πηδάλια; οὕτως ἀπαίδι κωφῇ καὶ
δυσὶ τὰ ὦτα παρόμβοι εἰσὶν, οἱ μὴ ἀκούειν καὶ βλέπειν ἐθέλοντες, ναί φασιν.
ἀλλὰ τῷ πέτρῳ μόνῳ ἐδόθη τοῦτο, οὐ μὴν δὲ καὶ τοῖς δεδόχοις αὐτοῦ. τοῦτο δ' ὡς
μαρὲν αἰθερίου ἀπόφθεγμα, δ μηδαμῶς ἄνθρωπον ἐχόντων ὑπάρχον· ἔδει μὲν
ἡμᾶς ἅπασαν ἀποδύσασθαι, ὅτι καὶ δίκαιον λόγον, οὐ χρὴ ζητεῖν παντὸς ἀπολογίας
πνός. δεῖ δὲ τοὺς βουλομβόους ἡμφαίως ἐκείνους ἀμύνασθαι, ἧ ἑκόντας αὐτὸ, ὡς
ἀπαιδευσίας αἰσχίστου. εἰ τοῦτο γοῦν δώσομεν, δ τὴν καθόλου πίστιν ἀναιρήσομεν·
καὶ πολλοῦ κηρύξαντα χρειστόν· καὶ μαρία ἀτοπήματα ἐντεῦθεν φανήσονται· εἰ γὰ
πίστις ἦν χρειστοῦ, μέχρι ἦν πέτρου ὑπῆρχε. καὶ τῷ λειπῶν ἀποστόλων· μὴ δὲ ταῦτα,
οὐδαμῶς. εἰ τῷ πέτρῳ μόνῳ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐδόθη, οὐ μὴν καὶ τοῖς δεδόχοις αὐ-
τοῦ. ὦ μαρίας φαρισαϊκῆς· ὦ δεινοίας διεστραμμβίνης. πῶς αἱ συνοδοι ἐχρήσαν-
το, συναινεσῶσαι τὴν ἐκκλησίαν; πῶς κανόνες συνοδικοὶ γεγόνασιν, εἰ ἐξουσίαν οὐκ
ἔχον; πῶς κωνσταντῖνος ὁ μέγας, τῷ σιλβέστρῳ τὴν ὑπεταγὴν δέδωκεν ὡς τῷ πέ
τρῳ, καὶ οὐκ ἔλαττον; ὡς θεοτόκε πάναγε ἐν τῷ τούτου διατίσματι. πῶς δὲ καὶ ὁ θα
σιλεὺς τῆς ἀλαμανίας, ἀλιξάνδρῳ τῷ πάπᾳ κλίνας τὸν αὐχένα, τὸν πεπὺ αὐτοῦ

τῷ

» ὡς ἐκ τῆ αὐτῆ πηγῆς ⁊ χειρίζος ⁊ ἑνὸς πνεύματος αἴμασι· κὴ μαθητὴς ὢν ⁊ διδα-
» σκάλου πίστεως, οὐκ ἄλλα ἐπάχθη διδάξαι, ἢ ὁ φῶς ⁊ παράκλητος ἔλαβε. βεβαιοῦ-
» ται ἔτι τοῦτο τῶν ἀποστόλων κανονικοῖς συγγράμμασι πίστευται·
» ἐν ᾧ σωὶ πολλοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο δεῖ· ψηφιζόμενοι ἀποφαινόμεθα, ἵνα ἡ ἱερα-
» γία ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τῆ ἀρχῆ ἔχῃ· ὡς δεῖ τῆς τεσσαρσι θρόνοις, ἀλιξαν-
» δρείας φημὶ, καὶ πεντοχίας, ἱεροσολύμων ⁊ κωνσταντινουπόλεως· οὕτω καὶ δεῖ πά-
» σαις τῆ καθόλου κόσμου ἐκκλησίαις. ἀφ' οὗ δίδοται νοεῖσθαι, τῆ ῥωμαϊκῆ πα-
σαῖ πρεσβεῖα, ὡς τῆ ἀρχῆ κατέχουσι· ἡ οὐ μόνον ἡ πεντοχίας ἐκκλησία, ἀλλ'
ἔτι καὶ ἡ κωνσταντινουπόλεως, καὶ αἱ λοιπαὶ φῶς ἐπίθεσαν. χρηγόριος δὲ ὁ διάλογος,
» οὕτω φησίν· ἡ τῆς κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησία, τῷ θρόνῳ τῷ ἀποστολικῷ ὑπο-
» κειμένη δεῖν. ἔτι ἐκ τῆς συνόδου κωνσταντινουπόλεως, τὸν κωνσταντινουπόλεως φησὶν
» δεῖσθαι, ἔχειν πρεσβεῖα μετὰ πάπαν ῥώμης, καὶ τὸν ῥωμαϊκὸν δεῖσθαι. ἔτι
» Ἀγαθήλιος φάσκει πρῶτος θρόνος δεῖν ἁπλῶς χαρίσματι, ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία·
» κοσμηθεῖσα φῶς ⁊ κυρίῳ, ⁊ οὐ παρ' ἄλλου τινος, σωίστη. ⁊ ὥσπερ προφητὴ ἡ θύρα
» ἄγεται, οὕτω τῆς ἁγίας ταυτησὶ καὶ ἀποστολικῆς ἐξουσίας τῷ ἀξιώματι, πᾶσαι αἱ
» λοιπαὶ, ⁊ κυρίᾳ σωματοῦνται, διεξάγονται. ἔτι Κάλλιστος λέγει· ἐκ ἔξεστιν ἐκ τῆ
» κεφαλῆς τὰ μέλη χωρίζειν· ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς γραφῆς μάρτυρίαι πάντα τὰ μέ-
» λη τῆ κεφαλῆ ἑπεσθαι ὀφείλει. οὐδὲν δὲ ἀμφιβάλλει τῶν ἀποστολικῶν ἐκκλησίαν
» πασῶν εἶναι μητέρα· ἧς τῷ κανόνων οὐδαμῶς πρεσβεῖα χωρίζειν. ἔτι χρηγόριος,
» ἀναφανδὸν λέγει· οὐδενὶ ἐξέστω, ἢ θέλῃ, ἢ δύναται παρῃτεῖν ⁊ ἀποστολικοῦ θρόνου
» τὰς ἐπιστολὰς, οὕτω τῆς ἡμετέρας διαθέσεως τῶν ὑπηρεσίαν. ἔστω δέπω τῆς αὐτῆ ἐκ
» θέσεως λύπης μεστὸς, ὃς αὖ ταῖς ἀποστολικαῖς ἐθελήσῃ αὐτεπιτεῖν ἐπιστολαῖς, κὴ ὧ-
» τι τόπου αὖθις ἐν τοῖς ἱερεῦσιν ἐχέτω· ἀλλ' ἀλλότριος ἡγείσθω τῶ ἱερῶ μυστηρίου.
» ἔτι Κυριακὸς ὁ ἁγιώτατος φάσκει· ὃς αὖ τῶν καθέδρας ⁊ πέτρου, ἐφ' ᾗ ἡ ἐκκλη-
» σία ἱδρυται) καταλύσῃ, ἐν ἐκκλησίᾳ ἑαυτοῦ εἶ) μὴ θαρρέτω. ἔτι Νικόλαος ἄκεφ
» ἀρχιερεύς, οὕτω λέγει· τῶν ῥωμαϊκῶν ἐκκλησίαν μόνος ὁ χριστὸς ἐθεμελίωσε· κὴ
» δεῖ τῆ πέτρᾳ τῆς πίστεως, μᾶλλον ὅσον ἡμῖν ὁμολογήσαν ἱδρύεσθαι· ὃς ἐν τῷ ἱερῷ πύ-
» ργῳ καὶ κλειδούχῳ ἀρτίου ζωῆς, οὐρανίου ἄρα κὴ οὐρανίου βασιλείας τοὺς νόμους
» παρέδωκεν. οὐ δέπω πάντα τὰ γήϊνα ἱρεύσματα, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα ᾧ σωί-
» σησαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ, καὶ δι' οὗ πάντα τὰ στοιχεῖα γέγονε, τῶν ῥωμαϊκῶν ἱδρύ-
» σεσθαι ἐκκλησίαν. ἐκείνου ὄντος ⁊ δικαιώματος δίκαιον ὂν ἀναλαμβάνειν, οὗ τῶν
» ἀξιώματι σωίζεται. ὅθεν οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ὅτι ὃς αὖ πρὸς ἐκκλησίας τὸ δί-
» καιον ἀφέλοι, ἀδίκως ποιεῖ· ὃς δὲ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τῶν ἀξίαν, παρ' αὐτῆ
» ⁊ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τὸ κεφάλαιον ἔχοντος, δοθῆναι ἀφέλοι, δεῖ ἀναμφιβό-
» λως εἰς αἵρεσιν ὀλισθαίνει. κὴ ὥσπερ ἐκεῖνος νοεῖται ἄδικος, οὕτω καὶ δεῖ αἱρετι-
» κός. τῶν γὰρ πίστιν καταστρατεύει, ὃς ἐναντίον ἐκείνῃ ποιεῖ, ἢ δέπω μήτηρ τῆς πίστεως.
» ἔτι ⁊ Πελάγιος λέγει· τὸ χίσμα αἵρεσιν εἶ)· ⁊ διὰ τῶν ἀλλοξίων διωαμένων δεῖ-
» τερόπους θλίβειν ὀφείλει τοὺς αὐθεντόπους, ⁊ τῆς κανονικῆς γραφῆς τὸ ἀξίωμα,
» καὶ τῶν παλαιῶν κανόνων ἡ ἀλήθεια διδάσκει. ὃς τῆς αὖ τῶν ⁊ ἀποστολικοῦ διή-
» ρηται θρόνου, ἐν χίσματι αὐτὸν εἶ) οὐδεὶς ἀμφιβάλλει. καὶ κὴ τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ
» οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας ἀποδιάζειν ζάπιζαι αἰσθήσαι. ὅθεν ὡς χίσμα πάσι ἐ-
» στι μὴ ἔχειν κεφαλὴν τῶν ῥωμαϊκῶν ἐκκλησίαν, οὕτως αἱρετικὸν κὴ τὸ ταύτης δί-
» καιον ἀφαιρεῖν. φανερὸν γὰρ ὅτι οἱ ἀπὸ τῆς ἑνώσεως τῆς πίστεως, κὴ ἐκ τῆς συνοδικοῦ-
» κήσεως πέτρου ⁊ ἀποστόλου, ὁποίῳ αὖ τρόπῳ ἑαυτοὺς διήρησαν, οὗτοι μὴν γε καὶ οἱ

τοιοῦτοι,

πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ὅτι οὐ διοῦσιν οἱ νῦν ἄνευ ἀρχιερεῖς τῷ διστίλῳ τὸ πέτρα, ὑποκειτίον, εἰ καὶ σκληρά ποτε δέξῃ τὰ ῥηθέντα. εἰ τῷ πρὸς τοῦτο ἀπαντῶμεν ὦ ἀδελφοί, τῷ θεόπου ῥώμης ἐγκαλεῖτε. ὅτι οὐ διοῖ ὡς ὁ μακάριος πέτρος, πῶς οὐκ ἐγκαλεῖτε καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι τοῖς αἱρετολικοῖς, μὴ διοῦσι τῷ διστίλῳ τῷ πρὸς αὐτῷ ἀρχιρίων καὶ ὑποδόλων; ζυπίσι τῷ ἀλιξανδρέας, μὴ διοιῶτι τὸν βίον τὸ μάρκου· τῷ ἀντιοχίας, ἰγνατίου τὸ θεοφόρου· τῷ ἱεροσολύμων, ἰακώβου τὸ ἀδελφοῦ· τῷ κωνσταντινουπόλεως, ἀνδρέου τὸ πρωτοκλήτου; ἀλλὰ μόνον τῷ ῥώμης ἐγκαλεῖτε οἶδατε. δι' τί; διότι λατῖνος, καὶ τὸν πάπαν κύριε, καὶ τῷ τετρά δια καὶ ὀρθοδοξίαν, ἰδίαν ἴλαον καὶ ἰχθύας. ταῦτα μὲν οὖν ἐγκαλεῖν οἶδατε· τῷ δὲ φιλαργυρίαν καὶ μίσθων καὶ ἰδιωτίαν οὐκ οἶδατε ἐγκαλεῖν. εἰ δὲ κ' ἀμάρτωλοί, καθ' ὑμᾶς, εἰσὶν οἱ τῆς ῥώμης ἀρχιρεῖς. τί πρὸς ὑμᾶς; οὐχ ἡμέτερον ἐστὶν ἐξετάζειν καὶ κατακρίνειν τοὺς ἄρχοντας ἡμῶν τῷ προφήτου δεδαρρήδων βοῶντος, ἄρχοντα τῷ λαοῦ σου. οὐκ ἱρεῖς καὶ κῶς· ἀλλ' οὐδ' ἱπαίρεσθε κ' τῷ ποιμένων, φυ- "
βάται ὄντες. ἀκούομεν γὰρ τῷ σωτῆρος λέγοντος· ὅτι τῆς καθέδρας μωσέως, ἐκά- "
θισαν οἱ γραμματεῖς κ' οἱ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖ- "
τε καὶ ποιεῖτε· κ' δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. δύνασθε γὰρ κἀκεῖνοι εἰπεῖν πρὸς "
τὸν κύριον, ὅτι οὐκ ὀφείλομεν ἀκούειν τῷ ἀρχιρέων, εἰ καὶ ὅτι τῆς μωσέως καθέ- "
δρας κάθηνται, ὑπὲρ ἁμάρτωλοί τυγχάνουσιν· ἀλλ' οὐκ εἶπον· ἔγνων γὰρ τοῦτο, τὸ, ὅτι τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν, δηλοῦσι ὡς τῷ ἐξουσίαν ἔχουσι τ' μωσέως, εἰ καὶ ἁμάρτωλοί εἰσι, τῷ βιστίλῳ τ' μωσέως οὐ βιοῦντες. οὐ γὰρ προφῆται ὡς ὁ μωϋσῆς, οὐδὲ ἅγιοι ἦσαν. οὕτω καὶ οὗτοι, τὸν θρόνον φέρουσι τ' μακαρίου πέτρου, καὶ τῷ ἐξουσίαν ἐκείνου ἔχουσι, καὶ ὡς ἀρχαὶ καὶ ἐξουσιασταὶ καλοῦσι· κ' ἡμεῖς ὑποτασσόμεθα. εἰ δὲ οὐ βιοῦσι τὸν βίον πέτρου, ἐν καιρῷ λογοθεσίου λόγον τῷ λόγῳ δώσουσι, καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ ἐκείνων δὲ θύλω οὐ δώσομεν. ὃ γὰρ ἡμεῖς ἐκείνοις ὀφείλομεν, ποιοῦμεν. καὶ τῷ ὑποταγὴν ὡς ἴσον, δίδομεν, τὸ μακαρίου χρηστρείου ἀκούοντες λέγοντος· Τὰ πρόβατα μὴ ποιμάνειν θέλετε τοῖς ποιμέσι, μηδὲ ὑπὲρ "
τοὺς ἑαυτῶν ὅρους ἁπαίρεσθε· ἀρκεῖ ὑμῖν, εἰ καλῶς ποιμάνεσθε. Ἵνα δὲ τελείως "
ὑπισομηθῆτε, ἀρξώμεθα διδάξαι ὑμᾶς καὶ δι' μάρτυρείων τῷ ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τῷ ἄλλων πρέσεται, καὶ μοναρχίαν κα- "
τέχει ὡς τῷ ἄλλων προτέρα ἐστὶ καὶ ὑψηλοτέρα πασῶν. ὁ ἅγιος εἰρηναῖος φησίν· Ἡ ἱε- "
ροτάτη ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία κ' ἀποστολική· οὐ μόνον τῷ ἀποστόλων, ἀλλὰ παρ' αὐ- "
τῶ τ' κυρίου καὶ σωτῆρος τ' ἡμετέρου τῷ ἀρχὴν ἔλαβεν· ὃς τῷ μακαρίῳ πέτρῳ "
τῷ ἀποστόλῳ ἔφη, σὺ εἶ πέτρος, καὶ δι' ταύτης τῆς πέτρας οἰκοδομήσω μου τὸν ἐκ- "
κλησίαν. ᾧ οἱ ἱεροπάτορες ἀπόστολοι πέτρος καὶ παῦλος τῷ αὐτῷ μαρτυρίῳ κα- "
θίεροσαν. Μάρκελλος ὁ σπεῖος, οὕτω λέγει· Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἄλλο δι- "
δάξητε μηδὲ νοήσητε, ἢ ἐκεῖνο, ὃ ἔμαθε τὸ μακαρίου πέτρου τ' ἀποστόλου, ἃ τῷ λοι- "
πῶν ἀποστόλων καὶ πατέρων ἐλάβετε· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης τῆς ἐκ- "
κλησίας· ᾧ φησὶ κύριος, σὺ εἶ πέτρος, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐκείνου γὰρ ὁ θρόνος παρ' ὑμῖν "
ἵδω, ὃς μὴ ταῦτα κυρίου κελεύοντος μετήχθη· ὃν ἡμεῖς σωτηρίαν καὶ χάριτι θεία "
τῷ σήμερον ἔχομεν. Επ Λέων ὁ μακάριος πάπας φησίν· Ἐπεὶ ὁ μακαριώτατος "
πέτρος ὁ ἀπόστολος, ἔλαβε τῷ κυρίου ἔλαβε τῷ ἀρχὴν· ἡ δὲ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία "
ἐν τοῖς ἐκείνου θεσμοῖς, ἔννομόν ἐστι πιστεύειν ὅτι ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος μέρος "
ὁ ἐκείνου μαθητὴς, ὃς τῷ τῆς ἀλιξανδρείας θρόνος διῴκησεν ἐκκλησίαν, μὴ ἑτέρως κατέσει τῷ διδασκαλιῶν αὐτοῦ τὰ ψηφίσματα βεβαίωσεν· ἀναμφιβόλου ὄντος

» συσῆναι, διότι ὅπου ἔστιν ἡ ἱεραρχικὴ ἱεραρχία, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς χριστιανικῆς θρη-
» σκείας, ἀπὸ τῶ βασιλέως τῆς οὐρανῶν διδομένη, ἄδικόν ἔστιν ἵνα ἐκεῖ ὁ γήϊνος βα-
» σιλεὺς ἴσχῃ ἐξουσίαν. τοῦτο δὶ τὸ ὕψος τῆς βασιλείας ἡμῶν, ἰδίαις χερσὶ καθαιρού-
» σαντες, εἰς τὰ τίμια λείψανα τῶ ἁγίου καὶ κορυφαίου ἀποστόλου Πέτρου ἐθήκαμεν·
» καὶ ἐκεῖ ὠμόσαμεν ταῦτα πάντα ἀσφαλῶς θέσθαι φυλάττειν· καὶ τοὺς διαδόχους
» ἡμῶν βασιλεῖς, ἐν τοῖς ὑποκειμένοις ἡμῶν ταῦτα φυλάττειν. ἀσφαλισάμενοι δὲ
» τῆ πατρὶ ἡμῶν τῆ ἁγίᾳ καθολικῆ ἐκκλησίᾳ, καὶ πάσαις τοῖς διαδόχοις αὐτῆ ἐκκλησίοις,
» καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτῆ ἐκκλησίοις, καὶ κυρίῳ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῶ θεσπεσίοις
» τοις, ἀσφαλισάμενοι ὅλα τὰ θεσπισθέντα καλῶς εἰς τὸν αἰῶνα διαφυλάττειν.

Ὁρᾶς πῶς ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀήττητος, ὁ μέγας Φημὶ Κωνσταντῖνος, ἵνα ὁ ταῦτα ἃ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία κέκτηται, διδοκαὶς, καὶ οὐ δυναστείᾳ ἔλαβεν ἢ παρά τινος ἥρπασε· καὶ ὅτι ταῦτα εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τῶ ἐπουρανίου βασιλέως ὁ δεσπότης ἀφιέρωσεν· καὶ δόλαβῶς καὶ δυσεβῶς μὴ πάσης ἐλευθερίας τῆ ἐκκλησίᾳ παρέδωκε. ταῦτα ἔλαβε σίλβεστρος ὁ ἁγιώτατος, δι' αἰτίας δύο ταύτας· μίαν μὲν, ἵνα τὴν ζίσιν τῆς πίστεως καὶ θεόθεσιν τῶ βασιλέως, ἵνα μὴ σκανδαλίσῃ τινὰ δόλάβεια τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀποπέμψας τὰ δῶρα· δευτέραν δὲ, ἵν' εἰς τιμὴν τινὰ ἐκκλησίαν ἀγάγῃ, πλουτοῦσαν καὶ διαγωνιζομένην καὶ καταφερομένην ἀπὸ τῆ διωκτῆ τυράννου, βασιλέως τῆ θεοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου· θεὸς τούτοις δὶ, ἵνα καὶ κοσμικὴν δύναμιν ἴσχῃ· ἐπὶ πολλοὺς εἶχε τοὺς ἀντιδίκους, καὶ τότε καὶ νῦν ἔχει πνευματικούς τε καὶ κοσμικούς. ὁ νοῶν, νοείτω. εἰ μὲν οὖν πλουτοῦσα, ἰδιώτης ἂν αὖθις ὥσπερ ἐν τῆ καιρῆ τῶ σιλβέστρου, καὶ χεῖρον νῦν ἢ τότε ἀπὸ τῆ εἰς φανερὸν μὴ χριστιανιζόντων, ἐν τῆ κρυπτῆ δὶ ἑλληνιζόντων, καὶ σαντελῶς τινὰ ἴσασκον τῶ χριστοῦ παρουσίαν μὴ διχομήνων, καὶ πολλάκις θηλησάντων σμικρύνειν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ μηδὲν ἀποκαθιστᾶσαι. τελείαν δὲ ἀπολογίαν ταύτην εἰκότως παρίξομεν, ὅτι θεσπεσιδν οἱ θαυμασοὶ ἄνεροι ἀρχιερεῖς ἐκεῖνοι οἱ θεῶτοι, ἐν θεῶ παίτων ὁ μακάριος σίλβεστρος, ὡς ἐν ταῖς ἐχάταις ἡμέραις; ἡ πίστις ἡγαπωθήσεται ἀπὸ τῆς αἱθερίοις· καὶ οὐχ ἕξει τινὰ αὐτοῦ ζίσιν τὶ ἐν δόλάβειαν οὖ εἶχε τότε κατ' ἀρχὰς πλουτοῦσα ἡ τῶ χριστοῦ ἐκκλησία· ἐν ὑπερηφάνουσι μὲν οἱ ἔχοντες, οἱ δὶ μὴ ἔχοντες, ὡς οὐδὲν λογισθήσονται. διὰ τοῦτο ἔχουσαν καὶ κρατοῦσαν τινὰ ἐκκλησίαν ἠβουλήθησαν εἶ), θεὸς τὸ μὴ καθαφερεσθαι παρά τινος. ὁ γὰρ ἰδὼν τινὰ ἐκκλησίαν τῆς ῥώμης, ὡς ἐγὼ εἶδον, καὶ οὖ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες ἐρχόμενοι θεὸς αὐτοῦ δόλάβειαν καὶ αἰδῶ ἀποδιδοῦσι, μάρτυρήσῃ μοι τἀληθῆ λέγοντι. εἰ γὰρ οὖ πεπηρά, τιμὴν οὐκ ἂν ἐτιμᾶτο ἀπὸ τῆ κοσμοδοξούντων, καὶ βουλομένων τὰς τιμὰς βιαίως ἔχειν. τί οὖν, διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκκλησία; καὶ ἵνα τί τοῦτο, οὐκ ὀφείλομεν διδόναι ὑποζύγιον καὶ τιμὴν τινὰ φρίπτουσαν, ἐπεὶ πλουσία ἐστὶ, καὶ παῤῥησίαν μεγάλην ἔχει; ἄπαγε τῆς αἰτίας· ἐπεὶ καὶ αὐτῶ τῶ χριστῶ ἐγκαλέσομεν, πῶχοῦ γενηθῆναι, καὶ πῶχείαν ἀσκήσαντα, καὶ ἀκτημοσύνην κηρύξαντα, εἶτα διδάξαντα ἑαυτὸν βασιλέα αἰώνιον οὐρανῶν τε καὶ γῆς εἶ). καὶ αὖ· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. καὶ, πάλιν, ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τῶ ἀνθρώπου ἐν τῆ δόξῃ αὐτοῦ. ἆρ' οὖν ἐκεῖνος ταῦτα οὐκ ἀληθῆ εἶ); ψεύδεται ἡμῶν ὑδαμῶς. ὥστε ὅτι καὶ τῆ ἐκκλησίᾳ ἀπέδη, ὡς τῷ νυμφίῳ αὐτοῦ χριστῷ, πῶχοῦν γενηθῆναι ἐκ τοῦ ἀκάρπου τῆ ἐθναίων σωναγωγῆς κατ' ὀλίγον ἣ πλουτῆσαι αὐτὴν, οὐχ ὑδαμῶς δηλονότι καὶ πνεύματος. νῦν δὶ πλουσία εἶ) καὶ πολλῶ παῤῥησίαν ἔχει;

θεὸς

ματα τῆ βασιλικῶν ἀλόγων. ὁμοίως καὶ τὰ βασιλικὰ σκήπτρα, καὶ πάντα τὰ σή- "
γνα καὶ βαΐδα, καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήματα τῆς βασιλικῆς μεγαλειότητος, καὶ τιμὴ "
δόξαν τῆς ἡμῶν ἐξουσίας. ἄνδρας τὸ δυστεβεστάτους κληρικοὺς πολλῶν τάξεων, τῆ "
αὐτῆ ῥωμαϊκῆ ἐκκλησίᾳ δουλεύοντας, θαυμάζομεν κοσμεῖσθαι καὶ ἴσχυν ἐκείνῃ "
τιμὴν ὑψηλότητα καὶ μεγαλωσύνην, ἢ κακόσμησεν ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤ- "
τοι οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ κάνσουλοι, ἤγουν ὕπατοι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα. καὶ ὡς "
ἡ βασιλικὴ στρατιὰ κακόσμησεν, οὕτω θαυμάζομεν κοσμεῖσθαι καὶ τὸν κλῆρον τῆς "
ἁγίας ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ οἷον τρόπον ἡ βασιλικὴ δύναμις ἐξὰ πολλῶν ἐφ- "
φικίων κακόσμησεν, ἤτοι κουβικουλαρίων, πορταρίων, ἐξκουβιτόρων, οὕτω καὶ τὴν "
ἁγίαν τῆ ῥωμαίων ἐκκλησίαν κοσμεῖσθαι θέλομεν. καὶ ἵνα κῆ πλάτος τὸ θλιπτο- "
πικὸν φῶς ὑπερλάμπῃ, θαυμάζομεν καὶ τοῦτο, ἵνα οἱ κληρικοὶ τῆς ἁγίας τῆ ῥω- "
μαίων ἐκκλησίας, καβαλλικεύωσιν ἄλογα κακοσμημένα ἐξὰ ὀθονίων λευκῶν, "
καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑποδήματα ἤτοι σανδάλια λευκὰ δι' ὀθονίων, "
οὕτω καὶ τὰ οὐράνια ὡς καὶ τὰ γήϊνα πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ. ἐπέκεινα δὲ πάντων, "
διδόαμεν ἄδειαν καὶ ἐξουσιοδοτοῦμεν αὐτῆ τῷ ἁγιωτάτῳ πατρὶ ἡμῶν τῷ σιλβέ- "
στρῳ, θλιπτόπῳ καὶ πάπᾳ τῆς πόλεως ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς ἐξῆς διαδόχοις αὐτοῦ μα- "
καρίοις θλιπτόποις, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, "
εἰς τὸν αὐτὸν μεγάλων καὶ ἀποστολικὸν ἐκκλησίαν, ἵνα ἐάν τις τῆς συγκλήτου βου- "
ληθῆ μὴ ἰδίᾳ θελήματος, ἢ διαρίσου γνώμης κληρικὸς, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῆ "
ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι. μή τις βουλέσθω κατὰ πάντων ἀμεταδίζειν τούτῳ. Ἐ θε- "
σπίσαμεν δὲ πρὸς τούτοις, ἵνα καὶ ὁ αὐτὸς θεοσεβὴς πατὴρ ἡμῶν σιλβέστρος μάγας "
θλίσκοπος, καὶ πάντες οἱ ἐξῆς διάδοχοι αὐτοῦ θλίσκοποι ἵνα φορῶσι τὸ ἐξῆς σῆμα, ἤτοι "
τὸν στέφανον λιθοπαρισόκαμον αὐτοῦ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, ἐκ χρυσίου καθαροῦ "
καὶ μαργαριτῶν ἀτιμήτων, καὶ ἵνα αὐτοὶ χρήσωνται εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς αἴνε- "
σιν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου πέτρου. αὐτὸς δὲ ὁ μακάριος "
πάπας σίλβεστρος, ὑπὲρ τὸν στέφανον, ἤτοι τὸν παπαλήθραν ἰδὼν ἔσχε πρὸς δόξαν "
τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πέτρου, οὐκ ἤθελε βασάζειν στέφανον ἐκ χρυσίου ἢ μαργαρι- "
τῶν· ἡμεῖς δὲ ὅτι οὐκ ἤθελεν ὁ ἅγιος σίλβεστρος ἐκ χρυσίου στέφανον, τὸν ὑπερλαμ- "
πρὸν λαὸν, σημαίνοντα τὸν ἁγίαν ἐκάσασιν, τῆ ἁγίᾳ κεφαλῆ αὐτοῦ, τοῖς ἰδίοις "
χερσὶν ἐπιθήκαμεν· καὶ κατακοσμοῦντες τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου αὐτοῦ ἐξὰ τῶν προσ- "
κυνήσεων καὶ τὸν φόβον τοῦ ἁγίου πέτρου, στράτορος ὀφφίκιον ἐποιήσαμεν. θαυμά- "
ζοντες ἵνα πάντες οἱ ἐξῆς διάδοχοι αὐτοῦ τῆς λώρῳ χρήσωνται εἰς τὰς προσκλήσεις, πρὸς "
μίμησιν τῆς βασιλείας ἡμῶν. ἐξὰ τοῦτο δὲ, ἵνα μὴ τὸ ἀξίωμα τῆς θλισκοπῆς κα- "
ταφρονῆται, ἀλλὰ πλέον ἐνδοξάζηται τῶν βασιλέων ἡμῶν τῶν γηΐνων, καὶ κράτος δό- "
ξῃ καθοσμῆται, ἰδοὺ τὸ παλάτιον ἡμῶν ὡς προείπομεν, καὶ τῆ ῥωμαίων πόλιν, "
καὶ πάσης τῆς ἰταλίας, καὶ δυσμικῶν χωρῶν ἐπαρχίας τόπους, καὶ κάστρα, τῷ "
προειρημένῳ μακαριωτάτῳ θλισκόπῳ καὶ πατρὶ ἡμῶν σιλβέστρῳ, καὶ κα- "
θολικῷ πάπᾳ, ἐνδοδιδόαμεν· καὶ ἀφήκαμεν αὐτῷ καὶ τοῖς ἐξῆς διαδόχοις αὐτοῦ "
ἐξουσίαν καὶ δύναμιν κρατεῖν βασιλικοῦ προστάγματος· ἐξὰ ταύτῃ τῆ θείᾳ "
κέλευσιν, καὶ προαγματικὸν σύστημα ἐθαυμάσαμεν ἐξαμῦσαι· καὶ τοῖς πατράσι "
σι τῆς ἁγίας τῆ ῥωμαίων ἐκκλησίας εἰς τὸν αἰῶνα παραχωρήσαμεν. ἐξὰ τοῦτο "
δὲ χρήσιμον ἐνόησαμεν τῆ βασιλείαν ἡμῶν, καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας, εἰς "
τὰς ἀνατολικὰς χώρας μεταφέρειν, καὶ ἐν τῇ βυζαντίων χώρᾳ, τόπῳ χρησίμῳ, "
τῆ πόλιν ὀνόματι ἡμῶν ἱδρυωθῆναι, καὶ τῆ ἡμῶν βασιλείαν ἐκεῖ "

Ωω συσ-

μόνον περὶ τ χάσματος καὶ τῆς διαιρέσεως τῆ ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐγγιστά που τ χειροῦ αὐαλήψεως, καὶ περὶ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης περόητος συνόδου, ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ ἐν βασιλεύσαι αὐτὴν Ἴλιος, Σιλβέστρῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ ἐδωρήσατο· ὡς ἐν τῷ διατάγματα φέρεται, καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς τῆ κανόνων βιβλίοις ἐρείσεται. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τοῦτο αὐτολιξεὶ θήσομεν· ἵνα μὴ ἄλλα δόξωμεν λέγειν, ἢ ἐκεῖνα αὐτὰ τὰ ῥήματα.

Θίατισμα τ ἐν βασιλεῦσιν ἀοιδίμου καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου, περὶ τοῦ ἁγιωτάτου Σίλβεστρου ῥώμης πάπα.

Δίον ἱκετεύομεν μὴ σαίτων τῆ σεβασμῶν ἡμῶν, καὶ πάσης τῆς συγκλήτε τ τῆ ἀρχόντων, τ μὴ σαντὸς τ λαὸ τ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ῥωμαϊκῆς δόξης, ἵνα ὡς ὁ ἅγιος πέτρος, ὁν περσώπου τ ἡμῶν τ θεοῦ ὄζιν εἰς τὸν γλῶ, οὕτω τ οἱ ὄσιοποι οἱ διάδοχοι τοῦ κορυφαίε τῆ ἀποςόλων, ἀρχικὸν ἐξουσίαν εἰς τὸν γλῶ ὑπάρχωσι, πλέον παρ' ὃ ἔχῃ ἡ βασιλεία τῆς δόξης ἡμῶν. καὶ τοῦτο παριχωρήθη ἀφ' ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡμῶν· τ θέλομεν ἡμεῖς αὐτὸν τὸν κορυφαῖον τῆ ἀποςόλων καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῆ, ἐν περσώπου αὐτῆ, περὶ τοὺς περὶς τὸν θεὸν πατέρας ἔχῃ καὶ διδάσκαλος. καθὼς ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἡμῶν εἰς τὸν γλῶ σέβεται καὶ τιμᾶται, οὕτω διατίζομεν σέβεδ καὶ τιμᾶδ τὸν ἁγίαν τῆ ῥωμαίων ἐκκλησίαν· καὶ πλέον ὥδε τὸν βασιλείαν ἡμῶν καὶ τὸν γαῖνον θρόνον, τὸν ἁγίαν καθέδραν τοῦ ἁγίου πέτρου δοξάζεδαι καὶ ὑψοῦδαι· δίδοντος αὐτῇ δύναμιν καὶ δόξης ἀξίωμα· καὶ διακείνοντες διατίζομεν ἵνα ἔχῃ ἐξουσίαν ἀρχικὴν· καὶ ἔχ τούτου κεφαλὴν τῆ πατριάρχην θρόνων, ἤτοι τ θρόνου τῆς ἀλιξανδρείας, τῆς ἀντιοχείας, τῆ ἱεροσολύμων, καὶ τῆς πόλεως τῆ βυζαντίων· καὶ ἁπλῶς εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας πάσης τῆς οἰκουμένης. τ ὁ ὄσιοπος ὁ μέλλων ἔχ εἰς τὸν ἁγίαν τῆ ῥωμαίων ἐκκλησίαν, ὀφείλῃ ἔχ ἔνδοξος καὶ ὑψηλότερος ὥδε πάντας τοὺς ἱερεῖς τ κόσμου. καὶ ἔτι ὄζι θρὸς θεραπείαν τ θεοῦ τ διόρθωσιν καὶ στήριξιν τῆς πίστεως τῆ χριςιανῶν, ἵνα κρίνηται παρ' αὐτῆ. δίκαιον γὰρ ὄζιν ἵνα ἐκεῖσε ὁ ἅγιος νόμος, ἴσχῃ τὸν κεφαλὴν καὶ ἀρχὴν, ὅπου ὁ ἅγιος νομοθέτης χριςὸς Ἰησοῦς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, τὸν μακάριον ἀποςόλου πέτρον, ἐκέλευσε κρατῆν τὸν καθέδραν· καὶ ὅπου τὸ παίδος τοῦ σαυροῦ ἔπαθε, τ μακαρίου θαύδα ποιῆσαι ἔπι, καὶ ἠμᾶς ἀκόλουθος τ μαίτωρες τ κυρίε αὐτῆ. καὶ ἐκεῖ τὰ ἴδια ἵνα κλίνωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῆ, ἀλλὰ τὸν ὁμολόγησιν τ ὀνόματος τ χριςοῦ, ὅπου ὁ διδάσκαλος αὐτῆ ὁ μακάριος ἀποςολος παῦλος, ἀλλὰ τὸν χριςὸν ἐκτείνας τὸν τράχηλον, τὸν στέφανον τ μαρτυρίε ἐδέξατο. καὶ ἕως τ τέλους τ κόσμου ἵνα ἀναζητῶσι τὸν διδάσκαλον, ὅπου τὰ τῆ ἁγίων αὐτῆ λείψανα ἀναπαύονται· τ ἐκεῖ ὕπνοι καὶ εἰς τὸν γλῶ ἀπολωμένοι, τ ουρανίω βασιλείω τ θεοῦ τ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριςοῦ δουλεύωμεν ὀφφικίοις, ὅπου ἐδουλεύσαμεν τῆ ὑποφαίνε χθόνε βασιλεῖ. ὥδε δίδομεν οὖν αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀποςόλοις. τοῖς μακαρίοις κυρίοις μου τῆ πέτρῳ καὶ παύλῳ, καὶ μὴ αὐτοῖς τῆ μακαρίῳ Σιλβέστρῳ τ πατρὶ ἡμῶν, τῆ μεγάλῳ ὄσιοπόπῳ τ καθολικῆ πάπᾳ τῆς πόλεως ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτῆ, οἵ τινες ἕως τ τέλους τ κόσμου μέλλουσι περκαθῆδ εἰς τὸν θρόνον τ μακαρίου πέτρου, ἀπὸ τῆς σήμερον, τὸ ἡμέτερον βασιλικὸν παλάτιον τὸ λατερανέσιον, τὸ ὑπερβαῖνον καὶ ὑπερνικῶν ὅλα τ κόσμου παλάτια. ἐπέκεινα δὲ τ τὸ διάδημα, ἤτοι τὸν στέφανον τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, ἅμα καὶ τὸν λῶρον τ τὸ ὠμοφόριον, ὅπερ περικυκλοῖ τὸν βασιλικὸν τράχηλον· ἅμα δὲ καὶ τὸν πορφυρᾶν χλαμύδα, τ πᾶσαν κόκκινον, τ πάντα τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα τ ἀξιώ-

μα τα

ἀρας, ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα· τοῦτον δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. ἐν πάν- "
τω ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι τὸν πάντων αὐτοῖς θεὸν τοῦτον κατέστησεν. Ταῦτα μὲν οὖν "
τοῖς ὁ χριστὸς θεὸς τῶν πάντων ὡς εἴρηται εἶπε. μὴ δὲ τῷ αὐτάσασιν, ὡς ἐκάστην τῶν "
θεοντῶν ἐφ' ἑαυτοῦ δοκεῖ, γεγενῆφθαι τὸ ἐνεὸν διαγγέλιον, ὁ πάντες ἴδιον τὸ γλυκὺ πα-
τέρα τὸν ἑαυτῶν θεόσωπον, φησί· κύριε· τί σοι ἀρεστόν ἐστιν ἐμὲ ποιῆσαι; ὁ ἰησοῦς "
εἶπεν τοῦτον, ξῆς, πάτερ φιλεῖς με; καὶ ἐν ἑκάστῃ ἐρωτήσει, ποιμάνα θερυχείσαζε αὐ- "
τὸν, ἐν τῇ λίγμῃ, ποίμαινε τὰ θρέβατά μου· ποίμαινε τὰ ἀρνία μου· ἕς, ἀχθεσθεὶς "
τῇ τριτλῇ ἐρωτήσει φησὶ μὴ θερμῷ τῇ διαφόρων, κύριε, σὺ πάντα οἶδας· σὺ γινώ- "
σκεις ὅτι φιλῶ σε. οὐ ὁ κύριος τῇ τριτλῇ ἐρωτήσει. τὸ τριτλοῦν τῆς ἀρνήσεως ὀξιά "
σαζε· εἶτα τῆς οἰκουμένης θεσχλείζεται ποιμάνα καὶ διδάσκαλον. καὶ τοῦτο πολ- "
λοῖς μὲν ἀποδείξομεν λόγοις καὶ μάρτυσιν. οὐχ ἧττον δὲ ἰωάννης ὁ μέγας τῆς δι- "
μασκοῦ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ βίῳ βαρλαὰμ καὶ ἰωασαφὰτ τῇ ἰνδῶν μάρτυρεῖ λέγων ὧ- "
δέ· ἔφυγεν ὁ πολέμιος διάβολος αἰχμωθεὶς τῇ μεγαυοίᾳ πέτρου. ὁ δὲ, κορυφαῖος "
αὖθις ἰών, ὥσπερ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης χρεοστυνθείς. τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς λέων ὁ "
βασιλεύς, ἐν τοῖς ἑξαποστειλαρίοις· πῇ μὲν λέγει μὴ τλῶ θείαν ἴχνος εἶναι, τοῖς τοῦ πέ- "
τρου φιλοῖς με πυθόμενος ὁ κύριος τῇ ἰδίων θρεβάτων θρεβάλλεται ποιμὴν ἀρ- "
χίλω· πῇ δὲ, σίμωνι διδοὺς τῶν θρεβάτων νομεύ· εἰς ἀγάπην αὐτόκτισεν, ἢ "
ἢ ποιμαίνῃ θρεντίδα αὐτοῦ. διὸ ὁ ἴσχυρὸς· εἰ φιλεῖς με πέτρε, ποίμαινε τὰ ἀρνία
μου· ὁ δὲ πέτρος σωσεὺς τὸ θρεπῖον ὅτι μέγα, καὶ πολλῆς διόμβου ἡ δυνάμεως,
ἰδὼν τὸν ἰωαννίλιν ἀκολουθοῦντα, τὸν λίαν ὑπὸ χριστοῦ φιλούμβον, ἔφη· ἔσται δὲ, τί
ὡσανεὶ λέγων· ἐμὲ κύριε καὶ διδάσκαλε θεσχλείζῃ κορυφαῖε τῆς μαθητῆς, τοῦ-
τον δὲ τὸν ὄπισθεν σὺ φιλούμβον, τί θρεσταῖος ἔῃ; ὃς καὶ ἠτήσαζε παρ' αὐτοῦ τλῶ
ἐκδικιῶν καθέδραν, καὶ τλῶ μητέρα θεὸ τῆς αὐτοῦ αἰτήσεως ἐξαπέστειλε ζητῆσαι,
ἢ ἐκδικιῶν ἢ ἐξ ἀωνύμων καθίσαι αὐτὸν ἐν τῇ δοξῇ τοῦ σωτῆρος, ἐν οἷς δηλο-
ποιεῖται ἡ θεοτοκαθέδρια αὕτη. οἱ δὲ καὶ θεῖ νοητῆς καθέδρας οἱ διδάσκαλοι ἐ-
ξένλοβον τοῦτο, ὅμως δ' ἰωάννου καὶ οὕτω νοῆσαι, ἀλλ' ἵνα μὴ θεόφασιν ἴσχωσι π-
οιεῖς ὅτι θεῖ πάντων τῆς μαθητῆς ἔστιν, ὅσοι αὖ λύσωσι. καὶ ὅσοι αὖ δήσωσι, δεδοκεί-
νηται ὁ κύριος, ὡσανεὶ ὅλτιμβεν αὐτοῦ· πάτερ, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως καὶ πάλιν "
ἔρχομαι τί θεῖς σοί; σὺ ἀκολούθει μοι. τὸ γὰρ ἀκολούθει μοι, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, "
ἢ ὅτι ἀκολούθῃ μου τῇ ποιμαντικῇ διακτερίᾳ ταύτῃ. καὶ ὥσπερ ἐγὼ ὧν μαθ' ὑμᾶς,
ἐπίσταμαι ὑμᾶς, πατὴρ ὑμᾶς ἐμὲ καὶ κορυφαῖε διδάσκαλος, φρουτίζων καὶ ἀγρυπνῶν
ὑπὲρ ὑμᾶς, ὅταν σὺ ἦθι αὐτὸ ἐμοῦ· καὶ ἵνα μου τῇ ἀρχῇ ταύτῃ, διδάσκων καὶ ὀδη-
γοῦζων ζωὴ ἀδελφοὺς σου· σὺ γὰρ θέλω εἶ ὅλτι τῆς γῆς αὐτὸ ἐμοῦ. διὸ καὶ μένει ἕως
τῆς σπωρᾶς· καὶ μένει ὁ πάντες ὑπόμβος τῷ χειρὶ θεῖ τῇ δεξιδόχαν αὐτοῦ, ὡς
θεόσω χωρῆν ὁ λόγος δηλώσῃ. ταῦτα μὲν ὁ σωτὴρ, ὡς εἴρηται θεὸ τῶν πάντων
μὲ τλῶ αὐάσασιν. οἱ δὲ ἅγιοι τὰ θεακτικὰ τῆς οἰκουμενικῶν σωμάτων, φαιεροῦ
ταζε τὸ θεοκείμβον παρεισῶσι· τί οὖν δικαίωμα ἴχατε θεὸς τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλ' ἢ
ὃ ὦδε πολλῶν ἀκούοντες λιγόμβον, ὅτι τλῶ ζωλὼ οὗτοι οὐ διοῦσι τὸ πάντου ἐκεῖ-
νος γὰρ πένης ἦν· οὗτοι δὲ, πλούσιοι· καὶ ἑτέραν ζωλὼ δέχῃ ὁ πάπας νεῦ, ἦν ὁ μα-
κάριος ὠκ ἔζησε πάντες. πῶς τοῦτο δέχεσθαι; δύο εἰσὶ τὰ ἐγκαλούμενα ἐνταῦ-
θα· καὶ οὐ δεῖ ὦδε ἀλεξιφθῆναι. θεῶτον μὲν, ὅτι ἐκεῖνος πένης· ἔσται δὲ πλούσιος·
δεύτερον ἐκεῖνος ἄλλλον ἔζη ζωλὼ, καὶ ἄλλλον ἔσται. καὶ πρὸς μὲν τὸ θεῶτον οὕ-
τως ἀποκριτέον αὐτοῖς, ὅτι ἅπερ πλουτεῖ καὶ κέκτηται, οὐκ αὐτὸς ἔσται ἐζήτησεν, ἀλ
λ' ὑπὸ διπασίᾳ ὦδε τινος ἔλαβεν· ἀλλὰ θεὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ ἐσωτῆρ, καὶ οὐ

μόνον

δι' ἐξ αὐθεφάτου μεμάθηκας· ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ταύτην τὴν θεωμ
» ρίαν ἀπεκάλυψέ σοι θεολογίαν. ὁ μὲν οὖν πατήρ μου ἐδίδαξέ σε ταῦτα. ἐγὼ
» δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος· καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκ
» κλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· καὶ οὐ μέχρι ζυτοῦ ἔστι, ἀλλ' ἐπε
» μένως λέγω· καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ☩ ὅσα ἐὰν δήσῃς
» ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λε
» λυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. τίς οὖν ἐν χειστιανοῖς τολμᾷ, ἀρνήσεται ταῦτα; εἰ μὴ πρε
» φανῶς ἀποβάλλοι ἀπὸ τὸν χειστιανισμόν. ἀλλὰ τί φησὶ τοῦτο φασιν οἱ αἱρεσιάρχαι
» νοι; φησὶ πᾶσιν τοῦτο ἔφησεν ὁ χειστὸς ἵνα λέγῃ, λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἄν τι
» νων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. ☩ ἀλ
» λαχοῦ ἰδοὺ δέδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν, τῶ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ
» ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. καὶ αὖ, περιόντος εἰς τὸν κόσμον ἅπαξ,
» κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσῃ. καὶ ὅτι ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς,
» ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· ☩ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς
» οὐρανοῖς. ταῦτα καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, καὶ φαμὲν πρὸς αὐτούς· ὅτι κοινῶς τοῦτος
κατέστησε διδασκάλους τῆς οἰκουμένης· καὶ πᾶσι τοῖς χαίρειν ἔδωκεν, ὥστε ἀφενὰ
ἁμαρτήματα· ὑπεὶ δὲ εἰς τὰ ἴδια κόσμου πέρατα αὐτοὺς ἐξαπέστειλεν, ἀναγκαῖον ἦν
αὐτῶ, ὥστε αὐτοὺς ἴσχὺν ἐξουσίας ἐπιζῆν, διδάσκειν, κηρύττειν, καὶ λέγειν πᾶσι λαοῖς
τὰ πρεσβύτερα. ἀλλὰ χρήσιμον ἦν, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον καὶ τούτοις ἴσχὺν ἀρχῆς,
ὥστε εἶ καὶ ἐν αὐτοῖς τάξιν ☩ κορυφαῖον, ἵνα μὴ ἀπάφαλοι ὦσι, ☩ σύγχυσις μᾶλλον
γένηται ἐν αὐτοῖς, ἢ συμφωνία· καὶ οὕτω λύσις, ☩ ἀταξία αὐτοῖς ἐπακολουθήσῃ·
ἔνθα γὰρ οὐκ ἔστι τάξις, ἐκεῖ λύσις. ἀταξία γὰρ ἀρχὴ λύσεως, ἡγεμόνος ὁ τῆς θεο
λογίας ἐπάνυμος τοῦτο φάσκει. ὁ μὲν γὰρ ἐν ταῖς κοσμικαῖς ἀρχαῖς, ταῖς συγ
χύσεσι τὴ ☩ διαιρέσεις, ☩ ἀφανισμοὺς οὐ ὑφίστανται, ὅταν οὐκ εἰσὶν ἰσόμοιραι. ἀμιλλώ
μεναι γὰρ δύο ἀρχαὶ, σὺν τῇ συγχύσει διαφθείρονται. καὶ ὁ σωτὴρ ἔ
φη· πᾶσα γάρ φησι βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν, ἐρημοῦται. οὐκοῦν κοι
νῶς μὲν πρὸς πάντας τοῦτ' ἔφησεν ὁ χειστὸς, καὶ οὐδεὶς τοῦτ' ἀρνήσεται. ἀλλ' ἰδίως·
πρὸς πέτρον ἔφη· σὺ εἶ πέτρος· καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκ
κλησίαν, καὶ τὰ ἑξῆς· ἵνα μὴ γένηται ἐν αὐτοῖς σχίσμα ὡς ἔφημεν καὶ πρόσχῃ. εἰ οὖν
ταῦτ' ἀληθῆ, ὡς αἱ κοσμικαὶ ἀρχαὶ, ὅταν μὴ ἰσόμοιραι ὦσιν, ὀλισθοῦσι καὶ ἀφανι
σμὸν ὑφίστανται, πῶς ὁ χειστὸς ὤφειλεν ἐᾶσαι τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ χωρὶς κεφα
λῆς; ἵνα σύγχυσιν ἴδῃ καὶ ἐν τῆς συγχύσεως διαφθορῇ. ἀλλ' ὡς ἁπάσης τάξεως
ὑφηρισμένος, ☩ ὡς τὴν τάξιν αὐτὸς ὢν ὁ συνεσταμένος, ἐν τάξει καὶ τὸ ἑαυτοῦ σύ
στημα, τὸ ἐκκλησιαστικὸν διαλαβὼν κατέστησε μέρος. καὶ ὥσπερ αὐτὸς δεῖ γῆς ἦν κε
φαλὴ καὶ κύριος καὶ διδάσκαλος τῆς μαθητῆς, καὶ πατὴρ καὶ ποιμὴν, οὕτω ἐνελόμενος
πρὸς τὸν πατρικὸν αὐτοῦ ἀνθρώπινα θρόνον, τὸν πέτρον αὐτοῖς δεσπότην κατέστησε ☩ πα
τέρα ☩ διδάσκαλον· καὶ ἁπλῶς αὐτὸ ☩ ὑποτιμητὴν καὶ ἡγεμόνα. δείκνυσι δὲ καὶ ἀλ
λαχοῦ πρὸ ☩ πάντων τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ πρωτεῖον δοθῆναι τῷ πέτρῳ. ἔνθα φησί·
» πέτρε, πολλάκις ἠθέλησε σε ὁ σατανᾶς δεῖσαι ὡσεὶ σῖτον, ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου· ☩ σύ ποτε δεσπεραφεὶς, στήριξον τοὺς ἀ
» δελφούς σου. Ἀκούεις τὸ, ἐγὼ ἐδεήθην περὶ σοῦ· καὶ τὸ, σύ ποτε δεσπεραφεὶς στήρι
ξον τοὺς ἀδελφούς σου; τί σοι δοκεῖ τὸ, δεσπεραφεὶς στηρίζειν τοὺς ἀδελφούς, ἢ τὸ εἶ αὐτῷ ἀρ
» χὴν ☩ στηρίζειν αὐτούς; καὶ ἀλλαχοῦ τὸ αὐτὸ δείκνυται, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, Σίμων, Σίμων, πο
» ρεύθητι εἰς τὸ βάθος, βάλλε ἀγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα σοι πρῶτον ἰχθὺν

ἆρας,

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΩ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ὅτι δικαίως ἐρρέθη καὶ ἀληθῶς, ὡς ὁ Πάπας ἐστὶ κεφαλὴ πάσης τῆς τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίας.

ΣΥΝΟΔΟΣ καὶ τὸ πίναξ τῶν ἁγίων πατέρων, ἔκρινε ἀπολογίαν λαβεῖν, καθὼς καὶ τὰ φθάσαντα. ἐπὶ οὖν οὐχ ὑπεσκιλάμβανεν εἰπεῖν τὰ δοκοῦντα περὶ τῆς παρηλυθότων τεσσαράκοντα κεφαλαίων, οὐδὲ περὶ τούτου δίκαιον ἔκρινε μᾶς σιωπῆσαι, καὶ μὴ δοῦναι τόπον ἀπολογίας. εἰκὸς οὖν ἐστὶ μὴ πάσης ἀφορμίας καὶ περὶ τούτου τὰ δυνατὰ φάγαι, ἵνα μὴ ἄμοιρον μείνῃ· ἀλλὰ καὶ μὴ τῆς ἄλλων αὐτὸ συναριθμηθείη ὠχυρωμένον ταῖς τῶν ἱερῶν πατέρων καὶ διδασκάλων ἐκφάνσεσι καὶ θεολογικαῖς μαρτυρίαις· ὥς εἴ πεπληροφορημένῳ πᾶσαν τὴν ἡμετέραν ὑπόκρισιν. τί δὲ τοῦτ' ἔστιν; ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀρχή, τὸ τοῦ πάπα ἀφορητῶν· ὡς ὁ ἱερὸς τῆς συνόδου ὅρος ἐξερρήδην βοᾷ. Ἐπὶ διορίζομεθα τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, καὶ τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα, εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ ἀφορητῶν κατέχειν· αὐτόν τε τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα, δέχεσθαι εἴη τὸ μακαρίαν πέτρου τοῦ κορυφαίου τῆς ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ θεὸν ἡμῶν ἐπιστήμην, καὶ πατέρα, καὶ διδάσκαλον τῶν χριστιανῶν ἁπάντων. Τοῦτο ἀληθῶς οὐκ οἶδα πῶς ἔστιν ὁ δυνάμενος ἀρνήσασθαι, ἀφανῶς τὸ χριστοῦ καὶ τῆς διδασκάλου ἐκείνων ἐφορητῶν γενόμενον. ὁ μὲν οὖν χριστὸς πρὸς καιρὸν τοῦ ἰδίου πάθους, τοῖς περὶ τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου ὁδὸν ποιούμενος, ἠρώτησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; καὶ ὅρα τὸν ἀκριβῆ τῆς θεολογίας νοῦν. ὅταν μὲν οὖν δεῖ τῆς κοινῶν ἐννοιῶν τῆς ἀνθρώπων ἠρώτησε, οἱ ἀποστολοι φθάνουσι τὴν ἀπολογίαν, λέγοντες αὐτὰ μέρος, οἱ μὲν ἰωάννην τὸν βαπτιστήν τινες λέγουσιν εἶναί σε ἠλίαν· ἄλλοι ἱερεμίαν· ἕτεροι δὲ ὡς ἕνα τῆς προφητῶν. ὅταν δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ἠρώτα μαθητῶν, καὶ τίνα αὐτὸν ὑπέλαβον περὶ αὐτοῦ εἰπεῖν, ὑμεῖς δὲ, τίνα με λέγετε εἶναι; τότε οὐδεὶς τῆς ἀποστόλων ἐφθέγξατο· οὐδεὶς ἀπεκρίθη. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ φρόνιμοι τοῖς ἄλλοις, οἱ δὲ πάντες, κἀκείνων φρόνιμος, καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης κἀκείνοις μὲν ὡς φρόνιμοι τῆς ἄλλων, τῆς ἄλλων τὰς γνώμας ἔλεγον· ὁ δὲ πέτρος, τῆς ἀποστόλων ὑπάρχων φρόνιμος, ὑπὲρ ἐκείνων τὴν ἀπολογίαν ποιεῖται. ὑπεχώρησαν γὰρ ἐκείνῳ τὰ φορητῶν οἱ θεσπέσιοι. ὅθεν καὶ μὴ παῤῥησίας ἀποκείσεται τῷ χριστῷ λέγων, διδάσκαλε ἱερωτάς τίνα σε γινώσκειν εἶναι; σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. σκόπει τὴν ὁμολογίαν τοῦ πέτρου ὡς ὑψηλήν. διὸ καὶ ὁ σωτὴρ πρὸς αὐτόν· μακάριος εἶ σίμων βαριωνᾶ· ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι τοῦτο. οὐκ ἀνθρωπίνη σοφία σε τοῦτο ἐδίδαξεν· οὐ-

δὲ

θανάτου, ἢ παγκόσμιον ἐκείνων ⸗ φοβεροῦ ἐξανάστασιν, ἵνα ὑπάχθῃ τοῖς παρ-
ὰσιν ἡμῶν, ὡς γεγέρηται. καὶ αὐτός ἐστιν ὁ ἐπαγγελόμενος· καὶ ἐν αὐτῷ φανέντος
θελήσας ὑπὲρ ἡμῶν αὐτὸν, ἡμόμβος ἐν νεκροῖς, καὶ ἀναστὰς ἐξ αὐτῶν πρωτότο-
κος· ἵνα καὶ ὅπως σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, κοινῶς πᾶσι παρέξηται. ἀφ' οὗ ⸗ πρω-
τότοκος ἢ οἰκουμενικῆς ἐκείνης ἀναστάσεως ὁ χριστὸς λέγεται, καθὼς παῦλος βοᾷ
ὁ μακάριος, ἵνα δείξῃ ἡμῖν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀρχηγὸς ⸗ κύριος καὶ τελειωτὴς τού-
» της. φησὶ γάρ· χριστὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο· ἵνα
» ᾖ αὐτὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι πρωτεύων, καὶ ἵνα ὑποτάξῃ αὐτῷ τὰ πάντα. καὶ αὖ,
» χριστὸς ἀπέθανε, ⸗ ἀνέστη ⸗ ἔζησεν, ἵνα ⸗ νεκρῶν ⸗ ζώντων κυριεύσῃ. καὶ ἔτι, ὁ ἀ-
» γαπήσας ἡμᾶς διὰ τοῦτο ἐκ νεκρῶν, καὶ ἡμᾶς διὰ ἰησοῦ ἐγερεῖ, εἰς τὸ συζῆσαι αὐ
» τῷ. καὶ ἔτι, καὶ ἡμεῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις, εἰς ἀπάντησιν ⸗ κυρίου εἰς ἀέρα, ⸗
» οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὁ αὐτὸς παῦλος ἐν ταῖς τῶν δικαίων φανε-
» ρώσεσιν, ὡς γεγράφει λουκᾶς, φησὶ, φησὶν ἀγεῖραι τὸν βασιλέα δοξολογούμενος, τῷ
» μὲν οὖν βίῳ σὺν ἡμῖν τῷ ἐν ἱεροσολύμοις, ὥσπερ πάντες οἱ ἰουδαῖοι· φαρισαῖον-
» τός με κατῴκισεν, ἐπὶ θέλουσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὸν ἀκριβεστάτου αἵρεσιν τῆς ἡμε-
» τέρας θρησκείας ἔζησα φαρισαῖος· καὶ νυνὶ ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγ
» γελίας ἡμυομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος· εἰς ὃ τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐκ
» τενῶς νυκτὸς καὶ ἡμέρας λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι· περὶ ἧς ἐλπίδος ἔγκλημαί
» βασιλεῦ ἀγείρομαι ὑπὸ ἰουδαίων. τί ἄπιστα κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐ-
» γείρει; Ἢ κοινὰς κἀνταῦθα τῷ μακαρίῳ παύλου, πρὸς νοεῖ τὸν ἐπαγγελίαν ὧν
λέγει περὶ ἑβραίους, ὅτι τῶν ἓξ σωμάτων αἰάστασιν ἐποιεῖ· διὸ καὶ φησίν· εἰ τοῦτο
ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, καὶ ταύτην ἐλπίζομεν, τί ἄπιστα κρίνεται ὑμεῖς εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐ-
γείρει, ὅτι ὑπέχυθε τοῦτο. αὕτη δεικνυμένη ἐστὶν ἐκείνη ἡ ἐπαγγελία, ὧν ἐπηγγεί-
λατο, ἢ ⸗ σωμάτων αἰάστασις. ἵνα μὴ λέγωσί τινες, ὅτι φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον
γὰρ ἀποθνήσκομεν· καὶ ἵνα πιστεύωσιν, ὅτι ἔστιν ἄλλος αἰών, ὁ τὸν παρόντα δεδιξό-
μενος. λοιπὸν τοῦτό ἐστιν ὃ φησιν ὁ μακάριος παῦλος· ὡς ἐκ ἐκομίσατο τῶν ἐπαγ
γελίαν οἱ πρὸ ἡμῶν, ἤγουν τῶν ἓξ σωμάτων αἰάστασιν· ⸗ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖτ-
τόν τι προβλεψαμένου. τοῦτο τί ἐστιν; οὐδὲν ἄλλο, εἰ μὴ, καὶ ἡμεῖς ἵνα ἐλθωμεν εἰς τὸ
εἶναι ⸗ μὴ ἐκείνους τελειωθῆναι, πρὶν ⸗ ἡμᾶς ἡμύσαι, ⸗ εἰς τὸ εἶναι ἦθεν. ἀλλὰ ⸗ τοῦ-
το κατ' ἰδίαν γνώμην, καλῶς ἠρμηνεύθη παρ' ἡμῶν· καὶ οὐ κωλύει τὰς ψυχὰς τῶν
ἁγίων εἶναι ⸗ μὴ ⸗ θεοῦ, ὡς πολλάκις εἴρηται· διὸ μὴ ἐσχολεῖτο ἡμῖν, λέγοντες τοὺς
ἁγίους ὡς οὐκ ἀπέλαβον ἔτι. ἐπιφέρει δίομαι ὑμῶν ἀδελφοὶ, διὰ τὰ σπλάγχνα
⸗ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ⸗ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς ἀχρείους ὄντας ⸗ ἁμαρτωλοὺς καὶ
ἀπιγνωσμένους, ⸗ τῶν ψυχῶν αὐτοῦ θύτης ὑπὲρ ἡμῶν. μὴ ἀποδάλλεσθε διὰ πυσμο
τῶν ⸗ ἰδιολογίαν, ἀδελφοὶ, οἰκείους τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ ὀρθοδόξους τῇ ⸗ θεοῦ
χάριτι· μὴ δι' ἀποπίπτητε ὁμοπίστους χριστιανοὺς καὶ ὁμογλώσσους, ὑπὲρ ὧν ὁ χρι-
στὸς τὸ ἴδιον αἷμα ἐξέχεεν, ἵνα τοὺς πάντας σώσῃ. ἀλλὰ δεῦρο σὺν μεθ' ἡμῶν,
ἵνα δοξάσωμεν ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ σώματι, τοὺς ἁγίους εἶναι ⸗ μὴ ⸗ θεοῦ, καθὼ ψυχαὶ,
⸗ καὶ κράξωμεν ὁμοφώνως πρὸς τὸν δεσπότην· πιστὰ καὶ ψυχαὶ τῶν δικαίων,
αἰνεσί σε κύριε. ἵνα ⸗ αὐτοί δοξάζοντες παρ' ἡμῶν, αὐτοδοξάσωσιν ἡμᾶς, ⸗ ὅτε
σθῶσιν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκτενῶς, τὸν ἀληθινὸν ἰησοῦν τὸν χριστὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν,
τοῦ κατοικήσαι καὶ ἡμᾶς τῆς αὐτῆς ὁμηγυρικῶς τε καὶ στάσεως. ἡμύσθω, ἡμύσθω.

Τέλος ⸗ τετάρτου κεφαλαίου.

σα ἡμῖν, ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, ἐξεπεφωνήκαμεν· ἐξὸν τοῦτο προφήτευσεν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ταῦτα λέγει κύριος κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τὰ μνήματα ὑμῶν λαός μου· καὶ δώσω τὸ πνεῦμα μου εἰς ὑμᾶς, καὶ ζήσεσθε· καὶ θήσομαι ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν ὑμῶν, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος. ἐλάλησα, καὶ ποιήσω λέγει κύριος. Ἀρ' ἐνοήσατε τὸ ἀμφιβαλλόμενον παρ' ὑμῶν· ἢ τί δηλοῦν βούλεται τὸ λεγόμενον, ὀρθότατα μὲν καὶ ἀληθέστατα ὧδε ἢ μακάριος παῦλος, παρ' ἡμῶν δὲ ἀγνοούμενον, τὸ, οὐκ ἐνομίσαμεν δηλονότι τὴν ἐπαγγελίαν οἱ πρὸ ἡμῶν πάντες, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν. ἴσμεν τὴν τοῦ ἐπαγγελίαν; καὶ πότε ταύτην ἐπηγγείλατο ὁ θεός; ἐν τῷ ἀπιστῆσαι τὸν ἰσραὴλ τὴν τῆς νικοποιοῦ ἐξανάστασιν· διότι ἐώρα τὰ σώματα ὅπ φθειρόμενα, τὰ ὁσιὰ παῖς ἀπόλοντα, ἀπέγνω τῆς σωτηρίας αὐτὰ καὶ φησὶν ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν· ἐξεπεφωνήκαμεν· ἔξωθεν γέγονε τὰ ὁσιὰ ἡμῶν, ζητεῖ φθειρόμεθα· ποῦ ἡ τῆς νικοποιοῦ ἐξανάστασις; ὅπ τὰ σώματα ἡμῶν φθείρονται, καὶ ἀπὸ πολλοῦ τὰ κονιορτὸς ἐνόμισεν γὰρ ἐν τῷ παρόντι τὴν μακαριότητα εἶναι. τότε φησὶν ὁ θεὸς πρὸς τὸν προφήτην· ἐξὸν τοῦτο, ἐν ποίῳ; ἐν τῷ λέγειν αὐτοὺς ἔξωθεν γέγονε τὰ ὁσιὰ ἡμῶν, προφήτευσον δὴ τοῖς ὀστέοις ζήτοις, καὶ λάλησον πρὸς αὐτά, καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτα φησί· προφήτευσον δὴ τὸ πνεῦμα· καὶ προεφήτευσα καθὼς ἐκελεύσθη. εἶτα ἐγνώσθην ὅπ ἐγώ εἰμι κύριος ἐν τῷ ἀνοῖξαι με τοὺς τάφους ὑμῶν λαός μου, καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν μνημάτων ὑμῶν· καὶ εἰσάξω εἰς τὴν γῆν τὸ ἰσραήλ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν ἐπηγγείλατο ὁ θεὸς, ἐ ὑπέρχεται τοῖς παρᾶσιν ὑμῶν ἐξὸν ἢ προφητεύεται· ἀνασήσει αὐτοὺς, καὶ δώσει αὐτοῖς, τοῖς ἀξίοις δηλονότι, καὶ κεκαθαρμένοις, αὐτὴν τὴν ἀληθινὴν ἱερουσαλήμ, τὴν οὐράνιον ἐ ἀπλάστητον, ἣν οὐκ ἐνομίσαμεν ἔπ, ὡς φησὶν ὁ μακάριος παῦλος, ἢ θεὸς περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελεωθῶσιν, ζητῶσιν, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν ἐκεῖνοι ἀνασταθῶσι μηδὲ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν λαμπρότητα ἢ σώματος ἀπολήψωνται, πρὶν αὖ καὶ τοὺς σωθησομένους καὶ ἁγίους ἐκ θεμελίων ἀνασήναι. ἐνθυμοῦμαι δὲ τῆς παγκοσμίου ἀναστάσεως, τότε πληρωθήσεται ἡ ἐπαγγελία ἢ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ· καὶ ἀναστήσονται πάντα τὰ τῆς ἀνθρώπου σώματα· καὶ τὸ σωματοφόρον, ἅμα ψυχῇ ἐ σῶμα ἀπολήψονται τὸ τέλος· τουτέστι τελείως τὴν μακαριότητα. Τούτῳ τῷ λόγῳ συμμαρτυρήσει μοι ἐ λουκᾶς ὁ θεσπέσιος ἀγγελιστής· ἐν οἷς ἐν τῇ τῶν ἀποστόλων ἐξόδῳ φάσκει, λέγων πρὸς ἰουδαίους· Ἄνδρες ἀδελφοὶ ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ἀπεστάλη· οἱ δὲ ἄρχοντες ὑμῶν, τοῦτον ἀγνοήσαντες, ἢ τήσαντο πλάστου, ἀναιρεθῆναι τὸν δίκαιον ἰησοῦν· ἐ τελέσαντες πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν ἐν μνημείῳ· ὁ δὲ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν· ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας εἰς ἱερουσαλήμ· οἵτινες εἰσὶ μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν· καὶ ἡμεῖς ἀγγελίζομεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην· ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν, ἀναστήσας ἰησοῦν. Ἀκούεις; τὴν ἐπαγγελίαν φησὶ τὴν γενομένην πρὸς τοὺς πατέρας ποίαν ἐπαγγελίαν; τὴν τῆς νικοποιοῦ ἐξανάστασιν δηλονότι· ἣν ἐβεβαίωσε καὶ ἐδήλωσεν ὁ θεὸς ὑμῖν τοῖς τέκνοις τῶν πατέρων ἐκείνων, δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν· οὗ ἡμεῖς ἰσμὲν ἀψευδῶς τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ μάρτυρες· αὐτοῖς γὰρ ὀφθαλμοῖς ἑωράκαμεν· καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν. καὶ ἰδοὺ ἀγγελίζομεν ὑμῖν ἰησοῦν χριστὸν προτόκον ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα, εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀψευδοῦς αὐτοῦ ἐπαγγελίας. ἐδήλωσε γὰρ ὀφθεὶς τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως καταργήσας τὸν

ἡμῖν καὶ διδάσκαλοι, οὔτε οἱ ἱεραρχαὶ καὶ θεοφόροι, οὐδὲ σήμερον πλουτοῦμεν ἀξίους ἑ
θεοφόρους, καὶ χλευαζούμεθα δι' αὐτὴν πρὸς διογνωσίαν, καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν σω
τηρίαν ἡμῶν. ἀλλ' ὅτι ἡμεῖς αὐ ἐγρύμεθα, οὔτε μεθ' ἡμᾶς ἄλλοι· καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ
φόβος ἡμῶν κρεῖττον ὁ παῦλος νομίζει εἶναι· ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν ἐκεῖνοι·
ἀλλ' ἵνα ἀθροίσωσι ἑ ἡμᾶς ἐγεῖραι εἰς τὸ εἶναι· καὶ τότε ἅμα καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτὴν τὴν
σωμάτων ἀνάστασιν ἐκπορευόμεθα· καὶ τὰ γένεια συν αὐτοῖς καὶ τοὺς τριφαίους ἀ-
πολήψεσθε ὧδε τῇ ἐπαγγελιαμένῃ καὶ ἀρχηγοῦ τῆς ἀναστάσεως. καὶ τελειωτὴν
Ἰησοῦ. ἐγειρομένης γὰρ τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων, οὔτε ἐγένοντο ἔτι ἦσαν,
οὔτε μὴν φθορά· ἀλλ' ἀμφότερα παύεται, καὶ οὐδὲν ἔτι ἐγρυτᾶται, οὔτε μὴν ἀπο-
θνήσκει. διὰ τοι τοῦτο, ἡ ἀνάστασις οὐκ ἐγρύσθη τότε. καὶ διὰ τί ἄλλο; διότι οὐκ ἐπλη-
ρώθη ὁ καθαλειφθεὶς τόπος τῶν πεσόντων ἐκείνη τάγματος. λέγει γὰρ ὁ θεῖος χρησό-
» μενος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, πληρωθῆναι δεῖ τὸν ἄνω κόσμον. χειρὸς καλοῦσι,
» μὴ αὐτὴν ἴσωμεν· ἑ ὁ ὑπηρέτης πρὸς τὸν κύριον, κύριε γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ
ἔτι τόπος ἐστί. τῷ τόπου οὖν τούτου μὴ ὄντος τότε πεπληρωμένου, ἡ ἐξανάστασις τῶν
νεκρῶν οὐκ ἐγρύσθη· ἑ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν ὁ παῦλος πρὸς ἑβραίους φησὶν, ὡς
οὐκ ἐκομίσαντο οἱ πρὸ ἡμῶν ἔτι. ἵνα ἐγὼ οἶμαι ἃ γινώσκετε ὑμεῖς ἔτι. ἡμεῖς ἢ αἰαλε-
ξάμθοι καὶ αὖθις τὸ εἰρημένον, δηλαδὴ ἐξομεν ὑμῖν πῶς ἐπαγγελία· ἑ πότε ἡ ἐπαγ-
γελίας ταύτην ὑπέσχετο κύριος ὁ θεός· ἑ τίσιν αὐτοῖς, ἑ ἀφ' ποίαν αἰτίαν ὑπέσχετο, ἵν
θεν ἐσῦμεν· ἐν τῇ τῶν ἱσραὴλ ἀπογνώναι τὴν σωτηρίας αὐτῶν, ἐν τῷ μὴ νομίζειν
» ἢ τῇ νεκρῶν ἐξανάστασιν, ἐν τῷ λέγειν, ἀφ' ἡμῶν ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν·
» φάγωμεν, πίωμεν· αὔριον ἀποθνήσκομεν. τότε ἐμπνεῖ κύριος τὸν θεσβίτην εἰπεῖν
» πρὸς ἢ λαὸν μὴ ἀπιστεῖν ἢ τῇ σωμάτων ἀναστάσει, ἑ ἐπαγγέλλεται αὐτοῖς ὅτι ἀνα-
στήσῃ κύριος τὰ ὀστᾶ αὐτῶν τὰ ξηρὰ, καὶ ἐνδύσῃ αὐτὰ σάρκας καὶ νεῦρα καὶ δέρματα·
ἑ πνεῦμα δώσῃ. καὶ ἀποκατασήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἰερουσαλήμ, ἣ ὅρασις εἰρήνης ὅτί
τι καὶ λέγω). ποῦ ταῦτα κεῖται; ἐν τῇ ἰεζεκιὴλ τῇ θεσβίτῃ· ἐν κεφαλαίῳ ϛ΄ια
» κοσῷ ἑβδόμῳ, φησὶ γὰρ ὁ θεῖος θεσβίτης· Ἐγρύσθη ἐπ' ἐμὲ χεὶρ κυρίου, καὶ ἐξέ-
» γαγέ με ἐν πνεύματι κυρίου, καὶ ἔθηκέ με ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου, καὶ τοῦτο ἦν μεστὸν ὀστέων
» ἀνθρώπων· καὶ ἀπήγαγέ με ὅτι αὐτὰ κύκλωθεν κύκλῳ· ἑ ἰδοὺ πολλὰ σφόδρα
» ὅτι ξηρόν ἐστιν τὸ πεδίον· ἑ ἰδοὺ ξηρὰ σφόδρα. καὶ εἶπε πρός με, υἱὲ ἀνθρώπου,
» εἰ ζήσεται τὰ ὀστᾶ ταῦτα; καὶ εἶπα, κύριε κύριε, σὺ οἶδας αὐτά· καὶ εἶπε πρός
» με, υἱὲ ἀνθρώπου, θεσβίτευσον ὅτι τὰ ὀστᾶ ταῦτα· καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς, τὰ ὀστᾶ τὰ ξη
» ρὰ ταῦτα ἀκούσατε λόγον κυρίου· τάδε λέγει κύριος τοῖς ὀστέοις τούτοις· ἰδοὺ ἐγὼ
» φέρω εἰς ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς· καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα· καὶ ἀνάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρ-
» κας· ἑ ἐκτενῶ ἐφ' ὑμᾶς δέρμα· καὶ δώσω εἰς ὑμᾶς πνεῦμα μου, καὶ ζήσεσθε· καὶ
» γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος. ἑ θεσβίτευσα καθὼς ἐνετείλατό μοι, καὶ ἐγρύσθη
» φωνὴ ἐν τῷ με θεσβιτεύσαι· καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγρύσθη μέγας· καὶ προσήγαγε τὰ
» ὀστᾶ, ὀστέον πρὸς τὸν ἁρμονίαν αὐτοῦ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐπ' αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες
» ἐφύοντο, καὶ ἀνέβαινεν ἐπ' αὐτὰ δέρμα ἐπάνω· καὶ πνεῦμα οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς. καὶ
» εἶπε πρός με, θεσβίτευσον ὅτι τὸ πνεῦμα· θεσβίτευσον υἱὲ ἀνθρώπου. ἑ εἶπον
» τῷ πνεύματι· τάδε λέγει κύριος κύριος· ἐκ τῶν τεσσάρων πνευμάτων ἐλθέτω πνεῦ
» μα, καὶ ἐμφύσησον εἰς τοὺς νεκροὺς τούτους καὶ ζησάτωσαν. ἑ θεσβίτευσα καθότι ἐνε
» τείλατό μοι· ἑ εἰσῆλθεν ἐπ' αὐτοὺς πνεῦμα ζωῆς, ἑ ἔζησαν καὶ ἔστησαν ὅτι τὸ πεδῖον
» αὐτὸ σωμαγωὴ πολλὴ σφόδρα σφόδρα. ἑ ἤρξατο πρός με λέγων, υἱὲ ἀνθρώπου,
» τὰ ὀστᾶ τὰ ξηρὰ ταῦτα, πᾶς οἶκος ἰσραὴλ ὄστιν. αὐτοὶ λέγουσι, ξηρὰ γέγονε τὰ ὀ-
στᾶ ἡμῶν,

ψυχῶν αὐτῷ μόνον λέγωσιν, ἀπολαμβάνειν τελείως φασίν· ὅταν δὲ περὶ τοῦ ὅλου
ἀνθρώπου, ὡς τελείως. πῶς γὰρ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως μὴ γενούσης, τὸ σωμαφότε-
ρον ἀπολαμβάνειν δύνανται; διὸ καθ' ἡμᾶς ψυχαί, τελείως ἀπολαμβάνειν τοὺς ἁ-
γίους λέγομεν· καθὸ δὲ οὐ μόνον ψυχαὶ ἦσαν, ἀλλὰ καὶ σώματα ἐπεδέχετο, οὐ
τελείως ἀπολαμβάνειν αὐτοὺς φαμέν. ὡς γὰρ εἶδός ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἡ ψυχή· καὶ
ἡ μὲν ὕλη, ὅπερ ἐστὶ τὸ σῶμα, οὔπω εἰδέη, οὐδ' ἀπέλαβον· ἡ δὲ ψυχὴ ἀπέλαβε ἦν-
σα, τελείως ἀπολαμβάνει. ὅπερ δὲ τὸ σωμαφότερον ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὸ συ-
ναμφότερον ἠγωνίσαντο, οὔπω τελείως λέγομεν ἀπολαμβάνειν τὸν ἄνθρωπον. ὅταν
δὲ κατὰ μέρος τὸ πᾶν λογιζώμεθα καὶ τὸ ἡμιώτερον ἐντοῦθεν, πότε τελείως λέ-
γομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς ἁγίους. ὅτε δὲ ἡμιωτέρα καὶ κυριωτέρα ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἢ
σώματος, καὶ τυφλοῖς δῆλον. τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ καὶ προσδόμενοι ἐν τῇ ἀποκαλύ-
ψεως ἑαυτοῦ τοῦ εὐαγγελιστοῦ· ὅτι ἐδόθη αὐτοῖς ἑνὶ μιᾷ στολῇ λευκῇ, καὶ ἐρρέ-
θη αὐτοῖς ἵνα προσμείνωσιν ἔτι ὀλίγον, δηλονότι τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν. οἱ
γὰρ οὐ δι' ἑνὸς μιᾶς στολῆς ἔλαβον, ἁπλαῖ ἐν τῇ κρίσει στολαὶ λήψονται. εὔδηλον
οὖν ὅτι ἡ μία στολὴ ἡ δοθεῖσα, τῆς ψυχῆς ἐστιν ἡ ἀπόλαυσις, ἥτις καὶ τελεία λέγε-
ται καὶ ἔστι· ἡ δ' ἄλλη, ἡ μακαριότης ἐστὶ τοῦ σώματος, ὃν ἀπολήψεται μὲν τὴν ἀνά-
στασιν καὶ τὴν κρίσιν. Καὶ ἐπεὶ περὶ τούτου ἀρκούντως εἴρηται, οὐ δεῖ περαιτέρω
λέγειν. Περὶ δὲ τοῦ τῶν ἀποστόλων, ὡς ἡμῖν αἰῶνος ἡμῖν καὶ αἱρετιῤῥήζον ἐπιφέρεται,
καὶ μετὰ πολλῆς παῤῥησίας φατὶ, τὸ, οἱ ἅγιοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, «
οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, «
ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν, τελειωθῶσιν· ἐν τούτῳ γὰρ λέγεται, ὡς ὁ μακάριος παῦλος φη «
σὶν, ὅτι οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν οἱ ἅγιοι. περὶ τούτου καὶ ἡμεῖς διάσομεν
τὴν ἀποδοχίαν. μόνον διόμεθα ἵνα ἀπαρέγχως ἀκούητε τῆς λεγομένων. περὶ μὲν
γὰρ ἀνδρὸς σοφοῦ, οὐκ ἂν ἐτολμήσαμεν ταῦτα φάναι· εἰδότες ἀκριβῶς, εἰ ἡμεῖς
ταῦτα οἴδαμέν τε καὶ γινώσκομεν, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνοι. περὶ δὲ ὑμᾶς οὐ σὺ νο-
μίζω ὅλως εἰδέναι ταῦτα, οἵτινες ἀγνοεῖτε τοῦτο καὶ ἀπλήγατε· εἰ γὰρ εἴδειτε, οὐκ
ἂν ἀπλήγατε τῇ ἀληθείᾳ, οὔτε φαυλρᾷ οὔσῃ. ἐπεὶ οὖν ὡς ἐγὼ οἶμαι ὅλως τοῦτο
οὐκ ἴσασιν, τὸ, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ· ἡμεῖς αὐτὸ ἑρμηνεύ-
σομεν κατὰ τὸν ἡμῖν ἐφικτόν. τὸν λόγον γὰρ τοῦτον ὁ μακάριος παῦλος, λέγει. ἀγα-
τὴν καθολικὴν καὶ οἰκουμενικὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν. διὰ ὡς χρεισταὶ, πάν-
τες μὲν πιστεύομεν ὅτι ἠγέρσεται· πότε δ' ἔσται, τοῦτο οὐκ οἴδαμεν. πλὴν κατὰ τὰς
ἱερὰς γραφὰς, πιστεύομεν ταύτην ἠγέρσεσθαι ἐν τῇ τέλει τῶν αἰώνων, ὅταν ἀνα-
στῇ πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις· νομίζων ἕκαστος τὰ ἐπάξια τῶν ἔργων αὐτοῦ, εἴ-
τε ἀγαθὰ, εἴτε φαῦλα, κατὰ τὸ ἱερὸν διαγγέλιον. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία διὰ
ἐπηγγείλατο ὁ θεὸς τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἀναστήσειν αὐτούς. ἐπαγγε-
λία γάρ, ἥτοι ὑπόχρεσις λέγεται· ὑπέχρεο γὰρ ὁ κύριος ἀναστήσειν τὴν τῶν ἀνθρώ-
πων φύσιν, ἐν τῇ ἀπιστεῖν τοὺς ἀνθρώπους τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν. τοῦτο γὰρ εἰ
ἐγγέγονεν ἐν τοῖς πατράσιν, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἤλθομεν εἰς τὸ εἶναι· καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ ὁ
παῦλος φησὶν· οὐκ ἐκομίσαντο οἱ προ ἡμῶν τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν. ἢ θεὸς «
προβλεψαμένου κρεῖττόν τι περὶ ἡμῶν ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν· τουτέστιν «
ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν ἐκεῖνοι ἀναστῶσιν. εἰ γὰρ ἐγήγερτο ἐν ἐκείνοις ἡ ἐξανάστασις τῶν
σωμάτων, καὶ ἀπέλαβον ἃ τὰ σώματα μετὰ τῶν ψυχῶν, ὅτε ἡ ἐνσαρκος οἰκονομία αὐ
ἐγήγερτο, ὅτε πέτρος, ὅτε παῦλος, ὅτε ὁ λοιπὸς τῶν ἀποστόλων χορὸς, οὔτε οἱ παπύρις

παντὸς δλημελοῦσι. ἵνα δὲ δείξωμεν καὶ ἐμφερομένη πᾶν σῶμα λαλοῦν τὰναντία, μίαν καὶ μόνην μυστικὴν θεωρουμένην· ἰδοὺ τελείαν ἐπαμυδάμεν. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ τῆς ἀποκαλύψεως ἰωαννου τὸ διαγγελιζόν, ἃ οὐ δύναται ἀρνήσασθαι. φησὶ γάρ· Καὶ ὅτε ἤκουσα τοῦ πέμπτου σφραγῖδα εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου, τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγιασμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον. καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἑκάστῳ στολὴ λευκή· καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον, ἕως οὗ πληρώσωσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, καὶ οἱ μέλλοντες ἀποκτίνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγων μοι· οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκάς, τίνες εἰσὶ; καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριέ μου σὺ οἶδας, καὶ εἶπέ μοι· οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης· καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου· διὰ τοῦτο εἰσὶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. Ἠκούσατε τοῦ ἁγίου τῆς δόξης τῆς; τίς φησι κρείττων καὶ ἐντιμότερα ἐκ τῆς ἁγίας καὶ ἀληθοῦς, θεοῦ, ἢ ὁ ἰωάννου, καὶ ἢ κατ' αὐτὴν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου ἀποστέρησις, ἢ ἄλλος εἴ τις καὶ βούλεται τοιοῦτον εἰπεῖν; ἐμοὶ δοκεῖν, ἰωάννης φησὶ μείζω, ἢ ἔτοι, ἐκεῖνος γὰρ τὴν θεολογίαν ἐκ τῆς πάντων λαῶν τοῦ κυρίου. πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐκίνησεν τῆς ζωηρρήκτου γαμάτων· οὗτοι δὲ ἐκ τῆς ἰδιωτείας καὶ ἀναισθησίας κινούμενοι, θορύβου ἕνεκεν καὶ αἱρέσεως τὴν οἰκουμένην ἐπλήρεσαν. οὐκ ἀκούετε διὰ τὸ πλυθῆναι φησι τὰς στολὰς αὐτῶν, τουτέστι διὰ τὸ καθαρίσαι τὰ σώματα αὐτῶν ἀπὸ ἁμαρτιῶν, καὶ διὰ τὸ λευκάναι αὐτὰ ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου, διὰ τοῦτο εἰσὶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός. τί πρὸς τοῦτο ἔχετε εἰπεῖν; ὄντως οὐδέν. λοιπὸν πείθεσθε· διστράφητε· ἐκνήψατε· αἰάσατε· ὑποστήτε τῇ ἀληθείᾳ ὡς καὶ ἡμεῖς· ἐὰν μὴ θέλητε φρονεῖν οὕτω διὰ τὴν ῥύδωνα ἀπλήγην τοῖς διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας, ἐκ πρόσωπον τῇ ἀληθείᾳ. ἡμεῖς γὰρ λέγοντες τοὺς ἁγίους παρίστασθαι τῷ θεῷ, ἐκ παθαρῶς αὐτὴν θεωρεῖν, ἀπολαμβάνειν λέγομεν, καὶ οὐ νοοῦμεν ἄλλο εἶναι τὸν πρὸς πρόσωπον αὐτοῦ θεωρίαν, ἐκ ἄλλο τὸν ἀπόλαυσιν. εἰ δὲ δύναται τοιοῦτον τοῦτοις ἡμῖν διαδῦξαι ὅπ οἱ ἅγιοι παρεστάμενοι τῇ γνάθῳ, ἐκ τῆς πρὸς πρόσωπον αὐτῆς θεωρίας ἀξιούμενοι, οὐκ ἀπολαύουσιν ἵπ, ἀλλ' ἐκδέχονται μείζονα ἀπόλαυσιν τῆς αὐτοῦ θεοῦ θεωρίας, ἀπολήξατε καὶ αὐτοὶ, ἐκ ἡμεῖς σιγήσομεν. ἀλλ' οὐκ ἔχετε τί πλέον δῦξαι, εἰ μὴ τὸν θεωρίαν ταύτην τὸν πρὸς πρόσωπον τοῦ θεοῦ. ἢ οὐκ ἀκηκόατε ὅπ παροργίζετε τοὺς ἁγίους, ἐκ βλασφημεῖτε εἰς αὐτούς, ἐν τῷ λέγειν ὑμᾶς ὅπ οὐκ εἰσὶν ἵπ μὴ τοῦ χειροῦ, οὐδ' ἀπολαμβάνουσι τῆς ἑαυτῶν θεωρίας; ἐκεῖνοι μὲν γὰρ μὴ τοῦ χειροῦ ὄντες, ὁρισθέντες ὑπὲρ ἡμῶν ἐμέσους τῇ γεέννῃ, ἐκ ἐλλείποντες τοῦ φωτὸς αὐτῆς· καὶ ὁρίζονται ἀεὶ μετ' αὐτῆς εἶναι· ὑμεῖς δ' ἀρτούμενοι ὅτι οὐκ εἰσὶν ἵπ μὴ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τῆς παγκοσμίου κατασείσεως οἱ ἅγιοι ἀπολαύουσιν, ἴστε ὅτι μεγάλως ἐποχλεῖτε αὐτοῖς. εἰ δὲ παροξύνετε ἐκ ἐποχλεῖτε αὐτοῖς, ὅπερ οὐκ ἄλλως ἔστι, πῶς αὐτοὶ ὁρισθέντες, ἢ πῶς μεσίται ὑπὲρ ὑμῶν γεμήσονται, τοῦ μὴ ὁμολογοῦντων αὐτοὺς μὴ τοῦ θεοῦ εἶναι, ἀλλὰ πόρρω τοῦ θεοῦ λειτουργοῦντων βλασφήμως εἶναι; εἶπατε, ἀποκείσθω· ἀλλ' οὐκ ἔχετε. ἓν μόνον ὄφελε ὁ τοῖς πολλοῖς ἀμφιβάλλειν ποιεῖν, καὶ ὀφθαλμοῦντας τοὺς ἁγίους νομίζειν· ὅτι ποτὲ μὲν τελείως οἱ διδάσκαλοι λέγουσιν ἀπολαμβάνειν, ποτὲ δὲ οὐ τελείως τοὺς ἁγίους, ὅταν γὰρ περὶ τῆς

ψυχῶν

καὶ ἠξίωσας ἀπολαμβάειν αὐτό. Ἔτι Ἀνασάσιος ὁ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἁγίου ὄρους σπουδαῖος λειτουργός, ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν, αἷς ποιεῖται πρὸς τινας ἐρωτήσεις, διλαβὼν πρὸς αὐτὸν ποιμενάρχας, φανερῶς περὶ τοῦ ζητουμένου διαλέγεται. τῶν μὲν γὰρ ἁγίων τὰς ψυχὰς ἐν τῷ παραδείσῳ, τὰς δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῷ ᾅδῃ εἶναι ἀποφαίνεται διηρῆσθαι τὸ μεταξύ. ἡ ἐρώτησις τοιαυτηρί ἐστιν, ἅδε. Ἐρώτησις. Ποῦ δὲ ὅλως θέλομεν λέγειν τοὺς ὑπάρχειν τὰς ψυχὰς, καὶ εἰ ἅμα ἐν τῷ ἅμα πᾶσαι εἰσίν; Ἀπόκρισις. Οὐδὲν μᾶλλον ὁ θεῖος οὗτος σαφῶς ἀπαγγέλλας· ὅμως ἐν τῷ τῶν χριστοῦ λόγων μανθάνομεν, ὅτι αἱ μὲν τῶν δικαίων ψυχαὶ, μετὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίου λησοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ ὑπάρχουσιν. ὁ δὲ θεῖος Ἀντώνιος περὶ τοῦ τόπου τῶν ψυχῶν, οὕτως ἰώρακεν, ἐν τῷ παραδείσῳ ὑπάρχειν τὰς ἁγίας ψυχάς. ὡσαύτως καὶ ὁ θεοφόρος Παμβὼ, καὶ ἕτεροι πολλοὶ τῶν πατέρων. ὡσαύτως καὶ Γαϊανὸς ὁ τῆς κλίμακος οὗτος λέγει· μιμοῦμαι μόνον ὁ λησὰς ἐκεῖνος ἐν τῇ βασιλείᾳ ἡτήσατο, καὶ ὅλον τὸν παράδεισον ἐκληρονόμησεν. πάλιν τε τὰς τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχὰς, πᾶσα ἡ παλαιὰ καὶ καινὴ διαθήκη, ἐν τῷ τοῦ ᾅδου διασωτηρίῳ παραπέμπειν ὡς ἐν φυλακῇ, μαρτυρεῖ. καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ πλούσιος ἐκεῖνος ὁ κύριος εἶρηκεν. ὁμοίως καὶ Δαβὶδ ὁ θεοφόρος φησὶν, ὅσοι γραφέντες οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾅδην. τὸ δὲ εἰς αὐτὸν ἀποτραφέντες, σημαίνει ὅτι νῦν ἐκεῖ αἱ ψυχαὶ τούτων ὑπάρχουσιν· εἶτα ἀπάρχονται καὶ ἀπολαμβάνουσι τούτων τὰ σώματα, τὸ ἴδιον ἕκαστος. καὶ εἰ δ' οὕτως ἡ ἀπόφασις τοῦ κειτοῦ κατ' αὐτὸν ἐξέρχεται, λέγουσα· ἀποτραφέντες οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾅδην. ὁ δὲ ὑποτρέφων, πρόδηλον ἔνθα ὑπῆρχε ὑποτρέφει. Ἀλλὰ καὶ ὁ πανευμενέστατος τῷ ὄντι καὶ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν, ὁ κρὴτης Ἀνδρέας, ὁ ἀξιώτατος ποιμὴν αὐτῆς, μετὰ πάσης τῆς ἁγίους, οἷς ἐχρησάμεθα μάρτυσιν, δῆτι τῇ τοιᾷδε ἡμῶν ὑποθέσει, παρέστη καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ συμμαρτυρήσων ἡμῖν. ἔδει γὰρ ἐν ἑνὶ τῷ θαυμασίων αὐτοῦ λόγων, ὃν εἰς τὴν παράγουσι διακοίνησι ἡμῶν καίμενον ὑφηγάλλως ποιήσηται, ἡ δ' ἀρχὴ τοῦ λόγου, Ὅσοι τὸ σεπτὸν καὶ σεβάσμιον τέλμος τοῦτο, ἔγγιστά πως τῆς ἀρχῆς, καὶ δεῖ τούτου οὕτω διαλαμβάνει, Καὶ μὴν τοι καὶ τῶν ἁγίων αἱ ψυχαὶ, τὸν ἀοράτου τόπου ἐκεῖνον διέρχονται μὲν, οὐ κατέχονται δὲ· πλὴν τῶν ὅσαι, τὴν κατὰ τὸν βίον ῥαστώνην τὸν δι' ἀμάρτιας θάνατον ἐπανασάσαν. ὅσαι γὰρ ἐπὶ τοῖς θείοις νόμοις ἑαυτὰς ὑποζεύξασαι, πλοῦν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν ἐν πνεύματι διὰ σαρκὸς ἐπιδείξαντο, πρὸς τόπους ἄλλοι φωτὸς διὰς ὁρίσαντας τὴν τοιᾶδε τῶν ἁγίων ἱερὰ κατασκήν, μεταπεμπόμενοι παραπέμπουσιν· οὓς ὁλοσυκτῆ κύκλος, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καὶ τὸ λόγιον ἀγαθὸν πανταχοῦ ἐπιβλέπουσιν. ὧν τό, τε κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ τὸν εἰς ἄπαν μακαριότητος ἦθος, πρόδηλόν δὲ καὶ τῆς ὑπὲρ νοῦν ὡραιότητος, εἰ δεῖεν αὐ εἰκότως ξανότερον τὸ καθ' ὑμᾶς ἐρωτῶντες οἱ μᾶλλον ἡμῶν θεοπαίζοντες. κἀντεῦθεν ὁ δρόμου λύσεως, πάλιν ἐπιχείρειν ἐδέξατο, οἷς καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς μεταξὺ ὡδὲ τῆς καθ' ὑμᾶς σοφῶς ἐδιξαμένοις πρόνοιας. Ἡκούσατε δὲ τὸ θαυμασίου τούτου καὶ μεγαλοῦ ἀνδρὸς, πῶς αἱ τῶν δικαίων καὶ ἁγίων ψυχαὶ, λιξάντων τοῦ δρόμου τὸ βίου τούτου, λαμβάνουσι πάλιν ἐπιχείρειν; τοῦτο δ' αὐτό ὄζει τὸ εἰπεῖν πάλιν ὑπόχυσιν ἐμοῦ αὐτοῖς μαθηταῖς ἐπαγγέλλω λέγων, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖ ἡμεῖς ἦτε· καὶ ὅτι πρὸς τόπους φωτοειδεῖς παραπέμποντας, καὶ θεοῦ πλησιάζουσι, καὶ πάλιν μακαριότητα θαυμασίως ἀρραβωνίζονται· ἢ μᾶλλον, τὸ κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ πάλιν ὑπὲρ νοῦν ὡραιότητα, ἣν ὄζει αὐτὸς ὁ θεὸς, ξανότερόν τι καὶ ὑψηλότερον καθορᾶσι. πῶς οὐ χαλάζεται δῆτα τούτοις ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ; ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸ καθικνέεσθαι τοὺς ταῦτα πανδημοῦντας καὶ τύρβοντας, καὶ βλασφημεῖν αὐτοὺς ὁσημέραι διὰ παντὸς

ἀκούεις τὸ, οὐ χρεία σρίσβιων ἐκεῖ, λυθήσης τῆς παντχύρεως; Ναί φασιν οἱ ἱεροὶ θεολόγοι, ἀπολαμβάνουσι μερικῶς, καὶ τὸν θεὸν ὁρῶσι εἰς σρέσωπον· πλὴν τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, & οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, οὐκ ἀπέλαβον ἴσπ. οὐ γὰρ δυνάμεθα παντελῶς ἀρνήσασθαι μὴ εἶναι ἁγίους εἶναι τὰ νοερὰ μὴ & χρεισοῦ. ὦ τῆς αἰσχύνης. τοῦτο κατ' ἐμὲ, ἄξιον δέχεσθαι γελωτος μᾶλλον ἢ ἀπολογίας τινός. ἐλλίχθη γὰρ σρὸ ὀλίγου τὸ ἄτοπον τοῦτο λογίδιον μετὰ πάσης αἱρέσεως & οὐ δεῖ τούτου παλιλλογεῖν. ὅτι δὲ αἵρεσις τοῦτο, σκοπεῖν μὴ μακροθυμίας. Εἰ τὸν θεὸν ὁρῶσι νοερῶ & ἅγιοι αἱ ψυχαὶ, τὰ δὲ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ οὐχ ὁρῶσιν, ἀλλ' ἀμφιβόλως μείζονα εἰσὶν ἐκεῖνα, ἢ αὐτὸς ὁ θεός. ἐπεὶ ἐκεῖ να μὴ ἀθεώρητα τοῖς ἁγίοις τυγχάνουσιν· ὁ δὲ θεὸς, ὁρατὸς αὐτοῖς ὑπάρχει. τοῦτο οὐδεὶς ὑγιὲς τὸν νοῦν ἔχων, εἴποι ἄν. ἀλλὰ σκοπητέον πλὴν αἵρεσιν ταύτην, ἵν σκοπεῖον οὕτως. ἐκεῖνα τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ, ἢ ὡς μείζονα οἱ ἅγιοι οὐχ ὁρῶσιν αὐτὰ, ἢ ὡς ἥττονα. εἰ μὲν οὖν ὡς ἥττονα, οὐ χρεία. & γὰρ μειζοτέρου ἀπολαμβάνοντες, οὐ φερουτίζουσι & ἥττονος. & γὰρ δὴ κἀ τούτῳ πάντῃ δῆλον ἀπολαμβάνουσι, & μειζοτέρου ἀπολαμβάνοντες. εἰ δὲ ὡς μείζονα οὐκ ἀπολαμβάνουσιν, ἀπέτω τὸ ἐλάσφημον, ὅπ εἰσί τινα μείζονα τῆς & θεοῦ θεωρίας & ἀπολαύσεως. δίκαιον δὲ, ὅπ & τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα θεωροῦσιν οἱ ἅγιοι, ἀλλὰ μὴ μαρτυρεῖν τῆς ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἀδομήτων. ὁ μὴ πεισθεὶς, ἰδέτω σάτω ἐν τῇ δυτέρᾳ & σκέμβρίου μηνὸς· καὶ δύνησόμεθα & ἁγίων Μακαρίου, ἔχοντες οὕτως· Νέον φυτὸν καθάπερ ἐλαίας, τῇ & θεοῦ τραπέζῃ γεγήθησας· ὡς ἐδὲν γὰρ παράθετον τῶν & κυρίου ὀδὸν ἀλλοτρίαν μαρτυρεῖν δύληται σε κύριος· καὶ βλέπεις τὰ ἀγαθὰ τῆς οἴκου σου, ἐσθύφων τῆς θείας ἀγαλλιάσεως. Τί καὶ περὶ τούτου ἐποιεῖ αἱ οἱ τῶν δοξαστῶν ταύτην αἱρετικοὶ; ὅτι σαυτοὶ ἀπιστοῦσι καὶ ἀφῆ & χρεισοῦ, τὸ σῶμα δὲ ἀγαπῶντες. οὐ γὰρ ἐθέλουσιν οὔτ' ἀκούσαι, οὔτε ἰδεῖν, οὔτε σωιέναι. Δαμασκιωός ὁ θεῖος ἐν τῷ δ' τόμῳ ἔχει τῆς ἐκκλησίου φησὶ· Ζωοδότα χριστὲ, ἱκανοῖς πάθος ὑπομεῖναι ὑπὲρ ἡμῶν ἐκουσίως πάθος ἐκεῖ τῶν ἁγίων μόνον τῶν σῶν, ἀφαρπάσας ἐκ τοῦ θανάτου κεκτημένε, ἔδωκας αὐτῷ ἄδου οὐκέτι δεδιέναι. Πρὸς θεραπείαν φαντασμῶν ταῦτα γέγραπται. ἆρα φοβεῖται ἡ & χρεισοῦ ἐκκλησία, & φάλλει τὸ μὴ ἐν ἅιδου, καὶ ἄδει τοῦτο φοβεῖ ἀπάτλιν & πλείω ψυχῶν· καὶ τίς αὐ τοῦτο εἴπῃ τῶν κύριος; ἆρα ἔδεδοίκασι καὶ τὸν χριστὸν ἐν τῷ λίγειν ὁ ἅγιος ἔθετ. χριστὲ ζωοδότα, ὑπὸ τῆς ἰκανοῦ πάθος· καὶ καπῆλθες ἐν ᾅδου δῆλον ὅτι βοηθείας· καὶ ὡς δυνατὸς, ἁφέρπασας ὡς ἐκ θηρὸς κρατερου, & ἀλλοτρίου δηλαδὴ ἰχθεοῦ τε καὶ πολεμίου ἐος, τοῖς πλὴν ἥδυσιν ἀκεῖ πλὴν σὴν αἰχμώσιος. & αὖ τῆς καλοσκίας & σκότους καὶ ἀφιγμοῦ τόπου ἐκείνου, οὗ κεκοσκωῦσι ὄσαι, ἐλυρώσαν αὐτοῖς οἰκεῖν τὸν ἅδην· ἔδεδοίκασι τὸν χριστὸν, ἢ ὡς ἀληθὲς τοῦτο λίγε τι καὶ δοξάζει; ἔνιοι ἐρῶν τῆς τὰς ὑμετέρας δόπολογίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπαίδευσις φιλονεικίας, ἐκπλήττομαι δὲ & ἐκπλήξει τῆς διανοίας, μὴ ἀληθείας, ἐγὼ οὐ δύναμαι ἀκούειν λόγους οὕτω σαθροὺς & ἀσυσκότους· οὓς οὐ δύναμαι ἀκούειν ὑπὲρ ἰδίων φιλίσματα· τί δ' οὐ, ὅταν ὁ αὐτὸς & χρεισὸς λίγῃ, Ξένη σε ἢ σταύρωσις, & ἢ ἐν ᾅδου κατάδυσις φιλανθρωπίαν ὑπάρχει σου λύσας γὰρ αὐτὴν, & τοὺς πάλαι δεσμίους σωσας σταυρῷ ἐνδύξως ὡς θεὸς τὸν φοβερὸν ἀνοίξας, ἀπολαβεῖν τούτους ἠξίωσας. Ἤκουσας ταῦτα θεσπέλυθος φησὶν ἐν τῷ ᾅδῃ & ἰσυλλύσας αὐτὸν, & τοὺς δεσμίους, ἤγειρε τὸν ἐκ νεκρῶν ἁγίους ἐκεῖ καθεύδοντας, ἐξαναστήσας μὴ σαυτοῦ, ἤνοιξας αὐτῷ τὸν φοβερὸν

καὶ

μάρτυς θεωρεῖς θεόσωπον, ἤδη λυθέντων τῇ ἀληθείᾳ Εὐδοκίᾳ, τῇ ὑμφάσεων. «
Ἰδοὺ μὴν ὡς ὑμοὶ δοκεῖ, οὐ φανερόν τι ἔσῃ τις αὖ τῇ ἤδη ἡμῖν εἰρημένῳ. Τοῦτο, θεόσωπον θεὸς θεόσωπον· καὶ νῦν ἀπολαύουσι τῆς θυσίας. καὶ ἐν ᾅδου δὲ σῴζῃ νυὶ χορεύουσι στεφανηφόροι. καὶ, νῦν παρίστανται τῷ Θεῷ θρόνῳ μὴ ἀγγέλων ἁγίων. τί ἄλλο δ' ἂν εἴποιμεν ἐντοῦθεν, ἢ ὅτι ἀπολαμβάνουσι νῦν καθὸ ψυχαί, ὡς θεωρεῖσθαι· καὶ ἤδη δίκαιον ἐσόμεθα. εἰ δ' ὑκ ἀρκεῖ τοῦτο, δείξομεν καὶ ἄλλα ἐκ τῆς ὁμοίων γραφῶν. ἐν τῇ ἑνάτῃ ὠδῇ τῆς ἁγίων πατέρων, ἐν ᾗ ποιήσαν οὕτω λέγει, Μεγάλων ἠξιώθητε τῆς τιμῆς δόξης, οὐρανοφόρος ἅγιοι; «
ὅτι χειρὸς τύπον ἐπιμήσατο χιτῶνας. καὶ νῦν σκιαὶ ἐκδίκων, καὶ τὸ φῶς κάλυμ- «
μα τῆς σαρκός, αὐτὸν αὐτοθεόσωπος εἰς θεόσωπον ἐρᾷ τε, καὶ τῆς μείζονων ἀξιώ «
μων. καὶ ἄλλοθι, ἀεὶ θεόσωπος τῆς ὑμνούσης σε ᾠδῆς πατέρες, καὶ τοὺς σοὺς δι- «
φημοῦντας παύσῃς, τῆς διαστάσης παρίστης Οὐσίας μέλος· πυφωτισμένος, ὅλος «
ὑφ' ἁγιασμοῦ, ὅλος τῆς ἐκεῖθεν ἀστραπῆς καθαλαμπόμενος. Καὶ ἀλλαχοῦ, καθε- «
ρᾷ τε μάρτυρις τὸ θεῖον κάλλος ζωούσης καὶ λαμπρύνουσι. καὶ πάλιν, ὅπου τὰ «
ξεις ἀγγέλων, ὅπου τῆς δικαίων οἱ δῆμοι ἀγάλλονται. καὶ ἐν ἄλλῳ, Καὶ βασιλείας «
οὐρανῶν, σαφῶς ἠξιώθητε, καταλαμπόμενοι τῆς Τριάδος ταῖς αὐγαῖς ἀξιάγαστοι, «
καὶ πάλιν. Σάββατα πανημέρου, τῆς ἀγγέλων ἰσοστάσιε, ὁμόσπλοι ὁσίων, συνόμιλε «
θεοφθόγγων, μάρτυρον Καὶ ὁσοσόλων συγκληρονόμε, φῶς τὸ αἰώνιον ὁ νυὶ καθο- «
κῶν, οὗ ταῖς φρικτωρείαις λαμπόμενος ταῖς θείαις, τῷ ἀκροτάτῳ τῆς ἑφετῆς ὁ πα- «
ριστὼς σαφῶς ῥησίᾳ λελαμπρυσμένος. Ἀκούεις; φῶς τὸ αἰώνιον φησὶ· φῶς δὲ «
ὁ θεὸς αἰώνιον· καθοικεῖ δὲ νυὶ μὴ τὸ θεοῦ, εἶτα τὸ ἄκρον τῆς ἑφετῆς· τί δηλοῖ «
βούλεται; τὸ δὲ ἄκρον τῆς ἀγαθῶν, τὸ ἄκρον τῆς ἑφετῆς, τὸ ἄκρον τῆς καλῶν, οὐ- «
δὲν ἄλλο ὄζει, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ θεός. ἔστι δὲ περίστασις αὐτῆ, καὶ καθοικεῖ μετ' «
αὐτῆ, τί οὖν ἄλλο θεὸς θεοῦ σημαίνει, ἀλλ' ἢ τὸ ἀπολαμβάνειν τοὺς ἁγίους νυὶ «
καθ' ὅσον εἰσὶν ψυχαί. εἰ δὲ βούλει Καὶ ἄλλα ἀκοῦσαι, ἰδοὺ λέγομεν. Καὶ ἀδύτου «
φωτισμοῦ νυὶ ἀπολαύουσι· καὶ ἐν ἄλλῳ, τῆς ἁγίων ὁ χορὸς ὑρὶ πυλῶν τῆς ζωῆς, «
καὶ θύρας ᾅδου δείκνυσι. καὶ πάλιν, καὶ οἱ δίκαιοι λάμπουσιν ὡς φωστῆρες. καὶ ἀλλα- «
χοῦ, θλιγείσας ἄθλους διελθόντες, οὐρανίους ἔλαβον στεφάνους οἱ μάρτυρες οἱ ἀλη- «
θεῖς. καὶ πάλιν, οἱ ἀθλοφόροι μάρτυρες καὶ οὐρανοπολῖται, ὅτι γῆς ἀθλήσαντες, πολ «
λὰς βασάνους ὑπέμεινας, καὶ πλεῖον ἀπέλαβον τὸν στέφανον ἐν οὐρανοῖς, ἵνα σφρα- «
σθῶσιν ὑπὲρ τῆς ψυχῶν ἡμῶν. καὶ πάλιν, σεμνόφημοι μάρτυρες, ὑμᾶς οὐχ ἡ γῆ κα «
τέκρυψε, ἀλλ' οὐρανὸς ὑπεδέξατο· ἀνοίγησαν ὑμῖν ᾅδου δείσου πύλαι· καὶ ἐντὸς «
ἡμῶν, τῷ ξύλου τῆς ζωῆς ἀπολάβετε, χειρὶ σφρισθέντα. Ποῦ εἰσὶν οἱ λέ- «
γοντες, ὅτι οὐκ εἰσὶν οἱ ἅγιοι, ἤγουν τῆς ἁγίων αἱ ψυχαὶ ἐν ᾅδου δείσῳ τὰ νυῦ; ἐκ
ἀκούσατε δὲ σαμαρειτικοῦ λέγοντος, ἀνοίγησαν ὑμῖν ᾅδου δείσου πύλαι; οὐκ ἀκούε-
σατε τὸ, ἐντὸς ἡμῶν; εὐ γινώσκουσι τὸ, τῷ ξύλου τῆς ζωῆς ἀπολαμβάνουσι, Καὶ σφρι-
σθέντων ὑπὲρ ἡμῶν. εἰ νυὶ οὐκ ἀπέλαβον, οὐδὲ σφρισθέντων. οὐδὲ χειρὸς θεωρεῖσθαι· οὐδὲ παρίστανται αὐτῆ· οὐδ' ἀπολαύουσι τῆ θείου φωτός. Καὶ ἀπολεῖ
σθαι, κατ' αὐτοὺς, οὐδὲν τῆ ἁγίων ὄζει νυὶ μὴ τὸ χειρὸς. καὶ ποῦ τοῦτο ἀφαλ-
λόμεθα; ἀρα φανερόν; ἄπαγε. ποῦ δὲ Καὶ τὸ, πνεύματα καὶ ψυχαὶ τῆ δικαίων, αἰτῶν- «
σι κύριε. Καὶ τὸ, λυθέντων δὲ ἐσόπτρων, ἅγιοι, θεόσωπον θεὸς θεόσωπον τὸν θεὸν «
καθορᾶτε. αὖ γὰρ νυὶ οὐκ εἰσὶ καὶ τῆς χειρὸς, οὐκ ἀπέλαβον· εἰ δ' οὐκ ἀπέλαβον,
οὐδὲ σφρισθέντων. εἰ δ' οὐ σφρισθέντων, πῶς ᾅδου καλοῦμεν; εἰ γὰρ νυὶ οὐ σφρι-
σθέντων, οὐδὲ ποτὲ σφρισθέντων. ἐν γὰρ τῷ μέλλοντι, σφρισθέντα οὐκ ἔστι. οὐκ

» ὁσίοις ζῶις ἀπ' αἰῶνος ἀγαλλόνται, σοῦ τὸ κάλλος ὁρῶντες τὸ θεῖον ζαυτῶν. καὶ
» ἐν ἄλλοις, νιῶ οὐκ ἐν αἰνίγματι πάτερ, οὐκ ἐν ἰσοπέρῳ κατοπτεύσεις τὸν τῆς θεαρ-
» χίας φωτισμόν· θεὸς θεόσωπον δὲ φαίσφι, θεόσωπον τῆς ὑπερνοῦ λαμπρότη-
» τος καὶ θεοπτίας ἀξιούμενος. καὶ πάλιν, σοὶ ἀγγέλοις χορεύοις μάκαρ Οὐήσιμε,
» μύρτυρείου σεφάνῳ κατακοσμούμενος, θεόνῳ τῷ φαιδρῷ τῶ σωτῆρος παρίστασαι.
» καὶ ἀλλαχοῦ, ἁγίων τάγματα τὸν ἐν ἁγίοις ἀεὶ παυόμενον αἰνεῖτε ὑμνοῦντα,
» ζυφῆς ἐνθέου νιῶ ἀπολαύοντα, ἓ γηθόσυνος χορεύοντα. καὶ ἐν ἄλλῳ, τῆς ὑπερνοῦ
» λαμπρότητος ἱμφορούμενοι ἅγιοι, θείας διφεσσύνης τὸ λαμπρὸς πληρούμε-
» νοι, θεοὶ χρηματίζετε τῇ θεὸς αὐτὸν ἐγγύτητι, τῆς θεαυγικαῖς μυρμύρυγαῖς ὁμι-
» λοῦντες, καὶ δόξης τῆς ἀφράστου φωτοδόντες ἀκτῖσι. καὶ πάλιν, διφημείσασθε
» ἐνραῖς μελῳδίαις, ὡς τῆς ἄνω βασιλείας κληρονόμοι, ὡς ὄβριδίσου οἰκήτορες·
» καὶ ἀλλαχοῦ, συμπολῖται τῶν ἀγγέλων. καὶ πάλιν, αἰμάτων πμίων συν βαφαῖς,
» μύρτις κατασκιάσας σωτῆ πορφύραν πολύτιμον· ἰῶ στολισάμενος, κατοικεῖς
» τὰ ἄνω ἀληθῶς βασίλεια, θεῷ παμβασιλεῖ παρεστάμενος. Τὸ δὲ παρίστασθαι τῷ
» παμβασιλεῖ θεῷ, καὶ κατοικεῖν τὰ ἄνω βασίλεια ἀληθῶς, τί ἄλλο θεὸς θεοῦ ση-
» μαίνει, ἢ ὅτι ἀπολαμβάνουσι καθὸ ψυχαὶ νιῶ οἱ ἅγιοι; ἐν ἄλλοις δὲ, Πατρόσινυ-
» μον θεοσίσημον, θεὸς νόμου καὶ ἐν νόμῳ ἐκλάμψασι· καὶ τὸν ἐκ παρθένου κύριον
» καὶ διαπότιμον γαλήνη διθύρα τὸ θεοπρόσκοσι, καὶ ἀδύτου φωτισμοῦ νιῶ ἀπολαύ-
» σι. καὶ ἐν ἄλλῳ, νιῶ δὲ παρίστασαι μάκαρ, φρίσσις τῷ θεῷ ὑπὲρ τῆς ποίμνης σου.
» καὶ πάλιν, ὑπεπόθησας τῆς ἄνω βασιλείας, ἧς νιῶ ἀπολαύεις ἀληθῶς μακαριώ-
» τατα. ἓ ἐν ἄλλῳ, ὑπερφέρω πάσης ἀρετῆς γηγενοὺς πάτερ Ἀντώνιε, συμπολίζῃ ἀγ-
» γέλοις ἐν τῇ βασιλείᾳ τῷ οὐρανῶν. καὶ πάλιν, θεοκήρυξ Ἀθανάσιε, κιννύνους ὑπε-
» μείνας καὶ σωτηρίας πιεσμοὺς, ζυφῆς τῆ ὄβριδίσου νιῶ ἠξιώθης, ἔνθεν γθυό-
» μενος τῷ θείων μετῶν· ξύλῳ θεοσπλάσας ζωῆς τῆς ἀκηράτου· δικαιοσύνης ὡς
» νικητὴς· σέφει κοσμούμενος, καὶ θρονήμασι τῆς ἄνω βασιλείας· ὡσαϊζόμενος, καὶ
» κάλλει θρυφίπων. καὶ πάλιν, φωτὶ τῷ τελεσιλίῳ καὶ τελεφεγγεῖ· πλουσιάζεσθε
» νιῶ ἱλλαμπόμενος. καὶ αὖ, οὐκ ἐν αἰνίγματι νιῶ καθορᾷς δόξαν ἰῶ ὑπόθησας
» θεοῦ ἐκ βρύφους· μάκαρ Εὐτύχη· θεόσωπον δὲ μᾶλλον νιῶ θεὸς θεόσωπον·
» λυθέντων τῷ ἰσοπέρων τῆς σαρκὸς πατὴρ ἠμῷ. καὶ πάλιν ἐν ἄλλοις, ἐκ χαλεπῆς
» στενώσεως, ἓ φθορέως, θεὸς δυρύχωσον πλάτος ὄβριδίσου καὶ τερπνὸν κατοίκη-
» σας, ἁγίων ὁμόθυμος φαιδρυσθῖς λαμπρότητας, καὶ τὰς τῷ ἀγγέλων ὑποπτεύσεις
» χορείας, θεῷ παρεστάμενος ἓ βοώσας ἀπαύστως. καὶ ἀλλαχοῦ, ἡ γὴ μοῦ κατακά-
» λυψεν ὑμῶν τὰ σώματα νιοὶ, ὁ οὐρανὸς δὲ ἅγιοι φόρει τὰ πνεύματα ἀεὶ, τῷ θεόνῳ
» παρισωθέντα τῆς δόξης, μὴ ἀγγέλων ἀγαλλόμενα. καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ νιῶ οἰκεῖς
» ζοὶς οὐρανοὶς, μύρτυρον ὅσπι ἁγίων καὶ θεῷ δικαίων. καὶ ἐν ἄλλῳ, παῤῥησίαν πλου-
» τήσας θεὸς τὸν χειρὸν ἱεραρχα Εὐμενίου, οὗ καὶ τῷ θεόνῳ ἅγια ἐν δόξῃ νιῶ παρί
» στασαι μὴ ἀγγέλων ἁγίων. καὶ αὖ, ὅρμοι γαλλιῶ θεοσαρμίδης, ἀπαυσιάζόμενος
» θεῷ πόνων, καὶ στεφανηφόρος χορεύοις ἐν ὄβριδίσῳ μὴ μύρτυρον χειτοῦ, Νι-
» κήτα διανίσι, σαίνης ἀξίως σε δοξάζομεν. καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ, ὄβριδεύσης
» δόξιος τῆς ἁγίας Τριάδος ἐπευγχάνων κμέσως. καὶ ἐν τῇ ἑνάτῃ ὠδῇ τῶ κανόνος
» τῶ ἁγίου Γωάννου νιῶ οὐκ ἐν αἰνίγματι, θεὸς θεόσωπον δὲ θεόσω-
» πον, τῆς ζυφῆς τὸν χλιαρρόουν ὁρᾶν ἠξίωσαι, καὶ τὸν πόθεν τῆς εἰρλώνης, καὶ τὸν
» πηγὸν τῆς ἀθανασίας, ἧς νιῶ κρὸ δύομος, ἀπολαύσεις τῆς θεώσεως. ἓ αὖθις φ
» τετάρτῃ, οὐκ ὄπ ὁρᾷς ἐν ἰσοπέρῳ καλῶν τὸ ἀκεφάλιστον ὁσία, θεὸς δὲ θεόσωπον

μύρτυς

ἴφη. πᾶν γὰρ τὸ σῶμα κλῆσις ἐστὶ βιβλίου, ὡς ἐκ τούτου δηλαμβάνειν, καὶ τὰς ψυχὰς
τῶν ἁγίων ἐν τῷ ἀέρι εἶναι, δαιμονικόν τι καὶ θεοφανὲς οἱ τούτου ποιητὴς, δηλοῦσθαι
σίως ἀναδοῦσι. μεγάλας οὖν χάριτας δεῖ ἡμᾶς ὁμολογεῖν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἀπεκαύ-
σατε οὐδ' ἐφονίσατε ταῦτα, ἢ ἀπηλείψατε τὴν γραφὴν ἐκ τοῦ βιβλίου· ὥσπερ καὶ
οἱ πρὸ ὑμῶν ἔδρασαν ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν ἁγίων πνευμάτων ἐκπορεύσεως λόγοις τὰ
ἐν βιβλίοις. ὅμως οὐδὲ ἐκείνοις ἐφύλαξε τοῦτον ἀπέβη, ἀλλὰ μόνοις εἰς ὕπνα τὰ
βιβλία, καὶ μάρτυρσι τῷ κακούργων τινὶ τόλμαι. ἐν ὑμῖν δὲ καὶ μάλα καλῶς σώ
ζονται καὶ ἄδονται μὴ μελῳδιῶν καθ' ἡμέραν· ἐν μισοῖς, καὶ ζιζανίοις, καὶ λόγοις, καὶ
μεταφρασεῖς, καὶ σκιπικοσάρια, καὶ σχηματὰ, καὶ ζοπάρια· καὶ ἰδιόμελα, καὶ κοντάκια,
καὶ οἶκοι, καὶ συναξάρια, καὶ ὀξαποστειλάρια, καὶ ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω, πᾶσα ἁ-
πλῶς εἰπεῖν ἡ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν συγγραφὴ, ταύτῃ ἔχει τινὶ δόξαν. οἱ γὰρ τῆς
ἐκκλησίας θεολόγοι τὸ καὶ διδάσκαλοι, ποιηταί τε καὶ μελῳδοὶ, ὑψηλὴ διανοίᾳ
δεσποτόφωνοι, τὸ τοιοῦτον ἐποίησαν, ὡς ἐξ ἑνὸς κεφαλῆς πλήρεις ὄντες σοφίας,
πάντες ἀρδόμενοι παντοδαπῶν. διὸ καὶ οὐ διαφωνοῦσι, οὐδ' ἀντιλέγουσιν ἀλλήλοις, οὐδ' ἀντίφασις ἔστιν ἐν αὐτοῖς. πόθεν οὖν ἀρξόμεθα; ἀπὸ τῆς θεότητος τοῦ
μεσοῦ σεπτεμβρίου, ἐν τοῖς ἰδιομέλοις τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ στυλίτου. Ἡ ἁγία συ-
γκλὴτος, φησὶ, πάτερ συμεὼν, ἀγγέλοις συνοῦσα ἀγάλλεται. καὶ ἐν ἄλλῳ, καὶ μετὰ τῶν
ἀσωμάτων χορεύων ἐν οὐρανοῖς. ἐν ἑτέρῳ δ' αὖθις, καὶ σὺν ἀγγέλοις θεῖος παρε-
στὼς ὕμνος. τῇ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, τοῦ ἁγίου κυριακοῦ, καὶ νυῦ οἰκεῖς τὸν
οὐράνιόν σου. δηλοῦσι δὲ πάντες διφραγκόμβιοι. ὁκταβρίῳ θεράτῃ τοῦ ἁγίου ῥωμανοῦ μὴ
δικαίων ἔνδον εἰς θείαν δόξαν καταστειλώσας, ἐλέησε τινὰ τῶν ἁπτιόντων τῆς ἄφεσι-
σου ἐκείνου· ἐλέησε τινὰ ξυφιὼ τοῦ ἄληθοῦ· ἐλέησε τὰ κάλλη τῆς οὐρανοῦ,
τὰ ὄντως ἐράσμια· ἐλέησε παξιαρχῶν τὰς χορείας μακαριώτατε. τοῦ αὐτοῦ μη-
νὸς εἰκοστῇ ἕκτῃ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος δημητρίου· ἔχει μὲν ἡ θεοτάτη συ-
γκλὴτος ἀείσιμα δημήτρια· τινὰ οὐράνιον ἱερουσαλὴμ κατοικητήριον, καὶ αὖ-
θις, εἰς τὰ ἁγιοκόσμια σκιρτώμενα, τὸ πνεῦμα σου δημήτριε μάρτυς σοφὲ, χειρὸς ὁ
θεὸς θεσπίκατο ἀμώμητον. καὶ ἀλλαχοῦ, τοῦ θεοῦ ἀφθαλέπτως παρεστάμενος
καὶ πάλιν, ξαναστεροῦ τε μακαρίου ἔτυχε τόλμης παρεστάμενος χειρὶ· ἐπετελῶς ἱκέ-
τευε, καὶ αὖ, νυῦ θεόσοπον χειρὸς κατοράσας σὺ θεὸς θεόσοπον ἀκύελλε· ἔτι καὶ
πρωτάληθέα λυθέντων, λιώσας σὺ τοῦ ἔργου. ἐν πάλιν μεμνόμεθα καὶ ἡμῶν πά-
τερ βασίλειε, παρισῶς τῇ ζιαΐδι τῇ ὁμουσίῳ· ἀλλαχοῦ δὲ καὶ νυῦ ἐν οὐρανοῖς τοῦ
ἰσόπρεσβυ λυθέντων κἀτώνιε, καθαρῶς ὑποπέδιες τινὰ ἁγίαν τελάδα. ἐν τυζάμων
ἀμέσως. ἐν τοῖς δὲ μεγάλου γεωργίου, πῇ νῦν φησὶ, καὶ ἰδίῳ ἐν θεῷ τὸν τῆς νίκης
σου ζέφανον· τῇ δὲ, συμβασιλεῦσι χειρὶ λαμπρότατα, πορφύραν ὀξ ἀμοῖβος
ἐνδυσάμενος φαιδραὶ· καὶ τοῦ σκιπίωνος τοῦ ἄθλων σου δικοσμούμενος, καὶ στεφά-
νῳ τῆς δόξης ὀξιφρίπτων ἀπειράντους εἰς αἰῶνας. καὶ ἀλλαχοῦ· σὺ μεσοῦ τῷ χει-
ρὸς ὁ χθρὸς θεαμβέντα τινὰ πλαίαν, καταλαμβάνει τὰ οὐράνια· καὶ ἐν θεσπε-
δόξῃ τοῦ καθημένου, ἀποσφίρει τῆς σφαγῆς τὸ αἷμα. καὶ ἐν ἄλλῳ, ὁ λαμπρὸς
ἀριστεὺς γεώργιος, ἐν τῇ ἐνδόξῳ αὐτοῦ ἀθλήσει· τὰς ἄνω δυνάμεις διφράντων, καὶ
σὺν αὐτοῖς ἀγαλλόμενος νῦν· ἐν δὲ τῇ ἑβδόμῃ τοῦ μεγάλου σταυροῦ, ἰουνίου εἰκο-
στῇ ἑβδόμῃ, νῦν ἐν ἀϊνίγμασι, νῦν δὲ ἐν ἰσοπρεσβύτῃ χειρὸς σοι ὑπεπίνεται· θεὸς θεό-
σοπον δὲ μᾶλλον ὁρᾶται θεόσοπον, πλείαν σοι τὴν δόξαν δοκαλύπτων τῆς θεώ-
σεως. ἐν ἄλλοις, ὑπὸ χειρὸς παθόντες ὡς ἀθλοφόροι μάρτυρες, ψυχὰς μὲν ἔχετε
εἰς οὐρανοὺς ἐν χερὶ θεοῦ· ἐν πάλιν, οἱ ἱερεῖς σου χειρὶ, δικαιοσύνην ἐνδύσωνται

σίας, καθολικοί ἐσμεν, καὶ λεγόμεθα· καὶ τοὺς μὴ λεγομένους καθολικοὺς, ἤτοι τοὺς μὴ ὑπομένους αὐτὴν, σχισματικοὺς καλοῦμεν, καὶ οἶμαι δικαίως. πρὸς οὖν τὴν ἐρώτησιν ὑμῶν φαμὲν, ὡς εἰ ὑπῆρχε καινὴ ἡ ἐρώτησις ὑμῶν, ἰδώκαμεν ἂν τὴν ἀπολογίαν ἀφ' ἡμῶν, ὡς ἡ δύναμις· ἐπεὶ δὲ ἡ ὑμεῖς ποιεῖτε, καὶ ἄλλοι πρὸ ὑμῶν πεποίηκασι, οὐ χρεία δεῖ ὧν οἱ διδάσκαλοι ἔφασαν, καὶ τὴν ἀπολογίαν ἀπέδωκαν ὡς ἐσὸν, ἡμᾶς ἀπολογεῖσθαι τολμηρὸν οὕτω καὶ αἰσχρὸν· ἀλλ' ὅπερ ἐκεῖνοι ἐξέδωκαν, αὐτὸ καὶ ἡμεῖς προσθήσομεν, πίστεως γὰρ ὁ προμηνυόμενος ἀρχηγέτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρὸς τὸν μέγαν ἀρχιερέα χρησέριον τὸν δέλεαρ, ταύτην ἡμῖν ὑμεῖς νῦν προβάλλεσθε ἐρώτησιν, αὐτὴν καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτὸν πεποίηται· λέγει γὰρ ὡδὶ ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ τῷ δέλεατι. Πίστευε ἐρώτησις.

» Ἐὰν νῦν ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσὶν αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, τί ὄφελος ὅπερ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς
» κρίσεως, μέλλουσιν ἀπολαβεῖν; Χρηστοῦ ἀπόκρισις. Τοῦτο αὐτοῖς ἐν τῇ κρί-
» σει θαυμασίως ὑπάρξει· νῦν γὰρ τῶν ψυχῶν μόνων, τότε δὲ καὶ τῶν σωμάτων τὴν
» μακαριότητα ἀπολήψονται. ὥστε ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ αὐτοὺς ἀγαλλιασθήναι, ἐν ᾗ
» πόνους ὑπὲρ χριστοῦ καὶ βασάνους ὑπέμειναν. δέξει ταύτην γὰρ τὴν διπλῆν αὐτῶν δό-
» ξαν, ἐν τῇ γῇ ὑπὲρ αὐτῶν γήγεπται· διπλασίονα νεμηθήσονται. καὶ τοῦτο δὲ,
» πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως δεῖ τῶν ψυχῶν τῶν δικαίων γήγεπται· ὅτι ἐδό-
» θη αὐτοῖς ἀνὰ μιᾶς στολῆς λαμπρᾶς· καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι ὀλί-
» γον καιρὸν, ἕως οὗ πληρωθῇ τὸ μέτρον τῶν συνδούλων καὶ ἀδελφῶν αὐτῶν. οἵτι-
» νες τότων ὑπὸ μιᾶς στολῆς ἔλαβον, διπλᾶς ἐν τῇ κρίσει στολὰς λήψονται. ἐπειδὴ
» γὰρ ἁπλῶς ταῖς ψυχαῖς μόνον, τότε ταῖς ψυχαῖς ὁμοῦ καὶ τοῖς σώμασι τὴν δόξαν
» διφραθήσονται. Ἠκούσατε τοῦ θαυμαστοῦ ὑμῶν ὑποδείκτου τὸ καὶ ἐρώτησιν·
πῶς καὶ ἕτερος πρὸ ὑμῶν ταύτην μυθεύεται, προφέρεται τοῦ μεγάλου τούτου
πατρὸς καὶ διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας· καὶ πῶς τὴν ἀπολογίαν ἐδέξατο· πῶς οὖν
καὶ ἕτερος τῶν πάθεσι τοῦ χισμοῦς μέλλει, ὀφείλεται δικαίως τοὺς ἁγίους ἡμῶν ἀπο-
λέγοντας. ἵνα Ἀθανάσιος ὁ μέγας, ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεσι πρὸ τοῦ αὐτοῦ
» τούτου, οὕτωσὶ ὑποκείσεται. Ἐρώτησις. Ποῦ δὲ ἆρα θέλομεν λέγειν, ὅτι εἰσὶ
» νῦν αἱ προλαβοῦσαι τὴν αὐθεντίαν ψυχαί; Ἀπόκρισις. Ἔνιοι ὑπάρχειν φρο-
» νοῦσιν τὸ ἐρώτημα· καὶ ὧδε αὐθεντίαις ὑποκεκρυμμένον· οὐ γὰρ συνεχώρησεν
» ὁ θεὸς αἰῶνα λύσαι τινὰ τὴν ἐκεῖσε πρὸς ἡμᾶς διηγήσασθαι· που, ἢ πῶς εἰσὶν αἱ ἀφ'
» ἡμῶν ἐξελθοῦσαι ψυχαί. ὅμως ὡς ἐκ τῶν γεγραφῶν, μανθάνομεν ὅτι αἱ μὲν τῶν
» ἁμαρτωλῶν, ἐν τῷ ᾅδῃ ὑπάρχουσιν, ὑποκάτω πάσης τῆς γῆς καὶ θαλάσσης· ὡς
φησὶν ὁ ψαλμὸς, ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου, καὶ ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ,
καὶ ὡς γήγεπται ἐν τῷ Ἰὼβ· εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ ζοφερὰν· εἰς γῆν σκότους
αἰωνίου· οὗ οὐκ ἔστι φέγγος· οὐδὲ ὁρᾷ ζωὴν βεβῶσαν. αἱ δὲ τῶν δικαίων ψυχαὶ,
μετὰ τοῦ χριστοῦ παρουσίαν, ὡς ἐκ τοῦ λῃστοῦ τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μανθάνομεν, ἐν
τῷ ᾅδῃ σὺν αὐτῷ ὑπάρχουσιν. οὐ γὰρ δέξεται μόνην τὴν ψυχὴν τοῦ ἁγίου λῃστοῦ, χρι-
στὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, τὸν ᾅδην ἅγιον ἐποίησεν· ἀλλὰ καὶ δέξεται πάσας λοιπὸν τὰς τῶν
ἁγίων ψυχάς. Οἱ ἐρῶτε πῶς αὐτὰ λέγω τε; ὅμως εἰ ἐγνώσκετε τὸ ᾅδου μεγάλη
φωνῇ, οὐκ ἂν ἀμφιβάλλετε, ὅτι καὶ ὑμεῖς τοῦτο αὐτὸ δοξάζετε. ἀλλ' ἔπεισί μοι εἰ-
πεῖν τι, εἰ καὶ σκληρὸν ὑμῖν ἂν δόξῃ. ἀληθῶς ἀδελφοί· ἔστι μεγάλη ἐν τοῖς ὠσὶν
ὑμῶν. ᾅδου γὰρ αὐτὸ μεγάλη φωνῇ, οὐδὲν δ' ὅμως γινώσκετε, ἀλλὰ μᾶλλον κα-
ταγινώσκετε. τὸ γὰρ ἀγνώσκειν ἐστὶ μὴ γινώσκειν, καταγινώσκειν ἐστὶ, τὸν τῆς σοφῶν

ἔφη.

ἁγίους. ἴνθα λέγει· Ἐγὼ δ' ὅτι μὴν ἴξεται αὖτις, καθάπερ καὶ τὰς τῶν ἁγίων ψυχάς, ὅποι ποτὲ βούλεται καὶ καιρὸν δύναται ἐπιχωριάζειν ναοῖς τε οἰκείοις ἀμφιλόχωρεῖν, καὶ τοῖς ἑκάστοτε δικαίοις ὀλιθρεύεται, ἀναγκαῖον τὸ ἡγεῖσθαι καὶ ἀληθὲς εἶναι οὐ μόνον τὰ φαίνεσθαι αὐτὸν, τὴν οὐρανῶν ὑπολείπεσθαι, καὶ τῆς ἐκεῖσε λαμπρότητος καὶ τῆς ἀγγέλων διαστικῆς ἀθρόας· ἢ γὰρ οὐκ ἔλαττον εἶχεν ὁ ὑπὲρ πάντας χιλίων, εἶτα διὰ τὸ τὴν σάρκα φορεῖν ἀφίσηκεν τῆς μετ' αὐτῶν κοινωνίας, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ πρὸς πρόσωπον θεωρίας, ἣς καὶ ἀθρόα πάντα τὸν βίον ἐξαιρίτως ἀπήλαυσεν. Μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ εἰς αὐτὸν ἀθρόα τῆς ἐκκλησίας ἀδόμενον, οὕτως ἔχον· Πρόφητα κήρυξ χριστοῦ, τὸ θείου τῆς μεγαλωσύνης οὐδέποτε χωρίζη· καὶ ἑκάστῳ ἀθρόως ἀεὶ παρίστασαι ἐν τοῖς ὑψίοις λειτουργοῖς, τὴν οἰκουμένην λογικῶς, παῖδα χριστοῦ δοξάζουσα. Διὰ τοῦτο καὶ τῷ λαμπρῷ καὶ ἀθρόᾳ τῆς πρὸς πρόσωπον θεωρίας τοῦ θεοῦ, ζηλοῖ ἁγίαις ἀπολαμβάνει διϊσχυρίζεται· καὶ τὸν ὅλον ἥλιον καὶ μετὰ σώματος τὴν τοιαύτην ἀξιοῦσθαι θεωρίας φάσκει, ὅπερ καὶ ἥλιον τὸ δικαίου ἐστίν. εἰ οὖν ἄλλό τι ὄντως ἡ ἡτοιμασμένη βασιλεία, καὶ τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ, ἀθρόα τὴν τοῦ θεοῦ πρὸς πρόσωπον θεωρίαν, διϊξάτω ἡμῖν· ἴσως γὰρ ἐκείνη μείζων τῆς θεωρίας αὐτῆς τοῦ θεοῦ. ἀλλ' οὐδὲν τῆς διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας μάχεται καὶ σημαῖνον τοῦτ' εἴρηκεν, ὅτι ὄζει τι μεῖζον εἰς ἀπόλαυσιν, τῆς τοῦ θεοῦ θεωρίας. ὃ δὲ φησιν ὁ μέγας χρηγόριος, ὅτι εἰσὶ μὲν δικαίων τινῶν ψυχαὶ, αἳ πρὸς ὀλίγον τῆς ὑπουρανίου βασιλείας πρὸ μεγάλης δίζανται, καὶ ὅτι τῆς τελειωθέντων δικαίων αἱ ψυχαὶ, δίκευσιν ὅτι εἰσὶ καὶ πρὸ μὲν δικαίων ἁπλῶν ψυχαί. πρὸ δὲ αὗται εἰσὶν, ἴσως ἀμφιβάλλεται, ἐν τῷ τελευταίῳ κεφαλαίῳ τῷ ὄρου, ἱκανῶς ἐκεῖ τοῦτο ἀπολογησάμεθα, ἔνθα περὶ τῆς τῶν ψυχῶν καθάρσεως ἐρρήθη, καὶ οὐ δεῖ ἐνταῦθα ἐκεῖ τὴν ἅπαξ εἰρημένων παλιλλογίαν. ἀλλ' ὅθεν ἐξήλθομεν πάλιν ἐπιστρέψωμεν· θαυμάζω πάνυ καὶ ἀπορῶ, πῶς εἰσί τινες οὕτως ἀμελοῦντες τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως, ὡς μὴ μόνον οὐ βούλεσθαι μανθάνειν, ὅπως ἐπιστραφέντες σωθῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν κειμένων ἐν τοῖς ἱεροῖς τῆς διδασκάλων βιβλίοις φερομένως φθορεῖς ἐγχέοντες· καὶ οὔτε καλῶς νοοῦσιν, οὔτ' ἀκούειν βούλονται ὧν ἔχουσιν οἱ διδάσκαλοι δόξαν περὶ τῆς κοινῆς ταύτης τῆς χειμαῤῥοῦς ὁμολογίας· ἀλλὰ μόνον μικρά τινα ῥαΐδια λαβόντες ἄρουσιν ὑποψίας κάω καὶ κάτω· καὶ δοκοῦσί τινα ἑῤῥαιστα φέρειν ἐκ τῆς αὐτῆς ποικιλίας περὶ αἱρετεριτῶν τῆς ἀληθείας, ἃ περὶ τούτων οἱ διδάσκαλοι περιθέντες διέλυσαν λόγοις καὶ συγγράφοις· ἐξ ὧν ταχέως ἐλέγχονται οἱ ἴδιοι δογματισταί. ἴδοι γὰρ αὐτοὺς θεωρεῖν καὶ σκέπτεσθαι ἅπερ οἱ ἅγιοι λέγουσι καὶ ὑποχωρεῖν αὐτοῖς, ἐν οἷς λέγουσι. μὴ ἀρεῖσθαι δὲ διαφωνίαν ἐν τοῖς περὶ τῆς ἁγίων εἰρημένοις ἐν οἷς ἀμφιβάλλουσι, τότε ἐξεῖναι αὐτοῖς ἀπορεῖν, ὅπερ καὶ δύνανται· οὐ μὴν δὲ ἀπορεῖν περὶ τῆς ἤδη εἰρημένων τὸ καὶ στασιαστικῶς εἰρημένων. τίς δέ ὅτιν ἡ θαυμασὴ αὐτῆς ἀποία λαὶ ἡμῖν περφέρουσι, καὶ σφόδρα μεγαλαυχοῦσιν; ὦ καθολικοὶ, ἐὰν ὡς λέγετε, νῦν ὑπολαμβάνουσιν αἱ ψυχαὶ τῆς δικαίων, μήπω ἡρμένης τῆς ἀναστάσεως, θεμιτὸν ὄζειν τινὶ ἀνάστασιν, καὶ τὸν κεντινὶ δὴ θεόν καθίσαι, καὶ κρίσιν ποιῆσαι· τί δὲ καὶ λιφόντας τότε, εἰ νῦν ἀπόλλυσθον; καὶ ἡμεῖς πρὸς αὐτούς· καθολικοί ἐσμεν, καὶ καθολικοὶ βουλόμεθα λέγεσθαι, εἰ καὶ ὑμεῖς τὸ ὄνομα τοῦτο κατ' εἰρωνείαν ἡμῖν περφέρετε, καὶ ὕβρει λογίζεσθε· πιστεύομεν γὰρ εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν,

» χαις. μὴ μόναι ἢ δεῖ ἐκτὸς τῆς ἐκείνου πλάνης, ἀπιθίας, πεσαρισκαιδεκάτης
» ἐπισκιμμένης τῷ ἰωαννίκῳ. τίνα γοῦν τὰ κῦ τίνων πλάνων; καὶ μὴ τίνων πλάνων ἢ
» θαυμαστοῦ τούτου ἰωαννικίκου γλυκυπικρίας; παρεισφρῶν συσφίγξεις μελῶν εἴθε γε
» που πονηρὸν ἀπαλλατόμενοι πάθημάτων μόνον εἰ τῇ ἐκείνῳ σορᾷ προσπλάθοιεν.
» καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν ὁ ἰωαννίκιος ζηλοῦν τοὺς καὶ μὴ θαυμάζειν δοξαζόντας, οὐ τίνων
» ἐκδημίαν τάλας πυρὸς ζῶν ἐν τῷ κατ' ὀλιμπον ὄρει ἐδήλου; ἢ προπορεύοντο ἄγ-
» γελοι, πύλας ὀχυροίγοντες αὐτῷ τὰς τοῦ ᾅδου δίσου, καὶ πρὸς τίνων ἐκείθεν μακα-
» ριότητα ὀχαδίβαζον τες· καθαρὸς ἐμφανισθησόμενον τῷ προσώπῳ κυρίου, καὶ
» ἀγγελικαῖς συνισσόμενον ταξεσιν, ὑφ' ὧν ἡ μακαρία τελαι δοξάζεται καὶ μεγα-
» λύνεται, νῦν καὶ εἰς ζεῖς ἀπλάστους αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Ὁρᾷς ὁ αἰπλέ-
» γων, ὅτι ἄγγελοι προπορεύοντο, καὶ τὰς τοῦ ᾅδου δίσου πύλας αὐτῷ ἀνοίγοντες,
πρὸς τίνων ἐκείθεν διδίβαζον μακαριότητα; πῶς ὅλως πλανᾶται αἰπλέγων ζη-
σούτους διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας; ὁ δὲ προμηνυθεὶς θεῖος χρηγόριος ὁ
θεόλογος, ὁ τῆς ὁρισθυτέρας ῥώμης ἀρχιερεύς, ἐν τῷ τετάρτῳ ἐβδόμῳ τῶν θεολό-
γων, ἐν τοῖς προς πιτεσν τὸν ἀρχιθέοκον αὐτῷ ὀπτικείσεσι θεὶ ζύπου, ζιαῦτα
» λέγει. Πέτρος. Ἀ'ρίσκει ὁ λέγης. ἀλλὰ γοῦναι θέλω, ἐαὶ νῦν προς τῆς ὀπολύ-
» ψιως τῶν σωμάτων, ἐν τῷ οὐρανῷ προσδιχθῆναι δύνανται αἱ ψυχαὶ τ δικαίων.
» Γρηγόριος. Ταῦτα, οὔτι θεῖ σαφῶν τῶν δικαίων εἰπεῖν δυνάμεθα, οὔτι πάλιν
» παντελῶς ἀρνήσασθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ δικαίων πνῶν ψυχαί, αἵ πινες ἐκ τῆς ἐπ' οὐρανίου
» βασιλείας, ποσὶ μοναῖς δίδονται. τῆς δὲ ζημίας ταύτης τίνων δικαίων, τί ἕτερον
» δίκτυσιν, εἰ μὴ ὅτι τῆς ὁλοκλήρου δικαιοσύνης, ἐλλειμά τι ποτὲ ἔχον, ἐπεὶ ὅτι τῶν
» τετελειωμένων δικαίων αἱ ψυχαί, διὸ θεὸς ἐνίκα ἐκ τ τῆς σαρκὸς κλεῖθρον ὀξῦ
» θυσιν ἐν ταῖς οὐρανίαις καθέδραις ὑποδέχονται, φανερὸς τερον τ φωτὸς καθίστασιν.
» αὐτὸ γὰρ ἡ ἀλήθεια, δι' ἑαυτῆς μάρτυρα λέγουσα, ὅπου τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσον-
» ται καὶ οἱ ἀετοί· ζυτέον, ὅτι ἔνθα αὐτὸς ὁ λυτρωτὴς ἡμῶν σὺν τῇ σαρκὶ ἣν εἴλα-
βεν ὑπάρχει, ἐκεῖ κἀκεῖσε πάντως συναχθήσονται αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί. καὶ ὁ παῦλος δὲ
ἐπιθύμει ἀναλῦσαι καὶ σὺν χριστῷ εἶναι. ὃς γε σὺν χριστὸν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχειν ὡς
ἀπιστεῖ, οὐδὲ τίνων τ παύλου ψυχῶν, ἐν τῷ οὐρανῷ ὑπάρχειν ἀρνήσεται. αὐτὸς γὰρ
θεὶ τῆς τ σώματος ὀφελήσεως. καὶ τῆς ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πατρίδι καθοικίας λέγει·
οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐαὶ ἡ ὀπίγειος ἡμῶν οἰκία τ σκηνώσις καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐμήλιον ἐκ
θεοῦ ἔχομεν οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οἶδας ἄρα ἢ ἤκουσας
τί φησιν θεῖ ὁ ἅγιος, ὅτι διὸ θεὸς ἐνίκα ἐκ τ βίου τούτου ἀναχωροῦσιν οἱ ἅγιοι, ἤτοι
αἱ τῶν τετελειωμένων δικαίων ψυχαί, ἐν ταῖς οὐρανίαις καθέδραις καὶ μοναῖς καθοι-
κοῦσι; πόθεν οὖν δῆρεν εἰπεῖν ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἐφέσου, ὅτι μόνοι τῆς κοινῆς ἀνα-
στάσεως, οὐκ ὀφείλουσιν ὀπολαβεῖν αἱ τῶν δικαίων ψυχαί; ἴδοι γὰρ αὐτὸν ἄθεμιτον
ὄντα λόγον, μὴ ἐναπτοῦθαι θεσφατῶς οὔτω τοῖς ᾅδου τῆς ἐκκλησίας διδα-
σκάλων εἰρημένοις· μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ αἰπλέγει· ἐν μὲν τῇ ὄπισθεν
αὐτοῦ τῇ πεμφθείσῃ τοῖς ἀπαλαχοῦ γῆς καὶ τῶν νήσων, ἀρνεῖται παντελῶς τὸν τῶν
ἁγίων ὀπόλαυσιν, ἔνθα φησί· Ἃ ἡμεῖς οὔτε τοῖς ἁγίους ὀπολαβεῖν τὸν ἡτοιμασμέ-
νων αὐτοῖς βασιλείαν καὶ τὰ ὀπόρρητα ἀγαθὰ, οὔτε τοῖς ἀμύητοις εἰς τὸν γάρ-
γαρα ἐμπεσεῖν ἢ δὴ φαμέν· ἀλλ' ἐκδέχεσθαι τὸν ἴδιον ἑκατέρου κλῆρον· καὶ δὴ τοῦ-
το καιρὸν ἢ μέλλοντος μὴ τὸν αἰώνα ἢ τὸν κρίσιν. ἐν τούτῳ μὲν ὡς ὁρᾷς, φανε-
ρὸς ἀρνεῖται τὸν ὀπόλαυσιν τῶν ἁγίων· ἐν δὲ τῷ λόγῳ τῷ παρ' αὐτοῦ πεπιθόν-
τι εἰς τὸν μακάριον ἢ ἁγίου πλιοῦ, ὁμολογεῖ δῆ ῥήδιον αὐτοὺς ὀπολαμβάνειν τοὺς

ἁγίους

τ̃ θεοῦ θεωρίας. εἰ τὸν μὲν ὁρᾶσι, τὰ δὲ οὐχ ὁρᾶσιν. ἀλλὰ τοῦτο, οὐδὲ οἱ δαίμονες ἂν φήσαιεν. Τί δὲ ϗ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι θυμῶ, φησὶν, αἰ ἀλύσαι ϗ σωὶ χειρὶ τ̃ ἦ· εἰ οὖν ἐπιθύμει αἰ ἀλύσαι, ὥστε ἦ μ̃ τ̃ χειροῦ· νυῶ δὲ μ̃ τ̃ῶ αἰ ἀλυσιν οὐκ ἴσι μ̃ τ̃ ποθουμένου, λυπῶται ϗ πάσχει, ϗ ψευδὴς ἔλεγεν ὁ θεῖος τ̃ς ἀληθείας κήρυξ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ϗ ἀμφότερα ἄτοπα. εἰ γὰρ θελήσωμεν ἀποδεῖξαι τὰ ἄτοπα ταῦτα δι' συλλογισμ̃, ὅτι διξόμεν τοῖς μὴ ὁμολογοῦσι τ̃ῶ ἀπόλαυσιν τ̃ ἁγίων, χέρσας παίτων αἱρετικῶν, ϗ ἀρνητὰς τ̃ς ἐνσάρκου τ̃ κυρίου οἰκονομίας. ὃς ἐγρήγορε ἀϋπνος, ϗ σαυτὸν ὑπὲρ ϗ θανάτου, ἵνα σωρήσηται τοῖς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένοις δικαίοις δηλονότι, τ̃ῶ ἁγίων δεχομένω ϗ ἀπόλαυσιν. ϗ οὕτω πιστεύομεν ὅτι δέδωκεν αὐτοῖς καὶ δέδωσιν ὁσημέραι, τοῖς εἰλικρινῶς βιοῦσι ϗ δικαίως αὐτ̃ λατρεύουσιν. εἰ δὲ καθ' ὑμᾶς οὐκ ἔδωκεν, οὐδὲ ἐσαρκώθη, ἐπλανήθημεν δοξάζοντες σεσαρκωμένον θεὸν τὸν χειρὸν, ὃς οὐκ ἐσαρκώθη. καὶ οὕτω λοιπὸν ϗ τὸν ἡμέτερον λόγον, δυνάμεθα δεῖξαι ῥᾳδίως ἀρνητὰς αὐτοὺς τ̃ ἐνσάρκου οἰκονομίας τ̃ κυρίου ἡμ̃ ϗ θεοῦ Ἰησοῦ τ̃ σωτ̃ῆρος χειροῦ. Ἐπὶ δὲ παντὸς τ̃ῶ εἰρημένω ζητ̃μεν, ϗ ἐκλόμεθα ἔλκειν ὑμᾶς μ̃ πάσης ἀγάπης, ϗ μὴ σκανδαλίζειν ὑμᾶς τὸ σωτ̃ήριον, φέρε ϗ νυῶ ἀπὸ τ̃ ἁγίων τ̃ ἐκκλησίας διδασκάλων τὸν λόγον πειράσωμεν θεραπευτικώτερον· ϗ τ̃ ἁγίων τὰ εἰρημένα καλῶς ἐν ταύτ̃ τ̃ῇ δόξῃ, εἰς μέσον θεσθ̃μεν· ἵνα γνῶτε θεσφανῶς, ὡς οἱ ἅγιοι πάντες, καθ' ψυχὰς, εἰσὶν ἐν τ̃ῇ δόξῃ τ̃ θεοῦ· ϗ τὸν θεὸν ὁρᾶσιν εἰς θεόσωπον, ϗ δύφραίνονται τούτου τ̃ῇ θεωρίᾳ· ϗ γὰρ οὐκ ἄλλο ἐστὶν ἡ ἀπόλαυσις τ̃ῶ ἁγίων, εἰ μὴ ἡ τ̃ θεοῦ θεωρία. καὶ θεσπέσιον μὲν ἐκεῖνο τὸ ῥ̃μα τ̃ χειροῦ εἰρημένον θεὸς τοὺς ἰδίους ἀποστόλους, εἰς μέσον ἠθέτω. φησὶ γὰρ, Υ̓πάγω ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ϗ ὑμεῖς ἦτε. ϗ πάλιν θεὸς τὸν θεὸν ϗ πατέρα δοξολογούμενος, ἔφη φησί. πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τ̃ῶ δόξαν τ̃ῶ ἐμ̃ῶ, ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με θεὸ καταβολῆς κόσμου. Τί δηλονοῦ βούλεται τὸ εἰρημένον, ϗ γὰρ θεὸς τοῖς μαθηταὶς εἴρηκε τοῦτο· ὅπου ἐγὼ φησι, ϗ ὑμεῖς ἦτε μετ' ἐμοῦ. εἰ οὖν οὐκ εἰσὶ μετ' αὐτ̃, τί ἐρεῖμεν; ἐῶ σε τοῦτο λέγειν. ἐγὼ φοβοῦμαι τὸν θεόν· ϗ δύλαβοῦμαι λέγειν αὐτὸν ψεύδεσθαι, ὅτι ἀληθῆ λέγει μεμάθηκα. εἶτ' αὖθις ὁ τ̃ῶ γλώττης χρυσοῦς ἰωάννης, ἐν τ̃ῷ λόγῳ, οὗ ἡ ἐπιγραφή· ὅτι τοῖς ἁμαρτωλοῖς δεῖ θρηνεῖν· ϗ ὅτι μεγάλως ὠφελοῦσι τοῖς κοιμηθέντας αἱ ἐκ̃ αὐτ̃ λειτουργίαι· ἡ δὲ ἀρχὴ τ̃ λόγου· Ὁ θάνατος ἀδελφοὶ, τ̃ῶ ἀγαθοφόρων ὄρος, τοιάδε φάσκει· Χαίρομεν δὲ ἐπὶ τοῖς δικαίοις, μὴ ζῶσι μόνον, ἀλλὰ ϗ τετελευτηκόσιν. ἐκεῖνοι, οἱ ἁμαρτωλοὶ δηλονότι, ϗ ἐνταῦθα ὄντες, ἐλεεινοὶ πάντων εἰσὶν· ἐπειδὴ θεοκρεύουσιν. οὗτοι, ϗ ἐκεῖ μιζεσάντες, οἱ δίκαιοι δηλαδὴ, μακάριοι. ὅπου θεὸς χειρὸν ἀπῆλθον. οἱ ἁμαρτωλοὶ ὅπου αὖ ὦσιν, πόρρω τ̃ βασιλείας εἰσὶ, ϗ δικαίου ϗ δακρύων ἄξιοι. οἱ δὲ δίκαιοι, αὖ τι ἐνταῦθα, αὖ τ' ἐκεῖ, μ̃ τ̃ βασιλείας εἰσὶ· κἀκεῖ μᾶλλον ἐγγύτερον· ἢ δι' ἰσόπλευρου, ἢ δικ̃ πίστεως, ἀλλὰ θεόσωπον θεὸς θεόσωπον. Καὶ χρηστόερος δὲ ὁ θεολόγος ἐν τ̃ῷ τέλει τ̃ λόγου τ̃ εἰς τὸν ἅγιον κυπριανὸν, φησί· Καὶ τ̃ῶ τ̃ς ἁγίας τριάδος ἔλλαμψιν, ἥς νυῶ ϖδρασάτης ἐσί. Καὶ πλατύτερον ἐν τ̃ῷ εἰς τ̃ ἁγίου ἰωαννικίου χρηστόερος ὁ νύσσης θεὸς τ̃ τοιούτου φάσκει. ὁ δὲ μεγαφερσὴς, εἰς τὸν βίον τ̃ ἁγίου ἰωαννικίου, θεὸς τὸ τέλος τ̃ λόγου, ὅπου δικρῥήδην φησί· ϗ ὁ μὲν θεῖος ἰωαννίκιος, τ̃ῷ πνὶ δὲ μετὰ μὲν θεὸς ὢν ἠγάπα μεταφοιτᾷ, χορεῖς ἀγγέλων ϖδαπομπόμενος· τ̃ῷ σώματι δὲ, σορ̃ῷ κατατίθεται, μεθόδιος δὲ ὁ λαμπρὸν λάμψας βίον ἐν πατριάρχαις,

χαις,

ἀπάρξομαι ἀδελφοί; ἢ πόθεν ἢ καταρχὴν ποιήσομαι; πάντοθεν ὀρῶ τὰς θείας γεγραφὰς καὶ τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας, σαφῶς αὐτὰ πλέοντας τοῖς παρ' ὑμῶν λεγομένοις· ὑμεῖς δὲ, οἶδ' ἀναγκαῖον σωάγετε ὀξ ὧν λέγετε· ἀλλ' ἢ μόνον, ὡς οὔπω μὲν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως γεγομένης, οἱ ἅγιοι οὐκ ἀπόλαυον καὶ οἱ ἀμέρτητοι τὰ κατ' ἀξίαν αὐτοῖς. τοῦτο μὲν ἀδελφοὶ ὡς δοκεῖ τοῖς λογίοις, οὐδὲ μίαν δύναμιν ἔχει. ὅτι δὲ ἀπολαμβάνουσιν οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἀμέρτητοι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶν, διηχθήσεται, ἢ θεῖ διδόντος ἡμῖν λόγου ἐν αὐοίξει ἢ σόμασις. ἀλλ' ἀρχόμθοι, καὶ τάξιν· καὶ τοῦτο ὀφείλομθ τὸν λόγον ὡς ἐν δικαστηρίῳ ποιεῖσθαι· ὅπως ἀναφανῇ τὸ δίκαιμα ξαυτότερον καὶ καθαρώτερον ἢ ἡλίου, ἐξεταζόμθον ἀκριβῶς καὶ πῦσιν τὶ καὶ ἀπόκρισιν. Ἐ ἐρωτῶμ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ, δι' ποίαν αἰτίαν οὐ βούλεσθε τοὺς ἁγίους ἀπολαμβάνειν τὰ νεῦ; εἰ μὲν ὅτι ἡ ἀνάστασις οὐκ ἦλθεν ἔτι· τοῦτο οὐκ αἰτιάζει μὲ τοὺς ἁγίους ἀπολαμβάνειν. πάντοτε γὰρ ὁ θεὸς δίκαιός ἐστι· καὶ νεῦ, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως. εἰ οὖν δίκαιός
» ἐστι, καθὼς καὶ ἐστὶ, γέγραπται γὰρ, δίκαιος κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν, οἱ δὲ ἅγιοι δι' τὸν ὄντως δίκαιον τὰς ψυχὰς παρέδωκαν ἑαυτῶν· ὅπως μὴ ἢ δικαίᾳ θεῦ ἀναπαύσωνται, νεῦ ἔπωσι ὄντως μὴ ἢ δικαίου θεοῦ ᾖ· ἐπεὶ μὴ θάνατον οἱ τοιῦ
» τοι βεβαίως δίκαιοι· καὶ σὺ φάλλεις σεσοδυχόμθος, ἀνάπαυσον αὐτοὺς λέγων ἵν
» θα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται. εἰ δὲ οὐκ ἀναπαύονται μὴ ἢ δικαίου, διστάζεται αὐτῶ ἡ δικαιοσύνη· ὅπερ καὶ σοὶ οὐκ ἀρέσκει. οὐδαμῶς φασι τὰ νεῦ ἀπολαμβάνουσιν οἱ δίκαιοι ἢ τῆς ἀπολαύσεως ὅλως μετέχουσιν· ἀλλ' ἐλπίζουσιν ἐν καιρῷ ἀπολαύσειν· καὶ τούτῳ διΦραίνονται καὶ ἀγαλλιῶσι. τοῦτο δὲ παρόμοιόν ἐστι τοῖς διψῶσι καὶ κα
καυμθόις ὅταν ὀφθαλμοῦνται πηγὴν πνι, τῇ διψῃ φλεγόμθοι καὶ τὸ ὕδωρ ὁρῶντες ἐγγὺς αὐτῆς, καὶ γλιχόμθοι μὲν ἐμπλησθῆναι τοῦ ὕδατος, τοῦ καταψῦξαι τὸν φλεγμόν τε καὶ καύσωνα τὸν ἐν τῷ κόπῳ καὶ τῆς ἀλαπωρείας, ἀορατάς δ' πως κεκαλύμθοι οὐ δύνανται πεῖν· καὶ οὕτω μᾶλλον ἐπκαίονται τῇ θυωρίᾳ τοῦ ὕδατος· καὶ ἡ διψαλύπις μᾶλλον αὔξει, καὶ δι' πῶς ὡς εἰκὸς καταφλέγει. ἀλλὰ τοῦτο ἔτι τὰ ὑπομάζια βρέφη γελάσονται· εἰ τὴ ὑπίδι τοῦ ποτοῦ διΦραίνεται ὁ διψῶν, καὶ τοῦ ὕδατος οὐ μεταλαμβάνῃ. κατ' ἰμὲ δὲ, οὐ μόνον οὐκ διΦραίνεσθαι τοὺς ἁγίους συμπεραίνει ὁ ὑμέτερος λόγος, ἀλλὰ καὶ λυπεῖσθαι καὶ πάθος ὑφίστασθαι ὅτι δὲ τοῦτ' ἀληθὲς, σκεπτέον. τὸ ἄκρον γὰρ ἀγαθὸν, ὡς τοῖς ἁγίοις καὶ θεολόγοις δοκεῖ, ἐστι μόνος ὁ θεός· ἐστι δὲ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις καὶ ἔφεσις καὶ ἐπιθυμία. οἱ μὲν οὖν στερούμθοι τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῆς χαρᾶς ἔ ἀγαλλιάσεως ἀναμφιβόλως στερεῖται. οἱ δὲ ἅγιοι στερούμθοι, καὶ λυποῦνται. εἰ δὲ λυποῦνται, πάχεσι, καὶ τούτῳ οὐδεὶς ἀντερεῖ. ἔστιν οὖν καθ' ὑμᾶς πάσχειν τοὺς ἁγίους. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἄτοπον· ὅπως καὶ νεῦ πάσχοιεν ἐν τῷ σώματι καὶ τῇ ζωῇ τῇ φερεκαίρῳ ταύτῃ, πολλὰ παθόντες, ἵν' ἐκεῖ ἀπαθεῖς μείνωσι καὶ ἀναπαύσωνται. τί δ' ἔτι φασὶν οἱ τῆς ἀληθείας πολέμιοι; ὁμολογοῦμεν ὅτι οἱ ἅγιοι εἰσὶν ἔν πνι τόπῳ καὶ ἀναπαύονται· ἀλλὰ τὰ ἀπόῤῥητα
» ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, οὔπω ἀπόλαυον. ἐν τούτῳ ἔπεισί μοι καὶ σφόδρα γελᾶν· ὅτι τὸν θεὸν καθορᾶσθαι εἰς πρόσωπον αἱ τῶν ἁγίων ψυχαὶ, καὶ παρεστάμθαι τῇ τριάδι, ἔ τρὶ τῷ θεοῦ θρόνῳ ἀμέσως. τ' ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ οὐκ ἀπολαμβάνουσιν ἔτι· ὦ τῆς ἀναιδησίας. ποῖα νομίζετε ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ, τὰ μείζω τῆς τοῦ θεοῦ θυωρίας; ἐννοήσατε τί λέγετε, ὅτι βλασφημία μεγίστη ὄζει. εἰ γὰρ τὸν θεὸν ὁρᾶσθαι εἰς πρόσωπον, ὅπερ ἀδύνατον ἀρτίσαγθ, εἰσὶ δ' ἕτερα ἀγαθὰ ἃ οὐ βλέπουσιν, ἅπερ μείζονα εἰσὶν ἐκείνα τῆς

ἢ θεοῦ

ὥρᾳ ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐν καθάρσει, καὶ μὴ φθάσασιν ἐντεῦθεν ἱκανοποιῆσαι. δριμεῖαι. ἢ ἡ μὲν ἐξουσία δύναται τοῦτο ποιῆσαι, ὁ δὲ τῆς διωσάμενος κύριος οὐ δύναται; ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη εἴρηται καὶ καλῶς καὶ ἱκανῶς κατ' ἐμὲ γνώμην. αὐ καταφιλόνικον δὲ ἀποδεῖξιν, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ ὅσον οἷόν τε συμπεφορῆσθαι λογόμενοι, ταύτῃ ἔφημεν. τὸν δὲ τούτοις μὴ πειθόμενον, οὐδ' ἄν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ καὶ τὸ λέγειν, πᾶσαν διωνθίαν ἄν. σὺ δ' ὀρθόδοξε ἔχῃς ἱκανῶς καὶ τοῦ τέλους κεφαλαίου τὰς ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας, αἷς ἀπὸ τῆς ἱερῶν γεγραφῶν τῆς θεολόγων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας ἀναλιξάμενοι, καὶ τὸ ἡμῶν ἐφικτὸν ἐκπεπονήκαμεν. ἀφ' ὧν ἐδιδάξαμεν φανερῶς ὡς αἱ ψυχαὶ, μεγάλην ὠφέλειαν ἔχουσι μὴ θανάτου. ἐν τούτοις μένει· ἐν τούτοις ἴσθι. ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλως πως, ἢ ὡς οἱ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες διδάσκουσιν.

Τέλος τοῦ τρίτου κεφαλαίου.

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΩ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Περὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἁγίων.

Τὸ δὲ τέταρτον τοῦ ὅρου κεφάλαιον ᾧ ἐγκαλοῦσιν ὡς σφαλερᾷ καὶ ξένῃ τῆς ὀρθῆς δόξης τοῦ. οἱ ἅγιοι δηλαδή εἰσιν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ, καὶ διφραίνονται τούτου τῇ θεωρίᾳ· καὶ τελείως καθὸ ψυχαὶ τῆς θείας ἐκείνης μετέχουσι ἀποκαλύψεως. τινὲς μὲν στέργουσιν ὡς αὐτῶν, δηλονότι τῶν χρισματικῶν· χρισματικοὺς γὰρ ἐγὼ ἐκείνους καλῶ, τοὺς μὴ ἐπομένους τῇ ἱερᾷ συνόδῳ· τινὲς δ' ἀρνοῦνται· καὶ πρὸς μὲν τοὺς ὁμολογοῦντας, οὐδεὶς ἡμῖν λόγος· πρὸς δὲ τοὺς ἐπαπορεῖν τοὺς, ἢ ταναντία φάσκοντας, ἀνάγκη ὀξὺν ἱκανὸν δοῦναι λόγον, καὶ ἡμνημένως ἀποκρίνασθαι· ὅπως καὶ τοῦτο μὴ τῶν ἄλλων ὑστερῇ· καὶ ἵνα οἱ βουλόμενοι τὸ διαφορὰν συνιέναι τοῦ πρόγματος, γνωρίσωσι τὸ ἀληθὲς· γνωρίσαντες δὲ, ἴδωσι τὸν τῶν χρισματικῶν μανίαν· καὶ ὡς μηδένα λόγον ἔχοντες, ἐναπορεῖται τῇ συνόδῳ, καὶ τοῖς ἁγίοις τοῖς πεφανερωμένοις ἀποκαλύψει ταύτην τὴν δόξαν. Κατὰ συνέχειαν τοίνυν τῶν πρότερον εἰρημένων, ἀρχώμεθα καὶ αὖθις μὴ ἀγάπης ἀποκρινάσθαι καὶ πρὸς τοῦτο. εὖ καλῶ σοι ὑμᾶς, νουνεχῶς ἀκούειν τῶν ῥηθησομένων, ὅπως πᾶν μὲν πρόσκομμα τῆς εἰρήνης καλυπτὸν, ἐκ μέσου γένῃ· ἡ δ' ἀλήθεια τὰς ψυχὰς πάντων ἐμφυτευθεῖσα, καρποφορήσῃ καρπὸν εἰρήνης τε καὶ ἀγάπης· παυθῆτε ἢ ἔρις τε καὶ ἡ φιλονεικία, ἀκολουθήσῃ δὲ ἡ ὁμόνοια καὶ ὁ τοῦ θεοῦ ἔρως. πόθεν οὖν ἀπαρ-

κῇ τὸν Θεοφύτιον; ἀλλ' οὗτοι εἰσὶν οὓς λίγομεν μόνους. ἄλλως τε καὶ εἰ οἱ ἁμαρτάνοντες διὰ μόνης ἐξομολογήσεως τῆς ἐν τῇ τέλει τοῦ βίου ἡμερήσιον συλλογισθῶσι, θέλοντα πάντα ὅσα μὴ θανάσιμον ἐκκλησίαν τεμνόμενα ποιεῖν. Δεύτερον ὑπάρχουσιν ὑπαπορούντες ἡμῖν· ὅτι εἰ δεῖ βοηθῆσαι τῇ κοιμηθέντι, καὶ εἰ ἔστιν ὅλως ὠφέλεια οἱ ἔχοντες πρὸς ὠφέλειαν· οἱ δὲ μὴ ἔχοντες, τίς ἂν αὐτῇ προσθέξεται; καὶ πρὸς τοῦτο ταχεῖα ἡ λύσις γεγένηται. ὅτι ἔστιν, δύο τοῖς ὠφελουμένοις ἔχουσιν· ἐνταῦθα τῷ ἐκκλησίαν· ἔστι δὲ ἐκεῖσε τὸ καθαρτήριον πῦρ, ὃ ἡτοίμασται ὀλίγοις μεταποιοῦντας. ἀκριβῶς ἀσύγκριτόν ἐστι, καὶ οὐκ ἴσμεν, ὅτι ἡ τῶν χειρόνων ἐκκλησία, δύναται ἀεὶ ἂν τὴν κοιμηθέντων, καὶ τῶν πάνυ σαββαΐζον μόνως θεὶ τὴν ψυχῶν μείαν ποιεῖται; καὶ ἵνα δὶς ἑαυτοῦ ἄγῃ παρέχειν θεὶ μνήμης ψυχῶν, ἐν τῷ σαββάτῳ τῷ πρὸ τῆς ἀποκρέω φημὶ, καὶ τῷ πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς. τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα ὁμοῦ πάντας συμπαραλάβῃ, καὶ τοὺς μὴ τυχόντας ὑπομελείας ὧδε τὴν οἰκείων αὐτῷ, ἴσως ὡς μὴ ἔχοντων, ἵνα καὶ τοὶ μὴ πάντων κοινῶς τύχωσι ταύτης. Εἶτα τὸ τρίτον καὶ διαφέρειν πρὸς ἕτερον, μᾶλλον γαμελιῶντες καὶ τῷ ὀφρεῖ ὑπαιθρίοι· Ἕστω λίγοντες ὅτι πῦρ καθαίρεται αἱ ψυχαὶ, ἕως τῆς κοινῆς ἀναστάσεως· καὶ ἔστι καιρὸς ἵνα πιεσθῶσι τῆς ὀδύνης καὶ τὴν συναγωγὴν ἐκ διαφόρων τῆς ἐν τῷ ᾅδῃ, ὥσπερ λίγεται· μὴ δὲ τὸ καθαρθῆναι, καὶ τῆς τῆς ἑαυτῶν καθοικίας μέτοχοι γίνονται. ἐν τῇ ἡμέρᾳ δὲ τῆς ἀναλλαγῆς, καὶ τὸν μακάριον παῦλον, διρηθήσονται καὶ ζῶντες· οἱ νῦν οὐ φθάσουσι τοὺς κοιμηθέντας αἰσθανόμενους, ὅτι ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ καὶ ἐν ἀτόμῳ, καὶ οἱ ζῶντες ἀναλλαγήσονται, ἐκ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται· πῶς λοιπὸν καιρὸς ἐν τῇ ῥοπῇ τῷ ὀφθαλμοῦ, πιεσθῆναι καὶ κοπάσαι· πῶς δὲ καὶ λειτουργίαι καὶ ψυχομυσίαι, ἐκ πάλλα, ὅτι ἐφαρμὸς ὁ καιρὸς· καὶ ὁ ἀγὼν τελειῶται· καὶ οἱ στέφανοι δίδονται· καὶ ἕκαστος ἀπολαμβάνει κατ' ὀλίγον. τί οὖν πρὸς ταῦτα ἐρεῖτε ὑμεῖς, οἱ τῷ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου στέργοντες, ἐκ ψυχαίως αὐτῷ κηρύττοντες; οἱ καιροὶ πιθάνοις τοῖς καθαιρομένοις ἐν τῷ ἀιδίῳ ἐκείνῳ ἐκ σκοτεινῷ τόπῳ· τί καὶ πρὸς ταῦτα ἂν εἴπητε; πρὸς τοῦτο οὖν μὴ μακροθυμίας τὴν αἰτίαν χορηγήσατε· ὅτι δίκαιος ὢν ὁ κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἀγαπᾷ, καὶ τῷ τῆς αἰθερίων σωτηρίαν ἀεὶ φροντίζεται. Τοῖς μὲν νῦν ἀποθνήσκουσιν ἐν μετανοίᾳ ἀληθεῖ· ὡς πολλάκις εἴρηται, τῷ καθαρτηρίῳ ὧδε παύεται, καιρὸν δίδοὺς αὐτοῖς τῆς καθάρσεως, ἐκείνῳ καὶ τῷ αἰκαλογίαν τῆς πλημμελημάτων αὐτῷ· τοῖς τὸ τι δὲ, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τῷ σωτηρίαν ἐργάζεται. Θεὸς τὰ μὲν ποινῷ αἰεί κατὰ δόσιν τὸν τῆς αὐτοκρίτου δηλαδὴ πιερασμόν· ὃς καὶ τοὺς ἱερεῖς γεγράφει, μεγάλῳ ὑπέρεται δόσει ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς δούλοις τοῦ θεοῦ· ἡ δ' ὑπομονὴ αὐτῷ σώσει αὐτοὺς, καὶ τὸν λόγον τῆς κυρίου, ὅτι ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται· οἵ τινες δὲ τῷ τέλει τοῦ βίου χρήσονται, δι' ἄλλου τρόπου σώσει αὐτοὺς, ἀμυντήρας δίδοὺς αὐτοῖς τῷ ποινῷ τῆς καθάρσεως πυρὸς ἐν μιᾷ καιρῷ ῥοπῇ, ἢ τοῖς ἐν χρόνοις ἑκατόν. ἐκ ὧδε δίγνωμος χάρις, ἡ ἐξουσία ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ πάσχοντα, δύο τινὰς χρόσεται· ὧν τὸν μὲν καλοκαγαθὸν ἵνα ποιῆσαι ἐν φυλακαῖς, καὶ ἀπολυθῆναι· τὸν δὲ, ποινῇ ἑτέρᾳ δεσμωτήρᾳ τῆς φυλακῆς, ἐν μιᾷ ὥρᾳ δεθῆναι αὐτῷ βασάνους κολαστηρίων δίκῃ, καὶ ἀπολυθῆναι. τίς οὖν ἐν τῷ δύο δεσμωτήραν ὑπέρη ἢ δίκαιον, εἰπέ μοι· ὁ τὸν ἑαυτοῦ ἐν τῇ φυλακῇ ποιήσας, ἢ ὁ τὰς βασάνους λαβὼν ἐν βραχεῖ μορίῳ ὥρας; εὔδηλον ὅτι ὁ δεύτερος. οὕτω καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, καὶ τῇ τοῦ ὀφθαλμοῦ ῥοπῇ. Ὁ γὰρ δυνάμενος κύριος, ὁ πάντα δυνάμενος, καὶ τοῦτο δύνασθαι ποιῆσαι, δίδοὺς τῷ ποινῷ ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ, τοῖς τότε δικαιωθῆσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ

ὥρᾳ

σωθῆναι αὐτὸν, & ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ οὐρανῶν ἀπεσυχθῆναι. & ἄλλο διήγημα φερφίρουσι, λησταῦ τινὸς μὴ δακρύων μᾶλλον τυπτομένου, καὶ δύο διεξόδους ἀνοιξάντος· & ὡς οἱ ἄγγελοι ἐλθόντες, καὶ μηδὲν ἄλλο διέξοδον, ἢ τὰ δακρυα μικροῦ χυθέντα δάκρυα, τῇ δαιμόνων αὐτοὺς ἀποδοῦντων, ὡς οὐδὲν ἀγαθὸν κέκτηται· οἱ ἄγιοι ἄγγελοι τὸ καταβεβρεγμένον χλευάσαντος τοῖς δάκρυσιν, ἐν τῇ πλάστιγγι τῆς ζυγοῦ θέντες, οὕτω κατήχθησαν τοὺς δαίμονας τῆς τοῦ θεοῦ ἐλέει. καὶ τῆς πέρυσι τὸ παρόν διήγημα παρεισάγουσι· καὶ ἄλλα ὅμοια· μὲν σωφρονοῦντες οἱ ἀθέρμονοι, ὅτι ὑπὲρ ἡμῶν ταῦτα εἰσί· καὶ ἡμεῖς οὕτω λέγομεν· ὅτι ἴσασιν ἐκεῖνον, τὸ χυθὲν δάκρυον, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἠλευθέρωσεν· ἵνα αὖ ἐπληρωθῶμεν καὶ ἀμφιβόλως, εἰ μὴ τιὼ μετάνοιαν ἐκείνῳ & τὰ δάκρυα ἐπεδέξατο· ἀλλ' οὐκ εἰς τιὼ βασιλείαν τῆς οὐρανῶν ἀπεσύχθη, εἰ μὴ δῆλον & καθαρτηρίου πυρὸς ἐημίου ἄξιος. οὗτοι εἰσὶν οἱ ἐν τῷ καθαρτηρίῳ καθαιρόμενοι, οἱ θερμιὼ μετάνοιαν δείξαντες, καὶ μὴ σωτηρίου καρδίας ἀπελθόντες· οὐ γὰρ φερσωπολημία ἔνδοξά τῷ θεῷ. ἴσαν οὖν ἀνάγκη ἵνα ὁ τὸν θεὸν ἰδεῖν ἐφιέμενος, τιὼ ψυχιὼ αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἐπανάγῃ, ὃ εἶχε φερ τῆς ἔνδοξοῦς & τῆς καταδίκης ὁ ἀδὰμ ἐν τῷ ἔνδοξότερον, δέχα τοῦτο καὶ κατοίκει αὐτὸν ἀναμίξτους ὤν. δολιεθήσας δὲ καὶ ἠμέρτηκώς, ἐξώσθη ἀπό. οἱ γοῦν βουλόμενοι τὸν ἔνδοξότερον οἰκῆσαι, καθαρθήτωσαν οὗτος, ὡς τι μηδένα ἀσπιλον ἢ μῶμον ἁμάρτιας ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν. ἡ γὰρ ἀρκεῖ μόνη ἡ μετάνοια. εἰ γὰρ ἤρκει, οὐκ ἂν οἱ ζῶντες εἰργάζοντο τοὺς μὴ τιὼ ὀφθαλμοὺς ὁμολογήσαντας τῆς ἀποιχομένους κακόνας· ἀλλ' ὥσπερ ὁμολογουμένοις τοῖς ζῶσιν δέδοται δύναμια δίδοται ὑπὸ τῆς πιδυμητικῶν πατέρων, ὥστε ὑποκαθάραι τὰς δεδημιουργίσας κηλίδας τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ ἵνα κτήσωνται ἀρετιὼ πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς ἐπουρανίου ζωῆς, οὕτω καὶ τοῖς ἐν τῷ τέλει τῆς ζωῆς μετανοοῦσι, καὶ ἐν θερμοῖς δάκρυσιν ἐξομολογουμένοις, καὶ δι' ὧν ἀπελθοῦσιν, δεδόμιον δίδοται τὸ καθάρσιον πῦρ, ἐν ᾧ ὀδυνᾶται καὶ κάεται ἡ ψυχὴ, μεμνημένη ὧν ἐποίησεν ἐν τοῖς αἰσχύνοις μένουσα. σωτήριον δὲ τὸν καιρὸν, καὶ τῆς ὀδύνης ἀπαλλάττει ἡ δίκησις καὶ ἡ φερσφορὰ καὶ ἡ φερσευχὴ ὡς πολλάκις εἴρηται. ὁ δὲ ἀπιστῶν, τοῦτο παρ' ἐμοῦ ἀκουσάτω· πῶς φάλλει μεγάλῃ τῇ φωνῇ· δακρύων καὶ στεναγμῷ τῆς ἐν τῷ ᾅδῃ τὸν δοῦλον σου ἐλευθέρωσον σωτήρ. οἱ ἅγιοι γὰρ, οὔτε στενάζουσιν, οὔτε μᾶλλον δακρύουσιν· ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ ᾅδῃ εἰσίν· οἱ δ' ἀπιστωσμένοι καὶ ἀσεβεῖς, δακρύουσι μὲν ἐν τῷ ᾅδῃ καὶ κολάζονται, ἀλλ' οὐ δεῖ φερὶ ἐκείνων μνήμας ποιεῖν, ὡς εἰδόσιν ὅτι. καὶ τοῦτο πολλάκις ἔφημεν. Ἔστιν τούτοις οἷς λέγομεν· τοὺς ἐν μετανοίᾳ τελευτήσαντας, καὶ μὴ ἱκανοποιήσαντας· οἷς οὐ φαμὲν μὴ τῆς ἀσεβῶν καὶ ἀπιστωσμένων εἶναι ἐν τῷ σκοτεινῷ καὶ ζοφερῷ τῆς κολάσεως τόπῳ, & στενάζειν αὐωφελῆ, καὶ δακρύειν αὐόνητα. ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ δηλαδὴ τῆς καθάρσεως τόπου, ἐν ᾧ μερικῶς ὀδυνῶνται καὶ στενάζουσι πῶς ἐστερήθησαν ἐκόντες τῆς ἀγαθοῦ, καὶ οὐκ ἔτυχον τούτων δι' ὧν μετὰ τιὼ δέλυσιν τῆς σωμάτων. φερὶ ὧν δύναμια λυτρωθῆναι τοῦ σπότους, καὶ λυθῆναι τῆς δεσμῆς, τῆς κατηχόντων αὐτοὺς αἰχμαλώτων, καὶ ἐκβιῶναι τῆς φυλακῆς· καὶ σωφάδομαι τῷ φερφήτῃ μαλαχίᾳ· ὃς φησὶν, ὡς πῦρ ἐν χωνευτηρίῳ, καὶ ὡς πόα πλυνόντων, πλυνεῖ καὶ καθαριεῖ ὁ θεὸς πάς. τὸ δὲ πῦρ ἐκεῖνο τὸ αἰώνιον, οὐ καθαρίζει πάς οὐδὲ πλύνει. εἰ οὖν οἱ ἅγιοι οὐ δέονται πλύσεως, ἢ καθαρισμοῦ, ἄμωμοι γάρ εἰσι· ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐν τῷ ᾅδῃ ὄντες ἀσυνθεῖς καὶ ἀμεταπόητοι ποτὲ πλυθήσονται ἢ καθαρθήσονται, ἀπιστωσμένοι γάρ εἰσι· τίνες ἄρα εἰσὶν οἷς πλυνεῖ καὶ καθαριεῖ ὁ θεὸς

» Βασίλ. Πῶς ἐγκέχυται τοῖς ζηνοις πάθεσιν ἡ ψυχὴ, ὡς ἄγεσθαι τὰ πάθη
» αὐτῆς ἐν τῷ φρονήματος τῆς σαρκὸς ἐκφύμωμα, διέρπει, δι' ἀλλήλων τῷ ῥήμα-
» σιν ἔχοντα, καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ῥηνούμενα. ὡς γὰρ ἡ ἄγεσις πολυχρονώτερόν ἐ-
» στιν ἐν βοτάναις, καὶ οὐδαμοῦ καταλήγει αὐτῆς ἡ ῥίσις, ἀλλ' ἀεὶ τὸ πέρας τῆς
» φυτῆς ῥίσεως, ἀρχὴ τῷ ἰφιξῆς γίνεται, ὡς αὐτὴ καὶ ἡ τῆς ἁμαρτήματων ὅτι φύ-
» σις· αὐτὴ ἑαυτῷ διαδέχεται· καὶ ῥηνᾷ μὲν ἡ πορνεία πορνείαν· ἡ δὲ ἐν τῇ φιλ-
» δεῖ συνήθεια, φιλόδους γίνεται μήτηρ· καὶ ὁ ἐν κλοπαῖς μελετήσας, καταπολμᾷ
» ῥᾳδίως τῷ ἀδικήματος· ἡ γὰρ συνεθισοῦσα ἁμαρτία, ἀφορμὴ ἁμαρτίας γίνεται.
» ἐὰν οὖν γυμνώσωμεν τῷ ἁμαρτίαν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ἐποιήσαμεν αὐτὴν
» ξηρὰν ἄγεσιν· ἀξίαν τῷ καταβρωθῆναι ὑπὸ τοῦ καθαρτικοῦ πυρός· αὖτη δὲ
» καίεται ἐν ταῖς βάσεσι τοῦ θρυμοῦ. καὶ μετ' ὀλίγον· ἐὰν οὖν μὴ γυμνώσωμεν ὡς ἄγρω-
» στις ξηρὰ ἡ ἁμαρτία ἡμῶν, οὐ βρωθήσεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς, οὔτε χαυθήσεται. καὶ
» πάλιν· διὰ θυμὸν ὀργῆς κυρίου, συγκέκαυται ὅλη ἡ γῆ· διέκυσιν, ὅπου τὰ ζώνα
» τοῦ πυρὸς τοῦ κολαστικοῦ ὠδηγήθησαν ἐπὶ διϊρησίᾳ τῆς ψυχῆς· καὶ διὰ καὶ ὁ κύ-
» ριος ὑποφαίνει λέγων· πῦρ ἦλθον βαλεῖν ὅπου τῷ γῇ· καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνή-
» φθη. Περφυρικόν. Καὶ ἔσαι ὁ λαὸς, ὡς ὑπὸ πυρὸς καταπεπαυμένος. Βασίλ.
» Οὐκ ἀφανισμὸν ἀπειλεῖ, ἀλλὰ τῷ κάθαρσιν ὑποφαίνει· κατὰ τὸ εἰρημένον πα-
» ρὰ τοῦ Δανιήλ, ὅτι εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ
» σωθήσεται· οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός. Ἀκούεις τὰ μεγάλου τούτου πατρὸς, πῶς
» ἐκπλεύσεται καὶ Δανιήθεται ἡ κρομία ἐκεῖνα, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι δοκιμάζε-
» ται ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ καθαρίζεται; καὶ ὅτι ἐπ' διϊρησίᾳ τῆς ψυχῆς ὠδηγήθη τὸ ἀ-
» γαθοῦ διαστόου φκονόμηται τὸ κολαστικὸν ἐκεῖνο πῦρ, καὶ ὅτι ἡ ὠδηγησόμενα ἐπὶ-
» σα ὕλη τῆς ἁμαρτίας ἀφανίζεται, καὶ ὡς ἄγεσις ξηρὰ καταλήγει, ἐὰν γυμνω-
» θῇ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως· ἂν δὲ μὴ γυμνωθῇ, οὐ καταβιβρωθήσεται ὑπὸ τοῦ
» καθαρτικοῦ πυρός; καὶ ὅτι οὐκ ἀφανισμὸν ἀπειλεῖ, ἀλλ' ὑποφαίνει τῷ κάθαρ-
» σιν. ταῦτα λέγων ὁ μακάριος ἐστὶ, ἐπάγει τὸ Δανιηλικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν, τὸ, αὐ-
» τὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός· τὸ γὰρ σωθήσεται, σωτηρίαν δηλοῖ κα-
» τὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ οὐκ ἀπώλειαν, ὡς τινες βούλονται. Εἰ οὖν τὰ θεορρη-
» θέντα πάντα, καὶ αἱ ῥήσεις τοῦ μεγάλου βασιλείου φύσει, καὶ τὸ ὠδηγὸ λατίνοις λι-
» θόμβωρ πυργατήριον, ψεῦδος ὄζει· εἰ δ' ἀληθῆ, ὥσπερ καὶ εἰσὶ, καλῶς ὁ ἱερὸς
» θεὸς λόγος καὶ ἀληθῶς· καὶ ἐπαινετῶς οἱ λατῖνοι δοξάζουσι καὶ ὀρθῶς· καὶ ἡ-
» μεῖς δικαίως ἰωάθημεν καὶ ἀναμαρτήτως τῇ τοῦ θεοῦ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ· καὶ κα-
» λῶς ποιοῦμεν καὶ εὐσεβῶς πεφυκότες τῷ ἕνωσιν καὶ τὸν συνδεσμον τῆς εἰ-
» ρήνης καὶ ὁμονοίας. Ἐβουλόμεθα συῶ καὶ ἄλλας μαρτυρίας καὶ ῥήσεις ἀγίων
» πεφανῖναι ταύτη τῇ ὑποθέσει· ἀλλ' ὁ μὲν ζήτοις πειθόμενος, οὐδ' ἄλλοις πει-
» θήσεται, ἀλλ' οὐδ' ὅσις αὐ εἰποιμεν. διὰ τοῦτο ἀρκεῖν ἡγούμεθα τὰ εἰρημέ-
» να· πρὸς διαφερτικοὺς καὶ φιλομαθεῖς ἄνδρας τὸν λόγον ποιούμενοι, καὶ τῷ ἰ-
» δίαν συνήθειαν ὁριζομένους, καὶ τῷ ἀληθείαν ὡς ἐνὸν ἐν ὀλίγοις συνιέντας καὶ
» ἀσπαζομένους προθύμως· καὶ μὴ κατ' ἔριν καὶ φιλονεικίαν μόνον ὅτι αὐ τύχοι
» λέγοντας, ὥσπερ ποιοῦσιν οἱ τῷ ἀληθείαν ἀφειδῶς πως καὶ ἀνυδρῶς διὰ μα-
» χητείαν καὶ ἀμβλύτητα νοὸς διορρίπτοντες. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. πρὸς δὲ
» τὰ ἐπιφερόμενα ὑμῖν, τὸν λόγον τρέψωμεν. Φασὶ γὰρ οἱ ἀντιμαχόμενοι
» τούτοις, πρῶτον ὅτι ἀρκεῖ τῇ αὐθρώπῳ ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς διοδημίας
» αὐτοῦ ἡμέρᾳ, ἡ μετὰ δακρύων μετάνοια, καὶ ἡ θερμὴ ἐξομολόγησις. ὥστε

σωθῆ

καὶ ξύλον καῦσαι οὐ δύναται ὁ πῦρ, οὐδὲ ζημιωθήσεται· τουτέστι θεὸς παρὸν κολασθήσεται· ἢ ὕρτου εἰς ἀξίου ἀφανισμοῦ καρυμβίου καὶ ἀφανιζομένου· αὐτὸς δὲ σωθήσεται· οὕτω δὲ, ὡς διὰ πυρός. εἰ δὲ καὶ οὕτως εἴπῃς, οὐκ ἂν ἁμάρτῃς· ὅτι οὗ πνος τὸ ὕρτον μένει, τουτέστιν ὅς τις ἐπενδύσεται ἀπολύσεται ἁμαρτήματα ἔχων θανάσιμα, μένει τὸ ὕρτον ὡς βαρύ, σιδήρου δίκην, ἢ λίθου, ὅπερ οὐ καταφάγεται δύκολος τὸ πῦρ· καὶ ὅσπερ λήψεται μισθὸν τοῦ ὕρτου αὐτὸς, τὴν αἰώνιον κόλασιν. οὗ δὲ τὸ ὕρτον καταναλώσεται, σωθήσεται αὐτὸς ὡς διὰ πυρός. ὥσπερ καὶ τὸ χρυσίον, ἐπειδὰν μὴ συμμιγῇ ὕλῃ τινὶ ἀλλοτρία τῆς αὐτοῦ φύσεως, κίβδηλον γίνεται, καὶ τῆς θεοπρεπεστάτης λαμπρότητος ἐλαττούμενον, ἀχρειοῦται· δοκιμαζόμενον δὲ διὰ τοῦ πυρός, ἢ καλὸν εὑρίσκεται, ἢ καλὸν εὑρεθὲν καίεται· καὶ ἀφανισμοῦ οὐδαμῶς διδόται· τὸ δὲ χρυσίον πάλιν τὴν θεοπρεπῆ λαμβάνει λαμπρότητα. οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, διὰ τοῦ πυρὸς τῆς καθάρσεως, ἀποβαλοῦσα τὸν ῥύπον, ὑφ' οὗ ἐκ τῆς ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας κατερρυπώθη, πάλιν εἰς τὴν θεοπρεπῆ λαμπρότητα καὶ εὐφροσύνην ἐπανέρχεται. καὶ τούτους μου τοὺς λόγους ἐβεβαιώσῃ ὁ εὐαγγελοφανὴς καὶ ἱερὸς βασιλεύς, ἐν τῇ ἑξηκοστῇ τοῦ μακαρίου θεοφάνους ψαλμῳδίᾳ, ἐν τῷ ῥητῷ τῷ οὕτως ἔχοντι.

Ὅτι ἐκπλυνεῖ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων σιών· καὶ τὸ αἷμα ἱερουσαλὴμ ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῆς, ἐν πνεύματι κρίσεως, καὶ ἐν πνεύματι καύσεως. Τρανῶς τὰ αὐτὰ τῷ ἰωάννῃ, ὁ λόγος θεσπεσιῳδεῖ, φησὶ τοῦ κυρίου λέγοντος, ὅτι αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. φησὶ δὲ αὐτῷ, ὅτι ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ἐπεὶ οὖν ἀμφότερα σωτῆρός ἐστι ὁ κύριος, τό, τε ἐξ ὕδατος εἰς μετάνοιαν, καὶ τὸ ἐκ πνεύματος εἰς ἀναγέννησιν, καὶ ὁ λόγος αἰνίσσεται ἀμφότερα τὰ βαπτίσματα, μή ποτε ζητῇς εἰσὶν ὀφείλοντα τοῦ βαπτίσματος· ὅ, τε τοῦ ῥύπου καθαρισμὸς, καὶ ἡ διὰ τοῦ πνεύματος ἀναγέννησις, καὶ ἡ ἐν τῷ πυρὶ τῆς διακρίσεως βάσανος. ὥστε τὸ μὲν ἐκπλύνειν, θεὸς τὴν ὧδε ἀπόθεσιν τῆς ἁμαρτίας λαμβάνεται· τὸ δὲ, πνεύματι κρίσεως, καὶ πνεύματι καύσεως, θεὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασίαν. δίονται δὲ αἱ μὲν κτῆνοιαι ἁμαρτίαι, οἱονεὶ ῥύπος τῆς οὔσης, τὴν ὀπαφίεσαν τῆς ψυχῆς ἀφανίζουσαν, καὶ τῷ φυσικῷ κάλλει αὐτῆς λυμαινόμενα, τῷ ἐκ τῆς πλύσεως καθαρισμῷ· αἱ δὲ θεοῦ θάνατον ἁμαρτίαι τῷ ἑκουσίως ἐξαμαρτεῖν μὴ τὸ λαβεῖν τὴν ὀπίγνωσιν, αἷμα θεσπεσιῳδοῦνται, δι' ὁμοίωμα δ' ἐκ τῶν καύματος κρίσεως. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐξομολογούμενος, ἐκ πλυθῆναι ἀξιοῖ, καὶ καθαρισθῆναι, καὶ τὴν μὲν αὐομίαν, πλύσεως φησὶ δεῖσθαι· τὴν δὲ ἁμαρτίαν καθαρισμοῦ· λέγων· Ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς αὐομίας μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με. οἱ μὲν πατέρες αὐτῆς οἱ θεῖοι μαθηταὶ τῶν, φησὶ μαθεῖν τὸν λόγον ἡμῶν τοὺς ἀπίστους, οἱονεὶ ῥυπτομένους, τοῦ ἀπὸ τοῦ ὕδατος δίονται καθαρισμοῦ· οἱ δὲ μὴ τὸ λαβεῖν τὴν ζωὴν ὀφειλόμενοι ἑαυτοῖς, ἁμαρτάνοντες, τοῦ ἐκ τοῦ πυρὸς δίονται καθαρισμοῦ. ἴσι δὲ καὶ ἁπλούστερον ἐκλαβεῖν, ὅτι τὰ μὲν ὀφειλόμενα τῷ ἁμαρτημάτων, ῥύπῳ τινὶ ἔοικε· τὰ δὲ διὰ πάθους, ἐκ διαθέσεως τῆς πρὸς τὸ κακὸν τῷ πλημμελοῦντι ἁμαρτανόμενα, αἵματι παρεικάζεται. διὸ ἐκ μέσου τῷ ἡμαρτηκότων, διὰ τῆς τοῦ πνεύματος καύσεως, ἐκκαθαρίζεσθαι τὸ αἷμα λέγεται. Θεοφυλάκτου. Καὶ καυθήσεται ὡς πῦρ ἡ αὐομία. Βασιλείου. Εἰ δέ τινα ἡ ἀπειλὴ δυσεργασίας ἔμφασιν, ὅτι καυθήσεται ἡ αὐομία ὡς πῦρ. ἢ τὸ σωματοειδὲς ὕλην ἐκ τῆς αὐομίας, ἀφανισμῷ οὐδαμῶς δοθῆναι ἐπὶ δυσεργασίᾳ τῷ αὐθρώπων οὐδὲ τοῦ ἀγαθοῦ διατόπου φυτουργοῦ. Θεοφυλάκτου. Καὶ ὡς ἄχυρον ξηρὸν, θερισθήσεται τὸν πυρὸς, καὶ καυθήσεται ἐν τοῖς διάστασι τοῦ δρυμῶ-

ἄξιον ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ διηγήσει ὁ μακάριος οὗτος πατὴρ καὶ διδάσκαλος ἡμῶν διδάσκει τὸ θεῖον, διηγούμενος τὴν τῆς ψυχῆς μὴ θάνατον κάθαρσιν· ἃ δηλῶ τὸ μῆκος ἐνταῦθα μὴ ὑπομένων· ἐκεῖσε δὲ τοὺς βουλομένους ἰδεῖν παραπέμπω. κἂν τις οὐ δαπάνως διάθῃ τὴν βίβλον ἐκείνην, οἶμαι πᾶσης φιλονεικίας καὶ ἔριδος ἑαυτὸν ἀπαλλάξειν· αἱ γὰρ ψυχαὶ ἐξερχόμεναι τοῦδε τοῦ βίου ἀπολεῖς ἐν ἰκανοποιήσει, ἐν κολάσει καὶ πυρὶ καταδικάζονται, οὐ καυσικῷ, ἀλλὰ καθαρτικῷ· καὶ οὐκ αἰωνίῳ, ἀλλὰ πρὸς καιρόν· ὅπως ἐν ἐκείνῃ τῇ μελλούσῃ κολάσει καὶ τῷ πυρὶ ἐκείνῳ καθαρθῶσι τῷ ἀμύρτων αὐτῷ, ὧν οὐκ ἔφθασαν ἐν τῷ παρόντι τελείαν διαθεῖναι τὴν ἰκανοποίησιν. λυσιτελοῦσι δὲ αὐτοῖς, καὶ τῷ δακρύων καὶ στεναγμῷ τῷ ἐν τῷ ᾅδῃ λυθοῦσιν, καὶ σωτήριόν ἐστι τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἐκεῖ ἤμελλον διάγειν καὶ τὸ μέτρον τῷ ἁμύρτων αὐτῷ, αἱ γὰρ αὐτῷ μνείαμαι λειτουργίαι καὶ δεήσεις, καὶ τἆλλα τῆς εὐσεβείας ἔργα, καὶ τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν ὅρον. καὶ ὥσπερ εἴ τις καταδικασθείη ἐν φυλακῇ ποιῆσαι μῆνας ἓξ, ἢ χρόνον, ἢ οὐσίαν δημόσιον οἰκείων τινῶν δικαιωθῆναι, διαχρήσασά τι τὸν καιρὸν, καὶ τῆς φυλακῆς ἐκβαλοῦσα, διάγει ἐν ἀδείᾳ ἐποίησεν. οὕτω καὶ ψυχή τινες καταδικασθῆσαι διὰ τὰς ἁμαρτείας αὐτῷ, ταῖς ἱερῶν δόσεσι, καὶ ταῖς τῷ οἰκείων εὐποιΐαις, τῆς κολάσεως ἐκείνης λυθοῦσιν· καὶ πῶς βασιλείαν αὐτῆς χαρίζεται ὁ δεσπότης καὶ Φιλάνθρωπος θεός. τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος ἰωάννης ὁ δαμασκηνὸς ὡς ἐκ προσώπου τῶ πενθητικότατου ᾄδει δεσπότου. Εἰκὼν εἰμὶ λέγων τῆς ἀῤῥήτου δόξης σου, εἰ καὶ τετραυματισμένον πάθεσι, οἰκτίρησον τὸ σὸν πλάσμα δέσποτα, καὶ καθάρισον τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ, καὶ τὴν πατρίδα μοι παράσχου ἐπουράνιον, καὶ τὴν παλαιὰν ἀνάκλησιν τῶν πολιτῶν μου. Ὁμοίως καὶ εἰς τὸ ἐπὶ κλινικὸν, τῷ σαββάτῳ εἰς τὸν ὄρθρον, τὸ δὲ τρίτον ἦχον εἰς τὴν ἑβδόμην ᾠδὴν τὴν κανόνος τοῦ τριῳδίου, λέγει· Πολλή σου καὶ ἄφατος ἡ φιλανθρωπία, ἀμήτηρος ἄβυσσος ἡ τῆς φιλανθρωπίας σου· πλάσμα τὸν σὸν ἀφίεσι τοῖς μετανοοῦσι θεὸς σὺ δέδου· καὶ τῇ χάριτι τῇ σῇ κάθαρμόν μου τὸν νοῦν ἀπέδειξον. Ἐγὼ οὖν τὸ, καθαίρεσον τῇ φιλανθρωπίᾳ· καὶ τὸ, κάθαρμόν μου τὸν νοῦν ἀπέδειξον; πόθεν ἔνεστι κρίζειν ὁ πενθητικὸς, ἵνα δηλῶ τὸν πυρὸς ἐκεῖνο τῆς καθάρσεως καθαρθῇ· καὶ ἡμεῖς πάλιν, δηλαδὴ τῷ μετανοίαν δεόμεθα; ἀλλ' ἵνα αὐτοὶ κεκαθαρμένοι ἀποδείξῃ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναπαύσεως, τοῦτο δὲ λαβὼν ὁ διδάσκαλος λέγει, ᾠδὴ τῶ μακαρίου παύλου· ἑκάστου τὸ ἔργον, ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· οὗ πάντως τὸ ἔργον μένει ὃ ἐποικοδόμησε, μισθὸν λήψεται. Δυνάμεθα οὖν ἐνοῆσαι τὸ ῥηθὲν καὶ ἡμεῖς κατ' ἐπίνοιαν ἡμετέραν, οὕτως, εἰ καὶ ἄλλοι ἄλλως πως ἐξηγήσαντο, ὅτι εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, τοῦτ' ἔστιν ἄψαυστον τῷ πυρὸς, ὅτι ἐστηθύσε ἡμαρτωλὸν, μισθὸν λήψεται· καὶ τοῦτο ὅτι τὸ τῶν δικαίων ἔργον. δίκαιόν ἐστι καὶ ἡ πυρὸς ἐκείνου· καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς, ὡς ὁ χρυσοῦς ἰωάννης μαρτυρεῖ ἐν τῇ τετάρτῃ ὁμιλίᾳ τῷ κατὰ ματθαῖον ἀγγελίου· λέγει γάρ· Οἱ μὲν ἄμοι, δηλαδὴ τοῦ πυρὸς τοῦ ἡ πάθαμοῦ βασανοῦται· καὶ οὐδεὶς πίστευσε ἀνδρὸς· ἀλλὰ μᾶλλον καὶ φανερὰ φανοῦται. πῶς γὰρ πίστευσαι εἰ ἐστηθύσε ἱκανοποίησαν ἑαυτοὺς τελείως; Οὗτινος δὲ τὸ ἔργον καταφανὲς ἔσται, ζημιωθήσεται· τουτέστιν, ὅς τις ἔχει ὑλαφρὰ καὶ κοῦφα ἁμαρτήματα, καταφανὴς ἔσται μὲν αὐτὰ, ὡς καλάμη καὶ χόρτος· ἐπειδὴ καὶ δύκολος αὐτὰ καταφλέξει τὸ πῦρ. τοῦτο γὰρ αἰνιττόμενος ὁ μακάριος παῦλος ἔλεγε· ὅς τις δὲ ἐποικοδομήσει ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, ξύλα, χόρτον, καλάμην· οἰονεὶ λέγων· ὅς τις αἰ ἀπίλαι ἐστηθύσε ἁμαρτήματα ἔχων συγγενικὰ, ὥσπερ καλάμην καὶ χόρτον

καὶ

λυζωθείη τῶ αἰωνίω ἐκείνω & ἀτελευτήτου πυρός· & οὐ μόνον λυζωθείη τῆς κα-
δίκης, ἀλλὰ κ᾽ δίκης γλήψεται τῆς οὐρανίου καθοικίας. κ᾽ τὸ λοιπὸν, ὡς χρυσὸν ἐν χω "
νευτηρίω ἐδοκίμασεν αὐτούς· κ᾽ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς. "
& εὐδόκησεν ὁ καθάρσιος ταύτης δίδωσιν ὁ αὐτὸς χρηστήριος ἐν τῆ αὐτῆ προφη "
ρηθείσῃ ῥήσει πρὸς τὸν αὐτὸν πάτερα κ᾽ σωήχλαν τὸ αὐτὸ λόγου· φησὶ γὰρ Ὅ θεὸς "
πάτρι τοιούτω τῶν ἀφίλειαν πολλάκις καὶ αὖται αἱ τῆ τεθνεώτων ψυχαὶ, ἄφθη- "
σαν δεήζπῦσαι· καθὼς ὁ προλιχθεὶς φίλιξ ὁ ἐπίσκοπος, εὐδόκησεν ὅπως ἀρισοῦτέ "
ρου, πάντη τῆ ζωῆ διαβιοτάτου, ἀκηκοίναι ἔλεγλο· ὅς τις ἀρισβύτερος ἴσως προ- "
διατὰς ταύτης, ζῶν ὑπῆρχε· κ᾽ ἐν τῆ προαστείῳ τῆς πόλεως Κεντυμκελλῶν κα- "
τώκει· τῆς δὲ ἐκκλησίας & ἀγία ἰωάννα τῆς ἐν τῶ τόπω τῶ λεγομένω Ταυρεά- "
να προέστεφε προϊσαλο· ὁ οὖν αὐτὸς ἀρισβύτερος εἰς τὰ θερμὰ τὰ ὄντα ἐν τῶ "
αὐτῶ τόπω, ὁσάκις ἡ τοῦ σώματος ἰωάγκαζε χρεία, λούεδαι εἰώθει· ἔν τινι δὲ ἡ- "
μέρᾳ ἐκείσε δεῖ τὸ λούσαδαι εἰσελθὼν, εὗρεν ἄνδρα τινὰ ἀγαθείξον, ἔποιμον εἰς "
τὸν αὐτῶ ὑπουργίαν ὅς τις ἐκ τῆ ποδῶν αὐτῶ τὰ ὑποδήματα ἔσυρι· καὶ τὰ ἱμά- "
τια αὐτῶ ὑπεδέξαδο. ἐξερχομένῳ δὲ αὐτῶ ἀπὸ τῆ θερμῆ, τὰ σέβαστα αὐτῶ ὑπε- "
δίδωκι· κ᾽ πᾶσαν ὑπουργίαν μὴ μεγάλης τιμῆς ἐξετέλισεν. ἐν δὲ τῶ πολλάκις "
τοῦτο γθνέσθαι, ὁ αὐτὸς ἀρισβύτερος ἐν μιᾷ εἰς τὰ θερμὰ ἀπερχόμενος, ἐν ἑαυτῶ "
λογιζόμενος εἶπε· τῶ ἀνδρὶ ἐκείνῳ τῶ ὧτω μοι γενοίσιος ἐν τῶ λούεδαι ὑπουργεῖν "
εἰωθότι, οὐκ ὤφειλον κενὸς ὀφθῆναι· ἀλλά τι οὖν δῶρον, βασάσαι χρεία. δύο ὧν "
προσφορὰς λαβὼν, ἐπορεύθη. ἐν τῶ τόπῳ οὖν ἐλθὼν γθμόμενος, αὖθις τὸν αὔθρω "
πον εὗρι· κ᾽ δὲ τὸ εἰωθὸς, ἐν ἅπασι τοῖ λειτουργίαι ἐπετέλισι. λουσαμένου δὲ "
αὐτῶ κ᾽ φορίσαντος, καὶ ἤδη λοιπὸν μέλλοντος ἐξέρχεδαι, ἅπερ μεθ᾽ ἑαυτῶ προσ- "
φορὰς ἐβάσαζι, τῶ ὑπουργήσαντι αὐτῶ αὐδεὶ, δι᾽ λογίας χάριν ἔδωκε. ἔλα- "
βεν ἀγάπης ἕνεκεν ταῦτα αὐτὸν ἠξίωδε. ἐκεῖνος δὲ πεισθεὶς κ᾽ θλιβόμενος, "
ἀπεκρίθη λέγων· ἐμοὶ ταῦτα ἔδοξε τί παρέχλης οὗτ᾽ ὁ ἄρτος, ἄμεμπτος ἔζι· καὶ οὐ φα- "
γεῖν αὐτὸν οὐ δύναμαι, ἐγὼ γὰρ δι᾽ θεωρεῖς, ποτὲ τὸ τόπου κύριος ὑπῆρχον· ἀλλὰ "
δοξά τὰ παίσματά μου, ἐν ταύτῃ κατοδυρόμενος. ἐκεῖ δὲ μοί τὴ ἔλαχεν ἐθέλεις, "
τὸν ἄρτον τοῦτον ὑπὲρ ἐμοῦ τῶ παναγίω ἀνάκτω θεῶ προσένεγκε, καὶ ὑπὲρ τῆ ἀ- "
μέμπτων μου προσόδου. τότε δὲ ὑπακουσθῆναι γίνωσκι, ἐκεῖ ὅτι τῶ λούσαδαι ἐλ- "
θὼν, ἐμὲ ἐνθάδε μὴ εὗρις. ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἀφανὴς γέγονε. κ᾽ ὅς τις αὔθρωπος ἦ "
ναι ἐθεωρεῖτο, ἀφανὴς γθμόμενος, ἐδηλοποιήθη ὕτι πνεῦμα ὑπῆρχεν· ὁ δὲ αὐτὸς "
ἀρισβύτερος, ἑβδομάδα ἡμερῶν ἑαυτὸν ὁλημόνως ἐν δάκρυσιν ὑπὲρ αὐτῶ συνε- "
σφιγξε· σαπειρώδη θυσίαν κᾳδ᾽ ἡμέραν τῶ θεῶ προσκομίζων, μὴ δὲ τοῦτο εἰς "
τὰ θερμὰ ὑποτρέψας, οὐδαμοῦ αὐτὸν & λοιπὸν ἐκεῖσε εὗρεν· Ἐκ τούτου οὖν δῆ "
κυνται πόσον ταῖς ψυχαῖς συμβάλλιται ἡ & ἱερὰς θυσίας προσφορὰ, ὁπόταν τοῦ "
τῶν & αὐτὰ τῆ τεθνεώτων τὰ σπιδύματα, ὧδε τῆ ζώντων αἰτοιῶνται· καὶ δῆλα "
σημεῖον μιμούσιν, ὅτι δι᾽ αὐτῆς & πλαισμάτων λιτεσιῶνται· ποῖ ἡ τῆ ἁμαδῶν "
κ᾽ αἱματῶν κακοήθων νομοθσία, τὸ μὴ ποιεῖν θυσίας ὑπὲρ τῆ κεκοιμημένων; "
ἀλλὰ διδύναι ταῖς ἐν φυλακῆ & οὐ ταῖς ἱερεῦσιν; ὅπου τὸ πνεῦμα & τεθνεῶτος, οὐ "
τῆ ἐν φυλακαῖς φροντίζει, ὥστε τούτοις διδύναι ἐλεημοσύνας. ἀλλὰ θυσίαν προ- "
σενεγκεῖν τῶ θεῶ, τὸ ἱερέως μὴ δακρύσαι ἐδόκει. καλὸν μὲν γὰρ κ᾽ θαύμαστον ἔργον "
δοκεῖ & τὸ διδύναι ἐλεημοσύνας ταῖς ἐν φυλακαῖς, & ἐν ἄλλοις εὐσεβέσιν ἔργοις· "
& οὐδεὶς οὕτω μωρὸς, ὥστε λέγειν τὸ ἐναντίον· κρεῖττον δὲ πάντων, ἡ ἱερὰ θυσία "
ὑπὲρ τῆ κεκοιμημένων προσφερομένη τῶ θεῶ. τούτῳ & ἄλλα ὅμοια & μείζονα

μαι καὶ πολιτεῖαι τῆς κεκοιμημένων· τίνος ἕνεκεν; ἆρα τίνων; καὶ ἀφὲ τί ποιῆσαι; οὐ μὴν γὰρ ἆρα τῆς ἁγίων ἕπηται. φιλόθεος ὁ λόγος· σεσοφανὲς ἡμῖν ἐστιν σοι ὁ ἐλεήμων, καὶ κτίσας πόλεις· χρηστότερος ὁ ἀφὲ λόγος ἐν τῇ βιβλίῳ τῆς ἀφελόγων σοφὸς πάτερα, φησί· τῶν πολεμωμένων ἁγίων αἱ ψυχαὶ, διὰ τὰς νίκας τῆς τῆς σαρκὸς κλείθρων ἐξέλθωσιν, ἐν ταῖς οὐρανίαις καθέδραις ὑποδέχονται, φανερώτεραι δὲ φωτὸς καθεσταμέναι. Εἰ οὖν ἐν ταῖς οὐρανίαις καθέδραις καὶ μὴ δὲ χριστοῦ εἰσιν, οὐ χρεία γὰρ ἐκείνων σεσοφοσμένων, κόλυβα, καὶ θυσίας γὰρ ἀμώμων σεσφίρειν θεῷ· εἰ δὲ ὑπὲρ τῆς ἐν ᾅδου ἢ κατοχμένων ἕπεται αὖ, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἀληθὲς· μᾶλλον δὲ ὑδὲ σὺ τοῦτο φήσεις, εἰ μὴ σφόδρα μανείης· εἰ δὲ μή, καὶ ὁ πλούσιος ἔτυχε αὖ τοιούτου ὕδατος, ἐν τῇ φλογὶ καιόμενος. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. ὥστε γὰρ τῆς μέσον. ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ὁμολογήσεις γίνεσθαι ταῦτα. γὰρ τίνων δέ; γὰρ πιστῶν, γὰρ τῶν μετανοησάντων· γὰρ οὐ πολλάκις εἴπομεν. τίνος ἕνεκεν καὶ ἀφὲ τί; ἵνα ἐξιλεώσῃς τὸ θεῖον γὰρ αὐτῶν· καὶ ὅπερ οὐκ ἴφασαν ἐκεῖνοι ζῶντες ἱκανοποιῆσαι, οὐ γὰρ αὐτῶν αἱ πληρώσῃς. οὗ φησιν ὁ ἐναγὴς, ἀφὲ τοῦτο· ἀλλ' γὰρ τῶν ἱερέων τοῦτο ὑπάρχει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ζῶσιν, ᾖ μεσιτείας καὶ σεσοφοσμένοι λαμβάνοντες. ὦ τῆς μανίας· ὦ τῆς αὐδείας. ἢ οἰκειότερον οἴεσθαι, ὦ τῆς ἀναιδείας καὶ βλασφημίας. ἢ τοῦ θεοῦ ἄσπιλος νύμφη, ἢ μώμου σπαῖς αὐτοῦ ἐκκλησία, ἢ σωοποιοῦμενος καὶ ἀληθινοῦ θεοῦ, καρύτεται πλατεῖα; ἄλλα ἡμῖν δότω τὰ δῶρα χρίλια, τὰ καὶ τῆς ἢ θεοῦ ἐκκλησίας λαλούμενα. οὐ γὰρ ἀφὲ τὸ τοὺς ἱερεῖς ζῆν, ἢ ἐκκλησία σεσοίπαξε τοῦτο γίνεσθαι. τοῦτο γὰρ καὶ νοῆσαι μόνον αὐσεβὲς ὄζει, καὶ λόγου σπουδαῖος· ἀλλὰ σεσὸς ὠφέλειαν τῶν κεκοιμημένων νεκρομαθόντες, ὡς πολλάκις εἴρηται. καὶ οὐ δεῖ πολυλογεῖν. μιᾶς μόνης ἢ δύο μεταθέντα μόρτυρεῖν, αἷς τολμᾶσιν ἐπαμῶσάμενοι· ἐνθοῦτο σεσὸς τὰ σεσπεπόμενα παρ' ὑμῶν ἀποκριθήσομαι, καὶ οὕτω καταπαύσω τὸν λόγον. Γρηγόριος ὁ ἀφὲ λόγος ὁ τῆς ἢ θεοῦ ἐκκλησίας σεσοίπας, ἢ καὶ σεσπερον ἐμφάθλιον, ἐν τῷ σεσμνημονεύθεντι λόγῳ τὸ καὶ βιβλίῳ τῆς ἀφελόγων σεσὸς πάτερα, οὕτω φησίν· Πίστερς. Ἐρωτῶ σε, φησὶ, πάτερ μακαριώτατε, τί λοιπὸν δύνανται τὰς τῆς τελευτόντων ψυχὰς μὴ θάνατον ὠφελῆσαι. Γρηγόριος. Εἰ καὶ τὰ παίσματα πάτρι μὴ θάνατον ἀσυγχώρητα οὐκ εἰσὶ, πολὺ δύνανται τὰς ψυχὰς ἡ ἱερὰ σεσσφορὰ τῆς σωτηριώδους θυσίας βοηθῆσαι. Λέγουσιν ὅτι μὴ θάνατον ὠφελοῦνται αἱ ψυχαί; δεῖ οὖν γνῶναι ποῖαι. αἱ μὲν τῆς ἁγίων, οὐδεὶς αὐ ὑγιὰ ἔχων τὸν νοῦν εἴποι. ἀλλ' οὐδὲ αἱ τῆς ἀπεγνωσμένων· ἔπεσθαι τοῖς ἐν μετανοίᾳ τολμήσασι ταύτην γίνεσθαι τὴν ὠφέλειαν, τὴν καθαρσίν τε καὶ τὴν βοήθειαν. ἡ γὰρ ἀρὰ ἐκ τῆς κίθεσπίου μόνη ἡ ἐξομολόγησις καὶ ἡ μετάνοια, κομίσαι αὐτὴν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς οὐρανῶν, ὡς οἱ ἀμαθεῖς καὶ αὐόητοι πολλάκις ἡμῖν σεσφέρουσιν· ἀλλὰ δεῖ καὶ ἱκανοποιῆσαι θεὸν τῆς ἡμαρτημένων ὁμοῦ καὶ ἡμελημένων· ἡ γὰρ μετάνοια καὶ ἡ θερμὴ ἐξομολόγησις, ἀφορμὴ γίνεται τῆς αἰθερσίου τῆς σεσὸς σωτηρίαν ὁδοῦ· εἰ δὲ φθαθεῖς ἐκδημήσῃ τοῦ βίου καὶ τῆς παρούσης ζωῆς, λύτερσις γίνεται αὐτοῦ τῆς ἀπολυτίτου κολάσεως, μὴ αὐ ὑπέσῃ αἰωνίου καὶ ἀμφισβόλως μὴ μετανοήσας· τῆς ζυφῆς δὲ καὶ τῆς ἀγαλλιάσεως τοῦ φωτὸς οὐ γίνεται κληρονόμος, αὐ μὴ ἱκανῶς ἑαυτὸν καθάρῃ, καὶ ἄξιον ὑποδιέξῃ τῆς κληρονομίας ἐκείνης. ὅθεν ὁ φιλόψυχος καὶ φιλάγαθος κύριος σεσνοεύμενος πάντων τὴν σωτηρίαν, καὶ θέλων πάντας σωθῆναι, μεταποίησεν τοῦ αἰθερσίου ὁλοψύχως ἐφ' οἷς ἑαυτῷ συνοίσει παίσμασι, καὶ μὴ φθάσαντι ἱκανοποιῆσαι ἐν τῷ παρόντι, τὴν ἀφὲ καθάρσεως αὐτοῦ δίδωσι τιμωρίαν· ἵνα ἀφὲ τῆς σεσκαίρου ἐκείνου καὶ καθαρτικοῦ πυρὸς καθαρθεὶς ἐλθὼν

τὸ δοξάσαι τινὰ τῆ πίστει καθόλου ἢ ἀποδεῖξαι· ἀλλὰ πιστεύοντες λίαν ὠφέλιμον ἔσῃ, μὴ παυσώμεθα εἰς μείζονα ποιεῖν ἀδελφοὺς ὑπὲρ τῆ κοιμωμένων· διότι μεγάλην λύσιν καὶ βοήθειαν ἔχουσιν, ἡμεῖς ὑποκρεωστοῦντες αὐτοῖς δῆλα ἐποιήσαμεν ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων, καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης διδασκαλίας. ἐκ τούτου οὖν, εἰ οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ διδάσκαλοι σπουδάζουσιν ἡμᾶς εἰς τοῖς αὐτῆ δῆλα τάξιν ἵνα θῶμεν· Ε ἀπολείπωμεν τὰ τῆ κοιμωμένων, ἐν ψαλμοῖς δὲ ἐν προσόχαῖς, δῆλα δὴ τὰ τελῶν ἡμερῶν ἐγκαθίστα· καὶ ἵνα τὰ εἰς ὑπόμνησιν τῆ παρόντων καὶ τῆ κεκοιμημένων· παραπέμπωμεν τῷ παλαιῷ τύπῳ· μωσῆς γὰρ ὁ λαὸς οὔτως ἐπένθησεν· καὶ ἐνιαύσια ὑπὲρ μνήμης αὐτῆ. καὶ διδοῦσι ἐκ τῆ ὑπαρχόντων αὐτῆ εἰς πένησιν, εἰς ἀπάμνησιν αὐτῆ. ταῦτα μὲν οὖν διὰ δισταζῶν λέγομεν. οὖν δὲ ἀστειῶν, ἐὰν καὶ τὰ τῆ κοσμικῆ δόξης πένησιν, οὐδὲν ἐνίσχυε αὐτόν· ὦ γὰρ οὖν ἔχει θεὸν ἐν τῷ θεῖον, δηλονοτι καὶ μετανοεῖτε· οὐ γὰρ ὄζει ἀδικία οὐδὲ τῆ θεῆ, δίκαιος γὰρ κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε· καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἔργα αὐτῆ· καὶ οὐ λυτρώσεται ἕκαστον καὶ τὰ ἔργα αὐτῆ. Α κούσας τῆ ἱερῶν λογίων· πῶς ὁμοθετοῦσι προσάγειν θυσίας τε καὶ δόσεις ὑπὲρ τῆ πιστῶς κοιμηθέντων, τοῦτο δεῖν ἡ πολλάκις ἔφημεν ὑπὲρ τῆ μετανοησάντων μὴ ἐστοῦσθαι μὴ καὶ διαφεῖς καὶ σωτηρίους μηδὲν καρδίας, μὴ φθασάντων δὲ τελεσθῆναι τοὺς δεδέντας αὐτοῖς κανόνας· ὑπὲρ τούτων δυνάμεθα μεγαστάνειν· ὑπὲρ τούτων ἐξιλεούμεθα τὸ θεῖον, καὶ ὠφέλειαν καλοῦμεν καὶ δίδομεθα. ὅθεν αὐτοῖς δίδοται ἄνεσις καὶ ὠφέλεια. καὶ τοῦτο ἔστιν ὅπερ ἡ θεοῦ ἐκκλησία ἐπὶ τῆ ἑαυτῆς ὁρᾷ καλεῖ καθαρτήριον· ἐν ᾧ καθαίρονται μὴ θάνατον αἱ ψυχαὶ δῆλα τῆς ζώντων πιστῶν ὑποκρεωστοῦντες, προσδυχὰς ἐ δόσεων συμπαθῶς ὑπὲρ αὐτῆ γινομένων. δ ὑπὲρ τῆ ἀγίων, οὐδὲν δὲ φρονῶν ἐντολῆ, οὐδὲ ὑπὲρ τῆ ἀστειῶν, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ τῆ ἀμετανοήτων χειρίστων. ταυτὸ γὰρ πάσχουσι ἀμύρτωλοὶ καὶ ἀμετανόητοι χειρίστοι, ὃ πάσχουσι ἐ αὐτοὶ οἱ μὴ γεύσαντες τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἡσυχῇ χρείσον· καὶ ἔτι πολλῷ χεῖρον οὗτοι ἐκείνων. ὁ γὰρ μὴ γνοὺς, φησὶ τὸ διαγγέλιον, τὸ θέλημα ἐ κυρίε αὐτῆ, πεισθεὶς δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγα· ὁ δὲ γνοὺς τὸ θέλημα ἐ κυρίε αὐτῆ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτῆ, δαρήσεται πολλαί. ὑπὲρ τούτων γὰρ εἰ ἠκούσας τῆ ἱερῶν λογίων λεγόντων ὅτι, τὸ, ταυτὰ ἐμοὶ, ὑπὲρ δυσεβῶν λέγομεν· τοῦτοι μετανοησάντων· ὦ δὲ ἀστειῶν οὐδὲ εἰ τὰ ἐ κοσμικῆ δόσεις ὑπὲρ αὐτῆ, ὠφελήσεις αὐτούς. τὸ αὐτὸ καὶ ὁ τῶν γλώττων χρυσοῦ ἰωάννης· Οὐδὲν φησιν, ἐστὶν ὅτι μὴ δῆλον σάμβως τὰ ἀμύρτήματα αὐτῆ, ἀπολθὼν ἐκεῖ, δυνήσεται τοὺς ὧδε τούτους δὲ θύτας δῆφυγεῖν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῆ δισμωτηρίων τούτων μὴ τῆ ἀλύσεων φερόντες ἐξέρχονται ὧδε τὸ δικαστήριον, οὕτως καὶ αἱ ψυχαὶ πᾶσαι, ὅταν ἐκεῖθεν ἀπέλθωσιν ἀμετανόητοι, τοὺς ποικίλους φέρουσι σήφος τῆ ἀμύρτημάτων, ὧδε τὸ φοβερὸν ἐκεῖ ἄγονται κῆμα. Ὁ ρᾶς καὶ ἐνταῦθα, πῶς αἱ αὐτιμοι τῆ ἐντεῦθεν ἀποδημοῦσαι ψυχαὶ, οὐκ ἔχουσι βοήθειαν μὴ θάνατον· ἀλλ' οὕτως καθὼς ἐξέρχονται, τοιοῦτοι μὴ τῆ φορτίων τῆ ἁμύρτημάτων ὧδε τὸ φοβερὸν ἄγονται κῆμα. αἱ δὲ μετανοήσασαι, ἐ θερμοῖς ζοῖς δάκρυσι τὸν θεὸν ἐξιλεώσασαι, μεγάλην βοηθοῦνται ἐκεῖ τῆ ὑπὲρ αὐτῆ γινομένων ἱερῶν θυσιῶν τε καὶ τελετῆ. οὗ φησιν ὁ ζοῖς ἡσυχίου λογίοις ὑπόμνος· οὐδεμία ὠφέλεια ὧδε τοῖς κατοιχομένοις οὐδὲ βοήθεια· ἐκεῖ τοῦτο γὰρ ἐ ἤρνησαν τοὺς τούτου μαθήμας· εἰ δέ ἐσιν, ἡμεῖς αὐτὸ φασὶ τῇ δυσλογχρίᾳ ἐ θεοῦ. ἡμεῖς δὲ φαμὲν αὐτοῖς ἐρῶμεν· τί δηλονοῦ βούλονται τὰ παραπαίσια; εἴ τι κῆ πᾶν σάββατον μείων· εἴ τι φοσφορεῖ, καὶ κατ' ἔτος μνήμην τῶν

μαι καὶ

καὶ δέχε τὴν δίκην τῆς ἱερίων μου, συγχωρῶμεν δίδωμι τῷ ἀνδρί σου. τότε καὶ τῆς ὑπηρέτης ἔφη, λύσατε αὐτὸν & δότε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ. ὁμοίως & ὁ ἱερεὺς πατριάρχης χαίλας πάντων τῆς αἱρετικῶν τὰ ὀνόματα, καὶ ἀπὸ τ θεοφίλου. ἔδηκεν ὑπὸ κάτω τῆς ἁγίας ζαπτζης· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἐν ᾗ ἡ βασιλὶς τὴν ὑπασίαν ἐώρακεν, ὁρᾷ καὶ αὐτὸς θεῖον ἄγγελον, τὸν μέγαν εἰσιόντα ναόν· καὶ φησὶ αὐτὸν ἔφη, ὦ δέσποτα, εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ συγχώρησις ἔτυχε θεόφιλος. ἔξυπνος οὖν γεγόμενος, τὴν ἱερατικὴν ἔρριζαν καταλαμβάνει· καὶ ἀναλεξάμενος τὸν τοῦ μικροῦ γεγραφότα χάρτην, εὗρεν, ὦ θεοῦ κεκμήκατον, τὸ τῦ θεοφίλου ὄνομα ἀπηλειμμένον θεόθεν. ἀπὸ τούτου οὖν τῦ λόγου, τὸ φρονεῖν τῦ καθαρτηρίου δόγμα διαρρήδην ἐμφαίνεται· ὅτι εἰ μὲν ἅγιος, οὐκ ἂν δεδεμένος καὶ ὡς κατάδικος ἐπορεύετο· εἰ δὲ πάντηλῶς ἀπηγωνισμένος καὶ μετανοίας καρπὸς οὐκ ἐκαρδήσειν, οὐκ ἂν ἔτυχε συγχωρήσεως. ὥστε τῆς μέσης μερίδος τυχὸν, & ἐν μετανοίᾳ διορθῆς, ἀφιλήθη δέχεται τῆς τῦ θεοφόρου καὶ ἁγίου ἀνδρὸς δεήσεως. φέρε δὲ τῦ ἀπηγωνισμένου, εἰ καὶ κόσμον ὅλον δώσῃς ὡς πολλάκις εἴρηται, οὐ βοηθήσῃς αὐτῷ οὐδ' ὅλως. ὥρτως ἐν τούτῳ ὁ θεσμοφυλακὴς ἱερὸς ἰωάννης ὁ δαμασκηνὸς, ἐν τῷ θεσμοφυλακίῳ λόγῳ· ἴδε φησὶν· Ὁ δ' αὖ γε βίον πονηρὸν κεκτημένος συμπεφυρμένον ὅλον ἐν ταῖς ἀναίθαις καὶ πλήρης πέλων ὑλῶν τ ἀκαθάρτων, ὃς μηδέποτε σωφρόνως δέξει, ἀλλ' ἀθλίως ὁμοῦ καὶ ἀδελφόρως τῆς τῦ ἡδονῶν ἐκείνῃ δυσωδίας, θεράπων ἁπάσας τὰς τ σαρκὸς ὀρέξεις, & μηδὲν ὅλως θεῖ ψυχῆς φροντίζων, ἔχων τὸ τὸ φρόνημα σαρκικὸν ἅπαν, εἶθ' οὕτως φθαθεὶς ἐκ δημίσῃ τὸ βίου, τοῦτο πάντηλῶς μὴ δεῖται ὀρίξεως χεῖρος· ἀλλ' οὕτω παῦτα τὰ κατ' αὐτὸν δέχεται χθόσιται, ὡς μήτε ὑπὸ συνόδου, μήτε κύρου, μήτε ἀδελφῶν, μήτε συγγενῶν, μήτε φίλων δεήσεως τυχεῖν· ὅπ μηδὲ ἴχῃ θεὸς ἐν μέτρῳ τῦτον. Ὁρᾶς πῶς φησὶν ὁ ἅγιος ὅτι, ὅτι θεῖ τῆς τοιούτων μαζιάζεις ὁ δεόμενος ἔτι οὐκ ἴχῃ ὁ θεὸς αὐτὸν ἐν μέτρῳ. θεῖ τοῦτον γέγραπται, μὴ ἔστιν ἐν τῇ ἅδῃ μετάνοια· καὶ τὰ λοιπά. θεῖ δὲ τῆς μέσων τυτέσιν τῆς ἐν μεζονοίᾳ τολδυτσάντων, καὶ μάλα δεήσεως τὸ φρόνημα, καὶ ὄντως ὠφέλιμον. οὐ διεδεμένων οὖν ἀφορμὰς & φροφάσεις, τὸ ζῶντα πνὰ μὴ ποιεῖν ὑφημερεύσας, ἀλλὰ φυλάττειν αὐτὰς μὴ θανάσιμον· ἄτοπον γὰρ τῦτο καὶ δεινόν, καὶ τῆς θείας νομοθεσίας ἀλλότριον· ἀλλὰ καὶ λίαν καὶ θαίρεσιν καὶ εἰς ἅπαν διωφέλιμον, τὸ πάντα ἀνθρώπον, θεοσεβῆ καὶ φιλόχριστον εἶναι· καὶ καθαίρειν ἑαυτὸν διὰ ἁγαθοεργίας πάντοίας, ἀπηχθέμενον πάσης ἀκαθαρσίας· ἐχόμενον δὲ τῆς τῦ θεοῦ φανερῶν φροσταμάτων, ὡς αὖ φησὶ τὸ τέλος ἐπιπλακεῖς, μὴ παῤῥησίας λέξῃ φησὶ τὸν διαπότην· ἐντίμη ἡ κλησία μου· καὶ οὕτως ἡδέως φρονεῖ πάντησι τοῖς ἀναιδέσιοις δείκτας ἀγγέλους. ἀλλὰ τῦτο μὲν ὀλίγοι ποιοῦσι, & ὀλιγάκις, καὶ τὸν τῦ διαπότου λόγον· ὅπ ὀλίγοι φησὶν οἱ σωζόμενοι. τῦτο λοιπὸν δέχεται μένοι, ὅπ ἐρχῶδες λίαν πνὰ διορθῶναι τὰς φρένας μερίδος, ἐξ ἀνάγκης ἐπάγομεν τῷ δευτέρᾳ, ἀποστολικοῖς τε καὶ πατερικοῖς ἐπόμενοι ῥήμασιν. ἐπειδὴ ὄντως οἱ καθοιχόμενοι, τῇ τῦ θεοῦ ἀγαθότητι ὠφελοῦνται· καὶ ἡ Φιλαδελφία ἐπαυξάνεται· καὶ ἡ τῆς αἱρέσεως ὕβρις βεβαροῦται· & ἡ φρὸς τοὺς θείους ναοὺς σπουδὴ θερμοτέρως πληθύνεται, & ἡ φρὸς τοὺς πένητας διάθεσις πλατύνεται. ἴδε καὶ πόσους τρόπους τὸ φρόνημα δέκαρδές καὶ ὠφέλιμον· καὶ ἐν πέντε τρόποις ἡ τῆς καθοιχομένων ὠφέλεια, ἀφορμὴ γίνεται τῆς τῦ ἁπάντων καταλλαγῆς. τῦτο οἱ μὲν θέλοντες, μηδὲ τάρροντες, τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν αἱαιροῦσιν· παύουσι καὶ τὰς τῦ νεκρῶν λειτουργίας, ὥστε μὴ γίνεσθαι· οἷς τινες οὐκ εἰς μάτην ἔδοξε τῦ διδασκάλου ὑπονοῆσαι, ἀλλὰ μὴ γένοιτο τῦ-

& δο-

λαβὼν, δεῦτε ἰχρημάτισε, καὶ θανάτου ἠγόρασε; μὴ δι' αὐτοὺς τὰ γένεια καὶ τοὺς στεφάνους ἐτίμησεν; μὴ τοῖς ἀγγέλοις ἐρεῖ, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε βασιλείαν; οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν· οὐδεὶς ὄζων οὕτως αἰσθήσεως ὥστε εἰπεῖν· ἀλλὰ δεῖ τὸν ἄνθρωπον πάντα εἰργάσθαι. δεῖ τοῦτο καὶ πάντας θέλει σωθῆναι. τίς γάρ ὅστις οὐχ ἡμῶν, ὃς ποιήσας ἄρτον καὶ κρέα σας τοῖς φίλοις αὐτοῦ, οὐ θέλει πάντας ἐλθεῖν, καὶ τὴν αὐτοῦ καλῶν ἀπολαῦσαι; ἢ δεῖ τι ἐκπίασαι ποιήσας τὴν παρουσίαν, ἀλλ' ἢ δεῖ εἶναι φίλους αὐτοῦ; αὐ δὲ μὴ πάντες, ἢ τὶς, ἔλθωσι, πολλὴν ὁ φίλος τὴν ἀγανάκτησιν κακτήσατο. εἰ οὖν ἐν ἡμῖν τοῖς θεσπεσίοις ταῦτα, πολλῷ μᾶλλον ὅτι τῷ σπαραγάθου καὶ πανοικτίρμονος πλουσιοδώρου τὸ καὶ ἀφθονοπαρέχου καὶ ἐλεήμονος θεοῦ νομίσῃ τις αὖ· ὃς θέλει πάντας σωθῆναι, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπολαύσει θείας δωρεσμίας καὶ τρυφῆς. τοῦτο, οὖν σκοπείτω πᾶς τις, ὅτι οὐ θεῖ πάντων λιγομένων τοῦ κεκοιμημένων ταῦτα πεισθῆναι, ὡς πολλάκις εἴρηται· καὶ νῦν πλειότερον. θεῖ γὰρ ἀγίων οὐκ ἔστι χρεία· θεῖ γὰρ ἀπελπισμένων τὸ καὶ ἀπεγνωσμένων, οὐκ ὠφέλιμον· ἔπειτα γὰρ ἐκείνων γὰρ μὴ φθασάντων ἱκανοποιῆσαι. ὥσπερ ἔκαστος γὰρ ἀνθρώπων, ὁ μικρὰν ἀρετὴν ζήλῳ κτησάμενος, μὴ πυθανῶς δὲ ταύτην ἀρτισάμενος· ἀλλὰ βουληθεὶς μόνῃ, μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο, ἢ ῥᾳθυμίας ἢ ἀνανδρείας ἕνεκα, ἢ τῆς ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς, ἀπαγεῖς δὲ παρ' ἐλπίδα, ζοῦτον οὐκ ἐπληρώσατο ὁ δίκαιος κριτὴς καὶ δίκαιος· ἀλλ' ἤγειρεν αὐτὸν μετὰ θάνατον τοὺς οἰκείους· καὶ ζοῦτον ταῖς γνώμαις ἐδωκεν· καὶ ταῖς καρδίαις ἐλπίσι· καὶ τὰς ψυχὰς ὑπεκάμψει θεὸς ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν ζοῦτον· καὶ ἀπόδουσι κινηθέντες θεόθεν, καὶ ἁψαμένου ζοῦ δικαίου τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἀναπληρώσουσι ζοῦ οἰκοδομήματα· ὥσπερ ὅτι πολλῶν γέγονε. καὶ ζούτου μάρτυς, τερτιανὸς ὁ βασιλεύς· καὶ θεόφιλος ὁ εἰκονομάχος· ὧν τὸν μὲν, ἔσωσεν ἡ τοῦ μακαρίου χρηστοῦ τοῦ δεκάλογου πάπα ῥώμης δέησις· τὸν δὲ, τὴν θεοφόρον καὶ ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ τῆς βασιλίσσης. οὐ γὰρ ἂν ποτε οὗτοι ἐσώθησαν, μὴ καὶ αὐτοὶ πρὸ ἀρετῆς ἔχοντες, ἵνα ἡ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνη οὐκ ἠθέλησεν ἀπολέσθαι· ἢ εἰ μὴ ἀρετῆς ἀλλ' ἐξομολογήσεώς γε. οὐ γὰρ ἂν ἴσχυσεν ἡ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ἐκείνων δέησις καὶ ἡ τῆς βασιλίσσης σπουδὴ ὑπὲρ θεοφίλου, εἰ μὴ ἐκεῖνος θεῖτο ἑαυτὸν ὁμολόγησε τὸ οἰκεῖον πλῆσμα, καλὸν εἶναι φήσας τὰς ἁγίας εἰκόνας τιμᾶσθαι καὶ σέβεσθαι· ἵνα γὰρ ἐκάρησε ὁ αὐτὸς σφόδρα, δεῖ δὲ τὸ νοσεῖν τὴν τῶν εἰκονομάχων αἵρεσιν, οἷς ἡ κατ' αὐτὸν ἰσορεία δηλοῖ, τὸ σῶμα αὐτοῦ ὑπὲρ λιαν αἰθῶσθαι, ὥστε τὰ ἔγκαυστα αὐτοῦ φαίνεσθαι, εἶτα καὶ ἵνα φύγῃ δίκας τὴν τῶν σεβασμίων εἰκόνων θεομαχίαν ἁγίαν εἶναι, ὡς ἐπιλάβετο ἐγκολπίου τινὸς τὴν παρεστῶσαν, δηλαδὴ καὶ θεόφιλον· καὶ μετ' ὀλίγον ἁρπαγεὶς, θεὸς τὰ ἐκεῖθεν δικαιωτήρια κατηρίφη· ὑπὲρ οὗ δήπουθεν ἐκτενεῖς ἠμύνθημεν ὑπὲρ τὴν θεοφόρον καὶ ἁγίων ἐκείνων ἀνδρῶν, καὶ αὐτῆς τῆς βασιλίσσης, συγχώρησις αὐτοῦ δίδοται. ἡ γὰρ βασίλισσα κατεῖδε ἐν ὀνείρῳ τὸν θεόφιλον διδυμῶν, συρόμενον ὑπὸ πλήθους ἀπίστων, θεομαχούμενον καὶ ἐπομένου· καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, διάφορα κολαστηρίων ὄργανα φιλόθυμα· ἢ τις ἔδοξεν ἀκολουθεῖν τοῖς ἀπάγουσιν, ἕως οὗ ἐλθόντες θεός τινα κριτὴν φοβερὸν, ἔστησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὸν θεόφιλον· θεσπεσιοῦσα οὖν εἰς τοὺς πόδας τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου κριτοῦ ἡ βασίλισσα, ἐκτενῶς ἱκετεύει σὺν δάκρυσιν, ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. θεὸς ἦν ὁ φοβερὸς ἔφη κριτὴς, ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· δεῖ σε,

ὠφίλειαν. ποῦ εἰσὶν οἱ λίγοντες μὴ δεῖ κάθαρσιν ψυχῶν μὴ θάνατον; ἰδοὺ χρυσόσωμος φάσκει, οὐκ ἔχουσιν αἰτιᾶσθαι. ἀλλὰ καὶ ὁ πάνσοφος αὖθις; νυνὶ μὲν γὰρ ἔφησι ζῶντες οἱονεὶ μαχόμενος φησίν· Οὐδὲν ἀλογίστως οὐδὲ ἀκερδῶς, ὑπὸ τοῦ θεοῦ κηρύκων καὶ μαθητῶν διδάσκεσθαι· ἀλλὰ τὸ φρόνημα παίτως ἀποφιλὲς καὶ θαύμιον· τὸ μὴ μέλλειν δηλονότι πιστεύειν δεῖ τῆς θείας καὶ παμφαοῦς μυσταγωγίας, μὴ ἐν ὀρθῇ πίστει κεκοιμημένων. Ἀκούεις καὶ τούτου, ὅτι οὐδὲν πιστεῖ ἡ ἐκκλησία χρεὶς λόγου; ἀλλὰ πάντα μὴ λόγου. Καὶ διὰ διδάσκαλος τῆς ἱερᾶς διατρόλων· καὶ τὸ πιστεῖν μείζων ἐστὶ τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας, λίαν ὄζιν ἀποφιλὲς καὶ ταῖς θεοῦ ἀρίστου· θέλει γὰρ πάντων τέλειον σωτηρίαν ὁ φιλόψυχος καὶ φιλάγαθος καὶ παντοκράτωρ θεός. τὸ γὰρ εἰπεῖν τὸν Θεσβίτην, ὅτι σὺ διαδιδοὺς ἱκέτευε καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ θαρσεῖ πᾶς τις δέεσθαι· καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα, θεῖ τῆς παρουσίας παίτως ἔτυχεν, καὶ τῆς τότε φερούσης διαφάσεως ἔρηται, καὶ τῆς τοῦ κόσμου τοῦδε συμπερατώσεως. τότε γὰρ ὅλως βοηθείας οὐκ ἔτι καιρός· ἀλλὰ πᾶσα ἀποκάλυψις ἄφαντος. τῆς παντηγύρεως γὰρ διαλυθείσης, οὐκ ἔτι θεάματος ἐμπόρευμα. ποῦ γὰρ οἱ πάντες τότε ποῦ λειτουργίαι· ποῦ ψαλμῳδίαι ποῦ διδασκαλίαι, διὰ τοῦ τῆς ὥρας ἐκείνης, ἀλλήλοις βλασφημήσωμεν· καὶ τῷ φιλαδέλφῳ καὶ φιλανθρώπῳ καὶ φιλοψύχῳ χριστῷ τῷ θεῷ, τὰ τῆς φιλαδελφίας προσοίσωμεν· δίκαιον γὰρ ἐν μέλει· θέλει μὲν αὐτὸς ὡς φιλανθρωπος ἡμᾶς αἰτῆσαι· αὐτὸς δὲ οἶδε δοτὴρ ἄφθονος, δοτὸν μὲν ἐκείνῳ τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήσωμεν· καὶ τότε ἡμῖν ὁλικῶς βλασφήσεται, οὐχ ὅταν τὸν μόναν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ψυχῆς ἀγωνίζηται, ἀλλ' ὅταν καὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως τοῦτο προθύμως ἐργάζηται. τί δὲ καὶ κατὰ τὸν μακάριον ἰσραὴλ δηλοῖ ὅταν τὸ ξηρὸν κρανίον ἐπροφήτευσε ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, εἰ ἀμφιάνουν; ὅταν τις ὑπὲρ αὐτῶν προσεύχηται· οὐκ ἀπολογήσῃ τὸ ξηρὸν ὀστοῦν, ὅτι μεγάλην αἴτησιν ἐπαισχυνῆ ἔχουσι, ὅταν ὑπὲρ αὐτῶν μεγάλα γίνηται; ἔτι δὲ καὶ ἐν τοῖς τῆς ἁγίας γραφῆς βίοις συν πολλοῖς ἄλλοις, καὶ τοῦτο δείγμα. Τίς δὲ διαφέρει ἐκείνων ἀνδρῶν, μαθητὴν ἔχων ἐν ἀμελείᾳ βιώντα, καὶ τοῦτον προὸς τὸ δίκαιον πείσας ῥαδίως φθάσαι, ὁ πανοικτίρμων καὶ φιλόψυχος κύριος, μὴ δακρύων αἰτησαμένου ἐφέσθαι, ὡς ἐκ νεκρὸν ἀναζωπυρῆσαι, ἐν τῇ φλογὶ καυσούμενον μάχρι ξαχίλου ὑπέδυσε. ὡς ἐντεῦθεν πολλὰ δὲ ἁγίου πονήσαντος, καὶ συνὼ δάκρυσι δὲ θεοῦ λιπαρήσαντος, μάχρι σ' ζώσης πάλιν ὑπέδυσεν. εἶτα καὶ αὖθις κόπους τοὺς κόπους δὲ ἁγίου προσθήσαντος, παντελῶς ἐργον καὶ δὲ πυρὸς λιμνάσαντα ἐν ὀπάσῃ τῇ γεέννῃ διέδυσεν. Ἰδοὺ γὰρ σ' ἀμελείας, δὲ κόλασιν ὑπέμεινεν· Ἰδοὺ τοῦτο καὶ δι' ἄλλους καὶ τοιαύτη ἀμβρία. Καὶ τίς αὖ δυνηθείη καθ' εἱρμὸν τὰς περὶ τούτων μαρτυρείας ἐκδιηγήσασθαι· τὰς ἐν τοῖς ὁσίων βίοις ἐντεθειμένας θείας δοκαλύψεις· ἐναργῶς παρισώσας καὶ μὴ θάνατον μάγιστόν καὶ τοιχαμένους διεργατῶν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένας δεήσεις τε καὶ λειτουργίας καὶ ἐγκαινισμούς. εἰδὼν γὰρ δανειδόντων θεοῦ, φανείη) ὅλως· ἀλλὰ συνὼ πάνυ μεγίστως ὁ φιλάγαθος αὐτοκράτωρ). νυνὶ τοίνυν ἐπιθείας καιρός· νυνὶ καὶ τοὺς ἁγίους ἔχομεν μεθ' ἡμῶν συμπαρισταμένους ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, καὶ δεομένους ὑπὲρ αὐτῶν. ἐν γὰρ τῷ μέλλοντι παρισεῖα οὐκ ἔστιν, ὅτι ἡ λύσις δὲ παντηγύρεως ἥξει· καὶ ἐπιθείας οὐκ ἔστι ὑπὲρ· νῦν καιρὸς ἐκκλησιαστικὸς καὶ σωκλητικὸς, καιρὸς κάτω καὶ μέγα νοίας. καὶ μακάριος ὁ μὴ χαυνωθεὶς τῇ ὑπνῷ τε καὶ δύσει· μακάριοι γὰρ δὲ ὁ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ πλησίον ἀγωνισάμενος. τοῦτο γὰρ μᾶλλον καὶ τέρπει καὶ καταφραίνει δὲ φιλοικτίρμονα κύριον· τὸ αὐδύσει ἔκφυγον εἰς δὲ δὲ πόλας ἐκυβέρνα· ἔτι καὶ θέλει ὁ ὑψιστος καὶ ἐλεήμων καὶ ἐλεῆ), ἵνα ὑπ' ἀλλήλων οἱ πάντες διεργατώμεθα, καὶ ζῶντες καὶ μὴ θανάτῳ. Διὰ τοῦτο καὶ

καὶ πάλιν· ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ, τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος, δίδυσι πάντα μὲν ἀφθόνως
καὶ δι' αὐθεντικὴν ἀδιάκοπον τῶν κεκοιμημένων παίσμασι· πάξας δι' αὐτοῦ, ἐν χώ
ρᾳ ζώντων, εἰς κόλπους ἀβρασμοῦ καὶ ἰσακὼ καὶ ἰακώβ, ἐν ᾧ ἀπίδε κε τόπῳ, ὀδύνη
καὶ λύπη καὶ στεναγμός· παρεγένοσης τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος, καὶ τὰς ἐγγινομένας
τῶν κεκοιμημένων ὀξὺ αὐθεντικὴν ἀδιάκοπον καλίδας· ἐπίπαν οὐδεὶς, ὡς τὰ θεῖα
φασὶ λόγια, καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου. Βλέπεις ὁ ἁπλέστατος, πῶς βεβαιοῖ ἐπαφιλεῖς ὑ-
πάρξεις τὰς ὑπὲρ τῶν πιστῶς κοιμηθέντων διάσεις; μὴ δι' τοῦτον αὖθις ὁ τῆς θεολο-
γίας ἐπώνυμος, θεορρήμων χρηστέριος, ἐν τῷ εἰς καισάριον τὸν ἀδελφὸν ἐπιτάφιῳ
λόγῳ, φησὶ τῆς ἰδίας μητρός· Η' καὶ ταῦτα, φησὶ, ῥήσεως πάσης ἀκοῆς ἄξιον, καὶ
μητρὸς πάθος κενοῦται δι' ὑπερβολὴν πολλῆς καὶ ὁσίας· δύναμαι τὰ αὐτὰ τῷ πα-
ρὰ τὸν ἐκείνης πλοῦτον ὑπὲρ ἐκείνου δῶρον ἐπαφιέναι. καὶ μικρὸν ὕστερον· τὰ μὲν οὖν
παρ' ἡμῶν τοιαῦτα. καὶ τὰ μὲν, ὑπὲρ δεδώκαμεν· τὰ δὲ, δώσομεν. τοὺς δ' ἐτέρους φερ
φέροντες πομπάς τε καὶ μνήμας. Ο' ρᾷς πῶς καὶ ἔστι ὁ μέγας τῆς ἁπλότητος φωστὴρ,
βεβαιοῖ καὶ καλεῖ τὰς ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων προσαγωγάς· καὶ τὰς
κατ' ἔτος ἐπισίους μνήμας συνίστησι; πῦ ἡ τῶν ἀθλίων μιαρὰ συναγωγή; ἡ ταῦ-
τα ἐκ μέσου ποιῆσαι αὐτοσχέδιοι, οἱ διδάσκαλοι καὶ φωστῆρες τῆς ἁπλότητος, πό-
τῳ καὶ μόχθῳ πολλῷ παρίδυσαν, ἐν τῷ ἱερῷν ὑποτόλων παίτα ὑφαλοῦντες.
ἀλλὰ συναγωγὰ πατρικὰ χρισματικῶν, καὶ παιδικείων πτῶν κούφων, ἀγραμ-
μάτων καὶ σκοτεινῶν, δι πάσης τὰς ἡμετέρας νήσους συνέχαι τε καὶ συνετάραξαν·
διδάσκοντες οἱ ἀμαθεῖς, μὴ ποιεῖν μνήμας τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων, μηδὲ
μυείας ἁγίων καὶ τελετὰς· μὴ συναίρειν ἱερεῖς τε καὶ πατικύρεις· μηδὲ συμ-ψάλ-
λειν τοῖς ὁσιβίοις ἱερεῦσιν· ἀλλὰ χίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων· καὶ φεύγειν ὡς ὄφεις
ὄφεις. εἰς αἰχμαλωσίαν δὲ καὶ αἰατερσμὸν αὐτῶν, καὶ ὁ χρυσορρήμων ὅπως καὶ χρυσο-πώ-
γωνος ἰωαννης παρίτω· ὁ τῆς φιλοπτωχείας καὶ τῆς μετανοίας ὁδηγὸς καὶ διδάσκα-
λος· ὃς, ἐν τῷ πρὸς φιλιππησίους αὐτοῦ ὁμιλίᾳ διαφέρειν ἱερωσύνῃ καὶ βασιλείᾳ, ὅτι φη
σίν· Εἰ γὰρ ἅπασιν συγκεχωρήκασι τοῖς ἁπλουστέροις τὰ παρ' αὐτῶν, πόσῳ γε μᾶλ-
λον τὸν πρὸς συμφορὰν ἐλεῆσαι δεῖ τοῦ πατρὸς τὰ οἰκεῖα; οὐχ ἵνα τέφρα χρήσωνται
καθαρὰ ἐκεῖνα καὶ ταῦτα, ἀλλ' ἵνα μείζονα τούτῳ φιλανθρωπίαν τελῶ δόξαν· καὶ εἰ μὴ
ἀμαρτωλὸς ὁ τεθνηκὼς ἦ, ἵνα τὰ ἀμαρτήματα λύσῃς· εἰ δὲ δίκαιος, ἵνα φερεδό-
κιμον ἡμέραν αὐτοῦ μισθοῦ καὶ αἰτησάσεως. καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ αὐτοῦ· δίκαιόν ἐσ-
μεν φησὶ, τοῖς ἁπλουστέροις ὠφέλειαν· δῶμεν αὐτοῖς τελῶ φερσοῦσαν βοήθειαν· ἐ-
λεημοσύνης λέγω καὶ φερσφορείς· καὶ φέρει τοῦτοις πολὺ τὸ φερέγημα τελῶ ὄντων,
καὶ μάλα τὸ κέρδος καὶ τελῶ ὠφέλειαν· οὐ γὰρ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε ταῦτα κεκομιδότα-
ται, καὶ τῇ τοῦ θεοῦ οἰκονομίᾳ τῶν ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ παισόφων μαθητῶν ἐπιδιδόναι· φη-
μὶ δὴ τὸ ὅτι τῶν φερεκτῶν μυστηρίων δίχας ποιεῖδος τὸν ἱερέα, ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει κε
κοιμημένων· ἴσασι δ' αὐτοῖς, πολὺ τὸ κέρδος ἐκ τούτου καὶ πολλὴν τελῶ ὠφέλειαν,
Α'κούσῃ τοῦ χρυσοῦ τελῶ ψυχῶν καὶ τελῶ γλωττῶν, τοῦ θείου φημὶ ἰωάννου, ὅτι τί μὴν οἱ
αἰσθοῖς ὑπὲρ αἰσθῶν ποιοῦσι, πόσῳ γε μᾶλλον ἡμεῖς οἱ πιστοὶ, ὑπὲρ τῶν πιστῶν ποιεῖν
ὀφείλομεν; καὶ οὐχ ὅτι εἰς ἀπώλειαν ταῦτα οὗπερ ἐκεῖνα, ἀλλ' ὅτι μείζω δόξαν
φερσπίθεμεν τοῦ κεκοιμημένου· εἰ μὲν ἁμαρτωλὸς ὅτι, καθαίρομεν αὐτοῦ τὰ ἁ-
μαρτήματα· καὶ λύομεν αὐτὸν τῷ δεσμῷ· καὶ ἀνάγομεν ἐκ τοῦ σκότους· καὶ τῆς δα-
κρύων καὶ στεναγμῶν ἧ ἄδην λυχοῦμεν. εἰ δὲ δίκαιος, οὐ λυχοῦμεν αὐτὸν τοῦ σκότους,
οὐδ' ἀπολύομεν τῶν δεσμῶν, οὐδὲ καθαίρομεν αὐτοῦ τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ φερ-
σπίθεμεν δόξης αὐτοῦ φερπίθεμεν· καὶ ὅπ μεγαλύνομεν αὐτοῦς φερξευοῦμεν ὅπερ καὶ

ἀφί-

σίν τι καὶ λογοθέτησι ἐν τῇ αἰρέσει, πρὸς τὰ πνεύματικὰ τῆς ποιμενίας, ἢ πρὸς τὸ
ἄδηλον καταίκησις ἀμφιλόχου τοὺς ἀμβρακιώτας. πῶς οὐ πείθει τοιούτοις καὶ φοβερῶς
ῥήμασι; καὶ γὰρ ὁ μὴ θέλων εἶναι τοὺς ἀμβρακιώτας ἐν κολάσει, οὐδὲ τὸν ἰοὺδ αι ἐν κολά
σει θελήσει αὖ εἶναι τοιοῦτο. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Ἴσως δὲ δέδεικται σαφῶς, ὅτι
οἱ ἀμετανόητοι ἀποθνήσκοντες εἰς κόλασιν ἀπέρχονται, ἐκδεχόμενοι δὲ τὸν ἐπέν
δυτον τῆς στολῆς, ἵνα καὶ τὸ συναμφότερον κολασθῶσιν· ὅπου δὲ πλείω λέγεται
κυρίως, καὶ ἔστιν ἡ ἀπέραντος κόλασις. οὐ χρεία οὖν τὸ λοιπὸν λέγειν περὶ τούτου, ὡς
ἀκουόντων τῆς εἰρημένων· εἰ δὲ τούτοις οὐ πεισθήσεται ὁ αὐτὰ λέγων, οὐδ' ὅσα αὖ
τις εἴπῃ, πεισθήσεται. καὶ περὶ μὲν ταύτης, ἱκανῶς εἴρηται· καὶ οὐ χρὴ παρατείνειν
περιβαίνει. λείπεται οὖν περὶ τῆς δευτέρας μερίδος, γίνεσθαι τὰς προσευχὰς,
καὶ τἄλλα τῆς δίσεβείας ἔργα· περὶ ἧς καὶ ἡ παροῦσα ἡμῖν ὀξὶ φωνία· ὡς οἱ ταύ
της τυγχάνοντες, οὗτοι καθαίρονται μὴ θάνατον. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς ψυχῆς κάθαρσι
σις, διὰ πυρὸς μεμαθήκαμεν διέξιμεν. Ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ ὥρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἐκδημία
γῆς, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος χωρίζεται, καὶ ὁ φυσικώτατος δεσμὸς διαστέμνεται
θείῳ βελήματι, αἱ ψυχαὶ αἵ τινες δίκαιοί εἰσιν ἐν μετανοίᾳ ἀληθεῖ, καὶ ἀποχλιοῦσι τῆς
πλημμελημάτων ἃ ὡς σάρκα φορεῖσαι ἐπλημμέλησαν, ὡς δεῖ ποιησάμεναι, καὶ
μηδ' ὅλως τι τῶν παρόντος αἰῶνος φρονοῦσαι ἢ φρονοῦσαι, ἀλλ' ἁπλῶς ὅλας
ὅλον τὸν νοῦν ἔχουσαι πρὸς ὃν πορεύονται τόπον, σπεύδουσι τὰ παρόντα ἀπο
γησάμεναι, ἵνα μόνον παρθήσωσιν ἐν παραδείσῳ νυμφίον ἀχὶ τῆς μετανοίας, καὶ ἅπαν
τήσωσι τῇ φοβερᾷ κρατῇ ἐν νικήλιμι, αὗται μεγάλην ὠφέλειαν ἔχουσι μὴ θάνα
τον. ἐν μετανοίᾳ γὰρ δίκαιοι εἰσι, καὶ ἐν μετανοίᾳ κρίνονται· ὥσπερ ἐκεῖναι αἱ δίκαι
δοῦσαι ἐν ἀπογνώσει, καθαιρέτονται. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἀκούομεν ἀπὸ λούθμου
ὡδὲ τῇ κρατῇ· ἐν ᾧ δίκῳ σε, ἐκεῖ καὶ κρινῶ σε. καιρὸς δὲ λοιπὸν καὶ τῆς μέρτυ
ρων ὑπακοῦσαι αὖ ὑποχθονίων ἀκοῦσαι ὑμῶν, ἐκδικῶν. καὶ πρῶτος μὲν παρέστω
ὁ πρωτομηνυθεὶς θεῖος καὶ ἱερὸς ἱωάννης, ὁ μέγας ὀφθαλμὸς τῆς ἐκκλησίας, ὁ ἐκ δα
μασκοῦ κατάλαμψας, ὅτι γὰρ ἐν τῇ αὐτοῦ τῆς ἐν πίστει κεκοιμημένων συντάκτῃ πρέπῳ
αὐτοῦ λόγῳ, τῇ ἐλληνοφίλῳ ἔχοντι· ὅπως αἱ ὑπὲρ αὐτῆς γινόμεναι λειτουργίαι καὶ
δέησεις τούτοις ὠνίσωσιν, ἢ δὲ ἀρχὴ τοῦ λόγου, τὰ τῆς βραχμάνων ἀδίας· μὴ πολλὰ
καὶ ἄλλα, ἔτι τοῦτο φησὶν, Ὅτι οἱ τοῦ λόγου μύσται τὸ καὶ αὐτόπαν, οἱ τὸν τοῦ κόσμου γύ
ρον ζωγρήσαντες μαθηταὶ τοῦ σωτῆρος, καὶ θεῖοι ἀπόστολοι, δηλοῦσι τῆς φερούσης καὶ ὑ
ρανοῦ καὶ ζωοποιοῦ μυστηρίου, μυήμαν ποιεῖσθαι τῆς πίστεως κοιμηθέντων ἐν διάστη
σιν· ὃ δὲ κατὰ χριστὸν βεβαίως καὶ λίαν ἀναπόρρητος ἡ τοῦ χειστοῦ καὶ θεοῦ ἀπόστολου περάτων καὶ
μέχρι περάτων, ἀποστολικὴ καὶ καθολικὴ ἐκκλησία, ἐκ τότε μέχρι τοῦ, καὶ τῆς
τοῦ κόσμου λήξεως ἄχρι, οὐκ ἀλογίστως ταῦτας, οὐδὲ ματαίως, οὐδὲ εἰκῇ, καὶ ὡς
ἔτυχε τοῦτο διατίσαντες. οὐδὲν γὰρ αὐτόνομον ἡ τῆς χριστιανῶν ἀπλανοῦς θρησκείας πα
ρείληφε, καὶ εἰς αἰῶνα κατέχει ἀναφαίρετον· ἀλλὰ ταῦτα ὑποφηλῆ καὶ θεω
ρίαν, καὶ λίαν ὠνησφόρα, καὶ σωτηρίας μεγίστης θέξεται. Λέγουσιν ὅτι οὐ παρέ
λαβεν ἡ τοῦ ἐκκλησία τὸ πλάνης ἐγκλημα, ἢ αὐτόνομον· ἀλλὰ ταῦτα θεάρεστα
καὶ ὠνησφόρα λίαν, καὶ θεμέλια σωτηρίας μεγίστης. μετ' αὐτὸν δὲ ὁ πολιὸς τοῦ θεοῦ
καὶ βαθὺς διοπτεύσας, καὶ αὐτὸς ἐν τῇ τῆς κεκοιμημένων μυστικῇ θεωρίᾳ, τοιαῦτα
φάσκει· Οὐ γὰρ αὖ ὁ θεῖος ἱεράρχης, ὁ τῆς ἀρχικῆς δικαιώσεως ὑποφήτης, ἐζήτει πα
τὰ μὴ τῆς θεοφιλεστάτης, καὶ θεοῖς αὐτοῦ δοθήσεσθαι θεωσδῶς ὑπαγγελμέ
να· διὸ τοῖς αὐτόθεοις ἤρωσιν ἀφωσίοις, οὐ προσδέχεται ταῦτα κεκοιμημένοις, καὶ
αὖθις· Οὐκοῦν ὁ θεῖος ἱεράρχης, ἐξαιτεῖ τὰ φίλα θεοῖ, καὶ αὐτοῖς δωρησάμενος

καὶ

δυσδύωτος, διὸ ὄζει μὴ ἐξιρχομένη ἡ ψυχὴ, ἀριθμὸν τὰ χαμαίζηλα καὶ θεόσκυ
εα ταῦτα φερουσα. αὐ γὰρ ἐξέβη μὴ ἐν μετανοίᾳ ἱκανῇ, καὶ ἀληθεῖ ἐξομολογή
σει καὶ συντριβῇ τῆς καρδίας, μηκέτι ἔχουσα τὸ παρόντος βίου, τῆς φερεκαίρου τα
ύτης ζωῆς, τὸ πολυανθρώπου θησαυροῦ, γυναικός τε ἅμα καὶ τέκνων, φειδομένη τού
των ἀπάντων, καὶ τὸν νοεῖν συνεχῶς τούτοις φερομένην, φῶς δὲ θεῖον αὐτὴν
λαμβάνει ἁγιότητος ζοφώδης· ἁγιολάσει καταδικάζεται, καὶ τὸ πῦρ αὐτὴν καταφλέ
γει. τοῦτο μαρτυρήσει ὁ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας φερεπίτης, χρηγόριος ὁ θεόλογος, ἐν
τῷ βιβλίῳ τῷ θεολόγου, ἐν κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ πίστεως ὁ ἀρχιθεόκονος ἐκεῖθεν, φησὶ
» αὐτόν φησι. Τὴν παρ' ἐμοῦ ὀλιζηπίσθη λοιπὸν, ἱκανῶς ὁρᾷ ἑαυτὸν πληροφορηθέν-
» τα· τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἡ ἱρώτησις τοῦ ψυχικοῦ ἐπανύτλει· ὅτι καθὼς αἰωνίως ἐλέ-
» χθη, τῷ ἁγίων τὰς ψυχὰς ἐν τῷ οὐρανῷ εἶ) πιστεύον. τί δὲ ἐστὶ τοῦτο ἢ φερέγ
» μαζος ἡ ἀληθινὰ ἔχει, ἀγνοῶ· ἡ γὰρ ἀνθρωπίνη βουλὴ, τὰς τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχὰς
» οὐκ ἔχει φερ' τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως δίκαιος κολάζιος. Γρηγόριος. Ἐὰν τὰς
» τ' ἁγίων ψυχὰς ἐν τῷ οὐρανῷ εἶ) δέπιστους, τὴν φιλοχρὰς σωτηρίας πλεροφορία,
» δίον ὄζειν, ἵνα δὲ τὰς τῶν ἀδίκων ψυχὰς ἐν τῷ ᾅδῃ εἶ) ἐν ταιπὸς πιστεύοις· ἐν γὰρ
» τῆς αἰτοποδόσεως τῆς ἐνδοτάτου δικαιοσύνης, ἐξ ἧς οἱ δίκαιοι δοξάζονται, αἰῶ γ
» καῖρον ὄζειν, ἵνα καὶ οἱ ἄδικοι πάντως κρεῖττον. καθάπερ γὰρ τοῖς ἐκεῖ ἡ μακαριότης
» δίφραίνει, οὕτω πιστεύειν χρὴ ὅτι καὶ τοῖς ἀδίκοις ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶν,
τὸ πῦρ καταφλέγει. Λέγουσι ὅτι τὰς τῶν ἀδίκων ψυχὰς, ἤτοι τὰς τῶν ἁμαρτωλῶν
καὶ ἀμετανοήτων, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶν, τὸ πῦρ καταφλέγει· δῆλον ὃν
ὄζοι τοῖς μὴ φιλονεικεῖν ἐθέλουσιν, ὅτι ὥσπερ τοῖς ἁγίοις ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία
μὴ πω ἐνδέδεται ἀπαλλαγῶν, οὕτω καὶ τοῖς ἀπηγωσμένοις, ἡ τῷ ᾅδου δέ
δεται κατοικία· ἕνθα κολάζονται ἀκριβῶντες τὴν τελευταίαν ἡμέραν· ἵνα καὶ
τὰ σώματα ἐνδυσάμενοι, τὴν ἀπέραντον κόλασιν λήψονται. τοῦτο δὲ ὁ μακάριος
» συμμαρτυρήσει μοι μάξιμος, φερὲς κουβικουλάριον δεόφων· λέγει γάρ. Τίς γὰρ ἀ-
» γαπητὸ φησὶ τῷ κατ' ἐμὲ ῥύπος ἁμαρτημάτων καταισχυνθείς, οὐ φοβεῖται τὴν τῶν
» ἁγίων ἀγγέλων ὄψεσθαι· ὑφ' ὧν καὶ τὴν θείαν ἤφου, τῆς παρούσης ζωῆς τὸ πέ-
» ρας δεχόμενος, βίᾳ τῷ σώματος μετ' ὀργῆς ἐξωθεῖται καὶ μὴ βουλόμενος· τίς κακο-
» λογισθήσεται ἑαυτὸν συνειδήσει, οὐ δέδοικε τὴν ἀμετάπτωτον τῶν
» πονηρῶν δαιμόνων καὶ βορβορώδη ὑπάντησιν· ἐκ τούτου καὶ τὸν αἰῶνα μετὰ
» τὴν ἔξοδον, φερὲς ἑαυτὸν ἀφειδῶς τὴν ἀθλίαν ψυχὴν ἕλκοντες· καὶ τῷ ᾅδῃ
» τῷ αὐτῇ τῆς ὀλιγοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἐλπίδος γίνεσθαι ἀπόγνωσιν. μὴ δὲ τὴν
» ἡμερήσιον καὶ τὸν αἰῶνα φερὲς τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας δέχεσθαί τε καὶ λογο-
» θέτησιν, ἢ φερὲς τὸν ᾅδου κατάπωσιν δέχεται, καὶ παρέκτασις· ἐν ᾧ σκότος βα
» θὺ καὶ βαθυτάτη σκή· ζοφερὸν ἔχουσαι αἱ ἐκεῖσε κατεδικασμέναι ψυχαὶ, τοῖς
» δριμυτάτοις σκώληξι, καὶ τοῖς πικροτάτοις δάκρυσι, καὶ τῷ ὀδόντι τῶν θηρίων κατά-
» φεσιν· ἐκδεχόμεναι δέχα πάντως οὐδὲν ἄλλο, ἢ μόνον τὴν ὀδόντι τῇ δικαίᾳ ψήφῳ,
» δικαίαν αἰτοπόδοσιν. ταύτην οὖν συνίσκουσιν αὐτοῖς τὸν ἄπαυστον λύπην καὶ ὀ-
» δύνην, ἢ τῆς αἰωνίσεως ἐλπὶς, ἢ τῆς φοβερᾶς τοῦ χριστοῦ παρουσίας ἡμέρα, ἢ φρι-
» κωδεστάτη ἀποφάσεως, ἢ φερὲ τῶν διεθνῶν πάντων ἀπολογία· καθ' ἣν οἱ μὲν ἐκ
» δεξιῶν τοῦ χριστοῦ σταίντες, λήψονται τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τὰς ἐπαγγελίας· οἱ
» δὲ τὸν ἀριστερὰ στάσιν λαχόντες, τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, καὶ τὸ ἐξώτερον σκότος, καὶ τὸν
» ἀκοίμητον σκώληκα, τὸν ὀργυμὸν τῶν ὀδόντων, καὶ τὸ δίκαιον δάκρυον, καὶ τὴν ἀπέ
» ραντον αἰχύνην. Λέγουσι καὶ τοῦτο δικαίως τοῦτο, ὅτι μὴ τὸν γινομένων δέχεσθαί τε

τὸ

ἱερὸν δίχως, καὶ ἁγιπρεπῶν, & θυσιῶν, καὶ τῆς ἄλλων τῆς δυσεβείας ἔργων· ὡς ἐν τῷ θείῳ καὶ ἱερῷ ὄρῳ μάλα καλῶς ἠγορεύσαμεν. Τρίτον τε καὶ τελευταῖον τὴν ἐν θανασίμοις ἁμαρτήμασιν ἀπεργομένων ἢ τῇ δι βίου, καὶ μηδένα καρπὸν μετανοίας ποιησαμένων ἐν τῷ παρόντι· εἰς τὰς ψυχὰς διάφορα καταβαίνειν εἰς ᾅδου· τιμωρίας ὅμως ἀνίσους τιμωρηθησομένας ὁ ἱερὸς ἡμῖν παραδέδωκε λόγος. Καὶ ποῖαι μὲν τῆς φερούσης μερίδος; ἥτις ἐστὶ τῆς σωζομένων τάξις, ἣ καὶ ἀπόλαυσις τῆς δικαίων ἐξ λέγεται· διρήσεται τοῦ λογίου ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ τοῦ ὄρους· ἐπεὶ οὐ περὶ θέμιτον ἀπολογηθῆναι, ἰδίαν πραγματείαν καὶ τοῦτο μέλλοντες ποιήσεσθαι· καὶ δὴ τοῦτο οὐ δεῖ ἐνταῦθα πολλῶν λόγων, ὡς ἱκανῶς ἐκεῖ, & θεοῦ συνεργοῦντος, ἀπολογησόμενοι. Ἐπόμενον δὲ ἦν περὶ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἐνταῦθα εἰπεῖν. καὶ περὶ μὲν τῆς τρίτης, οὐδεὶς ἡμῖν λόγος· ἐπεὶ οὔτε ἡ ἐκπλησία, οὔτε οἱ ἅγιοι περὶ ἐκείνων τὴν ἐν ἐκείνῃ λαχόντων, μείαν ποιεῖσθαι θέλουσι· & ὅλως φεύγουσι στοιχεῖαι αὐτοῖς μὴ εἶναι ὡς ἀπηγνωσμένοις, καὶ ἀμετανοήτως ἐξηθουσι τῷ πῆδι. περὶ τούτων γὰρ οὐ δεῖ φροντίζειν, ἢ ποιεῖν, ἢ προσδέχεσθαι, οὐδὲ θυσίας προσφέρειν ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ ἡγεμοσύνας διδόναι, ἢ ὅσα ἄλλα ὑπὲρ τῶν πιστῶς κοιμηθέντων καὶ μείζονα σάντων ἐν θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν, ὥρεται· ἐπειδὴ ἐν ἀπογνώσει μᾶλλον, ἢ ἐν μετανοίᾳ τὴν τῆδι μετέστησαν. καὶ ὥσπερ γὰρ δεῖ τῆς φερούσης μερίδος, τῆς ἐν ᾅδᾳ δύσῃ οὔσης, καὶ μὴ & χρεστοῦ, οὐ δεῖ ὑπὲρ αὐτῶν θυσίας προσφέρειν εἰς αἰσίρισιν ἁμαρτιῶν, ὡς ἱκανῶς ἐνταῦθα ἱκανοποιησάντων, καὶ νεῶ ἐνευφωνοῦντων τοῖς ἀρρήτοις τῆς ἀγαθότ, οὕτως οὐδ' ὑπὲρ τούτων, ὄντων ἐν κολάσει & ᾅδου, δεῖ θυσιάζειν ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν. ἀλλ' οἱ νῦν θεολόγοι καὶ τοῦτο οὐ βούλονται· οὔτε γὰρ τοὺς ἅγιους ἐν βασιλείᾳ οὐρανῶν θέλουσιν εἶναι, οὔτε τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐν κολάσει. ἡμῖν δὲ εἰ καὶ οὐκ ἴδιον σκοπὸν δεῖ τούτου τὰ νῦν εἰρῆσθαι, ἀλλ' ἢ μόνον ὑπὲρ & καθαρτηρίου, ὃ ὄρους κεφάλαιον, ὅμως ἵνα μὴ ἀδυνάτως ποιν ἔχῃ δοξωμεν περὶ τούτου, ὀλίγα ἱερεῦμεν. ἐνταῦθεν γὰρ ἐξηθουσῶν τὴν ψυχὴν ἀμετανόητον, ὠφίλεια & μὴ θάνατον οὐδαμίᾳ ὅτι· περὶ τούτων γὰρ & ὁ προφήτης αἰνιττόμενος ἔλεγεν, ἐν δὶ τῇ ᾅδῃ, τίς ἐξομολογήσεταί σοι· καὶ αὖ πάλιν· οὐκ ἔστι μετάνοια μὴ θανάτου ὁ ἱερὸς ἐπιφάνειος φάσκει· θάνατον λέγων τοῦ παντελῆ τῆς ἀδίκου καταδίκης, ὡς ἐν τῇ πλουσίῳ τῷ παρομοίῳ ἐν τῇ φλογὶ διάκυσαι, ζητοῦσι ῥαδίαν ὕδατος, καὶ μὴ δυναμένῳ τυχεῖν· ῥαδίαν μετανοίας δηλαδὴ αἰτοῦσι, & μὴ δυνάμενοι· καὶ εἰκότως· τῇ χθιζῇ, οὐκ ἔστερον ἦλιον· ἦλθε τὸ θέρος καὶ οὐκ ἐθερίσθη. χθιζὰ μὲν οὖν τὸν παρόντα βίον, τὸν συμπεπλεγμένον ταῖς ἁμαρτίαις· θέρος δὲ, τὰ μέλλοντα, καὶ τὰς ἀνταποδόσεις τῆς ἔργων· ἐνταῦθα γὰρ ἐν τῇ χθιζῇ τούτῳ ὄρους ἐστὶν ἡ μετάνοια· ἐκεῖ δὲ τὸ θέρος, ἤγουν ἡ ἀπόλαυσις. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ὁ προφήτης· ἀπόκλεισον φησὶν ὁ θεὸς κατ' αὐτῆς· δῆλον δ' ὅτι, μὴ μετανοήσασά τινα ἐνταῦθα, ἀμήχανόν ὄρους μετανοῆσαι μὴ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγήν· λυθείσης γὰρ τῆς σαρκογύρτειρας, καὶ κλειθείσης τῆς & τυμφώνος θύρας, οὔτε μετάνοια ἰσχύει, οὔτε δάκρυα ὠφελοῦσιν· ὡς ἐν τῇ παραβολῇ & πένητι παρθένων ἐμφαίνεται· λειτουσῶν ἐκείνων, κύριε κύριε ἄνοιξον ἡμῖν, ἀπεκρίθη δὲ ὁ νυμφίος χρεστὸς, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἐξελθοῦσα γὰρ ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος, οὔτε δακρύει, οὔτε μετανοῆσαι δύναται· τῆδε φυσικῶν ὀργάνων δι' ὧν ἡ μετάνοια δάκρυσι παιδύεται. ἀγχιτεῖν δεῖ περὶ ὄρους· ἐτοιμάζεσθε πρὸς τὴν ἔρχεσθαι· ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ἐκείνῃ & ῥητῇ, ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀκαρεῖ χρόνῳ, ἐν ᾧ ἡ ψυχὴ ἀγωνιᾷ ἐξηθεῖν & σώματος, καὶ τῆς παρούσης ζωῆς· καὶ γὰρ φοβερός ἐστιν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καὶ ὁ ἀγὼν μέγιστος, καὶ ἡ ἀμπειρία

καὶ τῇ ἀμαθίᾳ συζῶντες. ἀλλ' ὑδὶ διαλειχθῆναι βούλονται, ἢ τῇ κακίᾳ κυλίεσθαι
& τῇ μίσει τῇ πρὸς λιτούς, ἢ καὶ ὅτι τὸ μηδὲν ὡς ἀληθῶς ἴχνη ἄξιον λόγου φά
ναι· ἀλλὰ κενά τινα & μάταια, καὶ μηδὲν ὑγιὲς ἴχνος. περὶ τούτου πολλάκις ἡμῖν
προφέρουσιν, ἃ ὡς ψυχρὰ μὲν & αἰ ἀρτύται παντελῶς ἀποδιοπομπούμεθα. εἰ γὰρ
τἀκείνων εἰς μέσον παθεῖμεν αὐτομολοῦσα δόξειεν τοῖς ἐκφέρουσι. διὸ οὐ βουλόμεθα ταῦ
τα δημοσιεύειν, ὡς ἂν αὐτοῖς ὠφέλιμα, καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως ὄντων ἡμῖν· φέρε δὴ, τινα
οὖν ἡμεῖς λόγον τῷ παρόντι κεφαλαίῳ καὶ διεξαπίασι τῶν προσηκούσαν ἀποδώ
σομεν. Καὶ πρῶτον μὲν τὸν ἐκ δαιμονικοῦ διορρήμονα & πάμμιγα ἰωσὴφ εἰς
μέσον προφέρομεν· μετ' αὐτὸν δὲ & τῶν λοιπῶν ἑταιρείαν τῷ διδασκάλων, τοὺς
ἐξ ἰώβας ἡμῖν ἀναπίλαστας, συμφώνους αὐτοῖς ἀποφησόμεθα· ἐπεὶ γὰρ ὁ μακάριος
τὸν αὐτὸν, ὅπερ οἱ νῦν αἰτάρται, τῆς ἱερᾶς συνόδου, ἀρτοποιῶται καὶ ἀποβάλλονται,
προθυμεῖς εἰς ἐξέτασιν ἐν τῇ πρὸ τῆς κεκοιμημένων αὐτοῦ μυστικῇ θεωρίᾳ, μάλα
καλῶς διισάφησεν· ὡς πολὺν πρὸ τούτου διαπορησάντων, ὡς φαίνεται, τοῦ τότε καιρο
ῦ & λόγον ὁλόκληρον ποιησάμενος, τὰ κείνων ἐφίμωσεν ἀπύλαττα & μάταια. καὶ ἵ
νης ὄφεως τὰ ἐκεῖ αἰσχρὰ, θαυμάσειν αἰ ἱκανῶς, καὶ οὐδαμοῦ ὑπενδιάζων ἴσαι
πρὸς τὴν ἐξέτασιν· ἀλλὰ πρὸ ἅρξασθαι τῆς τούτου παιδοφθόρου λόγων τὴ καὶ
μίρτυρεμῶν, τὸν λόγον ὡς ἐν δικαστηρίῳ μεμίσωμεν· καὶ ῥᾳδίως τοῖς βουλομένοις ἰ
δεῖν τὴν ἀλήθειαν προθυμοῦμεν· ἐν τάξει τὰς μίρτυρίας, αἳ ἐκείνου ὁ θεῖος αὐτὴρ ἐ
πιζηλώσας ἐκτίθεικεν· μεμνημένοι τοῦ λέγοντος, ὡς ὁ πολλάκις λέληθε τοὺς τε
λείους, τοῦτο παιδίον εἶρε· & ὃ τοὺς σοφοὺς παρέδραμεν, ἰδιώταις ἐντυγχάνει· καὶ ὃ
τοῖς διδασκάλοις ἐλάθη, τῶν μαθητῶν ἐπεμνήσθησαν· τοῦτο δ' ἡμεῖς οὐ βουλη
μεθα εἰπεῖν· ἀλλ' ὥσπερ ῥάγα μὴ τὸν ζυγηπετὴν καταλειπομένων, καὶ τάχιον μὴ τὸν
ἀμητὸν δρέπειν τὸ πλῆθος παρωσαμένου, καὶ πᾶσιν ὁπόσον ἁπλῶς ὅτι δένδρους μὴ
τῶν συλλογῶν ἐκλελησμένων ὑπισοῦσθαι, οὕτω τοῖς βουλομένοις, & ἰησοῦ χρι
στοῦ συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον δρᾶν τῆς ἐναργῶν ἀποδείξεων διαβαίνοντος, δώξω
σόμεθα. εἰς ἓξ τοίνυν ἡμικὰς μερίδας, εἴτουν τάξεις, τοὺς φερωνυμοῦντας πάν
τας ἀπάρχεσθαι τάττομεν. ὧν καὶ διέξιμεν μάλα ἡμυαίως· ἃ γὰρ θαμιτὸν ἄλλοις εἰ
πεῖν. μίαν μὲν καὶ πρώτην, τὸν τῆς θεοφόρου & ἁγίων ἀνδρῶν σύλλογον· ὅς εἰσιν,
ἀπόστολοι, μίρτυρες, ἱεράρχαι, ἀσκηταὶ, ὅσιοι καὶ δίκαιοι. οἳ μὴ τὸ βαπτισθῆναι, οὐδὲ
μιᾷ ὅλως τῆς ἀμίρτιας κηλίδι ὑπέπεσον· ἀγνείᾳ δὲ μᾶλλον & σωφροσυνῇ ἀσκή
σαντες ἑαυτοὺς, & καθαροὺς οἴκους τῷ ἁγιάσαντι τὰ ἑαυτῆς κατεσκεύασαν σώμα
τα· οἱ μισήσαντες τὸν κόσμον τοῦτον τὸν ὁρώμενον, καὶ μόνα ποθήσαντες τὰ οὐράνια
ὄθεν & ἀπέλαβον ὃν ἡτοίμασαν ἑαυτοῖς τόπον τῆς κατασκηνώσεως. εἰ δὲ καὶ μὴ τὸ βα
πτισθῆναι, πρὶ ἀμίρτιας κηλίδι ὑπέπεσον, ἀλλὰ ὅτι ζῶντες, ἢ καὶ μὴ τὸ ἀποθάνειν τὸ
σῶμα καθαρθέντες, τὴ οὐρανίῳ προσδέχονται καθοικίᾳ, καὶ τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν τῆς
συνόδου ὅρον· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ πρὸ τῦ βαπτίσματος ὄφη τῆς ἀρετῆς σωθέντες,
προπάτορες, προφῆται, παῖδες ἁγίων, καὶ δίκαιοι. οὐ γὰρ ὁ χριστὸς, καὶ ὅτι τῆς ἁλύ
σεως τῦ ᾅδου διαμὴ λύσας, αὐτὸν ἀγαγὼν εἰς παράδεισον καὶ τούτου ἀπολαύειν ἠξίωσε.
Δευτέραν δὲ, τῆς μέσων, ἤτοι τῆς ἐν μετανοίᾳ τελευτησάντων· καὶ ἐν ἐξομολογή
σει μὲν & σωζομένη τῆς καρδίας, ἀφέντων τὰ ἑαυτῆς πονήματα, μὴ φθασάντων ἢ
ἱκανοποιῆσαι περὶ τῆς ἡμαρτημένων ὁμοῦ καὶ ἠμελημένων αὐτοῖς, διὰ τὸν πολλά
κις αἰφνίδιον καὶ ἀθεόφατον μεταλλαγὴν· ταύτην ἐν τῇ καθαρτηρίῳ λέγομεν εἶ
ναι· & ὅπερ ἂν ἔφθασαν ἐκεῖνοι ζῶντες ποιῆσαι, ἐπὶ τούτων οἱ ζῶντες δύνανται τὰ
πρὸς ἀπάρρυσιν, καὶ τὸν φάσκοντα ἴσως ἴχνη πνὰ πρὸς ὠφέλειαν & τοῦτο, διὰ τῆ

ἅπαντα· καὶ διαῤῥήγνυνται οἱ τὰναντία τῆς χειροῦ ἐκκλησίας καὶ φρονοῦντες καὶ φράζοντες. ἡμεῖς δ' αὐτῇ καὶ ἑπόμεθα καὶ ἀκολουθοῦμεν· οὐς μὴ δυνάμενοι αὐτὴν ποτὲ πλανῆσαι κηρύξαι· ἀλλὰ μᾶλλον ἀλήθειαν καὶ ὀρθοδοξίαν, οὐς μετ' αὐτῆς ἔχουσαν τὸν νυμφίον αὐτῆς Ἰησοῦν τὸν χειρόν. Ἱστάμεθα οὖν ἐκεῖ ἡ ἐντὸς ἱσμὸν τῆς σωτικῆς κιβωτοῦ· δι' ἧς ἐκ τοῦ παλαιοῦ βίου τούτου, φθὰς τὴν αἰδίον τε καὶ μακαρίαν ζωὴν ἐπανήξομεν. Ἔχετε οὖν ὑμεῖς ἱκανῶς ὀρθοδόξοι, τὴν τῆς εἰρηνικῆς ἀπολογίαν. τούτοις ἐμμένετε, ὅπου οὐκ εἰσὶν ἕτερα εἰ μὴ τὰ τῆς φωτοφόρου τῆς ἐκκλησίας διατάγματα. Καὶ μὴ τοῖς τὴν κατ' ἔριν καὶ φιλονεικίαν ἐπιοῦσι τὸ βλάσφασιν ἀκολουθήσητέ ποτε, ἢ συμφρονήσητε· ὅπ οὐ κτὴν θεῖον ζῆλον τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλ' ἵνα μόνοι τοὺς ἁπλουστέρους ἐξαπατήσαντες, ἀπολέσωσι· καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν κρημνὸν τῆς δυσεβείας ἐμπέσωσι.

Τέλος τῆς δευτέρου κεφαλαίου.

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΩ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν μετανοίᾳ τελευτησάντων, καθαίρονται μετὰ θάνατον.

ΚΑΙΡΟΣ τοίνυν καὶ περὶ τοῦ τρίτου κεφαλαίου τοῦ ἐν τῷ ὄρῳ κειμένου, διελθεῖν. ποῖον δὲ τοῦτ' ὄζιν; ἡ τῶν ψυχῶν μὴ θάνατον κάθαρσις. ὁ φῶς μὲν τοῖς χαμοῖς καθαρτήριον· φῶς δὲ τοῖς λοιποῖς, πυρὸς καθάριον λέγεται. οὗ καὶ φείλημμες ἐν τῷ θείῳ καὶ ἱερῷ ὄρῳ, τοιαῦτ' ὄζιν.

Εἴπερ οἱ ἀληθῶς μετανοήσαντες ἀποθάνωσιν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἀγάπῃ, πρὶν τοῖς ἀξίοις τῆς μετανοίας καρποῖς ἱκανοποιήσαι φεῖ τῶν ἠμαρτημένων ὁμοῦ καὶ ἠμελημένων, τὰς τούτων ψυχὰς καθαρτηρίαις πυρὸς καθαίρεσθαι μετὰ θάνατον· ὥστε διὰ τῶν ἀποκαθίζεσθαι αὐτὰς τῶν τοιούτων πυρὸς, λυστελεῖν αὐτῆς τὰς τῶν ζώντων πιστῶν ὑπακοὰς· δηλονότι τὰς ἱερὰς θυσίας, καὶ δεήσεις, καὶ ἐλεημοσύνας, καὶ τἆλλα τῆς εὐσεβείας ἔργα, ἃ πιστῶν ὑπὲρ ἄλλων πιστῶν εἴωθε γίνεσθαι κατὰ τὰ τῆς ἐκκλησίας διατάγματα. Τοῦτο δὲ ἅπαντος οἱ τῶν σχισματικῶν ὀπαδοὶ ἀρνοῦνται· μὴ ὑποσυρόμενοι αὐτὸ τὸ φῶς σαν· μηδ' ὅλως τινὰ δόξαν οἱ διδάσκαλοι ἔχουσι φεῖ τούτου τῆς ὑποχωρήσεως μᾶλλον καὶ πεισμονῆς χαίροντες,

δ' οἱ αἱρετικοὶ, οὐδὲ οἱ ἀλλότριοι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ποτὲ φρονήσουσι, ἢ εἴπωσι. καὶ ὅτι μὲν ἡ τῶν Θεῶν ἐκκλησία διαφορὰν ἐνζύμου τὸ καὶ ἀζύμου μηδαμίαν οἴεται, διὰ διηκται πολλοῖς καὶ μακροῖς λόγοις· νυνὶ δὲ διιχθήσεται τίνι τρόπῳ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἄζυμον, καὶ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἔνζυμον ποιεῖ, διὰ τὸ μακαρίᾳ γενομένου τοῦ διαλόγου, καὶ ἐς ἀγωνίαν τὸ θεῖον τῆς ἐκκλησιῶν γονυμένου· οὕτω μὴ μόνον, καὶ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία ἑκάστου ἔτους μετ' εὐφημίας ἄγει· ἔδει γὰρ ἑκατέρου ἐνζύμου τε καὶ ἀζύμου, ἀρῖστα τὰς αἰτίας ἀποδεῖξαι· καὶ τὸ μὲν ἀζύμῳ τῷ Ἰουδαϊκῷ, τὸ δ' ἐνζύμῳ τῷ ἀνατολικῷ ἐκ παλαιοῦ χρῆσθαι φησὶν ἐκκλησίαν· καὶ καλῶς τε καὶ ὑπαρκτῶς ἄμφω, διαφόροις λόγοις ποιούσας

» λέγει γάρ· Εἴωθε πολλοὺς κινεῖν, διότι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τινὲς μὲν προσφέρουσιν
» ἄρτους ἀζύμους, τινὲς δὲ ἐνζύμους· ἡ μὲν ἐκκλησία τῆς ῥώμης προσφέρει ἀζύ-
» ζυμους ἄρτους, ὅτι ὁ κύριος, διὰ τὸ πάσης μίξεως προσλαβεῖν σάρκα· αἱ δὲ ἄλλαι ἐκ-
» κλησίαι, προσφέρουσιν ἐνζύμους, ὅτι ὁ λόγος ἦν πατρὸς, ἐνεδύθη σάρκα, ἔστιν ἀ-
» ληθὴς θεὸς, καὶ ἀληθὴς ἄνθρωπος. καὶ γὰρ ἡ ζύμη συμμίσγεται τῷ φυραίματι.
» ἀλλ' ὅμως εἴτε διὰ ἀζύμου εἴτε διὰ ἐνζύμου γίνεται, τὸ ἦν κυρίου σῶμα καὶ σωτῆρος ἡ-
» μῶν λαμβάνομεν. Ἤκουσας ἡ μεγαλοδύτου παιδὸς, πῶς οὐκ οἶδα διαφορὰν εἶ-
πᾶ ἐνζύμου τὸ καὶ ἀζύμου; καὶ ὅτι ἐξ ἀμφοτέρου ἀναμφιβόλως τὸ τοῦ κυρίου γίνεται σῶμα· καὶ ὅτι ὕστερος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπεκράτησε προπαλαι· τῇ ῥωμαϊκῇ ἀνελοιπε, καὶ ταῖς ἐν τῇ ἀνατολῇ. ἄριστα γὰρ τὸ προκείμενον κατ' ἐμὲ διεσάφησε· τῶν μὲν γὰρ, τῷ ἀζύμῳ χρῆσθαι φησὶ, διὰ τὸ εἰλικρινές τε καὶ καθαρώτατον τῆς σαρκὸς ἦν κυρίου· ὅπ ἄφαυστόν τε ἐστὶ καὶ ἀπρόσιτον μώμου παντός· τῶν δὲ, τῷ ἐνζύμῳ, διὰ τὸ ἕνωσιν τῆς θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως. καὶ εἰκότως· ὥσπερ γὰρ τὸ ἄζυμον λιπαρώτατόν τε καὶ καθαρώτατον ὄζει, διὰ τὸ αὖ ζύμης γεύεσθαι αὐτὸ, ζύμη γὰρ ἡ ἀμβρόσια τροφὴ τῇ γεραρῇ λίγεται, οὕτω καὶ τὸ ἦν κυρίου σῶμα καθαρώτατον ὄν, καὶ ἀπρόσιτον ἀμβρόσιαι πάσης, διὰ ἀζύμου ἐνεργεῖται. καὶ ὥσπερ ὁ ἔνζυμος, διὰ τῆς ζύμης ἀρτοποιεῖται καὶ εἰς ὑπόστασιν παχυτέραν γίνεται, οὕτω δὲ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα διὰ τῆς φυσικῆς τῆς αἰθεροπαθοῦς σαρκὸς εἰς ὑπόστασιν μίαν θεότητός τε καὶ αἰθεροπαθοῦς, διὰ ἦν ἐνζύμου ἐνδέδυται· καὶ οὕτως διὰ ἐνζύμου τὸ καὶ ἀζύμου τὸ τοῦ κυρίου γίνεται σῶμα ἀναμφιβόλως· καὶ τοῖς πιστεύουσι, σωτηριώδης δῆτα κοινωνία. Γ'δοὺ καὶ τὸ δεύτερον τῆς παρ' ἡμῖν ἐγκαλυμμένου, ἀπενδέδυται καλῶς, ὡς ἀμαθῶς ἡμῖν ἐγκαλεῖται, δ σαφῶς τοῖς οἰκουμενικῶν διδασκάλοις συνοδον, πιστεύουσιν ἐν ἀζύμῳ τὸ σῶμα ἦν χριστοῦ, καὶ ἐν ἐνζύμῳ οὐχ ἧττον τε λεῖδες, ἐνὸς ὄντος τοῦ διασωθέντος σώματος, δ οὐ μεριζομένου εἰς δύο, ὡς ἡμεῖς οἱ τῇ συνόδῳ μὴ ἐπόμενοι, ἀκούσῃς τε καὶ μὴ βουλόμενοι, εἰ δὲ μὴ διὰ γεγραφῆς. ἀλλ' ἐν τοῖς ἀπιστῶν τοῖς λεγομένοις, συμπεραίνεται· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐκφεύγεται τὸν ὄλεθρον τῆς αἱρέσεως. ὁ γὰρ χριστὸς φησὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ μηδέποτε πλανηθῆναι· ἐπεὶ ἐπηγγείλατο μετ' αὐτῆς εἶναι διὰνυκτὸς. εἰ οὖν ἀληθὴς ὄζει ὁ χριστὸς; καὶ τὴν
» ἐπαγγελίαν αὐτοῦ διὰ πιστεύειν εἶναι ἀληθῆ· φησὶ γὰρ, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πά-
» σας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· καὶ ἡμεῖς οὕτω πιστεύομεν μὴ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ εἶναι διὰ παντὸς, καὶ μηδέποτε καταλείπειν αὐτὴν· εἰ δὲ καθ' ὑμᾶς ἐπηγγείλατο μὲν διαμένειν διὰνυκτὸς μετ' αὐτῆς, κατέλιπε δὲ αὐτὴν, καὶ ὅπως πλανηθῆναι, ἐξ ἀνάγκης ψεύστης ὄζει· εἰ δὲ ψεύστης, οὐ θεός. καὶ ὅθεν τὴν ἀπιστίαν τοῦ λέγειν ὑμᾶς τὸν χριστὸν ψεύστην· τοῦτο γὰρ πάσης ἀνομίας καὶ βλασφημίας ὑπάρχειν. ἀλλὰ μετ' αὐτῆς ἐστι καὶ ἔστι καὶ μένει εἰς τὸν αἰῶνα καὶ

ἅπαντα·

μηδὲν τῶν ὅτι ὁ νόμος φησὶν, ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις καὶ αὐτόχθοσι τῆς γῆς· καὶ ἐν πᾶσι τοῖς καθοικημένοις ὑμῖν, ἔδοξε ἄζυμα καὶ οὐ ζυμωτόν· ὃς δ' ἂν φάγῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἐξ Ἰσραήλ· ἄκουσον γὰρ ἐν τῷ διάτυπῳ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ μυστηρίου, λαβὼν τὸν ἄζυμον ἐκεῖνον ἄρτον, καὶ κλάσας ἐπεδίδου τοῖς μαθηταῖς, εἰπών, λάβετε φάγετε, οὗτο καὶ ἐνταῦθα ἔκραξε. διὰ τοῦτο καὶ ἔγνωσαν αὐτὸν, μεμνημένοι ἅ τότε προεῖπεν· ὡσανεὶ μελιτῶντες ἡρίμα, ὁ διδάσκαλός ἐστιν, ὁ καὶ τὴν προλαβοῦσαν τὸν ἄρτον κλάσας τοιουτοτρόπως, καὶ διδοὺς τοῖς ἀδελφοῖς. ἐυλόμενοι δὲ ἀφανὲς αὐτὸ, ἄφαντος ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. ἢ πῶς ἐννοήσωμεν τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, ἐφ' ὧν ὁ χριστὸς λέγει, ἐν κεφαλαίῳ εἰκοστῷ τετάρτῳ τοῦ διαγγελίου μέρους· φησὶ γὰρ πρὸς τοὺς ἰουδαίους, ἐνειδίζοντας τοὺς ἀποστόλους πλουτοῦντας τοὺς στάχυας, οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχε· καὶ ἐπείνασε αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἀβιάθαρ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγε, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν. Ἐντεῦθεν οὖν ὑμᾶς· οἱ ἄρτοι οὗτοι οἱ τῆς προθέσεως, ἐνζυμοι ὑπῆρχον, ἢ ἄζυμοι; εἰ μὲν ἐνζυμοι, ἰουδαΐζομεν καὶ ἡμεῖς καθ' ὑμᾶς ἐνζύμους ἄρτους θυσίαν ποιοῦντες· εἰ δ' ἄζυμοι ἦσαν, ἆρα καὶ οἱ ἄζυμοι, ἄρτοι καλοῦνται. ἔτι εἰ μὲν ἐνζυμοι ἦσαν οἱ ἄρτοι ἐκεῖνοι τῆς προθέσεως, ἔδει τὸν χριστὸν παῦσαι τὴν θυσίαν τὴν δι' ἐνζύμων, ὡς παλαιάν τι καὶ νόμιμον, ἵνα μὴ τὰ ὅμοια τοῖς ἰουδαίοις ποιῶμεν, καὶ ταύτην διδάξαι γίνεσθαι δι' ἀζύμων· εἰ δ' ἄζυμοι ἦσαν, καὶ ὁ ἄζυμος, ἄρτος καλεῖται. ἐδείχθη οὖν ἱκανῶς ἀγαθὴ νικηφόρι, ὅτι καὶ ὁ ἄζυμος, ἄρτος λέγεται, καὶ ἔστι, καὶ νοεῖται, χωρὶς τοῦ ἐνθάδε. ὥστε οὐδεὶς αὖ ὧν φρονῶν εἴποι, ὡς οὐ δυνάμεθα ἐνοῦσαν ἄζυμον δι' οὗ τὴν θυσίαν ἐποίησεν ὁ χριστὸς, δῆλον τὸν διαγγελιστὴν εἰπεῖν χωρὶς τοῦ ἐνθάδε, ἄρτον λαβεῖν τὸν χριστὸν τῇ τῆς ἀζύμων ἡμέρᾳ καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ πάσχα. ἄζυμος μὲν ἆρα ὡς ἐδείχθη, καὶ ἄζυμον ἐνοοῦμεν. Τούτων ὕπο διειλεγμένων, τὸ μὲν ἁγὲ σοὶ εἰρημένον λογίδριον, ὅτι ἄρτον λέγει τὸ σῶμα αὐτοῦ οὐ μόνῳ ἄζυμον, ὥσγε δοκεῖ, ἱκανῶς διελύθη. τὸ δὲ, αἰχμωτίσωσιν οἱ τῇ θυσίᾳ ἀζύμοις προσφέροντες, οὐ βουλόμεθα ἀπεριέψαι· ἀλλὰ πρὸς τοὺς μὴ εἰδότας τί μὲν ἱκανῶς, ἢ μᾶλλον εἰδότας μὲν, δῆλα πεισμονὴν δὲ καὶ κατάραν προφέρειν φρονοῦντας καὶ λέγοντας ἕτερα, πρὸς ἐκείνους λέγομεν τὸν αἰχμώλωτον ὑποτραφῆναι· ὃ καὶ πεπόνθαμεν ἀναμφιβόλως, καὶ ὡς οἵ τε βδελυρόθροι, καὶ οἵ τε δῆλα πεισμονὴν καὶ κακίαν γεγράφοντες κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οὐδέποτε τυχεῖν σωτηρίας δυνήσονται· μᾶλλον δὲ αἰχμωθήσονται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὡς τῆς ἀληθείας ὄντες πολέμιοι. πῶς δ' ἀσυλλογίστως πάνυ καὶ ἀμαθῶς, καὶ δῆλα τοῦτο μωρῶς ἴσ' οὗτως εἶπε, καὶ ταῦτα αὐτοῦ θεράπων, προσφέρουσι ὅτι εἰ καὶ τῇ ἀζύμων ἡμέραν ἦσαν ὡς λέγετε, καὶ οὐκ ἔδει διωρίσθαι ἐνζύμου, ἀλλὰ θεὸς ὢν, ἠδύνατο ποιῆσαι τὸ ἄζυμον διωρίσθαι ἐνζύμου· οὐ γὰρ ἀδυνατεῖ τι τῇ παντοδυνάμῳ θεῷ· οὐκ ἀδυνατεῖ μὲν τῇ παντοδυνάμῳ οὐδέν· οἱ πάντες ὁμολογοῦσι· καὶ οὐ μόνον τὸ ἄζυμον ἐνζυμον ποιῆσαι· ἀλλὰ καὶ λίθους αὐτοὺς, ἄρτους· τὴν δ' ἀνάγκην δι' ἣν αὖ τοῦτο ἐποίησεν, ἔγωγε οὐ δύναμαι συνορᾶν. τίνος ἕνεκεν οὖν ἐνζυμον μᾶλλον ἢ ἄζυμον ἠθέλησεν αὖ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα νομοθετῆσαι γίνεσθαι; εἴπατε ἡμῖν τὴν ἀνάγκην εἰ οἴδατε· ἀλλ' οὐκ ἄν ποτε δυνηθείητε. οὐκ οἶδα οὖν εἰ ἐκώλυεν αὖ, ἢ οὐκ ἐνεργεῖς ἐποίει τοῖς θείοις λόγοις αὐτοῦ, ὁ μὴ ἔχων ζύμην ἄρτος, εἰς τὸ γηΐσθαι σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ· ἀλλ' αἷμα τοῦτο οὐ

παῖς ἐπιλαθοῦ τούτου ἀγαθὴ νικηφόρος; εἰκότως ἐκλήθης νικηφόρος· ὅτι τοὺς κακοημένους δεῖ τοὺς φόβους, ἰδιώτας αὐθεντικοὺς ἐνίκησας· οὐ μὴν δὲ τοὺς φρονηματομένους ἐν ὑπηλοῖς, καὶ τοὺς μετόχους τῷ λόγου. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, ὅτι ὑμῖν ὄζει τοῦτο· ἴνα δὲ γὰρ πίθηται καὶ τὸ ἀπίθητον, ἐκεῖ γνωρίζεται καὶ τὸ φρόγμα. ἵνα δὲ μὴ πίθηται κρῖτος μετὰ τοῦ ἀπιθήτου, ἤτοι τὸ ἄζυμος· τοῦτ' ὄζει καὶ νοεῖται ἄζυμος· ἵνα δὲ οὐ πίθηται τὸ ἀπίθητον, τυπίκων ἄζυμος, τοῦτ' ἀναγκαίως νοεῖται ὁ ἔνζυμος· ἐστω δὲ τίνων καὶ ὁ χρεὼς μὴ ἐποιήσας ἄλλο εἰ μὴ ἁπλῶς ἄρτον, ἀχαρίστως ἔφερε ὡς ἔνζυμός ὄζει· οὐκοῦν καλῶς εἴρηται τοῦ ξανθοπύλου, ὅτι ἄρτον λέγει τὸ σῶμα αὐτοῦ, οὐ μὴν ἄζυμον. ἀλλ' ἡμεῖς δὶξόμεθα ῥᾳδίως τὸ ἐναντίον· ὡς ὅταν λέγηται καὶ ἁπλῶς ἄρτος χρεὼς τοῦ ἀπιθήτου, δι' ἐκείνου ἄζυμος ἦν, καὶ οὐ δυνήσῃ φυγεῖν τὴν ἀπολογίαν, φαγεῖν κατὰ τὸν οὖσαν. ἡ ἡμέρα δὲ ἀπαρασκευῆς ἦν πυρίου, ἰοῦ τεῖτη ἡμέρα ἦ παχὰ τοῦ νομικοῦ, ὡς φησιν ὁ διάγγελιστὴς, ὀχλιζόμενος μὴ ἦ ἰησοῦ, τοῦ, ἀλλὰ γὰρ σὺν πᾶσι τούτοις, τεῖτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. ἐν αὐτῇ οὖν τῇ ἡμέρᾳ ἦσαν πορευόμενοι δύο ἐκ τῆς μαθητῆς αὐτοῦ, εἰς κωμὴν ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλὴμ, ἥ ὄνομα ἐμμαούς· καὶ μὴ μικρόν φησι· καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, διαλογιζόμενοι τὸν ἰησοῦν, λέγοντες, μένον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα· ἐπιδόσας οὖν τῇ αἰτήσει αὐτῶν, εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. ἐγένετο δὲ τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε· καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς. καὶ μετ' ὀλίγα, καὶ ὡς ἐγνώσθη φησὶν αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει ἦ ἄρτου. Τίνου τί ἂν γλυκύτερον ἢ καθαρώτερον γνώρισμα, τοῖς μὲν φιλογενέσιν ἐδήλωσε, καὶ τοῖς τὰ σπαράγματα μὴ ἀναπαύσασιν ἁπλῶς ἄρτοι λέγει εἶναι τὸν θεῖον λευκὸν· καὶ οὔτε ἔνζυμον λέγει, οὔτ' ἄζυμον· τί αἰτιᾶσθε, ἐνταῦθα λέγω, ἐμὲ μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ μύσταις μόνον οὕτω φῆσι τὸ φανέντα· καὶ γὰρ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, οὕτω καὶ ἡμῖν γνωσθήσεται, εἰ θελάσωμεν ὀξυπάσῃ· εὐ γὰρ ἐστὶν ἡ ζωὴ τοῦτον αἰσθέσει, ὥστε μὴ ἰδεῖν τὸν ἀληθινόν. εἰ γὰρ καὶ μὴ φιλοσόφοις ἡ ῥήτορσιν ἐπιξυφήσαμεν λόγοις, ἀλλὰ τῷ φύσει κατὰ τὸν διδάσκαλον ἐπλουτήσαμεν· ὅπερ μάλιστα ξένον δοῦν ἐπαληθὲς δεῦρο μᾶλλον, ἐκ διαλέξαι τὸ ψεῦδος ἐκ δέχεται τὸ κρεῖττον διὰ τῆς χείρονος. τί οὖν ἐροῦμεν; ἔνζυμον λοῦ, ἄπαγε· πῶς γὰρ; τεῖτη λοῦ ἡμέρα τοῦ νομικοῦ πάσχα, καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ συνακολουθοῦντες πορευόμενοι τῷ ἰησοῦ, κλαύσας τε καὶ λουκᾶς, καταζέσαι, εἰ μὴ ἄζυμον, ἀρχόμενοι διὰ ἱερουσαλὴμ· ἐπὶ δὲ ἡμέρας φησὶν ὁ νόμος, ἑβδόμῃ ἄζυμα, ἐκ μεσαμοὺς ἔνζυμα. ἐκ γὰρ ἐπάγει· ὃς δ' ἂν φάγῃ ζυμωτὸν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ συναγωγῆς ἰσραὴλ, εἰ οὖν σαῦτ' ἀληθῆ, πῶς ὤφειλον ἐκεῖ διριθῆναι ἔνζυμον, ἦ νόμου καλοῦντος, μηδ' ὅλως διερευνᾶσθαι διὰ τῆς τοσαρεσκαιδεκάτης, ἵνας τῆς εἰκάδος καὶ μιᾶς ἦ μιαυ· ὥστε ἄζυμος λοῦς εἰ μὴ γὰρ ἔνζυμος, καίτοι ὡδηγούμενοι ὑπὸ σωτῆρος ἐπόησαν φρονήσεως ἔνζυμον τῇ τῆς ἀζύμων ἡμέρᾳ· καὶ ὁ χρεὼς ὡδηγάπησε ἰδιάκτης, πλάσας ἔνζυμον, καὶ δηλονότι αὐτοῖς· εἰ δ' ἄζυμος ὡς πρ ἐλοῦ, μᾶλλον ἐγκαλεῖτε ἡμῖν κρεῖττον, καὶ γὰρ παρεχωρεῖ ἦ νόμου ὑπάρχων ὁ χρεὼς, οὐκ ἂν ἔκλασεν αὐτὸν εἰ ἤδει ὅτι ἔνζυμος λοῦς ἐστὶ τῆς ἀπηρτισμένης ἡμέρας ὡδηγεῖ ἦ νόμου ἐποίει τοῦτο. καίτοι σὺ τὰ ἐναντία καὶ ἐπ ἐφεξῆσεως, καὶ τὸν νόμον εἰς ἴδιαν ἐπάγων· οὐ μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμῶν ἀναστάσεως, καὶ τοῦ ἦ πυρίου ἀναλήψεως, οὐκοῦν ἔπεται ἐξ ἐμοῦ τοῦτον ἀπαίτων ἄζυμον εἶναι τὸν ὡδηγὸν ἦ ἰησοῦ κλάσαντα ἐν δείπνῳ τοῖς δυσὶ μαθηταῖς. Εἰ δὲ ἐν αὐτοῖς ἐν τούτῳ εἴπῃ, ὅτι ἔξω τῆς ἱερουσαλὴμ ἦσαν ἐν ἀδύνατον ἔνζυμον φαγεῖν ἀρτοις ἐν δυ-

μηθή-

τὰ φερνίμματα δῦσαι, & μὴ ἀλλαχοῦ τὸν γοῦν ἀναφέρειν. Πέμπτον, τὸ δυσπαστέον, ἑορτὴν, καθιερωμένην ἕβδομῃ ἡμέρᾳ τοῦ ἀρχιρίου· ταῦτα γὰρ εἰσιν αἰσχύνας & μόνα, εἰ κῇ μὴ ἅπαντος ἀναγκαῖον τὸ ἴσχυον ὡς τὰ ἄλλα, εἰ διὰ ταῦτα πάντα ἀρχὰ, ἀλλὰ τὸ μὲν ἴσχυν ὀξώδη μικραὶ ζύμαι, θαῦμα αὖ εἴη μέγιστον ὄν. & τὸ δυσπαστέον, κῇ ὁ σιτοπὸς, κῇ ὁ ἱερεὺς, κῇ ἡ ὕλη, & μάλιστα τὸ ἑορταῖον, οἱ δὲ χειτοῦ λόγοι, οἵ πῃ μεταποιοῦσι τὰ φερνίμματα εἰς σῶμα κῇ αἷμα, δι' ὧν ὁ ἱερεὺς ἔδρασαι γῆ ἐνημαλιώδη, & τὰ πάντα συνίσταμαι, οὐδὲν ἰσχύοντ ἐκτὸς τῆς ζύμης· τοῦτο δὲ διανοίας ὄξιν ὑγιοῦς εὕρημα, ἀλλὰ διανοίας, πάσης αἰσίας. πῶς δὲ οὐκ ἐγκαλεῖτε ἡμῖν κῇ ὀξώδη τὸν οἶνον, θαυμάζω, ὃν ἐριθρὸν πολλάκις φερσφέρομεν, ἢ λάδικον, ἢ ἡδύν, ἢ αὐστηρὸν, ἀλλὰ μόνον οὐδὲ ἅ ἄρτου· ὥσπερ γὰρ εὕρηκε, ἐν ἅ γλυκήματος τῆς ἀμπέλου, κῇ ἃ διεῖλε λάδικον, ἢ ἐριθρὸν, οὕτω κῇ οὐδὲ ἅ ἄρτου· εἰσὶν ἄρτοι, οὐ διεῖλε, ἴνζυμον ἢ ἄζυμον, ἢ λάδικον ἢ μάλακα, ἢ ἡδὺν ἢ ὀξώδη· ὀξώ τοῦτο ἡ ἐκκλησία τέρ- « μ' ἀδιαφόρως ἀμφότερα· ἰδοῦσα γὰρ ἡ ἱερὰ συνοδος ἀκριβῶς, ὅτι ἄρτος ὄξιν ἀμ- « φότερον, ἀναμφιβόλως ἱερουργεῖ· κῇ οὐ μέμφεται θάτερον· κῇ ταῦτα μᾶλλον « ὡς φερεπονδίδικε), ἅ χειτοῦ τελίσαντος ἄζυμον. οὐκοῦν ἀδίκως ἐγκαλεῖτε τῇ « οἰκουμενικῇ συνόδῳ, τῇ οὕτως καλυσάσῃ· κῇ ἀδίκως ἡμᾶς τοὺς αὐτὸ τέρπονδας « κῇ ὁμολογοῦντας, συνοφαντεῖτε κῇ διασύρετε. ὡς αὖ δὲ κῇ νικηφόρου καλλίνου, « ἅ ξανθοπύλου μητρὸς, ἔπειτα μετὰ τῆς σφύρας φελᾶν ὃς ἐφιλοτιμήθη μὴν συλλέ- « ψαι τὰ ἐν τοῖ ζιωδίῳ τοῦ φερισπάσματος συναξάρια· τῇ ῥώμῃ δὲ τῆς κακίας ἅ « χίσματος κινηθείς, ἤγειρε κῇ ἐδίωξε τῆς φερουσιμένης ἡμῖν ὑποθέσεως, μεγάλα & « θαυμαστά. ὅπερ δὲ ταῦτα ἐν κωνσταντινουπόλει οὐκ αἰσχυνόσκοπε, πάντες ἴσασι· κῇ οὐ δεῖ με παραπέρα φερβαίνειν· ἐν τοιούτῳ μέρει τῇ πόλει πῶς κατέτυχεν ἐν τοῖ ζιωδίῳ ὡς διείσπουται. ὅτι δὲ λίαν ἀσυλλόγιστα, ὁ ἐκλόγιμος αἰδαλεξάνδρου τὰ αὐ- τοῦ εἰρηνικὰ, κῇ οὐρανοῦ αὐτὸν ἐν πολλοῖς ἑαυτοῦ αὐτὸ λίζοντα. τί δὲ τὸ φοβερὸν αὐ- τῷ λόγιον, & ὡς ἑαυτοῦ δοκεῖ, ἀναστρέφειν, τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, εἰς τὸν ἑβδομαδιαν τῇ μακαρίαν, μᾶλλον κῇ πολλὰ κῇ ἄλλα, φασὶν, ὅσα ὅταν ἄρτα λέγῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ, οὐ μὴν ἄζυμον· ἀφωμοίωσαν αὐτῇ θυσίᾳ ἀζύμοις φερσφέρουσι, τοῦτο δ' ὡς φο- βερὸν τοῖς ἄνω αὐτοῦ εἰρηνικὸν, αἴτιον κῇ κεῖται φερβάλλοντες οἱ ἐκείνῳ ὑπόμνημο- ἐκεῖνος γὰρ μὴν δοκεῖ λίγειν τὶ· ὑδὲν δὲ, ὡς δειχθήσεται, & γὰρ ἡμεῖς μαθηταὶ ὄντες ἅ φησὶν τοῦ, εἰρηνικὸν διώκετε, οὐχ ὑβρίζομεν αὐτὸν, ὡς ἐκεῖνος ἡμᾶς· ἀλλὰ λογισμοῖς μὴ ποιησόμεθα φερὸς τοὺς αὐτοῦ λόγους, αὐτὰ κῇ μόνα ὕβρεως φερὸς αὐτὸν λογιζόμενοι· ὅτι δὲ διδάσκαλος οἰόμενος εἶναι, ἐξηγήσεται παρ' ἡμῖν, ἀμαθὴς ὄντως & δὲ φαίνεται, ὡς ἐκεῖνος καθ' ἑαυτὸ λογιζόμενος συγγράψαι ἐνάντιον τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀθλιωθήσας ἀπὸ τοῦ θείου, καταφερεῖ βόθρου κῇ κεφαλῆς ἔπεσε, εἰπὼν γὰρ, ὅταν ἄρτον λίγῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ, οὐ μὴν ἄζυμον, ἐπιλάθετο ὅτι & ὁ ἄζυμος ἄρτος καλεῖται· ἴδοξε γὰρ αὐτοῦ, ὡς ὅταν λίγῃ τὸν ἄρτου, τὸν ἴνζυμον δεῖ νοεῖν· ἀλλ' οὐ δύναται τοῦτο δεῖξαι· οὐ πολλαχοῦ τῆς γραφῆς κῇ ὁ ἄζυμος, ἄρτος λίγε- ται· φασὶ γὰρ ἐκείνοι ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασι· Καὶ λαβὼν τοὺς ἄρτους τοὺς ἀζύμους & ἐπ' ἐν τῇ ὀξώ- « δη, καὶ ψυχὴν ἐν σχάρᾳ ἑψομένην ἐν ὕδατι ἕν, & πεντε ἀμώμους δύο, & ἄρτους ἀζύμους πυρὸς « ἐμμιγεῖς ἐλαίῳ, κῇ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ· σεμίδαλιν ἐν πυρῷ πε- « πεισμένην ἔσῃ αὐτά, & ἐπιθήσεις αὐτὰ ἐπὶ κανοῦν ἕν. κῇ μετ' ὀλίγα, & λήψῃ ἄρτον ἕ- « να ἐξ ἑκάστου, κῇ λάγανον ἓν ἀπὸ ἅ κανοῦ τῆς ἀζύμων τῆς φερτιθεμένων ἔναντι « κυρίου· & ἀποδώσεις δι, ἐπὶ τῆς ὀξοκηλης τῆς εἰς τὸν φερφήτην δανιὴλ, φησὶν. ἄρ- « τος γὰρ λέγεται, κῇ ἄζυμος τοῦ & ὁ ἄζυμος. Ὁρᾷς, πῶς & ὁ ἄζυμος ἄρτος καλεῖται;

πῶς

γάζονται. ἢ δῆλον ὡς ἀκριβῶς ἔτι ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο, εἰ σίτου ἦν. οὐ γὰρ δηλοῖ τὸ μὴ ἔχειν μικραν ζύμωσιν ἢν φαίνεται τὰ τελούμενα ἄρτα· καὶ μάλιστα τὰ τῆς σωτηρίου ῥήματα· ἔπινεν μίξαντα ποιῶν τὸν ἄρτον ἐν τὸν οἶνον σὺν τῷ ὕδατι, εἰς σῶμα ἐν αἷμα αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο οἱ μὴ τῇ συνόδῳ ἐπόμενοι, ἀρτοποιοῦσιν ἐν οὐ πίνουσι πιστεύω ὡς ἡ ἐκκλησία νομοθετοῦ, ὅτι ἐν τῇ κυριακῇ φωνῇ ἐκείνῃ, τὴν λειτουργίαν· λάβετε φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, καὶ τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα, τὸ μυστήριον τελοῦσιν· ἀλλὰ μὴ ταῦτα, ἐν τῷ λέγειν φασὶ, καὶ πίνωσιν τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ χριστοῦ σου· μὴ συνιέντες ὅτι τὸ μυστήριον τοῦτο τῆς ἱερᾶς τελετῆς, ὁ χριστὸς παρέδωκε· ἐν ἄλλους λόγους οὐκ εἶπεν, ἢ τούτους ἐν μόνον τὸ, λάβετε φάγετε· καὶ τὸ, πίετε πάντες· καὶ οὗτοι πίνουσιν εἶπεν, ὅτι τἆλλα ὅσα ἡμεῖς λέγομεν· ὅτε γὰρ οἱ λόγοι ἐν μόνοι τοῦ ἔχειν ἔχουσι· τὰ δ' ἄλλα πάντα ὅσα δῆτα ἐν λέγομεν διὰ χρόμοι, ὑπὲρ ἡμῶν ταῦτα λέγονται· ἵν' ὅπως ἀξιωθῶμεν τοιούτου αἵματος κοινωνῆσαι· καὶ τοιούτου σώματος ἀγιασθῆναι· ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ ἁγιάσει τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος, ἄλλους λόγους οὐκ εἶπεν ὁ παραδόντος μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη· βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἐν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ οὗτοι οἱ λόγοι ἐκαπέμποντο τύπος τοῦ μυστηρίου, ὡς τοῦτον λεγομένων, τὸ βάπτισμα τελοῦσθαι· τὰ δὲ λοιπὰ ὅσα λέγομεν, ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τοῦ βαπτιζομένου ἅμα καὶ ἀποδόχου ταῦτα λέγομεν, οὕτω κἀκεῖ φησὶν ὁ χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς, λάβετε φάγετε, ἐν τοῦτο ἔξεστι· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τοῦ ἐμὸν ἀνάμνησιν· καὶ ὡσὰν ἄλλο εἶπεν· ἐν οἱ λόγοι εἰσὶν ἕτοι οἱ μεταρυθμίζοντες τὸν ἄρτον εἰς σῶμα χριστοῦ, ἐν τὸν οἶνον εἰς αἷμα. τοῦτο δ' ἂν συνμαρτυρήσῃ μοι καὶ ὁ τοῦ γλυκέως χρυσοῦς ἰωάννης, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἀπὸ τῆς εἰς τοῦ μυστικὸν δεῖπνον τοῦ σωτῆρος, ἐν εἰς τοῦ θεόδωρον τὸν μυστηρίου· ἐν ᾧ καὶ καλεῖται· ἡ δὲ ἀρχὴ τοῦ λόγου, ὁλίγα φησὶν ἀπάλιν σήμερον ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ὁμιλίᾳ μὴ πολλὰ φησὶ, πάρεστι χριστὸς ἐκεῖνος τοῦ τραπέζαν ταύτην κοσμῶν· ὁ γὰρ τοῦ τράπεζαν ἐκείνην κοσμήσας, οὗτος καὶ ταύτην διακοσμεῖ καὶ· οὐ γὰρ ἄνθρωπος ὅστις ὁ ποιῶν τὰ προκείμενα ἡμῖν σῶμα καὶ αἷμα χριστοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν χριστός. χεῖρα πλεονὸν μέντοι, ἔσχεν ὁ ἱερεὺς καὶ προσφέρει τοῦ δῶρα, τὰ ῥήματα φθεγγόμενος ἐκεῖνα· καὶ δὲ χάρις καὶ ἡ δύναμις, ὅστι τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα ἱερατευόμενα. τοῦτο μου ἐστὶ τὸ σῶμα φησὶ· τοῦτο τὸ ῥῆμα, τὰ προκείμενα μεταρυθμίζει. καθάπερ ἐκείνη ἡ φωνὴ ἡ λέγουσα, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, ἐν ῥέθη μὲν ἅπαξ, ἀλλὰ πάντες δὲ τοῦ χρόνου γίνεται ἔργον, δυναμοῦσα τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς παιδοποίαν, οὕτω καὶ αὕτη ἡ φωνὴ, ἅπαξ λεχθεῖσα πρὸς τοῦ θεάνθρωπου γλώττης ἐκείνης, τὸ, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, καθ' ἑκάστην τραπέζαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐκείνου τοῦ ῥήματος ἡ δύναμις, μένει τὸν σήμερον, καὶ ἄχρι τῆς παρουσίας, τὴν θυσίαν ἀπηρτισμένην ἱερατεύει. Εἰ οὖν τοῦτο τὸ ῥῆμα, εἰς σῶμα χριστοῦ καὶ αἷμα τὰ προκείμενα μεταποιεῖ, καὶ φέλκει μυστήρια ἀπηρτισμένα, ἀδύνατον δὲ ταῦτα ἦν τέλεια, ὁλόκληρα μὴ ἔχειν μικραν ζύμωσιν, δαῦμα αὖ εἴη· καὶ ταῦτα τῇ ὕλῃ ταύτῃ τοῦ χριστοῦ τελισάσης τὸ μυστήριον ὡς προαποδέδικται. Τίνα δὲ μόνον ἂν εἰσὶν αἰναγκαῖα πρὸς τὸ μυστήριον, καὶ τί αἰναγκαῖον πρὸς τὴν θυσίαν ὄντι; καὶ μὴ ἱερωτὰν ἔχωσιν ἄζυμον καὶ ἔνζυμον, καὶ ταῦτα προδιήσομεν. Πίντο ἐφείλει εἶ) ἐν τῇ θυσίᾳ. Πρῶτον μὲν ὕλη, ἄρτος ἐκ σίτου· καὶ οἶνος, δηλαδὴ ἐξ ἀμπέλου: Δεύτερον, οἱ τοῦ χριστοῦ λόγοι· τὸ, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα· καὶ, τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου. Τρίτον, ὁ ἱερεύς, οὐ γὰρ ἀνίεται, θυσίαν ποιῆσαι ποτέ· τοιοῦτος, μὴ ἔχων καθαρὰν ἱερωσύνης. Τέταρτον, εἴδησις τοιούτου, προηγουμένως ἔχειν τὸν σκοπὸν τὸν ἱερέα πρὸς τὰ προ-

χα θύειν. εἰ δὲ πρὸ μιᾶς ἡμέρας καθ' ὑμᾶς ἐποίησε τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ φάγειν ποιήσας. εἰ δὲ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, ἑσπέρας ἤλπυτας τὰ ἄζυμα τοῦ νόμου πρόσταγμα, πρωτότοκος ἦν πασαρεσκαιδεκάτῃ ποιεῖν. εἰ δὲ ἑσπέρας, ὁ δὲ ἀπὸ κώμης ἐξ αὐλῆς κύριος. λοιπὸν δεῖ πιστεύειν ὑμᾶς, ὅτι οὐ προσέλαβεν, ἀλλὰ κὴ τὸν καιρὸν ἐποίησεν. Ἔτι εἰ ὁ νόμος φησὶ πρὸς ἑσπέραν τὸ πάσχα γίνεσθαι, ὁ δὲ χριστὸς ἑσπέρας ἡμυσιάφη ἐπέλιπεν, οὐ παρέβη, κὴ ἡ διαγγελισις λευκεῖν, λέγουσα· ὅτι ἡμύσθη οὐ ὥρα, αἰνίττεται. εἰ γὰρ ἔφαξε μέσης ἡμέρας, ἐξελῶ αὐ εἰπεῖν ὅτι προσέλαβεν, ἡ καιρὸν ἡ ὥραν κὴ δηλ τοῦτο κὴ ἐν ζυμον. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐγήνισθε. Εἶτα οἱ μαθηταὶ ὡς πολλάκις εἶρηκε, ἰουδαῖοι ὄντες, οὐκ ἄφειλον ἄλλως, ἢ ἐν τῇ ἀποδεδειγμένῃ καιρῷ ποιῆσαι. ἐκδέχεται αὖθις ἐν τῇ τεταγμένῃ ἡ νόμου καιρῷ κὴ τῇ ὥρᾳ ἔφαξε, καὶ τὰ ἄζυμα ἔσπερ, ὡς ὁ σωτὴρ ἔφη λευκας, ὅτι τῇ πρώτῃ τ ἀζύμων, ἐν ᾗ ἐδεῖ θύειν τὸ πάσχα. πῶς οὖν προσέλαβεν ἐποίησεν, εἰ τῇ πρώτῃ τῆ ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου τὸ πάσχα ἡμᾶς ἑτοιμάσαι, δεδεικται γὰρ ὅτι ἐν τῷ νομικῷ ἑτοίμασε τότε πάσχα, κὴ ἐν τῇ τεταγμένῃ καιρῷ ἐπέλιπεν· κὴ γὰρ ἐν προσέλαβεν, κὴ ὁ μεταβαί, οὐδαμοῦ. ὅστε καθ' ὑμᾶς ἐν χριστὸς οὐδαμοῦ, ἐπὶ προσέλαβεν τὸν καιρόν. ἀλλὰ τοῦτο οὐδεὶς τῆ δ' προσοικείαν νοήσῃ, ἢ ὅτοι αὖ· ἀλλὰ μᾶλλον, ἐν τῇ καιρῷ ἐν κὴ τὸν νόμον ἐποίησε. πᾶς τις αὖ εἴπῃ. κὴ τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ χρυσοῦς τλὼ γλωττᾶν. οἱ δὲ τὰ αὐτὰ τολμῶντες ἰουδαῖοι, παρέβησαν τὸν καιρόν. φησὶ γὰρ ὁ μέγας ἐκεῖ παπὰς ἐν τῇ ὀγδοηκοστῇ τετάρτῃ ὁμιλίᾳ ἐ κὴ ἰωαννίλω διαγγελίω, εἰς τὸ, ἄγουσι τὸν ἰησοῦν ἀπὸ ἐ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον· διὰ τί ἐκεῖ ἀπήγαγον αὐτὸν, ἵνα θᾶττον ἅπαντες ἅπαν πυνθάνωμαι; ἵνα μὴ χρόνῳ πάντα ποιήσωσι τῆ ἀρχιερέως· ἐκείνος γὰρ ἐκ τότε φ χριόμενος, κὴ πάντες ὅσαν αὐτὸν ἀναμένοντες· οὕτω δεινοπαθοῦσι ἠχρύπτουν ἐκ τοῦτον· ὁ γὰρ ἔφαγον πάντα τὸ πάσχα φησὶν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠχρύπτουν. εἰπὲ γὰρ ἔστι σφόδρα ὀξὺς ὁ ἰωάννης, ἵνα μὴ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. τί οὖν ἐστὶν εἰπεῖν· ὅτι ἐν ἑτέρᾳ ἔφαγον, ἔντος νόμον ἦλυσαν διὰ τὴν ἐνθυμίαν τλὼ σοῦ τλὼ σφαγιῶ ταύτλω. οὐδὲ γὰρ αὖ ὁ χριστὸς παρέβη τὸν καιρὸν τὸ πάσχα φαγὼν αὐτὸ πρὸς ἑσπέραν· ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ πάντα τολμῶντες, καὶ μυρίους κόπους παθοῦντες νόμους· ὑπερδὴ γὰρ σφόδρα ἄξιον τῇ θυμῷ, καὶ πολλάκις ὀλιγωρήσαντες αὐτοῦ, ἐκ ἔχουσι, τότε λαβόντες αὐτὸν ἀ προσδοκήτως, προσείλοντο κὴ τὸ πάσχα ἀφεῖναι, ὑπερ ἐ τλὼ φονικλω αὐτῆ ἐμπλῆσαι ὀλιθυμίαν. Ἀκούεις, ὅτι ἐκεῖνος μὲν παρέβησαν τὸν καιρὸν καὶ τὸν νόμον, ὁ δὲ χριστὸς οὐ παρέβη; ποῦ εἰσὶ οἱ λέγοντες ὅτι προσέλαβεν ἐποίησεν; Τούτων τίνων οὕτως ἐχόντων, καὶ δεδεικνυμένου φανερῶς οὕτως, ὅτι ἄζυμον παρέδωκεν ὁ χριστὸς τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς ἐν τῇ τῆ ἀζύμων ἡμέρᾳ· οἶμαι γὰρ οἶμαι, ὡς εἰ οὐκ ἐνεστῶσα λῶ τότε ἡ τῆ ἀζύμων ἡμέρα, ἐν ἐν ζύμῳ παρεδίδου αὖ τὸ μυστήριον, βουλόμενος ὅλως τοῦτο σφόδρα δεῦραι· μηδεμιᾶς λόγον ποιούμενος ἐν ζύμου τὸ ἄζυμον, ὡς εἰδὼς τλὼ ὕλλω τὸ σὐσίαν ἐ κὴ τοῦ ἓν ἐκ σίτου, πῶς καταξιώσωμεν τοὺς μὴ ἀζύμων τλὼ θυσίαν ποιουμένους; ἢ πῶς ἐναπωθώμεθα τῆς ἱερᾶς συνόδου κελευούσης ἐν τῇ αὐτῆς ὅρᾳ, ὅπ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι τὸ ἐ χριστοῦ σῶμα τελεῖται, κὴ ἐν ἀζύμῳ καὶ ἐν ἐνζύμῳ· ὃ παρέλαβεν ὄντως ἡ ἱερὰ ἐκκλησία ὧδε τῇ ἱερῶν ἀποστόλων. οἱ γὰρ ἱεροὶ ἀπόστολοι, ὅτε οὐκ ἦν ὁ τῆ ἀζύμων καιρὸς, κατ' οἶκον ὄντες, κλῶντες ἄρτον τλὼ θυσίαν ἐπετέλουν, ἐ οὐδαμοῦ φαίνεται τούτοις αἴτιον ἄζυμον. κὴ πάλιν ἐν ταῖς ἡμέραις τ ἀζύμων, ἐν ἱερουσαλὴμ μὴ δύνασθαι ἐνζύμου, οὐκ ἄζυμον αἰτουμένους τλὼ θυσίαν ἐπι-

γαίζοντα.

ἐν ταῖς τῶν ἀζύμων ἡμέραις· ἐν ὁ νόμος ἐξολοθρεύθηναι ἐξ ὑμῶν ἰσραὴλ ἀφορίζει λέγω βοᾷ. ἀλλὰ τοῦτο μὴν οὐκ εἶπον. λέγε τί δή; διοπερ οὐκ ἔχον εἰπεῖν. εἰ οὖν ἀπαίρων θεσπιῳδοῦσι ψευδομάρτυρον, ἐν ἄλλοις μὲν μάρτυρομένων, καὶ ταῦτα ψευδῆ ὄντα, ὧν ἴσα ἡ μάρτυρία οὐκ ἰῶ, λέγε τί τοῦτο οὐκ εἶπον ἢ μάρτύρησαι, ὅπερ αἰεὶ Φιβόλως θάνατον ἀπειλεῖ τοῖς ἁμαρτάνουσι. θαυμάζω οὖν τοὺς πολλοὺς, πῶς οἱ ἰουδαῖοι ἰδόντες αἰτίαν οὐχ εὗρον· οὐδ' ὁ ἰούδας, πολλὰ καμόντες, τῷ νῦν οἱ ἡμέτεροι ἀδελφοὶ θεσπίζουσιν αἰτίαν τῷ θεόφρονι δικαιοτάτην ἰουδαίῳ τῶν τοῖς ἰουδαίοις. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐσχατόμοροι θεοῦ τὸ πλάσμα, τίνα φέρουσι τῷ δικαίου αἰτίαν, ἄλλο εἰπεῖν οὐκ ἔχον, ἢ ὅτι θεὸν ἑαυτὸν καὶ υἱὸν θεοῦ ὀνομάζει· καὶ πολλῶν δὴ τοῦτο ψευδομάρτυρον ἤδη ὄντων, οὐχ εὗρον εἰπεῖν· νῦν δ' οὗτοι παραβάτην θεσπίλεως ποιοῦσι τὸν χριστόν· καὶ δικαίως αὐτὸν κατακρίνεται θεοῦ τῷ ἰουδαίων, ἄκοντές τε καὶ μὴ βουλόμενοι, μόλα ἡμιναίως ἀποδικνύουσιν, οὗτος θρόνος εἰσὶν ἄξιοι τῶν ἰλίους οἱ τὰ τοιαῦτα φάσκοντες. ἀλλ' εἰ τῶν ὑμέτερον σεπτὸν ἔνζυμος ἰῶ, οὐδ' οὕτω δικαίως ἔχοιτο ἂν ἐγκαλεῖν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ, ὅτι τὸ ἄζυμα θύει, ὥσπερ οὐδὲ ἐκείνη μέμφεται ἡ ἀπόστολος ὅτι τὸ ἔνζυμα θύειν, καί τοι γε κεφαλὴ ὅσα τῆς ἐκκλησίας, οὐδένα ἐγκαλεῖν καὶ κολάζειν ἔοικε, μὴ ποιοῦντας ὡς ἐκείνη ποιεῖ· ἐπειδὴ δικαίως αὐτὴ οἶδε ἄζυμον ἄρτον ἱερουργήσαντα τὸν χριστὸν, ὅτι ἐν τῷ ἐσφάγη συνδείπνοις τοῖς μαθηταῖς· ὅπως ποιεῖν αὐτοὺς εἰς μνήμην αὐτοῦ ἐκέλευσεν. ὅτι δὲ καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ἦν τὸ πάσχα, καὶ δεῖ διορθῆσαι ἔνζυμον, καὶ χρυσοτόμου πάλιν πατρὸς ἀκούσωμεν, ἐν τῇ πρὸς κορινθίους δευτέρᾳ

» δηλονότι· φησὶ γάρ· Πρόπεσον εἴπωμεν; λέγε τί ἐν τῷ θείων πάντων ἀπολαύσε-
» ται ἡ ζύμη. τί οὖν δεῖ τὸ αἴνιγμα; πάσης πονηρίας ἀπολλάχθαι δεῖ τὸν πιστόν.
» ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος λαθόλυτον ὅπου εὑρεθῇ παλαιὰ ζύμη, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν, ἔν-
» θα ἂν εὑρεθῇ πονηρία· ἡ γὰρ δήπου δεῖ μὲν τῆς σπιᾶς πολλὴν ἡ κόλασις, δεῖ δὲ ἡ-
» μᾶς, ἡ πολλῷ μείζων. εἰ γὰρ τὰς οἰκίας οὕτω καθαίρουσιν, ὡς μυῶν ὀπὰς θεωρη-
» γάζεται, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς τὸν ψυχὰς διερευνᾶσθαι δεῖ. Ἐπεὶ οὖν μυῶν ὀπὰς θεωρηγάζεται, πολλῷ μᾶλλον θεωρηγάσαιτο ἄν, εἰ ὁ χριστὸς ἐν ζύμῳ ἐγκήσαιτο τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, ὡς ἐναπτίον τὸ νόμου ποιήσας. Ὁ δὲ χρυσορρήμων θεῖος ἰωάννης
» ἐν τῇ ὀγδόκοσῃ θεσπίσῃ ὁμιλίᾳ ἦν διαγελιστὸν ματθαίου, φησίν, ἔτι μένει σὺ
» ἐχάτης ἡμέρας, ἵνα μὴ ἐναντίος γένηται τῷ νόμου, τὸ πάσχα ἐπιτέλει. ἡ δὲ ἐχάτη
» ἡμέρα, ἡ δεῖ τῷ σταυρῷ ἰῶ, ἐν ᾗ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε, τετέλεσται· τετέλεσται δηλα-
» δὴ λέγων, ὅσα οἱ θεσπῆται καὶ ὁ νόμος θεσπίσαι τε καὶ εἶπον. ὃ εἰ μὲν ἐτέλεσεν ὡς φασιν, ἐναντίος μᾶλλον δείκνυται ἦν νόμου· τὸ πάσχα τὸ νομικὸν τελῶν οὐ κατὰ νόμον, ἀλλὰ ἄρτον ἔνζυμον φυλάττων· καὶ ταῦτα ἦν ἰούδας παρὼν ἐκεῖ, καὶ ζητοῦντος τρόπον θεοδοσίας, ὥστε θεοδοῦναι αὐτὸν τοῖς ἰουδαίοις. ἀλλ' οὐκ ἦν τοῦτο, οὐκ ἦν. πληροῖ δὲ οὐ ἦν νόμου καὶ ποιητὴς ὡς θεσπέσιος, καὶ τὸν νόμον ἐτέλεσεν ἅπαντα· καὶ ἄζυμα ἦσαν ἀναγκαίως, καὶ ἄζυμον παρέδωκεν. τί οὖν ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦδε ἐστὶ τοῦμου. ἄζυμον ἰῶ ὁ παρέδωκεν ὁ χριστὸς, ἢ ἔνζυμον; εἰ μὲν ἄζυμον, θεοῖς ὑμῖν ὁ λόγος· εἰ δ' ἔνζυμον, θεβαιάτω τῷ νόμου τὸν χριστὸν ἀποφαίνεσθαι, κἂν μὴ βούλησθε· ὅτι τῇ τῶν ἀζύμων ἡμέρᾳ, ἐφύλαττεν ἔνζυμον ἄρτον. Τί δὲ φησὶν ὁ ἓξ ἀπόστολος; θεσπεσίων, ἤγουν θεοῦ μιᾶς ἡμέρας ἐπέμνησε. τοῦτο οὖν τοῖς δὲ θεσπίσι, μάταιον καὶ ἀδιανόητον· εἰ γὰρ θεοῦ μιᾶς ἡμέρας ἐπέμνησε, οὐκ ἐν τῷ καιρῷ ἐπέμνησεν· εἰ δὲ οὐκ ἐν τῷ καιρῷ καὶ τῇ ὥρᾳ ἐπέμνησεν, ἀβέβαιος ἐξ ἀνάγκης δείκνυται ὁ χριστός. ὁ γὰρ νόμος τὴν παρασκευὴν ἦν μηνὸς θεοῦ ἰσταμένου καλεῖ τὸ πά-

χα

ἢ ἐζύμωτου· ἀλλὰ σὺν ἄρτῳ μόνον ἁπλῶς· ἵνα ὦμεν διδόσῃ αὐτῷ τὸ μυστήριον· ἐννοήσατε ἀδελφοί, ἐννόησατε. ἀλλ' οὐχ ἅπερ ποτὲ δ' ιωηθήπτε, ἂν μὴ ἢ αὐτοὶ πε δόσητε· ἐὰν μὴ πις δόσητε φησὶν, οὐδ' οὐ μὴ σωθῆτε. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς πις δόσα τες, ἐνοήσαμεν, καὶ λέγομεν ταῦτα ἅπερ ὑμεῖς νῦν ἀκούετε. ἐ γὰρ ἐκ μαθήσεως ἀλλ' ἐκ πίστεως λέγομεν ὅσα δὴ καὶ λέγομεν. ἵνα δὲ γνῶτε ὡς οὐ παύτα τὰ ἔ παλαιοῦ νόμου κατέπαυσε ὁ κύριος ἐλθών, ἀλλ' ἄλλα μὲν ἠμέρωσεν· ἄλλα δὲ πῦξησεν· ἄλλα δ' ἀπέκοψεν· ἄλλα δ' ἐμόρφωσεν· καὶ ταῦτα θεωρῶμεν. Τέσσαρα γάρ πια ἐδείκνυ ὁ παλαιὸς νόμος, κριπκὰ, μυσικὰ, ἠθικὰ, καὶ σκιώδη· καὶ τὰ μὲν κριπκὰ, ἐμέρωσε· τῶν γὰρ ὅπλ ραγχέα κατοικημμένων, τοῦ νόμου καλδίοντος λιθοβολεῖσθαι, καὶ τοὺ ἁλόντας ὅπλ ραγχέα, ὁ κύριος εἶρηκεν· ὁ ἀνα- "
μάρτπτος ἐξ ὑμῶν, θεὸς βαλλέτω λίθον ἐπ' αὐτῶν. καὶ πάλιν, ὀδόντα ἀντὶ "
ὀδόντος, καὶ ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ τὰ λοιπά· ὁ δὲ κύριος, ὅτπς σε ῥα- "
πίσῃ, φησὶν, εἰς τῶν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. τὰ δὲ ἠθικὰ, πῦξησεν ὁ κύριος· ἅπερ εἰσὶν αἱ ἐντολαὶ καὶ τὰ θεσπίσματα αὐτοῦ· τὸ, μὴ κλέψῃς· μὴ ποιήσῃς πόρνπν ἢ τόδε ἢ τόδε· ἅπερ οἱ θεῖοι ἀπόστολοι θεμέλιον ἔχοντες, τὸν κόσμον ὠφέλησαν ἀφ' τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας· ἔνθα φασὶ, μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι ὁ κόσμος φθείρεται καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ· ἢ τὰ λοιπά, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω. τὰ δὲ τυπικὰ ἢ κὴ μυστικὰ, ἀμφότερα γὰρ ἐν ἦν τοῦτον, ἀπέκοψεν ὁ κύριος· τῶν σκελετῶν ἦν τοῦτο, τὸ σάββατον, τὰς ζωοθυσίας, τὸ πάσχα καὶ τὸν ἀμνόν· τὰ δὲ σκιώδη, ἐμέρωσεν ὁ κύριος· αὐτὸ τῆς σκιᾶς τῶν ἀληθείαν μορφώσας· αὐτὸ τῆς καμομήνης βάτου, ἡ μὴ φλεγθεῖσα παρθένος· "
αὐτὸ ςύλου πυρὸς, αὐτὸς ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης· αὐτὸ μωσέως, ὁ χειρὸς· αὐτὸ τῆς "
βάβδου, ὁ σταυρός· αὐτὸ τῆς κιβωτοῦ, τῶν ἄνωμον αὐτοῦ ἔκκλησίαν· αὐτὸ τῆς θά- "
λασσης τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ πάσχα, ἐν ᾧ τὸ νῖον ὑπεδύτε· καὶ τοῦτο ἦν θύ- "
μενος, κατέπαυσε ἐκεῖνο· αὐτὸ τοῦ ἀμνοῦ, ὁ χειρὸς· αὐτὸ τοῦ ἄμωμος, τὸ τοῦ σωτῆρος "
αἷμα· αὐτὸ τοῦ φίλης καὶ πυρὸς, τὸ ἄγιον βάπτισμα· καὶ τί δεῖ πάντα καταλέγειν "
πάντων εἰδότων ἀκριβῶς, ὅτι οὐ καταλύτης ἦ νόμου ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἦν, ἀλλὰ πλη- "
ρωτής· Ἔ χεις οὖν καὶ ἀπὸ τούτων, ὅτι οὐ θεὸς τῷ ἀζύμου φησὶν ὁ λέγων, σφαγὰς "
δὲ καὶ κατέπαυσε τὰ κῆ νόμου θεσφιεύμενα, ἀλλὰ θεὸς τῆς θυσίας τῆ ἀρνῶν, ἦ "
ἱερέων, τῆ ἀφθάτου, τῆ βοῶν· ἵνπς ἐσήμαινε· καὶ ἀπὸ τοῦ τὸν ἀληθινὸν ἀμνὸν "
τῷ θεῷ, τὸν ἄμωμον τῶν ἁμαρτίαν τῷ κόσμου· καὶ τυθέντος ἐκείνου, ἵνπ αὖθ τοῦ- "
τα ἀ ἐτύποιεν αὐτόν· τὸ γὰρ ἄζυμον, οὔτε θυσία ἐῶ, οὔτ' ἔπαυσεν αὐτὸ ὁ σωτήρ· εἰ "
δὲ εἶπεν τῆς ὅτι σκιὰ ἐῶ, ἐφθέμεθα ὅτι ἐμόρφωσεν αὐτὸ ὁ χειρὸς, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν
αὐτῷ γένεσθ θελήσας. Ταῦτα σοὶ ἱκανῶς εἰπόντες, ἐπανήξομεν ὅθεν ἐξήλθο-
μεν, ὅτι οὐκ ἐῶ δ' ἐνεκεν ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἐκείνῃ ἔνζυμον ἄρτον ὑπάρχειν, ἢ δὴ τῆ ἀζύμων πραγμάτων. καὶ γὰρ εἰ ἦδει ὁ ἰούδας τότε ἔνζυμον τὸν διδάσκαλον φαγόντα, οὐκ ἂν ἐῶ δίρνεις μείζονα τῆς προδοσίας αἰτίαν, ἢ ὅπ παρέβη τὸν νόμον, φυλάττων ἔνζυμον ἄρτον, τῆ ἀζύμων ἡμέρᾳ· ἐῶ γὰρ ζητῆ αἰτίαν ἐ δικαρίαν προδοῦναι αὐτὸν τοῖς ἱερεῦσιν. οὐ μὲν δὲ ἀλλὰ κἀκεῖνοι οὐκ ἂν εἶπον πρὸς πλή- "
θον ἱερέων αὐτοὺς, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν, ὅτι ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κῆ τὸν νόμον "
ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν; ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν· ἀλλ' εἶπον ἂν ὅτως, ἅπερ "
καὶ αἰτία ἐῶ ἴδιος καὶ δικαία, ὅτι παράβατης ἔςι τῶ ἡμετέρου νόμου. ἄλλο πά-
σχα ὁ νόμος ἡμῶν θεσπίζει, ἄλλο δ' αὐτὸς ἐτέλεσε· μῆ τὸ πάσχα καὶ δίρνεθναι πον ἔνζυμον ἄρτον ὁ νόμος καλδίει, αὐτὸς δὲ δίρνεθν φυλάττων ἔνζυμον ἄρτον

ζύμων ἠργμένων. τὸ δὲ ὀπτηθυμίαν ἐπιθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, τοιοῦτον ἔχει τὸν νοῦν· ὅτι μέλλει ἑαυτὸν δίδοσθαι, ὅτι ἔμελλε τὸ σωτήριον τῆς οἰκουμένης γίνεσθαι, καὶ τὰ λοιπὰ λύεσθαι ἀπὸ τοῦ θανάτου, οὕτω κατὰ γνώμην αὐτοῦ ὁ σωτὴρ ἦν, ἅτε οὐδὲν ἄλλο ἀπὸ νοῦ ἔσεσθαι εἶχεν, εἰ μὴ θανεῖν ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως σωτηρίας. Εἰ δὲ λέγοι τις, ὅτι τὸ λέγειν τὸν ἱερὸν χρυσόστομον, ὑφ' ἑτέρας μεταβαίνει τραπέζας θεικωδεστάτης, τοῦτο δηλοῖ τὸ εἶναι ἔνζυμον, ἵνα παύσῃ τὰ κατὰ νόμον ἀναφερόμενα. νοείτωσαν, ὅτι τὸ, μεταβαίνει ὑφ' ἑτέρας τραπέζας, οὐ δηλοῖ τὰ ἄζυμα λέγεται· ὅτι τὰ ἄζυμα, οὔτε θυσία ὑπῆρχον, οὔτε ὡς θυσίαν αὐτὰ ἐποίουν οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ ἀναγκαῖον ἦν παύσῃ αὐτά· ἱερατεύσασαν γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ μανθανέτωσαν· ἀλλ' ὅτι οὐκέτι ζαπίζῃ σαρκίνῃ κρέα καὶ αἷμα τῶν θυσιῶν ποιοῦσιν. ὁσάκις γὰρ αὖ, φησὶ, τὸν ἄρτον τοῦτον ἐσθίητε, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, τῶν ἐμῶν παθημάτων ὁμολογεῖτε δηλονότι τοῦτο γὰρ λέγεται ἑτέρα ζαπίζα θεικωδεστάτη· ὅτι φέρεται μυστήρια ἐν αὐτῇ ἱερουργούμενα, τὸ σῶμα καὶ αἷμα τὸ ἀναπόκοπον δηλαδὴ, καὶ οὐχὶ μοχθοθυσίαν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων· ἐκείνη μὲν γὰρ ἡ ζαπίζα, δηλοῖ τὸ ἄμωμον καὶ τὰς μοχθοθυσίας, μιμήματα ἦσαν τῆς δηλοῦσης θαλάσσης διαβάσεως, καὶ τῆς ἀληθείας τῆς ἐν αἰγύπτῳ αὐτῶν δουλείας· αὕτη δὲ ἡ θεία καὶ ἱερὰ ζαπίζα, μιμήματα ἄγει τὸ σωτήριον ἄμωμον, τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀφαιροῦντος τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου· ὃς διεβίβασεν ἡμᾶς οὐκ ἀπ' αἰγύπτου πρὸς τὴν ἐπηγγελμένην ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θανάτου πρὸς τὴν ζωὴν· καὶ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν, τὴν ἄφεσιν ἡμῖν ἁμαρτιῶν ἡμῶν χαριζόμενος· καὶ τοῦτα μάρτυρα, αὐτὸς χρυσόστομος ἐξηγούμενος τοῦτο αὐτό, ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ φησὶ γὰρ, Οὐκ ἦδει ῥηθῆναι οἱ μαθηταὶ, ἀκούοντες λέγοντος αὐτοῦ, Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου· ἐπειδὴ πολλὰ καὶ μεγάλα περὶ τούτων ἐμυήθησαν αὐτοῖς διαλιχθείς, καθὼς ἐν ἑτέροις τόποις ὁ ἰωαΐνης φησί· λέγει δὲ τὴν αἰτίαν τῆς παιδοποιΐας, τὴν ἁμαρτιῶν καθαίρεσιν. αἷμα δὲ καινῆς διαθήκης καλεῖ, ὡς τὴν καινὴν διαθήκην συνέχον· ὥσπερ γὰρ ἡ παλαιὰ, σφάγια καὶ μόχθους εἶχε, οὕτω καὶ αὕτη τὸ αἷμα τὸ σωτήριον. δήλωσιν δὲ καὶ ταύτῃ θεὶς ὅτι μέλλει διατίθεσθαι· διὸ καὶ διαθήκης μέμνηται· αἵματι μυήσας δὲ καὶ τῆς παλαιᾶς, ἐπειδὴ κἀκείνη δι' αἵματος ἐγκαινίσθη. καὶ πάλιν λέγει ἡ θανάτου τὴν αἰτίαν, ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. εἰ δίδασκεν ἔλεγε, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν καθάπερ ἐκεῖνο φησὶν ἐποιεῖτο εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ αἰγύπτου θαυμάτων, ὅτω καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἐμὴν. ἐκεῖνο τὸ αἷμα ἐξεχύθη εἰς σωτηρίαν τῆς πρωτοτόκων, τοῦτο εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ καθάπερ μωϋσῆς φησι, τοῦτο μνημόσυνον ὑμῖν αἰώνιον, οὕτω δ αὐτὸς εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, ἕως ἂν σφάγιμα πάσχα γὰρ σφάγιόν μοι, δι' ὃ μέλλω πνευματικοὺς ὑμᾶς ποιεῖν. Ἤκουσας τί τοῦτο δηλοῖ τὸ ὑφ' ἑτέρας ζαπίζας θεικωδεστάτης; ὅτι ἐκείνη μὲν σαρκικὴ ἦν τῆς ζαπίζης ἐκείνης ὑπῆρχον, ταῦτα δὲ πνευματικὰ ἐκείνα ὀφειλόμενα, ταῦτα ἀόρατα καὶ ἄχραντα μυστήρια· εἰ καὶ χρὼν ἱερέων δι' ἄκρων αὐτῶν ἀναδόσεται μετὰ χεῖρας ἔσται. ἔστι γὰρ ἐκείνα, μὴ μυστήρια, ἀλλὰ τύποι μόνον· ὅπερ ὁ σὰρξ ὀφθαλμοῖς βλέπεται, ἐκεῖνο μόνον ἦν. ταῦτα δὲ, μυστήρια ἔστι τύποι, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. καὶ ὅπερ ἄλλο τὸ εἶδος τὸ ὁρατὸν, ἔστ ἄλλο τὸ νοούμενον ἐν αὐτοῖς. ἐν γὰρ τῷ ὁρατῷ ἄρτῳ, ἐμφανίζεται τὸ ἀληθὲς ἔστι κυρίου σῶμα, τὸ ἔστ ἀγγέλοις αὐτοῦς ἀδύνατον τὸ ἔστι τίμιον. δηλοῖ τοῦτο θεικωδεστάτη λέγεται, καὶ ἑτέρα ζαπίζα· ἔστ δὲ δηλοῖ τὰ ἄζυμα ἢ ἔνζυμα ὑπάρχει· διὸ γὰρ φησὶν ἐν ἑνὶ τῷ ἤρξατο τότε ἄζυμα ἔστ ἄζυ-

ἀλλὰ μὴ τὸ διπτηθὲν εἶσται. ἀπιλθοῦσα γὰρ λοὶ ἡ ζύμη ἐν τῇ ὥρᾳ τ πάχα, κὴ οὐδαμοῦ ἀφίσιλλο ἀπο τῆς τείτης ὥρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης καθ' λῶ φερε ἑαυτῦραν τὸ πάχα ἰδυιτο· οὕτω γὰρ καὶ μέχρι τῆς σήμερον οἱ ἰουδαῖοι ποιοῦσιν. ἔλαβε δ' ἄρτον, πόθεν; ἐκ τῆς ζαπίζης ἐφ' ἧς ἤσθιον. τί δὲ ἤσθιον, ἄζυμα. λαβὼν δὲ τὸν εὐδαιτυχόντα ἄρτον τῇ ζαπίζῃ ἐκείνῃ. εὐδαδίδωσι τὸ μυστήριον. τίς δὲ λῶ, ἄζυμος. οὐ γὰρ ὤφειλε ἄλλος εἶ), ἐπὶ τὸ νομικὸν ἐπιλεῖτο πάχα. καὶ τὰ ἄζυμα ἦσαν. ἀρξαμιθίων γὰρ τῆς ἀζύμων, οὐκ ἔχουσι χώραν τὰ ἔνζυμα κὴ τὸν νομὸν. ἀλλὰ τί φασὶν οἱ ταὐταῖα φρονοῦντες· οὐ τοῦτο λῶ τὸ νομικὸν πάχα· πάντα ὤφειλον εἶ) ὀπτὰ πυρὶ καὶ ἄζυμα. ἐν τούτῳ δὲ. καὶ ζωμὸς, καὶ ἄρτοι, κὴ ζυβλία, κὴ οἶνος· ὥς τι οὐ τυτο λῶ. Ταὐτα λίγοντες, ἰοίκασιν ἓν καὶ ταυτὸ εἶ) πάχα κὴ δεῖπνον. ἀλλ' οὐκ ἔστι· ἄλλο γὰρ πάχα, καὶ ἄλλο δεῖπνος, ὡς εἴρηται. ἐν γὰρ τῷ πάχα κὴ ἡμῖν εἴρηται πολλάκις, εἰ καὶ αὐτοὶ ἡ σωπῶσι, ὅτι πάντα ὤφειλον εἶ) ὀπτὰ πυρί· ἓ ἥδιον ἐσθίοντες. καὶ αὐτὸ ἐποίησεν ὁ χριστὸς, φερὸ τ δείπνου, εἶτα αἰτίποσεν ἐν τῷ δίπτῳ, ἓ ἥδιον ζωμοῦ, καὶ ἄλλα ὅσα ἤρισκεν. ὅτι δὲ τὸ νομικὸν ἐπέλεισεν ὁ διασώτης ἡμῶν χριστὸς πάχα τότε, ὁ χρυσορρήμων χρυσόστομος μάρτυρήσει τοῦτο, ἐν τῇ φερλιχθείσῃ ὁμιλίᾳ νῖς τ δ' ἀναγνῶσιν ματθαῖον λίγε γάρ. Μετὰ δὲ τὸ φαγεῖν τὸ νομικὸν πάχα, εὐδαδίδωσι τὸ μυστήριον. Τοῦτο δὲ ἓ διδασκήνας ἑαυτὸν, ἐν τῷ εἰκοστῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ τῆς θεολογικῶν, οὗ ἡ ἀρχὴ, Ὁ ἀγαθὸς κὴ σωτὴρ ἓ ὑσφάγαθος θεὸς, μετά τινα κὴ ἄλλα φησὶν. Ἐν τῷ ὑσφρῳ Τοίνυν ἡ ἀγίας ἓ ἐνδόξου σιὼν, τὸ παλαιὸν πάχα μὴ τῇ μαθητῇ αὐτὸ φαγεῖν κὴ πληρώσας τ παλαιὰ πᾶσαν διαθήκλιν, τότε τοὺς ἁγίους τῇ μαθητῇ. Ἀκούσῃς ὅτι τὸ παλαιὸν πάχα ἔφαγεν ὁ χριστός; πῶς φὴς ὅτι οὐ τοῦτο λῶ τὸ νομικόν· ἀκολουθεῖ γὰρ νῦ ἄλλο ὄζειν τὸ παλαιὸν, κὴ ἄλλο τὸ νομικόν. Εἰ δὲ λίγῃ τις, ὅτι, εἰ ἓ ἡτοίμασε τὸ πάχα, ἀλλ' ὡ κὴ τ παλαιὸν τύπον ἡτοίμασε, δηλαδὴ ὥστε ἔχειν ἄζυμα ἓ ἄμυσις κὴ πικρίδας καὶ τἆλλα· ὅτι σαφῶσαδε ἴδει αὐτά. Ἔστωσαν, φερὸτου μὴν ὅτι ὁ χριστὸς οὐκ ὤφειλεν ἄλλο, ἢ τὸ τῷ νόμῳ ποιῆσαι, ἵνα μὴ εὐδόκιμος δοξῇ ἐκπεσὼν ἡτοιμάσας αὐτὸ, ὁ ζιβιδαῖος λῶ· καὶ αὐτὸς ἰουδαῖος ὑπάρχων, οὐκ αἰ ἄλλο, ἢ ὃ ὁ νόμος φερσίταξεν ὑποίησεν ἄν. εἰ δὲ λίγουσιν ὅτι οὐ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάχα παρίδωκε τὸ μυστήριον, διὸ καὶ ἠδύνατο εἶναι ἔνζυμον, οὐκ ἀφίησιν αὐτοὺ ἡ χρυσοῦ γλῶττα. αὐτὸς γὰρ λίγει ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ τῷ κατὰ ματθαῖον· Τίνος εἶπεν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάχα, καὶ οὐκ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ λαβὼν τὸν ἄρτον ἔκλασεν, καὶ τὰ μυστήρια ἀπετέλεσε; ἵνα μάθωμεν σαφῶς καὶ τῆς παλαιᾶς αὐτὸν ὄντα νομοθέτλυ· καὶ τὰ ἐν ἐκείνῃ δηλ ταῦτα φερσιαγραφέντα· δηλ τοῦτο, ἔνθα ὁ τύπος τλοῦ ἀληθοῦς δεῖπνήσιν· Εἰ δὲ λίγωσιν ὅτι οὐ τὸ νομικὸν ἔφαγε πάχα τὸν ἐσαυτοῦ ἐκεῖνον ὁ κύριος, δηλ τὸ λίγειν, ἐπιθυμίᾳ ἐπιθύμησα τοῦτο τὸ πάχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, φερὸ τὸ μὲ παθεῖν· ἐναμβρυούμβοι ὅτι οὐκ ἐπιθυμητὸν λῶ αὐτῷ ὅπερ ἄλλοτι ἔφαγε· ἀλλ' ἄλλο τι καινὸν λῶ, ὅπερ ἐπιθύμει ὁ αὐτὸς χρυσόστομος καὶ φερὶ τούτου, καὶ οὐκ ἄλλος ὑποκείσεται διὸ. ἐν γὰρ τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ φησί· Μετὰ δὲ τὸ φαγεῖν τὸ νομικὸν πάχα, εὐδαδίδωσι τὸ μυστήριον, λίγων· Λάβετε φάγετε, καὶ τὰ ἑξῆς· ἐπειδὴ λοιπὸν παύσασθαι ἔδει τὰ νομικὰ, καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς νομικῶν ἑορτῆς, καὶ ἵν' ἑτέραν μεταβάλῃ τράπεζαν φερσκαὶ διάτλιν τὰ τῆς καινῆς. Ἀκούσῃς, ὅτι μετὰ τὸ φαγεῖν τὸ νομικὸν πάχα, παρίδωκε τὸ μυστήριον, δηλονότι καὶ τὸ νομικὸν ἔφαγε πάχα· καὶ μετὰ τὸ διπτηθῆναι παρίδωκε τὸ μυστήριον· πῶς οὖν ὤφειλε ἔνζυμον ἔτι κατέχειν; δῆλον τῆς ἐκ-

δι' αἰτίαν μὴ τὴν δώδεκα, οὐ παρίχει ἡμῖν ἀμφιβολίαν, ἢ ἀμφισβήτησιν οἱανοῦν. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα ἀποδεῖξαι ἀπὸ τούτου ὅτι ἄλλο δεῖπνος, καὶ ἄλλο πάσχα· ἀλλ' ὅτι ὁ καιρὸς ἐν τῇ ἀζύμων, ἐν ᾧ ἀρχὴν ἔλαμβανον τὰ ἄζυμα ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά· ἐν αἷς οὐ δεῖ διρεθῆναι ζυμωτόν. ἀρξαμένου γὰρ τὸ πάσχα, ἄρχονται τὰ ἄζυμα· ἀρξαμένων δὲ τῶν ἀζύμων, οὐδεὶς ἠδύνατο ἔνζυμον ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ κατέχειν, ἀπαγορεύοντος διαῤῥήδην τοῦτο τοῦ νόμου. μὴ δὲ τὸ φαγεῖν αὐτοὺς τὸν ἀμνὸν, ἐσθίοντας καὶ μὴ σπουδῆς, καὶ τἄλλα ποιοῦντας ὡς ἐν τῇ ὁδῷ ἀπὸ γίγεσθαι, αἰτίαν ἐδίδουν τοῦ καὶ διαπορεῖν ἄλλα ἐδίσκαλα· καὶ οὐκ ἐκώλυεν αὐτοὺς ὁ νόμος καθίσαι· τὸ πάσχα γὰρ ἐσθίοντες ἐπὶ λόγου, ὡς εἴρηται πολλάκις· τούτου δὲ χάριν, αἰτίαν ἐδίδουν διαπορεῖν. ἐπὶ γὰρ ἐσθίοντας πάσας ἑπτὰ ἡμέρας ἔθιον, ἀλλ' ἢ μόνον ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ· εἶτα ἐκαθίζοντο ζώζοντες. καὶ τοῦθεν δῆλον, ὅτι μὴ τὸ φαγεῖν τὸ πάσχα, ὁ σωτὴρ αἰτίαν μὴ τὴν μαθητὴν αὐτοῦ, διαπῆσαι δῆλον. καὶ τοῦτο συμμαρτυρήσει μοι ἡ χρεία· ἐπὶ γὰρ ἐν τῇ ἐξηγήσει τὸ διαγγελίου ὡσανεὶ ἐφεστήμεις· Διὰ τί εἰ τὸ πάσχα ἔθιον, ἐδαιμόνιος ἔθιον; οὐ γὰρ αἰτιακειμένους ἔδει φαγεῖν· ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ ἐθίσει τὸ πάσχα αἰτιᾶται; ἀλλὰ μὴ τὸ φαγεῖν αὐτὸ λοιπὸν ἐσπουδμένοι ἦσαν. μὴ δὲ τὸ διαπῆσαι, λαβὼν ὁ ἄρτον εὐλόγησε καὶ εἶπε· λάβετε φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον μὴ τὸ διαπῆσαι, λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. Εἰ οὖν μὴ τὸ διαπῆσαι ὡς φησιν ὁ διαγγελιστὴς, παρίδωκε τὸ μυστήριον, πῶς τότε ἔνζυμον; καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἦν· καὶ τὰ ἄζυμα. ὧν εἰσελθόντων, ἔνζυμον οὐχ εὑρίσκετο ἵως ἑπτὰ ἡμέρας. ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ἀκούσωμεν τοῦ νόμου τί φησιν. Ἑπτὰ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα. ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης ἡμέρας, ἀφανιεῖτε ζύμωμα ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν. πᾶς ὃς ἂν φάγῃ ζύμωμα, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐξ Ἰσραὴλ, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἑβδόμης· ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη, κλητὴ ἁγία· καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐταῖς· πλὴν ὅσα ποιηθήσεται πάσῃ ψυχῇ, τοῦτο μόνον ποιηθήσεται ὑμῖν· καὶ φυλάξεσθε τὴν ἑορτὴν ταύτην. ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐξάξω τὴν δύναμιν ὑμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ ποιήσετε τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, νόμιμον αἰώνιον. ἐναρχόμενοι τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, ἀφ' ἑσπέρας ἔδεσθε ἄζυμα· ἕως ἡμέρας μιᾶς καὶ εἰκάδος τοῦ μηνὸς ἕως ἑσπέρας· ἑπτὰ ἡμέρας ζύμη οὐχ εὑρεθήσεται ἐν ταῖς οἰκίαις ὑμῶν· πᾶς ὃς ἂν φάγῃ ζυμωτὸν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ συναγωγῆς Ἰσραὴλ. ἴν τε τοῖς γηώραις καὶ αὐτόχθοσι τῆς γῆς, πᾶν ζυμωτὸν οὐκ ἔδεσθε· ἐν πάσαις καταικητηρίῳ ὑμῶν ἔδεσθε ἄζυμα. Ἠκούσας ὅτι ἀρχομένου τοῦ πάσχα ἀφ' ἑσπέρας τῆς πεντεκαιδεκάτης ἡμέρας τοῦ μηνὸς, ἕως τῆς εἰκοστῆς πρώτης, οὐκ ἔδει εὑρεθῆναι ζυμωτὸν ἐν οἰκίᾳ τινὸς αὐτῶν. ὁ δὲ κύριος, μὴ τῷ φαγεῖν τὸ πάσχα ὀρθοτάδλως εἰρηται πολλάκις, καὶ τὸ πάντα τελέσαι κατὰ τὸν νόμον, μὴ ταῦτα αἰτιατέον ἦσαν, ὀλιγοψυχίᾳ ἐπιθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν· εἶτα σωτηρίου πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις· διάπνοος γὰρ ἐστὶν. μὴ δὲ τὸ διαπῆσαι, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε. εἶπεν δὲ, μὴ τὸ διαπῆσαι, πᾶσαν αἰτίαν πρόφασιν τῆς προφάσεως ζητούντων. εἰ γὰρ ἔλιγε πρὸ τοῦ διαπῆσαι, καὶ τέλειον ἂν σκιὰν βοηθείας τοῖς δικαιομένοις ἐφέρετο, λέγουσιν ὅτι πρὸ τοῦ διάπνευσε ἐποίησε τὸ μυστήριον, ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀζύμου. Ἐξ ἐκείνου τοῦτο, οὐδὲν καινὸν, εἰ μὴ ἔνζυμον ἄρτον ἔλαβεν ὁ χριστὸς, καὶ τὸ μυστήριον ἀπετέλεσεν· ἀλλὰ

ἀλλὰ

ἀμνῶν & δοὺ τῷ ἱερέων λήψεσθε, & ἔσται ὑμῖν ὄφελος τηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσ- "
καιδεκάτης τ μηνὸς τούτου, & σφάξουσιν αὐτό, πᾶν τὸ πλῆθος τῆς ὑμῶν ἐκκλησίας πρὸς "
ἑσπέραν· καὶ λήψονται ἀπὸ τ αἵματος, & θήσουσιν ἐπὶ τῆς δύο σταθμῶν, καὶ ἐπὶ τὸν "
φλοιὸν· καὶ ἐν τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ἂν φάγωσιν αὐτὸ ἐν αὐτοῖς. καὶ φάγονται τὰ κρέα "
ταῦτα ὀπτὰ πυρί· & ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδονται. καὶ μετ ὀλίγα· οὕτως φάγεσθε "
αὐτό· αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιζωσμέναι· καὶ τὰ ὑποδήματα ὑμῶν ἐν τοῖς ποσὶν "
ὑμῶν· & αἱ βακτηρίαι ὑμῶν ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν· & ἔδεσθε αὐτὰ μετ σπουδῆς. πά- "
σχα ἐστὶ κυρίου. Οἶδας ἆρα τὶ τὸ πάσχα ἐστί· λαβεῖν ἀμνὸν ἄμωμον, ἐνιαύσιον, ἀ- "
πὸ τῆς αἰγός τ μιμοῦ, καὶ φυλάττειν αὐτὸν μέχρι & τῆς τεσσαρες- "
καιδεκάτης τ μηνὸς, καὶ σφάττειν & φυλάττειν αὐτὸν μέχρι & τῆς τεσσαρες-
καιδεκάτης· & τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τ μηνὸς πρὸς ἑσπέραν, θύσαι αὐτό· & τὰ
λοιπά· καὶ φαγεῖν ὀπτὰ πυρί· & ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδεσθε αὐτά· & ταῦτα μετ
σπουδῆς· ὅτι πάσχα ἐστὶ κυρίου. Τοῦτο ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ νομικὸν πάσχα· ὅπερ ὁ νόμος
προστάττει ποιεῖν τοῖς ἰοῖς ἰσραήλ. εἰ οὖν ταῦθ' οὕτως ἔχει. & οἱ μὲν λέγουσι πυ-
ρεῖ τ πάσχα· ὁ δὲ ἐξηγεῖται φεῖ τ πάσχα, ποῖον ἆρα πάσχα ἐζήτουν οἱ μαθηταὶ
ἑτοιμάσαι; τὸ νομικὸν καὶ συνήθες, ἢ ἄλλο τι καινόν. & οἱ ἰουδαῖοι ὄντες,
τὸ αὐτὸ πάσχα ὅπερ ἐδήλου τοῖς ἐμβάσιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης· πάσχα γὰρ ἔβα-
σις ἐρμηνεύεται. διὸ & ὃ μετ συνήθειαν εἶχον ἔθος ποιεῖν, τοῦτο & ἑτοιμάσαι ἠ-
ρώτων· καὶ ὁ χριστὸς μαρτυρεῖται ὧδε τῇ γραφῇ, ποιητὴς τ νόμου καὶ πληρωτής,
οὔτε γὰρ φησιν αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ· ἐγὼ οὐκ ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ
πληρῶσαι & αὖ, δικοπώτερον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ ἰῶτα ἕν, ἢ μία
κεραία παρελθεῖν ἀπὸ τ νόμου· πῶς οὖν ἔδει αὐτὸν φθέξαι ἄλλα, ἢ τὰ τ νόμου·
οὐκοῦν πληρωτὴς ὢν τ νόμου, τὸ ὑπὸ τ νόμου μὴ φθεγγόμενον, παρ' αὐτοῦ δὴ
φθέγγεσθαι ἐν τῷ ὄρει, τῷ διόπερ μωσεῖ ὧδε διδομένου πάσχα, ὡς ὁ νόμος δίκε-
λεύθῳ ἀπεῖλεσε. & ἐὰν τοῦτο εἴποι τὶς οὐκ ἂν ἁμάρτοι. ὅτι οἱ ἀπόστολοι ὡς φθέγ-
ξασθαι μέλλουσι, ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, & τὸν νόμον ὡς εἰκὸς ἴσως, τηροῦντες, εἰ ἤδεσαν αὐτὸν
ἐπέρχεσθαι ὧδε τὸν νόμον ποιοῦντα, οὐκ ἂν αὐτῷ ἠκολούθουν καὶ σοὶ αὐτῷ ἤθελον
τὸ πάσχα· ἀλλ' ἤδεσαν ἀκριβῶς ὅτι τὸν νόμον ἐπέρει μέχρι παντός· διὰ τοῦτο
καὶ ἐδίωκον ἀκολουθεῖν αὐτῷ. ὅτι δὲ τὸν νόμον ἐπέρει, ἄκουσον τοῦ χρυσορρήμονος
ἰωάννου, ἐν ὁμιλίᾳ ἐγδοηκοστῇ φθορτῇ τ διαγγελιστοῦ ματθαίου, λέγοντος· Τίνος "
δὲ ἕνεκεν τὸ πάσχα ἐπιτέλει; διὰ παντὸς δικαιοῖ μέχρι τῆς ἑκκαιδεκάτης ἡμέρας, ὅτι "
οὐκ ἦσαν ἕκαστος τῷ νόμῳ ἵνα δι μὴ ἕκαστος ἁμάρτῃ τῷ νόμῳ, τὸ πάσχα ἐπιτέλει. "
Ἀποδέδεικται ταῦτα ἐκ τούτου ἀκριβῶς, ὅτι τὸ νομικὸν πάσχα ἡτοίμασαν, ὡς φησιν ἕτερος τῷ διαγγελιστῶν, διὸ δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα. τί οὖν ἐστὶ "
τὸ ζητούμενον; τί ἐκ τούτου βουλόμεθα ἀποδεῖξαι, ἵνα αὖ τὰ καταλώσαντες; "
πάσης πανηγύρεως ἀπηλλάχθαι δεῖ τὸν πιστόν· πᾶσαν φιλονεικίαν & ἔριδα καὶ μα-
ταίαν φιλοψυχίαν ἀποσοβῆσαι δεῖ ἐκ καρδίας, τὸν τῶν σωτηρίαν αὐτῷ βουλόμενον.
ὅπου ὁ σωτὴρ ὁ ἡμέτερος ἐν τῷ παγχρήστῳ τ νόμου καιρῷ, τὸ πάσχα ἐπέτελεσε· καὶ
οὔτε φειδὼν ἐποίησεν, ὡς τινες βούλονται, οὔτε μέλλεσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ ἰδίῳ καιρῷ, καὶ ἐν τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ· καὶ τούτου μάρτυς ὁ διαγγελιστὴς λουκᾶς, λέγων.
Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε μετ τῶν δώδεκα. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτε ἐγένετο ἡ ἡμέρα. "
& γὰρ οὐ παρῆλθεν ἑσπέρα τὶς ἡμέρα ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ φησίν. ἦλθε δὲ ἡ ἡμέ- "
ρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔθυον τὸ πάσχα· ἀλλ' ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα. δῆλον δὲ ὅτι τ πά- "
σχα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐν ἡ ὥρα, ἐν τῶν ἀζύμων ἡμέραν φησίν. ἴσως τοίνυν ὅτι ὁ
καιρὸς ἐν τ πάσχα, ἐν ᾧ τοῦτο ἔφαγεν ὁ διδάσκαλος ἡμῶν καὶ θεὸς, ἰησοῦς χριστός. τὸ

δὲ αἰτί-

» θύσης, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα· καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς·
» ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων·
» ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἂν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ· ὁ διδάσκαλος
» λέγει· ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω. καὶ αὐτὸς
» ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα φαγεῖν. οἱ
» δὲ ἀπελθόντες ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Λουκᾶς δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς ὁ ῥητορικώτατος,
» οὕτω φάσκει· Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. καὶ μετ' ὀλίγα·
» Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα· καὶ ἀπέστειλε πέτρον
» καὶ ἰωάννην εἰπών· πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν. καὶ ἀπελ-
» θόντες ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Ὅρα σοι οὖν ἀκριβῶς, πῶς φερσύρχονται, καὶ τί αἰτῶσι.
ποῦ θέλεις φασὶν, ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα. τῇ ἱερᾷ γὰρ ἐκείνῃ ἔδει
φαγεῖν αὐτοὺς, ὡς φασὶν οἱ εὐαγγελισταί· ὁ μὲν, τῇ δὲ φερούσῃ τῶν ἀζύμων· ὁ δὲ,
καὶ τῇ φερούσῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτι τὸ πάσχα ἔθυον· ὁ δὲ, ἦλθε δὲ καὶ ἡ ἡμέρα
τῶν ἀζύμων ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. ποία ἐστὶν αὕτη, ἡ φερούσῃ τῶν ἀζύμων ἡμέ-
ρα, λοιπὸν καὶ οἱ ξένοις εὐαγγελισταὶ ὁμοφώνως ἀγορεύουσι, ταύτην ἡμῖν ὁ τῶν γλώτ-
των χρυσοῦς σαφηνίζει. λέγει γὰρ ἐν ὁμιλίᾳ ἑβδόμῃ τῆς φερούσης τῶν κεφαλαίων,
φερούσης τῶν ἀζύμων, τῶν φερουσῶν τῶν ἀζύμων φησίν· εἰώθασι γὰρ ἀπὸ τῆς ἱερείας
ἀεὶ ἀριθμεῖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ταύτης μεμνῆσθαι καθ' ἑαυτοὺς ἐν τῇ ἱερείᾳ τὸ πάσχα ἔ-
μελλε θύεσθαι. τῇ γὰρ πέμπτῃ τὸ σαββάτου φερουσῶν ἦλθον. καὶ ταύτην, ὁ μὲν, τῶν
φερουσῶν καλεῖ· τὸν καιρὸν λέγων καθ' ὃν ἐφερουσῶν ἦλθον· ὁ δὲ λέγει, ἦλθε
δὲ καὶ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. τὸ ἦλθε τοῦτο λέγων, ἰσχυ-
ρίζεται, ὅτι θύρας εἶχε, τὰς ἱερείας δηλονότι μεμνημένος ἐκείνης· κατὰ γὰρ τὰς ἱερείας
ἤρχοντο. διὸ ἵκανος ἐφερουσῶν λέγων, ὅτι ἐθύετο τὸ πάσχα. Ἐγὼ οὖν ὅτι ταύ-
την τὴν ἡμέραν λέγει φερούσῶν, ἐν ᾗ, ἐν τῇ ἱερείᾳ τὸ πάσχα ἔμελλε θύε-
σθαι. καὶ φαίνεται διαρρήδην ὅτι ὁ καιρὸς ἦν τὸ πάσχα· διὸ οἱ εὐαγγελισταὶ, ὁ
μὲν φησὶν, ὀψίας γενομένης, αὐτὸς μετὰ τῶν δώδεκα· ὁ δὲ, ὀψίας γενομένης ἤρ-
χεται μετὰ τῶν δώδεκα· ὁ δὲ, καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, αὐτὸς· οἱ δώδεκα ἀπόστο-
λοι σαφῶς αὐτῷ, δηλοῦντες τοῦτο φερσύρχονται μετ' ἀπουσδῆς φερὸς τὸν διδάσκαλον, ὅτι δεῖ
θύρας ἦν, ὡσανεὶ λέγοντες ἡ ὥρα ἤγγικεν, ἐν ᾗ ὁ νόμος ὡδήγκελδύεται ἀπελ-
λάσθαι ζυμωτὸν ἀφ' ἡμῶν· οὐκοῦν εἰπὲ ἡμῖν ποῦ ἡ ἑτοιμασία αὕτη γενήσεται· ὅτι
πάρεστιν ἡ ὥρα αὐτῆς. ὁ δὲ ἰδὼν αὐτοὺς ἐναγωνίους φερὶ τῆς ἑτοιμασίας τοῦ πάσχα,
καὶ ὅτι ὁ καιρὸς ἦν αὐτοῦ, ἀπέστειλεν αὐτοὺς, λέγων· ἀπέλθατε εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὰ
ἑξῆς· καὶ ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα. σκιαγράφει οὖν ἀκριβῶς· οἱ μὲν ἱερεῖς ἵνα
ἑτοιμάσωσι τὸ πάσχα· ὁ δὲ, ὑποδείκνυται αὐτοῖς ποῦ ἄρα τὸ πάσχα ἑτοιμάσουσι. τί
οὖν ὄζει τὸ ζηθούμενον; τὸ πάσχα τοῦτο τί λοιπὸν τὸ μετὰ τὴν ἀρθεῖσαν φερσκειμένην· οὐ γὰρ
ἑτοιμάσατε πάσχα φησὶν, ἀλλὰ τὸ πάσχα. Τοῦτο τί λοιπὸν ἦν αὐτοὶ καὶ αὐτὸς ἐναγώ-
νιοι γίνονται ἑτοιμάσαι; καὶ πῶς ἄφειλον οἱ ἰουδαῖοι ποιεῖν τοῦτο; ποῦ δὲ τὸ πάσχα
νενομοθέτηται; ἄκουσον φερὶ τούτου τοῦ πάσχα τί φησιν ὁ κύριος φερὸς μωϋσῆν ἐν
» τῇ ἐξόδῳ. Ὁ μὲν δὴ ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν φερῶτος ἔστω ὑμῖν ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνι-
» αυτοῦ· λάλησον φερὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν ἰσραὴλ, λέγων· τῇ δεκάτῃ τοῦ μη-
» νὸς τούτου, λαβέτωσαν ἕκαστος φερόβατον κατ' οἰκίας, καὶ δι' ὀλιγοστὸν ὦσιν ἐν τῇ οἰ-
» κίᾳ, ὥστε μὴ ἱκανοὶ εἶναι εἰς φερόβατον, φερσληφθήτω μετ' αὐτοῦ τὸν γείτονα τὸν
» πλησίον αὐτοῦ, κατ' ἀριθμὸν τῶν ψυχῶν ἕκαστος τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συναριθμηθήσε-
» ται εἰς φερόβατον. φερόβατον τέλειον ἄρσεν ἄμωμον ἐνιαύσιον ἔστω ὑμῖν· ἀπὸ τῶν
ἀμνῶν

ἔνζυμον λέγλν, τὸ δ' ἄζυμον· ἀλλ' ἐκάτερον τούτων, σῶμα χριστοῦ ὁμολογοῦμεν· Ϛ σῶμα χριστοῦ κηρύττομεν, ἐν Ϛ ταυτὸ λογιζόμενοι, εἰ καὶ διαφόρως τελεῖται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν. ὅτι καθίκεις τῷ ῥωμαϊκῷ ἐκκλησίαν διαφέρειν, ἄζυμα θύουσαν, καὶ ἡμᾶς τοὺς ὁμολογοῦντας αὐτὸ τὸ σῶμα χριστοῦ, ἀληθὲς εἶναι, ἐρχόμενον δ' ὡσαύτως θεοῦ διὰ θεοφανοῦντος. Καὶ ἑκάτερον μὲν ἑκατέρων ὑμᾶς οὕτω, πόθεν ἴσχετε τοῦτο λαβόντες, ὡς ἔνζυμα δεῖν εἶναι, καὶ οὐκ ἄζυμα θύειν, ἢ διὰ χριστοῦ τοῦ ἑκάτερον τὸ μυστήριον τοῦτο νομοθετήσαντός τι καὶ διδάξαντος, ἢ παρὰ τῶν ἀποστόλων, ἢ τῶν μετ' αὐτοὺς ἱερῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας; δίξατε ἡμῖν πόθεν ἔβητε τοῦτο· ἀλλ' οὐ δυνησεσθε, πολλὰ καμόντες. οὐδεὶς γὰρ τῶν διδασκάλων μέχρι τῆς σήμερον ἐτόλμησεν· ἀλλ' ἁπλῶς ἄρτῳ Ϛ οἴνῳ τῷ θυσίαν τελεῖσθαι οἱ πάντες λέγουσι. θεσπεσιώτατος δὲ πάντων οἱ διάγγελισταί· Ϛ ὁ μακάριος παῦλος. ὁσάκις γὰρ αὖ ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, οἱ διάγγελισταὶ λέγουσι, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, ὁ δὲ μακάριος παῦλος, ἐγὼ φησὶ παρέλαβον ἀπὸ τ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι κύριος ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον. καὶ ὁ μακάριος δὲ ἰάκωβος ὁ τῆς ἱεροσολύμων θεῖος ἱεράρχης, οὕτω φησίν· Ὁ μέγας ἀρχιερεὺς Ϛ διδάσκαλος ἡμῶν, χριστὸς ὁ θεὸς, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐν ᾗ πρὸς τὸ πάθος ἀπήγετο, ἔλαβεν ἄρτον· καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ θεῖος Ϛ ἱερὸς βασίλειος, λαβὼν φησὶν ἄρτον ὅτι τῆς ἁγίων αὐτοῦ καὶ ἀμωμήτων χειρῶν. Ϛ ὁ χρυσοῦς τῶν γλωττῶν ἰωάννης ὁ πάνυ, λαβὼν ἄρτον φησίν· Ϛ ἵνα μὴ ἕκαστον λέγω, ἁπαξαπλῶς ἅπαντες οἱ τ ἱεροῦ καταλόγου πατέρες, οὕτω φασί. διὸ ὧν δίκαιον ἐστὶ, ὡς οὐκ ἀποβάλλοντας τὸ ἄζυμον· ἐν γὰρ τῇ λέξει ταύτῃ ἔγνωσαν ἀκριβῶς ἐννοεῖσθαι ἀμφότερον. διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία οὐκ οἴεται μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν ἐν ζύμῳ Ϛ ἀζύμῳ, εἰ μόνον ἐκ σίτου εἴη ὁ ἄρτος. τούτου χάριν καὶ νομοθετοῦσα λέγουσα, μὴ δεῖν ἕτερον εἰς θυσίαν προσφέρειν, ἀλλ' ἢ ἄρτον ἐκ σίτου, καὶ τὸν τ κυρίου λόγον, παρεικάζοντες ἑαυτὸν σίτῳ· ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τ σίτου, γάρ φησι, πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, καρπὸν πολὺν φέρει. οὕτω Ϛ ὁ χριστὸς ἀποθανὼν σώζει ἡμᾶς ἐκ τ ᾅδου ἐρρύσατο. Ϛ γλύπτημα δὲ ἐξ ἀμπέλου δεῖ τὸν τ ἄρτον λόγον· ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή· καὶ, ἀπάρτι οὐ μὴ πίω ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, τοῦ αἵματος αὐτοῦ δηλονότι. διὸ τούτου οὖν δίκαιόν ἐστι διαῤῥήδην, μὴ δύνασθαι φέρειν ἡμᾶς μήτε κεκλωσμένον, μήτε ὀλύρας, ἢ ἐξ ἄλλου του τῆς σπερμάτων· ὥσπερ οὐδ' οἶνον σπένδεσθαι ἀπ' ἄλλου τινὸς, σίκερα ἢ μέλι ἢ γάλα, ἀλλ' ἐξ ἀμπέλου καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ δηλοῖ. διὸ τούτου οὖν δίκαιόν ἐστι διαῤῥήδην, μὴ δύνασθαι φέρειν ἡμᾶς μήτε κεκλωσμένον, μήτε ὀλύρας, ἢ ἐξ ἄλλου του

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΩ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Περὶ τῆς μυστικῆς δηλονότι καὶ ἱερᾶς τελετῆς, ὅπως· δι' ἀζύμου τὸ καὶ ἐνζύμου ὀρθοδόξως καὶ ἀληθῶς τὸ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ σῶμα ἱερουργεῖται.

ΚΑΙ πρὸς τὸ δεύτερον τοῦ ὄρους κεφάλαιον, ἐρχόμεθα ἀπολογίαν δοῦναι τοῖς ἀρίστοις· ἐν ᾧ ἡμῖν ἐγκαλεῖται λέγοντες, ὡς εἰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπόμεθα, τὰ οὐκ ὄντα ἀρισβεύουσι. περὶ οὗ καὶ ἀγαλλιάσεται ὁ τῆς ἁγίας συνόδου ὅρος, ἀλλ' ἐξ ὧν αὐτοί. Κείσθω τοῦ ὄρου.

Ἐπὶ ἐν ἀζύμῳ ἢ ἐνζύμῳ ἄρτῳ σιτίνῳ, τὸ τοῦ χριστοῦ σῶμα τελεῖσθαι ἀληθῶς· τοιός τι ἱερεὺς ἐν θυτηρίῳ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἐφείλεται τελεῖν, ἕκαστον δηλονότι κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν εἴτε δυτικὴν εἴτε ἀνατολικὴν συνήθειαν. Ἐν τούτοις τοῖς λόγοις δίκαιον δι' ἀρρήτου λόγου ἡ τῆς καθολικῆς πίστεως ὁμολογία, ὡς μηδεμίαν οἰομένη διαφορὰν ἐν τῷ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου τελεῖσθαι ἢ τὸ ἐνζυμον ἄρτῳ καὶ ἐν ἀζύμῳ, ἀλλ' ἀφορᾶσα μόνον πρὸς τὸ εἶδος, τὴν ὕλην, τὸν ἱερέα, τὸν τύπον, τὴν σκοπὴν, καὶ τοὺς λόγους, οὓς ὁρίζεται ὡς ταῦτα μόνα ἀναγκαῖα πρὸς τὸ μυστήριον· οὐ πρὸς τὸ εἶδος μόνον καὶ γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ δεῖν· καὶ τούτων ἀπόντα τινὰ, οἴεται κωλύειν ἡμῖν σῶμα καὶ αἷμα. πῶς δὲ λέγουσι πρὸς τούτοις, καὶ ὅτι τὸ μὴ ἔχειν ζύμην πρὸς ποιεῖσθαι ἄρτους, ἀζύμους θύοντας. Ὅθεν καλοῦμεν οὖν καὶ τούτῳ ὑμᾶς, μὴ μακροθυμίας ἀκούσαντας τοὺς ἡμετέρους λόγους, καὶ μὴ καθαρᾶς αὐτοὺς ἀπολεῖν καὶ νοῦ, συνειδήσεως, καὶ ἁπλότητος, καὶ μὴ πανουργίας ἢ μαζαίας φειδοῦς· ὅπως δι' ὧν ἔθηκεν τὴν ἀλήθειαν γνῶναι, καὶ μὴ εἰκῇ καὶ μάτην ἐρίζειν φιλονεικοῦντας καὶ ἀναιδῶς ἐγκαλοῦντας ἡμῖν, ὡς ἄτοπα καὶ δυσεβῆ φρονοῦσιν· ὁπόταν ὀρθὰ καὶ ἀληθῆ φρονοῦμεν, ὡς ὑποτασσόμενοι τῇ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου ἀποφάσει· ἥτις οὐδέποτε ἐπλανήθη. ἔτι τε καὶ τὰς παραδόσεις τῶν θείων καὶ ἱερῶν πατέρων διαβαίως ἐντρυφῶμεν, καὶ ὁλοχερῶς κατέχομεν ἅμα καὶ ἀπαποιούμεθα, καὶ τὰ ἐκείνων κηρύττομεν δόγματα καὶ συγγράμματα, καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους ἐκείνων οὐ φθειρομεν, οὐδὲ τὰ τῆς ἡμετέρας κοιλίας φωνοῦμεν, καὶ τὸ δοκοῦν ἡμῖν συνιστῶμεν, καὶ τὸ παρ' αὐτῶν λεγόμενον οὐ παραχαράττομεν· ὅπερ εἰς τὸ πρόσω χωρῶν ὁ λόγος δηλώσει· καὶ ὡς πάντα φαμὲν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γραφῆς καὶ οὐκ ἀφ' ἡμῶν· ἵνα διιχθῇ δίκη πάντων, ὅτι τοῦ εἰρωνεύεσθαι καὶ τοῦ ἀληθείας ζητοῦμεν, καὶ οὐ βουλόμεθα τὸν ἕνα χριστὸν διαιρεῖν, ὥστε τὸν μὲν λέγειν γραικὸν, τὸν δὲ, λατῖνον· ἀλλ' ὑδὲ τὸ μυστήριον τῆς νέας διαθήκης, τὸ τῆς ἱερᾶς τελετῆς διττὸν λέγομεν· ὥστε αὐτὸ τὸ σῶμα κυρίου, μερίζειν εἰς δύο· καὶ τὸ μὲν

ἔνζυμον

πατέρων καλῶς ἰδοῦσα, καὶ εἰκότως τιμήσασα, ὅσον ἐξήνεγκεν ἡ ἱερὰ μυσταγωγία· καὶ τὰ πάντα ἄπερ ἐδογμάτισε, καὶ ἡμῖν παρέδωκεν, οὐ καινόν τι εἰσηξε καὶ ἐπεφθέγξατο, οὐδ' ἀφ' αὑτῆς ταῦτα συνέστησεν· ἀλλ' ἀπὸ μαρτυριῶν τῆς ἱερᾶς γραφῆς, καὶ πλείστων χρήσεων τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, ἃ καθολικῶν ὁμοῦ τε καὶ δογματικῶν θεολογήσασα, παρέδωκεν· καὶ ἡμεῖς ἐφυλάξαμεν καὶ φυλάττομεν, καὶ τηρήσομεν· μάχεις αἱμάτους καὶ θανάτου ὑπὲρ τούτων ἀγωνιζόμενοι ὡς ὀρθοδόξου καὶ τῶν τῶν πατέρων φωνῶν καλλιεύμενα. Ἐπεὶ οὖν τὸ θεῖον αὐτοῦ πνεῦμα τῷ παρ' ὑμῶν ἐγκαλουμένῳ, καὶ μᾶλλον τὸ κυριώτερον, καὶ τὰ ἐπόμενα τούτῳ συναναμεμύηται· ὡς καὶ τῆς κεφαλῆς τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας ἀφαιρεθείσης, ὅλον τὸ σῶμα νεκρὸν μένει· καὶ οὐκ ἔδει ἡμᾶς δοῦναι λόγον εἰς τὰ λοιπά, ὅτι συνῆψε τῷ θεάτῳ καὶ ταῦτ' ἀπολογοῦμαι· ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ ἡμέτερον πόνημα τοῦτο, θεόχλεον εἰς ὑπολογίαν πᾶσι τοῖς βουλομένῳ τὴν ἐκκλησίαν πειθαρχεῖν, καὶ τοῖς καθηγουμένοις ἡμῶν, ὡς μὴ εἰδότες λατόμους λιθύνθημεν, φέρε τὸν θεσπέσιον καὶ θεῖς τὰ λοιπὰ ὑποδύσωμεν λόγον· ἵνα δὴ πάντων ἀναφανῶσιν ἄδικοι ζητοῦντες ἡμᾶς· καὶ ὑπ' ἀλήθειαν ζητῶμεν, καὶ τῶν εἰρωνίων διώκομεν· καὶ οὐ βουλόμεθα θεοσεφοῖς συναγωνίζεσθαι μὴ τῷ αἰωνίου πνεύματος· ἀλλὰ ταύτας ὑποβάλλομεν, ὅπως τῷ πνεύματι ἐκείνου ὡς δικαίᾳ λυτρωθείημεν, καὶ μὴ ἀκούσωμεν τοῦ κελεύοντος, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ· κατηράσατο γὰρ τῶν δόξαν τῷ αὐθεσπέτῳ, ὑπὲρ τῶν δόξαν τῶν ἐμῶν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς. ὅθεν κρεῖττόν ἐστιν ἡμᾶς ἐκείνῳ καὶ τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ ἵπεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν, ἢ τοῖς ἀβλογισμοῖς τῷ πνεύματικῶν αὐθεσπέτῳ, οἵτινες ἔξω τῆς ἱερᾶς γεγραφῆς, μάταιοι καὶ κενοὶ μεμαρτύρηνται.

Τέλος τοῦ θεσπεσίου κεφαλαίου.

φῶς ἐξέλαμψε τὸ ἀΐδιον· καὶ ἐκ τῆς ὄντως ζωῆς, ἡ ζωοποιὸς προῆλθε πηγή. καὶ ἐκ τῆς αὐτοδυναμίας ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις ἐξεφάνη. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, πηγὴ ζωῆς ὁ υἱὸς, φησί· λέγει γὰρ ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς· καὶ πάλιν ἕτερος προφήτης λέγει πρὸς τὴν Ἰουδαίων, ἐμὲ ἐγκατέλιπον, πηγὴν ὕδατος ζῶντος. ὕδωρ δὲ ζῶν ὀνομάζεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἔπειτα δὲ οὐδ' ἡμεῖς λέγομεν τὸν υἱὸν, πηγὴν ἀρχικὴν, ἢ ἀφ' ἑαυτῆς ἔχειν τὸ εἶναι πηγὴν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρός. μόνη γὰρ πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατὴρ, ὅτι οὐ πρόεισιν ἐξ ἄλλης πηγῆς· οὐδὲ γὰρ ἐξ ἄλλου τινὸς ἔχει τὸ εἶναι πηγή. ἔστι γὰρ τῷ μὲν πατρὶ οὐδὲν αἴτιον τοῦ εἶναι πηγήν· τῷ δὲ υἱῷ, ὁ πατήρ. καὶ ὁ μὲν πατὴρ, πηγὴ ὄζει καὶ ὡς γλυκύτατον καὶ ὡς προβολεύς· ὁ δὲ υἱὸς, ὡς προβολεὺς μόνον. ἔνθεν ὁ μὲν πατὴρ, πάσης ὄζει ἁπλῶς πηγῆς τῆς πηγαζομένης θεότητος· ὁ δὲ υἱὸς, τῆς τοῦ πνεύματος μόνης. καὶ ὁ μὲν πατὴρ, οὐ πρὸς τόδε μὲν πηγὴ, πρὸς τόδε δὲ, ἀπηγής· ὁ δὲ υἱὸς, πρὸς μὲν τὸ πνεῦμα πηγὴ, πρὸς δὲ τὸν πατέρα ἐκ πηγῆς. καὶ οὕτως ἡμῖν κἀκεῖ· τὸ ὥσπερ καὶ τὰ λοιπὰ καλῶς ἐννοεῖται.

Ἐπίλογος τοῦ πρώτου κεφαλαίου.

ΤΟύτοις οὖν τοῖς λόγοις πειθόντες ἡμεῖς, τῇ ἀληθείᾳ ὑπεχωρήσαμεν· πολλὰ τοῖς κατ' ἔρον τι καὶ φιλονεικίαν λέγουσι, χαίρειν εἰπόντες· δι' εἰδότες ὡς οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἄλλοθεν σωτηρίας ἐλπὶς, ἢ τῷ ἰωῶσθαι τῇ ἀληθείᾳ κἀκ τοῖς κρείττοσιν ἑπεσθαι. δεόμεθα δὲ καὶ ὑμῶν μὴ τῆς αὐτῆς ἀγάπης ἐδεῖν καὶ συνίστασθαι τὰ εἰρημένα, μεθ' ἧς καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἔφημεν. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα, ἃ φασιν οἱ τῇ ἀληθείᾳ αἰτιασάμενοι· οὐδὲν δ' ὅμως ὅτι καὶ ἄξια λόγου. πολλῷ δὲ πλείω τε καὶ βελτίονα οἱ ταύτης αἰτησάμενοι λέγουσι. καὶ ἡμεῖς ἔχομεν μὲν καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ ἀναγκαῖα εἰπεῖν, καὶ συμπεραίνεσθαι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ διασκευάσαι τὰ παρ' αὐτῆς, ὡς ἄτοπα, συμπεραινόμενα καθ' ἡμῶν· ἀρκεῖν δ' ἡγούμεθα ταῦτα· εἰ μὴ μόνον ἐθέλοι τις ἐφιέναι εἰκῇ καὶ φιλονεικεῖν.

Ἰδοὺ τοίνυν ἐξεφάνη καὶ ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν, λαμπρῶς τὸ ἅγιον καὶ θεοφανῶς, τὸ παρ' ἡμῖν λατρεύόμενον παράγιον πνεῦμα, ὅτι οὐ μόνον ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται· καὶ ἴδιόν τε τοῦ υἱοῦ, ὡς πρὸ καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ὄζει τῆς ἴδης προσκομιθεισῶν μαρτυριῶν καὶ ἀποφάσεων τῆς ἁγίων· τῆς μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὄζειν ῥητῶς λεουσῶν, τῆς δ' ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ· τῆς δ' οὕτως, ἐκ πατρὸς ὄζειν τοῦ υἱοῦ· καὶ ἄλλων, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ· καὶ διὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ· καὶ ἐξ ἀμφοῖν οὐσιωδῶς· καὶ παρ' ἀμφοτέρων· καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὄζει, καὶ ἐξ υἱοῦ ἀναβλύζον· καὶ δι' αὐτοῦ φοιτῶν· καὶ προχεῖται παρ' αὐτοῦ· καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ὄζει· καὶ προχέμενον φυσικῶς παρ' αὐτοῦ· καὶ ἐξ υἱοῦ πνέει· καὶ ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα διανοσταλλεῖ· ἃ πάντα δηλοποιοῦσι τὴν ὕπαρξιν τοῦ παραγίου πνεύματος, ἐκ τοῦ πατρὸς ἅμα καὶ τοῦ υἱοῦ. οὐκέτι οὖν τοῦ λοιποῦ ἐγκαλεῖν ἡμῖν δύναται, ὅτι μὴ εἰδότες, καὶ ὡς ἀμαθεῖς, τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ ὑπετάγημεν· ἀλλὰ μᾶλλον εἰδότες ἀκριβῶς τῆς ἁγίων τὰς ῥήσεις, καὶ τὸν κίνδυνον ὃν ὄζει τῷ μὴ βουλομένῳ ἕπεσθαι τῆς πατέρων τοῖς δόγμασι· δ ὅπερ ἐξεφράκτιζεν ὁ μὴ τῇ οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἑπόμενος, καλῶς ποιήσαντες τῇ συνόδῳ ὑπετάγημεν. αὕτη οὖν ἡ οἰκουμενικὴ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, θείῳ πνεύματι καὶ ἀσφαλεῖ τοῦ μακαριωτάτου πάπα Εὐγενίου, καὶ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Ῥωμαίων Ἰωάννου τοῦ παλαιολόγου συναθροισθεῖσα ἐν τῇ Φλωρεντίνων πόλει, καὶ μεγάλοις φωστῆρας καὶ λαμπροῖς θεολόγοις πλουτήσασα, τὸ τῆς πρὸς αὐτῆς

πατρι-

Ἀλλ' αὐτεξουσίως παρ' ἡμῶν οἱ ταῦτα λέγοντες, εἰ τελεία ἡ ἐκ πατρὸς τοῦ κόσμου δημιουργία, ἢ οὔ. εἰ μὲν γὰρ τελεία, δῆλα ὅτι καὶ ὁ υἱὸς ἅπας, καὶ τὸ πνεῦμα· εἰ δ' ἀτελής, καὶ δῆλα τοῦτο προσλαμβάνεται ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα, σκιαδωσαρόν, ὅπερ φασίν. ἀλλ' οἶμαι τελεία μὲν ἡ ἐκ πατρὸς ἦλθεν ὑπὸν προσγωγή, μία δὲ καὶ ἡ αὐτὴ ἀριθμῷ, ὑφ' ἓν δὲ πνεύματος εἰς τὴν αὐτὴν πρόοδον ἡ ἐνέργεια· καὶ οὐκ ἄλλη μὲν ἐκείνου, ἄλλη δὲ τούτου· τότε γὰρ ἂν εἶχε χώραν ταῦτα τὰ παραδεικνύμενα ζητήματα. οὕτως οὖν καὶ δεῖ τὸ προκειμένου, τελεία μὲν καὶ ὑφ' ἑνὸς ἡ ἐκ πατρὸς ἐκπόρευσις τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἡ αὐτὴ δὲ καὶ μία τῷ ἀριθμῷ καὶ ἡ ἐξ ἑνὸς τοῦ αὐτοῦ ὄντος ἐκπόρευσις· οὐκ ἄλλη καὶ ἄλλη, οὐδ' ἄλλως καὶ ἄλλως, ἀλλ' οὐδ' ἄλλοτε ἡ ἐκ πατρός, καὶ ἄλλοτε ἐξ ἑνός, ἀλλ' ἅμα καὶ ἡ αὐτὴ ὁμοίως· μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἀριθμῷ δυνάμει προβαλλόντων ἀμφοῖν. Εἶτα τὸ τοῦ θείου ἰωαννου, τοῦ θαυμασιωνύμου φημί, οὗ καὶ παρεθάλοντας, ὡς ἀναπόρρητον· λέγοντος ἐκείνου τοῦ μακαρίου, Ἐκ τοῦ ἑνὸς τὸ πνεῦμα ἡμῶν λέγομεν. Καὶ ἡμεῖς οὐκ ἀρνούμεθα τὸν ἅγιον, λέγοντα τοῦτο· ἀλλ' ἀμφιθάλλομεν τὸ προσῆκον πρὸς τοῦτο. Τοῦτο γὰρ εἶπεν ὁ θεῖος ἐκεῖνος διδάσκαλος, καὶ δῆλα τὸ μὴ εἶναι, ἀλλὰ δῆλα τὸ μὴ λέγεσθαι, δῆλα τοῖς αἱρετικοῖς. λέγει ὅμοιον τούτῳ ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἑβδόμων κεφαλαίων· Χριστόκον καὶ λέγομεν, τὴν ἁγίαν παρθένον, ἐν ἑτέρῳ δὲ αὐτοῦ λόγῳ, φησί· Διὸ καὶ θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον κηρύττομεν, ὡς θεὸν κυρίως καὶ ἀληθῶς ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα ἡνωμένως, χριστόκον γὰρ αὖ λέγομεν· χριστὸν γὰρ ἐνήνοσεν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς θεοτόκου φωνῆς ὁ θεόβλαβὴς νεστόριος ταύτῃ κατεχρήσατο, τῇ χριστόκου, ἀλλ' οὐκ ἦν κρεῖττόν τι ταύτῃ καλοῦντα μάλλον. ὁρᾷς ὅπως χριστόκον οὐδὲ μὴν τὴν ἁγίαν παρθένον, οὐ λέγει δι', οὐ δῆλα τὸ μὴ εἶναι χριστόκον, ἀλλὰ δῆλα τὸ μὴ λέγεσθαι· καὶ γὰρ τὰ σχήματα, τὰ μὲν ἐκ ἔστι, λέγεται δὲ· τὰ δὲ ὄντα, καὶ λέγεται· τὰ δὲ, ὅτι ὄζειν, ὅτι λέγεται· τὰ δὲ, ἄμφω καὶ ἔστι καὶ λέγεται. ὥσπερ γὰρ ἐνταῦθα σαφέστατα ἐδήλωσε, δῆλα τὸν νεστόριον καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν, τὸ χριστόκον καὶ λέγομεν, καὶ δῆλα τὸ μὴ εἶναι, οὕτω καὶ δῆλα τὸν δυνόμιον λέγοντα ἐκ μόνης τοῦ υἱοῦ εἶναι τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ υἱοῦ φησι τὸ πνεῦμα οὐ λέγομεν. εἰ γὰρ ἦν δῆλον ὅτι οὐκ ἔστιν, ἤλεγχε καὶ ἀπεδείκνυεν, ὥσπερ λέγει καὶ ἀποδείκνυσι τὸν δι' υἱοῦ, οὕτω καὶ τὰ πνεύματος λέγομεν, οὕτω καὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ πνεύματος. ἄλλως τε καὶ ἡ ἐκ δεῖ τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς, τῷ προκαταρκτικῷ αἰτίας σημαίνει· ὁπόταν εἴπῃ τὸν υἱὸν, ἢ τὸ κόσμου αἰτίαν, ἢ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. δῆλα τοῦτο φεύγουσιν οἱ πατέρες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐκ ὀνόματος· ἵνα μὴ προκαταρκτικὴ αἰτία ὑποπτευθῇ, τῇ δῆλα δὴ μᾶλλον χρῶνται, ὡς τάξιν δηλούσῃ. δῆλα τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Βασίλειος, δῆλα τοῦ υἱοῦ μᾶλλον πρὸς τοῦ τάξιν ἀποδοὺς φησὶ, τοῦ ἐκ δεῖ τὸν πατέρα πηγὴν, ἵνα μίαν ἐκ μὴν δηλώσῃ προκαταρκτικὴν αἰτίαν θεότητός τε καὶ κτίσεως, τὸν πατέρα. Εἶτα τὸ τοῦ θείου διονυσίου ῥητὸν προσφέρουσι, τὸ, μόνην πηγὴν τῆς ὑπερουσίου θεότητος, ὁ πατὴρ λέγων· μεγαλαυχοῦντες πῶς καὶ ὁ υἱὸς διεχθείη πηγὴ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰ μόνῳ πηγῇ τὸν πατέρα ὁ ἅγιος ἔφησεν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ μὲν ἐγκαλείπουσαν τοῖς διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας, ἀθανασίῳ καὶ βασιλείῳ λέγουσι σαφῶς, καὶ τὸν υἱὸν πηγὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ μὲν γὰρ ἱερὸς ἀθανάσιος ἐν τῷ κατ' ἀρειανῶν, ἐξηγούμενος τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο, ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς, Ἢ δεῖ γὰρ, φησὶν, ὁ πατὴρ δηλονότι, παρ' ἑαυτῷ ἔχει τὸν υἱὸν, πηγὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος. Βασίλειος δὲ ἐν τῷ κατ' εὐνομίου δ' λόγῳ φησί· Τί οὖν ἡμεῖς, πῶς καὶ ἀγλωττήσει ὁ πατὴρ καὶ γλυκὺς ὁ μελιχρότατος· τὸν κατ' αὐτὸ τὸ εἶναι ἐναντίωσιν δηλαδήποτε τὶ λέγοντες; ἅπερ ἀγαθοῦ μὲν πατρὸς, ἀγαθὸς ὁ υἱὸς, ἐκ φωτὸς δὲ τοῦ ἀγλυκύτου,

λίαν αὐτοῦ, παντὸς μᾶλλον αὐτοῦ ἐσμὲν πεθύμηται. εἰ οὖν ὧν σαφῶς ἀπηρνήσατο, ἡμεῖς ὑπαγωγικῶς τανανπία πιστεύομεν, ἀλλὰ τί οὐ κάνταῦθα ἃ μὴ ἠρνήσατο ὁμοίως πιστεύσομεν; Εἶτα λέγουσι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἓν εἶναι συναλείφειν φέρουσιν, εἴπερ ἐξ ἀμφοῖν λίαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, δύο γοῦν τὰς ἀρχὰς, καὶ δύο ἀκολουθήσειν τὰ ἄτοπα. ὁ δὲ αὐτὸ οὐ μεῖον ἄτοπον τὸ φερόμενον. Ἡμεῖς δὲ φερόμεν τὸ τῆς συναλοιφῆς, ὅπερ φαμὲν ὡς εἰ μὲν φερσωπικὸν εἴτουν ὑποστατικὸν τοῦ φερσώπου τοῦ πατρικοῦ, τοῦτο τοῦ φερβάλλειν εἰσέρχεσθαι ὑπολαμβάνομεν, τότε αὖ τὸ ἄτοπον εἰσπίπτοῦτο· καὶ ἵνα ἀληθὴς ὁ υἱὸς, ἓν μὲν τοῦ πατρὸς φερσωπον, τοῦ συστατικοῦ αὐτοῦ κοινωνῶν ἰδιώματος. ὑπεὶ δὲ, τὸ μὲν συστατικὸν τοῦ φερσώπου, τοῦ πατρικοῦ ἰδίωμα, ἡ πατρότης καὶ τὸ γεννᾶν εἶρηται ὄν, τὸ δὲ φερβάλλειν ἰδίωμα εἴτουν γνώρισμα τοῦ φερσώπου αὐτοῦ συσταπικὸν ὑπόμνον, τῆς ἀϊδιότητος, τὸν κοινωνοῦντα αὐτοῦ τούτου τοῦ ἰδιώματος ὁ μὲν συστατικὸν ὄζει τοῦ φερσώπου αὐτοῦ, καὶ ἓν εἶναι φέρσωπον μετ' αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ κοινωνῶν τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, τῷ τὸ πνεῦμα εἶναι αὐτοῦ, ὥσπερ ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ ὥσπερ καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ὑποστάλλειν, ὅμως ἡ καὶ τοῦ φερσώπου αὐτοῦ κοινωνεῖ, διότι τὸ, τὸ πνεῦμα λέγεσθαι τοῦ πατρὸς, ἢ παρ' αὐτοῦ ὑποστάλλειν, οὐκ ἴσον τοῦ πατρικοῦ φερσώπου συσταπικὸν, ὥστως διὰ τοῦ φερβάλλειν κοινωνῶν τοῦ πατρὸς, εἰς ἓν μετ' αὐτοῦ συναλείφεται φέρσωπον· διότι τὸ φερβάλλειν, οὐ συσταπικὸν τοῦ φερσώπου τοῦ πατρικοῦ. ὥστε ἴσως αὖ μὴ δίξῃ τις τὸ φερβάλλειν συσταπικὸν ὂν τοῦ φερσώπου τοῦ πατρικοῦ, διὰ συναλοιφὴν τοῦ φερσώπου δύναται αὖ δίξαι. εἰ δὲ θαῦμα δοκεῖ τὰς δύο ὑποστάσεις μίαν ἀρχὴν εἶναι καὶ συναλείφεσθαι, μεῖζον αὖ εἴη θαῦμα. ὅτι αἱ ἓξ εἰς ὑποστάσεις μία εἰσὶν ἀρχὴ καὶ οὐ συναλείφονται. Εἶτα δυαρχίαν ἡμῖν φερσάπτουσι· λέγοντες· οὐ δύνανται φυγεῖν τὸν δυαρχίαν, οἱ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἀρχὴν ποιοῦντες τοῦ πνεύματος· ἀλλὰ φερόντων μὲν λατῖνοι οἱ παρ' αὐτοῖς ἐν καλούμενοι, δυαρχίαν οὐ τολμῶσι λέγειν· ἢ φερόντων καὶ δύο πάραν ἀρχὴν, ἢ μίαν ἐκ δύο συνιοῦσαν ἀρχὴν. μᾶλλον μὲν οὖν ἐκ αἱμαπτοῦς οὕτω φερνοῦντας ὑποβάλλουσι. ἀλλ' εἰ μέν τις αὐτοὺς ἐρωτᾷ εἰ ἀρχὴν φασι καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐρροῦσι, ναί· καὶ εἰ τὸν πατέρα, ναί· εἰ δὲ δὴ τούτοις ὑπαγάγοι, οὐκοῦν δύο λέγετε τὰς πνεύματος ἀρχάς, οὗ φασι. σὺ γὰρ τοῦτο συμπεραίνεις· ἡμεῖς δὲ τοῦτο τὸ ῥῆμα, τὸ δύο, ὑδαμῶς φερσίθεμθα. εἶτα ἐκ ἡμεῖς ὅταν μὴ τῇ χρησμοῦ τοῦ θεολόγου λέγωμεν, ἢ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχὴ, δύο ἀρχὰς νοοῦμεν; ἐκ θεὸν ἐκ θεοῦ, δύο θεοὺς νοήσομεν; οὐμθρουν. ὁ δ' αὐγουστῖνος ὁ θεῖος, ὁ πατὴρ φησὶ καὶ ὁ υἱὸς, οὐ δύο ἀρχαὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀλλὰ μία ἀρχὴ αὐτῶ ἐκ ἀμφότεροι· καὶ οὐ κατὰ δύο, φερβάλλουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὐδὲ κατὰ δύο, εἰσὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀρχαί· ὥσπερ ἐκ τῆς κτίσεως, ἓν ἀρχαὶ, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐκ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ μία αὐτῆς ἀρχὴ, ἢ τελαὶ ὁ θεός. Εἶτα τὸ καὶ δίξαι τὸ μιᾷ ἐκ τῇ αὐτῇ ἀριθμοῦ δυνάμει δημιουργεῖν αὐτοὺς, ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς κοινῆς θεότητος φερῖσῃ, δίξαι τοῦτο εἰκότως εἷς θεὸς καὶ δημιουργὸς λέγεται εἷς, καὶ οὐ ξεῖς. τοῦτο οὖν καὶ ὅτι τῆς ἐκ πατρὸς ἐκ υἱοῦ τὸ πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἱκανὸν φερὸς τοὺς ἀνορθοῦντας. ὅτι γὰρ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ δυνάμει ὁ πατὴρ ἅμα καὶ ὁ υἱὸς, τὸ πνεῦμα φερβάλλουσι, ἐκ ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς ἓν λαβὼν ὁ υἱὸς τοῦ ἐκπορευτικοῦ δύναμιν ταύτην, δίξαι τοῦτο κυρίως καὶ ἀληθῶς, εἷς ἄτος ἐκ μία ἀρχὴ τῆς τοῦ πνεύματος ἐκπορεύσεως. ὥστε οὐδαμόθεν εὔλογος ὁ λόγος, τοῖς δυαρχίαν ἐν καλοῦσιν ἡμῖν. Ἀλλὰ φασὶν, ἢ τελεία ἐκ τοῦ πατρὸς ἡ ἐκπόρευσις, ἐκ ματαία ἡ ἐξ υἱοῦ· ἢ εἰ ἀναγκαία ἡ ἐξ υἱοῦ, ἁπλῆς ἢ οὐκ τοῦ πατρὸς.

Ἀλλ'

ὑπόλαμπτον μέχρι τῆς νυκτὸς, ὥστε ζηλωτὴν εἰπεῖν, εἰ βούλοιτο χρειαζόμενον βούλεται. Ἔτι τοίνυν τὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως, καὶ τῶν πλείστων ἀξιώματος, ὁ μὲν υἱὸς, εἰκὼν τοῦ πατρὸς λέγεται, τὸ δὲ πνεῦμα εἰκὼν τοῦ υἱοῦ καὶ ὁ μὲν υἱὸς, ἐνέργεια τοῦ πατρός· τὸ δὲ πνεῦμα, ἐνέργεια τοῦ υἱοῦ· καὶ ὁ μὲν υἱὸς, λόγος τοῦ πατρός· τὸ δὲ πνεῦμα, ῥῆμα τοῦ υἱοῦ· καὶ ὁ μὲν υἱὸς, διωδία τοῦ πατρός· τὸ δὲ πνεῦμα, διωδία τοῦ υἱοῦ. ἀλλὰ ἐκεῖνα μὲν ταῦτα ἀμφοῖν λέγεται τοῦ πατρός, ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς ὄντα· καὶ τὸ πνεῦμα ἄρα τὸ ἅγιον, ταῦτα λέγεται τοῦ υἱοῦ εἴη, ὡς ἐκ τοῦ υἱοῦ ὄν. Ἔτι εἰ μὴ τὸ πνεῦμα ὄζει ἐξ υἱοῦ, οὐκ ἂν αὐτὸ θεοσεπτικὸς διδασκείοιτο· ἀλλὰ ζῆτω ἄπορον λέγειν· οὕτω γὰρ ἀτελὴς θρησκεύσεται εἰς δυάδα· ἔστιν ἄρα ἐξ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, εἰ μέλλοι θεοσεπτικῶς αὐτὸ διδασκεῖσθαι. Ἔτι φησὶν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω « ὑμῖν· καὶ, ἐὰν παράδοξον, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ πέμπεσθαι ὄζει θεοῦ, τὸ ἀ- « πὸ αἰτίας εἶναι δηλοῖ. Ὁ μέντοι ὁσίος χρυσόστομος, πρὸς ἀρειανοὺς ἀπορωῦντας, πῶς τῆς αὐτῆς οὐσίας ὁ πέμπων καὶ ὁ πεμπόμενος, ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ ἑνάτῃ ὁμιλίᾳ τοῦ κατὰ ἰωάννην, λέγων· Πάλιν ὅτι τὰ αὐθεόπνευστα καταφέρεις τοῦ λόγου, καὶ μὴ ἐννοεῖς ὅτι « ταῦτα πάντα διὰ οὐδὲν ἕτερον εἴρηται, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸ ἄμπον εἰδῶμεν, καὶ εἰς τὸν σα- « βελλίου μὴ ἐκπίπτωμεν νόσον· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα πέμπεται ἐξ υἱοῦ, ἔστιν ἄρα καὶ « ἐξ αὐτοῦ. Ἔτι ὁ τινὸς ὄζει φύσει, καὶ ἐξ αὐτοῦ ὄζει, καὶ ζῆτω ὁ ἐκείνου λέγεται εἶναι· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔστι τοῦ υἱοῦ, ὡς πάντως φύσει· οὐ γὰρ ὡς δοῦλον, ἔστιν ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἢ πνεῦμα ἅγιον, τουτέστιν ἡ θεία θεότης ἐν τῇ τελάδι, ἐκ τοῦ υἱοῦ. Ἔτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὄζει καταφορικόν· καὶ δῆλον ὅτι λέγεται πνεῦμα παρὸς καὶ πνεῦμα υἱοῦ· ὡς καταφέρεται ὡς πρὸς πάντα, ὡς πρὸς ἄλλο· πνέοντος δὲ εἰσιν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἔστιν ἄρα πνεῦμα παρὸς καὶ υἱοῦ, ὡς πνέοντων καὶ προβαλλόντων αὐτό. Ἔτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνει ἀπὸ τοῦ υἱοῦ. ἐκείνος γὰρ φησιν, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, ὃ δὲ λαμβάνει ἔστιν ἡ οὐσία αὐτοῦ· καὶ δὴ γάρ ὄζει ἄλ- « λο μὲν ἡ οὐσία αὐτοῦ, ἄλλο δὲ τὸ ὃ λαμβάνει· ἢ γὰρ ἂν εἴη συνθέτη; ἀλλὰ μεμὴ ἐ- στιν ἐν ἄκρᾳ ἁπλότητι νοηθῇ ὡς θεὸς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ἄρα καὶ τὸ ὃ λαμβάνει καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Εἰσὶ δὲ καὶ πολλὰ ἄλλα μάρτυρια τῆς θείας γραφῆς· ὡς τὸ, ὃν ἐγὼ « πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός· ὡς τὸ, παρ' ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν· ὡς « τὸ, ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει· καὶ ὡς τὸ, πνεῦμα τὸ ἐμόν τε καὶ πατρὸς ὀνομάζω, ἐν « ᾧ τετιμῶσθαι· καὶ ἄλλα ὅμοια· ἐξ ὧν μέχρι μὲν εἰς πλάτος ἐσαφωίσαμεν, μέ « χρις δὲ βάθους τὸ μῆκος εἰάσαμεν. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τὸ δεῖξαι τὴν ἀλήθειαν τῆς συμ- περάσμασις τούτου, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορεύεται, πολ- λῶν ὄντων οἷς ἄν τις χρήσαιτο, ἔνθεν ἂν δυνηθείημεν, ἀρκείτω ἐν τῷ παρόντι καὶ ταῦτα. Εἰ πού δὲ καί πινας ἀπορίας παρεύρουσι κατὰ τὴν ἀλήθειαν ταύτην ὁρισ θέντων, καὶ πρὸς ταύτας ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν ἀποκρινούμεθα· τὰ ἐκείνων σοφίσμα τα λύοντες, ὡς καὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ ταῦτα λαβόντες. Φασὶν μέν φασι, πῶς ὁ κύριος λέγων τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὁ ὡς δὲ πατρὸς ἐκπορεύεται, οὐ φασὶ « θηκε καὶ ἑαυτόν· ἀλλ' οὐδ' ἠρνήσατο ἑαυτὸν, ἡμεῖς εἴποιμεν ἄν, ὥσπερ ἐν ἄλλοις ποιεῖ τοῦτο γὰρ ἂν ἴσως βιαιότερον λύ, κἂν μηδὲ ζῆτω ἱκανὸν πρὸς ὃ αὐτοὺς βούλον- ται. καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὥρας, οὐδεὶς οἶδε φησὶν, οὐδὲ οἱ ἄγ- « γελοι, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ μόνος· ὡς αὖ, ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ « πέμψαντός με πατρός· ὡς οὐδεὶς ἔγνω τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ. ὡς ὅμως ἡμεῖς, καλῶς « γε ποιοῦντες, ζωὴν αἰώνιον πιστεύομεν· καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὥραν, ἅτε σαφῶς αὐτὸ εἰδέναι, ὡς ὁ πατήρ· ὡς ἑαυτὸ ὁμοίως τῷ παιδὶ γνώσεσθαι· ὡς τὴν διδασκα-

λίαν

τῆς σωτήρων βοών των ἀναφανδὸν τοῖς μὴ δεχομένοις τὰς τούτων φωνάς, ἤτοι αἱρέσεως. πόθεν οὖν ὑμῖν ἐκ μόνης τῆς παρεῖς ἔσχετε δῦξαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἢ διδασκάλων ἀπάντων βοών των καὶ ἐκ τοῦ ἰοῦ, καὶ τὰ λοιπά. ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω. πείθητε τοιγαροῦν τούτοις τοῖς διδασκάλοις· καὶ ὑπακούσατε ἡμῶν καλῶς ὑμῖν συμβουλεύουσι. Ταῦτα τοίνυν τὰ θεοπρεπέστατα, ἐκ τῆς ἱερᾶς καὶ θείας τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων ἱκανῶς μεμυημένοι, δεῖν φήσομεν ἐκ τῆς ἐντεῦθεν ἡμῖν ἔτερόν τινα θεολογεῖσθαι· ἃ τῆς πολλῶν ἀκούσαντες ἡμεῖς, ἐκ καθ' ἑαυτοὺς συμβαλόμενοι εὕρομεν· οἷς πειθόμενοι, τῇ ἱερᾷ ταύτῃ συνῳδὰ ὑπατάξομεν. ἀκούσατε δὴ καὶ αὐτοί. Πνεῦμα γοῦν λέγεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτός τε ὁ γράφησι, πνεῦμα καλῶν αὐτὸ ἀληθείας· ἔστι δὲ αὐτὸς ἡ ἀλήθεια. παῦλος τὸ ὁ μέγας πολλαχοῦ τοῦτο λέγει· ἐξαπέστειλε γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν· καὶ, εἴ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. τοῦτο τὸ ῥῆμα καὶ μόνον ἀδελφοί, ἀρκεῖ τὸ πᾶν διαδεῖξαι. τὸ γὰρ λέγεσθαι πνεῦμα τοῦ, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐστίν. ὃ γὰρ φασί τινες, τιμὴ ἀληθείας ἀποφαίνοντες, ὡς τὸ τοῦ πνεῦμα λέγεσθαι εἴη τὸ πνεῦμα, τιμὴ ὁμοουσιότητα παρίστανει, ἀρχὴς ῥῆμα ἐστίν. εἰ γὰρ δεῖ τὸ ὁμοούσιον ἡμᾶς πνεῦμα αὐτοῦ, δεῖ τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς λέγεσθαι αὐτοῦ· τὸ γὰρ πνεῦμα ἐστὶ καὶ ὁ πατήρ, τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' οὐκ αὖ εὖ ἔχει οὐδαμοῦ τοῦτο. λείπεται τοίνυν τὸ τῆς ἐκπορεύοντός τε καὶ τοῦ προβάλλοντος παρεῖς τὸ προβαλλόμενον εἶναι· ἄλλο γάρ τι οὐδὲ ἐννοεῖν θέμις. Ἐπὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ ἐκπορεύεται ἐκ μόνου, ἢ οὐκ ἐκ μόνου τοῦ πατρός· αἱρετέον γὰρ οὐδὲν μεταξύ· ἀλλὰ μὴν οὐκ ἐκπορεύεται ἐκ μόνου τοῦ πατρός· εἰ δὲ οὐκ ἐκ μόνου, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἄρα. ὅτι δ' οὐκ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, δῆλον ἐντεῦθεν· προῦπτα μὲν οὐδαμοῦ, οὔτε τῆς θείας γραφῆς, οὔτε τῆς διδασκάλων εὕρηται εἰρημένον. ὃ δὲ ὑπό τινός γε τῆς ἁγίων οὐκ εἴρηται, οὐδενὶ τολμητέον αἰτίᾳ. ἔπειτα τὸ προβάλλειν ἐνέργεια τοῦ πατρὸς οὐσιώδης οὖσα, οὐ προῆκε τὸ ἄμεσος δηλοῦσθαι, ἀλλὰ δι' υἱοῦ τῆς προβολῆς, ἥτις ἀπεδείχθη οὖσα τὸ γεννᾶν καὶ γέννησις. ὥστε καὶ τὸν υἱὸν ταύτης αἰτίαν τῆς ἐνεργείας κοινωνεῖν, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι. ἔτι κοπιῶν οὐδὲν φαίνων ὁμολογεῖται τῇ διδασκάλων, ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προέεισιν ἐκ τοῦ υἱοῦ. εἰ οὖν προέεισιν ἐκ αὐτοῦ, προέεισι πάντως φυσικῶς· οὐδὲν γὰρ ἐν τρισὶ θεοῖς οὐδὲ φύσει, οὔτε διάκτιον. τῇ γὰρ κτισμάτων ὄζει τὸ μὴ φύσει ἐκ θεοῦ προεῖναι. εἰ τοίνυν καὶ φύσει ἐκ τοῦ τὸ πνεῦμα προέεισιν, ἢ δι' ἢ φύσιν προόδος ἐν τοῖς θείοις δηλοῖ ἐνδέχεται εἶναι, ἢ καὶ γέννησιν, ἢ κατ' ἐκπόρευσιν· καὶ γέννησιν δὲ οὐ προέεισιν ἐξ αὐτοῦ· ἢ γὰρ ἂν ἰὼ υἱὸς ἢ τοῦ τὸ πνεῦμα, προέεισιν ἄρα κατ' ἐκπόρευσιν· ὥστε ἐκ ἂν ἢ τοῦ ἢ πνεύματος προόδος εἴη ἂν ὡς ἐκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ. Ἐπὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας ἢ πατρὸς ἐστὶ καὶ ἢ υἱοῦ, πάντες οἱ διδάσκαλοι βοῶσιν ἀναδόλικοί τε καὶ δυτικοί· ἀλλὰ τὸ, ἐκ τῆς οὐσίας τινὸς ὂν ἐν τῇ τριάδι, ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ὄζει. τὸ πνεῦμα ἄρα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας ἢ υἱοῦ λειπόμενον ἐστὶ, καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ ὄζειν ὑποστάσεως. εἰ δέ τις τολμήσει λέγειν, δεῖ τὸ ὁμοούσιον ταῦτα εἰρῆσθαι, καὶ ἵνα τὸ πνεῦμα δειχθῇ τῆς αὐτῆς οὐσίας πατρὶ καὶ υἱῷ, τοῦτο μὲν ἀληθές· ὅσῳ δὲ ἀληθές, τοσοῦτον συνηγορεῖ μᾶλλον ἡμῖν. οὕτω γὰρ ὁμοούσιον πατρὶ καὶ υἱῷ μᾶλλον τὸ πνεῦμα, ὡς ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς καὶ ἐξ αὐτῆς προῖόν, ἤγουν ἐκπορευόμενον. εἰ γὰρ τιμὴ ὁμουσιότητα ἁπλῶς δηλοῖ μόνον, ὡς αὐτοὶ βούλονται, ἴσθι καὶ τὸν πατέρα ἐκ τῆς οὐσίας ἢ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸν υἱὸν ἐκ τῆς οὐσίας τῶ πνεύματος λέγεσθαι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐστὶν

ἐτόλ-

τῆ αὐθεσίαν. αὖτη ἡ πηγὴ, πηγὴ ζωῆς ἔζει· καὶ τὸ φῶς τοῦτο, φωτὸς ἔζει φῶς. " "
ἔθεν μὴ τὸ λιχθῆναι, ὅθεν σοὶ πηγὴ ζωῆς ἔζιν, ἰφιξῆς σωπῆσαι, καὶ ἐν τῷ φωτί " "
σου ὀψόμεθα φῶς· τουτέσιν ἐν τῷ ὑμῷ σου, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὃν καὶ σὺ φωτιζὴν " "
ἐῆ) τὰς ἡμετέρας ψυμμερείας ἐν τῷ σεφτῷ καθυμελόγησας μέρει. πηγὴ ζόνιν " "
ἐκ πηγῆς, ἐκ ἓ πατρὸς ὁ ὑός· καὶ ὁμοῦ ἄμφω μία πηγή· φῶς ἐκ φωτός· ἐκ τοῦ " "
πατρὸς ὁ ὑός· καὶ ὁμοῦ ἄμφω φῶς ἔν. ὥσπερ θεὸς ἐκ θεοῦ, καὶ ὁμοῦ ἄμφω δήπου " "
θεὸς, εἷς θεός. καὶ ὅλον τοῦτο, οὐκ ἄλλ ἓ ἀμφοῖν πνεύματος, ἐκ ταύτης τῆς πηγῆς " "
τῆς ζωῆς. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ πέμπτῳ τῷ σεὶ τριάδος, ἐν κεφαλαίῳ τετάρτῳ φη- " "
σίν· Εἰ ζόνιν καὶ ὃ δίδοται, ἀρχὴν ἔχῃ τοῦτον, ἀφ' οὗ δίδοται, καὶ γὸ οὐκ ἄλλο- " "
θεν ἔλαβεν ἃ σαρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται, ὁμολογητέον ἔζι τὸν πατέρα καὶ ἓ ὑόν, ἀρ- " "
χὴν ἐῆ) ἓ ἁγίου πνεύματος. οὐ δύο ἀρχαὶ, ἀλλὰ καθάπερ ὁ πατὴρ καὶ ὁ ὑὸς εἷς " "
θεὸς, ἓ σεὸς τὴν κτίσιν αἰαφορικῶς εἷς κτίσης, καὶ εἷς κύριος, οὕτως αἰαφορικῶς " "
καὶ σεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μία ἀρχή. σεὸς τὴν κτίσιν μὲν τοι ὁ πατὴρ ἓ ὁ ὑὸς " "
ἓ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μία ἀρχὴ καθάπερ εἷς δημιουργὸς, καὶ εἷς κύριος. Τὰ αὐ- " "
τὰ καὶ ὅμοια τούτων, καὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ, ἓ ἐν ἄλλοις πολλοῖς λόγοις τὴ ἓ βιβλίοις
θεολογεῖ ὅσιε ὁμακάριος πατήρ. καὶ πῆς αὖ ἱκανὸς πάντα τὰ αὐτοῦ συνάξαι, ἃ φη-
σιν ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσῃ. ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀρκετά ἐσι πᾶσαν ψυχὴν μαλάξαι,
καὶ πῖσαι φρονεῖν· ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐκ ἓ ὑοῦ ἐκπορεύεται, ὥσπερ καὶ
ἀπὸ ἓ πατρός. Ἀλλ ἔρεῖ πῆς ἴσως τῆ ἐναντίων, ὡς οὐκ ὀφείλομεν τούτῳ σεσέχειν,
οὔτε μὴν ἵπασι τοῖς αὐτοῦ λόγοις, δυπκρ ὅτι διδασκάλῳ τι καὶ λατίνῳ, εἰ καὶ σὺ
ἐφόρτισας ἡμῖν τὰς ἀκοὰς, ἐκ τῆ αὐτοῦ συγγραμμάτων. σεὸς ὃν ὁμολογητέον.
Εἰ μὴ καὶ τὰ συγγράμματα τούτου, οὐκ ἐδοκιμάθησαν ὡδὶ οἰκουμενικῆς συνό-
δου, καλῶς ἂν εἶχεν ὅπερ σὺ φῄς· ἐπεὶ δὲ οἰκουμενικὴ συνόδος σεσέτλει ταῦτα
φυλάτλειν, καὶ μάλισα μὴ ἀρῶν τι καὶ ἀναθεμαίζος, οὐ καλῶς λέγῃς. ὅτι δὲ οὕτω
ἔχῃ, ἄκουσον. Ἐκ τῆ σεφτικῶν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου.
Ἀκόλουθον μὲν ἐν ἅπασι καὶ τοῖς ἁγίοις πατράσι καὶ διδασκάλοις τῆς ἁγίας ἓ θεοῦ "
ἐκκλησίας, ἀθανασίῳ, ἱλαρίῳ, βασιλείῳ, αὐγουσίνῳ, θεοφίλῳ, κυρίλλῳ, ἰωαννῃ τῷ "
κωνσαντινουπόλεως, λέοντι, σεβήλῳ, καὶ πᾶσι τοῖς παρ' αὐτῆ συγγεγραφόσι σεὶ "
τῆς ὀρθῆς πίσεως, ἓ σεὸς καταίκεισιν τῆ αἱρετικῶν, δικόμεθα. Ὁμίως καὶ ἡ ἁ "
δόμη. Τοῖς δοσοδαλλομένοις τὰς τῆ ἁγίων πατέρων φωνὰς, τὰς ὅτι συσάσῃ τῆ "
ὀρθῶν δογμάτων τῆς ἓ θεοῦ ἐκκλησίας ἐκφωνηθείσας, ἀθανασίου, κυρίλλου, ἀμ- "
βροσίου, ἀμφιλοχίου, ἓ θεηγόρου λέοντος ἓ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς φρισθυ "
πόρας ῥώμης, αὐγουσίνου, καὶ τῆ λοιπῶν· ἔτι τε καὶ τὰ τῆ οἰκουμενικῶν συνόδων "
σεφτικὰ, τῆς τε τάρτης φημὶ, καὶ τῆς ἕκτης, μὴ καθαναζομένοις, ἀνάθεμα. "
Ἀκούεις, ὡς ἀναθέματι καθυποβάλλει ὁ μὴ ταῖς φωναῖς αὐγουσίνου δικόμενος;
ἐκουῦ ἓ λοιποῦ μὴ ἀμφίβαλλε αὐγουσῖνον ἔχειν ἄγον καὶ διδάσκαλον· οὗ τὸ κλέος
πολὺ ἐν τῇ ἓ θεοῦ ἐκκλησίᾳ. οἶδας ἆρα ἓ τοῖς δυτικοῖς διδασκάλοις πῶς κατὰ
πάντα συμφωνοῦσι τοῖς ἀναβλικοῖς· ὡς ἓ αὐτοῦ πνεύματος λαλήσαντος ἐν αὐτοῖς·
καὶ ὅτι ἐκ ἓ ὑοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἓ δίδοται, καὶ πέμπεται, ἓ ἀπο-
στέλλεται, ἓ σεσχεῖται, ἓ εἶναι, καὶ σεέφει, ἓ ἀναβλύζει, ἓ πηγάζει, καὶ πίνει· ἃ
πάντα τὸν ἴδιον αὐτοῦ σημαίνειν σεόδον ἐκ ἓ πατρὸς ἅμα ἓ ὑοῦ· καὶ ὅτι οἱ
δυτικοὶ σαφέσερα τῆ ἀναβλικῶν δοκοῦσι διαῤῥήδην ἐκπορεύόμενον ἐῆ) ἐκ ἀμφο-
τέρων, πατρὸς δηλονότι καὶ ὑοῦ· ἓ οὐ διαφέρονται ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ συμφω-
νοῦσι κἀλλυτά τι ἓ ἐνθουσιασικώταζα· ἓ οὐ δύνασαι αὐτοὺς ὡδὶ ἐξάψασθαι·

τῆ

» τας· ἀλλ' ὅτι ἵνα υἱὸν ἐγέννησεν· ἄτε ἴδιον τῆ υἱῆ μόνῃ, ὅτι αὐτὸς οὐκ ἐγέννησεν, ἀλ-
» λ' ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας ἐγέννησεν· οὔτε ἴδιον τὸ ἁγίου πνεύματος, ὅτι οὔτε ἐ-
» γεννήθη αὐτὸ, οὔτε ἐγέννησεν· ἀλλὰ τὸ μόνον ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεται.
» Ὁ αὐτὸς θεὸς ὁ σωσον. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὔτε ἀγέννητόν οὔτε γεννητὸν ἡ ὁμολο-
» γουμένη πίστις ἐδιδαξεν· ἓν γὰρ, καὶ εἷς πατὴρ, δύο πατέρας διαιρεῖσθαι
» δίκαιόν· εἰ δὲ γεννητὸν, δύο υἱοὺς πιστεύειν ἡμᾶς ἀναγκάσουσι. ἀλλ' ὡς ἡ ὁμολογου-
» μένη πίστις κατέχει, οὔτε ἀγέννητόν οὔτε γεννητόν ἐστιν, ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπο-
» ρευόμενον· τοῦτο γὰρ ὁ πατὴρ ἐκ τοῦ υἱοῦ. καὶ ἵνα τοῦτο ἐξ μαρτυρίων δεικνύω
» αὐτῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστῷ, τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ διδάσκοντος, ἄκουσον· ὅταν
» δὲ ἔλθῃ, φησὶν, ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς
» ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ αὖ-
» θις αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἵνα δείξῃ ἐξ αὐτοῦ
» ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθάπερ ἐκ τοῦ πατρὸς, ἐνεφύσησεν εἰς τοὺς μα-
» θητὰς αὐτοῦ, καὶ εἶπε· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἓν ἄρα πνεῦμα ὄντι πατρὸς καὶ υἱοῦ,
» ἓν πνεῦμα ἀμφοῖν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ κατὰ μαξίμου διαλόγῳ· Ζητῆς παρ'
» ἐμοῦ, εἰ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ὄντος ὁ υἱὸς, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τὸ πνεῦμα
» τὸ ἅγιον· λέγε τί; ὁ μὲν εἷς ὄντως υἱὸς, τὸ δὲ ἕτερον οὐκ ἔστιν υἱός. ἰδοὺ ἀποκείνομαι κἂν
» τι λάβῃς κἂν τι μὴ λάβῃς. ἐκ τοῦ πατρὸς ὄντος ὁ υἱὸς· ἐκ τοῦ πατρὸς ὄντος τὸ πνεῦ-
» μα τὸ ἅγιον. ἀλλ' ἐκεῖνος γεννητός· τοῦτο ἐκπορευόμενον. διὸ ἐκεῖνος μὲν, υἱός ὄντος
» τοῦ πατρὸς, ἀφ' οὗ ἐγεννήθη· τοῦτο δὲ, πνεῦμα ἐκπορευόμενον, ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπο-
» ρεύεται. ἀλλὰ λέγε τοῦτο περὶ ἐκείνου λέγω, ὁ υἱὸς ἔφυ ἐκ τοῦ πατρός· τὸ δὲ πνεῦμα
» ἐκπορεύεται, ὅτι ὁ πατὴρ τῆς ἐκπορεύσεως αὐτοῦ ἐστιν ἀρχηγός· ὃς τοιοῦτον υἱὸν ἐ-
» γέννησε· καὶ ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκεν αὐτῷ, ἵνα καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ-
» πορεύηται. καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐξεπορεύετο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐξ αὐτοῦ, οὐκ ἂν ἔστι
» τοῖς μαθηταῖς, λάβετε πνεῦμα ἅγιον· καὶ τοῦτο ἐδίδου ἐμφυσῶν, ἵνα καὶ παρ' ἑαυτοῦ
» ἐκπορεύεσθαι δείξῃ, ὅπερ ἐδήλωσεν, ὅτι οὐκ ἀλλοτρίως ἐδίδου. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐξεπορεύετο,
» οὐ μόνον ἐκ τοῦ πατρὸς, οὔτε μόνον ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀμφοῖν δείκνυσιν ἐξ ἐγεν-
» νήθησαν, ἀπορρήτως υἱὸς ἀμφοῖν ἐξ ἑνὸς καὶ δι' τοῦτο, υἱὸς γὰρ ἀμφοῖν οὐδαμῶς
» ἂν δύναται, οὐκ ἴδιον ἐγεννήθησαν αὐτὸ ἐξ ἀμφοῖν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ· Ἀρκούσω
» τοίνυν ἡμῖν, ὅτι ὁ υἱὸς οὐκ ἔστιν ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐξ οὗ ἐγεννήθη, οὐκ ἔστιν ἐξ ἑαυτοῦ
» τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἐξ οὗ ἐκπορεύεται. Εἰ δὲ παρ' ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται,
» ὡς ἤδη ἀποδείξαμεν, ὅθεν πνεῦμα πατρὸς καὶ υἱοῦ εἴρηται· καὶ τὰ λοιπά. Ὁ αὐ-
» τὸς ἐν τῷ αὐτῷ διαλόγῳ, ὡς εἶπε τὸ πνεύματος τὸ ἁγίου πηγὴ ὁ υἱός· Τοίνυν ὅσον ἀ-
» γαθότητος ὁ πατὴρ ἔχει, τοσοῦτον δέδωκε τῷ υἱῷ. καὶ διότι φύσει, οὐ χάριτι ὄντι ὁ
» υἱός, ἡμῶν μεμάθηκεν, οὐ διομάθομεν· καὶ ὁ πλήρης, πλήρη· ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότη-
» τος, πηγὴν ἐγέννησεν ἀγαθότητος. Εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἀπέβαλεν ἐν ἑαυτῷ ὅλῃ, ὅπερ
» ἔλαβεν, οὔτε ἐλάττωσιν ἐν ἑαυτῷ ἐκεῖνος ὃ δέδωκεν. οὐδὲ γὰρ ἔχει ἡ ἀτρεψία, ὅθεν
» αὖ ἐκλείψῃ οὐκ ἔχει τὸ πλήρωμα, ὅθεν αὖ αὔξῃ. τί δέ ὄντι ἡ ἀγαθότης αὕτη, ὅτι
» μὴ ζωοποιοῦσα ζωή; καὶ τοῦθεν, ἐπεὶ δὲ πηγὴν ἐγέννησεν ἡ πηγὴ, καθάπερ ὁ πα-
» τὴρ ἐχαίρει γεννῶν καὶ ζωοποιῶν, οὕτω δὲ ὁ υἱὸς οὐ θέλει ζωοποιεῖν. τοῦτ' αὐτὸς εἴ-
» ρηκεν ὁ υἱὸς, οὐκ ἐγώ. ὅθεν εἰκότως λέγεται τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὅτι σοῦ πηγὴ
» ζωῆς ὄντι. τίς δέ ὄντι ἡ πηγὴ αὕτη τῆς ζωῆς θεὸς τῷ πατρὶ, εἰ μὴ θεὸς οὐ λέγε-
» ται. ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν θεὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος· καὶ
» θεὸς ἦν ἐν ἀρχῇ θεὸς τὸν θεόν. θεὸν δὲ καὶ μετὰ λόγου εἴρηται· καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς

τῶν

κπ. θάτερα, οὐ γλυπθέντα, ἀλλ' ἐκ πατρὸς ἁπλῶς τὸ ἀῤῥήτως ἐκπορευόμενον, ἢ ἐκ πατρὸς ἢ ἁγίου οὐσιωδῶς ἐξειλθόντα. ὅτω γοῦν ἐξ ἀμφοῖν ἐκπορεύη, ὡς τ' ἀχωρίστως ἐν ἑκατέρῳ μένῃν, οὕτω τι ἐξῃ πάντων τῶν θεῖ ἢ πατρὶ καὶ τῶν ἁγίου ἴσον ἢ συναΐδιον ἢ ὁμοούσιον, ὡς μήτε ἐξουσίᾳ, μήτε θελήσει, μήτε αἰδιότητι, μήτε οὐσίᾳ διαφθαρ ἐξαφίρειν, ἢ ἑκατέρωθεν ἐκείνων, ἀφ' ὧν ἐκπορεύῃ. αἰδιον τοίνυν τὸν πατέρα, αὐδ γλυπόσιως· αἰδιον τὸν υἱὸν μετ' γλυπόσιως· αἰδιον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μετ' ἐκπορεύσιως. αὐδ γλυπόσιως ὅλον ἢ πατέρα ἐν υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι ὅλον ἢ υἱὸν ἐν πατρὶ καὶ πνεύματι ὅλον· τὸ πνεῦμα ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ ἐξειλθόν. πατέρα ἢ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἕνα θεὸν παντοκράτορα ἐξουσίᾳ καὶ μιᾷ ἢ βασιλείᾳ καὶ μεγαλειότητι· καὶ τότε καὶ νυνὶ ἢ ἀεὶ παντοχοῦ βασιλεύοντα, καρδίᾳ πιστεύω καὶ στόματι ὁμολογῶ, καὶ ἐξωτάτω φιλῶ. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ὀρθῇ καθολικῆς πίστως, Τίς γὰρ ἐφ' ἡμῖν εἰς οὐρανὸν τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατλύτησι, τοιαῦτα καὶ οὕτω δῆλα ἀκοῦσαι ἢ γνῶναι δυνάμενα, ὀρθῇ τῇ ἐν τῇ τελάδι καὶ μοναδὶ θεοσεβοῦσι, καὶ τῆς οὐσίας; ὀρθῇ μὲν σοῦ θεὸ πάτερ, ὅτι παρ' οὐδενὸς εἶ, ὥς τι καὶ ἐξ ἑτέρου ἀγλύπτως λέγεσθαι· ὀρθῇ δὲ τῷ υἱῷ σου, ὅτι γλυπθεὶς ἐκ σοῦ ὄζειν, ἀλλ' οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ· ὀρθῇ δὲ ἢ ἁγίου σου πνεύματος, ὅτι ἐκπορευόμενον, οὐκ ἴσιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκ σοῦ καὶ τοῦ σοῦ υἱοῦ· ὧν καὶ πνεῦμα ὄζειν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ· Λοιπὸν τίς ἐν τούτῳ ἐξαφανῆ καὶ καθαρὰν ὥσπερ κρύσταλλον, ἔχων καρδίαν ἢ σῆθος, ἀρκέσῃ αὖ εἰς τὰ σὰ τῆς θεολόγος ἐν δύναμι μυσήρια· πῶς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρία μέν ὄζι θεόστατα, μία δὲ φύσις. πῶς σὺ μὲν πάτερ, ἀγλύπτως λέγῃ· ὁ δὲ σὸς υἱὸς γλυπτός· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτ' ἀγλύπτον, οὔτε γλυπτὸν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. πῶς ὁ μὲν υἱὸς γλυπόμενος, οὐκ ἐκπορεύεται· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκπορευόμενον, οὐ γλυπτόν. πῶς ὁ μὲν οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ὄζειν, ἀλλ' ἐκ σοῦ· οὐ μέν τοι σοῦ ὕστερος ἐκ σοῦ ὄζει· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς ἐκ σοῦ θεόεισι καὶ τοῦ υἱοῦ σου, οὐ μέν τοι ὑμῶν ὑστέρησεν, παρ' ὧν ἐκπορεύεται. καὶ μετ' ὀλίγα· Πῶς ὁ υἱὸς ἐκ σοῦ θεὸ πάτερ ἀνίσχων, οὐχ ὕστερος ὄζει σου· ἢ πῶς τὸ ἀμφοτέρων ὑμῶν πνεῦμα, θεόδωρ θεοπρόμενον, ἀφ' ὑμῶν τῶν θεοπρόπων οὐ χωρίζεται τῆ θεόδῳ. πῶς καὶ τὸ ἐν ἀδιακρίτως τρία· ἢ τὰ τρία, ἀδιακρίτως ἓν ἐσέ. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ βιβλίῳ τῶν μονολόγων. Ἐγνων σε θεὸν ἀληθινὸν, καὶ ἕνα τὸ τῶ πατρὸς ἢ υἱῶ πνεῦμα ἅγιον, ἐξ ἑκατέρου ὁμοίως ἐκπορευόμενον. ὁμόσιον πατρὶ καὶ υἱῷ, ὁμοφάλπιον ἢ συνήορον· τὸ ἐν αὐτῷ ἢ θεὸν καὶ κύριον ἡμῶν ἰησουῶ χριστὸν ἐν εἴδει θεοτρεφῶς καταγθόν· ἢ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἐν πυρίναις γλώσσαις ὀπτανόν· τὸ πάντας τοὺς ἁγίους ἢ ἐκλεκτοὺς ἢ θεῦ, ἐξ ἀρχῆς τῶν σῶν χαρίτος διδάσκον, ἢ τὰ τῶν θεοφητῶν διανοήσαν τόματα, ὥστε τὰ τῆς σῆς βασιλείας θαυμάσια διηγεῖσθαι· ὃ συὶ πατρὶ καὶ υἱῷ θεοσήκει συμθεοσκιωεῖσθαι, καὶ συνδοξάζεσθαι ὑπὸ πάντων τῶν ἁγίων ἢ θεῦ· ἐν οἷς κἀγὼ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου, ὅλῃ μου τῇ καρδίᾳ δοξάζω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐφώτησάς με. σὺ γὰρ εἶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, τὸ θεῖον πῦρ, ὁ τῶν ἁγίων πατέρων διδάσκαλος· τὸ τῶν σῶν χείσματα πᾶσαν διδάσκον ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν· τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ χωρεῖς ἀρίσαν θεῶν ἀδύνατον. ὅτι θεὸς εἶ ἐκ θεῦ· ἐκ ἢ πατρὸς τῶν φώτων ἀῤῥήτως ἐκπορευόμενον, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ· Εἷς ὄζει θεὸς, ὁ πατὴρ· ὃς μόνος οὐσιωδῶς ἐξ ἑαυτοῦ ἕνα υἱὸν ἐγλύπτησε· καὶ εἷς υἱὸς, ὁ ἐξ ἑνὸς πατρὸς, μόνος οὐσιωδῶς γλυπτὸς· ἢ ἓν πνεῦμα ἅγιον, τὸ μόνον οὐσιωδῶς ἐκ πατρὸς υἱοῦ τε ἐκπορευόμενον. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ· Οὐδὲ γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ζιάδι ἴδιον αὖ εἶν ἢ πατρὸς μόνῳ, ὅτι αὐτὸς οὐ γεγλύπτη

μα, σωὰ αἰδίῳ τῷ σωματικῷ διηγάνει φερῖον· ἐν τῷ σώματι ἡ οὐσία τ̄ ἁγίου πνεύματος λῶ, ἀλλ' ἴνδιξις ἀΐδ. καταλλήλου δηλώσεως, μὴ μόνον ἐκ τ̄ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῷ ἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τίς γὰρ αὖ ἀπορία φύσεως, ἴνα ἐκ μὲν τ̄ πατρὸς ἦ ὅπερ ἐμφυσήσας δέδωκεν, ἴνα δὲ ὃ μὴ τλῶ αὐάλωμεν αὐτῷ πέπομφεν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ ἑπταχαιδεκάτῳ κεφαλαίῳ τῷ πεντεκαιδεκάτου βιβλίου, τῷ περὶ τελάδος, οὗ ἡ ἀρχὴ, Ἄλις μὲν οὖν περὶ πατρὸς καὶ ἱοῦ, ἴσχυσά που τῆς ἀρχῆς, οὕτω φησίν· Ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τὰς ἱερὰς γεγράφας, οὔτε τ̄ πατρὸς ἐξὸν μόνον, οὔτε τῷ ἱοῦ μόνου, ἀλλ' ἀμφοῖν, καὶ μετά τινα, οὕτω γὰρ καὶ ὁ πατὴρ, θεός· καὶ ὁ ἱὸς, θεός· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, θεός· καὶ ὁμοῦ πάντες, εἷς θεός. καὶ μήν τοι οὐ μάτλιον ἐν τῇ δὶ τῇ τελάδι, οὐ λήγεται λόγος θεοῦ, εἰ μὴ ὁ ἱὸς· ἀδὶ δὲ ἐστι θεὸς, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὐδὲ ἐξ οὗ ἐγκυμονήθη ὁ λόγος, καὶ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀρχεϊδῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ μὴ ὁ θεὸς καὶ πατήρ. ἀλλὰ τοῦτο δὶ φεύγει πάθικα ἀρχεϊδῶς, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῷ ἱοῦ τῷ θεοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δύρίσκεται ἐκπορευόμενον. ἀλλ' ἐπειδὴ κ̄ τοῦτο αὐτῷ ὁ πατὴρ ἔδωκεν, οὐκ ἤδη ὑφεστηκότ κ̄ μήπω ἔχοντα, ἀλλ' ὅ, τι ποτὲ τῷ μονογενεῖ λόγῳ δέδωκεν, ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκεν, οὕτως ἄρα αὐτὸν ἐγκύμονα, ὡς ἐξ αὐτῷ τὸ θεῖον κοινὸν φερέχεσθαι, καὶ πνεῦμα ἀμφοῖν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ ἕκτῳ κεφαλαίῳ τοῦ αὐτῷ βιβλίου, οὗ ἡ ἀρχή· Ἔτι τοίνυν δὶ ἐν τῇ ἄκρᾳ ξιάδι, ὅτω φησὶν Ἐνθεσβίτης ὁ δαμάσκηνος νοεῖν δίχα χρόνου τλῶ ἐκ πατρὸς γίγνεσθαι τ̄ ἱοῦ, νοείτω δίχα χρόνου καὶ τλῶ τὸ ἁγίου πνεύματος ἐξ ἀμφοῖν φερόδου. καὶ ὁ δαμάσκηνος νοεῖν ἵνα φησὶν ὁ ἱὸς, ὥσπερ ὁ πατὴρ ἔχει ζωλὼ ἐν ἑαυτῷ, μὴ δίχα ζωῆς ὄντι τῷ ἱῷ, ἤδη ζωλὼ τ̄ πατέρα δεδωκέναι· ἀλλ' οὕτως αὐτὸν ἀχρόνως γεγεννηκέναι, ὡς τλῶ ζωλὼ λῶ ὁ πατὴρ τῷ ἱῷ γεννῶν αὐτὸν δέδωκε, συναΐδιον ἐν τῇ ζωῇ τὸν διδόντος πατρὸς νοείτω. καὶ ὥσπερ ὁ πατὴρ ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ὡς ἐξ ἐκείνου φερῖναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτω δέδωκέναι καὶ τῷ ἱῷ, ὡς ἐξ ἐκείνου φερῖναι τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἅγιον, ἐξ ἰσάπερον ἀχρόνως· κ̄ ὅτως εἰρῆσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τ̄ πατρὸς φερῖναι, ὡς νοεῖσθαι τὸ φερῖον καὶ ἐκ τ̄ ἱοῦ· ἐκ τῷ πατρὸς ἐξ καὶ τ̄ ἱοῦ. εἰ γὰρ ὅ, τι ποτὲ ἔχει ἐκ τ̄ παλρὸς ἔχει ὁ ἱὸς, ἐκ τ̄ πατρὸς ἔχει πάντως καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου φερῖναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ τῆς καθολικῆς πίστεως βιβλίῳ, ὃ καὶ διόπρας ὀνομάζει, Παράσχου μοι ἐν ταύτῃ τῇ ὁδῷ, ἵνα ἐφ' ἡμμένοι σοι πορεύομαι, σώσιον· κ̄ ἔμπνευσόν μοι, ἐκ δίδα ξόν με δίχα τῆς σῆς χαρίτος, ὅπως ἀμέμπτως εἰς σὲ δῦ πιστεύειν· ἵνα σε θεὸν ἵνα αἰδίως φρονῶ· ἐκ ἀσελλήπτως τελαδικὸν τῆς περσότητος πιστεύω· πατέρα ἀγέννητον· ἐκ πατρὸς ἱὸν μονογενῆ· ἐξ ἀμφοῖν ἐκπορευόμενον, καὶ ἐν ἀμφοῖν ὑφεστῶτα πνεῦμα ἅγιον πνεῦμα. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ· Ταύτλω τλῶ πιστεύω δίχα σοῦ, καὶ ἐκ σοῦ, ἐκ σοὶ, ὁμολογῶ, ὦ μακαρία κ̄ δόξιμε μήν ἐκ ἴνδοξε τελεσ· ὦ ἀληθὴς καὶ ἄκρα καὶ αἰώνιε μοναὶ· ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ θεὸς καὶ κύριος· ὁ φῶς ἄκλιπτος· ἡ ἀγάπη, ἡ χάρις, ἡ ἕνωσις, τὸ ἀληθινὸν φῶς, ὁ ἀληθὴς φωτισμὸς, ἡ ζῶσα ζωή· ζωὴ ἐκ ζώντος, ζωοποίησις τ̄ ζώντων, πηγὴ, ποταμὸς, ὀχετός· εἷς ἐκ μοναδικός· εἷς ἀφ' ἑνὸς· εἷς ἐξ ἀμφοῖν. ἀφ' ἑνὸς πάντα· δι' ἑνὸς, ἐν ἑνί· ἐκ μοναδικός, ὁ πατὴρ· ἐκ τ̄ ἑτέρου, τ̄ πατρὸς δηλονότι, ὁ ἱός· ἐξ ἀμφοῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τουτέστιν ἐκ παρὸς ἐκ ἱοῦ· ἀληθὴς ὁ γεννήτωρ, ἀληθὴς ὁ γεννηθεὶς· ἀμφοῖν ἀγάπη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μοναὶ μία, ἴση μεγαλοπρέπεια, ἴση δόξα, μία καὶ ἡ αὐτὴ ὐσία. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ τ̄ διόπρας· Ἐπεὶ τοίνυν ὁ πατὴρ λῶ ἀεὶ, κ̄ ἱὸν ἀεὶ κεκτῆσθαι ἀναμφίβολον, πιστεύω ἐκ σὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, θεὸν ἀληθινὸν, ὑποκειμένως, μὴ κα-

τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται. Καὶ μετ' ὀλίγα, πάνυ φησίν· Εἰ τοίνυν καὶ ὁ θεὸς ὁ πατὴρ καὶ ὁ θεὸς τοῦ υἱοῦ, τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται πνεῦμα, πόθεν χάριν ὁ υἱὸς εἴρηκε θεὸς τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται; πάντως ὅτι τοῦτον ἔωθεν ἀναφέρειν πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὰ ἑαυτοῦ, παρ' οὗ καὶ αὐτὸς ὄζει. ὅθεν καὶ τοῦτο ὄζειν ὅ φησιν· ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. εἰ τοίνυν καὶ ἑαυτῷ τὰ τοιαῦτα νοεῖται καὶ ἑαυτῷ ἡ διδασκαλία, καί τοι ταὐτὸν οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ πατρὶ εἶναι φήσαντος, πῶς οὐ μᾶλλον καὶ ἐκεῖνο δεῖ νοεῖν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἵνα δὲ οὕτως ἔφησεν ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι, ὡς μὴ λέγειν καὶ παρ' ἐμοῦ μὴ ἐκπορεύεσθαι· παρ' οὗ δὲ ἔχει ὁμοῦ τὸ εἶναι θεὸς, ἔστι γὰρ θεὸς ἐκ θεοῦ, παρ' αὐτοῦ πάντως ἔχει τὸ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ μετ' ὀλίγα· Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται εἰς τὸν υἱὸν, καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται πρὸς τὸ ἁγιάζειν τὴν κτίσιν, ἀλλ' ὁμοῦ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται, οἷ καὶ ὁ πατὴρ τοῦτο δίδωκε τῷ υἱῷ, ἵν' ὥσπερ ἐξ ἑαυτοῦ, οὕτω καὶ ἐξ ἐκείνου ἐκπορεύηται· οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα λέγειν μὴ εἶναι ζωὴν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπεὶ καὶ ὁ πατὴρ ζωή ἐστιν καὶ ὁ υἱός· καὶ δέδωκε τοῦτο ὥσπερ ὁ πατὴρ ζωὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε ζωὴν ἐκπορεύεσθαι καὶ ἐξ ἐκείνου ὥσπερ ἐκπορεύεται καὶ ἐξ ἑαυτοῦ. Ἑρμήνευμα δὲ ὁ θεσπέσιος ἐν τῷ αὐτῷ τετάρτῃ λόγῳ αὐτοῦ, οὕτω φησί. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ πάντα πατρὶ καὶ υἱῷ ὁμότιμον καὶ συναΐδιον ὑπάρχει. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἅγιον δαμασον ῥώμης, ἐκ τῆς καθολικῆς πίστεως. Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον θεὸν, καὶ οὐ θεοὺς, ἀλλὰ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα θεὸν λαβόντες καὶ ὁμολογοῦντες. οὐχ οὕτως ἵνα θεὸν ὡσανεὶ μεμερωμένον· οὔτε τὸν ὄντα πατέρα, τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ υἱὸν, ἀλλὰ πατέρα μὲν τὸν γεννήσαντα· υἱὸν δὲ τὸν γεννηθέντα· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτε γεννητὸν οὔτε ἀγέννητον, οὐ κτιστὸν οὐ ποιητὸν, ἀλλ' ἐκ πατρὸς υἱοῦ τε ἐκπορευόμενον· τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ συναΐδιον, καὶ ἴσον καὶ συμπρεσβύτερον. γέγραπται γὰρ· τῷ λόγῳ κυρίου, οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, τουτέστιν, ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ τῷ πνεύματι τῷ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. Εἶτα αὖθις ὁ θεσπέσιος ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ πρὸς πέτρον περὶ πίστεως, ἐν κεφαλαίῳ ὀγδόῳ, ὅτι φησίν· Βεβαιότατα πίστευε, καὶ μηδένα τρόπον ἀμφιβάλλει, αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁ πατὴρ ὄζει πνεῦμα ζωῆς, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον. λέγει γὰρ ὁ υἱός· ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται· ὅπου πνεῦμα ἑαυτοῦ εἶναι ἐδίδαξεν· ἐπεὶ αὐτὸς ὄζειν ἡ ἀλήθεια. Ἐκ τοῦ υἱοῦ τε ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἡ θεοφθόγγος καὶ ἀποστολικὴ διδασκαλία ἡμῖν παραδίδωσιν· ἡσαΐας μὲν γάρ φησι, περὶ τοῦ υἱοῦ· πατάξει τὴν γῆν τῇ ῥάβδῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ τῷ πνεύματι τῶν χειλέων αὐτοῦ ἀνελεῖ τὸν ἀσεβῆ. περὶ οὗ φησι καὶ ὁ ἀποστολος, ὃν ὁ κύριος Ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ κεφαλαίῳ, τῆς τοιαύτης βιβλίου τοῦ περὶ τριάδος, ἀρχή· Εἰ δὲ καὶ τὸ ἀποστέλλειν παρὰ τοῦ παρὸς ὁ υἱὸς λέγει, καὶ πολλαχοῦ ἄλλα φησίν· Καὶ ὥσπερ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὸ θεῖον δῶρον εἶναι, τὸ ἐκ τοῦ παρὸς ἐκπορεύεσθαι ὄζειν οὕτω καὶ τὸ πέμπεσθαι, τὸ γινώσκειν. ὅτι ἐξ ἐκείνου ἐκπορεύεται ἔστιν. οὐ μὴν τι δυνάμεθα λέγειν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται· οὐδὲ γὰρ μάτην τὸ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ πνεῦμα λέγεται· ἵ. τι μὲν οὖν σημαίνει, τί ποτε ἔστιν σημαίνει ἠβουλήθη, νῦν μὲν ἐμφυσήσας εἰς τὸ πρόσωπον τῶν μαθητῶν, εἰπὼν, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. νῦν δὲ τὸ σωματικὸν ἐκεῖνο ἐμφύσημα,

σαλος ἐν τῇ πρώτῃ βιβλίῳ τῆς ἀθικῶν αὐτοῦ, ἐν κεφαλαίῳ δικάτῳ, οὕτω διέξεισιν. Ἐν τῇ οἰκουμένῃ αἱ ἡμέραι τῆς συμποσίου παρίρχονται, ἐπειδὰν τῆς κηρύγματος ἀκατιλῶνται τὰ μυστήρια. τελειόντων δὲ τῆς συμποσίου, ὁλοκαυτώματα ὁ ἰωὰβ ἀνέβιγκεν ὑπὲρ τῆς ἰῶν. καὶ γὰρ, ὑπὲρ τῆς ἀποστόλων ἐκ τοῦ κηρύγματος ὑποπτεύοντων, τὸν πατέρα ὁ λυτρωτὴς παρεκάλεσε. καλῶς δὲ πέμπτῃ, λέγεται ἀγιάζειν. ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον ταῖς τῆς ἀποστόλων διανοίαις καρδίας, ὅτι περ ἂν πλάσματος ἐνεῖναι ἀδύνατο, ἐκαθάρισεν.

Ὁ αὐτὸς ἐν τετάρτῳ τῆς ἀθικῶν, ἐν κεφαλαίῳ δευτέρῳ, οὕτω φησίν. Ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν. παρρησίᾳ γὰρ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ διὰ χειρίζεται, ὅτι ἀπὸ τοῦ πατρὸς τετιμημένοι τῆς μαθητείας αὐτοῦ φανερωθῆναι εἶδος, ἐν ὅπως αὐτὸς οὐκ ἄμοιρος τῆς ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἐστί· καὶ ὅπως ἐξ ἀμφοτέρων τὸ πνεῦμα, ἑκατέρῳ συναίδιον ἐκπορεύεται διὰ παντός. ἀκατακαλύπτως γὰρ τότε ὀψόμεθα περὶ τοῦ φυόμενον τοῦτο, ἀφ' οὗ ἀνίσχει οὐδαμοῦ ὄζιν ὑποδιδακτός· πῶς τὸ διὰ ἐκπορεύσεως φερομένου ὑπὸ τοῦ φερομένου οὐχ ὑπερίσχεται. ἀναπεπταμένως τότε ὀψόμεθα, πῶς ἐν τὸ ἓν διαιρετῶς τρία εἰσὶ, καὶ ἀδιαιρέτως τὰ τρία ἕν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, καθὼς πάντες πιστεύουσιν οἱ ἄκροι ἀρχιερεῖς, ὁμολογουμένως τὸν πίστιν ἐν ταῖς ἑαυτοῦ φερομένοις. Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα· πατέρα υἱοῦ καὶ ἅγιον πνεῦμα, ζῶα φέροντα, μίαν οὐσίαν. τὸν πατέρα ἀγέννητον, τὸν υἱὸν μονογενῆ· τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον οὔτε γεννητὸν οὔτε ἀγέννητον, ἀλλὰ συναίδιον ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην διαγραφῇ, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ εἰς τὸ ῥητὸν τὸ, οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῆς σαββάτων, ἧς ἡ ἀρχὴ· Ὥσπερ ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. μετ' ὀλίγα φησίν· Ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός. εἰ γὰρ τὸ ἀποστέλλεσθαι, τὸ σαρκοῦσθαι μόνον νοεῖσθαι ὀφείλει, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀναμφιβόλως οὐδένα αὐτρόπου ἐλέγετο ἀποστέλλεσθαι, ὅπερ ἀδέπω ἐσαρκώθη. ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο ἀποστολή, αὐτό ἐστιν αὐτοῦ ἡ πορεύσις, ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται. ὥσπερ οὖν τὸ πνεῦμα ἀποστέλλεσθαι λέγεται ὅτι ἐκπορεύεται, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὐκ ἀπεικότως ἀποστέλλεσθαι λέγεται, διότι γεννᾶται. Δάμασος ὁ ἀγιώτατος πορίσμος ῥώμης, ὃς ἐν κῷ ἐπὶ χρόνου τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει δευτέρας συνόδου, ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς καθολικῆς πίστεως, ἐν ὁ πάντας ὀξέπεμψε θεοῦ, πρὸς παυλῖνον αὐτοχείας δήσκοπον. Πιστεύομεν εἰς ἕνα ἀληθῆ θεὸν· πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον· ὅτα πρὸ καὶ ποιητήν, διὸ τὰ πάντα ἐκτίσθη ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ. τοῦτον ἕνα θεὸν, ἐν τοῦτον μίαν ἐξ θεότητα· ἐν πατέρα οὐκ ὄντα υἱὸν, ἀλλὰ χρόνῳ υἱὸν, ὃς οὐκ ἀεὶ ἦν πατήρ· ἐν υἱὸν οὐκ ὄντα πατέρα, ἀλλὰ υἱὸν θεοῦ ὑπάρχοντα φύσει. τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, μήτε πατέρα αὐτὸν ἐξ, μήτε υἱόν· ἀλλ' ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ τοῦ υἱοῦ. ἴσον οὖν ἀγέννητος ὁ πατήρ, γεννητὸς ὁ υἱὸς, οὐ γεννητὸς ὁ ἅγιος πνεῦμα, ἀλλ' ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενος καὶ υἱοῦ. Ὁ ῥωμαίων ἀγιώτατος πάπας, ἐν τῇ πρὸς ἰουστῖνον τοῦ βασιλέα ὑπατείᾳ τῷ δεκάτῳ καὶ δυτυχοῦς ὀλασφημιῶν, οὕτω φησί· Πεπιστεύομεν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα· τὸν ὁμοούσιον ἀδιάκριτον, ἀκατάληπτον, καὶ ἀπεριόριστον τῆς τριάδος οὐσίαν. ἔνθα καὶ ἀριθμὸν ὁ λόγος τῆς προσώπων προσίσταται, ἡ ἑνότης ὅμως οὐκ ἀποβάλλει τὸν οὐσίαν. ὅτω μὴν τοι, ὥστε ἡμᾶς σωτηρῖον ἑκάστῳ θείῳ προσώπῳ τὰ ἴδια· καὶ μήτε διὰ τῆς προσώπων τὸν ἑνότητα τῆς θεότητος ἀσαρνεῖσθαι,

» καὶ διαπαμφίοι ἑαυτῷ πνεῦμα λαβών, ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ
» καὶ ἴδιον αὐτοῦ· Ἐν τῇ ἑβδόμῃ δὲ πάλιν ἔφησε τὸν αὐτὸν ἑρμεῖαι ὡς λίαν φάσκε-
» ιν· Ἀπολύων γὰρ ἀμβρόσιας τὸν αὐτοῦ θεοσκέμμονα, τῷ ἰδίῳ λοιπὸν κοσμαχείρι πνεύ-
» ματι· ὅπερ ἐνίησι μὲν αὐτὸς ὡς ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος· καὶ ἐξ ἰδίας ἡμῖν αἰαπη-
» γάζει φύσεως· κοινοῖ δὲ ὥσπερ τι χρῆμα πηθὺς τῇ μὴ σαρκὸς οἰκοτομίᾳ δι' ἣν
» ἔνωσιν, καὶ ὡς αὖθρωπος ἐμπνέῃ σωματικῶς· ἐνιφύσησε γὰρ τοῖς ἑαυτοῦ λοιοις, εἰπών,
» λάβετε πνεῦμα ἅγιον. καὶ ἐκ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦμα κῦ τῷ ἰωαννῃ φωνεῖ,
» ἀλλ' αὐτὸς ἐνίησιν ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατήρ. Τούτου τί ἂν γένοιτο
» γλαφυρώτερον, ἢ καθαρώτερον γοήτευμα, τοῖς μὴ φιλονεικεῖν ἐθέλουσι, καὶ τοῖς τὸ
» χρίσμα μὴ ἀγαπῶσιν; ὅτι φησὶν ὁ παμμεγας ὅδε πατὴρ, ἐν μὲν τῇ ἕκτῃ τὸ ἐξ
αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ ἴδιον αὐτοῦ· ἐν δὲ τῇ ἑβδόμῃ οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦ-
μα κῦ τῷ ἰωάννου φωνεῖ, ἀλλ' αὐτὸς ἐνίησιν αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει
καὶ ὁ πατήρ. εἰ οὖν καθάπερ ὁ πατὴρ θεοβάλλει τὸ πνεῦμα ὁ υἱός, τί ἔτι ὑμεῖς
ἀμφιβάλλετε; εἰ μὴν γὲ διότι φησὶν ὁ ἅγιος ἐνίησι, οὐ λέγει θεοβάλλει ἢ θεοῤῥέ-
σιν, ἢ ἐκπορεύει, ἀλλὰ τὸ ἐνίησι· τὰ δὲ λοιπὰ ταυτὸν βούλεται τῷ ἐκπορεύεται, ἴσμεν
δὲ τῷ αὐτῷ ῥῆσιν καὶ ὅτι ἡ πατεὶς πέφυκε· λέγει γὰρ, ἐνίησιν αὐτὸ καθάπερ καὶ
ὁ πατήρ. ὥστε ὁ πατὴρ ἐνίησι τὸ πνεῦμα. εἰ οὖν ἐνίησιν αὐτὸ ὁ πατήρ, τοῦτο δὲ
οὐκ ἄλλό τι δεῖ ἐννοεῖν ἡμᾶς, ἢ ἅπερ ἐκπορεύει αὐτὸ ὁ πατὴρ, ἐνίησι δηλονότι καὶ
ὁ υἱὸς καθάπερ ὁ πατήρ, ἐκπορεύει ἄρα τοῦτο ὁ υἱός, καθάπερ ἐπιγραφῶ καὶ ὁ
πατήρ. καὶ γὲ ὅταν ἀκούσωμεν ἁπλῶς τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς, οὐκ ἄλλό τι ἐννοοῦ-
μεν, ἢ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. ἔπειτα οὖν, καὶ ὅταν ὅτι τοῦ υἱοῦ τοῦτ' ἀκού-
σωμεν, τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον αὖ καὶ καινοφωνεῖν ἡμᾶς. καὶ
τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀληθεύομεν καὶ τοῖς ἁγίοις συμφωνοῦμεν, λέγοντες ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς
ὁ τοῦ υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται πνεῦμα· ἀλλὰ τοῦτο μὲν λαμπρῶς δέδει-
κται· καὶ τοῖς ἀκτῖνας δίκλω πλὴν ἐκπέμπει ἡ ἐξήγησις αὕτη. εἰς ὥπερ οἱ τυφλοὶ
τὸ φθαλμοὶ, μὴ δεομένοις αὐτῆς λέγω καὶ κατὰ θεοπόθησιν. ἐμοὶ δὲ
δοκεῖ δίκαιον ἐπὶ σωτηρίᾳ αμφοτέρων ὑποχεῖν, ὡς τριακόσια καὶ
τριῶν μυρίων αἱρετικῶν ἀγίων ἀποδεικνύντες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ
υἱοῦ, ὅπως καὶ δυσκόλων ἁγίων μισθαποδῶμεν, ἐξ μυρίας ἐκ τούτων ἐκάστης, δύο ἢ τρεῖς
θεοκομίσωμεν, εἰς ἓν διδάξαι ὅτι οἱ δυσκολοὶ ἐξ αἱρετικοὶ διδάσκαλοι συμφωνοῦσι,
καὶ ἀμφιβολία οὐδεμία ὄζει ἐν αὐτοῖς. Καὶ θεοῦτος ὁ ἐν ἁγίοις θεόφημος καὶ
πᾶς ἐκκλησίας πατὴρ καὶ διδάσκαλος, χρυσόστομος φημὶ ὁ θεόλογος, θαρίτω συμ-
μαρτυρήσαι τοῖς αἱρετικοῖς διδασκάλοις, τοῦτον γὲ καὶ ἡ αἱρετικὴ ἐκκλησία δι-
δάσκαλον καὶ ἅγιον ἴσχ· ἐ τῷ μνήμῳ αὐτοῦ, ἐκάστου ἔτους μετὰ δοξολογίας ἄγ·
ἐ οὐ δεόμεθα ἀρνήσασθαι. ἐκεῖ γὲ ἐν τῇ αὐτοῦ συγγραμμάτων, μᾶ πολλὰ
ἄλλα φησὶν· Ὅθεν ἐ αὐτὴ ἡ ἀληθεια ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς πίστιν θεοδῶναι, εἶπεν· ἐὰν
γὲ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται θεὸς ὑμᾶς. ἐπεὶ γὲ ἀνάγκη
ἐστὶ τὸν παράκλητον, τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πατρὸς ἀεὶ καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, τίνος χά-
ριν ἑαυτὸν ὁ υἱὸς ἀποδημήσοντα εἴρηκεν, ἵνα ἐκεῖνος ἔλθῃ, ὁ τοῦ υἱοῦ μηδέποτε ἀφιστά-
μενος; ἢ ὅτι οἱ ἀποστολοι ἐν σαρκὶ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶντες τὸν κύριον καὶ
πνευματικῶς ἐνδυόμενον ὁρᾶν, ὀρθῶς αὐτοῖς ἔλεγεται· ἐὰν γὲ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ
παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται. ὥσπερ αἱ εἰ ἀχρήστου ἦν αὐτοῖς ἔλευθαι, ἐὰν μὴ τὸ σῶ-
μα ἀφίλωμαι, τίς ἂν εἴη ὁ πνευματικὸς ἔρως οὐ δίκτυμι· ἐ εἰ μὴ σωματικῶς
με παύσεσθε ἐλέποντες, οὐδέποτε πνευματικῶς ἀγαπᾶν ἔσεσθε. Ὁ αὐτὸς διδά-

σκαλος

λείαν τῆ οὐρανῶν ἁρμοσθεν τῆ αἰθερίων. ὑμεῖς οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς ἐρχομένους εἰσελθεῖν ἀφίετε. Διὰ τοῦτο λήψεσθε βεβαιότερον κρίμα. Οὕτω καὶ ἄλλοι ποιοῦσιν· αὐτοὶ γὰρ πεφωτίσθαι τὰς ὄψεις ὑπὸ φθονερᾶς βασκανίας, οὐκ ὑποπτεύοντας τῆ ἐκκλησία, καὶ ἡμᾶς ὑποπτεύομένους ὑβρίζουσιν. Ἔτι τε ἀναιδῶς ἐπιπλήττουσι, λέγοντες ὅτι οὐδεὶς τῆ ἁγίων λέγει τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐκνήφατε δὴ τὸν κύριον ἀδελφοί· καὶ ἴδετε πόσους ἁγίους ἐπιδεικνύμθα ὑμῖν τοῦτο λέγοντας. Ἔτι ὁ αὐτὸς ἀθανάσιος ἐν τῆ πρὸς σεραπίωνα ἐπιστολῆ, οὕτω φησίν. Ἀμέλει οἱ πατρὸς πέμποντος τὸ πνεῦμα, ὁ υἱὸς ἐμφυσῶν, δίδωσιν αὐτὸ τοῖς μαθηταῖς· ἵνα μὴ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, τοῦ θεοῦ δῶσι. Σωφάδιος τούτῳ καὶ ὁ πάμμεγας κύριλλος, ἐν τῆ ἐξηγήσει τῶ ἐπὶ τὸν ἀναθεματισμοῦ, ἵνα φησίν· Ἄνθρωπος γεγονὼς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἐπιμεμύηκε καὶ οὕτω θεὸς, πάντα ἔχων ὅσα καὶ ὁ πατὴρ δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατήρ· καὶ ἴδιον ἔχων τὸ ἐκ αὐτοῦ καὶ οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον, εἰργάζετο τὰς θεοσημείας. Ἠκούσας τὸ ἐκ αὐτοῦ; ἆρα τί δηλοῖ βούλεται, ἢ ὅτι τὸ ἐκ αὐτοῦ δηλονότι ἐκπορεύόμενον· καὶ τὸ πάντα ἔχων ὅσα ὁ πατὴρ. ἐννοήσατε αἵθεροποι τοῦ θεοῦ, ἐννοήσατε. Ὁ δὲ ἅγιος ἱλάριος, ἐν τῷ λόγῳ τῷ μὴ τελεῖ τῆ πεντηκοστῆ ἀναγινωσκομένῳ, ἐν τῆ ἑορτῆ τῆς ἁγίας τριάδος, οὕτω φησί· Πιστεύομεν εἰς τελεῖαν ἁγίαν τριάδα· τουτέστι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἵνα θεὸν παντοδύναμον· μιᾶς οὐσίας, μιᾶς ὑπάρξεως, μιᾶς ἐξουσίας, δημιουργὸν πάντων τῶν κτισμάτων, ἐξ οὗ πάντα, δι' οὗ πάντα, ἐν ᾧ πάντα· πατέρα ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀφ' ἑτέρου· υἱὸν, ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, φῶς ἀληθινὸν ἐκ φωτὸς ἀληθινοῦ· ὑ μιᾶ δύο φῶτα, ἀλλ' ἓν φῶς· πνεῦμα ἅγιον ὧδε πατρὸς καὶ υἱοῦ ὄντος ἐκπορευόμενον· οὐχ ἕτερα φαντασθῆναι θεούς, ἀλλ' ἕνα θεόν. Τὸ ῥηθὲν ἤδη κατ' ἐμὲ γνώμῃ, ἵλυσι πᾶν τὸ ἀμφιβαλλόμενον· εἰπὼν ὁ ἅγιος οὐκ ἔτι ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὄντος ὧδε πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, οὐδεμίαν κατέλιπε φέρεσθαι τῆ ἀσεβείᾳ ζητούντων. ἀκούσατε τούτων ὑμεῖς καὶ σώσατε, οἱ τελεῖα σωτηρία ὑμῖν πάντων τῶν ἄλλων ἐσομένοι· τί τὸ ὄντος ὧδε πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον πνεῦμα ἅγιον, δηλοῖ βούλεται. ὄντος χρεία, καὶ μὴ ἐνδεχόμενον οὕτω καὶ ἀφελῶς ἁπόρρητον λόγους βλασφήμους κατὰ τῆ εἰδότων. Καὶ γὰρ οἱ ἀμαθεῖς οὐ μόνον οὐ ἀσεβάζουσι μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς φιλομαθεῖς ἐξυβρίζουσιν. Ἐγὼ λέγω τοιούτων αἴτιοι καὶ βλάσφημα ῥήματα, τὸ σεμνὸν ἀξιοπρεπούμενος παντοχοῦ τῆ ἐμῆ λόγων, ἀλλὰ τοῖς τῶ ψυχῶν πιμοῖ. Ἔτι ἀθανάσιος ὁ μέγας ἐν τῆ πρὸς σεραπίωνα ἐπιστολῆ φησί· Τοιαύτην τάξιν καὶ φύσιν ἔχει τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν, οἵαν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα. Ἀλλὰ τάξιν καὶ φύσιν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα ἄλλως οὐ σωσόμθα, ἢ τὸ εἶναι ἐκ αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔχειν ἐκεῖνον αἰτίαν· τοιαύτην τοίνυν καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν ὁ ἅγιος οὐκ τάξιν ἔχειν βούλεται· ὥστε καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, δῆλον λέγοντος καὶ νοεῖσθαι ἐκ τοῦ υἱοῦ. τούτῳ σύμφωνα καὶ ὁ οὐρανοφαντωρ θεῖος βασίλειος ἐν τῆ ἱπποδάμ ἐκ τῶ υἱοῦ. τούτῳ σύμφωνα καὶ ὁ οὐρανοφαντωρ θεῖος βασίλειος ἐν τῆ ἱπποδάμ καρδικάτῳ κεφαλαίῳ τῆ πρὸς ἀμφιλόχιον, οὕτω θεολογεῖ. Ὡς τοίνυν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω καὶ πρὸς τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα, καὶ τῶ ἐν τῆ βαπτίσματι ὧδε διδομένῳ ἐκ λόγου σωτάξιν. τί δὲ τὸ πνεῦμα τῆ υἱῆ σωτάκτας, ὁ δὲ υἱὸς τῆ πατρὶ καὶ τὸ πνεῦμα τῆ πατρὶ δηλονότι. Ὁ δὲ κύριλλος ὁ μέγας τῆς υἱῆς τῆ πατρὶ καὶ τὸ πνεῦμα τῆ πατρὶ δηλονότι. Ὁ δὲ κύριλλος ὁ μέγας τῆς ἁλιξανδρέων φωσφόρος, ἐν τῆ ἕκτῳ τῆ πρὸς ἑρμείαν, οὕτω φησίν· Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ὑμῖν ἐσμὲν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ δέδωκεν ἡμῖν· ἴνοικον γὰρ καὶ ἐνυλισθὲν ἡμῶν ζωοποιεῖν τίς ἂν τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα θεὸν, οὐκ ἀλλότριόν τε καὶ

ὑὸς, ἀλλ' ἐκ πορδύτως δηλαδὴ ὑποστῆναι, τοῦτο δ' ἐστὶ, τῇ διαφόρῳ τῆς ὑπάρξεως τρόπῳ. καὶ ἐν τῇ δι' αὐτοῦ ἢ ὑοῦ πνεύσει, ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πέμψις διὰ ἢ ὑοῦ τὸ εἶναι ἔχει. πανταχοῦ γὰρ δι' αὐτοῦ ἐνεργεῖ, ὁ ἰωάννης ὁ διαγγελιστὴς λέγει, καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοῦ τῆς ὑοῦ πνεύσει καὶ τὸν χριστὸν παίτων τῇ διδασκάλων, ἵνα μὴ κοινόν τι νομισθῇ τῆς πνεύματος τὸ καὶ τῆς πέμψεως· ἐν τῇ τέλει μὲν ὑποστῆναι διὰ ἢ ὑοῦ, τὸ δὲ πνεύσει, ἐπεὶ ἔφθασεν ὑποδιδάσκων κοινὸν αὐτοῦ τὸ κράτος· διείλε μή πως τύπῳ δὲ τῇ κοινῇ καὶ ταυτότητα τῆς οὐσίας δοξάσῃ, τῇ ἀτρεπτῳ τὸ καὶ ζωτικῷ, καὶ αὖ ἀλλοιώτῳ καὶ μεταποιήτῳ, διακρίνει ταῦτ' ἀπ' ἀλλήλων· τὸ, τέλει μὲν διὰ τῆς ὑοῦ ὑποστῆναι, τὸ δὲ, διὰ ἢ ὑοῦ πνεύσει, κοινὸν καθ' αὐτὸν ἀνησάμενος. διακρίσεως δὲ τρόπον εὕρει, τὸ τέλει μὲν ζωτικῷ καὶ ἀλλοιωτῷ εἶναι, τὸ δ' ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον· καί τοι, εἰ τὸ διὰ ἢ ὑοῦ πνεύσει τὸ πνεῦμα, μὴ αἰτίαν ἐδήλου τὸν ὑὸν, ὥσπερ τὸ διὰ ἢ ὑὸς ὑποστῆναι τέλει πέμψει, τοῦτο γὰρ αὐτὸν αἰτίαν δηλοῖ, ῥᾴστη αὖ ἡ διάκρισις, πανδήλως τε καὶ τῆς πέμψεως· ἐξὸν γὰρ εἰπεῖν, ὅτι εἰ καὶ ἀμφότερα διὰ ἢ ὑοῦ, ἀλλ' ἡ μὲν πέμψις αἰτιατῶς ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ αἰτιατῶς· τοιῶ δὲ, τοῦτο μὲν οὐκ εἶπεν· ὃ γὰρ μὴ ἤδει ἀληθὲς ὄν, οὐκ ἐῶ ἐκεῖνα εἰπεῖν, ἀλλ' ἄλλην εὕρει διάκρισιν, τέλει ἐκ αὐτοῦ δόξασαν ἀληθῆ καὶ μόνην ὑπάρχουσαν· ἡ διὰ ἄρα, δῆλη τῆς δι' ὑοῦ ἢ πνεύσεως ἢ ἁγίου ἐκφάνσεως, τοῦτ' αὐτὸ δύναται· ὥσπερ δῆλη τῆς πέμψεως λεγομένης δι' ὑοῦ ὑποστῆναι. ἀλλ' ἐπεὶ τῆς πέμψεως αἰτία λέγεται ἐκ πατρὸς ὁ ὑὸς εἶναι. καὶ διὰ τῆς διὰ τοῦτο σημαίνεται, καὶ δῆλη ἢ πνεύσεως ἄρα αἰτίαν ἡ διὰ παρίστησι τὸν ὑόν. καὶ τίς αὖ δύναιτο ἂν θεϊκῶν καὶ θεοπρεπῶν τὰ περὶ τούτου ἐκθεῖναι λειπόμενος, μῆκος ἄπρακτον ὑποβαίνοντα; Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας καὶ πολὺς ἀθανάσιος, πάλιν ἡμῖν συμμαρτυρήσων ἡμῖν τὸν ὑὸν ἄπαιδα τῆς ἢ ἁγίου πνεύσεως ἐκπορεύσεως· ἔστι γὰρ ἐν τῷ καὶ ἀρίστα τῶν περὶ τοῦ λόγου, οὐ ἡ ἀρχὴ, αἱ μὲν αἱρέσεις ὅσαι καὶ τῆς ἀληθείας ἀπενοήσαντο μανίαν ἑαυτοῖς, τοιάδε λέγει. Τοιαῦτα μὲν τοῖς ἰουδαίοις οἷς αὐθέντης ὁ κύριος διελέγετο· τοῖς δὲ μαθηταῖς αὐτοῦ τὴν θεότητα καὶ μεγαλειότητα δικτυεῖ ἑαυτοῦ, οὐκ ἐπιβάτους ἑαυτὸν ἢ πνεύσεως, ἀλλὰ μείζονα ἴσον ὄντα σημαίνων, ἵνα δου μὲν τὸ πνεῦμα καὶ ἔλεγξῃ, ἐμὲ αὐτὸν ἀποστελῶ· κἀκεῖνος ἐμὲ δοξάσῃ· καὶ ὅσα αὖ ἀκούσῃ λαλήσῃ. Ἤκουσας ἐπάλιν τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς, οὐκ ἐπιβάτους φησὶ ἢ πνεύσεως ἑαυτὸν, ἀλλὰ μείζονα καὶ ἴσον· ἴσον μὲν καὶ τὸ ὁμοούσιον· μείζονα δὲ, οὐ μεγέθει τινὶ, οὐδὲ χρόνῳ, ἅπαγε· οὐδὲν γὰρ πρότερον ἐν τῇ θείᾳ τριάδι, ἢ ὕστερον· ἀλλὰ διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔχειν τέλει ὕπαρξιν· καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ ἢ θεοῦ καὶ πατρός. πού εἰσιν οἱ λέγοντες ὅτι ἐκ μόνου ἢ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐκπορεύεται ἐκ ἢ ὑοῦ; οὐκ αἰσχύνονται ἐναπτοῦσθαι τοῖς ἁγίοις· ὧ τῆς αὐχῆς σου χειρὸς βασιλεῦ. κατὰ μέρος μὲν ἔχουσι τούτους ἁγίους· καὶ ἑορτάζουσι· καὶ προσκυνοῦσι· καὶ εἰκόνας αὐτῷ ποιοῦσι καὶ κοσμοῦσιν αὐτὰς χρυσίῳ· κατὰ μέρος δ' ἀρνοῦνται· διὰ τὸ λέγειν αὐτοὺς καὶ ἐκ ἢ ὑοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ ὑβρίζουσιν αἰσθῶς· καὶ τῷ μὲν φθείρουσι τὰ βιβλία, τῷ δὲ, παντελῶς κατακαίουσιν, ἵνα μὴ φαίνωνται· καὶ τοὺς μὲν, μαθύσεις κατακλύουσι· τοὺς δὲ, μὴ ὑπάρχειν ἁγίους, ἐπεισὶ καὶ ἐκ τοῦ ὑοῦ τὸ πνεῦμα ὁμολογοῦσιν. Εἶτ' οὐκ αἰσχύνονται οἱ αὐθέντοποι ἡμῖν ἐγκαλεῖν, ὑποτασσομένοις τοῖς ἁγίοις καὶ διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας, καὶ φυλάττουσι τοὺς λόγους αὐτῷ. Εἴ τι μάχονται ἡμῖν, δῆλα τὸ ὑποτάσσεσθαι τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, καὶ τὸν αὐτῆς ὅρον, ὥσπερ ἐγκόλπιον χρυσοῦν ὁλοχερῶς κατέχουσιν· ἀληθῶς παρόμοιοι εἰσὶ τοῖς φαρισαίοις, οἷς ὁτιοῦν ἐζήτει χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, λέγων· Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν

τας φησὶ, θεοκαταρκτικῶ δηλονότι, κατ' ἐκεῖνο τὸ ἀσεβὲς ἄρισον τὸν λέγουσαν, ὁ υἱὸς ἐκ τ̃ πατρὸς μόνου· τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ μόνου. καὶ ἐνοοῖτο ἂν ὁ υἱὸς θεοκαταρκτικὸν ἄτοπον τῷ πνεύματος. διὰ τοῦτο ἐφυλάξατο λέγειν ἐκ πατρὸς ἢ υἱοῦ οἱ θεῖοι πατέρες ἐκεῖνοι· τοῦτο δέ ὅζιν εἰπεῖν, οὔτ' ἐκ τ̃ πατρὸς μόνου, οὔτ' ἐκ τ̃ υἱοῦ μόνου· ἀλλ' ἐκ τ̃ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ· διὰ τοῦτο εὕρηται δι' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ, καὶ θεοῦναι, καὶ θεοχεῖσθαι, καὶ ἐκπορεύεσθαι, καὶ μάλα κἀν τούτῳ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις δέδεικται. Καὶ ὁ θεῖος Δι' Ἀρείσιος πατριάρχης κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ ὀθωμανῇ θεοῖς τοῖς τῆς αὐτοῦ λῆς ἀρχιερεῦσι, ἧς ἡ ἀρχὴ· Πολλαῖς καὶ μεγάλαις θεογονίαις, οὕτω φησὶ, Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐκ τ̃ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ αὐτὸ θεὸν ὁμολογοῦμεν. Ἀκούεις, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ φησὶν ἐκπορευόμενον. ὅτι δὲ ἡ διὰ, αἰτίαν σημαίνει, εἴρηται θεόπαιδες. Καὶ πάλιν ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος, ἐν τῇ θεοῖς στεφανίοις ὀθωμανῇ, ἧς ἡ ἀρχὴ, Τὰ γεάμματα τ̃ σῆς διαθήκης, οὕτω φησὶν· Εἷς γὰρ ὢν ὁ τ̃ υἱοῦ τ̃ ζῶντος λόγου, μίαν ἔχει δὴ τελείαν τὴν πλήρη τοῦ ἁγιαστικοῦ ζωῆς, οὖσαν ἐπίγλαν αὐτοῦ καὶ δωρεάν, ἥτις ἐκ παῖς λέγεται ἐκπορεύεσθαι· ἐπειδὴ φῶς ἐ λόγου τὸ ἐκ πατρὸς ὁμολογούμενον ἐκλάμπει, καὶ ἀποστίλλεται καὶ δίδοται· ἀμέλει ὁ μὲν υἱὸς φῶς τοῦ πατρὸς ἀποστέλλεται καὶ δίδοται· ὁ δὲ υἱὸς, τὸ πνεῦμα ἀποστέλλει. Ἀκούεις, ὅτι ἐπίγλαν ὄζει καὶ δωρεὰ τὸ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ ὅτι ὁ πατὴρ ἀποστέλλει τὸν υἱὸν, ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα. Ἄλλος σοι παρείπω μάρτυς οὐκ ἐλάττων τούτου, κύριλλος γὰρ ὁ μέγας, ἐκ τῆς ἀγωνιαχῆς διοικήσεως, σοὶ τῇ σοὶ αὐτῷ σωσέλῳ φησί· Περιχεῖται ἐκ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐκ φύσεως καὶ ἰδίαν ἐκπόρευσιν· ἅρα καὶ ἐξ αὐτοῦ θεανθρώπου χεῖται ἐκ φύσεως καὶ ἰδίαν ἐκπόρευσιν περιχεῖται· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τῷ ἰδίῳ υἱῷ· ἀλλ' αὐτὸς ἐίησιν αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατήρ. Τὰ αὐτὰ καὶ θεὸς ἑρμείαν φησὶν ὁ διδάσκαλος ὅδε. Ὅτι δὲ ὁ υἱὸς αἰτία τῆς ἐ πνεύματος ὑπάρξεως, ὃ δίκαιται διὰ τῆς θεοθέσεως, πολλοῖς θεόπεσι λόγοις ἀριδήλως ἐδείξαμεν. ἓ νυν ἐκτυπώτερον τοῦτο δείξομεν, διὰ ἐ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν χρηστοήθους τῆς νύσσης. ὅδε γὰρ ἐν τῷ θεόντῳ τῷ θεὸς δι' ὁμοῦ αὐτοῦ ἀρρήκτων, σαφῶς δεῖ διὰς ἑνώσεως τε καὶ διακρίσεως τῷ θείῳ θεοσώπῳ τὸν λόγον προέμενος, Τὸ πνεῦμα, φησὶ, τοῦ πατρὸς καὶ τὸ ἄκτιστον σωματούμενον, πάλιν ἀπ' αὐτοῦ, τοῦ μὲν πατρὸς ὄν, καθάπερ ἐκεῖνος, διακρινόμενον· τῆς δὲ θεὸς τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ ἄκτιστον σωματώσεως, καὶ ἐκ τοῦ τῶν αἰτίων τῆς ὑπάρξεως ἐκ ἐ θεοῦ τῷ ὅλῳ ἔχον, ἀφίξεται πάλιν ἐν τοῖς ἰδιάζουσι, τοῦ μὲν μονογλώσσως ἐκ ἐ πατρὸς ἐκπόρευσιν, καὶ δι' αὐτοῦ ἐ υἱοῦ πνοώσεως. πάλιν δὲ τῆς κτίσεως διὰ τοῦ μονογλώσσου ὑποστάσεως, ὡς αὖ μὴ κοινότητά τινα θεὸς ταύτῃ ἔχειν νομισθῇ τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ διὰ τοῦ υἱοῦ πνοώσεως, ἐν τοῖς ἀτρέπτῳ καὶ ἀναλλοιώτῳ καὶ ἀθεοσθενεῖ τῆς ἐνεργείας ἀγαθότητος διακρίνεται τὸ πνεῦμα ἀπὸ τῆς κτίσεως. Ἐνταῦθα ὁ μέγας ὅδε πατὴρ ἓ διδάσκαλος, δεῖ διακρίσεως τε καὶ διὰς ἑνώσεως, τὸν λόγον ποιούμενος, θεοχεῖζεται μὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐκβαλλομένῳ δ' αὐτὸ θεὸς τε τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, δείκνυσι πνεῦμα μὲν αὐτοῖς κοινὸν καὶ ἑνωτικὸν, πνεῦμα δὲ ἰδιάζον τε καὶ διακρίνοντα. τοῦ μὲν οὖν πατρὸς φησὶ κατὰ τὸ ἄκτιστον σωματούμενον, διακρίζεται πάλιν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ νομισθῇ πατὴρ καθάπερ ἐκεῖνος· τοῦ δὲ υἱοῦ κοινωνεῖ τῷ ἀκτίστῳ σωματώσεως, μία γὰρ θεῖ τελῶν οὐσία· ἔτι τε καὶ τοῦ αἵματος εἶναι κοινῶς ἀμφότερα τῷ θεῖ ὅλῳ θεῷ, ὅθεν αὖτε διακρίνεται πάλιν διὰ τούτοις, τοῦ μὲν μονογλώσσως ὡς

μα αὐτοῦ. εἰ δὲ χειρὸς ἐκ τοῦ πατρὸς πνεύματι, θεὸς ἐκ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ χειρὸς, ἢ παρ' ἀμφοτέρων, ὡς φησιν ὁ χειρὸς, ὃ καὶ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται· καὶ οὗτος ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. Ἀλλ' ἐρεῖ τις, οὐκοῦν Φαμὲν εἶναι δύο υἱούς, καὶ πῶς μονογενής; μάμουν γε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀπλογιζόμενος τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ τὸν υἱὸν καλεῖ τὸν ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα τὸ παρ' ἀμφοτέρων· ἆ μόνον πίστει νοούμενα καὶ ἡμῖν ἅγιον, φωτεινὰ φωτοδότα, φωτεινὸν τὴν ἐνέργειαν ἔχει. καὶ αὖθις ἐκ τοῦ αὐτοῦ· πνεῦμα ἅγιον, πνεῦμα ἀληθείας ὄζει· φῶς τρίτον, καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ ὄζει. ἆρ' ἐνόησας τὸ παρ' ἀμφοτέρων; τὸ, πνεῦμα ἀληθείας ὄζει καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ, τί δηλοῖ; διάκρινον ἀκριβῶς καὶ ἐννόησον· οὐ γάρ τι ἡμῖν εἰκῇ καὶ ῥιόντων ἐν τούτοις γε σεσιγημένοις, ἀλλ' ἡ ψυχή. Τοῦ αὐτοῦ θεοφανίου ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τε καὶ βιβλίῳ. ὃν γὰρ τρόπον οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὐδὲ τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὕτω δοκεῖ μοι λέγειν, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα, εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, παρ' οὗ ἐκπορεύεται, καὶ παρ' οὗ λαμβάνει· καὶ οὐδὲ τὸν υἱὸν, καὶ τὸν πατέρα, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δοξάζον ἀληθῶς, τὸ διδάσκον πάντα, ὃ πατὴρ ἢ πατρὸς καὶ ἢ υἱοῦ ὄζει, καὶ παρ' οὗ ἐκπορεύεται, καὶ παρ' οὗ λαμβάνει. τὸ δὲ εἰπεῖν ὅτι ὄζει ἀπὸ ἢ πατρὸς ἓ τοῦ υἱοῦ, οὕτω γνώρισε τὸ ὄζει ῥῆμα, ὅτι ὑπαρκτικόν ἐστι, ἓ τὸ ἐξ δηλοῖ, οὗ λέγεται ὅτι ὄζον. Ὁ αὐτὸς θεοφάνιος ἐν τῷ αὐτῷ, ὕστερον λέγει· Τοίνυν πατὴρ ἐῶ ἀεὶ, καὶ υἱὸς ἐῶ ἀεὶ καὶ τὸ πνεῦμα, ἐκ ἢ πατρὸς ἓ ἢ υἱοῦ πνέει. καὶ ὅτι, πνεῦμα ἅγιον, οὐ σωκοφάλφοι, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας παῖδες ἓ υἱοῦ. αὐτὸς γὰρ ὁ μονογενὴς λέγει· τὸ πνεῦμα ἢ πατρὸς, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον· ἓ ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, ἵνα μὴ ἄλλότριον νομίσῃς πατρὸς, μηδὲ υἱοῦ. Ἀκούεις, ἵνα μὴ ξένον ἓ ἀλλότριον νομίσῃς φησὶ πατρὸς, μηδὲ υἱοῦ, διὰ τοῦτο ἐκ ἢ πατρὸς ἓ ἢ υἱοῦ λέγεται ἐκπορεύεσθαι. Καὶ ὁ ἀγιώτατος μάξιμος, ἐν οἷς ἑρμηνεύει, τί δήτα βούλεται τὰ σεραφὶτη ζαχαρίᾳ ἡ χρυσῆ λυχνία, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ λαμπάδιον, καὶ οἱ λύχνοι, οὕτω φησί. Τὸ γὰρ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡσανεὶ φύσει κατ' οὐσίαν ἔζειν, ὡς ἐκ ἢ πατρὸς δι' υἱοῦ οὐσιωδῶς ἡνωμένον, ἀφράστως ἐκπορευόμενον. Ἀκούεις καὶ ἐνταῦθα, ἐκ ἢ πατρὸς δι' υἱοῦ φησὶν οὐσιωδῶς ἓ ἀφράστως ἐκπορευόμενον, τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστιν εἰπεῖν, ἐκ ἢ πατρὸς καὶ ἐκ ἢ υἱοῦ, οὐσιωδῶς ἐκπορευόμενον· ἐπειδὴ ἡ ὀμφὶ, ταυτὸν τῇ ἐκ, βούλεται ὡς ἐδιάξαμεν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ὑπατικῇ τῇ πρὸς μαρῖνον κύπρου ἐρωτήσει, ἧς ἡ ἀρχὴ· Νόμῳ θείῳ καὶ θεὸν δυθυνόμενος θεοτίμητε πάτερ, νόμον ὑπερθεῖδες αἰθερόπνοον, ὃν διὰ δὴ φάσκει. Τῶν ἢ νυῦ ἁγιωτάτων πάπα συνοδικῶν, οὐκ ἐν τοσούτοις ὅσους γεγράφατε κεφαλαίοις, οἱ τῆς βασιλίδος ἡμῶν πόλεων ἐπιλάβοντο· δυσὶ δὲ μόνοις, ὧν τὸ μὲν ὑπάρχῃ σὺν θεολογίᾳ· ὅπερ τι φησὶν εἶπεν ἐκπορεύεσθαι καὶ τὸ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ διὰ τούτῳ συμφώνους παρήγαγον χρήσεις ῥωμαίων πατέρων· ἵνα γε μὲν καὶ κυρίλλου ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πανθαίσιος αὐτοῦ ἱερᾶς θεσιγραφίας, εἰς τὸν ἅγιον ἰωάννην τὸν εὐαγγελιστήν. ἐξ ὧν, οὐκ αἰτίαν τὸν υἱὸν ποιοῦντας ἢ πνεύματος, σφᾶς αὐτοὺς ἀπέδειξαν· μίαν γὰρ ἴσασι τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ πνεύματος, τὸν πατέρα αἰτίαν· ἢ μὲν, καὶ τέλειον ὑπόστασιν· ἢ δὲ, καὶ τελειοῦν ἐκπόρευσιν. ἀλλ' ἵνα τὸ δι' αὐτοῦ θεοῖεν δηλώσωσι, καὶ ταύτῃ τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας καὶ ἀδιάλλακτον ἀδιασήσωσιν. Ἀκούεις, ὅτι ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ ὅτι συμφωνοῦσι οἱ πατέρων ῥήσεις; καὶ ὅτι καὶ κύριλλος ὁ μακάριος τοῦτο καὶ λέγει καὶ βιβαιοῖ, ἐν τῇ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν ἰωάννην ἱερᾷ θεσιγραφίᾳ. τὸ δὲ λέγειν ἐκ αἰτίαν ποιοῦντας τὸν υἱὸν, οὐ τὸ μὴ ἓ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἓ μᾶλλον ἐνδείκνυται. οὐκ αἰτίαν ποιοῦ-

τας

θεω διδοῦσι τῷ πατρὶ, τὸ δ' ἀποστέλλεσθαι τῷ υἱῷ. ἱερέμιας δ' αὖ αὐτοὺς κ) ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τ πατρὸς ἀποστελλειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τί δηλοῖ βούλεται; ἢ τί δίδωσιν ἡμῖν ἐννοεῖν ἄλλο, πλὴν τὸ, ἐκπορεύεσθαι; ὅμοιον· ἐξαπέστειλε γάρ φησιν ὁ θεολόγος παῦλος, ὁ θεὸς κ) πατὴρ τὸ πνεῦμα τῦ υἱῦ αὐτῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον ἀββᾶ ὁ πατήρ· ἆρ' οὐ νοήσομεν ἐνταῦθα τελεῖ αὐτῷ τῷ πνεύματος ὕπαρξιν; φασὶ μὲν σωπῶντες οἱ ἀθεώτατοι, ὅτι μία ὀξεῖα ἡ τ πνεύματος θεότης· κ) δογματίζουσιν ἐν διαφόροις λέξεσιν, ἀποσωζούσης τὸ αὐτὸ νόημα· ὥσπερ ἔδει τῆς ἡμετέρας σωτηρίας τὸν υἱὸν, ὅταν ἀκούσωμεν, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτῦ γενόμενον ἐκ γυναικός· φησὶ γαλάτας τῦτο φησὶν ὁ μακάριος παῦλος. κ) αὐτὸς δὲ ὁ σωτὴρ λέγει ἐγὼ γὰρ τ πατρὸς ἐξῆλθον, κ) ἥκω. ἕτερον· ὁ γὰρ πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τ κόσμου· κ) αὖ· διαγγείλασθαι πλουσίοις ἀπέσταλκέ με. καὶ πάλιν, τῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. κ) ἰωάννης. ἕτερον· ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. ἃ φασι τελεῖ γέννησιν αὐτῦ τ υἱῦ δηλοῦσιν ἐκ τ πατρός. ἕτερον· τῦτο ἀληθὲς ἕτερον νοῆσαι, ὥσπερ ἕτερον ἔστι λέγειν· ἐδόθη γὰρ ὁ πατὴρ κρίνειν μηδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ. κ) ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε κ) τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, ἐ γὰρ πρότερον ἐγένοντο, κ) ὕστερον ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν ζωὴν, κ) τὴν κρίσιν, ἀλλὰ ζωὴν ἐγέννησεν αὐτὸν, ἕτερον κρίνειν ἐγέννησεν αὐτὸν, ἵνα καὶ δι' τ πνεύματος τῦ ἁγίου, ὅταν ἀκούσωμεν πνεῦμα πατρὸς, πνεῦμα ἐκ πατρὸς νοῶμεν· κ) πνεῦμα υἱῦ, πνεῦμα ἐξ υἱῦ φερόμενον. κ) ὅταν ἀκούσωμεν, τὸ πνεῦμα προχεῖται, ἀναβλύζει, πηγάζει, ἐνίεται, φέεται, διδόμενον, πεμπόμενον, ἀποστελλόμενον, χορηγούμενον, ἐκχεόμενον, φερόμενον, ἀπὸ πάντων τούτων τῷ ὀνομάτων, κ) ὅσα ἄλλα τῆς ὁμοίας διαγωγῆς, τελεῖ τ πνεύματος νοῆσαι θεότητα. ταύτην, ἵνα κ) ὁ διδάσκαλος ἔθετ ἐννοήσας, ἀδιαφόρως τίθησι κ) δηλῶν τ πατέρα ἕ τ υἱῦ· ἕ πνεῦμα φησὶν ἐκπορευόμενον, ἕ ἀποστελλόμενον, ἀμόνον ἀπὸ τ πατρὸς, ἀλλὰ κ) ἀπὸ τ υἱῦ, ἐννοήσατε ἀπὸ καλῶ διὰ τ κύριον, ἐννοήσατε. Ἐλθέτω δέοιτο ἕ ὁ ἀληθείας κύριος. ἕ ὁμολογητὴς, ὁ μέγας ἕ παλαιὸς ἀθανάσιος, τὰ αὐτὰ συμμαρτυρήσων ἡμῖν· ἔθετ γὰρ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἑαυτῷ πίστεως, ἧς ἡ ἀρχὴ, Ὅστις αὖ βούλῃ σωθῆναι, χρὴ πρὸ πάντων κρατεῖν τ καθολικὴν πίστιν, οὗτος φησί· Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, παρὰ τ πατρὸς κ) τ υἱῦ, ὑ ποιητὸν, οὐ κτιστὸν, οὐ γενητὸν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. Καὶ ἔθετ ὁ διδάσκαλος παρὰ τ πατρὸς φησὶ ἕ τ υἱῦ τὸ πνεῦμα ὄντι, οὐ ποιητὸν, οὐ κτιστὸν, οὐ γενητὸν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. ἐν τούτῳ δὲ γενόμενος, ἔπεσόν μοι ἕ σφόδρα θρηνῆσαι, κ) φωνὴν ἐκρῆξαι μετὰ δακρύων τὸ ὀλολυγμοῦ, ἕ κλαῦσαι τοὺς ἐκοντὶ ὕπνῳ κωμμύοντας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ φῶς, ἕ πρὸς τ ἀλήθειαν αὐτομολοῦντας· ἕ οὐ μόνον αὐτομολοῦντας τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ κ) τοὺς ἁγίους τ ἐκκλησίας διδασκάλους ἀθετοῦντας· κ) οὐκ ἀθετοῦντας μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑβρίζοντας. πόθεν αὖ εὕρεσιν λογίαν τὸ συμπάθειαν οἱ ταῦτα ποιοῦντες; ὦ τ αἰσχρᾶς σου χειρὸς βασιλεῦ· πῶς οὐ κατεφλέγοντο τ βλασφήμων τὰ στόματα. οὐκ αἰδοῦνται λέγειν ὡς ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος μέθυσος ἦν, ἕ ὅτι ταῦτ' ἔγραφε πλήρης ἦν οἴνου. ἀληθὲς πλήρης ἦν κρατῆρος πνευματικοῦ, σοφίας, κ) χάριτος, ἐκ τῆς τ ἁγίου πνεύματος πηγῆς· ἀλλ' οὐχ ὡς οἱ ψευδεῖς λέγουσιν. ἵλεως γένοιτο κύριος αὐτοῖς ἕ ἡμῖν ἕ παύσαιτο ἀπ' αὐτῦ ἡ αἰσχύνη αὕτη· ἡμῖν δὲ γένοιτο τυχεῖν τ σώσεως ἀθανασίου, κατὰ τὸ ἔθος. ἔσται. Παρέστω ἕ ὁ μέγας ὀρθόφαιος ἀρχιπάσκοπος κύριλλος, συμπαρήσων ἡμῖν καὶ τῇ δόξῃ· ἔθετ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ, τῷ καλουμένῳ ἀγκυρωτῷ, ὕτω διασαφεῖ· Ἀμφότερα καθικνεῖται τῷ ἀνθρώπῳ τῷ δικαίῳ, ὁ χριστὸς, κ) τὸ πνεῦ-

ἰδίαν ἔ συνείναι, ὅ ἐστιν ἐννοῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ κακοῦ τῆς διαιρέσεως ἀποδράσαι, καὶ τῇ σωτηρίᾳ ὑποταγῆναι. τῇ γὰρ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς φυσικῶν ἀγαθῶν κοινωνὸς ὑπάρχων, φησὶν, ὁ υἱὸς, οὐκ ἐπακτῶς, οὐδὲ ἐξωθεν, οὐδὲ καταχρηστικῶς, ἀλλ' οὐσιωδῶς ἔχει καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν τρόπον τοῦτον, καθ' ὅνπερ αὐ νοοῖτο καὶ ὁ πατήρ. εἰ οὖν φυσικὸν ἀγαθόν ὅστι τοῦ πατρὸς, τὸ ἐκπορεύειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κοινωνεῖ δὲ ὁ υἱὸς τῆς φυσικῶν ἀγαθῶν τοῦ πατρὸς, οὐ καταχρηστικῶς, ἀλλὰ φυσικῶς, καὶ οὐσιωδῶς, καὶ τὸν μόνον κύριλλον, καὶ οὐ δύνασθαι ἀρνήσασθαι, ἔχει ἄρα τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς· τὸ ἐκπορεύειν δηλαδὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ μεταδοτικῶς, ἀλλ' οὐσιωδῶς, καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ πατὴρ ἐκπορεύει αὐτὸ οὐσιωδῶς. σωίπα ζήτω δη σωίπα.

Ὁ δὲ συμεὼν ὁ μεταφρασὴς, ἐν τῷ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου διονυσίου τοῦ ἀρεοπαγίτου
» λόγῳ, τῇ τρίτῃ τοῦ ὑπωθεὶν γεγραμμένῳ, τοιάδε φάσκει· Πέρας τὰ τῆς σωματικῆς ἐνδημίας δέχεται· τὰ δὲ τοῦ πνεύματος ἄρχεται· καὶ εἰς ἡρωικοὺς ὁ ἡμος χρεὼς ἀναφέρεται· καὶ φεὼς τὸν παζικὸν ἐπάγουσι θεῖον· καὶ τὸ ἐκπορευόμενον αὐτοῦ
» πνεῦμα, δηλοῖ τῷ ἀπίστειν ἐθνῶν καταπέμπει τοῖς μαθηταῖς ὁδηγίαν.

Ἤκουσας, καὶ τὸ ἐκπορευόμενον αὐτοῦ πνεῦμα φησὶ, τοῦτο δὲ ὅστι, τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον. ἀλλ' οὐ καῦται φασὶ ῥητῶς οἱ τῆς ἀληθείας πολέμιοι, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ υἱοῦ· εἰ δὲ καί κυρηταί που, νοεῖται ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἐκ τοῦ υἱοῦ δέ, ἐδαμῶς ἐκπορευόμενον· διδόμενον δὲ, καὶ πεμπόμενον ὅμα τοῦ υἱοῦ· ὅπερ τὸ πέμπεσθαι, οὐ δίδοσθαι νοεῖν ἡμᾶς τὸ ἐκπορεύεσθαι. καὶ λοιπὸν ὅταν ἀκούωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πέμπεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς, οὐ νοήσωμεν ἐκ πορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς· ὁ δὲ παράκλητός φησιν ὁ χριστὸς, ὃν πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ὡ δύσωμεν ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ παζὸς; καὶ μάλα. ἀλλ' ἴσως δὴ φατὲ ὅτι οὐχ διείρηται ἐκπορεύόμενον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, βουλόμεθα καὶ ἡμεῖς ἀποδεῖξαι τοῦτο ῥητῶς.

Ὁ μέγας ἀθανάσιος πατριάρχης ἀντιοχείας, ὃς διείρηται καὶ ἀλίην ὄρθιος σπουδαῖος λεγόμενος, ἔστι δὲ ὅτι ἐν τῇ ἁγίᾳ ἕκτῃ συνόδῳ λέγει, Ἀποδεχόμεθα τὸν ἅγιον ἀθανάσιον· καὶ θεόδωρος μελιτινῆς ἀποκείθω· ἅγιον δὲ πάντα καλεῖ πᾶσα ἡ ἀναζήλη τοῦτον τὸν τῆς ὁσίας μνήμης ἀθανάσιον· τὸν ῥηθέντα δηλονότι ἀντιοχείας· καὶ ἐν μὴ διαιρόμενον αὐτὸν, ὁ θεὸς λόγος. καὶ πάντες ὁμοφώνως εἶπον· τὸ, ἀμήν. ἔστι οὖν ὁ ἅγιος ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, ὃς δηλονότι ἔχει, δεῖ τῇ καθ' ἡμᾶς ὀρθῇ δογμάτων τῆς ἀληθείας· ἡ δὲ ἀρχὴ τοῦ λόγου, τῇ δεῖ τῆς ὑμοιε ἡμῖν πίστεως, οὕτω φησί. Τοῦ δὲ σώματος τὸ ἰδίωμα λαβόντες ὡς ἔδιόν τι σῶμα, τοῦ ἀλληλουχίαν τῇ θείων παρεισήσαμεν ἐκ τῆς τῇ μελῶν ἀναλογίας τὸ καὶ εἰκασίας· ταύτῃ γὰρ, ἔ πνεῦμα σόματος αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ θεοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται· σόματος ὄντος τοῦ μονογενοῦς· καὶ πνεῦμα πάλιν ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ ἀποστελλόμενον, οὐ μόνον ἔδοξε τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἔδοξε τοῦ υἱοῦ. καὶ μετ' ὀλίγα, καὶ μετὰ ὁ κύριος, ἐξ ἑαυτοῦ δικαίως αὐτὸ ὑπάρχειν, ἐμφυσᾷ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. Ἤκουσας, ὡς οὐ μόνον ἔδοξε τοῦ πατρὸς φησιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ υἱοῦ. ποῦ εἰσιν οἱ λέγοντες, ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς· καὶ ὡς οὐ κεῖται ῥητῶς, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ υἱοῦ. οὐκ δὲ λαβοιεῦται τοσούτοις πατράσιν ἀθετεῖν, ὄντας ἁγίους καὶ μεγάλους φωστῆρας, καὶ λέγοντας θεοφανῶς, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐν διαφόροις λέξεσι καὶ συλλαβαῖς. πῶς οὐκ ἐμβριθῶσιν, ἀλλ' ἕτερα διῤῥήδην ἁπλέγουσι τοσούτῳ ἰσομοῦ ἁγίων διδασκάλων; ἀλλὰ τί φασιν οἱ υἱοὶ ἐξηγηταί; πνεῦμα φησὶν ἐκ πορευόμενον ἐκ τοῦ πατρός· καὶ ἀποστελλόμενον οὐ μόνον ἔδοξε τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἔδοξε τοῦ υἱοῦ καὶ διεστάλκασιν, ἄλλο τὸ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἄλλο τὸ ἀποστέλλεσθαι· καὶ τὸ μὲν ἐκπορεύεσθαι

μιθτίη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, ἐσῶτος αὐτοῦ ἐν τῷ ἰορδάνῃ, καὶ ἅ πνεύ
μασιν αὔωθεν καταρχομένῳ ὡς πρὸς αὐτὸν, καὶ φωνὴ παρὼα αὔωθεν μαρτυροῦσα,
οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ ηὐδόκησα. πρὸς δὲ ζύπρις φάναι δεῖν ὑ "
πολαμβάνω ζὺ τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας παραδιπόντας δόγματα, καὶ τὸν τῆδ γε-
γραμμένων ὀρθότητα διαφρίφοντας, ἐκνηφαπι μαθόντας ἐκ τῆς πεισμονῆς καὶ
κακίας, ποιοῦντας πρὸς ἐμὲ ἀπόδοκον αὐθρωπον πινὰ ἀπρεπέστερόν τε καὶ ἀπρεπέστερον,
ἵνα δ ιωήσωσι τὸ λαμπρὸν τῆς ἀληθείας πρεσβεῦσαι κάλλος, ἓ συὶ ἡμῖν ἀνα-
βοῆσαι πρὸς τὸν υἱόν, ἀληθῶς θεὸς υἱός εἶ· ἓ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ σου οἷα θεός,
καὶ αὐτὸς ἔχεις· καὶ θεϊκὴ δ ιωαστεία συμπρεπέχει τὰ πάντα. τῆς δὲ μητρός σου ταῖς
ἐντολαῖσιν, ἵλεων νέμεις ἡμῖν πνεῦμα μεταδοτικὸν ἀγαθότητος. ἐκ πατρὸς ἔχεις
σοῦ πρεσβεύοντος. καὶ αὖθις· ἀπόδεικτος ὢν ἱησοῦ μου καὶ κύριε, καὶ ἐν τῷ ἰορ-
δάνῃ ἰσως, τῷ παρικοῦ θρόνῳ οὐκ ἔμεινας. μή μοι δι ὑμνοίτο φρονῆσαί ποτε τοιαῦ
τὸν αἵρεσιν, ὅπ μὴ ἔχων αὐτὸς ἔμβασιν· πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἔχει καὶ ὁ υἱός,
καὶ οὐδὲν ἐνυπάρχει τῷ πατρὶ, ὃ ὁ υἱὸς οὐκ ἔχει, πλὴν τῆς πατρότητος. εἰ γὰρ μὴ ἔ-
χων αὐτὸς ἔμβασιν, ἠλήθευεν ἀρειος, λέγων, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν. ἀλλὰ τοῦτο, καὶ
ἐνοῆσαι μόνον, ὄζειν ἀσεβείας. Οὐκοῦν ὁ βουλόμενος ὀρθὰ φρονεῖν τὰ θειότατα μὴ
ὑπονοείτω, ἀλλ ὥσπερ ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος, ὁ πολὺς τὰ θεῖα, ὃς ἐν τῷ περὶ τῆς ἐν
σάρκου οἰκονομίας λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, Οἱ κακοτέχνως τὰς θείας γραφὰς βυλόμε
νοι νοεῖν, οὕτω λέγει· Μὴ ὑπονοείτω τις, ὅπ μὴ ἔχων αὐτὸς ἔμβασιν, αὐτὸς γὰρ "
αὐτὸ αὔωθεν ἔπεμπεν ὡς θεὸς, καὶ αὐτὸς αὐτὸ κατωθεν ὑπεδέχετο ὡς αὐθρωπος· "
ἐξ αὐτοῦ οὖν, εἰς αὐτὸν κατὴν· ἐκ τῆς θεότητος αὐτοῦ, εἰ. τὸν αὐθρωπότητα αὐτοῦ. "
Ἀκούεις; αὐτὸς φησιν αὐτὸ αὔωθεν ἔπεμπεν ὡς θεὸς, καὶ αὐτὸς αὐτὸ κάτωθεν
ὑπεδέχετο ὡς αὐθρωπος. καὶ οἷα μὲν θεὸς ἔπεμπεν, οἷα δὲ αὐθρωπος ὑπεδέχε-
ὅλος γὰρ ἐν τοῖς κάτω· καὶ τοῖς αὔω οὐδ ὅλως ἀπλῶ. ἐν αὐτῷ γὰρ κατῴκει παν
τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. θεὸς γὰρ οὐ τῇ σαρκὶ ὑπάρχων, ἐν
τῷ ἰορδάνῃ ἐφάνετο, ἀνθρωπος δὲ τῇ θεότητι οὖν, ἓ παρικοῦ οὐκ ἔλιπε κόλ
που. ὅθεν ἐξ αὐτοῦ, εἰς αὐτὸν κατὴν· καὶ οὗτος οὐδὲν ὑμῖν σωπηλεῖ τὸ εἰρημένον
παρ ὑμῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὲρ ἡμῶν δίκηται οὖν, καὶ πολλὰ παρίχει ὑμῖν τὸν
ζημίαν. πόθεν οὖν ἡμῖν δεῖξαι ὅλως δύνηται, ὅπ οὐκ ἐκ ἓ ἰησοῦ τὸ πνεῦμα· ἐγὼ
οὐδ ὅλως γε σωπεῶ. καὶ ὁ μέγας δὲ ἰωάννης ὁ χρυσόστομος, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ, ἵνα εἰς
τὸν ἐναθρώπησιν ἓ κυρίου πιστεύσῃ, οὕτω φησίν. Ἦλθεν ὁ χριστὸς εἰς ἡμᾶς· "
ἔδωκεν ἡμῖν τὸ ἐξ αὐτοῦ πνεῦμα, καὶ ἀνέλαβε τὸ ἡμέτερον σῶμα. Τὸ δὲ ἐξ αὐ- "
τοῦ, τί δηλοῖ βούλεται, ἢ ὅτι τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύόμενον πνεῦμα δέδωκεν ἡμῖν; "
ὥσπερ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς μαθητὰς φησὶν, ὅτι ἐκ ἓ πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν, "
καὶ ἐκ ἓ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Κύριλλος δὲ ὁ μέγας ἐν "
τῇ ἑρμηνείᾳ ἓ κατ ἰωάννην διαγγελίου εἰς τὸ ῥητὸν, τὸ, καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πα- "
τέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα φάσκει· Τῶν γὰρ ἓ θεοῦ καὶ πατρὸς φυ "
σικῶν ἀγαθῶν οὐσιωδῶς ὑπάρχων ὁ υἱὸς κοινωνὸς, ἔχει καὶ τὸ πνεῦμα κατ ἐκεῖνον "
τὸν τρόπον, καθ ὅνπερ αὐ νοεῖτο καὶ ὁ πατὴρ, οὐκ ἐπακτὸν οὐδὲ ἔξωθεν. ἰδίως "
γὰρ μᾶλλον δὲ μυστικὸν τὸ οὕτω φρονεῖν· ἀλλ ὥσπερ καὶ ἡμῶν ἕκαστος τὸ ἴδιον ἐν ἑ- "
αυτοῦ πνεῦμα συνέχει. καὶ ἐν τῇ ἐνδοτάτῳ παλάγχνῳ εἰς τὸ ἔξω προχέει· οὕτω "
γὰρ τοῦτο καὶ σωματικῶς αὐτὸ ἐκχυθησόμενον ὁ χριστὸς, δείκνυσιν ὅπ καθάπερ ἐκ σώ- "
ματος ἓ αὐθρώπου προέμενον τὸ πνεῦμα σωματικῶς, οὕτω καὶ ἐκ τῆς θείας οὐσίας "
θεοπρεπῶς προχεῖται τὸ ἐξ αὐτῆς. Ἐνταῦθα τὸν βουλόμενον μὴ δύσκρισιν "
ἰδίων

πάσῃ διανοίᾳ διαγωνίζεσθαι. Τὸ ἀσυγχύτως τὰς φύσεις ὁμολογουμένας, τοῦτ' ἔστι τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀπαράλλακτον διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα. ἐν ᾧ μόνῳ διακεκρίσθαι τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου καταλαμβανόμεθα· τῷ τὸ μὲν ἄτρεπτον πιστεύειν εἶναι, τὸ δὲ, ἐκ τοῦ ἀτρέπτου καὶ ἐξ αἰτίας ὄντος, ἀλλοίως πάλιν διαφορὰν ἐννοοῦμεν· τὸ μὲν γὰρ, ἀφ' ἑαυτοῦ, τὸ δὲ διὰ θελήσεως ἐκ τοῦ θεμένου. τὸ δὲ διὰ θελήσεως ἐκ τοῦ θεμένου ὥστε καὶ τὸ μονογενὲς καὶ φίλον εἶναι δεῖ τοῦ ἰδίου μέρους, ἐκ τοῦ ἐκ πατρὸς εἶναι τὸ πνεῦμα μὴ ἀμφιβάλλειν τῆς τοῦ ἰδίου μεσιτείας, καὶ ἑαυτῷ τὸ μονογενὲς φιλατεύουσης, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς φυσικῆς πρὸς τὸν πατέρα χάσεως μὴ ἀπειργούσης. Ἐνταῦθα ὁ ἅγιος Βασίλειος, ὡς ἰδίωμα μὲν ἅμα ἐκ διακεκριμένης θεολογίας τὸν λόγον ποιούμενος, ἔρχεται ἐπ' αὐτὸ τοῦτο διακρῖναι τὴν ἰδίαν προσωπικὴν, καὶ διακρίνει αὐτὰ τῇ αἰτίᾳ, ἐκ φησὶ· τὰς οὐσίας καὶ φύσεως τὸ ἀσυγχύτως ὁμολογουμένας, τουτέστι τὸ ἰδιωμένον αὐτῆς, ἐν γάρ εἰσι τὰ τρία πρόσωπα τῇ φύσει καὶ τῇ θεότητι· καὶ οὐδὲν προτερον, ἢ ὕστερον, οὐκ ἀρνούμεθα τὴν διαφοράν, ἀλλὰ διαβέβηκεν ἀπ' ἀλλήλων· διαφέρουσι γὰρ καὶ τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀπατεῖν, ἐκ διακέκριται ἕτερον ἀπὸ ἑτέρου· ἐκ πιστεύομεν φησὶ, τὸ μὲν ἄτρεπτον, τὸ δὲ, ἀπατεῖν· ἤτοι, τὸν μὲν πατέρα ἄτρεπτον, τὸν δὲ υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, ἀπατεῖν· καὶ οὐχ ἵσταται μάχεται τούτῳ, ἀλλὰ δηλοῖ ὃ ὑπονοεῖται· Καὶ ἡ αἰτία ἡ φησὶ, ἡ ὄντος ἐξ αἰτίας, τουτέστι ἡ υἱοῦ ἐκ τοῦ πνεύματος, ὅταν ἐξ αἰτίας ἡ παῖς δηλονότι. ἄλλην πάλιν ἐννοοῦμεν διαφοράν· τὸ μὲν γὰρ, ἤτοι τὸν υἱὸν, πρεσβυτικῶς καὶ ἀμέσως ἐκ τοῦ θεμένου, τουτέστι ἡ παῖς· τὸ δὲ πνεῦμα, πρεσβυτικῶς μὲν διὰ τοῦ υἱοῦ, ἐμμέσως δὲ ἐκ τοῦ πατρὸς, τῆς παιδὸς δηλονότι. Λεπτύνοντας τὴν τῆς διαφορᾶς ἐπινοίαν ἐπαναλάβωμεν, ἐκ τὴν διακρισιν λύωμεν ὁ ἅγιος, ἐν τῇ θεότητι πρόσωπα ποιούμενος πρεσβυτικὰ· καὶ ὡς ἡμεῖς καλῶς δηλυσόμεθα· καὶ ὅτι ἐκ τὸ μονογενὲς δεῖ τοῦ υἱοῦ μᾶλλον καλῶς φυλάττεται· καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι τὸ πνεῦμα διὰ τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας οὐκ ἀμφιβάλλεται· ἐκ ὡς οὐκ ἀπείργει ἡ μεσιτεία αὐτὴ τοῦ υἱοῦ, τὴν πρὸς τὸν πατέρα φυσικὴν τοῦ πνεύματος χάσιν. διαλάβητε οὖν, δίομαι ὑμῶν, κύριοί μου ἐκ ἀδελφοί.

Παρίστω δὲ γε καὶ ὁ ἐκ Δαμασκοῦ πρὸς ἰωαννίτας, τὰ αὐτὰ μαρτυρήσων ἡμῖν περὶ τῆς διακρίσεως ταύτης προθέσεως, ἐκ ὅτι ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἔστι γὰρ ἐν τῷ ξεκαιδεκάτῳ κεφαλαίῳ τῆς θεολογικῶν, ἃ ἡ ἀρχὴ, Τὸ θεῖον ἀκατάληπτον ὄν, πάντως ἐκ ἀνώνυμον ἔσται, οὕτω φησὶν· Αὐτὸς μὲν οὖν ὅτι τοῦ, ὁ πατὴρ δηλονότι, τοῦ υἱοῦ ἄναρχος, τοῦ υἱοῦ γεννήτωρ, ἐκ διὰ τοῦ υἱοῦ προβολεὺς τοῦ ἐκφαντορικοῦ πνεύματος· ἐκ μετόλιγα. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ἐκφαντορικὴ τῆς θεότητος δύναμις τοῦ πατρὸς, ἐκ πατρὸς ὄζει διὰ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, ὡς οἶδεν αὐτός. ὅτι δὲ ἡ διὰ αἰτίαν σημαίνει, προείρηται, ἐκ οὐ δεῖ παλιλογεῖν.

Ἔτι δὲ ὁ ἅγιος κύριλλος, ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς πρὸς ἑρμείαν φησὶ· ἅγιον δὲ πνεῦμα προσερεῖς, τὸ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ πρὸς κόσμον φυσικῶς· Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς θησαυροῦ, ἐν τῷ λόγῳ, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ, ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτω διίξεισιν· Ὅτι τοίνυν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἡμῖν γινόμενον, συμμόρφους ἡμᾶς ἀποδεικνύει θεοῦ, προδήλον ἐκ τῶν πατρὸς καὶ υἱοῦ, προδήλον ὅτι τῆς θείας ἐστὶ οὐσίας, οὐσιωδῶς ἐν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς. προσίεται. Ἀνασκιρτοῦσι δέ τινες τῆς φιλιγκλημένων χάσματικῶν, καὶ πλατὺ γελῶντες λέγουσι πρὸς ἡμᾶς· τί πάλιν ἡμῖν ὦ καθολικοὶ, καὶ πρὸς τοῦτο εἶπατε; ἢ πῶς ἐν ποδείξατε λόγῳ, καταισφιζόμενοι τὸ γεγραμμένον; τοῦ δὲ γελῶντος λέγοντας διαρρήδην οὕτω καὶ φατέον, ὅτι τὸ πνεῦμα εἶδεν ὁ μύστης ὡσεὶ φέρεσθαι καταχόμενον ὅτι τοῦ χριστοῦ. οὐκοῦν ὅπερ οὐκ ἔχει βέβαιον, πῶς ἐκ τοῦ υἱοῦ γο-

μισθήν

τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται. Καὶ μετ' ὀλίγα πάνυ φησίν· Εἰ τοίνυν καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ὁ
καὶ ὁ τοῦ θεοῦ, τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται πνεῦμα, πόθεν χαίρειν ὁ ὑὸς εἴρηκε καὶ ἐκ τοῦ
πατρὸς ἐκπορεύεται; πάντως δὲ τρόπον εἴωθεν ἀναφέρειν πρὸς τὸν πατέρα καὶ
τὰ ἑαυτοῦ, παρ' οὗ καὶ ἐστὶν ὅπερ ἐστίν. ὅθεν καὶ ἐκεῖνό ἐστιν ὃ φησιν· ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν
ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. εἰ τοίνυν καὶ ἐνταῦθα νοεῖται καὶ ἑαυτοῦ ἡ διδα-
σκαλία, καί τοι ταύτην οὐχ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς εἶναι φήσαντος, πῶς οὐ μᾶλλον
καὶ ἐκεῖνο δεῖ νοεῖν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; εἶναι οὕτως ἔφησεν
ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτὸ ἐκπορευόμενον, ὡς μὴ λέγειν καὶ παρ' ἐμοῦ μὴ ἐκπορεύεσθαι· παρ'
οὗ δὲ ἔχει οὐκ εἰς ἄπειρον ἥξεις, ἐπὶ γὰρ θεὸς ἐκ θεοῦ, παρ' αὐτοῦ πάντως ἔχει τὸ, καὶ παρ'
αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ μετ' ὀλίγα· Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται εἰς τὸν υἱόν. καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται πρὸς τὸ ἀγιά-
ζειν τὴν κτίσιν, ἀλλ' ὁμοῦ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται, εἰ καὶ ὁ πατὴρ τοῦτο δέδω-
κε τῷ υἱῷ, ἵν' ὥσπερ ἐξ ἑαυτοῦ, οὕτω καὶ ἐξ ἐκείνου ἐκπορεύηται· οὐδὲ γὰρ δυνά-
μεθα λέγειν μὴ εἶναι ζωὴν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπεὶ καὶ ὁ πατὴρ ζωή ἐστιν καὶ ὁ υἱός·
καὶ ἐξ ἐκείνου, ὥσπερ ἐκπορεύεται καὶ ἐξ ἑαυτοῦ. Ἱερώνυμος δὲ ὁ θεσσαλὸς ἐν τῷ
αὐτῷ τελέσας λόγῳ αὐτῷ, οὕτω φησί. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ
ἐκπορευόμενον, καὶ πάντα πατρὶ καὶ υἱῷ ὁμότιμον καὶ συναΐδιον ὑπάρχει. Τοῦ αὐτοῦ
πρὸς τὸν ἅγιον δαμασκηνὸν ῥώμης, ἐκ τῆς καθολικῆς πίστεως. Πιστεύομεν εἰς ἕνα
θεὸν πατέρα παντοκράτορα καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον θεόν, οὐχὶ θεούς, ἀλλὰ τοῦ πατέρα καὶ τοῦ υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
γιον, ἵνα θεὸν λαβόντες καὶ ὁμολογοῦμεν. οὐχ οὕτως ἵνα θεὸν ὡσαύτως μεμυημέ-
νον· οὔτε τὸν ὄντα πατέρα, τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ υἱόν, ἀλλὰ πατέρα μὲν τὸν γεννήσαν-
τα· υἱὸν δὲ τὸν γεννηθέντα· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτε γεννητὸν οὔτε ἀγέννητον, οὐ
κτιστὸν οὐ ποιητὸν, ἀλλ' ἐκ πατρὸς υἱοῦ τε ἐκπορευόμενον· τοῦ πατρὶ καὶ τοῦ υἱοῦ
συναΐδιον, καὶ ἴσον καὶ συμπρεσβύτερον. μία γὰρ τοῦ λόγου κυρίου, οἱ οὐρανοὶ ἐστε-
ρεώθησαν, λογίζεται, ἴσον τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ πνεύματι τῷ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ
δύναμις αὐτῶν. Ἐπὶ δὲ λουκᾶς ὁ θεσσαλὸς ἐν τῇ βιβλίῳ τοῦ πρὸς πέτρον δεῖ
πίστεως, ἐν κεφαλαίῳ ὀγδόῳ, ὧδε φησίν· Βεβαιότατα πίστευε, καὶ κεῖ μηδένα τρόπον
ἀμφίβαλλε, αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁ πατὴρ δεῖ πνεῦμα καὶ υἱοῦ, ἐκ τοῦ παῖδός καὶ
τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι. λέγει γὰρ ὁ υἱός· ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας,
ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται· ὅπου πνεῦμα ἑαυτοῦ εἶναι ἐδίδαξεν· ἐπεὶ αὐτός ἐστιν
ἡ ἀλήθεια. Ἐκ τοῦ υἱοῦ τε ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἡ θεοφάνεια καὶ δεσ-
ποτολικὴ διδασκαλία ἡμῖν παραδίδωσιν· ἡσαΐας μὲν γάρ φησι, δεῖ τοῦ υἱοῦ· πατάξει τὴν γῆν τῇ ῥάβδῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ τῷ πνεύματι τῶν χειλέων αὐτοῦ ἀνελεῖ
τὸν ἄσεβῆ. δεῖ οὖ φησι καὶ ὁ δεσπότης, ὃν ὁ κύριος ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ
στόματος αὐτοῦ. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ εἴκοστῷ κεφαλαίῳ, τοῦ τρίτου βιβλίου τοῦ δεῖ τελέ-
σας, ὧδέ πῃ ἀρχή· Εἰ δὲ καὶ τὸ δεσποτικὸν ἀλλαχοῦ τοῦ παῖδος ὁ υἱός λέγει, μὴ πολλὰ
ἄλλα φησίν· Καὶ ὥσπερ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὸ θεοῦ εἶναι δῶρον ἔφη, τὸ ἐκ τοῦ παῖδος
ἐκπορεύεσθαι δεῖν οὕτω καὶ τὸ πέμπεσθαι, τὸ γινώσκειν, ὅτι ἐξ ἐκείνου ἐκπορεύεται
δεῖν. οὐ μὴν τι δυνάμεθα λέγειν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκ-
πορεύεται οὐδὲ γὰρ μάτην τὸ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ πνεῦμα λέγεται· ἔτι
τε μὴν σωφρονῶν, τί ποτε ἕτερον σημαίνειν βούλοιτο, πίνακα ἐμφυσήσας εἰς τὸ πρόσω-
πον τοῦ μαθητοῦ, εἰπὼν, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἐδεῖ γὰρ τὸ σωματικὸν ἐκεῖνο ἐμφυσή-

» θαμ, μήτε πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ ὅπερ ἐστὶν ἴδιον τῷ προσώπων μεταπομίζειν θαμ.
» Μέγα, ἄγιον, καὶ ἀκατάληπτον, τὸ τῆς ζωῆς μυστήριον. θεὸς ὁ πατήρ· θεὸς ὁ υἱός·
» θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τελεία ἀδιαίρετος. καὶ μὲν ἴγνωσται, ὅτι ἴδιόν ἐστι τοῦ πα-
» τρὸς, γνωρίζειν τὸν υἱόν· ἴδιον τοῦ υἱοῦ τὸ θεοῦ, ἐκ τοῦ πατρὸς ὄντος γνωρίζεσθαι τοῦ πατρός.
» ἴδιον τὸ ἁγίου πνεύματος, τὸ, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὑπὸ μιᾶς οὐσίας θεό-
» τητος. Λέων ὁ ἁγιώτατος, καὶ αὐτὸς τῆς ὀρθοδοξοτέρας ῥώμης ἀρχιερεὺς μέγιστος,
» ἐν τῷ εἰς τὴν πεντηκοστὴν περὶ τοῦ λόγου, οὗ ἡ ἀρχή, Τὴν σήμερον παύηγυριν ἀ-
» δελφοὶ ποθουμένου, οὕτω φησὶν· Ἐν μὲν τῇ θείᾳ τελειότητι οὐδὲν ἀνόμοιον, οὐδὲ ἄτι-
» μον ἐστὶ· καὶ παύτα τὰ περὶ τῆς οὐσίας ἐκείνης νοεῖσθαι δυνάμενα, οὔτε δυνάμει,
» οὔτε δόξῃ, οὔτε αἰδιότητι διαφέρονται. ὅταν δὲ ἐν ταῖς τῶν ὑποστάσεων ἰδιότησι,
» ἄλλου μὲν ἐστὶ πατρὸς, ἄλλου δὲ τοῦ υἱοῦ, ἄλλου τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐ μήν τοι ἄλ-
» λη θεότης, οὐδὲ διάφορος ἡ φύσις ἐστίν· ἐπεὶ γὰρ μὲν ὁ πατὴρ ὁ υἱὸς ἐστὶν ὁμοίως
» θεὸς, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πατρὸς καὶ υἱοῦ πνεῦμα ὄν, οὐχ ὡς τι τῶν κτισμάτων
» ἐπὶ πατρὸς εἰσι καὶ υἱοῦ, ἀλλ' ὡς μετ' ἀμφοτέρων ζῶν, καὶ δυνάμενον, καὶ αἰδίως
» ἐκ ζώντων, ὅπερ ἐστὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ὑφιστάμενον. Ὁ δὲ θεῖος ἀμβρόσιος, ὡς ὁ
» ἱερὸς βασίλειος ὑπεστίλλων ἐλεγξμὸν, ἄγαν δὴ ὦ ἄθεμιτα τῇ θεοῦ, ἐπειδὴ οὐ πᾶσι τὰ
» θεόπνευστα παρίλαβεν ἡ διδάσκουσα τὸ διαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ἀκύρως
» ὑπὸ τῆς κενῆς ὑπὶ τοῦ φρονήσεως τῆς ὑποτόλων μετενήνεκται· δεῖ δὴ πρὸς γε-
» νναῖον τὸν βασίλειον ἐν τῷ προτρεπτικῷ ἐν τῷ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, κεφα-
» λαίῳ δεκάτῳ, φησίν· Ἀλλ' οὔτε ἐπειδὴν ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξέρχεται ὁ υἱὸς, ὑπὸ τόπου
» ἀναχωρεῖ, καὶ οὐσιῶδες σῶμα χωρίζεται ὑπὸ σώματος· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ πατρὶ ὡς δι-
» ὄντα ἐν σώματι, ἔτι δὴ σῶμα, ἐμφιλοχεύεται· καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, οὐκέτι
» ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται· οὐ χωρίζεται τοῦ πατρὸς· οὐ χωρίζεται
» τοῦ υἱοῦ. πῶς γὰρ τόπον λήψεται χωρίζεσθαι πατρὸς, πνεῦμα σώματος ἄνευ ὄν·
» ὁ παύτως καὶ τῆς αἰδιότητος δίγμα ὄντι, καὶ τῆς θεότητος ἐμφαίνει τὴν ἰσότητα.
Αὐξουσῖνος δὲ ὁ θεότατος, ὁ νοὺς ἐκεῖνος ὁ ὑψηλότατος, ἐν πολλοῖς αὐτοῦ λόγοις
τοῦτο μάλα γλυκέως διέκινυσι. ὅτι δὲ καὶ πρὸς ὁρῶσι ὄντι τῶν ἀ-
γίου πνεύματος τὸν λόγον ποιούμενος, οὗ ἡ ἀρχή· Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς, ἐ-
διδάσκων ἑαυτὸν οὕτως ἀπελθεῖν ἔμελλεν· ἐν τούτῳ πολλὰ καὶ καλὰ φησί· μὴ πολ-
λὰ ἄλλα καὶ περὶ τούτου διαλαμβάνει. Ἐνταῦθα τοίνυν ἴσως ζητεῖ τις, πότερον
καὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁ γὰρ υἱὸς, μόνου τοῦ πατρός ἐ-
στιν υἱός· καὶ ὁ πατὴρ, μόνου τοῦ υἱοῦ ὄντι πατήρ· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ θατέρου
τούτων μόνον ὄντι πνεῦμα, ἀλλ' ἀμφοτέρων. ἴσχυε αὐτὸν κύριον, λέγοντα· οὐ γὰρ ὑ-
μεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.
ἴσχυε καὶ τὸν ἀπόστολον, ἀπίστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας
ὑμῶν, κράζον ἀββᾶ ὁ πατήρ. καὶ μὴ πάνυ βραχέα, φησίν· ἐπὶ τοίνυν ὡς πρὸ εἷς
πατὴρ, καὶ εἷς κύριος, ἰησοῦς ὁ υἱὸς, οὕτως ὄντι καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον· ὃ δὲ ἀμφι-
βάλως ἀμφοτέρων ὄντι· καὶ μετ' ὀλίγα. πολλαὶ δὲ καὶ ἕτεραι εἰσὶ μαρτυρίαι δι' ὧν
ἀριδήλως διέκινυται τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ εἶναι τὸ πνεῦμα· ὅπερ ἐν τῇ τελειό-
λόγῳ πνεῦμα ἅγιον. καὶ ἐκπορεύεται, φησί· διατί τοίνυν μὴ πιστεύσωμεν καὶ
ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἐπεὶ καὶ τοῦ υἱοῦ ὄντι αὐτὸ τὸ πνεῦ-
μα. εἰ γὰρ μὴ παρ' αὐτοῦ ἐξεπορεύετο, οὐκ ἂν μὴ τῶν ἀπόστολων, ἑαυτὸν ἐμφανίζειν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐνεφύσησεν αὐτοῖς λέγων· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. τί γὰρ ἔτε-
ρον ἐδηλοῦτο διὰ ἐκείνου τοῦ ἐμφυσήματος, εἰ μὴ ὅτι καὶ παρ' ἐκείνου τὸ πνεῦμα.

τὸ ἅγιον

σκαλος ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς ἠθικῶν αὐτοῦ, ἐν κεφαλαίῳ δικάτῳ, οὕτω διέξεισιν. Ἐν τῇ οἰκουμένῃ αἱ ἡμέραι τῆς συμποσίου παρέρχονται, ἐπειδὰν τῆς κηρυγμάτων διατελῶνται τὰ μυστήρια. τελειόντων δὲ τῆς συμποσίου, ὁλοκαυτώματα ὁ ἰωὰβ ἀνέφερεν ὑπὲρ τῶν υἱῶν. καὶ γὰρ, ὑπὲρ τῆς ἀποστόλων ἐκ τῶν κηρύγματος ὑποπτευόντων, τὸν πατέρα ὁ λυτρωτὴς παρεκάλεσεν. καλῶς δὲ πέμπων, λέγεται ἁγιάζειν. ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον ταῖς τῆς ἀποστόλων διανοίαις καρδίαις, ὅτι περ αὐ παίσματος ἐνεῖναι ἠδύναντο, ἐκαθάρισεν.

Ὁ αὐτὸς ἐν τετάρτῳ τῆς δυτέρᾳ τῆς ἠθικῶν, ἐν κεφαλαίῳ δυτέρῳ, οὕτω φησίν. Ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν. παῤῥησίᾳ γὰρ φέρει τὸ πατρὸς ἀναγγελίαν διήκρεϊζεται, ὅτι ἀγὼ ὁ πατὴρ τοιαυτοῦτα τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ φαντασθὲν εἶδες, ὅπως αὐτὸς οὐκ ἄνισος τῷ ἡμετέρῳ πάντα Φύεται· καὶ ὅπως ἀξ ἀμφοτέρων τὸ πνεῦμα, ἑκατέρῳ συναΐδιον ἐκπορεύεται διάκυσιν. ἀποκεκαλυμμένως γὰρ τότε ὁ λόμεθα πῶς τὸ φυόμενον τοῦτο, ἀφ' οὗ ἀνίκει οὐδαμῶς ὀξὺν ὑποδιδακός· πῶς τὸ διὰ ἐκπορεύσεως προαγόμενον ὑπὸ τῶν προφερόντων ἀχ ὑπορίχεται. ἀναπεπαμένως τότε ὁ λόμεθα, πῶς τὸ ἓν διαιρετῶς τρία εἰσὶ, καὶ ἀδιαιρέτως τὰ τρία ἕν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, καθὼς πάντες ποιοῦσιν οἱ ἄκρες ἀρχιερεῖς, ὁμολογοῦντες τὴν πίστιν ἐν ταῖς ἑαυτῶν προσλήψεσιν. Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα· πατέρα ἀγαθὸν, ζῶα προόντα, μίαν οὐσίαν. τὸν πατέρα ἀγέννητον, τὸν υἱὸν μονογενῆ· τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον οὔτε γέννητὸν οὔτε ἀγέννητον, ἀλλὰ συναΐδιον ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ κῷ ἰωαννίου διαγγελίᾳ, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ, οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῆς σαββάτων, ἧς ἡ ἀρχή· Ὥσπερ ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. μετ' ὀλίγα φησίν· Ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός. εἰ γὰρ τὸ ἀποστέλλειθαι, τὸ σαρκοῦσθαι μόνον νοεῖσθαι ὀφείλει, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀναμφιβόλως οὐδένα ἂν τρόπον ἐλέγετο ἀποστέλλεσθαι, ὅπερ ὑδέπω ἐσαρκώθη. ἀλλ' ἐ τοῦτο ἀποστολή, αὐτὸ ἔζιν αὐτοῦ ἡ προόδος, ἡ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται. ὅσπερ τοίνυν τὸ πνεῦμα ἀποστέλλεσθαι λέγεται ὅτι ἐκπορεύεται, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὐκ ἀπεικότως ἀποστέλλεσθαι λέγεται, φύτ ἡμνᾶται. Δάμασος ὁ ἀγιώτατος προέδρος ῥώμης; ὃς ἐν κῷ τῷ χρόνῳ τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει δυτέρας συνόδου, ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς καθολικῆς πίστεως, ἐν ᾧ πάντας ἐξέπεμψεν ἐπὶ, προς παυλῖνον αὐτοχείας δηλοῦσκοπον. Πιστεύομεν εἰς ἕνα ἀληθῆ θεὸν· πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον· ὅσα τῇ κὴ ποιήσαντι ποιητῶν, δι' οὗ τὰ πάντα ἐκτίσθη ἐν οὐρανῷ κὴ ἐν τῇ γῇ. τοῦτον ἕνα θεὸν, ἐ τοῦτον μίαν ἐξ) θείου ἐνόμαζος τριάδα· ἐ πατέρα οὐκ ὄντα υἱὸν, ἀλλὰ ἄρχοντα υἱὸν, ὃς οὐκ ἂν εἴη πατὴρ· ἐ υἱὸν οὐκ ὄντα πατέρα, ἀλλὰ υἱὸν θεοῦ ὑπάρχοντα φύσῃ. τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἁγιάλεγον, μήτε πατέρα αὐτὸ ἐξ), μήτε υἱόν· ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ τοῦ υἱοῦ. ἔστιν οὖν ἀγέννητος ὁ πατὴρ, γέννητος ὁ υἱὸς, οὐ γέννητος ὁ ἁγιάλεγον, ἀλλ' ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενος καὶ υἱοῦ. Ὁ ρμίσθας ὁ ἀγιώτατος πάπας, ἐν τῇ πρὸς ἰουστῖνον τοῦ βασιλέα ὑποτολῇ κῷ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ δυτυχοῦς ἐλασφημιῶν, οὕτω φησί· Προσκυνοῦμεν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα· τὴν ὁμοκυμένως ἀδιάσταλτον, ἀκατάληπτον, καὶ ἀνεκδιήγητον τῆς τριάδος οὐσίαν. ἔνθα κἂν ἀριθμὸν ὁ λόγος τῆς προσώπων προσοίσεται, ἡ ἑνότης ὅμως οὐκ ἀποβάλλει τὴν οὐσίαν. ἕτερα μέν τοι, ἅτε ἡμᾶς σωτηρίαν ἑκάστῳ διὰ προσώπῳ τὰ ἴδια· καὶ μήτε διὰ τῆς προσώπων τὴν ἑνότητα τῆς θεότητος ἀναρνεῖ-

σθαι,

» καὶ διαπασμὸν ὑσεωδῶς αὐτοῦ πνεῦμα λαβὼν, ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ τὸ καὶ ἐν αὐτῷ
» καὶ ἴδιον αὐτοῦ· Ἐν τῷ ἑβδόμῳ δὲ πάλιν τὸ φερὸς τὸν αὐτὸν ἑρμείαν ὡσὶπως φάσκῃ·
» Ἀπολύων γὰρ ἁμαρτίας τὸν αὐτοῦ φερσοπείμενον, τῷ ἰδίῳ λοιπὸν κοσμαχρίει πνεύ-
» ματι· ὅπερ ἐνίησι μὲν αὐτὸς ὡς ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος· καὶ ἐξ ἰδίας ἡμῖν αἰσθη-
» σάζει φύσεως· κοινὸν δὲ ὥσπερ τι χρῆμα πᾶσιν τῇ μὴ σαρκὸς οἰκειομία διὰ τὴν
» ἕνωσιν, καὶ ὡς αὐθεκτος ἐμπνεῖ σωματικῶς· ἐνεφύσησε γὰρ τοῖς ἁγίοις λοιις, εἰπών·
» λάβετε πνεῦμα ἅγιον· καὶ οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦμα καὶ τῷ ἰωάννῃ φωνεῖ·
» ἀλλ' αὐτὸς ἐνίησιν ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατήρ. Τούτου τί ἂν γλυκύ-
» τερον, ἢ καθαρώτερον γνώρισμα, τοῖς μὴ φιλονεικεῖν ἐθέλουσι, καὶ τοῖς τὸ
» σχίσμα μὴ ἀγαπῶσιν; ὅπ φησὶν ὁ παμμεγας θεὸς πατὴρ, ἐν μὲν τῷ ἔκτῳ τὸ ἐξ
» αὐτοῦ τι καὶ ἐν αὐτῷ ἔθος ἴδιον αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ ἑβδόμῳ οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦ-
» μα καὶ τῷ ἰωαννου φωνεῖ, ἀλλ' αὐτὸς ἐνίησιν αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει
» καὶ ὁ πατήρ. εἰ οὖν καθάπερ ὁ πατὴρ ἐκβάλλει τὸ πνεῦμα ὁ υἱός, τί ἔτι ψυχῆς
» ἀμφιβάλλεται; εἰ μὴν γὰρ διότι φησὶν ὁ ἅγιος ἐνίησι, καὶ οὐ λέγει ἐκβάλλει ἢ ἐκχέει
» σιν, ἢ ἐκπορεύει, ἀλλὰ τὸ ἐνίησι· ἵνα δηλῳ ταυτὸν βούλεται τῷ ἐκπορεύεται, διὰ
» τοῦτο δὴ τοῦτο ῥῆσιν καὶ δῆτ' ἔτι πατρὸς πᾶσι· λέγει γὰρ, ἐνίησιν αὐτὸ καθάπερ καὶ
» ὁ πατήρ. ὥστε εἰ ὁ πατὴρ ἐνίησι τὸ πνεῦμα, εἰ αὖθ ἐνίησιν αὐτὸ ὁ πατὴρ, τοῦτο δὲ
» οὐκ ἄλλό τι δεῖ ἐννοεῖν ἡμᾶς, ἢ ὅτι ἐκπορεύει αὐτὸ ὁ πατὴρ, ἐνίησι δὲ τοῦτο καὶ ὁ
» υἱὸς καθάπερ εἰ ὁ πατὴρ, ἐκπορεύει ἄρα τοῦτο εἰ ὁ υἱὸς, καθάπερ ἐσιγαεφω καὶ ὁ
» πατήρ. καὶ γὰρ ὅταν ἀκούσωμεν ἁπλῶς τὸ πνεῦμα τὸ πατρὸς, οὐκ ἄλλό τι ἐννοοῦ-
» μεν, ἢ τὸ ἐκ τὸ πατρὸς ἐκπορευόμενον. ἔπειτα οὖν, καὶ ὅταν δῆτ' τὸ υἱοῦ τοῦτ' ἀκού-
» σωμεν, τὸ πνεῦμα τὸ υἱοῦ, καὶ ἐκ τὸ υἱοῦ ἐκπορευόμενον αἰναγκαίως νοεῖν ἡμᾶς. καὶ
» τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀληθεύομεν, καὶ τοῖς ἁγίοις συμφωνοῦμεν, λέγοντες ὅτι ἐκ τὸ πατρὸς εἰ τὸ υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται πνεῦμα· ἀλλὰ τοῦτο μὲν λαμπρὸς δέδει-
» κται· καὶ τὰς ἀκτῖνας δίκαιον ἤλιον ἐκπέμπειν ἢ ἐξήγησις αὕτη. εἰς ὕψος οἱ γυμνο-
» φθαλμοι, μὴ δυνάμενοι ἀτενίζειν ἀμέσως καὶ κάτω φερομένην βλέπουσιν. ἡμεῖς δὲ
» δοκεῖ δίκαιον ἐπὶ συμπερασμάτων τοῖς ἑκατέραν ὑποδέχεσιν, ἐξ τριάκοντα καὶ
» τριῶν μαρτυριῶν αἱρετικῶν ἁγίων ἀποδείκνυμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ
» υἱοῦ, ὅπως καὶ δυνατὸν ἁγίων μαθῶμεν, καὶ μαρτυρίας ἐκ τούτων ἑκάστου δύο ἢ τρεῖς
» φερομένων, εἰς ἔτι δείξειν ὅτι οἱ δυνατοὶ καὶ αἱρετικοὶ διδάσκαλοι συμφωνοῦσι,
» καὶ ἀμφιβολία οὐδεμία ἔζειν ἐν αὐτοῖς. Καὶ φερῶτος ὁ ἐν ἁγίοις θεόφθεγμος καὶ
» τῆς ἐκκλησίας πατὴρ καὶ διδάσκαλος, χρυσόστομος φημὶ ὁ θεόλογος, φαρίτου συμ-
» μαρτυρήσαντος τοῖς αἱρετικοῖς διδασκάλοις. ζητεῖται γὰρ καὶ ἡ αἱρετικὴ ἐκκλησία διδάσκαλον καὶ ἅγιον ἔχει· ὁ τῷ μακαρίῳ αὐτῷ, ἑκάστου ἔτους μετὰ θεόφθεγμίας ἄγει·
» καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. δεῖ γὰρ ἐν ἑνὶ τῷ αὐτῷ συγγεγραμμένον, μὴ πολλὰ
» ἄλλα φησὶν· Ὅθεν ὁ αὐτὸς ἀληθὴς ἵνα τοῖς μαθηταῖς πίστιν φερσθῇ, εἶπεν· ἐὰν
» γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται φερὸς ὑμᾶς. ἐπεὶ γὰρ αἰάγκη
» δεῖ τὸν παράκλητον, τὸ πνεῦμα, ἐκ τὸ πατρὸς ἀεὶ καὶ τὸ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, τίνος χά-
» ριν ἑαυτὸν ὁ υἱὸς ἀποδημήσοντα εἴρηκεν, ἵν' ἐκεῖνος ἔλθῃ, ὁ τὸ υἱοῦ μηδέποτε ἀφιστά-
» μενος; ἢ ὅπ οἱ ἀπόστολοι ἐν σαρκὶ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶντες τὸν κύριον καὶ
» πνευματικῶς ἐνόουν ὁρᾶν, ὀρθῶς αὐτοῖς ἐλέγετο· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ
» παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται. ὥσπερ οὖν εἰ διαῤῥήδην αὐτοῖς ἔλεγε, ἐὰν μὴ τὸ σῶ-
» μα ἀφίλωμαι, πῶς οὖν ἔσι ὁ πνευματικὸς ἔρως οὐ δίκνυμι· καὶ εἰ μὴ σωματικῶς
» με παύσεσθε βλέποντες, οὐδέποτε πνευματικῶς ἀγαπᾶν εἴσεσθε. Ὁ αὐτὸς διδά-

σκαλος

λείαν τῆ οὐρανῶν ἡμᾶς ὁδηγεῖν τῆ αἰθερίων. ὑμεῖς οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους εἰσελθεῖν ἀφίετε. Διὰ τοῦτο λήψεσθε βαρύτερον κρίμα. Οὕτω καὶ ἕτεροι ποιοῦσι· αὐτοὶ γὰρ πεφωτισμένοι τὰς ὄψεις ὑπὸ θεολήπτου, οὐκ ἀνατάσσονται τῆ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἡμᾶς ἀνατασσομένους ὑβρίζουσιν. Ἔτι τι ἀναιδῶς βλασφημοῦσι, λέγοντες ὅτι οὐδεὶς τῆ ἁγίων λέγει τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ ἡμετέρου. ἐκπέφανται διὰ τοῦτο κύριον ἀδελφοί· καὶ ἴδωμεν πόσους ἁγίους βλασφημοῦμεν ὑμῖν τοῦτο λέγοντας. Ἔτι ὁ αὐτὸς ἀθανάσιος ἐν τῆ πρὸς σεραπίωνα ἐπιστολῆ, φησίν. Ἀμέλει τοῦ πατρὸς πέμποντος τὸ πνεῦμα, ὁ υἱὸς ἐμφυσᾷ, δίδωσιν αὐτὸ τοῖς μαθηταῖς· ὑπισχνεῖται πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, τοῦ υἱοῦ ὄντα. Σαφῶς τοῦτο καὶ ὁ μακάριος κύριλλος, ἐν τῆ ἐξηγήσει τοῦ ἑνὸς τῶν ἀναθεματισμῶν, ἔνθα φησίν· Ἄνθρωπος γεγονὼς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ἐπιμεμένηκε καὶ ὅτε θεός, πάντα ἔχων ὅσα καὶ ὁ πατὴρ ἴδια μόνου τοῦ πατρὸς· καὶ ἴδιον ἔχων τὸ ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐσιωδῶς ἐμπνευστικὸς αὐτοῦ πνεῦμα ἄγιον, εἰργάζετο τὰς θεοσημείας. Ἤκουσας τὸ ἐξ αὐτοῦ; ἆρα τί δηλοῖ βάλλει, ἢ ὅτι τὸ ἐξ αὐτοῦ δηλονότι ἐκπορευόμενον· καὶ τὸ πάντα ἔχειν ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, ἐννοήσατε ἄνθρωποι τοῦ θεοῦ, ἐννοήσατε. Ὁ δὲ ἅγιος ἱλάριος, ἐν τῷ λόγῳ τῷ μετὰ τὸ σεσηκοσὴν αἰαγνωσκομένῳ, ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς ἁγίας πεντάδος, οὕτω φησί· Πιστεύομεν εἰς τὸν ἅγιον πνεῦμα, ἵνα θεὸν παντοδύναμον· μιᾶς οὐσίας, μιᾶς ὑπάρξεως, μιᾶς ἐξουσίας, δηλονότι μιᾶς θεότητος, μιᾶς μεγαλοπρεπείας, μιᾶς ἀϊδιότητος, μιᾶς ἀϊδιότητος, μιᾶς ἀϊδιότητος· ἐξ οὗ πάντα, δι' οὗ πάντα, ἐν ᾧ πάντα· πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἵνα θεὸν παντοδύναμον· μιᾶς οὐσίας, μιᾶς ὑπάρξεως, μιᾶς ἐξουσίας, δηλονότι πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, ἐξ οὗ πάντα, δι' οὗ πάντα, ἐν ᾧ πάντα· πατέρα ἐφ' ἑαυτῷ, ἀλλ' οὐκ ἀφ' ἑτέρου· υἱὸν, ἐκ πατρὸς γεννητὸν, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, φῶς ἀληθινὸν ἐκ φωτὸς ἀληθινοῦ· ἓν μὲν δύο φῶτα, ἀλλ' ἓν φῶς· πνεῦμα ἅγιον θεὸν πατρὸς καὶ υἱοῦ βλάσης ἐκπορευόμενον· οὐ ξένης φαμὲν θεούς, ἀλλ' ἕνα θεόν. Τὸ ῥηθὲν ἤδη κατ' ἐμὲ μάμιλλον, ἵλυσι πᾶν τὸ ἀμφιβαλλόμενον· εἰπὼν ὁ ἅγιος ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλάσης θεὸν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, οὐδεμίαν κατέλιπε σοφισταῖς τῆ σοφάσεις ζητουμένοις. ἀκούσατε δέ μου ὑμεῖς καὶ συνίετε, οἱ τὸ σωτήριον ὑμῶν πάντων τῆ ἄλλων σεσημασμένοι· τί τὸ βλάσης θεὸν παῖδες καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον πνεῦμα ἅγιον, δηλοῖ βέλεται. βλάσης θεὸν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον πνεῦμα ἅγιον, δηλοῖ βέλεται. γνῶσιν χρείσσονα, καὶ μὴ ἐπιλοιπόκασι· ἵνα μὴ ἀφιδίως ὑπορρίπτῃ λόγους βλασφήμους κῆ τῆ εἰδότων. Ἐμὲ γὰρ οἱ ἀμαθεῖς οὐ κόπον οὐ ἀναιδάζουσι μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς φιλομαθεῖς ἐξυβρίζουσιν. Ἐῶ λέγειν τὰ τούτων αἴσχιστα ἐμὲ βλάσφημα ῥήματα, τὸ στόμιον ἀφιστούμενος παντοχοῦ τῆ ἐμῆ λόγων, διὰ τὸν τῶ ἡμῶν τιμιώ. Ἔτι ἀθανάσιος ὁ μέγας ἐν τῇ πρὸς σεραπίωνα ἐπιστολῇ φησί· Τοιαύτην τάξιν καὶ φύσιν ἔχει τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν, οἵαν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα. Ἀλλὰ τάξιν καὶ φύσιν ἴδιον τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα ἄλλην οὐ σωσεβόμεθα, ἢ τὸ ἐξ αὐτοῦ, ἐν τὸ πνεῦμα ἔχει τὸ ἐκείνου αἰτίαν· τοιαύτην τοίνυν καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν ὁ ἅγιος ἐστὶ τάξιν ἔχει βουλήσεως· ὥστε ἐν τὸ πνεῦμα καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, διὰ λόγου ἐν νοεῖσθαι ἐκ τοῦ υἱοῦ. τούτῳ σύμφωνα καὶ ὁ οὐρανοφαντωρ θεῖος βασίλειος ἐν τῷ ἱππασμάτῳ κεφαλαίῳ τῆ πρὸς ἀμφιλόχιον, ἔνθα θεολογεῖ. Ὡς τοίνυν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω καὶ πρὸς τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν ἐν τοῖς βαπτίσμασι συντάκτας, ὁ δὲ συνδιδοὺς λόγου συντάξιν. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ συντάκτας, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ πατρὸς καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς δηλονότι. Ὁ δὲ κύριλλος ὁ μέγας τῆς ἐν ἀλεξανδρείων φωσφόρος, ἐν τοῖς ἕκτῳ τῆ πρὸς ἱρμείαν, οὕτω φησίν· Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐσμὲν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν· ἴδιον γὰρ καὶ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο καὶ ἀληθῶς ὄντα θεὸν, οὐκ ἀλλότριόν τι καὶ

υἱὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ τοῦ θεοῦ ὑποστῆναι, τοῦτο δ' ἐστὶ, τοῦ διαφόρου τῆς ὑπάρξεως τρόπου. καὶ ἐν τοῦ δι' αὐτοῦ τὸ υἱοῦ πεφυκέναι. ἐπὶ δὲ καὶ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ εἶναι ἔχει. ταῦτα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐφθέγξατο, ὁ ἰωάννης ὁ διαγγελιστὴς λέγει. καὶ τὸ πνεῦμα δὲ διὰ τοῦ υἱοῦ πέφυκε κατὰ τὸν χρόνον πάντων τῶν διδασκάλων, ἵνα μὴ κοινόν τι νομισθῇ τῷ πνεύματος τὸ καὶ τῆς πίστεως· ἐν τοῦ τὸ μὲν ὑποστῆναι διὰ τοῦ, τὸ δὲ πεφυκέναι, ἐπεὶ ἔφθασεν ἀποδοθὲν κοινὸν αὐτοῦ τὸ καινόν. διαφορὰ μή τις τούτῳ δὲ τοῦ κοινοῦ κατὰ ταυτότητα τῆς οὐσίας δοξάσῃ, τοῦ ἀτρέπτου τὸ κατρέπτου, καὶ τὸ ἀναλλοιώτου κατὰ μηδενὸς τούτων, διήκειν ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων· τὸ, τὸ μὲν διὰ τοῦ υἱοῦ ὑποστῆναι, τὸ δὲ, διὰ τοῦ πεφυκέναι, κοινὸν καθ' αὑτὸν ἡγησάμενος. διήκειν δὲ τοῦτον εὕρε, τὸ τὸ μὲν τρεπτὸν κατὰ ἀλλοιωτὸν εἶναι, τὸ δ' ἄτρεπτον τὸ καὶ ἀναλλοίωτον· καί τοι, εἰ τὸ διὰ τοῦ πεφυκέναι τὸ πνεῦμα, μὴ αἰτίαν ἐδήλου τὸν υἱὸν, ὥσπερ τὸ διὰ τοῦ ὑποστῆναι τὸ πίστιν, τοῦτο γὰρ αὐτὸν αἰτίαν δηλοῖ· ῥᾴστη ἂν ἡ διήκεισις, ἀπὸ μηδενός τε καὶ τῆς πίστεως· ἐξὸν γὰρ εἰπεῖν, ὅτι εἰ καὶ ἀμφότερα διὰ τοῦ, ἀλλ' ἡ μὲν πίστις αἰτιατῶς ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ αἰτιατῶς· τοῦ δὲ, τοῦτο μὲν οὐκ εἶπεν· ὁ γὰρ μὴ ἤδει ἀληθὲς ὄν, οὐκ ἦν ἐκεῖνα εἰπεῖν, ἀλλ' ἄλλην εὗρε διήκεισιν, τὸ τὸ ἐξ αὐτοῦ δόξαν ἀληθὲς καὶ μόνον ὑπάρχουσαν· ἡ διὰ ἄρα, ὅτι τῆς διὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἁγίου ἐκφάνσεως, τοῦτ' αὐτὸ δύναται· ὥσπερ ὅτι τῆς πίστεως λεγομένης διὰ τοῦ ὑποστῆναι. ἀλλ' ἐπὶ τῆς πίστεως αἰτία λέγεται τὸ πιστεύεται ὁ υἱὸς εἶναι. καὶ διὰ τῆς διὰ τοῦτο σημαίνεται, καὶ δεῖ τὸ πνεῦμα ἄρα αἰτίαν ἡ διὰ παρίστησι τοῦ υἱοῦ. καὶ τίς αὐτοῦ πνοὴν καὶ θεϊκὴν τὰ ἁγία τούτου ἐκθεῖναι λειπομένης, μήκος ἄπρεπον ὑποβαίνοντα; Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας καὶ πολὺς ἀθανάσιος, πάλιν ἡμῖν τὸν αὐτὸν συμμαρτυρήσων τὸν υἱὸν αἴτιον τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως· ἐν τῷ καὶ ἀρίστων λόγων πρώτῳ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, αἱ μὲν αἱρέσεις ὅσαι καὶ τῆς ἀληθείας ἔλαττόησαν μανίαν ἑαυτῶν, φησὶ δὲ λέγει. Τοιαῦτα μὲν τοῖς ἰουδαίοις εἰς αὐθέντης ὁ κύριος διελέγετο· τοῖς δὲ μαθηταῖς αὐτοῦ τὴν θεότητα καὶ μεγαλειότητα δεικνὺς ἑαυτοῦ, οὐκ ἔτι ῥάπτοντα ἑαυτὸν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ μείζονα καὶ ἴσον ὄντα σημαίνων, ἐδίδου μὲν τὸ πνεῦμα καὶ ἔλεγεν, ἐγὼ αὐτὸν ἀποστελῶ· καὶ οὐκ ἐμὸν δοξάσῃ· καὶ ὅσα αὖ ἀκούσῃ λαλήσῃ, Ἤκουσας καὶ πάλιν τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς, οὐκ ἔτι ῥάπτοντα φησὶ τοῦ πνεύματος ἑαυτὸν, ἀλλὰ μείζονα καὶ ἴσον· ἴσον μὲν καὶ τὸ ὁμοούσιον· μείζονα δὲ, οὐ μεγάθει τινὶ, οὐδὲ χρόνῳ, ἅπαγε· οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον ἐν τῇ θείᾳ τριάδι, ἢ ὕστερον· ἀλλὰ διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔχειν τοῦ ὕπαρξιν· καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. πῶς εἰσὶν οἱ λέγοντες ὅτι ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ; οὐκ αἰχμώσονται ἐναπολαῦσαι τοῖς ἁγίοις. ὦ τῆς αἰσχρᾶς σου χειρὸς βασιλεῦ. ἀπὸ μέρους μὲν ἔχουσι τούτους ἁγίους· καὶ ἑορτάζουσι· καὶ σεμνύνουσι· καὶ εἰκόνας αὐτῶν ποιοῦσι καὶ κοσμοῦσιν αὐτὰς χρυσίῳ· ἀπὸ μέρους δ' ἀρνοῦνται· διὰ τὸ λέγειν αὐτοὺς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ ὑβρίζουσιν αἰσχίστως· καὶ τῶν μὲν φθείρουσι τὰ βιβλία, τῶν δὲ, παντελῶς κατακαίουσιν, ἵνα μὴ φαίνωνται· καὶ τοὺς μὲν, μεθύσους ἀποκαλοῦσι· τοὺς δὲ, μὴ ὑπάρχειν ἁγίους, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ὁμολογοῦσιν. Εἶτ' οὐκ αἰχμώσονται οἱ αὐθέντοι ἡμῖν ἐγκαλεῖν, ὑποτασσομένοις τοῖς ἁγίοις καὶ διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας, καὶ φυλάττουσι τοὺς λόγους αὐτῶν. Εἴ τι μάχονται ἡμῖν, διὰ τὸ ὑποτάσσεσθαι τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, καὶ τὸν αὐτῆς ὅρον, ὥσπερ ἐγκόλπιον χρυσοῦν ὀλοχειρῶς κατέχουσιν. ἀληθῶς παρόμοιοι εἰσὶ τῶν Φαρισαίων, οἷς ὀνειδίζει χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, λέγων· Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν

ται φησὶ, πρὸ καταρχικῶς δηλονότι, κατ' ἐκείνῳ τῷ ἀσεβῆ ἄρειον τῷ λέγουσαι, ὁ υἱὸς ἐκ τ̃ πατρὸς μόνου· τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ μόνου. καὶ ἐνοοῖτο ἂν ὁ υἱὸς πρὸ καταρχικῶν αἴτιον τοῦ πνεύματος. διὰ τοῦτο ἐφυλάξατο λέγειν ἐκ πατρὸς ἢ υἱοῦ οἱ θεῖοι πατέρες ἐκεῖνοι· τοῦτο δέ ὅζιν εἰπεῖν, οὔτ' ἐκ τ̃ πατρὸς μόνου, οὔτ' ἐκ τ̃ υἱοῦ μόνου· ἀλλ' ἐκ τ̃ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ· διὰ τοῦτο εὕρηται δι' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ, καὶ πορεύεσθαι, καὶ πορεύεσθαι, καὶ ἐκπορεύεσθαι, καὶ μᾶλλον καὶ τούτῳ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις δέδεικται. Καὶ ὁ θεῖος δὲ Ἀθανάσιος πατριάρχης κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ ὑπεροχῇ πρὸς τοὺς τῆς αἱρέσεως ἀρχιρεῖς, ἧς ἡ ἀρχὴ· Πολλαῖς καὶ μεγάλαις προνοίαις, οὕτω φησὶ, Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐκ τ̃ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ αὐτὸ θεὸν εἶναι γνωριζόμενον. Ἀκούεις, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ φησὶν ἐκπορευόμενον. ὅτι δὲ ἡ διὰ, αἰτίαν σημαίνει, εἴρηται πρότερον. Καὶ πάλιν ὁ ἁγιος ἀθανάσιος, ἐν τῇ πρὸς σεραπίωνα ὑπερορίᾳ, ἧς ἡ ἀρχὴ, Τὰ γράμματα τ̃ σῆς ὁσιότητος, οὕτω φησὶν· Εἷς γὰρ ὄντος τ̃ υἱοῦ τ̃ ζῶντος λόγου, μίαν εἶναι δεῖ τελείαν καὶ πλήρη τὴν ἁγιαστικὴν ζωὴν, οὖσαν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ δωρεὰν, ἥτις ἐκ πάντων λέγεται ἐκπορεύεσθαι· ἐπειδὴ ἐν τ̃ λόγου τὸ ἐκ πατρὸς ὁμολογουμένου ἐν λάμπει, καὶ ἀποστέλλεται καὶ δίδοται· ἀμέλει ὁ μὲν υἱὸς ἐν τοῦ πατρὸς ἀποστέλλεται καὶ δίδοται· ὁ δὲ υἱὸς, τὸ πνεῦμα ἀποστέλλει. Ἀκούεις, ὅτι ἐνέργεια ὅτι καὶ δωρεὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ ὅτι ὁ πατὴρ ἀποστέλλει τὸν υἱὸν, ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα. Ἄλλος σοι παρέστω μάρτυς οὐκ ἐλάττων τούτου, κύριλλος γὰρ ὁ μέγας, ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ διοικήσει, σὺν τῇ συνοδῷ αὐτοῦ συνόδῳ φησί· Πεφυκέναι ἐκ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐκ φύσεως κατ' ἰδίαν ἐκπόρευσιν· ἅρα καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοπάτορος χεῖρον ἐκ φύσεως κατ' ἰδίαν ἐκπόρευσιν πεφυκέναι· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τῷ ἰδίῳ υἱῷ· ἀλλ' αὐτὸς ἐνίησιν αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατήρ. Τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς ἑρμείαν φησὶν ὁ διδάσκαλος ἔθνῶν. Ὅτι δὲ ὁ υἱὸς αἰτία τ̃ πνεύματός ὑπάρξεως, ὃ δέδεικται διὰ τ̃ θεολογίας, πολλοῖς μὲν ἔστιν ἐν λόγοις ἀριδήλως ἐδείξαμεν, ἐξ ὧν ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τ̃ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν χρηστείου τ̃ νίκης. ἔστι γὰρ ἐν τῷ προκειμένῳ τ̃ πρὸς δύο μόνα αἱρετικῶν, σαφῶς δεῖ θείας ἑνώσεως τε καὶ διακρίσεως τ̃ θείων προσώπων τὸν λόγον πρεσβεύσας, τὸ πνεῦμα, φησὶ, τ̃ παρεκτὸς τὸ ἄκτιστον συναπτόμενον, πάλιν ἀπ' αὐτοῦ, τ̃ μὴ πατὴρ εἶ καθάπερ ἐκείνος, διακρίνεται· τ̃ δὲ πρὸς τὸν υἱὸν τὸ ἄκτιστον συναφείας, καὶ ἐν τ̃ τὸν αἰτίαν τ̃ ὑπάρξεως ἐκ τ̃ θεοῦ τ̃ ὅλων ἔχειν, ἀφίσταται πάλιν ἐν τ̃ ἰδιάζοντι, τ̃ μήτε μονογλώσσως ἐκ τ̃ πατρὸς ὑποστῆναι, καὶ δι' αὐτοῦ τ̃ υἱοῦ πεφυκέναι. πάλιν δὲ τ̃ κτίσεως διὰ τοῦ μονογλώσσου ὑποστάσης, ὡς ἂν μὴ κοινότατά πάντα πρὸς ταύτῳ ἔχειν νομισθῇ τὸ πνεῦμα, ἐν τοῦ διὰ τοῦ υἱοῦ πεφυκέναι, ἐν τ̃ ἀτρέπτῳ καὶ ἀναλλοιώτῳ καὶ ἀπροσδεεῖ τ̃ ἐντεῦθεν ἀγαθότητος διακρίνεται τὸ πνεῦμα ἀπὸ τ̃ κτίσεως. Ἐνταῦθα ὁ μέγας ἔστι πατὴρ ἡμῶν καὶ διδάσκαλος, τὸν διακρίσεως τε καὶ θείας ἑνώσεως, τὸν λόγον πανσόφως, πρεσβεύσας μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐμβάλλωμεν δ' αὐτὸ πρός τι τῶν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, ἀρείσκει πάντα μὲν αὐτοῖς κοινὰ καὶ ἑνωτὰ, πάντα δὲ ἰδιά τε καὶ διακεκριμένα. τ̃ μὲν οὖν πατρὶ φησὶ κατὰ τὸ ἄκτιστον συναπτόμενον, διακρίνεται πάλιν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ νομισθῇ πατὴρ καθάπερ ἐκεῖνος· τ̃ δὲ υἱῷ κοινωνεῖ τ̃ τὸ ἄκτιστον συναφείας, μία γὰρ τ̃ τελῶν οὐσία· ἔτι τε καὶ τ̃ αἰτίαν εἶναι κοινῶς ἀμφοτέρα τ̃ ὅλων θεοῦ, ὅμως αὐτοῦ διακρίνεται πάλιν δυοῖν τούτοιν, τ̃ μήτε μονογλώσσως ὡς

μα αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐκ τοῦ πατρὸς πνεύματι, θεὸς ἐκ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ
τοῦ χριστοῦ, ἢ παρ' ἀμφοτέρων, ὥς φησιν ὁ χριστὸς, ὃ καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύε-
ται· καὶ οὗτος ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. Ἀλλ' ἰδοὺ τις, οὐκοῦν Φαμὲν εἶναι δύο
υἱούς, καὶ πῶς μονογενής; μυρίων γε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνθρωπίζομενος τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ
τὸν υἱὸν καλεῖ τὸν ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα τὸ παρ' ἀμφοτέρων· ἃ μόνον
πίστει νοούμενα καὶ τῇ ἁγίων, φωτιστικὰ φωτεινότατα, φωτιστικὴν τινὰ ἐνέργειαν ἴ-
σχει. καὶ αὖθις ἐκ τοῦ αὐτοῦ· πνεῦμα ἅγιον, πνεῦμα ἀληθείας ἐστί· φῶς τρίτον,
καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐστι. ἆρ' ἐνόησας τὸ παρ' ἀμφοτέρων; τὸ πνεῦμα ἀληθείας
ἐστὶ καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ, τί δηλοῖ; διδάσκων ἀκριβῶς καὶ ἐννόησον· οὐ γάρ τι τῆς
εἰκῆ καὶ ῥιόντων ἐν τούτοις γε συγγραφέων, ἀλλ' ἁγίων. Τοῦ αὐτοῦ βλασφα-
νίου ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου τε καὶ βιβλίου. ὃν γὰρ τρόπον οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ
ὁ υἱὸς, οὐδὲ τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὕτω βλέπω λέγει, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα, εἰ μὴ ὁ
πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, παρ' οὗ ἐκπορεύεται, καὶ παρ' οὗ λαμβάνει· καὶ οὐδὲ τὸν υἱὸν, καὶ τὸν
πατέρα, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δοξάζον ἀληθῶς, τὸ διδάσκον πάντα, ὃ πα-
τὴρ καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐστι, καὶ παρ' οὗ ἐκπορεύεται, καὶ παρ' οὗ λαμβάνει. τὸ δὲ εἰπεῖν
ὅτι ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐκ τοῦ υἱοῦ, οὕτω γνῶτε τὸ ἐστὶ ῥῆμα, ὅτι ὑπαρκτικόν ἐστι,
καὶ τὸ εἶναι δηλοῖ, οὐ λέγεται ὅτι ἐστίν. Ὁ αὐτὸς βλασφάνιος ἐν τοῦ αὐτοῦ, ὕτω λέγει·
Τοίνυν πατὴρ μὲν ἀεί, καὶ υἱὸς μὲν ἀεὶ καὶ τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ πνέει. καὶ
ἔτι, πνεῦμα ἅγιον, οὐ συναίδιλφοι, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας παλεῖς καὶ υἱοῦ. αὐτὸς
γὰρ ὁ μονογενὴς λέγει· τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον·
καὶ ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, ἵνα μὴ ἀλλότριον νομίσητέ πατρὸς, μηδὲ υἱοῦ. Ἀκούεις,
ἵνα μὴ ξένον καὶ ἀλλότριον νομίσητέ φησι πατρὸς, μηδὲ υἱοῦ, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ πα-
τρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ λέγεται ἐκπορεύεσθαι. Καὶ ὁ ἁγιώτατος μάξιμος, ἐν οἷς ἱερωλυδεῖ,
τί δῆτα βούλεται τοῦ θεοφόρου ζαχαρίου ἡ χρυσῆ λυχνία, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ λαμπά-
διον, καὶ οἱ λύχνοι, ὕτω φησί. Τὸ γὰρ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡσανεὶ φύσει κατ' οὐσίαν ἔζει,
ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ οὐσιωδῶς ἡνωμενίζος, ἀφράστως ἐκπορευόμενον. Ἀκούεις
πάντως θα, ἐκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ φησὶν οὐσιωδῶς καὶ ἀφράστως ἐκπορευόμενον, τοῦτο
δὲ ταυτόν ἐστιν εἰπεῖν, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, οὐσιωδῶς ἐκπορευόμενον· ἵνα δὲ
μὴ ἄλλο, ταυτὸν τῇ ἐκ, βούλεται ὡς ἐδείξαμεν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῇ πρὸς
μαρῖνον κύπριον ἀρισβύτερον, ὃς ἦν ἀρχὴ· Νόμῳ θείῳ καὶ θεὸν ἀθανάτως ὑμνοῦμεν θεο-
τόκον πατέρ, νόμῳ ἐκφοίτησις αὐθεντόπνου, δι' οὗ φάσκει. Τῶν δὲ νῦν ἁγιωτάτω
πάπα συνοδικῶν, οὐκ ἐν τούτοις ὅσοις γεγενέφατο κεφαλαίοις, οἱ τῆς βασιλίδος
τῆδε πόλεως ἐπελάβοντο· ἀνοσιδέντες μόνοις, ὧν τὸ μὲν ὑπάρχειν θεολογίας· ὅτι τε
φησὶν εἶπεν ἐκπορεύεσθαι καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὅτι τούτῳ συμφώ-
νους παρήγαγον χρήσεις ῥωμαίων πατέρων· ἵνα γε μὴν καὶ κυρίλλου ἀλεξανδρείας,
ἐκ τῆς πανηδίσης αὐτοῦ ἱερᾶς συγγραφείας, εἰς τὸν ἅγιον ἰωάννην τὸν διαγγε-
λιστήν. ἐξ ὧν, οὐκ αἰτίαν τὸν υἱὸν ποιοῦντας τὸ πνεῦμα, σφᾶς αὐτοὺς ἀπέδειξαν· μίαν γὰρ ἴσασι τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ πνεῦμα, τὸν πατέρα αἰτίαν· τὸ μὲν, καθ' ὑπόστασιν· τὸ δὲ, καθ' ὑπόρδοσιν. ἀλλ' ἵνα τὸ δι' υἱοῦ σαφῆ εἶναι δηλώσωσι, καὶ
ταύτῃ τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας καὶ ἀδιάλλακτον ἐνδείξησωσιν. Ἀκούεις, ὅτι ἐκ πορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ ὅτι συμφωνοῦσιν αἱ τῶν πατέρων
ῥήσεις; καὶ ὅτι καὶ κύριλλος ὁ μακάριος τοῦτο καὶ λέγει καὶ βεβαιοῖ, ἐν τῇ εἰς τὸν
διαγγελιστὴν ἰωάννην ἱερᾷ συγγραφίᾳ. τὸ δὲ λέγειν οὐκ αἰτίαν ποιοῦντας τὸν
υἱὸν, οὐ τὸ μὴ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἐξ μᾶλλον ἐνδείκνυται. οὐκ αἰτίαν ποιοῦ-

σας

ἀπὸ τοῦ πατρὸς, τὸ δ' ἐκπορεύεσθαι τοῦ υἱοῦ. εἰρήκασι δ' αὐτοὶ καὶ ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τί δηλοῦσι βούλεται; ἢ τί δίδωσιν ἡμῖν ἐντοῦθεν ἄλλο, ἀλλ' ἢ τὸ, ἐκπορεύεται; ὑμῶν· ἐξαπίσιλε γάρ φησιν ὁ θεόπαις παῦλος, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τὸ πνεῦμα τὸ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον ἀββᾶ ὁ πατήρ. ἆρ' οὖν νοήσομεν ἐνταῦθα τοῦ αὐτοῦ τὸ πνεύματος ὕπαρξιν; ὄφαση, μὴ σωπήσητε οἱ ἀθεόφοβοι, ὅτι μία ὄζει ἡ τοῦ πνεύματος θεότης· καὶ δογματίζεται ἐν διαφόροις λέξεσιν, ἀποσωζούσης τὸ αὐτὸ νόημα· ὥσπερ οὖν δεῖ τῆς γλώσσης τὸ υἱοῦ, ὅταν ἀκούσωμεν, ἐξαπίσιλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γλωσσόμενον ἐν γυναικός· φησὶ γαλάτας τοῦτο φησὶν ὁ μακάριος παῦλος. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ σωτὴρ λέγει ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἥκω. οὐκ ἄλλοθι· ὁ γὰρ πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου· καὶ αὖ· διαγγέλλεσθαι πᾶσιν αἰχμαλώτοις ἀπέσταλκέ με. καὶ πάλιν, τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. καὶ ἰωάννης. ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. ἃ πάντα τοῦ γλώσσης αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ δηλοῦσιν ἐκ τοῦ πατρός. καὶ τοῦτο ἀληθὲς καὶ πιστὸν νοοῦμεν, ὥσπερ οὖν ὅταν λέγῃ· ἐγὼ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνω οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκα τοῦ υἱοῦ. καὶ ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, οὐ γὰρ πρότερον ἐγέννησε, καὶ ὕστερον ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ζωὴν, καὶ τὴν κρίσιν, ἀλλὰ ζωὴν ἐγέννησεν αὐτὸν, καὶ κρίτην ἐγέννησεν αὐτόν. οὕτω καὶ δεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅταν ἀκούωμεν πνεῦμα πατρὸς, πνεῦμα ἐκ πατρὸς νοοῦμεν· καὶ πνεῦμα υἱοῦ, πνεῦμα ἐξ υἱοῦ φερόμενον. καὶ ὅταν ἀκούσωμεν, τὸ πνεῦμα φερόμενον, ἀναβλύζει, πηδᾷ ζέει, ἐκίνησε, φέρεται, διδόμενον, πεμπόμενον, δοτὸν λαλούμενον, χορηγούμενον, ἐκχεόμενον, περιὸν, φερόμενον, ἀφ' ἑνὸς τούτων τῶν ὀνομάτων, καὶ ὅσα ἄλλα τῆς ὁμοίας ἐξηγήσεως, τοῦ τοῦ πνεύματος τὴν θεότητα νοοῦμεν. ταῦτην, ὥσπερ καὶ ὁ διδάσκαλος ἔδειξεν ἐννοήσας, ἀδιαφόρως τὴν θεότητα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ· καὶ πνεῦμα φησὶν ἐκπορευόμενον, καὶ δοτὸν λαλούμενον, καὶ μόνον τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ· ἐννοήσατε τοίνυν καλῶς ἀδιάφορον τὸν κύριον, ἐννοήσατε. Ἐλθέτω τοίνυν καὶ ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ, καὶ ὁμολογητὴς, ὁ μέγας καὶ παλαιὸς ἀθανάσιος, καὶ αὐτὰ συμμαρτυρήσωσιν ἡμῖν· δεῖ γὰρ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἰδίας πίστεως, ἧς ἡ ἀρχὴ, Ὅστις αἱ βούλῃ) σωθῆναι, χρὴ πρὸ πάντων πρατεῖν τὴν καθολικὴν πίστιν, οὕτω φησί· Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, δοτὸν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, οὐ ποιητὸν, οὐ κτιστὸν, οὐ γεννητὸν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. Καὶ δεῖ ὁ διδάσκαλος, δοτὸν τοῦ παρὸς φησὶ καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ὄζειν, οὐ ποιητὸν, οὐ κτιστὸν, οὐ γεννητὸν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. ἐν τούτῳ δὲ γεγράμμενος, ἔπνευσί μοι θεόφρα θρίαμβος, καὶ φωνὴν ἀρεῖξας μετὰ δακρύων τὸ ὁλολυγμοῦ, καὶ κλαῦσας τοὺς ἱκανὸν ὕπνον καμμύσαντας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ φῶς, καὶ πρὸς τὴν ἀληθειαν ἀπευθύνοντας· καὶ οὐ μόνον ἀπλόῃοντας τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁγίους τῆς ἐκκλησίας διδασκάλους ἀθετοῦντας· καὶ οὐκ ἀθετοῦντας μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑβρίζοντας. τίνα αὖ ὕφεσιν ἀπολογίας τὴν συμπάθειαν οἱ ταῦτα ποιοῦντες; ὦ τῆς αἰσχρᾶς σου χειρὸς βασιλεῦ πῶς οὐ καταφλίζουσα τὸ βλασφήμων τὰ στόματα. οὐκ αἰδοῦνται λέγειν ὡς ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος μάθυσος ἦν, καὶ ὅτι ταῦτ' ἔγραφε πλήρης ἦν οἴνου. ἀληθῶς πλήρης ἦν κρατῆρος πνευματικοῦ, σοφίας, καὶ χάριτος, ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος πηγῆς· ἀλλ' οὐχ ὡς οἱ ψιθυροὶ λέγουσιν. ἵλιος γὰρ ὁ τοῦ κύριος αὐτοῖς καὶ ἡμῖν καὶ παυσάτω ἀπ' αὐτῶν ἡ αἰσχύνη αὕτη· ἡμῖν δὲ γλυκὸς τυγχάνει ὁ στόμος ἀθανασίου, κἀκεῖ ἐν τοῖς ποσὶν ἐστι. Παρέτω καὶ ὁ μέγας διδυμαίων ἀρχιπίσκοπος κύριος, σωπᾶν ἡμῖν ταύτῃ τῇ δόξῃ· δεῖ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ, τῷ καλουμένῳ ἀγνοοῦντι, ὅτι ἁγιασθῇ· Ἀμφότερα καταικεῖ ἐν τῷ αὐθεντικῷ τῷ δικαίῳ, ὁ χριστὸς, καὶ τὸ πνεῦ-

ἰδίᾳ ⸌ συνίναι, ὄζιν ἐνοῆσαι, καὶ διὰ τὸ ἀπὸ τ κακοῦ τῆς διαιρέσεως ἀποδράσαι, καὶ τῇ σωτῆρι ὑποταγῆναι. τῇ γὰρ τ θεοῦ καὶ πατρὸς φυσικῶν ἀγαθῶν κοινωνὸς ὑπάρχων, φησὶν, ὁ υἱὸς, οὐκ ἐπακτῶς, οὐδὲ ἔξωθεν, οὐδὲ καταχρηστικῶς, ἀλλ' οὐσιωδῶς ἔχει καὶ τὸ πνεῦμα, καθ' ὃν τρόπον αὐ νοεῖτο καὶ ὁ πατήρ. εἰ οὖν φυσικὸν ἀγαθὸν ὄζι τ πατρὸς, τὸ ἐκπορεύειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κοινωνεῖ δὲ ὁ υἱὸς τῇ φυσικῶν ἀγαθῶν τ πατρὸς, οὐ καταχρηστικῶς, ἀλλὰ φυσικῶς, ⸌ οὐσιωδῶς, καὶ τὸν μέγαν κύριλλον, καὶ οὐ δύνασθαι ἀρνήσασθαι, ἔχει ἄρα τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς τὸ ἐκπορεύειν δηλαδὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ μεταδοτικῶς, ἀλλ' οὐσιωδῶς, καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ πατὴρ ἐκπορεύει αὐτὸ οὐσιωδῶς. σωίτω ζιτῷ δὴ σωίτω.

Ὁ δὲ συμεὼν ὁ μεταφραστὴς, ἐν τῷ εἰς τὸν βίον τ ἁγίου διονυσίου τ ἀρεοπαγίτου
» λόγῳ, τῇ τρίτῃ τ ὀπτωβρίου γεγραμμένῳ, ζιά δὶ φάσκει· Πέρας τὰ τῆς σωματικῆς ἐνδημίας διέλαχε· τὰ δὲ τ πνεύματος ἄρχεται· καὶ εἰς ἥρανους ὁ ἱμος χει
» ρὸς ἀναφέρεται· καὶ φερὸς τὸν παζικὸν ἐπάγῃσι θρόνον· ⸌ τὸ ἐκπορευόμενον αὐτοῦ
» πνεῦμα, δηὶ τῷ τῇ ἀπίσαν ἐθνῶν καταπέμπει τοῖς μαθηταῖς ὁδηγίαν.

Ἤκουσας, ⸌ τὸ ἐκπορευόμενον αὐτοῦ πνεῦμα φησὶ. τοῦτο δὲ ὄζι, τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον. ἀλλ' οὐ κεῖται φασὶ ῥητῶς οἱ τῆς ἀληθείας πολέμιοι, ἐκπορευόμενον ἐκ τ υἱοῦ· εἰ δὲ καί ῥηταί που, νοεῖται ἐκ τ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἐκ τ υἱοῦ δὲ, ὐδαμῶς ἐκπορευόμενον· δεδόμενον δὲ, καὶ πεμπόμενον ἔχει τ υἱοῦ· ὅτι τὸ πέμπεσθαι, οὐ δίδωσι νοεῖν ἡμῖν τὸ ἐκπορεύεσθαι. ⸌ λοιπὸν ὅταν ἀκούωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πέμπεσθαι ἐκ τ πατρὸς, οὐ νοήσωμεν ἐκ πορεύεσθαι ἐκ τ πατρὸς· ὁ δὲ παράκλητός φησιν ὁ χριστὸς, ὃν πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, οὐ δώσομεν ἐκ πορεύεσθαι ἐκ τ πατρός; ⸌ μάλα. ἀλλ' ἐπειδὴ φατὶ ὅτι οὐχ ὑρίσκεται ἐκ πορευόμενον καὶ ἐκ τ υἱοῦ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, βουλόμεθα νῦν ἀποδεῖξαι τοῦτο ῥητῶς.

Ὁ μέγας ἀναστάσιος πατριάρχης ἀντιοχείας, ὃς ὑρίσκεται καὶ ἀγίαν ὄρους σινᾶ λειτουργός, ⸌ δεῖ ὅτι δεῖ οὐ ἡ ἁγία ἕκτη συνόδος λέγει. Ἀποδεχόμεθα τὸν ἅγιον ἀναστάσιον· ⸌ θεόδωρος μελιτηνῆς ἀποκρίθη· ἅγιον ἀποκαλεῖ πᾶσα ἡ ἀναζλὴ τοῦτον τὸν τῆς ὁσίας μνήμης ἀναστάσιον. τὸν ηγεμόνα ὑρίσκομεν ἀντιοχείας· καὶ τ μὴ διηγούμενον αὐτὸν, ὁ θεὸς ἀναθεματίσῃ. ⸌ πάντες ὁμοφώνως εἶπον. τὸ, ἀμήν. ⸌ δεῖ οὖν ὁ ἅγιος ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, ὃς ὑπηγορεύθη ἔχει. δεῖ τῇ καθ' ἡμᾶς ὀρθῶν δογμάτων τῆς ἀληθείας· ἡ δὲ ἀρχὴ τ λόγου, τῇ δεῖ τῆς ὑμοίας ἡμῖν πίστεως, οὕτω φησί. Τοῦ δὲ σώματος τὸ ἰδίωμα λαβόντες ὡς ἀδιάζιγμα. τὴν ἀλληλουχίαν τῇ θείων παρεισήσαμεν ἀγὰ τῆς τῇ μελῶν ἀναλογίας τὸ καὶ εἰκασίας· ταύτῃ γὰρ, ⸌ πνεῦμα σώματος αὐτοῦ, δηλονότι τ θεοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται· σώματος ὄντος τ μονογενοῦς· καὶ πνεῦμα πάλιν ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ ἀποστελλόμενον, οὐ μόνον ὡδὰ τ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ὡδὰ τ υἱοῦ. καὶ μετὰ λίγα, καὶ μὴν ὁ κύριλος, ἐξ ἑαυτῆς δηλονότι αὐτὸ ὑπάρχειν, ἐμφυσῶν τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. Ἤκουσας, ὡς οὐ μόνον ὡδὰ τ πατρὸς φησιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τ υἱοῦ. ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες, ἐκ μόνου τ πατρὸς· καὶ ὡς οὐ κεῖται ῥητῶς, ἐκπορευόμενον ἐκ τ υἱοῦ. οὐκ ἀλαβοιῶται τοιούτοις πατράσιν ἀθετεῖν, ὄντας ἁγίους καὶ μεγάλους φωστῆρας, ⸌ λέγοντας θεοφανῶς, ⸌ ἐκ τ υἱοῦ ἐκ διαφόρους λέξεις ⸌ συλλαβῶς. πῶς οὐκ ἐρυθριῶσιν, ἀλλ' ὅταν διαῤῥήδην ἀπλέγουσι τοιούτῳ ἐσμῷ ἁγίων διδασκάλων; ἀλλὰ τί φασιν οἱ υἱοὶ ἐξηγηταί; πνεῦμα φησὶν ἐκ πορευόμενον ἐκ τοῦ πατρὸς· καὶ ἀποστελλόμενον οὐ μόνον ὡδὰ τ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ὡδὰ τ υἱοῦ καὶ διαφέλλουσιν, ἄλλο τὸ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἄλλο τὸ ἀποστέλλεσθαι· καὶ τὸ μὲν ἐκπορεύεσθαι

μιθιήν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, ἐκεῖνος αὐτὸ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἡ πηγὴ μαζος αὐωθεν καταρχομένη ὡς πρὸς αὐτὸν, καὶ φωνὴ παρρησίαν αὐωθεν μαρτυροῦσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ ηὐδόκησα. πρὸς δὲ τύπους φαίνεται δεῖν ὑπολαμβάνοντας τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας παραδιδόντας δόγματα, καὶ τὴν τῶν γεγραμμένων ὀρθότητα διαστρέφοντας, ἐκνήφειν μεθύοντας ἐκ τῆς πεισμονῆς καὶ κακίας, ποιοῦντας δεῖ γε πρῶτον αὐθεντικὸν τὸ καὶ ἀδελφικὸν, ἵνα δυνήσηται τὸ λαμπρὸν τῆς ἀληθείας διαθρῆσαι κάλλος, ἅ σοὶ ἡμῖν ἀναβοῶσα πρὸς τὸν υἱὸν, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ· ἃ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ σου οἷα θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔχεις· καὶ θεϊκῇ δυναστείᾳ συμβεβίωκε τὰ πάντα. τῆς δὲ μητρός σου ταῖς ἐντεύξεσιν, ἵλεων νέμεις ἡμῖν πνεῦμα μεταδοτικὸν ἀγαθότητος. ἐκ πατρὸς ἄρχεσθαι πρεσβεύομενον. καὶ αὖθις· ἀδελφὸς ὢν ἰησοῦ μου καὶ κύριε, καὶ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἰσοῖς, τὸ παρεικοῦ θεϊκὸν οὐκ ἔφυγες. μή μοι δι' ὑμοίου φερομένου ποτὲ τοιαύτην αἵρεσιν, ὅτι μὴ ἔχων αὐτὸς ἔλαβεν· πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἔχει καὶ ὁ υἱὸς, καὶ οὐδὲν ἐνυπάρχει τῷ πατρὶ, ὃ ὁ υἱὸς οὐκ ἔχει, πλὴν τῆς πατρότητος. εἰ γὰρ μὴ ἔχων αὐτὸς ἔλαβεν, ἠλήθευσε ἂν εἰπὼν, λείπων, λοιπόν ποτε ἔστι οὐκ ἐμοί. ἀλλὰ τοῦτο, καὶ ἐννοοῦσαν μόνον, ἔξεστιν ἀσεβές. Οὐκοῦν ὁ βουλόμενος ὀρθὰ φρονεῖν τὰ τοιαῦτα μὴ ὑπονοείτω, ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος, ὁ πολλὰ τὰ θεῖα, ὡς ἐν τῷ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ. Οἱ κακοτύχως τὰς θείας γραφὰς διαλαμβάνοντες νοεῖν, οὕτω λέγει· Μὴ ὑπονοείτω τις, ὅτι μὴ ἔχων αὐτὸς ἔλαβεν, αὐτὸς γὰρ αὐτὸ αὖθις ἔπεμψεν ὡς θεὸς, καὶ αὖτις αὐτὸ κατωθεν ὑπεδέχετο ὡς ἄνθρωπος· ἐξ αὐτοῦ οὖν, εἰς αὐτὸν κατῆν· ἐκ τῆς θεότητος αὐτοῦ, εἰ, πλὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ. Ἀκούεις; αὐτὸς φησιν αὐτὸ ἄνωθεν ἔπεμψεν ὡς θεὸς, καὶ αὐτὸς αὐτὸ κάτωθεν ὑπεδέχετο ὡς ἄνθρωπος. καὶ οἷα μὲν θεὸς ἔπεμψεν, οἷα δὲ ἄνθρωπος ὑπεδέχετο· ὅλος γὰρ ἦν ἐν τοῖς κάτω· καὶ τοῖς ἄνω οὐδ' ὅλως ἁπλῶς. ἐν αὐτῷ γὰρ κατῴκει παν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. ἀνθρωπος οὖν τῇ σαρκὶ ὑπάρχων, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐφάνη. ἀνθρωπος δὲ τῇ θεότητι ὢν, ἅ παθητοῦ οὐκ ἔλαβε κοινωνίαν. ὅθεν ἐξ αὐτοῦ, εἰς αὐτὸν κατῆν· καὶ οὗτος οὐδὲν ὑμῖν σωτηρίου τὸ εἰρημένον παρ' ὑμῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπ' ἡμῶν δίκην ὤν, καὶ πολλὴν παρέχει ὑμῖν τὴν ζημίαν. πόθεν οὖν ἡμῖν δεῖξαι ὅλως δύνηται, ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἐγὼ οὐδ' ὅλως γε σωφρονῶ. καὶ ὁ μέγας δὲ ἰωάννης ὁ χρυσόστομος, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ, ἵνα εἰς τὴν ἐναθρόησιν ἅ κυρίου ποιῆται, οὕτω φησίν. Ἦλθεν ὁ χριστὸς εἰς ἡμᾶς· ἔδωκεν ἡμῖν τὸ ἐξ αὐτοῦ πνεῦμα, καὶ ἀπέλαβε τὸ ἡμέτερον σῶμα. Τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ, τί δηλοῦν βούλεται, ἢ ὅτι τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον πνεῦμα δέδωκεν ἡμῖν; ὥσπερ καὶ ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς φησὶν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν, καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Κύριλλος δὲ ὁ μέγας ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ καὶ ἰωάννου διαγγελίου εἰς τὸ ῥητὸν, τὸ, καὶ ἐμφυσήσας τοῖς μαθηταῖς. καὶ ἄλλον ἐπάγεται λόγον δόντος ὑμῖν, ὥσπερ φάσκει· Τῶν γὰρ ἁγίων καὶ παρὸς φύσει ὄντων ἀγαθῶν οὐσιωδῶς ὑπάρχων ὁ υἱὸς κοινωνὸς, ἔχει καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, καθ' ὃν πατὴρ ἐστὶ νοοῖτο καὶ ὁ πατὴρ, οὐκ ἐπακτὸν οὐδὲ ἔξωθεν. ἰδίως γὰρ καλλοι δὲ μᾶλλον τὸ οὕτω φρονεῖν· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἡμῖν ἕκαστος τὸ ἴδιον ἐν ἑαυτοῦ πνεῦμα συνέχει· καὶ ἐκ τῆς ἐνδοτάτων ἀπαλάγχνων εἰς τὸ ἔξω προχέει· δηλονότι καὶ σωματικῶς αὐτὸ ἐνεφύσησεν ὁ χριστὸς, δεικνὺς ὅτι καθάπερ ἐκ σώματος ἡ αἰθερώδους φύσεως τὸ πνεῦμα σωματικῶς, οὕτω καὶ ἐκ τῆς θείας οὐσίας θεοφρεπῶς προχεῖται τὸ ἐξ αὐτῆς. Ἐνταῦθα τὸν βουλόμενον μὴ δύσκρισιν

ἰδίων

» πάσῃ διαφέρει διαγωνίζεσθαι. Τὸ ἀδιάλλακτον τῆς φύσεως ὁμολογοῦντες,
» τίνι ποτὲ τὸ ἄγονον καὶ ἀπατὴν διαφέρειν οὐκ ἀρνούμεθα. ἐν ᾧ μόνῳ διακεκρίσθαι
» τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου καταλαμβάνομεν· τῷ τὸ μὲν ἄγονον πιστεύειν εἶναι, τὸ δὲ, ἐκ τοῦ
» ἀγόνου καὶ τοῦ ἐξ ἀγόνου ὄντος, ἄλλως πάλιν διαφορὰν ἐννοοῦμεν· τὸ μὲν γὰρ, θεοστε-
» γῶς ἐκ τοῦ θεοῦ τὸ δὲ διὰ τοῦ θεοστεγῶς ἐκ τοῦ θεοῦ· ὥστε καὶ τὸ μονογενὲς κτίσμα
» φίλολογον δεῖ τοῦ μὴ εἶναι, καὶ τὸ ἐκ παρθένου εἶναι τὸ πνεῦμα μὴ ἀμφιβάλλειν τῆς τοῦ
» ἁγίου μεσιτείας, καὶ ἑαυτῷ τὸ μονογενὲς φιλατρόπους. καὶ τὸ πνεῦμα τῆς φυσικῆς
» πρὸς τὸν πατέρα χρίσεως μὴ ἀπειρεύσης. Ἐνταῦθα ὁ ἅγιος ἵσταται. θεὲ λώφωμε-
νος ἅμα καὶ διακεκριμένης θεολογίας τὸν λόγον ποιούμενος, ἤρξατο ἐπ' αὐτοῖς
τοῖς διακρίσεσι τῆς θείων προσώπων, καὶ διακρίνει αὐτὰ τῇ αἰτίᾳ, καὶ φησί· τῆς οὐ-
σίας καὶ φύσεως τὸ ἀδιάλλακτον ὁμολογοῦντες, τοῦτο τὸ λώφωμεν αὐτῆς, ἵν'
γὰρ εἰσι τὰ τρία πρόσωπα τῇ φύσει καὶ τῇ θεότητι· καὶ οὐδὲν προέχει, ἢ ὕστερον,
οὐκ ἀρνούμεθα τοῖς διαφορὰν, διὰ διαφέρουσιν ἐπ' ἀλλήλων· διαφέρουσι γὰρ κατὰ
τὸ ἄγονον καὶ ἀγέννητον. καὶ διακεκρίσθαι ἕτερον ἑτέρου· καὶ πιστεύομεν φησι, τὸ μὲν
ἄγονον, τὸ δὲ, ἀγέννητον· ἤτοι, τὸν μὲν πατέρα ἄγονον, τὸν δὲ υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, ἀ-
» γέννητα· καὶ οὐχ ἱστᾶσι μάχεσθαι τούτοις, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ πιστεύουσι· Καὶ τὸ αἰτιατὸν φησι, τὸ
» ὄντως ἐξ αἰτίας, τουτέστι τὸ υἱοῦ καὶ τὸ πνεῦμα, ὅτι ὄντως ἐξ αἰτίας τὸ παῖδες διαλογόν-
» τα. ἄλλως πάλιν ἐννοοῦμεν διαφοράν· τὸ μὲν γὰρ ἤτοι τὸν υἱὸν, θεοστεγῶς καὶ ἀμέ-
» σως ἐκ τοῦ θεοῦ τουτέστι τὸ παῖδες· τὸ δὲ πνεῦμα, θεοστεγῶς μὲν διὰ τοῦ υἱοῦ, ἐκ-
» μέσου δὲ ἐκ τοῦ θεοῦ, τὸ παῖδες διαλογόν. Λέγοντας τίνι τῆς διὰ μεσιτείας
ἐνταῦθα. καὶ τὴν διακρισιν ἵστᾶ ὁ ἅγιος θεὲ τῇ θείᾳ πίστει τὰ πρόσωπα· καθὼς
ἡμεῖς καλῶς διαλυσόμεθα· καὶ ὅτι καὶ τὸ μονογενὲς ὅτι τοῦ υἱοῦ μάλα καλῶς φυλατ-
τόμενοι· καὶ τὸ ἐκ τοῦ παῖδες εἶναι τὸ πνεῦμα διὰ τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας οὐκ ἀμφιβάλ-
λεται· καὶ ὡς οὐκ ἀπείρηκε ἡ μεσιτεία αὕτη τοῦ υἱοῦ, τῆς πρὸς τὸν πατέρα φυσικῆς
τοῦ πνεύματος χρίσεως. διαλλάγητε οὖν λέγομεν ὑμῖν, κύριοί μου καὶ ἀδελφοί.
Παρίστω δὲ γε καὶ ὁ ἐκ δαμασκοῦ ἱερὸς ἰωάννης, τὰ αὐτὰ μαρτυρήσων ἡμῖν θεὲ
τῆς διακρίσεως ταύτης προθέσεως· καὶ ὅτι ἐκ πατρὸς διὰ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον. εἶπε γὰρ ἐν τῷ ξεκαιδεκάτῳ κεφαλαίῳ τῆς θεολογικῶν, ἃ ἡ ἀρχὴ, Τὸ θεῖ-
» ον ἀκατάληπτον ὅτι, πάντως καὶ ἀόριστον ἔστι, οὕτω φησὶν· Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ θεὸς ἡμῶν,
» ὁ πατὴρ ἀγέννητος, τοῦ υἱοῦ ἄναρχος, τοῦ υἱοῦ γεννήτωρ, καὶ διακρίσεως τῆς
» ἐκφαντορικοῦ πνεύματος· καὶ μετ' ὀλίγα. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ἐκφαντορικὴ
» κρίσις τῆς θεότητος δύναμις τοῦ πατρὸς. ἐκ πατρὸς ὂν διὰ υἱοῦ ἐκπορευόμενον,
ὡς οἶδεν αὐτός. ὅτι δὲ ἡ διὰ αἰτίαν σημαίνει, προείρηται, καὶ οὐ δεῖ παλιλογεῖν.
Ἔτι δὲ ὁ ἅγιος κύριλλος, ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς θεῖς ἑρμείας φησὶ· ἅγιον δὲ πνεῦμα
» προσρεῖς, τὸ ἐκ πατρὸς διὰ υἱοῦ προχεόμενον φυσικῶς· Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ δευτέ-
ρῳ τῆς θησαυροῦ, ἐν τῷ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς· καὶ
» τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτω διίξεισιν. Ὅτε τοίνυν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν
» ἡμῖν ἡνώμενον, συμμόρφους ἡμᾶς ἀποδεικνύει θεοῦ. πρόεισι δὲ καὶ ἐκ πατρὸς καὶ
» υἱοῦ, προδήλων ὅτι τῆς θείας ἐστὶν οὐσίας, οὐσιωδῶς ἐν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς προϊόν.
Ἀνασκιρτοῦσι δέ τινες τῷ φιλοκλημένων χρισματικῶν, καὶ πλατὺ γελῶντες λέ-
γουσι πρὸς ἡμᾶς· τί πάλιν ἡμῖν ὦ καθολικοὶ, καὶ πρὸς τοῦτο ἔτι ποτὲ; ἢ ποῖον ἐκ
προθέσεως λόγον, καταφιλοτιμούμενοι τὸ γεγραμμένον; τοῦ διαγελασοῦ λέγοντος
διαρρήδην οὕτω καὶ φανερῶς, ὅτι τὸ πνεῦμα εἶδεν ὁ μύστης ὡσεὶ περιστεράν καταβαί-
νουσαν ὅτι τοῦ χριστοῦ. οὐκοῦν ὅπερ οὐκ ἔχει βέβαιον, πῶς ἂν ἐκ τοῦ υἱοῦ προ-

μαθεῖν

τὰ τῆς συνόδου, καὶ ὅτι κατεδικάσθη νεστόριος, ἐπαρχθη· ⁊ ὅτι κύριλλος ἔχει τὸ κεφάλαιον, ὑπολαμβάνεται τῶ κυρίλλου ἐν τοῖς δώδεκα κεφαλαίοις οἷς φθάσας ὀξέως δέδωκε τῇ νεστορίου. ὥστε οὖν μαθητὴς ὢν ἐκείνου, ὥρμησε ⁊ τὰ μεγάλου κυρίλλου, ὡς δῆθεν συμμαχῶν τῇ ἑαυτοῦ διδασκάλῳ· καὶ ἐν τῷ ἑνάτῳ κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ ὁ κύριλλος φησὶν· ἴδιον ἔχων ὁ υἱὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὐσιωδῶς ὑπάρχοις αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον εἰργάζετο τὰς θεοσημείας, ὁ θεοδώρητός φησιν. εἰ μὲν ὡς ὁμοφυὲς ἔφη κύριλλος, ⁊ ἐκ τῶν παρόδων ἀκριβούμενον, ἴσμεν συνομολογήσομεν, καὶ ὡς δόσεως διδόμενα τὴν φωνήν. εἰ δ' ὡς ἐξ υἱοῦ ἢ δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ὡς ἐλάσσονα τοῦτο ⁊ ἀνατρίβεις ὑπερβάλλομεν. Ἀκούεις πῶς ὁ θεοδώρητος ἐδιδάσκει καὶ τοῦ ἐκ καὶ τοῦ διὰ δηλοῦντος τὴν φορὰν τοῦ πνεύματος; διὸ φησι μὴ τέμνου, εἰ δ' ὡς ἐξ υἱοῦ ἢ δι' υἱοῦ· καὶ εἰκότως ἐκεῖ καὶ ὧδε ἐδιδάσκει φόβον, οὗ οὐκ ἦν φόβος· ὥσπερ καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἀρνούμενος παντελῶς τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἦν ὥσπερ ⁊ ὑμεῖς, οὔτε ἐξ υἱοῦ, οὔτε δι' υἱοῦ κατεδίκασεν· ὑμεῖς δὲ τὸ μὲν δι' υἱοῦ, ὁμολογεῖτε ⁊ μὴ ἐκλόμενοι, τὸ δὲ ἐξ υἱοῦ. οὐδ' ἀκούσας αἰτίαν ἔχεθε, καὶ γὰρ τὸ αὐτὸ σημαίνει καὶ τὸν θεοδώρητον. ὅτι δὲ τὸ δι' υἱοῦ ὁμολογεῖτε, δῆλον ἐκ τῶν ὀγδόου καὶ τῶν τεσσαρακοστῶν τῆς θεολογικῶν αὐτοῦ κεφαλαίων, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι λοιπὸν ⁊ ὑμεῖς δι' μεγάλης τῆς φωνῆς ἄδετε, πνεῦμα μέλλοντικὸν ἀγαθότητος, ἐκ πατρὸς ἐξ οὗ πορευόμενον. ἐν δὲ τῷ κανόνι τῆς εἰς τὴν πεντηκοστὴν, τοῦ κυρ θεοφάνους ἐν τῇ ἕκτῃ ᾠδῇ, σὺ γὰρ πόντιος θεότης, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προερχόμενον· καὶ ὅμως εἰ καὶ ψάλλητε, ἀρνεῖσθε· ἡμεῖς δὲ ὅταν ἀκούσωμεν τῆς ἁγίων πολλαχοῦ λεγόντων τὴν ῥῆσιν ταύτην, ποτὲ μὲν ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ποτὲ δὲ ἐκ ⁊ πατρὸς καὶ ⁊ υἱοῦ, καὶ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ, ⁊ ἐκ παρὸς καὶ ἐξ υἱοῦ, καὶ ἐξ ἀμφοῖν οὐσιωδῶς, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπορευόμενον, νοοῦμεν τὴν διὰ, αἰτίαν· διὸ ⁊ θεοδώρητος μὴ φόβου καὶ τέμνου φάσκει. ἐκπέφατο καὶ ὑμεῖς ὀρθοδοξαλῶς ὅπως ἴδητε. ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ θεοδώρητος κατεδικάσθη, μὴ δικαίως τὴν ἐκπόρευσιν ⁊ παναγίου πνεύματος καὶ ἀπὸ ⁊ υἱοῦ, μᾶλλον δὲ ἀφωρίσθησαν τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἃ συνέγραψε καὶ ⁊ ἁγίου κυρίλλου, ἄκουσον κεφάλαιον ἓν ἐκ τῆς θεαρχικῆς τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς πέμπτης συνόδου. Εἴπε αὐτοποιεῖται τῆς ἀσεβῶν συγγραμμάτων θεοδωρήτου, τῆς καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ ⁊ κυρίλλου, καὶ τῆς δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίων, τῆς τὰ αὐτὰ τοῖς θεορημένοις θεοδώρῳ καὶ νεστορίῳ φρονήσαντων, ἐκδικῶν αὐτοὺς τε ⁊ τὴν αὐτῆς ἀσέβειαν, ἀλλὰ μὴ ἀναθεματίζει τὰ εἰρημένα ἀσεβῆ συγγράμματα, ⁊ τοὺς τὰ ὅμοια αὐτοῖς φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, καὶ πάντας τοὺς ψεύστας καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις κυρίλλου, ⁊ τῆς δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίων, καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀσεβείᾳ τελευτήσαντας, ἀνάθεμα. Ὁμοίως ⁊ ἡ ἁγία ἕκτη συνόδος, ἐν κεφαλαίῳ ἑνάτῳ φησίν. Εἴπε οὖν ἀναθεματίζει τὰ συγγράμματα θεοδωρήτου τὰ καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως ⁊ ἁγίου κυρίλλου, καὶ τὸν λεγομένου ⁊ ἐπισκόπου, ⁊ θεοδωρήτου τὸν μοψουεστίας, ⁊ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ⁊ εἴπε ἃ δέδωκε τὰ συγγράμματα ⁊ ἁγίου κυρίλλου, καὶ μάλιστα τὰ καὶ θεοδώρου ⁊ θεοδωρήτου καὶ ἀδρέου καὶ νεστορίου καὶ τῆς τὰ ὅμοια αὐτοῖς καὶ ἐν αὐτῇ πεφρονηκότων ἢ φρονούντων, ἀνάθεμα ἔστω.
Τὰ ὅμοια δὲ ⁊ ἡ τετάρτη οἰκουμενικὴ συνόδος, καὶ ἡ ἑβδόμη δεξαμενίσουσιν. Ὅτι δὲ διὰ λεγομένην ὕλη ⁊ υἱοῦ μεσιτείαν δηλοῖ τῆς θεοτόκου ⁊ παναγίας ἡ μαλος ἐκ ⁊ παρὸς, ἄκουσον τοῦ θαυμασιοῦ χρηστοήθους τοῦ νύσσης, λέγοντος ἐν τῷ πρὸς ἀβλάβιον λόγῳ αὐτοῦ, οὗ ἡ ἀρχή, Τί μὰς δίκαιον τοὺς ἀκριβάζοντας ἐν πίστει

ἔχει· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς· καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς τοῦ πατρὸς δηλονότι καὶ τοῦ υἱοῦ, προσηκόντως αὐτῷ· καὶ οὕτω συμπαίνεται ἀληθῶς ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὑμῖν ἀπαρέσκει τὸ δὲ προσηκόντως τοῦ πατρὸς, τῆς τοῦ υἱοῦ ὑποστάσεως, καὶ ταῦτα διὰ τῆς αἰτίας λέγω, τὴν δὲ ὑπόστασιν τοῦ υἱοῦ, τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως διὰ τῆς αἰτιολογίας, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ ὁ πατὴρ μόνος αἴτιος τοῦ υἱοῦ· ὁ δὲ υἱὸς ὢν ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦτο λαβὼν ὡς ἓν πάντα φυσικῶς ἀγαθὰ αὐτῷ καὶ αὐτὸς αἴτιος τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ οὕτως ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἀμφω μία αἰτία τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως. διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἅγιος οὐκ φησιν, ὡς τὸ συμπίπτειν τοῦ πατρὸς, καὶ τὸν τῆς αἰτίας λόγον, διανοίᾳ καὶ μόνῃ προσηκόντως τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως· ἐκ οὕτω, ἀληθεύομεν λέγοντες τὸ πνεῦμα καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Ἐν δὲ τοῖς ἑρμητικοῖς τῆς ἁγίας συνόδου, εὕρηται μὲν τὸ πνεῦμα ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ πατρὸς, ἴδιον δὲ τοῦ υἱοῦ ἔστι καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀναβλύζον. Λέγουσι δὲ ἐξ αὐτοῦ φησιν ἀναβλύζον, ὡς ἂν τοῦ πηγῆς δηλονότι τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ, καὶ ὅπ ἴδιον αὐτοῦ ἐστι. τί δηλοῦν βούλεται ἐννοήσωμεν ἀδιλοι, καὶ ὡς ἀληθεύσωμεν εὐπρεπέσι λόγοις διδασκάλοις· εἰ μὴν ὅτι τοῦτο, ὅπ ἴδιον λέγεται τοῦ υἱοῦ, ἐστὶ τὸ ὁμοούσιον, ἐνθυμηθῆτε, ὅπ ἀλήθεια καὶ ὁ υἱὸς τὸ πνεύματος κατὰ τὸ ὁμοούσιον· ἀλλ' ἔστιν τοῦτο καὶ ἐννοεῖν μόνον οἱ διδάσκαλοι λέγουσιν ὅπ ὁ υἱὸς, τοῦ πνεύματος, οὐκ ἔστι, οὐκ λέγεται. τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, καὶ μάλα. Ὁ δὲ κύριλλος ὁ τῆς ἀλεξανδρέων ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῇ προσηκούσῃ διαλήψει, ἧς ἡ ἀρχὴ, τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐναργῶς λέγοντος, ὁ Φιλῶν πατέρα, ἢ μητέρα, ἐμὲ οὐκ ἔστιν ἐμοὶ, φησίν· Εἰ καὶ ἔστιν ἐν ὑποστάσει τὸ πνεῦμα ἴδιον καὶ δηνοεῖται καθ' αὑτὸ καθὸ πνεῦμα ἔστιν, καὶ οὐχ υἱὸς, ἀλλ' οὖν ἔστιν οὐκ ἀλλότριον αὐτοῦ· πνεῦμα γὰρ ἀληθείας ὠνόμασεν· καὶ ἔστι χριστὸς ἡ ἀλήθεια· καὶ προχεῖται παρ' αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. Λέγουσι, προχεῖται φησὶ καθάπερ καὶ ἐκ τοῦ πατρός· ἀλλὰ προχεῖται φησὶν, ἔστιν ὁ ἅγιος, οὐκ ἐκπορεύεται. ἡμεῖς δὲ θαῤῥοῦντες αὐτοῖς ὁσονοῦν ὁμολογοῦμεν ἔτι καὶ αὐτοὺς διδάσκαλος ἐξηγεῖσθαι τὸ προχεῖται βούλεται καὶ τὸν αὐτοῦ νοῦν, ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ θείου συμβόλου, ἵνα φησὶ· Διατρέχοντες δὲ τὸν περὶ χριστοῦ λόγον οἱ τρισμακάριοι πατέρες, τὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐμπεμφοδίουσι· πιστεύειν γὰρ ἔφασαν εἰς αὐτὸ, καθάπερ ἀμέλει εἰς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, ὁμοούσιον γὰρ ὄζειν αὐτοῖς. καὶ προχεῖται μὲν, ἤγουν ἐκπορεύεται καθάπερ ἀπὸ πηγῆς, τοῦ θεοῦ καὶ πατρός· χορηγεῖται δὲ τῇ κτίσει διὰ τοῦ υἱοῦ. ἐνεφύσησε γοῦν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις λέγων, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἐκ θεοῦ, καὶ θεὸς τὸ πνεῦμα ὄζει. καὶ οὐκ ἀλλότριον τῆς αὐτοπάτορος οὐσίας, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τε καὶ ἐν αὐτῇ, καὶ ἴδιον αὐτῆς· αὕτη μὲν οὖν ἡ ἁγίων πατέρων ἡ δυσεπὴς καὶ ἀδιαπτωτοτάτη πίστις, ἤτοι τῆς πίστεως ὁμολογία. Βλέπεις τί τὸ προχεῖται σημαίνῃ καὶ τὸν ἅγιον κύριλλον; καὶ πῶς ταυτόν ὄζειν τὸ προχεῖσθαι τοῦ ἐκπορεύεσθαι; πῶς ὑμῖν ὅλως βούλεται λέγειν, ἄλλο ὄζει τὸ προχεῖται καὶ ἄλλο τὸ ἐκπορεύεται· καὶ συκοφαντεῖτε τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ ἡμᾶς· ἀδιαλλάκτως ἔχετε ὁδηγοῦ ἀδιλφοὶ ἀδιαλλάκτως ἔχετε. Ὁ αὐτὸς θεῖος κύριλλος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῇ εἰς τὸν προφήτην ἰωὴλ, ζωὴ ἐκχεῖται ἀπὸ τοῦ πνεύματος μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, ζωὰ δὲ λέγει· Ἡ μὲν γὰρ ὄζει θεὸς, καὶ ἐκ θεοῦ καὶ φύσιν ὁ υἱὸς· ἐκπορεύεται γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἴδιον αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, καὶ ἐξ αὐτοῦ· τὸ πνεῦμα ὄζει, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ αὐτοῦ νοεῖται τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. Ἐννοήσον καὶ ταῦτα ἵνα ἀγαπητὸν ἴδιόν φησιν αὐτοῦ· καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ὄζει, ὥσπερ καὶ ἐκ τοῦ πατρός.

Παῦλον ῥῆμα, φησὶ τὸ ἱερὸν διαγγέλιον, ὅτι δύο ἢ τρεῖς μάρτυρον σταθήσεται· ἀφ' οὗ ὑμεῖς πιστώσασθε πολλοῖς τοῦτο μάρτυσι μάρτυρούσης; οὐκ οἶμαι, τῇ πεισμονῇ τι καὶ σεσαλεύσει, σὺν τῇ κακίᾳ κινήμενοι. διὰ τοῦτο, ἕνεκα τῆς τριῶν ὧν ἔφην χειρός, τρὶς καὶ δὶς καὶ σεσῶσθαι· ἵνα μὴ δυνηθῇ ἡ λοιπὴ ἀπιστῖν, ἢ τολμήσειν αὐτὴν ἀφίξασθαι. Αὐτίκα γὰρ ὁ μέγας χρυσόστομος ὁ νυσσης, ἐν τῇ εἰς τὸ πάτερ ἡμῶν ὁμιλίᾳ τετάρτῃ, ἧς ἡ ἀρχὴ, Ὁ τὰ σκιὰν τῶν μελλόντων, διά δὴ φάσκει· Ὁ γὰρ μονογενὴς υἱός, ἐκ τῆς πατρὸς, ἐκ τῆς ἁγίας γραφῆς, ὀνομάζεται· ἐκ μίαν τούτου, ὁ λόγος ἴσμεν αὐτὸ τὸ ἰδίωμα. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς λέγεται, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ φερομάρτυρεῖται· εἰ γάρ τις πνεῦμα χριστοῦ, φησὶν, οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Ἀκούεις ὅτι ἐκ τοῦ υἱοῦ, εἰς φερομάρτυρεῖται· εἰ γάρ τινες τῶν ἀσεβῶν εἰωθότων, εἰ ῥᾳδίως καὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας μηχανώμενοι, τοῦ ἐκ, ἀπήλειψαν τὸ διὰ βιβλίων τινῶν, σοφίζεσθαι, ἀλλ' οὐ διείσονται βίβλοι τινὲς ἁρπάσαι βοῶσαι τοῦ τόλμαν τῶν βιβλιοφθόρων. πῶς οὖν οὐ λέγων, ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, ὁ ἰφίσου, ὁ σεσαλευμένος ἐκεῖνος σοὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ; ἢ θέσθαι, καὶ διὰ ἀπέσταλκεν ἡμῖν, πόθεν τοῦτο λαβόντες φέρει· ἆρα τοῦ χριστοῦ ἢ τῶν ἁγίων; καὶ γὰρ φερομάρτυρεῖται καὶ τοῦτοις χριστὸς καὶ οἱ ἅγιοι. ὁ μὲν οὖν χριστὸς φησὶν, Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται· οἱ δὲ ἅγιοι, ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ἆρα τῆς ἁγίας φερομάρτυρεῖται γραφῆς. εἰ γὰρ ὁ ἅγιος ἔστιν ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγων τὸ πνεῦμα, ἀληθεύει, ψεύδεται ὁ ἰφίσου, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, λέγοντες ἐκ μόνου· τὸ γὰρ ἐκ μόνου, αἱρετέον ἐν τῷ λέγειν καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει τὸ πνεῦμα καὶ ἴσχει τὸ εἶναι, ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ ζήτῳ τῷ περὶ ἁγίου πνεύματος αὐτηρότατα μάρτυρόσι, οὗ ἡ ἀρχὴ, Μόλις ποτὲ κορυθεῖς τῷ εἰς τὸν μονογενῆ βλασφημεῖν· Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ φησὶ, Τίς γὰρ ἀνάγκη, εἰ τῷ ἀξιώματι, καὶ τῇ τάξει τρίτον ὑπάρχει τὸ πνεῦμα, τρίτον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσει; ἀξιώματι μὲν γὰρ διωρίσθαι τοῦ υἱοῦ, παρ' αὐτοῦ τὸ εἶναι ἴσχον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνον, καὶ ἀναγγέλλον ἡμῖν, καὶ ὅλως τῆς αἰτίας ἐκείνης ἐξημμένον παραδίδωσιν ὁ τῆς δυσεβείας λόγος. Ἠκούσας τοῦ οὐρανοφαντορος τούτου πατρός; παρ' αὐτοῦ φησι τὸ εἶναι ἴσχον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνον. εἶδες πῶς καὶ πάντα σωφρονεῖ τῇ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ, μὴ τῆς τοῦ ἁγίου κυρίλλου ῥητῆς λέξεως; καὶ ὅτι ταὐτόν ἐστιν εἰπεῖν, λαμβάνειν παρὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἴσχειν; ποῦ δὲ λέγων ἐκ μόνου; εἰ γὰρ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει, καὶ παρ' αὐτοῦ ἴσχει τὸ εἶναι τὸ πνεῦμα, ὡς ὁ ἅγιος ἔστι φησὶν, ἆρα οὐκ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ δῆλον ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· οὐκοῦν ἀδίκως ἠγκαλεῖτο ἡμῖν ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοί. Ὁ δὲ τούτου τοῦ μεγάλου πατρὸς ἀδελφὸς, χρυσόστομος ὁ νυσσης φησὶ, ἐν τῷ φερομένῳ τῷ πρὸς τὸν αὐτὸν δυσνόμιον αἱρετικὸν, οὗ ἡ ἀρχὴ, Οὐκ ἰῶ ὡς ἔοικε τὸ παντὸς ἰσθένειν δύναται εἶπεῖν, διά δὴ φάσκει, Οὐ τρόπον φερομαρτυρεῖται ἡ ὑπόστασις τοῦ τῆς αἰτίας λόγου, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τοῦ πνεύματος, ἐν μόνῃ τῇ τάξει τῇ καὶ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν, διαφορὰν ἔχων. ὡς γὰρ σωφρονοῦμεν τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ εἶναι ἴσχον οὐχ ὑστερίζει καὶ τοῦ ὕπαρξιν, οὕτω καὶ τοῦ μονογενοῦς ἴσχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁπωσοῦν μόνῃ καὶ τὸν τῆς αἰτίας λόγον φερομαρτυρουμένου τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως. Ἐγὼ δὲ τοῦτον τὸν ἅγιον, ὡς σωφρονοῦντοις φερειρημένοις, καὶ τὴν διάκρισιν ἐκλέμενον ἐνδεικνῦσαν τῆς θείων φερσώπων, τῇ αὐτῶν καὶ μόνῃ διακρίνειν αὐτὰ, ἓν τρόπον γὰρ φησι φερομαρτυρεῖται ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ τῆς αἰτίας λόγου, τοῦ αὐτὸν τρόπον φερομαρτυρεῖται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ πνεύματος, τῆς αἰτίας λόγου. τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν εἰπεῖν, ὁ μὲν υἱὸς, ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου, ὡς μόνου φερομαρτυρομένου, τοῦ υἱοῦ. τίνα γὰρ ἄλλον δύναται φερομαρτυρόμενον ἔχειν.

γραφών; ὅτι ποτὲ μὲν λέγει δι' ὕπνου φερῖον, ποτὲ δὲ ὅτι ἐξ ὕπνου φέρεται, καθάπερ καὶ ἐκ τοῦ πατρός· καὶ αὖ, φυσικῶς ἐνυπάρχον ὕπνου, & δι' ὕπνου, καὶ ἐξ ὕπνου, φερίρχεται, & φερχεῖται, καὶ ἐκπορεύεται, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὑπ' ὕπνου νοεῖται τοῦ θεῖ & πατρός. τί ἀλλ' ἢ φερφανὴς ἀλήθεια, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ ἰησοῦ τὸ πνεῦμα ἔζη, καὶ ἐξ ὕπνου, καὶ δι' ὕπνου, ὡς ὁ ἅγιος ὅδε πολλαχόσε φησί; πόθεν ἄρα διωήσεται δεῖξαι ὑμῖν ὡς ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα; πάντων τῶν ἁγίων λεγόντων, ὡς ἡμῖν μὲν μικρὸν διέξεμι, λίαν συμφώνως, & πάντων τῶν ἐκπορεύσιν καὶ ἐκ τοῦ ἰησοῦ δογματιζόντων. ἵνα μοι πείθητε ἡμῖν καλῶς συμβουλεύσει, μᾶλλον δ' οὐχ ἡμῖν, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ· καὶ μὴ αὐθαδῶς πως ἐγκαλεῖτε ἡμῖν, ὡς μὴ εἰδόσιν, ἢ ἀγνοοῦσι, καὶ δίκῃ τοῦτο τῇ σωτῆρι ὑποβαλοῦσιν. ἴδεμεν γὰρ τοὺς ἁγίους πάντας, & τοῖς λόγοις αὐτῶν πειθόντες & ἑξακολουθήσαντες, λατίνοις ἰωάθημεν· μᾶλλον δὲ οὐ λατίνοις, ἀλλὰ τῇ ἀρραγεῖ καὶ ἀληθεῖ πίστει τῶν πατέρων, καὶ τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ τῶν θεολόγων καὶ θεηγόρων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν ἐν τῇ σωτῆρι ταύτῃ δεδοξασμένων· οἷς ὁ ἰφίσου ἀρχιερεὺς, ἀπορήσας, & μὴ δυνάμενος ἀποκρίνασθαι πρὸς τὰ παρ' αὐτῶν προτεινόμενα, ἀπιλιάσας ἐξέκλινε, τὸ μὲν προσδεξαμένου φερὶ ἰωαννου βοῶντος, φέρετε τὸν ἰφίσου ὧδε, & ἀκούσει τὰς ἀποκρίσεις τῶν λόγων αὐτοῦ, οἷς ἐξέδωκεν ἐν μιᾷ συνελεύσει, φεύγων τὴν σωτῆρα. ἡ δὲ σωτῆρ ἀποστείλασα ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰσελθεῖν· ἐκεῖνος δὲ ἀθύνειαν προσφασίζετο. καὶ πάλιν συνελεύσεως γενομένης, ὁ φερὶ ἰωάννης ἔλεγεν, ἤθετω ὁ ἰφίσου ὧδε, ἤθετω· οὐ γὰρ δίκαιον εἶναι μὲν ἐκεῖνον οὐκ ἀκούειν δὲ καὶ ἡμᾶς ἀποκρινομένων. καὶ πάλιν ἡ σωτῆρ ἀποστείλασα ἐκάλει, ἀλλ' οὐχ ὑπήκουσεν ἤθειν. ὅθεν κανονικῶς αὐτὸν καλέσασα μὴ ὑπακούσαντα, ἡ σωτῆρ ἀπεφώνησε. δεῖ δὲ ἐπέμψει αὐτὸν ἀγγέλων, οὐ παράνοια, ἀλλ' ἐν ταῖς γονίαις· ὅθεν ἐχθρὸς τῇ ἁγίᾳ ἀπεδείχθη σωτῆρ. εἰ δὲ καὶ θεὸς ὥραν εἰς δεξιώσεις ἐχώρει, ἀλλὰ τῶν ἁγίων τὰς ῥήσεις ἃ κατεδέχετο, διαφθαρμένα καὶ νόθα καλῶν τὰ παλαιόγραφα θεῖα καὶ ἱερὰ τῶν διαπαλαν βιβλία, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν διεφθάρη· καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖνο τὸ φρυάξαν καὶ τῆς ἱερᾶς σωτῆρος, ὅπως αὐτὸ διεφθάρη καὶ αἰχμῶν ἐπλήρωθη ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς αὐτὸ πικρᾶς ἀναλύσεως, ἴσασιν οἱ παλαιοὶ λόγιοι μεμαθηκότες. ἡμεῖς δ' ἔχοντες τὰς διειρημένας ῥήσεις τοῦ μεγάλου κυρίλλου εἰς τὸ, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, & ἀκούσαντες τῆς ἱερᾶς ταύτης σωτῆρος τὰ αὐτὰ τούτῳ θεολογούσης ἐν τῷ παρ' αὐτῆς ἐκτεθέντι ὅρῳ, καὶ ἀπὸ τούτου βεβαιωθέντες, ὅτι τὸ πνεῦμα ἔχει τὸ εἶναι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἰησοῦ, ἰωάθημεν τῇ σωτῆρι. τὸ γὰρ εἰπεῖν τὸν χριστὸν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, οὐδὲν ἄλλο ἐδήλωσεν ἡμῖν, ἢ ὅτι καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται· οὐ γὰρ συνάμεθα ἄλλως πως ἐννοῆσαι. ἀφ' οὗ γὰρ λαμβάνει τὸ πνεῦμα, ἀπὸ τούτου καὶ ἔχει τὸ εἶναι. ἀφ' οὗ δὲ ἔχει τὸ εἶναι, ἀπὸ τούτου καὶ ἐκπορεύεται· λαμβάνει δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἰησοῦ καὶ ἔχει τὸ εἶναι παρ' αὐτοῦ, ὡς ὁ ἱερὸς καὶ θεῖος βασίλειος δεδασφῆ, ἆρα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. τοῦτον οὖν τὸν τρόπον ἐβουλήθημεν αὖ καὶ τἆλλα ῥητὰ τῶν ἁγίων λέγειν ῥητῶς, εἶτα καὶ ἐξηγεῖσθαι· ἀλλ' ὅτι μὲν συνεκλήθημεν ἡμῖν, τὸ μὲν ὅτι ἐν ἐφεσῳ ἐπαγγειλάμενοι τὸν λόγον ἐκδοῦναι, εἰς μῆκος ἔπεσεν ἐκτείναμεν αὖ, τὸ δ' ὅτι ἔπεσε τοῖς ἑαυτῶν φασὶν τὰ οἰκοθεν εἰρημένα εἰς πλάτος ἡμῶν, ἔδοξε δίκῃ τοῦτο μόνως καὶ μόνον τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων ἐφθέναι, εἰς ἔλεγχον μὲν τῶν βουλομένων ἀπλέγειν τῇ ἱερᾷ σωτῆρι, εἰς βεβαίωσιν δὲ καὶ στερεμνὸν τῶν δίλαβῶς αὐτῇ ἑπομένων, ὀλίγα πνὰ οἰκοθεν λέγοντας ἐφ' ἑνὶ ἑκάστῳ ῥητῷ.

πατρός. καὶ μετ' ὀλίγα ὁ αὐτὸς ἅγιος φησὶν ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ. Γίνου φαιδρὸ τῇ ψυχῇ τὸν ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΝ, τοῦτέστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὐκ ἐπισκυνόμενον ἔξωθεν, ἀλλὰ δικτυοῦν ἐν αὐτῇ, καθάπερ ἔστιν ἐν τοῖς ἀγομένοις ἁλιτικοῖς, οἷς καὶ ἐκ μιᾶς ἔνωσις ἡ ἡδύνησις, ἀλλ' ὁμούσιον αὐτῇ καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατήρ. Οὐ γὰρ λαλήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ἐκεῖνος, τοῦτέστιν ὁ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΣ, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. βλέπει δὲ ὡς ἐπερώτησεν ἡ φωνή, ὅρα ὁ λόγου τὴν ἐπῳδήν· ὑφηγητικὸς γὰρ ἦξεν ἐπ' αὐτοὺς τὸν ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΝ, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὠνόμασεν αὐτὸν, τοῦτέστιν ἑαυτοῦ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ἵνα δὲ εἰδῶσιν οἱ μαθηταί, ὡς οὐκ ἀλλοτρίαν καὶ ξένην αὐτοῦ διδασκάλου, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐπέρχεσθαι διδάσκει ὑπαγγέλλεται, πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τοῦτέστιν ἑαυτοῦ, τὸν ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΝ ὀνομαλεῖ. οὐ γὰρ ἀλλότριον τῆς τοῦ μονογενοῦς οὐσίας τὸ ἅγιον νοεῖται πνεῦμα. θεόσεπτοι δὲ φυσικῶς ἐξ αὐτῆς, οὐδὲν ἕτερον παρ' αὐτὸν ὑπάρχοι, ὅσον εἰς ταυτότητα φύσεως. εἰ καὶ νοεῖται τυχὸν ἰδιοσυστάτως. καὶ μεθ' ἕτερα. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ἐκεῖνος, φησὶν, οὐ λαλήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ ξένον ὑμῖν εἰσηγήσεται μάθημα. οὐ γὰρ τυχὸν εἰσάξει νόμους. ἐπειδὴ δὲ πνεῦμα, καὶ οἱονεὶ νοῦς ὄντων ἡμῶν, λαλήσῃ δὲ πάντα τὰ ἐν ἡμοί. καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐπειδὴ πάντως ἐκ τῆς ἡμῶν οὐσίας ὄζει τὸ πνεῦμα, καὶ οἷον ἡμῶν ὄζει νοῦς, τὸ ἐρεῖν αὐτὸ τὰ ἰσόμοιρα οὐκ ἐνδέχεται, μὴ οὐχὶ πάντως ἐν ἡμοί τι ὑπάρχον καὶ δι' ἡμοῦ θεσπίζειν. Εἰς τὸ, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Δοξάζει δὲ ἐνταῦθα τὸν υἱὸν ὁ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΣ, τοῦτέστι τὸ ἴδιον αὐτοῦ πνεῦμα, παῖτα ἰσχύον καὶ πάντα εἰδός. δοξάζει δὲ πῶς; ἃ γὰρ οἶδε καὶ δύναται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. πῶς δ' αὐτὸς οὐκ οἶδεν τυχόν, ἢ πῶς οὐκ ἂν δύναιτο; καὶ ἅπερ καθάπερ αὐτὸς φησιν, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει τὸ πνεῦμα, καί τοι πάντα ἰσχύον καὶ κατορθοῦν, πῶς δ' αὐτὸς οὐκ ἴσχει τὸ ἐφ' ἅπασιν ἰσχυρόν; καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐπειδὴ δὲ ὁμούσιόν τε ὄζει τῷ υἱῷ, καὶ θεόσεπτον διαφερόντως ἐκ τοῦ, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐφ' ἅπασι τελειοτάτην ἴσχυν ἐνεργεῖ τε καὶ δύναμιν, ἐκ τούτου φησὶν ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. καὶ μεθ' ἕτερα. Ἀκατηγόρητον οὖν ἀπὸ παντελοῦς, καὶ λοιδορίας ἁπάσης ἔξω κείσεται, τὸ λαβεῖν λέγεσθαί τι ὁ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΣ τοῦ μονογενοῦς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. θεόσεπτον γὰρ δι' αὐτοῦ φυσικῶς, ὡς ἴδιον αὐτοῦ, μὴ παῖτον ὂν ἰσχύ, τελείως λαμβάνειν λέγεται τὰ αὐτοῦ. καὶ μετ' ὀλίγα. Καὶ μοὶ δὲ τοῦτο θεόσεπτα φυσικῶς. ἴσχε ταύτην εἵρηκα τὴν αἰτίαν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. παραπλήσιόν δὲ μηδεὶς, ὅταν ἐκ τούτου ἀκούσῃ τὸ τῆς λήψεως ὄνομα ἐνθυμείσθω δὲ μᾶλλον ἐκεῖνο, ὁρᾶσθαι γὰρ αὖ ὀρθῶς ὅτι πάντα τὰ θεῖα διοῦ λαλεῖται μὴν καθ' ἡμᾶς, νοεῖται γοῦν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὡσπερ ἡμᾶς. λαμβάνειν τί οὖν τὸ πνεῦμα φαμὲν ἔκ τι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὰ αὐτῶν, οὐχ ὡς ποτὲ μὴν οὐκ ἴσχον τῶν ἐνούσαν αὐτοῖς γνῶσιν τὴν δύναμιν, ἴσχον δὲ ὅτι μάλιστα ὅταν νοῆται λαμβάνον· ἀεὶ γὰρ σοφὸν καὶ δυνατὸν τὸ πνεῦμα ὄζει μᾶλλον δὲ αὐτόχρημα σοφία καὶ δύναμις, οὐκ ἐκ μετοχῆς τῆς πρὸς, ἀλλὰ φυσικῶς. καὶ μεθ' ἕτερα. Καίπερ οὖν ἄρα τῆς ὑποστάσεως τοῦ γεννήσαντος ὑπάρχοι ὁ υἱός, πάντα τὰ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὑπάγεται. ἴσχε τοῦτο φησὶ, πάντα ὅσα ἴσχε ὁ πατὴρ, ἐμά ὄζει. ἴσχε τοῦτο εἶπεν ὑμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν· τὸ πνεῦμα δηλονότι, τὸ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, δι' οὗ τοῖς ἁγίοις αὐτὸς ἐνοικεῖ. ἐν γὰρ ἕτερον παρ' αὐτὸν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· καὶν ὑπάρχον νοῆται καθ' ἑαυτὸ καὶ ἰδίως. πνεῦμα γὰρ τοῦ πνεῦμα, ἐκ υἱός. Ἡ κουσας τὰς ἀποφάσεις τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐστόμου ἐκ βίλη ἀκοινωνήτου καὶ τῆς μὴ καὶ ἐκ τοῦ ἐμοῦ τὸ πνεῦμα ὑμᾶς

λαμβάνουσας;

περβάλλει τὸ πνεῦμα, καὶ ὁ υἱὸς ἐκπορεύει παρὰ κ͞υ τοῦ πατρὸς τὸν ξένον λόγον αὐτοῦ τὸ πνεῦμα υἱός. ☩ ὁ υἱὸς μόν͞ου τοῦ πατρὸς, δύο πατέρες τὸ πνεύματος. ☩ ἕνα τὸν ξένον λόγον ἐκπορεύει ὁ υἱὸς παρὰ τοῦ πατρὸς, τῆς ὑπάρξεως τὸ πνεύματος, νοεῖ δὲ, οὐ κ͞υ τοῦτον τὸν ξένον περβάλλει ὁ πατὴρ τὸ πνεῦμα· ἀλλὰ καθ' περβολὴν, καὶ οὐκ ἀπ' ἴσου παρὰ υἱοῦ τὸ ἓν καὶ αὐτὸν ἄμφω τὸ πνεύματος. εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἔχει καὶ ὁ υἱὸς, καὶ οὐδὲν ἐναπολείπει παρὰ τοῦ ὁ υἱὸς οὐκ ἔχει, ἔχει δὲ ὁ πατὴρ τὸ περβάλλειν τὸ πνεῦμα, ἔχει ἄρα τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς. ἀπὸ τούτου λοιπὸν δέδεικται δεδραπῆσθαι ὅτι οὐ μόνον θεὸς ἐστὶ τοῦ πατρὸς ὅτι τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ θεὸς τοῦ υἱοῦ καὶ τούτου μάρτυς ἡμῖν ὁ διδασκάλων πᾶσα γραφὴ, καὶ ὁ πάμμεγας κύριλλος ἐξηγούμενος ὅλον τὸ χωρίον τοῦτο καὶ τὰ ῥητὰ τὰ προφερόμενα, μάλα ἡδέως καὶ ὡς ἔστιν ἰσχὺς τὰ λεγόμενα. Ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ, πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ζητεῖ ἐμοὶ τὸ θεῖον εἰπὼν, παρὰ τὸ πατρὸς αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι φησιν. ὥσπερ γάρ ἐστιν ἴδιον πνεῦμα τοῦ υἱοῦ. Φυσικῶς ἐν αὐτῷ τὸ ὑπάρχον ☩ δι' αὐτοῦ προῖόν, οὕτω καὶ τοῦ πατρός. εἰς δὲ τὸ πνεῦμα κοινὸν ζητεῖς αὖ εἶναι δήπου ☩ τὰ τῆς οὐσίας ἀδιαίρετα μένα. μὴ γὰρ δή τινος ἡμᾶς τὸ δυσεβοῦς εἰσοδόντων τὸ ἐξ ἀμαθίας ἀποκομίζοντας λογισμὸν ἀμηδὲ θέμις. ἐννοεῖν, ὡς ὑπουργικήν τινα τάξιν ἀποπληροῖ ὁ υἱὸς, τὸ θεῖον τοῦ πατρὸς πνεῦμα τῇ κτίσει δίδακον εἶ. καὶ τοῦτο γὰρ ἀσυνίετος πᾶς ὁ κατ' δύσεσι εἰς πᾶν πταίων δι' μᾶλλον ἀκολουθοῦν, ὡς ἰσότιμον ἴδιον ὄζειν αὐτὸ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ θεὸν καὶ πατέρα, ἀποστέλλοντες ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς οὕτως ἁγιασμόν. Ἀκούσῃ ὁ κύριλλος, τῷ θαυμασιοῦ καὶ μεγαλουργοῦ πατρὸς κυρίλλου ☩ πάνυ φημὶ ὡς περ γὰρ ὄζει φησὶ, ☩ υἱοῦ ἴδιον, οὐχ ὑπουργικὸν, ἀλλὰ φυσικῶς ἐν αὐτῷ τὸ ὑπάρχον καὶ δι' αὐτοῦ προῖόν, οὕτω καὶ ☩ πατέρος. εἰ οὖν ὂν τρόπον ὄζει ☩ υἱοῦ, ἔστι καὶ ὁ πατέρος τὸ πνεῦμα, νοεῖν ἡμῖν ἔπεισιν, ὅτι ἐκπορεύεται καὶ ἐκ ☩ υἱοῦ· ἐπειδὴ φησιν ἁγίου ὁ ἅγιος, ὅτι ὂν τρόπον ὑπάρχει τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ προέρχεται δι' αὐτοῦ, τὸν αὐτὸν καὶ ἐκ ☩ πατέρος. καὶ οὐ δεῖ σε νοεῖν ὅτι ὑπουργικῶ πνα χρείαν ἀποπληροῖ ὁ υἱὸς, τὸ θεῖον τοῦ πατρὸς πνεῦμα ἀποστέλλει τῇ κτίσει, ἀλλὰ φυσικῶς. εἰ γὰρ ὁ υἱὸς ὑπουργικῶς ἐστιν καὶ οὐ φυσικῶς τὸ πνεῦμα, ἆρα ☩ ὁ πατὴρ ὑπουργικῶς ἔχει τὸ πνεῦμα; καὶ οὐ φυσικῶς ἐπειδὴ ὂν τρόπον νοεῖται ☩ υἱοῦ, νοεῖται καὶ τοῦ πατρὸς κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, καὶ κοινὸν φησι πατρὸς καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἐπειδὴ οὐ διωρισμένης οὐσίας εἰσὶν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς. εἰ οὖν κοινὸν, κατὰ ὂν τρόπον λέγεται ☩ πατρὸς, κατ' αὐτὸν ☩ τὸν ☩ υἱοῦ λέγεται. ὥστε εἰ λέγεται ☩ πατρὸς ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται, οὐ γὰρ ἄλλο δυνάμεθα νοεῖν, λέγεται δὲ ☩ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ἆρα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. εἰ δὲ λέγοι τις ὅτι καὶ τὸ ὁμοούσιον λέγεται ☩ υἱοῦ ☩ οὗ καὶ τὸ αὐτὸν, ἐλέγχῳ σε, εὐσεβῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ☩ πνεύματος· ἐπειδὴ μιᾶς οὐσίας εἰσὶ τὰ τρία πρόσωπα· ἀλλὰ τοῦτο οὐ λέγεται. ὁ δαμασκηνός σοι τοὺς μικτῆρας συμπείθει, ἐν τῷ ὀγδόῳ κεφαλαίῳ τῆς θεολογικῶν, τὸν δὲ υἱὸν φησιν, οὔτε τοῦ πνεύματος λέγομεν οὔτε μὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος. καὶ χρυσόστομος ὁ γλυκὺς ἐν τῇ τρίτῃ ὁμιλίᾳ ☩ πατὴρ ἡμῶν, καλύπτει σοι τοὺς ὀφθαλμοὺς· ὁ υἱὸς, φησὶ, ☩ πνεύματος οὔτε ὄζειν οὔτε λέγεται· οὔτε αἱρέσεως ἡ ἀχειρὴς ἀκολουθία αὕτη· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα λέγεται ☩ υἱοῦ, ὅτι παρ' αὐτοῦ λαμβάνει καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται. καὶ ἐξ αὐτοῦ ὄζει καθάπερ καὶ ἐκ ☩ πατέρος ὄζει. τοῦτο φησὶν ὁ ἅγιος ☩ κύριλλος, ἴδιον αὐτοῦ ὄζει καθάπερ καὶ ☩ θεοῦ καὶ πατέρος. πῶς τρόπῳ ὄζει ἴδιον ☩ πατέρος; ὅτι ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχει καὶ ἐκπορεύεται. τοῦτ' αὐτὸ δεῖ σε νοεῖν, ὅτι καὶ ἐκ ☩ υἱοῦ ἐκπορεύεται, ἐπειδὴ ἴδιον αὐτοῦ καθάπερ καὶ ὄζει τοῦ

πατέρος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΤΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΕΚΠΟΡΕΥΕΤΑΙ

καὶ ἐκ τοῦ ὑοῦ, καὶ οὐκ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς. ὡς οἱ μὴ τὴν σωτῆρα γεγραπτότες, λέγουσιν.

Ἀρτίως οὖν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῖν τὴν θεολογίαν ταύτην ἐκθέμενοι, ἐπὶ τὸ ἑξῆς ἴωμεν. ἔστι γὰρ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ, ἐν κεφαλαίῳ ἑπτακαιδεκάτῳ ταῦτα φησὶ πρὸς τοὺς μαθητάς. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν· ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει· ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἆρ' ἔχετέ τι φωτὸς ταῦτα εἰπὼν οἱ πάντα φωτοειδῶς καὶ φασὶ γνῶσιν λαμβάνειν, λόγου, λήψιν· ἀκούειν φησὶ τοῦ υἱοῦ, ὥσπερ ὁ υἱὸς φησὶ τοῦ πατρὸς σοφίαν, καὶ τὰ λοιπά· καὶ ἡμεῖς ὕστερον λέγομεν. ἀλλ' ἐπεὶ τοίνυν οὐ θέμις πολλὰ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα μὴ σωθῆναι αὐτὸν ἐννοήσωμεν, ἐν λαμβάνειν φαμὲν, τὴν οὐσίαν· ἣ πᾶς σοφὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ τἄλλα ὄζει. καὶ δῆλον τοῦτο εἰ σοφίαν λαμβάνει, οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ τὸ εἶναι αὐτό. ἀκούσῃ οὖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ζητεῖς παρ' ἐκείνου ἀκούσῃ, παρ' οὗ ἐκπορεύεται· τὸ ἀκούειν ἐκεῖνο, γνώσεσθαι ὄζει, τὸ δὲ γνώσεσθαι, εἶναι. ἐπειδὴ τοίνυν οὐκ ἔστιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ παρ' ἃ ἐκπορεύεται, τὸ ἀκούειν ἐκεῖνο γνώσεσθαι ὄζει, τὸ δὲ γνώσεσθαι εἶναι. ἐπειδὴ τοίνυν οὐκ ἔστιν ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλὰ παρ' οὗ ἐκπορεύεται, ἀφ' οὗ ὄζει ἐκείνῳ ἡ οὐσία, παρ' ἐκείνου ἡ γνῶσις· παρ' ἐκείνου ἄρα καὶ ἡ αἵρεσις, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ὄζει ἢ οὐσία. ἀεὶ τοίνυν ἀκούει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ἀεὶ γινώσκει, καὶ γινώσεται· καὶ δῆλον ταῦτα καὶ ἔκουσι καὶ ἀκούει καὶ ἀκούσεται. ὡς γὰρ ἤδη εἴπομεν, ζητεῖς ὄζει αὐτῷ τὸ ἀκούειν ὅπερ τὸ γινώσκειν· καὶ τὸ γινώσκειν αὐτῷ, τοῦτ' ὄζει ὅπερ τὸ εἶναι· παρ' ἐκείνου ζητῶν ἔκουσι καὶ ἀκούει καὶ ἀκούσεται, παρ' οὗ ὄζει παρ' ἐκείνου δὴ ὄζει ἀφ' οὗ ἐκπορεύεται. ἀλλ' ἵνα μή τινες εἰπεῖν ἔχοιεν ὡς ἐν τῇ ἐμοῦ, αὐτόνομα μίαν, ἐν τῷ ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται τὸ πατρὸς ἐστιν εἶναι, ὥδε καὶ παῖον ἐν τῷ αὐτῷ παραλαίῳ δηλοῦται. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, λέγων, ἐμά ὄζει· δῆλον τοῦτο εἶπεν ὑμῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. εἰκὼν δὲ ὅτι πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ὄζει, ἀπέκλεισε πᾶν τόμα βουλόμενον δοκιμεῖσθαι, καὶ τὸν υἱὸν ἄκρον τῆς ὑπάρξεως τοῦ παντὸς πεδίμασε. ὅτι δὲ ἀληθὲς ὄζει τὸ, πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἔχει καὶ ὁ υἱὸς, αὐτὸς αὐτὸ μάρτυρεῖ λέγων, πάντα πάντα τὰ σὰ, ἐμά· καὶ τὰ ἐμὰ, σά ὄζει, ἐκ ἰσαύτης δὲ ὁ δ' ἐμὰ σὰ φανερὸς αἴτιος; πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, φησὶν, ὁ πατὴρ, ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκε τῷ υἱῷ, πλὴν τοῦ εἶναι πατέρα. φύσει γὰρ ὁ πατὴρ, ὁ πατὴρ

πνα ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν μᾶλλον δὲ οὐχ ἡμῖν ἀλλὰ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἡ γὰρ ἐκκλησία, ἐν τῷ ἑαυτῆς ὅρῳ, στέγει ἑνοικοῦσα, μὴ ἰχῶρος βοᾷ. Περὶ τοῦ, ὅτι Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Ἐκ τούτου αὐτὸς ὁ υἱὸς, φησὶ, λαβὼν ἐκ τοῦ πατρὸς ἀπέστειλε τοῖς μαθηταῖς· πάντα γὰρ, φησὶν, ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐκ τοῦ ἰδίου φύσει δέδωκε τοῦ υἱοῦ, πλὴν τοῦ εἶναι πατέρα. “

Δεύτερον, ὡς Ἡ δι' ἀζύμου καὶ ἐνζύμου θυσία, μία καὶ αὐτὴ ὄντι καὶ τοῦ Χριστοῦ παντὸς σῶμα, ἐν ἀμφοτέρεσι πλεῖσται εἰσὶ μέριμναι. Τέταρτον, ὅτι Αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν μετανοίᾳ τελευτησάντων, καθαρσίοις πυρὶ καθαίρονται μὴ θανάτου, διὰ τῆς τοῦ ζῶντος πίστεως δικαιούμενοι· καὶ τοῦτο, ὑπὲρ ἐκ ἐφθασαν ἐκπληρῶσαι ἀφεὶς τοῖς ἐμπροσθίοις αὐτοῖς. Τέταρτον, ὅτι Οἱ ἅγιοι εἰσὶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ καὶ θεοφόροι ψυχαὶ τοῦ θείου καθορῶσιν εἰς θεόπτον, καὶ διαφέροντα τούτου τὴν θεωρίαν· καὶ αὖθις τοῖς ἀμέτοχοις εἰς τὴν γέενναν εἶναι βοᾷ. Ὡσαύτως ἐκείνους ἡ μακαριότης διαφαίνει, ὕστερον καὶ τούτοις διὰ τῆς ἡμέρας τοῦ ἐξόδου αὐτῶν, τὸ πῦρ καταφλέγει. Πέμπτον, ὅτι Ὁ πάπας, ἤτοι ὁ ἄρχων ἀρχιερεὺς τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς καθέδρας, ὀφείλει κεφαλὴ πάσης τῆς ἐκκλησίας, ὁδηγὸς τοῦ μακαρίτου πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, καὶ ἀληθὴς ὑποτιμητὴς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. Οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας αὐτὴ παλαιοὶ, τῆς ἐκκλησίας κατηγορεῦσιν, ὡς τὰ μὴ ὄντα ἀληθῆ, ἐψεύσατο· καὶ ὅσον ἐξήνεγκε τούτων αὐτὴ ποιουμένη, ἀποστολικοῖς τε καὶ ἀριθμοῖς γεγράμμασιν. ἡμῖν δὲ συμπορεῖσαι τῇ ἐκκλησίᾳ πολεμουμένῃ παρ' “
αὐτῆς, ὅπερ εἰκὸς ὄντι ὅπερ μᾶλλον ἐφικτὸν, τὸν ἰσχυρὸν συμπορεῖσθαι μετ' αὐτῆς ἰσχύσῃ ἰησοῦ τοῦ χριστοῦ, καὶ τῷ αὐτῷ ἀφιδρύσῃ ἐπαγγελίαν βεβαίως κατισχύσῃ, τὴν, πύλας “
ᾅδου οὐ κατισχύσῃ αὐτῆς, καὶ τὸ μετ' αὐτῆς εἶναι ἄχρι τῆς τοῦ κόσμου τούτου συμπερασάσεως· καὶ ὅτι πίστεσι ὄντες ἀρραγεῖς, εἰς ἣν οἱ θεοπεσίαν ἔσονται, ἀπολλύνται· ἧς ἀδυ “
νατεῖ σωτηρίας ἡμᾶς. αὐτὸν τοίνυν ἰσχύσῃ μετ' αὐτῆς ὡς νυμφίον, ἡ δεῖ συμπορεῖσθαι· “
ἡμῖν δὲ μᾶλλον δεῖ ἐγκαλουμένοις παρ' αὐτῆς ὡς κακοῖς ποιῆσαι τοῦ μὴ λαπίτων ἕνωσιν δίχα θῇ, καὶ ὅτι ὡς ἀγροικωτάτους ἡμᾶς μεμφονται, καὶ ὡς ἀπολωλότων καταψηφίζονται, καὶ παλαίζει φθορὰ ἡμᾶς. Καὶ ὡς αἱρετικοὺς ἀποστρέφονται. Τούτοις οὖν ἀναγκαζόμεθα ἐπαναθεῖναι πάσαν, ἵνα δίχα θῇ ἡμᾶς μὴ ἀθέοις καὶ ἀεκκλήτοις τῆς πίστεως μεμψεως καὶ ὀχλαλῆς· καὶ ὀρθοδόξοις τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι· αὐτοὺς δὲ μᾶλλον ἐπάρσεις ἰσχυροτέρας ποιῆς τε καὶ καταδίκης, ἣ ἰοῦ ἐκείνου πολεμηροῦ τε καὶ αὐθαδοῦς ἅμα ἡμῶν γε καταψηφίζονται. Καὶ θεοῦτον μὲν ζητήσομεν τὴν τοῦ θεοῦ θείαν χάριν, ὡς μὴ δυνάμενοί τι εἰπεῖν εἰ μὴ θεοῦτον ἐκείνος ἀνοίξῃ τὸ στόμα ἡμῶν· αὐτὸς γάρ ὄζτιν ὁ εἰπὼν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἔπειτα δὲ καὶ ὅσον “
ἐγχωρεῖ ἡ σμικρότης τῆς ἰσχύος ἡμῶν, εἰς μέσον θησόμεθα, ἐν οἷς ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν ἀποκρινούμεθα, οὐκ ἀπὸ συλλογισμῶν ποιούμενοι τὴν ἀπόκρισιν· ἐν οἷς αὖ δικαίως ἐσμὲν ὡς ἡ πίστις ἡμῶν ἀσυλλόγιστός ὄζτιν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἡμεῖς θεὸς τοῦτο ἰσχύομεν, ἀλλὰ διὰ μάρτυρων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων ἀγίων. Ἵνα οὖν τὰ πολλὰ παραλείψωμεν, λύτρῳ τοῦ θεοῦτε ἀρξόμεθα θεολόγου, τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, θεὸς τὸ θεοῦτον τῆς παρ' αὐτῆς ἐγκαλουμένων ἡμῖν· ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἔχει τὴν ὕπαρξιν καὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πατρὸς μόνου. οὕτω μὲν οὗτοι λέγουσι· καὶ ὡς φασιν, ὀρθόπατα δογματίζουσι, καὶ ἀληθῶς δοξάζουσιν· ἡμεῖς δὲ ἡμεῖς καὶ “
ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγομεν ἐκπορεύεσθαι, ἐναντίοι, φασὶ, τοῖς ἁγίοις ἐσμὲν, καὶ αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ “
λέγοντος, ὁ ὠδὸς τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. τοῦτο μὲν οὗτοι λέγοντες οἴονται δικαιοῦσθαι. ἡμεῖς δὲ μὴ ἀγάπης τε καὶ εἰρήνης ὑπεναντίοις ἐξομεν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ θεοῦ, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται πνεῦμα, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς· ὑπερβεβλημένοι ὀργιζόμενοι, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ φιλανθρώπου, εἰρήνην διώκοντα καὶ μὴ ὀργίζεσθαι ἐφ' οἷς μὲ λέγητε.

σκοπον ὀφθαλμοῖς, καὶ πρὸς τὸ ἀδίκαστον ἐκατερίζοντας ἐκεῖνο δικαιωτήριον, ἐν ᾧ οὐδὲν ἡμᾶς βλάψει ἡ ἀλόγως ἐνταῦθα χρομένη κατηγορία. οὐ χρεία γὰρ κατηγόρων ἐκεῖ, ὡς οὐδὲ ἡ τῷ ὄντι ἀλόγως χαριζομένων βραβεύσει σύστασις· οὐ χρεία γὰρ συνηγόρων ἐκεῖ. πρὸς γοῦν τὸ ἀληθῶς ἐκεῖνο δικαιωτήριον ἀποβλέποντες, ἥκιστα τῇ λοιδορίᾳ χρησόμεθα· ἀλλὰ μᾶλλον τῷ δόξαι ἡμῖν μετὰ τῆς κεφαλῆς καὶ παρρησίας κηρύξομεν. τοῦτο δὲ μόνον πᾶσιν εἰδέναι θέλω φιλανθρώπως ἡμῖν, ὡς ταῦτ' εἴ τι παρ' ἡμῖν ἐπεχθὲν ἢ ἐρρέθη, καὶ τὰ παρόντα, διὰ αὐξάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης πάντα κύριος οἶδε. Ὃ οὐκ ἐπ' ἀδικίᾳ οὐδενὸς τῇ ἡμετέρων ἰδίων καὶ δογμάτων. ἀλλ' ὅστις δὴ τῷ ἐκκλησιαστικῷ ταύτῃ ἦλθεν εἰρήνῃ, καὶ τὸν τῆς ἐν φλωρεντίᾳ συνόδου ὅρον ἐδέξατο, ὡς τῇ ἡμετέρων ἰδίων καὶ δογμάτων κατηγορικῶς, καὶ ὡς τῷ ῥωμαϊκῷ ἐκκλησίαν ἀφισβάτειν διηγορικῶς δύνασθαι σέβας ἀπονέμειν ἀμφοτέρας ὡς μιᾶ οὔσας ἐκκλησίᾳ, καὶ μίαν κηρυττούσας πίστιν τε καὶ δόσβειαν, ἐκπώματός ἐστι τῆς χριστοῦ βασιλείας, Ὃ τῷ ἀποδότῃ ἰούδᾳ Ὃ τοῖς κοινωνοῖς αὐτῷ καὶ σταυροῦσιν ἢ σωτῆρος σωτηρίαμος. Ὃ γὰρ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία, τῷ αὐτῷ πίστιν κηρύττει λοῦ καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ὁμολογεῖ Ὃ κρίσει, Ὃ οὐδέποτε ἐκ μόνης ἢ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐδόξασεν, οὔτε μὴν ἐπ' ἄμβωνος αἱρετικήρυξεν, οὐδὲ τῷ δι' ἀζύμου θυσίαν ἠμπεισάτο· ἅπαγε οὐδὲ τῷ ψυχὴν καθαρὸν ὀπτασοῦ, ἀρνεῖται· ἀλλ' οὐδὲ τῷ ἀχίον ἀπόλαυσιν ἀθετεῖ· φρονεῖ δὲ οὐδὲ τῆς ῥώμης ἀποδοῦται ἀρχιρίαν ὡς μὴ ἓν κεφαλὴν πάσης τῆς ἐκκλησίας, ὡς διεχθήσονται, ἐφ' ἑνὶ ἑκάστῳ λόγου ἀποδιδοῦσιν· ἀλλὰ ἅπαπον ἱερέζοντων τὸ καὶ φρονεικούντων τοῦτο ἐρρέθη, Ὃ γεγραφῇ παρεδόθη· οἷς ἢ ἢ πλήθους ἀλογία ἐπομένη, ἐκχέουσιν ὕβρεις καὶ λοιδορίας κῇ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας Ὃ ἡμῶν ἢ δυσεβῶς ὑπομφώνων αὐτῇ. ἀλλὰ τὸ παρρησιάζεσθαι φοβερὸν ὅρκιον ὡς πάντα τὸ λόγου θαμίλιον παραλαβόντες ὁμόσωμεν, τὸν λόγον ἐπαναλάβωμεν· ὡς ἡμεῖς κῇ θεῖον ζῆλον καὶ ὡς ἀληθῆ τῷ συνόδου ταύτην ὁλοχερῶς κατέχομεν· κῇ ὅτι οὐκ ἔνεκεν δόξης αἰθεροπήνης ταύτην ἐνεστησάμεθα· ἀλλ' οὐδὲ διὰ φιλονεικίαν, ἵνα ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ταύτην ἐγκολπησάμενοι δικαίας κρατῶμεν, ἀλλ' ὡς δόξαν χριστοῦ καὶ τῇ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας. αὐτοὶ δὲ ἀμαθίαν καὶ μοχθηρίαν νοσοῦντες, τολμῶσι λέγειν ὡς οὐκ ἔστι τὰ τῇ συνόδῳ πεπεχθέντα δόξα καὶ γράμμα τῇ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας. ἔστι δὲ τοὐναντίον ἅπαντα καὶ δεσπότης γνησιώτερον φαίνου) οἱ περὶ διδάσκαλοι ταῦτα θεολογοῦντες καὶ ἀπ' αὐτῇ ἡμεῖς τὸν τοιαύτην πίστιν καὶ δόξαν μαθόντες ὁμολογοῦμεν, καὶ κηρύττοντες, ταύτης ἐφαπτόμεθα· ἵνα καὶ μίχει τελευταίας ἀναπνοῆς δύχόμεθα φυλάττειν ἀκώλυτον, ἢ Ὃ σωματοθανεῖν δύναμεθα, καὶ πρὸς Ὃ σωτῆρος χριστοῦ Ὃ θεοῦ μετ' αὐτῆς ἐν τῇ κλοῇ σκηνῆναι, καὶ μετ' αὐτῆς αἰωνίως ἀδιαπαυστοδήναι ἵνα δοίη θεὸς, ᾧ πάντα μὴ θεωρεῖ, λέληθε δὲ αὐτὸν οὐδὲν Ὃ ὅπου ἡμεῖς αἱθεροπήνες ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἀφορῶντες, τὴν εἰρήνην ταύτην καὶ τὴν ἐκκλησίας ἕνωσιν δεῖν φρονοῦμεν ἐστηρίσασθαι. εἰ δὲ τοι μὴ δοκεῖ, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· ὃ γὰρ ὀφείλομεν ἡμεῖς, τοῦτο καὶ πεποιήκαμεν· ὑμεῖς δὲ τί φατε, οἱ τὴν ἱερὰν μετέρχοντες συνόδον ἐκ ἔστι ὁ τοῦτης ὅρος δόξα τῇ διδασκάλων. ἀλλ' ἡμᾶς λαοδικίζομεν τοιοῦτον, εἰπὲ ἀφ' ἁλῶν αὐτῇ, ἵνα μὴ ἀπιθανα δόξωμεν λέγειν. καὶ γὰρ τὰς ὑμᾶς πάσης φθεγγόμενος τὰ ἀπ' ἐμοῦ ἀλλ' ἀπ' αὐτῇ. τῇ θείων Ὃ ἱερῶν πατέρων Ὃ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, ἀ μόνον τῇ δυτικῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀνατολικῶν· ὧν τοὺς λόγους εἰ δὲ θέλῃ αὖ Ὃ παρεδόντος, εἰς ἄλλα μεταφέρειν σοφὸν ἢ θεῖα καὶ πολυθρύλητα ἀπόφασις. Ὃ ἐφ' ἑκάστῳ τῷ πίστει

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ὑπὲρ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, ὅτι ὀρθῶς ἠνέχθη· καὶ ἀποδοχὴ τῶν ἐν τῷ ὅρῳ αὐτῆς πέντε κεφαλαίων.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΤΟ τῆς δυσσεβείας μέγα μυστήριον, μὴ καθαρᾶς γνώμης καὶ εἰλικρινοῦς δεχθέντως ἰδρυνώμεθον, ἐξαπλοῦ καὶ ἀχρόου τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τ' σώματος καὶ φανερωτέρας τῷ ἡλιακῶν ἀκτίνων ὀργάζεται. καὶ καθάπερ ἐκεῖναι πόρρωθεν δι' τοῦ γυαλοῦ φερόμεναι, οὐ μόνον τὰς λείας ὁδοὺς, ἀλλὰ καὶ τὰς κεκερυμμένας ἐποτεινας γωνίας ἐκτίζουσιν, οὕτω τε καὶ οἱ τῆς δεχνοίας ὀφθαλμοὶ ἀληθείας ἰχμοῦσι, καὶ μὴ ἰζοραμμένοι τῇ τῷ διαφανοῦς φωλήψει, τὸ μόνον τὸ δι' ὃ καὶ δι' ὃ δέλυτα γινώσκουσι τὰς γεγραφὰς τῇ τῶν θείων ἐκφαντορικῶν θεωρίᾳ, ἀλλὰ ἐ αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς βάθεσι τῆς λέξεώς τε καὶ τοῦ νοήματος κείμενα ἀτενῶς ἐξακριβοῦσι, καὶ εἰς τὸ διὰ τοῦτο φέρουσι, καὶ νοεῖσθαι ποιοῦσι· καθὰ ἐ ὁ θεοφόρος φησὶ, πάντα δι' θέα δεδεγμένοις τοῖς νοοῦσι, καὶ ὀρθὰ τοῖς δι' εἰσπνοὴ γνῶσιν καὶ οὐδὲν ἐν αὐτῇ σκολιὸν οὐδὲ στραγγαλιῶδες. καὶ ἡμεῖς οὖν τοῦ ἡμετέρου δόξαν πᾶσι καταφανοποιῆσαι βουλόμενοι, τῇ ἀληθείᾳ θαρροῦμεν, καὶ τῇ δυσσεβείᾳ τ' δογμάτος ἑαυτοὺς ὑπερίστομεν. οὐδὲ καλοῦμεν δὲ ἐ ὑμᾶς μὴ μετὰ πανουργίας καὶ ἐπιπλαστίας αἱρεσιώτας τοὺς ἡμετέρους λόγους, ἀλλὰ μὴ καθαρᾶς γνώμης ἐ σωφρονίστους. οὐ γὰρ τοσοῦτον μικρὸν ὁ λόγος, ὦ φίλοι, ἀλλὰ θεοῦ μεγάλων ἐ θείων· εἰ ἐ ὁ ἀπαγγελεὺς ἀσθενὴς ἐ ἀνίσχυρος, ἀλλὰ θεοῦ τὴν ἐπιπλησιαστικὴν αἰρλύσιν τῆς ἐν τοῖς ἡμέραις ἡμῶν ἡθομένης, ἰδοὺ πολλοὶ τῷ θεῷ ἡμῶν ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἐ οὐκ εἶδον. τί οὖν, ὅτι οὐκ ἔχομεν γεωμετρείας, εἰσελθόσωμεν ἐν δυνατείᾳ κυρίου; κἀγὼ μὴ τ' δαβὶδ λέγω, καὶ τὸ ἕν μου μελετήσω τοῦ δικαιοσύνῃ αὐτοῦ· ἀλλ' οἱ ἐ μέχρι τῆς τινες καθ' ἡμᾶς, λέγοντες ὡς ἡμεῖς οὐ κῦ τὸν θεῖον ζῆλον τοῦ ἐν φλωρεντίᾳ συνόδου τέθεμεθα, ἀλλὰ δόξης θεοσκαφοῦ γλιχόμενοι, ταύτην μεταμορφούμεθα, καὶ ὅπως ἕνεκα δόξης ἐ ὑποχέσεων ταύτην ἐστερνιζόμεθα, ἐ πολλὰ ῥητά τε καὶ ἄρρητα ἡμῖν λοιδοροῦσιν· ὧν τὸ αἰσχρὸς σου παμβασιλεῦ, ὑ ἀληθὲς τ' πλήθος ὑ κόσμον λαμβάνουσι, ἀλλὰ ἐ λόγους ἀπορρίπτῃ βλασφήμους καὶ τ' θεῦ, ὑπὲρ ὧν ἡμῶν καὶ τ' θεοῦ ὀξυβελίζουσι, ὥσπερ εἰ ἐθνικοὶ ἦμεν ὅμως ὑ ἔχ τ' πίστιν ἡμᾶς σωπῆσαι, θεοῦ ἐκπίστοτέρους ὄντας ὑ πάντα πά-

τῆς διδασκάλων εἰρήνης καὶ τὸ ταληθῆ φρονεῖν ἡμᾶς ἔθεικεν. εἰ δὲ καὶ ἄλλο τι τῆς συμβόλου συνεδήσατο, ὃ τοῖς ἁγίοις ἅπασι κοινῶς ἀξιομνημόνευτον, τῇ μὲν καταφάσει συναγωνίζεται τῷ δ' ἀποφάσει οὐκ εἰσάγει. καὶ τοῖς μὲν τῆς ἁγίων αἰθ' ὧν ἐσίγησεν ἴσως, οἱ δ' ὡς τὴν ἴσην οἷς εἶπον ἔχοντι δύναμιν φαινόντων χρῆσθαι, ἐνέσεως μὲν τοῦτο χρῆμα λοιπὸν καὶ τέλος ὡς ἂν εἴποι τις πολλοῦ· οὔκουν οὐδὲ τοῦτο τῆς τῆς διδασκάλων συμφωνίας καὶ τῆς ἡμετέρου θεοῦ ταύτης λόγων ἀπήλλακται ὥστε παραχθεῖν ἡμῖν ζητοῦ θεωρεῖν, τῆς τε γραφῆς καὶ τῆς διδασκάλων ἡ συμφωνία. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ δὴ σιγᾶν ἔγνωκα, μικρᾶς μέντοι τῆς λόγων ἀποδοὺς ὑμῖν γέννημα διδοὺς, τὰ τῆς ἐμῆς κεφάλαια συμβουλῆς ἐξαριθμήσασθε, καὶ ζητοῦντων ὑμᾶς ἀναμένειν κέλομαι. ἐμοὶ μὲν ἔνιοι σκοπεῖσθαι οἰκονομίαν, ζητεῖν μηδ' ὅτιοῦν λαθεῖν συνεβούλευσαν· ἔνιοι δ' ἀληθῆ καὶ δόξαν κοινωνίαν θεραπεύειν εἶπον· ἐμοὶ τὸ μίαν θεοῦ τῆς ἀμφισβητουμένων γνώμην λαβεῖν, εἶπεν ἴσως· ταύτην δὲ καὶ τῆς συμβόλου τῆς πίστεως ὁμολογεῖν, ἢ φρονεῖν τας ἢ ἀφρονεῖν τας, ὁπότερον καὶ ἡ θεοῦ χάρις ὑπαγορεύσει. ὅτι δὲ ζητοῦντες, ὑφ' ὧν ἔνιοι τεταραγμένοι τὴν εἰρήνην ταύτην ἐμελλον ἀπελπίζειν, ἀθεσίᾳ πεπαύσαντο διδάξαι, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ καλύειν ὑμᾶς δι' ἐμοῦ λόγου; δυνάμενα εἶτα καὶ τοιήσοντα ταύτην, οὐκ ὀκνηρῶν ἀλλ' οὐπω σοὶ παρεῶν τὰ πλεῖστα φροντίσαντα· ἅπερ ἡ τῆς θείων γραφῶν καὶ τῆς διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας ἕνωσις ἐμοὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν. ἐφ' ἅ δὴ πάντα μετ' ἐλευθερίας ὑμᾶς ἐκάλεσα, εἰ καὶ μὴ τῆς ὀφειλομένης, ἀλλ' οὖν τῆς γε δυνατῆς ἐν τοῖς τοιούτοις τῆς λόγων. ταῦτα μὲν ἐγὼ, τῆς μὲν καθορθοῦσθαι, τύχῃ ἀγαθῇ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ καὶ σοφίᾳ, τῆς δὲ ἁμαρτεῖν πολλαὶ ἔχοιεν συγγνώμαι, ἵνεκά γε τοῦ φροντισθῆναι τι καὶ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ. ὑμῖν δ' αὖ εἴη λοιπὸν, οὐ μέλλειν, ἀλλ' ἢ ταῦτα φρονεῖν εὖ δοκεῖ μοί τι λέγειν, ἢ ἕτερα ζητεῖν, ἑκατέρου θεοῦ ἢ γνώμην λαβόντας.

Τέλος τῆς τοῦ σχολαρίου λόγου.

πολλὰ τὰ τῆ συγγνώμῃ σοφίζονται δικαίως ἐφεστώσῃ· ἢ τῇ πρὸς τοὺς διδασκάλους αἰδοῖ πολλῶν ἀγαθῶν ἐσμὸν σωτηρομένην, τὰς ἐκεῖθεν δυσνίας ἐξωνησόμεθα. ἀλλ' οὐκ ἔστι τὴν ἐνδεχομένων τῆς ἀληθείας ἁψάμενον ἡμᾶς ὑπατὴν τὴν διδασκάλων εἰρωνείαν, οὐ μᾶλλον ἢ καινοὺς τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τῆ τῶν ἀνδρείας ὑδρηλίας. ταύτῃ ζῆναι ἱλάττων δεῖ τινα ὁδὸν ἀληθῆ τε ἅμα καὶ ἢ πρὸς ἡδονὴν, ἢ πρὸς τοῦτοις γέμουσαν ἀσφαλείας. εἰ δ' ἔστιν ἄλλον τινὰ σωτηρίαν τοῦ διδασκάλους τὸ νεῦν ὑπομηθήσεις ἀμείνω, τοῦτ' ἐγὼ ἔργον ἐμοί. οὐδὲ γὰρ αὐ αὐτὸς φείλω τοῦτον μόνον ἀπαίτων ἔρεσθαι δεῖ· ἀλλὰ τὸ μὲν σωτηρίαν αὐτοὺς καὶ συμβαίνοντας ἅπαντων δικαιοῦσθαι, τοῦτ' ἀναγκαῖον δεῖ φημι· καὶ τοῦτον δεῖ ὑποβολῆς τῆς ἡμετέρας ὁμοίως ὥσπερ θεμέλιον· ὡς δ' ὑπὲρ χωρεῖς, μηδὲ καλῶς μὴ θ' ὅλως ἱδρυσόμενος. ᾧ δ' αὖ ταῦτα ἡδίοσι τρόπῳ, ὑμέτερον ὄζειν αἰδοῦσκειν· καὶ ἃ γὰρ τῆ εἰρημένων εἰς τοῦτο πίπτειν δοκεῖ, οὐ μᾶλλον εἰσηγουμένου τὸν ζόφον ἐῶ, ἢ προτιθέντος ὑμῖν εἰκόνα καὶ τύπον τῆς τῆ διδασκάλων συμβάσεως· εἰ δὲ καὶ γνώμη τῆς ἐμῆ καθαρῶς ἐκείνα, καὶ τοῦτον ἡγούμενον τὸν τρόπον δεῖ λυσιτελέστερον οὐδὲν θαυμαστόν· ὀξέως γὰρ ἐμοί τε καὶ τῆ ἄλλων ἐκάστῳ φορεῖν ὁπόθητι πρὸς τούτων, ἴσως αὖ ὑμεῖς ζητεῖτε τὰ ζητῶν, καὶ ἅπερ ἀναμφιβόλως μᾶλλον κρατεῖν. οὐ τοῖς ἀγίοις δὲ μόνοις ἀλλὰ ἔ τοῖς τῆς γραφῆς ἀξιώμασι, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, τῶν ἕνωσιν ταύτῃ ἀποδιδόσθαι δεῖ· καὶ πολλῷ μᾶλλον ὁπόταν ἡμῖν καινῶν πρὸς τὰ παρόντα ῥήματα χρεία. ἐγὼ γὰρ εἶπον αὖ οἷς ἐλάχιστα δεῖσθαι τῆ τῆς γραφῆς, ἀκουσμένους τῆ δόξῃ τῆ διδασκάλων· εἰ καλῶς ἐκείνων ἐξήτασαν καὶ ὧν ζήτουν ἐκεῖθεν ἔχουσι τὰς ὑφορμάς. καὶ εἴ τις αὐτοὺς ἀπήτει τῆ λόγων τὰς ἀποδείξεις, δῆθεν δεῖ τῶν γραφῶν καταφυγὸν αὖ· ὃ κ' μηδενὸς αὐτοὺς ἀπαρνουμένου, πολλοὶ καὶ πολλάκις φαίνονται φερόντων. εἰ δὲ δεῖ ποτε καινὴν χρῆσαι ἢ πρὸς τὸ συμπέρασμα ἐλέγχοντας μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ σωτηρίαν τοῖς διδασκάλους, τοῦτο ποιεῖν· πῶς δὲ καὶ τῆ γραφῆ τῶν ἀπὸ τῆς συμφωνίας ἀποδοθῆναι μόνῳ· ἧς αὖθις, οὔτε πιθανὸν οὔτε χρησιμοῦσιν ἄλλως σωτηρίαν· καὶ ὅλως ἐξ ὧν εἰρωνεύεσθαι μέλλομεν μόνον, ἄλλως ἀπὸ φιλονεικίας ἀμφισβητήσεως αὐθρώπους που, τῆ ἀμφισβητήσεων οὐκ ἂν ἐξοικείλαιμεν τούτων, ὡς πρῶτα τῶν τῆς αἰτιολογίας δόξαν ἀπάγειν, καὶ ταῦτα φεῦγον πάθους συμφωνεῖν· ἢ τοῦτο φεύγειν μὴ σοφίας καὶ τὸ γνωσθῆναι παντός. μὴ καὶ λάθωμεν αὐτὴ ἢ σωτηρίαν ἀλλήλοις τὰ τῆς γραφῆς καὶ τῆ διδασκάλων, δίκαιον αὐτά τε τῆς ἀληθείας κοινῆ, καὶ ἡμᾶς ἐκείνοις σωταφίζαντες. Ταῦτ' ὦ πατέρες σεβάσμιοι πρὸς τὸν ζητούμενον εἰρήνην αὐτὴ παίτων ὑμῖν ἀρκέσειν ἡγοῦμαι εἰ δὲ ἢ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις δεῖ ἢ χρησίμων ἐνθυμηθῆναι, ἀλλὰ ταῦτα καθάπερ τὰς ἀρχὰς ἢ κεφάλαιον ἐκείνοις εἶ δοκεῖ. κἀντεῦθεν μὲν ἀξιωμένους ὑμᾶς, εἰκὸς ὄζειν ἢ διομένους ἀλλήλων ταῦτα πρεσβεύσειν, καὶ τὸ ζητούμενον κατεργάζεσθαι. τούτων δ' αὖθις, οὐδὲν αὖ τῆ ἀμείνονων συμβαίνειν. διὸ δὴ σοὶ τούτων μόνον ὑμᾶς ὑπομήσας, ὡς τε καὶ τὰς ὑποχύσεις ἐκπίσαι καὶ τὸν ὑπὲρ ἢ καλοῦ προθυμίαν ἐνδείξασθαι, καὶ λίαν ἀκουσίους ἴσχειν ἡγοῦμαι· τοῦτο μόνον ὑμῶν πρὸς τοῖς εἰρημένοις δεόμενος, εἰ θεὸς ἅλως δόξειε ἢ ὑμῖν, τὸν ἀληθῆ τῆς γραφῆς καὶ τῆ διδασκάλων συνιδεῖν ἕνωσιν δεῖν ἢ καὶ ἡμῖν δ' αὖθις καὶ πάσης τῆς ἐκκλησίας ἕνωσιν ἔσαι, ἵνα ἔ τοῦ συμβόλου ταύτην τῆς πίστεως ὁποία ποτ' ἂν εἴη φανερὰν ποιεῖν ἀξιώσητε, ἵνα ἔ τοῖς ἔξω λόγοις δύνηθεν συμφωνεῖν ἔ δῆλα πάντων ἐσόμεθα. εἰ δ' οὖν, δίκης ἔργον ἂν εἴη τῆ γε γνώμη συναπῖσαι. τοῦτο γὰρ εἰ ἔ μὴ τῆς πίστεως τὸν ἀκρίβειαν, τὸν γοῦν πρὸς ἀλλήλους τῆ διδα-

ἴχλν· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τ̃ πατρὸς· καὶ τῦ ἱοῦ, οὐς τ̃ πατρὸς δηλονότι καὶ τῦ ἱοῦ, προσθωρευθήσων αὐτῷ· καὶ οὕτω συμπεράνεται ἀληθὲς ἐκ τ̃ πατρὸς καὶ τ̃ ἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἡμῖν ἀπαρέσκει. τὸ γὰρ προσθωρεῖσθαι τῇ ὑποστάσει τ̃ πατρὸς, τὴς τ̃ ἱοῦ ὑποστάσεως, καὶ ταὐτα τῷ τῆς αὐτῆς λογικῶν ὑποστάσεων τ̃ ἑνὸς, τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως τῷ τῆς αὐτῆς λογικῶν, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ ὁ πατὴρ μόνος ἄπρος τῦ ἱοῦ· ὁ δὲ ἱὸς πρὸς τῦ πατρὸς καὶ τοῦτο λαβὼν ὡς ἓν πάλλα φυσικὰ ἀγαθὰ αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἄπρος τ̃ ἁγίου πνεύματος. καὶ οὕτως ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἱὸς, ἀμφω μία αἰτία τῆς τῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως. ἰδοὺ τοῦτο ἓν ὁ ἅγιος Βασίλειός φησιν, ὡς τὸ συναίτιον τῷ πατρὸς ἱοῦ, καὶ τὸν τῆς αἰτίας λόγον, διπλοΐα καὶ μόνη προσθωρευθήσου τῆς αὐτῷ ὑποστάσεως. ἓν οὕτω, ἀληθεύομεν λέγοντες τὸ πνεῦμα καὶ ἐκ τῦ ἱοῦ. Ἐν δὲ τοῖς προσκοπικοῖς τῆς προσόδου συνόδου, εἴρηται μὲν τὸ πνεῦμα ἐκπορευόμενον ἐκ τῦ πατρὸς, ἴδιον δὲ τῦ ἱοῦ ἐστι καὶ ἐξ αὐτῷ ἀναβλύζον. Λέοντος ἐξ αὐτῷ φησὶν ἀναβλύζον, ὡς ἂν πηγὴς δηλονοτι τ̃ ὑποστάσεως τοῦ ἱοῦ, καὶ ὅπ ἴδιον αὐτῷ ἐστί. τί δηλονοῦ βούλεται ἐντεῦθεν μάθωμεν οἱ λοιποὶ, καὶ μη θελήσωμεν αἱ παρεμβεῖν τοῖς διδασκάλοις· εἰ μὲν εἴπωμεν τ̃ς. ὅπ ἴδιον λέγεται τῦ ἱοῦ, ἴσχε τὸ ὁμοούσιον, ἐνθυμηθήτω, ὅπ ἰλέγχθη αὖ καὶ ὁ ἱὸς τῦ πνεύματος κατὰ τὸ ὁμοούσιον· ἀλλ' ἄτοπον τοῦτο καὶ ἐναντίον μόνοι οἱ διδάσκαλοι λέγουσιν ὅπ ὁ ἱὸς, τοῦ πνεύματος, οὔτε ἐστὶ, οὔτε λέγεται, τὸ δὲ πνεῦμα τῦ ἱοῦ, καὶ μάλα. Ὁ δὲ κύριλλος, ὁ τῆς ἀλεξανδρίων ἀρχιερεὺς, ἐν τῇ πρὸς νεστόριον δευτέρᾳ, ἧς ἡ ἀρχὴ, τῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐναργῶς λέγοντος, ὁ Φίλιππος πρὸς αὐτὸν, κύριε δεῖξον ἡμῖν, φησὶν· Εἰ καὶ ἐστὶν ἐν ὑποστάσει τὸ πνεῦμα ἰδικὴ καὶ δι' ἑαυτῆς καθ' αὑτὸ καθὸ πνεῦμα ἐστὶν, καὶ οὐχ ἱὸς, ἀλλ' οἷόν ἐστιν οὐκ ἀλλότριον αὐτῷ· πνεῦμα γὰρ ἀληθείας ὠνόμασται· καὶ ἔστι χριστὸς ἡ ἀλήθεια· καὶ προσχεῖται παρ' αὐτῷ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τῦ θεοῦ καὶ πατρός. Λέοντος προσχεῖται φησὶ καθάπερ καὶ ἐκ τ̃ πατρὸς· ἀλλὰ προσχεῖται φησὶν, εἴπερ ὁ ἅγιος, οὐκ ἐκπορεύεται. ἡμεῖς δὲ θᾶττον αν τοῖς ὑπολογευόμεθα ἐπὶ αὐτὸς διδάσκαλος ἐξηγεῖται τὸ προσχεῖται βούλεται κῆ τὸν αὐτὸν τοῦτον, ἐν τῇ ἐξηγήσει τ̃ θείου συμβόλου, ἵνα φησὶ· Διατρέναντες δὲ τὸν περὶ χριστοῦ λόγον οἱ τρισμακάριοι πατέρες, τὸν τῦ ἁγίου πνεύματος ἐξεμπομπεύουσι· πιστεύειν γὰρ ἔφασαν εἰς αὐτὸ, καθάπερ ἀμέλει εἰς τὸν πατέρα καὶ τὸν ἱόν, ὁμοούσιον γάρ ἐστιν αὐτοῖς. καὶ προσχεῖται μὲν, ἤγουν ἐκπορεύεται καθάπερ ἀπὸ πηγῆς, τῦ θεοῦ καὶ πατρὸς· χορηγεῖται δὲ τῇ κτίσει ἐκ τῦ ἱοῦ. ἐνεφύσησε γοιῶ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις λέγων, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἐκ θεοῦ, καὶ θεὸς τὸ πνεῦμα ἐστί. καὶ οὐκ ἀλλότριον τῆς αὐτοπάτορος πάσης οὐσίας, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τε καὶ ἐν αὐτῇ, καὶ ἴδιον αὐτῆς· αὐτὴ μὲν οὖν ἐστὶν ἁγίων πατέρων ἡ διδυτερὶς καὶ ἀπλανεστάτη πίστις, ἤτοι τῆς πίστεως ὁμολογία. Βλέπεις πῶ τὸ προσχεῖται σημαίνῃ κῆ τὸν ἅγιον κύριλλον; κῆ πῶς ταυτὸν ἐστὶ τὸ προσχεῖσθαι τῷ ἐκπορεύεσθαι; πῶς ὑμεῖς ὅλως ζηλωτὴ λίγλ', ἄλλο ἐστὶ τὸ προσχεῖται κῆ ἄλλο τὸ ἐκπορεύεται· κῆ συκοφαντεῖτε τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ ἡμᾶς· ἀδελφοὶ ἀδελφοί τε. Ὁ αὐτὸς θεῖος κύριλλος ἐν τῇ ἑρμηνεία τῇ εἰς τὸν προφήτην ἰωὴλ, ζῦ ἐκχεῶ ἀπὸ τ̃ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, τοιάδε λέγλ· Ἢ μὲν γὰρ ἐστὶ θεὸς, καὶ ἐκ θεοῦ κῆ οὐσία ὁ ἱός, ὁμολογήται γὰρ ἐκ τ̃ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἴδιον αὐτῷ τε καὶ ἐν αὐτῷ, κῆ ἐξ αὐτῷ τὸ πνεῦμα ἐστὶ, καθάπερ ἀμέλει κῆ ἐν αὐτῷ νοεῖται τ̃ θεοῦ καὶ πατρός. Ἐννόησον καὶ ταῦθα ἀγαπητὸ ἴδιόν φησιν αὐτῷ. κῆ ἐξ αὐτῷ τὸ πνεῦμα ἐστὶν, ὥσπερ κῆ ἐκ τ̃ πατρός.

Παῦ γοῦν ῥῆμα, φησὶ τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, ὃτι δύο ἢ τριῶν μάρτύρων σταθήσεται· ἆρ' οὖν ὑμεῖς πιστήσεθε πολλοῖς τὸ μάρτυσι μάρτυρεῖσθαι; οὐκ οἶμαι, τῇ πεισμονῇ τε καὶ προλήψει, σὺν τῇ κακίᾳ κινήμασι. ἀλλὰ τοῦτο, ἵνα καὶ τῶν τριῶν ὧν ἔφη χρείττους, τρισκαίδεκα προλάβω· ἵνα μὴ δι' ὑμᾶς τοῦ λοιποῦ αἰτιᾶσθαί με ἔχητε. Αὐτίκα γὰρ ὁ μέγας χρηγόριος ὁ νύσσης, ἐν τῇ εἰς τὸ πάτερ ἡμῶν ὁμιλίᾳ τετάρτῃ, ἧς ἡ ἀρχὴ, Ο' τῶν σκιὰν τῶν μελλόντων, διά δὲ φάσκει· Ο' γὰρ μονογενὴς υἱός, ἐκ τῆς πατρὸς, ἐκ τῆς ἁγίας γραφῆς, ὀνομάζεται· ἔχει δὲ τοῦτο, ὁ λόγος ἴσην αὐτῷ τὸ ἰδίωμα. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς λέγεται, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ φερεμάρτυρεῖται· εἰ γάρ τις πνεῦμα χριστοῦ, φησὶν, οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Ἀκούεις ὅτι ἐκ τοῦ υἱοῦ, φερεμάρτυρεῖται· εἰ γάρ τινες τῶν ἀσεβῶν εἰωθότων, εἰ ῥᾴδιως καὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας μηχανώμενοι, τοῦ ἐκ παρθένου βιβλίων τινῶν, σπήρῳ χρησάμενοι, ἀλλ' οὐδ' ἀρίστων βίβλοι τινὲς ἀμφιβόλως βοῶσαι τοῦ τόλμαν τῶν βιβλιοφθόρων. πῶς οὖν ἔστιν ὁ λόγος. ἐκ μὲν τοῦ πατρὸς, ὁ ἐφίσου, ὁ σεσαλδυμένος ἐκείνος σοὶ τοῖς περὶ αὐτὸ; ἢ θέτωσαν, ἃ δικαίως ἡμῖν, πόθεν τοῦτο λαβόντες ἔγραψαν· ἆρα τοῦ χειροῦ ἢ τῶν ἁγίων; καὶ γὰρ προδήλως ἐναπῶται τούτοις χειρὸς. ἃ οἱ ἅγιοι. ὁ μὲν οὖν χειρὸς φησὶν, Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται· οἱ δὲ ἅγιοι, ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ἆρα τῆς ἁγίας φερεμάρτυρεῖται γραφῆς. εἰ γὰρ ὁ ἅγιος οὐκ ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγων τὸ πνεῦμα, ἀλανθύει, ψεύδεται ὁ ἐφέσου, ἃ οἱ περὶ αὐτὸ, λέγοντες ἐκ μόνου· τὸ γὰρ ἐκ μόνου, αἱρεῖται ἐν τῷ λέγειν ἃ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Ὑπὲρ δὲ τοῦ λαμβάνει τὸ πνεῦμα ἃ ἴσον τὸ εἶναι, ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ ζήτῳ τῷ πρὸς Εὐνόμιον αἱρετικῶν μάρτυρίσθ, οὗ ἡ ἀρχὴ, Μόλις ποτὲ κορεσθεὶς τῶν εἰς τὸν μονογενῆ βλασφημιῶν· Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ φησὶ, Τίς γὰρ αἰσθήσεται, εἰ τῷ ἀξιώματι, καὶ τῇ τάξει τρίτον ὑπάρχει τὸ πνεῦμα, τρίτον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσει; ἀξιώματι μὲν γὰρ διαφέρειν τοῦ υἱοῦ, παρ' αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνον, καὶ ἀναγγέλλον ἡμῖν, καὶ ὅλως τῆς αἰτίας ἐκείνης ἐξημμένον παραδείγματος ὁ τῆς Εὐσεβείας λόγος. Ἠκούσας τοῦ οὐρανοβατοῦντος τούτου πατρός; παρ' αὐτοῦ φησι τὸ εἶναι ἔχον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνον. εἶδες πῶς καὶ πάντα σωφρόνως τῇ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ, μᾶλλον τοῦ ἁγίου κυρίλλου ῥητῶς λέγει; καὶ ὅτι ταυτόν ἐστιν εἰπεῖν, λαμβάνειν παρὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχειν; ποῦ δὲ λέγων ἐκ μόνου; εἰ γὰρ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει, καὶ παρ' αὐτοῦ ἔχει τὸ εἶναι τὸ πνεῦμα, ὡς ὁ ἅγιος φησὶν, ἆρα οὐκ ἐκ μόνου ἐστὶ παρὸς, ἀλλὰ δῆλον ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· οὐκοῦν ἀδίκως ἐγκαλεῖτε ἡμῖν ὦ φίλοι ἃ ἀδελφοί. Ο' δι' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου πατρὸς ἀδελφὸς, γρηγόριος ὁ νύσσης φημὶ, ἐν τῷ προτέρῳ τῷ πρὸς τὸν αὐτὸν Εὐνόμιον αἱρετικῶν, ἧς ἡ ἀρχὴ, Οὐκ ἰῶ ὡς ἔοικε τὸ σαφὲς ἐθέλειν διεργατεῖν, διά δὲ φάσκει, Ὑπὲρ τοῦ προσθιορεῖται ἡ ὑπόστασις τῆς αἰτίας λόγῳ, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῆς πνεύματος, ἐν μόνῃ τῇ τάξει τῇ κτὸ αἴτιον ἃ αἰτιατόν, διαφορὰν ἔχων. ὡς γὰρ σωτῆρα τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ εἶναι ἔχων οὐχ ὑστερίζει κτὸ ἴσον ὑπάρξαι, οὕτω καὶ τῆς μονογενοῦς ἔχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁμοίως μόνῃ κτὸν τῆς αἰτίας λόγον προσθιορισμοῦ τῆς τῆς πνεύματος ὑποστάσεως. Ἐγνως ἃ τοῦτον τὸν ἅγιον, ὡς σωτῆρα τοῖς προειρημένοις, καὶ τὴν διάκρισιν ἐκλείπουσαν ἐναργῶς τῷ θείων προσώπων, τῇ αὐτῷ καὶ μόνῃ διακρίνει αὐτὰ, ὃν τρόπον γὰρ φησι προσθιορεῖται ὁ πατὴρ τῆς υἱοῦ τῷ τῆς αἰτίας λόγῳ, τὸν αὐτὸν τρόπον προσθιορεῖται καὶ ὁ υἱὸς τῆς πνεύματος, τῷ τῆς αἰτίας λόγῳ. τοῦτο δὲ ἑαυτὸν ὄζειν εἰπεῖν, ὁ μὲν υἱὸς, ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου, ὡς μόνου προσθιορισμοῦ, τὸ υἱοῦ. ἵνα γὰρ ἄλλοι δύνατα προσθιορισμὸν ἔχῃ.

γουν; ὅτι ποτὲ μὲν λέγει δι' αὐτοῦ φερεῖσθαι, ποτὲ δὲ ὅτι ἐξ αὐτοῦ φέρεται, καθάπερ καὶ ἐν τῷ πατρός· καὶ αὖ, Φυσικῶς ἐνυπάρχον αὐτῷ, & δι' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ, φέρηται, & φερήσεται. καὶ ἐκπορεύεται, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπ' αὐτοῦ νοεῖται τοῦ θεοῦ & πατρός. τί ἀλλ' ἢ φερόμενος ἀληθῶς, ὅτι καὶ ἐν τῷ ὑιῷ τὸ πνεῦμα ἔζη, καὶ ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, ὡς ὁ ἅγιος ὄφθη πολλαχόσε φησί; πόθεν ἄρα δεικνύσθαι δεῖξαι ὑμῖν ὡς ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα; πάντων τῶν ἁγίων λεγόντων, ὡς ἡμεῖς μὴ μικρὸν διέξομεν, λίαν συμφώνως, & πάντων τῶν ἐκπορεύσιν καὶ ἐκ τοῦ ὑιοῦ δογματιζόντων. τοιγαροῦν πείθηται ἡμῖν καλῶς συμβουλεύσει, μᾶλλον δ' οὐχ ἡμῖν, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ· καὶ μὴ αὐθαδῶς πως ἐγκαλεῖτε ἡμῖν, ὡς μὴ εἰδόσιν, ἢ ἀγνοοῦσι, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τοῦτο τῇ σωσόδῳ ὑποβαλοῦσιν. ἴδωμεν δὲ τοὺς ἁγίους πάντας, & τοῖς λόγοις αὐτοῦ πειθόντες & ἐξακολουθήσαντες, λατίνοις ἰωάθημεν· μᾶλλον δὲ οὐ λατίνοις, ἀλλὰ τῇ ἀρραγεῖ καὶ ἀληθεῖ πίστει τῶν πατέρων, καὶ τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ τῶν θεολόγων καὶ θεηγόρων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἀθροισθέντων· οἷς ὁ ἐφέσου ἀρχιερεὺς, ἀποφήσας, & μὴ δυνάμενος ἀποκείνασθαι πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ προτεινόμενα, δειλιάσας ἐξέκλινε, τὸ μὲν προσθαλιγομένου φεύγων ἑαυτοῦ βοῶντος, Φέρε τὸν ἐφέσου ὦδε, & ἀκούσει τὰς ἀποκείσεις τῶν λόγων αὐτοῦ, οὓς ἐξέδωκεν ἐν μιᾷ συνελθούσῃ, Φεύγων τὴν συνοδον. ἡ δὲ συνοδος ἀποστείλασα ἐκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν· ἐκεῖνος δὲ ἀδύνατα προὐφασίζετο. καὶ πάλιν συνελθούσης γνωσθείς, ὁ φεὶ ἰωάννης ἔλεγεν, ἦλθε τὸ ἐφέσου ὦδε, ἦλθε· οὐ γὰρ δίκαιον εἰπεῖν μὲν ἐκεῖνον, οὐκ ἀκούειν δὲ καὶ ἡμῶν ἀποκειμένων. καὶ πάλιν ἡ συνοδος ἀποστείλασα ἐκάλει, ἀλλ' οὐχ ὑπήκουσεν ἦλθεν. ὅθεν κανονικῶς αὐτὸν καλέσασα μὴ ὑπακούσαντα, ἡ συνοδος ἀπεφώνατο. ἔδει δὲ ἐπίμονον αὐτὸν λέγειν, οὐ παρρησίαν, ἀλλ' ἐν ταῖς γωνίαις· ὅθεν ἐχθρὸς τῇ ἁγίᾳ ἀπεδείχθη συνόδῳ. εἰ δὲ καὶ πρὸς ὥραν εἰς ἀγαλλίασιν ἐχώρει, ἀλλὰ τῶν ἁγίων τὰς ῥήσεις, ἃ κατεδέχετο, ἀληθρμένα καὶ τόθι καλῶν τὰ παλαιόγραφα θεῖα καὶ ἱερὰ τῶν διδασκάλων βιβλία, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν διεφθάρη· καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖνο τὸ φρυάξαν καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, ὅπως αὐτοῦ διεφθάρη καὶ αἰσχύνης ἐπλήρωθη ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς αὐτοῦ πικρᾶς ἀναλύσεως, ἴσασιν οἱ παλαιοὶ λέγειν μεμαθηκότες. ἡμεῖς δ' ἔχοντες τὰς θεοπνεύστους ῥήσεις τοῦ μεγάλου κυρίλλου εἰς τὸ, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, & ἀκούσαντες τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου τὰ αὐτὰ τούτῳ θεολογούσης ἐκ τοῦ παρ' αὐτῆς ἐκτεθέντα ὅρου, καὶ ἀπὸ τούτου βεβαιωθέντες, ὅτι τὸ πνεῦμα ἔχει τὸ εἶναι, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑιοῦ, ἰωαθημεν τῇ συνόδῳ. τὸ γὰρ εἰπεῖν τὸν χριστὸν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, οὐδὲν ἄλλο ἔδειξεν ἡμῖν, ἢ ὅτι καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται· οὐ γὰρ δυνάμεθα ἄλλως πως ἐννοῆσαι. ἀφ' οὗ γὰρ λαμβάνει τὸ πνεῦμα, ἀπὸ τούτου καὶ ἔχει τὸ εἶναι. ἀφ' οὗ δὲ ἔχει τὸ εἶναι, ἀπὸ τούτου καὶ ἐκπορεύεται· λαμβάνει δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ὑιοῦ καὶ ἔχει τὸ εἶναι παρ' αὐτοῦ, ὡς ὁ ἱερὸς καὶ θεῖος βασίλειος δείκνυσι, ἆρα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. τοῦτο οὖν τὸν τρόπον ἐβουλήθημεν ἐν καὶ τἄλλα ῥητὰ τῶν ἁγίων λέγειν ῥητῶς, εἶτα καὶ ἐξηγεῖσθαι· ἀλλ' ὅτι δύο προὔκειτο ἡμῖν, τὸ μὲν ὅτι ἐν βραχεῖ ἐπαγγειλάμενοι τὸν λόγον ἐκδοῦναι, εἰς μῆκος ἄπειρον ἐκτείναμεν αὐτὸν, τὸ δ' ὅτι ἄπιστα τοῖς ἐναντίοις φανεῖσι τὰ οἰκοθεν εἰρημένα εἰς πλάτος ἡμῖν, ἔδοξε δεῖξαι τοῦτο μόνως καὶ μόνον τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων προθεῖναι, εἰς ἔλεγχον μὲν τῆς βουλομένων ἁπλέγειν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ, εἰς βεβαίωσιν δὲ καὶ ἐπεγερσὶν τῆς δυλαβοῦς αὐτῇ ἑπομένων, ὀλίγα πρὸ οἴκοθεν λέγοντας ἐφ' ἑνὶ ἑκάστῳ ῥητῷ.

παρ' ἐμοῦ. καὶ μετ' ὀλίγα· ὁ αὐτὸς ἅγιος φησὶν ἐν τῇ αὐτῇ ἐξηγήσει, ὅτι ὅλον φανὲν ἡμῖν τὸν Θεὸν Λόγον, τοῦτέστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὐκ ἐπισκευάσμενον ἔξωθεν, ἀλλ' ἐνὸν ἀληθῶς ἐν αὐτῷ, καθάπερ ὄντα ἐν τοῖς ἀγίοις πάντων δικαίοις, οἷς καὶ ἐν μὴ ἔντεχνον ἡ ἐμφύτως, ἀλλ' ὁμοούσιον αὐτῷ καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῦ πατρός. Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ἐκεῖνος, τοῦτέστιν ὁ Θεὸς Λόγος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. βλέπει δὲ ὡς ἐγγίζοντες ἡ φωνὴ, ὅσα τοῦ λόγου τοῦ υἱοῦ· θεοφορικὰς γὰρ ἔδει ἐπ' αὐτοὺς τὸν Θεὸν Λόγον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὠνόμασεν αὐτόν, τοῦτέστιν ἑαυτοῦ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια. Ἵνα δὲ εἰδῶσιν οἱ μαθηταὶ, ὡς οὐκ ἀλλοτρίαν καὶ ξένην αὐτοῦ διηφοίτησιν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἑτέρως ὑπάρχοντα δηλώσῃ ἐπαγγέλλεται, πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τοῦτέστιν ἑαυτοῦ, τὸν Θεὸν Λόγον καλεῖ. οὐ γὰρ ἀλλότριον τῆς τοῦ μονογενοῦς οὐσίας τὸ ἅγιον νοεῖται πνεῦμα. θεόσοφοι δὲ φυσικῶς ἐξ αὐτῆς, οὐδὲν ἕτερον παρ' αὐτὸν ὑπάρχον, ὅσον εἰς ταυτότητα φύσεως. εἰ καὶ νοεῖται τυχὸν ἰδιοσυστάτως. καὶ μεθ' ἕτερα. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ἐκεῖνος, φησὶν, οὐ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλ' οὐ δὲ ξένον ὑμῖν εἰσηγήσεται μάθημα. οὐ γὰρ τυχὸν εἰσοίσει νόμους. ἐπειδὴ δὲ πνεῦμα, καὶ οἱονεὶ νοῦς ὄζον ἡμῶν, λαλήσει δὲ πάντα τὰ ἐν ἐμοί. καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐπειδὴ πάντως ἐν τῇ ἡμῶν οὐσίας ὄζει τὸ πνεῦμα, καὶ οἷον ἡμῶν ὄζει νοῦς, τὸ ἐρεῖν αὐτὸ τὰ ἰδιώματα οὐκ ἐνδέχεται, μὴ οὐχὶ πάντως ἐν ἐμοί τι ὑπάρχοι καὶ δι' ἐμοῦ θεσπίζειν. Εἰς τὸ, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Δοξάζει δὲ τοιγαροῦν τὸν υἱὸν ὁ Θεὸς Λόγος, τοῦτέστι τὸ ἴδιον αὐτοῦ πνεῦμα, ταῦτα ἰσχύον καὶ ταῦτα εἰδός. δοξάζει δὲ πῶς; ἆρ' οὖν οἶδε καὶ δύναται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. πῶς δ' αὐτὸς οὐκ εἰδήσει τυχόν, ἢ πῶς οὐκ ἂν δύναιτο; καθάπερ καθάπερ αὐτὸς φησιν, ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὸ πνεῦμα, καί τοι ταῦτα ἰσχύον καὶ κατορθοῦν, πῶς ἂν αὐτὸς οὐκ ἴσχοι τὸ ἐφ' ἅπασιν ἰσχυρόν; καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐπειδὴ δὲ ὁμοούσιόν τι ὄζει τοῦ υἱοῦ, καὶ θεόσοφοι διαφερόντως ἐξ αὐτοῦ, πάσαν αὐτοῦ τὴν ἐφ' ἅπασι πλειωτάτην ἴσχον ἐνεργεῖ τὸ καὶ δύναμιν, ἐξὸ τοῦτο φησὶν ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. καὶ μεθ' ἕτερα. Ἀκαταμόρφωτον οὖν ἂν παντελῶς, καὶ λοιδορίας ἁπάσης ἔξω κείσεται, τὸ λαβεῖν λέγεσθαί τι θεόσοφον μονογενοῦς πνεῦμα αὐτοῦ. θεσπέσιον γὰρ δι' αὐτὸ φυσικῶς, ὡς ὅλον αὐτοῦ, μὴ ταῦτα ὧν ἴσχει, πλείονος λαμβάνειν λέγεσθαι τὰ αὐτοῦ. καὶ μετ' ὀλίγα. Καὶ μοὶ δὲ τοῦτο θεόσοφοι φυσικῶς. ἐξὸ ταύτην εἴρηκα τὴν αἰτίαν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. παρατιθέσθω δὲ μηδεὶς, ὅταν ἐν ζύτοις ἀκούσῃ τὸ τῆς λήψεως ὄνομα· ἐνθυμείσθω δὲ μᾶλλον ἐκεῖνο, δράσει γὰρ αὐ ὀρθῶς ὅτι πάντα τὰ θεῖ διοῦ λαλεῖται μὴ καθ' ἡμᾶς, νοεῖται γὰρ μὴ οὕτως, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμᾶς. λαμβάνειν τὸ οὖτω τὸ πνεῦμα φαμὲν ἴσα τὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἰοῦ τὰ αὐτῷ, οὐχ ὡς πεπὶ μὴ οὐκ ἴσχον τὴν ἐσοῦσαν αὐτοῖς γοῶσιν τὸ καὶ δύναμιν, ἴσχον δὲ ὅτε μᾶλις ὅταν νοῆται λαμβάνον· ἀεὶ γὰρ σοφὸν καὶ δυνατὸν τὸ πνεῦμα ὄζει μᾶλλον δὲ αὐτόχρημα σοφία καὶ δύναμις, οὐκ ἐκ μετοχῆς τῆς πρὸς, ἀλλὰ φυσικῶς. καὶ μεθ' ἕτερα. Καρπὸς οὖν ἔφα καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἡγωνισμένου ὑπάρχων ἐμός, πάντα τὰ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν. ἐξὸ τοῦτο φησὶ, πάντα ὅσα ἴσχει ὁ πατὴρ, ἐμά ὄζει. ἐξὸ τοῦτο εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν· τὸ πνεῦμα δηλονότι, τὸ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτοῦ, δι' οὗ τοῖς ἁγίοις αὐτοῖς ἐνοικεῖ. ὁ γὰρ ἕτερον παρ' αὐτὸν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· καὶ ὑπάρχοι νοεῖται καθ' ἑαυτὸ καὶ ἰδίως. πνεῦμα γὰρ τὸ πνεῦμα, ἐκ οὐχ υἱός. Ἡ πουσας τὰς ἀποφάσεις τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐκφάσεις ἐκ θείας ἀποπνοίας καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ὑμολογουμένης;

προβάλλει τὸ πνεῦμα, καὶ ὁ υἱὸς ἐκπορεύεται τοῦ πατρὸς καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ὁ υἱὸς ἐκπορεύεται τοῦ πατρὸς, δύο πατέρες τοῦ πνεύματος. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, πῶς ὑπάρξεως τοῦ πνεύματος. νυνὶ δὲ, οὐ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον προβάλλει ὁ πατὴρ τὸ πνεῦμα· ἀλλὰ καθ' προβολὴν, καὶ οὐκ ἀπόκειται τοῦ υἱοῦ τὸ εἶδος καὶ αὐτὸν ἄτομον τὸ πνεύματος. εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἔχει καὶ ὁ υἱὸς, καὶ οὐδὲν ἐκπορεύεται τοῦ πατρὸς ὃ ὁ υἱὸς οὐκ ἔχει, ἔχει δὲ ὁ πατὴρ τὸ προβάλλειν τὸ πνεῦμα, ἔχει ἄρα τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς. διὰ τούτου λοιπὸν δείκνυται δόγμα δῆλον ὅτι οὐ μόνον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐστὶ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. καὶ τούτου μάρτυς ἡμῖν διδασκάλων πᾶσα γραφὴ, καὶ ὁ παμμεγέθης κύκλος ἐξηρημένος ὅλον τὸ χωρίον τοῦτο καὶ τὰ ῥητὰ τὰ προφερόμενα, μάλιστα ἡνίκα ὡς ἐν ὄρει νηπιάζοντα λεγόμενα. Ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἤτοι φησὶν ἵνα τὸ ἐκπορεύεται εἴπωσι, παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι φησιν. ὥσπερ γὰρ ἔστιν ἴδιον πνεῦμα τοῦ υἱοῦ. Φυσικῶς ἐν αὐτῷ τὸ ὑπάρχον καὶ δι' αὐτοῦ προϊὸν, οὕτω καὶ τοῦ πατρός. εἰς δὲ τὸ πνεῦμα κοινὸν, ζήτησις αὖ εἴη δήπου καὶ τὰ τῆς οὐσίας ἀδιαίρετα. μὴ γὰρ δή πως ἡμᾶς τὸ δυσεβεῖν εἰωθότων τὸ ἐξ ἀμαθείας ὑποκομίζοντων λόγους ἀμηδὲ θέμις· ἐντοεῖν, ὡς ὑπουργικὴν τινα τάξιν ἀποπληροῖ ὁ υἱὸς, τὸ δὲ τοῦ πατρὸς πνεῦμα τῇ κτίσει δῆλον ὅτι. καὶ τοῦτο γὰρ ἀσυνήθους πῆς ἐστὶ κατὰ δίνασιν εἰ πιθανότερον δὲ μᾶλλον ἀκολουθοῦν, ὡς ἐπείπερ ἴδιον ἐστὶν αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ θεῖον καὶ πατρὸς, ἀποστέλλει τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς φησὶ εἰς ἁγιασμόν. Λυκίζε ὁ κυπλίζων, τῷ θαυμαστῷ καὶ μεγαλοπρεπεῖ τούτου πατρὶ κυρίλλου τοῦ πάνυ φημί· ὥσπερ γὰρ ἔστι φησὶ, τοῦ υἱοῦ ἴδιον, οὐχ ὑπουργικῶς, ἀλλὰ φυσικῶς ἐν αὐτῷ τὸ ὑπάρχον καὶ δι' αὐτοῦ προϊὸν, οὕτω καὶ τοῦ πατρός. εἰ οὖν ὁ τρόπον ἔστι τοῦ υἱοῦ, ἔστι καὶ ὁ πατρὸς τὸ πνεῦμα, νοεῖν ἡμῖν ἔπεισιν, ὅτι ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἐπειδὴ φησιν ὅτι ὁ ἅγιος, ὅτι ὁν τρόπον ὑπάρχει τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ προέρχεται δι' αὐτοῦ, τὸν αὐτὸν καὶ ἐκ τοῦ πατρός. καὶ οὐ δεῖ σε νοεῖν ὅτι ὑπουργικῶν τινα χρείαν ἀποπληροῖ ὁ υἱὸς, τὸ δὲ τοῦ πατρὸς πνεῦμα ἀποστέλλει τῇ κτίσει, ἀλλὰ φυσικῶς. εἰ γὰρ ὁ υἱὸς ὑπουργικῶς ἐστὶ καὶ οὐ φυσικῶς τὸ πνεῦμα, ἆρα ἐκ τοῦ πατρὸς ὑπουργικῶς ἔχει ὡσαύτως, καὶ οὐ φυσικῶς· ἐπειδὴ ὁν τρόπον ἐκπορεύεται τοῦ υἱοῦ, νοεῖται καὶ τοῦ πατρὸς κατὰ τοῦτον τὸν ἅγιον, καὶ κοινὸν φησι πατρὸς καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἐπειδὴ οὐ διωρισμένης οὐσίας εἰσὶν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς. εἰ οὖν κοινὸν, κατὰ ὃν τρόπον λέγεται τοῦ πατρὸς, κατ' αὐτὸν τοῦτον ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγεται. ὥστε εἰ λέγεται τοῦ πατρὸς ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. οὐ γὰρ ἄλλο διανάμασθαι νοεῖν, λέγεται δὲ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ἆρα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. εἰ δὲ λέγοι τις ὅτι χρὴ τὸ ὁμοούσιον λέγεται τοῦ υἱοῦ ἐκ οὐ χρὴ τὸ ἄτομον, ἐλέγξω σε, εἰποιμι καὶ ἡμεῖς, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ πνεύματος· ἐπειδὴ μιᾶς οὐσίας εἰσὶ τὰ τρία πρόσωπα· ἀλλὰ τοῦτο οὐ λέγεται. ὁ δαμασκηνὸς σοι τοὺς μυκτῆρας σμυτρίβει, ἐν τῷ ὀγδόῳ κεφαλαίῳ τῆς θεολογικῶν, τὸν δὲ υἱὸν φησιν, οὕτω τοῦ πνεύματος λέγομεν οὔτε μὴν ἐκ τοῦ πνεύματος. καὶ χρηστέον ἡμᾶς ἐν τῇ τοιᾷδε ὁμιλίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καλύπτει σοι τοὺς ὀφθαλμούς· ὁ υἱὸς, φησὶ, τοῦ πνεύματος οὔτε ἐστὶν οὔτε λέγεται· οὔτε ἀπηρτισεν ἡ χριστιανικὴ ἀκολουθία αὕτη· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα λέγεται τοῦ υἱοῦ, ὅτι παρ' αὐτοῦ λαμβάνει καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται. καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐστὶ καθάπερ καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς. ἆρα τοῦτο φησὶν ὁ ἅγιος ἐστὶ κύριλλος, ἴδιον αὐτοῦ ἐστὶ καθάπερ καὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. τίνι τρόπῳ ἐστὶν ἴδιον τοῦ πατρὸς; ὅτι ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶδος ἔχει καὶ ἐκπορεύεται. τοῦτ' αὐτὸ δεῖ σε νοεῖν, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται, ἐπείπερ ἴδιον αὐτοῦ καθάπερ καὶ τοῦ

πατρὸς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΤΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΕΚΠΟΡΕΥΕΤΑΙ

καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ οὐκ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς. ὡς οἱ μὴ τὴν συμφωνίαν σέβοντες, λέγουσιν.

Ἀρκτέον οὖν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θεοφόρου ἡμῖν τοῦ θεολόγου τοῦ τὸν ἀπόκρυφον λήψαντος θῶκον ἐν τῷ κῷ τοῦ ἰωαννίου διαγγελίᾳ, ἐν κεφαλαίῳ ἑπτακαιδεκάτῳ ταῦτα φησὶ πρὸς τοὺς μαθητάς. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν· ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει· ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἀρ' ἴσχυτέ τι φησὶ ταῦτα εἰπεῖν οἱ παντάπασι φρονοῦντες καὶ φάσκοντες λαμβάνειν, λόγους, λῆψιν· ἀκούειν δὲ τοῦ υἱοῦ, ὥσπερ ὁ υἱὸς φησὶ τὸ πατρὸς σοφίαν, καὶ τὰ λοιπά. καὶ ἡμεῖς ὕστερον λέξομεν. ἀλλ' ἐπεὶ δοκεῖ οὐ θέμις πολλὰ ἐν τῇ θείᾳ, ἵνα μὴ συμβῇ τὸν αὐτὸν ἐκπολεμῆσαι, ἐν λαμβάνειν φαμὲν, τὴν οὐσίαν· ἢ τὴν σοφὴν καὶ ἀγαθὴν καὶ τἄλλα ὅσα. καὶ δῆλα τοῦτο εἰ σοφίαν λαμβάνει, οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ τὸ εἶναι αὐτό. ἀκούσῃ οὖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ζητεῖται παρ' ἐκείνου ἀκούσῃ, παρ' οὗ ἐκπορεύεται· τὸ ἀκούειν ἐκεῖνο, γινώσκειν ὅτι τὸ δι' γινώσκειν, εἶναι. ἐπειδὴ πέφυκεν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ παρ' ἑκπορεύεται, τὸ ἀκούειν ἐκεῖνο γινώσκειν ὅτι, τὸ δι' γινώσκειν εἶναι. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλὰ παρ' οὗ ἐκπορεύεται, ἀφ' οὗ ὅτι ἐκείνου ἡ οὐσία, παρ' ἐκείνου ἡ γνῶσις· παρ' ἐκείνου ἄρα καὶ ἡ ἀκρόασις, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ὅτι ἡ οὐσία. ἀεὶ τοίνυν ἀκούει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ἀεὶ γινώσκει, καὶ γνώσεται· καὶ δῆλα ταῦτα καὶ ἤκουσε καὶ ἀκούει καὶ ἀκούσεται. ὡς γὰρ ἤδη εἰρήκαμεν, τοῦτ' ὅτι αὐτῷ τὸ ἀκούειν ὅπερ τὸ γινώσκειν· καὶ τὸ γινώσκειν αὖτε, τοῦτ' ὅτι ὅπερ τὸ εἶναι. παρ' ἐκείνου τοίνυν ἤκουσε καὶ ἀκούει καὶ ἀκούσεται· παρ' οὗ ὅτι παρ' ἐκείνου δὲ ὅτι ἀφ' οὗ ἐκπορεύεται. ἀλλ' ἵνα μή τινες εἰπεῖν ἔχοιεν ὡς ἐν τῇ, ἐμοῦ, αὐτοῦ μίᾳ, ἐν τῷ ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται τὸ πατρὸς ἐστούτεστι, ὡς καπαν ἐν τῷ αὐτῷ παραλαίῳ ὑπεσημάνθη, Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, λέγων, ἐμά ὅτι· δῆλα τοῦτο εἶπεν ὑμῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. εἰπὼν δὲ ὅτι πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ὅτιν, ἀπέκλεισε πᾶν σῶμα δουλεύμενον ἀπεκλείσε, καὶ τὸν υἱὸν αὖτον τῆς ὑπάρξεως τοῦ παναγίου πνεύματος. ὅτι δὲ ἀληθὴς ὅτι τὸ, πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἔχει καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τοῖς αὐτοῖς μέρεσι λέγων, πάντα πάντα τὰ σὰ ἐμά· καὶ τὰ ἐμὰ σά ὅτι, ἐν ἰωαννίτης δὲ ὁ αὐτὸς δείκνυσι φανερὸς αὖτον· πάντα ὅσα ἔχει, φησὶν, ὁ πατὴρ, ἐν τῷ ἐμοὶ δίδωκε τῷ υἱῷ, πλὴν τοῦ εἶναι πατέρα. φύσει γὰρ μόνῳ ἦν πατὴρ, ὁ πατὴρ

ἀναβάλλει

πνα ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν μᾶλλον δι' ἐχ ἡμῶν ἀλλὰ τῆ ἐκκλησία. ἡ γὰρ ἐκκλησία, ἐν τῷ ἑαυτῆς ὄρῳ, σύνδεσι οἰκεῖα, μὴ ἐχίος δοᾶ. Περὶ τοῦ, ὅτι Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἐκ τούτου αὐτὸς ὁ ἱερὸς Φώτιος τοῦ πατρὸς λαβὼν ἔγραψε, πάντα γὰρ, φησὶν, ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐν τῷ ἰδίῳ υἱῷ ἔδωκε τοῦ ἰδίου πλὴν τοῦ εἶναι πατέρα. "

Δεύτερον, ὡς Η' δι' ἀζύμου καὶ ἐνζύμου θυσία, μία καὶ αὐτὴ οὖσα καὶ τὸ τοῦ χριστοῦ πάθος, ἐν ἀμφοτέροις τελεῖται τοῖς μέρεσι. Τέλος, ὅτι Αἱ ψυχαὶ τῶν μεταβαίνουσι τὸν ὑπόκοσμον, καθαρθεῖσαι καθάρσεως καθαίρουσι μὴ θανάτου, διὰ τῆς τοῦ ζώντων πίστεως δηλουμένης· ἐκ τούτου, ἐπεὶ οὐκ ἔφθασαι ἐκποιήσασθαι ἐκεῖ τὰ ἠμπτημένα αὐτοῖς. Τί περῶν, ὅτι Οἱ ἅγιοι εἰσὶν ἐκεῖ δόξῃ τοῦ θεοῦ καθ' ὑμᾶς αἱ ψυχαί ἐκ τοῦ θεοῦ καθορῶσιν εἰς θεόπτους, καὶ διφραίνονται τούτῳ τῇ θεωρίᾳ· καὶ αὖθις τοῖς ἁμαρτωλοῖς εἰς τὸ γένεσθαι δῆ) δοᾶ ἐκ ὧν περ ἐκείνους ἡ μακαριότης διφραίνει, ὅτε καὶ τούτοις διὰ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶν, τὸ πῦρ καταφλέγῃ. Πίμπτον, ὅτι Ὁ πάπας, ἤτοι ὁ ἀκρος ἀρχιερεύς τῆς ἐν ῥώμῃ ἀποστολικῆς καθέδρας, ὃς κεφαλὴ πάσης τῆς ἐκκλησίας, διάδοχος τοῦ μακαρίτου πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ἐκ ἀληθὴς ζοποτηρητὴς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. Οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας αὐτοπάλαι, τῆς ἐκκλησίας κατηγοροῦσιν, ὡς τὰ μὴ ὄντα ἀληθῆ, ἰδόξασε· ἐκ ὧν ἐξήνεγκα τούτων αὐτοποιούμενοι, ἀποστολικοῖς τε ἐκ ἱερυθροῖς γεγάμασιν. ἡμῖν δὲ συμπορῶσα τῇ ἐκκλησίᾳ πολεμουμένῃ παρ' αὐτῶν, ὅτι εἰκὸς ὄζειν ὅτε μᾶλλον ἱκετὸν, τὸν ἰσχυρὸν συμπορεῦσθαι μετ' αὐτῶν ἰσχύσῃ ἰησοῦ τὸν χριστὸν, ἐκ τῶν αὖτις ἀλλοδαπῶν ἐπαγγελίαν βεβαίως κατασχοῦσι, τὸν πύλας ᾅδου οὐ κατασχύσῃ αὐτῆς, ἐκ τὸ μετ' αὐτῆς δῆ) ἄχει καὶ τῆς τοῦ κόσμου τούτου συμπεράσεως· καὶ ὅτι πάντα ὀξὺν ἀρραγὴς, εἰς ὃν οἱ θεσπίσαντος, ἀπόλυται· ἧς αὖθις ἐκ ἔστι σωτηρίας ἄπις. αὐτὸν τοίνυν ἰσχύσῃ μετ' αὐτῆς ὡς συμφόρων. ἡ δὲ συμπορῶσα ἡμῖν δὲ μᾶλλον δῖ ἐγκαλουμένους παρ' αὐτῶν ὡς κακῶς ποιήσασι τοῖς μὴ λατίνων ἔθεσιν δίζασθαι, καὶ ὅτι ὡς ἀγνοοῦντας ἡμᾶς μέμφονται, καὶ ὡς ἀπολωλότων καταψηφίζονται, ἐκ τοῦ λαοῖζειν φοβοῦμενοι ἡμᾶς, ἐκ ὡς αἱρετικοὺς ἀποστρέφονται. τούτοις οὖν ἀναγκαζόμενοι ἀπαντᾶν, ἵνα δίξωμεν ἡμᾶς μὴ ἀθέους καὶ ἀνεγκλήτους τῆς αὐτῶν μέμψεως καὶ δυσβολῆς· καὶ ὀρθοδόξους τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι· αὐτοὺς δὲ μᾶλλον ἐκόχλους ἰσχυροτέρας ποιῆς τε καὶ καταδίκης, ἧ ἰοῦ ἐκείνοι πολυκρεῶς τε ἐκ αὐθαδῶς ἅμα ἡμῖν γε καταψηφίζονται. Καὶ θεόπτου μὴν ζητήσομεν τὸ θεῖον καὶ θεῖον χάρις, ὡς μὴ δυνάμενοι τοῦτο εἰπεῖν εἰ μὴ θεόπτου ἐκείνος αἰοίξῃ τὸ στόμα ἡμῶν· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ εἰπὼν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν· ἔπειτα δὲ καὶ ὅσον ἐγχωρεῖ ἡ σμικρότης τῆς ὑμῶν, εἰς μέσον θεσθέμενοι, ἐν οἷς ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν ἀποκρινούμεθα, οὐκ ἀπὸ συλλογισμῶν ποιούμενοι τὴν ἀπόκρισιν· ἐν οἷς αὖ δικαίως ἐσμὲν ὡς ἡ πίστις ἡμῶν ἀσυλλόγιστός ἐστιν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἡμεῖς πρὸς τοῦτο ἰσχύομεν, ἀλλὰ διὰ μαρτυριῶν τῆς τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων ἀγίων. ἵνα οὖν τὰ πολλὰ ἀφαλείφωμεν, ἀπὸ τοῦ θεόπτου ἄρξομαι θεολόγου, τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, πρὸς τὸ θεόπτου τῆς παρ' αὐτῶν ἐγκαλουμένου ἡμῖν· ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἔχῃ τὴν ὕπαρξιν καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ πατρὸς μόνου. οὗτοι μὲν οὗτοι λέγουσιν καὶ ὡς φασιν, ὀρθότατα δογματίζουσι, καὶ ἀληθῶς δοξάζουσιν· ἡμεῖς δὲ ἡμεῖς καὶ ἐκ τοῦ ἁγίου λέγομεν ἐκπορεύεσθαι, ἐναγεῖοι, φασὶ, τοῖς ἁγίοις ἴσμεν, καὶ εἶναι τοῦ χριστοῦ λέγοντος, ὃ φησὶ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. τοῦτο μὲν οὖτοι λέγοντες οὕτως δικαίως δοξάζουσι· ἡμεῖς δὲ μὴ ἀγάπης τε καὶ εἰρήνης διαλείπομεν τῇ συνεργίᾳ τοῦ θεοῦ, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται πνεῦμα, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ὑγιεάζοντες ὀρθοζόμενοι, ἀλλὰ μαθηταὶ τοῦ φώτιος, εἰρήνην διώκετε καὶ μὴ ὀργίζεσθε ἐφ' οἷς μὴ λέγετε.

σκοπον ὀφθαλμοὶ, καὶ πρὸς τὰ ἀδίκαστον ἀνατείνοντας ἐκεῖνο δικαιωτήριον, ἐν ᾧ οὐδὲν ἡμᾶς βλάψει ἡ ἀλόγως ἐνταῦθα χρεμφθεῖσα κατηγορία. οὐ χρεία γὰρ κατηγόρου ἐκεῖ, ὡς οὐδὲ ἡ τῆς εὐαγγελίου χαριζομένων βοηθήσει φύσεως· οὐ χρεία γὰρ συνηγόρου ἐκεῖ. πρὸς γοῦν τὸ ἀληθῶς ἐκεῖνο δικαιωτήριον ἀποβλέποντες, ἥκιστα τῆς λοιδορίων φροντίζομεν· ἀλλὰ μᾶλλον τῶν δόξαν ἡμῖν γεννητῆς κεφαλῆς καὶ παρρησίαν κηρύττομεν. τοῦτο δὲ μόνον πάντας εἰδέναι θέλω περὶ ἡμῶν, ὡς παῖ εἴ τι παρ' ἡμῖν ἐπεφέρθη ἢ ἐρρέθη, καὶ τὰ παρόντα, δηλ συσάσης τῆς ἐκκλησίας κατὰ εἰρήνης πάντας κύριος οἶδε. ἐ οὐκ ἐπ' αὐθεντίᾳ οὐδενὸς τῆς ἡμετέρων ἰδίων καὶ δογμάτων. ἀλλ' ὅστις δεῖ τῷ ἐκκλησιαστικῷ ταύτῃ ἦλθεν εἰρήνῃ, καὶ τοῦ τῆς ἐν φλωρεντίᾳ συνόδου ὅρου ἠδέσθη, ὡς τῆς ἡμετέρου ἰδίων καὶ δογμάτων κατηγορικὸς, καὶ ὡς τῷ ῥωμαϊκῷ ἐκκλησίαν ὁρισθεῖσι διηγορικὸς δοκοῦσι· ἐόν τι τῆς καθολικῆς τε καὶ ἡμετέρας, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἡγορικὸς τὸ αὐτὸ σέβας ἀποτίμειν ἀμφοτέραις ὡς μιᾷ οὔσαις ἐκκλησίᾳ, καὶ μίαν κηρυττούσαις πίστιν τε καὶ δόξαν θεότητος, ἴσης πάσης τῆς χριστοῦ βασιλείας, ἐ τῆς προσθήκης ἰούδα ἐ τοῖς κοινωνοῖς αὐτοῦ καὶ σωφρονοῦσιν ἢ σωτῆρος σωτηρίου μέρος· ἐ γὰρ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία, τῷ αὐτῷ πίστιν κηρύττει ἑῷ καὶ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ὁμολογεῖ ἐ κοτέχει, ἐ οὐδέποτε ἐκ μόνης ἢ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐδέξασιν, οὔτε μὲν ἐκ ἀιδίου κηρύττει, οὐδὲ τῷ δι' ἀζύμου θυσίαν ἐμακρηγόρησε· ἄπαγε οὐδὲ τῷ τῆς ψυχῆς καθαρσιν ὀπτασιῶ, ἀρνεῖται· ἀλλ' οὐδὲ τῷ ἀγίαν ἀπόλαυσιν ἀθετεῖ· προσέτι δὲ οὐδὲ τῆς ῥάμπης ἀποδοῦται ἀρχιερέα ὡς μὴ ἓν κεφαλὴν πάσης τῆς ἐκκλησίας, ὡς διεχθήσεται, ἐφ' ἑνὶ ἑκάστῳ λόγου ἀποδιδόντων· ἀλλὰ πλείστων ἐελέγχονται τε καὶ φιλονεικούντων τοῦτο ἐρρέθη, ἐ γεγραφῆ παρέδοθη· οἷς ἢ ἐ πλήθους ἀλογία ἐπομένη, ἐκ χάσιν ὕβρεις καὶ λοιδορίας κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐ ἡμῶν ἐ δυσεβῶς ὑπομένων αὐτῇ. ἀλλὰ τὸ προρρηθὲν φοβερὸν ὅρκιον ὡσπερ τι ἐ λόγου θαμάλιον προτείνοντα ἀλλόμενοι, τὸν λόγον ἐπαναλάβωμεν· ὡς ἡμεῖς κατὰ θεῖον ζῆλον καὶ ὡς ἀληθῆ τῷ συνόδου ταύτῃ ὁλοχερῶς κατέχομεν· κατόπιν οὐκ ἐτόλμησεν δόξης ἀσεβοπτήνης ταύτην ἐστρατεύεσθαι· ἀλλ' αὐδὲ δόξαν ἐνίκα ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ταύτην ἐγκολπωσόμεθα βεβαίως κεκτῆσθαι, ἀλλ' ὡς δόξαν χριστοῦ καὶ τῆς διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας. αὐτοὶ δὲ ἀμαθίαν καὶ μοχθηρίαν νοσοῦντες, τολμῶσι λέγειν ὡς οὐκ ἔστι τὸ τῆ συνόδῳ προσκείμενον δόξα καὶ γνώμη τῆς διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας· ἔστι δὲ τοιοῦτον ἅπαν καὶ βεβαίως τῆς ἐκκλησίας

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ὑπὲρ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, ὅτι ὀρθῶς ἐχρήσατο· ὑπὲρ ἀποδοχομένων τὴν ἐν τῷ ὄρει αὐτῆς πίστιν κεφαλαίων.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Τὸ τῆς δυσεβείας μέγα μυστήριον, μὴ καθαρᾶς γνώμης καὶ εἰλικρινοῦς δεχθέντος ἐρευνώμενον, ἐξαπλοῦ καὶ ἀχρόου τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς καὶ τ' σώματος καὶ φαιδρυντέρους τὴν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐργάζεται. καὶ καθάπερ ἐκεῖναι πάντα θερμὰ ὄντι τῷ γλαῦκ ἀναπέμπουσαι, οὐ μόνον τὰς λείας ὁδοὺς, ἀλλὰ καὶ τὰς κεκερυμμένας ἐν σκοτειναῖς χωρίοις φωτίζουσι, οὕτω καὶ οἱ τῆς δεινοῦ ὀφθαλμοὶ ἀληθείας ἐχόμενοι, καὶ μὴ ἐζορυμένοι τῇ τῆς διεφθαρμένων ἀναλήψει, οὐ μόνον τὰ δῆθεν καὶ δι' ὀφθαλμῶν γινώσκουσι τὰς γεγραφὰς, τῇ τῆ θείᾳ ἐλλαμπομένοις βουλῇ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τρυβάδεσι τῆς λέξεως καὶ τῆ νοήματος κείμενα ἀπορρήτως ἐξανελίσσουσι, καὶ εἰς τὸ διδάσκειν ταῦτα φερόμενοι, καὶ νοεῖσθαι ποιοῦσι· καθὰ ὁ σοφὸς φησὶ, πάντα δίθαι ὀρθὰ τοῖς νοοῦσι, καὶ ὀρθὰ τοῖς δεξίσουσι γνῶσιν· καὶ οὐδὲν ἐν αὐτῇς σκολιὸν οὐδὲ διεστραμμένον· ἀλλὰ δίθες. καὶ ἡ μὲν οὖν τῆδε ἡμετέρα δόξα πᾶσι καθαφανὴ ποιῆσαι βουλόμενος, τῇ ἀληθείᾳ θαῤῥοῦμεν, καὶ τῇ δυσεβείᾳ τ' δόγματος ἑαυτοὺς ὑπερβάποιεν. Οὐδὲ καλοῦμεν δὲ ὑμᾶς μὲ μὴ πανουργίας καὶ δεισιδαίμονας αἰτιᾶσθαι τοὺς ἡμετέρους λόγους, ἀλλὰ μὴ καθαρᾶς γνώμης ἐ συνοδήσεως. οὐ γὰρ ἀεὶ μικρὸν ὁ λόγος, ὦ φίλοι, ἀλλὰ ἀεὶ μεγάλων ἐ θείων· εἰ ἐ ἀπαγγελὰς ἀσθενὴς ἐ ἀτίσχυρος, ἀεὶ θεσιν ἔχειν ἀεὶ τῆς ἐπιλησιαστικῆς αἰρέσεως τῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἡγουμένης, ἐλλοὶ πολλοὶ τῆ ἀεὶ ἡμῶν ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἐ οὐκ εἶδον. τί οὖν, ὅτι οὐκ ἔγνων γεγυμνατείας, εἰσὶ λόγοις ἐν δυνατείᾳ κυρίου; καὶ γὰ μὴ τ' δαβὶδ καὶ ἀκούσω, καὶ τὸ σῶμα μου μελετήσω τῷ δικαιοσύνῃ σου ἅπτ· ἀλλ' οἱ ἐ μόνον τέ τινες καθ' ἡμᾶς, λέγοντες ὡς ἡμεῖς οὐ κῦ τὸν θεῖον ζῆλον τῷ ἐν φλωρεντίᾳ συνόδου τέτροφθαι, ἀλλὰ δέξης ἀποσταίσου γλιχόμενοι, ταύτην μεταμορφώμεθα, καὶ ὅτι ἕτερα δόξαν ἐ ὑποχρίσεων ταύτην ἐνεργιζόμεθα, ἐ πολλὰ ῥητά τε καὶ ἄῤῥητα ἡμῖν λοιδορεῖσιν· ὧν δ' αὐτοχῆς σου παμβασιλεῦ, ὑ ἀλογίᾳ τ' πλήθους ὑ κόσμου λαμβάνουσα, ἀλλὰ ἐ λόγους ἀπορρήτους ἐλαφρύνομεν κῦ τ' θεῦ, ἵνα ἡμῖν ἡμῶν καὶ τ' θεοῦ ἐξυβρίζουσα, ὡς περ οἱ ἐθνικοὶ ἡμῶν· ὁμοίως ὑ δικ τ' το πάσχουσιν ἡμᾶς σιωπῆσαι, ἀφεῖς ἐκείνοις ὀφείλεται. ὁ παντοπ

τῆ διδασκάλων εἰρήνη καὶ τὸ ταληθὲς φρονεῖν ἡμᾶς δεικνύειν. εἰ δὲ καὶ ἄλλο τι τῆ συμβολῆ προσθήσετε, ὃ ζῆς ἁγίοις ἅπασι κοινῶς ἀξιοῦμεν, τῆ μὲν καταφάσει συναγωνίζεται τῆ δ' ἀποφάσιν οὐκ εἰσάγει, καὶ ζῆς μὲν τῆ ἁγίων αἰδοῦς ἐσίγησεν ἂν, οἱ δ' ὡς τὴν ἴσην ὀφλεῖν ἔχοντι δύναμιν φαινόμενοι, ἐνίσεως μὲν τοῦτο χρῆμα λοιπὸν καὶ τρίτον ὡς αὖ εἶποι τις πλοῦς· οὔκουν οὐδὲ τοῦτο τῆς τῆ διδασκάλων συμφωνίας καὶ τῆ ἡμετέρων περὶ ταύτης λόγων ἀπήλλακται· ὥστε παντάχοθεν ἡμῖν ζητοῦ θεραπεία, τῆς τε γεραφῆς καὶ τῆ διδασκάλων ἡ συμφωνία. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ δὴ σιγᾶν ἔγνωκα, μὴ τῆ μάκει τῆ λόγων ἀνδρὶ ὑμῖν γένωμαι δυσχερὴς, τὰ τῆς ἐμῆς κεφάλαια συμβουλῆς ἐξαριθμήσασθε, ἐ ζήτουν ὑμᾶς ἀναμένουσαν βέλομαι. ἵνα μὲν ἔνιοι σκοπῶσιν οἰκονομίαν, ζήτουν μηδ' ὅτι νοῶ λαθεῖν σωτροβάλλουσα· ἵνωσιν δ' ἀληθῆ καὶ δοξῶν κοινωνίαν θεράπευσον εἴρηκα δεῖν ἵνα τὸ μίαν θεῖ τῆ ἀμφισβητουμένων γνώμην λαβεῖν, εἶπον εἰ· ταύτην δὲ καὶν τῆ συμβόλῳ τῆς πίστεως ὁμολογεῖν, ἢ προσθέντας ἢ ἀφαιροῦντας, ὁπότερον κρίνει ἡ θεῖα χάρις ὑπαγορεύσει. ὅτι δὲ ζήτουσι, ὑφ' ὧν ἔνιοι παρατόμενοι τὴν εἰρήνην ταύτην ἐμελλον ἀπελπίζειν, ἀθρόοι πανταπάσιν ἐδίωξα, ἐ πάντα μᾶλλον ἢ καλύειν ὑμᾶς δι' ἐμοῦ λόγου; δυνάμενα εἶτα ἐ τὰ ποιήσοντα ταύτην, οὐκ ὀδηνηρῶν ἀλλ' οὐτοσὶ παρεῶν τὰ πλεῖστα προσέθηκα· ἅπερ ἡ τῆ θείων γεραφῶν καὶ τῆ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας ἕνωσις ἐμοῦ τὸ σύμπαν εἶπεῖν. ἐφ' οἷς δὴ πάντα μετ' ἀληθείας ὑμᾶς ἐθεράπευσα, νὴ καὶ μὴ τῆς ὀφειλομένης, ἀλλ' οὐδ' τῆς γε δυνατῆς ἐν ζῆς τοιούτοις τῆ λόγων. ταῦτα μὲν ἐγὼ, τῆ μὲν καλοῦθεοῦ, τύχῃ ἀγαθῇ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ καὶ σοφίαν, τῆ δὲ ἁμαρτεῖν πολλὴν ἔχοντα συγγνώμην, ἵνα καὶ γε ἐ προθυμήσασθαι τι καὶ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ. ὑμῖν δ' αὖ ἔτι λοιπὸν, οὐ μέλλειν, ἀλλ' ἢ ταῦτα θεράπευσον αὖ δοκῶ μοί τι λέγειν, ἢ ὅπῃ πῃ ζητεῖν, ἱκετεύσου θεοῦ ἢ γνώμην λαβόντας.

Τέλος τῆ τῦ χολαρίου λόγου.

πολλὰ τὰ ἢ συγγνώμης παρέξοντα δικαίως παρεῖναι· & τῇ παρὰ τοὺς διδασκάλους αἰδοῖ πολλῶν ἀγαθῶν ἐσμὸν συναπαγομένην, τὰς ἐκεῖθεν δυνάμεις ἀξιωπεσόμεθα. ἀλλ' οὐκ ἴσα τῷ ἐσφαλμένῳ τῆς ἀληθείας ἁμαρτεῖν ἡμᾶς ὑπὸ τῇ τῶν διδασκάλων εἰρωνείᾳ. οὐ μᾶλλον ἢ κἀκείνους τὸ παθεῖν ὑπὸ τῇ τῶν μαθητῶν ἀμαθίᾳ. ταύτῃ τοίνυν ἐλάθομεν δεῖ τὴν ὁδὸν ἀληθῆ τε ἅπασαν & παρεχόντων, & παρὰ τούτοις γήμουσαν ἀσφαλείας. εἰ δ' ἔστιν ἄλλον τινὰ σωφρονεστέρων τοῦ διδασκάλου τῷ ναῷ ὑπομνησθῆναι, τοῦτ' ἐμοὶ ἔρχου ἐμοί. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς φείδομαι τοῦτον μόνον ἁπάντων ἄριστον εἶναι· ἀλλὰ τὸ μὲν σωφρονεῖν αὐτοὺς καὶ συμβαίνοντας ἐκ πάντων δικαιοῦσθαι, τοῦτ' ἀναγκαῖον εἶναι φημι· καὶ τοῦτον δεῖ ὑποβολῆς τῆς ἡμετέρας ὁμοίως ὥσπερ θαμάλιον· ὡς ζεύγει χρῆς. μετὰ καλῶς μὲν θ' ὅλως ἐδρυσαμένης. ὧν δ' αὖ ταῦτα ἡμιόλιον παρόντα, ὑμέτερον ὄφλειν ἀδύρεσκον· καὶ ἃ γὰρ τῷ εἰρημένῳ εἰς τοῦτο τείνειν δοκεῖ, οὐ μᾶλλον εἰσηγουμένου τὸν ζεύγειν ἐμοῦ, ἢ παρεσπένδεσε ὑμῖν εἰκόνα καὶ τύπον τῆς τῷ διδασκάλων συμβάσεως· εἰ δὲ καὶ γεώμετρος ἐμοῦ καθαρὸς ἐκεῖνα, καὶ τοῦτον ἡγούμην τὸν τρόπον εἶναι λυσιτελέστερον οὐδὲν θαυμαστόν· ἐξέστω γὰρ ἐμοί τε καὶ τῷ ἄλλων ἑκάστῳ φέρειν ὁπόθεν ἂν ἐθέλῃ τούτων, ἕως ἂν ὑμεῖς ζητῶσι τὰ ἐζητημένα, καὶ ἅπερ αἰαμφιβόλως μέλλει κρατεῖν. οὐ τοῖς ἁγίοις δὲ μόνοις ἀλλὰ & τοῖς τῆς γραφῆς ἀξιώμασιν, ὅπερ ἔφθην εἰπών, τὸν ἔνωσιν ταύτην ἀποδίδοσθαι δεῖ· καὶ πολλῷ μᾶλλον ὁπόταν ἡμῖν κἀκείνων ἐκ τῶν παρόντα χρεία. ἐγὼ γὰρ εἶπον ἂν ὡς ἀληθέστατα· δεῖσθαι τῆς γραφῆς, ἀκουσμένους τῇ δόξῃ τῷ διδασκάλων· εἰ καλῶς ἐκείνων ἐξήτασαν καὶ ὧν ἕνεκα ἐκεῖθεν ἦλθον τὰς ὑφορμάς. καὶ εἴ τις αὐτοῖς ἀπήντησε τῷ λόγων τὰς ἀποδείξεις, δι' ὃν ὅτι τῶν γραφῶν κατέφυγον αὖ· ἢ κἂ μηδενὸς αὐτοῖς ἀπαντήσαντος, πολλοὶ καὶ πολλάκις φαίνονται ἐκπεσόντες. εἰ δὲ δεῖ ποτε καὶ κἀκείνῃ χρήσασθαι, ἐπὶ τὸ συμπέρασμα ἐλέγχειας μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ σωφρονεστέρους διδασκάλους. τοῦτο ποιεῖν· πῶς δὲ καὶ τῇ γραφῇ τῶν ἀπὸ τῆς συμφωνίας ἀποδοθῆναι ἡμῖν· ἧς αὖθ', οὕτω τιμῶσιν οὔτε χρωμένους ἄλλως συνοίσῃ· καὶ ὅλως ἐξ ὧν εἰρήκασιν μέλλομεν μόνον, ἄλλως ἀπὸ φιλονεικίας ἀμοτοῦσιν ἀνθρώποις που, τῷ ἀμφισβητήσιμον οὐκ ἂν ἐξοικείλαιτε τούτων, ὡς πρῶτα τῶν τῆς αἱρέσεως δόξαν ἀπάγειν, καὶ ταῦτα παρόντων πάντως συμφωνεῖν· & τοῦτο παρέπεσθαι μὴ σοφίας καὶ τῶν γνωμένου παντός. μὴ καὶ λάθωμεν αὐτὰ & συναπῇδον ἀλλήλοις τὰ τῆς γραφῆς καὶ τῷ διδασκάλων, διϊσάντες αὐτά τε τῆς ἀληθείας κοινῇ, κἀμᾶς ἐκείνοις συναφίσαντες. Ταῦτ' ὦ πατρὶς σεβάσμιοι παρὸς τῶν ζητουμένων εἰρήνην αὐτὶ πάντων ὑμῖν ἀρκέσειν ἡγοῦμαι· εἰ δὲ & ἄλλα πολλὰ παρὸς τούτοις ὅτι ἂν χρησίμων ἐνθυμηθῆναι, ἀλλὰ ταῦτα καθάπερ τῆς ἀρχῆς & κεφάλαιον ἐκείνοις εἶναι δοκεῖ. κἀντεῦθεν μὲν ἀρξαμένους ὑμᾶς, εἰκὸς ὅτι & διομένους ἀλλήλων ταῦτα παρεδώσειν, κἀ τὸ ζητούμενον κατεργάζεσθαι. τούτων δ' ἄνευ, οὐδὲν αὖ τῷ ἀμείνονα συμβαίη. διὸ δὴ παρεῖ τούτων μόνον ὑμᾶς ὑπομνήσας, ὥστε καὶ τὰς ὑποχύσεις ἐκπίσαι καὶ τῶν ὑπὲρ ἢ καλοῦ παρεσύμειαν ἐνδιδόσθαι, καὶ λίαν ἀρκούντως ἔχειν ἡγοῦμαι· τοῦτο μόνον ὑμῖν παρὸς τοῖς εἰρημένοις διομόσαι, εἰ θεὸς ἔλεως δώη ἐλθεῖν ἡμῖν, τὸν ἀληθῆ τῆς γραφῆς κἀ τῷ διδασκάλων συνιδεῖν ἕνωσιν δοίη ἢ κἀ ἡμῖν δ' αὖθ' κἀ πάσης τῆς ἐκκλησίας ἕνωσις ἔσαι, ἵνα & τοῦ συμβόλου ταύτην τῆς πίστεως ὁποία ποτ' αὖ εἴη φανεραὶ ποιεῖν ἀξιώσητε, ἵνα & τοῖς ἔξω λόγοις δύνηθε συμφωνεῖν & ἀπὸ πάντων λυῶδες. εἰ δ' οὐ, δι' ἧς ἔρχου αἰ εἴη τῇ γε γνώμη συναπῇδες. τοῦτο γὰρ εἰ & μὴ τῆς πίστεως τὸν ἀκείβειαν, τὸν γοῦν παρὸς ἀλλήλους τῷ διδα-

φερίχουσιν ἴσως τῷ εἰπόντων. ἀλλὰ τὸ πλῆθος ὁρᾶτε; καὶ μὲν καὶ τούτῳ νικῶσιν. εἰ δὲ τὰς ψυχὰς τῷ σωτῆρι ημᾶς, ψυχὰ σφίσι λίξουσιν οὖσαν τὸν ἀφροχιτῶν. ἀλλὰ τῷ δεινὸν οἴεσθε δοξαν μὴ ψυχὰ πάντων ὁμοῦ κρατυνομένων φερεσθηχθαι; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτ' εὔλογον. εἰ πλέονες γὰρ οὐδενὸς οὕτως ἰσχυρὸς, ἱκανὸν ὄζειν αὐτὸν ὑπὸ δυοῖν μάρτυρεῖσθαι· αὖτη δὲ τοσούτων σωτηρέων ὑπάρκει. ἢ καὶ τὸ ψεῦδος τὸν λάζαρον θαῦμα, καὶ τὸν τῆς σαμαρείτιδος σωτυχίαν ψυχὰ θαμάζομεν ὅτι μὴ πάντας ἴσχει συμφανοῦντας ὁ ταῦτα λέγων τοῖς ἀγγελικάς; εἶτα δὲ τοῖς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀγῶνας ἄλλοι πᾶ διϊσθοῦν ζῶντι, οἱ ἄθεσποι φερὸς ἡμᾶς ἐρῶσι καὶ πάνυ δικαίως. ὅτι γὰρ σωτῆρι φερὸ τημικαυτὰ ποτε λόγου φερὸς μάρτυρίαν μᾶλλον δὲ ταύτη λέγω σωτοπομένη λόγου χρείαν εἰμετ· ἐξοῖς λαμβάνοντες μάρτυρας τῷ ζητουμένων, ἀξίους ὅλως πιστώσας. οὐθ' ἑαυτοῖς λοιπὸν οὔτε τοῖς ψυχάγουσι λυωχλεῖτε, παῖτας αἰθεσπους ζητοῦντες μάρτυρας ἥκειν. οἶμαι τὰ τῷ ἄλλων διδασκάλων ἀξιώματα φερβαλεῖσθι, ἐξ ὧν ὑσεκαστίου τι τῇ τῷ εἰπόντων καταφάσῃ σωάγεται. ἀλλ' ἐδὲ τοῦτ' ἐρῶσι δίκαιον οὐδὲ νόμιμον ἦ), τὰ ὀχερρήδην λεγόμενα παεμδόντας τοῖς ἀμφιδόλοις φερεῖσθαι. τοιοῦτον γὰρ μᾶλλον, ἐκ τῷ φανερωτάτων καὶ ταῦτα κείνοις δῖ. ἃ γὰρ λέγετε χ' τῷ ὑμετέρων ἀδελφῶν ἀξιώματα, οὐ τον ἴσον τρόπον πάντες ἐνόουν· ἀλλ' οἱ μὲν ὡς τίνι ὑποφάσιν συμπραίνοντα, οἱ δ' ὡς τῇ καταφάσῃ σωηγορωῦντα παίτας ἐδίχοντο. οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐκ τῷ διδασκάλων οἱ τῆς ἡμετέρας φερῖσάμενοι ὑποφάσεως, ἰχεροῦς ἐπῖσις. ὅθεν ἴκ γε τῷ τοιούτων, οὐ μᾶλλον τῇ σωτῆρι τῷ ἄλλων ἤ τοῖς ἡμετέροις λόγοις πίσθαι χρή. καὶ μὲν ὅτ' ὄπ τίνι ἄγονται καταφῦξιθι, αὐτοί τε ταῦτα πάντα εἰδότες. καὶ πολλῶν ἄλλων ὑμῖν δχαμβρυομένων, καὶ τῶ μὴ βούλεσθαι μόνον εἰρηνῆ ἔχοντος. εἰ δὲ καὶ τὰ ψυχὰ τῷ ἄλλων ἀγίων φερτοθῆσι ὀτείδη, οἷς φερσέχει δῆθεν βυλόμεθα, καὶ δίκαια μὲν αἰτᾶσθαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἡμᾶς δὲ φανερῶς ἀδικεῖν, αὐτοὶ δ' ἐν τιμῆς φερχήματι σωηδικῆσθαι καὶ σωικβιβλῆσθαι φήσαι παρῃδόντος, οὐ γὰρ οἶμαι κᾆκεῖ σασι ἀσουσι φερὸς ἀλλήλους καὶ τἀναντία φερὶ ἡμῶν ψηφιοῦνται, τίς ἡμῖν λοιπὸν ἔσαι καταφυγή; τὸ δὲ μεῖζον, ἀπαγτοιῶτι τῷ διαστότη παρ' ἡμῶν τίνι εἰρηνίου καὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, ὧν τίνι μὲν καθάπερ πνὰ κλῆρον ἴδιι δχαφυλάττειν, τίνι δὲ φέρειν ἰχρὶν ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, ὡς δι' ἐκείνης μόνης σωθησομένους, τί τῷ ἀπάντων εἰπόντος, ἐχὶ καὶ φερσαιχυντῖν δοξαμεν αἰ καὶ χάρεως δίκας ὀφείλῃ; οὔτε γὰρ τίνι τῷ γεαφῶν ἱερῶμεν ἀσάφειαν, ἧς τοσούτους ἡμῖν ἐκάθισεν ἱρμηνεῖς, οὔτε τοὺς διδασκάλους σωηγόρους καλέσομεν, φερκατηγωκότας πάντως ἡμῶν. οἱ δὲ ἐ μέλλοισι παρίσαι, οἱ μὲν αὖτῷ καὶ πάλιν σηῶντες οἱ δὲ τἀναντία μάρτυρούντες φερφασὼς, οὐδὲ δχατρίβειν ἐάσουσι φερὶ τὰς ψήφους τὸν δικαστήν· ἀλλ' οὐδ' ἄμεινον ἐκείνων ἁπάντων τὰ τῷ γεαφῶν αὐτοὶ νοεῖν τολμήσομεν λέγειν, οὔτε τῆς εἰρήνης ὀπιθυμῆσαι μέν, οὐ τυχεῖν δὲ διϊχυρισούμεθα· πῶς γὰρ οἱ καὶ τοὺς διδασκάλους ἀλλήλοις ἐκπολεμοῦν βουληθέντες, ὧν τίνι ὁμόνοιαν τῷ ἐν ἡμῖν σπαρδάλων ἔδει γίνεσθαι λύσιν; ἤπου σιγᾷ μὲν ἄμεινον ἔσαι μηδὲν ἴχουσιν εἰς ἀπολογίαν φερβάλλεσθαι, αὐτὶ δὲ τῆς τῷ ἐγκλημάτων ὁμολογίας τὰ τῆς σωτῆρος ἀποχρήσῃ τῷ δικαστῇ. οὕτως ἡμῖν τὸ διαιρεῖν τοὺς διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας ταῖς γνώμαις, ἢ μαχομένοις ἀλλήλοις, ἢ κακῶς εἰρηνεύουσιν ἀπαραίτητον ἴχει παρὰ χρόνου τίνι μόνην· τὸ δὲ σωσάσθαι ἐκείνους ὡς καὶ φερτιεσθ εἴρηται, φερὸς πᾶσαν τύχην ἀρκεῖ. εἰ γὰρ μὴ ἐ τὰ τῆς ἀληθείας ἡμῖν οὕτως ἐφειλόιστο,

πολλὰ

ἀλλήλοις τῷ λόγῳ καὶ τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως τοὺς μὲν τῷ κατάφασιν τοὺς δὲ τῷ ἀποφασιν ὁμολογοῦντας, ὅπερ εἰ γέγονεν ἔτυχε χαλεπώτατον ἂν ἔδοξεν εἶναι, καὶ μείζων τῆς διαφορᾶς αὕτη. οὐδ' ὅμως τοίνυν οὕτω διακειμένους δυχερὲς ἂν εἶναι τῇ διανοίᾳ συμβαίνειν· τοῦτο δυναμένης τῆς ὕλης, καὶ τῆς πραγμάτων λίαν ἀπεχόντων ἐγὼ γὰρ οἶμαι, καί μοι μηδαμῶς ὀργισθῇτε, οὐ γὰρ χαλεπῶς ἔχω τὰ κοινῇ δόξαντα πᾶσιν ὑμῖν ἰδίας γνώμης ἀλλὰ τῆς, ἀλλὰ συμβουλίων ταῦτα φημί, καὶ τῆς ἐμῆς πιεσμένης γνώμης, καὶ βουλόμενος ἅπερ ἄλλοτε, καὶ ἡμᾶς εἰρηνεύειν καὶ τοῖς διδασκάλοις πᾶσι βεβαιοτέραν τὴν πρὸς. οἶμαι τοίνυν ἐγὼ τὰς ἀποφάσεις δοκούσας ταύτας προτάσεις, καὶ ἄμφω καλῶς ἐνδέχεσθαι λέγεσθαι, καὶ μηδέτερα πάλιν καλῶς· ὥστε τοὺς ἐκατέρας προσειλημμένους, εἰ τὰς συνεζευγμένας φυλάττοιντο δυχερείας, καὶ τὴν ἀλήθειαν δύνασθαι σώζειν καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὁμογνωμονεῖν. καὶ τούτων ἕτοιμός εἰμι τὰς ἀποδείξεις ὁπόταν βουληθῆτε, παρέχεσθαι. εἰ γὰρ οἶμαι τοῖς παροῦσι λόγοις ἢ περὶ ἐκείνων σκέψις ἀρμόττει· ἀγνοεῖτε δὲ οὐδ' ὑμεῖς ἃ λέγω ἧττον, πολὺ δ' ἧττον ὁμοῦ τὰ τοιαῦτα ἐπεσκεμμένοι. ἵν' μὲν αὖ τοίνυν καὶ οὕτω προχέρεσι ἡμῖν τῆς φιλονεικιῶν ἀπαλλάττεσθαι, τὴ τῆς νοημάτων ὡς εἰπεῖν συμφωνίᾳ τῶν περὶ τοὺς λόγους ἐναντιότητα λύειν· νῦν δὲ τῶν μὲν καταφάσεων ἄνδρες ἅγιοι καὶ σοφοὶ καὶ ἔτι πολλοὶ καθάπερ ὑπὸ κήρυκος λέγουσιν· ἔστιν αὐτῶν ἀπάσης αὖ ἀμφιβολίας ὑφεῖσθαι· τῶν δ' ἀποφάσεων εἶπεν οὐδείς, ἀλλὰ σιγῶσι μὲν αὐτῶν πάντες· λέγουσι δ' ἃ καὶ ταύτῃ καὶ τῇ καταφάσει δοκοῦσι σωαγωνίζεσθαι. καὶ τῆς σιγῆς ὀξὺ μὲν τῶν ἔξιν αὐτῷ ἀπάσας χρήζουσαν διαβολείας· ἢ τὸ τῷ λόγων ἴδιος ἅπερ ἡ τῷ ἐν αὐτοῖς ἀρισβυτέρων μίμησις ὅτι τοὺς ὑστέρους ἀεὶ διαβαίνουσα, κεφαλῶν ἐν σοφίᾳ πεποίηκε δι' ὃ μὴ τοῦτο μόνον ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῷ ὁμολογουμένων σιγῶσιν· οἱ μὲν ἀρχαιότεροι, τῷ μὴ διαφέρεσθαι ὑπὸ τῆς γραφῆς σημαίνεσθαι ταῦτα· οἱ δὲ μετ' ἐκείνους, τῶν ἐκείνων ζηλωτὰς διαβέβαια· ἔστι μὲν οὖν καὶ ταῦτα νομίζειν αἴτια τῆς σιγῆς· εἰκὸς δὲ καί τινα κίνδυνον ὑφορωμένους, ᾧ τοῖς ἁπλουστέροις ἐκ τῷ λόγων ᾠόντο προσπεσεῖσθαι, τῶν τῷ ἀληθῶν διδασκαλίαν φυλάξασθαι· τὸ δὲ σιγᾶν ἐναντιουμένοις τοῖς λέγουσι, καὶ τῇ δοξῃ συνειδότας τὸ ψεῦδος, οὐδένα λόγον ἴσχειν ἐδοκίμασεν. εἰ δέ τις καὶ τῶν ἀποφάσεων πάντως δοκεῖ τῇ προτάσσεσθαι σωπῇ, τῇ γραφῇ καὶ μοίρᾳ τῷ διδασκάλων μᾶλλον οἷς ὡμίλησε, μᾶλλον ἔοικε μαρτυρεῖν ἢ καταρᾶσθαι ἀποφάσκειν· καί τοι καὶ φατέρας ἠρνημένοις, χαλεπὸν οὐδὲν ὅτι τοῖς εἰρηκόσι συνάπτεσθαι, ἢ καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐμέλλομεν ἂν συναπτειν συναφαμένοις. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων μᾶλλον κοσμήσομεν, τὰ συγκυκλωσόμενα διϊστῶντες τε καὶ συμφέρεσθαι τοιοῦτον ἢ λέγεται· καὶ διαλύσεις οὕτω προχείρους ἕξομεν, ὥσπερ τῷ πολεμεῖν ἀλλήλοις καὶ ταῦτα δεῖ τοίνυν φιλοπονοῦντας· καὶ διαπορήσομεν ἀλλήλων τοὺς διδασκάλους, οἷς αὐτὰ συνάπτει καὶ πρὸς τῷ οἰκείων λόγων τὰ πράγματα. ἀλλ' ὥσπερ οὐκ ἔστι καταρᾶς ἡμᾶς εἰρηνεύειν μὴ τῷ ἀμφισβητουμένων κρίσεσθαι λυθέντων, καὶ διορισθέντος ἑνός πως ἕ πᾶσιν ἀρίστου τοῦ ὅπως ἂν τῆς ἀληθείας ὀλίγου δεῖν μὴ τῆς τῷ ἁγίων συμπνοίας ἐπ' αὐτὴν ἡμᾶς ὁδηγούσης. ὑπὲρ τούτων δὲ ἀμφοτέρων ἡμῖν πᾶσα ἡ σπουδή· ὅτι τί δὲ πρὸς θεοῦ καὶ τῶν αἰτίαν αἰσίστω τῷ μὴ πάντας τοῖς διδασκάλοις τέρψιν ἐπόσης, ἐπόταν ὑμῖν ὅτι ἕ κοινοῦ δικαστείου πωθάνωνται; καὶ γὰρ οἶμαι σιγῇ τοιοῦτον ἀδίκημα παρῄνεῖν αὖ τοῖς ἡμιλημμένοις· μᾶλλον δὲ οὐδὲν ἧττον ἐκείνων, ὑπὲρ ἐκείνων καὶ οἱ πρῶτοι δοκοῦντες ἀγανακτήσουσι. τὸ τῷ σιγησάντων ἀξίωμα προβαλεῖσθαι; καὶ μὴν αὐτῷ ἀμότητι μὴν οὐδὲν ἧττόν εἰσι· σοφίᾳ δὲ καὶ πολὺ

προέχουσιν

ἐν ἀληθείας. τοῦτο γὰρ ἀληθινῶν διδασκάλων ἴδιον ἐστιν. ἐπὶ δὲ τῆς ἀληθείας
δεῖ γε τὴν σοφωτέρων κρίνειν οὐκ ἰδίαν ἢ γὰρ αἰδέσεως τῆς τῶν ἀθεωτέρων φει
δοῦς, τοὺς ἄμεινον παρεσκευασμένους ἀτελεστέρους ἐᾷς ποιεῖν· μηδὲ τούτους συμμε
ξεῖν τοῖς τῆς διδασκαλίας λόγον ἐθέλοντας, ἄλλοι πεπαξόπου τοῦτους τὴν ἀληθῆ
θεραπεύσαντες δόξαν ἀρκοῦσιν σοφοῖς καθάπερ αὐτοὶ τοῖς τῆς γραφῆς αὐ
τῆς ἐζήτουν λέξεσι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅσα τοῖς ἀφῃρῆσθαι λειπομένοις τὸν ἴσον
δύναμιν ἔχει, καὶ ἃ τῆς ὁμολογουμένως θείᾳ τῆς θείων ἐννοίας σωφέρουσι, θεοῖς τε
ταύτης θηραν σφίσι ἐνόμισαν ἐξαρκεῖν. ταύτην καὶ οἱ λοιποὶ τῆς διδασκάλων ἐπ
λοντο τὴν ὁδὸν ἐν οἷς ἰδογμάτισαν. μὴ γὰρ ὅτι ταύτην ἐξεῦρον τὴν δόξαν ἄλλοις σε
σημειώμεθα σκοπεῖτε τίς· ἀλλ' ὅτι κἀκεῖνοι πολλὰ κατεῖχον παρ' ἑαυτοῖς ὧν ἠδύ
ναντο λέγειν· ἃ τοσούτῳ μείζω κίνδυνοι ἴσως λῦσαι κεν ἂν ὅσῳ πλείοσι τῆς αἱ
θερίου, ὅσῳ καθυτέρας τοῖς ὑπ' αὐτῆς λειπομένοις; διὰ διανοίας, καὶ πολλῷ βέλ
τίονος ἰδόντες αὐτοῖς σωτηριώμεθα. ἑτέρᾳ δέ τινι μηχανῇ κἀκεῖνοι τοὺς ἀκολουθοῦν
τας δυναμένους ὧν ἐφέροντο πεποίωνται κοινωνούς. καὶ τοῦτ' ὄζει σωιέδει εἴ τις
αὐτοῖς τοῖς λόγοις θεραπεύοι. ὃ δὲ τοὺς διδασκάλους ἑκάστους παθεῖν εἰκὸς ὄζει θεοῖς
τοὺς ὑπ' αὐτῆς μισεῖσθαι, τοῦτο πολλῷ θεάτερον θεοῖς πᾶσαν αὐτὴ τὴν ἐκκλη
σίαν ὠκονομηκέναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας οὐδὲν ἀπεικὸς θαυμάσῃ τινὶ καὶ παν
τὰ λόγον νικώσῃ θεραπείᾳ. θεραπεύοντος γὰρ ἑκατέρας τῆς αἱθερίου τῆς ἕξεως, καὶ
διδασκάλοις πλάσαι ταύτας συμβαίνοντας, τοῖς μὲν ἀτελεστέροις τοὺς δὐλαβείᾳ
χρησαμένους ἔπεισεν, τοῖς δ' ὑψηλοτέροις τὸν ἴσον, τοὺς μάλιστα θαῤῥηκότας
ἐφῆκε· καὶ διδάσκει μὲν τὴν ἀναγκαίαν ἀλήθειαν ἅπασιν ὁμοίως, ἧς ἡ πίστις
ποιεῖ τοὺς σωθησομένους· καὶ δὲ τῆς θεωρητικώτερος ὡς καὶ κρείττων ὑποψίας κιν
δύνων, θεοῖς τὰς τῆς μειζόνων ἄγαν μοίρας· καὶ ἵνα τοῦτο τὸ πάθος ἀφαμυθῆται ἅπα
κόνοις οὐ ἰδίως θεοῖς ταῦτα παρίσπουδακεν χεώμενον. ὡς εἰ τὰ ἀγίων τοὺς μὲν ἐπαι
νεσόμεθα τοῖς δ' ὀλιγωρήσομεν τῆς σιγῆς ἢ τῆς λόγων, καὶ τοὺς μὲν ἐγκεκῶμεν τοὺς
δ' ὡς ὑμῖν ἀχρήσους ἀποπεμψόμεθα, ἐξέσω καὶ κεῖ τὰ πνεύματος ἐκεῖνα τολμᾶν ἢ
μόνον οἷς τὰς σιωπὰς καὶ τῆς λόγων ἑκάστῳ χάριτος αἴτιον, καὶ κοινωνεῖν αὐάγκη ἅπα
σιν τοῦτο τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὕβριος, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐφ' ἑκάστου χρησάμενον φαίνε
ται), καὶ τὰ μὲν σιγῆσαι τὰ δ' εἰρηκὸς ἅπασι τοῖς τοὺς τῆς ἀληθείας λόγον ἐπίπνει. εἰ
δ' ἐστὶν ἐκεῖνο καὶ ἀληθείας πνεῦμα πιστεύειν καὶ πᾶσιν ὁμοίως διεργατέον τοὺς αἱ
θερίους, ὡδὲ τὰ τῆ διδασκάλῳ ἄλλως ἔχειν οἴεσθαι χρή. ἀλλ' ἵνα μὴ πολλὰ λόγων
ὑμᾶς ἐνοχλῶ, ὅθεν τῆ λόγων τούτων ἠρξάμεθα, ἐκεῖσε πάλιν ἐπανειμι. Εἰ μὲν γὰρ
φασιεῖς αἱπφάσκοντες οἱ τῆ ἐκκλησίας ἰωσεῖσθαι διδάσκαλοι, καὶ δίχα διαιρεθέν
τες οἱ μὲν ἔγειρον ἐκ τῆ ὑῆ θεοῦναι τὸ πνεῦμα, οἱ δὲ τοῦτο καπέφασκον ὦ γεῖ
λίσκοι ξόπω, ἴσθι τὲ μὲν αὐτίφασιν μέχρι τῆς λόγων εἶ) ἰομίζοντας καὶ τὴν μέχρι,
τοῖς δὲ νοήμασι καὶ σφόδρα σωπφθαῖ τούτους ἀλλήλοις ὑποτιθεμένους, πεικῶδες δ'
ἐν τοῖς ῥήμασιν ἐναπόπτοτος τοὺς λόγους εὑρίσκειν, καὶ τί σκοποῦντες ταῦτα θεοῦ
λοντο· καὶ τυγχάνοντας μὲν, ἴσθι δὲ δήπου τυγχάνειν, καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς παπεῖσθαι
φιλονεικεῖν ἢ λέγοντας ἑκατέρου καὶ θεοῦντας μὴ τῆ ἑκατέρου λόγου, ἢ τὸ μάλ
λιστα σωάπτειν μᾶλλον ἡμᾶς ἐκ παντὸς ἐκλελεγμένους. πολλοῖς γὰρ ἐπιχώρει
τερπνοις ταῦτα περαίνεσθαι· διαμβρτάνοντας δὲ, ἀληθῶν μὲν ἅπτεσθαι τῆς τῆ διδα
σκάλων διανοίας οὐ δυναμένους κοχάζεσθαι ἑκάτερον δὲ θεοῦντας ἑκατέρου
ἁπλῶς, λέγοντας δὲ τὰ σωπῶν οὕτω καὶ τοῖς διδασκάλοις ἐκ σφίσιν αὐτοῖς διπλα
λάχθαι. οὐ μόνον δὲ τοὺς διδασκάλους, ἀλλ' οὐδὲ ἡμᾶς αὐτοὺς αἱπφάσκοντας

ἀλλήλοις

ἀφ' ἑνὸς σόματος πάντες ἠξίουν. ἄλλος· εἰ ἓν λόγος· καί τοι τὰ μὴ παρόντα λέσομεν ἴσως καλῶς, & πόνων ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπαλλαξοῦμεν καταψηφιούμενοι δι' τινων παντελῶς, καὶ τῆ χρεὼ τὸ διδασκάλων αὐτοὺς ἀποκλείσομεν· οἷς αἱ τῆ πατέρων σύνοδοι πᾶσαι καὶ τὴν τῆ κορυφαίων τάξιν ἀπένειμαν. ἃ δὲ πλείω τῆ ἄλλων εἶπον ἐκεῖνοι, ταῦτα χρεὼν ὄζειν ἄπιρ εἶπον. ὥτως ἐξυπτιασθήσοιτε & χάρτα πυθόμενοι ὅτι πλεῖστον φερήλθον. πάντ' ἂν ἐκεῖνα λήρος δόξειεν εἶ) καὶ ἀληθὲς ληρήσουσιν οἱ ταῦτα λέγειν τολμῶντες. εἰ δ' ἐκεῖνα πάντα θαυμάζοιμι πῶ δίκαιον μόνα ταῦτα μὴ φέρεσθαι; ἢ γὰρ ὅτι πάντων τῆ ὁμοίων δεῖ τὴν γνώμην ταύτην νικᾶν, ἢ μηδ' ἐφ' ἑνός τινος εἶ) κυρία. Οὔτι μὴν τόνυν τὴν σιγὴν ἐκ ἐπαινημάτων ἀλλ' ὕλης ἐμέμφων ὑπάρχειν εἰκὸς, καὶ μὴ σφόδρα θαρρούντων ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐν τούτῳ τῶ μέρει ἐκ τῆ εἰρημάτων οἶμαι δῆλον ὑπάρχειν. μάρτυρεῖ δὲ τῶ λόγῳ καὶ τὰ τῆ ἀγίων συγγράμματα· ἐν οἷς ἄλλοι μᾶλλον ἄλλων παῤῥησιαστικοὶ ἐφάνησαν ὡς ἕκαστος δεδημήμενος ἢ χαρίεις εἶχε καὶ οὐδὲν μᾶλλον λατῖνοι γραικῶν, ἢ γραικοὶ πρὸς ἑαυτούς· ταύτῃ φαίνονται διειλιγχόντες. ἀλλὰ μὴν & τὸ ταυτὰ τοῖς ἄλλοις φερομοῦντας ἀναμφιβόλως τὴν ὁμολογίαν ὡς ἐκ ἀσφαλῆ τοῖς ἁπλουστέροις φυλάξαθ' ὅτ' ἀδυνατοῦ ὅπη τὰς ἐκείνων τάξεως ἀπάδον εἶ) δοκεῖ. εἰ γὰρ ἕνεκα τῆ μηδένα πῶ ἐκ τῆ λόγων βλάβος τὸ παθεῖν, φαιεροῖς τοῖς λίγουσιν αὐτιπόντες, & φερεῖν & λέγειν ἀπαγορεῦσαι τὰς τοῖς ἄλλοις καὶ τῆς ἀναπνοῆς αὐτὰς σωπηδίστερα, καί τοι παντὸς μᾶλλον αὐτοὶ ταῦτ' ἢ δίσαν ἀληθῆ, πῶς οὐκ αὐτοῦ δεῖ τούτου χάριν φερθυμότερον ἰσίγησαν ἄν; τὸ γὰρ σιγῆσαι τῶ δοκεῖν αὐτὸ λίγειν δήπου πράότερον. εἰκὸς γὰρ ἰῶ τοὺς ἀκούοντας ἐκ τῆ ὑῆ φερίπαγ τὸ πνεῦμα, καὶ μὴ χωρεῖν τὸν λόγον, ἄλλα τὰ πολλὰ τῆ ἀπόντων ἐνθυμηθῆναι, καὶ ταῦτα δὲ φεῖς ἃ λατῖνοι ἀπάγουσιν οἱ τὰ μακρὰ κατ' αὐτῆ ἐκδιδόντες συγγράμματα, & ἃ φασιν ἀκολουθεῖν ἐξ ἀνάγκης τῆ δόγμα τοιόν ὅτι καὶ τὸ σιτίαν νομίζειν ἀρχαῖς, καὶ τὸ τῆ ἄλλων θείων φερσώπων εἶ) τὸ πνεῦμα καταδύεσθαι, καὶ τάλλα δὴ τὰ τοιαῦτα. εἰ γὰρ λατῖνοι φεὶ τούτων ἀπολογούμενοι, & μήτε φερνεῖν αὐτὰ μήτ' ἐξ ἀνάγκης ἔπεσθ τῆ δόξῃ δικαιοῦντες, ὅπως καὶ τὰ μέρη πῖσαι γραικοὺς ἠδυνήθησαν, ἀλλ' οἴονται πάντα μᾶλλον ἢ τῆ ἀπόντων ἀπηλλάχθαι τούτων τὴν δόξαν, ὥτως ἀκούσει τῆς φερθύμης ἐκ ὡς ἂν οἱ λίγοντες βέλτιον, τί παθεῖν εἰκὸς ἰῶ τοὺς αὐθρώπους, τ' ἀγίων ἁπάντων ἐκ τῆ ὑῆ τὸ πνεῦμα λιγόντων, & τοῦτο δόγμα τιθέντων ἁπλῶς ὡς ἴδος αὐτῶς, μηδὲν δὲ φερεπθέντων τῆ νεῶν λατίνοις εἰς ὁμολογίαν ἐξολισθημόντων τ' δόγματος, καὶ φεὶς τὰς τ' ἀπόντων τούτων ἀποφυγάς; ἐγὼ γὰρ οἶμαι τῆ μὲν δόξῃ νομίσαντας ἕπεσθ τὰ τοιαῦτα. ἁπλίζοντες δὲ μηδένος μηδὲ ταῦτα τὸ φυλάττεσθ παραινοῦντος, & τὴν δόξαν ὡς οὐδεμόθεν τούτων αἰτίαν τιμᾶν ὡς ἀληθῆσι & ἀπόντες τούτοις ῥᾳδίως ἂν φερθείεν ἃ δὲ πάντα φερειδωλίους εἰκὸς ὄζειν φείσαθ τῆς δόξης τοὺς διδασκάλους, καὶ σιγῆσαι τὸ μεγάλα βλάπτειν δυνάμενον. εἰ δὲ & τὴς τῆ μαθητῆ ἀσφαλείας σφόδρα φερντίζοντες, παίζουσι παραινοῦσιν αὐτοῖς τῆ ἐν τῆ γραφῆ λιγομένων ἴχνος μόνον, & μηδὲν φείργαζεσθ πλέον, ὥστ & πολλὰ τῆς γραφῆς ἐξηγουμένους τῆ τε πάντων δόξῃ & τῆ σφῶν αὐτῆ ἐναντίους, ὑδ' αἰδουμένους τὸ δόξαι σαφεῖς τινες ὄντες & δεινοπόλεμοι τ' τοιούτων ἐξηγητοί, μόνον ἵνα δυνηθῶσι πῖσαι τοὺς ἄλλους εἶναι μέγαν τῆ ὄγκον, & τῆ ἐκ τῆς φερπετείας ἀπηλλάχθαι κινδύνων, τί θαυμαστὸν εἰ τοῖς ἐπέμφοις τοῖς λογισμοῖς, καὶ ταῦτα ἐσίγησαν, ἅπερ ἰῦσι τὰς αὐ αὐτοὺς & πολλὰ ἄλλα τ' ἀκινδύνως αὖ εἰρημάτων σεσιγηκότας; ἴδοι γὰρ μὴ λόγῳ μόνον τὸ δόγμα ὑπαγορεύειν, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ φανεροῖ αὐτὸ, & ὧδέ δίγμα σφᾶς αὐτοὺς διδόναι

τῆς

καὶ ὅπως ἐν αὐτῷ φερήσει φράτλει, & χάριτος ἀξιοῖ δ' ἀντίρρας ὁπόταν καὶ τοῦτο δοκῇ· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν δεῖ πᾶσιν, ἐφ' ὧν αὐτοὶ κατεφρόνησαν μᾶλλον ἢ σφίσιν ἐκεῖνος γένοιτο αἴτιος, ἄθλον προτίθησιν· ὥστ' εἰ τὸ μὲν βέλτιον παρ' ἡμῖν, τὸ δ' αὐτάρκειν, ἐκεῖθεν· & ξυνὸν μὲν, ἡμῖν, τὸ δ' ἰδιωτικὸν τῷ πολυμαθεῖ, τῆς ἐκείνου μόνης εἰ φιλανθρωπίας. μᾶλλον δὲ τὸ μὲν ὀλιγοπρεπὲς & καλοῦ, μόνης εἰ τῆς ἡμετέρας βουλῆς· τὸ δ' ἐγγύσεν τῇ ἀγαθῇ καὶ προφυὲς πως, ἐκ τῆς θείας χάριτος ἥκειν. ἐπεὶ δ' οὔτε πᾶσιν ἴσον τῇ καλῶν ἡ βούλησις, οὔθ' ἡ φύσις τὸν ἴσον τρόπον σωφρονίζεται, ἀλλὰ δὴ καὶ ἡ φύσις τῇ καρδίᾳ οὐχ ὁμοία πᾶσι ῥοπή, & τὸ τέλος ἡ κτῆσις, ἄλλοις ἄλλον προκείμενα τρόπον· ἀπείρου τῆς τ' ἀληθείας τοῦ τε καλοῦ τελεῖ φύσιν τυγχάνοντος· ὧν τῆς μὲν, ἐν τῷ θεωρεῖν, τοῦ δὲ, ἐν τοῖς πράξεσι στοχαζόμεθα. καίτοι δύσθεν αἱ διαφοραὶ τῷ μονοῦν, & τῆς ἰσχάτης εὐδαιμονίας ἡ ποικίλη τὸ & πολυχειδὲς προῆλθεν ἀπόλαυσις. καὶ τῆς ἐκκλησίας οὕτω οἱ διδάσκαλοι, τῷ τῆς σοφίας καὶ τῷ λόγων κοσμηθέντες χαρίσματι, δεῖ τούτῳ σωφρονεῖν αἰτοῦσι· καὶ ταύτῃ προῆκον ἐδείξαν ἄξιοι γενόμενοι & δώρου· καὶ & τυχεῖν τῆς ἀληθείας ἀπόλαυσον· ἡ μὲν σοφίας & τῷ ἐπ' αὐτῇ πόνῳ διασημήνων τέλος ἡμῖν τ' ἂν ἄξιον & θεὸς ἐδίδου, & ταύτῃ προσῆγεν. ἀλλ' ὅτι πρὸς τοῦ σοφίαν τὴν αὐτὴν εἰσιέναντο πάντες ὁμοσπλοῦν, ἀπ' ἴσης σοφίας τὰ & ἀληθείας ἐξήτασαν. διὸ σοφοὶ μὲν ἅπαντες ἦσαν, διαφόρῳ δ' ἄλλος ἄλλου τῷ μέτρῳ· καὶ πάντες μὲν τῆς ἀληθείας ἐπέτυχον· ἐ τοσοῦτον μέντοι ταύτης ἔσεσθ καταλείλειφεν ὅσον ἔχειν ἐκεῖνος· ἀλλ' ἐν οἷς μὲν ἐθαῤῥήσειν ἕκαστος, ἀραρότως εἶπε & προφυῶς· ἄλλος δ' ἄλλο τι πλέον ἐπόλμησε & τὸ μὲν θαῤῥῆσαι τῷ ἑκάστου σοφίας ἐτύγχανε, τὸ δὲ μὴ πλανηθῆναι τῆς ἀληθείας, τῷ & θεοῦ χάριτος λοῦ, τὸν τε γνώμιμον μεθ' ἧς ἐζήτουν ἀσπαζομένου, καὶ τὴν προθυμίαν καὶ τὸν πόνον οἰκτιείροντος & ζῶν μὲν ἀλαζονεύεσθαι ἐ μεμφομένου, ζῶν δ' θαῤῥοῦσι καλῶς παρέχοντος τὴν ἀσφάλειαν. ἐκοινὸν & ἡμᾶς τῷ μὲν δεῖ τὴν ἀλήθειαν ἐπαινεῖν, τῷ δὲ θαυμάζειν τὴν παῤῥησίαν. & νομίζω μὲν ἀληθῆ τὰ κοινῇ πᾶσι & πᾶσιν ἠξιωμένα, ἐφ' ἃ δὲ προῃλόμεθα ἴσως, σοφία τε μείζων & τῇ πᾶσι & πανδήμοις συμμαχία θαῤῥοῦντες, μηδὲ τέτταρα καταφρονεῖν· μηδ' ἡ προπετῶς οἴεσθαι τοὺς εἰπόντας, ἃ νομίζειν κατεῖδέναί τι τοὺς σημήναντας ἐκ τῆς εἰς ἑτέρους τιμῆς, ἢ τὴν ἐκ ἀγαθότητα δόξαν αὐτῷ παραιρεῖσθαι· ἀλλ' ἐγὼ καὶ ἄλλο τι νομίζομαι ἀληθὲς εἶναι αὐτοὶ θαῤῥοῦσιν ἐκείνοις. εἰ γὰρ μηδὲ τῆς ἐκ ἀγαθότητος δόξης καὶ τῷ δι' ἐκείνου σωφανῶν θέσθαι πάντες μετέχοσι, καί τοι πάντες ὠφελιμώτατοι τῷ θεῷ & γνήσιοι φαίνοντες ἐκείνου θεράποντες, ὅτι καθαρῶς ποτε ὀφθέντες ἀδικεῖσθαι νομίζουσιν, ἢ φθονοῦσι τοῖς ὑψηλοτέροις οἱ ταπεινότεροι, χολῇ γε & ἀγαθότητος εἵνεκα, & & ἀληθείας γνῶσιν δέησις συμμεμοιρῶται, ἢ χαλεπῶς δύσουσιν ἄν τις & τῇ & ἀληθείας γνώσῃ τὴν ὀφθαρτὰ αὐτοῖς ἀφορίζοιτο· εἰ δὲ & τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονίαν τὴν τοῦ θεοῦ γνῶσιν δοφήσει) πάντες ὡς ἔστιν ἡ σοφία καὶ καθαρωτάτη πάντως ἀλήθεια, & δὲ ὀφθαρταὶ πολλαὶ καὶ βαθμοὶ εἶπερ καὶ & εὐδαιμονίας εἰ πιστεύονται, πῶς οὐ κἀνταῦθα & ἀληθείας τὸ φῶς ὀφθόρως σφίσιν ἐπέλαμψεν, & φωτὸς ἐκείνου σεφέβρομον καὶ σύμβολον λοῦ; ἢ πῶς οὐχ ἡμῖν, εἴ ἄλλο τι λέγομεν, ὡς καταφευδομένοις αὐτῷ, ὀργῶνται; σεφάσῃ τῆς εἰς ἑαυτοὺς αἰδοῦς ὁριζομένοις μέν που τὴν σεὶ τῷ θείων ἀληθείαν, λοῦ δ' ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ σεφελαβεῖν δυνατὸν τοὺς ταύτης ἐπόψας, ἀπομάζουσι δὲ τὴν τῷ ἄλλων ἀγίων ἀπουσίαν καὶ τὴν χάριν, καὶ λοῦ ἐστιοῦσθαι ἀληθείαν ἐπερείσασθαι. ἄλλως τ' ἐ μὲν πάντα μέλλομεν ὑποπτεύειν ἃ μὴ κοινῇ καὶ καθάπερ

καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας ἐξιζάνουσι, οὔτε λέγουσιν οὔτ' ἀκούουσιν ἁρμόττει τοῦτο φρονεῖν. ἐγὼ τοίνυν ὅπερ εἶπον τοῖς ἁγίοις ἡγοῦμαι μηδὲν δυσφαινομένοις περὶ ὧν ἕτεροι λέγουσι φανερῶς, οὔτε σφόδρα σωφρονοῦντας, εἰ δεῖ λέγειν οὕτως, οὔτ' ἐναντιουμένοις καθάπαξ τοῦτο ποιεῖν. τὸ μὲν γὰρ πόρρω τῆς ἐκείνων αἱρετῆς καὶ σοφίας ὄζει, τὸ δ' εἶχεν αὖ λόγον οὐδένα, πάντας ὁμοῦ καθάπερ σωφρονοῦντας ἡγεῖσθαι καὶ δόγματα ταῦτα πολλῶν ὁμολογουμένων, σωφροσύνης οὕτω νικρὰν εἰσενεγκεῖν. ἀλλ' οἶμαι τούτους ἢ τὸ δόξαν ἀμφιγνοοῦντας. ὡς ἀκινδύνως χρήσασθαι τῇ σιγῇ· ἢ τῇ μὲν γνώμῃ μὴ δεῖν εἰπόντων ἑστάναι, τὸ δὲ δημοσίᾳ αὐτὼν δυσχεραίνειν, ἕτερον τῶν φρονουμένων. καὶ τούτων ἑκάτερον δι' ἀλαζονείας τὸ καὶ φρονοῦς ἀσκεύους ἁγίοις ὄζειν δυσδιξις. εἴτε γὰρ ὦ μὴ σαντάπασιν ἰθαρρούων εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τῇ αἰσχύνῃ ἧδεσαν ὄν, τοῦτο σιγῇ παρελθεῖν, ἢ τὰς ἴσα τῷ μὴ τυρεῖν ἴσα τῷ δοκεῖν, ὑποψίας φυγεῖν βουλόμενοι, θαυμαστοὶ τῆς διαβολείας εἰσὶ δι' ὧν καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῇ εἰρημένοις αἰσαμφισβητήτως φρονεῖσθαι δίκαιον ἅπαντας. εἶτε ἐκ τοῦ φαυλοῦ ποιεῖσθαι τὸν δόξαν, σωφρονεστάτοις τὸ τῇ οὐκ ἀμεινόνων ἐφόμενον, καλῶς ἔχειν αὐτὸν ἐν σοφίᾳ ἐνόμισαν, ἐπαινοῦσι τῆς φρονοῦσι. εἰ γὰρ τῇ λόγων αὐτοῖς ἅπερ διδασκάλων καὶ πατέρων ἔχουσι τάξιν, ἢ τῇ ὑπ' αὐτοὺς ὠφέλιμα τέλος ἔμελλεν ἕξειν, οὐκ ἴδιοι τὰ ἐλάφυρα φρονθύνειν· καὶ τὸν ἀληθῆ καὶ κοινὸν καὶ ταῦτα διδάσκαλον φρονεῖσαυτο, ὃς πολλὰ τῇ ἀξιολόγων κατεῖχε, μήπω δυναμένους ἐκεῖνα βαστάζειν τοῖς ἀποτόκοις εἰδώς. τί γὰρ ὄφελος ἀληθείας ὑφηλοτέρας τοῖς ἔτι τοῖς τῇ ταπεινοτέρων ἀβεβαίοις ἐπικλονημένοις; ὅπ δ' ἐκάτερον τούτων πολὺ τὸ εὔλογον ἔχει, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ ταναντία δοξάζειν τοὺς διδασκάλους, οὕτως ὥστε καὶ ἀβαλλειν ἐξεῖναι, καὶ ὅπ σωφρονεῖν ὡς ἄρηται τούτους οὐδὲν ὄζει χαλεπὸν, ὁπότερον αὖ τούτων μέλλοι κρατεῖν, αὐτὸθεν οἶμαι δῆλον ἅπασι καθεστάναι. εἰ μὲν γὰρ ἀγαθόν τι χρῆμα καὶ πολλῆς ἄξιον δόφημίας ἡ περὶ ταὐτ' ἀλήθεια πᾶσι δοκεῖ, πῶς οὐ δεῖ ταύτῃ τοῖς αἰρίσοις φρονεῖσθαι τῇ αὐθρώπων; εἰ δὲ καὶ μὴ, καὶ πάντες ἅπαντα λέγουσιν οὔτε μὴ τῆς ἴσης σοφίας καὶ τῆς αὐωθεν χαρίτος, ἀλλ' ἔστι τις ἐν αὐτοῖς καθάπερ ἀμωσεώνης καὶ τῇ ὑπὸ δυσεβείας ἀγώνων, οὕτω καὶ σοφίας καὶ λόγων καὶ τῆς ταῦτα διδούσης καὶ διεμούσης χαρίτος ἐκ θεοῦ, τάξις τις καὶ βαθμός, ἡ δυνὲν αὖ ἅ τις ἄλλος πλείονι τῇ τεθαρρηκὸν χρώμενος εἶπε, ταῦθ' ἕτερον δ' ἀλαθηθέντα σιωπᾶν ἀξιώσομεν; ἐγὼ γὰρ ἵνα τι καὶ μικρὸν προσδιατείνω τῇ λόγῳ, τὰ κῇ τοῖς ἁγίοις οὕτως ἔχειν ἡγοῦμαι· οὐ πᾶσιν αὐθρώποις πάντα δίδωσιν ὁ θεός· ἀλλὰ κοσμεῖ μὲν τοῦτον ἐκεῖνο, πμᾷ δὲ ἄλλον ἄλλῳ τῇ ἀγαθῶν· καὶ τὸν μὲν ἐνὶ δωρησάμενος ἔστι, τῇ δὲ καὶ πλείω προστίθησι. καὶ καθάπερ ἄλλου πρὸς ἄλλο τῇ χαρισμάτων ὄζει διαφορὰ, οὕτω καὶ καθ' αὐτὸ τῇ τελειοτέρῳ τὸ καὶ δυσβιοτέρῳ ἀκολούχειν ἕκαστον. τῆς δὲ διαφορᾶς αὐτῇ καὶ τὸ πλήθος. ἔστι μὲν ἡ τῶ διδόντος χάρις αἰτία, κατά τινα προορισμὸν καὶ προγνωσιν ἄῤῥητον· ἔστι δὲ δή που καὶ ἡ τῇ λαμβανόντων ἐκάστου πρὸς ταῦτα εὐδοκιμή· ἵνα μή τί τῇ ἀγαθῶν κατὰ παῦλον εἰπεῖν, ὡς ἀφ' ἡμῶν αὐτῇ φυσιώμεθα λογιζόμενοι· καὶ τῇ ἡμετέρου προῤῥιζων τὰς μὲν συμβαίνωσιν αἱ ποιναὶ, αἱ δὲ πυγχάνωσιν ἄθλων. τοῖς μὲν οὖν ἀχαρίστοις ὀφθῆσι πρὸ τοῦ δωρεὰν ὅτινα χρῆται τρόπον ὁ διδοκὼς, ἄλλης αὖ ἐστι μελέτης σκοπεῖν· τοῖς δὲ καλῶς αὐτῇ χρησαμένοις καὶ τοῦτο μόνον παρ' ἑαυτῇ εἰσφέρειν δοκήσουσιν, οὐ μόνον διεργέτης ἀλλὰ καὶ φύλαξ γίνεται τοῦ δοθέντος· καὶ πρὸς τὸν ἑκάστου σκοπὸν αὐτὸς ὁδηγεῖ, καὶ λύει τὰς δυσχερείας, καὶ ὅπως

νόμους, εἰ μὴ πρὸς τὴν γραφὴν τὰς ἐκείνου πράξεις, καὶ τοὺς ἀγῶνας πρὸς τὴν συφάνων ἐξήταζον. εἰ δὲ εἰδότες ὥσπερ ἄρα ἦσαν, οὐκ ἔδει δημοσίᾳ τοὺς εἰπόντας ἀνακρίνειν, καὶ σὺν δίκῃ μίᾳ τούτων μεμπτῶς τὴν ἐπ' ἀρετὴ καὶ σοφίᾳ περιτειων αὐτοὺς ἀνδραχάποδας μύρτυρας γίνεσθαι, καὶ τοῖς μὴ πιθανὰ βουλομένοις ἃ τοῖς τας ἱερὰς γραφὰς ἀπομάζουσιν ἀπιστεῖν. οὔτε γὰρ μικρόν τι τὸ δόγμα καὶ οἷον καταφρονηθέν, οὔτε τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς φιλαδελφίαν, δόξης οὕτως αὐτοῖς ἀπαρισκησης ὀλιγωρεῖν ἂν ἐβουλήθησαν, καὶ τῆς μὴ ταῦτα παίπαν φθορᾶς αὐτοὶ δοκεῖν ἄποι. ἀλλὰ μὴν εἰ πρὸ σιγῆσαι μόνον ἤλπισαν φεύξεσθαι τὴν εἰπόντων, καὶ πίστιν πάντας τῆς ἐκείνων δόξης ἀφίσασθαι. οὔτε πρὸς σοφῶν οὔτε πρὸς διδασκάλων τὸ τοῦ λύκου. τὰ τε γὰρ ἀδύνατα γίνεσθαι προσδόκων· οὔκουν οὐδὲ γεγόνασιν· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον νικῶ τῆς οἰκουμένης καὶ κρείττων, μὴ τὴν εἰρηκότων ὄχλος· καὶ διδασκάλων εἴπειμ' ἂν οὐ τοὺς μὲν ἀγαθὰ λέγειν, τὰ δὲ φαῦλα μόνον σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα σοφίᾳ μὴ μέσον, καὶ φύσει ἅπασι παραινεῖν· καὶ πολλῷ μᾶλλον ὁπόταν ὑπὸ τινων ἄλλων ἐπαινῆται ταῦτα, καὶ τ' παρὰ τοὺς ἄξια κρίνηται, κἀκείνων σοφῶν καὶ πίστιν ὄντων ἀξίων. εἰ δὲ κατὰ τὸν σιγὴν ὅλως ἐνόμιζον τὸν αὐτὸν καταφράξασθαι, ἔδει φείδεσθαι τὴν ἀνακρίσεων, καὶ μὴ τοῖς κατὰ τὴν εἰπόντων ἐπαίνοις πᾶσαν ὑπερβολὴν τιμῆς παρελθεῖν· εἰδότας ὡς λόγος μὴ τιμῆς, σιωπῆς ἀμήχανον βελτίων ἔσαι. ἔδει γὰρ ἀγαπῆσαι μόνον σιγῶντας, εἰ τὰ τὴν εἰπόντων τοῖς ἱεροῖς λογίοις ἀνθεστᾶσι, κἂν εἴ τι τὴν ὁμολογουμένων ὀξ αὐτὴν φανερῶς συμβαίνει ἀναιρεῖσθαι. τινὲς δὲ μηδενὸς ὄντος τοιούτου, ἀβοήθητος αὐτοῖς ἡ σιωπὴ καταλείπεται, καὶ συγκαθησύχως μᾶλλον ἢ φυγῆς καὶ ἀρνήσεως φέρουσα δόξαν. κείσθω δὲ καὶ κατηγόρους μὴν οὐκ εἶπεῖν, φεισθῆναι δὲ τῆς τὴν ἀδελφῶν ἀπιμίας καὶ τὴν μὴ βλάβης πόλιμον ἐχαίρειν καὶ μάχαι, δεῖν τοῖς σιγῆς ἀπιδεῖν καὶ τοῖς ἐν τὴν βάθει κρύψαι δόξασιν. ἀλλὰ τοῦτο διλίας ὁμοῦ καὶ πονηρίας ἴχνη ὑπόνοιαν, οὐ μᾶλλον ἴμελλεν αὐτοῖς προσάξιθαι πάντας ἢ φειδωνῶς ἀπασθαι. καὶ γὰρ πρὸς τῆς ἀληθείας οὐδεὶς φέρεται ἔχθρα, καὶ τὴν ἀγώνων οὐδὲν αἴ ἤδιον ἦν, ὅτε ὧν αὐτοί τε καὶ πάντες αὖ ὠφελοῦντο· εἰς ἀναδυόμενοι μέχει πάντες, οὔτε θαρρούντως σοφίσι αὐτῆς οὐδ' ὑπὸ τῆς τὴν ὅλων σωτηρίας πονεῖν αὐχόμενοι πάντες ἴδοιεν ἄν. ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἅπαντων τοῖς μακαρίοις ἐκείνοις προσάπτειν δύσεβες ὄζειν ὅλως καὶ δίκαιον. τοιοῦτον γὰρ καὶ προνοίᾳ καὶ σοφίᾳ καὶ τῇ τῆς ἀληθείας ἀγάπῃ μέχει τῷ γινομένῳ πάντας ἀφιγμένοις, δικαιότατ' αὖ ταῖς τὴν πατέρων καὶ διδασκάλων τιμαῖς αὐτοὺς ἐφιέπομεν· καὶ πάντων ὁμοίως ὧν τε εἶπον ὧν τε σιγῆσαι προείλοντο, δίκαιον αὐτοῖς εἰδέναι μὲν χάριν, ὡς ὑπὲρ ἡμῶν προθυμουμένοις ἀμφότερα· καὶ πάνυ σοφῶς. ἐκ ἄρα κατηγόρους ὀξ ἀνάγκης ἐσίγησαν· οὐδ' ἴχνη τι φροντίδος ἀνάγκης λόγον ἡ σιωπὴ, ζῆς γε καὶ τ' λόγου ταύτην χρωμένοις. εἰ δὲ λέγοι τις μηδὲ τοιοῦτον εἶναι ἰσχυριζόμενος, ὡς ἄρα τὴν σιωπὴν τὴν δόξαν κρατύνουσι, καὶ ἀλυθῶσι ταύτην ἀποδεχόμενοι, μᾶλλον μὲν καὶ τοῦτ' ὄζειν εἰπεῖν, ὡς εἰ καὶ μὴ σφαλερὰ πάσιν ἀκεραίως ἀποδεχομένων ἐστὶ τὸ σιγᾶν. ἀλλὰ γε μᾶλλον τὸ σωζειν ἢ τὸ μισεῖν καὶ καταφρονεῖν ἀποδεκτὸν ἴσχει· ἐγὼ δὲ νομίζω μήτε καθάπαξ ἀπομάζοντων μήτε σφόδρα θαρρούντων εἶναι τὴν δόξαν· παραπλησίως δ' ὑμᾶς ὦ χρηστοὶ σφεῖς ὧν μᾶλλον λέγω· οὐ γὰρ ἀποφαινόμενος κἀδὲ κρατῆν βουλόμενος ταῦτα, οὐδὲ σφεῖς τοῖς τοῦ πρεσβυτέρων μᾶλλον ὑμῖν ἢ σφεῖς πάντες ἐκείνοις συσχημένοις τῶν ἐμῶν προσπάθημα γνώμων, ὁρᾶτε γάρ μοι καὶ τοῖς ἐμοφρόνως εἰρημένοις τὸ δόξαν προσκεῖσθαι ὑμῖν· ὥσπερ ὀξὺν φυλαξάμενοι,

πλείας ὁμοιότητος χεῶνται· ἐκεῖνοι δὲ ἴλεω κῇ τὸ εἶδος ἰσκόπουν δι' ὑπευθεν ἐμοιότητα· ἢ ἐν τῷ ἦ οὗ δεῖ χρῆται λέγω. τῇ γὰρ φερομένῳ ἦ λόγου ἡ ἦ εἶδος ὁμοιότης φερὸς τὸ ἀφ' οὗ φέρεσιν ἰδίως ἀφάιρεται. ὁ δὲ βασίλειος κῇ γλύμμα τὸν ἱερὸν τοῦ θεοῦ λέγλν οὐ συγχωρεῖ, καί τοι ἦ ἄλλων ἀδιαῖς ἔτω καλουμένων. ἀρ' οὖν δῆλα φωνεῖν ἐρεῦμθμ ἐκείνοις αὐτὸν, ἢ μᾶλλον καὶ τῦτον τοῖς ἄλλοις πᾶσι συναφομθμ; ἐρεῦμθμ γὰρ τοι μθ' ὑπὸ τῆς ἦ γλυπτικῆς ἐννοίας ὀρθῶς ὅτι ἦ ὑλη λειομθμένη φερ ξαιρομθμους, χρήσασθ τῇ φωνῇ· τὸν δὲ φερὸς τλεω χρῆσιν ἀπιδόντα τῆς λέξεως, ὑπὸ κακοῦ γὰρ ὠφέλαβεν αὐτλῶ ἡ γραφὴ, γλυπτικῆς ἰχθύων τοὺς ἰουδαίους ἀποκαλοῦσα, κῇ ζῆς ἀπλέσι ταύτλω ἀπιδωκεν, αὐτὸν τι φυλάξασθ ℭ τοῖς ἄλλοις πᾶσι συμβαλλδιεν. τὸ δὲ δὴ μεῖζον, ὅτι τῦτ' αὐτὸ καὶ φερὸς ἑαυτοὺς παθόντας ἴοις δι-δασκάλοις ἴδοι τὶς ἄν. ὡς τ' εἴ τις ἁπλῶς τακείνων ἐπίοι, ℭ τοῖς φαινομθμοις μόνοις φερσέχοι, παίζειν αὐτοὺς μᾶλλον ἐρεῖ· οὕτω τοῖς ἐναντίοις πολλαχοῦ κῇ πολλάκις λόγοις ἐχρήσαντο φερὸς δῆλφόρεμι ἀπιδόντες ἐννοίας. ℭ τί θαυμαστον, ὅπου καὶ τοῖς λοιδίοις τῦτο συμβέβηκε, ποὺ μθν μείζω ἦ ἡμοῦ τὸν πατέρα λέγουσιν ἐναργῶς, ποὺ δὲ τλεω ἐν σφίσιν ἰσότιμα φανερῶς ἀποφαινομθμους. καὶ ταῦτ' ἐ μόνον περὶ τῆς ἁπλῆς ἐν τῷ χειρῷ νοοῦσι φύσεως οἱ διδάσκαλοι, ἀλλ' ἔνιοι τούτων κῇ περὶ τλεω θείαν φύσιν αὖπὲ συγχωροῦσιν ἀμφότερα· κῇ μείζω μθν φασι τὸν αἴτιον, οὐ μείζω δὲ πάλιν τῇ φύσῃ· καὶ δεῖ ἦ αὖπὲ φερίγματος τὰ αἰτιαίμθνα λέγουσι, φερὸς ἄλλο μθν τοι καὶ ἄλλο, τούτων ἑκάτερον. ℭ τῆς αὖ καταλέιρει τὰς ἐν τοῖς θείοις λογίοις δοκούσας δῆλφωνίας, ἄλλων δὲ ἄλλο τι καὶ παύτων ἀληθῶς λεγομθμέων, κῇ τῆν μὲν οἰκείως καὶ καταλλήλως τῇ ἦ σωτῆρος θεότητι, τῆν δὲ ταπεινότερόν τι ℭ αἰθρωπικώτερον νουμένων; ἆρ' οὖν ἀλλήλοις πάντας συγχεῦσομθμ, κῇ ἃ πιεύσομθμ τοῖς αὐτικειμένοις, ἃ τὰ δοκοῦντα τούτων ὑβόμθμοι, κῇ τούτοις ἀποδωκότες τλεω πίστιν, τῆν λοιπὸν ὡς οὐχ ἡμῖν ἀρέσκοντων καταφερνήσομθμ; ἀλλὰ δίδμι μὲν μᾶλλον δίκας ὀφλήσομθμ τῆς καταφάσεως, ἢ χάριτας λάβωμθμ τῆς ἀλαβείας, μᾶλλον δ' ἐαῦ ἀμφοτέρων δίκας ἐκτίσομθμ, ἅτε κακὰς ℭ ἄμφω ποιοῦντες. ἃ γὰρ ἡμῖν γε δικαιοῦ ἦ τούτων ἁμύτει. ἃ μᾶλλον ἢ διδασκάλοιν. ἀκοιὼ παύτα μὲν ὑπίσης νομίσαντας ἀληθῆ, ἑκάστου δ' αὐτῆ ἀποδιδόντας αἰτίαν, καί τοι κῇ τούτου χωρὶς ἁπλῶς οὕτωσι κῇ αἰξιπάστως ἔχειν πίθηθ, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτου τῆ λειομένων ζητοῦντες αἰτίαν οὐκ ἐντλξόμεθα, κῇ ἡμῖς αὐτοὺς ἦ πολεμῆν ἀλλήλοις, κἀκείνους τῆς ἀδυνάτου δῆλφωνίας ἀπαλλάξαθαι φερσήκει. ἀλλὰ μὴν κῇ ὅτι τοὺς εἰποῦσας τι φὸς τῆ φερκειμένων, τοῖς σεσηκόσι συνάπτειν οὐ χαλεπὸν, οὐδὲ λόγου δεῖν ἡγοῦμαι δικεκῶν. ἵνα γὰρ παρὸ λόγον ℭ σωτῆν ἐξιτάζειν, ℭ τίς ἑκατέρου τούτων ἡ φύσις, φερότου μὲν οὐδὶς ἂν ἐχειρίσατο κατηγοκότας ἦ δόγματος σιγῆ παρῆθεν αὐτό. ὅπου γὰρ οὐδὲ τοὺς λέγοντας ἁπλῶς ἃ λέγουσι νομίζομθμ ἐπαινεῖν, ἂν μι τῆ ὀβῆσιν ὧσι πνες, κῇ ὧν αἰάγκη τοῖς δόγμασι τοὺς λόγους συνάδειν, σχολὴν ἄν τις δοίη τῷ σιγᾶν ἔπειθ τὸ κατηγοκέναι. εἶτα γὰρ φὸς ὧν οὐδὶς εἶσεν ἰσόγων, ℭ πολλῶν ἄλλων ἀληθῶν καλῶν ἁφιέμεθα· οὕτω ταῦτά γε κείνατος ἢ τοῖς τῆ διδασκάλων λόγοις πᾶσαν ὀφειλόμεθα τλεω ἀλήθειαν, ℭ μηδὲν ἦ φόσομθμ πλέον κὐδ' ἀπαῦ τῆ θεᾶ, ὃ τοῖς αὐθεντικοῖς ἀποκαλύπτων φερδήσῃ τῆ τῆς πίστεως ἀληθείᾳ· εἶτα φὸς ὧν εἰρήκασιν ἕτερα, εἰ μὲν οὐκ εἰδότες ἃ τοῖς ἄλλοις εἰδόκει, οὐκ ἀριστῆς ἅρα ℭ τῆς φὸς τας δόξας ὀρθότητος ἐφάλω, ἀλλ' ἀνοίας ἀμοιβλὼ, κῇ ἕλως φερὸς τλεω σφῶν αὐτῆ βύλησιν τὰς τιμὰς αὐτοῖς σωνεχώρομ· καὶ ὡς ἔοικε τοὺς φὸς τεῦτα φαριξήσαν-

νόμους,

τὰ τῆς ἡμῶν ὁμονοίας· ὅτι δυσχερές ἐστιν οἷς ἐφ' ἡμῖν ἐχρησάμεθ' αὖ τῆς ὁμονοίας σημείοις. ἀλλὰ τούτων τιμὼ σύμπνοιαν καὶ τὸ φρονεῖν ἀδελφὰ κἀκείνους ψηφίζεσθαι· ὅ τι κινδυνότατα φρονοῦσιν αὐτῶν τὰ πράγματα πιστεύειν ὅλως εἰκός. ἔμοιγε γοῦν οὐδὲν μᾶλλον δοκεῖ, μηδὲν αὖ ἀσφαλίστερον τούτου γνῶσθαι τοῖς δυνατοῖς εἶναι τὸ καὶ δόξης ὁμοίως δώσειν ὑπεναντίοις. εἰ γὰρ καὶ τῆς ἀληθείας ἐμέλομεν ταύτη σκοπεῖν, ἱκανὴ πρὸς θεοῦ ἡμῖν αὐ εἶναι παραίτησις, τὸ ἐκείνην μὲν εἰρωνείαν ἄγειν μὴ πολέμους μάχεσθαι, καὶ τιμῶ αὐτῶν θεῖ τὴν φρένα ἀμφισβητουμένων γνώμαις λαβεῖν, ἑαυτοῖς δὲ θαρρεῖν οὐκ ἔχοντας, ὅτι τὰς γραφὰς ἀπιδεῖν καὶ τοῖς διδασκάλοις φαινομένης δέ τινος καὶ τούτοις διαφορᾶς, ἐνθυμηθέντας ὡς ἀδύνατον τοῖς ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἐνηχουμένοις, ἑκατέρωθέν τι καὶ πλαίνης ἴχνος φρονεῖναι· βουληθέντας πᾶσιν ὁμοίως τιμῶ τῆς ἀγωνωσίας δόξαν τηρεῖν, διαλλακτὰς μᾶλλον ἢ δικαστὰς αὐτὴν γενέσθαι· καὶ συναφὰς μὲν ἀλλήλοις ἐκείνους ὡς ἐνεχώρει, συναφθῆναι δ' ἅπαντα καὶ αὐτοί, καὶ ταύτῃ ὡς ἀσφαλεστάτην ἐλπίδα τῆς εἰρωνείης ὁδόν· ταῖς ἄλλαις πολλῶν τε καὶ φοβερῶν κινδύνων συνιζούσαις. τούτοις ἡγοῦμαι καὶ πάνυ τὸν φιλάθεον δυσωπηθήσεσθαι δικαστήν, καὶ συγγνώμης ἀξιώσειν πολλῆς τοὺς ὑπεθυμήσαντας μὲν τὰ μείζονα, γνόμους δέ τι καὶ ὀλιγανδρεῖν ὑπὲρ αὐτῆς· τὴν δὲ κινδύνων συνιδόντας τὸ καὶ τέρψαντας τὸν κουφότερον, οἷς γὰρ ἅπαντα θυμοῖς καλῶς ἂν ἐξενηνόχοι τῆς ποθουμένης ἀληθείας τυχεῖν, τούτων ἂν πονηρία γνώμης ἀλλὰ τῇ δυχερείᾳ τῆς ἀληθείας ὑπηρέφεσθαι δεῖ τὸ αὐτύχημα. ὅτι μὲν τοίνυν τοῖς μὴ τὰ αὐτὰ τοῖς πλείοσι φάσκουσι θεολόγοις, οὐχ ὡς ἐκείνοις αὐτηλίζονται, ἀλλ' ὡς ἄλλο τι βουλομένοις τῆς ἀναγκαίων ὑπεσημαίνεσθαι, περὶ δ' ὧν εἶπον ἐκείνοις τὸ ἴσον ἔχουσι γνώμην φρίττειν νοεῖν ἐκ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων συνάγεσθαι δυνατόν. τίς γὰρ οὐκ οἶδε πάντας ἁγίους ἄνω καὶ κάτω τρέφοντας, καὶ πρό γε παίντων τὴν ὑπατης; ἀλλ' ὁ γε κύριλλος χρῆσθαι τούτοις ἀπαγορεύει, ἀρνοῦσθαι δ' οὐκ ἐπιλέγων τοῖς ἄλλοις ταῦτα φησι, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπων τῆς αἰτιαμένης γένεσι γνώμης, ὥστε καὶ δεῖν ἢ μὴ τῆς ἄλλων πλεῖν ἀυτῆς, ἢ μετ' αὐτῆς μόνου τιμῶ ἀληθείας εἶναι; καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον ἢ τοῖς ἄλλοις τοσούτοις ὄντας τὸ δέον μὴ συνιδεῖν, ἢ τοῦτον πλανηθῆναι τοσοῦτον, καὶ ταῦτα μὴ πολλοῖς ἢ θᾶττον χρησαμένους τοῖς ὀνόμασι τούτοις; μᾶλλον δὲ τῆς τῶ ψεύδους ὑποψίας ἐκεῖνοί τε πάντες ὁμοῦ καὶ ἐφεξῆς οὐδὲν ἧττον δόξαν τιμῶ τῆς ἀγωνωσίας δόξαι ἀπηλλαχτηκ. οὐκοῦν οὔτ' αὐτηλίζουσι, καὶ ἀληθῆ λέγουσιν ἄμφω. εἰκὸς γάρ ἐστι πρὸς διαφόρους τῆ ὀνομάτων τούτων ἀποδόντας ἐννοίας, τοὺς μὲν χρήσασθαι, τὸν δὲ φυλάξασθαι. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι δήπου πρὸς τὰς αἱρέσεις ἀπέβλεψαν· ὁ δὲ πρὸς τιμῶ ἀρίστην πλείω τὴν λογίαν ἀπιδεῖν. ὥστε τοὺς μὲν εἰκότως φυλάξασθαι αὖ· τὸν δὲ διδαχθέντα, θαρρῆσαι, εἴ τις αὐτῆς ἐπαλλάττων τὰς τ' λόγου καὶ τῆς σωτηρίας αἰτίας ἐπύθετο. τί δὲ καὶ ἐν τοῖς θείοις προσώποις τάξεως δυσβίστερον, ἢ τῇ θεολογίᾳ παιζαχοῦ σωπθέσεσθαι; ἀλλ' ἔνιοι τῆ ἁγίων καὶ τῶ τῆς τάξεως ὀνόματος φέρεται. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο φεύδονται. ἔστι γὰρ καὶ φρονεῖν τινα τάξιν οὐκ ἀνάγκης ὅτι θεοῦ, καὶ πάλιν ἄλλως ἡγεῖσθαι ἐκεῖθεν, ὡς τῇ κτιστῇ φύσει προσήκουσαν. ἀλλὰ μὲν καὶ εἰκόνα μόνου τὸ παῖδος τὸν υἱὸν εἶναι μόνον φασὶν αὐγουστῖνός τε καὶ ἡ λοιπὴ τῆς δυτικῶν ἑταιρεία· καὶ τὸ τῆς εἰκόνος ὄνομα λέγουσιν ἴδιον εἶναι τῆς ὑποστάσεως τ' υἱοῦ. οἱ δὲ τῆς ἑῴας διδάσκαλοι. καὶ τὸ πνεῦμα εἰκόνα τῶ υἱοῦ καὶ μὲν καὶ τ' παῖδος τὸ θαρρῆσόντος πάντας καλοῦσιν. ἀλλ' οὗτοι μὲν πρὸς τὴν κατ' οὐσίαν ταυτότητα βλέποντες, ταῦτ' ἀξιοῦσι· καὶ τῆ τῆς εἰκόνος ὀνόματι αὐτὶ τῆς

πλείας

ρητέον, καὶ τὰς σαθρὰς καὶ ῥᾳδίως ἐξηγήσεσθαι δυναμένας ἀποφυγάς· καὶ παρὰ τοῦ μὴ τῆς ἱστορίας χωρητέον. οὐ γὰρ μᾶλλον τοῦτ' ἀλλήλοις καθήμεθα δικασταὶ ὧδε τὴν ἀμφισβητουμένων, ἢ τῇ τε θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς ταύτης ἐξηγηταῖς τε καὶ διδασκάλοις, τῆς αὐταρκείας συμφωνίας ἐφαψόμεθα καὶ συμπήξομεν. ὅθεν οὐκ ὀρθῶς κεχρημένοις τοῖς ἐγκαλοῦσι, πολλοῖς καὶ ποικίλοις ἀδικήμασιν ἐνεχόμεθα. οὕτω δὲ ὡς τῆς φιλονεικίας δεῖ πλεῖον τὴν αἰτίαν ἡμᾶς δυναμένης ἐκφέρειν, ἀπέχθειαν μὲν αὐτῆς παντελῶς, συμμάχους δὲ διὰ τοῦτο, τοῦ τε πρὸς ἀλλήλους δίκαιοι καὶ τοῦ μὴ τῆς ἀληθείας ἅπαντα λόγῳ πειρᾶσθαι, κρίσει καλεῖν· καὶ πρῶτα μὲν μὴ πάντα βούλεσθαι ἁβρύνεσθαι λαμβάνειν ἐκ τῆς γραφῆς· τοῦτο γὰρ καὶ πολλοῖς τῆς αἱρετικῆς ὕστερον χρησαμένοις τοῦ πρόσκλυσματος· ἀλλ' εἴ τι τοῖς οὕτω λογιζομένοις ἀκόλουθον ἢ, καὶ τοῦτο τῆς ἴσης τιμῆς ἀξιοῦν· ὡσαύτως εἴ τι τοῖς ἀληθέσι καὶ αὐταρρήτοις ἐναπορούμενον φαίνοιτο, τοῦτο μηδένα ὀλιγωρεῖσθαι τρόπον· ἔπειτα τῆς μὴ σαφῶς εἰρημένων, αὐτοῦ τοῦ γραφικοῦ λαμβάνειν διδάσκαλον, ἐξ ὧν ἄλλοθί που σαφέστερον πραγματεύεται· πρὸς δὲ τούτοις, τοῦ δοκοῦσαν διαφωνίαν ἐξηγουμένους λύειν πειρᾶσθαι, καιρός τε καὶ χρεία καὶ διαφόρους ἐννοίας καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπολαμβάνοντας. οὐ γὰρ πως δίχα ὅλως εἶναι ἀσυμφωνίας τι καὶ σαθρότητος τῆς τοῦ πνεύματος διδασκαλίας πρόσεστιν. καὶ ὅλως πᾶς δεῖ τὰ τοιαῦτα τιμᾶν ἡμᾶς, οὐ μόνον τοῦ κοινοῦ ἡμῶν διδασκάλου ὧδε δόγματα καὶ οἷς ὅτι τῆς ἴσης εἴληπται χρείας, ἀλλὰ καὶ οἷς εἶπον πρὸς τούτοις ὅτι πᾶς, οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος ἀβοηθήτους ἐῶντας, συμβάλλειν τε καὶ εἰδέναι δυναμένους. ἵνα γὰρ κύκλιλλον καὶ χρυσόστομον καὶ αὐγουστῖνον καὶ τοὺς ἄλλους τοῦ θεολόγου παρῶ, μακρὸν γὰρ ἂν εἴη τὰ πάντων ἐξαριθμεῖν, οἷς εἴπερ ἄλλου τοῦ καὶ τῆς τοῦ γραφέως ἐμέλησε συμφωνίας, οὕτω καὶ κείνοις τοῦ ὧδε πάντων αἰδοῦ πρόσφθ δικαίως, καὶ σοφὰς διηγήσεις καὶ σοφοὺς ἐκείνων ὁμιλητὰς δεῖξαι ὑπειληφώς, τοῦ τὸ μακαρίου νύσσης ὑμᾶς ἀπαρῶσαι βούλομαι· ἃ τὸν μακάριον τίφανον ἐγκωμιάσαι προθέμενος, ἐπεὶ καὶ τοῦ ὅπασίαν ἐκείνου τὸ λόγου μέρος ἐγὼ ποιήσασθαι; κατὰ τὴν αἱρετιζόντων δύφυιν ἀποτέμνει, σοφίαν εἰκαιολογίας καὶ φλύδους ἐκείνῳ πεποιημένων. ἐκθήσομαι δὲ αὐτὰ χαλὸν ἐκείνου τὰ ῥήματα. ἐπεὶ δὴ γὰρ ἐκ τῆς θεωρίας ἐκείνης οἱ λυσσῶντες κατὰ τὸ πνεύματος ὠνοῦτο βοηθῆσθαι, λέγοντες, νὶ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἱοῦ δεῖ πάντας ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα, πῶς οὐκ εἶδε τίφανος ἐν τῇ ὅπασίᾳ μετὰ τοῦ ἱοῦ καὶ τὸ πνεῦμα; ἐξ αὐτῆς τῆς θεωρίας ῥημάτων αὐτοῖς αἰσχύνην, τὰ ἑπόμενα τοῖς ἠγνωμένοις σιωπῶν· καὶ δίκαιον ἀριθμούμενον μὲν ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτοὺς δ' ἅτε τυφλώττοντας ὑπὸ τῆς πονηρίας παρεῖσθαι αὐτό. εἰ γὰρ τῷ ὁμοίῳ, φησί, καθορᾶται τὰ ὅμοια, καὶ οὐκ ἔστι τὸ φῶς ἐφθόνηται μὴ ἐν τῷ φωτὶ καθορώμενον, εὔδηλον ὅτι καὶ τίφανος θεοκατανοήσεις τῇ δόξῃ τὸ πνεύματος, ἐν ταυτότητι τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἱοῦ δόξης ἐγνώσθη· τίφανος γὰρ, φησὶ, πλήρης ὢν πνεύματος ἁγίου, εἶδε τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ ὁ τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ σοφίσηται ἡ γραφὴ ἐν τῇ τοῦ φαίνοντος ἀπαρεθμήσει, τοῦτο τίθησι πρότερον· τῆς τοῦ πνεύματος χαρίσεως ἴδιον εἶναι τὴν ὕψωσιν καὶ τὴν θεωρίαν ἐκείνου τοῦ μύστου δοτὸν ἀναπεμφθῆναι, καὶ δυνάμεως εἶναι θείας, οὐκ ἀνθρωπίνης μηχανῆς τὸ κατόρθωμα. ὥστε παρὰ χρόνου συλλήψει διὰ τελειότητος καθάπερ τοὺς φιλοπόνους μελίττας. δεῖ γὰρ τοῦτο καὶ ἱερουργῶν τὰς γραφὰς προσπτόμενα· ὡς ὑπερχείρου τοῦ ἀληθείας ἐν ἑαυτοῖς κειμένης, ἀλλὰ σπουδῇ καὶ πόνοις ἀνδρείοις καὶ δυναμένης. ἀλλ' εἰ πνεύματος μόρια τὰ λεγομένων προσόντα, τὰ λοιπὰ καὶ δι' ὧν

τελείας ὁμοιότητος χεῖνται· ἐκεῖνοι δὲ Τίω κῇ τὸ εἶδος ἰσότιμον δήπουθεν ὁμοιότητα πῆς ἐν τῷ ἑ υἱοῦ θεότητι λόγῳ. τῇ γὰρ προσόδῳ ἑ λόγου ἡ ἑ εἶδος ὁμοιότης πρὸς τὸ ἀφ' οὗ προέισιν ἰδίως ἀφόρισται. ὁ δὲ βασίλειος κῇ γρηγόριος τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ λέγειν οὐ συγχωροῦσι, καί τοι ἕ ἄλλων ἀδιῶς ὕτω καλούντων. ἀρ' οὖν δεῖ φωνεῖν ἐρεῖμεν ἐκείνους αὐτὸν, ἢ μᾶλλον κὰ τοῦτον τοῖς ἄλλοις πᾶσι συνάψομεν; ἐρεῖμεν γὰρ ἂν ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἑ γρηγορίας ἐννοίας ὀρθῶς ὅτι ἑ υἱὸς λεγόμενος προσχρισμένος. χρήσασθαι τῇ φωνῇ· τὸν δὲ προσ τίω χρῆσιν ἀπαιτοῦντα τῆς λέξεως, ὑπὸ κακοῦ γὰρ ἐξέλαβεν αὐτίω ἡ γραφὴ, γρηγορίας ἐγκλημα τοὺς ἁγίους ἀποκαλοῦσα, κῇ τοῖς ἀτελέσι ταύτῃ ἀπιδοκεῖ, αὐτόν τε φυλάξασθαι & τοῖς ἄλλοις πᾶσι συμβουλεύειν. τὸ δὲ δὴ μεῖζον, ὅτι τοῦ αὐτοῦ κὰ προσ ἑαυτοὺς παθόντας ζητεῖ διδασκάλους ἴδοι τις ἄν. ὡς τ' εἴ τις ἁπλῶς τακτῶν ὑποι, & τοῖς φαινομένοις μύτοις προσέχοι, παίζειν αὐτοὺς μᾶλλον ἐρεῖ· οὕτω τοῖς ἐναντίοις πολλαχοῦ κῇ πολλάκις λόγοις ἐχρήσαντο προσ ἀμφότερα ἀπιδόντες ἐννοίας. & τί θαυμαστόν, ὅπου κὰ τοῖς λογίοις τοῦτο συμβέβηκε, ποῦ μὴ μείζω ἑ υἱοῦ τὸν πατέρα λέγουσιν ἐναργῶς, ποῦ δὲ τίω ἐν σφίσιν ἰσότιμα φανερῶς ἀποφαινομένους. καὶ ταῦτ' ἐ μόνοι περὶ τῆς ἁπλῆς ἐν τῷ χρεὼ φύσεως οἱ διδάσκαλοι. ἀλλ' ἔνιοι τούτων κῇ περὶ τίω θείαν φύσιν αὖτ' συγχωροῦσιν ἀμφότερα· κῇ μείζω μὲν φασι τῷ αἰτίῳ, οὐ μείζω δὲ πάλιν τῇ φύσει· καὶ σφεῖ ἑ αὐτοῦ προσήγματος τὰ αἰτιακείμενα λέγουσι, προσ ἄλλο μὲν, τοι καὶ ἄλλο, τούτων ἑκάτερον. & τίς αὖ καταλέγοι τοὺς ἐν τοῖς θείοις λογίοις δοκοῦσας διαφωνίας, ἄλλων δ' ἄλλο τι καὶ παίτων ἀληθῶς λεγομένων, κῇ τῷ μὲν οἰκείως καὶ καταλλήλως τῇ ἑ σωτῆρος θεότητι, τῷ δὲ ταπεινότερόν τι & ἀνθρωπικώτερον νουμένων; ἀρ' οὖν ἀλλήλοις παίτας συγχεοῦμεν, κῇ ἕ πεισόμεθα τοῖς αὐτικειμένοις, ἢ τὰ δοκοῦντα τούτων ἡδόμενοι, κῇ τούτοις ἀποδεδωκότες τίω πίστιν, τῷ λοιπῶν ὡς οὐχ ἡμῖν ἀφιεκότων καταφρονήσομεν; ἀλλὰ δίδυμα μὴ μᾶλλον δίκας ὀφλήσομεν τῆς καταφάσεως, ἢ χάριτας λήψομεθα τῆς διλαβείας, μᾶλλον δ' ἴσως ἀμφοτέρων δίκας ἐκτίσομεν, ὅτι κακῶς & ἄμφω ποιοῦντες. ὑ γὰρ ἡμῖν γε δικαστῆς ἔ τούτων ἀφῖκται. ὑ μᾶλλον ἢ διδασκάλους. ὑκοῦν παίτα μὲν ὅλίσης νομίσαντας ἀληθῆ, ἱκάστου δ' αὐτῷ ἀποδιδόντας αἰτίαν, καί τοι κῇ τούτου χωρὶς ἁπλῶς οὕτωσι κῇ ἀνεξετάστως ἔωθεν πείθεσθαι, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτου τῷ λεγομένων ζητοῦντες αἰτίαν οὐκ ἐντολμήσομεν, κῇ ἡμᾶς αὐτοὺς ἕ πολεμεῖν ἀλλήλοις, καὶ κείνους τῆς ἀδυνάτου διαφωνίας ἀπαλλάξαι καθαρσόμεθα. ἀλλὰ μὴν κῇ ὅτι τοῖς εἰκότως τι σφεῖ τῷ προσημένων, τοῖς στοιχοῦσι συνάπτειν οὐ χαλεπὸν, οὐδὲ λόγου δεῖν ἡγοῦμαι δικτυδίου. ἵνα γὰρ παρὸ λόγον & σωτῆρ ἐξεταζοιτο, & τίς ἐκ τούτου τῶν φύσις, προσ τοῦ μὲν οὐδεὶς αὖ ἐχρεί σατο κατηγοροῦντας ἕ δόγματος στηλῆ παρῃρῆσθαι αὐτὸ· ὅπου γὰρ οὐδὲ τοὺς λέγοντας ἁπλῶς ἃ λέγουσι νομίζομεν ἐπαινεῖν, εἰ μὴ τῷ ἐξήσων ὧν τινες, κῇ ὧν κἀγκη τοῖς δόγμασι τοὺς λόγους συνάδειν, χολῇ γ' ἄν τις δοίη τῷ στηλῆν ἵστασθαι τὸ κατηγορεῖσθαι. εἶτα γὰρ σφεῖ ὧν οὐδεὶς εἶπεν ἴσασιν, & πολλῶν ἄλλων ἀληθῶν καθαψηφιούμεθα· οὕτω ταῦτά γε κείνασιν ἢ τοῖς τῷ διδασκάλων λόγοις πᾶσαν ὀφειλόμεθα τίω ἀλήθειαν, & μηδὲν ἔ φήσομεν πλέον κὰ αὐτῷ τῇ θεῷ, ὃ τοῖς ἀθεότητος ἀποκαλύπτων προσθήσει τῇ τῆς πίστεως ἀληθείᾳ· εἶτα σφεῖ ὧν εἰρήκασιν ἕτεροι, εἰ μὲν οὐκ ἰδόντες ἃ τοῖς ἄλλοις ἰδόκει, οὐκ ἀρεστῶς ἄρα & τῆς σφεῖ τὰς δόξας ὀρθότητος ἄθλον. ἀλλ' ἐννοίας ἁμαρτίᾳ, κῇ ὅλως προσ τίω σφῶν αὐτῷ βούλησιν τὰς τιμὰς αὐτοῖς συνιχόρευμεν· καὶ ὡς ἔοικε τοῖς σφεῖ τοῦτο σκαριξήσασι

νόμοις,

τὰ τῆς ἡμῶν ὁμονοίας· ὅτι δυσχερὴς ὄζιν οἷς ἐφ' ἡμῖν ἐχρησάμεθ' αὐ τῆς ὁμονοίας σημείοις, ἀλλ' ζύτων τιλὼ αὐμπνοιαν καὶ τὸ φρονεῖν ἀδιλφὰ καὶ κοινοὺς ἡνφίζιδζ· ἔτι κὶν δυνόιτηνα σφσῶναι τὰ σύγμαπα πιτύειν ὅλως εἰκός. ἔμοι γι γὰρ ζύτων πόιον μᾶλλον δοκεῖ, μηδὶν αὖ ἀσφαλίστιρον ζύτου ἡμῖδζ ζῖς δὶ δύνας ἕιου τὲ καὶ δόξης ὁμοίως δώσῃν ὑπιλημφόσιν. εἰ γὰρ κὶ τὴς ἀληθείας ἐμέλλομὶν ταύτη ἀλλ' ἐμὲν τάνειν, ἐκατὶ σφὸς θιὸν ἡμὲν αὖ εἶν ἀναμάρτητος, τὸ ἐκλιθῆναι μὰν εἰρωνίαν ἄγλιν μὴ πολέμους ποιεῖσθαι, καὶ τιλὼ αὐτιλὼ σφὶ τῆ πρὸν ἀμφισβητουμένων γνώμην λαβεῖν, ἑαυζοῖς δὶ θαῤῥεῖν οὐκ ἔχοντας, ὅτι τὰς χαρὰς ἀπιδίδι καὶ ζοὺς διδασκάλους Φαινομένης δί τινος καὶ ζούτοις ἀλλοφορᾶς, ἐνθυμηθέντας ὡς ἀδύνατον ζῖς ὑπὸ τῦ πνδίμαζος ἐνηχουμένοις, ἑκασπότητός τι καὶ πλαίνης ἴχνος φρονεῖναι· ἕ βουληθέντας πᾶσιν ὁμοίως τιλὼ τῆς ἀγωνοσμίης δόξαι τηρεῖν, ἀλλαπτὰς μᾶλλον ἢ δικασὰς αὐτῆ γενέσθαι· καὶ σωάλλαι μὴ ἀλλήλοις ἐκείνοις ὡς ἐκχώρει, σωαφθῆναι δ' ἴπιται καὶ αὐτοὶ, καὶ ταύτιλω ὡς ἀσφαλισόμενοι ἰλέδζ τῆς εἰρώνης ὁδόν· ταῖς ἄλλαις πολλῶν τι καὶ σφφαιῶν κινδύνων σωιζόμενοι. ζούτοις ἡγοῦμαι καὶ πάνυ τὸν Φιλαίθεσπον δυσκαπηθήσεσθαι δικαστὴν, καὶ συγγνώμης ἀξιώσῃν πολλῆς ζοὺς ὑπθυμήσαντας μὴ ἕ μειζόνων, ἢ μὰ τὸ κὶ ὠφελιμὶν δυνάμενον· ὑπὲρ αὐτῆ· ἢ δὶ κινδύνων σωισθέντας τὸ κὶ τέρξαντας τὸν καυφότερον. οἷς γὰρ ἅπαντα θεμιτὸν καλῶς ἂν ἐξειλήφθη τῆς ποθουμένης ἀληθείας τυχεῖν, ζούτων ὡ πονηρία γνώμης ἀλλὰ τῆ δυχερείᾳ τῆς ἀληθείας ὑπηρέφειν δῆ τὸ αὐτύχημα· ὅτι μὰ ζόινυν ζοὺς μὴ τὰ αὐτὰ τοῖς πλείοσι φάσκοντας θεολόγους, οὐχ ὡς ἐκείνοις αὐπλήροντας, ἀλλ' ὡς ἄλλο τι βουλομένους ἢ σὰν καλῶν ὑπονοεῖσθαι, σφὶ δ' ὧν εἶπον ἐκείνοι ἕ ἴσλιν ἔχοντας γνώμην φρίπειν νοεῖν ἐκ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων σωάγειν δ' ἐωατόν. τίς γὰρ οὐκ οἶδι πατέρας ἁγίους ἄμφω καὶ αὐπατὸν ἄνω ἕ κάτω τρέφοντας, καὶ σφὶ γε παύσου τὴν νύσης; ἀλλ' ὅ γε κύριλλος χρὴ ζοὺς ζούτοις ἀπαγορδύει. ἀρ' οὖν αὐπλήρωσ ζοῖς ἄλλοις ταῦτα φησι, ἕ σφὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. ὑποβλέπων τῆς αὐτικειμένης γνώμης, ὥστε καὶ δῆν ἢ μὴ τῆ ἄλλων πλὴν αὐτῆ, ἢ μετ' αὐτῆ μόνου τιλὼ ἀληθείαν εἶ; καὶ πὼς ἂν ἴχοι λόγον ἢ ζοὺς ἄλλους ζοσούτους ὄντας τὸ δίον μὴ σωισθῆν, ἢ τῦτον πλανηθῆναι τοσοῦτον, ἕ ταῦτα μὴ πολλοὺς ἢ δόντα χρησαμένους τοῖς ὀνόμασι τούτοις; μᾶλλον δὲ τῆς τῦ ψδδους ὑποψίας ἐκείνοί τε πάντες ὁμοῦ καὶ ἕκὶ οὐδὶν ἧττον δῆ τιλὼ τῆς ἀγωσμίης δόξαν ἀπήλλαχται, οὐκοῦν οὔτ' αὐπλήρωσι, καὶ ἀληθῆ λέγουσιν ἄμφω. εἰκὸς γάρ ἐσι σφὸς δῆλα φορους τῆ ὀνομάτων τούτων ἀποδύντας ἐννοίας, τοὺς μὲν χρήσασθαι, τὸν δὶ φυλάξασθ. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι δῆπου σφὸς τὰς σφόδους ἀπέβλεψαν· ὁ δὲ σφὸς τιλὼ ἀρίσταλικὸν τηχολογίαν ἀπῖδιν τῶν τοὺς μὲν εἰπόντας, φυλάξασθ αὖ· τὸν δὶ διδαλαβηθέντα, θαῤῥῆσαι, εἴ πς αὐτῆ ἐπαλλάττων τὰς τ λόγου καὶ τῆς σωπῆς αἰτίας ἐπύθετο. τί δὲ κὶ ἐκ τῶν θείων σφσσήποις τάξεως δύσειδίστερον, ἢ τῆ θεολογίᾳ, σαφέςερον σωηθίστερον; ἀλλ' ἔνιοι τῆ ἁγίων κὶ κῖ τὰ τῆς τάξεως ὀνόματος φέρονται· ἀλλ' εὐδόκιμον φιδόνται. ἔστι γὰρ ἕ φρονεῖν πνα τάξιν οὖσαν ἀναγκαίως ὅτι θεοῦ κὶ πάλιν ἀλλήλων ἥψεσθαι, ὡς τῆ κτιστῆ φύσει σφσήκουσαν. ἀλλὰ μὴν καὶ εἰκόνα μόνον τὸν υἱὸν εἶ μόνον φασὶν αὐγουσῖνός τε καὶ ἡ λοιπὴ τῆ δυτικῶν ἑταιρεία· καὶ τὰ τῆς εἰκόνος ὄνομα λέγουσιν ἴδιον εἶ τῆς ὑποστάσεως ἕ υἱοῦ· οἱ δὲ τῆς ἑῴας διδάσκαλοι καὶ τὸ πνεῦμα εἰκόνα τῦ υἱοῦ καὶ μὴν καὶ ἕ παῤῥὰς τὸ θαῤῥοῦντας πάντας καλοῦσιν. ἀλλ' οὗτοι μὲν σφὸς τὴν κατ' οὐσίαν ταυτότητα βλέποντες, ταῦτ' ἀξιοῦσι· καὶ τῆ τῆς εἰκόνος ὀνόματι αὐτὶ τῆς

πλείας

ρετέον, καὶ τὰς σαθρὰς καὶ ῥᾳδίως ἐξηγήσασθαι δυναμένας ἀποφυγάς· καὶ παντὸς μᾶλλον τῆς ἱστορίας χορηγητέον. οὐ γὰρ μᾶλλον νῦν ἀλλήλοις καθήμεθα δικασταὶ περὶ τῆς ἀμφισβητουμένης, ἢ τῇ τε θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς ταύτης ἐξηγηταῖς τε καὶ διδασκάλοις, τῆς ἀναγκαίας συμφωνίας ἐφιέμενοι καὶ συμπορεύοντες. ὅθεν οὐκ ὀρθῶς κατηγορημένοις τῶν πρεσβυτέρων, πολλοῖς καὶ ποικίλοις ἀδικήμασιν ἐνεχόμεθα. οὐκοῦν ὡς τῆς φιλονεικίας δεῖ πλέον τῆς αἰτίας ἡμᾶς δυναμένης ἐκφέρειν, ἀπέχθειν μὲν αὐτῆς παντελῶς, συμμάχους δὲ δεῖ τοῦτο, τοῦ τε πρὸς ἀλλήλους εὔνοιαν καὶ τὸ μετὰ τῆς ἀληθείας ἅπαντα λέγειν πιεσθέντας, φέρειν καλεῖν· καὶ πρὸ τοῦ μὲν μηδὲν βούλεσθαι ἐξαιρεῖσθαι λαμβάνειν ἐκ τῆς γραφῆς· τοῦτο γὰρ καὶ πολλοὺς τῶν αἱρετικῶν ἴσμεν χρησαμένους τῷ προκαλύμματι· ἀλλ' εἴ τι τοῖς οὕτω λεγομένοις ἀπάλουθον ἢ, καὶ τοῦτο τῆς ἴσης τιμῆς ἀξιοῦν· ὡσαύτως εἴ τι τοῖς ἀληθέσι καὶ αὐταρκέσι ἐναντιούμενον φαίνοιτο, τοῦτο μηδένα ὑποδέχεσθαι τρόπον· ἔπειτα τῷ μὴ σαφῶς εἰρημένων, αὐτοῦ τοῦ γραφοῦ λαμβάνειν διδάσκαλον, ἐξ ὧν ἄλλοθί που σαφέστερον πραγματεύεται· πρὸς δὲ τούτοις, τοῦ δοκοῦσαν διαφωνίαν ἐξηγουμένους λύειν πειρᾶσθαι, καιρόν τε καὶ χρείας τὴν διαφόρους ἐννοίας καὶ τὰ τοιαῦτα ὑποδεχομένους. οὐ γὰρ πως δύναι ὅλως εἰκὸς ἀσυμφωνίας τι καὶ σαθρότητος τῆς τῶν πνευμάτων διδασκαλίᾳ προσεῖναι. καὶ ὅλως πῶς; διὰ τοιαῦτα τιμωρεῖν ἡμᾶς, οὐ μόνον τοῖς κοινοῖς ἡμῶν διδασκάλοις ὑποδείγματι καὶ οἷς δεῖ τῆς ἴσης εἵλοντο χρείας, ἀλλὰ καὶ οἷς εἶπον περὶ τούτων δεῖ πάλαι, οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος ἀβοηθήτους ἐῶντες, συμβάλλειν τε καὶ εἰδέναι δυναμένους. ἵνα γὰρ κύμβαλον καὶ χρυσόστομον καὶ αὐχενοῦνον καὶ τοὺς ἄλλους τῶν θεολόγων παρῶ, μακρὸν γὰρ ἂν εἴη τὰ πάντων ἐξαριθμεῖν, οἷς ὑπὲρ ἄλλου του καὶ τῆς τῶν γραφῶν ἐμέλησε συμφωνίας, οὕτω καὶ ἐκείνους τοῦ ὑποδεῖ πάντων αἰδοῦ πρόσθ' δικαίως, καὶ σφᾶς διηγούμενος καὶ σοφοὺς ἐκείνων ὁμιλητὰς δείξειν ὑπειληφώς, τῆς τοῦ μακαρίου τύχης ὑμᾶς ἀναμεῖναι βούλεται· ἃ τὸν μακάριον στέφανον ἐγκωμιάσας προσθήμενος, ἐπεὶ καὶ τοῦ ὀπαδοῦσαν ἐκείνου τῷ λόγου μέρος ἔγνω ποιήσασθαι, κατὰ τῆς αἱρετιζόντων δύφωνος ἀπαίτησιν, προφάσεων εἰκαιολογίας καὶ ψεύδους ἐκείνοις πεποιημένων. ἐκθήσομαι δὲ αὐτὰ χαρὸν ἐκείνου τὰ ῥήματα. ἐπειδὴ γὰρ ἐκ τῆς θεωρίας ἐκείνης οἱ λυσιῶντες κατὰ τῶν πνευμάτων ὠνοῦντο βοηθεῖσθαι, λέγοντες, εἰ μετὰ τῶν πατέρων καὶ τῶν ἁγίων δεῖ πάντως ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα, πῶς οὐκ εἰσὶ στέφανος ἐν τῇ ὀπαδοῦσα μετὰ τοῦ ἁγίου καὶ τὸ πνεῦμα; ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν θεωρίας ῥημάτων αὐτοὺς ἀναζέπει, τὰ ὑπόμνημα τοῖς ἠγουμένοις συναπῶν· καὶ διίκνυσιν ἀριθμούμενον μὲν ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτοὺς δ' ἅτε τυφλώττοντας ὑπὸ τῆς πονηρίας παριέντας αὐτό. εἰ γὰρ τῷ ὁμοίῳ, φησὶ, καθορῶνται τὰ ὅμοια, καὶ οὐκ ἔστι τὸ φῶς ὀφθῆναι μὴ ἐν τῷ φωτὶ καθορώμενον, εὔδηλον ὅτι καὶ στέφανος προσπαναγαδὶς τῇ δόξῃ τὸ πνεῦμα ἐστι, ἐν διανοίᾳ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου δόξης ἠγμένος. στέφανος γὰρ, φησὶ, πλήρης ὢν πνεύματος ἁγίου, εἰδὲ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ ἐστὶ τοῦ μονογενοῦς τοῦ θεοῦ, ὁ γὰρ στέφανος ἡ γραφὴ ἐν τῇ τῶν φαύλων ἀπαιτεῖ εὐθυμίᾳ, τοῦτο τίθησι πρότερον· τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος ἔργον εἶ τὴν ὕψωσιν ἐστὶ θεωρίαν ἐκείνην τοῦ μάρτυρος ἀποφηναμένη, ἐστὶ δυνάμεως εἶ θείας, ἡν αὐθεντίαν μηχανῆς τὸ κατόρθωμα. ὥστε παραχρῆν συλλέγειν δεῖ τὰληθὲς καθάπερ τοὺς φιλοπόνους μελίττας. δεῖ γὰρ τοῦτο ἐστὶ ἱερουργεῖν τὰς γραφὰς προσπαπόμενα· ὡς ἐν χρίεσι ἐστὶ ἀληθείας ἐν ταύτης καιμένης, ἀλλὰ πανοῦ ἢ ἐστὶ πόνος αὐθερίσκειδε δυναμένης. ἀλλ' οἱ πνευματομάχοι μέρη τῶν λεγομένων προσίεντες, τὰ λοιπὰ καὶ διὰ

& διαρρωμύτας φύσι χρηστοί: ὑφ' ὧν δ' ὑπὸ φιλονεικίας σφαλῆναι, & ἀποπλα-
σθῆναι βάθος ἰδίᾳ, τούτων καθάπαξ ἀποστατέον· μᾶλλον δὲ & πάντα πᾶσιν οἴμαι τὰ
τῆς αὐθρωπίνης ἐκείνων παρῄνεσεν ἕνεκα μιᾶς χρείζειν ὑμᾶς, ἅτε μηδὲν σφᾶς τῶν παρὼν-
των σπένδειν ἐξ αὐτῆς ἀφῃρημένους. ἀλλ' ἐπὶ τὸν τῆς εἰρήνης ζόφον ὁμῶν ὑφηγοῦν-
ται, ἢ ὡς ἂν ἀμφῶν συνεύξαι μάλιστα· ἀλλ' ἡ παροῦσα σπουδὴ τοῦτο τὸ μέρος,
ἐν τοῖς χαλεπωτάτοις ἀξιοῦσι· ὅπως σφίσιν ἔσται τῆς ἑτέρου σπουδαχθῆναι μόνου φεύ-
γοντας, ὑμεῖς δὲ τῶν εἰρήνων καὶ τῶν τῆς ἀληθείας γνώσιν σφόδρα ζητοῦντα.
ἐπὶ τούτῳ τοῖς ζητουμένοις φύσιν ἐξ ὧν ἄλλοι τε ἠγωνίσαντο καὶ αὐτοὶ δύνασθε
σωφρᾶν, καὶ οἰκοθεν ἤκοντα καὶ πεπληφότες ἤδη· οὐ μόνον τὰ ἑαυτῶν εἰδότες, ἀλλὰ
καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἱκάτερα, τῆς μὲν ἀγωνισμάτων τούτων καθάπαξ ὑπερβολῆς· ἐφ'
ὧν δὲ μόνον ἴσασιν εἰρήνης τυχεῖν, τούτων ἄθλος ἄφαθον δεῖν. τὰ δ' ἔξω ἂν ἐμοὶ δο-
κεῖ σκοπουμένῳ· σφῶν μὲν σφᾶς ζητεῖν θεμιτὸν ἀναδραμόντας τῆς πίστεως, καὶ
τὰς τῆς ἀληθοῦς θεολογίας ἀρχάς, τούτοις ἑκατέραν δόξαν σφισάγειν· καὶ ἥπερ αὖ
ἐκείνοις συμβαίνει. μάλιστα θαυμάζειν ἔπεγε μὲν οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι
πῶς ὀφειλήφασι τὰ τῆς γραφῆς ἀξιώματα ἃ σφᾶς ταύτην τὴν ὕλην τείνει δυ-
κεῖν· σφᾶς δὲ τούτους, εἰ σφᾶς τ' ζητήματος ἱθεολόγησαν ἵκασι. ὧν ἐκ μὲν τ' σφῷ
τοῦ ῥηθέντος πολλῶν ἠρῶμαι διαφέρειαν ἀνακύπτειν· σφᾶς γὰρ τὰς τῆς πίστεως ἀρ-
χὰς εἰκὸς ἐξ πλείους διαφορᾶς, ἐξ ὧν ἡ τῆς συμπεφωνήκασι ἑκατέρους συνάγε-
σθαι· αἳ οὐκ ἀναιρεῖν δύνανται, λήσομαι γὰρ πολλὰ πλανησάμενοι τὸ θεῖον & ἡμᾶ-
λοῖς ποσὶν αἴτιοι διαφορᾶς γεγόνασιν ἀλλήλων, ἐν οἷς ἔσται τὰς καὶ χαλεπωτέρας τῆς πα-
ρούσης διαφορᾶς· οὐκ εἰκὸς ὅτι συγχωρεῖν οὐκ ἔστι ἑτέροις τοῖς ἄλλοις· τοῦτο γὰρ
ταὐτὸν ἔσται καὶ τῶν ἧττον ὁμολογεῖν, οὐκ ἀλλήλοις· ἐν ταύτῃ γὰρ ἀσύμβατοι μέχρι
παντὸς ἰσόμενοι, τὰ αὐτοπαθῶς δοκοῦντα συμπεραίνοντες ἐξ αὐτοπιστωμένων ἀρχῶν,
& φεύξεσθαι τῶν τῆς ἑτέρου δόξαν αὐτομαθίσαντες ἱκάτεροι. συμφέρει δὴ τὰς
μάλιστα ἀρίστους ἀλλήλας ἐπιλεξαμένους ἀρχὰς. ἐκ τούτων ὁδηγεῖσθαι· εἰ δ'
ῥᾴδιόν τι καὶ φαεινὸν πάσας τὰς ἄλλας διένυσας συμφωνοῦντας, σπένδειν μὴ ταῦτα·
εἰ μή πῃ οἴοιτ' ἂν εἶναι τῶν ἐξ τὸ συμπέρασμα συμφωνεῖν δυνηθῆναι, τὰς ἀρ-
χὰς ἐξετάζειν ἐξ ὧν ἡ ἑτέρα μάχη συνίσταται· φαεινὸν δὲ τὰ λοιπὰ δύο μηδε-
μίαν ἔσεσθαι αὖ ἐξ δυσχέρειαν· τάς τε γὰρ ἐξηγήσεις τῆς διδασκάλων ῥᾴδιον οἴμαι
χρῆμα τῆς γε τὰ ἁπλοῦστα μάλιστα διειστήκεσιν ἀκριβῶς συνιδεῖν, ὁπόσας τοῖς τῆς
γραφῆς χωρίοις ἀπέδοσαν· εἰ δ' τινες ἐν ὑμῖν διαφόρως & ταύτας νοοῦεν, τοῖς σο-
φωτέροις & πλέοσι τῶν νικᾶν ἀφορίζειν δεῖ· τοῦτο γὰρ δίκαιον καὶ φερόμενον
αὖ εἶη· τάς τε τῆς λόγων φαεινὰς δόξας ἁρμόττειν ἀλλήλαις, & φερομένας
μίαν ἁπάσας γνώμην συνάγειν κἂν ἔστι οὐ δοκοῦσι διειλῶχθαι, καὶ φερόμενον οἴμαι & ῥᾴδιον. οὐ γὰρ δεῖ γε φερόμενόν τι καταψηφίζεσθαι πρὸς βούλησιν
τῆς ὑπὸ τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας τεταγμένων, ἢ διαφθαρῆναι τῶν ἐκείνων θεολογίαν ὑπὸ τῆς οἰκείων πάθους. τὰς παρ' αὐτοῖς μὲν φερομένας μαρτυρίας πολλὰ ἂν μή τι
που φανερὸς διαφθορὰς ᾖ, καὶ συγχωρῆτε μοὶ ἱκάτεροι, μάρτυρι δὲ καὶ τὰ παρ'
ἑκατέροις βιβλία τῆς λύμης ταύτης ἀπαλλαγμένα, καὶ τὸ γνήσιον ἑκατοῖς φυ-
σάζοντα. καθόλου μὲν οὖν ὅτι τῶν γνώσιν τῆς ἀληθείας τεμεῖ τούτοις ὁδηγη-
θήσεσθε· τοῖς τῆς γραφῆς ἀξιώμασι διειλοτόπ, ταῖς αὐτῆς αὐαπτύξεσι. & ταῖς ἰδίαις
τῆς διδασκάλων γνώμαις, αἳ ὁπουδήποτε τῆς οἰκείων λόγων τοῖς ἄλλοις κεράσαι,
μηδ' εἶναι τῆς ἑτέρου πνεύματος φερόμενον δῆσαι. ὡς δὲ ταῦτα πάντα δίχα θηθῆ-
ναι κάλλιστά τε καὶ φερόμενα, τάς τε φερομένας καὶ φιλονεικους ἐκτάσεις ἐξαι-

ρετέον,

τέρις σιδάσμοι, θιωρῶν δ' εἰσπω τὸ πόρρωθεν τὴν ἡμετέραν δόξασιν ἀρξαμένην, ἄχει τῶδε παρ' ἡμῖν κ' ὀλιγάδος πολλῶ κ' ὠφελείας ἐχ ἥκιστος αἰτίαν ὖσαν· καὶ τῶ μὲν ἄλλω μάχεσθαι τοὺς θεοὺς ἡμῶν, τῆς δ' ὠφελείας θεοτέους ὑμᾶς, αὐ μόνον θελήσωμεν, δικαιώσοντας. ἐν γὰρ τῷ τοιούτῳ ἤδη χρόνῳ ἀλλήλοις πολεμεῖν ἀδίκαλλαξε, θεσσεῖναι δ' ἱκετίοις δόξαν δεῖ σοφίᾳ κ' τὸ δίκαι πάντων ἀξίωμα, καὶ δίκαι ταῦτα βούλεσθ' νικᾶν ἐν θεοισοίας, οὐδ' ἀριθμεῖν ἔζιν ὁπόσα κατ' ἀλλήλων συλλογισάφοτις δεῖ καλεῖν οὐκ ὠκνήσαμεν ἀλλήλοις τοῖς αἰνικτοῖς θεβαλεῖν, καὶ δίκαι πάντων αὐθεσόπων χείρονοσήσαζις. ταῦτα δ' ταὐτα συκοφαντίαι τινὲς εἰσιν ἐν τῆς θεὶ τὴν μάχην αἰάγκης, καὶ λόγων ὑπερβολαί· καθάπερ δεῖ πάσης συμβαίνειν ἐκεῖθεν ἔρεδος· ὑφ' ὧν δήπου τοὺς ἁπλουστέρους αἰαπειθέντας, μάχεσθαι κ' τῷ ἔξω τούτων ἐκ φαινομένων ἐκπεῖναι τὴν ἔχθραν· ἔδη τινὰ καὶ τὰ θεὶ τὴν θρησκείαν ἔχοντα, δίκαι σύεσθαι τε ἐκ μισοῦντας· οἷς αὐξιτάτως θεότερον ἔχαιρον. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο ἐκ θεὸς τὴν παρεοῦσαν χρείαν λυσιτελίσαζεν ἴτυχεν ὄν, ἐκ θεὸς τ' εἰρωνίαν μέγα βοήθημα. πᾶσαν γὰρ γεγραφὴν διερευνησάμενοι, κ' τοιαῦτ' ἐπιβαλόντες τῇ σκέψει, τὰ δ' ἀναμφισβητῆ σφῶν δόξῃ συμπορεῖν, ὅσα τε εἰς λογισμοὺς ἥκει, κ' ὅσα θεὸς τὴν ἐκ τῆς γεγραφῶν συμμαχίαν ἐξεύρον. ὡς μηδὲν ὑπολείπεσθαι τοῖς μὴ ταὐτα θεσσεπινοῆσαί τι ἐκ θεσσεξευρεῖν, ἐξ ὧν ὑμεῖς δικαιωθείητ' ἂν σωθῆναι πάντων ἡμῶν δικασταί· ἐπὶ δὴ ἐκ ἔλαττον αἰαλογισμοῦ κἀκεῖθεν τὰ θεόσφορα θεσλαμβάνουσιν, ἢ παρ' ἑαυτῆς σφόν τι περιζομένους κ' τοῖς γεγραμμένοις ἐπόμενον, τὰς δόξας ἄμφω γυμνάζειν· ἀλλ' ἀρκεῖ τοῖς ὑπὸ τῆς ἄλλων ἐξεδρεμένοις χορεύειν, καὶ ταῦθ' ἵκετα σκοπουμένοις, τὴν ἀληθῆ κ' δικαίαν φῆφον ἐνφέρειν. οἶμαι δὲ κ' θεὸν αὐτὸν συνηδόντα δυχερῆ τὴν θεὶ τῆς θεοκειμένων κρίσιν ὑπάρξουσαν, τοῖς τε θεοτοῖς δ' θεὸς ἀρξαμένοις θεὶ τούτων ἀμφισβητεῖν, κ' πολλῷ μᾶλλον τοῖς ἐκδιξαμένοις τὴν ἀμφισβήτησιν, ὧν οἱ μὲν ὑπὸ τῆς αἰτικειμένων φωνῶν, οἱ δ' ὑπὸ τῆς ταύταις συμπορευομένων λόγων ἐθορυβοῦντο, οἷς πλείοις ἀεὶ ἐ σφοδροτέροις αἰδιέμενον. μάχεσθαι ὑμῖν τὴν εἰρωνίαν αἰαβαλίδι· ὧν μᾶλις' ἂν ἦρχεν αὖτη ἠρώτο. ὕτε γὰρ ἡ τ' ἀγώνων φιλοτιμία τοὺς εἰρωνικοὺς ὑμῖν λογισμοὺς ἀφιλεῖται· οὔθ' ὑπὸ δ' φαινομένης δικαιοσύνης ἔκαστ' ὁμένης, κ' τὰς ἑκατέρωθεν ὑποβολὰς λυκειρείας ἐκ τοὺς κινδύνους, θεσπιτὸς τι τὸ θεὶ τούτων ἀποφαίνειν νομεῖν. ὡς ἴσ γε τ' τοιούτων ἀπὸ τῶ χρόνῳ βοηθημάτων, τό, τε τῆς δικαζόντων ἀκραιφνῶς ὑμῖν θεζιόν τ' χῆμα, ἄλλων τοῖς ἀγῶσιν ἀμφιλοτιμησαμένων, κ' μάλιω ὡς εἰπεῖν τὴν ὑμετέραν φῆφον ἀναμενόντων, κ' τὸ γεωμέλιον ἀποφαίνειν πόνον ὑμῖν οὐ μέγαν παρίξει. δεῖ τοίνυν ὕβριων κ' λοιδοριῶν ἐ τῆς εἰς ἄτοπα ἀπαγωγῶν, ἐ ὧν ἡ μακρὰ δίκασις πεπίπκε πάντων, αὐτοὺς τ' ἀποχομένους, ἐ τοῖς δίκοῦσι θεοτοις δλιημήσαντας, μᾶλλον δὲ σωτηριώτατα ὑπὲ φιλανθρωπίας, μόνῳ τῆς ἐξ τῶ χρόνου χρήσασθαι βοηθήματι, καὶ ὑπὲρ τούτου μόνου χάριν εἰδέναι τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις ὅσοι παρ' ἑκατέρους τὸν ἀγῶνα τῦτον ὑπέσχοντο· μηδὲ πλέον τι νέμειν αὐτοῖς ἀξιώματος, ἢ ὅσον τοῖς δικαζομένοις ἁρμόττει. οὐ γὰρ τῆς ἀληθείας ἐξεταστὴ κ' κριτὴ τῆς κοινῆς τῆς αἰθεσόπων ὑπῆρξαν, τῦτο δὲ τὸ ὑμέτερον, ὥστε κ' δεῖν αὐτοῖς τὴν μεγίστην ἀποδιδόναι τιμὴν κ' νομίζειν ἃ φασι κύρια· ἀλλὰ τῆς οἰκείας ἕκαστοι θεοῦσησαν μοίρας· ἐ ταύτῃ τὸν δικαστὸν σωτηριώτατον ἱερόν, τοῖς τὰ τοιαῦτα δικάζουσι τὴν ὑπὲρ ὧν ἔπον φῆφον καταλιπόντες. τῆς μὲν δὴ καλῶς εἰρημένων, κ' ὅσα θεὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἴδριση ὑμῖν μέλλει λυσιτελεῖν, ἴσιον τ' χάριν αὐτοῖς

καὶ

ὑμετέραν εἰδὼς ἀξίαν πάντων ἐδεησόμενον, πασῶν οὖσαν ἰσχυροτέραν, ῥαθυμίᾳ δὲ μόνῃ προσδεδομένην. προὶς δὲ τούτοις καὶ ἑτέρας ἐστὶν ἃς οὐκ εἰσὶν ἴδοι τις ὅπως οὐχ ὑπὸ κείνοιδι, ἃ τῇ τῆς εἰρήνης ἴχνεσι καλύμματον τῷ μὲν γὰρ αὐτῇ, τὸ τῆς ἀσφαλείας ὕπνου ἴσχει κάλυμμα· τὸ δ' ἐ τὸ τῆς ἀλιλίας ἔρπτειν μέμυκε, τῷ δὲ τὸ τῆς φιλονεικίας συμπλέκεσθαι καὶ ἄλλοις ἄλλα συμβαίνειν αἴτιον· οἷς ὅπως οὐκ ἐνέξεσθε δικαίως, ἐκεῖνο τὸ ὑμῖν ἅπασιν ἅμα πρόπει φερόντερον. πάντα γὰρ ὁμοίως τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς καὶ τῆς ἐφ' ὑμῖν ἔλπιδων πλέον ἀπέχει. ἁπάντων δὲ τῆς εἰρηνῆς ἕνεκα κεφάλαιον. οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, τῆς ὁμολογουμένου ζώντων καὶ πᾶσι φερόντων ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθῶν ἀπολαύσονται· ὧν ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ τῆς ψυχῶν αὐτοῖς σωτηρία, τὸ κάλλιστον ἔργον. ὑμεῖς δὲ φερόντων τῆς ἀγαθῶν ἀπολαύσοντες καὶ τῷ ζῆς πᾶσιν ὠφέλιμοι ζώντων ἄριστοι κοσμηθέντες, καὶ τῆς τῆς ἄλλων ὠφελείας ἀφέξεσθε τοὺς μισθούς. φερὸς δὲ τούτοις καὶ ἐκεῖνος πάρεστιν ἔδη τῆς ὑμετέρων ἐνθυμημάτων ἱπόπης καὶ δίκης· ὃν οὐκ ἔστιν οὐδένα λαθεῖν, ἢ ῥαθυμοῦντα καὶ ὀλιγωροῦντα, ἢ σωματικούς τινας λογισμοὺς μὴ φερόντας, αὐτῷ τῆς ἔργοις ἀναμιγνύντα. τοῦτόν τε ζῆνα φερὸ ὀφθαλμῶν ἀεὶ καὶ τῶν ἐκ τὰ κατορθοῦν ὠφέλειαν τε καὶ δόξαν ἅπαντες ἴσχετε, σαθρὸν μὲν δίκετε πᾶν ἀνάστωμα, τῶν δὲ παθουμένων εἰρηνῶν ὅτι τάχεται καὶ λυσιτελιστάτων ἡφιέσθαι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ,

ἐν ᾧ τίθηται τὰ ποιήσοντα τῶν τοιούτων εἰρωνίαν.

ΑΛΛ' ἐπεὶ τοίνυν νενόμικα τῆς εἰρήνης ταύτησι καλυμμάτων μέγιστα καὶ δυχερέστατα δόξειν, καὶ ἃ σκοπουμένοις αὐδεὶς ὑμῶν φέρει οὐδένος ἂν ἐκεῖνα λόγου ποιήσασθε, ἀλλ' ἀμφοτέραις, ὁ λέγεται, καὶ ἡμιαίως ἐπιλήψεσθε ταύτης, τῆς εἰς δύναμιν ἡκόντων οὐδοποιῶ παρεῖσθαι ταῦτα δέει. τὰ μὲν πολλῶν καλυμμάτων τεῖσιν ἢ τέτταρσι ζώντων σωιξαιρεθέντων· ἃ δὲ κἀ ζώντων τοσούτων ἔντων. ἀξιῶ εἰπεῖν, τῆς πλείστων ζῆς ἴσχεται βουλομένοις δλησκέπτεσθαι παρειμένων. ἐμοὶ γὰρ τῶν ἐκείνων ὑπογεάφοντα φύσιν, καὶ ταῦτ' ἔδοξεν ὀπτέον. ἐπ' αὐτὰ δὲ λοιπὸν τὸ τῆς λόγων βαδιοῦμαι κεφάλαιον· καὶ τὰ ποιήσοντα τῶν εἰρωνίων ταῦτα τῶν ὑμῖν, μὴ τῆς αἴωθεν ἐοικυίας ὑπομιμήσκων ὡς οὕτως εἰπεῖν ἐ μόνον ἀπόμβρος, ἔρχομαι δόξων. τῆς μὲν γὰρ ὑποχίσεων αὐτὴ λοιπὴ, καὶ μείζω δύναμιν ἔχουσα. οὔτε δὲ ἡ χοῦμαι σοφοῖς αὐδράσι καὶ πανδήμοις ῥήμασι καὶ φερούσῃ σὺν οἰκουμένοις, μακρότερον ὑπὲρ ἑκάστου λόγων δηλοῦν· οὔτ' αὐτὸς τῆς χείας σβεματοτέροις χρόμβος λόγοις, οὐχὶ καὶ φερόντων ἐκ ὑπειλῆφθαι. Ἐγὼ γὰρ ὧν πατρὸς

τῷ μὴ τῷ φεστέρων ἐκείνων σωόδων ἱστάναι τὴ γνώμη, ἢ τῷ φειϊδῆϊ μὴ ἐκείνας ἁπάσας, μᾶ δίγα τὴ πασῶν ἰσχάτη φεσσίχθν· ἴπειτα μηδὶ φεὸς γραικοὺς φεὶ τῆς σωόδου δίαφεομβύους ἐκείνης, τῷ φεσκειμένων ἐθέλειν ἀφίσαθαι. ἰγὼ γὸ οἶδα γραικοὺς οὐδίποτε ταῖς οἰκουμβυικαῖς σωόδοις σωπάτ ἦν ἐκείνων αὐτοξομένους· καὶ φεὸς τῦτο μᾶλλον ἤπερ ἄλλο τὶ τῷ ἀπαιτῶν ἐκπεσομένους· εἰδότας ὡς ἀνάγκη παντα χόθεν αὐτοὺς ζημιῦθ καὶ νομίζιθ χίρεις εἰ ταῦτα βούλοιτο συ ἰχορῆϊν. δίχ δὴ ταῦτα, τλὼ μὲν σωόδον ἰατίον ἐκείνων ὅπως ποτὶ ϐυλη θεῖεν ἰκάτεροι ϐιαυτῶν εἶ) δοκεῖν· τλὼ δὶ τῦ χίσμαϐος αἰτίαις φεσθήκλω, αἳ φαίνιταί που λυμαίνιθς, μηδὶ λατίνοις ἐκπτίον ἐκϐάλλειν: μηδ' εἰ φεσπθίσῃ τῇ παρύσῃ σωόδῳ δίκαιον ἡγοῦνται γραικοὶ ἅπαντας πίθιθς, αὐτοὶ νομίζ ἶπασαι ἀδικεῖθς, ἀφαιρύσης οὐ φῶδακύοντες. ὅλίσης γὸ ἄμφω καὶ ἴξιστν οἷς αἱ ὀξῇ, & κεκώλυται. ἄτν ζίνων ϐοὺς ὅρους ἐκείνοις δίλαϐυμένους, παττὶ μᾶλλον ἢ τῇ παρύσῃ χρείᾳ συμβαίνοντας, τλὼ μόνλω ἀληθῇ & ϐιϐαίαν εἰρλύλω φρίπει φεσίθς· οὔτν τῷ φθάσαντας ἐκείνης ἢ ταύτης ἐπιλῆφθαι τῆς δόξης, εὔλογόν ἐστι δυχιραίνειν φεὸς τλὼ μετάθεσιν. αἰσθάνομαι γὸ ἐνίων καὶ ταῦτα λογιζομένων, καὶ δλινὸν ἡγουμένων, δόξαν ϐοσούτοις χρόνοις κεκρατηκέναι ἀμῦναι. ἀ γὸ καθάπερ θέαν ταῦτα κρίνιθς δλῖ· οὐδὶ τῷ χρόνῳ τὰ ϐιαῦτα πιστύειν, ὃς καὶ τῷ φαυλοτέρων ἀρετὴς ὄστ ὅξιός· οὐδ' αἰδεῖται τῷ ψῦδεῖ καὶ τῆς ἀληθείας συμφερόντων· & πολλάκις μὲν τοῖς ἀπαυδαίοις ἐπαίσησι τὰ μέμψεως ἄξια, πολλάκις δὶ τοῖς χίρεσι κρατήσασιν ἤδη & πισευθεῖσι, σφοδρότερα τλὼ φῶδὰ τῷ ἀμεινόνων μάχλω ἐπήγαγε. καὶ νῦν οὖν οὐδὲν ἀπικός ὄστιν ὅτι ϐοσοῦτον χρόνου τλὼ πλαίω ἐληθεῖν, ἢ τὸ ψῦδος ἀληθείας φανταπίαν λαϐόντος καὶ μὴ ταύτης κηρυττομένη, ἢ τλὼ ἀυτῦ φανταπίαν ταύτῃ φεὶ πιθόντος καὶ φιλονικοῦντος ἵππος ἐκϐάλλειν. ὅμως δὶ τῷ μὲν ὑμῖν φεσκειμένων μειζόνων ὄντων, & φρὶν ἐς τόδι χίσμαϐος ἥκειν χρόνον ὑφ' ἁπαίτων ἀπισουμένων, ὁὶ τὰς πολλὰς δυχιρείας σωῃδεσαν, εἰκός ὄστι καὶ πολλῷ πλείω τῷ εἰρημένων νῦν ὑμῖν φανεῖθς κωλύμαϐα· καὶ πολλάκις ἐγγυτάτω τῦ καλοῦ γινομένους, ὑπὸ τούτων ἐνοχλουμένους ἀποσήσθαι πάλιν. οὐ γὸ γέγονεν εἰ δὶ ταλη θῆ λίγλν, οὐδ' ἔστι φεῦγμα πλείους καὶ μείζους ἔχον τὰς δυσπολίας, τῆς πάντα καλλίστης καὶ χρησιμωτάτης ταύτης εἰρλύνης. ἰγὼ δὶ παραιίσαμι αὖ ὑμῖν, καί μοι μηδὶς ὑμῶν ὀργισθῇ, μᾶλλον αὖ ἐλίθθς μηδὶ τὸν ἀρχλὼ ὀλιγχρῆσαι τῷ φεύγματι, ἀλλ' ὥσπερ καθ' ἰσυείαν σωῃλυθότας ἐταῦθα, οὕτως ὁμιλήσαντας & γνωρισθέντας ἀλλήλοις ἐπαῃσθῆϊν, ἢ μὴ φεσθυμίας ἀφαμένους ἐνδοῦναι· & μικρᾶς τινος ἢ μείζονος δυχιρείας ἥτ[illegible]οι ὀφθῆναι. εἰ γὸ ἐλάττους ἤ τι τὸν ἀριθμὸν, ἢ τῆς χρείας ἐνδείσεσθαι παρισκυασμένοι, ἢ σωόδος ἐπαρχικὴ καὶ μὴ πᾶσαν τλὼ ἐκκλησίαν θυοῦ παρισύνουσα, εἰ δὶ ἄλλο τὶ φεῦρ ρου συνειλεγμένοι, ἴπιζα & φεὶ τῆς εἰρλύνης σκοπῆϊν φαρίργως ἐμέλλετε, τό γε τοῖς μείζοσιν ὀλιγχρήσαντας ἀπογνῶναι, & δόξαν φερημάτος ὑμῖν λῦγκες ἂν· ἴπειδὶ & πλήθει καὶ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ καὶ πάσῃ ῷδασκυῇ, εἴπέρ τις τῷ πόποτε ἡγουμένων οἰκουμβυικῶν σωόδων, ἐξήρτυσθε, αἳ τῷ ἴσον δυχιρειῶν μὴ τῆς ὁμοίας ἰχύος τότε φειεγμόντο, φεύσεσι δὶ καὶ ἡ σφοδρὰ τῆς εἰρλύνης ὀλιγθυμία, καὶ τὸ μηδενὸς ἄλλω χάριν ἢ θῆϊν ἀγωνιωμένους, αἰσχρόν ὄστιν ὦ σιϐάσμιοι πατέρις, αἰσχρὸν τλὼ τῦ χήματος & τῆς ἐπωνυμίας τάξιν λιπῆϊν· καὶ τῷ ἄλλοτε καταρθωκότων ἐν τοῖς ὁμοίοις ἀγῶσι, χάριν λαϐόντας δόξαν ἀπαλλαγῆναι. ὑδὶς γὸ ὑμῖν τὰ καλύμαϐα & τὰς δυχιρείας ἀπολογίαν φεστίνυσι, φεσσίχθν ἰθελήσῃ τὸν νοῦν, τλὼ ὑμετέ-

τῆς θεοθήκης καταψηφιζόμενος ὅρος, ἵνα αὐτὸς εἰς ὢν ἓ δόξαν ἰδίαν δημοσιῶσαι ποιήσαιτο, οὐχ ἵνα αὐ συνόδου ὅλης ἐκκλησίαν θεοθεῖναι. ταύτην γοῦν οὐδαμοῦ γε ἐπεὶ συνόδου γίνεσθαι μνήμη· ἀλλὰ μηδενί φησιν ἐξεῖναι. καὶ μὲν ἃ κωλύει πιστεύειν, ταῦτα ἓ θεσπιδύναι τῇ συμβόλῳ ἢ πίστεως οὐκ ἰᾷ. ταῦτα δέ ἐστιν, ὁπόσα τοῖς ἀληθέσιν ἀναπόυτα· καὶ τοῖς μὴ πολλοὺς ἀγῶνας κεκραπκόσιν ἐ συμφωνεῖ. ἃ δὲ πιστεύειν ἔξεστι, ταῦτα καὶ ὁμολογεῖν συγκεχώρηται. τίνι γὲ τ συμβόλου δήπου θεν ὁμολογίαν, τὸ μὴ δεῖν λανθάνειν ἑνίους θεὲ τίνι πίστιν διεφθαρμένους, ἀναγκαίαν πεποίηκεν. ἵνα ὑφόσον τοῖς ἀκινδύνως πιστευομένοις συμφωνοῦσαν ποιῆταί τις, οὐκ αὖ δικαίως νομίζοιτο ὠφελαλάπτειν. ἄλλως δὲ καὶ καταψευσόμεθα τὸ συμβόλου ἢ πίστεως, ἓ μάτην ἀναγωσόμεθα τοῦτο, τῆς ἐξ αὐτοῦ γινομένης ἀσφαλείας ἤδη πεπαπεμένης. οὔτε γὲ σύμβολον ἔσαι λοιπόν, μὴ πᾶσαν τινὰ ἐν τῇ ψυχῇ πεπηγῦαν θεὲ τῆς πίστεως ἀῤθρον δόξαν ἀναλύπτον, οὔτε τῆς ἀδυνάτου ὅτι καὶ ψευδῆ τινας πιφευγηκότας λανθάνειν· καὶ τῇ μὲν ὁμολογίᾳ μεθ' ἡμῶν ἴσαθ, τῇ δὲ πίστει διακεκρίσθαι, ἅπαξ τούτου συγχωρηθέντος. πεὺ δὲ καὶ τινὰ τὴν πίστεως ἀκρίβειαν θεσιάσομεν, ἵνα σε τοῦ ταύτην ὁμολογεῖν παρειληφαμεν σωιζόναι, αὐτοὶ τε καὶ γλώττῃ κηρύττειν ταύτην φειδόμενοι; ἢ τίς ἡμῖν ἐκ τῆς ἀναγκαίως πιστευομένων ἔσαι σωτηρίας ὕλη, εἴπερ εἵνεκα μὲν σωτηρίας ὁμολογεῖσθαι τινὰ πίστιν ἀκούομεν, αὐτοὶ δ' ὥσπερ αἰσχύνην τε τινὰ ἀληθειαν καὶ χρίλεσιν ὁμολογεῖν νομοῦμεν; ὥσπερ γὲ οὐδὲ πιστεύειν χρὴ τινὰ ἀρχαῖα ὁπόσα τῆς ἀληθείας κανόνων ἔξω χωρεῖ, οὕτω τοῖς καλῶς πιστευομένοις καὶ τινὰ ἔξωθεν ὁμολογίαν ἀναγκαίαν πᾶσα θεσσεῖναι. ἢ τίνων τινὰ τὴν λατίνων δόξαν διεκτέον τῆς ἀληθείας πόῤῥω που βάλλουσαν, ἢ τοῦτο μὲν δυναμένους, ὡς ἀληθῆ ημπτόν, καὶ φευκτέον οὕτω, καὶ τῇ συμβόλῳ τινὰ πίστιν φανερωτέον. λατῖνοι μὲν γὲ ἀποδιχομένοις τινὰ δόξαν ἡμῖν, καὶ κυρίαν εἶ ψηφιζομένοις, θεὲ τῆς ὁμολογίας τυχὸν οὐ σφόδρα σπουδάσαντας· ἀρκεῖ γὲ αὐτοῖς τὸ δόξαν σφᾶς τὰ ὄντα πιφευγηκότας, καὶ ἡμᾶς παῦσαι φιλονεικοῦντας, καὶ παλαιὰς ὡς ψευδεῖς διώκοντας. ἀλλ' ἡμῖν μόνη τῆς καρδίας ἡ πίστις οὐκ ἀρκέσει θεὸς σωτηρίαν, μὴ καὶ τῆς ἔξωθεν ὁμολογίας σωιζομένης. καὶ οἷς τινες διδάσκουσιν ὅροις, ὑπὲρ ἡμῶν μᾶλλον καὶ τῆς καλῆς θεοθήκης ὑπολαμπτέον, καὶ νοητέον αὐτοὺς ὡς αὖ αὐτοὶ βουληθεῖεν ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἄλλων οἱ θέμενοι. οὔτε γὲ ἑαυτοὺς, οὔτε τοὺς ἴσον θεσεικειμένους ἀξίωμα, τῆς θεὲ ταύτ' ἐξουσίας καὶ τὸ τὰ θεὲ τίνι πίστιν ὁρίζειν ἢ θέλων ὑποκλείειν. ἄλλως δὲ καὶ τοὺς ὅρους τούτους σαθρόν τι χρῆμα διεκνύοντες καὶ ὠφελαβαίνειν δυναμένους ἥλαθον αὖ. καὶ οὗτοι γὲ θεοθήκην τῆς εἰσί· καὶ γνώμην τῆς πίστεως τότε θεῶτον ἔξειχθῆσα, καὶ μηδεμιᾶ τῆς θεὸ αὐτῆς συνόδων ἀρίσασα. πᾶσαν γὲ ὡς δῆλον πίφυκε θεσσιθέναι. ἀλλὰ μὲν καὶ λατῖνοι εἰ μὴ οὖν οἰκουμενικὴν οὐδ' ἁπλῶς ἀπαρέπτον τινὰ συνόδον ἐκείνην ἧς γέγονεν ἡ θεοθήκην νομίζουσιν, οὐδ' αὖ διαλαβηθεῖεν τοὺς ὅρους. τῆς θεοθήκης καταγνωκότες καὶ ταύτην θέλοντες ἀφαιρεῖν. τὰ γὲ οὐ πάνυ βιβαίως διωρισμένα ἔξεστι μεταποιεῖν τοῖς μείζω δύναμιν ἔχουσιν. εἰ δ' οἰκουμενικὴν ἐκείνην ἠγοῦνται, καὶ ἅπερ ἴγνωκε κρατεῖν ὀφείλοντα μέχρι πάντος, οὐδὲν ἧττον ἢ τὰ τὰς ἄλλας οἰκουμενικὰς συνόδους διωρισμένα, ἰὼδηλον ὅτι θεβαλοῦνται καὶ ὅτοι πάντας τοὺς ὅρους· ἓ τίνι ἴσον χρεικοῖς τε θεσπιδύναι καὶ αὐτοὺς ἀφαιρεῖν βουλομένους ἐᾷν ἔξεστιν ἐῖ δυχέρειαν. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πότερον οἰκουμενικὴν ἢ μὴ τοιαύτην τὴν συνόδον ἐκείνην οὐκ ἔχω, αὐτοῖς ἀφίημι λατίνοις σκοπεῖν· συμβουλεύσαιμι δ' ἂν αὐτοῖς θεῶτον μὲν μᾶλλον νομίζειν τοὺς ὅρους διαφυλάττειν,

τῆς μὴ

τὴν ἐπίνοιαν ἀποστασίαν ἡμῖν ἐπισείοντες, καὶ τὴν τῆς πενιχρᾶς ἀλαζονείαν καὶ πόλεμον προσθεραπεύοντες, τοὺς δ' ἀγαθοὺς αἰτίους καὶ τῆς καλῶν ἐργασίας μάτην δίκαιόν τινας αὐτοὺς ἀξιοῦντες, καὶ ἡμᾶς οὐκ οἶδα τίνος οὐκ ἀργοτέρους ἢ κουροτέρους ἐναπολιθεῖν, ἵνα μηδὲν λέγω τῆς ἄλλων ὀνειδῶν οἷς δικαίως ἐνέχεσθε. Τούτοις γὰρ ἔδει προέχειν ὑποβάλλειν τοὺς λογισμούς· μᾶλλον δὲ τοῖς μορμολυκείοις τούτοις διδίττεσθαι· καὶ πίθηκον ἐκατέρους ἐφ' ὧν ἔχουσι μιμουμένους, ὡς ἀσυμφόρῳ δηλαδὴ ταῦτα καὶ ἀδιαφίτῳ τῇ τῆς εἰρήνης πρέσβῃ μὴ ἐγχωρεῖν· οὐ τότε πᾶσι πρέπειν ὅτε τὴν εἰρήνην ἀδόκητον ἐκάλουτε, καὶ τί μὴ οὐ λέγοντες τί δ' οὐ ποιοῦντες τῇ δυναμένων κινεῖν, τίνος δ' οὐ φάσκοντες αὐτὴν ἀποφιλουμένους, καὶ τῇ συνήθειᾳ μόνον ἀλλήλοις ἀκολουθήσουσαν, νῦν δυσχερῶν τινων μεμπῆσθαι καὶ φόβους ἐπανατείνεσθε. Τούτων γὰρ εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐξῆν, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ παρόντι φερόντιζεν ἔξεστι τοῖς ἐν τοῖς τὸ σφέτερον ἀφιγμένοις καιροῖς. ὅπου δὲ οὐδὲ πόρρω ἤμελλεν ἴσχειν τὰ τοιαῦτα τῆς καλυμμάτων ἀφαιρεῖσθαι γε τοῖς καλῶς εἰδόσι βουλεύεσθαι, πῶς; εἴ δοίη τις τῷ παρόντι καιρῷ τὴν περὶ τούτων σκέψιν ἀρμόττειν; ἢ πῶς οὐκ ἐμφανίζεσθαι μὲν τοὺς λέγοντας νῦν, ἐγκαλύψεσθαι δὲ τοῖς, ὃ μὴ χρὴ ποιεῖν, πειθησομένοις πᾶσα ἀνάγκη; οὐδὲ γὰρ τὴν ἴσην ἔχει κατηγορίαν οὔτε τοῖς βουλεύσασιν οὔτε τοῖς πεπεισμένοις τό, τε σφὲ τηλικούτων ὑπὸ βουλευομένους, ἀλόγῳ δίκῃ τὸ καλὸν καὶ συμφέρον τοῖς ἀφαιρεῖσθαι, καὶ τὸ φέρεσθαι ἀρξαμένους δίκην ἐπιθεῖναι. τῷ μὲν γὰρ ἡ τῆς ῥᾳθυμίας ὕπνου δόξα, τὸ δὲ οὐδὲ τῇ τῆς αἰσίας ἐγκλημάτων ἀπήλλακται. κἀκείνῳ μὲν οὐδεὶς σωφρόνως κίνδυνος, τούτου δ' εἵνεκα καὶ σφὲ τῇ ὑπαρχόντων κινδυνεύειν ἀνάγκη. Τούτων τοίνυν ἀμφοτέρων τῇ καλυμμάτων σαφῶς ἐξελεγχθέντων ὑπὸ τοῦ λόγου, οἷς τι καὶ μεταῖναι λόγου δοκεῖ τοῖς ἄλλοις, οὐδὲ προσέχειν δίκαιον ὅλως· ὧν τὸ σαφέστατα πορρωθὲν ἔξεστι τοῖς βουλομένοις πᾶσι φωρᾶν. αὐτίκα τίς οὐκ οἶδε τοὺς θρυλλουμένους ὡς τὸ μὴ δεῖν μήτε προεσπεσθαι μήτ' ἀφαιρεῖν τὸ συμβόλου διορισμοὺς, ἀπείρους ἄλλως ὄντας ὡς οἱ λέγοντες αὐτοὺς ἐκλαμβάνουσι, καὶ χαίρειν τὸ συγκαλύπτειν τὸ ἐκ τῆς φιλονεικίας αἰσχύνῃ ὀξυρρηκότας; εἰ μὲν γὰρ ἔστι τι πεῖθον ἑλληνικὸν τὸ τῇ λατίνων ἀπαγγέλλεσθαι δόξαν ἢ προσπίπτειν τῷ συμβόλῳ ταύτῃ ἀπαξιοῦν, ἄλλος αὖ εἴη λόγος· καὶ τὸ τῆς συνόδου ψῆφον ἐκείνῃ ὑγιῶς νοοῦντας οὐδεὶς αἰτιάσεται. καὶ γὰρ τῇ ὑφαιρέσεσί ποτε καὶ προσθήκαις τὸ πίστιν λυμαινομένων, καὶ τόδον εἰσαγαγόντων θεολογίαν, ἐξελέγκτα τὸ ἀρχαῖ. ἢ αἰδουμένους, αὐτούς τε μηδὲν τοιοῦτον τολμᾶν, καὶ τοῖς τετολμηκόσι μὴ κοινωνεῖν φάσκειν αὖ ἅπαντες. αὖ δὲ τἀναντίον μᾶλλον ἀληθεστάτῃ καὶ τοῖς τῆς πίστεως θεμελίοις σφόδρα συμβαίνουσαν, καὶ τοῖς ἁγίοις δοκοῦσαν τὸ δόξαν ταύτῃ ἴδῃ πειθῶσι; μέτεστι τοῖς ἐκεῖνα καταφυγή. οὐ γὰρ λέγουσι τὸ τῆς πατέρων διαφθείροντες ψῆφον, ἕως αὖ ἐκεῖνοι τὸ ψεῦδος φεναγεσθῶσι, καὶ τὰς ἀληθεῖς ἐκβάλλοντες δόξας, ταύτην ἐξῃτήκασιν. τοῖς γὰρ ἄλλων πίστιν συγγράφουσιν ἀπειλοῦσι· καὶ τοὺς ὁποσοῦν τῇ ὡμολογημένων προσθήκας ποιοῦντας ἐναντίας καὶ ὑφαιρέσεσι δολερᾶς αἰτίαις ἐπιθεῖναι βουλησομένους αὐείρουσιν. ὥστε καθὰ προσήκειν νοουμένης τῆς ψήφου, οὕτω λατίνοις τἀληθὲς προσπεσόντες ἐγκαλοῖτ' ἂν δικαίως, καὶ ἑλληνικὸς συμφωνοῦντας μὲν οὐδὲν ἁμαρτάνειν, ἄλλο δέ τι λέγοντας ἐπιτρίζειν ἄπειρος λείπεται. ἔτι τε εἰ καὶ λατίνοις μόνοις ἡ ἑλληνικὴ λατίνων χωρὶς οὐκ ἔξεστι καὶ ὁποσοῦν προσπεσθαι, ἀλλά γε τῇ οἰκουμενικῇ συνόδου οὐδεὶς τοῦτό τ' ἐρᾶν ἀφειλέσθαι δυνήσεται. ἐπεὶ δὲ τὰς ἄλλας συνόδους προσθήκας ποιεῖ, δι' ἣν ἀναδιξάσας οἴδαμεν πίστιν, καὶ ὃ

πιτὰς τὴ καὶ τὰς διανοίας καὶ μετρίως εὐθυμεῖσθε. καὶ λοιπὸν πάντες ἐκόντες καὶ μηδενὸς αὐτοὺς καταναγκάζοντος, πρὸς τὴν αὐτὰς ἀλήθειαν ὥρμηνται, σοφίᾳ καὶ φρονήσει πλέον τὴν ἄλλων κεκοσμημένοι, καὶ ταῖς συνεχέσι τὴν διδασκάλων δημηγορίαις, ὁπόσον τὸ ταύτῃ σέβας ὀφείλεται διδασκομένοι. ὥστε τῇ πρὸς αὐτὴν αἰδοῖ καὶ τῇ πίστει, πολλὰ καὶ ταῖς αὐτὰς προστάταις συγκεχωρήκασιν. ἃ τὰς τὴ διδασκόντων ἀγωνοθεσίας ὑποδύεις ὄντα, ταῖς οὐκ εἰδόσι χρηστὰς καλῶς, ὑπειδὼν ἀρχὴ ἔσεσθαι ἄλλων εἴωθε γίνεσθαι. οὐκοῦν καὶ νῦν περὶ τὴ νομοθεσίαν, μηδὲν πολυπραγμονοῦντας αὐτὰς προστῆναι. καὶ νῦν οὐχ ἥκιστα δεδιδίχθαι τὴν αἰδῶ, ὅτι καὶ πρὸ ἡμῶν ἔτερόν τινα λυσιτελήσειν ἡγοῦνται, καὶ ἀπλήστους δεομένας τὴ συνήθων δώσειν δίδυμας. ἔπειτα καὶ βουλευόντες φιλονεικῶν, ἀδημίαν ἴσχουσι προφάσιν, οὐ γὰρ αὖ νικῆσαι τὰς εἰσαγούσας δόξας, ἀλλ' ἀφαιρεῖν προσπαθοῦσιν· ὃ ταυτόν ἐστι καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἀπαιδίαν καὶ πάσης ὑποψίας ἀπαλλαγμένην ὁμολογίαν. ἄτοπον οὖν αὖ εἴη καινοτομούσῃ μὴν προσῆκον πείθεσθαι, ἐχομένης δὲ τὴ ἀρχαίων καὶ ταῦτα βεβαιούσης ἀφίεσθαι· καὶ μόνης μὴν τὰ τοιαῦτα προστούσης μηδὲν ὑποπτεύειν, μὴ δὲ τὴ ἀδιλφῶν αἰδουμένους τὸ δίον, ἀμφιγνοεῖν· καὶ ἡμᾶν μὴν αὐτοὺς ὑπὸ τὴ ἄλλων πολυμυθήτους, τοῖς δὲ προτέροις δυσμενέσι νῦν συμμάχοις χρωμένους, καταφρονεῖν. εἰ γὰρ ἔμελλόν ποτε τὴν ἀλήθειαν ὑποῤῥήψαντες, αὖθαδές τι καὶ προπετὲς ἐγχρεῖν, τῇ πίστει προσπαθούσης αὖ τὴ ἀδιλφῶν ἔτι τοσοῦτον τὸ θαῤῥούσης, εὔλογον ἦν. ἐπεὶ δὲ τότε πάντες ὑπῆρξαν, πάντως λογισμῶν τινῶν εἰς αὐτὴν προθέντες ἀλήθειαν, οὐδὲ νῦν εἰκὸς ὄζειν αὐτοὺς ἀπλήκτου. εἰ δὲ καί τινες πάντως δικαίως καὶ λόγου πρὸς δὲ καὶ τῆς ὑμετέρας ὑποῤῥιφθέντες ὀργῆς, ταῖς ὑφ' ὑμῶν ὁρισθησομένοις μὴ προσέχειν τὸν νοῦν, ἀλλὰ ταῖς ἐξ ἀρχῆς ἡμμένοις ἐυλήσονται, ἃ ταῖς χρηκοῖς δεῖ τὴ αὐτεξουσίων αὐτοὺς ἔρθλον εἶπον, ταῦτα καὶ ὑμῖν πρὸς τοὺς τοιούτους ἀρκέσαι ἡγοῦμαι. καὶ καθάπερ τὸν τὴ χρηκῶν ἐκκλησίαν οὔπω δῆ καὶ τὸν ὑμετέραν μὴ παύσασθαι ταῖς συμφερούσι κτωμένους τἀγαθὰ, φόβῳ τὴς τὴ αἰσχύνην ἐκστάσεως· ἐυῦχῆς μὲν δίκην καὶ μὴ συμβύσασθαι· ἡδομένους δὲ, ἢ λυθῆναι καλῶς, ἢ κολασθῆναι δικαίως, αἰ ἀνάγκη. παρίημι δ' ὅτι καὶ ῥᾴον ὑμεῖς τοὺς ἐν ὑμῖν φιλονεικήσοντας πίσεσι, σοφοὺς ὄντας καὶ τὴς ὑμῶν φωνῆς ἐπαίοντας, καὶ ταῖς αἰσπρήσεσι τὴ λόγων πείθεσθαι δυναμένους, ἢ χρηκοὶ τοὺς ἀλλόθεσις τούτοις καὶ ἀπαθεῖς τοὺς καὶ οἷς πρὸς λόγων καὶ νοημάτων ὕψος καὶ μέγεθος, πάντα ἁπλῶς ὑποπέφυκεν, οὐδὲν ἧττον ἢ πρὸς τινὰ δι' αἰσθησιν πᾶσιν ἢ τὴ σωμάτων κάλλους. καὶ ὅτι χρηκοὶ μὲν ἐν ἢ δύο τὴ τοιούτων ἐθνῶν, ὑμᾶς δὲ ἁπάντων ἀκριβῶς, καὶ χρεὼν τῷ δοκεῖν ἠτυχηκέναι τὰ μέγιστα, ὀλίγων ὄντων τὴ ὑπολοίπων καὶ οἷς τῆς εἰρήνης σωσαπολαύσονται. ὑμεῖς δ' ὁπόταν τὸ καὶ καθάπαξ ἀπορράγῃ τὴ ὑμετέρων ἐθνῶν, καὶ δόξῃ νεοσπικὸς ἀθεράπευτα, δυχερὲς μὲν οἵοντι τινὶ ἴκπλωσιν αὐτὴ καὶ τινὶ πλαύσιν· ἰοῦ ὠδίνα τινὰ παθεῖν τὴ ἁπάντων δίχης ἔργον τίθεσθαι· τινὶ δὲ τὴ φίλων τὸ καὶ γνησίων ἐρημίαν οὐδαμῶς ὑπολογιεῖσθαι, πολλῶν ἰσομένων ὑμῖν καὶ πάντας ἀριθμοῦ κρεττόνων, δι τινὶ δ' ὑπόθεσιν, καθάπερ ἄλλοι τινὶ ᾠδῆ κοινὶ, ὑπειδίχονται, καὶ οἷς τῆς πρὸς χρηκοὺς εἰρήνης χρήσεσθαι κοινωνοῖς. οὐ γὰρ δὴ πάντας ἢ τοὺς πλείστους χὴ τῆς σφῶν ὁπλίσεσθαι κεφαλῆς, ἕκαθ' ἑαυτὴ ὠθήσειν τὸ ξίφος, ὄζειν εἰκῆν. οὕτω καὶ τοῦτο τὸ δίος, καί τοι τὴ οὐ τυχόντων ἔδη δοκοῦν, φαῦλόν τι ἕκ μὴ δυναμένου ἀπάγειν τὴ προκειμένων καλῶς τοῖς αὐτὴ τῇ φύσῃ προσέχουσι, ὅ, τι λόγος ἔδιξεν ἤδη, καὶ ὑμεῖς ἄμεινον ὄψεσθε, τὸν λογισμὸν αὐτὴ καλῶς ὑπισχόμενοι. θαυμάζω τοίνυν οἱ

τὴν

σαι μηδὲ ποτ' αὖ αὐτὰ ὑποπτεῦσαι. οὔτε γὰρ ἀληθείας χωρὶς εἶναί τι καὶ συφίαν καθόλου, οὔτε μέτεστιν τοῖν ἡμῖν ἀνθρώποιν ἡβύσσου ἕξ), τῆς δὲ λόγων ὄζιν μηδένες ἐρήμου τῆς ἀληθείας σύζυγα δυναμένου, καὶ φεῦς τὰς ἐν οὐρανοῖς ἀφικνεῖσθαι ἀστρολογικάς· αἱ τέλος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἔσμεν. εἰ δ' ὑμεῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὄφαι αὐτοὺς ἀποχίσαντες, μόνοι καὶ τἀληθῆ φρονεῖν ἢ τοῖν σωτηρίαν ἀσφαλῶς ἐλπίζειν νομίζετε, ὃ καὶ τοῦ τοῖν ἀληθείαν σύζυγα καὶ τοῦ τοῖν φύσιν μὴ ἀμφιβάτονα τῷ τόλμῃ ἔπεστι αὐθάδειαν, οὐκ ἐπαινοῦμεν τοῖς λογισμοῖς. χωρὶς γὰρ ἢ μηδ' εἶναί τι χρεῖον τὸ ὑμέτερον, μηδ' ἐν μόνοις ὑμῖν τοῖν τ' ἀληθείαν χαίρειν φυλαττομένοις τοῖν τε φύσιν τῆς εὐσεβείας τυγχάνουσαν, οὐδ' ὑμεῖς μέχρι τέλους τῆς δυτυχίας ἀπολαύσεσθε ταύτης· μόνοι τὸν φεῦς τὸ ψεῦδος ὑφηγούμενοι πόλεμον, καὶ πολλάκις ἐν δύσεσιν ἐρημίᾳ τὸ συμμάχων καὶ ὅπλων ἀδυναμίᾳ τοῖ γὰρ καθολικῆ τῆς χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τοσαύτοις ἐπαγομένη πανταχόθεν ἐρημίᾳ, οὐκ ἴσχυσεν ὡς αὐ φάσκετε σφαλῆναι τὸ ψεῦδος, πῶς ὑμῖν μηδὲ πολλοῖς αὐτοῖς ὅλοις τυγχάνουσιν, εἰκὸς ὄφαι αὐτοὺς ἐκείνῃ μόνῃ ἐν τῷ τοῦτο σφαλέσθαι, ἐφ' τῆς μὴ παῦται βέλτιον ἴσως βουλεύσεται· ὑμεῖς δὲ καθάπερ ἐν σκότῳ ὄντες μηδ' εἰδότες ὅπως χρήσεσθαι τοῖς συμπίπτουσιν· οὐ γὰρ γεγόνατέ ποτε τῆς τοιούτων ἐμπείρως καὶ κεκτημένοι, ἀλλὰ καλῶς ποιοῦντες ἔπεσθε τοῖς ταῦτα κρίνειν εἰδόσι καὶ δυναμένοις· συμπεσούμεθα δὲ καὶ μάλα πολλά, ἔτι τοῦ τῆς ἀληθείας ἐμφερεῦ καιρὸν ἴχνεσι ὑμῖν ὀφθῆναι. βοηθείας ἀπάσης ἔξω καθεστηκότι· καὶ οὕτως ὑμῖν ἡ φεῦς τὸ παρὸν ἀσφάλεια δῆθεν, ἀφορμὴ κινδύνων ἡμῖν ἐστιν· οὔτε γὰρ φρονοῦσιν ὑμῶν οἱ τοῦ καταφρονοῦντες, οὔθ' ὑμεῖς φεῦς ταῦτα ἀρκέσετε. αἱ δὲ τότε μόλις τοῦ εἰληφότος, τοῦ καθολικοῦ ἐκκλησίαν ζητῆσαι, καὶ ταῦ ὃ,τι αὖ ὄζει τάξεως αὖτη παρὰ τοῦ χριστοῦ καὶ φρονεῖν, πολλὰ τῆς φρονήσεως ἐστώσης καὶ τῆς ὑφηφαίνων καταρρήμου λογισμοῦ, καινὴν μὲν αἵρεσιν πλάττεται πάντως, ἀλλ' ὑμῖν οὐκ ἄδω αἰσχύνης ὁ μετάμελος ἴσαι· τοῦ φεύγοντες, εἰλπότ' ὄζι μηδὲ τοῦ ἀρχοῦ ἐθέλειν φιλονεικεῖν. παύσασθε τοίνυν τοῦ τῆς ἀδελφῶν παραπτώματος ποιεῖσθαι, καὶ λυπεῖτε μᾶλλον αὐτοὺς τὸ δὲ τῆς ἀγάπης παρέχεσθε ἀνδήμους, καὶ καταφεύγεσθε μᾶλλον ἐφ' ὑμετέρῳ αὐτοῖς κακῷ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀμήχανον τῆς ἀληθείας ἁμαρτεῖν, πολλῶν δ' ὄντων ἡμῖν τὸν μετὰ ταῦτα βίον ποιοῦντες. τοιαῦτα λέγοντες φεῦς αὐτοὺς πείσουσιν οἶμαι μηδὲν ἁπλόον, καὶ εἰ μὴ καὶ αἰκόθεν ταυτὶ συνορῶντες, τοῦ φεῦ τῆς ἐντεῦθα διωρισμένων φήμου ἄσμενοι δέξονται. ἃ μηδὲ ῥφόδρα σοφοὺς ὄντας, ὡς ἁπλᾶ τε καὶ δίκαια λογιεῖσθαι καὶ λίαν ἐμφανῆ πύθεσθαι. Τοιὲ μὲν οὖν γραπτοῖς ἀφὲ ταῦτα τὸ τῆς αὐτισπουδίας, τυχὸν ἐν αὐτοῖς ἔπουσι αὖ οὐχ ὑπολογίζεσθε δεῖν, μηδ' ἐκείνοις δῆθεν χαριζόμενος, τῆς τ' ἀληθοῦς ὁμολογίας καὶ τῆς φεῦς λατίνους εἰρήνης ἐμαυτοῦ· ὀφεῖν γὰρ σφᾶς ὠφελεῖν, κἀκείνους αὖ τι λίγκοι μαζεπιθήναι τῇ δὲ λατίνων ἐκκλησίᾳ τοιαύτας ὑποψίας οὐδὲ φερωνυμεῖσθαι χρεὼ ἔχειν. φεῦτον μὲν γὰρ οὐδὲν ὄζει ὄφος λατίνων, ὃ μὴ τοῖς αὐτοῖς ὑπόκειται φεῦσάγμασι· μᾶλλον δ' οὐδὲν ὄζειν ὃ τῆς φεῦς ταύτην αἰδοῖς τοῖς ἄλλοις ὠθεχωρεῖν αὖ ἀνάγκοιτο τῆς φεῦσπείσεως. οὕτω πολλῆς ὠθὲ πάσης ἀπολαύει τιμῆς, καὶ τοσοῦτον ἐπέχει, φεῦ ὧν κ' ἐθέλοιτο τάττειν, ἵνεσιν τινα καὶ φιλονεικίαν ὀφείλουσιν ὑποπτεύειν. αὖθι γὰρ τῆς φεῦ τοῦ πνεύματος ἀρχοῦ ἀκριβείας, δι' ἣν τοῦ πάντα ἐρευνᾶν καὶ θεοπνεύστου τὸ σῦφαν κεράσασα, οὐδένα τῆς ὑπ' αὐτὴν τεταγμένων ἰᾶς κ' τῆς αὐτῆς δοκούντων φρατρίαδαι, καὶ φεῦ-

θεν φύσις, συγχωρεῖ δὲ ὁ θεός, αἴωθεν ἁσιμον τὴν ἀπὸ τούτου ἐλπίδα εἰδώς. τῇ γὰρ ὑγιαίνοντι τῆς ἐκκλησίας φρενὶ τὴν τῶν νεοσσικότης χρήταν διόρθωσιν, καὶ πολλὰ τοιαῦτα τὴν ἐκκλησίαν διεῦ παθοῦσαν ἴσχυσι τῆς αὖ· ἐξ ὧν οὐκ ἔστας ἐλαβέ τι δεινόν, αὐτίκα καὶ φρὴν φυλῶαι χρεὼν τὸ ψεῦδος ἐκκόψασα, & τῇ ἀστ' αὐτῇ θορύβων ἀπηλλαγμένη, ἀλλὰ καὶ λαμπρεστέρα δίδηκται πάντες· καὶ τοῖς τότε πολέμοις μέγα φρὶς τὴν μὴ ταῦτα γαλεπῶν ἴσχει τὸ φεῦδος, πᾶσαν δ' ὁμοῦ πλανηθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας φῶς ἐκ μέσου γενέσθαι τούτης, ἀδύνατον, καὶ χρεὶς γὰρ τῇ ἄλλων, τῆς αὖ πιστεύσῃ πάντας ὁμοῦ χειμαίους ἐ τὸ ψεῦδος ἐκόντας ἐλέσθαι, ἢ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοεῖν, τοιούτων ὄντων τῇ φρὶς ἐκείνην χρεκαμοῦντων, & τοιαύτην ἐαυτῆς φρενῖτιδα πεποιημένων; τὸ γὰρ ὑμέτερον λεπτὸν μόνον· ὁ φρὶς μὴ δύνοιας λόγον ἡμῖν καὶ πάνυ μέγα δοκεῖ, τάξει δὲ καὶ ποσότητι οὐδ' ἐπιπλῆξιν ὄφειν ὁπόσον τι τὸ πᾶσης ἴσχει, τῆς δ' αὖ ἔτι λοιπὸν ἐλπὶς τῆς φρὶς τὴν ἀλήθειαν ἐπανόδου, μηδενὸς τῶ φρὶς ταύτην ἠγησαμένου τοῖς ἄλλοις, ὑποκλεφθέντος; ἢ γὰρ ὑμεῖς γε τοῦτο δ' ὑμήσεσθαι μόνοι, καὶν νοεῖν ἴσχοντες αὐτοὶ, τοῖς ἄλλοις πίστιν σωφρονεῖν. ὥσπερ εἴ τις ὄτυξ ὢν, τὸ πᾶσης ἀρχὴν βούλοιτο σώματος, καὶ κινεῖν αὐτὸ & ἰαζεδίειν & τὰ φρὶς ὑγίειαν φέροντα συμβουλεύειν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐκεῖνο φρονεῖν σωσπεῖν ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἐκκλησίαν οὕτως ἐπ' ἀσφαλοῦς ὁ δὲ αὐτὸς ἡμᾶς φκοδόμησεν, ὡς μηδ' ποτὲ πύλας ᾅδου καταχύσῃ αὐτῆς, τὰς ἐπανισταμένας δηλονότι τῇ ἀληθείᾳ, & φρὶς ᾅδου ἐάσεσθαι τοὺς πιστεύοντας καταπατῶσας αἰρίσεις. & καθάπερ τὶ δῶρον ἐξαίρετον αὐτῇ τοῦτο δέδωκεν· οὐ χρεὶς οὐδ' αὖ ἐμοὶ μέγα τῆς οἰκονομίας, εἴπερ ἤμελλε καὶ μετ' αὐτὴν αὐτὰς νοσήσασα καὶ τῇ ψεύδει καταχυθεῖσα, ἢ ἀφανισθῆναι παντάπασιν, ἢ φαρμάκων δεῖσθαι σφαστικωτέρων. & ὑπὸ μὲν τῆ ψεύδους ταύτην ἐνοχλεῖσθαι συγχωρεῖ, ὅπως δὲ καὶ καθαιρεῖ ἀλῷ, καὶ δούλη γένηται τῆς ἀπάτης, οὐ φησιν ὑπερίψεσθαι. ἐκκλησίαν δὲ γὰρ θεοῦ, τοὺς πάντα τῇ παξιαρχὴν ἔχοντας θεόνους & τοὺς αὐτῆς ὑπακούοντας, αἵ τε τῇ συνόδων κανόνες καὶ τὸ μακρὸν αὐτῆς ἔθος & τῇ πραγμάτων ἡ φύσις ὑπογράφουσι. εἰ γάρ τινες τῇ ὁπουδήποτε γῆς ἀρχόντων, ἀλογίᾳ καὶ τυραννίδι τῶν τούτων ὁμοῦ πάντων τῇ θεόνων ποιμαντικὴν ἀνθιστάντο, καὶ χαίρουσιν ὑφ' αὐτῇ ποιμαινόμενοι καὶ νόμος ὕστις σφίσιν αὐτοῖς, οὐκ ἐπαινούσης ἔτο τῆς ἐκκλησίας & ζηλούσης ἐξεῖναι πᾶσιν οὕτω πιεῖν, ἀλλὰ συγκαταβαινούσης τῇ τόλμῃ καὶ τὶ μεῖζον διλαβουμένης, ἐκρέπτουσιν. οὐκ ἔστας τῆς ἀ καὶ νεῶν αὐτολίγῳ ἰθύλοντας, οὐ λογισμοῦ τινι καὶ καιρὸν ἔχοντι φόβῳ, φρὴ χθαι· ἀλλὰ πάλαι μεμαθηκότας αἰσχυνεῖν, μηδὲ νεῶν ἀφίεναι τὸ ἦθος. τούτων τοίνυν οὕτως αἰαμφιβόλως ἐχόντων, καὶ τῆς μὲν ἐκκλησίας χειροῦ ταύτην λῦ πάντ & εἴλετο δόξαν τερπούσης, & μέχρι παντὸς δοκοδεξομένης, ἐκείνην δὲ μηδέποτε τὸ ψεῦδος καθαιρατόσῃ αὐτῆς ἐπαγγειλαμένου, οὐκ ἴσ' ὅπως, εἰ ταῖς ὑποχάσεσι μᾶλλον δὲ ταῖς διεργασίαις τῶν τῆς ἀληθείας δόξαν μὴ σχεφυλάξειε τὴν ὑμένα τῆς ἀληθείας καθηκύσαν τὸ ψεῦδος, ἢ μόνους ἐκείνων μερίσι, τοῦτ' αὐτὸ νομίζοντας, οὐ μάταιόν τι δόξειε λέγειν, ἢ γὰρ αἰώνιον τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ὑπάρξειν, τῆς ἐκκλησίας ὑπαχθείσης τῷ ψεύδει, ἢ παρθῆναι ἐκείνου οὐ δυνατὸν ὄν, καὶ ταύτην τῆς τῇ χρεόνων ὑποψίας ἀπαλλάξαι. εἰ τοίνυν ἐκεῖνο ὑλαφηρία μᾶλλον δὲ μανία σαφὴς, τοῦτ' αὖ αἰνιστὸν εἶναι καὶ πασῶς ἀκοαῖς καὶ γνώμα ἡ δι φεύσθιτον. καὶ τοι τὸ θεῖον αὖθι χρησμῷ καὶ τῆς ἐξ αὐτῆ ἀσφαλείας, οὐδ' ὅλως ἐχέλῳ ἀμφιβάλλειν ἀπλανῆ μένει παντὸς τὴν ἐκκλησίαν θεοῦ τηρηθησομένης, & τὸ τῆς ἀπάτης δεινὸν ἅπαν-

σαν μη-

τὰ τῆς ἡμῶν ὁμοιότητος. ἔστι δυσχερὲς ὃ ἔστιν οἷς ἐφ' ἡμῖν ἐγχειρήσομεν ἂν τῆς ὁμοιότητος σημείοις δηλῶ τούτων τὴν σύμπνοιαν καὶ τὸ φερέπειν ἀδελφὰ καὶ πίστεις ψηφίζειν· ἔτι καὶ δυνάμενα παρασύρεσθαι τῷ πρόχειρα πιστεύειν ὅλως εἰκός. ἐμοὶ γὰρ οὕτω τοῦτο μᾶλλον δοκεῖ, μηδὲν ἀσφαλίσεσθαι τούτου ἕνεκα δεῖν τῆς ἀθύτου βίου τὸ καὶ δόξης ὁμοίως διαφθείρεσθαι. εἰ δὲ καὶ τῆς ἀληθείας ἐμέλλομεν ταύτῃ δηλώσειν, ἱκανὴ πρὸς θεὸν ἡμῖν ἂν εἴη παραίτησις, τὸ ἐκόντας μὲν εἰρωνείαν ἀγαθὴν μὴ πολίτας μεταχειρίζειν, καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ τῶν ἐναντίων ἀμφισβητουμένων γνώμαις λαβεῖν, ἑαυτοῖς δὲ διαφέρειν οὐκ ἔχοντας, ὅτι τὰς γραφὰς ἀπιστοῦν καὶ τοὺς διδασκάλους φαινομένης δέ τινος καὶ τούτοις διαφορᾶς, ἐνθυμηθέντας ὡς ἀδύνατον ἦν ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπηκριβωμένοις, ἐναπτύπτης τι καὶ πλανῆς ἴχνος φερομένης· ἐβουληθέντας πᾶσιν ὁμοίως τοῖς τῆς ἀγιωσύνης δόξαν τηρεῖν, δηλαπτὰς μᾶλλον ἢ δικαστὰς αὐτῆς γενομένους· καὶ συναφῆ μὲν ἀλλήλοις ἐκείνους ὡς ἐπιχώρει σώζεσθαι δ' ἅπαντα καὶ αὐτοὺς, καὶ ταύτῃ ὡς ἀσφαλεστέραν ἐλέσθαι τῆς εἰρωνείας ὁδόν· τοῖς ἄλλοις πολλῶν τε καὶ φορτικῶν κινδύνων σωιζομένων. τούτοις ἡγοῦμαι καὶ πάνυ τὸν Φιλαίθεον συγγνώμης ἀξιοῦσθαι δικαίως, καὶ συγγνώμης ἀξιώσειν πολλοῖς ἐπιθυμήσαντας μὲν ἧττον μείζοσιν, ἡγουμένοις δέ τι καὶ ὠφελεῖν ἐνδέχεσθαι ὑπὲρ αὐτῆς· τῆς δὲ κινδύνων σωισάντας τε καὶ σπάρξαντας τὸν κουφότερον. οἷς γὰρ ἅπασι θυμοῦσθαι καλῶς ἐκ ἐξενηνόχθη τῆς ποθουμένης ἀληθείας τυχεῖν, τούτων ἐκ ποτ' ἐγώμην ἀλλὰ τῇ δυσχερείᾳ τῆς ἀληθείας ἐπηρεάζειν δεῖν τὸ ἀτύχημα· ὅπου μὲν τοίνυν τοῖς μὴ τὰ αὐτὰ τοῖς πλείοσι φάσκουσιν θεολόγοις, οὐχ ὡς ἐκείνοις ἀπλήστοις ὄντας, ἀλλ' ὡς ἄλλο τι βουλομένοις τῇ ἀναγκαίῳ ἐπισημαίνεσθαι, ὡδὲ δ' ὧν εἶπεν ἐκείνοις τὸ ἴσον ἔχουσι γνώμης φρίπτειν τοῖς ἐκ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων σωιάγειν δυνατόν. πῶς γὰρ οὐκ οἶδεν πάντας ἁγίους ἅγιον καὶ ἁγιαστὴν αὖθις ἐκ κάτω τρέφοντας, καὶ θεὸν γε πατέρα τὸν τύραννος; ἀλλ' ὅ γε κύριλλος χρὴ δῆς τούτοις ἀπαναρθρίσει. ἆρ' οὖν αὐτὸ πλέον τοῖς ἄλλοις ταῦτα φησι, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπων τῆς αὐτοκειμένης γέγονε γνώμης, ὥστε καὶ δῆν ἢ μὴ τῇ ἄλλων πλεῖν αὐτῷ, ἢ μετ' αὐτοῦ μόνου τὸν ἀληθείαν εἶναι; καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον ἕτοιμον τοῖς ἄλλοις τοσούτοις ὄντας τὸ δίον μὴ σωισθῆν, ἢ τοῦτον πλανηθῆναι τοσοῦτοι, καὶ ταῦτα μὴ πολλοῖς ἧττον χρησαμένους τοῖς ὁπόμασι τούτοις; μᾶλλον δὲ τῆν τῆ φιλοδοξίας ὑποψίαν ἐκείνοι τε πάντες ὁμοῦ καὶ οὐδὲν οὐδὲν ἧττον ἔχει τὸν ἀγιωσύνης δόξαν ἀπήλλακται. οὐκοῦν οὔτ' ἀπλήστους, καὶ ἀληθῆ λέγουσιν ἄμφω. εἰκὸς γάρ ἐστι πρὸς διαφόρους τῇ ὁμοιότητον τούτων ἀποδόντας ἑκατέρας, τοὺς μὲν χρήσασθαι, τὸν δὲ φυλάξασθαι. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι δήπου πρὸς τὰς περιόδους ἀπέβλεψαν· ὁ δὲ πρὸς τὸν ἀρίστοτελικὸν τὴν λογικὴν ἀπιδῶν τῶν τοὺς μὲν ἑκάστας, φυλάξασθαι· τὸν δὲ διδαχθέντας, θαρρῆσαι, εἰ πως αὐτῇ ἐπαλλάττων τὰς τε λόγου καὶ τῆς σωτῆρος αἰτίας ἐπύθετο, τί δὲ καὶ ἐν τοῖς θείοις περιόδοις τάξεως διαφέρεσθαι, ἢ τῇ θεολογίᾳ παραζέχου σωιθήσεσθαι; ἀλλ' ἔνιοι τῇ ἁγίων καὶ καὶ τὰ τῆς τάξεως ὀνόματος φέρεσθαι· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον φιλοδοξοῦσθαι. ἔστι γὰρ ἐφ' ἑκάστῃ τινα τάξιν εἶναι ἀνάγκης ὅτι θεοῦ καὶ πάλιν ἄλλην ἑαυτὴν ἐκείθεν, ὡς τῇ κτιστῇ φύσει περισκέψασθαι· ἀλλὰ μὲν καὶ εἰκόνα μόνου τὸ παρὸς τὸν υἱὸν εἶναι μόνον φασὶν αὐγουστῖνός τε καὶ ὁ λοιπὸν τῇ δυτικῶν ἑταιρεία· καὶ τὸ τῆς εἰκόνος ὄνομα λέγουσιν ἴδιον εἶναι τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ. οἱ δὲ τῆς ἁγίας διδάσκαλοι καὶ τὸ πνεῦμα εἰκόνα τοῦ υἱοῦ καὶ μὲν καὶ τὰ παρὸς τὸν θεοῦ

πρὸς τὴν γνῶσιν ἴσμεν ἧττον ἀφικνεῖται τῆς ζητουμένου, κακουργοῦντες παρέλκοντα. ὁ δὲ μακάριος νύσσης, οὐ μόνον αὐτὰ τὰ μέρη τῆς θεωρίας ἀλλήλοις συναπτει καλῶς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις γραφεῦσι αὐτὰ συμβαίνοντα δείκνυσιν· ἔνθεν μὲν τῷ
» δ' ἀγγελίου, θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ἐκεῖθεν δὲ τῷ τοῦ ἀποστόλου, ὅτι τὸν εἰ-
» δέναι ἀνθρώπων θεόν, οὔτ' ἰδεῖν δύναται. εἰ γὰρ ἀνθρωπίνη φύσει καὶ δυνάμει, φησίν, ἡ τοῦ παρόντος καὶ μέλλοντος δόξα χωρητὴ κατέστη, φθονδὴ πάντως ἐκάτερα. ἀλλὰ μὴν οὔτ' ἐκεῖνον φθονερόν, καὶ τὴν ἰσοτιμίαν ἀληθεύειν ἐπάναγκες. ὥστε δι' οὗ τὸ θεῖον ὁρᾶν ἀφαιρεῖται μόνον, καὶ αὐτὸ θεὸς ὄζειν ἄπεστι. τὰ δ' αὐτὰ καὶ τῷ αἱρεσιαρχῶν κακουργούντων ἐκ τῆς αὐτῆς θεωρίας, καὶ τὸ παρεισάγειν λίγειαν τῇ δόξῃ τὸ παρὸν τὸ μέν, τῆς τοῦ μονογενοῦς θεότητος ἀποδείξιν ποιουμένων, μὴ τῆς ἴσης ἀποκείνῃ σοφίας καὶ χάριτος καὶ τὸν ἀπόστολον μὴ τῷ λαβεῖν ἀφορίζοντα τοῦτο, ἀφαιρεῖ τὸ ἐκ δεξιῶν τοῦ παρὸς καθέδραν, ἢ τῆς ὁμοτιμίας ὄζει σημεῖον. εἶτα φησὶν· ἢ τοίνυν ἀφαιρεθεῖσα τὰς μεγαλοφρυοῦς μαρτυρίας δι' ὧν τὸ ὑψηλὸν τῆς ἀξίας δηλοῦται νῦν, ἢ καὶ ταύτῃ δυσεβῶς ἐκδεξάσωσαν· ἐκ γὰρ ὑφ' ἑκάστου τῶν εἰρημένων διδάσκαλος, ἢ τοῦ μαθεῖν χάρις. ἀλλ' ὅπερ ἐξ, φησὶν, ὁ διδάσκαλος τὸ ἀτελὲς τῆς ἀληθείας ὄζει, τὸ ἐν τοῖς θεοφορουμένοις γινόμενον, πῶς ἂν τις δηλαφωνίαν τινὰ τῶν δογμάτων καθυποπτεύσειε; ἐκοινῶ τινὶ μὴν ἐπερότητα τῆς καθέδρας τὸ καὶ τῆς στάσεως κῦρος τὸ θεοχίρες νοούμενον τοῖς σώμασι φυλακτέον· τῆς δ' ἀσωμάτου φύσεως οὐδὲν ὅλως θεσπιμένης ἐξ ὧν ἡ τῶν ὀνομάτων τούτων εἰσάγεται διαφορά, λείπει δι' ἑκατέρας φωνῆς τὸ ἐν τῷ ἀγαθῷ σαίνειν τε καὶ μεταδιδόναι ἐννοεῖν δυσεβῶς ὅ, τι γὰρ ἑστάναι καὶ καθέδρα τὸ θεῖον λέγων, οὐδὲν πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ τῶν ῥημάτων ἑτερότητι φέρει τὸν νοῦν διαφέροντας· ὁ μὲν διεκπεραίως παγίως, ὁ δὲ καθεδρύσας ἀμεταδότους τὸ θεῖον ἐν τῷ ἀγαθῷ δογματίζοντες. πῶς οὖν ἂν τις ἀμεινον ὑφηγήσαιτο τὰ τῆς γραφῆς ὄν τινα χρὴ ζόφον νοεῖσθαι, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ φαινομένας λύειν διαφωνίας; μᾶλλον δὲ τίς αὐ ἐγχωρίου βελτίων ἀποδείξει τὸ φαῦλον μὲν χρῆμα καὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν κακουργίας, τίνι τῶν γραφῶν σκαίρισιν καὶ τὴν συγχεουσμοῦ, τὴν δὲ τούτων συνεισαγωγὴν θεοφιλεῖς εἶναι καὶ τὴν παντὸς ἄξιον; νῦν δὲ καὶ μόνος αὖ ἤρκεσεν ἡμῖν εἰδέναι, ὅτι μὲν σαφήνεται θεὸς τούτων ἀποφαινόμενος, ἀξιώματι δὲ μηδενὸς τῶν τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων ἠτιμασμένος δίκαιος ὤν, τίς αὖ μὴ τούτου καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τὰς ἴσον ἐχούσας γνώμας, καὶ τὰ τῆς γραφῆς ἄλλον τινὰ ζόφον αὐτὸς θέλων ἐκδέχεσθαι, ὑμῖς τε καὶ μετέχειν θεσπίζειν δόξειεν ἄν; ἃ μόνον δὲ τῶν ἁγίων ἔκαστος ὅτου τῆς γραφῆς θεσπνύχθη, αὐτός τε οἰκοθεν τὸ δίον δείσκων, καὶ τοῖς φθέγγασθαι ζηλωταῖς ἀξιῶν, ἀλλὰ καὶ πάντες ὁμοῦ ταυτησὶ τῆς γνώμης ἐγίνοντο ὁπότε τῶν ἀφ' τῆς ἀληθείας ἀγώνων αὐτοὺς ἡ χρεία συνῆγεν. αὐτίκα γὰρ οἱ τὸ θεῖον σωζόντες ἐν νικαίᾳ πατέρες, τῆς θεὸς τὸν πατέρα τῆς μονογενοῦς ἰσοτιμίας, κινδυνεύσης ἐκβάλλειν, τοῦτον τὸν ζόφον θεσέσθαι. ὃ γὰρ ἠξίουν θεσπίζειν ἁπλῶς τοῖς εἰς ἀποδείξιν τῆς φθόνους διαζομένοις τὰ τῆς γραφῆς ἀξιώματα· ἀλλὰ δόξῃ μὲν δόξαν μαχομένῃ ὀρθοῦντες, τὸν δὲ πόλεμον τοῦτον ἐκ θεὸς τῆς γραφὴν ἀγαβαίνοντα, ἢ τοῖς ἑναντίαις δόξαις ἐδόκει συμπορεῖν, τὴν μὲν μόνην τῆς ἀληθείας διδάσκαλον ἀδύνατον ἐνόμισαν εἶναι θεσπίζειν αὐτῇ· ὅτ' ἠξίωσαν ἄλλα μᾶλλον ἄλλων τιμᾶν αὐτῆς μέρη· τῆς δ' ἐπάσης τῇ γραφῇ συμφωνούσης δόξαν αὐδέσειν· ὅπως ἐν τῷ παρεῖ τῆς ὀρθὸν ἴσον εἶναι πιθοῦσα, καὶ θεὸν ἀληθῆ. τῆς γὰρ τῆς θείων θεσπεσίων ἰσοτιμίας ἀναμιμνήσης, ἔδοξε μὲν αὖ ἴσως τὰ θεῖα τῆς χειροδαπιστέρου τε καὶ ἀθεοπικωτέρου λογισμοῦ σώζειν· τοῖς δὲ τῆς θεότητος μάρτυρας, μᾶλλον ἀπρεπῶς θεσιγηθέν· ἐκείνης δ' ἀκινήτου

ρειτέον, καὶ τὰς σαθρὰς καὶ ῥᾳδίως ἐξελέγχεσθαι δυναμένας ἀποφυγάς· καὶ παντάχοῦ μὴ τῆς ἰσότιμος χωρητέον. οὐ γὰρ μᾶλλον νυνὶ ἀλλήλοις καθήμεθα δίκαται ἀλλ' ἢ τῷ ἀμφισβητουμένῳ, ἢ τῇ τε θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς ταύτης ἐξηγηταῖς τε καὶ διδασκάλοις, τῆς αὐταρχικῆς συμφωνίας ἐφαπτόμενοι καὶ συνάγοντες. ὅθεν οὐκ ὀρθῶς κακρινόμενοι τοῖς κρινομένοις, πολλοῖς καὶ ποικίλοις ἀδικήμασιν ἐνεχόμεθα, οὐκοῦν ὡς τῆς φιλονεικίας ὅτι πλέον τῆς αἰτίας ἡμᾶς δυναμένης ἐμφέρειν, ἀπέχθη μὲν αὐτῆς παντελῶς, συμμάχους δὲ ὅτι τοῦτο, τιμὴ τε πρὸς ἀλλήλους ὄντας καὶ τὸ μὴ τῆς ἀληθείας ἅπαντα λίαν πικρὰς, πρίπει καλεῖν· καὶ πρᾶτα μὲν μὴ πάντα βούλεσθαι ἐξ ἐρίδων λαμβάνειν ἐκ τῆς γραφῆς· τοῦτο γὰρ καὶ πολλοὺς τῆς αἱρετικῶν ἴσμεν χρησαμένους τῷ προκαλύμματι· ἀλλ' εἴ τι τοῖς οὕτω λογιζομένοις ἀκόλουθον ἦ, καὶ τοῦτο τῆς ἴσης τιμῆς ἀξιοῦσθαι· ὡσαύτως εἴ τι τοῖς ἀληθέσι καὶ αὐταρκέσι ἐναντιούμενον φαίνοιτο, τοῦτο μηδένα ὑποδέχεσθαι τρόπον· ἔπειτα τῆς μὴ σαφῶς εἰρημένων, αὐτοῖς τοῖς γραφικοῖς λαμβάνειν διδάσκαλον, ἐξ ὧν ἄλλοθί που σαφέστερον πραγματεύονται· πρὸς δὲ τούτοις, τοῖς δοκοῦσαν ἐξ ἐναντίας ἐξηγουμένους λύειν πειρᾶσθαι, καιρού τε καὶ χρείας καὶ διαφόρους ἐννοίας καὶ τὰ τοιαῦτα ὑποδεχομένους. οὐ γὰρ πως ἐστὶν ὅλως εἰκὸς ἀσυμφωνίαν τινὰ καὶ σαθρότητος τῇ θείᾳ γραφῇ διδασκαλίᾳ προσεῖναι. καὶ ὅλως πῶς; διὰ τοιαῦτα τίμιοι ἡμᾶς, οὐ μόνον τοῖς κατὰ τοὺς καινοὺς ἡμῶν διδασκάλους ὑποδείγμασι καὶ οἷς ὅτι τῆς ἴσης εἴληφε χρείας, ἀλλὰ καὶ οἷς εἶπον περὶ τούτων ὅτι πλείστους, οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος ἀβοηθήτους ἐῶντες, συμβάλλειν τι καὶ εἰδέναι δυνάμεθα. ἵνα γὰρ κύμβαλον καὶ χρυσόστομον καὶ αὐγουστῖνον καὶ τοὺς ἄλλους τῆς θεολόγων παρῶ, μακρὸν γὰρ ἂν εἴη τὰ πάντων ἐξαριθμεῖν, οἷς ὑπὲρ ἄλλου τινὸς καὶ τῆς τῆς γραφῆς ἐμέλησε συμφωνίας, οὕτω καινίσας τινὰ ὑποδοχὴ πάντων αἰδοῖ πρόσφορα δικαίως, καὶ σοφὰς διηνεκόμενας καὶ σοφοὺς ἐκείνων ὁμιλητὰς δίξει ὑπειληφώς, τῆς τοῦ μακαρίου πύστης ὑμᾶς ἀναμπῶσαι βούλομαι· ἃ τὸν μακάριον στέφανον ἐγκαμιάσαι προθέμενος, ἐπεὶ καὶ τινὰ ὀπαδίαν ἐκείνου τὸν λόγου μέρος ἐγὼ ποιήσασθαι, κατὰ τῆς αἱρετιζόντων δίφωνος ἀποπέμπει, προφάσεις εἰκαιολογίας καὶ ψεύδους ἐκείνοις πεποιημένων. ἐκθήσομαι δὲ αὐτὰ χιδὸν ἐκείνου τοῖς ῥήμασι. ἐπειδὴ γὰρ ἐκ τῆς θεωρίας ἐκείνης οἱ λυτρωθέντες κατὰ τὸ πνεῦμα ὄντες βοηθεῖσθαι, λέγοντες, εἰ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ δεῖ πάντας ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα, πῶς οὐκ εἰσὶ στέφανος ἐν τῇ ὀπαδίᾳ μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ πνεῦμα; ἐξ αὐτῆς τῆς θεωρίας ῥημάτων αὐτοὺς ἀναζητεῖ, τὰ ἐπόμενα τοῖς ἡγουμένοις συνάπτων· καὶ δείκνυσι ἀριθμούμενον μὲν ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτοὺς δ' ἅτε τυφλώττοντας ὑπὸ τῆς πονηρείας παρίντας αὐτό. εἰ γὰρ τῷ ὁμοίῳ, φησὶ, καθορᾶται τὰ ὅμοια, καὶ οὐκ ἔστι τὸ φῶς ὀφθῆναι μὴ ἐν τῷ φωτὶ καθορώμενον, εὔδηλον ὅτι καὶ στέφανος προσκατανοηθεὶς τῇ δεξῇ τὸ πνεῦμα τὸ, ἐν διανοίᾳ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ δόξης ἐνήμιλλε. στέφανος γὰρ, φησὶ, πλήρης ὢν πνεύματος ἁγίου, εἶδε τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ ὡς τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ, ὁ γὰρ στίγμασι καὶ γραφῇ ἐν τῇ τῶν φαινομένων ἀπαθείᾳ τοῦτο τύπωσι προέτεινον· τῆς τοῦ πνεύματος χαρίτος ἴχνος ἐστὶ) τὴν ἕνωσιν ὡς τοῦ θεοῦ λογικὴν ἐκείνην τοῦ μάρτυρος ἀποφηναμένη, ὡς δυνάμεως ἐστὶ) θείας, ἐκ αἰθερογενήτης μηχανῆς τὸ κατόρθωμα. ὥστε πάντα χόδην συλλήβδην διὰ παλαιᾶς καὶ διάπυρ τοῖς φιλοπόνοις μελέτης. ἐξῆν δὲ τοῦτο ὡς ἐρευνῆσαι τὰς γραφὰς προσταττόμενα· ὡς ὑπερχείσεως τοῦ ἀληθείας ἐν ταύταις κειμένης, ἀλλὰ σπουδῆς ὡς πόνους αἰδυρίσκειν δυναμένης. ἀλλ' οἱ πνευματομάχοι μέρος τῶν λεγομένων προσέχοντες, τὰ λοιπὰ τῆς δι' ὧν

ἐν θεράποντας φύσει χρηστοὺς· ὑφ' ὧν δ' ὑπὸ φιλονεικίας παροξυνθησαν, καὶ σηλάδην βλάπτον ἰδίᾳ τοῦτον καθάπαξ ἀποστυγοῦν· μᾶλλον δὲ καὶ πάντα πασιν οἴμαι τὰ τῆς αἱρέσεως ἐκείνων παρόμοιον ἔχειν μεταχειρίζεται ὑμᾶς. ἄτε μηδὲν ἀφ' ὧν πάρεστιν σκόπιμον ἐξ αὐτῆς ὠφελημένους. ἀλλ' ἐν τῷ τῶν αἱρέσεων ζόφῳ ὁμοίως ὑφηνιοῦντας, ἢ ὡς ἂν ἀμφῶν σωτηρίας μᾶλλον· ἀλλ' ἢ παρῆκαι σαυτὴν τῷ τοιούτῳ, ἢ τὰ χαλεπώτατα ἀξιοῦσι ὅπως ἀφελόμενοι τῆς ἑτέρας πάντα χθὲς μόνον φέρειν ζόντες. ὑμεῖς δὲ τῷ αἱρέσεων καὶ τῷ τῆς ἀληθείας γνώσεν ἀφορίζοντες. ἐπεὶ τοίνυν τῷ τῷ ζητουμένου φύσει ἐξ ὧν ἄλλοι τε ἠγωνίσαντο καὶ αὐτοὶ δύνασθαι σωφρονεῖν, καὶ οἰκοθεν ἥκετε κατειληφότες ἤδη, οὐ μόνον τὰ ἑαυτῶν εἰδότες, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἑκατέρων, τῶν μὲν ἀγωνισμάτων τούτων καθάπαξ ἀφεστηκότων ἤδη· ὧν δὲ μόνον ἴσασιν αἱρέσεων τυχεῖν, τούτων ἄνθρωποι ἄνδρες. τὰ δ' ὄντα ἀς ἐμοὶ δοκεῖ σκοπουμένῳ· πρῶτον μὲν πρὸς τὰς θορυβώδεις ἀναδραμεῖσθαι τῆς πίστεως, καὶ τὰς τῆς ἀληθοῦς θεολογίας ἀρχαί, τούτοις ἑκατέρας δόξας προσάγει, καὶ ἥπερ αὖ ἐκείνοις ἀμβαίνει. μάλιστα θαυμάζειν ἔπ γε μὲν οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι τὰς ἐξειλήφασι τὰ τῆς γραφῆς ἀξιώματα ἃ προσήκαντο τοῖς ὕλαις τίνες δοκεῖ· πρὸς δὲ τούτοις, τί δεῖ τ' ζητήματος ὑποληψόμενοι ἕκαστοι. ὧν ἐκ μὲν ἂν προύρηθέντος πολλοῦ ἡγοῦμαι διαφέρειν αἱρεσιν ἀναπίπτειν· δεῖ γὰρ τὰς τῆς πίστεως ἀρχὰς κοινὰς ἔχειν πλείστας ἑκατέρας, ἐξ ὧν ἡ τῷ συμπεράσματι ἑκατέρους σκοπεῖσθαι· ἃς οὐκ ἀναιρεῖν δ' ἀρεπτὸς, λήσομεν γὰρ παλλακαπασάσαντες τὸ δίκαιον, καὶ περὶ λοῖς πᾶσιν αἰτίοις διαρραγήσονται ἀλλήλων, ἐν οἷς ἔσται τὰς καὶ χαλεπωτέρας τὰς παρούσης ἑκατέρας· οὐτ' οἰκὸς ὅτι σιγχωρεῖν οὔτε τοῖς ἑτέροις τοῖς ἄλλους· τοῦτο γὰρ ταυτὸν ἔστι καὶ τῷ ἥττας ὁμολογεῖν, οὔτ' ἀλλήλοις· ἐν ταύτῃ γὰρ ἀσύμβατοι μέχρι παντὸς ἰσόμεθα, τὰ αὐτοπεῖδες δοκοῦντα συμπαραίτητος ἐξ αὐτοκινήτων ἀρχῶν, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς τῷ τῆς ἑτέρου δόξαν αὐτομαθισάντες ἑκάτεροι. συμφέρει δὴ τὰς μάλιστα ἀρίστους ἀλλήλαις ἐκλιξαμένους ἀρχὰς, ἐκ τούτων διαλύσεων· εἰ δ' ῥᾴδιόν τι καὶ πᾶσι πάσας τὰς ἄλλας διήκειν συμφωνοῦν ταις, σὺν ἄλλοις μὴ ταῦτα· εἰ μή πῃ οἷόν τε ἦν τῶν δεῖ τὸ συμπέρασμα συμφωνεῖν δυνηθῆσι, τὰς ἀρχὰς ἐξετάζειν· ἐξ ὧν ἡ πρώτης μάχης σωπᾶτε· δεῖ δὲ τὰ λοιπὰ δύο μηδὲν μίαν ἐπιστήμην ἔχειν δυσχέραν· τὰς τε γὰρ ἐξηγήσεις τῷ διδασκάλων ῥᾴδιον οἶμαι χρῆμα τοῖς γε τὰ ταυτὰ μάλιστα διστόμοις ἀκειβῶς συνιδεῖν, ὁπόσας τοῖς τῆς γραφῆς χωρίοις ἀπέδωκαν· εἰ δ' τινες ἐν ὑμῖν ἑκφόρως καὶ ταύτας τοῦσι, τοῖς σοφωτέροις καὶ πλείοσι τῶν νίκων ἀφορίζοιεν δεῖ· τοῦτο γὰρ δίκαιον καὶ πρόσηκον αὖ εἶναι· τάς τε τῷ ἀγῶνι δεῖ τῷ περικειμένων δόξας ἑαρμόττειν ἀλλήλαις, καὶ πρὸς μίαν ἁπάσας γνώμην συνάγειν καὶ ἔστι οὐ δυνῶσι διειλύχθαι, καὶ πρόσηκον οἶμαι καὶ ῥᾴδιον. οὐ γὰρ δεῖ γε προσέχειν εἴ τις καταψηφίζεσθαί τινος βούλοιτο τῷ ὑπὸ τῶ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας τιμημένων, ἢ διαφθείρθαι τῶν ἐκείνῳ θεολογίαν ὑπὸ τῷ οἰκείων πάθεις, τὰς παρ' αὐτῷ μὴ προσίοιτο μαρτυρίας· πλὴν αἱ μή τι που φανερὸς διαφθορὰς ἦ, καὶ συγχωρῆτε μοὶ ἑκάτεροι, μάρτυρι δὲ καὶ τὰ παρ' ἑκατέροις βιβλία τῆς λύμης ταύτης ἀπαλλαγμένα, καὶ τὸ γνήσιον ἑαυτοῖς σῴζοντα. καθόλου μὲν οὖν ὅτι τῶν γνώσιν τῆς ἀληθείας τελεῖ τοῦτοις ὁδηγητέον· τοῖς τῆς γραφῆς ἀξιώμασι διηλονότι, τῇ αὐτῷ αἰκαπύξει. καὶ ταῖς ἰδίαις τῷ διδασκάλων γνώμαις, αἳ ὁπουδήποτε τῷ οἰκείων λόγων τοῦς ἄλλοις κατέμιξαν, μονωθῆναι τῆς τ' πνεύματος προόδου δεῖσαι. ὡς δὲ ταῦτα πάντα ἐξέσται καὶ μάλιστά τι καὶ προχεῖρα, τάς τε προλήψεις καὶ φιλονείκους ἐνστάσεις ἐξαιρετέον,

ρετέον,

τόρες σιδάσμιοι, θυωρὸν δ' εἶπεν τὸ πρῶθεν τὴν ἡμετέραν δίκασιν ἀξίαμά τιμι, ἄχει τῶν δὴ παρ' ἡμῖν καὶ βλάβους πολλῶ καὶ ὠφελείας οὐχ ἥττονος αἰτίαν οὖσαν· καὶ τῶ μὲν ἄλλω μάχεσθαι τοὺς θεοὺς ἡμῖν, τῆς δ' ὠφελείας θεοτόνους ἡμᾶς, ἂν μόνον θελήσωμεν, ἀπολαύσοντας. ἐν γὰρ τῷ τοιοῦτον ἤδη χρόνον ἀλλήλοις πολεμεῖν ἀδελφαλφίαι, θεσπῖναι δ' ἑκατέροις δόξαν ὅτι σοφίᾳ καὶ τὸ δίκαι πάσαν ἀξίωμα, καὶ δίκαι ταῦτα βούλεσθαι νικᾶν ἐκ θεοκουσίας, οὐδ' ἀριθμεῖν ἔζιν ὁπόσα κατ' ἀλλήλων συγγεγραφότες ὅτι καλεσὸν οὐκ ἀκηκόαμεν ἀλλήλους τοῖς ἀπικέσοις θεῖβαλεῖν, καὶ δίκας πάντων ἀνθρώπων χείρονοποίησαντες. ταῦτα δὲ πάντα συκοφαντίαι τινὲς εἰσὶν ἐκ τῆς θεοῦ τὴν μάχην ἀνάγκης, καὶ λόγων ἐμβολαί· καθάπερ ὅτι πάσης συμβαίνειν εἰωθεν ἔριδος· ὑφ' ὧν δήπου τοὺς ἁπλουστέρους αἰσχυνθέντας, μάχεσθαι τῶν τοῦτον ἐκπλαγὲν τὴν ἴχθραν· ἴδοι πᾶ καὶ τὰ θεῖ τὴν θρησκείαν ἴχνεσι, δικασύνας τε καὶ μισθώνας· οἷς ἀνιξιτάσως θεότιμον ἔχαιρον. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ θεὸς τὴν παρεῦσαν χρείαν λυσιτελέσαν ἴτυχεν ὄν, καὶ θεὸς ἢ εἰρήνη μέγα βοήθημα. πᾶσαν γὰρ γραφὴν διαλυσαμένοις, καὶ τοὺς βληβαλόντας τῇ σιγῇ, τὰ δικαιώματα τῆς σφῶν δόξης συμπορεῖν, ὅσα τὲ εἰς λογισμοὺς ἥκει, καὶ ὅσα θεὸς τὴν ἐκ τῆς γραφῶν συμμαχίαν ἐξαίρετον. ὡς μηδὲν ὑπολείπεσθαι τοῖς μὴ ταῦτα θεσσαλονικεῖς τὲ καὶ θεσσαλονικεῖς, ἐξ ὧν ὑμῖς δικαιοῦσθαι· αἱ σαὶ ἡδίστου πόνῳ ἡδίας τῆς ἀληθείας ἰσχυροὶ δικασταί· ἡδὲ δὴ ἐν βίβλοις ἀναλισκόμενος καὶ ἐν τοῖς θεόφορα θεσσαλονικεῖς, ἢ παρ' ἑαυτῷ σοφόν τι πορίζομένους καὶ τοῖς γεγραμμένοις ἐπόμενον, τὰς δόξας ἄμφω γυμνάζειν· ἀλλ' ἀρκεῖ τοῖς ὑπὸ τῆς ἄλλων ἐξαιρημένοις χορεύειν, καὶ ταῦθ' ἕκαστα σκοπουμένους, τὴν ἀληθῆ καὶ δικαίαν ψῆφον ἐκφέρειν. οἶμαι δὲ καὶ θεὸν αὐτὸν συνεδόται δυχερῆ τὴν θεῖ τῆς θεσκειμένων κρίσιν ὑπάρξουσαν, πῆς τε θεότοις δοῦς ἀρξαμένους θεῖ τούτων ἀμφισβητεῖν, καὶ πολλῷ μᾶλλον τοῖς ἐκδιξαμένοις τὴν ἀμφισβήτησιν, ὧν οἱ μὲν ὑπὸ τῆς αὐτικειμένων φωνῶν, οἱ δ' ὑπὸ τῆς ταύτας συμπορευούτων λόγων ἐθορυβοῦντο, οἷς πλείους ἀεὶ ἐ σφοδρότερους αὐδέησον. μάχεσθαι ὑμῖν τὴν εἰρήνην ἀναβαλέσθαι· ἂν μάλιστ' αὖ ἴρχον αὖτη γήρατο. ὕτε γὰρ ἡ τ' ἀγώνων φιλοτιμία τοὺς εἰρηνικοὺς ὑμῖν λογισμοὺς ἀφιλεῖται· οὔθ' ὑπὸ ἑ φαινομένης δεφορᾶς ἕκαστόμενοι, καὶ τὰς ἑκατέρωθεν ὑποπτεύοντες δυχερείας ἐ τοὺς κινδύνους, θεσπτάς τι τὸ θεῖ τούτων ἀποφαίνειν νομιεῖται. ὥς γε τοιούτων ἀπὸ τῶ χρόνου βοηθημάτων, τό, τι τῆς δικαζόντων ἀκραφνῶς ὑμῖν θεινόν ἦ χῆμα, ἄλλων τοῖς ἀγῶσιν ἀμφιλοτημησαμένων, καὶ μόνου ὡς εἰπεῖν τὴν ὑμετέραν ψῆφον ἀναμενόντων, καὶ τὸ γεωμέτρου ἀποφαίνειν πόνον ὑμῖν οὐ μέγαν παρίξει. δεῖ τοίνυν ὕβριν καὶ λοιδορεῶν ἐ τῆς εἰς ἄτοπα ἀπαγωγῆς, ἐ ὧν ἡ μακρὰ δέησις πεποίηκε πάντων, αὐτοὺς τε ἀπορομένους, ἐ τοῖς δίκοῦσι θεότοις δυπημήσαντας, μᾶλλον δὲ σωτηριακότας ὑπὸ φιλανθρωπίας, μήτω τῆς τῶν τε χρόνου χρήσασθαι βοηθήματι, καὶ ὑπὲρ τούτου μόνου χάριν εἰδέναι τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις ὅσοι παρ' ἑκατέρους τὸν ἀγῶνα τῦτον ὑπέσησαν· μηδὲ πλέον τι νέμειν αὐτοῖς ἀξιώματος, ἢ ὅσον τοῖς δικαζομένοις ἁρμόττει. οὐ γὰρ τῆς ἀληθείας ἐξέτασαι καὶ κρίσαι τῆ κοινῆ τῆς ἀνθρώπων ὑπῆρξαν, τῦτο δὲ τὸ ὑμέτερον, ὥστε καὶ δεῖν αὐτοῖς τὴν μεγίστην ἀποδιδόναι τιμὴν καὶ νομίζειν ἃ φασι κύρια· ἀλλὰ τῆς οἰκείας ἑκάστοις θεσῦσησαν μοίρας· ἐ ταύτῃ τὸν δυνατὸν σωτηρίσκεσθαι τρόπον, τοῖς τὰ τοιαῦτα δικάζουσι τὴν ὑπὲρ ὧν ἔπον ψῆφον καταλιπόντες. τῆ μὲν δὴ καλῶς εἰρημένων, καὶ ὅσα θεὸς τὴν τῆς ἀληθείας ὕρισιν ὑμῖν μέλλει λυσιτελεῖν, ἴσιον τὸ χρέος αὐτοῖς

καὶ

ὑμετέραν εἰδὼς ἀφ' πάντων ἐνδοξοτέραν, πασῶν οὖσαν ἰσχυροτέραν, ῥαθυμίᾳ δὲ μόνῃ προσδιδομένην. προὶς δὲ τούτοις ἀδιάλειπτος ἐστὶν ἡ τῶν ἄλλων ἐπιβουλή, ἵνα ὅπως ἐκ τοῦ παντὸς ἀφανίσωσι, ἢ τὴν τῆς εἰρήνης ἔχεται καλυμμάτων τῷ μὲν τὸ αὐτῆς, τὸ τῆς ἀσφαλείας ὑπισχνούμενοι ἔγκλημα· τὸ δ' ἢ τὸ τῆς φιλίας ἥρπαγε μέμψις, τῷ δὲ τὸ τῆς φιλονεικίας συνέζευκται· ἢ ἄλλοις ἄλλα συνιστᾶσιν αἴτια· οἷς ὅπως οὐκ ἐνέξεσθε δικαίως, ἐκάστῳ τὰ ὑμῶν ἐν πᾶσιν ἄμα φίλοις φερόντισμα. ταῦτα γὰρ ὁμοίως τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς καὶ τῆς ἐφ' ὑμῖν ἡδονῆς πλέιστον ἀπέχει. ἀπάντων δὲ τῆν εἰρηνῶν ἐστι κεφάλαιον. οἱ μὲν ἄλλοι πάντες αἴθεροποι, τῆν ὁμολογουμένων τούτων καὶ πᾶσι φερόντων ἐν τῆς εἰρήνης ἀγαθῶν ἀπολαύσονται· ἐν ᾗ γνῶσις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ τῶν ψυχῶν αὐτοῖς σωτηρία, τὸ κάλλιστον ἔργον. ὑμεῖς δὲ φέροντι τῆν ἀγαθὸν ἀποπάμενοι καὶ τῶν ζῆς πᾶσιν ἡμέραν τούτων ἄποροι κοσμηθέντες, καὶ τῆς τῶν ἄλλων ὠφελείας ἀφίξεσθε τοῖς μισθοῖς. προὶς δὲ τούτοις καὶ θεὸς πάρεστιν ἤδη τῶν ὑμετέρων ἐνθυμημάτων ὑποπτης καὶ δικαστής· ἐν οὐκ ἔστιν οὐδὲν λαθεῖν, ἢ ῥαθυμοῦντα καὶ βλακεύοντι, ἢ σωματικοῖς πνεῦ λογισμοῖς μὴ προσκαίρους, αὐτῶν ἔργοις ἀναμιγνύντα. πεῖν τοίνυν προὶ ὀφθαλμῶν ἀεὶ καὶ τὸν ἐν τῷ κατορθοῦν ὠφέλειαί τε καὶ δόξαι ἄπαντες ἔχοντες, σαθρὸν μὲν δίξεσθε πᾶν ἐνστόμωμα, τὸν δὲ προθυμούμενον εἰρηνεῖν ὅπου τάχιστα καὶ λυσιτελιστάτων ψηφιεῖσθε.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ,
ἐν ᾧ τίθηται τὰ ποικίλα τῶν τοιούτων εἰρηνίων.

ΑΛΛ' ἐν τούτοις νενόμικα τῆν τῆς εἰρήνης ταύτησι καλυμμάτων μέγιστα ἐν δυσχερίστατα δόξειν, καὶ ἃ σιωπωμένους αὖθις ὑμᾶς προὶ οὐδενὸς ἂν ἐκεῖνα λόγου ποιήσασθε, ἀλλ' ἀμφοτέραις, ὁ λέγεται, ἐν ἡμεναίοις ἀντιλήψεσθε ταύτης, τῆν εἰς δύναμιν ἡκόντων οὐδοποιῶ παρεύξεσθαι ταῦτα ὄντι. ἓν μὲν πολλῶν καλυμμάτων τελοῦν ἢ τέτταρσι τούτοις συνεξαιρεθέντων· ἃ δὲ καὶ τούτων τοσούτων ὄντων. ὀφείλω εἰπεῖν, τῆν πλείστων τοῖς ἑκάστα βουλομένοις δηλοποιῆσαι παρειμένων. ἐμοὶ γὰρ τῶν ἐκείνων ὑπογεάφοντα φύσιν, καὶ ταῦτ' ἐνδοξα ἀποχρῶν. ἐπ' αὐτὸ δὲ λοιπὸν τὸ τῆς λόγων βασιοῦμαι κεφάλαιον· καὶ τὰ ποικίλα τῶν εἰρηνίων ταύτων ὑμῖν, μὴ τῆς αὐθεντίας ὑποκριμένων ὡς οὕτως εἰπεῖν ἐν μόνον ἀποδόμενος, ἔχρωμαι δίξεσι. τῆν μὲν γὰρ ὑποχέσεων αὖτι λοιπὴ, καὶ μείζω δύναμιν ἔχουσα. οὔτε δὲ ἡδοῦμαι σοφοῖς ἀνδράσι καὶ πανδήμοις γνώμοις καὶ φερούσῃ σωτηρίαν κοινούμενος, μακρότερον ὑπὲρ ἑκάστου λόγων δικόσθ· οὔτ' αὐτὸς τῆς χρείας ἐξαναστέρεις χρόμενος λόγοις, οὐχὶ καὶ προσοχλεῖν ἂν ὑπολῆφθαι. Ἐγὼ γὰρ ὦ πατέρες

τῆ μὴ τῆ θεοτέρων ἐκείνων σωόδων ἰσάναι τὴ γνώμη, ἢ τῆ θελιδείη μὴ ἐκεί
νας ἁπάσας, μᾶ δίγε τῆ πασῶν ἰσχάτη θεοσέχειν· ἔπειτα μηδὲ θεὸς χραικοὺς
θεὶ τῆς σωόδου δίχα φιεσμένους ἐκείνης, τῆ θεοκειμένων ἰδίλειν ἀφίσαθαι. ἐ
γὼ γὸ οἶδα χραικοὺς οὐδέποτε τῶς οἰκουμενικῶς σωόδους σωτάτ' ἂν ἐκείνω αὐ
ξομένους· καὶ θεὸς τῦτο μᾶλλον ἢπερ ἄλλο τι τῆ ἀπαύστων ἐνεπομένους· εἰδό
τας ὡς ἀνάγκη παντα χόθεν αὐτοὺς ζημιῦδ καὶ νομίζειδ χίεος εἰ ταῦτα βού
λοιντο συγχορεῖν. δχὲ δὴ ταῦτα, τλὼ μὲν σωόδου ἰατέον ἐκείνω ὅπως ποτὲ βελη
θεῖεν ἐκάτεροι τοιαύτω εἶ δοκεῖν· τλὼ δὲ τὲ χίσμαδος αἰτίαν θεοθήκω, αὖ
φάνιτά που λυμαίνειδ, μηδὲ λατίνοις ὀκνητέον ἐκβάλλειν· μηδ' εἰ θεοπιθέί
ση τῆ παρούση σωόδῳ δίκαιον ἡγεῖται χραικοὺς ἅπαντας πίθειδ, αὐτοὶ νο
μιζέτωσαν ἀδικεῖδ, ἀφαιρούσης οὐ θῶδ ἀκούοντες. δπίσης γὸ ἄμφω καὶ ἔξεισιν
οἷς αὖ ἐξῆ, & κεκώλυται. ὥτε τίνων τοὶς ὅρους ἐκείνους δίλαβυμένους, παντὶ μᾶλ
λον ἢ τῆ παρούση χρεία συμβαίνοντας, τλὼ μόνλω ἀληθῆ & βεβαίαν εἰρλύλω φρέ
πει θεοτιδ· οὔτε τῆ φθάσαντας ἐκείνης ἢ ταύτης ἐπιλῦφθαι τῆς δόξης, εὔλο
γόν ὅτι δυχεραίνειν θεὸς τλὼ μετάθεσιν. αἰθάνομαι γὸ ἐνίων καὶ ταῦτα λογιζο
μένων, καὶ δεινὸν ἡγουμένων, δόξαν τοσούτοις χρόνοις κεκρατηκέναι ἀμῦναι. ἃ γὸ
καθάπερ θέαν ταῦτα κρίνειδ δεῖ· οὐδὲ τῆ χρόνῳ τὰ τοιαῦτα πιστεύειν, δς καὶ τῆ
Φαυλοτέρων ἀρετὴς ὅτι δίξιός· οὐδ' αἰδεῖται τῆ ψεύδει καὶ τῆς ἀληθείας συμ
θεάπλων· & πολλάκις μὲν τοῖς ἀπουδαίοις ἐπαίσησι τὰ μέμψεως ἄξια, πολλά
κις δὲ τοῖς χίεσι κρατήσασιν ἤδη & πιστευθῆσι, σφαδ ετέραν τλὼ θῶδ τῆ ἀ
μεινόνων μάχλω ἐπήγαγε. καὶ νεῶ οὖν οὐδὲν ἄτοπός ὅστιν ὅτι τοσοῦτον χρόνου
τλὼ παλαίω ἐλθεῖν, ἢ τὲ ψεύδους ἀληθείας φαντασίαν λαβόντος καὶ μὴ ταύτης κη
ρυττομένω, ἢ τλὼ ἀυτῆ φαντασίαν ταύτη θελπιδίζος καὶ φιλονεικοῦντος ὅπως ἐκ
βάλλειν. ὅμως δὲ τῆ μὲν ὑμῖν θεοκειμένων μειζόνων ὄντων, & θρὶν ἐς τόδε χί
σματος ἥκειν χρόνου ὑφ' ἁπάντων ἀπισαυμένων, οἳ τὰς πολλὰς δυχερείας σωῆδε
σαν, εἰκός ὅστι καὶ πολλῷ πλέω τῆ εἰρημένων νεῶ ὑμῖν φανερὸς καλύμμα. καὶ
πολλάκις ἐγγυτάτω τὲ καλοῦ γιομένους, ὑπὸ τούτων ἐνοχλουμένους ἀπορῆσαι
πάλιν. οὐ γὸ γέγονεν εἰ δεῖ τἀληθῆ λέγειν, οὐδ' ἔσαι θεᾶγμα πλείους καὶ μείζους
ἔχον τὰς δυσκολίας, τῆς πάντα καλλίσης καὶ χρησιμωτάτης ταύτης εἰρλύης. ἐγὼ
δὲ παραινέσαιμ' ἂν ὑμῖν, καί μοι μηδὶς ὑμῶν ὀργισθῆ, μᾶλλον αὖ ἐλίδδ μηδὲ τὴν
ἀρχεῖν ἐπιχρῆσαι τῆ θεάγματι, ἀλλ' ὥσπερ καθ' ἑτοιμίαν σεωῆκλυθότας ἐνταῦ
θα, οὕτως ὁμιλήσαντας & γνωεισθέντας ἀλλήλοις ἐπαναχθῆναι, ἢ μὴ θεθυμίας
ἀναμένους ἐνδοῦναι· & μικρᾶς τινος ἢ μείζονος δυχερείας ἥττους ὀφθῆναι. εἰ γὸ
ἐλάττους ἤτε τὸν ἀριθμὸν, ἢ τῆς χρείας ἐνδέεσθον παρισκευασμένοι, ἢ σωόδος ἐ
παρχικὴ καὶ μὴ πᾶσαν τλὼ ἐκκλησίαν θεοῦ παρεισάγουσα, εἰ δ' ἄλλο τὶ θεσῦρον
σωειλεγμένοι, ἔπειτα & θεὶ τῆς εἰρλύης σκοπεῖν θαρέργως ἐμέλλετε, τό γε τοῖς
μείζοσι ὑπεχρήσαντας ὑπογωνᾶν, & δόξαν θεσήματος ὑμῖν λῦσγκεν ἄν· ἔπειτ
δὲ & πλήθει καὶ ἀρετῆ καὶ σοφίᾳ καὶ πάσῃ θῶδασκαλῇ, εἴπέρ τις τῆ πώποτε γθυ
μένων οἰκουμενικῶν σωόδων, ἐξήρτυσθε, αἱ τῆ ἴσων δυχερειῶν μὴ τῆς ὁμοίας ἰ
σχύος τότε θεειγθέντα, θεόσεσι δὲ καὶ ἡ σφοδρὰ τῆς εἰρλύης ὑπεθυμία, καὶ τὸ μη
δενὸς ἄλλω χάειν ἡγεῖσθαι ἀγωνιωμένους, αἰσχρόν ὅστιν ὦ σεβάσμιοι πατέρις, αἰσχρὸν
τλὼ τῆ χρήματος & τῆς ἐπωνυμίας τάξιν λιπεῖν· καὶ τῆ ἄλλοτι καταρθωκότων
ἐν τοῖς ὁμοίοις ἀγῶσι, χάεσι λαβόντας δόξαν ἀπαλλαγῆναι. ὑδεὶς γὸ ὑμῖν τὰ κα
λύμματα & τὰς δυχερείας ἀπολογίαι θεοτίνυσι, θεοσέχειν ἰδιλήσῃ τὸν νοῦν, τλὼ

ὑμετέ-

τῆς προθήκης καταψηφιζόμενος ὅρος, ἵνα αὖ τις εἰς ὧν ἐδόξαν ἰδίαν δημοσιώσῃ ποιήσαιτο, οὐχ ἵνα αὖ συνόδου ὅλη ἐκληθείη προθεῖναι, ταύτην γράφει οὐδαμοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ συνόδου γίνεται μνήμη· ἀλλὰ μηδενί φησιν ἐξεῖναι. καὶ μὲν δὴ καλύει πιστεύειν, ταῦτα δὲ προσπθέναι τῇ συμβόλῳ τῆς πίστεως οὐκ ἐᾷ. ταῦτα δέ ἐστιν, ὁπόσα τοῖς ἀληθέσιν ἐναντοῦται· καὶ τοῖς μὴ πολλοὺς ἀγῶνας κεκραπκόσιν ἢ συμφωνεῖ. ἃ δὲ πιστεύειν ἔξεστι, ταῦτα καὶ ὁμολογεῖν συγκεχώρηται. τὴν γὰρ τοῦ συμβόλου δήπουθεν ὁμολογίαν, τὸ μὴ δεῖν λανθάνειν ἑνίους περὶ τὴν πίστιν διεφθαρμένους, ἀναγκαίαν πεποίηκεν. ἵνα ὁσονοῦν τοῖς ἀκινδύνως πιστευομένοις συμφωνοῦσαι ποιῆταί τις, οὐκ αὖ δικαίως νομίζοιτο προσβλάπτειν. ἄλλως δὲ καὶ καταφυσόμεθα τῷ συμβόλου τῆς πίστεως, ἵνα μήτην ἀναγωσόμεθα τοῦτο, τῆς ἐξ αὐτοῦ γινομένης ἀσφαλείας ἤδη πεπατημένης. οὔτε γὰρ σύμβολον ἔσαι λοιπὸν, μὴ πᾶσαν τὴν ἐν τῇ ψυχῇ πεποιῆσαι περὶ τῆς πίστεως ἀθρόαν δόξαν ἀναλύπτον, οὔτε τῆς ἀδυνάτων ὄντι καὶ ψεύδη τινας προφητικότας λανθάνειν· καὶ τῇ μὲν ὁμολογίᾳ μεθ' ἡμῶν ἴσαδε, τῇ δὲ πίστει διαπεκρίσθαι, ἅπαξ τούτου συγχωρηθέντος. πῶς δὲ καὶ τὴν τῆς πίστεως ἀκρίβειαν προσισόμεθα, ἵνα σε τῷ ταύτην ὁμολογεῖν παρειληφαμεν σωτεῖναι, αὐτοὶ τε καὶ γλώττῃ κηρύττειν ταύτην φευδόμενοι; ἢ τίς ἡμῖν ἐκ τῆς ἀναγκαίως πιστευομένων ἔσαι σωτηρίας ὕβρις, εἴπερ εἵνεκα μὴ σωτηρίας ὁμολογεῖσθαι τὴν πίστιν ἀκούομεν, αὐτοὶ δ' ὥσπερ αἰσχύνην τὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ χάριτι ὁμολογεῖν νομοῦμεν; ὥσπερ γὰρ οὐδὲ πιστεύειν χρὴ τὴν ἀρχὴν ὁπόσα τῆς τῶν ἀληθείας κανόνων ἔξω χωρεῖ, οὕτω τοῖς καλῶς πιστευομένοις καὶ τὴν ἔξωθεν ὁμολογίαν ἀνάγκη πᾶσα προσεῖναι. ἢ τίνων τὴν τῆς λατίνων δόξαν δικτίον τῆς ἀληθείας πόρρω που βάλλουσιν, ἢ τοῦτο μὲν δυναμένους, ὡς ἀληθῆ πιστόν, καὶ φρονητόν οὕτω, καὶ τῆς συμβόλῳ τὴν πίστιν φανερωτόν. λατῖνοι μὲν γὰρ ἀποδεχομένοις τὴν δόξαν ἡμῖν, καὶ κυρίαν εἰς ὑφιζομένοις, περὶ τῆς ὁμολογίας τυχὸν οὐ σφόδρα σπουδοῦσιν· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς τὸ δίκαια σφαὶ τὰ ὄντα πεφρονηκότας, καὶ ἡμᾶς παῦσαι φιλονεικοῦντας, καὶ ταληθὲς ὡς φῶδος διώκοντας. ἀλλ' ἡμῖν μόνη τῆς καρδίας ἡ πίστις οὐκ ἀρκέσῃ πρὸς σωτηρίαν, μὴ καὶ τῆς ἔξωθεν ὁμολογίας σωιζόμενης. καὶ οἷς τινες διδάσκουσι ὅροις, ὑπὲρ ἡμῶν μᾶλλον καὶ τῆς καλῆς προθήκης ὑπολήψιον, καὶ νοητὸν αὐτοῖς ὡς αὖ αὐτοὶ βουληθεῖεν ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἄλλων οἱ θέμενοι. οὔτε γὰρ ἑαυτοὺς, οὔτε τοὺς ἴσον φρονεῖν μένους ἀξίωμα, τῆς περὶ ταῦτ' ἐξουσίας καὶ τὸ τὰ περὶ τὴν πίστιν ὁρίζειν ἄθλον ἀποκλείειν. ἄλλως δὲ καὶ τοὺς ὅρους τούτους σαθρόν τι χρῆμα δικνύντες καὶ φῶδος βαίοις δυναμένους ἥλαθον αὖ. καὶ οὗτοι γὰρ προθήκην εἰσί· καὶ γνώμην τῆς πίστεως τύπῳ προτον ἔσεσθαι ἔδοξε, καὶ μεθημᾶς τῆς περὶ αὐτῆς συνόδων ἀρίσασα. πᾶσαν γὰρ ὡς δῆλον πέφυκε προσπίθεσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ λατῖνοι εἰ μὴ οὕτ' οἰκουμενικὴν οὔθ' ἁπλῶς ἀπαρέτητον τὴν συνόδον ἐκείνην ἧς γέγονεν ἡ προθήκην νομίζουσιν, οὐδ' ἂν δύναιντο τοὺς ὅρους, τῆς προθήκης κατηγοροῦντες καὶ ταύτην θέλοντες ἀφαιρεῖν. τὰ γὰρ οὐ πάνυ βεβαίως διωρισμένα ἔξεστι μεταποιεῖν τοῖς μείζω δύναμιν ἔχουσιν. εἰ δ' οἰκουμενικὴν ἐκείνην ἡγοῦνται, καὶ ἅπερ ἴσασι κρατοῦν ὀφείλοντα μέχρι παντὸς, οὐδὲν ἧττον ἢ τὰ τῆς ἄλλας οἰκουμενικὰς συνόδους διωρισμένα, ὧδηλον ὅτι προβαλοῦνται καὶ ἅτοι πάντας τοὺς ὅρους· καὶ τὴν ἴσην χρεικοῖς τε προσπίθεναι καὶ αὐτοὺς ἀφαιρεῖν βουλομένους ἐρῶσιν εἰς δυχέρειαν. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πότερον οἰκουμενικὴν ἢ μὴ τοιαύτην τὴν συνόδον ἐκείνην οὐκ ἔχω, αὐτοῖς ἀφίημι λατίνοις σκοπεῖν· συμβουλεύσαιμι δ' ἂν αὐτοῖς προτον μὲν μᾶλλον νομίζειν τοὺς ὅρους διαφυλάττειν,

τῆς μὴ

τὴν ἐκείνων ἀπουσίαν ἡμῖν ἐπισείοντες, καὶ τὴν τῆς πενίας ἀλγηδονίαν καὶ πόλεμον προσδιαπύοντες. Τοὺς δ' γνώμονάς τι καὶ τῆς καλῶν ἐρασταὶ μᾶλλον δίκαιόν τινας αὐτὰ προϊδεῖν ἀξιοῦντες, καὶ ἡμᾶς οὐκ οἶδα τίνος οὐκ ἀρχοτέρους ἢ κυριωτέρους ἐναντιλεῖν, ἵνα μηδὲν λέγω τῆς ἄλλων ὀνειδῶν οἷς δικαίως ἐπέξιεν. Τούτοις γὰρ ἔδει προέχειν ὑποβάλλειν τοὺς λογισμούς· μᾶλλον δὲ τοῖς μορμολυκείοις τούτοις διδίττεσθαι· καὶ πίθηνα ἱκανὰ ἐφ' ἃν ἔχουσι μόνοις, ὡς ἀσυμφόρῳ ὄντι ταῦτα καὶ ἀδιαφόρῳ τῆς τῶν εἰρήνης τρόπῳ μὴ ἐγχωρεῖν· οὐ τότε παῖσι τρόποις δεῖ τὴν εἰρήνην ἀποκαλοῦντας, καὶ τὸ μὴ οὐ λέγοντας τί δ' οὐ ποιοῦντες τῆς δυναμένων κινεῖν, τίνος δ' οὐ ῥᾴστην αὐτὴν ἀποφαινομένους, καὶ τῆς σωθῆναι μόνον ἀλλήλοις ἀκολουθήσουσαν, νῦν δυχερῶν τινων μεμηνέναι καὶ φόβους ἐπανατείνεσθαι. Τούτων γὰρ εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐξέλοι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ παρόντι φερεντίζειν ἔξεστι τοὺς ἐν τοῖς τὸ φοβεῖσθαι ἀφηιμένους καιροῖς. ὅπου δὲ οὐδὲ τότε χώραν ἔμελλεν ἕξειν τὰ τοιαῦτα τῆς κωλυμάτων ἀφαιρέσεως γε τοῖς καλῶς εἰδόσι βουλεύεσθαι, πῶς; ἂν δοίη τις τῷ παρόντι καιρῷ τὴν περὶ τούτων σκέψιν ἀρμόττειν; ἢ πῶς οὐκ ἀμφαίτιόν ἐστιν μὴ τοὺς λέγοντας πεῖν, ἐγκαλύπτεσθαι δὲ τοὺς, ὁ μὴ ῥᾳδίοις, πειθησομένους πᾶσι ἀνάγκη; οὐδὲ γὰρ τὴν ἴσην ἔχει κατηφείαν οὔτε τοῖς βουλεύσασιν οὔτε τοῖς πεπεισμένοις τό, τε δεῖ πολιτεύεσθαι ἐπιβουλευομένους, ἀλόγῳ δίκῃ τὸ καλοῦ καὶ συμφέροντος ἀφαιρεῖν, καὶ τὸ φοβεῖσθαι ἀρξαμένους δικαιοῦσθαι. τῆς μὲν γὰρ ἡ τῆς ῥᾳθυμίας ὕπνος δόξα, τὸ δὲ οὐδὲ τῆς τῆς αἰσίας ἐγκλημάτων ἀπήλλακται. καὶ καὶ τῷ μὲν οὐδὲν σωίζοντα κίνδυνος, τούτου δ' ἕνεκα καὶ δεῖ τῆς ὑπαρχόντων κινδυνεύειν ἀνάγκη. Τούτων τοίνυν ἀμφοτέρων τῆς κωλυμάτων σαφῶς ἐξειλεγχθέντων ὑπὸ τοῦ λόγου, οἷς τὸ μὴ πεῖσαι λόγου δοκεῖ τοῖς ἄλλοις, οὐδὲ φορτίκὸν δίκαιον ὅλως· ὧν τὴν σαθρότητα πόρρωθεν ἔξεστι τοῖς βουλομένοις πᾶσι φωρᾶν. αὐτίκα τίς οὐκ οἶδε τοὺς θρυλλουμένους δεῖ τὸ μὴ δεῖν μήτε προσπεσεῖν μήτ' ἀφαιρεῖν τὸ συμβόλου διορισμοῖς, ὑπηρεσίαν ἄλλως ὄντας ὡς οἱ λέγοντες αὐτοὺς ἐκλαμβάνουσι, καὶ χαίρειν τὸ συγκαλύπτειν τὴν ἐκ τῆς φιλονεικίας αἰσχύνην ἐξυρημένους; εἰ μὲν γὰρ ἔστι τι πεῖσαι χρηστὸν τὴν τῆς λατίνων ἀπαναίνεσθαι δόξαν ἢ προσπεσεῖν τῷ συμβόλῳ ταύτῃ ἀπαξιοῦν, ἄλλος ἄν εἴη λόγος· καὶ τὴν τῆς σωσόδου ψῆφον ἐκείνων ὑμῶν νοουμένων οὐδεὶς αἰτιάσεται. καὶ γὰρ τῆς ὑφαιρέσεσι πᾶσι καὶ προσθήκαις τὴν πίστιν λυμαινομένων, καὶ νόθον εἰσαγαγόντων θεολογίαν, ἐξεπολίτευται τὴν ἀρχήν. ἢν αἰδουμένους, αὐτούς τι μηδὲν τοιοῦτον τολμᾶν, ἢ τοῖς τετολμηκόσι μὴ κοινωνεῖν φῆσι δὲ ἅπαντες. εἰ δὲ Γενναδίου μᾶλλον ἀληθεστάτην καὶ τοῖς τῆς πίστεως θεμελίοις σφόδρα συμβαίνουσαν, καὶ τοῖς ἁγίοις δοκοῦσαν τὴν δόξαν ταύτην ἕν πεισθῶσι; μάταιος ἡ πρὸς ἐκεῖνα καταφυγή. οὐ γὰρ λέγουσι Γεννάδιον ὀρθοτρίφοντες ψῆφον, ἕως ἂν ἐκεῖνοι τὸ ψεῦδος προσαιρεσιώτης, ἢ τὰς ἀληθεῖς ἐκβάλλοντες δόξας, ταύτην ἐξελύτηκαν. τοῖς γὰρ ἄλλων πίστιν συγγράφουσι ἀπιλοῦσι καὶ τοὺς ἑπομένους τῆς ὡμολογημένων προθύμους ποιεῖν ἐναντίας καὶ ὑφαιρέσεσι δολιεραῖς ἀναξίοις βουλησομένους αἱρουσιν, ὥστε καθὰ προσήκει νοουμένης τῆς ψήφου, οὔτε λατῖνοι τἀληθὲς προσπεσόντες ἐγκαλοῖτ' ἂν δικαίως, καὶ χρηστοὺς συμφωνοῦντας μὲν οὐδὲν ἁμαρτάνειν, ἄλλο δέ τι λέγοντας ἐπιτρέχειν ἄπειρος λείπεται. ἔπειτα εἰ καὶ λατίνους μόνους ἢ χρηστοῖς λατίνων χωρεῖς οὐκ ἔξεστι καὶ ὁπουοῦν προσπεσόντα, ἀλλά γε τὴν οἰκουμενικὴν σωσόδον οὐδεὶς τοῦτ' τὸ γέρας ἀφελέσθαι δυνήσεται. ἐπεὶ δὲ τὰς ἄλλας σωσόδους προσθήκαις πᾶσι, δὲ τὴν ἀληθινὴν ἀναδειξάσας οἵδαμεν πίστιν, καὶ ὁ

πατής τε καὶ τῆς διανοίας καὶ μητρὸς εὐθυμεῖσθε. καὶ λαπῖνοι πάντες ἐκόντες καὶ μηδενὸς ἀναγκάζοντος, φεύγετε τὴν αὐτῆς δίλαβειαν ὥρμηνται, σοφίᾳ καὶ φρονήσει πλέον τῆς ἄλλων κεκοσμημένοι, καὶ ταῖς συνεχέσι τῆς διδασκάλων δημηγορίαις, ὁπόσον τὸ ταύτῃ σέβας ὀφείλεται διδασκομένοι. ὥστε τῇ φεύγειν αὐτὴν αἰδοῖ καὶ τῇ πίστει, πολλὰ καὶ ταῖς αὐτῆς φεύγετας συγκεχωρήκασιν. ἀ τῆς τῶν διδασκόντων ἀγνωμοσύνης ἀποδείξεις ὄντα, ταῖς οὐκ εἰδόσι χρηστὸς καλῶς, ὑπεισῆλθε καὶ ἐσαῦ δόλων εἶναι γένεσθαι. οὐκοῦν καὶ νεώτερόν τι νομοθετοῦσιν, μηδὲν παλαιοῦσθαι ταύτης φεύγειν. καὶ νῦν οὐχ ἥκιστα ἀποδείκνυται τῇ αἰδοῖ, ὅτι καὶ θεμιτὸν ἐπέρατο λυσιτελήσειν ἡγοῦνται, καὶ ἀπλήστους τῆς ἐμπειρίας τῶν συνόντων δώσειν δόξας. ἔπειτα καὶ βουλομένοις φιλονεικεῖν, ὑδρίμιον ἕξουσι φέρειν. οὐ γὰρ αἰσχίστα τὴς εἰσαγομένης δόξα, ἀλλ' ἀφαιρεῖσθε φεύγεσθαι μὴν δοκεῖν καὶ φεύγειν τῇ ἀρχαίᾳ ἐπαινέσαι καὶ πάσης ὑποψίας ἀπαλλαγμένῃ ὁμολογίαν. ἄτοπον οὖν ἂν εἴη καινοτομοῦσι μὴ φεύγειν πίστιν, ἐχομένοις δὲ τῆς ἀρχαίων καὶ ταῦτα βεβαιοῦσι αἱρέσεως· καὶ μόνης μὴ τὰ ζητοῦσι φεύγεσθαι μηδὲν ὑποπτεύειν, μὴ δὲ τῆς ἀδελφῶν αἱρετικούσης τὸ δίκαι, ἀμφισβητεῖν· καὶ ἡμᾶν μὴ αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ἄλλων πολεμουμένους, τοῖς δὲ φεύγειν δυσμενῶς νῦν συμμάχοις χεομένους, καταφρονεῖν. εἰ γὰρ ἔμελλόν ποτε τῆν δίλαβειαν ἀποῤῥίψαντες, αὖθις ἢ καὶ φεύγειν ἐγχρεῖν, τῇ πίστει φεύγεσθαι ἄδικον τῆς ἀδελφῶν ἓν τοσοῦτον τὸ θαῤῥούσης, εὔλογον ἦν. ἐπεὶ δὲ τότε πάντες ὑπῆξαν, φαστὸς λογισμοῦ τῆν εἰς αὐτὴν φεύγεσθαι δίλαβειαν, οὐδὲ νῦν εἰκὸς ὄζειν αὐτοὺς ἀπλήκτῳ. εἰ δὲ καί τινες φαστὸς δικαίᾳ καὶ λόγου φεύγεσθε δὲ καὶ τῆς ὑμετέρας ὑφηδόντες ὀργῆς, τοῖς ὑφ' ὑμῶν ὁρισθεῖσι μὴ φεύγεσθαι μὴ φεύγειν τὸν νοῦν, ἀλλὰ τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἠμυθεῖν ἐυλήσονται, ἃ τοῖς χρηστοῖς φεύγειν τῆς αἱρεσιώτων αὐτοῖς ἔφθειν εἶπον, ταῦτα καὶ ὑμῖν φεύγεσθε τοῖς τοιούτοις ἀρκέσειν ἡγοῦμαι. ἐπὶ καθάπερ τῆν τῆς χρηστῶν ἐκκλησίαν οὔπω δεῖ ἐπὶ τῆν ὑμετέραν μὴ παύσασθαι τοῖς σωφρονοῦσι κτημάτων τὰ χρηστά, φόβῳ τῆς τῆς αἰσθήσεως ἐκστάσεως· ἐὰν ἧττις μὲν δίκαιον καὶ μὴ συμβήσεσθαι· ἡγουμένοις δὲ, ἢ λυθῆναι καλῶς, ἢ κολασθῆναι δικαίως, αἰάγκη. παρίημι δ' ὅτι καὶ ῥᾴον ὑμῖν τοῖς ἐν ὑμῖν φιλονεικήσουσι πίστιν, σοφοὶ ὄντες ἐπὶ τῆς ὑμῖν φωνῆς ἐπαίοντας, καὶ τοῖς αἱαπῤῥήτοις τῆς λόγων πίστεσθαι δυναμένοις, ἢ χρηστοὶ τοῖς ἀλλόθροις τούτοις καὶ ἀπαρδότοις· καὶ οἷς φεύγεσθε λόγων καὶ νοημάτων ὕψος καὶ μέγεθος, πάντα ἁπλῶς ὑποπίπτουσι, οὐδὲν ἧττον ἢ φεύγεσθε τῆν δι' αἰῶνος πᾶσιν ἢ τῆς συμφύτου κρίσεως. καὶ ὅτι χρηστοὶ μὲν ἐν ἢ δύο τῆς τοιούτων ἐνθῶν, ἐκ αὖ ἀδαπάνῃ φεύγεσθε, καὶ χωρὶς τῶ δοκεῖν ἠτυχηκέναι τὰ μέγιστα, ὀλίγων ὄντων τῆς ὑπολοίπων καὶ οἷς τῆς εἰρήνης συναπολαύσονται. ὑμεῖς δ' ὁπόταν τι καὶ καθάπαξ ἀποῤῥαγῇ τῆς ὑμετέρων ἐνθῶν, καὶ δόξῃ νοσοποιὸς αἱρεσιάσθαι, δυχερῶς μὲν οἵσετε τῆν ἐκπλῶσιν αὐτῆς καὶ τῆν πλανῆν· ἐὰ δ' εἶνα πᾶ παθεῖν τῆς ἁπάντων δίκης ἄρχειν πίστεσθε· τῆν δὲ τῆς φίλων τὸ καὶ γενοῖσιν ἐρημίαν οὐδαμῶς ὑπολογεῖσθε, πολλῶν ἰσομοίρων ὑμῖν καὶ πάντες ἀριθμοῦ κρείττονων, δι τῆν δύπαθειαν, καθάπερ ἄλλοι τῆν ἐκκλησιῶν, ἐπισθίξοντες, καὶ οἷς τῆς φεύγεσθε χρηστοὺς εἰρήνης χρήσεσθαι κοινωνοῖς. οὐ γὰρ δὴ πάντας ἢ τοὺς πλείστους χρῆς σφῶν ὀπλίσεσθαι κεφαλῆς, ἐκ καθ' ἑαυτῆς ἀθήσειν τὸ ξίφος, ὅσιν ἐσπῖν. οὕτω καὶ τοῦτο τὸ δίκος, καί τι τῆς οὐ τυχόντων ἔχ) δοκοῦν, φαῦλόν τι ἐκ μὴ δυνάμενον ἀπάγειν τῆς φεύγεσθε κειμένων καλῶς τοῖς αὐτῆ τῇ φύσει φεύγεσθε χρῆσθαι, ὅ, τι λόγος ἐδήλωσε πᾶσι, καὶ ὑμεῖς ἄμεινον ὄψεσθε, τὸν λογισμὸν αὐτῆ καλῶς δοκιμάσαντες. σωσάσθων τοίνυν οἱ

τὴν

σωμ. μηδ' ποτ' αὖ αὐτῶν ὑποπτῆναι. οὔτε γὰρ ἀληθείας χωρὶς εἶναί τι καὶ συφίαν καθόλου, οὔτε μὴ τῶν τῆδε πάθεσιν ἡμῖσυν ἕξειν, τῆδε δὲ λόγων ὄζειν μηδένες ἐρήμου τῆς ἀληθείας σύζυγα δ' ἀναμιμνήσκου, καὶ πρὸς τὰς ἐν οὐρανοῖς ἀφικνεῖσθαι δέχεσθαί· ἃ τέλος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἔσεσθαι. εἰ δ' ὑμεῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὄφελ αὐτοὺς ἀποχίσαντες, μόνοι καὶ τὰληθῆ φρονεῖν & τῶν σωτηρίαν ἀσφαλῶς ἐληλίζειν νομίζετε, ὃ καὶ τοῦ τῶν ἀλήθειαν σύζυγα καὶ τοῦ τῶν φύσιν μὴ δεῖσθαι τῶν τέλους ἔσεσθαι ἀπ' ἀξιάρκειαν, ὡς ἐπαινοῦμεν τοὺς λογισμούς. χωρὶς γὰρ ἢ μηδ' εἶναί τι χρῆσθαι τὸ ὑμέτερον μηδ' ἐν μόνοις ὑμῖν τῶν ἀλήθειαν χάριν φυλαττομένων τῶν τε φύσιν τῆδε εἰσόπιν πυγχάνουσαν, οὐδ' ὑμεῖς μέχρι τέλους τῆς εὐτυχίας ἐπολαύσεσθαι ταύτης (μόνοι τὸν φωῆς τὸ ψεῦδος ὑφ' ἑαυτῶν πόλιμον, καὶ πολλάκις ἐν δίωσιν τῆς ἐρημίας τὸ συμμάχων καὶ ὅπλων ἀνευμίας· τὸ δὲ καθολικὸν τῆδε χριστιανῶν ἐκκλησίας, καὶ τοῦ τοσούτου ἐπαγωνιῶν παντελῶς ἰσχύειν, οὐκ ἴσχυσεν ὡς αἱ φαίην ἐξεληλέσθαι τὸ ψεῦδος, πως ὑμᾶς μηδὲ πολλοστὸν αὐτῆς ὅλοις τυγχάνοντας, εἰκὸς ὄφελ αἱρεῖσθαι; κἀκεῖνα μὲν ὅν τι τοῦτο σφαλεῖσα, ἐᾶσι τῆδε μὴ ταῦτα βέλτιον ἴσως βουλεύσεται· ὑμεῖς δὲ καθάπερ ἐν σκότῳ ἐξεῖστε μηδ' εἰδότες ὅπως χρήσεσθαι τῷ συμπίπτουσιν· οὐ γὰρ γεγόνατέ ποτε τῆδε τοιούτων ἐπείρασαι καὶ κεῖται, ἀλλὰ καλῶς ποιοῦντες ἔπεσθε τοῖς ταῦτα κρίνειν εἰδόσι καὶ δικαιοῦσι· συμπεσεῖσθαι δὲ καὶ μέλλει πολλαί, ἔστι τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ παρόν ἐχούσης ὑμῖν διηφύσθαι. ἐοικότως ἔξω καθεστηκότες· καὶ οὕτως ὑμῖν ἡ πρὸς τὸ παρὸν ἀσφάλεια δόξει, ἀφορμὴ κινδύνων ἧκιστα· οὔτε γὰρ φέρουσιν ὑμᾶς οἱ τῶν κατηφερόντες, οὐδ' ὑμεῖς πρὸς ταῦτα ἀρκέσετε. αἱ δὲ τότε μέλλουσαι ἀληθόντες, τῶν καθολικῶν ἐκκλησίαν ζητήσουσι, καὶ ἀκοῦσαι ὅτι αὐ δεῖ τάξεσιν αὖτη τιμᾶν ὑπέχειν καὶ φρονεῖν, πολλὰ τῆς σφετέρας ἐστάσεως καὶ τῆδε ἀσφαλείων καταφρόνων λογισμῶν, ἐκείνη μὲν αὐτὴ λήψεται πάντως, ἀλλ' ὑμῖν οὐκ ἄδηλον αἰσχύνης ὁ μεταμέλεσθαι ἔσεσθαι· ὧν φεύγοντας, εἰ λυσιτελεῖ δεῖ μηδὲ τῶν ἀρχῶν ἐθέλειν φιλονεικεῖν, πάσασαν τοῦτον τῶν τῆδε ἀδελφῶν παραιτούμενοι κοινωνίαν, καὶ λειποῦντες μὲν αὐτοὺς τὸ δὲ τῆς ἀγάπης παρεξιόντες σπάνιν, καὶ καταφρονούμενοι μὲν ὑφ' ὑμετέρων παύτως κακῶς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ἀμήχανοι τῆς ἀληθείας ἐξαμαρτεῖν, πολλῶν δ' ὀφελειῶν χάριν ὑμᾶς τὸν μετὰ ταῦτα βίον ποιοῦντες. τοιαῦτα λέγοντες φωῆς αὐτοὺς πείσουσιν εἶναι μηδὲν ἀπολέγειν, καὶ οἱ μὴ καὶ οἰκοθεν ταυτὶ συνορῶντες, τῶν αὖ τῆδε ἐντεῦθεν διωρισμένων φήμαν ἄσημον δέξονται. ἃ μηδὲ ῥᾴδιά σοφοὺς ὄντας, ὡς ἁπλᾶ τε καὶ δίκαια λογιεῖσθαι καὶ λίαν ἐναργῆ πίθομαι. Τοιὰ μὲν οὖν χρήσει ἐξὲ ταῦτα τὸ τῆδε αἰτησομένων, τυχὸν, ἐν αὐτοῖς ἔσομαι αὖ οὐχ ὑπολογίζεσθαι δεῖν, μηδ' ἑκείνοις δόδε χαριζομένους, τῆς τ' ἀληθοῦς ὁμολογίας καὶ τῆς φωῆς λατίνους εἰρήνης στερεῖν ἑαυτούς· ὄξει γ' σφᾶς ὠφελεῖν, κἀκεῖνους αὖ τι λήψεσθαι μεζοσπάθητ. τῇ δὲ λατίνων ἐκκλησίᾳ τας τοιαύτας ὑποψίας οὐδὲ φρονοσιεῖσθαι χρεὼ ὄξειν. φρόνημα μὲν γὰρ οὐδὲν ὄζει χρῆσις λατίνων, ὃ μὴ τοῖς αὐτῆς ὑπείκῃ φρονεστάγμασι· μᾶλλον δ' οὐδὲ ὄζειν ὃ τῆς φωῆς ταύτην αἰδοῦς τοῖς ἄλλοις ὧδε χωρεῖν αὖ αἰσχρὸν τῆδε φρονεῖσαν. οὕτω πολλῆς ὧδε πάσαν ἐπολαύει πιθῆς, καὶ τοσοῦτον ἀπέχῃ, φωῆ ὧν αὖ ἐθέλοιδε ταύτην, ἵνασιν ἵνα καὶ φιλονεικίαν ὀφείλουσιν ὑποπτεύειν. αὖ δὲ τῆς φωῆ τῶν πνεύματικῶν ἀρχῶν ἀκριβείας, δι' ἣν τοῦ ἀπίου καὶ θεοπρόπτικοῦ τὸ σῶφρον κεκάσασα, οὐδένα τῆδε ὑπ' αὐτὴν πεταγμένων ἐᾷ κρῆδε αὐτὴ δικαιοῦντων στρατεύεσθαι, καὶ φρο-

θεν φύσις, συγχωρεῖ δὲ & θεὸς, ἀνωθεν ἰάσιμον τιλὶ ἀπὸ τούτου ἐλπίδα εἰδώς. τῇ γὰρ ὑγιαίνοντι τῆς ἐκκλησίας θεὸς τιλὶ τῶ νοσοποιὸν χρῆται διορθωσιν, καὶ πολλὰ τοιαῦτα τιλὶ ἐκκλησίαν θεοῦ παθοῦσαν ἴσμεν τῆς αἱ· ἐξ ὧν οὐκ ὀπως ἐλαβέ τι δεινον, αὐτίκα καὶ φρὴν φυλῶαι χρεὼν τὸ ψεῦδος ἐκκόψασα. & τῇ αὖ αὐτῇ θορύβων ἀπηλλαγμένη, ἀλλὰ καὶ λαμπροτέρα δέδεικται πάντες· καὶ τοὶς τότε πολέμοις μέγα θεὸς τιλὶ μὴ ταῦτα γαλιωλιν ἔχειν ἐφάνη. πᾶσαν δ' ὁμοῦ πλανηθῆναι τιλὶ ἐκκλησίαν, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας φῶς ἐκ μέσου γενέσθαι τούτης, ἀδύνατον. καὶ χωρεὶς γὰρ τῆς ἄλλων, τίς αὖ πιστεύσῃ πάντας ὁμοῦ χριστιανοὺς ἐ τὸ ψεῦδος ἐκόντας ἐλέσθαι, ἵ τιλὶ ἀλήθειαν ἀγνοεῖν, τοσούτων ὄντων τῆς θεὸς ἐκείνῳ χθεσηγορούντων, & τοσούτιλι ὑπ' αὐτῆς φρονήσει πεποιημένων; τὸ γὰρ ὑμέτερον λειπτὴν μόνιν· ὁ θεὸς μὲν διανοίας λόγον ἡμὶν καὶ πάνυ μέγα δοκεῖ, τάξει δὲ καὶ ποσότητι οὐδ' εἰπεῖν ὅσῃ ὁπόσον τι τῶ παντὸς ἐστι. τίς δ' αὖ ἂν λοιπὸν ἐλπὶς τῆς θεὸς τιλὶ ἀλήθειαν ἐπανόδου, μηδενὸς τῶ θεὸς ταύτιλι ἡγησομένου τοῖς ἄλλοις, ἐτοιμοτέρου; ἐ γὰρ ὑμεῖς γε τῶτο διωρίσασθε μόνοι, κἂν τοιοῦ ἔχοντες αὐτοὶ, τοὶς ἄλλοις πίστιν σωφρονεῖν. ὥσπερ εἴ τις ὄνυξ ὢν, τῶ παντὸς ἀρχὴν βούλοιτο σώματος, καὶ κινεῖν αὐτὸ & ἐξοδεύειν & τὰ θεὸς ὑγιῆ φέροντα συμβουλεύειν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐκεῖνο θεοσκόπει σκοπεῖν ὑμᾶς, ὅπιτιλι ἐκκλησίαν οὕτως ἐπ' ἀσφαλοῦς ὁ δεσπότης ἡμῶν φκοδόμησεν, ὡς μηδέποτε πύλας ᾅδου καταρύσῃ αὐτῆς, τὰς ἐπανισταμένας δηλονότι τῇ ἀληθείᾳ, & θεὸς ᾅδου βάραθρον τοὶς πεισθεῖσι καταπώσας αἱρέσεις. & καθάπερ τὶ δῶρον ἐξαίρετον αὐτῇ τῶτο δέδωκεν· οὐ χωρεὶς οὐδ' αὖ λῶ μέγα τῶ τῆς οἰκονομίας, ἔπερ ἤμελλε καὶ μετ' αὐτιλι αἰώνιος νοσήσασα καὶ τῇ ψεύδει καταχρῆσθαι, ἵ ἀβιωφθαι παντάπασιν, ἵ φαρμάκου δεῖσθαι δραστικωτέρου. & τοῦτο μὲν ἦ ψεύδους ταύτιλι ἐπιχληθήσεσθαι συγχωρεῖ, ὅπως δὴ καὶ καθάπαξ ἀλοῖ, καὶ δούλη γένηται τῆς ἀπάτης, οὗ φησιν ἐλευθερῶσαι. ἐκκλησίαν δὲ γῆ θεοῦ, τοὶς πάντα τῇ παξιαρχὸν τῇ θεόνους & τοὶς αὐτῆς ὑπακούοντας, εἴ τι τῇ σωμάτων κακόων καὶ τῇ μακρὸν αὐτῆς ἔθος & τῇ πεφυκότων ἡ φύσις ὑπογραμμίσειν. εἰ γάρ πινες τῇ ὁπουδήποτε γῆς ἀρχόντων, ἀλογίᾳ καὶ τυραννίδι τιλὶ τούτων ὁμοῦ πάντων τῇ θεόνων ποιμαντικὴν ἀπωλιγαλο, καὶ χαίρουσαν ὑφ' αὑτῇ ποιμαινόμενοι καὶ νόμος ὅτις σοφίσιν αὐτοῖς, οὐκ ἐπαιτούσης. ἔτο τῆς ἐκκλησίας & ἐκλεομένης ἐξεῖναι πᾶσιν οὕτω πιεῖν, ἀλλὰ συγκαζεβαινούσης τῇ τόλμη καί τι μᾶζον διλαβουμένης, ἐκρέπισεν, οὐκ ἔπει τὶς αἱ καὶ νυῶ εὐπλέιγλν ἐθέλοντας, οὐ λογισμῷ πινι καὶ καιρὸν ἔχοντι φόβῳ, θεοῦ χθαι· ἀλλὰ πάλαι μεμαθηκότας αἰσχυνεῖν, μηδὲ νεῶ ἀφίναι τὸ ἦθος. τούτων τοίνυν οὕτως ἀναμφιβόλως ἐχόντων, τῆς μὲν ἐκκλησίας χειστὸν ταύτιλι λῶ πάντ & εἵλετο δόξαν στερρούσης, & μέχρι παντὸς δοκησιμούσης, ἐκείνῳ δὲ μηδέποτε τὸ ψεῦδος καζακερατίσῃ αὐτῆς ἐπαγγειλαμένου, οὐκ ἴδ' ὅπως, οἱ ταῖς ὑποσχέσεσι μᾶλλον δὲ ταῖς ἐνεργείαις τιλὶ τῆς ἀληθείας δόξαν μὴ ἀσφαλάξιντο ἡγούμενοι τῆς ἀληθείας καταρύσαν τὸ ψεῦδος, ἢ μᾶλλον τῶν ἐκείνων μειρίων, τοῦτ' αὐτοὶ τομίζοντες, οὐ μάταιόν τι δόξειν λέγειν. ἢ γὰρ ἀνάγκη τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἰσχυρίσῃ, τῆς ἐκκλησίας ὑπαχθείσης τῇ ψεύδει, ἢ παρρησίᾳ ἐκείνου οὐ δυνατὸν ὄν, καὶ ταύτιλι τῆς τῇ γεγένων ὑποψίας αὐτιλαῖς ἀπηλλάχθαι. εἰ τοίνυν ἐκείνο βλασφημία μᾶλλον δὲ μανία σαφὴς, τοῦτ' ἂν εἴη τοῦ καὶ πᾶσιν ἀκοαῖς καὶ γνώμῃ ἡ δι' ὀρθοῦ δίκτον. καί τοι τῶ θείου ἔδει χρησμῷ καὶ τῆς ὀξ αὐτῇ ἀσφαλείας, οὐδ' ὅλως ἐχρῆν ἀμφιβάλλειν ἀπλᾶ καὶ μάχει παντὸς τιλὶ ἐκκλησίαν θεοῦ πεποιθότας, & τὸ τῆς ἀπάτης δίκην ἄπασαν μη-

σαι

πνοὴν εἴτ' αἰφνίδιαν εἴτ' ἀπιστίαν δεῖν ἡγούμενοι θεραπεύειν, τὰς τῆ δίγνωμόνων ψυχὰς ἀφῆκαν σαλεύεσθαι, καὶ τὴν ἀληθείαν ἐξεῖδον ὑπὸ τῶ φόβου πολεμουμένην, ἔτην ἐκκλησίαν θεοῦ τὰ χείριστα πάσχουσαν, καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπάντων τούτων αἰτίους ὄφ) δοκοῦντας· ἀλλὰ τούτων μάλιστα καὶ πρεσβύτερον πφερπικότες, αὐτίκα μὲν τῆ ἄλλων ἠμέλουν, εἶτα καὶ κείνους διχᾶς τε καὶ ταῖς ἄλλαις ὅλημελείαις ἐώντο, καὶ θεὸς τὴν τὸ καλοῦ καὶ δικαίου γνῶσιν ἐπέστρεφον. οὐ τοίνυν οὐδ' ἡμᾶς νεῶ ἔτ δεῖνος ἔτ δεῖνος φρίπτει φερπίσαι ὅπως μὴ ἡμῖν τα πονηρὸς ἀμείνων ὄφ) δικαιώμενος, ἀλλὰ τὸ δίον αὐτοὺς δέχεσθαι μόνους, οἷς νοῦν ἔχουσι καζαλείπειν αἱρεῖσθαι τοῦτο καὶ στέργειν· οὗ εἰκὸς ὄφ) τοὺς πιστούς τε καὶ δοκιμωτάτους τῆ ἡμετέρων· τοῖς δ' ἀπιβαίνειν ἴσως δυσκοσμίους, τὸν μὴ ταῦτα καιρὸν ἀφορίζειν εἰς ἰαζρείαν, καὶ μηδὲ τὴν ἐκείνων ὕβριν φοβεῖσθαι παντελῶς ἀνύπιστον οἴεσθαι. εἰσὶ γὰρ εἰσὶ πολλοὶ παρ' ἡμῖν οἳ παύσουσι φιλονεικοῦντας, τἀληθῆ ἔ δίκαια λέγοντες. οὐ γὰρ τῆ τῆς κοινοπολείας ἐκκλησία μόνον οἱ ἄθεοι πολεμῆσαι τούτοις ἐρῦσιν, ἀλλὰ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν ἀπομάζειν ὡς ἔοικε βούλεσθαι· ὃ καὶ τῆς ἀληθείας ὄζει καζαφρονεῖν, ἔ τὴν θεὸς θεὸν αἰσθῶ παραπεῖσθαι, ἐφ' οἷς ἡμῖν αἱ τῆς σωτηρίας ὑπίδες. πᾶσα γὰρ νεῶ ἡ τῆ χειρόνων ἐκκλησία, τὴν αὐτὴν ἀεὶ τῆ θεοῦ ἀμφισβητουμένων γνώμην θεραπεύειν· καὶ πολὺ ὑμῆ ἅπαντες τὰς τῆς οἰκουμενικῆς ταυτησὶ συνόδου ψήφους ἡμῶσι, καὶ δεύτερον πλανᾶσθαι ταύτην ἡγούμενοι. εἰ δὲ καὶ ἔτ' ἐν δυνατὸν, ἄμεινον ἡγούμενοι μὴ πάντων ὁμοῦ κινδυνεύειν, ἐκπλὴν ἔ ψεύδους παραίτησιν τὴν πιθανὴ ἔ τὴν θεὸς ἅπαντας ἔχοντες ὁμογνωμοσύνην, ἢ μόνοι τῆ ἄλλων δόξαν ἀσφαλεστέρας δόξης ἐχόμενοι, ἐν τοῦ θαρρεῖν ἑαυτοῖς καὶ σωθήσεσθαι πάντων ὄφ) νομίζειν, εἰ συμβῆ τι σφαλεῖσθαι καὶ τὰς τῆς γνώμης ὑπίδας θεοσταφηρεῖς; καὶ πάσης ὑπολογίας ἐκβαλεῖν ἑαυτούς. οὐ γὰρ δήπου ἔ τὴν οἰκουμενικὴν συνόδον καζαχεῖσθαι τῆ ψεύδει, καὶ μηδὲν ἐκείνης δεῖσθαι, ὧδε γελίας πνας θεσβαλουμένους ἔ φήμας ἐξ οὐρανοῦ κυτοῖς ἀφιγμένας, ἃς θεὸ πάντων ἕνεκα πίθεσθαι· οὐ μὴν ἀλλ' εἰ μὴ ἁπλῶς οὕτως πᾶσι θεοφείλεσθαι φρονεῖν ἐναντία, καὶ τῆς καθολικῆς συνόδου καταφρονεῖν, μήτ' ἀληθείας μήτ' ἐπαίνων μήτε τῆς μὴ ταὐτ' ἀσφαλείας μήτε τῆ ἐκ τῆς εἰρωνείας πόνων, ὧν καὶ ὑμεῖς ἐν τῶ μέρει μετέχετε, λόγον ποιούμενοι, ἀρκεῖ μὲν ἅπασι συμβουλὴ, δίχᾶ δὲ δεῖσθαι μόνοι, ἃς ἐκ ὑμῆ τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας ἐκ ὀκνηρῶ ποιεῖσθαι· τῆς μὲν ὑμετέρας σωτηρίας σφόδρα ἐφιέμενον, ἐκπίπτειν δὲ αὐτῆς κινδυνεύοντας βλέπον, καὶ τούτου χάριν ἀλγοῦν· ἔ δὲ λόγοις πείθειν καὶ συμβουλαῖς καθάπαξ ἀπεγνωκός. εἰ δὲ τῆς μὲν παλαιᾶς ὁμολογίας ἔχεσθε πάντες, νομίζοντες ἐπ' ἀσφαλοῦς πνος διεκπεύειν, τὴν δὲ τῆς συνόδου θεσπέσιον οὐκ ἔχοντες αὐτοὶ σωτηρίαν ἐν τῆ ἀληθῶν καὶ θεὸς σωτηρίαν ἀναγκαίων ὄζει, οὔτ' ἄλλοις θεὲ ταύτης σφόδρα θαρροῦντες, ἀλλὰ τὸ πάντας ἐξαπατᾶσθαι τῆ ἐσθιομένων ὄφ) νομίζοντες, ὁμολογεῖν αὐτὴν καζαγεῖσθαι, ἵνα τὰ μηδένα φόβον ἔχοντα διδότες· ἵνα γὰρ τὰ μόνον ὑμᾶς ἔ παρόντες δίκας ἀπαλλάττειν δυνάμενα λέγωμεν, ἔ πολλῶν καὶ οὐδὲν ἧττον ἀναγκαίων ἀποδίξειν τέως ὑαθριδόντες, τὸ μὲν μοῖραί πνα ἔ ἐκκλησίας θεοῦ λαθεῖν τῆ ψεύδει δουλεύσασαν, οὔτ' ἀπικὸς, ἔ τῆ πολλάκις γενομένων ὄζειν· ἵνα γὰρ ἐν τῆ σφῶν φύσει δέδιμένων ἄθεοι, ἔ θεόστυγοι μὲν ὄντες, δοξάζουσι δὲ αἰσθύναλον μὴ καὶ πολλοὺς ἔν τε τοῖς θεάζεσι καὶ ταῖς δόξαις ὁμοίως ἔ τε φρίποντος ἀποτυγχάνοντας ὄφ). καὶ δοξάζοντας μὲν τὰ ψεύδη, τὰ δὲ φόβου ἄξια θεάτλοντας· ἔ ἔτ' ἀπαρτῶ μὲν ἡ τῆ θεομμάτων δήπου-

περιεπομένους ἀκριβεστάτην τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐγγύτητα σώζοντα; καίτοι τούτων ἕνεκα, πλεῖστον ἡμῖν ἀπέχει τὴ γῆ. τὶς δ' ἀγνοεῖ πολλοὺς τῆ ἡμῶν τίμιος ὁμολογουμένων, ἐγγὺς μὲν σωφρονισμένους ἡμῖν, ἤθεσι δὲ καὶ τρόποις οὐδ' ὅσον εἰκῆν ὁμοίους; διαφέροντας, καὶ τῆ ἡμῶν ἐκάστοτε συμπιπτόντων οὐδ' ὁπωσιοῦν ὁμολογουμένους; ἐνίους δ' αὐτῆ ἴσαμεν ὑπὸ βουλευόντας καὶ φρονοῦντας. οἱ δὲ ἐκ τὰ τῆ ἐκείνων θεάτρων ἠθάλοντες, ἐν ὅσῳ τοῖς μὴ βουλομένοις εἶσιν, ὁμοια δυσχεραίνουσι ἡμῖν καὶ χάρεσι, καὶ μηδὲ σφίσιν αὐτοῖς ἀμύνειν δυνάμενοι. ἐὰν γὰρ ὅτι πλεῖ γάλλων τι καὶ ἰσπανῶν, καὶ τὰ λοιπὰ τῆ λατίνων ἔθνη, καὶ τότῳ διέσηκεν ἡμῖν ἔλαττον ἢ τούτων τινές, ἃ γὰρ βούλομαι τοιοῦτον λέγειν, ὧν σφόδρα ἐφιέμεθα. τοῖς δὲ αὐτοῖς καὶ καθάπερ γείτοσι χρώμεθα, ἀποικίαις ποτὲ καὶ νήσοις ὑπ' αὐτῆ ἀρχομέναις μάλιστα συναπτόμενοι. ἐνίοις δὲ καὶ τῆ παρ' ἡμῖν μαζὶ διδασκόντες ἁπάντων, ὁπόσα γνησίοις καὶ πολίταις ἄπτειν προσφιέμεθα. τὰς δ' ὅπῃ καιροῦ βοηθείας αὐτῆ καὶ τὰς παρ' ἡμῖν ἀμοιβάς, πρὸς δὲ, καὶ τοῖς ἀλλήλων ἤθεσι χαίρειν πρὸ τ' οἰκείων, μαθήματά τε καὶ λόγους καὶ δογμάτων ὑπομνήμασι συνακριβεία τὰ τοιαῦτα καταλέγειν ἔκαστα, τῆ δυχερεστάτων ἂν νομίζω. εἰ μὲν οὖν τῆς πρὸς λατίνους εἰρήνης καὶ φιλίας ἡμῖν ὑπομενούσης κοινωνεῖν, εὐδαιμονεῖν ἂν εἴη τοῦτό γε, καὶ λαμπρὰ τῆς ἀληθείας νίκη καὶ τῶ ψεύδους, καὶ εἰρήνη πλατεῖα καὶ φίλα διαλαμβάνουσα. εἰ δὲ καὶ κτησιμόμην τῆ ἐτέρων φειδομένους, τοὺς ἑτέρους ἀποβαλεῖν, σωφρόνων ἂν εἴη τοὺς μάλιστα πλησιάζοντας τῆ ἄλλων προτιθέσθαι· καὶ οἷς προπεμπόμενοι, τό, τι τὴν ἀληθειαν ὁμολογεῖν, καὶ τὸ τὴν εἰρήνην ὡς ἂν μάλιστα διαρκεῖν φρονεῖσαι. ὅτι γὰρ ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομοι τούτων οἱ πλείους καὶ οὔτε τῆ ἄλλων ἡμῖν ἐν οὐδενὶ κοινωνοῦσιν, οὔτε τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ὑπακούουσιν· ἀλλ' οὐδὲν ἡμῖν ἐντέθεν γίνεται βλάβος. οὐδὲ τοίνυν οἱ πανταπασιν ἀπιστοῦντες ἡμῖν, ἔξουσιν οὐ χαίρειν λυπήσουσιν. εἰ δὲ τι καὶ ζημιοῦν ἡμᾶς ἔχοιεν, ἀλλ' ἡ τῆ λατίνων ἀκριβὴς κοινωνία τοσούτων ὄντων, μὴ πολλῆς τῆς οὐσίας τὴν ἐκεῖθεν ἀνδίαν λύειν ἀρκέσει ὡς μηδ' αἰσθάνεσθαι λοιπὸν, εἴ τινος τῆ θεοῦ φύσεως μόνων κατέσημον ἔρημοι. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀδικήσομεν ὅλως αὐτοὺς θεοῦ δίκαιοι καὶ τοῖς νοῦν ἔχουσι τῆ εὐθείαν. τοιοῦτον γὰρ μᾶλλον, αὐτοὶ καὶ τὴν ἐκκλησίαν θεοῦ καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀδικήσουσιν. ὑ γὰρ ἡμῖν μόνοις λοιπὸν αὐτοῖς οὖσι, οὐδὲ καθ' ἕτερον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας μέρος ἢ δίκαια ὄντας, ἀλλὰ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἐκκλησίαν φιλονεικήσουσι καὶ πάσης ἀπορραγήσονται. τῆς γὰρ καὶ κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας μὴ τῆ ἄλλων τρισὶν τῆ ῥώμης συναπτομένης, οὐδὲν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἔξω καθέστηκεν. ἧς ἀποκόπτοντες ἑαυτοὺς, καὶ τὰς αὐτῆς ἀπαναθεμένους ψήφους, οὐκ οἶδ' εἴ τινος ὑπ' ἄλλου, τούτου πάσχειν δίκαιοι χείρον. οὐθ' ἡμᾶς ὀφείλειν εἰπεῖν τὰ μὲν ἄχρι καὶ τῶ τῆς ἀληθείας καταφρονεῖν, καὶ τὸ τῆς εἰρήνης παραιτεῖσθαι καλόν, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ζημιοῦν, τὰ σφῶν ἀπεσθίειν. ὃ καὶ διαπόντας λίαν ἄτοπόν ὅτι συγχωρεῖν. ἀλλοὐδ' ἄνθρ τι καὶ νῦν πρὸτον συμβαῖνον, ἢ πρὸς τὴν οἰκουμενικὴν συνοδον καὶ τὰς ψήφους αὐτῆς ἐνίων ἀπίθανα, ἵνα τὶς καὶ τῆς ἡμῶν οἰκονομίας ἔχῃ κατηγορεῖν, οὐ δυνηθέντων πάντας ἔχειν ὑπήκοντας. πολλὰ γὰρ ἔθνη καὶ πόλεις ὅλας, ταῖς τῆ πρεσβυτέρων συνόδων γνώμαις αὐτὰ λιγον, αὐθρώπινόν τι παθεῖν ἐκείνας ἠγούμεθα, καὶ τὸ δόξαν αὐταῖς τοῦτ' ἐξ ἀληθοῦς ἀποφαμένας· ἕως ἡ τῆς ἀληθείας ἰσχὺς καὶ ἁπάντων εἰς δύσιν ψυχὰς, πάντας ἴδιον πιθομένους, καὶ ὡς θεῦ φωνὰς τὰς τῆ ἀνδρῶν ἐκείνων προσέχοντας. καὶ τοῦτ' ἦδεσαν ἀκριβῶς οἱ τῆς ἀληθείας ὁρίζαντες. ἀλλ' οὐ πάντου τοῦτ' ἐλαβόμενοι, καὶ τὴν

πανὸν

δων κεφάλαια μεθ' ὑπερβολῆς ὑμῖν ἀναλάμψουσιν. οὐδὲ ἐξῆν ὑμῖν ἐγκαλέσαι δικαίως, ὧν χάριν συμπλῆξαι καταφρόνησιν, καὶ παύσαι ἀρκοῦσαν νίκην αἰρησαμένους. ὅτι παῖσι δὲ τούτοις, οὐδ' εἰκὸς ὅσοι τοὺς μεταβαλόντας πλείω χάριν ὀφείλειν τοῖς πεπεικόσιν, ἢ τοὺς ὅτι τῆς φερούσης μίσητας δόξης, τοῖς πεπεισμένοις· ἵνα τὸ καὶ τὸ διὰ τοῦ δοκεῖν ὠφελεῖσθαί τι καὶ μανθάνειν ὁπουοῦν, ἀφαιρῶμεν φυλάττοντο. ἐκάτεροι γὰρ ὅπόσης ὑπ' ἀλλήλων ὠφεληθήσεσθαί τι καὶ πεπαιδεύσεσθαι· φέρετον μὲν τῆς ἐκ τῆς νίκης ἡδονῆς γινόμενοι κοινωνοί· ἐπεὶ τῆς ὑπὲρ παίτων ἀσουδῆς καὶ τῆς κοινῶν ἀγώνων καὶ διαλέξεων ἴσας τέλος ἢ τῆς ἀληθείας ἀπάδιξίς τε καὶ νίκη, καὶ τῆς ἑτέρας μοίρας ὁπότερον αὖ εἴπωμεν τὸ μὴ φερὸς τὴν τῆς ἀληθείας ζήτησιν συμφερέτζουσης, καὶ διαιδῆναι ταύτῃ καὶ τὴν ψεύδους φευκτέαν, τῆς ἀμηχάνων πέφυκεν ὄν. ἔπειτα καὶ τὸ τῆς δόξης βεβαίως ἔχεσθαι τῆς αὐτῆς, οὐδὲ τῆς πεπεισμένων τοῖς πεπεικόσιν ὅλως ὑπάρξει· ὧν ἀπλεονότων, καὶκεῖνοι παίντας ἔμελλον ἀμφικάλλειν· ὃ καὶ φερότερον ἔπαρχον. ὅτι μὲν οὖν οὐδετέροις ὑμῖν ἡ φατερὰ τῆς δόξης μετάθεσις, αἰσχύνην ἔχει πινὰ, οὔτ' ἂν τις ὄζοι, ἁρμόσει ταύτης φερεπίσαι· ἀλλὰ διὰ τοῦτο φαινομένου ἀληθείαν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως δεῖσθαι παίντας ὁμολογεῖν, οὔτε φερεσπεύδειαν τὸ παῖσιν ἀρέσκον ὀκνοῦντας, οὔτε τὸ φερεστασμένον ἐν τοῦ δέγεσθαι αἰσχυνομένους· καὶ οὕτω τοῦ ἀληθῆ καὶ βεβαίαν εἰρήνην παῖσι κηρύξαντας, μεθ' ἡδονῆς ἐπανήκειν. Ἵνα τῶς ἐκ τῆς εἰρηνικῶν ἡγοῦμαι δῆλον ὑπάρχειν, ἔτι τοῖς ἄλλο τι θορυβοῦσιν οὐδὲ φερεσχεῖν ἄξιον, οὐδ' ὑμᾶς αὐτοὺς ὑπ' ἐκείνων ἐνοχλεῖσθαι τῆς λογισμῆς. ἤδη δὲ καὶ φερὸς τὰ λοιπὰ τῆς κωλυμάτων ἰτέον. φήσουσι τοίνυν ἐκατέρωθεν, οἶδ' ὅτι, καὶ μάλα πολλοὶ, ὡς οὐ μόνον ἡμῖν τοῖς ἐνταῦθα συνειλεγμένοις δεῖ τὸν τῆς εἰρήνης τρόπον ἀρέσκειν, ἀλλὰ ἔτι παῖσιν ὁπόσα τοῖς τῆς ἐκκλησιῶν ἀμφοτέροις νόμοις ὑπήκουσιν ἔθνη· καὶ μὴ μόνον ὅπως ἡμεῖς συνθώμεθα φερὸς ἀλλήλους, σκοπεῖν, ἀλλὰ ἔτι ὅπως καὶκεῖνοι ταῖς ἡμετέραις ψήφοις πειθήσονται. εἰ δὲ μή, λήσομεν αὐτὸ εἰρήνης μάχιμον ἐγείραντες, καὶ τῆς συναπτεῖσθαι τοῖς πόρρω κακῶς, τῆς οἰκειοτάτων διαρρηγνύμενοι· ὃ πλείω τ' φερστίεσθαι διὰ τοῦ τὴν αἰτίαν τὸ καὶ τὸν θορυβοῦν ἐμποιῆσαι τοῖς πεποιθόσιν. ἴσομεν δ' αὐτῆς πλεῖ ὀλίγων τοὺς παίντας δυσχερῶς φέρειν τὴν μετάθεσιν ἐχοντας, καὶ τὸ δόξαν τι καινοτομεῖν ἀσεβείας ὑπερβολεῖ ἡγουμένους. ἔνιοι δ' αὐτῆς καὶ μάχεσθαι μόνον τοῦ διδάσκαλοι φιλεῖν τοῖς ἄλλοις τῆς ἀληθείας, συνόδου τὸ οἰκουμενικῆς καὶ τῆς ταύτης ἔργων ἐφίεσθαι· οὐδ' ἐγχωρεῖν φασιν ὧν αὐτοί τις δύωσι, ἄλλό τι βέλτιον οὐδ' αὐτοῦ δοκεῖν τοῦ θεοῦ. πῶς οὖν οὕτως ἔχοντες γνώμης, ἀφαιρεσιώτατον ἡμῖν ἢ φερσπεθέντων ὅλως αἰτήσονται; ἢ ποῦ δίκαιον τοὺς μετέρους συμμάχους καταλιπεῖν, οἷς τὸ φερὸς ἀλλήλους ἔχθραν συναδιαφέρομεν, καὶ τοὺς τῆς δυσχερῶν ἡμῖν φερότερον συμμετοχίας, μὴ καὶ τῆς ἀμεινόνων ποιεῖσθαι βούλεσθαι κοινωνούς; μηδ' ὡς ἂν αὐτοὶ συνθοῦντο καὶ καταδύσαι, οὕτω τὸ εἰρήνης φερέτειν ὑπηρετεῖν; τίς οὖν ἴσαι καὶ φερὸς τούτους ἀπολογία, μᾶλλον δὲ τί ποτε καὶ φερὶ τουτωνὶ τῆς λόγων ἔχω συμβαλλεῖν ὑμῖν, φερσέχοιτ' ἂν ἤδη λίγχ' ἰδίλοιπ. Τοὺς πόρρω καὶ τοὺς ἐγγὺς ὦ πατέρες ὑπεικόσατοι, οὐ γὰς δέχεσθαι δίκαιόν ὄζι κείνειν, ἀλλὰ τρέπειν καὶ ἠθῶν ὁμοιότητι ἔτι τοιοῦτον, ἔτι γλώττης ἐφ' ὧν ὄζι δυνατόν· ἔτι ὃ μέγιστον ἁπάντων, δυνοία καὶ κοινωνία ἔτι τῷ συμφέρεσθαι ἀλλήλοις ἐν οἷς ἂν δέοι ἔτι συνεργεῖν. τούτῳ τοίνυν τῷ κανόνι χρωμένους ὑμᾶς, παντάπασιν ἐναντίως οἷς αἰτοῦσιν ἐκεῖνοι, φερὶ τῆς φερκειμένων ὄζι βουλεύσασθαι. τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὰ τῆς λατίνων γνωεμώτατα ῥήμη, ὡς ἂν φερὸς χαμκοὺς ὁ λόγος γίνοιτο φερότον, ἐν παῖσιν ὁμῶ τοῖς

φερε-

λῶ ζῆς τι ἄλλοις ἢ τῆ τῆς ἀληθείας ὡς ἔδει περεσπουδακόσι δείξετε· καὶ πλεκαύτη σωφρόνως περπτὸς ἡγουμένοις ἢ κινδύνου γέμον δέχεσθε ζῆλος· ἐμοὶ μὴν οὐκ ἐν ζῆς ὑφ' ὑμῶν ἀγνωσμένοις, καὶ τιμᾶν εἰκὸς ταῦτα, καὶ τὸ παντὸς ἄξια κρίνειν, ἢ χάριν ὑμῖν ἔχειν ζῆτον ὁμολογεῖν, καὶ ταῖς τῶν μακαρίων ὑμᾶς ἀγάλλειν τιμαῖς· ὧν ἀξιοῦσι ζοὺς ζῆς ὁμοίους ἀγῶσιν ἐνδεχομένους. εἰ δέ τινες παρρησίᾳ ταῦτα τιμῶντες, ὑμῖν ὡς τῆς ἐν τῷ νικᾶν κρείττους ἀπεφήναντο, μέμφεσθε βούλομαι, ἀλλ' ὑμῖν ἡ φύσις ἦρχεν δόξα καὶ τὸ σύζυγας μὴ αὐτοὺς σύζυγον δεῖ καὶ ζοὺς ἄλλους ἐκόντας τῆ γνώσει τῆς ἀληθείας, ἀρκεῖσθαι. ἀλλὰ μὲν καὶ τῶν νεῶν ὄντων οὐδεὶς ὑμᾶς ἀπάσατο· οὕτω γὰρ οἱ γεραιοὶ, οἷς καὶ πολλῶν ἐγκωμίων ἄξιοι δόξετε, ἢ παρ' οἷς ἀθανάτου τεύξεσθε μνήμης, ἅτε καὶ χρήμασι καὶ σώμασι καὶ σοφίᾳ καὶ τὸ πολυτελὲς ταπεινοφροσύνῃ, καὶ λογισμοῖς περὶ θειοτέρους, τὸ τῆς εἰρήνης χρῆμα μόνοι κρεῖσσον ἀπάντων κρίναντες ἀμφεξάμενοι· οὐδ' ὑμεῖς ἑαυτοῖς, ὅτι τῆς τῶν ὑμῶν περσπεσόντων. πάντες γὰρ ὡς ἠκούσατε ἀπὸ θεοῦ τὰς ὑμετέρας ψήφους ἀρπάσουσι· τοῦτο μὲν ἅτε τῆς ἐκκλησίας ἀπάσης οὔσης ὁμοῦ, ἵνα οὐκ ἔνδοξοι πλανηθῆναι, τοῦτο δὲ καὶ ὡς εἰρήνης αἰτίας, ἵνα δὴ θυμοῦσι πάντες ἰδεῖν· ταύτῃ τῆ αἰτήσει ὧν παρ' ἑκατέρους ἦρξε τὸ κρῖσμα, περσδοκῶντες πάντων ἀπαλλαγήσεσθε. εἰ δὲ καὶ μὴ πάντας ἐπαινοῦντας ἴξεται καὶ ταῖς ὑμετέραις χάρεσιν ψήφοις, ἀλλ' ἴσως τῆς ὧ φιλονεικοῦντες μᾶλλον ἐρίσαι αὖ, καὶ πάντ' ἀκριβοῦντες ὥστε μὴ δόξαι τὸν ἕμπροσθεν χρόνον ἠγνοηκέναι τὸ δίον, ἀλλ' ἐ δεῖ τοὺς ὧδε τῆ ὀλίγων καὶ πεῦτ' ὄντι καιρῷ γνωμῶν ἐπαίνους, τῆς ὧδε τῆ πλείστων τε καὶ βελτίστων καὶ τὸ βεβήκοσι χάριν ἀνδρὸς ἀλλάξασθε. ὅπου γε καὶ πάντων ἅμα διαφθερόντων, καὶ δεινὸν ποιεμένων τὸ θεᾶγμα οὐδένα λόγον ἔχειν, τῶ δὲ καλοῦ καὶ τῆς ἀληθείας φροντίζειν μόνον ἐχρῆν· εἰδότας ὡς ἅπασα μέμψις ἢ παῦ ἐναπόμαγμα σαθρόν ὄζει, αὐ τὰ ὑμέτερα μόνον κρατῆ. εἰ γὰρ δεῖ μὴ ταληθῆ λέγειν μηδὲν ὑπολογιζόμενοι, ὑμᾶς δεῖ μόνον κενῆς δόξης καταφρονῆσαι, καὶ παιδ' ἕξει καλῶς. κᾆν ὑμεῖς βεβαίως ὑπαθήσεσθε μηδέποτ' αὖ ἑαυτοὺς αἰχμωδῆναι, μηδὲ θόρυβον τινα παθεῖν δεῖ τῆ μεγαθείσῃ τῆς δόξης, τὸ σφεῖ τῆ ἄλλων δίος οὐδὲν ὄζειν. ὑμᾶς γοῦν οὔτε δίκαιον οὔτε περσῆκεν ὄζει τῆς ἀληθείας ἄλλο τι περτιμῆσαι, καὶ τῶν μόνων σώματα καὶ ψυχὰς δυναμένων σώζειν ὁμόνοιαν, ἐπειδὴ μόνον οὐκ ἐν χερσὶν ὑμῖν ἦ, καὶ τὸ λαβεῖν λείπεται μόνον, φιλονεικίας αἰτίας ἕνεκα καὶ πάθους αὐθεμπόνου περσθαι. οὐ γὰρ πατέρων, οὐ διδασκάλων, οὐ σοφία κεκοσμημένων, οὐ πᾶσαν αἰτεῖν μεπόντων, οὐκ ὀπτῆρόντων θεοῦ, οὐ δραδόχων τῆ ἀποστόλων, ἃ τὸ πολύζηλον ὑπὲρ τῆς ἀληθείας συνηθροισμένων, καὶ περὶς ζούτοις τοσούτων, ἄξια ταῦτα. ἀλλὰ μὲν οὐδ' ἔπρεπε τὰς αὖ ἐδίας ἔριδας περσδοῦναι αἷς ἔχοντες ἥκετε. τῆς γὰρ δόξης περπολεμήσαντες ἑκάτεροι τῆς ἑαυτῆ, ἢ τῆ ἐλπίδων πῦρας λαβόντες, ἐπειδὴ φανερὸν τὸ τῆ πολέμου ἡμῖται πέρας, δεῖ τὸ λεῖπον τῆς περθέσεως ἐασιλεῖσθαι, ἢ τὸ εἰρήνιον ὅπως ἔσται περβλέψασθαι, ἢ τ' ἀληθειαν ὅπως πάντη τὸ ψεῦδος καταγωνίσηται φροντίζειν. ἐδὲ γὰρ ἐξ ἄπαλλος ἑκάτεροι ζοὺς ἐτέρους νικήσοντες ἥκετε. τῶτο γάρ ὄζει ἢ τὸ ψεῦδος θέλειν νικᾶν, ἐπεὶ φεῖ τῆ ἀμφισβητουμένων οὐ διώσεται ταληθὲς, καὶ τῆς ἀληθείας ἐν ἀδήλῳ δήπου κειμένης, ἀνάγκη καὶ τῆ τ' ψεύδους ὑπονοίᾳ παρ' ἑκατέρους εἶ χώραν πνά. ἀλλ' ἥκετε περῶτα μὲν ὑπὲρ ὧν πεφρονήκατε περὸς ἀλλήλους ἀγωνιούμενοι, καὶ τῶτον περῶτον ἐκτελίσοντες ἄθλον· ἔπειτα ψεύδει ἢ ἀληθείᾳ δικάσοντες, ἢ ταύτην στεφανώσοντες καὶ ἀνεπλεξόμενοι πάντες· ὀξὺς ἢ αἱ διαλλαγαὶ καὶ τὰ τῆ ἐλπί-

δων

τῆς πλαίης ὀφειλομένας δίκας ἀφεὶς· αἰ δίκαιοι τοὺς ἐναντιοτάτους τῆς τῷ μακαρίων ἄρχουσι λήξιος. ὅτι δὶ πολλοῖς τὸν αἰῶνα τοῦτον καὶ ζῶσι καὶ τελευτήσασι μεμβρύρηκεν ὁ θεὸς δι' ὧν ἔωθεν αὐτὸν μάρτυρεῖν, ἢ τὸ τῷ λαπίνων ἐκκλησία τιμῶσα τούτους καὶ σέβουσα δίκαιον, καὶ γραικοὶ πάντας ἂν συγχωρήσαιεν· οὐδὶ πλαίου φύσει ἐῷ τὸ θέλημα, καὶ μάτην ὑμᾶς ἐκείνοις τὸν τῆς αἰῶνος δόξαν θεσπάπειν, τῷ εἰς ταύτὸν ζηζυμῶν οὐδοποιὸν αὐτοῖς συνειδότας. ὧς τ' ἐλπὶς ὄζει καὶ πάντα βεβαία, μηδὲν αὐτοῖς θεὸς τὸν σωτηρίαν τὸν ἐκ τοῦ συμβόλου θεοδήκαν λυμαινέσθαι, ὑπ' ἀνάγκης μόνον πνὸς καὶ λόγων δικαιούντων ταύτὸν ἀκίνδυνοι, θεοαχθεῖσι· μηδὲ τῷ ὑμετέρων δίχα δίκης αὐτοῖς· καὶ πολλῷ μᾶλλον ἂν μὴ καὶ τὸ ὑμέτερον αὐτοῖς θεοστεθῆ· ἀλλὰ τὸν ἀληθείαν ὑμῶν ὀλιγούντων, μέχρις αὐτῷ μόνον τὸ ᾠδὸ τὲ ψεύδους βλάβος ἐκτείνηται. τὸν γὰρ σφῶν αὐτῷ οὐχὶ δὶ καὶ τῷ ὑμετέρων ψυχῶν ἐφλήσουσι λόγον· ὃν εἰκός ὄζειν αὐτοῖς ἀφιθῆναι, εἰς ἐλάττους τὸν τῆς κακοδοξίας λύμλιν ἐκχάσιν· ἀλλ' εἰ καὶ μὴ σωτηλῆ τῆς δίκης ἀπαλλαγὸν, ἀναψυχὸν γοῦν πνα καὶ ᾠδημυθίαν αὐτοῖς ἡ τῷ ἐκγόνων οἵσῃ διόρθωσις, φερουτίζουσι δίκην θεὶ ὑμῶν, καὶ ὑμᾶς γοῦν ἀχρομένους ἔως τῷ αὐτοῖς ἐναντιοῦντων ἐσάναι. οὔτε τοίνυν ἐκείνοις ὅπερ εἶπεν, οὔτε πολλῷ μᾶλλον τοῖς μὴ ταῦτα τὸν ὑμετέραν διόρθωσιν αἰχμώσης ὑπόθεσιν ποιησόμεθα. πῶς γὰρ αἰχμωθήσονται δι' ἡμᾶς, ὃι μεθ' ὑμῶν καὶκείνοις τῆς ἐκ τῦ ψεύδους αἰῤῥότητος ἀπαλλάξομεν, Ϲ οἱ· δίγνώμονες ὄντες ἀθάνατον τῆς ἀφιλείας εἰδέναι χάριν βουλήσονται; οὐδὶ γὰρ αὐτοὶ μὴν χαριέσουσι τῦ ψεύδους ἀπηλλαγμένοι, τοῖς δὶ τῦτο δέχεσθαμένοις σφίσι μισήσουσι, καὶ τὰς τῷ ἀδίκων καὶ πονηρῶν εἰς θεοέξουται δίκας. καὶ μὲν οὐδ' ἐνεισδεῖς τὸν αὐτοῖς τὸν ὑμετέραν δὴ τὰ κρείττω μάβολὲν καὶ τὸν τῆς ἀληθείας δλίγωσιν, ἵνα αὖ μηδ' αὐτοὺς ὡς πλανωμένους ἐλαύνῃ ἡ πονηρός τις ἢ καὶ αὐόηΐος, τὰ τὸν φαύων ἄξια ψέγων, καὶ νοῦν ἔχὸν τοῖς μὴ τῆς ἀληθείας καὶ τὸν σφῶν σωτηρίαν θεοῖεμένοις ἀλαζονείας χάριν οἰόμενος· πολὺ δὶ μᾶλλον αὐτοὺς τῷ ὑμετέρων κληρονομήσῃ ἐγκωμίων ἡγοῦμαι, καὶ τοῖς ὑμετέροις ἐγκαυχήσεσθαι πόνοις, οὐ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὑφίσασθαι. ὅλως δὶ τὸ μὲν τὸν αἰχμώλων τοῖς μετέπειτα θεοπέμψειν ὑμᾶς, οὐδὶ λόγον ἔχὸν ἡγοῦμαι, τοῖς γε μὴ θεῶτον αὐτοὺς ἀξίους ὄντας αἰχμώσεσθαι. οὔτε γὰρ τὸ μανθάνειν αἰχρόν· καὶ τῆς ἀληθείας ἡ κτῆσις, διαφανεστέρους μᾶλλον ἀποτελεῖ καὶ λάμποντας ἔωθεν. οὐ μὲν ἀλλ' εἰ καὶ τοῖς ἐφ' ἑκατέροις τῷ χρόνων ἐμέλλομεν ἀδοξίαν πνὰ καὶ ὀνείδη, ἵν γε τοῦ γνῶναι τὸν ἀλήθειαν αὐτοὶ, θεοξυρεῖν, μήτ' ἐκείνοις αἴτιοι γεγονότες τῦ ψεύδους, καὶ τούτοις δυναμένοις τῆς ὑμαυούσης δόξης εἶναι καθηγηταὶ, οὐκ ἂχλῶ ἡμᾶς τῆς τῷ ἄλλων θεροοωῦτας τιμῆς, τῆς οἰκείας ἀφορᾶν· Ϲ τὸν ἐκ τῆς ἀληθείας δόξαν θεοῖεσθαι. εἰ δὶ καὶ καθ' ἡμῶν αὐτῷ ἤδιμεν ἅπαν μέμψεως ἐφιθησόμενοι βίλος, ὁμόσε πᾶσιν ἴεναι χωρεῖν, οὐδὶν τῦ μετὰ τῆς ἀληθείας ἀπαμάζεσθαί τε καὶ θνήσκειν εἰ δίοι, νομίζοντας αἱρετώτερον· καὶ λογιζομένους μὴν τὸν ἐν οὐρανοῖς παῤῥησίαν καὶ δόξαν, ὧν ἕνεκα τῷ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καμάτων ὀφειλομένων ἡμῖν, αἰ τῷ αἰθερώτων μέμψεις ἴμαλλον αὔξειν· ἐνθυμουμένους δὶ τὸ ὅπως ἡμεῖς δίῳ καὶ πίστει διορθωθέντες σωζώμεθά τε καὶ δοξαζώμεθα, καὶ ἀδοξίας εἶδος ἐφ' ἑαυτοὺς θεοσκάμμοι. ὅλως δὶ οὐχ ὁρῶ τοὺς ὑμῖν ἐναντιουῦντας οἵτινες ἔσονται· καὶ ὧν αἰδεῖσθαι σφόδρα τὰς μέμψεις. τοὺς μὲν γὰρ μεθ' ὑμᾶς, καὶ φείττεσθαι τὰς ὑμετέρας ψήφους ἀνάγκη, τὸν ἀξίαν δλαβουμένους·

σουσαν ἐπαινεῖν, καὶ θεὸν τῶ δοκιμάσαι ταύτην κηρύττειν. τοῦτο δὲ τὸ δίος λόγον ἔχον ὄζιν. ἐπὶ μετ' ἀσφαλείας ὅπι τας θεῖ θεοῦ δόξας φρίπει χωρεῖν ἄτε πολλῶν κινδύνων, καὶ μείζου τῶ τὴν σωτηρίαν καθάπαξ ἀποβαλεῖν, ἐπομθρίων τὴν θεσπιτίαν, εἰ γὸ μὴ τὰτ' ἴωὖ, ἀλλὰ τὴς δόξης παντάπασι κατηγίνωσκον, οὐδενὸς αὖ αὐτοῖς θεὸς ὑμᾶς ἐδίνυι λόγου· ὥςπερ οὐδὲ ζῖς ἄλλο τι τῆ αὐκείσων φερνοῦσιν αὐάχοιντ' αὖ ὑαῤ αὐτῆ συζκεῖν. ἀλλὰ μὴν οὐδ' αἰχεῖν ὄζιν οὐδὲ τέρις, ἀγνοοιῶτας μαθεῖν, εἰ μὴ καὶ πᾶσαν ἀπημάζειν μέλλομθρ ὀλιγημίαν· ἵωὖ οὐκ ἔζι λαβεῖν μὴ θεσπεσιον τὴν αὐκεμθρίαν θεσβάλλοντας ἄγνοιαν, καὶ τῆ ἐποιμὶ ὀλιγαμθρίων καπηγορίαν, ὅτι μὴ τῆς ἀγνοίας ἴχθαι μέχει παντὸς ἠβουλήθησαν, τὴν ἐκ τῆ δόξαι μανθάνειν διδότης αἰχυίαν. Τοὐναντίον γὸ μᾶλλον αἰχεῖν, ἅπαντ' εἰδέναι νομίζοντας μηδὲ βουλομθρους χάειν πνὶ τῆς ὠφελείας ὁμολογεῖν, μετ' ἀγνοίας ἀπαλλάτ̃τειν τὸ δίου. θεὸς δὲ ζύτους, ὑαῤ ἀληθείας ὄντων ἡμῖν τῆ ἀγώνων, ἠδὺ μᾶλ' ἄπτο μὴ ταύτης νικᾶν· τὸ δὲ ταύτην δρέσκοντας ἡτᾶσθαι δοκεῖν, πάσης αἰχυίης ἀπηλλαχται. Τοὶς γὸ ζῖς τῆς ἀληθείας ἔπλοις ἐνοδδύντας ἑτοίμως, καὶ φασίοι μόνον ὑπείκοντας, οὐδεὶς αὖ εἴποι νικᾶσθαι παρ' οὐδενὸς τῆ αὐθρώπων, ὧν αἰχεῖν ὄζι καὶ χείρους ὀφθῆναι· ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ὑφ' ἧς δίχα πᾶσιν αὐθρώποις ὄζι τὸ νικᾶσθαι. νικᾶν δὲ τὸ ψεῦδος αὐτοῖς καὶ μάλα δικαίως εἴποι τις αὖ, ἅτε μὴ τῆς ἀληθείας ὀλιγοντας τῆ ψεύδει, ᾧ τὸν θεόθεν χρόνον ἐδούλευσαν. καὶ μὴν οὐδὲ τῆ δόξαν δόξης νοσηχάντας ἀλλάξασθαι, καὶ ὅλως θεὸς τάχαθεν ἐπὶ τὸ χείρους μεταβαλεῖν, αἰχυίη τις θεόσειν. οὐ γὸ ἡ τῆ κακοῦ μετάθεσις, ἀλλ' ἡ τῆ κακοῦ τέρησις, τὸ αἰχεῖν, ὡς εἴπέ τις, ἴχθ. Τοὶς μὲν οὖν χραικοὶ δίχ' ταῦτα φημὶ δεῖν ἐπὶ τῆ πειθῆναι λατίνοις αὖ ἀληθῆ λέγωσι, καὶ τῦτο πᾶσι τρόπος ἱρμαζεσθαι φανεῖν, μηδεμίαν ὑπόφιαν ἴχθ αἰχυίης, μηδ' εἶναι καθ' ζύτου τῆ ἀληθῆ θεσῆσθαι δόξαν· ἵωὖ ὁμολογοῦντάς τι καὶ πᾶς δίοντας, καὶ ταύτῃ δ' ἀμφοτέρους ζύτους σωιαπομένους, ἀνάγκη ζίς τε τῆς ὁμοιοίας καὶ τῆς ἀληθείας μισθοὺς δικαίως αὖωθεν θεσδοκᾶν. λατίνους δὲ, εἰ καί πνα τ̃ εἰρημθρων ἐσῶ σαθρὸς ἐκείνων δίξαι τοὶς λογισμοὶς, κ' τὸ τῆς αἰχυίης δίος οὐ πανταπασι ἄλογον, καί τοι πλέον τῆ ἄλλων αὐτοῖς εἰκότως ὑπὸ ζύτων ζαεσπομθρίοις, καἰκεῖνα θεσδεχυμεῖσθαι δίκαιον, ὅτι ζοὶς μὲν θεσγόνοις οὐδὲν ἐκ τῆ τὴν ἀληθειαν φερεῖν αὐτοὶ, σῶζαβλάψουσιν, εἰ, μὴ καὶ μᾶλλον ὠφελήσουσιν, ἴσως ὑαῤ αὐθρώπων ἁλωκότων τῆ ψεύδει καί τι παιδόντων αὐθρώπινον, αὐτοὶ μᾶ καθαραὶ καὶ ἀκιβδήλου δόξης δίχόμθροι· καὶ τῆ ὑαῤ τῆς ἀληθείας ἀγώνων, μισθὸν αὐτὸν τες σῶζα θεοῦ τὴν εἰς ἐκείνους Φιλανθρωπίαν. καὶ τὰ ἐκείνων δὲ συγκαλύψαι κατὰ μικρὸν ὀνείδη δυνήσονται· ἅπερ ἴμαλλον αὔξειν, ἢς ἐκληθρουμένων ἐχόμθροι πλαίνς, καὶ τὸ δεινὸν ἐν σφίσι δίαφυλάττοντες· εἰ δὲ, μὴ δόξης δίπθυμία καὶ τῆ βούλεσθαι θεσπδεῖν τῆ ἀδιλφῶν, καὶ τὰληθῆ καὶ δίκαια πᾶσι δεί ζῆν, ἀλλ' ἴκ τινος ἐχούσης λόγου ἀνάγκης, καὶ λογισμῶ ἡτᾶσθαι τῶν οὐκ εἶχον ὑαφορᾶν, τὴν δόξαν ταύτην εἰσήνεγκαν, εἰκός ὄζι καὶ σιγῶντων ἡμῶ αὐτοὶς φιλανθρωπίαν δίρεσθαι καὶ θεοῦ τυχεῖν ἵλεω· ὃς καὶ τῆ χειρόνων ἁμαρτημάτων, αὖ οὐκ ἐξ ὁμοίας ἁμαρτάνοντα γνώμης, Φιλανθρωπος γίνεται δικαιοῖς· ὃ καὶ μᾶλλον ὑαῤ τῆ αὐδρῶν ἐκείνων ἔγωγε πείθομαι. οὐ γὰρ αὖ τοὶς ὀρθόπτη βίου τῆ ἄλλων δυσεγκλήτους καὶ θεὸ πάντων αὐτὸν ἀγαπήσαντας ἔδοξε ταῖς τῆ χρησίων ἀμεμφίμοιρους διαιρεῖς καὶ τῆ τῆ μακαρίων καπαλείξας χορῆ, μὴ θεῶτον αὐτοῖς τας ἐκ

τῆς

ἀγνοίας ἢ τυφλώσεως ἐγκλημάτων, καὶ τοῖς θεοῖς ἡμῶν πάντας ποιήσαντες κοινωνοὺς· ἐν οἷς πολλοὶ τῆ τῆς ἀγνωσύνης ὀνόματος ἔτυχον· ἢ τοσαύτην ἀδοξίαν τῆς ἑωμαϊκῆς καταχέαντες ἐκκλησίας οἴεσθαί τι κατορθοῦν· καὶ τὸ δὴ χείριστον ἁπάντων, ἄδηλον εἴη) πότερον ὡς ὑπὲρ ὀρθοδόξων τυχόντας δεῖ τῆ ἡμετέρων θεσμόνων, καὶ τὰς ὀφειλομένας αὐτοῖς ἀφοσιώσεις ἡμᾶς, ἢ ὡς αἱρετικῶν καὶ τῆ ψεύδει συμβιβασκόντων καταφρονεῖν, τιμῶ αὐτῆ σωτηρίαν δεδωμνώκοντας, καὶ τιμῶ θεοῖς ἐκείνοις χάριν ἀρνεῖσθαι. εἰ μὲν γὰρ δόκησεν μόνον, καὶ ἐν τῶ ὑπὸ θεοῦ τὸ πνεῦμα, μὴ θεοπρεπῆ δὲ καὶ ἁγίαν τῆς γλώττης ὁμολογία, αἰτιατὸν ἂν ἦν δόξαν δόξης αὐτῆς βεβαιοῦν· ἐνδέχεται γὰρ καὶ ἄλλο τι τῆ οὐ καλῶν μὴ τὸ χρῆμα δοξάσαντας ἑκατέρους, νικῶ δικαίως τοῦτο παρ' ἀλλήλων ὠφεληθέντας· καὶ τιμῶ αἰχμαλώτου μὴ θεοπρεπῆ τῆ μεταθέσει, ἅτε μηδετέρων ὡς ἀκίνητόν τι καὶ θεοῖς τιμῶ σωτηρίας ἀναγκαῖον ἡγουμένων διαφυλάττειν· οὐ σημεῖον τὸ μηδ' ἐν τῆ τῆς πίστεως ὁμολογία τοῖς οὖσιν ἔχουσιν αὐτὸ συμφωνεῖν. ἐπεὶ δὲ τιμῶ τῆ ἀκινήτων δογμάτων τῆς πίστεως παρ' ἡμῖν ἀπύλησε τάξιν, καὶ πάσης αὖθ' ἁμφιβολίας τοσούτοις ἤδη χρόνοις κεκρύπτεται, ὡς μηδ' εἰδέναι δύνασθαι χωρὶς ἀκριβῶς μήτε τοὺς θεσθέντας μήθ' ὑφ' ὧν θεοῖς ταῦτα ἐκινήθησαν, ἀλλ' ἄλλους ἄλλο τι οἰηλατεῖσθαι, τίς αὖ ἂν ἔχοι τοῦτο κινεῖν, μὴ θεότιμον ἀδοξίαν ἰσχάτιμ καὶ τὸ γέλως ἅπασιν εἶναι καταλῆξάμενος; οὐδαμοῦ γὰρ αὖ αἰχμὴν ἡμοῖβε μείζων τῶ μαρτυρεῖν ἡμῖν αὐτοῖς τιμῶ ἀπάτιμ, καὶ τιμῶ μακραὶ τῶ ψεύδει ὁμολογίαν· καὶ ταῦτα σοφίᾳ καὶ λόγων δυνάμει διδασκάλοις ἄλλοις τῆς ἀληθείας γίνεσθαι δυναμένοις. λατίνους μὲν ταυτὶ συνθάνομαι λέγειν. τοῖς δὲ ἕλλησι οἶμαι σφόδρα τιμῶ τῆς φιλονεικίας δόξαν φυλάττεσθαι, καὶ αὐτοὺς δὴ σοφίᾳ θεσμοῦντας· καὶ νομίζειν αἰσχρὸν, αὖ φανῶσι τοσοῦτον χρόνον ληρήσαντες, καὶ τιμῶ ἀληθεστάτιμ δόξαν ὑλαύνοντες, καὶ τιμῶ τῆ ἀδελφῶν παραβύθμοι κοινωνίαν· ὧς οὐ δὴ καὶ πολλῶν δεινῶν περαθῆναι σφίσι συμβῆναι, θεοῖς τὸν τῆς ἀπιστίας καταπλύσμὸν αὖθ' συμμάχων πολεμεῖν αἰσχυνομένοις. κοινῆ δ' ἀμφοτέρους ἡγεῖσθαι τιμῶ δεῖν τῆς ἥττης αἰχμεῖν ἐκβιβασθαι· ἵν' ταῦτα μαθεῖν τιμῶ ἀληθείαν καὶ ταῦτα τὸ ψεῦδος δεῖν καθεῖν νομίζουσι συνιζῆσθαι. ἐπάτεροι γὰρ ὡς ἔστιν ὁρᾶν δεῖ τῆς τῶ διδάξαι μᾶλλον τοὺς ἄλλους καὶ σφίσι δεῖξαι συμφώνους ἦλθον ἐλπίσιν. ἐγὼ δὲ τιμῶ μὲν φαινομένῳ αἰχμεῖν ἤκιστα αὖ φαίην χρῆναι ὑπολογίζεσθαι δεῖν δεῖ ταῦτα μὴ ὧδε διχῆσθαι δόξαν ἤδη θεσθέντων εἰσαγομένῳ, κἂν ἀληθὴς ἔτυχεν οὖσα, καὶ θεοῖς ταύτιμ φιλονεικεῖν. τὸ γὰρ πιστεύειν τὸ ψεῦδος ὄζειν αἰσχρότερον· καὶ φιλονεικία, ψεύδους ὁμολογίας ἥκιστον εἰς ἁμαρτήματος λόγον. καὶ χρῆναι μὲν ὄζειν εἰς τιμῶ ἀσφάλειαν τῶ συμβόλου καταφυγεῖν, καὶ τιμῶ κοινὰν ὁμολογίαν ἑαυτῆ θεσβάλλεσθαι ἑνί, εἰ μηδὲν ἄλλο, βουλομένους σφᾶς αἰδεῖσθαι καὶ σώζειν φαῖεν ἂν μάχεσθαι τῶ φιλονεικεῖν. τοῖς δὲ λατίνοις τὸ τῆς καινοδομίας ὄνειδος ἐγκλημα· καὶ τὸ μόνους ἄφωθεν τῆ κοινῶν ἐφ' ἑαυτοῖς θαρρήσαντας, τιμῶ πολαίῳ σφίσι χείρω ποιεῖ. καὶ πολλοῖς ἄλλοις ῥόποις ἔλαττον τὸ τῆς αἰχμῆς δίος τῆ τῆ χρόνων ὑπὸ ἀρχὴν ἡγεμονίαν μεταβολῆ· ὡς μηδ' αἰχμεῖν ὅλως ὀρθὸν ταύτιμ καλεῖν· πῶ γὰρ ἂν ἔχοι, τὸ τῆς ἀληθείας ἀκριβῶς ὧδε χρῆσθαι; καὶ τοῖς κοινῆ διδαγμένοις ἐμμένοντας, τιμῶ θεῖ τῆ ἰδίᾳ πᾶσιν ἀρίστων ψῆφον συμβάλῳ κοινῆ πάντων ἀπαιτεῖναι; καὶ μήθ' ἑαυτοῖς μόνοις μήτ' ἄλλοις αὖθ' αὐτὰ τοιαῦτα θέλειν πιστεύειν; τί δὲ ζητοῦντες ἱρεῖς, τὸ τοῦ δίου ἔχοντα διδύμας; ἐδιδάσκομεν γὰρ καὶ αὐτὸ φωνῆ οὕτω πᾶσιν ἀρίστ-

μευσαν

πίρας προσηκάμβμος ἰύνοιαν ἢ παρρουῶτα δεῖπη καὶ ἀδακινδυνεύειν, καὶ λῶ προσήκει ὀχυφυλάττεσθαι τοῖς χαλεπωτάτοις ὑπηχθρεῖν, τὰς δ' ὑπερέας ὑποχείρας ἀπτήσασθαι πιεράσομαι· ὧν αὖ οὐδὲν αὖ ἐκ τῆ προτέρων μήτε λίγοντες ταῦτα μήτε πείθοντος ὄφελος εἶη. Πολλὰ μὲν οὖν τὰ τλῶ θαυμασὴν· ταύτλω εἰρωνεύω δ' χρῆ καὶ ῥᾳδίαν ἡμῖν αὖ βουληθῶμεν μόνον, δίξοντα πέφυκε· ὐκ ὀλίγων δὲ γέμουσαν ἐναπωμάτων αὖδις ὅσιν ἰδεῖν τοῖς μὴ καθαρῶς ὑπασκεπτομένοις· ἃ οἶμαι χρὴ τῆ κωλυόντων προσῆκον εἰπὼν κ' ταῦτ' ὀχοείσας ὡς πρῶτα τῆ ὑμετέρων ψυχῶν. ἴσασθε γὰρ αὖ κ' αὐτοὶ τῆ τοῖς καλοῖς ὑπεβουλευόντων λογισμῶν ἡμετέρως ἑαυτομένων, & προς τὰ ποιοῦντα ταύτλω δικαιότερον ῥᾳδίεσθε, καθάπερ ἐν ὁδῷ τινι τῆ ἐν αὐτῆ δυσκόλων ἀφαιρεθέντων. ἀνάχεσθε δὲ μικρὸν λαμβάνοντος ἄνωθεν. Τὸ μὲν οἰκονομικὸν ἅπαν καὶ φαινόμενον ἕνωσιν καταπροξάσθαι, τῆ ἀμφισβητουμένων ὡς ἔχει τόπου μόνον, ὅτι συμφέρον οὔτ' ἀφαιρεῖς ἰδίξαμεν ὄν· ἀλλ' ἀνάξιον μὲν τῆς ἡμῶν ἀρετῆς, πόρρω δὲ τῆς ἡμετέρας προσηγορίας· κ' τῷ πανδήμοις μὲν ἥκιστ' ἀρέσκον, ὑφ' οὗ καὶ συνηχθαι φαμὲν, οὐκ ὀλίγας δὲ ταῖς ἀδικῷ τῆ αἰσθητῶν μέμψεις ἐπάξον ἡμῖν, προς δὲ τούτοις οὔτε ταῖς ἀγαθαῖς ψῆφοι συμβαῖνον ὑφ' ὧν κεκινήμεθα τλῶ ἀρχλῶ, οὔτε τῇ ὄχῳ πάντων ἀδασπόνῃ προσῆκον, ἢ καὶ προς ἄλλο τι μεῖζον, εἴπερ ἰῶ, τῶ παρόντος ἤρκεσεν αὖ, καὶ χείρονες πολίμου κ' μάχης ἀρξον μὴ ταῦτα χρεισανοῖς· τλῶ δὲ τῆς ἀληθείας εὕρισίν τε καὶ ζήτησιν & τλῶ ἀπ' αὐτῆς τῶ ψεύδους τιμλῶ, μόνῳ ἀληθῆ καὶ τελείαν ἕνωσιν ἴδῃ, καὶ πάντων μὲν ψευτωμάτων ἀπαλλαγμένων, καλοῦ δὲ παντὸς γέμουσαν, καὶ προς πάντων θεοφιλῆ· οὗ μάλις' ἐν πᾶσι τοῖς ὑφ' ἡμῶν προτεθμένοις ὁρίσαι σοχάζεσθαι. αὕτη δ' αὖ ἡμοῖτο, ἢ λατίνων τλῶ προθύμλω ἀπομαζόντων, καὶ πανοικίων μὴ ταύτης τλῶ πίστιν ὁμολογεῖν, ἢ καὶ τῆ γραικῶν αὐτλῶ προσηθέντων ὡς ἀναγκαίαν. μᾶλλον δ' εἰπεῖν τὰ μὲν τῆς ὁμολογίας ἐπεσθαι δεῖ, τλῶ δὲ τῆς καρδίας πίστιν ἡγεῖσθαι, καὶ προς αὐτῇ παγῆναι προθύμῃ τλῶ γνῶσιν τῆς ἀληθείας & τ' ἐν αὐτῇ πάντων ἕνωσιν. ὐκοῦν ἢ λατίνους ἀγνοῆσαι παντελῶς λῶ ἐφέγουσι κατάφασιν, & ἀδὰ μόνε τ' πατρὸς πορεύειν ἐξ τὸ πνεῦμα, ἢ γραικοὺς καὶ ἐκ τ' ἰοῦ φέρειν ἐκεῖνο δικῆ· ἄλλος γὰρ οὐχ ὑπολείπεται ζόπος τοῖς γε κατ' ἀλήθειαν ἀλλήλοις αὐτοδίξ δήλουσιν. ἐπεὶ νυῶ ἐν αὐτοφάσῃ τούτων ἡ πίστις, ἧς οὐδέν ὅστιν εὑρεῖν μεταξύ, ἀλλ' ἀνάγκη θάτερον αὐτῆς ἀμφοτέρως μέρος ἀπασαμβμους, τῶ λοιποῦ κ' ἀμφοτέρως ἔχειν μόνου, εἴτε τλῶ πίστιν ἀπὸ καρδίας ὅτι τὰ χείλη προφέροντας δῆλα ζούτων ὅτι σωτηρία τούτλω ὁμολογεῖν, καὶ οὕτως ὑπὸ μίαν καθολικλω ἐπλησίαν πάντας τελεῖν· ἢ τλῶ τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας & δόξης δηλουῶ ἰνότητα βούλεσθαι. ταύτλω ἐγὼ τλῶ ἀληθινλῶ ἕνωσιν ὑπάρχειν οἰζομαι· λῶ εἰσηγησάμλω μὲν πρώλω αὐτὸς, ἔπεισε δ' ὑμᾶς οὐκ αὖ εἴποιμι, κ' πάλαι πεπεισμένους ὑφ' ἑαυτῆ, μᾶλλον δ' ὑπὸ τῶ πνεύματος τοῦτ' ἴδῃ τὸ καλόν τε & δίκαιον διδαχθέντας. ἀλλὰ ταύτλω τοις πολλοις ἢ τῆς μεζαβολῆς αἰχμὴν δυχεραίνειν ποιεῖ. Καὶ τῆ μὲν λατίνων ἀκούω λεγόντων ὡς δεινὸν αὖ εἴη τῆς δόξης ταύτης τοσούτοις ἔτεσιν ἐχομένους, κ' πεισθέντας μὲν αὐτοὺς, κἀν τῆ τῆς πίστεως ὁμολογουῶτας συμβόλῳ, διδάσκοντας δὲ τοις ἄλλοις μὴ ἀπαυδῆς, κἀν τοῖς συγγράμμασιν ὧς τ τῆ προς τλῶ σωτηρίαν αἰαγκαιοτάτλω ταύτλω κυρουῶτας & λόγοις ἀποδικνύοντας, νυῶ ὥσπερ πνας παῖδας τλῶ ἀληθείαν ὑπ' ἄλλων διοδαγμένους, αὐτῆ καταγνῶναι· & παθεῖν μὲν προτέρους αὐτοὺς τὸ δεινὸν, μεταδευῶαι δὲ τῆς αἰχμῆς τοῖς μὴ ταῦτα· τῆ δὲ τῆς

ἀγνοίας

μμον, ἀκούσεσθε παρ' ἑαυτῶ προθύμως ῥοπλῶ. εἰ γὰ τοιοῦτον μὴ προσδέχεται τὰ λῶ, ἐκεῖθεν τὴν τῶ καταδήσην δύναμιν ἐλπίζειν προσήκει· οὐ χρεὼς οὐδὲν αὐτὴν ὄζειν. αὐτὰ δίκαιον ἡμῖν ἀπ' ἀρχῆς, τί, τὰ μάλιστα σωθῆσον ἡμᾶς ἐλέσθαι, καὶ ὡς ἥκιστα πεπονηκότας αὐτὸ καταπροέσθαι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ,

ἐν ᾧ αἱρεῖται τὰ κωλύματα τῆς τοιαύτης εἰρήνης.

Ρῶτον μὲν ὦ πατέρες σεβάσμιοι χάρις τῆ τῆς ὑμετέρας θείας παλαιᾶς προθυμίας. δι' ἣν τοῖς ἀγαθόν τι λέγουσι προσέχειν ἀξιοῦτε τὴν νοῦν, οὐκ αὐτοὺς τοὺς λέγοντας ἐξετάζοντες, τὴν δι' ἧς λόγων ὠφελεῖν σπεύδομεν δύναμιν· τῆς τε αὖ ἐμὴ φιλανθρωπίας αὖτε· ἧς ἔργον τὸ γνώμης ἀτυχεῖν καὶ τοσούτοις ἀρίστοις παρέσται γέγονε πάντες. αὖτη γὰ ὑμῖν τῆς ἐν τῆ καλῆ συμφωνίας καὶ τῆ ταὐτὸν ἁπλῶς λογισμῶ τὸ συμφέρον καὶ τὴν εἰρήνην ἀεὶ ἧς ἥκομεν σκοπούμενοι προτιθέναι, οὐθ' ἵνα τι δεῖ τηλικούτων γνώμων εἰσφέρειν τι, τοῖς πάλαι δόξει δίκαια λέγειν, ἄλλο τι πλὴν τῆς ἐκεῖθεν ῥοπῆς· νομίζειν ἔξειν ἄπορον. ἔπειτα, πρῶτον οὐ μόνον οὗ τινα τῆς εἰρήνης τρόπον ἡγούμεθα λυσιτελέστερον ἔσεσθαι, ἀλλὰ καὶ σὺν ὧν αὖ ἡμῖν τοῦτο τυχεῖν, συμβουλεύσειν ἐπαγγελλόμενος. καὶ θάτερον δοκοῦσι δικαίως, νικᾶν ἥκειν τὸ λοιπὸν τοῖς χρείοις ἐκπίσειν. καὶ οἶδα μὲν δυχερείας τῆς ὕλης ἀπόμενος, κἂν συμβῆ μηδετέροις ὑμῶν ἢ τοῖς ἑτέροις μόνοις τοὺς λόγους ἀρέσκειν, κίνδυνον οὐκ ὀλίγον ἐγχείσης τῆ ταύτην ὑφισταμένῳ· ἀλλ' ὅμως τὸ μὲν δειλιᾶσέ τι δεῖ τούτης εἰπεῖν, οὐ μᾶλλον θεάσεις καὶ προπετείας ἢ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος δόξειν ἅπασιν οἶμαι· ἵνα ἐκ τῆ προτέρου λαβόντα, τὸ λοιπὸν ὄζειν κατὰ τῆ παρόντων δεφυλάττειν· ἐς ταύτην προβαλλόμενον αὖθις ὑπεύθυνον. τῆς δ' ἀπὸ τῶ μηδετέρους ἀρέσκειν ἢ τοῖς ἑτέροις φαίνεσθαι φορτικὸν ἀπιδίας συμβησομένης, προῶτον μὲν τὸ τῆς ἀληθείας χάριν αὐτῆς ἀναιρεῖσθαι καὶ τὸ φαινομένου καλοῦ, ἀρκοῦσαν ὑπάρξειν ἡγούμεθα ὠφέλειαν· ἔπειτ' ὄπη καὶ τῆ ὑμῖν ὕστερον ἀρέσοντων ἴσομεν κοινωνός· ἐς τὸ δὲ τούτων ἄλλο τι προτέρου πρόφασιν, προῖς τὸ τῆς ὑμετέρας πίστεως ψύφοις οὐδὲν ἐμπόδιον ἴσαμεν. ὡς δ' ἡγούμεθα τὰ δίκαια ποιοῦντας ὑμᾶς ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὖ τῆ ὑχ ὑμῖν ἀρέσκοντων φαίνεσθαι λέγειν δυχεραίνειν, προῖς τὴν γνώμην δοκοῦντας μᾶλλον. ἢ ἐς μὴ ταῦτ' ἀπλήστην ἀξιοῦν μηδὲ θέλοντα τοῖς ἐγνωσμένοις ἐμμένειν ἐς τοῦτ' αὖ τῆ ἅπασι δοκούντων αἱρεῖσθαι, συγγνώμης τε μεταδώσειν ἐς λύσειν τὴν ἀπόδειαν. τούτοις ἐγὼ τῆ τῆς ὑποθέσεως ἰδιότητος λογισμοῖς αὐτάξας, καὶ προῖς πάντων ὑμετέρων

τέραν

ὀξαπαταμβύους, καὶ τοὺς ἄλλους θέλῃ ὀξαπατᾶν. ὑμῖν ἀλλ' ὅπερ ἡγοῦμαι μόνον παρέσῃ θεὸς τοὺς ἐκεῖνα αἰτιᾶσθαι, τἄλλα πάντα ἀφεὶς, καὶ βουλόμενος ἤδη παύεσθαι τοῦ λόγου, τοῦτο βούλομαι λέγειν. Ἀδιάπτυστόν ἐστιν, ἀδιάπτυστον ὦ πατέρες σεβάσμιοι, τῷ εἰρωνικῷ ἐκείνῳ ἀδιάπτυστον εἶναι· εἴπερ τὸ πολλάκις γεγυμνασμένον οὐδεὶς ἀδιάπτυστον λέγει. Τοιαύτη δ' ἐνώσεως ἐπιμαχίας πέφυκεν ἤδη καὶ ὑμεῖς τὴν ἐκείνας διαφθείρασθαι συμφόρων οὐδεμιᾶς κατ' ὀλίγον γάρ ἐστι. δυσχερῶς μέν τοι καὶ λίαν εἴποιμ' ἂν εἶναι· ἀλλὰ μείζω τε καὶ ποθεινοτέρω καὶ ἃ τοῖς ἀπ' ὀλίγου πάντα νικῶσαν, καὶ πολλῶν ὑμῖν σωφρόνων αἰτίαν γεγονόσιν, ἐν ὑπερβολῇ πόνοι ἐν κινδύνοις ἐν χειμῶσι ἐν πάντα δὴ τὰ τοιαῦτα καταπεφρόντα· καὶ δυσχερῶς μέν ὑμῖν φανεῖσαι ἐν τοῖς ἄλλαις συνόδοις, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀπέχον δίκαιον τοῦτο ποθοῦσαν ταύτῃ ἐν καθαρεύουσαν πρὸς θεόν. εἰ δέ τις ἀδιάπτυστα τὰ πολλῶν δυσκολίαν ἔχοντα λέγοι, οὐ δεῖ τούτῳ πρόσεχειν. ὅτι δὲ τὸ μέγα πνεῦμα τῶν ἀληθῶς περὶ τὴν πρόκειμένην συμπεραίνειν δόξαν, ἐν σαῦσαν τῶν ἐκκλησίαν διὰ τὸν τὴν τηλικούτων ἀμφισβητοῦσαν, ἐν πρὸς ἑαυτὴν ῥιζουμένην, καὶ χ ὅπως ἀδιάπτυστον, ἀλλ' εἰ πέρ ἄλλοτέ ποτε ἐν νῦν δ' χρὴ, δῆλον αὐτόθεν τοῖς μὴ λίαν πάνυ λογιζομένοις, εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐν ἡμῖν ἐκ τὴν ὁμολογουμένων πολλὰ πρὸς τῶν τὴν ζητουμένων ἥκειν ἐξέτασιν, ἀλλ' ἴσως τὴν ὅπου φανερῶν ὄντων ἔριδας ἡμᾶς ἐνίοις, καθάπερ ἐνταῦθα τοῖς ἀφρόνοις ἀληθείας· καὶ εἰ κακοῖς ποιν ἡμετέροις οὐκ ἐν λύειν τῶν ἀμφισβήτησιν, οὐδ' ὅπως ἂν ἐν πανταπασι δυσχερὲς, τὸ μάλιστα τῇ πίστει συμβαῖνον καὶ μηδαμοῦ πρόσεστι μόνον ἐκλιπαμένους ὡς ἀληθεστέρῳ τούτῳ πρόσκεισθαι εἰκὸς δ' ἐν τὰς ἐνδιαίζειν ἐν τοὺς αἱρετικοὺς φυλάττειν λογισμοὺς ὡς δὴ σφαλεῖς, ἢ μηδὲ συμφωνεῖν ἀλλήλοις ἰδίλειν, τὰς ἑαυτὴν ὑπολήψεις ἐκάστοις δόξαις φυλάττοντας. ἐπεὶ δὲ τὴν εἰς ταῦτα φιλονεικίαν πλήρης μὲν ἡ θεία γραφὴ γέμουσι δὲ τὴν ἀγίων οἱ λόγοι, ἐν τοὺς πλείστους δέομαι δὴ ἐν τούτων λέγοντας ἴδοι τὶς ἄν, καθάπερ βέλτιστόν ἐστιν ἡμῖν τὴν ἀμφισβήτησιν καθημένους, ἐν χαλεπὸν ἔστιν ἀριθμεῖν ὁπόσα γραικοὶ καὶ λατῖνοι συγγραφεῖς ἐκεῖθεν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἑκάτεροι δόξης φερόφεσυσι, τί χαλεπὸν τὰ μὲν τῆς γραφῆς ὡς αὐτὴν δίκαιον ἐν θεσπεσίως ἐξηγουμένους, μᾶλλον δὲ τοὺς ἐξηγησαμένους ἀρίστα πεπαιδευμένους, τοὺς δ' ἀλλήλοις συμπίπτοντας, καὶ τοὺς μὲν ἁγίοις τοῖς πλήθεσι, τοὺς δὲ σιγήσαντας τοῖς εἰποῦσι, τοῖς δ' ἀρχαιότητι διαφέρουσι τοὺς ὑστέροις, τοῖς δὲ σαφῶς ὁμιλήσασι τοὺς ἀσαφέστερον τὴν λόγῳ χρησαμένους, θεσπεσίους, ὅπερ καὶ τὴν πολιτικῶν ζητημάτων ἀξιοῦσιν οἱ νόμοι, ἐν ὃ κἂν αὐτοὺς οἶμαι πεισθῆναι θεὸς ἑαυτοὺς, εἴπερ οἷόν τ' ἦν εἰς ταυτὸν συμβιβάντας τὰς ἀλλήλων διηκριβῶσθαι γνώμας, ὅπως δὴ κὴ ἡμᾶς ἀλλήλοις συμβιβῶσι, κὴ παύσασθαι τὸν ἡμέτερον πόλεμον δεῖ τοὺς τῆς εἰρήνης διδασκάλους διχοβιβάζοντας; ἕως γὰρ αὖ ἡμεῖς σπαράζομεν συμμάχους τὰς ἐκείνων ἑπαγόμενοι ῥήσεις, ἀδύνατον μὴ καινοὺς τὸ καθ' ἡμᾶς κοινωνοὺς ποιεῖσθαι τῆς στάσεως. ταῦτ' οὐδημίαν ἔχει δυσχέρειαν, τί μὴ μόνοις τοῖς φιλονεικεῖν βουλομένοις, καὶ τὰς ἰδίας μὴ θεολήψεις φυλάττουσι, δι' ὧν δ' ἂν ἥροιτο τῆς ἀληθείας τυγχάνειν τούτων οὐδὲν ὅλως θεσπεσίως ὧν καταφρονεῖν τοὺς τῆς ἀληθείας δεῖ θυμοῦσθαι πάντας πέφυκε δίκαιον. ἀλλ' εἰ ἐν δυσχερῶς ταῦτ' ἐμοὶ αἴτιος, ἐν μηδέποτε θεὸς ἡμῖν ἐπέρχοις μήτε ἀνυσθέντα μήτ' ἀνυθέντα, τοῦτο γὰρ τὸ πνεῦματος συμμαχίαν οὐκ εὔλογον ἀπολιπέζειν, ᾧ καὶ κὴ τὴν ὡς ἀληθῶς ἡμῖν ἀδιάπτυστον ὑποβάλλουσα θεόσεσι δυνάμεις· ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἐκεῖνο τὴν πόνων ὑμᾶς ἐν τὴν κινδύνων ὧν ὑπέστητε καρτερήσασα, καὶ τὸν σφοδρὸν ἐν ὑμῖν τῆς ἀληθείας πόθον διαδέξα-

μενον,

τουναντίον δὲ μᾶλλον καὶ τὴν ἴσως ἀπλήγλη περιορωμένων αὐτὰς φυλακτέον. εἰ γὰρ ὑπὲρ εἰρήνης ἀληθοῦς ἐστὶ καὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν σωτηρίας ἢν δ' ἡμεῖς ἐκλιπόντες ἢτ' ἐκείνων ὑπακοὴ, οὐκ ἂν εἴη δίκαιον δυσχεραίνειν καὶ γοῦμεν ταῦτα περβαίνοντα· μηδ' εἰ τοῖς ἀδελφοῖς ἠβούλοντο σώζειν ἐκάτεροι τὴν ἀληθῆ διδάσποντας δόξαν, τὴν αὐτὴν αὐτοῖς ἀναναίνεσθαι σωτηρίαν, ἵνα μὴ δόξωσιν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἀφῆνθαι· καὶ ὅπερ αὖ τοῖς ἄλλοις ἐμέμφαντο πρὸς τὴν ἀλήθειαν φιλονεικοῦσιν ἐναργῶς δικαιοῦμεν, τοῦτ' αὐτοὺς αὐτοῖς πάσχοντας· μᾶλλον δ' εἰ δεῖ καὶ ἀληθῆ λέγειν, αὐ μόνον δίκης ἐξ ἀρχῆς τῆς ἀληθείας πρόφασιν φασῶμεν, καὶ θεὸν σωτῆρα εἰληφότες ταύτην αἰτίαμεν, τὴν τοῦ ψεύδους σωτηρεσιούτων λογισμῶν ἁπάντων ἀναπίπτειν, οὔτ' εἰς τοσαύτην ἀναιδησίαν οἶμαί τινα τὴν ἁπάντων ἥξειν, ὥστε τοῖς τοῦ θεοῦ τοῖς ὑμετέραις ψήφοις καὶ τοῦ φωτὸς τῆς ἀποδείξεως ἀντιλέγοντα τοῖς αἰωνίοις δικηφρεῖν, οὐθ' ὑμᾶς πρὸς τὸ πείθειν ἐκεῖνον λόγων δύνασθαι, τὴν τοῦ οἰκουμενικὴν συνόδων ῥᾴδιον χειρωθέντας, καὶ κἀκείνην τοῖς οὕτω θρασυνομένοις ἐπανιστήναστο. ἀλλ' ἀδύνατον ταύτην τὴν ἕνωσιν ἐρῶμεν οὖσαν ἴσως ἐρῶσί τινες, καὶ ἐλπὶν ὄξειν ὑποσοιῶ εἰρηνεύειν. ἢ τὰς μὲν ἀκριβεῖς διαλλαγὰς μὴ δυναμένους ἀρεῖν, τοῦ ἐνδιχομένων ὑποδύντας, κενοὺς καὶ μηδὲν εἰργασμένους τὸ συμφέρον ἀπαλλάττεσθαι. ἐγὼ δὲ φεῦτον μὲν οὐδ' ἡγοῦμαι δεῖν ἀδυνάτου τι τῶν πραγμάτων ἢ δυσχερὲς ὑποφαίνεσθαι, πρὶν ἂν τις ἐκ λάβοι πεῖραν ἐκείνου, τὸ φρόνιμον ἅπαν πανοῦργος· μικροψυχίας γὰρ τοῦτ' ἂν εἴη τεκμήριον, καὶ τὸ μὴ βούλεσθαι τὰ μεγάλα πρᾶττειν τοῦ ἔργων, οἷς ἡ δυσχέρεια συνέστηκεν. ὑμῶν δὲ πολλὰ μὲν ἄξια λόγου καὶ σοφίας καὶ ἀρετῆς ὑποδείξειν ἔχοντα καθ' ἡμέραν ἀκούω λεγόντων, τοῦ δὲ τῆς δεῖ τὴν τοιαύτην εἰρήνην ἀναμεῖναι ὁδοῦ, καὶ τελέσχεσον, πανοῦργον ἐξ ὧν οὐκ ἔστιν ὡς ἀδυνάτου ταύτης παντελῶς ὑποπτεῦσαι, οὔτω καὶ τιμερον ἠθημαι. ὁ γὰρ τῆς οἰκονομίας σκοπὸς, καὶ τὸ πάντα συγκαλύψαι τοῦ τῆς εἰρήνης ὀνόματι βούλεσθαι, ὡς ἔοικε παύειν τούτων ὑμᾶς. ἐγὼ γὰρ ὅπως καὶ ταῖς παροιμίαις ἁπάσαις τῶν ἀδυνάτων ὑπάγεσθαι κινδυνεύομεν, αὖ ἀληθὲς ἀδύνατον ἦ. φασὶ μὲν γὰρ ἀδυνάτου πάντες ὑπεθυμήσαντες. εἰ μὴ φθάσας ἄλλος καὶ εἰρωνία τὴν λῦ, τὰ περὶ τῆς θαυμασιῆς εἰρήνης ἀρόμενα. ἔπειτ' εἰ καὶ καθάπαξ ἀδυνάτου λῦ, καὶ μηδὲν τι τοιοῦτον παρεκχόντες ὅλως ἐμέλλομεν ἀπίναι, οὐχόσῳ τὴν ἐπὶ τὸ πάλλα φεύγειν ὠφέλειαν, ἕως αὖ αὐτὰ μὴ τοῦ τῆς ἑνώσεως πεμῶμεν ὀνόματι. εἰ γὰρ δεῖ φιλίαν ἁπλῶς ἢ κοινωνίαν ἢ χορηγίαν χρημάτων ἢ καὶ τῶν πολεμίων βοήθειαν ἢ βεβαίωσιν τοῦ ὁτουδήποτ' πραγμάτων φεύγειν κλονουμένων, ἢ τοιούτων τινὰ φροντιστῶν αὐτῆς ὑπεθυμήσαμεν, εὔλογον ἂν εἴη τούτων χωρὶς ἀπολαῦσαι βούλεσθαι τοὺς τοῦ μείζονα δεομένους, καὶ τῆς μὲν εἰρήνης οὐ τυγχανότας ἀλγεῖν, ταῖς δ' ἐκ τῶν ἄλλων πραγμάτων ὠφελείαις τὴν ἐκεῖθεν λύσιν ἀμηχάνῳ ἀβαμυδεῖσθαι. εἰ δ' ἕνωσιν ἐκκλησιῶν καὶ εἰρήνην ταῦτα καλίσομεν, ὥσπερ εἴ τις ἐν ψύχει τὸ ταῖς χρόαι βάλλεσθαι καὶ τοῖς ὄμβροις, διότι τὴν αὐτοῦ παρίχει χρῆσιν. θερμασίας λέγοι, οὐκ οἶδα τίς ὑπὲρ τοιαύτης εἰρήνης θύειν βελήσεται· καὶ τὰ πράγματα δεῖ τῶν φροντίδας ἀμφιβολίας ἱστάμενα καὶ πείθοντα συνθορυβάζειν ἀφεῖς, τοιοῦτόν τῆς εἰρήνης δύθυμίας λήψεται φρόνημα, καὶ νομιεῖ πάντες τῶν ἐλπιζόντων τυχεῖν. ὥστε τοῦ μὲν μηδὲ φροντίς ἄλλο τι καθάπαξ ἰδεῖν, ἢ τῆς τῶν ἀμηχάνων δύθυμίας αἰσχύνη φέρουσα μόνον· τὸ δ' ἕνωσιν ἐπαινοῦντας κομίζειν οὐδὲν ἔχουσαν πλέον τῆς φέρειν δυσφορᾶς, καὶ τοῦ ταύτης ἐμπαστηγυεῖζειν ὀνόματι, δυστέρας καὶ χείρονος ἀπάτης ἔχει κατηγορίαν, καὶ τὸ φρόντους αὐτοὺς ὑφ' αὑτοῦ ν

ἐξαπα-

ἰχόντων ὀνείδη δίναιθ' ἁ δξεβρέαι, εἰ θεὸς τιὼ τῆ ἐκπλησιῶν ἴνωσιν ζοσῦτον
ὦδε σπεύδομεν χόμβοι χεῖνοι, κ) πάντα νεῶ ἐντεῦθα σωναγαγόντες ἐξ ὧν αὐτιὼ
περαίνεθαι δεῖ, εἶτα σωνθήκας τινὰς κ) σκιαν εἰρεύνης οἰκονομήσωτι, σοφίαν κ)
ἀρετιὼ κ) πλῆθος τῆ ἐντεῦθα σωειλεγμένων, ὥσπερ ἄχθος ἄλλως κ) ὕλιν
ἄχρηςον δπορρίψαντες. οὐ μεὶν ἀλλ' νὶ μᾶ τὴ δόξαν τὸ κεκρθωμὲν κ) τῆς ὑςε-
ρον δύκλειας κ) φήμης οὐδένα λόγον ποιεῖθε, οὐδ' ὀλαβεῖθε τὰς μέμψεις ὧν
ἐκ τῆ μὴ ταύτας ἀρίσκεθαι τοῖς ἐντεῦθα ἡμπεσμένοις ὑμᾶς αὐάγκη πριεχθῆ,
οὐδὲ τοῖς ἄλλοις θεσσύχιν εὔλογον ἰῶ, ὧν ὀργόμενοι τῆς ἀληθοῦς εἰρέωης αὖ ὑ-
ϖοίδοιτε· εἰ δ' ὑπὸ τῆς τούτων δλιθυμίας σφόδρα καταχθῆ, πολὺ μᾶλλον ἴδιε
κ) τῆς ἐκείθεν δόξης δλιθυμεῖν, κ) θεᾶτλεν μᾶ τὰ τῆ ἀθανάτων γενῶν ἡ-
μᾶς ἀξιώσοντα, κ) ταύτας αὐθεόπους θεὸς τιὼ ἡμᾶ δίφημίαν διηγεσωῦτα
δικαίως· ὧν δ' εἵνικα τὰς ὦδε πάντων μέμψεις ἐπάξεθαι, ταῦτα καθάπαξ δ'
λαβεθωῦαι. εἰ γὸ κ) μηδὲν ἄλλο, τοὶ ἡμᾶ αὐτῆ αἰδεῖθαι λόγους θεσπίκαι, κ)
καθ' ἡμᾶ μϱτυρίαν ἀρκοῦσαν ἔ) νομίζειν, τοῖς ἐξελέγχιν δυληθομένοις. μέμνη
θαι γὸ ἐκάτεροι δήπου κ) λόγοις & γεάμμαισι τοὶ ἄλλοις δτὶ τιὼ τῆ ἀδιλφῶν
θεύξεσόμενοι σωτηρίαν, κ) παίδ' ὑπὲρ αὐτῆς ποιεῖν αὐτοὶς αἰαπέθοντες, μη-
δὲν ὑπεδομένους τῆ ἄλλων· κ) τοῖς ἐρωτῶσι τί τῆ τούτων κινδύνων κ) πόνων ἐ-
φ' οἷς θεοκαλεῖθαι σφίσιν ὄφελος ἴσαι, τιὼ τῆς ἐκπλησίας δικοκείνεθαι δόξαν,
κ) τὸ θεύξ τιὼ ἀλήθειαν ὑπαναγαγεῖν τοὶς φιλονείκως ταύτης ἀφισαμένους. ὑφ'
ὧν τοὶ νοιὼ ἴχοντας κινηθέντας, τοὶς μὲν εἰσσίγκαθεν χρήματα, τοὶς δ' ὑπὸ τῆ
ἰχάτων τῆς γῆς, μεθ' ὅσης οὐδ' εἰπεῖν ὄζιν ἡδονῆς ἐντεῦθα ὦδε ζηφίθαι, τῆ οὕ-
τω καλῶν ἐλπίδων θυμὸς ἅπαντα δδύτερα. οὐ γὸ ἵνα τῶ βασιλεῖ τ' ῥωμαίων
ἐξῆ τὸν ὑπόλοιπον δὸ αἰμόνως βίον αὐύειν, κ) τῆ ὦδε τῆ πολιμίων ἄξω δίους
ἰσάναι, κ) τοῖς ἐν κωνσταντινουπόλει πᾶσιν οἱ τῆ χρημάτων πλουτάσιν θεύσο-
δοι, ἤκηραί τι & ῥώσιος κ) τοὶς ὑπὸ τῆ ἄλλων ζηῶν ὑπακοῦσαι κληθέντας εἵποι-
μὶ αὖ· τούτων γὸ ἵνιοι κ) ζαπινοτέρους αὖ δέξαιντο ῥωμαίους ἰδεῖν, ὐχ ὅπως ἐκεί-
νους ζηύοιτό τι καλὸν, αὐτοὶ πονεῖν κ) κινδυνεύειν αὐάγκοιτο. κ) γάλλους δὲ οἶμαι
& κελτοὶς & τῆ ὑπὲρ ταὶ ἄλπεις τοὺς πλείους, οὐδὲν μέγα ποιεῖθαι τιὼ τῆ ἰτα-
λικῶν θεαγμάτων κατάσιν· μηδὲ εἰ ῥώμιλω ἤ τινα τῆ πόλιων ὁ πάντας οἰκή-
σ) καλῶς, σφόδρα μέλειν αὐτοῖς, ὡς δ' ὑπὲρ τούτων κ) χρήμαθα δοιῦαι κ) πόνων
ὑπερδεῖν· κ) καθάπερ δτὶ βασιλείας μάθοξιν καλουμένους, οὕτω μᾶ πολλοῦ τὲ
ζήθους ἴκαθον ζίχιν· ἀλλ' οὐδὲν ὡς ἔοικεν οὔτ' ἀληθείας ἥδιον αὐθεόποις νοιὼ
ἔχουσιν, οὔτε τῆς τῆ ἀδιλφῶν σωτηρίας αἰαγκαιότερον τοῖς γε θεὸν κ) τὰς ἐκεί-
νε ψήφους δ' λαβουμένοις· οὐδ' ἔστιν ὑπὲρ οὗ μᾶλλον ἐυλυθεῖν τὰς ἄν & τιὼ αὐτῆ
θεσίδς ψυχιὼ, ἢ τῆ τιὼ ἐκπλησίαν ἰδεῖν ἰνωθεῖσαν & γαλήνης εἰλικρινοῖς ἀπο-
λαύσασαν. ταῦτα τοίνιω ὑπαγγιλλόμενοι, κ) τοῖς τούτων ἐλπίσι τὰς ἀπάντων
ψυχὰς γοητδύσαντες, θεύγματι δυχερισάτῳ μεθ' ἡδονῆς δλυφρεῖν αὐτπίσωτι. ταύτας αἰτήσουσι & μάλα δικαίως τὰς ὑποχίσεις· & μηδὲν τοιοῦτον δ' εἰόντες,
ἐξηπατῆθαί τε νομιοῦσι, κ) τὰ τῆ ἠδικημένων βοήσουσιν. εἰ δὲ κ) τοὶς ἐνταῦθ'
ἀφιγμένοις μηχαν῀ τινι & πάλιν πίσοιτο μηδὲν αὐτπλύγιν, τοὶς γε πυτμφότας
αὐτοὶς ἀρχοῦλας ὐκ οἶδ' ὅπως ἀγνοῆσαι μᾶ τὰς ὑποχίσεις ὑπόντας, χίρειν δ' ὑμᾶν
ὑπὲρ τῆ πεφεγμένων εἰδέναι, τοὶς δὲ ταῦτα συγκαταθεμένοις ὁρίσθεις αὐ-
τῆ, ἐπαινεῖν & τιμᾶν ἐπαηθόντας ποιῆσαι. μηδὲ καλῆς οὕτω & ἡμεραίας ἀμε-
λητέον ὦδε σπουδῆς, μηδ' ἰκλημάτων ἀφορμαὶ ταὶ ὑποχίσεις ἐκείνας δυκπέον·

τοιὼαν-

τῆς τῆ ἀδελφῶν σωτηρίας φροντίζειν δεῖ, καὶ τὸ ψεῦδος ἐλαύνειν, καὶ τὴν δόξαν τῆς ἐκκλησίας τῇ τ' σωζομένων αὔξειν φροθύμῳ. εἴ τις οὖν ἐκεῖνο πεισθείς, ὅτι πάλαι ξῆπαι τὴν δημήλειαν, φέρεται ἄλλως τοῖς ἀδελφοῖς καὶ τὸ ψεῦδος δόξει πεισθεῖσθαι, ἐλπίσι σωματικῆς δυτυχίας ἀληθῶς φρὸς ταῦτα κινούμενος. πῶς γὰρ ἐκατέρωθεν ἴσης οὔσης τῆς ὠφελείας, καὶ δυνάμενος ἐν τάξει φράτειν ἀμφότερα, θατέρου καθάπαξ ἀφροῦσθαι, τὸ λοιπὸν φροθήσεται μόνον· καὶ τὸ ῥᾴδιον δ' λαβεῖν δυσχερῆσι τῇ πολλῇ δυσχέρειαν ἔχοντα; τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι φρὸς μὲν τοὺς κῇ τῆς ἀπιστίας πολέμους, καὶ ὅπλων δεῖ καὶ χρημάτων καὶ δυνάμεως πολλῆς τε καὶ ναυτικῆς, καὶ στρατηγῶν καὶ καιρῶν καὶ χρόνου τῇ μεγέθει τῶ φράγματος ἐξαρκούντος· ὥστε δεῖ τῇ φροκειμένῳ τἀληθῆ διορίσασθαι, & μίαν φρὸ τούτων ταύτας γνώμην λαβεῖν, τὸ βουληθῆναι μόνον ἀπόχρη· καὶ θεὸς, ἄνωθεν φρὸς τὸν σκοπὸν ἰθυνῶν τὴν βούλησιν, καὶ τῇ τέλει τὴν ὑπαρχοῦσαν δυνάμεως φροσάγων. ἔστ' εἰ & τὰς κῇ τῇ ἀπίστων μελίτας δυτύρας ἀξιοῦσι φροτίθεσθαι, καὶ τοῖς φρὸ τῇ δογμάτων ἀγῶσι ὑπάρχειν δεῖ, πῦρ πυρὰς καὶ φροσόδων αὐξήσεις καὶ κοινωνίαν τῇ ὑπαρχόντων καὶ τἆλλα ταῦτα θεῖον; ἃ τῆς εἰρήνης ἀποτελέσματα μᾶλλον ὑπὲρ εἰρήνην φρίπτει καλεῖν· καὶ ὧν οὔτε τὴν τῇ ἀδελφῶν σωτηρίαν οὔτε τὴν τῆς ἀληθινῆς πίστεως ὕψωσιν καὶ τῆ ψεύδους αἰσχύνην, ὄντ' ἀπαθῆ· οὐ γὰρ δήπου φρὸς ταῦτα δυνάμενα φέρειν, οὐδὲ ταύτας ἐκτοῦτων ὄντ' ὠφελείας χρείαν ἔχοντας, ἀλλ' ὀλίγοις τοῖς αὐτῆ διοιμένοις, καὶ οἷς ἁρμόττῃ ταῦτα ζητεῖν. ἀλλὰ μὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς εἰρημένοις, τὴν μὲν φροθεσμίαν πᾶσαν ἡμῖν ὁρᾶν οἰκουμενικῆς ἀξίαν συνόδου, καὶ τῇ φρὸ τῇ δογμάτων κρίσεως καὶ λίαν ἀρκοῦσαν, ἐξ ὧν ἡμῖν τῇ πεποιῆσθαι ῥᾳδίαν ταύτην ἐλλείποντος· ἐὰν δὲ τινες δημηγοῦσι φράτειν εἰρήνην, πολλοῦ δεῖ πλειόνων ἔργον εἶναι φροθεσμίας. ἐξὸν γὰρ καὶ ὁρίσασθαι ταύτην περαίνειν, αὐτοὺς φραγμάτων ἀπηλλαγμένους· καὶ οὔτ' ἀναλωμάτων ὄντ' ἴδιοι τοσούτων ὑπόσα τοῖς μὲν δεδώκασιν ἔσχε δυσχέρειαν, τοῖς δ' οὐκ ἔχουσιν οἴκοθεν & δεομένοις ἄλλων, εἰ δεῖ τἀληθῆ λέγειν, αἰσχύνην μεθ' ὑποψίας, οὔτε πόνων καὶ κινδύνων τοσούτων τοῖς παραχόθεν συνιθροισμένοις. μᾶλλον δ' οὐδ' ὀκνεῖν εἰπεῖν τὰς ἐκατέρωθεν δυσχερείας· αἱ δὲ τῆς εἰρήνης ὀλιγοδυμία σωιζρονοῦσα δ' ἐρᾶσα τὸ θεῖον, πάσας ἐνίκησε. & δὲ χαλεπὸς μὲν, ὑπαρεῖδε δ' ὅμως. οὐκ οἶδε τοίνυν τί φρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ἀπολογήσεται, μάταιον δίξας τὴν ταὐτὸν & τοσαῦτα ῥᾳδιουργῆσαι, κῇ τὴν εἰρήνην πεποιηκότες ὄνομα μόνον καὶ φήμην ὅλως κενήν· τὸ γὰρ βούλεσθαι καταλείπεται μόνον, τῇ ἄλλων ἁπάντων ἄμεινον ἢ κατ' ἰσχὺν, ὡς ἔξεστιν ἐλέσθαι, διτρεπισμένων. θαυμάζω δὲ εἰ μηδέν ὑμῖν ἐγκαλέσῃ ἡγεῖσθαι δικαίως, οὕτω πὰ τῇ δι' ὀφθαλμῶν. καθάπερ γὰρ τὸ τοῖς μείζοσι δυσχερεῖν ἀπὸ τῆς φροσηκούσης ῥᾳδιουργίας, διανοίας δεῖ σημεῖον, οὕτω τὸ φρὸς τὰ μέγιστα μὲν ἀρκούντως παρεσκευάσθαι, χρῆσθαι δὲ τῇ ῥᾳδιουργῇ φρὸς τὰ τ' ἔργων φαυλότερα, καὶ τὴν θεσθυμίαν ἄχρι τούτων ἐκτείνειν, ἐγὼ μὲν οὐ βούλομαι λέγειν, πολλῶν δ' ἐγκλημάτων τοῖς οὕτω φρονοῦσι φρόφασιν ἔχει. κῇ οὔτε στρατηγὸν νοεῖν ἔχειν ἡγεῖται τις τοιοῦτον ἔσχεν, ὃς κῇ πλήθει καὶ ἀρετῇ καὶ ὅπλοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀρκούντως ἐξηρτυμένος, φρὸς ζήτησιν ἔξεισι τῇ ἐχθρῶν, κῇ πολιὰ μὲν χρόνου αἰσθόμενος, ἀφ' πολλῆς δὲ δυσχερείας ἥδασας, εἶτα μόλις ἐστυχὼν αὐτοῖς ὀλίγοις τι & προσημένοις κῇ τ' κῇ φρόσωπον ἀφέρουσι μάχην, τὸ ξίφος τούτοις ἀρκοῦσαν ἡγεῖται νίκην, παντάπασιν αὐτοὺς ἀφῃρῆσθαι, καὶ τοὺς μὲν συγκόψαι τοὺς δὲ λαβεῖν αἰχμαλώτους δυνάμενος· ἐὰν ὑμεῖς τὰ ῥᾳδιουργήματα

καὶ οὕτω καλοῖς, οὐδὲ βουλομένοις ἔξεστι ῥαδιυμεῖν, ἵνας ἂν ἡμῖν προσήκειν ἡγώμεθα τὰς ὁδοὺς τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρώπων μέμψεως φιλοτίμεσθαι. οὐ γὰρ δήπου τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασιν ἐν οἷς προέχουσιν ἀξιώσομεν τοὺς ἐν ἐκείνοις ἀνεπιγκόνας ζηλοῦν, κἂν ὡς ἔξεστιν ἀρίστα τοῦτο ποιῶσιν ὑπαρτισόμεθα, ἡμεῖς δὲ τηλικούτων ἡμελημότες πραγμάτων, ἔξω φόρον ἰσόμεθα. τὸ γὰρ τῆς μιμήσεως ἐν ἅπασι τοῖς καλοῖς τῷ ἴσῳ δύναμιν ἔχει· καὶ τοὺς ἐν τοῖς μείζοσι ταύτῳ παραβουμένους, ἐν οἷς καὶ μείζων ὁ τῆς ἁμαρτίας ὕπεστι κίνδυνος, οὐδὲν ἐξαιρεῖσθαι τῆς δίκης μεμψεως δύνατα. ἀλλὰ μέσως οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν ὡς ἄλλο τι περὶ τῆς ἀληθείας ὁ τῆς μακαρίου χορὸς ἐκεῖνος ἐσπούδακε, ἢ περὶ τῆς ἐκάστοτε ζητηθέντων ἔχνος γοῦν ἀμφιβολίας τοῖς μὴ ταῦτα καταλιπεῖν. φασὶ γὰρ ἐκ τῆς ὑπομνημάτων ἢ περὶ τὸν ἀληθείαν ἐκείνων ἀσυδή· καὶ τὰς τότε κινηθείσας αἱρέσεις οὕτως ἀπεστράφησαν ἄνθρωποι, ὥσθ' οἱ μὲν πολλοὶ μήτ' εἰδότες μήτ' ἔχοντες ἐγκαλεῖν, ὡς τῆς ἀληθείας προμάχοις ἀξιοῦσι τιμᾶν τοὺς κατ' ἐκείνων ἡγωνισμένους· οἱ δ' ἀκριβῶς εἰδότες, καὶ τῆς ἀπίστων ἡρωϊκὰς χάριτας τοῖς ἐκείνων προστησαμένους. οὕτω γὰρ πᾶσιν ἀνθρώποις αἱ τῆς αἰδρῶν ἐκείνων κρίσις ἐκράτησεν. ἐκείνους τίνων ὑπὲρ εἶπον ζηλωτέον· καὶ μὴ ταῖς ἄλλαις μόνον τιμαῖς, ἀλλὰ καὶ τῇ μιμεῖσθαι καθόσον ἔξεστι, καὶ νομίζειν ἀρίστους εἶναι συμβούλους ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ ὁδηγοὺς, τίνων ἐκείνους δικαιότερον αἰδῶ· καὶ τί δεῖ φρονεῖν ἀεὶ τὰ αὐτὰ μάτην, ἐξεστὸν μὴ τὰ αὐτὰ μάτην· καὶ παυστέον μὲν θορύβου καὶ ταραχῆς τὰς τῆς ἀνθρώπων ψυχὰς, τίνων δ' ἐκπλήσιαν ἔχειν ἀσυπήτου καὶ μακρᾶς ἄλλων λήξεων ἀπαλλακτέον· οἷς ἡ μακρὰ φιλονεικία καὶ τὸ μηδετέρους μέλειν τῆς ἀδελφῶν δίκης χάριν. μὴ ταῦτα δὴ καὶ τῆς ὑπολοίπου φροντίζειν ἔγκαιρον ἴσως· καὶ τὰς παρ' ἀλλήλων τιμὰς τε καὶ ὠφελείας καὶ τῆς ἐκ πολλοῦ θρυλλουμένου ἐκείνου, ὡς ἡμῖν ἐγκαλέσει φέροντας ποιουμένους. ἐγὼ γὰρ καὶ τὰς καὶ τῆς ἀπίστου ἡδονὰς, ὑφ' ὧν ἐπιγεγράφθαί τινες λέγουσι, καὶ αὖ ἐχυρίζονται τῆς μετέρου ἔργων εἶναι κεφάλαιον, εἰ μὴ ἕνεκα τοῦ δύνασθαι ζῆν ἀσφαλῶς καὶ τὰ τῆς δουλείας μὴ δεδιέναι δεινὰ, ἢ καὶ δίκας ἐκείνους ὑποστῆσαι τῆς εἰς ὑμᾶς παροινίας εἰς ἰοῦ ἐκ πολλῆς ἰωχθησαν ὕβρεως, εἰ μὴ δὴ τούτων ἕνεκα ξιφομαχοῦσι τὰς κατ' ἐκείνων ἐλπίδας. μάταιον ταύτας ἡγοῦμαι χρῆμα· καὶ οὔτε πολλοῦ τινος ἀξίας, εἰ ὁπόσου καὶ δυνηθεῖεν ἐκβιασθῆναι, οὔτ' ἀνύσειαν δυναμένας ἄνευ θεοῦ, τοιοῦτον δ' εἶναι μὴ σκοπὸν τινος θεοφιλοῦς αὐτὰς ὑγουμένου. εἰ δὲ τῆς τῆς ἀνθρώπων ψυχὰς κινδύνου σωτηρίας, καὶ τὸ τὰ φόβου ἄχος ἐξελεῖν ἐκ μέσου πιεζόμενοι, κἀ τούτων δή τινων χάριν δεῖ ταύτας ἄγειν τὰς ἐλπίδας, ὑπαινῶ μὲν δεῖ τούτους οὔσας αὐτὰς, δυτίσεις δὲ πραγματείας εἶναι νομίζω, καὶ μηδένα λόγον ἔχειν δεῖ ταύτας ὁρμιεῖσθ, πρὶν τὲ ἐν μιᾷ δόξῃ τ' ἀληθείας τ' ἀπὸ χρεισοῦ καὶ λυομένων ἕνεσιν καθαρεύεσθ. εἶτα γὰρ τὸ φόβου μισεῖν δεῖ, τῆς ἐκπλησίας ἐκβάλλειν ὡς ῥᾳδιώτατα, πολὺ δ' ἔτι καὶ τοῖς προκειμένοις ὄζειν, ἐν οἷς δήπου φαιτόμεθα τὰς αὐτικειμένας ἔχοντες δόξας, τὲ πλείστης τ' ἀνθρώπων μοίρας κρατεῖ ὁποτέραν αὖ ἔποι τίς· εἶτα τῆς τῆς ἀδελφῶν προνοεῖν σωτηρίας ἐπάναγκες, ἅτε δ' φεύγειν αὐτοὺς ἀγάπης ἔνδειξιν ἔχον, λοῦ τὲ τῷ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ αὐτῶν τιθέναι προθύμως τούτοις ὀφείλομεν, οἱ τινὰ τὸ φόβου γνωσόμενοι καλῶς τὲ μισήσοντες, τῆς τῆς ἀπιστίας ἀπαλλαξοιεθῶν ἂν δὴν ἐλάττω τῆς σωτηρίας ἡμῖν ὀφλήσουσι χάριν· ἧς τῆς ἀμηχάνων δεῖ τυγχεῖν τοῖς τῷ φόβου ἐκβιασθέντας, ὁπόσον αὖ εἴη τὲ φεύγειν λοῦ πάνυ δ' πίστεως ἀληθείαν δέχεσθαι. ἔστι τὸ τῷ εἰρωνείᾳ ὃν συμβαλεῖν τρόπον ποιεῖσθαι, καὶ

τῆς τῆς

εἰ μὲν ἐμέλλομεν τὸν πρὸς ἀλλήλους παύσαντες πόλεμον, δίκας καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς εἰρηνεύειν καὶ τὰ πρὸς θεὸν δυτυχεῖν, ἢ τύχη τινὶ τῆς ἀληθείας δόξης ἐπιλημμένοις, ἢ καὶ τύτῳ χαρεὶς, ἡδὺν διδόντος μηδὲν κίνδυνόν τινα καὶ ζημίαν ἐκ τῆς ἀληθείας ἐκπεσεῖν ὑφορώμενοι, αὐτὰ ταῦτα ἂν ἀπέχρησεν ἡμῖν τὰ πρὸς ἀλλήλους εἰρεύειν· καὶ τούτῳ ὅπως ποτὲ καταπράξασιν, οὐκ ἂν ἐδίκησε τῆς περὶ τἄλλα σπουδῆς. ἐπεὶ δὲ τῆς φαινομένης καλλιθείσης φιλονεικίας, ἔτι ἐσμὲν χρείας ἡμῖν ὑπολειφθήσεσθαι τὰ πόλεμον, καὶ τὸ τῆς εἰρεύης ἡμᾶς ἀπέσας καλὸν οὐδὲν ἧττον ἢ πρότερον, ἄλλο τι μᾶλλον ἢ τὴν εἰρεύην δόξομεν πραγματεύεσθαι, ἢ μηδὲ σωφρὸν τὴν ἀρχὴν ὅπως δεῖ τυγχάνειν τῶν προκειμένου, εἰ μόνον τὰ πρὸς ἀλλήλους δι' ὀλιγομέρου κινησόμεθα τὸ παῦ ἐκεύην. εἰ δὲ τοὐναντίον τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς δογμάτων λαβοῦσι καὶ τὸν πρὸς θεὸν εἰρεύην προῦργου ζητήσασιν αὐτίκα τἄλλα πάντα ὑπείξει, καὶ γαλεύη σφόδρα παίζοντος ἴσως καὶ ἡδονή τις ἄῤῥητος, πάντων ἅπασι συμφωνούντων, τῆς ἴξω τῆς ἔνδον, τῆς πρὸς ἀλλήλους τῆς πρὸς θεὸν, καὶ τούτῳ οὕτω μὲν βεβαίαν καὶ μόνιμον οὖσαν δὲ λαμπρὰν ἔνωσιν οὖσαν οὐδὲν ἀμαυροῦν οὐδὲν σαλεύειν ὅλως δυνήσεται, προδήλον δήπου καθέστηκεν ἅπασιν ἀξιάθλου δεῖ· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἀρχὴν εἰρεύης ἐκεῖνο φάσκειν καλεῖν· ἀλλ' εἰρεύην ἀληθῆ καὶ τελείαν, καὶ παῦ ὅ,τι κἂ ἔπειτα τὶς τῆς πρὸς αὐτὴν ζητουμένων ἀφελήσειν. τίνες γὰρ οὗτοι κακοδοξίας καὶ τῆς σφῶν σωτηρίας πολέμιοι, ὥστε καὶ μὴ ταύτῃ εἰρεύην ἄλλην τινὰ συμπλασάμενοι φάσκειν, τῆς τῆς ἀδελφῶν διαῤῥήγνυσθαι κοινωνίας; μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐγὼ τινα φάσκειν τῶν ἐθέλουσιν κακουργῶν ὑπολειπομένην. τίνα δ' οἴεσθε φρενῶν οὕτω παντελῶς ἐστερῆσθαι, ὡς καὶ μὴ τὴν ὑμετέραν ψῆφον ἐν δεῖ τῆς προκειμένων ἐξοίσειν, μᾶλλον δ' ἐν ἐξοίσει θεὸς ἐν ὑμῖν, ἔτι πρὸς ἑαυτὸν δεῖ τούτων ἀμφισβητοῦντα ἀγάγμαθ' ἕξει; οὐκοῦν ἔγωγ' ὄντων τῆς πρὸς τὴν ἄκραν ζητουμένων εἰρεύην, τοῦ μὴ θεὸν ἡμῖσθαι τῆ τῆς ἀληθείας δίκῃ, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἐνώσθαι καλῶς, καὶ τὰ λοιπὰ δύο σωίσειν. ἐκεῖνο τοίνυν σπουδαστέον λαβεῖν τοὺς τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης ὀλιγωμοῦντας. τούτης δ' ὀλιγωμεῖν ἀνάγκη. καὶ πάντα ἐλάττω τὸ τοιούτου νομίζειν καλοῦ, τοὺς ἀρετῇ καὶ λόγου δυνάμει τῆς ἀπαλλαχοῦ διαφέροντας, καὶ κινδύνων καὶ πόνων αἱρουμένους· ὧν ἄν τις τοιοῦτος ὢν ὑπὲρ τῆς μεγίστων μόνων ὑφίστασθαι βουληθείη. καὶ ζηλωτέον μὲν τοὺς δεῖ τῆς θεσπίσου χρόνου πατέρας καὶ διδασκάλους· οἱ πλεῖστα μὲν ὑπὲρ τῆς τῆς ἀδελφῶν ἠγωνίσαντο σωτηρίας, τὸ καθ' αὑτὸν ζητεῖν ἔκαστος καὶ πόνων ἀπηλλάχθαι δυνάμενοι· τὰ δ' ὑπὲρ τὰς τῆς ἀνθρώπων θορυβουμένας ψυχὰς ἐκ μέσου θεμένους, καὶ τῇ μαχαίρᾳ τῷ παιδεύματος τὸ ψεῦδος τῷ ἀληθοῦς διακρίναντας, εἰρεύην εἰλικρινῆ τοῖς μὴ ταῦτα κατέλιπον· ἐκ ὁ μαχόμενος οὐ σωίζει χρόνος, οὐδ' αἱ τῆς πανηγύρεις ἀνθρώπων φιλονεικίαι· ἐκ ἐν εἰρεύῃ ἄλλον ζῆν οἰκονομεῖν ἔξον, ἐκ ἐκ ἐχρῆν· καὶ γὰρ ἦν δίκαιον αὐτοῖς τι πρεσβεῖον καὶ ἐκ κινδύνου δεῖ ταῦτα πραττόμενος ἄξιον· ἐκ μᾶλλον ὅσον δίκας ὀφείλειν ὧν δυνάμενοι σὺν πόνῳ πρότερον ἠμέλησαν αὖ, ἢ τῆς ἀφυγὰς ὑπὸ πραττομένων ἕνεκα μισθοῦ τινας λήψεσθαι. ὑμῖν δ' εἰ καὶ μικρὰ τοιαύτη συῴοδος ἐκ, πρὸς ἣν ἴδοι ἐλλιποῦσα κατορθῶν, οἰκοδομεῖν δεῖ τὸ ἄριστον ἤρμοσεν αὖ, ἐκ ὥσθ' ἕνα διηγμα ἐκ τύπον ἄλλας ἑστάναι τὰς ἴσας μὴ ταῦτα ἡμιουμένας, σοφίᾳ μὲν οὐδεμιᾶς ἐκείνων ἥττον ἔχουσι, ἀρετῇ δὲ ὁλίγα λιπομένους ἑκάστης, τοῦ δὲ πλήθει ἐκ σφόδρα πασῶν ὁμοῦ διαφέρουσι. ὅπου δὲ τοιούτοις ὥσθ' ἑνὸς διηγμασιν ἔχομεν χρῆσθαι,

ἔχοντα φύσιν, οὐδ' ἡμῖν ἀζήτητος αὐτὴ παρεύρυσις ζητεῖν, οὔτε τὸ πνεῦμα χαίρειν ἀναρύμνοις, ὥστε καὶ ἡμᾶς νεῦσι ἑνταῦθα συναγαγεῖν, τούτων μάλιστα τὴν ἀγαθὴν μετασώσων· ἀλλ' ὧν ἕνεκα συνήγμεθα ἐφίεσθαι τῆς αὐθεντίας, καὶ τοῦτον γίνεσθαι μέσον οὐκ ἀπαξιοῦ, ὅπως τοῦτο μὲν ἑκάτεροι τῶν λαμβανόντων ἀφέλειαν· οὐκοῦν καὶ ἡμᾶς δεῖ ἑνταῦθα συνιέναι, δι' ἀμφοῖν μὲν τὴν ἀλήθειαν, ὃς ἀεὶ σπεύδουσα τὴν ἀμηχάνου ὄχθην, εἰρωνίαν δὲ ἀφεῖσα ἀλλήλοις καταστασιάσουσι, διὰ οὐτ' ἀγναμφόρητος τῆς ἀληθείας ὄχθη μᾶλλον ἐν τοῖς αὐθεντοῦσι, κἀκείνης γνωριζομένης αὐτάρκη πᾶσα ἑαυτὴν ἐπαινέσαι, καὶ τοῦ ἐπιπλοίου ἀπαλλάξει σκανδάλου, ἅπερ ἐν ξυλαίοις ἀφορμὰς αὐτῇ συμβάσι· ὅπαν ἴρας πνέῃ ἑαυτῆς ἐπούσης, καὶ πάλιν δύξαν δυσκολίαν καὶ τοὺς αὐτῆς συνόχους παῖδας καὶ μέχρι πόρου τούτους ἐκφέρουσαν. ὑπείναι λόγον ἴσχυσεν ἐν τοῦ μὴ τὸ πνεῦμα σωτηρίαν νομίζεσθαι, ὃν δὲ μόνον χρέος εἰκὸς ἦν ἡμᾶς ἐκεῖνο συναγαγεῖν, ταῦτα βδελύττας ὅπως ποτὲ ἄλλο τι σκέπτεσθαι καθημένους· τὸ δὲ τὸ πνεῦμα πιέζοιτον αὖ εἴη, ἑαυτῷ ἐναντιούμενον· ὧν δὲ ὅπως καὶ τὸ τῆς ὁμονοίας καλὸν ὀλοῦ τῷ πνεύματι συνακπόμεθα· βδελυσσόμενοι οὐκέτι ὅτι τῆς ἰδίας ἑκάστου ἕξεως, ἀλλὰ μὴ μίαν ἀρίστην πάντας τιμᾶν ἀλήθειαν, καὶ ταύτῃ κρατύνειν ἐθέλοντας. χωρεῖς δὲ τούτων ἡμῖν μὲν ἀεὶ εἰρήνης ὄχθη, ἣ πᾶσα ἀνουσία· ταύτῃ δ' αὖ ἀληθείας ἡ πλεῖστα, καὶ θεῷ μὲν ἀρίστου πνεύματος δὲ καὶ τῷ πνεύματι τῶν ἀξίας, οὐδὲν ἀγνοεῖ τερπνὸν οὔσης τῷ μίαν, καὶ τρισὶν ἁπλᾶς βεβλαπτούσας. αὖθις γὰρ τὴν φαινομένων διάλλαγήν, καὶ τὸ ἀκούειν λοιπὸν ἑκατέρους τὰ χείρω τα, καὶ χεῖρα καὶ ἡλωτὰ ἀλλήλοις πλέξοντας κατ' ἀλλήλων, δεῖ μὲν πρὸς τὸν θεὸν εἰρωνεύειν ἀληθῆ ὡς ἐκείνου φερόντως αὐτὸς ἐπὶ τὸ τῆς ἀληθείας διαπορεύεσθαι, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὄχθην ἀπηχθῆσθαι. ἀναγκαῖον δὲ πρὸς αὐτὸν ἵστασθαι τὸ τῆς εἰρωνείας σέβειν καλόν, ζῆν δὲ νοήμασι τὰς ψυχὰς ἔχω λόγοις ἀπεφάσκοντα συμφωνοῦντας, καὶ μηδ' ἴχνος ἀμφιβολίας ἐᾶν τὴν ἀσκημένων ἐν αὐτοῖς καταλείπειν· διὰ τοῦτο μὲν πρὸς τοὺς ἄλλους εἰρωνεύειν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἱδρύσασθαι πρῶτον· ἄλλως δ' εἰρωνεύειν προσποιησόμεθα, καὶ ὄχθην ἀσκήσομεν φίλων ἀεὶ ἡγεμόνα ἀπιδία τινὶ δυσκρίτῳ τιθέντες λύσομεν· καὶ δὴ ποτὲ πρὸς ἀσχημάτων, ἀμφισβητοῦμεν ἀλλήλοις ἀσυλλογίστως ἀφορίσαντας τοῖς ἀφιλομένοις, ἃ λαβόντας δικαίως εἰκὸς ὄχθησθαι ἐνοχλεῖν ἀλλήλοις λοιπὸν, μηδ' εἶναί τι τοῦτο εἰρωνείαν τελείαν εἶργον νομίζεσθαι· ἀλλὰ πρὸς δόξαν ἡμῖν ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος ἦν· καὶ δόξαν, ἀστοχοῦσης ἡδονῆς ἐφ' ἑκάστοις πίστεως ἀπομένουσα τὰ πρόφαλα· ὧν τοῖς ἑκατέρα πρὸς τὸ θατέρα ἀφορᾶν, οὐκ ἔστι παστάσασθαι τοῖς ἑτέρας καταφρονεῖν, πολλὰν ἑκατέρα συμπορεύουσαν· τὴν μὲν, κειμένων ἐν ταῖς γραφαῖς, τὴν δ' ἐπὶ τοῖς αὐθεντοῦσιν ὀξυρρημόνως μελέτης, καὶ ποιοῦσιν ἅπασι δυχερῆ τὸν περὶ τούτων φόβητρα κείσθαι. καὶ περὶ τούτων τὴν δόξαν ἀλλήλοις πρόσθεν διαφερόμεθα· μὴ τῷ δ' ἐν πρὸς αὐτοὺς ταπεινοῦσθαι· ἐν τῷ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐκπεσόντι ἔχομεν, καὶ συμφορὰν ἡγεῖσθαι μεγίστην ἂν συμβῇ τοῖς ἀδελφοῖς μαχομένῳ, ἐν θεοῦ πολεμεῖν ἐν τῆς ἀληθείας ἑξαμπάσης· ἐπεὶ ὧν ὁ πόλεμος ἐκ· ταῦτα δὲ περὶ τὴν νοῦν ἐχόντων φημὶ τοὺς δὲ ἰσχυρογνώμονας ἐν φιλοτείκους παραπετάσαι, καὶ τοὺς ὅσον ἂν λάβωσι τοῦ μόνου τἀληθῆ ἡγουμένους, ἐν τοὺς ἀναπτύσσοντας τὰς ἀκοὰς ἀποκλείοντας· οὐ οὐχ ἅπαξ συμβήσεται· ἀλλ' ἀεὶ ἔσται ἐν χρείττοσι πάσης κτήσεως, ἀλλ' ὅτι σφίσι φρόνησον, οἷς ἂν φερόντως πως δύνῃ ἅπαξ τὰς αἰ. τούτων τοίνυν οὗτος ἐχόντων,

ἀστίων φερεσιδημίους ἡμᾶς, & νομίσαῖας ἐκεῖνοι εἶ) τὸν χρόνον ἐν ᾧ καθά-
περ ἐν τυκτομαχίᾳ πάντες φερόμενοι, συμπίπτουσιν ἀλλήλοις καὶ συναπόλλυνται·
& τῇ μὲν ἀπολλυμένων οἴκτον λαβόντας, τῇ δὲ κατειληφότι τὴν ἐκκλησίαν διὰ
τὴν τῶν ὀφειλομένων ἀπαίδευσίαν φέγουσιν, τῶν μόνων ἁπάντων αἰτίαν ἀφει-
λεῖν. ὅτι γὰρ ταύτην οὐκ ἰδίας διὰ φερεγγυότητας, οὐδὲ πόνων ἄλλων οὐδὲ χρόνου
τριβῆς· οὐδὲ τὰ παρόντα διοικουμένους καλῶς δήπου δεῖ τούτων καθημένους σκέ-
πτεσθαι πάλιν· ἀλλ' ὁ φεύγει τὰ παρόντα δῆλον φεύγει, τοῦθ' ὑμῖν καὶ τῇ μελλόν-
των φάσκουσιν εἶναι. εἰ γὰρ ὅπως ἀληθῶς οἰκουμενικὴ νομοθήσεται συνόδος δέ-
φερεν ἐξεῖναι, ἐξ οὗ καὶ τὰ δεῖ τῇ φερομένων δόξαντα κρατεῖν ὑμῖν δείσαι, οὐ-
δείς ποτε κινῶν τι τῇ καθεστώτων. χρίσμασιν ἀρχὴ ἡμῖν βουλήσεται· αὖτε δεί-
σαντι τὴν ἐκκλησίαν εἰδὼς, & ταῖς ἐκ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου φυλαττόμε-
νος δίκας· ἵν' τότε μᾶλλον ἢ νυνὶ ἅπαν τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ὁμογούσης φερο-
δοκᾶν ὄζειν εὔλογον. καὶ μὴν τὴν μὲν συνόδον ταύτην ὑπὸ τ' πνεύματος ὁδὶν ὅτ
τον ἢ δεῖ τὸ πνεῦμα φαμὲν συμφερῆδε, τὰ ἐκείνῳ δοκοῦντα ψηφιεμένην.
πῶς δ' αὖ ἄλλως ἐκ αὐτῆ τῇ φερομένων τοῦτο διιχθείη, ἢ τὰ μὲν ἄλλα δεεῖ-
δόντων ἡμῖν, τὴν δὲ δεῖ τῆς αὐτῆ φερόδου πᾶσι τοῖς ἐξεπιτόπων ἀληθείαν,
καὶ τούτου χωρὶς μηδ' ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν αἰσχομένων; ἢ πῶς αὖ δυσυθύμῳ
αὐτῷ χαρίσασθαι μᾶλλον, φαρ' οὗ μόνου & τὸ τῆς ὁμογοίας εἰκὸς ὄζειν ἐλπίσαι κα-
λὸν, ἀγάπης ὄντος καὶ λειτομένου, ἢ τὰς ὑμαυτοῦσας ὑπὲρ αὐτῆ φερομένους δόξας,
καὶ τὴν εἰς αὐτὸ πίστιν εἰλικρινῆ καὶ ἀκίβδηλον δίρεῖν καὶ σώζειν βουλόμενος; ἐκεῖνο
γὰρ ἀληθείας ὂν πνεῦμα, & πάσης μὲν ἀληθείας ἐφεστὰς ἡμᾶς εἶ) βούλεται· καὶ
τὴν φερὶ αὐτὴν ὁδὸν ἡμῖν ὑφηγεῖται, ὡς ἂν αὐτῆ μὴ δυναμένους ἀκινδύνως
ταύτην ὁδεύειν, τοῖς δ' ἔ, τι δεῖ φερεῖν ὑπὲρ αὐτῆ, & τῇ ὁμογοίαν τούτῳ φερο-
σώπων ἐξεπίζειν ἐθέλουσι, τούτοις ὡς τὰς μεγίστης καὶ φερώτης ἀληθείας ἐφιε-
μένοις πάντων μάλιστα χαίρει· καὶ ταῖς τοιαύταις ἐντολαῖς οὐ συγχωρεῖ τούτους ζῶῖς
πλοκαῖς ἢ ψεύδεσι ἁλίσκεσθαι. εἰ δέ τις ἀμφισβήτησις ἦ, συλλόγῳ μὲν παντα-
θεν τοὺς ὁλοψύχως τὴν ἀληθῆ γυμνάσοντας δόξαν, καὶ ταύτῃ φερισπομένους
αὖθ φιλονεικίας· ὅπως δ' αὖ τῆς ἀληθείας τύχωσι, φεύγει· αὖ μόνον οὐκ ἀλω-
ζόνις τινὲς ὦσιν αὐτῆς θηρατὴ, & τῇ σφῶν δυνάμει τὰ παῦ δηξίποτε. ἢ τί
βουλόμενον ἡμᾶς συμβῆναι τὸ πνεῦμα, ἢ τι τῇ ἀληθὲς ἀγαθὸν τὴν οἰκουμένην
πᾶσαν διεργεῖσθαι ὅθεν ὑμεῖς συμλέγητε; οὐ γὰρ δὴ χρήματα φερεῖσθαι ὑμῖν,
καὶ δυνατείας καταπεπαύμενον, ὧν ἐνίοις & τῆς τῇ ὑπαρχόντων οἰκονομίας ἴσως
ἔχει τι μέμφεσθαι· οὐδὲ τὰς σεμνὰς ταύτας ἀποδιδόσθαι ἐπωνυμίας, & τὰς πολυσυλ-
λάβους ὀλιγοσυλλάβους ὑπὸ τὸ χρίσματος καλῶς φερειρημένους· ἢ τύφου μᾶλλον καὶ
ὑπερηφανείας ἀποδείξειν ἔχουσι τῶν ἐπικαθημένων τῇ πνεύματι. ἀλλὰ ταῦτα
μὲν ὥσπερ ἐπισοδικὰ τῶν ὡς ἀληθῶς εἰσιν ἀγαθὰ, ἅπερ ἡμῖν ὁδηγεῖ τ' πνεύμα-
τος ἥξει· & ἄθλά τινα τῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καμάτων, τὴν ἡμετέραν μικροψυ-
χίαν ὀδημωδούμενα· ὧν οὐκ ὀλίγοις οἶμαι τῶν νοῦν ἐχόντων καταφρονήσῃ, &
διδόμενα μὴ φερησόμενος τῇ γνώσῃ τῆς ἀληθείας ἀγαπήσαῖας μόνῃ, καὶ ταύτην
τὴν φανερὸς ἄξιον γέρας νομίζοντας τοῖς ὑπὲρ ταύτης ἠγωνισμένοις· εἰ δέ τι καὶ ἄλ-
λο φερσδοκᾶν ὄζειν ἄθλον, τὴν μέλλουσαν δὴ αμονίαν καὶ τὴν τότε καθαρωτέ-
ραν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, τοῦτ' εἶ) τῆς ὄντως. καὶ γὰρ καὶ τῇ γνησίᾳ τῶν αἰθερίων
ζωῇ μέγα ταῦτα ἐμπόδιον ἴσμεν ἅπαντες ὄντα· οὐ χρεὼν & τοὺς ἐκείνης ἐφι-
μένους ὀρθῶς ἅπαντα τῇ τούτων κτήσει φερσέχοντας. ταῦτα μὲν οὖν τοιαύτην

καζαλιπών· ὡς ἴσον ὂν ταύτῃ τὴ χαρίσασθ, ϗ παίτων ἀθρόων μεταδουῶαι τῆ ἀγαθῶν ὁπόσα παρὸν ἡμῖν παρίχειν ἐδύνασο. καθάπερ οὖν οἱ τῆς εἰρήνης ἐχθροὶ, πᾶσαν δεῖ τὴ ταύτης αἰατερπῆ κινήσουσι μηχανὴ, ϗ φθορᾶς πάσας διερευνήσονται, οὕτω δεῖ ϗ ἡμᾶς τὸ μέλλον φθορεμμένους, πᾶσαν μὲν αὐτοῖς ὁδὸν ἀποκλεῖσαι τῆς κακουργίας, παίζαχόθεν δὲ τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθὸν ἀσφαλίσασθαι· ἐξ ὧν ἡ πειθομμένοις ἐυχάζειν αἰάγκη τοῖς πονηροῖς, ἢ φθορᾶ ἀλλοντας ἀθρεῖν· ϗ πεῖρα μανθάνειν ὡς ἀῤ τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν ἐγνώκασι φθαρέντες. φθορᾶ δὲ τούτοις κἀκεῖνο φρέπει σκοπεῖν, οὐ γὸ μόνον ταῖς ἡμετέραις ἐνοχλήσουσι ψῆφοις οἱ πονηροὶ τῆ αἰθρώπων, ϗ πάλιν τὰς αὐτὰς μὴ φθορᾶς εἰσάξουσιν ἀμφισβητήσεις ϗ μάχας, ἰαή τις αὐτοῖς τ καθ' ἡμῶν ἐγκλημάτων φθορᾶς ἦ, ἀλλὰ ϗ πολλοὺς ἄλλους ἐγεροῦσι πολέμους· ϗ πολλῶν συγχύσεων τλὼ ἀληθινλὼ ἐμπλήσουσι πίστιν. ϗ νεῶ μὲν εἰς αἰατολικλὼ ϗ δυτικλὼ ἐκκλησίαν τὸ τῆ χειραφῶν διῄρηται πλῆθος· τότε δὲ οὐδὲ ἀριθμεῖν ἐξέσται τὰ τμήματα, ἑκάστου φθορᾶς ἑαυτὸ τὸ μερομμένου ϗ στασάζοντος, ἄλλων ὑπ' ἄλλε φιλονεικίας ἁφορμῆ ἀφθερεμμένων. εἰ γὸ ἴη τῆς συνόδου ταύτης φθορᾶ δοκοιμμένης, ἥτις ἔμελλε τὰς μειζόσας τῆς οἰκουμμένης μοίρας συνάψασα, εἶτα ϗ ἀεὶ τῆ ἐκατονταχῦ καινοζομμένων ὀλιμελῶς σκοπουμμένη, τλὼ ἀληθῆ ϗ βεβαίαν ψῆφον πᾶσιν ἐπάγειν, διῄρητο μὲν οἱ φθορᾶ ἐν ἰωωμμένοι, ἡ δ' ὅπως ποτὲ κρατήσασα μοίρας τοὺς ἡτημμένους ἀφθάρτους ϗ τῆ ἀπίστων χείρους ἡγήσαιο, ϗ μέχρι τ νεῶ ἀπὸ τῆ τῆς ἕρμδος ἐκείνης ἀρξαμμένη κελεῦσα, ϗ χίσμα ἐν χίσμασι παλαιᾷ γέγονε νέοις, ἐν ἐλάττοσι μὲν, πολὺ δὲ νικῶσι τῇ τ ὕλῃ τ ζηζουμένων ϗ τῆ μίσει τῆ φθορᾶς πρὸς ἀλλήλους, ἤδιστα γὸ ἂῤ ἐγάδυντο ϗ σαρκῶν, τί χρὴ φθορᾶν ὁπότε συνόδου οἰκουμμενικλὼ ζητῆζαι ἐκ ἴσαν; ἧς μήτις ἔμελλον διδλίναι πάντες ταὶ ψῆφοι, ἀδήλοις ἐπιτέρεις αἱρίσεσι μέλλουσιν ὔσας. τοιαύτλω δὲ συνόδου τίς νοεῖ ἔχειν ζητῆσαί ποτὲ, τλὼ τοῦτος; ἤδη χρόνοις μελετωμένλω, ϗ μὴ τοσαύτης ἐκατέρωθεν δυχερείας συσᾶσαν, ἐπ τ μὴ δ' ὑπηθῆναι δέχασθαι ταύτλω αὐτῇ τλὼ φθορηγορίαν ὀλίγον ἀκυρουμένλω; οὐκοῦν τὸ χρόνου καινὸν ἀεί τι φθορεξερίσποντος, ϗ τῆ αἰθρώπων δι' ἄγνοιαν ἢ φιλονεικίαν ἐχομένων τ ψεύδους, καὶ τὰς ἐν δόγμασι διαφορᾶς ἴσιν ὅτι φθορᾶς τ φθορᾶς ἀλλήλοις ποιημένοις πολέμου, ἐφ' ὃν δ' οἱ μὴ τῆς ἀληθείας ἰσάμμοι καζαφεύξονται, ϗ οὗ τλὼ ψῆφον ἀρμόττει ταύτας αἰνίττε, μήτ' ὄντος μήτε φθορεμμένου, αἰάγκη πάντας δικαίως ἀλλήλοις συῤῥήγνυσ, ϗ διδασκάλους τῆς ἀληθείας ἑκάστους ἑαυτοὺς γινομένους, τῆ ἄλλο τι φθορεμμένων καταψηφίζεσ. ϗ τὸ δὴ πάντων χείριστον, αἱρετικοὺς ϗ ἀπίστους διακαλεῖν· οὐ καθάπερ νεῶ διαφερομένους ϗ χισματικοὺς ϗ τὰ τοιαῦτα φθορατροφοῦσι, τὰς συνοδικὰς ἴσασι λέμμοι ψῆφους. τούτων δὲ τί αἂ γένοιτο χεῖρον; οὔτε γὸ εἰσαῖ τις τῆ ῥ πλουσίαν τί αἂ δόξι φθορεῖν καὶ πίστ φθορᾶς, οὔτ' ἀκίνδυνον ἴσαι τοῖς ὁποιονοῦ ἑλομένοις, εἰς πολλὰ τεμημμένου τ ψεύδους. ϗ τὸ μέγιστον εἰς σωτηρίαν, ἡ πίστις, ἐπ τῆ αἰθρώπων κατ' ὀλίγον οἰχήσεται. ϗ νεῶ μὲν ἀκούοντες εἶναί που ϗ σώζεσθ τὰς ἐξ ἀρχῆς γεγραμμένας αἱρέσεις, ἡγούμεθα θαυμαστὸν εἰ τοσαῦτα διαφερόμενοι φθορᾶς ἀλλήλοις, ϗ οὕτω πολλᾶς ϗ ποικίλας ἐναντιότησι συζῶντες αἴθρωποι, δύνανται σωσικῶν. τότε δὲ τοιοῦτο τὸ δεινὸν τλὼ οἰκουμένλω πᾶσαν ἐμπλήσῃ· ϗ οὐδ' αἂ εἴ τις ἐπ τῆ ἐθνῶν φθορᾶς τλὼ ἀληθινλὼ ὀλιγρέφειν βούλοιτο πίστιν, τίσι χρήσεται τῆς ὀλιγυμίας ὁδηγοῖς το ϗ διδασκάλοις εἰδέναι καλῶς· μᾶλλον δὲ τλὼ τοσαύτλω ἀσυμβασίαν ὀρῶν, οὐδ' αἂ ζουληθείη. ἃ δεῖ μὴ τῆ ἄλλων

ἀναγκαίων

βουλόμεθα· ὥστε γὰρ μόνοι μέλειν τὰ δόξαντα κύρια. μηδένος ἀπολείψειν ὅλως ὧν ἐπαγγελλόμεθα σωφρονίζειν. Καὶ παντὸς τοῦ περὶ τῆς εὐσεβείας σωφρονίσαι, σωτηρίας ἕξειν ἰδίων τὸ περόσημα τοῦτο. καὶ τοῖς ἐκατέρωθεν φρίαβευς μέμνηθαι δίκαιον καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ τοῖς γεγράμμασιν, ἅπερ καὶ κατὰ τοιοῦτον φέροντας, καὶ δι' ὅλου τότε τοῖς ἀκούουσι γινομένους. τελευτᾶν δ' ἱερὰ ταύτῃ σωφρονεῖν, τὸ μὲν ὅλον ἁπάντων ἢ τοῦ γε πλείστων τῆς οἰκουμένης μεροῦς ἡγεῖσθαι πάντας, τοῦ ἐνταῦθα λόγου καὶ περέξειν κοινωνήσοντας, Καὶ μιᾶς χρησομένους γνώμης περὶ τοῦ ὅλου, οἰκουμενικῶν ἀναμφιβόλως ποιεῖ. ἀνάγκη δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτὴν τὸ χρῆμα τοῦ οἰκουμενικῶν συνόδων ἀκριβῶς περισώζειν· ὡς ἴσμεν ὅτι καὶ τὰ περὶ τοῦ μὴ ἑκάστοτε ζητουμένων σκοπεῖν, Καὶ τοῦ αἰτίων τὸ χρίσματος· καὶ μὴ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ λόγους ἐκατέρωθεν γινομένους, τῇ μὲν παλαιᾷ αἱρουμένῃ, τῇ δὲ τοὐναντίον· καὶ κεῖνο μὲν αἱρεσιῶδες, τὸ δὲ ψευδῶς ἀποκηρύττειν· καὶ τοὺς μὲν πεισθέντας, ὀρθοδόξους εἶναι λοιπόν· τοὺς δ' ἐπὶ φιλονεικουῦντας, τοῖς τοῦ αἱρετικοῦ δυσὶν ὑπάγεσθαι. ὥστε δύναται τελευοικουμένου πᾶσαν, ἐκεῖθεν ἀπολεῖ περὶ τοῦ περὶ ἐμφιαβητουμένων δόξαν φυλάττειν, Καὶ τοὺς ἄλλο τι λέγοντας μὴ περσίεσθαι. τοῦτο μὲν περὶ πάντων τοῦ ἄλλων· μιᾷ δὲ τούτων, Καὶ τῆς ἄλλης διαταξίας τοῦ ἐκκλησιῶν φρονεῖν, καὶ τὸν τοῦ αὐθρώπων βίον ῥυθμίζειν κατὰ καὶ νόμοις περὶ τούτου φέρουσι. κἂν τινες ἰδίας δίκης δίκαι, μηδὲ τούτων καταφρονεῖν. αὐτοίνυν καὶ αὕτη ὡρισμένη τοσαύτας συνόδους περσπαμένη, ἀρξάμενα μὲν ἀφ' ὧν ἐκεῖνα, καὶ περὶ ταὐτὰ τελευτᾶν ἵνα μὴ λέγω πλείω ποιοῦσι ἐκβιάζεσθαι βουληθῇ, ἱπομένως δὲ καὶ περὶ τοῦ ἄλλων ὁπόσα δίκαι περονοίας, τὸν αὐτὸν ἐκείναις σκέψασθαι τρόπον, οὐδεὶς ἂν αὐτίποι μὴ καὶ ταύτῃ οἰκουμενικαὶ εἶναι, καὶ ταὐτὸ ταῖς ἄλλαις ἴσχειν ἀξίωμα. οὐδ' ἔξεστι εἰς ὅ,τι καταφυγόν, ὧν ἂν αὖθις ψηφίσηται καταφρονεῖν βουληθείς· ἡγούμενος ἴσον εἶναι, ταύτῃ τε καὶ τὰς περὶ αὐτῆς ἀπομάζειν· Καὶ δικαίως μὲν τὰς ἐκ τοῦ αὐθρώπων αἰτίας ζημιοῦν δὲ τὰς αὖθις δίκας· ἄλλως τε πολλοῖς ἔξειν τοὺς βλιβούλους. καὶ τοῦ μὲν ἴσως οὐδεὶς ἀπερεῖ, μὴ καὶ δόξῃ τὸ τῆς ὁμοιότητος ἀγαθὸν ἱμποδίζειν· καὶ ἅμα εἰδὼς ὡς χαλεπὸν ὅτι τοσούτων, περιχρίσθαι, ἐφ' ἅπερ οὐ περθυμοῦνται τοῖς λόγοις πείθειν πιεσόμενον. ὡς ὀλίγοι δὲ, τοῦ χρόνου περβαίνοντος, τὰ μὲν ὑμῖν δόξαντα σαλεύειν διλήσουσι, τοῦ τοῦ σεμνοῦ ταύτῃ περσπορίαν ἡμῖν ἐφελέσθαι. ἀφαιρήσουσι δὲ, πλήθει μόνον σώζειν ἡμᾶς τοῦ τοῦ οἰκουμενικῶν συνόδων λέγοντας χαρακτῆρα· ἐν δὲ τοῖς ἀναγκαιοτάτοις, καὶ σφόδρα τελευταίαν ἐκείναις ἡθεῖν· ὡς περὶ πάντων μᾶλλον ἢ περὶ τῆς τοῦ δογμάτων ἀληθείας τὸν σύλλογον πεποιημένους. Καὶ οὕτως αὐτοὶ μόνοι τοῦ εἰρωνίης ἀπολαύσομεν ἴσως· τοῖς δὲ μεθ' ἡμᾶς δίδυς Καὶ χρέος τοῦ περτέρου καταλιπόμενοι πόλεμον. Καὶ οὕτως ἡμῖν αὐάντος ἔσαι ἢ περὶ ταυτησὶ τῆς περσπορείας πᾶσα ακουδή. ὅπερ ἵνα μὴ γένηται, τὸ τοῦ οἰκουμενικῶν συνόδων ἀξίωμα τοῦ περὶς ἐκείνας ἀκριβεῖ ζῆλον, καὶ ταύτῃ περσαρμοστέον. καὶ ὅπως μηδεὶς ἐκ τῆς ἀνομοιότητος ἕπηται κίνδυνος αὐτῇ, φερτοτέον. εἰ γὰρ μὴ Καὶ τὰς τοῦ δίγνωμόνων ψυχὰς αἱ περφάσεις αὗται ζαρέξουσι, μηδ' ἔσαι μηδεὶς ὁ τὸ καλοῦ χρέος τὸ περὶς αὐτὸν ἀναδιξόμενος πόλεμον. ἀλλ' ἔστι ὅπου κωλῶς τοῖς μείζοσι Καὶ λυσιτελιστάτοις τοῦ ἔργων, οὐ τοὺς ποιηρωτάτους μόνον αὐθρώπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰκαθερνυσμένους ἡμῖν βλιβουλεύοντας δαίμονας, ὁμοίοις αὐθρώποις συμπεριφέρεσθαι περὶς τοῦτο χρεών. δαίμοσι δὲ ἆρα, τῆς τοῦ ἐκκλησιᾶν εἰρωνίης οὐδὲν ἀνδέξεσθαι ἄπας ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπέρπτας κύκλος· καὶ ὧδε ὁ σωτὴρ ἀνῆλθε τοῖς αὐθρώποις

κατα-

πάντας οἶμαι δικαιότατ' ἂν ἡμῶν μέμφαιτο, αὐ συμβαίη τῶν ἐλομένοις σφαλῆναι, καὶ ταυτόν τι παθεῖν τοῖς καὶ φεύγειν εἰρηνέοις· ὃ πᾶσα παθεῖν ἀνάγκη. ἓν μὲν δὴ τόδε καὶ φεύγειν καὶ μάγεσθαι. διὸ φεύγειν τὴν ἀληθείας ὕβριν, πᾶσαν δεῖ καταβαλέσθαι σπουδήν· ὡς ταύτῃ μόνῃ ἂν εἴημεν σωτηλυθήσομεν δίκην φεύγοντες, καὶ τῆς σὺν θεῷ ἡμετέρης εἰρήνης μέχει παντὸς ἀπολαύσοντας· μᾶλλον δ' εἰπεῖν, ὡς τοῦτο κεφάλαιον ὂν τῆς ἡμετέρας σπουδῆς· καὶ οὖ ἡμέρου μέν, καὶ τἆλλα παίδ' ἴδοι καλῶς· ἡμεληκότος δὲ, οὐδ' ἐκείνων ἂν εἴη ζοῦντος τοῖς νοῦ μετέχουσι λόγος, οὐδ' ἂν μάλιστα καὶ λυσιτελίσασθαι ἴδοι. δεύτερον δὲ ὅτι τὸ μὲν εἰρήνης ἄγαθον, ἁπλοῦν πᾶσιν αὐθεμότοις, καὶ παύτων ἥδιστον· τοῦτο γὰρ σωίζει μὲν τὸ μηδένα ζημιοῦν ἀναγκάζειν· τὸ δὲ τοῖς ὑπαρχοῦσι χρῆσθαι μετ' ἡδονῆς ἐνυπάρχει, καὶ τὸ σὺν ἡμέρᾳ τινὶ ζῆν· ὃ μάλιστα τῆς αὐθεμοτίτητος διαίτης πέφυκε γνώρισμα. καὶ ὅλως ὅπλα τε καὶ μάχαι καὶ φθοραὶ καὶ φευγαὶ πόλεων καὶ πᾶσαι πολέμων φθοραί, τῆς εἰρήνης χάριν εἰσὶ, καὶ τῷ μὴ ταύτης δύνασθαι ζῆν ἕνεκα γίνονται. ἔστι δὲ καλῶς εἰρηνεύειν, ὅταν μηδ' ὅλως ἐν οὐδενί ποτε ἁμφισβητῶμεν, ἢ συμβήκασι τισὶ λύοντας τὰς ἀμφοράς, καὶ τῷ αὐτῷ φέρεσθαι δικαίων ἔχοντας γνώμην, μήτ' ἀδικεῖσθαι μήτ' ἀδικεῖν ἀλλήλους νομίζοντας· ὅταν δὲ σωζομένων ἔτι τῶν ἐγκλημάτων ἀμφισβητοῦμεν ἀλλήλοις, εἶτα τις αὖ οὐ παύειν ἀλλ' ἀναπαύειν τὸν πόλεμον, καὶ ὅπλων ἀνακεχλῶ οὐ μάχης καταλύσιν οὐδ' εἰρήνην εἶναι τὸ φέρεσθαι. οὐδὲ γὰρ φεύσεσθαι ταῖς φαυλοτάταις ἀμφισβητήσεσι καὶ τὸ κατ' ψυχὴν δύνασθαι, ἵνα ἂν συμβιβῶσιν ὑπ' ἀλλήλων ἠδικημένοι· εἰ μή τις ὑπὸ ῥᾳθυμίας, οὐχ ὧν ἁρπάζουσιν ἄχθεσθαι τοῖς ὑπερβαλλούσιν, ἀλλ' ὧν αὐτοὶ καταλείπουσιν ὀφείλειν βούλοιτο χάριν. οὕτω τοίνυν ἔχειν καὶ ταῦθα. τὸ μὲν κρίσιν τε λόγων καὶ τῆς ἀνωθεν βοηθείας συμφαπτομένης ἡμῖν, ταῖς τε μαχεσῷ πολέμου καταλύσαι φορφάσι, καὶ ἅπερ ἀλλήλοις ἔχομεν ἐγκαλεῖν ἐκ μέσου καθάπαξ ποιησαμένους, φεύγειν ἓν φρόνημα καὶ μίαν γνώμην ἅπαντας σωῄδειν, τὸ εἰρήνην ἀληθινὴν καὶ ψυχῶν ἀρρήκτου συμβίωσιν καὶ σύμπνοιαν ἀδελφικὴν καὶ πανδήμιον ἕνωσιν καὶ σκανδάλου παντὸς φορρίζον ἐκποτὴν, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, ἔξεστιν ὀνομάσαι. καὶ μὴ τοιαύτης ἐπαυόμενοι εἰρήνης, αὐτοί τε χαιρήσομεν ἀληθῶς, καὶ τοῖς ὑποδεξομένοις πείσομεν χαίρειν. εἰ δ' ἄλλο τι ἡμῶν ἁμάρτοι, εἰρήνης σκιαὶ καὶ ἁμαλλαγῶν εἴδωλον καὶ δογμάτων ἀσυμφωνίαι καὶ σκανδάλων ἀρχηγοὶ καὶ δύπεον πλοῦτος καὶ συωθήκη αἰάγκης ἅπαντες φεύσεσθαι. καὶ τοῖς μὲν ἀπλουστέροις, ὅσους τὸ δόξαν μὴν λωίτειαν· καὶ τῇ τῆς εἰρήνης ὀνόματι πείσομεν αὐτοὺς ἀγαπᾶν, μηδένος φεύγοντας ἄλλου· τὰ δὲ φθορᾷ τῇ νοεῖν ἐχόντων ὀνείδη, δικαίως ὑποστησόμεθα, τὸ σεμνὸν ὄνομα τῆς εἰρήνης φερφιεύοντα ἡμῖν καὶ τὰς αἰωνύτους ῥίπίδας καὶ ταὶ βέχει τῷ φαυλομύου ἁμαλλαγάς· εἰ μὴ καὶ φεσβύτας ἡμᾶς ἐρεῦσι τῆς ἀπαιτούσης δαιμονίας, ὅτι ῥυομένης ἐγγὺς καὶ ὥσπερ χεῖρὸν ἐκπάσης φεσπαλουμένης, οὐκ ἠθελήσαμεν δεάξασθαι, φεύγειν ἄλλο τι ῥᾴδιον ὑποκλίναντες. καὶ χρεὼν δὲ τούτων τῇ ὀνειδῶν, οὐδ' ἡμᾶς αὐτοὺς πείθειν ἔξομεν δύοντας μὴν χρήσασθαι τοῖς συμπεσοῦσι καιροῖς, ἐλπίδι δὲ τῇ εἰς δύναμιν ἥκόντων τὰ κρείττω, καὶ μὴ δυοῦ τὰ ἕτερα καταφθείραντας. φαρίημι δὲ τὰς μὴ ταῦτα συμβησομένας ἀμφιβολίας, ὧν αἵπτοι δόξομεν ἡμεῖς γεγλυφέναι, τὰ τῇ σκανδάλων ὑπολοιπόμενοι ἀπέρματα· καὶ φεύγειν διαπᾶν τὸ δεινὸν ἐξόν, οὐ βεβουλημένοι. καὶ μὲν πολλοῖς ἄλλοις τρόποι· δυνατωτέροις καὶ ῥᾴοσι τῶν θρυλλουμένων φεύγειν ἔχοντες ἕνωσιν, ἐκείνους παύτας ἀφέντες, οἰκουμενικὸν σωόδον συγκροτῶμεν καὶ ταύτῃ τὸ πᾶν διαβιβάσωμεν

ἐκου-

τοῖς πολλοῖς ὑπέσημῆν πόνοις, διάτι ἐγὼ μὴν καταφρονῶ ἡμῶν, τὴν γνῶσιν λέγω τῆς ἀληθείας, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸ λοιπὸν ἐπακολουθεῖν. οὐδὲν γὰρ ἔστιν, τῆς ἀληθείας δεῖ τῆν ἀμφισβητουμένων διηγωνίσης, ὃ καὶ πάλιν ἡμῖν χρίσεται τὰς γνώμας, καὶ τὴν οἰκουμένην ὁμοίως ἅπασαν διελεῖται. οὔτε γὰρ δεῖ γῆς ὄρους ἢ χρημάτων ἢ πόσων καὶ πόλεων, δίκας φέροντες καθιζάνομεν· οὐδ' ἵκομεν τούτων ἕνεκα τὴν ἀρχὴν· οὔτε δυνατόν ὅτι δεῖ τούτων πάντας πᾶσιν ἀμφισβητεῖν. εἰρηνεύσαντες δὲ πρὸς ἀλλήλους αὖθις τε καὶ δεῖ τὰ δόγματα πάντα πᾶσι συμφωνεῖν, καὶ τὴν αὐτὴν ἅπασι κεκτῆσθαι δόξαν, δεῖ ὧν σπουδὴν φέρεται, πρὸς τὸ μηδὲν τὴν εἰρήνην αὖ δυνηθῆναι σῶσαν μέχρι πολλοῦ, ὅτι σαθρόν τινος ἱδρυνθεῖσα, καὶ τῆς ἀληθείας ἄλλο τι δόξομεν προτιμᾶν, ἢ μόνη τὴν πολλῶν ἀναλωμάτων καὶ πόνων τέλος ἡμῖν ἄξιον· καὶ φέρεσιν μὴν τὸ συνελθεῖν ἐνταῦθα τὴν δεῖ τὴν δογμάτων ἴρδιαν εἶναι, τὸ δ' ἀληθὲς ἥκειν ἑκάστους ἑαυτοῖς ἀγαθόν τι ποιησομένους, καὶ τὸν μὴ ταῦτα δίκαιον ἀμείνω κατασκευάσοντας. ταῦτα δ' ὑμᾶς ἡγοῦμαι πάντως φυλάξασθαι, ὡς πᾶσι μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις ὑπὸ τῶ πνεύματος ἀγομένοις καὶ τὴν ἀλήθειαν προτιμῶσι πάντων, ἁρμόττοντα. οὐκοῦν ἐκείνου καὶ προθύμου καὶ μᾶλλον ἁρπάσαι φροντίσαι, οὗ τὸ προσῆκον πέρας ἀπειληφότος, αὐτίκα τὰ κρείττω καὶ δεῖ τὴν ὑπολοίπων ἕξιν προσδοκᾶν. αἰ γὰρ τὴν ἀλήθειαν πᾶσι μὴν ζητῆσαι τρόπος θελήσομεν, φανεῖσαν δὲ ἁρπάσαι καὶ κατασχεῖν, ἀναλάμψει μὴν τὸ τῆς ὁμονοίας καλὸν, τὸ δὲ τῶ χρίσματος λυθῆσεται νέφος. καὶ οὐκ ἔτι προσπεσόντες κακῶς ἢ φιλονεικοῦντες ἀλόγως, τὴν ἀδελφὴν ἀποβαλούμεθα. τῶ δὲ μίσους καὶ τῆς ἀπιστίας οὕτω λυθέντων, μεταδώσομεν ἀλλήλοις τὴν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν· καὶ καθάπερ οἰκείοις καὶ συγγενέσι χρησόμεθα· καὶ ὅλως οὐκ ἔσθ' ὅ, τι τὴν ἀγαθὴν οὐχ ἕψεται βουλήσεται. ἐγὼ δ' ἐπειμὶ αὖ ὡς εἰ καὶ τὴν ὑπαρχόντων ἐμέλλομεν ἐκπίπτειν ἀπάντων, καὶ πένητες καὶ ἄδοξοι τῶ οἰκουμένῳ δεινοῖς ἐν τῶ πλούτῳ φερομένοις θέσθαι τῆς ἀληθείας καὶ δεῖ ταύτης σπέρασθαι, θεσπέσιον δ' οὕτω δὴν τῆς δεῖ ταύτῳ ἀπωδῆς ὁπωσοῦν καὶ θυφεῖναι· μηδὲ νομίζειν ἄλλο τι τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν πλὴν ταύτης, καὶ τῶ αἰθερίῳ δαιμονίαν. ὅπου δὲ καὶ τἆλλα δι' ταύτῳ ἡμῖν δεῖται, οὕτω τὸ τῆς τὴν θεσπισμάτων Φύσεως ἀπαθὲς, καὶ τὸ θεοῦ χαίρειν ἡμῖν τῆς δεῖ τὸ κάλλιστόν τε καὶ θειότατον θεσπισμάτων ἐκπίπτειν ἐθέλοντος, πῶς οὐ καὶ ταύτῃ μάλιστα τῶ χρήματος φερόντιον, καὶ σπουδαστέον αὐτὸ λαβεῖν ὅσῃ δυνάμεις; ὅτι δὲ οὐδὲ τῆς εἰρήνης ἄλλον τινὰ τρόπον καθιζάνομεν, ἀσφαλῶς ἡμῖν ἀπολαύειν ἐξέσαι, ἀλλ' ἑνός τινος ἀνδρὸς ὁποτερονοῦν οἷα φιλεῖ γίνεσθαι συμπεσόντος, φέρεσιν ποιησόμεθα πολέμου ἐς μάχης τὴν δὴ τὴν δογμάτων ἀσυμβασίαν· ἐς πάλιν ὀνείδη κὴ συγγραφαὶ κατ' ἀλλήλων ἔξεσι χύραι· καὶ τὸ μάταιον δὴ δοκεῖν πᾶσαν ταυτηνὶ τὴν καπνοδόμιαν, ἐγὼ μὴν καί τοι ῥᾴδιον ὂν οὐ βούλομαι δίζαν, αὐτὰ δὲ τὰ θεσπίσματα μαρτυρεῖ, εἴ τις οἶδεν ἀνεγνωκὼς ὁσάκις τῶτον τὸν τρόπον συνθέμενοι θεοὶ ἀλλήλοις, θεὸς τὸ μηδέν τι καρδίαν, καὶ τὸ δεινὸν ἐλάθομεν ἠυξηκότες· σιγῶ δὲ καιρὸς καὶ θεσπίσματα καὶ ὑφ' ὧν ἐθεσπίσθη, εἰδότας τι τοὺς πλείστους ἀναμμησκων, καὶ τὸ δοκεῖν καθάπεδαί τινων δὶ λαβούμενος· εἰ μὴν τοῦτο μὴ θεόθεν ἰῶ ἐν πολλῶν τὴν θεόθεν γεγονημένων, ὅπου τῆς εἰρήνης ὁ τρόπος ἔδοξε πίπτειν τελάντων, ἀλλὰ νῦν θεσπέσιον ἐπειρώμεθα τούτου, ἴσως ἄν τις ἡμῖν συνεγίνωσκεν, ἐν ἀδηλίᾳ θεσπισμάτων τὸ πρίπτος ἁμαρτεῖν· τοσοῦτων δὲ ὄντων τὴν δυναμένων πύθεσθαι αὐτὸν φαραπεῖσθαι,

καθάπερ ἀρχήν τινα καὶ πρόκλησιν εἰσενεγκεῖν τοῖς βουλομένοις ἀπτεσθαι ταύτης. ἀξιοῦμεν δ' ὑμᾶς ὡς ἔθος ἐστὶ τῇ λόγων καὶ ἀκοῦσαι καὶ συνδιαιτᾶσθαι τούτοις προσήκειν, εἴπερ ποτὲ καὶ νῦν, παρίλκειν οἶμαι συγχώρειν. οὐ γὰρ ἀγαθοῦ τινος ἰδίου συνήλθομεν ἕκαστος, σκιφόμενοί τε καὶ λόγον ἐρωῶντες, ὥστε καὶ δίκην ταῖς τῆς ἀκουόντων γνώμαις προκατασκευάσαι, καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν ὁμοῦ καὶ τὴν πιθανότητα προσποιῆσαι· ἀλλὰ τὰς ἀπάντων γλώττας ἡ τῆς κοινῶν καλῶν ὀρθυμία κινεῖ, ἃ καὶ πρόπαλαι οὐδὲν ἧττον τὰς ψυχὰς αὐτῶν διεγείρασα· καὶ κέρδος οὐδὲν ἴδιον οἰκεῖα πλὴν τῆς παθυμούσης πᾶσιν εἰρωνίας οὐδὲν ἐντεῦθεν φέρων ἀφίξομαι. ἀνάγκη τοίνυν ἅπαντας λέγειν· καὶ τοῖς μὲν δύφωσι λειπομένοις ὡς ἄνωθεν ἤκουσι προσέχειν τὸν νοῦν ὑμᾶς, καὶ ταῦτα αἱρεῖσθαι· καὶ τῆς διδασκόπης, καὶ ὑπὲρ τούτων χάριν ὁμολογεῖν. ποῦ γὰρ ἄλλοθι τὸν θεὸν μᾶλλον ἢ περὶ αὐτῆς σπένδουσης καὶ τῆς σοφίας οὔσης καὶ τῆς ἀσωτίας, τὰς τῆς ἀνθρώπων εἰκὸς ὄζειν ἀμαυρᾶν διανοίας; τῆς δ' ὡς ἐπέρους ἰσχόντων, καὶ οὐ μὴ πονηρᾶς τινος γνώμης προσθημένων, ὡς γνώσεως οὐ προσαρίστως ὄντων ἰλαττωμάτων, μηδὲ τὴν τιμὴν ἐπάγλην. πρὸς δὲ τούτοις, μηδ' εἴ τις ἡμῖν φαύλη περὶ τῆς λειπόντων ἔνεστι δόξα, καὶ τῆς λόγων αὖ ἀμείνους τύχωσιν ἔντες καθαφρονεῖν· ὃ μηδ' ἐν ταῖς ἀνθρωπικαῖς πραγματείαις εὔλογόν ὄζει πάσχειν τοὺς τὸ συμφέρον ἐξ ἅπαντος σκοπουμένους. ἐπεὶ πρέπει γε τῆς προκειμένων, τοῖς ἀδόξοις καὶ ταπεινοῖς πολλῷ μᾶλλον ἁμόττειν τὴν ἀπὸ τῆς καθορθωσάσης δόξαν ἐλπίζειν. καὶ πρὸς τούτων γὰρ ἡμῖν τι ποτὲ ἀσυνδίαιον· οὕτω τῆς προθυμίας οἰκονομούσης, μὴ καὶ λάθῃ τις τὴν τῆς ἀνθρώπων διανόησιν καὶ τῇ μηχανῇ τὴν τοῦ μείζονος τὸ καὶ δυχειρίστατον τῆς ἐν τοῖς πάντες αἰῶνος ἐγχειρημάτων ἐκβασιν ὑπαγαγόντων. ὄζει ταῦτα τοίνυν ἐκεῖνό τε τῆς λόγου τὸ μέρος ἐξίφυλον, καὶ προσέχειν ὑμᾶς βούλομαι τοῖς λειπομένοις ἐντεῦθεν ἤδη. Τὸ μὲν δὴ τὴν ἱερὰν ταύτην συνόδου ἐξ ἁπάσης χρεὼν τῆς οἰκουμένης πεποιηκὸς καὶ πᾶσιν ἅπασι μὴ προθυμίας ἐνταῦθα συνῆχθαι, τῆς ἄλλων ἁπάντων ἥκιστα λόγον πεποιημένους, ἢ τῆς χριστιανῶν ἁπάντων ὁμόνοια καὶ ἡ τῆς ἀληθείας γνῶσις ὄζειν· ὧν οὐδὲν ἧδιον ἠμύσω τοῖς τὰ καλὰ καὶ φιλεῖν ἐθέλουσι καὶ ἀσυνδίαζειν ὑπεσταμένοις. ἥ τε γὰρ ἀλήθεια, φῶς αὐτόπρις τῆς λογικῆς καθέστηκε φύσεως· οὐ χωρεῖς, ἀνάγκη ταύτῃ ἐν σκότῳ καλισδουμένῳ, μηδὲν ὑπόναθαι τῆς ἀξίας καὶ τῷ διδομένου αὐτῇ χαρίσματος· καὶ ἧς δραττομένῃ, συνεχῶς ἐν τῇ θεῖ τῆς ἀγνοουμένων ζητήσεως ἑαυτῆς τε γίνεται λαμπροτέρα, καὶ θεοῦ τῆς φρόνησις ἀληθείας ὅσον ἔξεστιν ἐγγυτάτω. εἰρώνης δὲ καὶ τῆς ἐν τῇ καλῇ συμφωνίας, τῆς ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων μεῖζον οὐδέν· ἀρχομένης μὲν ἀπὸ ψυχῆς καὶ τῆς αὐτῆς νοημάτων, καθάπερ δή που τεκμηρίοις τῆς ἔξω χορηγούσης, καὶ ὄζει τούτων πᾶσι φανερουμένης. εἰκὸς μὲν οὖν ὄζει καὶ ὑπ' ἄλλων εἴναι ἄγαθαι λογισμῷ, καὶ σωματικά τινα φανταζομένους καλὰ, ἃ τὴν ὁμόνοιαν ἐλπὶς ὄζειν ἀποτίκτειν, προθυμοτέρους δὴ ταύτην ὧφθαι τῆς χρείας. ἀλλ' ἴσως τὸ μὲν τοῖς χριστιανοῖς κοινῇ εἰληφέναι περὶ ὧν ἠμφισβήτουν πρότερον γνώμας, πολλῶν ἀγαθῶν καὶ μεγάλων αἴτιον σοφίσασθαι ἔστιν καὶ ἄλλῳ τῷ τῆς ἁπάντων δοκεῖ· ὑπὸ δὲ τῆς τούτων ὀρθυμίας, οὐδένα τῆς ἀσυδιαστέον οἶμαι δεῖν κεκινῆσθαι, μηδὲ σκοπὸν τὸ μείζονος καὶ θειοτάτου τῆς ἔργων, τὰ φαυλότερα τῆς ἀγαθῶν προθύμια, καὶ ὧν αὖ τις ῥᾴστα καταφρονήσειε· ἀλλὰ τὴν μὲν γνῶσιν τῆς ἀληθείας αὐτὴ πάντων ἀρκεῖν, ὑπὲρ δὲ τῆς τῆς ὅλων εἰρώνης καὶ τὰ πλεῖστα τῆς ὑπαρχόντων χρῆναι προεῖσθαι. δυοῖν τοίνυν πάντων ὧν ἕνεκα καὶ

τοὺς

ὅστε καὶ μὴ, δέησθήτω, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἁπάντων συνοίσειν ὑμῖν τὸ τὰ πρόγματα ἀναβαλλεσθαι πέπεισμαι. πάντα μὲν οὖν δεῖ τῷ χρόνῳ χαρίσασθαι· ὅπερ αὐτοῖς καὶ μάχεσθε τῷ νικᾶν ἐν τῇ πρὸς τὰ μάλιστα ἀμελείᾳ συμβῆναι. εἰρήνης δ' ἕτοιμος ὢν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ καλοῦ καὶ πᾶσιν ὑμῖν συμφέρουσης, ὁ κἀμοὶ καὶ τοῖς οἰκείοις ἔσεσθαι συμφέρων, πάντα ἂν ὑπενεγκαιμι· καὶ ἐπὶ πρὸς πᾶσαν τύχην ἱκανὸν νομίζων ἀρκεῖν, τὸ μὴ κρύψαι τὰ παρεσκάμμενα. ὑμεῖς δὲ ἴδοισθε τὰ συνοίσοντα. πάντες μὲν θεὸν ἡγεμόνα κἀβουλῆς καὶ λόγου καὶ ἔργου σῴζοντες· εἰ δέ τις ὄζει ὁ τὰ χείρω θέλων κρατεῖν, οἱ πλείους τε καὶ σοφώτεροι καὶ νοεῖν μάλιστα ἔχοντες, φεύγοντες τὰ βέλτιστα. ἔστι γὰρ συνόδου καὶ πολιτείας ἁπάσης καὶ συλλόγου παντὸς καὶ ὅλως ἀνθρώπων πέφυκε νόμος.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ,

ὑπὲρ εἰρήνης· ὅτι δογματικὴν ἕνωσιν δεῖ ποιεῖσθαι, οὐκ εἰρήνην οἰκονομικὴν ὡς τινες βούλονται· καὶ τίς ὄζει αὕτη.

Παρακαλεῖν μὲν δὴ τὴν εἰρήνην ὑμᾶς, οὐκ οἶδ' ὅ, τι χρὴ, οὐδὲν ἔδοξεν ἐμοὶ αὐτὴν καὶ πρὸ πολλοῦ ὑμᾶς παρακεκλημένους, καὶ δι' ὅσης ἀγίνης ταύτην αὐτοῖς ἔργοις αὐτοὺς ἐπισπεύδοντας· ἄλλως τε καὶ πολλῶν ὑπὲρ αὐτῆς εἰρηκότων ὅσα μὲν αὐτὴ συνοίσασιν ἀγαθὰ, ὁπόσας δὲ τοῖς ἀμυνομένοις οἴδε πάντων τὰς ὠφελείας· εἰ δὲ δι' ὧν αὖ ἡμῖν ὁδὸς ταύτης τυχεῖν, καὶ πολεμίων πλατὺ συνοίσει ταύτην κατασκάψειν, καὶ τοιαῦτ' ἤδη λέγειν τῆς ἀνάγκης, τοῦ καιροῦ τε προσήκοντα, καὶ ὑμῖν ἀρίσκοντα λόγῳ δεῖ εἰκότως ἐμοὶ λύσει. τοῦτο δὴ νῦν αὖ ὑμῖν ἡ βουλομένοις, ἐγὼ ποιήσω· ἐκ ἀγνοῶ μὲν οὖν ὅτι καὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ποικίλης τὴν οὔσης καὶ πολὺ τὸ φρόνημα τοῖς κεκτημένοις, ἀνάγκη καὶ λόγους εἶναι αὐτῆς κατακλυσθῆναι πολλούς· καί τινας αὐχαυχένας γνώμης αὐ ἰσχυρᾶς καὶ ἴσως ταυτησὶ τῆς ἡμετέρας ἀμείνους. ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς μὲν εἰρήνης ἁπάντων ἀκούω λεγόντων, καὶ τοῖς πολεμισμοῖς πείθειν ὡς ἔοικε πειρωμένων πάντες δὲ ὡς ἔστιν ἀγαθὸν τῆς εἰρήνης δίκαιον συνῆλθον· καὶ οὐδεὶς ἦλθε διδάξων μόνος ἐν τῇ καλῶν ὄζειν αὐτὴ καὶ τιμίων· οὐδένα δὲ παραπέρα που προχωρεῖν ὁρῶ· ἀλλὰ τῷ καιρῶν τε βουλομένῳ ἐν οἷς εἰκός τι καὶ τῷ ἀξιολόγων εὐσεβῶν πάντας εὐεχομένῳ, ἀπαγορεῦσαι μὲν ἐκείνων τὸν λόγον, δεῖν δ' ἑτέρου τινὸς μεταλαβεῖν βούλομαι· καὶ

δεί τι βοηθείας τῆς εἰς τὸ μέλλον, καὶ βεβαιώσεως τῆς εἰρήνης, καί τινων ἄλλων. τὰ μὲν δι' ἑαυτῆς θεάτεντας ὁπόσα νυῦ ἔχει, τὰ δὲ τρισί που ἢ τέτταρσιν ὕστερον ἐλθοῦσαν θεάτειν· οὐδὲ αὐάγκη καταλιπεῖν ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ, τοῖς ἧδη ἄλλων ἐγνῶσιν τι ἐσοφωτάτοις· εἶτα ἐὰν τοὶ ἥδωμεν εἰ: ἐσπέρας, κἀκεῖ πάντα ποιήσαντες ὁπόσα δεῖ καὶ συμφέρει, δι' ὀλίγου τῆς ἡμετέρας ἴωμεν πόλεως· ἅμα τε ἐπανήκοντες καὶ σύμμαχοι ἥκοντες οἱ αὐτοί. ταῦτα δὲ πάντα δεῖ θεάτειν μὴ τῆς γνώμης ἐν πᾶσι ἀπουδῆς. δυνάμεθα γὰρ τὰ μὲν ἐνταῦθα, μέχρι πεντεκαίδεκα ἡμερῶν κἂν ὦμεν οἱ πανδέκται συμπεράναδαι. τούτων δὲ συναριθμουμένων μέχρις ὅλων τεσσαράκοντα, ἐὰν τοὶ ἐντὸς ἔωμεν ἥδη νεῶν ὁπόσων δήποτε οὐσῶν· ὧν καὶ πλείους δυνησόμεθα κτᾶσθαι τὸν πλοῦν ἀφελόμενοι τοὺς ἐναντίους ἐκ τῆς σφετέρων ἀρχόντων δικαίως, εἵνεκα τῆς παρούσης χρείας ἀφειδούμενοι. εἵρηκα δ' ἄχρι τούτου τῆς ἡμερῶν συναριθμουμένων, ὅτι πάντα ἅμα δεῖ καὶ δυνατὸν ὄζειν γίνεσθαι, καὶ τὴν ἕνωσιν ἀφέτεον, καὶ τὴν βοήθειαν ἀπαρτῆν, ἐὰν τῶν ἀδικουμένων ταῖς ναῦς ἐκπέμπειν, ἐὰν ἀρίστην ἀφεῖσθαι πρὸς τὸν βάρβαρον ἀρετῆς ἐὰν ἀποστέλλειν, ἐὰν τὸ ναυτικὸν ἐξαρτύεσθαι, καὶ ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἴεσθαι ἀπηλλαγμένους. καὶ οὕτω τούτων τῆς ἡμερῶν συναριθμουμένων μέχρις ἑβδομηκοντα τῆς πασῶν ἢ μικρὸν τι πρὸς, τῆς λιμένος τῆς ἡμετέρας πόλεως ὁρμίσασθαι. εἰ δ' ἀρκεῖν ἡγεῖσθε τὸ πέμπειν βοήθειαν μόνον τοῖς ἰκνουμένοις, καὶ οὕτω τοῖς ἕνωσιν φέτεον ὅπη τάχιστα δεῖ· ἄλλως γὰρ ἀδύνατον ἱκανῶς βοηθεῖν. κἀκεῖνο μὲν πέμψομεν, ἡμεῖς δὲ πάντα τὰ μὴ ταῦτα σχολῇ βέλτιον δεδαιόμενοι ἐὰν ἀσφαλίσησθε φέγγεσι, καὶ ἐλάττους ναυτικῷ ἅμα φθησόμεθα ὄντες τοῦ ἐλλησπόντου πλησόμενοι. εἰ δὲ κατ' οὐδένα τρόπον τοῖς πρὸς λατίνους βούλεσθε φέτεον εἰρήνην, ἐγὼ μὲν ἀπαδόχομαι ταύτην ἐν ὑμῖν νικῆσαι τοῖς γνώμην· ἀλλὰ γὰρ τῶν ἄλλων δοκούντων, ἵστε πλεῖν ὀλίγον τοῖς πάσας οὐκ ἔτι τοῖς αὐτοῖς πρὸς τὰ τῶν λατίνων ἔχοντας ἀνδίαν ὑμῖν καὶ φέτειν· ἀλλ' ἀσεβεῖν αὐτοὺς καὶ ὀρθὰ φρονεῖν ὑπολαμβάνομεν. καὶ οὕτως ἡμῖν ἕνωσις ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἴσαι ψυχαῖς, ὧν δ' ἐν ταῖς ἑνώσεως ἠλπίζομεν ὑπολαύσεσθε, καὶ ὧν μάλιστα χρεὼν αὐτῆς ἐπιθυμῆσαι φρονήσαντας, τούτων στερησόμεθα πάντων. εἰ δ' ὅλως τοῦτο μέλλοιτο ἡμῖν τῆς γνώμης, δεῖ ἐν τοῦτο αὐτίκα ψηφισαμένους τε ἐκ κυρώσαντας, τῆς ἐπανόδου φροντίζειν, λαμβάνοντάς τε ὁπόσου ἡμῖν ὁ πάππας φιλανθρωπευόμενος ἢ καὶ τὰς ὑποχύσεις πληρῶν ἐθέλοι διδόναι, ἐκπεσόντας ἀπαλίσκοντας, καὶ ἴσα κοινοῖς καὶ ἰδίοις ἐνεχύροις πλέον διαφέροντας. πάντας δὲ δεῖ ἢ αὐτοὺς ἀφικνεῖσθαι, ἢ τινὰ ἀρκοῦσαν πέμπειν βοήθειαν· τοῦτο γὰρ ἔν τε τῇ παρούσῃ καὶ φεύγει τὸ μέλλον οἶμαι λυσιτελήσειν, καὶ φεύγει πᾶσιν τύχαι αὖθις ὠφέλιμον ἔσεσθαι. ὑδὲ δεῖ λέγειν ὅτι κατόπιν ἥξομεν, ἢ ἥξουσιν οἱ πεμπόμενοι, χρείας· εἰκὸς γὰρ μηδὲ σφόδρα κατόπιν ἥξειν· εἰ δὲ καὶ τῆτ' ἢ δεινὸν ἀκρεῶς, ἀλλ' ἡμᾶς οὐ δίκαιον, οὔτ' ἄλογόν ἐστι, τῆς ἡμῶν τοῖς δυνατῆς τοὺς ἀμελεῖν· ὥσθ' ἓν τι τῆς δυοῖν τούτοιν δεῖν φημι φέτειν ἡμᾶς· ἢ λατίνους ἐνοικίζειν, αὐτοὺς ἐπανήκειν, ἢ πέμπειν μὴ τοῖς ἕνωσιν· ἢ τοῖς φέτειν αὐτοὺς εἰρήνην καθάπαξ ἀπογνώσεσθαι, μήτε κοινοὺς καθιδρύειν, καὶ τοῖς οἰκείοις πᾶσι πειρᾶσθαι δυνάμει βοηθεῖν, κἂν μυρίοις εἰδῶμεν κινδύνοις ἐκπεσούμενοι. ὅ, τι δ' ἂν ἄλλο βουλευσάμενοι φέτειν, τὸ φεύδεσθαι ἡμῖν τῆς ἡμετέρας, ἢ τὸ λάχιστον δόξαι τοῖς τε ἡμετέροις αὐτοῖς καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, οὐκ ἐκφεύξεσθαι. εἰ δὲ καὶ ἢ ἀρχοῦς τούτων καταφρονήσομεν, καὶ θεὸς παρεσπόνδει πᾶσαν φιλανθρωπευσάμενος, χρείαν ὑπάρχειν τῆς φεύγειν τῆς πολεμίων ὁλοθρίας ἡ πατρὶς ἡμῶν ἥδιστα εἴη ἐπιλαθέσθαι· αὐτὴ

εἶτα

λαπίνων τῶτα αἰτιωμένων, οὐ γὰρ δήπου σφίσι κινδυνεύει τὰ πράγματα, αἱ ταῦτα ποιούμεθα ἡμῖν ἀγγελθῆναι δεινόν. ὁ μὲν γὰρ οἶδε θεὸς βασιλεῦ, μηδὲ φαίνεσθαι μᾶλλον ἡμῖν δίκαιος δικαστὴς ἢ φιλάθεος πατὴρ καὶ διανοίας. οὐδὲν λόγος ἐξαρκέσας τῶν τόθ' ἡμᾶς καταληφθέντων αἰτιῶν δηλῶσαι· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τῶν νῦν οὖσαν οὐδὲν ἀρκεῖ φανῆναι. τότε δὲ πλέον τι συγχωρεῖσιν ἡμῖν οὐ προσίξουσιν, οὐδὲ παύσονται ἅμα τῶτο μισοῦντες τὸ καὶ προδότας τῆς οἰκείων ἀρχῆς καὶ τῶ χειροῦ πολεμίους ἀποκαλοῦντες. εἰ δὲ λίγα τις, ἡμᾶς μὴ οὕτω δεῖν ἐστῶθαι καθ' ἡδονὴν, ὑπίζειν δὲ τὸν θεὸν ἀμυνεῖσθαι τοῖς πολεμίοις, καὶ τῶν ἡμετέραν διαφυλάξειν πόλιν ἡμῖν, ὅτε καὶ ἑαυτὸν ἀπατᾷ, καὶ τὸν θεοῦ καταφρονεῖται πάντες· οὐδενὶ γὰρ ἔωθεν ἐοικέναι ἀμελοῦντι· ἀλλ' ὁπόταν τὰ κατ' δύναμιν πράττων τις, ἔπι καὶ τῆς παρ' ἐκείνου δέησθαι βοηθείας· ἧς αὖθ οὐδὲν ἀνεν δυνάμεθα. ἐγὼ γὰρ οὐδ' αὖ παίτα πεποιηκότες ὧμῶν τὰ δυνατὰ, ἕτοιμ' αὖ θεὸς τῶν ἄμυναν τῆς πολεμίων τῶτ' ἐξαρκεῖν· ἀλλ' αὖ παίτα μὲν χρήματα ναυσὶ δὲ ἁπάσας ἐντεῦθεν ἐληφότες ἀπίωμεν, οὐδὲν ἧσσον πλέον ἡμῖν, μὲν καὶ τῆς αὖωθεν βοηθείας προσγενομένης· εὖ καλῶς ἐλπίσαντας καὶ πεπεισμένους, αὐάγκη πᾶσα λαβεῖν. ἀμελούντων δ' ἡμῶν καὶ ἀφρονησάντων, ὧν ἐξήρτηται παίτα τάχει, ὑδὲ σφᾶ θεὸν πρὸς συμμαχίαν ὑπίζειν δίκαιον ὄζει. δῆλον δέπου ὄζει ὅτι καὶ χωρὶς τῆς ἄλλων ἀπαίτων ὧν ἕνεκα δεῖ τὸ πραίνειν ἡμᾶς καὶ τέλος δεῖς παρῶσι φράγμασιν ὁπῶν δεηθῶσιν, ἀρκεῖ τὸ νῦν ἐφισταμένου δίκης τῆς πολιμίων. τῶτο γὰρ φράδηλον ἔχει καὶ ἀναραίμτον τὸ αὐάγκαν. ἐχὰ τῶτο βλάβας τὸ καὶ ὠφελείας τὰς ἔκ τε τοῦ φράττειν ἢ μὴ, συμβησομένας, καὶ αὖθις ἐκ τῶ φρονήσαντας λαπίνους ἢ μὴ, οὐκ ἔδει λέγειν ἡμῖν, φρὸς τὸ πίσθος τῆς αὐάγκης ἀρκούσης. ὁπόσα δὲ λογίζεσθαι χρὴ φρὸς τὸν παρῶσαν αὐάγκαν, αὐτὸς μὲν μέχρις τούτων ἡγάμαν· ὑμῖν δὲ ἐκεῖνα πάντας λαβεῖν δεῖ νοῦν καὶ ἀναπολῶσαι, μᾶλλον δὲ παίτα σαφῶς οὕτω καὶ χρεὸν ὀρθόμενα φρόκεισθαι· ταύτῃ μόνον οὐ φαινόμενα καθαρῶς, ὅτι δύναταί τις ὅπισθοτούμενος ἰδίᾳ πάθει τινὶ, μηδὲ τὰ φανερώτατα καλῶς σωρᾶν. καὶ φρὸς τούτοις, ὅτι μήτε ναῦ μήτε λόχῳ φρειλαβεῖν ὄζει δυνατὸν, ὁπόσα πάρεσι μὲν ἐφ' ἑκάτερα καὶ φαῦλα καὶ ἀγαθὰ, μέλλῃ δὲ θάτερα ἐξ αὐάγκης συμβαίνειν. Συμβουλεύω δὴ καὶ δίομαι παίτων ὑμῶν, φρόσθεσθαι μὲν τῆς χρείας ἕνεκα τῶ φρίποντος φρὸς δὲ τούτοις τῆς αὐάγκης ὄζει πᾶσι δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας φρονοίσεως ἡγουμένους, ἅμα ἀθεριστέντας, λόγων μὲν παύσασθαι, ἔργων δὲ ἄρχειν· ἐν ἐχὰ παίτων σκοποῦντας, ὅπως καὶ πολίζεσθαι καὶ ἔθνος καὶ ἱερὰ καὶ πάφος, καὶ ἀεὶ μὲν νῦν δὲ μάλιστα ἐχρεσυσόμεθα. καὶ λαπίνους μὲν φημὶ δεῖν φρος δίξασθαί τε καὶ κοινωνεῖν, ὑδὲν ἀμφιπόνοντας ἐν τῇ πίστει, ἕπερ μηδ' οἱ τῆς πίστεως ἡμῖν ἡγεμόνες γεγενημένοι, καὶ τὸ τούτοις ἐμπνεῦσαν πνεῦμα, ἀμφίτομον, καὶ ἔτι τὰ αὐτὰ φρονεῖν ἡμῖν λέγοντες, καὶ φρὸς τούτοις ἐχελλάττονσας ἀλλήλοις τοὺς διδασκάλους, ὑὲ ἐκ τῆς ἡμετέρας αἱρεσίας ἐκπεπολεμῶσθαι μᾶλλον συμβαίνει, ὃ καὶ ὑμῖν ἔστι καλῶς, καὶ ἐγὼ πᾶσιν ἕτοιμός εἰμι τῶτο δῆλον ποιεῖν ὁπόταν καλοῦσιν, ὅτι δὲ πᾶσιν αἰσθήματα καθυποβάλλοντας ἅπερ αὐτοὺς ἐνομίζομεν ἐκ τῆς δόξης ταύτης ὁμολογῶν, καὶ μὴ μόνον ἕτο ποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ δικαιοῦντας ὅπως ἐκείνα τῇ δόξῃ σφῶν πολλῶ δίουσιν ἕπεσθαι. Τούτοις μὲν οὖν φρόσθεσθαι καὶ γνῶσιν δὲ τὸ σύμβολον καθάπερ εἰώθαμεν. ἕτο γὰρ δοκεῖ καὶ φρὸς τοὺς ὄρους ἀρκεῖν οὓς φαμὲν διδόναι, καὶ φρὸς τὸ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τῶν ἡμετέραν ἐκκλησίαν ἴθνεσι τῶν εἰρηνῶν τούτων ἀρίσαι, συμφέρειν. νῆες δὲ φράσσεσθαι ἑάσασαν ὁπόσαι δυνατόν· μέχρις δὲ ὁπόσαι δεῖ, δηλώσεται

φρὸ

αἱρεσιμάχους μὴθ' ὕπνου λαμβάνοντας, ἀλλ' ἐν τῷ φεύγειν ὄντας νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν, φεύγειν τὴν βοήθειαν τῆς ἡμετέρας ἐπιγαίας πόλεως. ἀρκοῦσι γὰρ ὧδε γημόμβοι ναυτικοί, καὶ φυλάξειν αὐτὴν καὶ τοὺς πολεμίους ἀφεκτέους ποιήσειν δ' ἀποσβήσειν τε συμβαλεῖν αὐτοῖς εἰ δέοι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἡδέως ἡμῖν ἂν. πολλοὶ δὲ μᾶλλον ταῦτα φεύγειν ἀνάγκη, ὁπότε μηδὲν ἄλλο ζητήσοντες ἢ τὴν ἕνωσιν, οὐδ' ἵππου χάριν τινὸς ἀφίξθαι, πάντες ἕτοιμοι ἂν. τὴν δ' ἕνωσιν οὕτω ῥᾴστην τε καὶ ἀσφαλεστάτην πᾶσιν αὐθεγκτοις ἀρίστην μέλλουσαν, ἤδη φεύγειν δεδιέναι. οὐ δεῖ τοίνυν μέλλειν οὐδ' ἀναβάλλεσθαι· ἀλλὰ τὴν ἕνωσιν φεύγειν, καὶ ὅτι τάχιστα βοηθεῖν. ἐνθυμητέον γὰρ ἑκάστοις ἡμᾶς δεῖ, καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἑαυτῶν, καὶ ἁπλῶς συγγενεῖς καὶ πολίτας, οἰκτρῶς πολιορκουμένους τε ἀμηχανοῦντας τε θρηνοῦντας· καὶ φόνους τε δεσμά τε καὶ πληγὰς καὶ ὕβρεις καὶ λιμὸν καὶ δίψαν, τε οἰκροτάτην δουλαγωγίαν, καὶ δουλείαν ἀφθαμίβητον, καὶ τυπῶν ὑγκυσμὸν καὶ γλεόντων σφαγὰς, καὶ χωρισμὸν ἀλλήλων ὑγιεπόπτον, τε ἱερῶν ἀτιμίαν καὶ βλασφημίαν εἰς ὕβρεις αἱρεσιμάχου κῦ θεοῦ· καὶ τοὺς μὲν ἑκόντας τοὺς δὲ ἄκοντας, τὸν μὲν ἱησοῦν ἀποβαλλομένους τὸν ἀληθῆ θεὸν καὶ μόνον διδάσκαλόν τε τε νομοθέτην, τῇ δὲ μωαμεθ φλυαρίᾳ καὶ ὀργίοις ἐκείνου φερομένους· καὶ τὴν ἀσέβειαν δεδιδοῦσαν τὴν δι' πίστιν διωκομένην, τε τὰ τοιαῦτα πάντα φαντάζομένους, καὶ δεῖ πᾶσιν ἡμᾶς ἀναλογουμένους, καὶ τὴν ἡμῶν ἀμέλειαν ὀνειδίζοντας· ὑφ' ὧν οὐδὲ πώποτε φερσεδόκησαν οὗτοι καταφερομένην δεσθαι· οὓς ἐν τάξει διαστῆναι καὶ παρέχειν τε διδασκάλων ἔχον τι καὶ τιμῶν· καὶ οὓς δεῖ σθον τῆς αὐτῆς ἀσφαλείας καὶ σωτηρίας πάντα θήσεσθαι δ' ἅπερ· ὑφ' ὧν δὲ ἀποδημεῖν αὐτοί τι ἐνόμιζον τε ὑμεῖς ἐλίγιστοι φαιεροῖς· ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὰ ἑαυτῶν μόνον δεινὰ φαντάζομενοι, θρηνήσουσι, καὶ ἡμᾶς ἀναλήσονται γοεροῖς· καὶ ταῖς ὑπὲρ τῆς σήμερον, αὔριον, ἡμᾶς ἥξειν μόναις, ψυχαγωγήσουσι ἑαυτούς· ἃ πρὶν ἐκείνους παθεῖν, ἡμᾶς ἡδοῖτο παίσαν ἀποθανεῖν. κἂν γὰρ ὑγιεινότερον ᾖ κἂν ὅλως ἄμεινον κἂν ὀλιγοπότερον τε θεοῦ τε αὐθεγκτοις, ἡμῖν ἔσαι, αὐ ἐκείνους συμβαίη ταῦτα παθεῖν. ἡμᾶς δὲ καὶ μέχρι τῆς ἄλλων χειρωνῶν ἀφικνεῖσθαι πρέπει τοῦ λογισμοῦ, καὶ ἅπερ ὑφ' ἑαυτῆς ἐκείνοι διδάσαι, ταῦθ' ἡμᾶς ὑφ' ἑτέρου τε ἐκείνων καὶ τῆς ἄλλων χειρωνῶν καὶ ἡμῖν αὐτῆς λογίζεσθαι χρή. τὰ αὐτὰ γὰρ ταῦτα τοῖς ὁπουδήποτε γῆς οἰκοῦσι χειρωνοῖς τε ὑπὸ τοῦ βαρβάρου τελοῦσιν ἀρχοῦ, ἀνάγκη πᾶσα συμβεῖναι· τε τὸ χειροῦσθαι σίδας παῖσα χόθεν ἐξαλλαγθήσεσθαι, ἐγὼ δὲ καὶ δεῖ πάντων χειρωνῶν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀφίξεσθαι τὸν καθαλυσμὸν ἐκεῖνον ἡγοῦμαι, τε πάντα νεμηθήσεσθαι τοῦ ἀσέβειαν, τε τοῖς βαρβάροις πάντα δουλεύσειν. δεῖ δὲ εἰ μηδὲν ἄλλο καὶ τὰς μέμψεις ἀποδεῖξαι ταύτῃ τῆς λατίνων· οἳ καὶ μὴ τὰς πονηρὰς ἀγαλλίας καὶ τὸν δεισιδαίμονα φόβον ἡμῖν, ἵπ καθημένους ὁρῶντες, καὶ μάτην ξιβοντας τὸν καιρὸν, καὶ ὥσπερ παίζοντας ἐν οὐ παιδιᾷ, καὶ τῆς δεινῶν ἐγγιζόντων οὐδ' ὅλως φροντίζομένους, λιθούδεις καὶ ἀοήτους καὶ φερδότας τῆς ἰδίων ἀποκαλοῦσι· καὶ ὅλως τὴν αὐθεγκτίνης φύσεως ἔξω τὸ ἡμέτερον τίθενται, οὔτε φρόνησιν τῆς οἰκείων οὔτε σπουδὴν αὐθεγκτοις φερσήκουσαν ἡμῖν ἐνορῶντες. πῶς δὲ νομίζειν ταύτους ἡμῖν χρήσαδε ἄν, ἡμῖν τοὺς μὲν τ' ἀγίων ἀπομαζόντων τοὺς δὲ ἐκκρεμόντων, καὶ τὰ μὲν τῆς ἀξιωμάτων νεοθηδῶς λιγάντων τὰ δ' ἁπλῶς οὐκοῦσι μὴ φερσιμμένων, καὶ ἀεὶ μελετώντων ὅ, τι γε σοφιούμεθα, καὶ φερὸς ἀλλήλους στασιάζοντων, καὶ φερὸς τὴν τῆς δογμάτων κρίσιν ἡγουμένων ἀρκεῖν ἀμαθίαν τε καὶ τὸ τοὺς πολλοὺς φαναι, ἢ τὸν δεῖνα ἀρνήσαδε, δεισημίλω δὲ καὶ νομῷ καὶ σοφίαν ἀποκλειόντων, καὶ

λατί-

ἴστι, δυχέρειαν αὐτοῖς οὐ μεγάλην μέλλοι παρέξειν. πῶς γὰρ ἀσφαλείας μόνης καὶ τῶ μὴ δεδιέναι τοὺς πολεμίους, ἡμᾶς οἴεσθαι χρὴ ζοντας. ὃ χρήμασι μὲν οὐ πολλοῖς, ναυσὶ δὲ ὀλίγαις δύνασθαι θεάτεσθαι. ἐγὼ φημὶ καὶ τὴν τῆς ἐνώσεως φήμην ἀρκέσειν ἡμῖν πρὸς τὸ μηκέτι δεδιέναι τοὺς πολεμίους· ἀδὲ δῆλος ὅτι λοιπὸν ἡμῖν αὐτοὺς ὀφθήσεσθαι, ἐγγύθεν ἐσομένους ἡμῖν τοῖς συμμάχοις εἰδότας· ὅτι πολλάκις δὲ βοηθητικοὺς οὔπω δυνηλλαγμένους, νυνὶ δὲ καὶ πολλῷ μᾶλλον καὶ προθυμότερον τοῦτο θεάτεσθαι βουλήσονται, καὶ καθάπερ τὰ χρέος ἀποπεπωκέναι τὴν συμμαχίαν. οὔτε γὰρ λατίνων οὔτε βαρβάρων οὐδεὶς ἀγνοεῖ, προθύμου αἰτίαν ἑνώσεως τὴν τῆς βοηθείας οὖσαν ἢ πίστιν, καὶ τὸ μηδένα ἄλλον ἡμῖν ὠφελεφθῆναι τρόπον ᾧ μᾶλλον σώζεσθαι· τοιοῦτον δὲ, ἅτε πρὸς λατίνους μίσους καὶ τῆς ἀνδίας ἡμῖν αὐξηθέντων ἐν τῇ κοινῇ ἡμᾶς καὶ ἀφεύκτοις ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆναι, ὅπερ ἐν τῷ φαύλως καὶ ταπεινῶς καὶ μὴ μικρᾶς δυνάμεως ἐπανήκειν δῆθεν ἴσας πᾶσι καταδήλον, ἐν ἡμῖν οὐκέτι ὠφελεῖ τῆς σωτηρίας ἢ πίζειν ἐξεῖναι αὖ, καὶ τοῖς πολεμίοις ὀφθήσεσθαι καὶ μὴ βουλομένοις, ἡμῖν καιρὸν ἔχειν ἡρῦμαι. λογίσασθε δὲ ὅτι πᾶσι καὶ τὴν παροῦσαν ἀνάγκην ὁπόση τίς ἐστιν· ἀκούετε γὰρ τὸν βάρβαρον μεγίστῃ δυνάμει ὠθισθέντα ἀζιᾶς πρῆξαι τὴν ναυτικὴν καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως ἥξειν· ἐ ἴσως ἀρὰ ἡμᾶς σαφές τι μαθεῖν, ἀφίκετο· ἢ ὅσον ἔπω μέλλει παρεῖναι. ἔστι δὲ πάντες ἐκεῖνον, ἀλλὰ τῆς ἔξωθεν συμμαχίας, οὐδὲ πρὸς τὴν ἔφοδον ἀντισχεῖν δυνησομένην, ἀλλὰ κατασωθούσαν ἕρμαιον ἡμῖν καὶ πολεμίων ἀμαχητὶ, πρὸς μόνην τὴν ὄψιν αὐτῶν καταπεπληγμένων. εἰ δ' ἀντισαίη μέχρι τινὸς πολιορκουμένη, ἀλλ' ἀδύνατα μηχανὴ πανταπασιν αὐτὸν ἀπαθῆ δυνηθῆναι διενεχθέντα· ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα ταύτην ἐνδοῦναι. μέμνησθε γὰρ ὅτι τῶν αὐτῶν τούτων βαρβάρων ποτὲ πολιορκουμένων ἡμᾶς ἀπὸ γῆς, ἅ δὲ πρὸς θαλάσσης τείχους, ὃ διπλάσιόν ἐστι τοῦ λοιποῦ, μόνους ἀφυλάκτους, οὐδὲν γὰρ ἐκεῖθεν ἐκώλυεν, εἰς πόσον ἡμῖν φόβου καὶ ἀνάγκης ἦλθε τὰ πράγματα. νυνὶ δὲ ἅπαν μὲν τὸ τεῖχος ἀνάγκη φυλάττειν. τὸ δὲ νυνὶ στρατιωτικὸν ἐ τὸ λοιπὸν ἅπαν τῆς πόλεως πλῆθος, οὐδ' ἥμισυ τῆς τότε ὄντων ἐστίν· ὅτι τὸν τρίτον τοῦ τείχους μοῖραν φυλάττοντες ἐ πρὸς πολεμοῦντες, οὐκ ἐλάττους πρὸς τοσοῦτον πλῆθος καὶ τοσαύτην ὠθισθεῖσαν τῆς πολεμίων ἀρκεῖν. ὁ γὰρ τοσούτοις ἔτεσιν ἡμᾶς πίζων λοιμὸς, ὡς ἔφασαν πάντας ἀνάλωκεν. ἥμισυ δ' εἶναί φημι, καὶ ἡμῶν ἐκεῖνα παρόντων ἐ συναριθμουμένων. νυνὶ δ' ἅπασι μὲν βασιλεύς, ὃς εἷς ὢν, ἐν πᾶσι πράγμασι τὰ μέγιστα δύναται· ἅπασι δὲ τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν ἐ οὕτω καλοὶ, ὥστ' ἀρκέσαι ἂν ὑμᾶς αὐτὰ συμμαχίας μεγίστης, αἴφνης πρὸς ἡμομένους. οἱ δὲ μισθοφόροι τοξόται, πλὴν εἴκοσι καὶ πέντε, πάντες ᾤχοντο φεύγοντες, τὰς δ' αἰτίας, φρίπτει σιγᾷν. ἴσως δὲ κἀκεῖνοι, τοῖς ἄλλοις ὁμοίως ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ἄχει νυνὶ ἐκυλεύσαντο. πῶς οὖν ἢ πίς ἐστιν, ἐρημία τοσαύτη σωμάτων οὕτω φερικώδη πόλεμον διακρούσασθαι; εἰ τοίνυν μήθ' ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἐτύχομεν ἀφιγμένοι, μήτε τὴν ἕνωσιν ἕνεκα τοῦ μὴ κινδύνων ἀπηλλάχθαι καὶ φόβων, μάλιστα ἐποθοῦμεν, ἀλλ' ἄλλο τι ἐ δι' ἄλλην αἰτίαν φεύγοντες ἐκαθήμεθα, ἴδιά μ' τοῦ πικρὰν ἀγγελίαν ἐκείνου, πάντα ῥίψαντας τὰ ἐν χρῇ, ἐ πᾶσαν φερεγματείαν ἧς χάριν ἀφίγμεθα, παρελθόντας, ζητῆσαι μὲν εἰ δυνάμεθα, λατίνους πρὸς δίκας ἐ κοινωνῆσαι σφίσι καλῶς· τοῦτο δ' ὅτι, τῇ τε θείᾳ γραφῇ ἐ τοῖς διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας συμφώνως. ἅτε δ' ἀφίγοντας, αὐτίκα τοῦ πρὸς αὐτοὺς φιλίαν ἀναιρώσασθαι· εἶτα ναῦς ἑτοιμάσαντας, τὰς μὲν διδόντων αὐτῷ, τὰς δὲ καὶ ἡμῶν ὠνουμένων, εἰ οἷόν τε καὶ σώματα αὐτὰ πορισκόντων, μήτε τροφὴν

ἀφορ-

μιεν. καὶ τοῦτο οὐκ ἐν λόγοις δείξω πολλοῖς, ἀλλ' ἀρκέσουσιν ὧραι δύο ὥστε πᾶσαν παίτας ὑμᾶς μηκέτι περὶ τῆς τῶν διδασκάλων συμφωνίας ἀμφιγνοεῖν· μηδὲ πράγματα λοιπὸν αὐτοῖς τι ἔχειν καὶ λατίνοις παρέχειν, κοινῇ σωθέντι τοῦ περὶ τούτων ἀναπθέντας ἐξέτασιν. ἀλλὰ μικρὸν οὐδ' εἰ τείβειν ἐθέλω τὸν καιρὸν, καθάπερ ὅτι σχολῆς καθημένους καὶ πρὸς τοῦτο ἐπάνοδον οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχοντας, δεῖ σε περὶ τῶν θείων πραγμάτων κενὰ καὶ μάταια λέγειν, καὶ πρὸς τὸν ἔξω λόγον ἐτάζεσθαι, ἐξὸν τοῦτο μόνον σιωπῆν, καὶ πολλὰ λέγειν, ἐν οἷς εἰκός τι ἐξαμαρτάνειν· καὶ ταῦτα περὶ θεολογίας τε καὶ φιλοσοφίας, οὐ σφόδρα δυναμένους ἀμιλλᾶσθαι λατίνοις· τοῦτο τῆς ἐν ἡμῖν δυσχερείας τῶν πραγμάτων ποιοῦμαι, δι' ἣν οἱ παρ' ἡμῖν ἄνδρες, τοσοῦτον θεολογίας τε καὶ φιλοσοφίας ἀπέσπασται, ὥστε μόνον μὴ δοκεῖν καθάπαξ ἀπαίδευτοι· ἐκλελοιπότων μὲν παιδευτηρίων, σβεσθείσης δὲ τῆς περὶ μαθήματα καὶ λόγους φιλοπμίας, καὶ πάντων τῆς χρείας μόνης καὶ τῆς ἀνάγκης γεγυμνασμένων. πέπεισμαι δὲ μηδὲ τῷ πνεύματι σφόδρα ἀρέσκειν τοιαύτην ἀδολεσχίαν, ἀλλὰ περιεργασίας ἡμᾶς αὐτοὺς νομεῖν, εἰ τοσαῦτα μὲν ἐκ τῆς θείας γραφῆς, τοσαῦτα δὲ ἐκ τῆς τῶν διδασκάλων συμφωνίας ἔχοντες πρὸς τὸ προκείμενον βοηθήματα, εἶτα καθεδούμεθα τούτων πάντων καταφρονοῦντες καὶ λόγοις λόγοις συμπλέξομεν, ἃ νομίζοντες ἐκ τοῖς ἡμετέροις λόγοις ἄμεινόν τι τῆς ἐκ τῆς γραφῆς χορηγίας ῥηθήσειν, ἢ ζητοῦντες πρὸς τὸ πνεύματος σαφέστερόν τι τῆς ὑπ' αὐτοῦ λαμπρῶς οὕτω διωρισμένων λαβεῖν. ὑπὸ τούτων γὰρ τῶν λόγων καὶ τῆς τοιαύτης ὁδοῦ, μᾶλλον ὑμᾶς οἶδα πρὸς διηνοιαί τι καὶ σαίνειν, ἢ πρὸς ὁμόνοιαν ἀγομένους τε καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἀχθησομένους. τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων, καὶ θεοῦ φίλον καὶ τοῖς διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας χάριεν ἔσται, καὶ ἡμῖν δύσριπες, καὶ πρὸς τούτοις ῥᾴδιον, τὸ τῶν ἑνωσιν ὅδη, τῶν πολλῶν ἀφειμένους λόγων, διαφεύξασθαι, καὶ μὴ ταύτης ἐπανιέναι. καὶ οὐδὲν ἡμῖν ὅλως προσίσεται πρὸς τὸ πραίτειν ὧν δεδυνημήσαντες ἥκομεν· τῆς μὲν δόξης λατίνων ὑπὸ τοσούτων μάρτυρουμένης, καὶ παπαχόθεν ἀξίας οὔσης πις δύεσθαι, ἡμῶν δὲ δυναμένων αὐτοῖς ἑνωθῆναι αὖθι τῷ καὶ πρὸς τὸ σύμβολόν τι καταβάλλειν. καὶ μικρὸν ἴστε πάντες καλῶς, ὅπ τῶν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας χρεισοῦ, καί τοι πολλῶν ἄλλων εἵνεκα καὶ δικαιότερον μάλις' αὖ ὑπὸ παθὸς ζητηθεῖσαν, τὸ σῶζε τῆς ἀσεβῶν δίκης ἔτι τὰ θεσπισθέντα ἡμῖν εἰς τοὔγχαλον ἥκοντα δυσχερείας, καὶ ποθήσαι καὶ ἀσουδάσαι δίχα πολλῶν, καὶ ὅπ μάλιστα τὸ τέλος ἐγγὺς αὐτὴν ἀγαγεῖν, τὰ γὰρ μεταξὺ σῶζαλείπω παίτα, ἡμᾶς ἰδίως ἐποίησαν. δεῖ τοίνυν τῆς προθέσεως ἐχομένους, ἐπεὶ δυνατὸν καὶ δύσριπες ὄζει, ταύτῃ εἰς τέλος ἐξεπεγκεῖν. ἄλλως δ' ἂν μεταμόνεροι παίτων ἀνθρώπων ἐδόξαμεν εἶναι, εἰ πολλὰ μὲν ὑπὲρ αὐτῆς ὑποσάντες, πολλῶν δὲ ἀγαθῶν ὑπόσι κεκινημένοι, δεδιδώσῃ δὲ ἡμῖν τὰ δεινὰ, ἢ χρίσμασος βεβαιωθέντος, παίτες πις δύονται, εἰθ' ὥσπερ δεδιαθημένοι τούτων ἀπάντων, κενῆς ὡς φασι χορτὸς καὶ μηδὲν προέξαπις ὑπαναθοιμεν. ἐκ ταῦτ' δύσριπες οὕτω καὶ ῥᾴδιον ὄν, ἐκ μηδενὸς ἡμῖν δὲ λόγως εἰς τοῦτο προσιεμένου. οὐδὲ προσέχειν δεῖ τοῖς μηδὲν ἀγαθὸν ἡμῖν ἐκ τῆς ἑνώσεως λέγουσιν ἥξειν· καὶ τούτου φάσιν οἰομένοις ἔχειν ἀρκοῦσαν, τά τε τῶν λατίνων νῦν τῇ κατ' ἀλλήλων μάχῃ φθειρόμενα καὶ ταῖς οἰκείαις προσέχοντα συμφοραῖς, καὶ τὰ τῶν πάπα πράγματα τάξιν οὔπω λαβόντα καὶ δυναμιν, ἀλλ' ἀθρόως καὶ πολλαχόθεν ἀκμὴν ὀλιβουλεύόμενα. αὖθι γὰρ τῆς ἄλλης ὠφελείας ἁπάσης, ἵνα ὅ, τι πάντας ἡμῖν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς λατίνων ἔθνη, καὶ τῆς πραγμάτων οὕτω σφίσιν ἐχόντων, παρίξονται· τὸ γὰρ ἡμέτερον ὀλίγον ὄν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἴστε,

σκάλων ὠδαιάζεσθαι. εἰς ἃ δὴ νομίζομεν αὐτοὺς ἐκ τῆς δόξης ταύτης ἐκπίπτειν, καὶ ταῦτα μήτε φρονεῖν μήτ' ἐξ ἀνάγκης ἴσασθαι τῇ δόξῃ, δλασφημοῦντας· ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτὰ φασὶ μεθ' ἡμῶν πιστεύειν, καὶ περὶ τὸν ἴσον ἡμῖν φέρεσθαι νοῦν, εἰ καὶ περιττῇ λέξεων ἄμετρον ἀναπίμπλασουσι, καὶ οὐδένα τῶν ἀγίων ἀναγκάζοντας συκοφαντεῖν ἢ δλογεάφειν, ἀλλὰ μᾶλλον συμπάσουσιν ἀλλήλοις τοῖς διδασκάλοις· καὶ μίαν ταύτην ἐπόδειξιν ἀρκοῦσαν ἴσχειν ἡγοῦνται παρ' ἑαυτοῖς, τὸ ταὐτὰ φρονεῖν καὶ πιστεύειν, ὅπ μηδενὶ μηδένα τῶν διδασκάλων ἀντιφάσιν τινα καὶ μάχλιν ἐγείρουσιν· ἀλλὰ τοιούτων πάντα γαλήνης γέμει καὶ ὁμοιότητος, τῆς δόξης ταύτης κρατούσης. περὶ δὲ τούτους, καθάπερ διδασκάλους ἡμῖν ἢ κεκτημένης αὐτῶν καθηγεμόνας, οὕτω φρονοῦσιν· καὶ δίκαιον σφᾶς περισώζεσθαι, καὶ μὴ θέλειν αὐθρώπων ὅτου μὲν ἀδελφὰ φρονούντων ἡμῖν, ὅτου δὲ συμβαινόντων τοῖς κοινοῖς διδασκάλοις, μικρὰ περιφανῶς χωρίζεσθαι. οὐδ' ἀπαιτοῦσιν ἐξ ἡμῶν τὸν ὁμολογίαν τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἡμῖν καταλείπουσιν, εἰ βουλοίμεθα τελείως πιστεύειν, καὶ μὴ νομίζομεν αἰχμαίων φέρειν ἡμῖν τὸν ὑπόδικα τῆς σωτηρίας. δεῖ γὰρ, φησὶ, περὶ τὸ σώζεσθαι, καὶ χείλιοι τὸν πίστιν ὁμολογεῖν. αὐτοὶ δὲ ἀρκεῖν ἡγοῦνται περὶ τὸν εἰρήνην, τὸ παύσασθαι λοιπὸν ἐγκαλεῖν αὐτοῖς, οὕτω πολλαχῇ τοῦ μὴ ψεύδεσθαι μηδὲ κακῶς φρονεῖν ὠδαγομένους τὰς δοκούσας δόξεις. ὥστ' ἐξεῖναι τρόπον ἡμῖν ἔτερον μὴ τοῦ τὸν εἰρήνην περάτειν, καὶ τῆς ἔξω καὶ φαινομένης ταύτης ἀπολαῦσαι λαμπρότητός τε καὶ φήμης· καὶ μηδὲ τὸν ἀποστασίαν τῆς ἡμῶν περιποίητον διδύναι χηρῶν, ἐπειδὴ τὸν ὁμολογίαν τῆς πίστεως οὐκ ἄλλως ἢ πέρατον ἐκείνοις τε καὶ ἡμῖν ἴσαν ποιεῖσθαι. καὶ οἱ μὲν λατῖνοι ταῦτα διακινοῦσι· ταῦτα φασὶν· οὕτω περὶ τὸν μεθ' ἡμῶν ζῆσουσιν ἴνωσιν· οὕτως ἡμᾶς τῆς ἐκείνων ἕνεκα δόξης οὐδὲν βούλονται περάτειν αἰσχρὸν ἢ δυνάμενον βλάπτειν. ἡμεῖς δὲ περὶ ταῦτα πάντα λόγων μὲν ἴσως διπορήσομεν, ἀλλ' οὐ πάντων ἀμαύρων οὐδ' ἀφριτῶν, οὐδ' ἀξίων τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς καὶ σοφίας, οὐδὲ βουλομένων αἰσθῶν χρῆμα σώζειν καὶ τάξιν τῆς ἐν ταῖς συνόδοις ἐκείνας πατέρων· δι μὴ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς περὶ ἀλλήλους ἀγάπης, ταῦτα ἐξήτασαν. ἐν δ' ὑπὲρ τῆς τυχόντων ἡμῖν ὁ ἀγών, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως, μεθ' ἧς δὴ ζητοῦμεν σώζεσθαι· ἐν περὶ ἐμὲ θέλειν φιλονεικεῖν, οὐκ αἰσχρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ κινδύνου γέμον μεγίστου. ὅτε γὰρ ἀρνήσασθαι τοὺς διδασκάλους ἔξεστιν, οἷς ἐν ἀρίσβοις περὶ θεὸν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων εἰώθαμεν χρῆσθαι, ἐν οἷς τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας, μεγίστας τῆς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγώνας καὶ τῆς ἐν τοῖς διδάσκειν πόνους, ἀπόνειμε χάριτας, ἄδικ τῆς ἄλλης ἀμωσυμίας, ἧς ἕνεκα ταῖς δικαίαις μὴ θεὸν αὐτοὺς ἡμῶμεν ἡμᾶς. οὔτ' ἐρῶμεν αὐτοφάσκειν τοὺς διδασκάλους ἀλλήλοις· τοῦτο γὰρ πάντα συγχέειν ὀξύ, καὶ τὴν πίστιν πᾶσαν ἀρνεῖσθαι. τὸ δὲ λατίνους δλαφθεῖραι βελτιῶναι τὴν πίστιν, καὶ τῆς διδασκάλων ἁπάντων νοθεύσαι θεολογίας, πῶς ἔδοξε ἁπλοῦς ὄζειν ὡς τι πιστεύσαι; ἢ πῶς τοῦτο κρῖναι λατίνων εἰπεῖν, οὐχὶ καὶ γέλωτα περιφανῆ; οὐδαμοῦ γὰρ ταυτησὶ τῆς κατηγορίας, πλείοσί τε καὶ μείζοσι καὶ ἀληθεστέροις αἰτίαις χρῆσθαι λόγοις. ἀλλὰ τὸν φαινομένην περιβαλλόμεθα τῶν διδασκάλων δλαφωνίαν. λύουσι τοίνυν αὐτὸν καὶ μάλα εὐκόλως· μᾶλλον δὲ καὶ ἤδη λελύκασιν. ἀλλ' οὐδ' ἀφριτός ὄζει λοιπὸν ὠδὰ λατίνων τὰ τοιαῦτα ζητεῖν· ἐν ἡμεῖς γὰρ παρ' αὐτοῖς δυνάμεθα τοῖς διδασκάλοις συμπάσειν. ἐγὼ πάντων ὑμῶν ὑπάκροος ὤν, ὁπότε καὶ δοκοίην τοῦθ' ἕτοιμός εἰμι περάτειν καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, καὶ δεῖξαι πᾶσιν οὕτως φανερῶς, ὅπ δὴ παύτων οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι τὸν αὐτὸν περὶ τῶν προκειμένων ἔχουσι γνώ-

αὐτῆ θαυμάζω ὅπῃ καί τοι τἄλλα σοφοί τινες ὄντες, τοσοῦτον ἐν τούτῳ τῷ μέρει τῆς πλάνης ἐπλανήθησαν· καὶ ταῦτα καὶ συνειδότες σφίσι τὸ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις, φαύλως ἔχοντι τῆς πρὸς τὸ πίστιν ὁδηγοῦσης· οὐ μόνον ἂν τις θεῖ τῷ μείζονι συγγράφοι, ἀλλ' εἰ καὶ τινὶ δυάδι θερμὸν ἐν ἀριθμοῖς ἄρτιον εἴη, ἢ τὸν ἄθερμον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνιστάναι, καὶ τὰ τοιαῦτα ἀρτιεῖδαι διϊσχυρίσεσθαι. εἰδότες δὲ καὶ λατίνους μέχρι τῆς αὐθεντικῆς ἀκριβείας ἀπάσης, διαλεκτικῷ τε καὶ πάσαις θεωρήμασι καὶ τῷ πασῶν ὑψηλοτάτῳ θεολογίαν, ἐξηκοτάκοτας τε καὶ ἀσκήσαντας· ἀλλ' εἰ καὶ πλείους ἡμῶν οὔτι τῷ λατίνων ἠγνόουν σοφίαν, οὐδ' ὅτι πολλῶν ἀπορήσουσι λόγων πρὸς τὸ δίξαι σφᾶς αὐτοὺς δοξάζειν καλῶς, ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνοί τε πάντες καὶ οὗτοι τῷ μὴ λατίνων ἴνωσιν ἧττον ἄξιον χρῆμα καὶ ῥᾴδιον εἴη) πρὸς τούτους νομίσαντες, ἑαυτούς τε καὶ τοὺς ἄλλους ἔπεισαν μηδ' ἡδονῆς ἀφίεσθαι. πείθω δὲ καὶ πάντας τῷ αὐτῷ ἐχκλίναι γνώμῃ, καὶ ἥκειν ἐλπίσαντας μηδὲν μᾶλλον εἰδότας μήτε παλαιᾶς θεογονοῦντας λατίνους ἐλέγξειν, πείσειν δὲ ἰκόντας ἢ ἄκοντας τῷ σφετέραν δόξαν ἀρτήσασθαι, καὶ οὕτω τῷ μετ' αὐτῆς ἴνωσιν δέχεσθαι. εἰ μὲν οὖν ἐξέβαινε ταῦτα κατὰ σκοπόν, ἄμεινον ἂν ἴσως ἦν· καὶ ὁ μὲν θεὸς, ᾧ συνάπτεσθαι τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην πάντες ἐμέλλομεν, οὐδὲν τέρεις ἂν τῆδε ἑτέρων ἐχαρίσατο μᾶλλον· ἀλλὰ τοῖς τε διδάσκουσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοῖς σὺν δικαιοσύνῃ ταύτην διδασκομένοις, ὅπως ἐμέλλε στέφανοῦν, καὶ ἑαυτὸν συνάπτειν ὁμοίως. ἐδόξαμεν δ' ἂν οὕτως διδασκάλων τάξιν ἐπέχειν, καὶ τὸ καπνῷ τῆς φήμης ἐπιρρέπειν· οὐ τοῖς τὰ πνεύματικὰ ζητοῦσιν ὑμῖν καὶ θεοῦ πρόσωπον ὑπερχομένοις, οὐδαμῶς ὄζειν ἀρμόττον ἐφίεσθαι. ἀλλ' ὅπερ πάντες ὅτι λατῖνοι τῆς ἑαυτῶν ὑπερηφανίσαντο δόξης καλῶς· ὥστε μηδένα αὖ αὐτοῖς ἐγκαλεῖν ἔχειν, εἰ βούλοιτο δίκαιος εἴη). καὶ ὁ μὲν κοινὸς ἡμῶν διδάσκαλος καὶ διαπότης, δεῖ δυοῖν ἢ ἕξιόν μᾶρτύρων δεῖν ἵστασθαι παῤ ῥῆμα φησί· καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος ὕπου διχορρόει· οἱ δὲ ἐκ τῆς κοινῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, ἐξ οἷς μείζους ἀξιώματι καὶ σοφίᾳ καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι, τοὺς δὲ ἄλλως παρίημι, μάρτυρας τῆς ἑαυτῶν δόξης παρήγαγον· ὧν ἔκαστον δεῖ τῆδε ἐν τῷ κόσμῳ παντὸς αἰθερίου κρείττον αὐτάξιον. καὶ κείνους ἐγὼ ἁπλῶς οὕτως οὐδὲ παρίεμαι, ἀλλ' ὥσπερ εἰ δικασταί τινες ἦσαν ἡμῖν τῆς παρούσης ἀμφιβολίας, οὕτω διελεγόμενοι διωρισμένως τε καὶ σαφῶς· ἓ αὐταῖς μὲν λέξεσι λέγοντας τὸ ζητούμενον, προσεπιθέντας δὲ καὶ τὰς αἰτίας καθ' ἃ διδασκάλοις προσῆκε· καὶ τὰ μέρη τῆς θείας γραφῆς ἐξ ὧν τῷ δόξαι ταύτῃ ἀναγκαίως ἔχουσι εἰληφότες, καθάπερ ἄλλας ἐξ ἄλλων μερῶν συνῄρεσθε. πρὸς οὖν διδασκάλους τοσούτους τε ὄντας καὶ τηλικούτους, καὶ οὕτω σαφῶς τῷ δόξαι ταύτῃ εἰσάγοντας, οὐδ' ἂν βουληθέντες ἔχοιεν ἀναχωρεῖν. πρὸς τούτοις ἄλλους ἐκ τῆς κοινῶν διδασκάλων παρήγαγον, τοὺς ἐξ ἀκαθέλης λέγω, ἴσῃ σοφίᾳ καὶ ἀξιώματι κεκοσμημένους, οὐχ οὕτω μὲν διαῤῥήδην ὥσπερ ἐκεῖνοι, λέγοντας δ' ὅμως καὶ αὐτοὺς τοῖς ἄλλοις ταὐτὰ, εἴ τις μετ' ἀληθείας ἓ σοφίας ὁμοῦ τὰς ἐκείνων ἐξετάζειν βούλοιτο ῥήσεις, ἓ σοφιστικὸν οὐδὲν οὐδὲ δίαιον· ἀλλὰ ταῦτα ἁπλᾶ καὶ τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς διδασκάλοις ἐπόμενα, πρὸς δὲ τοῦδιξιν τῆς ἑαυτῶν περιβάλλοιτο δόξης. καὶ εἴρηται παρ' ἡμῶν οὐδὲν πρὸς αὐτοὺς, πρὸς ὃ μὴ σοφῶς τε καὶ ἡμερωτάτως καὶ μὴ τῆς ἀληθείας ἀποκεινάμενοι φαίνονται. οὐδ' ἔχομέν τινα τῆδε ἀγῶνα πρὸς αὐτοῖς ἀντιφάσκοντα. εἰ δέ τις ἴδοι, καὶ τοῦτον ἴδοι τοῖς πολλοῖς μιχαπῇ τινι καὶ λόγῳ συνάπτειν πολλῷ μᾶλλον καὶ δικαιότερον, ἢ πρὸς τὸν ἕνα πλῆθος τοσοῦτον διδα-

σκάλων

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ
ΤΠΕΡ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΕΙΑΣ
τῇ πατρίδι, ὡδρέκλησις πρὸς τὴν
αὐτοκράτορα συνόδου
ἐν Φλωρεντίᾳ.

ΤΗ Θείᾳ ἐ ἱερᾷ συνόδῳ τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγίας ἐκκλησίας, ἀρίστοις κ πρωτότοις παρᾶσι, Γεώργιος ὁ σχολάριος τὴν ὀφειλομένην ἀπέδωκα. Ἡ μὲν κοινὴ τῶν σοφῶν ἀπάντων ὠδὴ παγγελία, μηδένα δεῖν φησὶ συμβουλεύειν πρὶν αὐ κληθείη· ἐγὼ δὲ κ μὴ κληθείς, τοῦτο ποιήσεσθαι σπεύδομαι· κ τὸν παρόντα πέμπω λόγον ὑμῖν, εἰδὼς τοῦτον ὡδρέκλησιν ὄντα μᾶλλον ἢ συμβουλήν· κ κηδόμενος μὲν τῆς ὅλων πραγμάτων, κηδόμενος δὲ ἐν τῷ μέρει κ ἡμῶν τῶν κ γενέων κ συγγενῶν· κ ἅμα τὴν ὑμῶν φιλανθρωπίαν εἰδὼς, κ πεπεισμένος ὑμᾶς πᾶν οὐκ ἀρίσκεσθαι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις, οὐκ ὀργιεῖσθαί μοι, ἀλλὰ κ χάριν ἕξειν τῆς προθυμίας. δικαίους γὰρ ὑμᾶς κ τἄλλα εἰδὼς, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἡγοῦμαι δίκαιον τὸν γνώμονα. δεῖ δὲ κ τὴν ἐμὴν πρὸς ἡμᾶς εὔνοιαν ἐνθυμηθῆναι· ἧς χάριν οὔθ' ἑνί τινι οὔτε πᾶσιν ὁμοῦ πρόσκεκρουκὼς φαίνομαι· συγγνώμης δὲ μᾶλλον πολλῶν ἀναγκόμενος δυχερῶν, ὧν οἶδα θεός, καὶ ὧν οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως ἀπέχοιτο. οὔτε γὰρ πένα λυπεῖν, οὔτε παρέπεσθαι ἔθος τὰ πρόσφορα. πρὸς ταῦτα τοίνυν τὴν εὔνοιαν ἀποβλέψαντες, κ τῇ τῆς πραγμάτων ἀνάγκῃ τὴν παροῦσαν λογισάμενοι τάλαν, οὕτω τοὺς λόγους κρίνειν ἐκλήθητε διατόταμοι κ πατρῶται, ἐπόμενοι πάντων ὑμῶν τῶν καλῶν ἐ νῦν κ πάντα τὰ χρήστ' ἐσόμενοι.

Οὕτω σωτηρίαν λοιπὴν οἶμαι δεῖν κυρίοι μου ἐ πατρῶται αἰδέσιμοι, τῇ προσόδῳ καιρίων δεινῶν κ πλέον τοῦτου ἐλλιμένων ἤδη πεπιθότων, ὅτι πολλῶν λόγων τὰ παρόντα πράγματα δεῖ, ἐν ἀκμῇ καθεστῶτα κινδύνου, ἐ μόλις μὲν τὰ πολλὰ μὲν προσέσθαι λέγω δὲ ῥᾴδιον, δυσάμβατα σώζειν ἐθέλοντας· ἐπιθήκης δὲ κ φροντίσεως κ τοῦ χρόνου ῥᾳθυμίας, τὸ πλεῖστον μὲν ὑπὸ τῆς παρόντων δεινῶν κ τῆς δεῖ τούτους λύπης, ἀφῃρημαι· τῷ δὲ ἀφελεῖν ποθῶ, καιρὸν οὐχ ὁρῶ τὸν παρόντα χρῆσθαι· κ ἅμα πρὸς πάντας ὑμᾶς ὄντος τοῦ λόγου, ἁπλοῦν τι εἶναι τοῦτον ἀναγκαῖον κ πᾶσι δυσωπεῖσθον. ἠγρύπνησα δὲ ἐμοὶ μὲν τῆς λόγου θεός, ὃν οὐκ ἂν ἀποδειλιάσαιμι κ τῆς εἰς ὑμᾶς κ πατρίδα κ ἔθνος ὅλον εὐνοίας, καλέσαι μάρτυρα· ὑμῖν δὲ, τῆς δεῖ τὰ κ συμφέροντα ἐλέσθαι τε κ ἀρέσθαι πρέπειν, ὁδοῦ. Ὅπου μὲν συνειδὼς ἐξ ὑμῶν, ὅτι τὴν λατίνων καταγωγὴν σοφίαν, κ πίστιν αὐτῶν δεῖ τῆς ἀρχαίων ἐκείνων μένειν ἐνάμιλλον, τοῦτο κ αὐτὸς οἶδα· κ λίαν

Περὶ τῆς Ἀρμενίων.

Ἀπελθουσῶν δὲ ἡμερῶν πλειόνων, ἦλθον ἀπὸ τῆς ἀρμενίας ἀπόκρισιαί τινες ἐναρέτοι ἄνδρες παρὰ τοῦ πατριάρχου τῆς ἀρμενίων, ζητοῦντες ἕνωσιν καὶ αὐτοί, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς πίστεως· ὅτι καὶ τὸν μακαριώτατον πάπαν προσκυνήσαντες, τῇ βασιλείᾳ ἐνεφάνισαν, καὶ τὴν βουλὴν αὐτῆς πείθουσιν, καὶ ὅπως βούλονται τὴν ἐκκλησίαν τὴν καθολικὴν ἕνωσθῆναι ἐζήτησαν τε· καὶ παρ' αὐτῆς ἐζήτουν βοήθειαν καὶ στήριγμα. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτοῖς ἀπεκρίνατο, ὅτι τὸ ἀρεστόν ἐστι λίαν τὸ ἀπουδάζεσθαι, καὶ ὅτι καὶ προσέλθωσι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀρεστὸν ἔσται αὐτοῖ· καὶ ὅτι, φησὶ, συγκαλῶ τὸν θεῖον ὁρθοζεμῆσαι τὴν ἕνωσιν αὐτῆ· καὶ ὅτι ἂν τοῦτο γένηται, ἔσται καὶ αὐτοῖς βοηθὸς εἰς παν ὁποιονοῦν ἔργον καὶ χρείαν αὐτῆ. Τούτων ῥηθέντων, ἀπῆλθον καὶ οἱ ἀρμένιοι. ἡμεῖς δὲ ἐξελθόντες ἀπὸ Φλωρεντίας, ἤλθομεν εἰς Βενετίαν, κἀκεῖθεν πάλιν εἰς τὰ ἴδια.

Τῇ θεῇ δόξα.

Τέλος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου.

Ο' ταπεινὸς μητροπολίτης μελενίκου, μακαρίος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ο' ταπεινὸς μητροπολίτης δράμας, δυσίθεος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ο' ταπεινὸς μητροπολίτης ἀγχιάλου, σωφρόνιος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Βικαρίων νικαίας, δι' ὑπογραφῆς γεγραμμένης ὧδε· † μεγάλου σακελλαρίου μακαρίλ δηκόνου † χρυσοκούκη, ὅς τις ἑαυτὸν πιθανῶς ὁμοῦ ἐσημείωσεν ὑπὲρ ἐκείνου, ἐνταῦθα αὐτὸν ἐξηγούμενος τῆς αὐτῆς δόξης καὶ † αὐτὸ γῦ, καὶ αὐτὸν μεθ' ἡμᾶς ὑπάρχειν ἐτούτοις πᾶσιν ἀκολουθεῖν, ὑπέγραψα.

Ο' μέγας σκευοφύλαξ δηκόνος, θεόδωρος ὁ ξανθόπουλος, ὑπέγραψα.

Ο' μέγας χαρτοφύλαξ ἐ ἀρχιδηκόνος, μιχαὴλ ὁ βαλσαμὼν, ὑπέγραψα.

Ο' μέγας ἐκκλησιάρχης καὶ δικαιοφύλαξ δηκόνος, σίλβεστρος ὁ σκορπιανὸς, ὑπέγραψα.

Ο' σεκρέτικος δηκόνος, γεώργιος ὁ καπετάνος, ὑπέγραψα.

Ο' σεκρετάπας καὶ σαντῖνος, ἐ ἐποπτρικὸς † μουλδοβλαχίας, ὑπέγραψα.

Ο' ἐκκλησιάρχης τῆς τιμίας μονῆς, ἁγίας καὶ βασιλικῆς † ἁγίου ὄρους τῆς μεγάλης λαύρας, ἐ ἐποπτρικὸς τῆς αὐτῆς μονῆς, μωσῆς ἱερομόναχος, ὑπέγραψα.

Ο' ποτὲ ἡγούμενος τῆς θεοβλίττου, ἀθανάσιος, ὑπέγραψα.

Ο' ἡγούμενος τῆς ἁγίας μονῆς τῶ παντοκράτορος, γερόντιος ἱερομόναχος, ὑπέγραψα.

Ο' ποτὲ ἡγούμενος † ἁγίου βλασίου, γερμανὸς, ὑπέγραψα.

Παχώμιος ἱερομόναχος καὶ ἀββᾶς τῆ ἁγίας σαούλου, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ταῦτα ἐρρέθη καὶ ἀνεγνώσθη λατινικῶς μὲν, ὡς ἔφημεν, ὧδε δὲ τῆ καθ' ἑλληνικὴν τοῦ ἁγίου σαβίνης ἰουλιανοῦ, ἑλληνικῶς δὲ ὧδε † ἀρχιεπισκόπου νικαίας ἐπαναρίωνος, καὶ πανταχόθεν † πάντα τὸν χρόνον καὶ τὴν χεῖρα πανταχόθεν δὲ καὶ ἀλλήλους, φορεμένους τὴν ἱερατικὴν στολήν. ὑπεγράψαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ταῖς ἰδίαις χερσὶν, ὡς πρ ἐ ἀνεγνώσθη. Ἔφαλλον δὲ οἱ ἡμέτεροι ψάλται. Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. δόξα καὶ τὸ αὐτὸ. καὶ νυῦ. δοξολογία. καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ. Σὴμερον ἡ χάρις † ἁγίου πνεύματος. Πληροθείσης οὖν τῆς ἱερουργίας ἅμα ἐ δοξολογίας, ἕκαστος ἀπῆλθομεν εἰς τὰ ἴδια.

Τούτων οὕτω γενομένων, παρῆλθον ἡμέραι· καὶ τῆ εἰκοστῆ † ἰουλίου μηνὸς, ἡμέρα δευτέρα ὑπέγραψαν τοῖς τόμοις οἱ ἀρχιερεῖς, οἵτινες ἐβούλοντο ἀπελθεῖν. ἦσαν δὲ οὗτοι, ὁ ἡρακλείας ὁ κυζίκου ὁ τραπεζοῦντος, ὁ μονεμβασίας, ὁ νικομηδείας, καὶ ὁ δράμας· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς κληρικῶν, ἕως ἀριθμοῦ ἀνθρώπων πεντήκοντα ἀπῆλθον σὺν τούτοις, ἐκδημοῦντες καὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ τῆ τρίτη συναχθέντες· τῆ εἰκοστῆ πρώτη τοῦ ἰουλίου μηνὸς, ἐν τῶ ῥουχαρείῳ † βασιλέως ὑπεγράψαμεν τοῖς τόμοις. ἐτοιμάσαμεν γὰρ πάντα λατινικῶς τε καὶ ἑλληνικῶς, καὶ ὑπέγραψαν οἱ λατῖνοι καὶ οἱ γραικοὶ, ἐν ἀμφοτέρεσις τοῖς μέρεσιν, ὅπως λάβωσιν οἱ λατῖνοι τὸ ἓν καὶ οἱ γραικοὶ τὸ ἄλλο, τοῖς δ' ἄλλοις ἵνα τύπωσιν εἰς τοὺς πατριάρχας. οὕτως οὖν ἔληξε πᾶς αὕτη τῆς ἁγίας ἑνώσεως.

ΑΙ ΥΠΟΓΡΑΦΑΙ ΤΩΝ ΤΕ ΓΑΛΗΝΟΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ἐν χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ ῥωμαίων, ὁ πιλαιολόγος ὑπέγραψα.

Ὁ παπικὸς μητροπολίτης παλαιᾶς, ὁ λοχὰς τῆς ἁγιωτάτης, & ἀρχιερεὺς πάσης θετικίας καὶ μακεδονίας, καὶ ἔξαρχος τῆς δευτερευούσης καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου τῆς ἀλεξανδρείας φιλοθέου, αἰτωλίας, δωροφοίας, ὑπέγραψα.

Ὁ ἔξαρχος τῆς αὐτῆς δευτερευούσης καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου τῆς ἀλεξανδρείας & κυρίου μου, κυρίου φιλοθέου, καὶ οἰκουμενικὸς πενθυμαστικὸς, χηνόεις ἱερομόναχος, ὑπέγραψα.

Γαίδωρος μητροπολίτης κιαβίας καὶ πάσης φωσίας, καὶ ἔξαρχος τῆς δευτερευούσης καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου αὐτοκρατείας κυρίου διωρεθίου, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ παπικὸς μητροπολίτης μονεμβασίας, & ἔξαρχος τῆς δευτερευούσης καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων κυρίου ἰωακεὶμ, δοσίθεος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ζαπικὸς μητροπολίτης κυζίκου, & τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ ἁγιάνους, μητροφάνης, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ζαπικὸς μητροπολίτης τραπεζοῦντος, & τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ καισαρείας, διωρέθιος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Βησσαρίων ἐλέει θείᾳ ἀρχιεπισκόπου νικαίας, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ σαρδίων, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ζαπικὸς μητροπολίτης νικομηδείας, μακάριος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ζαπικὸς μητροπολίτης προύσσης, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ νικομηδείας, ἰγνάτιος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης μιτυλήνης, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ σίδης, διωρέθιος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ζαπικὸς μητροπολίτης μεγαλοβλαχίας, & τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ σεβαστείας, δαμιανὸς, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ἀμασίας, ἰωάσαφ, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ῥόδου καὶ τῶν κυκλάδων νήσων, ναθαναὴλ, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης σίδης, καλλιστος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης γάνου, γυμνάδιος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ τα-

τὸ ἱερεῖς ἐν θυσίᾳ αὐτὸ τὸ σῶμα τ̃ κυρίου τελεῖν ὀφείλειν, ἴκασιν δηλοῦσθαι χ̃ τελῶ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας εἶτα δυτικῆς εἶτα ἀνατολικῆς συμπάσης. Ἔτι καὶ οἱ ἀληθῶς μετανοήσαντες ἀποθάνωσιν ἐν τῇ τ̃ θεοῦ ἀγάπῃ, πρὶν τοῖς ἀξίοις τῆς μετανοίας καρποῖς ἐκπεποιῆσαι ὧν ἐπὶ τῇ ἡμαρτημένων ὁμοῦ καὶ ἠμεληθέντων, τὰς τούτων ψυχὰς καθαρθείσας τιμωρίας καθαίρεσθαι μ̃ θάνατον. ὅθεν δὴ καὶ τοὺφλ ζῶντας πιστῶν ἐπικουρίας, δηλοῦσθαι τὰς ἱερὰς θυσίας, ℭ δεήσεις καὶ ἱκεσίας, ℭ τἆλλα τῆς εὐσεβείας ἔργα, ἅπερ ὑπὲρ τῆλ πιστῶν γεγονότων ἄλλων πιστῶν εἴωθε γίνεσθαι, κ̃ τὰ τῆς ἐκκλησίας διατάγματα. ἐκείνων δὲ τὰς ψυχὰς, οἵπερ μ̃ τὸ βαπτισθῆναι, οὐδεμιᾷ ὅλως τῆς ἁμαρτίας κηλίδι ὑπέπεσον, καὶ ἐπὶ τὰς μ̃ τῷ ἐφθυκύσας τελῶ τῆς ἁμαρτίας κηλίδι, εἴτε ἐν τοῖς αὐτῆλ σώμασιν, εἴτε μ̃ τὸ τὰ σώματα λατρεύσασθαι, ὡς ἀναίρητα, καθαρθείσας, εἰς οὐρανὸν εὐθὺς ἀναλαμβάνεσθαι, καὶ καθαρῶς θεωρεῖν αὐτὸν τὸν ὄντα ℭ τελεσπόσταλτον θεὸν, καθώς ἐστιν, ἕπεσθαι μέν τοι ἑτέρου τελειοτέρου κ̃ τελῶ τῆλ διαφορίων ἀξίας· τὰς δὲ ψυχὰς τῆλ ἐν θανατίμῳ ἁμαρτίᾳ τῇ κατ' ἐνέργειαν, ἢ κ̃ ἐν μόνῃ τῇ προπαρεμπεπτωκότων, εὐθέως καταβαίνειν εἰς ᾅδου, τιμωρίας ὅμως οὐκ ἐπιτοις τιμωρηθησομένας. Ἔτι ὀφείλομεν τελῶ ἁγίων ἀποστολικῶ καθέδραν ℭ τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα, εἰς πᾶσιν τελῶ οἰκουμένου τὸ προεστῶτα κατέχειν, αὐτόν τε τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα δεδόχθαι εἶ̃ τ̃ μακαρίου πέτρου τ̃ κορυφαίου τῆλ ἀποστόλων, κ̃ ἀληθῆ τοποτηρητῶ τ̃ χριστοῦ, ℭ πάσης τῆς ἐκκλησίας κεφαλῶ, καὶ πάντων τῆλ χριστιανῶν πατέρα τε καὶ διδάσκαλον ὑπάρχειν, ℭ αὐτῷ ἐν τῷ μακαρίῳ πέτρῳ τ̃ ποιμάνειν, καὶ διϊθύνειν, ℭ κυβερνᾶν τελῶ καθολικῶ ἐκκλησίαν ὑπὸ τ̃ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ πλήρη ἐξουσίαν παραδεδόσθαι, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς προτέροις τῆλ οἰκουμενικῶν συνόδων, κ̃ ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσι διαλαμβάνεται. Ἀναγινώσκομεν ἔτι κ̃ τελῶ ἐν τοῖς κανόσι παραδεδομένῳ τάξει τῆλ λοιπῶν σεβασμίων πατριαρχῶν, ἅτε τὸν τῆς κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην δεύτερον εἶ̃ μ̃ τὸν ἀληθέστατον πάπαν τῆς ῥώμης, τρίτον δὲ τὸν τῆς ἀλεξανδρείας, τέταρτον δὲ τὸν τῆς ἀντιοχείας, καὶ πέμπτον τὸν τῆλ ἱεροσολύμων, σαφεστάτων δηλαδὴ καὶ τῆλ προνομίων ἁπάντων καὶ τῆλ δικαίων αὐτῆλ.

Ἐτέθη ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ ἐν δημοσίᾳ θαυμαστῇ, ἑορτασίμως ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τελεσθείσῃ, ἔτει ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου σαρκώσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ ἑβδόμῳ, ἰουλίου ἕκτῃ, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, ἰνδικτιῶνος δευτέρας ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου, ἔτει ἑξακισχιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἕκτῳ, καὶ τῆς ἀρχιερατείας τοίνυν ἡμῶν ἔτει ἑνδεκάτῳ.

οὐκ αἰθεροπίνης ἀθανασίας ῥίμματα· καὶ δι' αὐτοῦ μὲν ἐξαιρέτου μὲν δικαιοσύνης δωρεὰ, ἁγίους δ' ὑμνους ἀναβλύσασα, σοὶ αἶνος, σοὶ δόξα, σοὶ φρίκτου εὐχαριστία χρεὼν πᾶσα οἰκουμένη· ὃς δὴ τοῦτον ἀγαθὸν τῇ νύμφῃ σου τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ κεχάρισαι, καὶ τῇ μητρὶ ψυχᾷ τὰ τῆς διαπλαγχίας σου ἴδεις ἃς θαύματα, ἵνα σοῦ πάντες τὰ θαυμάσια διηγήσωνται. οὕτω μέγα τὸ ὄντως καὶ θεῖον ὁ θεὸς ἡμῖν δέδωκεν διδόρτας, ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν εἰδόμεν, ὃ πολλοὶ τῶν πρὸ ἡμῶν, ὀλιγυμήσαντες, ἰδεῖν οὐ δεδύνηνται. συνῆδον τὸ λατῖνοί τε ἐν γραικοὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἱερᾷ καὶ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἀσουδῇ μεγάλῃ πρὸς ἀλλήλους ἐχρήσαντο, ὅπως μὴ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τὸ περὶ τῆς θείας ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, μὴ πλείσης ὅσης ὀλιγωρείας καὶ συνηχοῦς συζητήσεως, ἐξιταφείη. πρὸς κομιδῆ εἰσὶν δὲ μάρτυρες ὧν, ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, καὶ πλείστων χρήσεων τῶν ἁγίων διδασκάλων ἀναβλύσεις τε καὶ δυτικῶν, τῶν μὲν ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, τῶν δὲ ἐκ πατρὸς διὰ υἱοῦ λειρόντων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἀπαντώντων ἁπάντων ἐν διαφόροις ταῖς λέξεσιν, οἱ μὲν γραικοὶ δῆρκνεισαντο ὅτι τῷ ὅπερ λέγουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, οὐ ταύτην τὴν διανοίαν φερόμενοι, ὥστε αὐτοὺς τὸν υἱὸν ἀποκλείειν, ἀλλ' ὅτι διὰ πατρὸς αὐτοῖς ἐδόκει, φασί, δεῖν λατίνους διδάσκεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῶν καὶ μιᾶς πνοῆσεως ἐκπορευόμενον, διὰ τοῦτ' ἐφυλάξατο λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ. οἱ δὲ λατῖνοι διαβεβαιούμενοι μὴ καθ' ταύτην τὴν διάνοιαν σφᾶς αὐτοὺς λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς ἀποκλείειν τὸν πατέρα τῆς αἰτίας καὶ ἀρχῆς τῆς ὅλης θεότητος, τοῦ υἱοῦ δηλονότι καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἃ ὅπερ τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ υἱὸς οὐκ ἔχει ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ἃ ὅτι δύο πηγάσαι εἶναι ἀρχὰς ἃ δύο πνεύσεις, ἀλλ' ἕνα μίαν μόνην δηλώσουσι τῆς ἀρχῆς, καὶ μοναδικὴν προβολὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθὼς μέχρι τοῦδε διϊχνεύσαντο, ἐπειδὴ δὲ ἐκ τούτων ἁπάντων μία καὶ αὐτὴ τῆς ἀληθείας συμφώνως ἔννοια, τέλος εἰς τὴν ὑπογεγραμμένην ἁγίαν καὶ θεοφιλῆ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ, καὶ τῷ αὐτῷ νοὶ συμφώνως ὁμοθυμαδὸν ἔνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς ἁγίας τριάδος ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ οἰκουμενικῆς τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ συνελθόντων συνόδου, ὁρίζομεν, ἵνα αὕτη ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπὸ πάντων τῶν χριστιανῶν πιστευθῇ τε καὶ παραδεχθῇ, καὶ οὕτω πάντες ὁμολογῶσιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἀϊδίως ἐστὶ, καὶ τῶν ἑαυτοῦ οὐσίαν, καὶ τὸ ὑπαρκτικὸν αὐτοῦ ἔχει ἐκ τοῦ πατρὸς ἅμα καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ἀϊδίως ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ μοναδικῆς προβολῆς ἐκπορεύεται. δηλοῦμεν τε ὅτι τοῦθ' ὅπερ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι καὶ πατέρες, ὅτι ὁ πατὴρ διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγουσιν ἐκπορεύεσθαι, εἰς τοῦτον φέρει τὴν ἔννοιαν, ὥστε διὰ τοῦτο δηλοῦσθαι, καὶ τὸν υἱὸν εἶναι, καὶ μὲν τοῖς γραικοῖς αἰτίαν, καὶ δι' οὓς λατίνους ἀρχὴν τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑπάρξεως, ὥσπερ καὶ τὸν πατέρα. καὶ ἐπὶ πάντα, ὅσα δέδωκε πατὴρ, αὐτὸς ὁ πατὴρ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ ἐν τῇ γεννήσει δέδωκε, πλὴν τοῦ εἶναι πατέρα, τοῦτ' αὐτὸ ὅπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται, αὐτὸς ὁ υἱὸς παρὰ τοῦ πατρὸς ἀϊδίως ἔχει, ἀφ' οὗ ἀϊδίως καὶ γεννᾶται. Ἔτι διορίζόμεθα τὴν τῶν ῥημάτων ἐπείνων ἀπάτην εἶναι, ἐκ τοῦ, χρεὼν τοῦ τὴν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι, καὶ ἀνάγκης τότε δηλουμένης, δημοσίᾳ τε καὶ δι' ὅλου ἐν τῇ συμβόλῳ φερομένων.

Ἔτι ἐν ἀζύμῳ ἢ ἐνζύμῳ ἄρτῳ σπείρῳ τὸ τοῦ χριστοῦ σῶμα τελεῖσθαι ἀληθῶς, ταύτῃ τε ἐπι-

ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ἐπίσκοπος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, εἰς ἀΐδιον τῶν μεγάλων μνήμην, συναφθεὶς τοῖς ὑπογεγραμμένοις τῷ τοῦ παθητοῦ υἱοῦ καὶ λόγου πλαγιόλογον, τῶν ἀθεμίτων βασιλέων τῶν ῥωμαίων, καὶ τῶν τοποτηρητῶν τῶν ἀνατολικῶν ἀδελφῶν καὶ μετεώρων τῶν πατριαρχῶν, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τιμίων ἀποστολικῶν ἐκκλησιῶν παρισταμένων. Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. ἀφῄρηται μέσον τὸ μεσότοιχον τὸ τὴν δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν διαιροῦν ἐκκλησίαν. καταλέλυται γὰρ ἡ εἰρήνη τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἰησοῦ λίθου ἀκρογωνιαίου, τοῦ ποιήσαντος ἀμφότερα ἕν, τῶν τῆς ἀγάπης τε καὶ εἰρήνης ἰσχυροτάτῳ δεσμῷ, ἐκάτερον εἶχον ζηλωτοῦντος καὶ στηρίζοντός τε καὶ συνέχοντος τοῦτο αἰδίου ἐνότητος. καὶ μετὰ τῶν μακρὰν ἑκάστων τῆς ἀθυμίας ὁμίχλην, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς χθιζῆς ἀφανίσεως μέλαιναν τὴν καὶ ἄχαριν ἀχλὺν, ἡ χαλλιωῦσα πᾶσιν ἀκτὶς ὀξυτάτη τὸν παθητικώτατον ἐνώσεως. εὐφραινέσθω καὶ ἡ μήτηρ ἐκκλησία, τὰ ἑαυτῆς τέκνα μὴ ἔχουσα τοῦλοιπὸν πρὸς ἄλληλα σκυθρωζοῦντα, εἰς ἐνότητά τε καὶ εἰρήνην ἤδη ἀνανεούμενα ὁρῶσα. ἡ πρώην δὲ τῆς χωρισμοῦ αὐτῆς πικρότατα κλαίουσα, ὁπόταν τῶν αὐτῆς θυμηδίας ὁμόνοιαν, σὺν ἀνυφέρτῳ χαρᾷ τῆς παντοδυνάμου μιᾶς ἀχαριστίου θεᾶς. πάντες συνευφραινέσθωσαν οἱ παντοχοῦ τῆς οἰκουμένης πίστοι, καὶ οἱ τῆς ἀπὸ χθιζοῦ ὀνόματι κεκλημένοι, τῇ μετὰ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν συναλλάξασαν. ἰδοὺ γὰρ εἴ τι δυσμικοὶ καὶ οἱ ἀνατολικοὶ πατέρες, μὴ τὸν μακρότατον τῆς διαφωνίας καὶ ἀχθηδόνος χρόνον ὀνείδους, πρὸς πάντα διαβαλλόμενοι κύδωνα τὸν ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ, καὶ πάντα πόνον ἀνδραλόγητος, πρὸς τὸν ἱερὰν ταύτην καὶ οἰκουμενικὴν συνοδον, τῇ τε τῆς ἱερᾶς ἑνώσεως ἀφέσει, καὶ τοῦ τὴν παλαιὰν ἀγάπην ἀνακτήσασθαι ἕνεκα, γεγηθότες συνῆλθον. καὶ πρόθυμοι, καὶ τοῦ σκοποῦ οὐκ ἀπέτυχον. μᾶλλον δὲ πολλοῦ γε δεῖν ἔφθασαν, τέλος τῇ τῶν παλαιῶν πατέρων φιλανθρωπίᾳ, τῆς δικαιοτάτης ταύτης καὶ ἁγιωτάτης ἑνώσεως ἔτυχον. τίς οὖν ἡμῶν θεοῦ εὐεργεσίας ἀξίως εὐχαριστῶν δύναιτ' ἂν; τίς ἐνόησεν τοῦ πλούτου; θείων οἰκτιρμῶν οὐκ ἂν ἐκπλαγείη; τίνος οὐκ ἂν καὶ σθένος τὸ τῆς θείας ἀπολαγχίας ὕσης πλείονος καὶ θάμνου μέγεθος; ὅτι τῶν θεῖά εἰσι ταῦτα τὰ ἔργα

γλήρονε καὶ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ θυσία, καὶ πάντα τὰ τῆς κανόνος. καὶ αὖθις τῆς ῥητῆς τῆς ἁγίων οὐδὲν γέγονε καὶ λοιπὸν ἐλπίζομεν μὴ ἀμοιβάλλειν ὑμᾶς. καὶ ὃν ἀκούσαντες τὸ περὶ τῆς γαλλικοτάτου βασιλέως πολλὰ λόγον ἐξ αὐτῶν ποιησάμενοι, ἔδοξεν ἡμῖν, ὅπως καὶ ὑμεῖς οἱ τῆς ἐκκλησίας ῥήτορες μάθητε τοῦτο, εἴπερ ἐστὶ δίκαιον, ὅτι ἀφ' τὰ τῆς ἁγίων ῥητὰ ἐμποδίζεται τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. ὧδε καλοῦμεν ὑμᾶς, μὴ ὅτι πολὺ πυκτεύηται ἡ ἕνωσις τῆς ἐκκλησιῶν, μηδὲ ὁ καιρὸς πλημμελῆ, ἀλλὰ τῆς ῥητῆς τῆς ἁγίων βεβαιωθέντων, ῥᾳδίως ἡ ἕνωσις. Ταῦτα καὶ ἄλλα ὅμοια εἰπὼν, ἐσίγησεν. Ἀπεκρίθη δὲ ὁ βασιλεὺς δοθῆναι καιρὸν αὐτῷ, ἵνα βουλεύσηται καὶ ἀπῆλθον οἱ καρδινάλιοι ἔξω. Καὶ ἡμεῖς ἐβουλευσάμεθα, καὶ ἐγράψαμεν ὅπως ἵνα ἔχῃ ὁ πάπας τὰ προνόμια αὐτοῦ, καὶ τοῖς κανόσι καὶ τοῖς ῥητοῖς τῆς ἁγίων, καὶ τῷ θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς προκειμένοις τῆς συνόδων. Ταῦτα χωρὶς διάσαντες ἐδώκαμεν αὐτοῖς· καὶ ἀπεκρίθησαν ἡμῖν. ὑμεῖς μέντοι, οὐκ ἔχομεν τί εἰπεῖν· ἀλλὰ τὸ γεγραμμένον ὑμῶν τοῦτο λαβόντες, ἀφίεμεν ταῦτα τῷ κυρίῳ ἡμῶν, καὶ οὕτως εἰς τὸν αὔριον ἀποκρινούμεθα. Τῇ ἐπαύριον δὲ, ἤγουν τῇ τετάρτῃ, ἀπῆλθον οἱ καρδινάλιοι εἰς τὸν βασιλέα, καὶ εἶπον αὐτῷ, ὁ πατὴρ ὁ ἅγιος ἐδέξατο δύο γεγραμμένα, καὶ ὥρισεν ἡμῖν ἐκλέξασθαι ἓν τῶν δύο τὸ ἕν· λοιπὸν ἀπαγωνισθήτω ὁ τόμος, καὶ ἐξισασθήτω ὅπως δοθῇ τῷ πράγματι τελεία ἀπόφασις. Ἀπαγωνισάμενος οὖν τῆς γραφῆς τὸ τόμου, καὶ ἀρισάμενος, ὥρισεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν αὔριον συναχθῆναι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐξ, ὅπως γραφῶσι γράμματα ἑλληνικῶς καὶ ῥωμαϊκῶς ἐν ἀντίγραφοις, ἤγουν ὁ ὅρος καὶ τόμος τῆς ἑνώσεως. καὶ ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς μέρεσιν ἔσται ῥωμαϊκῶς, ἵνα ὑπογράψωσιν οἱ λατῖνοι, καὶ κρεμάσωσιν τὴν βούλλαν ὁ πάπας, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μέρεσι, ἵνα γράψωσιν οἱ γραικοὶ καὶ ὑπογράψωσι, καὶ τὸν θῆ καὶ τὸ βασιλέως τὸ χρυσόβουλλον. Ταῦτα οἰκονομήσαντες, τῇ πέμπτῃ περὶ ἀπῆλθον ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, καὶ ἐποίησαν τὸν ὅρον, καὶ ἐκόμισαν τοῦτον τῷ βασιλεῖ. μεθ' ὃ τὶ ἐλαθέσθαι δὲ πάντα, τί ποιεῖ ὁ πανεύς; γεγράφηται ἐν τοῖς ὅροις, σωζομένων τῶν δικαίων καὶ τῶν προνομίων τῶν πατέρων πατριαρχῶν· καὶ διείσηται περὶ τούτου, πάντων. τοῦτο ἀκούσαντες οἱ λατῖνοι, ὡς μέγα τι ἐλιγγίασαν. καὶ διὰ τοὺς ἐξῆπτεν μὴ πάντων τῶν προνομίων λέγῃ, ἀλλὰ τῶν προνομίων ἁπλῶς. καὶ οὕτε ὁ τρόπος ἐνεπέδισε ῥηθέντα τὸν τόμον τῇ πέμπτῃ καὶ τῇ ὥρᾳ σκιᾷ. Τοῦλιν δὲ τετάρτῃ, ἡμέρᾳ σαββάτου, συνῆλθον πάντες οἱ ὑποτεταγμένοι, ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ εἰρηνικοῦ· καὶ συνίθεντο τὸν ὅρον μὴ πάντων τῶν προνομίων καὶ τῶν δικαίων αὐτῶν, τῶν πατριαρχῶν ἐπιλοιπόν· καὶ τῇ κυριακῇ ὑπογράψαμεν αὐτόν. Τῇ δὲ δευτέρᾳ δὲ μιᾷ ἰουλίου εἰς τὰς ὥρας, ἤγουν ἡ ἕνωσις τῶν ἐκκλησιῶν· καὶ ἐπιγνώσθη ὁ ὅρος μὲ τὴν λειτουργίαν. ἦλθε γὰρ ὁ μακαριώτατος πάπας ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῇ λεγομένῃ, καὶ ἐποιήσαμεν λιτανείαν· καὶ συνεφορίσαμεν αὐτόν, καὶ ἐλειτούργησε. καὶ μὲ τὴν λειτουργίαν, ἐψάλλομεν ὧδας ἐκκλησιαστικὰς, ἀπαγγέλθη ὁ ὅρος ῥωμαϊκῶς καὶ ἑλληνικῶς· καὶ λατινικῶς μὲν ὧδαὶ τοῦ καρδιναλίου τῆς ἁγίας σαβίνης ἐπιλεγόμενος, ἑλληνικῶς δὲ ὧδαὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου νικαίας ἐπισκόπου, ἔχων ὅτι λέξεως οὕτως.

λαν τῷ βασιλεῖ ταῦτα πάπα. καὶ ὅτως ὀξέως ἀχόμεθα τῷ σαββάτῳ τελείως διαλογίαν καὶ τελείωσιν τ̃ πραγμάτος. Ε' σπέρας τοίνυν γενομένας, ἦλθον ὑπὸ μέρος τῦ πάπα, ὅ, τε κρήτης, ὁ ῥόδου, καὶ ὁ κορσύνης, & εἶπον τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἐβουλόμεσθα καὶ τέρχουσι τίνι συμφωνίαν, καὶ ἵνα ἡμεῖς ἀπὸ τὸ μος τῦ ὄρους ῥωμαῖοι τε καὶ ἑλληνικῶς, καὶ ἵνα ὑπογεγράψωσι σπάντες· καὶ ἐπὶ Φθάσωσι, τῇ δ' τέρᾳ, τῇ ἑορτῇ τῷ ἁγίου ὑπατοδόλων ἡμύσεται ἡ λειτουργία καὶ ἡ ἕνωσις. τὰ περὶ τούτου ἦλθον οἱ ὑποτεταγμένοι τῷ λατίνων, καὶ ἔλαβον τὰς ἡμετέρας, καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ ναῷ τ̃ ἁγίου φερεκίσκου. καὶ καθίσαντες ἐπόησαν τὸν ὄρον τῆς ἑνώσεως, καὶ πομίσαντες τ̃τον τῷ βασιλεῖ, ἀνέγνωσαν αὐτόν· καὶ δ' ὑθὺς ἐκ περιομίου ὠδίλησεν αὐτόν· ἔλεγε γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ· Ενὴμιος δπίσκοπος δοῦλος τῷ δούλων τ̃ θεοῦ, εἰς διλωτικὴ μνήμην. ὁ δὲ βασιλεὺς ουκ ἤθελεν οὕτως, ἀλλὰ ἢ μὴ γεγράψωσι ὅλως τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἢ γεγράψωσι μόνον, ἀλλ' οὐ μονομερῶς κεῖται τ̃ πάπα· ἀλλὰ σωμαρτίσι τ̃ γαλλιοπάτου βασιλέως, & τ̃ πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως, & τῷ ἑπέρου πατριαρχῶν. διελάμβανε δὲ καὶ ὠδε τῷ περιομίου τ̃ πάπα, ἵνα ἔχῃ αὐτὰ καθὼς ἐκείνται ἡ θεία γραφὴ καὶ τὰ ῥητὰ τῷ ἁγίων, καὶ οὐδὲ ἓν τοῦτο ἤρεσε τῷ βασιλεῖ· μήπως, φησὶ, τις τῷ ἁγίων ἐν δόξῃ τιμᾷ τὸν πάπαν, καὶ σκάνδαλον ἓν τοῦτο αὐτῷ περιαμίσῃ, & ἵνα τοῖς περάτοις τούτοις μόνον τῷ πάπα, ἢ διορθώσας τῦτο, ἢ ἀκυρώσας αὐτὸν τ̃ ἀπέλθοι.

Τοῦτο ἀκούσας ὁ πάπας, ἐπερέχθη, καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς. & ἐγὼ τοῖς ὅρους φορτικὰ, εἶπε τ̃το ὁ βασιλεύς, θαυμάζω πολλά. Ἀλλ' ὅμως ἐποιήσαμεν καρδηναλίους πρὸς τὸν βασιλέα, τὸ μὲν πρῶτον διώρθωσαν, ὅτι ἵνα γράψωσι, σωμαρτίσι τ̃ γαλλιοπάτου βασιλέως & τ̃ πατριάρχου· τὸ δὲ δεύτερον οὐκ ἐβουλεύσαντο· ἀλλ' ἔγραψαν· πρὸς δ' κυνάμεθα χρεωστοῦμεν ἔχειν τίνι ἀρχιῶ, παρ' ᾧ γράφουσιν οἱ ἄγιοι; ἀλλ' ὁ βασιλεὺς πρόσθηκεν τινὰ ἐθέλοντα γράψαι ἐν αὐτῷ, ἔγραψε γὰρ ἵνα προστεθῇ, κ̃ τίνι φύσιν τ̃ κατέχων, καὶ μὴ κ̃ τὰ ῥητὰ τ̃ ἁγίων. καὶ οὐδὲν ὠφέλησαν, ἀλλ' ἀπῆλθον οἱ καρδηναλίοι. Τῇ τρίτῃ οὖν περὶ συνέχθημεν πάντες & ἐν τῷ ἱερᾷ ἱερατῇ, ἐγκαινιαζόμεθα ἀμφότερα, καὶ οἱ μὲν ἕλεγον· οἱ λατῖνοι εἰσιν αἵρεσις τῆς πλημμελείας· οἱ δὲ, ὁ βασιλεὺς & τούτων λεγαλίων, ἔγνωμεν ἡμεῖς. Περὶ ἑσπέρας δὲ συνέθεσιν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ ἔκραξαν αὐτοῖς.

Οἱ καρδηναλίοι ἦλθον πρὸς ἐμὲ, καὶ εἶπον ὠδὶ τὸ περικειμένου ζητήματος πλήρη παλαὶ ἐγὼ δὲ ἀπελογησάμην αὐτοῖς ὅσον τὸ δυνατόν. λέγετε ὅμως ὅτι οὐδὲν δύνασθε ποῖσαι μοι, παρεκάλεσαν ἵνα σπουάξω ὑμᾶς· θέλουσι γὰρ ὁμιλῆσαι ὑμῖν πρὸς ὠφέλειαν ὑμῶν· καὶ ἐγὼ τὸ ἐμαυτοῦ ἐποίησα τίνι ἀγωνιούμενον ὑμῶν ἐλθεῖν ὠφλ, ἔπειτα ἐλθόντες καθῆστο, ὡς ἔφασιν ὑμᾶς, καὶ εἶπαν ὁ χρή ζουσι. Τούτων οὖν λαλουμένων, ἰδοὺ καὶ οἱ καρδηναλίοι, καὶ σὺν αὐτοῖς ἀρχιεπίσκοποι καὶ τῷ λογίων πολλοί, καὶ καθεστῶτες, ἐσυλλογίσθησ τοῦτο ὁ ἰουλιανὸς, ἤρξατο λέγειν οὕτως.

Γαλλιοπάτα βασιλεῦ, καὶ ὑμεῖς ἀνδρειότατοι πατέρες, δύο ἀμφισβητήσεων οὐσῶν ἐν ἡμῖν, ὠδὶ τῆς πρώτης τὸ ὀνόματος τῦ πάπα, καὶ ὠδὶ τῷ ῥητῷ τῷ ἁγίων, τὸ ἓν ὁπωσδήποτε διωρθώσατε αὐτὸς ὁ μακαριώτατος πατήρ· καὶ ἐτέθη ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τὸ ὄνομα τῦ γαλλιοπάτου βασιλέως καὶ τῷ πατριαρχῶν, πρᾶγμα μὴ ὑπάρχον αἰσχρὸν. μηδὲ τ̃ κανεῦ. ὠδὶ τ̃ ῥητῷ δὲ ὑδημίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν, ὅπως ζητῆμεν τεθῆναι ἐν τῷ ὄρῳ· ὅτι ῥητὰ ἁγίων εἰσὶ, & ἐχὲ τούτων

Ο' Πάπας

Ο' βασιλ.

Ιωλ. Καρδ.

κονομήσωσι ἡμᾶς ἀπολθεῖν, ὅπερ ἔχετε θέλημα. καὶ ἀπῆλθον οἱ καρδινάλιοι. κατέλαβε δὲ ἡ ἑορτὴ, τὸ ἡμίσυον τοῦ μηνὸς τοῦ Φεβρουαρίου. ἐν ᾗ τὸ ἔθος τοῖς Φλωρεντίνοις λαμπρῶς ἑορτάζειν ταύτην τὴν ἑορτὴν, μέχρι τῆς εἰκοστῆς πέμπτης τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Τῆς οὖν εἰκοστῆς πέμπτης καταλαβούσης, ἡμεῖς ἐλπίζομεν, ὅτι οὐκ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἡμάρτομεν· καὶ ἐπὶ ἡμῖν κατέφευγε καὶ θλῖψις πολλή. ἀλλ' ὁ τῶν ἁπάντων Θεὸς, οὐ κατέλιπε ἡμᾶς· ἀλλὰ διηγέρει τὸν τῶν Ῥωσίας, τὸν νικήσαντα, τὸν μιτυλήνης, καὶ ἄλλους τινὰς μεστοὺς ὄντας· καὶ οἱ μὲν ἐθαρσοποίησαν τὸν πάπαν, οἱ δὲ τὸν βασιλέα· καὶ ἀπλῶς ἐποίησαν ζῆσαι πνά. καὶ ὁ μὲν πάπας ἠμύνετο τοῦ βασιλέως, ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπήκουε τῷ πάπᾳ. καὶ ἐπειθόντες ἐβουλεύσαντο, καὶ βουλευόμενοι ἐπαύσαμεν ἡμᾶς· καὶ τῇ ΩΒδομάδι ἐξελιξάμεθα ἀφ' ἡμῶν τέσσαρας, καὶ οἱ λοιποὶ ἄλλους τέσσαρας. καὶ πάντων συνελθόντων ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ πάπα, οἱ μὲν ἐκαλιμβύτης διελέγοντο ἐν τόπῳ τινὶ, ἡμεῖς δὲ ἐν τῷ τρικλίνῳ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐκαθεζόμεθα εἰς ζυγὸν, ὅτε παρέτεινε ὁ καιρός. καὶ ἐποίησεν ὁ πάπας ἔξοδον ἡμῖν, κονφέτα. καὶ οἶνον πρέσσας πᾶσιν ἡμῖν. ἀλλ' οὐδὲν ἐνεβύθιζε τῇ διάνοιαν, εἰ μὴ ὅτι ἤλθομεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως, κἀκεῖσε βουλευόμενοι συνεφωνήσαμεν καὶ ἐγεγράμμεθα οὕτως. Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἄκρον ἀρχιερέα, καὶ διάδοχον, καὶ ἐπιστήμονα, καὶ διπόδειον τοῦ χριστοῦ, ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον πάντων χριστιανῶν, ἰθύνειν τε καὶ κυβερνᾶν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, σωζομένων τῶν θεσμίων καὶ τῶν δικαίων τῆς πατριαρχῶν τῆς ἀνατολῆς· τὸν κωνσταντινουπόλεως δεύτερον ἔχειν μετὰ τὸν πάπαν, εἶτα τὸν ἀλεξανδρείας, τὸν ἀντιοχείας μετὰ τοῦτον, εἶτα τὸν ἱεροσολύμων.

Ταῦτα γράψαντες, ἐσιωπήσαμεν μηκέτι γράψαι ἢ ποιῆσαί τι. ἀλλὰ τούτου μὲν ἐλαθάνετο ὁ πάπα, ἄλλο τι πλέον μὴ γράψαντες. καὶ τοῦτο σείσαντες, τῇ ἐπαύριον τῆς ΩΒδομάδος ἐμάθομεν, ὅτι ἐδέξατο αὐτὸ ἡδέως, καὶ ἀνεπαύθημεν. Τῷ σαββάτῳ δὲ πρωΐ, ἀπῆλθε πᾶσα ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Σοφίας ἐν τῷ ναῷ τῆς νοβίλλας, ἔνθα ἐστὶν ὁ τάφος τοῦ πατριάρχου, καὶ ἐποίησαν μημόσυνον αὐτοῦ. ἐξελθόντων δὲ τούτων τοῦ μημοσυνίου, ἀπῆλθεν ὁ Ῥωσίας μετὰ τοῦ μιτυλήνης εἰς τὸν πάπαν, καὶ εἶπον αὐτῷ.

Οἱ Γραικοί. Ἰδοὺ ὁ γαλλικώτατος βασιλεὺς συνεκατέβη εἰς ταῦτα ὅσα ἐζήτησεν ἡ μακαριότης σου· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ταῦτα, ὅσα ἐχρῄζες, ἐποιήσαμεν· καὶ διὰ τοῦτο ἄλλο παρακαλοῦμεν αἰτῆσαι, εἰ μὴ διὰ τὴν συμβουλίαν τῶν Φεράγγων· καὶ ἐὰν εἴπομέν τι εἰκῇ, κατάλιπόν αὐτὸ, διὰ τὴν βουλοπάθειαν κατέργων τὴν ταχεῖαν ἐξέλθωσιν. διὸ πολλῶν ἑορτῶν παρελθουσῶν, οὐκ ἐγράφη ἡ ἕνωσις. νυνὶ δὲ τῇ Κυριακορυφαίων ἡ μνήμη καταλαβοῦσα, ταύτην ἡμῖν ἐφιλοτιμήσατο, καὶ οὐκ ἀθεεί· ἐπεὶ σὺ διδάσκαλος αὐτῇ, καὶ ἄφθονον δοῦναι σοι τὸν τοιοῦτον στέφανον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἔλαβον αὐτοὶ τὸν ἀμαράντινον στέφανον. ἀνούδασον οὖν ἵνα συλλειτουργήσωμεν ἐν τῇ ἑορτῇ αὐτῇ.

Ὁ Πάπας Ταῦτα ἀκούσας ὁ πάπας, ἡδέως αὐτοῖς ἀπεκρίνατο· καὶ εὐχαριστῶ, φησὶ, τῷ συνοδικῷ ὑμῶν, καὶ ἐγὼ γὰρ τῆς συμβουλίας ταύτης τῷ συνάξει ταύτῃ ποιῶ τὴν λογάδων οὐ θεωρεῖτε· οὐ γὰρ σύναξις μεγάλη ὡς οὐδέποτε· καὶ θαρρῶ, φησὶ, καθὼς καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἡ ἕνωσις ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἁγίων χειρὶ τελειωθήσεται. μάλλομαι οὖν σὴν μέσον βουλεύσαι καὶ ὁμονοῆσαι, καὶ τότε ἔχω μικύσαι ὑμῖν τὴν ἔξοδον τελείως. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ μητροπολῖται, ἀπῆλθον, καὶ αἰήγειλαν

οἵτινές εἰσιν οὗτοι. ὁ λαμπαδαμμονίας, ὁ ῥόδου, ὁ νικομηδείας, ὁ δίγρας, ὁ γάννου, ὁ ἀφθάρτου, ὁ μελετίου. ὅτου δὲ πάντες ἤθελον τὴν ἕνωσιν, ὑπέσπεισε δὲ ὁ βασιλεὺς τούτῳ τῷ αἰτήματι. ἵνα δὴ λειχθεῖσιν οἱ ἀρχιερεῖς μὴ τῷ ἐφέσου. ἐπεὶ ὁ ποτε πρεσβύτης ὑπῆρχε τῆς αὐτοχείας καὶ τῶν ἱεροσολύμων πατριαρχῶν. πάντων ὧν συναχθέντων ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ βασιλέως καὶ καθεσάντων, ἤρξατο οἱ ἀρχιερεῖς τῆς δμολήξεως μὴ τῷ ἐφέσου, διαλύεσθαι τάχα τὸν ἐφέσου ἐλεύσας πρὸς ἑαυτούς. εἶπον δὲ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς πλὴν πολλά, τοῦ βασιλέως ἀκροωμένου καὶ μηδὲν λέγοντος. μὴ δὲ τὸ εἰπεῖν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς, τότε ἤρξατο καὶ ὁ ἐφέσου εἰπεῖν τὰ αὐτῷ εἶπε δὲ καὶ αὐτὸς πλὴν πολλά. ἀπὸ τῆς δ' ἀγγλικιῶν, ἀπὸ τῆς ἁγίου, ἀπὸ τοῦ συνόδων, ἀπὸ βλησσολάων. ἀπὸ πασκων. καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων δογμάτων δεικνύων καὶ λέγων, ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τοῦ πατρός. καὶ ὅτι τὸ ἅγιον σύμβολον οὐ δίεται προσθήκης, οὐδὲ ἀναπτύξεως. ἔλεγε γὰρ ὅτι οὐ πέφυται ἴσην αἰτίαν τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἀλλ' οὐδὲ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, καὶ ἓν τι καὶ πολλά, ἕως οὗ ἡ ἑαυτῶν καταλθη. καὶ πάντων τῆς ἀρχιερίων δμολογησάντων μετ' αὐτοῦ, οὐδὲν ἠδύνατο· ἀλλ' ἔμενεν ὁ κολοιὸς κολοιός, ἡμεῖς δὲ ὑπομένομεν. τῇ δὲ πέμπτῃ ἐκελεύσεν ὁ πάπας τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀνατολικῇ ἀπελθεῖν πρὸς αὐτόν. καὶ ἀπελθόντων, προσῆλθαν δύο διδασκάλοις, καὶ ἐξηγήσασθαι πάλιν περὶ τῆς προσομίας αὐτοῦ ὅτι ὄζυμος ἄκρος ἀρχιερεύς, καὶ ὅτι δμόδοξος τοῦ πάτερος, καὶ τοποτηρητὴς τοῦ χριστοῦ, κρίνει τε καὶ ἰθύνει τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν ὡς διδάσκαλος καὶ ποιμήν. εἶτα ἐδίδαξαν καὶ περὶ τοῦ θείου ἄρτου, ὅτι τὰ κυριακὰ λόγια ἀναζουσιν αὐτόν, καὶ μεταποιοῦσιν εἰς σῶμα χριστοῦ, οὐ μὴν ἀφ' ἡμῶν ἱερέων δύναται. καὶ πολλὰ περὶ τούτων εἰπόντων αὐτῷ, ἐξηλθομεν τοῦ πάπα. καὶ ἀπὸ τοῦ γδόματος συνήχθημεν εἰς τὴν βασιλέα· καὶ ἐξηγήσαμεν αὐτῷ πάντα. ἐπεὶ οὐκ ἦν μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ πάσᾳ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεύς, καὶ τὰς βίβλους καλέσας κομίσθηναι, ἤρξαμεθα ἑρμηνεῦσαι τὰ τῆς ἐκκλησιῶν προσόμια. παριλθούσης οὖν ἐν τούτοις καὶ τῆς ὀγδοαδος, τῇ σαββάτῳ συνήχθημεν πάλιν πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ σκεψάμενοι πρὸ πάντων οὐδὲν συνεπεράναμεν· ἀλλὰ τῇ κυριακῇ τὸ πρωΐ, ἐγκάμαμεν καὶ ἐστρέξαμεν τὰ προσόμια τῷ πάπα, πλὴν δύο πνῶν· ἵνα μὴ συναθροίζῃ συνόδον οἰκουμενικὴν κατὰ τῆς βασιλέως καὶ τῆς πατριαρχῶν, ἐπερ ἔλθασιν· εἰ δὲ μέλλουσιν καὶ οὐκ ἔλθασιν, ἵνα μὴ ᾖ τὸ ἀπομένῃ ἡ συνόδος. καὶ, τὸ δεύτερον, εἴ τις νομίζοι ἀδικεῖσθαι παρά τινος τῆς πατριαρχῶν, καὶ ἔλθοι ὁ ἐκκαλούμενος τὴν ἔκκλητον, ἵνα μὴ ἔρχωνται οἱ πατριάρχαι ἀπαντῆσαι καὶ κινδυνεύωσι, ἀλλ' ὁ πάπας πέμποι ἐξιτατὰς καὶ χάρας, κἀκεῖσε παρισῶν τῆς ὑποθέσεων, τοπικὰς ποιεῖν τοῖς ἀδικουμένοις τὸ δίκαιον. Ταῦτα τῇ κυριακῇ περὶ ποιήσαντες, παρεκαλέσαμεν τὸν βασιλέα, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν πάπαν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ, εἰπεῖν ὅσα ἐπεκέξαμεν, καὶ ὅσα προσόμια διδόκαμεν αὐτῷ. ἀλλ' ὁ πάπας συὺ τῇ συνόδῳ αὐτῷ εἰπὼν βελτιῶναι, καί τοι γε ἡδέως ἀκούσας ταῦτα, τῇ δευτέρᾳ ἔπεσε δεκεμβρίου, ἥτις ἦν εἰκοστὴ δευτέρα τοῦ ἰουνίου μηνός.

Τῇ δευτέρᾳ οὖν ἀπέστειλε παρθενιαλίους ξένες πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀπολογήσατο, ὅτι θέλει τὰ προσόμια πάντα τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ θέλει ἔχειν τὸν ἔκκλητον καὶ ἰθύνειν καὶ ποιμαίνειν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χριστοῦ, ὥσπερ ποιμὴν τῆς προβάτων. πρὸς τούτοις ἵνα ἔχῃ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν συγκροτεῖν συνόδον οἰκουμενικὴν, ὅτι δικαίως. καὶ πάντας τοὺς πατριάρχας ὑπείκειν τοῦ θελήματι αὐτοῦ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἀπήλπισεν καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἰ μὴ, οἰκονομι-

Ο' Πάπας

γαλίωτάτου βασιλέως, ταῦτα αἰρίσαμθ εἰπεῖν. νῦν οὖν πάντα εἰσὶν τετλεσμθμένα, καὶ οὐ δίονται ἀξιπάστως. ἓν μόνον δεῖν καλαιόν, ἵνα γθύνται ὁ ὅρος καὶ ἡ ἕνωσις τῆ ἐκκλησιῶν τ θεοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς.

Ο' Βασιλ. Ἡμεῖς οὐδὲν λέγομθ, εἰ μὴ ὁ καιρὸς ἤγγικε, καὶ ἦν αἰαγκαῖον ἑτοιμάσαι ἡμῖν ἀπελθεῖν. Ἀπεκρίθη ὁ πάπας.

Ο' Πάπας Περὶ τούτου ἐφρόντισα & μέλλω φροντίσαι. ἴσμεν γὰρ καὶ τὸν καιρὸν καπιτάνιον ἐν τῆ δυσκίᾳ ἑτοιμάσαι κάτεργα· καὶ πάλιν εἴ τι δίσται ἡ ἐπάνοδος, φροντίσομεν ποιῆσαι. πάλιν καὶ ὑμεῖς λάβετε τὸ χαρτίον τοῦτο, & ἰδόντες ἀποκρίθητε ἡμῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς φροκαλισάμθος ζεις ἀρχιερεῖς, ἐβουλεύσατο· καὶ ἔδοξεν αὐτῷ μηδ' ὅλως λαβεῖν, ἕως ἀρχιερέων αἰαγκαζόντων λαβεῖν αὐτό. & δὴ καθισάντων αὐτῷ, ἔφτεν ὁ βασιλεύς.

Ο' Βασιλ. Ἡμεῖς ὅσον εἴχομθ, εἴπομθ τοῖς καρδιναλίοις, & πλέον οὐδὲν λέγομθ. ὁ καιρὸς δὲ ἤγγικε, καὶ πλέον οὐ δυνάμθα πλημμελεῖν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πάπας, αἰασχὰς ἀπῆλθεν, ὡς ἔδυξε, λυπούμθος. ἀλλὰ μακρόθυμος ὤν, τῷ καρδιναλίῳ ἰουλιανῷ παρεχώρησεν, & ἐπιστάδυσε τὸν βασιλέα, εἰπὼν ὅτι στεῖλον ἄρχοντά σου, καὶ ἡμεῖς γενόμθα, ὅπως οἰκονομῆται τὰ κάτεργα. ἀλλὰ αἰτούμεν ἵνα μὴ γένῃς, & ὁ διαπότης μὴ σοῦ, ἕως οὗ δώσῃ ὁ θεὸς τέλος τῷ πράγματι· καὶ οὕτω μὴ σοῦ ἀπέλθῃ μὴ δόξης πολλῆς. θέλομθ δῶσί σοι ἐξόδους ἕως δεντέρας, & βοήθειαν ἕως τῆς πόλεως, καὶ μηδὲν ἔχῃ λογισμὸν ἡ βασιλεία σου. Τούτων ῥηθέντων, ἤλθομθ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως, καὶ συνήχθημθ πάντες ἐκεῖ, καὶ ἐξετάσαμθ τὰ ζητήματα τῆ λατίνων, καὶ δογμθ αὐτὰ πάντα, καὶ πάντα δίκαια & καλά. πρῶτον, τὸ τῆς ἐκπορεύσεως & ἁγίου πνεύματος· δεύτερον, τὸ τοῦ ἀζύμου τὸ & ἐνζύμου τρίτον, τὸ τῆς ἀρχῆς & πάπα· τέταρτον, τὸ τῆς προθήκης· πέμπτον, τὸ & καθαρτηρίου. Καὶ ἰδαγκάσαμθ τὸν βασιλέα πολλά, ἡμεῖς πάντα στέργομθ, εἰπότες, καὶ γθύσθω τέλος τοῦ πράγματος. τίνα γὰρ ἀμφιβολίαν ἔχομθ εἰς τὸ & καθαρτηρίου ζήτημα; τὸ ζήτημα τοῦτο ἰδοὺ ἀμφιβαλλόμθον ἐν ἡμῖν. ἐπεὶ ἴδομεν ὅτι θεωροῦσιν οἱ ἅγιοι ἀμέσως τὸν θεὸν, καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ γθῆ μεταιονσιάντων ἀμέμπτων, καθαρίζονται δι' ἀζύμου. λοιπὸν ὑπὲρ τούτου ἰδοὺ ἡ πλημμέλεια. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τοῦτο εὐσεβῶς διχόμενοι, ἰδαγκάζομεν τὸν βασιλέα τελειῶσαι τὸ ἔργον· ὁ δὲ οὐκ ἤθελε. Τῇ τετάρτῃ οὖν τοῦ προτ, μηνὶ ἰουνίῳ, ἐπὶ καθεδρικάτῃ, ἀπήλθομεν ἐν τῷ τάφῳ & παξιάρχου, καὶ ἐψάλαμεν τὰ ἴνναλα αὐτοῦ. Καὶ ἀπὸ & γθόμθος ἐμείνομεν ὁ βασιλεὺς ἀγὰ & νικαίας καὶ & μιτυλήνης, ἵνα ἔλθωσι πάντες οἱ ἐποπτηρίται & τελεῶν ἁγιωτάτων πατεριαρχῶν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. καὶ δὴ ἦλθον· ὁ μητροπολίτης ἡρακλείας κύρις ἀντώνιος, ἐποπτηρητὴς ὢν τοῦ ἁγιωτάτου πατεριάρχου ἀλεξανδρείας κυρίου φιλοθέου· καὶ ὁ τιμιώτατος πρόθυμπικὸς, κύρις χρηγόριος, ἐποπτηρητὴς καὶ αὐτὸς τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς καθέδρας & ἁγιωτάτου πατεριάρχου ἀλεξανδρείας· ὁ μητροπολίτης ἐφέσου, κύρις μάρκος, ἐποπτηρητὴς καὶ αὐτὸς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας & ἁγιωτάτου παξιάρχου ἀντιοχείας, ἐν δὲ & ἐποπτηρητὴς τοῦ ἁγιωτάτου παξιάρχου ἱεροσολύμων κυρίου ἰωακείμ· ὁ μητροπολίτης μονεμβασίας, κύρις δοσίθεος, ἐποπτηρητὴς τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς καθέδρας & ἁγιωτάτου παξιάρχου ἱεροσολύμων. ὑπῆρχε δὲ τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς καθέδρας & ἁγιωτάτου παξιάρχου ἱεροσολύμων ἐποπτηρητὴς, καὶ ὁ μητροπολίτης σάρδεων, κύρις διονύσιος· ὅστις τέθνηκεν ἐν τῇ φραγκίᾳ. γθόντες δὲ οἱ ἐποπτηρηταὶ ἐστ αὖθις, ἦλθον καὶ μετὰ & νικαίας καὶ & μιτυλήνης & ἕτεροι μητροπολῖται ἐκτὸς, οἱ ὁμογνώσαντες ἐν τῷ ἀρχιερέων·

οἵτινές

ὑγιᾶ τὸ τῆς θεοθήκης, ἡμεῖς οὐ διξόμεθα πώποτε ταύτῃ, ἀλλ' ἐγχωρεῖμεν ὑμῖν ἴσχειν ταύτῃ ἐν ταῖς ὑμῶν ἐκκλησίαις, ἡμῖν δὲ ἐν ταῖς τῆς καθολικῆς. καὶ λέγομεν, ὅτι ἀνάγκης κατεπειγούσης, αἱ πύξαι τὸ σύμβολον. καὶ οὐ λέγομεν τοῦτο, ἐκ τοῦ ἰοῦ, φασὶν, ἢ ἑτέραν πίστιν ἢ θεοθήκην τινά, ἀλλ' ἀσφαλῆ καὶ σαφήνειαν τοῦ ἡμετέρου συμβόλου· καὶ εἰσὶ τὰ σύμβολα ἀμφότερα ἀσφαλῆ, καὶ ὡμολογημένα λέγεσθαι ἐν τῇ τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ καθὼς ὑμεῖς λέγετε, καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ, καθὼς αὐτοὶ ἡμεῖς λέγομεν. Ἐ οὕτω χωρίσθω ἡ ἕνωσις. τὸ τῶν μυστηρίων, ὁμολογοῦμεν ὅτι τελεσιοῦται διὰ τῶν κυριακῶν φωνῶν, εἰ καὶ ὕστερον ἡμεῖς δηκαλούμεθα, χωρίσθω σῶμα καὶ αἷμα χριστοῦ. Ταῦτα δὲ ἀποκριθέντων ἡμῶν, καὶ ἐκείνων πάλιν ὅμοια εἰπόντων ἡμῖν, ὅσον τὸ εἰς ἡμᾶς πάντα χωρίσαμεν· καὶ τὸ ἱκανὸν τῷ θεσίγματι δηλώσαντες, αἰτησάμεθα· καὶ χωρήσαντες, ἀπηγγείλαμεν πάντα τῷ βασιλεῖ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἤρεσεν αὐτῷ, ἀλλὰ τῷ σαββάτῳ θεσπίσαι πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ὅλην ἁπλῶς τὴν καθολικὴν συνοδον. Ἐ ὥρισαν πάντα ὅσα θεσίβησαν καιρία ἡμῖν. καὶ ἐξήξαμεν συνοδικῶς εἰπεῖν περὶ τῶν τριῶν τούτων, τό τε ἀζύμου Ἐ ἐνζύμου, τὸ μὲν τῆς ἀρχῆς τε πάπα, καὶ μὲν τῆς θεοθήκης· τὸ δὲ μὲν τοῦ καθαρτηρίου, καὶ τῆς τελειώσεως τῶν δύο καταλιπεῖν, καὶ μηδ' ὅλως εἰπεῖν περὶ αὐτῶν, ἀγνοοῦντες, ὡς οἶμαι, τὴν ἀληθῆ θεσίγματος περαίωσιν. Τούτων οὕτω βουλευθέντων, ἠμείψατο ὁ βασιλεὺς τοῖς καρδηναλίοις ἡδέως· καὶ ὑπεχώρησαν ἐλθεῖν τῇ εἰκοστῇ ὥρᾳ τοῦ σαββάτου· οἳ καὶ ἐλθόντες, αὖτις ἔστησαν τῷ βασιλεῖ, λέγοντες. Οὐκ ἔστι δυνατὸν ἑνωθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, εἰ μὴ θεσπισθῶσιν αἱ δύο ζητήσεις αὗται, ἥ τε καθαρτηρίου, Ἐ ἡ τῆς ἱερουργίας. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ κατεπείσθη. Ἀλλ' οἱ λατῖνοι, τὸ μὲν τῆς καθαρτηρίου μόνον ἐζήτουν τεθῆναι ἐν τῷ ὅρῳ, τὸ δὲ μὲν τῆς τελειώσεως τοῦ ἁγίου ἄρτου διὰ ζύμης εἰπεῖν φωνῆς. Τούτων λαληθέντων παρῆλθον δύο ἡμέραι, καὶ ἕτερον οὐκ ἦν ζήτημα, εἰ μὴ μὲν τῆς καθαρτηρίου Ἐ τῆς τελειώσεως τῶν δύο. Τῇ δὲ δευτέρᾳ ἦλθον μίαν ἀπὸ τῶν πάπα εἰς τὸν βασιλέα, λέγοντες, τίνι λόγῳ οὐ ἀπουδάζεται περαιωθῆναι τοῦτο τὸ ἔργον; οὐκ ἔστι δίκαιον, θεσίγματος ζητηθέντος, ἵνα περαιωθῇ; ἀλλ' ὅμως συνεφώνησαν ἰδεῖν τῇ τετάρτῃ τὸν πάπαν, ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ διαπρύσιος, ἀλλὰ Ἐ μητροπολῖταί τινες ἀπῆλθον μὴ τῶν καρδηναλίων καὶ δηκαιόπαν, ἰδημητόρησεν ὁ πάπας, λέγων οὕτως.

Ὁ Πάπας

Τί ἴδει ποιῆσαι ὑμῖν θεῖ τοῦ διλογημένου τούτου ἔργου, Ἐ οὐκ ἐποίησα; τί ὅτι ἡ τοσαύτη πλημμέλεια; τί αἰτιάσθε ἀκαίρως ἐντεῦθα; τὸ δὲ ὑπέρχομαι διηρημένοι, ἰωάθημεν, Ἐ τὸ μὴ βλάπτον ἐμποδίζει ὑμᾶς; οὐκ ἐξεπάθη τὸ τοῦ καθαρτηρίου δόγμα ἐν φερραρίᾳ πολλάκις; οὐ θρίπτει τεθῆναι ἐν τῷ ὅρῳ ὡς δόγμα τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν; τίνι λόγῳ οὐ πείθεσθε; ἀλλ' ὅμως ἐπεὶ δὴ ἐζήτησαν ὁ γαληνότατος κύριος ὁ βασιλεὺς, ἀκοῦσαι θεῖ τῆς ἀρχῆς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, Ἐ θεῖ τῶν ἀζύμων, ἐξελιξάμεθα τοὺς παρόντας δύο διδασκάλους, τόν τε θεοδωρίτζιαλιστον φερὰ ἰωαννίλιν, καὶ τὸν φερὰ ἀμβρόσιον· οἵτινες, ὁ μὲν θεῖ τοῦ ἑνὸς, ὁ δὲ περὶ τοῦ ἑτέρου, ἐξηγήσαντο. Καὶ δὴ ἤρξατο ὁ φερὰ ἰωαννίνης θεῖ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, καὶ ἔγραφε μίαν ὥραν Ἐ πλέον, ἀπὸ κανόνων, νόμων καὶ δηκρολῶν διδαχῶν τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα. σιωπήσαντος δὲ ἐκείνου, ἤρξατο ὁ ἄλλος θεῖ τοῦ ἀζύμων, εἰπὼν καὶεῖνος ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ ἀπὸ τῶν διαγγελιστῶν, ὅσον τοῦ ἱκανοποιῆσαι τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα. Τούτων δὲ παυσαμένων, ἤρξατο πάλιν ὁ πάπας, λέγων.

Ἡμεῖς τὰ τοιαῦτα οὐκ ἔχομεν καὶ νοοῦμεν εἰπεῖν, ἀλλὰ πληροῦντες τὸ θέλημα τοῦ

γα-

Η τελευταία γνώμη τ παπειάρχου.

ΙΩσὴφ ἐλέῳ θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης, ⁊ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Ἐπειδὴ πρὸς τὸ τέλος ἦλθε τῆς ἐμῆς ζωῆς, βουλόμενος τελειῶσαι τὸ κοινὸν ὀφείλημα ἤδη, χαίρειν θεῷ γράφω καὶ ὑπογράφω τὴν ἐμὴν δόξαν φανερῶς τῇ ἐμῇ γλώττῃ. ταὐτὰ οὖν ἃ πνα νοεῖ, καὶ ἅπνα δογματίζει ἡ καθολικὴ ⁊ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς φρισβυτέρας ῥώμης, καὶ αὐτὸς ἐγὼ νοῶ· καὶ ὅτι τούτοις ἐμὲ συμπεριλάμβανον ἀφιερόνω. ἐπὶ τὸν μακαριώτατον πατέρα πατέρων, ⁊ μέγιστον ἀρχιερέα, καὶ τοποτηρητὴν τ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τὸν πάπαν τῆς φρισβυτέρας ῥώμης ὁμολογῶ εἰς παῦτων ἀσφαλότητα. ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὸ καθαρτήριον. εἰς γὰρ τὴν ὥραν τούτων ἀσφάλειαν ὑπογράφω καὶ ἐνάτην τ ἰουλίου μηνός. χιλιοστοῦ πεντακοσιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ἐνάτου, ἰνδικτιῶνος δευτέρας.

Τῇ πέμπτῃ οὖν ὥρᾳ συναχθέντες πάντες ἡμεῖς, ἐβουλεύσαμεν ἅμα τῷ βασιλεῖ, πῶς αὐτὸν ὁσίᾳ ταφῇ μὴ ὑστερούσης ἀρκετῆς τ ἀξιώματος αὐτοῦ ὑποδέξωμεν. καὶ μηνύσας ὁ βασιλεὺς τῷ πάπᾳ τ δοῦναι ναὸν εἰς τὸ θάψαι αὐτὸν ⁊ ἐγχώρησιν τῆς ἱερατείας ἡμῶν, παρεκάλεσε μηκέτι θέλειν αὐτὸν ὑστερεῖν πομπήν, ἀλλὰ μόνον παρεῖναι τοῖς ἐξέλεσθαι καὶ τὸν τόπον τ τάφου αὐτοῦ. ἄλλο γάρ, φησὶν, ἐθέλομεν ἀφ' ὑμῶν, εἰ μὴ τόπον τ δοῦναι τὸν χοῦν τῷ χοΐ. Τούτων γενομένων, παρῆλθον ὧραι τῆς ἡμέρας ἑνέα, καὶ τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ ἐλθόντες τὸν νεκρὸν τὰ παρειάρχου, ⁊ ἀπήλθομεν φερουσῶν τὰς ἀρχιερατικὰς στολὰς ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας μαρίας τῆς νοβίλλας· καὶ ἐπληρώσαμεν ἐντὸς τ ναοῦ ταῦτα τὰ τῆς ταφῆς. καὶ ἀναπαύσαντες καὶ τὸ ἔθος, ἐθάψαμεν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, πρὸς τὸ μέρος τοῦ σκάφου λαικὸν πρὸς μισημβρίαν. ἐπύησαν δὲ πολλὴν τιμὴν εἰς τὴν πομπὴν αὐτοῦ, οἵ τε καρδηνάλιοι, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ⁊ σὺν αὐτοῖς οἱ αὐθέντας ⁊ οἱ ἄρχοντες τῆς φλωρεντίας. καὶ λοιπὸν ὁ πάπας ἀπέθανεν ἐν φλωρεντίᾳ, μηνὶ ἰουνίῳ, ἐνάτῃ, ἰνδικτιῶνος δευτέρας, καὶ ἐτάφη λαμπρῶς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς μοναχῶν τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου δομηνίκου, ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, ἔνθα καὶ ὁ πάπας ἰωάννης καθολικὸν.

Οἱ γραικοί. Ἡμεῖς δὲ ἐμηνύσαμεν τῷ πάπᾳ ἵνα γένηται τέλος, ὅτι οὐ δυνάμεθα πλέον ὑπομένειν, ⁊ μάλιστα ὅτι τανῦν οὐκ ἔχομεν πατριάρχην.

Ὁ Πάπας Ἐμήνυσεν οὖν ὁ πάπας τῇ ἑταίρᾳ τῆς ῥωσίας τῷ νικαίας καὶ τῷ μητροπόλεως, καὶ ἀπῆλθον ἐκεῖσε. ⁊ ὥρισε πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ὁ θάνατος τ πατριάρχου ἔθλιψεν αὐτὸν πολλά, καὶ μάλιστα ἀφ' τὸ ἄγιον ἔργον τῆς ἑνώσεως· ὅτι δίκαιον καλῶς πρὸς αὐτό. νῦν οὖν λιπεῖν μαι, φησὶ, πῶς οὐ σπουδάζετε τελειῶσαι τὸ δύσκολον ἔργον τοῦτο, καθὼς χρή. ἡμεῖς γὰρ λέγομεν, ὅτι ἐπειδὴ ἐτελειώσαμεν τὸ ἀρθὲν ἐκεῖνο τῆς πίστεως, ὃ ἔχομεν ἀναγκαῖον, χρὴ τελειῶσαι καὶ τὰ ὑπόμενα, ὅπως γένηται ἡ ἕνωσις ἀσπαστάλιος ⁊ βεβαία καὶ μόνιμος· ὁπόσα εἰσὶ ταῦτα, τὸ τ ἐνζύμου καὶ τῶν ἀζύμου, τὸ τ καθαρτηρίου, τὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, καὶ τὸ τῆς θεοτόκης, καὶ τὸ περὶ τῆς τελετῆς τῆς μυστηρίων. Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς.

Οἱ γραικοί. Ἡμεῖς ἄρτιον οὐκ ἔχομεν ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς συνόδου ὑποτεθῆναι, ἀλλ' ἴσως ἀφ' ἑαυτῆς ἀπολογούμεθα· ὅτι τὸ ἔνζυμον ἡμῖν δοκεῖ ὑποδεδόσθαι, ὁμοίως καὶ τὸ ἄζυμον ἀφ' ὑμῶν· καὶ ἴσασιν ἀκριβῶς. τὸ καθαρτήριον, οὔτε διὰ αὐτὸ ἐχρίσθημεν, οὔτε ἀναγκαῖόν ἐστι. λοιπὸν γνώσωσιν ἕνωσις, καὶ μὴ ταῦτα θεωρῶ τοῦτου σκυλώμεθα. τὸ τῆς ἀρχῆς τ πάπα, λέγομεν, ὅτι μὴ τὴν ἕνωσιν ὅσον ἀναφαρῆ δίκαιον ἔχειν, ἐχέτω.

Τῇ οὖν τετάρτῃ τὸ σεσὶ, ἀπήλθομεν σεὸς τὸν πάπαν πάλιν μνησθέντες. καὶ δεόμεθα αὐτὸν μόνον μὴ ἑνὸς καρδιναλίου ἢ τῆ διαφωνίαν. καὶ κατὰ αὐὰ χεῖρας γεγράφωμεν τὸν τόμον, φησὶ σεὸς ἡμᾶς.

Ἡμεῖς τῇ βοηθείᾳ τοῦ θεοῦ ὁμονοοῦμεν κατὰ σάντα, καὶ ἑσμὲν ἑνώμενοι εἰς μίαν ἑνότητα. μικρὸν ἔτι ἔχομεν ζήτημα· καὶ καθὼς σεριέσομεν, ἐγγεγράφως δίδομεν ὑμῖν. δίκαιον οὖν αὐτὸ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ συμφωνήσαντες, γράφωμεν ἡ ἕνωσις. Ὁ Πάπας

Ἡμεῖς δὲ ζητήσαντων αὐαγνωσθῆναι, ἀνέγνωσαν αὐτό· καὶ διελάμβανεν ζητήματα τίνα σαρα. σεῶτον, ἵνα ὁ ἀποστολικὸς θρόνος ὁ καὶ δικαίως τῆ κυρίᾳ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ ἄκρος ἀρχιρεὺς, ἔχῃ τὰ σρωτεῖα αὐτῇ, ἤτοι ὁ μακαριώτατος σάπας. καὶ ὁ σεσίθηκεν ἐν τῇ ἱερᾷ συμβόλῳ, ἔξεσιν αὐτῇ σεσθεῖναι, καὶ ἔσι δίκαιον αὐτῇ, ὡς ἄκρῳ ἀρχιρεῖ. δεύτερον, ὅτι ζεῖς τάξεις εἰσὶν ἐν τοῖς τιθνιῶσι· μία ἡ τῆ ἁγίων, δευτέρα ἡ τῆ ἀμέρτωλῶν, τρίτη ἡ τῆ μίσων, χρισιανῶν ἀμέρτωλῶν μετανοησάντων καὶ ἐξομολογηθέντων, καὶ μὴ τελειωσάντων τοὺς κανόνας αὐτῆ· ὑσὲρ ὧν καὶ δυχαὶ καὶ ἐλεημοσύναι σεσφέρονται. καὶ ἡ μὲν σεώτη, τῆ ἁγίων δηλονότι, ἀμέσως ὁρᾷ τὸν οὐσίαν τοῦ θεοῦ. ὁμοίως καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος μὴ ἁμαρτήσαντες, ὅμοιοι γίνονται αὐτοῖς. οἱ δὲ ἁμαρτήσαντες καὶ μὴ μετανοήσαντες, ἀπελεύσονται εἰς κόλασιν αἰώνιον. οἱ δὲ ἁμαρτήσαντες καὶ ἐξομολογησάμενοι, καὶ ἐν τόπῳ μετανοοῦντων ταχθέντες, ἀπέλθωσιν εἰς τὸ καθαρτήριον σῦρ· καὶ καθαριθέντες, ταχθῶσι καὶ οὗτοι θεωρεῖν ἀμέσως τὸν οὐσίαν τοῦ θεοῦ. τρίτον, ὅτι τὸ ἄζυμον καὶ τὸ ἔνζυμον ἀδιάφορόν ἐσι· μόνον εἰ ἔσι ἀπὸ σίτου καὶ ἀπὸ ὑρίως καὶ ὅτι τόπου ἱερᾶ. τέταρτον, ἵνα ζητηθῇ σερὶ θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας ὅτι σωιόδου. Ταῦτα ἡμεῖς ἀναγνόντες, εἴπομεν. ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἄδειαν σαρὰ τοῦ βασιλίως ἡμῶν ἀποκρίνασθαι τὸ τυχὸν, ἀλλ' ἰδίως ὡς φίλοι ἀποκρινούμεθα, καὶ λέγομεν, ὅτι τὸ σεώτον ζήτημα ἐσὶν ἀδικώτατον· σῶς γὰρ ἔχομεν ἡμεῖς εἰσεῖν, ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τῆς ῥώμης ἐξουσίαν σεσθεῖναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ τῆ ἀδελφῶν αὐτῆς τῆ σατριαρχῶν; διὸ εἰ καὶ τὸ σεώτον ἐσὶν ἀσύνοδος, ἀλλ' ὁ βλημήσας τοῦτο ἀλλὰ δίκαιος συνοδικῆς, οὐκ ἀθωωθήσεται. εἰ δὲ θέλετε, εἴπατε ὅτι ἀδίκως ἐποιήσατε, καὶ μηκέτι σοιῆσαι ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο, καὶ οὕτω συγχωρήσεως τύχωμεν. τὸ δὲ σερὶ τοῦ καθαρτηρίου συρὸς, καὶ τοῦτο διχόμεθα· καὶ τὸ θεωρεῖν τὰς ψυχὰς τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ, ἀληθῶς σεσίμεθα. τὸ δὲ σερὶ τοῦ ἀζύμου καὶ ἐνζύμου, καὶ τοῦτο διχόμεθα ἀδιαφόρως· τὸ δὲ σερὶ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, οὐδ' ὅλως ἀποκρινούμεθα· ἰδιάγκαζον γὰρ ἡμᾶς δίκασθαι τὴν γεγραφήν· ἀλλ' ἡμεῖς ὑεσμὸν μὴ ἔχοντες βασιλικὸν, οὐκ ἐδικάμεθα αὐτῇ. καὶ λοιπὸν ἀπὸ γεγραφῆς σαριθμούμεθα εἰς τὸν βασιλέα, καὶ δι' ἐζώσης φωνῆς ἅπαντα εἴπομεν αὐτῇ, ὁμοίως καὶ τῆ σατριαρχῇ, καὶ ἀπήλθομεν ἕκαστος. ὥσε γὸ ἰδοὺ τοῦ γράμματος. Ἐπέρας οὖν ἄφνω μήνυμα ἦλθεν ἡμῖν, τῇ αὐτῇ τετάρτῃ, λέγον, ὅτι ὁ σατριαρχὴς ἀσόθανε. καὶ συγχύσεως γεγονυίας, ἀπήλθομεν σαίντες ἰδεῖν, τίς ἡ τοῦ θανάτου αἰτία· καὶ δεόμεθα αὐτὸν νικεῖν. ἰμάθομεν οὖν ἐγγὺ τῆ αὐτῆ, ὅτι διπνήσας ἀπῆλθεν ἐν τῷ κουβικλείῳ αὐτῆ καὶ τὸν αὐτῆ σωνῆθειαν, καὶ λαβὼν χάρτην καὶ κόνδυλον, ἔγραφεν κἀκεῖσε τόμους καὶ κλόνους ὀλιγίστους αὐτῆ, ἐξέψυξε. Τοῦτο οὐ μικρῶς ἡμᾶς ἐταράξεν. δεόντες δὲ τὸν σερὶ μικροῦ γεγραφέναι αὐτῆ γεγραφὴν, ἀνέγνωμεν, εὑρίσκομεν ἐγγεγραμμένον. Ὁ δὲ

λατινικῶς γεγράφθω τὸ σύμβολον, καὶ ἀναγνωσθῇ παῤῥησίᾳ ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ ὑμῶν· καὶ οὕτω γένηται τελεία ἀπόφασις. ὃ καὶ γέγονε. Τῇ οὖν εἰκοστῇ ὥρᾳ ἀπελθόντων ἡμῶν, ἀναγνώσθη λατινικῶς τε καὶ ἑλληνικῶς, καὶ ἐστήρχθη καὶ ἀνεφάνθη. καὶ πάλιν γέγονε τέλειος ἀσπασμός. καὶ ἔστειλεν ὁ πάπας πρὸς τὸν βασιλέα, τὸν κύριον βαλάριον, τὸν κουβικουλάριον χριστοφόρον, καὶ τὸν θωμᾶν διδάσκαλον. καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα τὰ τῆς ἑνώσεως· καὶ γέγονε μεγάλη χαρὰ ἐν ἡμῖν. Τῇ δὲ τρίτῃ πρωΐ, ἐξελίξησαν μητροπολῖται, καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν πάπαν, ὁ ῥωσίας, ὁ νικαίας, ὁ τραπεζοῦντος, καὶ ὁ μυτιλήνης. καὶ ἔφην αὐτοῖς ὁ πάπας.

Ὁ Πάπας. Ἡμεῖς τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι, ἰωάνθημεν, καὶ ὁμοφωνοῦμεν εἰς τὸ ζητούμενον καὶ καθολικὸν δόγμα, καὶ οὐκ ἔχομέν τι λέγειν πλέον ἐν ἐκείνῳ. Φέρε δὴ καὶ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πρώτης καθέδρας, καὶ τοῦ ἐνζύμου καὶ τοῦ ἀζύμου, καὶ τῆς θείας μυσταγωγίας ἐξετάσωμεν, ὅπως ἐν ἅπασι γένηται τὸ ἀνεπίληπτον, καὶ ἡ ἕνωσις σωτόμως γένηται, ὅτι καταβαίνει ὁ καιρός.

Οἱ γραικοί. Καὶ ἠρξατήσαμεν ἡμεῖς ποίων τῶν τοιούτων ἄρξηται. καὶ ἐζητήθη πρῶτον περὶ τῆς θυσίας τοῦ ἐνζύμου καὶ τοῦ ἀζύμου. καὶ διεκρίθη ὅτι νὰ εἶναι ἀπὸ σίτου, καὶ ἵνα ὑπάρχῃ ὁ ἱερουργὸς κεχειροτονημένος καὶ ὁ τόπος καθιερωμένος, καὶ ἵνα ὦσιν ἀδιάφορα ἑκάτερα. Περὶ δὲ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἐλύθη οὕτως. ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, τελειον ἀπόλαυσον τὸν στέφανον ἐν οὐρανοῖς, καθόσον εἰσὶ ψυχαί· καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, τοὶ τελείαν κόλασιν· αἱ δὲ μέσαι, ὑπάρχουσιν μὲν ἐν βασανιστηρίῳ· καὶ εἴτε πῦρ ὄζει, εἴτε ζόφος καὶ θύελλα, εἴτε τὶ ἕτερον, εἰς ὃ διαφερόμεθα. Περὶ δὲ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα διεκρίθη οὕτως. ὅσα προηγόμενα δύνηθῆσιν ὅτι εἶχεν ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ τοῦ χίσματος, ἵνα ἔχῃ πάλιν αὐτά. Περὶ δὲ τῆς θείας ἱερουργίας ἐζητήθη πρὸς τῶν λατίνων· πῶς τῶν τοῦ χριστοῦ ῥημάτων λαληθέντων, τοῦτο, λάβετε, φάγετε· τοῦτο γάρ ὄζει τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ τοῦ, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ὄζει τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς καὶ αἰωνίου διαθήκης, μυστήριον πίστεως, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ τῶν ἁγίων δώρων διὰ τούτων τῶν ῥημάτων τελειωθέντων, ὑμεῖς μετὰ ταῦτα ποιεῖτε διχοῦ, καὶ λέγετε· Καὶ πίνομεν τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα † χριστοῦ σου· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. ἐλύθη καὶ τοῦτο οὕτως. Ἡμεῖς εἴπομεν, ὅτι ὁμολογοῦμεν διὰ τῶν ῥημάτων τούτων τελειοῦσθαι τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ γίνεσθαι σῶμα χριστοῦ· ἀλλ' ὕστερον, καθὼς καὶ αὐτοὶ λέγετε, κλείσωσι προσεκτικῶς τὰ δῶρα ταῦτα διὰ χειρὸς ἁγίου ἀγγέλου εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον, οὕτω καὶ ἡμεῖς διχόμεθα, λέγοντες, καταπέμψῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ποιήσῃ ἐν ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ χριστοῦ σου· καὶ τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ χριστοῦ σου, καὶ μεταβαλεῖν αὐτὰ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ, ὥστε γένηται τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· μὴ γένηται εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα ἡμῖν. Οὕτω καὶ τούτου λυθέντος, ἐζητήθη περὶ θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας· καὶ ἀπεκρίθημεν. Τοῦτο οὐκ ἔστιν ἡμῖν, ἀλλὰ τῆς συνόδου πάσης τῆς οἰκουμενικῆς· καὶ λοιπὸν ἀπήλθομεν, καὶ εἴπωμεν ταῦτα τῷ βασιλεῖ.

Τῇ οὖν

Οἱ γραμματεῖς.

Τοῦ πατριάρχου οὖν τούτῳ τῷ γνώμῃ εἰπόντος, ὁμογνωμονήσαμεν πάντες ἐν αὐτῇ, καὶ ἐδόκαμεν γνώμας, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ μιᾶς οὐσίας· ἐκπορεύεται δηλ. τοῦ υἱοῦ, ὡς ὁμοφυοῦς καὶ ὁμουσίου· ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀνάρχου καὶ ἀπροβούλου. οὕτω λέγουσι πάντες οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι. Τούτων τῶν γνωμῶν γεγραφεισῶν, ὁ Ἐφέσου μῶρος, οὐκ ἤθελε δοῦναι γνώμην εἰς τοῦτο, καὶ οὕτως ἐλύθη ἡ συνοδος.

Τῇ πέμπτῃ οὖν συνελθόντες, ἐδόκαμεν τὰς γνώμας ἡμῶν, καὶ ἐγράφη τόμος, καὶ ἐγεγράφη εἰς τρία τμήματα· καὶ ἐστείλαμεν τῷ πάπᾳ τὸ ἕν, καὶ ἔλαβε καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ ἕν, καὶ ὁ πατριάρχης τὸ ἕτερον, λέγοντες, ὅτι συμφωνοῦμεν ὑμῖν, καὶ λοιπὸν προσθήκην λέγετε ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ, ὄξιν ἀπὸ τῆς ἁγίου, καὶ συγχωροῦμεν αὐτοῖς, καὶ ἑνούμεθα ὑμῖν, καὶ λέγομεν, ὅτι ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ αἰτίας. Τούτων οὕτω γεγραφέντων, ἐλύθη ἡ συνοδος.

Τῆς δὲ ἑβδομάδος τέτου ἐλθούσης, ἐστείλαμεν τὸν τόμον τῷ μακαριωτάτῳ πατρί. καὶ τῇ καθολικαλίων συναχθέντων, ἀνεγνώσθη, καὶ ἔρεσε. καὶ ἐτάχθη ἵνα τῷ σαββάτῳ τὸ πρωΐ, ἁλιγῶσιν ἀφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀνὰ δίκα, ὅπως συγγράψωσι τὸν τέλειον τόμον καὶ ὅρεσιν τῆς ἑνώσεως τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησιῶν. Τοῦ σαββάτου τέτου διελθομένου, ἀπῆλθον οἱ ἁλιγῶτες δίκα τῶν ἡμετέρων, καὶ δύο συνθερισμένους τοῖς καθολικαλίοις, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκείτων αὐτῶν δίκα. καὶ καθισάντων, ἀνεγνώσθη πάλιν ὁ τόμος ἐνώπιον ἡμῶν. καὶ ἐζήτησαν οἱ λατῖνοι τέτου διὰ πρόθεσιν, ἵνα διηλάμβανεν ὁ τόμος ἐν τῷ λόγῳ, ὅτι τὸ πνεῦμα ὄτι οὐσιωδῶς ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀϊδίως ὄξι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὅτι ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἀϊδίως καὶ οὐσιωδῶς ἐκπορεύεται, ἵνα ἐξέλθῃ ἡ διὰ αὐτῆ ἐντεῦθεν, καὶ μεταπέσῃ ὅθεν βουλόμεθα. καὶ πολλῆς φιλονεικίας γεγονύας, παρῆλθε τὸ σάββατον. καὶ τῇ κυριακῇ τὸ πρωΐ πάλιν συνήλθομεν, καὶ πάλιν ταυτὰ καὶ περὶ τῆς αὐτῆς διελεγόμεθα. ἀλλ' ὅμως συνεφωνήσαμεν, καὶ ἐποιήσαμεν τὸν τόμον σαφέστερον. καὶ ἐσήσαμεν ἵνα δίξωμεν τέτο τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ πατριάρχῃ ἡμῶν, εἰπόντες· οὐκ ἔχομεν ἄδειαν ἡμεῖς στρώσαι τὸν τόμον αὖθις γνώμης πάσης τῆς συνόδου ἡμῶν· ἀλλὰ ἀπελθόντες δίξομεν τὸ σὸν αὐτοῖς, καὶ οὕτω μελήσομεν ὑμῖν.

Τούτων γενομένων, παρῆλθεν ἡ κυριακὴ, δίχα τὸ γενέσθαι πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τέλος ἡμῶν. ἐβουλόμεθα γὰρ ἡμεῖς ἐν τῷ τῶ βασιλέως οἴκῳ, ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς καὶ ἡγούμενοι καὶ πάντες οἱ κληρικοί, καὶ ἐγράψαμεν τοῦτον τὸν τόμον δόσεως τε καὶ λήψεως καθὼς ὠφείλομεν· καὶ ἐγράψαμεν τοῦτον εἰς τρία χαρτία. ἓν τὸ μὲν ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς, τὸ δὲ ἕτερον ὁ πατριάρχης, τὸ δὲ ἄλλο ἐλάβομεν ἡμεῖς οἱ ἁλιγῶτες πραγῶσαι τοῦτο τὸ δόσεως ἔργον τῆς ἑνώσεως.

Τῇ δὲ δευτέρᾳ πρωΐ, ἰουνίου ογδόῃ, ἀπήλθομεν εἰς τὸν πάπαν, καὶ ἐζητήσαμεν ἡμᾶς ἐκεῖθεν αὐτοῦ ἡδέως, εἴ τι μέλλει ἀναφαλῶσαι καλόν. ὥρισεν οὖν ὁ πάπας, παρέντες αὐτοῦ, συμπαραθῆναι τὸ ζήτημα. ᾧ δὴ χάριτι θεοῦ, ἀνεγνώσθη ὁ τόμος, καὶ ἐστέρχθη παρ' αὐτῷ· καὶ ἀσπάσαντες καὶ φίλησαν ἡμᾶς. καὶ γέγονε μεγάλη χαρὰ ἐν μέσῳ ἡμῶν. καθίσας οὖν ὁ πάπας, ὥρισεν. Ὁ καιρὸς ἤγγισε τῶ γάμματος· καὶ ἀπήλθετε· τῇ δὲ εἰκοστῇ ὥρᾳ ἔλθετε ὧδε, ὅπως

Δ δ λαμπα-

ἡγουμβώνι, ὁ ἐν ἱερομονάχοις κὺρ παχώμιος ἔστεφι δὲ φερσεπόθησαν ἡμῖν, ὁ κυζίκου, ὁ ξαπετζουῶτες, ὁ ἡεφκλείας, ζοποτηρητὶς ὢν ϯ ἁγιωτάτου παζιάρχου ἀλεξανδρείας, κὴ ὁ μονεμβασίας, ζοποτηρητὶς ὢν κὴ αὐτὸς ϯ τῦ ἱερουσολύμων ἁγιωτάτου παζιάρχου. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἰδὼν τὰ σκληρὰ καὶ ὅτι τλιὺ ἔνωσιν φερβαίνοντα, τὰ φερμάτια ἐπιχρύσαλε· καὶ τὸν ῥωσίας, ὄργανον τῦ τοιούτου δράκοντος, φερὸς τὸν πάπαν ἀπέστειλε. κὴ εἴ τι φείζει ὁ μακαριώτατος παπὰς ποιῆσαι βοήθειαν τοῖς χειστιανοῖς, αὐτὸς ἐρωτήσας ἐπηγγείλατο. ὁ δὲ ἀπελθὼν, οὐκ ἠκέσθη ὅσα εἶπε ϵ συμφώνησε ἐκεῖ, ἀλλὰ τὴ δυτέρα τῦ ἁγίων πάντων, τοὺς ζεὺς καρδηναλίους τοὺς φερῤῥηθέντας λαβὼν, φερὸς τὸν βασιλέα αὐτοὺς παρήγαγε. ϵ οὗτοι, φησὶν, ἴσωσαν αὐτὴ ϯ μακαριωτάτου παζὸς· κὰ εἴ τι ποιήσωσιν, ἔχῃ τὸ βέβαιον. ἐρωτήσαντος οὖν ϯ βασιλέως τλιὺ βοήθειαν, λῶ βούλονται ποιῆσαι, ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. φερτον, κῦ τὸ παρὸν φείζει ὁ ἁγιώτατος παπὰς, δοῦναι σοὶ ἔξοδον ἱκανὸν κὴ κάτεργα, ἵνα ἀπέλθῃ πᾶς ὁ λαός σου ϵ ἡ ἐκκλησία τῆς αἰαζλῆς εἰς κωνσταντινούπολιν. δὰ δύτερον, ὅτι ἵνα ἴσωσι τὰ ἑξακόσιοι στρατιῶται εἰς φυλακλὺ τῆς πόλεως, εἰς ταὶ ἐξόδους αὐτῷ. τείτον, ὅτι ἐξὶ δῶ αὐτῷ ἵνα εἰσὶ δύο κάτεργα ἐμφερῆ τὰ κὴ ὑπεπίπτοντα αὐτλιύ. τέταρτον, ἐπὶ ἵνα ἡμῖν ταὶ τὸ φερσκύνημα τῆς ἱερουσαλὴμ ἐν κωνσταντινουπόλει, ϵ αἱ γαλλιάτζαι αἱ ἀπερχόμεναι εἰς φερσκύνησιν ϯ ζωοποιοῦ πάφου, ἵνα ἔρχωνται εἰς κωνσταντινούπολιν. πέμπτον, ὅταν χρήζῃ ὁ βασιλεὺς κάτεργα εἰς βοήθειαν αὐτ, ἵνα δύσῃ κάτεργα εἴκοσι μὴ πάσης ἐξόδου αὐτῷ ἀρματωμένα μῆνας ἕξ· εἰ δὲ χρήζει δέκα, ἵνα ἔχῃ αὐτὰ ἕτος ἕν. ἕκτον, ὅταν χρήζῃ φωσάτον καὶ στόλον ἀφ' ἑσπερας, ἵνα ἀπουδάσῃ ἐνώπιον ϯ χριστοῦ, ἵνα ἔλθωσι τὰ ἡμῖν τῦ χειστιανῶν φερὸς συμμαχίαν αὐτῷ. Ταῦτα τῦ καρδηναλίων εἰπόντων, ἤρεσεν ὁ βασιλεὺς, ἀφὰ γεαμμάτων ϵ βουλλῶν ἐκβαγωθῆναι πάντα, κὴ δοθῆναι εἰς ἀναπλήρωσιν πάντων, πάγκοις ζεὺς, τῆς βενετίας, τῆς ἡμοῦας, ϵ τῆς φλωρεντίας. Τούτων οὕτω ἡμομβώντων, παρῆλθεν ἡ τείτη ἥπις ἐν δυτέρα ϯ ἰουλίου μηνός. Τῇ δὲ τείτῃ ϯ ἰουλίου μηνὸς, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, συνήχθημεν οἱ ἀρχιερεῖς ἅπαντες ἅμα τῷ βασιλεῖ ἐν τῷ οἴκῳ ϯ πατειάρχου, ἀφὰ τοῦ ἑνὸς αὐτὸν ἀθενῆ. ὑπῆρχον δὲ ϵ πάντες οἱ λόγιοι ϵ οἱ φιλόσοφοι ἡμῶν, οἵ τε σαυεφόροι καὶ οἱ ἡγούμβοι καὶ πάντες ὁμοῦ. καὶ συνόδου ἡμομβώσης πάσης τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ὥρισεν ὁ βασιλεύς.

Ὁ Βασιλ. Ἐγὼ ἀπὸ τῦ φερλαβουσῶν συνῳδίσαν καταλαβὼν τλιὺ γνώμλιν πάντων ὑμῶν, ὅτι ϵ τλιὺ ἡμετέραν ὀξὶ δῶκα κατάπιν ϯ ἱερεῦ παζιάρχου κὴ ἤδη θεωρῶ τοὺς πλείονας ϵ τοὺς κρείττονας, ἀθοσιῶτας τοὺς λατίνους· καὶ πάντες ὁμοῦ τλιὺ δικαιοῦτε, ἐκ, ἐκλαμβάνετε. ἐπειδὴ οὖν συμφωνεῖτε οἱ πλείονες, πάντες δὲ σέργετε τὰ ῥητὰ τῦ δυτικῶν ἁγίων, λεγόντων, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται κὴ ἐκ τοῦ ἑνὸς· ἴγεφαι δὲ κὴ οἱ πλείονες φερὸ τῆς χθὲς, κὴ ἔδωκαν τλιὺ γνώμλιν αὐτῦ· λέγω ὅτι ἐρωτηθέντων κὴ οἱ ἕτεροι, καὶ τῦ πλειόνων τλιὺ ψῆφον κρατεῖν.

Οἱ χαρτοφύλακες. Τούτων οὕτω ῥηθέντων, πάντες εἶπον ὁμοῦ, ὅτι χρὴ φερτον ἵνα εἶναι γνώμην ὁ πατειάρχης, εἶτα ἡμεῖς. Καὶ εἶπεν ὁ πατειάρχης γνώμλιν δίδωσι τοιαύτλιν.

Ὁ Παζιάρχης. Ἐγὼ τὸ παροφθὰν δόγμα ἡμῶν οὐδέποτε φθαμείνω ἢ φθαλλάξομαι, ἀλλὰ μένω ἕως ἐχάτης μου αἰαπνοῆς ἐν αὐτῷ. ἐπὶ δὲ οἱ λατῖνοι οὐκ ἐξ ἰσωτῆς, ἀλλ' ἐκ τῦ ἁγίων γεαφῶν ἐξηγοῦντα, τλιὺ ἐκπόρευσιν ϯ παναγίου πνεύματος ἐκ τῦ ἑνὸς, στέργω κἀκείνους, κὴ δίδωμι γνώμλιν, ὅτι καὶ αὐτοὶ, αἰτίαν δίδωσι τῷ ὑφ' ϯ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἑνοῦμαι αὐτοῖς καὶ συγχαίνω.

Τοῦ

μήτε μεταβαλεῖν τι τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος, εἶπεν ὁ ὑποτρητὴς τῆς αὐτοκρατείας παξιάρχου, ὁ ῥωσίας ἰσιδώρος.

Καὶ τὰ ῥητὰ τῆς ἁγίων τῆς δυτικῶν δικτία, καὶ τὸ πνεῦμα ἔχει τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς μία ἀρχὴ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. οὕτω σωτήριμαι, οὕτως ὁμολογῶ, καὶ οὕτως κηρύττω ἐνώπιον θεοῦ καὶ ὑμῶν. Ο' Ρ'ωσίας

Καὶ ὑποτρεῖθεὶς ὁ νικαίας ὑπατείων, εἶπε γνώμην ταυτὰ συμφερωῶν. πλὴν ἐδημηγόρησεν ἵρμαιον δίχον τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ παρίστησεν ἐναργῶς, ἀδύνατον εἶναι σωθῆναι χειστιανὸν, μὴ ὁμολογοῦντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Αἱ γνῶμαι δὲ καὶ τάξιν ὑπερχόμεναι, οὐκ ἐδίδοντο ἐν μιᾷ γνώμῃ· ἀλλ' ὁ ἡρακλείας αὐτάνιος, καὶ ὁ ἐφέσου μέλιτος, καὶ ὁ μυτιλήνης δοσίθεος, καὶ ὁ ἀγχιάλου σωφρόνιος, αὐτεῖπον τῇ γνώμῃ ταύτης τῆς ἐνώσεως καὶ πάντα. ἦσαν γὰρ ἔτι οὐ πίθοντες ἔχειν αἰτίαν τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου· ἀλλ' οὐδ' ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. Τότε ὁ μυτιλήνης δοσέθεος τὴν γνώμην ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίνατο. Ο' Νικαίας

Ἐγὼ ὑποτίθεμαι λατίνοις ἐναντιούμενος, ἐγγράφως καὶ ἀγραφως αὐτοῖς τὴν ἀντιλαλιὰν ἐπιτιμῶ, καὶ ἐκκλησιάζω αὐτοῖς, διὰ τὸ λέγειν δύο αἰτίας ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι· καὶ τοῦτο ἔχων ἐν τῷ νοὶ θεμέλιον, οὐδέποτε ἐπαυόμην τοῦ διαλέγεσθαι. ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀνιπλίζοντες, τοῦτο ἐδιαφιλονείκουν, ὅτι ἔστιν αἰτία καὶ ὁ υἱὸς τοῦ παναγίου πνεύματος, νοῦ δὲ συνόδου συγκροτηθείσης, καὶ τοῦ δόγματος ἐξεταζόντος, οὐκ ἦν τὴν δόξαν ταύτην οὕτω καθὼς τὸ φρόνημα· ἀλλὰ λέγουσιν οἱ λατῖνοι, ὅτι ὁ πατὴρ καθὸ πατήρ, τοῦ υἱοῦ ἔστι πατήρ· καὶ ὁ υἱὸς καθὸ υἱός, τοῦ παρόντος ἐστὶν υἱός· χωρικὰ γάρ εἰσι ταῦτα καὶ τῆς φύσεώς τι. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθ' ἑαυτὸ, οὔτε φύσεως τὸν πατέρα, οὔτε φύσεως τὸν υἱὸν ἀναφέρεται, καθὸ πατὴρ ἢ υἱός· οὐδὲ γάρ ἔστι τῆς φύσεώς τι. τὸ γὰρ πνεῦμα καθὸ πνεῦμα, φύσεως τὸν πνέοντα δεῖ ἀναφέρειν. πνέοντας δὲ εἶναι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος. πνεῦμα γάρ ἔστι τοῦ παρόντος, καὶ πνεῦμά ἔστι τοῦ υἱοῦ. καὶ, ἐγὼ ἐν τῷ παρεῖ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. πνέει οὖν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ μίαν πνοὴν, ἤτοι φθογγικὴν δύναμιν. ἐξετάσας οὖν τοὺς ἁγίους καλῶς, καὶ συμφώνους δύο ἅπαντας, τοὺς μὲν δυτικοὺς σαφέστερον τῆς ἀναβολικῶν λέγοντας· οἱ γὰρ ἀναβολικοὶ, φερεχείδαι, φερέκιοι, φερεῖναι, ἵππον, ἀναβλύζειν, πηγάζειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἕτεροι δὲ καὶ διὰ τοῦ ἐκπορεύεσθαι λέγουσιν· οἱ δὲ δυτικοὶ ἀντιπυγμάχως πως ἐκπορεύεσθαι κρίνουσι τοῦ υἱοῦ, καὶ ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φάσκουσι· τούτοις ἀκολουθῶν ἐπόμενος, καὶ αὐτὸς διαφαίνομαι, ὅτι ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, καὶ οὐκ ἔστιν ἀπὸ δύο αἰτιῶν. οὐ γάρ ἔστιν ὁ πατὴρ μία αἰτία, καὶ ὁ υἱὸς ἑτέρα αἰτία τοῦ πνεύματος· μίαν γὰρ οἶδα τὸν πατέρα αἰτίαν υἱοῦ τε καὶ πνεύματος, καὶ μίαν ἀρχὴν τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, ὅταν ἀκούω ἐκ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οὕτω φρονῶ, καὶ οὕτως ὁμολογῶ ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ο' Μιτυλ.

Ἐρωτώμενοι οὖν οἱ ἀρχιερεῖς τὰς γνώμας αὐτῶν, ἵνα μὴ φορτίσω τὸν λόγον, οἱ μὲν ἔλεγον καθεξῆς τὴν γνώμην ἡμῶν, οἱ δὲ ἔλεγον ἄλλως πως. Ἀλλ' ὅμως ὠμνονόησαμεν ἀρχιερεῖς δίκα τὸν ἀριθμὸν, οἵτινές εἰσιν οὗτοι· ὁ ῥωσίας, ὁ νικαίας, ὁ λαοδικείας, ὁ μυτιλήνης, ὁ ῥόδου, ὁ νικομηδίας, ὁ σίδης, ὁ γάνου, ὁ δράμας, ὁ μιλεσίου· ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας φερεσύγγελος καὶ πνευματικὸς κύριος χρηγόριος, καὶ τοποτηρητὴς ὢν τοῦ ἁγιωτάτου παξιάρχου ἀλιξανδρείας· καὶ ἀπὸ τῆς Οἱ γραικοί.

κης, κ) ἄλλως ἀδύνατον συμφωνεῖν, αὐταδέλφοις καθυποβάλλων τοὺς φρονοῦντας δύο ἀρχάς, ἤ τὴν θεοστυγεστάτην τῶν παρὸν κὰ τῶν ἐφ' ἑξῆς αἱρέσεων ὑφεστηκυῖαν. Ταῦτα εἰπὼν ὁ σχολάριος, ἀπῆλθεν. ἡμεῖς δὲ τὰς βίβλους τῶν διδασκάλων τῶν ἀποβλήτων εἰς χεῖρας λαβόντες, ἀνεγνώκαμεν πολλὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων· διὸ κ) τέλος ἡ θεάρμαστος ἡγήσατο. ἠρωτήθησαν δὲ αἱ γνῶμαι, ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἐξέτασεις, ἐπαῤῥησιάσθη ἡ ἀλήθεια. ἐδημηγόρησε δὲ ἀρχιεῖ ὁ πατριάρχης.

Γνώμη τῶ πατριάρχου.

ΕΠειδὴ ἠκούσαμεν τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ὀρθικῶν κ) ἀποβλήτων, τὰ μὲν λέγοντα, ὡς ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς κ) τοῦ υἱοῦ, τὰ δὲ, ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ· εἰ κ) ἔστι τὸ, διὰ τοῦ υἱοῦ, ταυτὸν τῷ, ἐκ τοῦ υἱοῦ κ) τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ, ταυτὸν τῷ, διὰ τοῦ υἱοῦ· ὅμως ἡμεῖς τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ ἀφέντες, λέγομεν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ ἀϊδίως κ) οὐσιωδῶς, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς & αἰτίας, τῆς διὰ, ἐντεῦθεν σημαινούσης αἰτίαν δηλ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως. Οὕτως ἐπλεόνασε τὴν γνώμην αὐτῶ, κ) ἔστερξε τοὺς ἁγίους τοὺς ὀρθικοὺς, λέγοντας ἐκ τοῦ πατρὸς κ) τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἀγγείλας, μόνον μὴ θήσεσθαι αὐτὸ ἐν τῷ ἱματίῳ συμβόλῳ, ἀλλὰ τὰ ἴδια ἡμῖν πατέρα παρέσαντες, αὐτοῖς ἐνωθησόμεθα.

Γνώμη τοῦ βασιλέως.

ΕΓὼ τὴν παροῦσαν ταύτην ἁγίαν κ) οἰκουμενικὴν συνοδον, κατ' οὐδὲν ἥττον τῶν ἀρχαίων τῶν προλαβουσῶν ἁπασῶν. εἰ γὰρ κ) τῷ ποσῷ τῶν ἐκεῖσε συνελθόντων πατέρων, ταύτην ὑπερέβησαν, οὐ μὴν ἀλλὰ κ) τῷ ποιῷ μέγα προέφερον, κύριλλον πλουτοῦσα κ) τὸν θεολόγον χρησόριον, κ) ἄλλα ἄλλους τῶν διδασκάλων· ἀλλ' ὅμως κ) ταύτην οὐδὲν ἧττον ἁγίαν ἡγοῦμαι κ) σεβασμίαν & οὐδὲν ἧττον τὸ αὐτὸ σέβας ἐκείναις ὀφείλω κ) ταύτῃ. τό, τι γὰρ προκείμενον αὐτῇ ζήτημα μέγιστόν τε κ) θεῖον· κ) οἱ θεόπνευστοι προκαθεζόμενοι ἄνδρες, εἰσὶν ἱεροὶ κ) σεβάσμιοι, ἀπ' αὐτοῦ προέδρου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀρξάμενοι. ἐπεὶ οὖν ἡ ταύτης μὲν ἡ συνοδος αὕτη, ὡς εἴρηται, ἐγὼ δὲ βασιλεὺς ὢν τῇ χάριτι & χρίσαντός με θεοῦ, ὀφείλω ἀκολουθεῖν τῇ τῆς συνόδου ἀποφάσει κ) τῷ πλείονι τῷ ἐν αὐτῇ, ἔτι τε & διαφέρειν τὰ ὑπὸ τῶν πλειόνων ἀποφασθέντα. κ) τοῦ ἐν ταῖς ἀρχαίαις συνόδοις ἀκολουθήσασαν τάξιν, διὸ & τὸ λέγω κ) ἀποφαίνομαι τῇ ἰσχύϊ & τοῦ κράτους τῆς ἱερᾶς βασιλείας, ὅτι κ) ἕπομαι τῇ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου κ) τῷ πλείονι τῷ ἐν αὐτῇ ἀποφάσει ἀπαραιτήτως. κ) ἔτι κ) πάντα τρόπον διφυσιτέαν αὐτοῦ μέχρι παντὸς βούλομαι. διὸ τὰ προφερημένα & διότι ἐγὼ νομίζω κατ' οὐδένα τρόπον δύνασθαι πλανηθῆναι τοῦ ἁγίου ἐκπλησίαν ἐν τοῖς ἱεροῖς δόγμασι, κοινῇ & συνοδικῶς σκεπτομένου. ἵνα μὲν γὰρ, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ & πλείονας τῶν νεωστὶ ὄντων αἱρετικῶν καθ' αὑτοὺς σκεπτομένους, πλανᾶσθαι ἐνδέχεται, πᾶσαν δὲ τοῦ ἐκπλησίαν κοινῶς, ὑφ' ἧς ὁ κύριος εἶπε πρὸς πέτρον· σὺ εἶ πέτρος, & ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τοῦ ἐκπλησίαν, κ) πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. πλανᾶσθαι ἀδύνατον ὅλως. εἰ δὲ μὴ, ὅ, τι σοφώτατος διέπουσι λόγοι, κ) ἡ πίστις ἡμῶν ὑπ' ἀφράστου δέδεικται. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα κ) ἀμφίκεται ἄτοπα, ἐκ τοῦ κ) ἀτόπου ἐπὶ τοῦ & θεοῦ ἐκπλησίαν ἀνάγκη, & ἡμᾶς ἀναγκαῖον αὐτῇ κ) τῇ ἀποφάσει αὐτῆς ἕπεσθαι, κ) πρὸ πάντων ἐμὲ τὸ βασιλικὸν ὑφιεμένου κράτος, θεοῦ χάριτι, & ἀκολουθεῖν κ) διφυσιτέαν αὐτοῦ ὑπομεμένηκε & μήτε αἱρεσιάσαι ἡμᾶς ἐκ λαπάτους προσθῆναί τι ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ ἡμῶν,

μήτε

τὴν δικαίωσιν διὰ τῆς τῆ διδασκάλων συμπνοίας καὶ συμφωνίας, πάσῃ χειτω
νικῇ δ ἀφιλονείκῳ ψυχῇ, ἑτοίμου ὄντος μου καὶ αὐτῷ, θεοῦ χάριτι, λόγον ὑποδιδό
ναι τῆ βουλομένῳ λαβεῖν, διὰ παίτων τῆ ἐν αὐτοῖς γεγραμμένων. ἐπὶ δὲ μὴ
πάντων τῆ δογματιζόντων ἀρχόντων, θεμιτὸν ἡγοῦμαι καὶ δ αὐτὸς ὑπὸ τ θείου κε
λεύσεως, ὀλίγοις ῥήμασι δηλῶσαι τῷ ἐμῷ ὀφείλομαι, βούλεται γὰρ τῆ συμπεράσματι
τῆς ἁγίας ἑνώσεως, πάντας ἡμᾶς συναγομένους δ ὑπακούοντας ἑνὶ οὐ γνώμῃ
διδόντας, ἵνα τὸ μᾶλλον ἀρμόττει τοῖς τοιούτοις ἐκκλησιαστικοῖς θεσμοῖς τὸ δ καθ ἡμᾶς
εὐληχόσι πληροῦσα τὸ προστατόμενον. δ συσσίους μὲν τ οἰκείου προσώπου φῦλον
ὄμεν χρῆναι. ἐν γὰρ τοῖς περὶ πίστεως λόγοις καὶ τῇ τῆς ἀληθείας ὁμολογίᾳ, περιτ
τὸν ὄζει τὸ οἰκεῖον πρόσωπον σωίσταμεν. διότι καὶ τοὺς φαυλοτάτους οὐδεὶ αὖ τῆ ἐν
κόσμῳ κινουμένῃ πίστεως τ καὶ ὁμολογήσαι ἔδοξε συνείδησιν, ἐφόσον οἴδαμεν
πάντας μόνῃ τῇ τῆς τίστεως ἀληθείᾳ δύναδι σωθῆναι, καὶ Φιλανθρωπίας θείας
τυχεῖν. ἕτοιμον τὸ μέρος παρισῶν, λέγω προῖτον, ὅτι χάριτας ἀναφέρω θεῷ,
ὅτι τας ἀπάντων ἡμῶν ὀρθοφρίας, ἀστόθμητοι προὸς τὸν θεοφιλῆ σκοπὸν τῆς ἑνώ
σεως, καὶ τας τῆ χειραγωγούσας ὑπούδους οὐκ ἀφῆκεν ἐπὶ κενάς. δ δεύτερον, ὅ
τι ὑποτάττω ἡμωτὸν τῇ ψήφῳ ταύτῃ καθ ἡμᾶς συνόδου, μᾶλλον δὲ
τῆς οἰκουμενικῆς ταυτησί· καὶ μετ εὐλαβείας καθ ἁλλάξεως καὶ ἡδονῆς, ταύτην
ἀποδέχομαι καὶ τιμῶ, ὡς καὶ αὐτῆς ἑνώσεως· καὶ τ τρόπου τῆς ἑνώσεως ἐπαφίεμ
καὶ ἡγοῦμαι ταύτην οὐκ ἀπ αὐθεσίπων, ἀλλ ἐκ θεοῦ προσηχθῆναι τῷ ψήφῳ.
καὶ τοῦτο ποιῶ, εὐδόξου εἰμὶ κοσμικὸς, καὶ ἀπάγκλιτον ἔχω πίθηδες τῷ θείῳ κράτε
σιν, καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ οἰκουμενικῷ παῖδι ἀρχιερεῖ, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ συνόδῳ, καὶ τ
πλίονι ὄζει, τῇ οἰκουμενικῇ· οὐδὲ διότι αὐτὴ τῆ προκειμένου πράγματος τῷ ὁ
μοίαν καὶ αὐτὸς δόξαν ὡς προειλημφώς τι καὶ ἔχων, ἀλλ εἰ καὶ ἐτύγχανον ἰδίᾳ
τῆς ἐναντιωτάτης προτιθέμενον γνώμης, ἵνα κἂν ὁπόσου ἀξιώματος ὡς ἐν τῇ ἐκκλη
σίᾳ τ θεοῦ, ἢ προείχον τῆ ἄλλων ὅτι σοφίᾳ, ὁμοίως ἂν ἐποίησα· τὸ γὰρ οὐχ οὕτως
ποιεῖν, ὡς αὐ μείζης ὑποφανείας καὶ κεκοσμημένης δόξης δείγμα. τί γὰρ χέρσον, τ ἵνα
ὄντα κἂν ὁπόσου ἀξιώματος ᾖ, θέλειν συνόδῳ οἰκουμενικῇ αὐθεσιάσαι, ἢ τις ἄλλω
τῷ τ θεοῦ ἐκκλησίαν παρίστησι; τοῦτον ὅτι καὶ πολλοῦ ἄξιον, ὁρολόγημος τῇ ὁμο
λογίᾳ τῆς ἀληθείας ἀγιάσας μου τὸν γλῶτταν, καὶ προσθεμένου τῷ ἐν οὐρανοῖς
ὁμολογίαν τ ἡμετέρου σωτῆρος χριστοῦ, ὡς μισθὸν τοῖς ὁμολογοῦσιν ἐν αὐτῷ, ὅς
ὅτιν ἡ ἀλήθεια, ἴμπροσθεν τῆ αὐθεσίπων, ἐπαγγέλλε), διλαβεῖ δίκαιός πως δίω
κὴ ὁμολογῶ, ὅτι τῆ ἁγίων τῆ ἁγιικῶν καὶ ἀποστολικῶν, οἷς ἀνάγκη συμφωνεῖν
ἀλλήλοις, λεγόντων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τ πατρὸς καὶ τ ἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ἵνα
τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι ἐκ πατρὸς δι ἱοῦ, ἵνα προῖτέναι, ἐκ τ ἱοῦ εἶ), ἐκ πατρὸς
δι ἱοῦ εἶ), ἐκ τ ἱοῦ προχεῖσθαι καθάπερ ἐκ τ πατρὸς, οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν προ
χεῖσθαι, ἀναβλύζειν ἐκ τοῦ ἱοῦ, καὶ τὰ τοιαῦτα. μία ἀλήθεια ἐκ τούτων ἁπάντων συ
νάγεται· καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ εἶ) λαμβάνει παρὰ τ πατρὸς καὶ τ ἱοῦ,
ὡς ἐκ μιᾶς ἀρχῆς καὶ ἑνὸς προβολέως. ἐκ πατὴρ ἐκ ὁ ἱὸς εἰσὶ μία ἀρχὴ τ ἁγίου
πνεύματος. ἐκ οὕτω ἑπόμενον ἐστὶν εἶναι, εἶ) τὸν πατέρα καὶ τὸν ἱὸν δύο ἀρχάς, οὔτε συ
ναλείφειν τὸν πατέρα ἐκ τὸν ἱὸν, οἱ καί τινες, δόξαν τὸ μὴ καλῶς δύναδι τοιαῦτα συ
νορᾶν, ἕπεσθαι τῇ δόξῃ ταυτὶ τὰ ἄτοπα ὑπονοῦσι. δόξα τοῦτο ταύτῃ τῇ δόξῃ ἢ
τῇ προτάσει συντίθεμαι, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τ παῖρὸς καὶ τ ἱοῦ, ἢ ἐκ
πατρὸς δόξα τ ἱοῦ, ὡς ἐκ μιᾶς ἀρχῆς καὶ μιᾶς αἰτίας· καὶ λέγω εἶ) ταύτῃ ἀληθε
ύτατῃ· ἐ λέγω τοῖς ἁγιικοῖς ἁγίοις μὴ τῆ ἀποστολικῶν οὔτω συμφωνεῖν ἐξ ἀνάγ-

Ο Νικαίας Καὶ εἰ φρονεῖτε ὅτι συμφωνοῦσι οἱ ἅγιοι, πάνυ λέγω ὑμῖν πεποιθέναι αὐτοῖς, ὅτι ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ ἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς βίβλου τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου, τοῦ λειψάνου τος, καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου κυρίλλου τῆς ἑρμηνείας τοῦ καὶ ἰωάννου Χρυσοστόμου, καὶ ἀπὸ τῆς θησαυροῦ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου κυρίλλου, αὐτίγραφα πλήρη ῥητὰ πολλά· ἄπιστα, τὰ μὲν ἔλειπον, ἐκ παῤῥὸς καὶ ἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὰ δὲ, ἐξ ἀμφοτέρων· τὰ δὲ, ἐκ τοῦ υἱοῦ ἀπὸ τοῦ ἱοῦ· τὰ δὲ, σεσηκέναι· τὰ δὲ, ἑστάναι.

Ο Μητλ. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ μητυλήνης τοῖς λατινικοῖς ἁγίοις συνεπῄνεσε, τοῖς λέγουσι ἐκ παῤῥὸς, ὅτι ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἱὸς, μία ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ ὅτι ἀρχικῶς μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὁμουσίου αὐτοῦ ἱοῦ· καὶ ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ ἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ αἰτήσασι αὐτοὺς ἄπαρτος, καὶ ἐπῄνεσαν, καὶ ὑμνῆσαι ἐβόησαν.

Οἱ χαρτοφύλακες. Οὐδέποτε εἴδομεν τοὺς λατινικοὺς ἁγίους, οὐδέποτε αἰτήσομεν αὐτούς· νῦν οὖν εἴδομεν, καὶ αἰτησόμεθα, καὶ εὑρήσομεν αὐτούς. Ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεύς.

Ο Βασιλ. Καὶ εἰ εὑρήτε αὐτούς, δότω γνώμας ἄπαρτος. Καὶ ἐγνωμοδότησαν ἄπαρτος σὺν τῷ παῤῥησιάρχῃ, ὅτι εὑρήσουσι τοὺς ἁγίους τοὺς λατινικοὺς, καὶ τὰ συγγράμματα αὐτῶν γνήσια καὶ οὐ νοθεῖα εἶναι· ἀφ' ἑνὸς δὲ ἐπλάνησαν πνεύματος· καὶ αἰτήσειν ἔφη, καὶ τὰ συγγράμματα αὐτῶν ἀληθῆ λέγειν. Καὶ εἰς ἓν ἀποβλέπειν. Τότε οὖν τῷ γνωμῷ δοθεισῶν, ἠύξησε ἡ συνάλυσις, καὶ ἀπῆλθον ἵκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Τῇ ὀγδόῃ δὲ συνῆλθόν τες ὁμοῦ, αἰτήσασαν πάλιν τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων, καὶ μάλιστα τῶν ἀναζολικῶν, τοῦ μεγάλου βασιλείου, ἐν πολλοῖς αὐτοῦ λόγοις, τοῦ ἁγίου ἀθανασίου, τοῦ ἁγίου κυρίλλου ἀπὸ τῆς θησαυροῦ, καὶ ἐκ τῆς περὶ ἑρμείας ἐπιφανίου, τοῦ θείου ἀνδρέου τοῦ φιλοπόνου, χρυσορρόου τοῦ νύσσης, καὶ δαμασκηνοῦ τοῦ σοφοῦ. Τούτων αἰτησαμένων, ἐπληροφορήθησαν ἄπαρτος τῆς ἀληθείας τὰ δόγματα· καὶ λυθέντος τοῦ συνεδρίου, ἀπῆλθομεν. καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ γνώμης συνῆλθημεν. Καὶ πάλιν τὰ ῥητὰ ἁγίων αἰτησάντος, ἀπῆλθομεν. Τῇ δὲ σαββάτῳ περσὶ, συναχθέντων ἡμῶν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ παῤῥησιάρχου ἅμα τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ἦλθε καὶ ὁ κύριος γεώργιος ὁ χολαίριος, καὶ αἰτήσατο παρὰ τοῦ βασιλέα ταῦτα.

Γεώργιος ὁ χολαίριος. Ἔνευσε Ὁ κράτιστε βασιλεῦ, ἧς μὲν γνώμης γέγονα, καὶ εἰμὶ φρονῶν τῶν περικειμένων τῆς ἑνώσεως ὕλλων, ὁ περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱερατικοῦ τούτου συνόδου χρόνου, καὶ πεμφθεὶς λόγος δηλοῖ· ἐν ᾧ περὶ τε τοῦ ἕνωσιν καὶ τοῦ βοήθειαν τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει περιγενόντων, τοῖς ἱεροῖς τύποις περιβεβλημένων πατέρας. μάρτυρησῶσι δὲ καὶ τὰ δύο βιβλία, ἅπερ πρότερον συνθεὶς, νῦν ἐγχειρίζω τῇ παρούσῃ συνόδῳ. ὧν τὸ μὲν ὅτι συμβουλὴ περὶ τε ἑνώσεως Ὁ τρόπου αὐτῆς, Ὁ ὅσα ἄλλα περὶ τούτου ἀρμόττει τοῦ ὕλου· τὸ δὲ περὶ τῆς ζητήσεως πεποιημένος, ἕκαστον ἔχει δίκῃ, τοῖς διδασκάλοις τῆς ὀρθοδοξίας συμφωνοῦντας ἀλλήλοις, ἐν λόγοις ἀνθρωπίνοις οὐδ' ὅτιοῦν δίκῃ, ἀλλὰ ῥητοῖς τῆς ἱερᾶς γραφῆς καὶ τῶν διδασκάλων αὐτῶν. ἅπερ δύο βιβλία. φαῦλος μὲν ὢν ἐγὼ, καὶ σπανίως δύτελὴς Ὁ σοφίας, Ὁ ὀλιγόμυθος, καὶ γνώσεως, Ὁ πᾶσιν ὁμοῦ· ἀλλ' οὖν ἔχω τὸ ὀλιγόμυθον χρέος Ὁ βάρος, ἅμα μὲν τῆς ἄνωθεν δοθείσης μοι τοῦ λόγου χαρίτος, ᾗ καὶ μικρᾶς Ὁ μεγίστης ὁμολογῶ· τὰ μὲν περὶ τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις χάριτας, τὸ δὲ περὶ τὴν ἐμὴν ἀξίαν ὑπερβαλλούσης αὐτοῦ· ἅμα δὲ καὶ τῆς τοῦ πλησίον ὀφειλομένης ἀγάπης, ἱκανῇ μελέτῃ καὶ φροντίδι πολυπαθῶς συντεθέκα. καὶ ἔσονται ταῦτα τὰ βιβλία, τὸ τὰ μὲν ἑναργῆς καὶ διλωτικῆς ἀπόδειξις τῆς ἐμῆς ἀγνοίας, ἔτο δὲ πληροφορία τῆς ἱκανῆ καὶ

ποτὲ μὲν μὴ δηλαδὴ ἐξεων, ποτὲ δὲ ἐξ ἰδίας, ποτὲ δὲ ἐξ ἐν τῇ ἡμῶν συνόδῳ, ποτὲ δὲ καὶ μὴ ἐκ βασιλέως ἡμῶν, ἐξ οὐδένος εἰρωνεύομεθα. εἰ δὲ γένοιτο πλημμέλεια, θαυμαστὸν οὐδέν· ἐπεὶ ἀφ' ὅτου ἤρξατο τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο, τέσσαρα ἔτη εἰσὶ, καὶ γένοιτο τοῦτο μὴ ἀνοσιῶς· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα, καθὼς αὐτὸς ἐφθέγξω, πλημμελείας δίονται καὶ σκήψιον οὐ μικρὸν. Ταῦτά τε καὶ ἄλλα ὅμοια εἰπόντες, ἐξῆλθον τοῦ παλατίου· ἡμέρᾳ δὲ ἰῷ τετάρτῃ τῆς ἑορτοκοσῆς, ἀπελθόντες οἱ πατριάρχαι ἡμῶν, ἐζητήσατο ταῦτα. ὁ δὲ ἄφεσεν, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὸν βασιλέα, ὁ ῥωσίας, ὁ νικαίας, ὁ λακεδαιμονίας, καὶ ὁ μιτυλήνης. καὶ δὴ ἀπελθόντες, οὐ μόνον τὰ τοῦ πάπα αἰφέσεον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τοῦτον ἠνάγκασαν περὶ τῆς ἑνώσεως, μὴ τῷ ἄλλων καὶ τοῦτο εἰπόντες αὐτῷ, ὅτι ἐὰν ἡ βασιλεία σου οὐ θέλει ἑνωθῆναι, ἡμεῖς ἑνούμεθα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἐδυσηρέστησε τὸν χάσον ὡς τῷ· καὶ δὴ ἤρξατο τὸν ὁρμὸν τῆς ἑνώσεως, καὶ ἄφεσεν εἰς τὸν αὔριον συναχθῆναι τὸν συνοδον αὐτῷ. Τῇ πέμπτῃ οὖν τῆς ἑορτοκοσῆς ἐλθούσης, συνήχθησαν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατριάρχου ἅμα τῷ βασιλεῖ, καὶ ἦτσεν ὁ βασιλεύς.

Ἡμεῖς ὦ διαυτοὶ ἀρχιερεῖς, οὐ δι' ἄλλο τι ἐξεστάθημεν, ἢ ἦλθομεν ἐν ταύτῃ τῇ γῇ, εἰ μὴ δι' τὸν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησιῶν· καὶ οὐ δι' ἄλλο τι πλημμελοῦμεν ὧδε, εἰ μὴ δι' τὸν ἑορτὴν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. καὶ ἰδοὺ ἤχομεν εἰς τὸν ἰταλίαν μῆνας δικαπέντε, καὶ πότε ἑορτὴν οὐδὲν ἐλάβομεν· ἀλλ' ἀεὶ καὶ ὑστερούμεθα τῆς οἴκων ἡμῶν, καὶ μέλλομεν πλημμελεῖν. διὸ ἡ δικαίζουσις ἡμῶν ὀξὺν ἀλήθεια· εἰς οὐδὲν γὰρ ὠφελεῖ. ἡ ἕνωσις ἡμῶν ὀξὺ μὲν καλὴ, πολὺ μᾶλλον εὐσεβείας τῆς ἡμετέρας. εἰσὶ γὰρ ἐντεῦθεν δύο ἄκρα κακὰ, καὶ δύο ἀλήθεροι ἐκεῖνοι· ἐὰν μὴ ἑνωθῶμεν ὀρθῶς, καὶ ἐὰν μὴ διαιρεθῶμεν δικαίως. λοιπὸν σκιφάθω ἡ ἀγιωσύνη ὑμῶν τὸ κρεῖττον καὶ τὸ συμφέρον ἡμῖν, καὶ τὸν ἀλήθειον ταύτην διαίρεσιν. ἐνθυμηθῆτε καὶ τὸν βοήθειαν τοῦ οἴκου ἡμῶν, τὸν καταφυγὸν τῆς χεισιανῶν, τὸν ἐλπίδα τῆς πίστεως, τὸν κοινὸν σωτηρίαν, τὸν κοινὸν ἀπτοῦπολιν λέγω· καὶ ἐν τούτῳ δότε βουλὴν ἀγαθὴν· δότε γνώμας μίαν βλαπτούσας κατὰ ψυχὴν, μήτε βλαπτούσας κατὰ σῶμα. ἡ ἕνωσις ἡμῶν, ἤτοι τῆς ἐκκλησιῶν, ὀξὺ μὲν καλὴ, πολὺ εὐσεβὴς καὶ ἀφελεμάτως. ἡ διαίρεσις δὲ ὀξὺ μὲν ἀλήθεια, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς ὁ κίνδυνος ποιεῖ τοῦτον ποιεῖ. πολὺ φοβοῦμαι, μήπως ἀναμάρτητος οὖσα ἡ ἕνωσις λάθῃ ἡμᾶς, καὶ δόξωμεν ἀξιώμεθα τὸ ἀγαθοῦ. ἡ γὰρ διαίρεσις τῆς ἐκκλησιῶν, φεικτὴ ὀξὺ τὸ καὶ λίγεται· καὶ ὁ ἐμποδίζων τὸν εὐσεβῆ ταύτην ἕνωσιν, πλέον τῷ ἰούδᾳ τῷ προδότου καταμεριθήσεται. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος, καὶ ἵνα πλείονα δημηγορήσωσι, ἀπελογήσαντο οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ εἶπον αὐτῷ. Ο' Βασιλ.

Εἴ τις οὐκ ἀγαπᾷ τὸν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, ἤτω ἀνάθεμα, πλὴν μὴ εὐσεβείας. Οἱ γραικοί.

Πρόβαπὲ οὖν ὁ ῥωσίας ὡς πρὸ πάντων ἐδοκιμάθηναι, ἔφη. Ο' Ρωσίας

Γινώσκετε ἀδελφοὶ, ὅτι ἡ διαίρεσις ἡμῶν καὶ ἡ ὀχόνοια, ἐποίησε τὸν πλημμέλειαν ταύτην. νυνὶ οὖν ἀναγνωσθήτωσαν τὰ βιβλία τῆς λατικῶν καὶ ἀββολικῶν ἁγίων· συμφωνηθήτωσαν παρ' ἡμῶν, ἐπεὶ σύμφωνοί εἰσιν· οἱ γὰρ ἅγιοι σύμφωνα γράφουσιν. ὁ γὰρ ἁγιοπνεῦμα τὸ ἅγιον. ἅγιοί εἰσιν ἀμφότεροι, ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα ἅγιον ἐλάλησεν ἐν αὐτοῖς· καὶ χρὴ πιστεύειν, καὶ ἓν λέγειν ὁμοῦ, καὶ οὐ διαφωνεῖν. ἢ οὐ δοκεῖ καὶ ὑμῖν οὕτως; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ.

Οὕτω φρονοῦμεν καὶ ἡμεῖς. Τότε ἔστεν ὁ νικαίας πρὸς αὐτούς. Οἱ γραικοί.

καὶ θαλάττης, ἀπουδάζοντες ἑνῶσαι τὴν ἐκκλησίαν τ̃ θεοῦ, ἔτρεφον μεγάλας ἐλπίδας. νυνὶ οὖν τὴν πλημμέλειαν ὑμῖν θεωρῶν, θαυμάζω τίνι λόγῳ χίνεται. οἰκτίρω γὰρ ὑμᾶς, μεμνημένος τ̃ ὑστέρησιν τῆς πατρίδος, τ̃ ἀπουσίαν τ̃ οἰκείων, καὶ τὴν ὀλιγότητα τ̃ ἐκκλησιῶν. τί γὰρ χρηστὸν γίνεται, πλημμελούντων ὑμῶν; ἢ τί ὠφελήσομεν, μὴ ἑνουμένους τ̃ ἐκκλησίας τ̃ θεοῦ; ἐγὼ γὰρ ἀφ' ἧς ὥρας ἦλθέτε ὧδε, πολλὴν ἀπουδὴν ἐποιούμην εἰς τὸ ἀρχὴν ποιῆσαι τὴν διαλύσεων· καὶ μ̃ τὸ ἀνακηρυχθῆναι τὴν οἰκουμενικὴν συνοδον, καὶ πολλὰ ἐναγκαζον τὴν ἐξέτασιν τ̃ δογμάτων. ἀλλ' ὑμεῖς, οὐκ οἶδα, πῶς ἀναβάλλεσθε ἀεί, καὶ ἐποιήσαμεν ἐν τῇ Φιλίππων ἐκκλησίᾳ, καὶ οὐδὲν ἐφύσησε διαφόρου τινός. καὶ ἐγὼ μακροθύμως ἐδεχόμην πάντα, ἀναβλέπων εἰς τὸ ἄγιον τέλος τῆς ἑνώσεως. ἀλλὰ κ̃ ὅσα ἐζητήσατε ἐποίησα ὑμῖν φιλοτίμως, ἐλπίδα ἔχων ἑνώσεως. κοινῇ δὲ γνώμῃ ἤλθομεν εἰς Φλωρεντίαν, καὶ οὐδέποτε ἀναυσάμεθα διαχείρεσιν ὑμᾶς τῶ διαλέγεσθαι, ἀπ̃ μὲν ὀνειδίζων, πρ̃ δὲ ἐνθυμίζων τὰς συμφωνίας ὑμῖν, ὁποίας ἐποιήσαμεν ἐν Φερράρίᾳ. λέγοντες, πῶς ἔχομεν ὁμοφωνίαν διαλέγεσθαι ἀναρμοστήτως τρεῖς τῆς ἑβδομάδος· καὶ ἰδοὺ σήμερον ὁ γαλλιώτατος βασιλεύς, ἢ ὁ πάπας, ἢ ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης, ἢ τὴν διαλεγομένων τις, μὴ ἄρχειν ποτὲ τὴν διάλεξιν· ἀλλὰ καὶ θεσπέσιόν τι ἰδοὺ συμβῇ, ἢ ἑορτὴ, τ̃ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ σωπᾶσθαι ἐδιαλέγεσθε, κ̃ κατ' οὐδένα τρόπον μὴ ἄρχειν κ̃ πλημμελεῖν. ὑμεῖς δὲ, ἐκ οἶδα, ἰδοὺ σωπήσαντες ἐν Φλωρεντίᾳ σωνεχῶς ἐπὶ τὸ ἑνιαῖον ἐκ πάθους ἐποιήσατε· ἀλλ' εἴπατε, ἵνα σωπήσωμεν ἰδίως, καὶ εὕρωμεν τρόπον τῆς ἑνώσεως. καὶ ὑμεῖς σωνεκατέβημεν καὶ ἐν τούτῳ. καὶ ἐγρήγορεν καὶ ἐν αὐτῇ πλημμέλεια. εἴπατε ἵνα διώσωμεν ἐγγεγράφως τὴν πίστιν ὑμῶν, θεσπίσμα αἰσχίστων τ̃ ἐκκλησίᾳ τῆς ῥώμης ἀεί. δίκαιον γὰρ ἀκριβῶς, πόσον τιμῶν ἐδίδουν οἱ ἀπόστολοι τ̃ ἐκκλησίᾳ τῆς ῥώμης ἀεί, καὶ πόσον ὑποτάγην. ἢ μεῖς δὲ σωνεκατέβημεν κ̃ ἐν τούτῳ. ἐγράψαμεν γὰρ καὶ ἀπεστείλαμεν· ἀλλὰ κ̃ πλημμέλησεν καὶ ἐν τούτῳ καιρός. ἐστείλατε ὑμεῖς γράμμα σύσαγωγον τῆς πίστεως, καὶ ἐρωτῶμεν ὑμᾶς ἐξηγήσασθαι αὐτὸ, καὶ οὐ θέλετε. καὶ τί ἔχω λέγειν; θεωρῶ μὲν κ̃ παύτα τὴν διαίρεσιν θεσ ὀφθαλμῷ, καὶ θαυμάζω εἰς τί ὠφελήσῃ ἡ διαίρεσις ὑμᾶς· ὅμως εἰ τοῦτο ἠθέλησεν, πῶς μέλλουσι δέχεσθαι τοῦτο οἱ αὐθέντες οἱ δυτικοί; κ̃ ἡμεῖς πόσον λύπην μέλλομεν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς; μᾶλλον ὑμεῖς πῶς μέλλετε ἀπελθεῖν ἐν τῇ πατρίδι ὑμῶν; τῆς ἑνώσεως δὲ ἠμοιμένης, κ̃ οἱ ῥηγάδες οἱ δυτικοὶ, κ̃ ἡμεῖς πάντες, μεγάλην ἡδονὴν θέλομεν ἔχει, κ̃ μεγάλως θέλομεν βοηθήσῃ ὑμῖν· κ̃ ἡ βοήθεια ἡμῶν πολλὴν κουφισμὸν μέλλει ποιῆσαι τοῖς χειμαινοῖς, τοῖς οἰκοῦσιν ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ τοῖς καταχρωμένοις ὧδε τὴν ἀσεβῶν. λοιπὸν ὧδε καλῶ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τὴν ἀγάπην τ̃ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μὴ γένεσθω ἡ διαίρεσις αὕτη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τ̃ θεῦ, ἀλλὰ ἀπουδάσατε, διεγέρθητε, δῶμεν δόξαν τῷ θεῷ ὁμοῦ. ἡ ἕνωσις ἡμῶν πολλὴν ὠφέλειαν θέσεται τῇ ψυχῇ· ἡ ἕνωσις ἡμῶν πολλὴν τιμὴν φέρει τῷ σώματι· τὴν ἕνωσιν ἡμῶν οἱ ἐνσώματοι κ̃ ἀσώματοι ἐχθροὶ φοβηθήσονται· τὴν ἕνωσιν ἡμῶν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι εὐφρανθήσονται, ἐ χαρὰ μεγάλη γένηται ἐν οὐρανῷ κ̃ ἐπὶ γῆς. Τούτων ἐ ἑτέρων ὁμοίων ῥηθέντων ὑπὸ τ̃ ἁγιωτάτου πάπα, ἀπεκρίθησαν οἱ αἰτάλικοὶ διὰ τ̃ ῥωσίας οὕτως.

Οἱ γραικοί. Ὅσα θέλετε ἡ μακαριότης σου, παύτα εἰσὶν ἁγιά τε κ̃ δίκαια· ἀλλὰ τὰ μεγάλα θεσπίσθω, μεγάλης ἔχουσι ἐ τὰς πλημμελείας. ὑμεῖς γὰρ εἰ κ̃ μακρὸν χρόνον ἔχομεν καθὼς ὁρίζεις, ἀλλ' οὐδέποτε ἐφωνοῦμεν, ζητοῦντες τ̃ ἕνωσιν τ̃ ἐκκλησιῶν,

πρὸ

μὴν, ἐνωθησόμεθα· εἰ δὲ μὴ, ἀπολυσόμεθα. Πολλῶν οὖν λόγων λαληθέντων, οὐδὲν ἐγένετο. καὶ πάλιν τῇ ἐπαύριον ἦλθον οἱ καρδιναλίοι, καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν εἶπόντες, οὐδὲν ἔπραξαν. Τῆς κυριακῆς δὲ γενομένης ἐλθούσης τῆς ἐνδόξου ἀναστασεως, ἐμηνύθη ὁ βασιλεὺς ἀπελθεῖν εἰς τὸν πάπαν. ἀπῆλθε δὲ μὴ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὴν γυναικείαν. καὶ καθίσαντες αὐτὸ μὴ τὸ πάπα, εἶπεν ὁ πάπας αὐτῷ.

Τὴν σπουδὴν τῆς βασιλείας σου διαφυλάττει ἀεὶ, τὴν πρὸς τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο τῆς ἑνώσεως, λίαν διφραγμόμενοι ἐγώ τε καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ, καὶ τὰς ἐξόδους εἰς οὐδὲν ἐλογιζόμεθα· ναὶ δὲ τὴν ῥαθυμίαν τῶν πρεσβυτέρων ἐλλείποντες, λυπούμεθα ὡς τὰ πολλὰ, καὶ θαυμάζομεν τὴν τοσαύτην μεταβολήν. καὶ εἰ μὲν εἶχεν αἰτίαν τινὰ εὐπρεπεῖ δίκαιον, εἶχε θεραπείαν τὸ πρᾶγμα· νῦν δὲ ἄλλα χωρὶς τινος δικαίου αἰτίας πλημμελεῖν, καὶ ἀπαρρόδιον τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησιῶν, δοκεῖ μέγα, καὶ ἄλλο παρ' ἐλπίζομεν· καὶ ῥίπτοντες τὰ χρήματα ἡμῶν, τὴ τῶν δεόντων οὐκ ἐποιήσαμεν. τί εὐδύναζον λέγομεν, καὶ οὐκ ἀπεκρίναδη; λέγομεν, ἃ δίκαιον τὴν παρ' ἡμῶν σταλεῖσαν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἃ ἐξηγήσασθε τὴν παρ' ὑμῶν πεμφθεῖσαν ἡμῖν, καὶ οὕτως ἑνωθησόμεθα. τί ὄζει τὸ ἐμπόδιον; Ταῦτα καὶ ἄλλα τοιούτοις ὅμοια εἶπόντος τοῦ πάπα τῷ βασιλεῖ, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς. Ὁ Πάπας

Ὅσα ὤφειλεν ἡ ἀγιωσύνη σου, δίκαιά εἰσι καὶ δίλογα καὶ λίαν ὀρθά· ὀφείλομεν ποιῆσαι καθαρὰν τὴν γενεὰν ἡμῶν. ἀλλ' οὐκ εἰσὶ πάντες οἱ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας μιᾶς γνώμης, ἵνα δώσωμεν τοῦτο. οἱ πλείονες γὰρ αὐτῶν, ἀμφιβάλλουσιν εἰς τὸ παρ' ὑμῶν ζητηθὲν, ἃ ἀγνοοῦντες τὰ λεγόμενα, ἃ καὶ μὴ δυνάμενοι τὴν πάτριον δόξαν ἀποβάλλειν δι' ἃ· οὔτε γὰρ ἐδίδαξαν οἱ πατέρες ἡμῶν, αἰτίας ὑπαρκτικὰς δύο λέγοντες τοὺς λατίνους τῆς ἁγίου πνεύματος· διὸ καὶ οὐ δέχονται πάντες ῥᾳδίως τὴν ἕνωσιν ταύτην, διὰ τὴν φωνὴν τὴν, ἐκ τοῦ υἱοῦ. ἐξ ἀνάγκης οὖν ὅσον δυνησόμεθα παρ' αὐτῶν, τοῦτο καὶ ποιοῦμεν. ἐγὼ γὰρ οὐκ εἰμὶ αὐθέντης τῆς συνόδου, ἀλλ' οὐδὲ τυραννικῶς βούλομαι ποιῆσαι τὴν σύνοδόν μου εἰπεῖν τι. λοιπὸν οὐ δύναμαι βοηθῆσαι εἰς τὰ ῥήματα, ἃ εἶπεν ἡ ἁγιωσύνη σου. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ πάπας τῷ βασιλεῖ. Ὁ Βασιλ.

Καὶ ὡδήγησεν τὴν σύνοδόν σου ἀποκριθῆναι ἡμῖν λοιπόν. οὐδέν ὄζει τὸ καλλύνον ὑμᾶς· ὄζει γὰρ καλὸν καὶ διαπόδικτον ἐμοί τε καὶ σοὶ τῷ βασιλεῖ. Τούτων λαληθέντων καὶ μεμυθέντων ἡμῖν, ἀνέστημεν, καὶ ἀπήλθομεν πρὸς τὸν πάπαν. Πρωΐ καθίσαντες οὖν τὸν πάπα σὺν τοῖς καρδιναλίοις αὐτοῦ· ὑπῆρχον γὰρ ἑνδεκα τὸν ἀριθμόν· ὁ πολωνίας, ὁ πλακεντίας, ὁ βενετίας ὁ καὶ μεσάριος, ὁ τοῦ ἁγίου σταυροῦ, ὁ τοῦ ἁγίου μάρκου, ὁ τῆς ἁγίας σαβίνης, ὁ φλωρεντίας, ὁ κολώνας, καὶ ὁ φιρμάνος· καὶ καθισάντων πολλῶν ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχιπισκόπων καὶ ἡμῶν, τῶν βασιλέως μὴ παρόντος ἐκεῖ μηδὲ τοῦ πατριάρχου· ἐδημηγόρησεν ὁ πάπας ἀπὸ τοῦ ἑρμηνέως, ἤρξατο τοῦ μεταγλωττίζου, καὶ εἶπεν ἡμῖν. Ὁ Πάπας

Ἐγὼ ἀδελφοὶ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας λογάδες, ἃ κατά τινα τρόπον σωματικὸν, ἃ δι' ἀπὸ τινα ὑπόθεσιν τῶν παρόντων εἶμι, ἐπιχειρησάμην τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο τῆς ἑνώσεως τῆς ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τῇ ζήλῳ πυρωθεὶς τῶν ἁγίων πατέρων, τὸν κόπον οὐκ ἐλαβόμην τοῦτο τὸ μέγιστον. δεῖσθαι γὰρ ἀκριβῶς τὸ ἀγῶνα, ὃν ἠγωνισάμην ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους πρὸς τοῦτο. ἤλπιζον δὲ, ὅτι καὶ ὑμεῖς τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχετε. ἰδὼν γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, καὶ ὅτι ἐρρίψατε δι' ἑαυτοὺς καὶ ἐκόπιασατε ἀπὸ γῆς

ἁγίων & διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας· & ἐρωτῶμεν ὑμᾶς δοῦναι τιμὴν αὐτῇ ἐξήγησιν, & εἰ θέλετε ἐξηγηθῆναι. ἡμεῖς πλέον τι οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν. Ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν αὐτοῖς.

Ο' Βασιλ. Ἐγὼ εἰκ εἰμὶ αὐθέντης τῆς συνόδου, οὐδὲ τυραννικῶς θέλω ἐνωθῆναι ἡμᾶς. ἀλλ' ἡ σύνοδος ἡ ἡμετέρα, οἰκειοθελῶς συνηκατέβη, & ἔγειλε τιμὴν ὁμολογίαν ταύτην, ἵνα λέγωτι ἵνα ἐξηγηθῶσι. & ἔστιν ἀρκετή, & εἰ θέλετε ἐξηγήσεως. ἐπεὶ τὸ ἀναβλύζειν, τὸ προχεῖσθαι, τὸ πηγάζειν, αἰτίαν δίδασι τῷ υἱῷ, εἰ κὴ οὐ λέγουσι καθαρῶς οἱ ἡμέτεροι, ἀλλὰ τὴν ἀμαθίαν τῆς ἰδιωτῆς. τί δὲ ἄλλο θέλετε ἀγαθόν. αἰτίαν ὁμολογεῖτε τῷ πνεύματος τὸν υἱόν, οὐδὲν ἀπλέγομεν, ἀλλὰ μὴ τῆς ῥητῆς τούτων ἐνέμειναι ὑμῖν· καὶ ἐπειδὴ ἐνούμεθα, οὐκ ἀπλέγομεν. Ο' δὲ ἰουλιανὸς ἀπορευόμενος, ἔφη.

Ιωλ.Καρδ. Ἀλλὰ τὸ πηγάζειν, τὸ ἀναβλύζειν, τὸ προχεῖσθαι, οἱ ὑμέτεροι δευτέρα προόδῳ τοῦτο δίδασι, δηλονότι τῇ χρονικῇ· ἡμεῖς δὲ θέλομεν ἐξήγησιν, κὴ τὸν νοῦν τῆς ἁγίων τῆς λεγόντων τὰ ῥητὰ, τὴν ὑπαρκτικὴν αἰτίαν διδόντες τῷ υἱῷ σὺν τῷ πατρί. τὸ γὰρ λέγειν τὸν μέγαν κύριλλον, οὕτω προχεῖται κὴ ἐκ τοῦ υἱοῦ καθάπερ ἀμέλει & ἐκ τοῦ πατρὸς, οὐκ ἔστιν ἕτερον, εἰ μὴ ἐκπορεύεται καὶ τοῦ υἱοῦ, καθάπερ κὴ ἐκ τοῦ πατρός. κὴ τὸ ἀναβλύζει, κὴ τὸ πηγάζει, ὡσπερ ὁ πατὴρ, ἔτω & ὁ υἱὸς, ταυτὸν ὄζει. Τούτων κὴ ἄλλων ὁμοίων λαληθέντων, ἦλθεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐμείνῃ σημῆ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα ἀπέλθωμεν ἐν τῷ τῶ πατριάρχου οἴκῳ, ἵνα γὰρ ἀσθενεῖ, ὅπως ᾖθεν ὁ βασιλεὺς ὀείσῃ ἡμῖν, τί διεφέξατο μετὰ τοῦ πάπα.

Ο Παζιάρχης. Τῇ οὖν δικάτῃ κὴ ἑβδόμῃ τοῦ μαΐου μηνὸς, τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων πατέρων, συνήλθομεν οἱ ἀρχιερεῖς ἐν τῷ πατριάρχῃ, ὑπάζοντες ᾖθεν ἐκεῖσε κὴ τὸν βασιλέα· ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἦλθεν, ἀλλ' ἐμήνυσεν ἡμῖν, ὅτι καρδηναλίους μέλλει ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ γάμματος. συναχθέντων δὲ ἡμῶν μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, κὴ πολλῶν λόγων κινηθέντων, κὴ μὴ δυναμένων τιμὴν πλημμέλειαν, παύσαντων εἰπόντων, ὁ πατριάρχης κὴ τὴν συνήθειαν αὐτῷ μετὰ οἰκονομίας & προσοχῆς πολλῆς ἡμῖν ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ κὴ ἄναξ ἡμῶν βασιλεὺς, εἰς τὸν πάπαν τῇ παρῳθούσῃ τετάρτῃ ἀπελθών, πολλὰ κὴ μεγάλα ῥήματα εἶπεν αὐτῷ, κὴ μάλιστα, τίνι λόγῳ οὐ δίχονται τὰ προβλήματα ἡμῶν. & ὁ πάπας ἠξίωσεν αὐτὸν, ἵνα τῇ ὡρισμένῃ ὡρᾳ γένηται, ὡς ἂν μὴ ἔῃ βιβουλόμενος ἀπολογηθῆναι. τῇ ὡρισμένῃ δὲ πάλιν ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς, & πάλιν εἶπε λαμπρῶς & φιλοσόφως πολλά· ἀλλ' οἱ λατῖνοι ἐξήγησιν ζητοῦσι τοῦ προβληθέντος παρ' ἡμῶν γράμματος· πῶς ἐννοοῦμεν τὸ ἀναβλύζειν, τὸ πηγάζειν, τὸ προχεῖσθαι. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ πατριάρχου, ἡμεῖς ἐζητοῦμεν, & πῶς θέλομεν ζῆν, ἕως ὅτου ἐξιτάζονται ταῦτα; Καὶ ὁ πατριάρχης ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ βασιλεὺς μέλλει ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς πάλιν, ὅπως ποιήσῃ τὸ ἱκανόν. Τούτων λαληθέντων ἀπήλθομεν.

Ο' Βασιλ. Τῇ δὲ εἰκοστῇ προώτῃ τοῦ μαΐου μηνὸς, ἡμέρᾳ πέμπτῃ, ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν πάπαν ζῆν τὸ τέλος τοῦ προάγματος.

Ο' Πάπας Ἔστειλεν οὖν ὁ πάπας πρὸς αὐτὸν καρδηναλίους ξεῖς, τὸν καμερλέριον, τὸν κλιαντὸν, κὴ τὸν φιρμάτον, λέγων κὴ ζητῶν ἐξηγηθῆναι τὰ δόγματα, ἃ ἔστειλαν ἐγγράφως, & μάλιστα τιμὴν διὰ, διαφερῶν αὐτιμὴν εἰς τέσσαρα, ἢ διὰ ὀργάνων ὡς ἀπὸ τριόνος, ἢ ἀπὸ τῆς ὕλης ὡς ὁ οἶκος, ἢ ἀπὸ σωλῆνος ὡς τὸ ὕδωρ, ἢ φυσικῶς κὴ ὑποστατῶς, ὡς ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς.

Ο' Βασιλ. Ἡμεῖς ἄλλο οὐδὲν γράφομεν, οὐδὲ λέγομεν, εἰ μὴ ὅπ ἐαν δίχηθι ὅσον ἐδώκαμεν,

Οἱ λατῖνοι. Οἱ λατῖνοι οὐ τὸ ἰδόντες, οὐκ ἠρκέσθησαν δὴ τῷ χράμματι· ἀλλὰ λαβόντες αὐτὸ, τῷ ἐξήγησιν ἐζήτουν ἀφ' ἧς χαικὸν, λέγοντες, τὸ ἀναβλύζειν γέγραπται ἐν τοῖς ψαλτικοῖς τῆς θεότητος σωτῆρος, τὸ πηγάζειν δὲ γέγραπται ἐν τοῖς σὺγγράμμασι τῆς ἁγίων, ὁμοίως & τὸ θεοχυῖδες· τὸ πῶς δὲ ἐκλαμβάνεται ὑμεῖς τοῦτα, θέλομεν ὑμᾶς ὁμολογῆσαι ἵνα φθῆ ἀκούομεν, τοῦτα δ' ἀντίρας πνος θεότητος ἐστὶ λέγειν & χριστικῶς, ἡμεῖς δὲ μίαν μόνην θεότητα ὁμολογοῦμεν λέγειν τοὺς πατέρας τοὺς ἁγίους ἐν τῇ † ἁγίου πνεύματος θεοβολῇ. τοῦτο δὲ τῷ ἴσχυσιν τῷ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς, οὐ δ' ἀντίρας, ἀλλ' ἄλλῳ χριστικῷ λέγομεν, καὶ τῷ θεὸς ἡμᾶς, ὡς ἔχει ὁ πατὴρ & τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. αἰτοῦμεν οὖν ὑμᾶς εἰπεῖν εἰς τοῦτον τῷ ἄχρονον θεοβολίαν, ἢ αἰτίαν τὸν υἱὸν † ἁγίου πνεύματος τὸν δύομεν. πῶς γὰρ ἀναβλύζει τὸ ἐνυπόστατον πανάγιον πνεῦμα ἀφ' τοῦ ἑνὸς, μὴ ἔχον τὸ ἐξ αὐτοῦ; ἀλλὰ καὶ πῶς προχεῖται παρ' αὐτοῦ, καθώσπερ λατὸ † θεοῦ καὶ πατρός, καὶ τὸν μέγαν κύριλλον, μὴ ἔχον αἰτίαν ἀπὸ † ἑνὸς; διὸ ἡ μὲν ἔννοια ἡ αὐτὴ ὄζει τῇ ὑμετέρᾳ φασὶν, ἡ δὲ λέξις τῷ γεγραμμένων ἔχει ἔμφασιν, ὅπως μὴ πάλιν δύτέραν θεότητα εἰσπέτε δὴ τῆς ἁπλῆς & ἀσυνθέτου θεότητος.

Οἱ χαικοὶ. Ταῦτα μὲν συνεπάντων τῷ λατίνων ἡμῖν, ὑμεῖς ἠρξάμεθα γογγύζειν, καὶ τέλος τῷ θεάγματι δηλῶσαι, λέγοντες, ὅσον ἐποιήσαμεν, ὑπῆρχε μέγα & πολὺ, ἀλλὰ καὶ ἀφ' γνώμεν τῷ τοποτηρητῷ ἡμῶν καὶ τῷ ζώων. ὁ γὰρ ἡρακλείας, & ὁ ἐφέσου, καὶ ὁ μυριμβασίας, καὶ ὁ ἀγχιάλου οὐκ ἔδωκεν γνώμας ἐν τῷ συλλύτῳ τῆς ὁμολογίας γράμμα· ἀλλὰ & ἀπὸ τῷ κλειτικῶν, ὁ μέγας χαρτοφύλαξ, καὶ ὁ θεσσαλονίκης. λοιπὸν εἴπομεν, ἄλλο οὐδὲν δυνάμεθα ποιῆσαι, ἡμεῖς αἰτίαν ὁμολογίας ἐγράψαμεν & ἐστείλαμεν· τί ἔτι ἔχομεν; Καὶ οὕτως ἠρξάμεθα σπουδάζειν διαγράψαι. καὶ συναχθέντες αὐτοφερόμεν πάντα τῷ πεζιαρχῆ ἡμῶν, λέγοντες· ἵνα τί καθεζόμεθα τόσον καιρὸν ἀργοί; γνώσθω συμπέρασμα. θεσθέντες, ὅτι εἰ οὐ γένηται τέλος σωτερῶν, ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα καθίζειν πλέον· καὶ γνώσθω τέρπος † ἀπελθεῖν. Ταῦτα μυήσαντες τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἔδοξεν εἶναι ταῦτα μακροθύμων ἀνδρῶν· ἀλλ' ὥρισεν, ὅπ ῥαθυμία ὑμῶν, πολλὰ κακὰ θεσπέσιπεν τῷ θεάγματι. Ἀπειλήθησαν καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Φοβούμεθα, γαλιλαῖόταται κύριε βασιλεῦ, μή πως ποιήσωμεν τὸ θεῖος ὅλον ὧδε, καὶ τὸ φθινόπωρον, & τὸν χειμῶνα ἀπαρχόμενοι κινδυνεύσωμεν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς, καὶ τίς ἐστιν ὁ ὑπολαμβάνων τέτοιον τὸν σκοπόν; ἐγὼ γὰρ ἀπολύω, εἰ δυνατὸν & σήμερον γνώσθω τὸ συμπέρασμα, ἀλλ' ἀθηνᾶ· καὶ ὁ ἀθηνᾶν τί ἔχει ποιῆσαι; ὅμως αὐαμείνατε ἕως τῆς τεταρτης· ἐὰν γὰρ ἡ τὺφλοῦ κυριακὴ· & τῇ τετάρτῃ μέλλω ἀπελθεῖν εἰς τὸν πάπαν, καὶ εἴ τι χορηγήσῃ ὁ θεός.

Ὁ βασιλ. Μετὰ ταῦτα γίνεται ὁ βασιλεὺς ὑγιὴς, καὶ τῇ τετάρτῃ, ἤγουν τῇ ὀγδόῃ ἀναλήψεως, ἐν μαΐῳ εἰς ταὶς δικαζεῖς, ἀπῆλθον εἰς τὸν πάπαν, & οὐκ ἐποίησε δὲ τέλος οὐδὲ ἕν, ἀλλὰ τοὺς λόγους ὁ πάπας † βασιλέως λαβὼν, ἐκελεύθησαν ἀπολογήσατο, καὶ τῇ ὀγδόῃ ὑποχειρισθῆναι αὐτῷ ἔφη. Τῆς ὀγδόης τοίνυν ἐλθούσης, ἤ τις ἦν ἑστιακαδικάτη † μαΐου μηνὸς, ἀπῆλθε & πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ παλατίῳ † πάπα, καὶ & ἐπηγγελμένον αὐτῷ. & τὸν λόγον ἀναλαβὼν ὁ καρδηνάλιος ἰουλιανὸς, ὡς ὑπὸ θεσσάπου † πάπα, ἔφη τῷ βασιλεῖ οὕτως.

Ὁ Πάπας Ἡμεῖς γαλιλαῖόταται ἐφ', καὶ μίαν & πολλάκις ἐζητήσαμεν γνώσθω τὰς ἀμφιλέξεις, ἵνα ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ ἡ ἀλήθεια, & οὐκ ἠθελήσατε· ἐστείλαμεν ἔγγραφον ὁμολογίαν πίστεως, & οὐκ ἠρκέσθητε. ἐγράψατε ὑμεῖς, καὶ ἐστείλατε ἡμῖν δόγματα καὶ ῥητὰ † ἁγίων

καὶ τῷ σεσβλπικῷ δύναμιν, καὶ οὐ λέγομεν, ὅτι ἐκπορεύεται κἀκ τοῦ ὑοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς καὶ αἰτίας, οὐδὲ ὡς τῷ ὑπάρξιν ἔχον ὁ υἱὸς ἐκ πνεύματος· μίαν γὰρ γινώσκομεν τὸν πατέρα αἰτίαν, καὶ ῥίζαν, καὶ πηγὴν τῆς θεότητος· ἀλλ' οὐδὲ λέγομεν ἐν σεσώπον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ὑοῦ, ἴσχὺ τὸ λέγειν μίαν ἐνέργειαν· τοῦτο γὰρ ὄξιν ἄτοπον· ἀλλὰ λέγομεν δύο ὑποστάσεις καὶ μίαν ἐνέργειαν, καὶ μίαν σεσβλπικὴν δύναμιν, καὶ ἐν τῷ σεσβαλλόμενον ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑποστάσεως ἐκ πατρὸς καὶ τοῦ ὑοῦ. ἴσχὺ ἔτο καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ συμβόλῳ, αἰνπίχθη καὶ ἐσαφωνίσθη, ἵνα μὴ κἀν μικρὸν αἰπλέονες ὅτι αἰτία ὁ υἱὸς ἐκ πνεύματος, πίσωσιν εἰς δόγμα, χεῦνον ποιοῦντες ἐν μέσῳ πατρὸς καὶ υἱοῦ. οἱ γὰρ μὴ λέγοντες ὅτι ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σαφῶς παριστῶσι λοιπὸν, ὅτι ἐκ μόνου τοῦ πατρός· καὶ εἰ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, ἴσιν ὅτι οὐκ ἰὼ ὁ υἱός. εἰ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐκ μόνης τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, χωρίζουσι τὴν οὐσίαν σερήγματι τῆς ὑποστάσεως, καὶ διαίσιται κατ' αὐτοὺς ἡ οὐσία εἰς τμήματα, ὅπερ ὄξιν ἄτοπον· διὸ καὶ ἐτέθη ἐν τῇ ἱερᾷ συμβόλῳ, ὡς ἔφημεν. Οἱ γραικοί.

Ταῦτα τὴν λατίνων γραφάντων, καὶ τοῖς γραικοῖς σειλαντων, τῇ εἰκοστῇ ἑβδόμῃ τοῦ ἀφριλίου μηνὸς, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, τοῦ σωφλιτικοῦ, συνήχθησαν ἐν τῷ αὐλῷ τοῦ βασιλέως οἱ γραικοὶ, ὁ γὰρ βασιλεὺς ἰὼ ἀθηνῶν, καὶ ἐτοίησεν συνόδου ἄμα τῷ παξιάρχῃ, καὶ ἐβουλεύθησαν πῶς ἀπολογήσονται τὰ γράμματα. οἱ μὲν οὖν ἔλεγον, ταυτὸ λέγουσιν οἱ λατῖνοι αἰεί· οἱ δὲ, οὐδὲ συγκαταβαίνουσιν ἡμῖν οὐδ' ὅλως· ἄλλοι, αἰτίαν ποιοῦσι ἐναργῶς τὸν υἱὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἄλλοι, δύο αἰτίας λέγουσι καὶ δύο ἀρχάς· ἴσως τάχα οἱ δικαιοῦντες ἐννοεῖν, συνήφασθαι ἀκριβῶς τῷ γραφῷ. Δύο οὖν ἡμερῶν διεξαγομένων, πάλιν οἱ λατῖνοι ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς γραικοὺς ἑτέραν γραφὴν σφαλίζουσαν οὕτως. Οἱ λατῖνοι.

Ἐπειδὴ οἱ γραικοὶ δύο ἀρχὰς καὶ δύο αἰτίας συκοφαντοῦσιν ἡμᾶς λέγειν διὰ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου ταυτάδος, λέγομεν ἐγγράφως οὕτω· Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα, καὶ εἰς ἕνα υἱὸν μονογενῆ γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς μὲν τῷ ὑπάρξιν ἔχον, καθάπερ καὶ ὁ υἱὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον· μίαν γὰρ λέγομεν τὸν πατέρα αἰτίαν υἱοῦ τε καὶ πνεύματος, τοῦ μὲν κατὰ γέννησιν, τοῦ δὲ κατὰ ἐκπόρευσιν. ἀλλ' ἵνα τὸ ταυτὸν καὶ ἐν τῇ οὐσίας μὴ διαιρήσωμεν, καὶ τῷ οὐσίαν διὰ τῶν ὑποστάσεων σερήγματα μὴ διαφέρειν, ἀλλὰ λόγῳ μόνῳ καὶ ὀπτοίᾳ δοξάσωμεν· καὶ ἵνα μὴ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποπτευθῇ, καὶ ἡ οὐσία τῶν τριῶν μία οὖσα, ἐν τρισὶ τμήμασιν ὑποτεθῇ, τῷ ἐκ τοῦ υἱοῦ φωνῷ ἐν τῷ συμβόλῳ ὁμολογοῦμεν· διὸ καὶ λέγομεν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἐκ μιᾶς ἀρχῆς. Τούτων οὕτω γραφέντων καὶ τοῖς γραικοῖς σταλέντων, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐσπούδασαν σὺν τῷ παξιάρχῃ, ἡμέρας δύο, καὶ μόλις ἔγραψαν ἀπολογίαν καὶ αὐτοί· οὐδὲ γὰρ ὅλως ἤθελον ἀκοῦσαι αἰτίαν τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος, ἔγραψαν δ' οὖν ὅμως καὶ αὐτοὶ ὕστερον. Οἱ γραικοί.

Ἐπειδὴ οἱ λατῖνοι ὁμολογοῦσι μίαν ἀρχὴν τὸν πατέρα ὑός τε καὶ πνεύματος, ζητοῦσι δὲ παρ' ἡμῶν εἰπεῖν τὸ φρόνημα ἡμῶν, λέγομεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁμολογοῦμεν πηγὴν καὶ ῥίζαν υἱοῦ τε καὶ πνεύματος τὸν πατέρα, καὶ αὖθη θεότητα τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς, καὶ τὸν ἅγιον κύριλλον καὶ τὴν σεσπίν συνόδου καὶ τὸν μέγαν βασίλειον καὶ λέγομεν, ὅτι ἀναβλύζει ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα, πηγάζει, σεσπίζει, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σεσπίσει καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐνίσται, καὶ σεσπίζεται. Ταῦτα καὶ αὐτοὶ γράψαντες, ἀπέστειλαν σεσὸς λατίνους, φυλάσσοντες τὰς πάντοτε τὰς εἰς αὐτὰ ὀξηγήσεις, καθὼς ἐθελήσουσιν.

Οἱ

ἴσας πληροῦν ἀμφοτέρων. καὶ οὐδὲν φέρει ποῖον αὗτος, ἀλλὰ δικαίως καὶ ἕως οὗ ἀναφανῇ ἡ ἀλήθεια. Τούτων δὲ ἄλλων πολλῶν λαληθέντων, ἐκ ἐπείθη ὁ βασιλεὺς ὑμῶν συνοδίσας δικαίως, ἀλλ' ἄφεσιν ἐκλιχθῆναι ἀφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν. δίκα, καὶ συνέρχεσθε ἐν ὀκτὼ συνοδίσεσι· καὶ εἰ μὲν δύσοιτο ἡ μέσον τῶν δογμάτων ἀπάρον φῶς ἴνωσιν, τῇ θείᾳ δόξα, εἰ δ' οὔ, ἵνα ἀπέλθωμεν εἰκαδε. Τούτων οὕτω λαληθέντων, ἀπῆλθον οἱ καρδινάλιοι, καὶ παρῆλθον αἱ ἡμέραι ἕως τῆς δεκάτης. καὶ τῇ δεκάτῃ ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πάπαν, ὅπως δῇ ζώσης φωνῆς ὁμιλήσῃ αὐτῷ. καὶ ὁμιλήσαντες συνεφώνησαν τῷ συνόδῳ τῷ ἀπὸ μέρος δίκα. καὶ γέγονεν ἐν τῷ μέρει τῶν γραικῶν δεκὰ συνέδρων. ἡ γὰρ σύνοδος αὐτῶν μικρὰ οὖσα, ἐχρίθη εἰς δύο, θεάγμα μηδέποτε οὕτε ἐν τοῖς συνοδίσεσι γεγονὸς, ἀλλ' ὅμως ἐγράφη. Καὶ οἱ μὲν λατῖνοι, ἐξηρίξαντο ἀπὸ τῶν καρδιναλίων, δύο. ἀπὸ τῆς μητροπολιτῶν, δύο. ἀπὸ τῶν ἀββάδων, δύο. ἀπὸ τῶν φιλοσόφων, δύο. καὶ ἀπὸ τῶν ὑρισβυτέρων, δύο. Οἱ δὲ γραικοὶ συνήχθησαν πάντες μητροπολῖται, οἷς ἄρεσιν ὁ βασιλεὺς, ἕως τῆς δίκα. καὶ ἀπῆλθον μίαν συνέλευσιν. καὶ ἐζήτησαν, οἱ γραικοὶ, ἐρχθῆναι τῷ ἐπισολικῷ τῆς ἀγίας μαξίμου, τῆ φάσκουσαν, ἐκ ἀρτίαν ποιοῦντες τὸν ὑὸν τῆ πνεύματος. καὶ οἱ λατῖνοι ἀπελογήσαντο. οὐδὲ ἡμῖς λέγομεν θεσκαταρκτικὴν αἰτίαν τῆ ὑὸν τῆ πνεύματος μίαν γὰρ λέγομεν ὑὸν καὶ πνεῦμα τῆ πατέρα αἰτίαν, τὸ μὲν καθ' ἕνωσιν, τῆ δὲ καθ' ἐκπόρευσιν. ἀλλ' ἵνα τὸ συναφὲς καὶ ταὐτὸν τῆς οὐσίας καὶ ἡμῖς δηλώσωμεν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ ὑὸν θεσῖται λέγομεν, καὶ τὸ αἰτίσιον τῆς οὐσίας τῆ ὑποστάσεως σαφῶς ὁμολογοῦμεν· ὁ γὰρ ὑὸς ὅτι μὲν οὐσιωδῶς ὑὸς τῆ πατρὸς, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔστιν οὐσιωδῶς πατρὸς καὶ ὑοῦ, ἐπειδὴ δὲ οὐσιωδῶς τῆ πατρὸς καὶ τοῦ ὑοῦ ὄζει, ἔστι δὲ αἰτίσιος ἡ οὐσία τῆς ὑποστάσεως, ἔστιν ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῆ ὑὸ. ἀλλὰ καὶ ἁῆ λέγει ὁ μάξιμος χρήσας ῥωμαίων ἁγίων πατέρων, οὐκ εἰσὶν ἄλλαι, εἰ μὴ αὐτουσίου, ἰσοσυνόμου, ἀμβεσίου, καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν αἱ βίβλοι σαφῶς ὁμολογοῦσι, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ πατρὸς καὶ ὑοῦ. Ταῦτα εἰπόντων αὐτῶν, ἔγνω ἡ συνέλευσις αὕτη ἡ μυτική. Τῇ δὲ ἑπαύριον πάλιν συνῆλθον, καὶ θεσπίσαντον τῷ ὁμολογίαν τῆ ἁγίου ἰωακείμ τοῦ πατριάρχου κωνσταντινουπόλιως, τὴν λέγουσαν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τῆ πατρὸς δίχα τῆ ὑοῦ, διϊσχυριζόμενοι, ὅτι ἵνα συμφωνήσωσι λέγοντες καθὼς ὁ ἰωακείμ. ἀλλ' οἱ λατῖνοι τῷ διὰ τοῦτο καλῶς ἐξηγήσαντο ὡς ἠβούλοντο, λέγοντες, ἡ διὰ αὕτη ἐπέρα ὄζει τῆς ἐκ, ἢ οὐς Ἀποκρίνονται οἱ γραικοί· Ἐπέρα ὄζει. Λέγουσιν οἱ λατῖνοι· Εἰ λοιπὸν ἐπέρα ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τῆς ἐκ, καὶ ἐπέρα ὄζει ἡ ἐνέργεια τῆς διὰ, ἔσονται καὶ τῷ ὑποκειμένῳ δύο ἐνέργειαι, μία ἡ τῆ πατρὸς, καὶ ἄλλη ἡ τῆ ὑοῦ. ἀλλὰ τοῦτό ὄζει ἄτοπον. ἀλλὰ τῷ δίχα οὐδ' ὅλως διχόμεθα, φοβούμενοι τὸ διὰ σαλῆνος, ἢ διὰ ὀργάνου δόγμα. ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆ πατρὸς καὶ ἐκ τῆ ὑοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ ἐνεργείας. Τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων λαληθέντων, ἔγνω καὶ αὕτη ἡ μυτικὴ συναγωγή. καὶ πλέον οὐκ ἤθελον οἱ γραικοὶ συνέρχεσθαι, μὴ ἔχοντες ἴτι ἐρεῖν ζήτημα. ἀλλ' οἱ λατῖνοι ἐπαύσαντο, καὶ συνήχθησαν οἱ γραικοὶ εἰς συνέλευσιν ὁμοῦ, καὶ ἐποίησαν, ὅτι ἔδωκαν οἱ λατῖνοι εἰς τῷ διὰ τῆ ὑοῦ φωνῷ ἐξήγησιν, λέγοντες οὕτως.

Ἐπειδὴ ὑποπτεύουσιν οἱ γραικοὶ ἡμᾶς λέγοντας δύο ἀρχὰς καὶ δύο αἰτίας ὅτι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος, λέγομεν, ζιὰς λέγοντας δύο ἀρχὰς ἢ δύο αἰτίας, κακὸν ἔθνημα· ἀλλ' ἡμεῖς μίαν ἀρχὴν ὁμολογοῦμεν, τῆ πατρὸς καὶ τῆ ὑοῦ τὴν ἐνέργειαν Οἱ λατῖνοι.

καὶ

πίνι λόγῳ ὑμεῖς οὐ ποιεῖτε τὰ διατεταγμένα; οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ δι' ἄλλο τι γεγράφασιν ἀφ' ἑκατέρων τῆ μερῶν, εἰ ἐξόδους & τὰ ἀναλώματα, καὶ οἱ τοιοῦτοι καὶ τηλικοῦτοι κόποι, εἰ μὴ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας διάρισιν; πῶς μέλλομεν διρεῖν τὴν ἀλήθειαν, μὴ ἐξετάζοντες αὐτὴν; παρῆλθεν ὁ καιρὸς τῆ δικαστασέων μιῶν, καὶ οὐδὲν ἠνεφξάμεθα τὸ οἰκουμενικόν. ἀλλ' οὐδὲ πλέον συνῆλθόσης ἐποιήσαμεν τῆ εἰκοσιπέντε, & μόλις. & γὰρ ὀφείλομεν ποιῆσαι τὸ διατάξαι καὶ μιᾶς τέσσαρας συνῆλθόσης· ἡμεῖς δὲ διὰ τὴν ἀμέλειαν ὑμῶν, πλημμελοῦμεν τοῖς καιροῖς, διὸ καὶ λυπούμεθα τὰ μέγιστα. ἀλλὰ σῶζε καλοῦμεν ὑμᾶς ἐπὶ ποιεῖν τὰς συνῆλθόσης καὶ διαλέξεις, ἐπεὶ ὠφελοῦσι πολὺς τὴν ἕνωσιν· αὐτὰ γὰρ τούτων οὐδὲν ζητεῖται χρησόν. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ καρθαγενάλιου, ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο.

Ο' Βασιλ. Ἡμεῖς ὁ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν, οὐ γὰρ εἰς τὸ διηνεκὲς ἔχομεν συμφωνίαν διαλέγεσθαι, ἀλλὰ ἀρκεσθῶμεν τοῖς εἰρημένοις. ἠρκέσθημεν οὖν εἰς ὅσα εἴπομεν & ἠκούσαμεν. τί ἔτι λοιπόν; ἢ διριθῆναι τὶ μέσον ἦν ἑνωθῆναι, ἢ ἡμεῖς πλέον οὐ λέγομεν. Περιττὸς δὲ καὶ σῶζε δίγμα ἔστι τοῦτο, ὅταν ἀσθενήσῃ τις, φησὶν, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀσθενείας διαπεσεῖν αὐτὸν, οὐ μέλει καὶ μὴ τὴν ἀσθένειαν, οὐδὲ γὰρ παύσατο τὸ ὠφέλιμος ἢ διαγνῶναι, διὸ & ὠφέλησεν ἡ διάλεξις. νῦν οὖν οὐκ ἔστι καιρὸς διαλέξεως, ἀλλά τινος ἑτέρας μεθόδου, πρὸς τὸ γνῶναι τὴν ἕνωσιν. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ καρθαγενάλιος.

Ιωλ. Καρθ. Ο' ὠφείλετε ποιῆσαι οὐκ ἐποιήσατε· ὠφείλετε γὰρ διαλέγεσθαι εἰς τὸ διηνεκὲς, ἕως ἂν φανερωθῇ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἕως οὗ καταπαύσῃ ὁ διάλογος. νῦν δὲ ἡμεῖς εἴπομεν τῆ ἁγίων πολλὰ ῥητὰ, ἐσαφηνίσαμεν τὰ δόγματα, παρεισήσαμεν, ὅτι εἴ τις οὐτος δίκει εἰς τὴν ἐκ τοῦ φωτὸς, οὐκ ἔστιν αὐτός. ὑμεῖς δὲ οὐδὲν ἀντικείνεσθε, οὔτε ἀντιφάσκετε, οὐδὲ καταφάσκετε· ἀλλὰ λίγετε, ὅτι οὐ θέλετε διαλέγεσθαι· καὶ λίγετε, ὅτι ἀρκεῖσθε εἰς ὅσα εἴπατε, τί δὲ εἴπατε, οὐδὲν φαίνεται. ἢ δίξατε ἡμᾶς μὴ ὀρθῶς φρονοῦντας, ἢ φρονοῦντες ἡμῖν. εἰ δὲ ἔχετέ τι εἰπεῖν, ἤθετε εἰς διαλέξεις, ἕως οὗ τὸ ἱκανὸν σῶζησήτε. ἀλλὰ καὶ ὁ σῶζε δίγμα ἡ σὴ γαλήνωτης ὠείσατο, πρὸς τὸ σῶγμα ἐπάγεται· ἡ γὰρ ἐγκράτεια πρὸς τὸν ἐν τῇ ἀκμῇ νοσοῦντα σῶζε τῆ ἰατρῶν ὤρεξαι· & ἡμεῖς διὰ τὴν νόσον & χίσμαζος, τὴν διάλεξιν ποιούμεθα, καὶ ἔστιν ἀγαθὴ ἕως οὗ ἑνωθησόμεθα, μὴ γὰρ τὴν ἕνωσιν οὐ διαλεξόμεθα. ἐπεὶ δὲ ὤρεισας, ὅτι ὅζιν ὠφέλιμος, χρὴ διαλέγεσθαι & ἕως οὗ διριθῇ ἡ ἀλήθεια· ἄλλως δὲ μέθοδον ἑνώσεως οὐκ ἔστιν διρεῖν. Εἶπα ὁ Βασιλεύς.

Ο' Βασιλ. Εἴπομεν ὑμῖν, ἡμεῖς πλέον οὐ διαλεξόμεθα· οὐδὲ γὰρ δύνασθε ἐφαρισλογῶν· ἔχετε & συνήθειαν διαλεκτικὴν, μὴ πειθαρχεῖν, ἀλλὰ παίτοτε ἀπολογεῖσθαι, & ὕστερον δημηγορεῖν καθὼς πολλάκις ἐποιήσατε· μὴ γὰρ τὸ εἰπεῖν πολλὰ, ὕστερον ὑμεῖς ὡς ἐν σχήματι ἀπολογίας ἐδημηγορεῖτε, διὰ τὸ πληρῶσαι τὰς ἀκοὰς τῆ παρισσότων· & ἅπαξ ἀθέσμως ἠλεγέμοι, αἰχωρεῖτε· διὸ κἀδὲ παυσόμεθα τὸ αὐτὸ ποιεῖν, ἀλλὰ παυσάσθω ὁ πολὺς διάλογος, & διριθήτω μέθοδός τις ἑτέρα, ἵνα ζήτηται ἕνωσις θεοῦ θέλοντος. Ἀπεκρίθη ὁ ἰουλιανός.

Ιωλ. Καρθ. Ἡμεῖς οὐδὲν ἐφυλογοῦμεν, ἀλλ' ἔστι τάξις καὶ συνήθεια εἰς τοὺς διαλεγομένους, μὴ σιωπᾶν κατά τι, μηδὲ ἀπορεῖν ἀπολογῶν. ὁ γὰρ μὴ ἀποκειμένως, δοκεῖ καὶ τακείνεσθαι, ἀπορεῖν γὰρ τις ἀπολογῶν τῶ διφεσθαι, ἢ ὠφελησάσης μὴ ἔχων & φερεγγυομένῳ διξαι ἀληθῆ δοκεῖ συγκατάθεσιν, ὅπερ & γέγονεν ἀφ' ὑμῶν. ὁ γὰρ ἐφέσιος ἀρχιερεὺς ἀπορήσας ἀπολογῶν αἰσχύνεται. καὶ οὐκ ἔστι τοῦτο ἀπολογεῖσθαι βούλεται, & νῦν οὔτε λέγετε. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο ἀρκετὸν εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ τὰς συμφωνίας

καὶ τῇ ἐχθρᾷ τῇ πρὸς αὐτούς. οὐδημία γάρ μοι δῆλος φαινομένη αἰτία δοκεῖ, δι' ἣν αἱ τοσαῦται καὶ τοιαῦται ξυήνεγκαν κακά. καὶ ἤ τις αὖ ταῦτα κινησικόσμι. δίομαι δὲ καὶ ὑμῖν, μάλιστα μὲν πάντας τὸν αὐτὸν ἐμοὶ γνώμην λαβεῖν, εἰ δὲ μή γε τοὺς πλείονας. εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἐγὼ μὲν μαρτύρομαι τὸν θεὸν καὶ ὑμᾶς τοὺς νυνὶ παρόντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα τὸ ἦθος τὸ ἡμέτερον, ὡς ἁπλοῦς τε καὶ ἀληθοῦς καὶ ἀβόλους, ἃ μοι ἔδοξεν ἀληθῆ ἦ καὶ δίκαια καὶ συμφέροντα, ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρηκολουθηκέναι τοῖς πράγμασι διετέλεσα λέγων, καὶ οὐδὲν ὑπέστειλα λόμενον εἰπεῖν τὰ δοκοῦντα, οὐδὲ τὴν ἰδίαν ἀσφάλειαν τῆς κοινῆς σωτηρίας προεμένων· ἀλλὰ τὰ ἐμὰ πάντα τοῦ θεοῦ ἀναθέμενος ὅπως ἐκεῖνος βούλοιτο ἄγειν, ὁ καὶ ἐκ νέου μοι πάντα τὸν βίον ἔγνωκεν ἡ αὐτὸς ἠνεχόμην διοικεῖν, τῆς κοινῆς ἀγαθοῦ ἕνεκα τὴν ἰδίαν ἐφορήσας, καὶ πρὸς ἅπαντα τὰ ἀποβλέπων, καὶ ἑῶν πάντα καὶ λέγειν, μὴ τοῦ σώζειν τὴν ἐν τῇ πίστει ἀλήθειαν, καθόσον αὐτὸς ἐδυνάμην συνεῖναι, καὶ τῇ συμπαθεῖ τοῦ ἤθους ὡς ἐνὸν προσεῖναι. ὑμεῖς δὲ ὅ, τι αὖ ὑμῖν δόξει περὶ τῶν γνώμης οὖσι κυρίοις, τοῦτο ποιεῖτε. τὰ μὲν ἐμοὶ θεοῦ ἠγουμένῳ καὶ παρ' ὑμῖν τὰ ἔμπαλιν. εἰ δὲ τὰ χείρω κρατήσοι, τῆς ἡμῶν ἁμαρτίας λελυμασμένης ἕνεκα προσήκοντα ἀλλὰ τοῦτό γε ἴστω παῖς ἤθους αἰσθόμενον, καὶ ἡλικία πᾶσα καὶ τάξις, δι' ἣν αὖθις ὑπομαρτύρεσθαι, ὡς αὐτὸς ἐμοὶ ἐγὼ τὰ κακοῦ καὶ τῆς διαφθορᾶς, οὐκ ἐποιησάμην δι' ἀκοῆς τινὸς γνώμης ἐμοὶ δικαίως δέξασθαι λοιδορίαν παντὸς ἐν τῇ λόγων εἰκός. οὕτω γὰρ ἡμῶν πείθου, μὴ ἀληθῶς τε καὶ εὐσεβῶς δοξάζειν αὐτοὺς, καὶ ταῦτα τοῖς ἁγίοις καὶ τῇ ἡμῶν ἐκκλησίᾳ φρονεῖν· οὔτ' ἀγνοῶ τὰ ἐντεῦθεν ἐφόμενα τοῦ ἤθους δεινά, καὶ πάσης ξενοφοβίας ὑπάρχοντα. ἀλλὰ καὶ φρονῶν, καὶ εἰρηκα, καὶ πᾶσιν ἐδήλωσα, καὶ ὅπως μὴ γένηται, ἐν τῷ δυνατῷ φροντίσω εἰ δὲ μὴ ἐδυνήθην ἀνασχεῖν, οὐ τὸ εἰπόντος ἀλλὰ τῷ μὴ πειθόντων τὸ ἔγκλημα.

Μετὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ ὁ σχολαίτερος κύριος γεωργὸς προσέφερεν ἡμῖν ἕτερος λόγους συμβουλευτικοὺς περὶ τῆς ἐνώσεως, συμβουλεύων καὶ ὁμοθυμαδὸν ἡμᾶς ἐνωθῆναι· οὗ δὴ τὸ μῆκος ἐνταῦθα οὐ πάνυ μοι καὶ χαρίεν ἐν τῷ γράφειν τῆς βίβλου. Τῇ τεταρτῃ οὖν τῆς ἑβδομάδος καὶ δευτέρᾳ, ὡς εἴρηται, συνήχθημεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ἄρχου, ἀθροιζόντες αὐτοί, ἅμα καὶ τοῦ βασιλέως. καὶ δὴ ἦλθον οἱ καρδηνάλεις, ὁ καμερλέγγος καρδηνάλις τῆς ἁγίας κλήμεντος, ὁ ἰουλιανὸς τῆς ἁγίας σαβίνης, καὶ ὁ φιρμάνος, καὶ ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι ὡσεὶ δέκα, μετὰ καὶ ἡγουμένων καὶ φιλοσόφων τινῶν. ἦρξε δὲ οὖν ὁ τῆς ἁγίας σαβίνης λέγων οὕτως·

Γαλεώτατε κύριε βασιλεῦ, εἰσὶν ὧδε λογιώτεροί μου καὶ σοφώτεροι, οἱ τινες ὑπῆρχον ἱκανοὶ ἀπαγγεῖλαι τοῖς ὁρισμοῖς τῆς ἁγιωτάτου πάπας ἡμῶν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ἑτέραις συνόδοις ἐμεσολάβησα ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν ἐγὼ, πάλιν προσῆκεν τούτων τῶν ἁγιωτάτων κυρίων μου, λέγω ὅσον δυνατὸν ὅσα δὲ ἐνδεᾶ ἐφθῶσι παρ' ἐμοῦ, εἰσὶν οὗτοι οἱ κύριοί μου ἀναπληρώσαι αὐτά. καὶ δὴ λέγω. Ἡμεῖς ἔχομεν συμφωνίας καὶ γράμματα ἡμέτερα ἐν τῇ Φερράρίᾳ· καὶ πᾶσαι αἱ συμφωνίαι ἡμῶν δέχονται βαίουσιν, ὅπ ἵνα δέχεσθαι ὑμᾶς τὸ δηλαδὴ ὃ τῆς ἑβδομάδος· ἡ γὰρ ἕνωσις σαφηνίζει τὰ δόγματα, καὶ γίνεται μεγάλη ὠφέλεια.

σθαι, οὐδὲις ἀγνοεῖ. καὶ διὰ ταῦτα καθ' ἓν, καὶ ἑτεραχῶ δόσα τὰ δόγ-
ματα τῆ ἡμῶν διανοία ἔδοξε παῖσι τοῖς ἀπὸ χειτοῦ καλουμένοις, τοῖς τε ἐν νήσοις, τοῖς τε ἐν τα-
ξτείεσι, τοῖς ἐν ἀναζολῆ, τοῖς ἐν ἄρκτῳ, καὶ τῆ ἐν δύσει τοῖς ἡμῖν ὁμογνώμοσί τε
καὶ ὁμόφρονσιν, οὐχ ὅσα εἰς σῶμα καὶ τὰ σωματικὰ ἀναφέρεται μόνον, οὐ τοσοῦτον.
τὸ αὖ λῷ τὸ δεινὸν, ἀλλὰ καὶ ὅσα εἰς ψυχήν τε καὶ τὸ λῷ δύσέβειαν τείνει, πάντων
ἁπλῶς ἢ τῆ πλειόνων τῆ μὲν ἐκόντων, τῆ δὲ ἀκόντων κινδυνόντων ὑπαχθῆ-
ναι τῆ πλάνη, καὶ ἀποστῆναι θεοῦ, εἰ μὴ θεὸς εἰδότας ὁ λόγος ἐγίνετο, καὶ ἓ λίαν τοῖς
μᾶλλον δόκιμοι μένους. τίς γὰ οὐκ οἶδεν, ὡς μόνη μὲν ἡμῖν ἐν κινδύνοις καταφυγὴ
τὸ τῆ λατίνων ἔθνος κατέλειπε καὶ ἡ μετ' αὐτῆ ἕνωσις, ἐπεὶ θεν ὑπίζουσι σφᾶς
αὐτοὺς ἀναπήσεσθαι, καὶ πᾶς ἐχθρὸς καταγωνιεῖσθαι, μόνον δὲ τῆ πολεμίῳ τὸ
φόβητρον λῷ, ὑπῆρχον αὐτὸν ὁποσοῦν τῆς μανίας τῆς καθ' ἡμῆ, καὶ ἠρεμεῖν ἀναγ-
κάζον καὶ μὴ βουλόμενον; οὗ τανῦ γυμνωθέντες, πῆ ποτε φανξόμεθα; τίς ἡμῖν
ἔσαι τῆ κακῶν λύσις; τίς ἀπαλλαγὴ τῆ δεινῶν; καὶ εἰ μὲν πλάνῃ δογμάτων
ἢ δύσεροφεῖ πίσεως τῆ λατίνων κατεγινώσκομεν, οὐκ ἂ οὐδ' αὐτὸς ὑμῖν συμ-
βούλευσα τὸ μετ' αὐτῆ ἀπασάσθαι ἕνωσιν, καὶ οὕτως ἔχουσιν ὁμογοῆσαι αὐ-
τοῖς, τὰ σωματικὰ διδότας δεινὰ, καὶ φειδομένους τῆ πνευματικῶν τὰ πα-
ρόντα, καὶ τῆς τῆς ψυχῆς βελτιώσεως τὸ τῆ σωμάτων ὑλαθερίαν· ἀλλὰ φεῦ
γε· νῦ πάντα αὐτός τε ὑπίσχω τὰ χείρονα, καὶ ὑμῖν ὑποθήμω, ἢ αὐτοῖς ἑνω-
θῆναι φείτρεψα καὶ τὰ γε τοιαῦτα συμβούλευσα ἄν. νῦ δὲ δίος ὑφίρασι, μὴ
τὸ σωματικὸ μετὰ καὶ τῆς ψυχικῆς βλάβης ἐλώμεθα· καὶ ταλαθῆ τε καὶ δύ-
σεβῆ φρονοῦντων αὐτῆ, καὶ οὐδὲν πλανωμένων ὡς τὸ πίσιν. εἴπερ μηδ' οἱ πα-
τέρες ἡμῆ καὶ αὐτῆ καὶ διδάσκαλοι, συμφωνοῦντες δὲ καὶ τῆ ἡμῆ ἐκκλησίᾳ
καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ διδασκάλοις τοῖς ἐξ ἑῴας, ἡμεῖς δεῖ κακῶ τῆ σφετέρῳ διαι-
ρεθῆναι τῆ τοιούτων ἀνδρῶν δικαιώσωμεν. αὐτοὺς μὲν γὰρ τοῖς ἐξ ἑσπέρας πα-
τράσιν ὑποθαι φανεροῖς, καὶ ὑμεῖς οἶδ' ὅτι ἐρεῖτε· τούτους δὲ τοῖς ἐξ ἑῴας συμβάσει
ἐνταῦθα ἀφ' ἑκάχων ὡς ἐνὸν ἀποδίδικται, ὡς εἶναι λοιπὸν φανερὸν πᾶσι,
αὐτοὺς ὑποθαι τοῖς ἁγίοις δυτικοῖς τε ἅμα καὶ ἀνατολικοῖς κοινοῖς οὖσι πα-
τράσι καὶ διδασκάλοις. πόῳ τίνῳ δικαίῳ τῆ τοιούτων ἀνδρῶν ἀφαιρήμεθα;
πίσιν δυσεσεβέσι λόγοις τὸ αὐτῆ φυλαξόμεθα κοινωνίαν; ποία ἡμῖν ἱκανὴ φεῦξις
θεὸν ἔσαι ἀπολογία, τῆ τοσούτου κακοῦ τῆς τῆ ἀδελφῶν διαιρέσεως, ἵν' ὥσ-
τε αὐτὸς ἀνελεῖν χειτὸς καὶ πάντας ἑνῶσαι, κατῆλθε καὶ ἐσαρκώθη, καὶ σαυτὸν
κατεδέξατο; καὶ παρέδωκεν ἑαυτόν; ποία δὲ εἰς τὰς μετέπειτα ἡμέρας ἡμῆ,
μᾶλλον δὲ εἰς τὰς νῦ οὔσας; οὐ γὰ οἶδα εἰ καί τι τῆ ἡμετέρου φύλου ἔσαι
μετέπειτα, ὑφ' ὧν μεγάλων καὶ πολλῶν ἐκόντες αὐτοῖς συμφορῶν ὑπιφέρο-
μεθα. μὴ πατέρες καὶ ἀδελφοί. μὴ ταύτης τῆς γνώμης ἡμώμεθα, μὴ οὕτω κα-
κῶς φρεῖ ἡμῆ αὐτῆ βουλευσώμεθα. μὴ λύκοι αὐτὴ ποιμένων ὀφθαλμῶ τοῖς βλέ-
πουσιν εἰς ἡμᾶς· μὴ καὶ τὰς ψυχὰς αὐτοῖς ἀπολέσωμεν καὶ τὰ σώματα φεῦ-
δόντες τοῖς πολεμίοις. ἐγὼ γὰρ, καὶ ἴσω μοι ὁ λόγος εἰς ἀείμνηστον μαρ-
τυρίαν τῆ ἡμῶν παντὶ, καὶ πᾶσι χειτιανοῖς, ταύτης οὐκ ἂ ποτε ἡμοίμαν τῆς
γνώμης, οὐδ' ἂ ποτε φεσθέμην ἐκὼν τούτῳ τῆ μέρει καὶ σώματα, καὶ ψυ-
χαὶ, καὶ πίσιν, καὶ πόλεις, καὶ τάφους πατέρων, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ παῖ ὅ,
τι τίμιον, ἃ πάντα ὁρίσκω λογιζόμενος τῆ τῆ χειτιανῶν διαιρέσει ἐλάμενα,
καὶ τῆ ἀπὸ λατίνων ἡμῆ συνάσει δικαίῳ ἀποτάσει καὶ ὁπιδλαβεῖ διαιρέσει

καὶ

τῆς τῷ ἀδελφῶν διαιρέσεως, καὶ τῆς ἔχθρας τῆς πρὸς λατίνους, οὕτω μὲν ὄντας πολλοὺς, οὕτω δὲ σοφίᾳ καὶ γνώσῃ κεκοσμημένους & ἀρετῇ ἰδίᾳ παιδείᾳ, τῇ τε εἰς ψυχὴν καὶ τὴν ἐκείνης κατάστασιν & ἔμπνοιαν ἀπαγούσῃ, τῇ τε εἰς σῶμα καὶ τὰ σωματικὰ ἀφορώσῃ· καὶ ὅτι φρὴν μὲν φιλοσοφικωτάτῃ σωφρονεῖν, ἐκείνοις τὸ βάρος τῆς ἀπολογίας ἐπέκειτο, νεῶν δὲ συστάντες κοσμοῦ σωτῆρίου, καθ' ἡμῶν τὰ ἐκείνων ἐγκλήματα μετεγράφη, αὖ μὴ δι' ἑαυτοῦ ἔχωμεν αἰτίαν δεικνύναι, δι' ὧν αὐτῷ δηρίσθημεν. ἵνα εἰπὼν μέμνηθι, ἀναγκαῖον μὲν ἦν συμβαίνειν τοὺς πατέρας ἀλλήλοις, καὶ ἄλλως οὐκ ἦν, χειμαρροις ἡμᾶς ὄντας, οὐ λίγην, οὐδὲ φερτεῖν, ἴσως αὖ καὶ τὰς τῆς πίστεως ἡμῶν ἀρχὰς σώζειν ἐθέλωμεν· τοὺς δὲ ῥωμαίους πατέρας σαφέστατά τε καὶ φανερώτατα, ἐκ τοῦ ἑνὸς ἐκπορεύεσθαι λέγοντας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐκεῖνον αἰτίαν ἔχειν τοῦ εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸν πατέρα· πρὸς τούτοις οὐδὲν ἦττον καὶ τοὺς ἐκ τῆς ἑῴας ταυτὸ τοῦτο λέγοντας, διαφερομένους, τοὺς μὲν τῷ δι' ἑνὸς λέγειν αὐτὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, τοὺς δὲ τῷ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἑνὸς, καὶ ἐξ ἀμφοῖν εἶναι, καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς σαφῶς εἶναι διδάσκειν· καὶ ὅτι ταῦτα λέγοντες, τοῖς ῥωμαίοις πατράσι συμβαίνουσι, καὶ λέγουσιν ἀλλήλοις ταυτὰ, ὡς ἐνὶ καὶ ταυτῷ φθεγγόμενοι πνεύματι. ὅτι πᾶσι δὲ τούτοις, καὶ ἐμοὶ ἡμῖν ἐμοὶ ὑπολελειμμένῳ ἀπολογίαν ὀφεῖ ὧν οἱ ῥωμαῖοι πατέρες φασὶ, καὶ ταύτῃ, οὐδὲν οὖσαν εἰδότες, μᾶλλον δὲ σαφῆ γέλωτά τε καὶ παίγνιον, βουλόμεθα τὰ βελτίω, καὶ πρὸς ἕνωσιν ἐπεκτεθῆμεν, ὅτῳ ἀρέσαι βουλόμεθα. ἢ γὰρ μὴ δεῖν δέχεσθαι φαίη τις αὖ τοὺς ἁγίους καὶ πάντα ὑπήκοον αὐτοῖς, ἃ δέχεσθαι μὲν αὐτοὺς ἀναγκαῖον, οὐ μήν γε καὶ πλανηθῆναι αὐτοὺς ἀνθρώπους ὄντας ἀδύνατον, ἢ τόγε λοιπὸν καὶ τρίτον, εἰ & πάσης ἔξω πλάνης εἰσὶ, καὶ πάντα πειθήνιον αὐτοῖς. ταῦτα μήν γε τὰ ὑφ' ἡμῶν λατίνων ἀναγνωσμένα τῇ ἁγίων ῥητὰ, οὐκ εἰσὶ γνήσια τῆς ἐκείνων διανοίας ἐκείνων, ἀλλὰ νόθα τινὰ καὶ παρίγραπτα καὶ πάντα ἁπλῶς ὑφαπτοποιημένα, καὶ προσθῆκαι χεῖρες ἀλλοτρίας. ἀλλὰ τῇ μὲν προτέρων οὐδὲν ὑμῖν δὲ ξαιδ' ἄν, ἢ πάντα ἡμῖν δύθι ἀνέῳγε τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια, & ἐν' οὐδενὸς διεβάλλομεν ἰσχυροῦ· τὸ δὲ γε λοιπὸν καὶ τρίτον, γέλως σαφὴς, καὶ κατάγνωσις προδηλος, εἰ πάντα ἐξῆς, οὕτω μὲν ξαυτοῦ τὰ βιβλία, οὕτω δὲ ξαυτοῦ τὰ νόθα ἐροῦμεν, καί τοι παλαιᾶς μὲν καὶ ἀρχαιοτάτης χειρὸς ἔργον ὄντα, ἀνὰ πᾶσαν δὲ ἐσταρμένα τὴν γῆν, δι' αὐτῆς δὲ τῆς ἀκολουθίας τῇ προκειμένων & ἑπομένων δεικνύντα τὸ γνήσιον, καὶ ταῦτα τῇ ἡμετέρων παίτων καὶ αὐτῇ τῇ ἀρχαιοτάτων, καὶ ἐπ' αὐτῇ τ' ἀρχαίου κανοῦ καὶ τῆς διαιρέσεως ἀκμῆς καὶ ἀρχῆς ἀκμασάντων, μεμνημένων μὴν τούτων, οὐδὲν δὲ ὅμως αὐτεπαγεῖν δυναμένων ὅ, τι καὶ ἄξιον λόγου· ἄλλως τε καὶ μηδ' ἄλλων παρ' ἡμῖν ὄντων βιβλίων, ἀρ' ἃ ὑφαβάλλοντας τὰ τῆς λατίνων, τὸ νόθον αὐτῆς ἐφωράσαμεν ἄν. ἃ πάντα ἀναλογισάμενοι καὶ πᾶσι τὸν νοῦν βλεψάντες, μὴ τὰ χείρω ἐλώμεθα, μηδὲ καθ' ἡμῶν αὐτῆς τὸν ψῆφον ἐξενέγκωμεν· δεινὸν γὰρ, εἰ ἡμεῖς ἡμῶν αὐτῶν καταγνοίημεν· μηδὲ προδῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὸ ἔθνος, πρῶτα μὲν ἀποστραφῆναι δόξαντες τὸν ἀλήθειαν, καὶ μύσαντες τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ φῶς· ἔπειτα δὲ καὶ ἑαλωκότας αὐτοὶ καθ' ἡμῶν αὐτῶν τὰ δεινότατα ἐπαγαγόντες, καὶ πολλαπλασιάσαντες τὰ δεινά. ὅσα γὰρ ἡμῖν καὶ σωματικὰ ἐντεῦθεν ἔπεισι δεινὰ, καὶ ὡς ἰσχυρότερον μὲν τὸν κοινὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον ὁπλίσομεν καθ' ἡμῶν, καὶ ὡς κινδυνώδη σχεδὸν παντελῆς ὄλεθρος ἔσεσθαι τῇ ὑφ' ἡμᾶς καὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἡμετέραν χειραγωγῶν, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χειροῦ ἐκεῖθεν πλέον ἐκτρεβήσε-

ἅπερ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι. καὶ μὴ νομίσητε μήτ' αὐτοὺς μήτε τοὺς πατέρας αὐτῶν καὶ ἡμῶν, τοὺς ἐξ ἑσπέρας ἁγίους, ἐναντία τοῖς ἐξ ἀνατολῆς ἀποφήνασθαι. οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. πάντως γὰρ μᾶλλον εἰσὶ σύμφωνοί τε καὶ ὁμόλογοι. καὶ παρεθέμην αὐτοῖς καὶ τὰς γραφὰς αὐτῶν ἵνα καὶ φθάσω πλείονος, καὶ τὸ τελευταῖον πρὸς ἀλλήλους συμφωνίαν ἀνατολικῶν τε διηγήσηται καὶ δυτικῶν, εἰ μὴ πάντας ὑμᾶς ἠπατήμην εἰδότας τε καὶ ἀκηκοότας πρὸκομισάντων λατίνων· καὶ ἅμα ἐπιβάντος εἰς μῆκος τοῦ λόγου, οὐ χρὴ πλείω προθεῖναι. ἄλλως τε καὶ ἐξέστιν αἰτιαλαβεῖν ἐκ τῆς διδάσκαλον τῶν λατίνων ἡμῖν, ἀναγῶναι. τοῦτο δὲ μόνον ὑπομνῆσαι ὑμᾶς ἀναγκαῖον, ὅτι πάντες οἱ ἐξ ἑσπέρας κοινῇ, ἰλάριος, ἱερώνυμος, δάμασος, ἀυγουστῖνος, ἀμβρόσιος, λέων ὁ μέγας, καὶ γρηγόριος ὁ διάλογος, καὶ ὅσοι ἄλλοι, διαῤῥήδην τε καὶ σαφῶς καὶ παραχρῆμα τῆς λόγων τῆς ἑαυτῶν, οὐχ ἑνί τινι καὶ δυσὶ κώλοις, ἀλλὰ διὰ πλειόνων κατασκευῶν τε καὶ λόγων, ἐκ τοῦ παιδὸς καὶ ἐκ τοῦ ὑοῦ ἐκπορδίδας λέγουσι τὸ παράγιον πνεῦμα, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὡς καὶ ἐκ τοῦ πατρός, καὶ αἰτίαν τοῦ πνεύματος τὸν υἱὸν εἶναι, ὡς τὸν πατέρα. καὶ ἀρχὴν αὐτοῦ τοῦ αὐτοῦ, καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν αὐτοῦ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἅμα, ἀλλ' οὐ δύο ἀρχὰς ἢ δύο ἄπατα· ἃ πάντα λογισαμένους, καὶ σαφῶς εἰδότας τοῖς ἐξ ἀνατολῆς διδασκάλοις, ἀνάγκη συμβαίνειν ἀλλήλοις αὐτοὺς εἶναι, καὶ ταὐτὰ φρονεῖν τῆς αὐτῆς συμφωνίας τῆς διδασκάλων, φρονεῖν ἡμᾶς ἀναγκάζουσιν, ἀλλήλοις εἰς ταὐτὸ αὐτοὺς ἔρχεσθαι φρόνημα, καὶ λέγειν ταὐτά. αὐτοί τε καὶ καθ' αὐτοὺς οἱ ἐκ τῆς ἑῴας τοῦτο τὸ φρόνημα ἐδιδάχθησαν ἔχοντες, ὃ καὶ οἱ δυτικοί, ὡς φανερὸς ἡμῖν φαίνεσθαι συμφωνοῦντας. καί τοι καὶ εἰ μηδαμῶς ὑπονοεῖν αὐτοὺς ἐγχωρεῖ τὴν αἰτίαν τοῦ πνεύματος ἀποδιδόντας τῷ υἱῷ, μόνῳ τῷ μὴ ἀρνεῖσθαι μηδὲν μηδαμοῦ τῆς ἑαυτῶν λόγων, εἴη τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος ἄπιον, δυνάμεθα λέγειν μὴ ἀπεικότως ῥωμαίοις, οὕτω φερέφατος ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. νυνὶ δὲ ἀρνουμένους μὲν οὐδαμῶς, μᾶλλον δὲ καὶ σαφῶς διὰ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φάσκοντας, οὐκ ἂν ἔτι ποιμὴν ῥωμαίοις συμβαίνειν ταυτὸ λέγουσι τοῦτο; ἀλλ' οὐκ οἶδ' εἴ τις ἡμᾶς ἐπαγάγοιτο δίκην διὰ τὸ καὶ τοῦτο εἰδέναι ὑμᾶς, ὡς ἢ οὐδαμῶς δεῖ συγγράμματα ἑρμηνεύματα ἐξηγεῖσθαι τῆς ἁγίων τῆς δυτικῶν, ἢ εἰ ταῦτα ἐξηγούμεθα τὰ φαινόμενα, δεῖ καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἀρθρουλούτου λεγόμενα, ἐξ ἀνάγκης συμπεριλαμβάνεσθαι. οὕτω γὰρ ἐν πλείοσι τόποις τῆς λόγων αὐτῆς, καὶ οὕτως ἐν πᾶσι ταῦτα διήρθρωται· καὶ τοσαύτη καὶ τοιαύτη ὄντων ἡ συνήθεια τε καὶ ἀκολουθήσεις τῶν προηγουμένων καὶ ἑπομένων, ὡς μηδὲν εἶναι κατ' αὐτῆς ὑπολαβόντα. ἐπεὶ τούτων γε τῶν ζητήματος, καὶ τῆς λόγων τῆς περὶ τούτου ἐκ τῆς ἐκείνου λόγων ἐξαιρουμένων, οὐδὲν ἔτι λείπεται, οὐδ' ἂν ἔντοιαν τὰ λειπόμενα σώσαιεν· οὕτως ἐν πλείοσι αὐτῆς τόποις ὁλόκληρα κεφάλαια καὶ ζητήματα κεκινημένα διάφορα, διὰ τούτων συνυφαίνεται πάντα τὰ λόγων. ἀλλὰ μὲν καὶ ὅσα περὶ αὐτοῦ εἰπεῖν ἔδει τοῦ δόγματος, ὡς ἐν γε τῇ παρούσῃ διὰ βραχέων προσηναμένης εἰπεῖν, ὡς ἐνὸν πρὸς ὑμᾶς εἴρηται, καὶ οὐδὲν πλέον δεῖ προσθεῖναι.

Κεφ. δέκατον.

Δέομαι δὲ καὶ παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, ἀμωμότατοι πατέρες καὶ διδάσκαλοι, σύνεμα ἱερώτατον, σύλλογος ἅγιος, ταῦτα πάντα σκεψαμένους, καὶ ἀκριβῶς ἐπισκεψαμένους πᾶσι, τῷ προσήκουσαν ἐξενεγκεῖν ψῆφον, καὶ εἴ τις ἡμῖν μετὰ δυσκολίας ἔψεται παρὰ πάντα τὰ χρόνου, καὶ τοῖς ὀψιγόνοις ἡμᾶς παπίμψει μετὰ δύκλειάς τε καὶ στεφάνων καὶ τῶν ἐπαίνων. συλλογισάσθω γὰρ προθέσεως μὲν, ὡς οὐχ ὁμοία ἡμῖν ἡ ἀπολογία ἔσται μετὰ ταῦτα, ὡς καὶ φέρειν, τοσαύτης τῆς

φαλαίῳ, ὅ ἡ ὀπτεραφή, ὅτι θεία φύσις τὸ πνεῦμα. Πνεῦμα γὰρ τῷ ζωτικῷ λόγῳ συμ-
τάξαν μόνον εἰς τὸ δημιουργεῖν, ζῶσα δύναμις καὶ θεία φύσις, ἄῤῥηξος ἐξ ἀῤῥήτου
σόματος πνοιώδης, ἀῤῥήτως καὶ τὴν ἐμφύσησιν εἰς τὸ ἄνθρωπον ἀπεσταλμένη, καὶ κατὰ
τὸ σωματικὸν ὑπὸ τῆς χειρὸς διαπλασθὲν τύπον, αὖθις ὑπ' αὐτοῦ διὰ ἐμφυσήσεως ἀνα-
καθισταμένη· συμβαίνειν γὰρ διὰ τῆς καταρχὰς καιρότητα τὴν ἀνακαίνισιν. καὶ τὴν
συνδρομὴν ἐξιστόρησε, ἐμφυσήσας, οὐκ ἕτερος ὢν ἀλλὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐμφυσή-
σαντα, ἀλλ' ὁ αὐτὸς, διὸ οὗ θεὸς διέδωκε τὴν ἐμφύσησιν, τότε μὲν μὴ ψυχῆς, νεκρᾶ
δὲ εἰς ψυχήν. Οὕτω δὲ αὐτὸ μέγας πατὴρ, ταυτὸ τοῦτο φησὶ τοῖς μαθηταῖς ἐνιέναι
τὸν Ἰησοῦν, ὅπερ αὐτῷ τε καὶ τῷ παιδὶ ὡς δημιουργὸν συμπείθεταί τε καὶ συντάτ-
ταται. ἀλλὰ τοῦτο δῆλον, ὡς ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὄντως ὑπόστασις. ἡ ὑπόστασις ἄρα τοῦ
πνεύματος, καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐδημιούργησε πλάσιν διὰ τοῦ θείου ἐμφυσή-
ματος, καὶ τοῖς μαθηταῖς ὕστερον δίδοται, καὶ δι' αὐτῶν τοῖς πιστεύουσιν ἅπασι. καὶ αὖ-
τη, ἡ ὠδὴ παιδὸς διὰ ἰοῦ, καὶ ἐξ ἰοῦ λάμπουσά τε καὶ ἀναβλύζουσα· ὅτου γάρ φασιν
οἱ πατέρες. καὶ τί λέγω, πατέρες; αὐτὸς ὁ σωτὴρ τοὺς τούτων λόγους ὑπισχνεῖ-
ζων, ἔτ' αὐτὸ φησιν αὐτὸν πέμψειν, ὃ ὠδὴ τοῦ παιδὸς ἐκπορεύεται, καὶ οὐκ ἄλλο μὲν
αὐτὸν πέμψειν, ἄλλο δὲ ἐκπορεύεσθαι τὸν πατέρα. ὅταν γὰρ, φησὶν, ἔλθῃ ὁ ὠδὰ-
κλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν ὠδὴ τοῦ παιδὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὠδὴ τοῦ
παιδὸς ἐκπορεύεται. Τοῦτο δὲ καὶ γραμματικῶν παῖδες, οὕτως ἂν ἔφασκε· ὅταν ἔλθῃ
ὁ ὠδάκλητος, ὃς ὠδὴ τοῦ παιδὸς ἐκπορεύεται, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν· ὡς εἰ δῆλον,
ταυτὸ τοῦτο πέμψειν αὐτὸν, ὃ ὠδὴ τοῦ παιδὸς ἐκπορεύεται. εἰ οὖν ἡ ὑπόστασις τοῦ
πνεύματος ὠδὴ τοῦ παιδὸς ἐκπορεύεται, ταύτην καὶ ὁ υἱὸς πέμπει. εἰ δὲ χαίρει ὁ
υἱὸς πέμπῃ τὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν, καὶ ὠδὴ τοῦ παιδὸς οὐ τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἡ χαρὰ αὐ ἐκ-
πορεύοιτο. ἀλλὰ τοῦτό γε ἐκ τῆς διανοίας, καὶ ὁλάσφημον. ἐπεὶ γὰρ καθ' ἑνὸς καὶ
τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου, τοῦ πνεύματος, δύο πρὸς κατηγορουμένων, τὸ ἐκπορεύεσθαί
τε καὶ πέμπεσθαι, ὡσανεὶ ἐφ' ἑνὸς τῷ κατηγορουμένων τὸ ὑποκείμενον τοῦτο λαμβάνε-
σθαι διὰ τοῦτο, οὕτως ἀνάγκη καὶ ὅλη τοῦ ὑπέρου ληφθῆναι. εἰ οὖν τὸ ἐκπορευόμενον, τὴν
τοῦ πνεύματος; νοοῦμεν ὑπόστασιν, καὶ τὸ πεμπόμενον δὲ αὖ ταύτην νοεῖν ὀφείλο-
μεν· τὸ γὰρ ἄλλως λέγειν ἄνω τῆς λόγων ἀνάγκης, καὶ τῷ μὲν ἐκπορεύεσθαι
τὴν ὑπόστασιν ἀποτίμειν τοῦ πνεύματος, τὴν δὲ χαίρειν τῷ πέμπεσθαι, ἀλόγως ἀπο-
κληρωτῶν ὄφειν· ἀλλὰ τοῦτό γε οὐκ ἄν τις ὠδὰ διέξαιτο. πέμπεται ἄρα ὠδὴ
τοῦ ἰοῦ, ἥτις δὲ ὠδὰ τοῦ παιδὸς τοῦ πνεύματος ὑπόστασις ἐκπορεύεται. ὡς ἀπό τε
τῆς λεγίων ἐδιήχθη ἀπό τε τῆς διδασκάλων. ὥστε καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἰοῦ λιχόμενον, τὴν
τοῦ πνεύματος ὑπόστασιν νοεῖν δίδωσι, καὶ ἀναβλύζειν, καὶ πηγάζειν, καὶ πέμ-
πεσθαι, ὠδὴ τοῦ ἰοῦ τὸ πνεῦμα ἀκούομεν, τὴν θείαν ἐκείνου νοεῖν ἀναγκαῖον ὑ-
πόστασιν. πῶς δ' ἂν ἄλλως ἡ τοῦ πνεύματος θεία ὑπόστασις, ἐκ τοῦ ἰοῦ, ἢ ὠδὴ τοῦ
ἰοῦ, εἴη, ἢ ἀναβλύσεσθαι, ἢ πηγάσεσθαι, μὴ ἔχοντος ἐκεῖνον αἰτίας; σιωπᾶν ἤγουν κρεῖττον.

Κεφ. ιαλζ'.

Ἐγὼ μὲν οὖν ὅπερ ὑμῖν ὑπεσχόμην, διὰ βραχέων, ὡς οἷόν τε, πολλὰ ὠδαλι-
πὼν οἶμαι τετελικέναι. ἔδειξα γὰρ ὡς ἐνῆν, μηδὲν παρεξεπεμένος τοῖς ῥω-
μαίοις, καὶ καθ' αὐτοὺς τοὺς ἁγίους πατέρας τοὺς ἐξ ἰώσας, τὸ ἰὸν αἴτιον φερο-
νοῦντας τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ πάντων ἀλλήλοις συμβαίνοντας· καὶ τοὺς μὲν
διὰ ἰοῦ ἐκ πατρὸς, τοὺς δὲ ἐκ πατρὸς καὶ ἰοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα, αὐτούς
τε φερονοῦντας, καὶ ἡμᾶς διδάσκοντας. ὑμεῖς δ' αὖ εἴη λοιπὸν, ἀσπασαμένους τὰ
παρ' αὐτῶν ἐνωθέντα ῥωμαίοις καὶ τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ῥωμαίων, ταυτὰ φερονοῦσιν

ἅπερ

δύσομαι τὰ ὦτα πρὸς τοσαύτας τῶν διδασκάλων φωνὰς, οὔτω μὴ ὕσας πολλὰς, οὔτω δὲ θείας, οὔτω δὲ συμφώνους ἁπάσας, καὶ τῇ προλήψει χαρισάμενοι μόνῃ. τούτων ἁπάντων ἀρχὴν καταγνωσόμεθα; οὐ πρὸς ἀνδρῶν τοῦτο σοφῶν τι καὶ θείων, καὶ τοὺς λόγους οἰκονομούντων ἐν κρίσει. Κεφάλαιον ὄγδοον.

Ἐπεὶ δέ τινες τῶν ῥήματα ἢ πίστεως καὶ προχείρως προσκόπτοντες, ἐκ ἢ ἰσοῦ τὰ ἢ πνεύματος χαρίσματα πίστεως λέγουσιν, οὐκ αὐτίκα αὐτῷ τῷ ὑπόστασιν· τοῦτον γὰρ καὶ μεταλαμβάνειν τοὺς μεταλαμβάνοντας, ὡς ἂν γάλακτος ἀποδιψήσῃ πᾶσα θεωρία τῶν βουλομένων τοῖς μεγαλομεγέθεσι τούτοις λόγοις καὶ τῆς ὑμνουμένης τῶν ἁγίων δόξης χορεῦσαι, αὐτοὶ πάλιν ἡμῖν παρίστασαν, καὶ ἢ τὸν λόγον ἐξελίγξοντες, καὶ ἑαυτοὺς ἐξηυρύμενοι. φησὶν οὖν ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῶν πρὸς Ἑρμείαν ὁ ἱερὸς κύριλλος· Τὸ δὲ διὰ τὴν θείαν ἡμῖν ἐγχαράττον εἰκόνα, καὶ σημαῖνον διὰ τοῦτο ἐμποιοῦν τὸ ἐμφρόσυνον κάλλος, οὐχὶ τὸ πνεῦμά ἐστι; πρὸς ὃν φησιν ὁ Ἑρμείας. ναί· ἀλλ' οὐχ ὡς θεός, φησὶν, ἀλλ' ὡς θείας χάριτος ὑπουργόν. καὶ ὁ ἅγιος· οὐκ αὐτὸ τοίγαρ φημὶ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ δι' αὐτοῦ χάρις ἐνσημαίνεται. ὁ Ἑρμείας· ἔοικεν. ὁ ἅγιος· διὰ οὗ ἀναγκαῖον, εἰκόνα τῆς χάριτος. Καὶ οὐχὶ μᾶλλον εἰκόνα θεοῦ δεκτικὴν τὸν ἄνθρωπον. εἶτ' ἰφιξὴς καταδυάζων δεῖ πάντων, ὡς ἢ τῷ πνεύματος ὑπάρξασι, αὐτὸς ὁ θεὸς διὰ, ὁ τὴν θείαν ἡμῖν ἐν τῇ πρώτῃ πλάσει ἐγχαράξας εἰκόνα, καὶ οὐχὶ χάρις τὶς αὐτοπόστατος· οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ Καὶ τὴν δωτίραν ἢ πλάσματος ἀνακαίνισιν, δεῖ ἢ σωτηρίου τῆς μαθητὰς ἐμφυσήματος· γλωμεθήλω, δεῖ ἢ ἁγίου φησὶ γεγονέναι πνεύματος. ἴδωμεν δὲ ὧ πρώτερον μὴ ὢν ἄνθρωπος γεγένηται τρόπῳ, τῷ θείῳ δηλαδὴ πνεύματι αὐτῷ τῷ ἐνυποστάτῳ θεῷ, τῷ αὐτῷ καὶ πάλιν ἀναπλασθῆναι τοῦ ἁγιασμοῦ ἀπολισθήσαντα. φησὶ γοῦν· εἰ γὰρ τῆς οὐσίας ἢ πνεύματος διεχωρίσθημεν τὸν διὰ αὐτοῦ χάριν, τί μὴ ἔφη σαφῶς ὁ μακάριος μωϋσῆς, ὅτι παρελυσεγεμένῳ τῷ ζώῳ πρὸς τὸ εἶναι, λοιπὸν ἐνεφύσησε χάριν ὁ πάντων δημιουργὸς τὸν διὰ πνοῆς τῆς ζωῆς; χρεισὸς δὲ ἡμῖν, λάβετε χάριν τὸν διὰ ὑπουργίας ἢ ἁγίου πνεύματος; ἀλλ' ὠνόμασεν μὲν ἐκεῖ, πνοὴν ζωῆς· ζωὴ γὰρ ἀληθὴς ἡ τῆς θεότητος φύσις· ἐνταῦθα δὲ διὰ τὸ ἢ σωτῆρος φωνῆς, πνεῦμα ἅγιον, αὐτοῦ καὶ τὸ ἀληθὲς ταῖς τῶν πεπιστευκότων ψυχαῖς ἐγκαθιζάνοντός τε καὶ ἐνοικοῦντος τὸ πνεῦμα. ταῦτα σαφῆς τὰ προκείμενον μαρτύρια. σαφέστερον δ' οὖν ὅμως ἔτι προϊὼν Καὶ φανερώσει ὁ αὐτὸς κύριλλος τὸ νομίζειν αὐτοπόστατον ἡμῖν πίστεως χάριν, καὶ δι' αὐτῆς ἡμᾶς ἁγιάζειν. φησὶ γάρ· ναοὶ δὲ θεοῦ, καὶ μέλη καὶ θεοῦ κεκλήμεθα, καί ἐσμεν. αἰδ' ὅτου γε δὴ πόθου τῶν δι' ἐναντίας, εἴπερ ἐσμὲν ἀληθῶς ψυχῆς καὶ αὐτοπόστατον χάριτος μέτοχοι. ἀλλ' οὐχ ὧδε ἔχει. πόθεν ναοὶ γάρ ἐσμεν τῷ ὄντος τε καὶ ὑφισταμένου πνεύματος; ἀλλ' ἐκ μὲν ἢ πρὸς ἰρμείαν, πολλῶν ὄντων, ἃ ὁ βουλόμενος ἐκεῖθεν ἀναλιξάσθω, ἀρκέσει καὶ ταῦτα. ἐκ δὲ τῆς εἰς τὸ καθ' ἡμῶν ἱρμηνείας ἔτι πολλῷ πλειόνων ὄντων τῶν εἰς ταύτην φερόντων τὴν ἔννοιαν, τίς ἂν ἀναντῶν μανθάνειν, ἢ ὅτῳ μεγάλη σχολή; ἡμεῖς δ' ἐκεῖνο προκομίσομεν μόνον, ὃ ἐκ τῶν ῥητῶν φησι τῶν, ὃν οὐκ ἐξ αἱμάτων. λέγει γάρ· ἔπειτα θεός ἐστι καὶ ἐκ θεοῦ καθ' φύσιν τὸ πνεῦμα, οὗ δὴ καὶ μετέχειν ἀληθῶς τῆς εἰς χρεισὸν ἀξιούμεθα. θεοὶ χρηματίζομεν, ὡς ἤδη καὶ θεὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς, κατὰ τὸ, ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς Καὶ ἐμπεριπατήσω. ἐπεὶ κατὰ τίνα τρόπον ναοὶ θεοῦ ἐσμὲν, εἰ μὴ θεὸς τὸ πνεῦμα κατὰ φύσιν ἐστίν; ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας βασίλειος συμφώνως τῷ θείῳ τούτῳ παῤῥησιάζεται τί, τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐμφυσηθὲν πνεῦμα αὐθεφόπῳ, τό, τε ἐν τῇ ἀναπλάσει τοῖς μαθηταῖς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, τῷ θείαι εἶ) λέγων ὑπόστασιν, οὕτω φησὶν ἐν κε-

φαλαίῳ

τὸ ἅγιον, καὶ ἐκ τ̄ ὑοῦ ἢ δι' τ̄ ὑοῦ ἐκπορεύεσθαι δηλοῦν βούλεται. τὸ γὰρ πνεῦμα ὑοῦ λέγεσθαι, εἴρηται ὅπως τοῖς ἁγίοις νοεῖται, καὶ ὅτι τῷ μὲν μεγάλῳ βασιλείῳ, ὡς δι' τ̄ ὑοῦ πεφυκὸς, τῷ δὲ θείῳ μαξίμῳ, ὡς ἐκπορευόμενον δι' αὐτοῦ, τοῖς δὲ παλαιοῖς τοῖς δυτικοῖς, ὡς ἐκπορευόμενον ἐξ ὑοῦ. οὐκ ἂν οὖν οὐδ' αὖπαλ κατ' ἄλλον ἴσως ξενίζοιτο ὑοῦ λέγεσθαι πνεῦμα, καὶ ἴδιον τ̄ ὑοῦ, ἀλλ' ἢ πάντως ὡς τοῖς ὁμόφροσιν, ὡς ἐξ ὑοῦ δηλαδὴ, ἢ δι' ὑοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον. οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἐξ ὑοῦ λέγειν, ἢ δι' ὑοῦ. καὶ γὰρ αὐτὸς ποτὲ μὲν τὴν, ἐκ, πέφηνε, ποτὲ δὲ αὐτὴν μεταλαμβάνει εἰς τὴν διὰ, ὡς καὶ ἄμφω διαλαμβάνεσθαι. ἔστι γοῦν ἐν τοῖς πρὸς παλλάδιον καὶ πρόσωπα ἐπιστολαῖς λόγοις, ξενικὸν οὖν που τὸ πνεῦμα, φησὶν. ἢ εἴπερ αὐτὸ ξενικὸν νοεῖ, ὑπ' αὐτῶν ὁ μῶμος τὴν θείαν ἀναδραμεῖται φύσιν. εἴπερ ὅτι τ̄ θεοῦ ἐστὶ πατρὸς, ναμὴν καὶ τ̄ ὑοῦ, οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν, φησὶν, ἐκ πατρὸς δι' ὑοῦ προχεόμενον πνεῦμα. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ τῷ πρὸς ἑρμείαν, αἰτίαν ἀποδιδοὺς τ̄ τὸ πνεῦμα ὑοῦ λέγεσθαι πνεῦμα, φησὶ· πνος ἴδιον ἔχῃ φησὶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; πότερον δὴ μόνου τ̄ θεοῦ καὶ πατρός; ἢ γοῦν καὶ τ̄ υἱοῦ; ἢ καὶ ἀμφοῖν μέσης ἑκατέρου, ἐστὶ ἀμφοῖν, ὡς; ἵν' ἐκ πατρὸς δι' ὑοῦ δηλῶν τὴν ταὐτότητα τῆς οὐσίας; ἀποκείνεται δὲ ὁ ἑρμείας· οὕτως ἔγωγέ φημι, ὦ ἑταῖρε. καὶ ὁ κύριλλος πρὸς αὐτόν· ὀρθῶς. ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ἴδιον τ̄ ὑοῦ τὸ πνεῦμά φησι, δηλῶν τὸ δι' υἱοῦ ἔχῃ). δι' ὑοῦ δὲ ὄντι, δηλῶν τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας πατρὸς ἐστὶ ὑοῦ. ἀλλὰ δηλῶν τὴν αὐτὴν ταύτην καὶ πάντα τὰ τῶ πατρὸς ὄντα τὰ ὑοῦ, πλὴν τ̄ ἔχῃ) πατήρ. οὕτως ἑαυτῷ δηλῶν πάντων ὁ διδάσκαλος συμφωνεῖ. ἔστι γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐκ πατρὸς δι' ὑοῦ ὄντι, μία πνεύσῃ πάντως ἢ ἐκπορεύσῃ· καὶ δηλῶν τοῦτό φησιν αὐτῷ ἴδιον ἔχῃ), διότι ἐκ πατρὸς ὄντι δι' ὑοῦ· τοῦτο δ' ὄντι δηλῶν τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας. ἀ κεῖσθ μὲν οὖν ἐκ πάνυ πολλῶν τῷ τοῦ μακαρίου κυρίλλου ἐστὶ πλείστων, ὧν πλήρης πᾶσα αὐτῷ συγγραφὴ, καὶ μήτα ταῦτα τὴν ἐκείνου θαυμασίαν δηλοῦσαν ἀκρίβειαν. ἀκούσωμεν δὲ τὸ ἑντεῦθεν καὶ ὑπερφυῶς τοῦ θαυμασίου, ἐν τῷ ἀγκυροτῷ λόγῳ λέγοντος οὕτω. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐστὶ τοῦ ὑοῦ, ἔστω τῇ ὀνομασίᾳ. καὶ πάλιν· ἀμφότερα κατοικεῖ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ δικαίῳ, ὁ χριστὸς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῷ. εἰ δὲ χριστὸς ἐκ τοῦ πατρὸς πνεῦσαν θεός ἐκ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ χριστοῦ, ἢ παρ' ἀμφοτέρων, ὡς φησὶν ὁ χριστὸς, ὃ καὶ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ ἔστ ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. ἔστ μὲν οὖν οὐδὲ ὡσεὶ χαρισμάτων ἀριθμὸς πεπραγμάτευται, ὡσεὶ δὲ τῆς θείων προσώπων ἐστὶ τῆς τούτων ὑπάρξεως τὸν λόγον ποιεῖται. εἰς μαρτυρίαν δὲ τ̄ καὶ ἐκ τοῦ ὑοῦ ἐκπορεύεσθαι, τὸ ἐξ ἐμοῦ λήψεται, φησὶν· καὶ διδάσκει δηλῶν τούτων, οὕτω τοῦ θείου διαγγελίου ἀκούειν τὸ ἐξ ἐμοῦ λήψεται, ὡς ἐκ τοῦ ὑοῦ ἐκπορεύεσθαι. καὶ ἐπ ἐν τοῖς αὐτοῖς· ἀλλ' ἐρεῖ τις, οὐκοῦν φαμὲν δύο ὑοὺς ἔχῃ); καὶ πῶς ὁ μονογενὴς; μόνον γε σὺ τὰς εἰ ὁ ἀνθρωπόμορφος τῷ θεῷ; εἰ γὰρ τὸν ὑὸν καλεῖ, ἢ ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, τὸ παρ' ἀμφοτέρων, ἐστὶ τὰ λοιπά. καὶ ἐπ· πνεῦμα ἅγιον, πνεῦμα ἀληθείας ὄντι, φῶς τρίτον ὡσεὶ πατρὸς καὶ ὑοῦ. καὶ αὖθις· ὃν γὰρ τρόπον οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ ὑὸς, οὐδὲ τὸν ὑὸν εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὕτω τολμᾷ λέγειν, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα εἰ μὴ ὁ πατὴρ ἐστὶ ὁ ὑὸς, παρ' οὗ ἐκπορεύεται, ἐστὶ παρ' οὗ λαμβάνει· ἀλλὰ σημείωσαι, ὅτι τὸ λαμβάνειν, αὐτὸ τοῦ ἐκπορεύεσθαι ὁ ἅγιος ἐξεδέξατο αὐωτέρω· ἐστὶ οὐδὲ τὸν ὑὸν καὶ τὸν πατέρα εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δοξάζον ἀληθῶς, τὸ διδάσκον τὰ πάντα, ὃ ὡσεὶ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ ὑοῦ. πῶς οὖν ἀπὸ τούτων σαφέστερον, πῶς δὲ καθαρώτερον; οὐ διῤῥήδλωται οὗτοι ἐστὶ τὸν ὑὸν αἴτιαν ποιεῖται τὰ πνεύματος; οὐκ ἐξ υἱὸς διδάσκουσιν αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι; πῶν; δύσο-

ἰπειδὴ ἐκ τ̃ πατρὸς ὁ υἱός. εἰ οὖν ὅλῃ τὸ ὁμοούσιον, εἴρηται ὅλῃ τ̃ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· τὸ δ' ἔκ τινος ὄν, ὁμοούσιον ἔῃ τῷ ἐξ οὗ ὄζι. καὶ τῷ μεγάλῳ βασιλείῳ δοκεῖ, καὶ μάλιθ' ὅταν τῆς αὐτῆς φύσεως ὦσι, ὅλα τὸ αὐτὸν καὶ αὐτανὸν, δι' υἱοῦ ἐκπορεύεθαι εἴρηται.

Κεφάλαιον ἕβδομον.

Ἀλλ' οὗτο μὲν καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς διὰ μόνης, οἱ ἀναβολικοὶ ἐδίχθησαν ἅγιοι, τὸν υἱὸν αἰτίαν φερνοιῶντες τὸ πνεύματος. δικτέον δ' ὅμως καὶ πνας αὐτῷ οὐδὲν ἧτ̃ον καὶ τῇ, ἐκ, χρησαμένους ὅτι τὸ υἱοῦ ἐν τῇ ὑπάρξει τ̃ πνεύματος. ἐκείνους μὲν οὖν, ὧν τοῖς λόγοις καὶ τὴς ἀμφιβολίας καταλείπεται, βασίλειόν τι φημὶ καὶ τὸν νύσσης χρηστήριον, ἀθανάσιόν τε καὶ ἄλλους, ὧν ἀναγκαῖον τανῦν, οὐ μὴν οὐδ' ἐκείνων τοῖς λόγοις χρηστέον, ὁι πολλαχοῦ δικτύουσιν ἰσοδυναμοῦσαν τῇ ἐκ τίνι διά· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ πλείους, ἢ πάντες. προχειρισέον δὲ μόνους κυρίλλόν τε Ϲ ἐπιφάνιον, σαφίστερόν τε τῷ ἄλλων καὶ μᾶλλον ὅλῃ πάντων τ̃ πονηθέντων αὐτοῖς λόγων, αὐτῇ τῇ, ἐκ, χρησαμένους· ὧν τὸ ἀξίωμα ὅσον ἐν ἐκκλησίᾳ θεοῦ, καὶ οἱ ὑπὲρ αὐτῆς κ̃ τ̃ῷ ἀπίστων ἀγῶνες καὶ τ̃ῷ αἱρέσεων, οὐδένα λελήθασιν. ἱερὸν δὲ οὐ πάντα αὐτῷ, οὐδὲ γὸ ἂν δυναίμην ἐξαριθμήσασθ, ἀλλ' ὀλίγα τε καὶ μέτρια, τὸ μὴκος ἐπφαύσων. ὁ μὲν οὖν μακάριος κύριλλος ἐν τῇ εἰς τὸν προφήτην ἰωὴλ
» ἑρμηνείᾳ, τῇ, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, ἔτω φησίν· ἢ μὲν γάρ ὄζι θεὸς ἐκ θεοῦ κ̃ φύσιν ὁ υἱός, γεγέννηται γὸ ἐκ τ̃ θεοῦ κ̃ παζρὸς, ἴδιον αὐτῷ τι Ϲ ἐν αὐτῷ κ̃ ἐξ αὐτῷ τὸ πνεῦμά ὄζι, καθάπερ ἀμέλῃ Ϲ ἐπ' αὐτῷ νοεῖται τ̃ θεοῦ κ̃ παζρός· Ϲ ἐξ αὐτῷ ὄζι, φησὶ, κ̃ οὕτως ἐξ αὐτῷ ὡς ἐπ' αὐτῷ νοεῖται τοῦ θεοῦ κ̃ παζρὸς, πᾶσαν ἀμφιβολίαν τοῖς προφασιζομένοις ἀφαιρῶν. Ϲ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ πρὸς τὸν βασίλειον θεοδόσιον λόγῳ, βαπτίζοντα, ἔφη, τὸν ἰησοῦν ἐν πυρὶ κ̃ ἁγίῳ πνεύματι, ἐ τὸ ἀλλότριον τοῖς βαπτιζομένοις ἐνίοτα πνεῦμα δουλοφρεπῶς καὶ ὑπηρετικῶς, ἀλλ' ὡς θεὸν κ̃ φύσιν μετ' ἐξουσίας τῆς αὐτοῦ τοῦ ἐξ αὐτῷ κ̃ ἴδιον αὐτῷ. Ϲ πάλιν ἐν ἄλλῳ· νομοθετοῦντος τοῦ σωτῆρος τὰ χειροῦ, ὡς ἐν αὐτῷ κ̃ ἐξ αὐτῷ φυσικῶς ὑπάρχον τὸ πνεῦμα αὐτῷ, νομοθετεῖ. Ϲ ἐν ἑτέρῳ· οὐδεμίαν ἄρα, φησὶν, οἶδεν ὁ παῦλος φύσεως διαφορὰν υἱοῦ τε καὶ ἁγίου πνεύματος, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτῷ καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς ὑπάρχον, τῷ τῆς κυριότητος ὀνόματι καλεῖ. κ̃ ὅτα, ὅτι διὰ τοῦτο φησι τὸν παῦλον κύριον τὸ πνεῦμα καλέσαι, ὅπερ ὄζι τ̃ υἱοῦ ἴδιόν μα διὰ τοῦτο ἔῃ. τὰ γὸ τῷ αἰτίων ὀνόματα τοῖς αἰτιατοῖς εἰώθαμεν διαπονέμειν. καὶ ἐν τῇ εἰς τὸν ἴνατον ἀναθεματισμὸν ἐξηγήσ. ἀΐθεος πως γεγονὼς, φησὶν, ὁ μονογενὴς τ̃ θεοῦ λόγος. ἄνθρωπος γεγονὼς, καὶ μονογενὴς τ̃ θεοῦ λόγος. ἄνθρωπος μεμόρφωκε κ̃ οὗτος θεὸς, πάντα ἴχων ὅσα κ̃ ὁ πατὴρ, δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατὴρ, κ̃ ἴδιον τὸ ἐξ αὐτῷ καὶ ἐν αὐτῷ ἰμπυφυκὸς ἅγιον πνεῦμα. εἰ δή τις αὖθις αὖ τε πάρῃ τὰ τ̃ θεοδωρήτου εἰς τοῦτον τὸν ἀναθεματισμὸν εἰρημένα, σφὶ τούτοις Ϲ προτεθὲν ἔτ' ἂν μὴ κ̃ νῦν αὖθις τὴν ἐξήγησιν αὐτεπήσαμεν ταύτῃ, σαφῶς παρεστὼς τὴν τ̃ διδασκάλου διάνοιαν. προσὸν δὲ Ϲ ἐκ τῆς ἀποκρίσεως τῆς πρὸς θεοδώριτον. τὸ αὐτὸ τοῦτο, εἴ τις δίχα μόνου ἀκούσεται, δύξαι δυναίμεθα. ἐκπορεύεται μὲν γὸ φησὶν, ὡς ὁ τ̃ θεοῦ κ̃ παζρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κ̃ τ̃ῷ τ̃ σωτῆρος φωνῇ, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριόν ὄζι τ̃ υἱοῦ. πάντα γὸ ἴχ μ̃ τ̃ παζρός. καὶ αὐτὸ, τὸ υἱοῦ φησι πνεῦμα, τὸ πνεῦμα Ϲ ἴδιον αὐτῷ, μονονυχὶ τοῦτο λέγων ὡς εἰ κ̃ ἐκ τ̃ παζρὸς ἐκπορεύεται αὐτὸ ὁ σωτήριος φησι λόγος, ἀλλ' οὐδὲν ἧτ̃ον ὄζι κ̃ τοῦ υἱοῦ, ὡς δηλαδὴ ἐκπορευόμενον ἐξ αὐτῷ Ϲ ἡ αἰτία. ὅτι πάντα ἴχ μ̃ τ̃ παζρός· ὅλα τοῦτο γὸ φησι, κ̃ τὸ, ἐξ ἐμοῦ λήψεται, εἴρηται· ὅτι ἃ λαμβάνει ἐκ τ̃ παζρὸς, λαμβάνει Ϲ ἐκ τ̃ υἱοῦ. οὐ μὴν ἀλλὰ κ̃ τὸ πνεῦμα υἱοῦ, καὶ ἴδιον τ̃ υἱοῦ τὸ πνεῦμα λέγειν

τὸ

καὶ δυναμένη τὸ ἑαυτῆς καὶ φανερῶς αἰτίαν σημαίνουσα. ἀλλὰ μή μοι πάλιν εἰς τὸ σωφὲς καταφύγῃς καὶ ἀνωδόλλακτον τῆς οὐσίας, ἀλλ' ἕτερόν τι λέγων ἀλλ' ἕτερόν τι φρονῶν εἰρηκέναι τὸ πνεῦμα εἰρηκὼς, ἵνα τὸ σωφὲς καὶ ἀνωδόλλακτον δηλωθῇ τῆς οὐσίας. φερέτω μὲν γὰρ τὸ φρονεῖναι ἐνταῦθα αὐτὴ τῇ ἐκπορεύσει εἴρηται. αὐτός τε γὰρ ὁ θεῖος μάξιμος ὁ τῶν εἰπὼν ἐν τῇ φερομαρίνου δηλονοτῇ, ἐν τῇ εἰς τὸν ζαχαρίαν θεωρίᾳ, ἐκπορεύσεως, εἴρηκε. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ δαμασκηνὸς, καὶ ἡ ἁγία συνόδων ἐδήλωσε. τὸ δὲ ἐκπορεύσεως, τὸ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν δηλοῖ· καὶ τὸ δι' υἱοῦ ἐκπορεύσεως, τὸ δι' αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν. τοῦτο δ' ἐκ αἰτίας δύναιτο ἄν), μὴ καὶ τοῦ τῆς τοῦ πνεύματος ὑπάρξεως ὄντος αἰτίας. ἔπειτα δὲ οὐδ' ὅτι ἡμεῖς λέγομεν διὰ υἱοῦ φρονεῖναι τὸ πνεῦμα, τὸ ταὐτὸν τῆς οὐσίας ἢ ὅτιν, ἢ δηλοῦται· οὐ γὰρ ἡμεῖς αἰνιττόμεθα καὶ τὸν ἡμέτερον λόγον ἢ θεία οὐσία. ζῇ; φερέσωσις ταυτίζεσθαί τι καὶ κοινωνεῖς· ἀλλὰ διότι ὅτι τὸ ταὐτὸν τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τοῦτο καὶ λέγω) φρονεῖναι καὶ φρόνεσι διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοῦτο δὲ καὶ οἱ λατῖνοι φασί. διὰ τὸ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ἔχ) πατρὶ καὶ υἱῷ, καὶ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἔχειν διὰ τοῦτο ἔχ) πατέρα, καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι ἐξ αὐτοῦ, ἢ δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν υἱὸν ἔχειν διϊσχυρίζονται. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος κύριλλος ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς φερὸς ἑρμείαν δηλοῖ· Τίνος γὰρ ἴδιον, φησὶν, ἔχ) φαμὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; πότερον δὴ μόνον τοῦ θεοῦ καὶ πατρός; ἢ χρεὼν καὶ τοῦ υἱοῦ; ἢ καὶ ἀνὰ μέρος ἑκατέρου καὶ ἀμφοῖν, ὡς ἂν καὶ πατρὸς δι' υἱοῦ διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας; πατρὸς δηλαδὴ καὶ υἱοῦ λέγων. διαπερίεται δὲ ὁ ἑρμείας· οὕτως ἔγωγέ φημι, ὦ ἑταῖρε. καὶ ὁ ἅγιος φερὲς αὐτόν· ὀρθῶς. διὰ τὸ ταυτὸν, φησὶ, τῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἀμφοῖν τὸ πνεῦμα ὄζει, καὶ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεται. ὃ τί βέλεται ἕτερον, ἢ ὅτι διὰ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας υἱὸς φερὲς πατέρα, καὶ διὰ τοῦ φρονεῖσι τὸ πνεῦμα, καὶ πνεῦμά ὄζειν αὐτὸ, ὥσπερ καὶ τοῦ πατρός. τοῦτο δὲ καὶ λατῖνοις δοκεῖ. ἄλλως τε τὸ ὁμοούσιόν τε καὶ ἀνωδόλλακτον τῆς οὐσίας, ὅπως αὖ διϊσχυρίσῃ μάλιστα ὅτι τῷ θείων φερσώπων πατρός τε φερὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ υἱοῦ φερὸς τὸν πατέρα καὶ τὸ πνεῦμα, εἰ ὡς ἅπαν καὶ ἁπλοῦν ἔχουσι φερὸς ἀλλήλους. ἢ γὰρ ταυτὰ, κοινωνίσῃ τι μάλιστα ἀλλήλοις οἰκείως ἔχοντα φερὸς ἄλληλα καὶ φύσιν, διὰ τὸ αὐτὸ δὴ ὑδὲν ἧττον διακεκρίθησονται καὶ μᾶλλον διὰ ταύτης τοῦ πρὸς ἢ διὰ τέρου, τοῦ αὖ καὶ ἑνὸς ἀμφοτέρα δυναμένου καὶ οἰκότως ἀνδραλαμβανομένου ὅτι τῷ θείων. ὥσπερ γὰρ ἐκείνοις, καὶ τῇ ἑνώσῃ ἢ διάκρισις, καὶ τῇ διακρίσῃ ἢ ἕνωσις συνεμφαίνῃ), ὕπως αἰάγκη καὶ ταυτὴν ἐκεῖ λαβεῖν κοινωνίαν, ὡς μηδὲν ἧττον καὶ τοῦ διακρίσιν ἐν ἑαυτῇ φυλάττειν· καὶ πάλιν ταυτὴν διάκρισιν, ἐν ᾗ συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ἕνωσις. ὥστε αὖ τινος ἀκούσομεν λέγοντος τῷ ἁγίῳ, διὰ τὴν ὁμοουσιότητα εἰρῆσθαι διὰ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, ἐπεὶ τὴν ὁμοουσιότητα ταυτὴν ἢ καὶ τὸ ἄπαν καὶ ἁπλοῦν χύσις δηλοῖ, μάλιστα διὰ τὴν καὶ τὸ ἄπαν καὶ ἁπλοῦν χύσιν νομίσομεν αὐτοὺς εἰρηκέναι, διὰ τοῦ λέγεσθαι ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὅτι δὲ ἡ ταυτὴ χύσις τὸ ὁμοούσιον παρίστᾳ, φερὸς τοῖς λεγομένοις καὶ ὁ μέγας μάρτυρόσῃ βασίλειος, ἐν τῇ φερὸς τοὺς κανονικοὺς ἐπιστολῇ, ταυτὶ λέγων· Ἐπεὶ γοῦν ὅτιν ἄναρχον φῶς ὁ πατὴρ, γέννητον δὲ φῶς ὁ υἱὸς, φῶς δὲ καὶ φῶς ἑκάτερος, ὁμοούσιον αὐτὸν εἴποιμεν ἂν δικαίως, ἵνα τὸ τῆς φύσεως ὁμότιμον ἀνδρασήσωσιν. καὶ γὰρ τὰ ἀδελφὰ, ἀλλήλοις ὁμούσια λέγεται, ὅπερ πολὺς ὑπειλήφασιν· ἀλλ' ὅταν καὶ τὸ ἄπαν καὶ τὸ ἐκ τοῦ αἰτίου τὴν ὕπαρξιν ἔχον; τῆς αὐτῆς ὑπαρχῆ φύσεως, ὁμούσια λέγεται. καὶ ἐν τῷ κατὰ σαβελλίου καὶ ἀρειανῶν λόγῳ περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ λέγων, οὐ γὰρ ἀδελφὰ, φησὶ, λέγομεν, ἀλλὰ πατέρα καὶ υἱὸν ὁμολογοῦμεν· τὸ δὲ τῆς οὐσίας ταυτὸν,

» ὑπ' αὐτ τῆς ἀρχῆς τ̃ῷ δημιουργημάτων ἀναμιμνήσκ. Ἀλλὰ κ̀ ὁ θεολόγος γρηγό-
» ριος ἐν τ̃ῷ λόγῳ τ̃ῷ εἰς τ κατάπλουσ τ̃ ἁγίων πατέρων, Θεὸς, φησὶν, ἐν ξισὶν ἴσα τ̃οῖς
» μείζοσι, αἰτίῳ, ⁊ δημιουργῷ, κ̀ τελειοποιῷ, τ̃ῷ πατρὶ, λέγω, κ̀ τ̃ῷ υἱ̃ῷ, ⁊ τ̃ῷ ἁγίῳ
» πν̃ματι. Ταῦτα δὶ ἵνα, ὑ πάντως τὸ υἱοῦ ⁊ τ πν̃ματος τὴν τ̃ῷ ὅλων ἀφαι-
ρεῶν αἰτίαν, τοῦτο γὸ ὑλισφημον κ̀ μόνον ἐννοῆσαι, ἀλλὰ τ̃ῷ πατρὶ μόνῳ ταύτην ἀ-
πονέιμαι, κ̀ τ̃ον κατ' ἐξαίρετον αἰτίαν καλῶν, δ̀ξῃ τὸ ἐκεῖθεν τοῖς ὁμοτίμοις ἥκειν
προσώποις, καὶν ὅπερ αὖ ἴχρισε. ἤ τις αὖ αὖ ἤρνησε τὸν θεολογία, τοῖς κακούργως ἐν-
τ̃ῦθεν δ̀ιαχρεῦσι, τ̃ υἱοῦ ⁊ τοῦ πν̃ματος τὴν τ̃ῷ ὄντων αἰτίαν ἀφῃρῆν, δ̀ξῃ τὸ τὸν
πατέρα λέγειν ἄπον τ διδάσκαλον, οὐχὶ δὶ ⁊ τὸν υἱὸν ⁊ τὸ πν̃μα· ἡ αὐτὴ κ̀ τῶν
ἀρχέων, τοῖς μὴ ποιοῦσι τ υἱὸν αἰτίαν τ πν̃ματος. δ̀ξῃ τὸ, τ μὲν δαμασκηνὸν μὴν
θέντα τοῦ ἐξ υἱοῦ μὴ εἶ) τὸ πν̃μα, μόνον ἄπον εἰπεῖν τ πατέρα, τ δὶ μάξιμον
εἰπόντα θεὶ ῥωμαίων, ἐκ τ υἱοῦ λέγειν τὸ πν̃μα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐξ αἰτίας φάναι, εἰ-
δότας μὲν ἰῶ πνα ἢ ἐκ σημαίνῃ αἰτίαν, τοιαύτην δὶ μὴ συγχωρῦντας τ υἱὸν εἶ), δ̀ξῃ
τὸ ταὐτὰ αὐτ ῷδῇ τ παῖδὸς ἴχειν λαβόντα, ὅς ὅτι μόνος ἀρχοειδὴς αἰτία κ̀ θεότ-
τη, κ̀ οἵαν ἡ ἐκ λύναται παεισάγειν, αὐτὸς μὲν ἀφ' ἑαυτ πάντα ἴχων κ̀ ἐδαμόθεν
ἄλλοθεν, τ̃ῷ δὶ τ υἱ̃ πάντων θεὸς ἐκεῖνον ἀναφερομένων, ἅτε κ̀ παρ' αὐτ̃ ἴχον-
τος πάντα, ⁊ δ̀ξῃ τοῦτο εἰκότως τ παῖδὸς λεγομένων τ̃ῷ τ υἱ̃, ὡς ἐκεῖθεν ἠκόντων
αὐτ̃. ⁊ γὸ δὴ κ̀ ὅλως οὐ δύναται' ἄν τις μὴ λέγειν αἰτίαν κ̀ ὑποστατὴ τ υἱὸν, δι' αὐτ̃
λέγων τὸ πν̃μα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθ. εἰ γὸ τὸ μὲν δ̀ξῃ τ υἱοῦ ἐκπορεύεσθ, καὶ
θεῖναι, κ̀ εἶ), τὸ δ' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἴχειν δ̀ηλοῖ, ὡς ⁊ ῷδῇ τ̃ῷ ἀπλεγόντων αὐ
τ̃ῷ συγχωρεῖται, μὴ δ̀υναμένων ἀπβλέπειν θεὸς τὰ φανόταθ· τοῦτο δὶ λέγον-
τες οἱ διδάσκαλοι, οὔτε τὴν εἰς τ αἰδ̀ὴ τοῦτονὶ κόσμον τ πν̃μάθος δ̀ηλοῦσι φα-
νέρωσιν, οὔτε θεὶ χαρισμάτων τινῶν ποιοῦνται τ λόγον, ἀλλὰ τῆς τ πν̃μάθος
ὑποστάσεως ⁊ τῆς ἐξ αἰδίου θεότ̃ητος αὐτ̃ κ̀ ὑπάρξεως· οὔτε μὴν τοι ταυτὸ δύνα-
ται τ̃ῇ μετὰ, ἡ διὰ, καθὼς ἀπεδείξαμθ, εἰς ἃ καταφθάνῃ ἔθος τοῖς ἀπλέγουσι· τί ἕτερον λείπεται, ἢ αἰτίαν τὴν διὰ ταύτην σημαίνειν; δι' υἱοῦ γὸ τὴν ὕπαρ-
ξιν ἴχειν τὸ πν̃μα λεγόντων, ἡ διὰ καθ' αὐτὴν μόνουσα, καὶ μὴ δ̀υναμένη με-
ταληφθῆναι εἰς τὴν μετὰ, τὸ ἑαυτῆς δύναται πάντως. καὶ αἰτίαν παρίστησιν, αἰ-
τίαν παύτοτε δηλοῦσα σημαίνειν ἐφ' ὧνπερ ῷδ̀αμβάνεται. ὅπ δὶ ἡ διὰ, οὐ-
δὶν τούτων τ̃ῷ ξιῶν βούλεται. δοτό τι τῷ μαξίμου ἐν τ̃ῇ θεὸς μαρῖνον, καὶ τῷ δα-
μασκηνῷ καταφρότερον δίκνυται, τὴν ἐκ φανερῶς μεταλαμβανόντων αὐτ̃
τῆς διὰ, καὶ θεὶ τῆς τ πν̃μάθος ὑποστάσεως, ἔτι δὶ καὶ τῆς ἀϊδίου ὑπάρξεως
ποιουμένων τὸν λόγον. ὅσον οὖν κοπότητος μετέστι τ̃ῇ μετὰ καὶ τ̃ῇ ἐκ, τοσοῦ-
τον τ̃ῇ διὰ καὶ τ̃ῇ μετά. καὶ θεοδώρειος δὶ οὐδὲ δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν λέγων ἴχειν
τὸ πν̃μα τὸ ἅγιον, πότερον αὐτὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐξελάμβανεν; οὐκοῦν ἐψεύδε-
το φανερῶς, καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς ὑπὶ τούτῳ καὶ τ̃ῇ τῆς συνόδου σπ̃ῇ ἰσχυρίζεσθαι. καὶ
γὰρ ὅτι μετὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πν̃μα, συμπροσῖόν αὐτ̃ καὶ συμπαρομαρτοῦν τε καὶ
συνεκλάμπον. ἀλλ' ὁμώνυμον ἡγούμθος τὴν φωνὴν, καὶ τὸ δ̀ὰ τοῦ υἱοῦ, νυνὶ
μὲν ἰσοδυναμεῖν τ̃ῷ μετὰ τοῦ υἱοῦ, νυνὶ δὶ καθ' αὐτὸ ὡς δι' υἱοῦ, εἶτα τὸ δι' υἱοῦ
τὸ πν̃μα ὑπάρχειν ἐκεῖνος ἀρνεῖται. οὐκοῦν ἡ αὐτὸν ἔδει τινὶ ὁμωνυμίαν, ἢ
τινὶ συνόδου δ̀ηλεῖλαι, καὶ δῆλον ποιῆσαι, περὶ ποίου τ̃ῷ σημαινομένων ὁ λό-
γος αὐτ̃, ἀλλ' οὔτε τὸ, δι' υἱοῦ, ἐκεῖνος ἠγεῖτο τ̃ῷ, μετὰ τοῦ υἱοῦ, ταυτὸν δύνα-
σθαι, καὶ τὸ δι' υἱοῦ, ὡς δι' υἱοῦ ἐξεδέχθ καὶ αἰτίαν τὴν διὰ τοῦτονὶ ἀποτίμων. παύτοθεν
οὖν ἀναφαίνεται αὐθ' ἑαυτῆς ἡ διὰ πνευμάτη ἐφ' ὧν νυνὶ θεολογούμθα χρῆσιν,

καὶ

πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἰωαίνου τε καὶ μαξίμου τῆς μακαρείων, καὶ ἔτι δηλαδὴ τοῦ ταρασίου τοῦ θείου τῆς ἑβδόμης τῆς οἰκουμενικῶν συνόδων, πιστεύειν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντος, τὸ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ αὐτὸ θεὸν εἶναι γνωριζόμενον· τῆς δ' ἄλλων καὶ ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ εἶναι, καὶ ἐκ θεοῦ δηλαδὴ τοῦ λόγου, καὶ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προϊέναι, ἅπερ εἰς ἴσον τῇ ἐκπορεύσει ἔρχεται, ᾧ τῇ εἶναι, καὶ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν. ὥστε ὁ θεοδωρίτος οὐκ ἀληθεύει τοῦτο εἰπών· ἀλλ' ὅμως ἐσιώπησαν οἱ πατέρες, τοῦτο ἀκούσαντες εἰρηκότος, ὡς μὴ δῆθεν μαρτυρίαν ποιεῖσθαι τινὶ αὐτῆς σιωπήν, ἢ μήτ' ἐξ υἱοῦ, μήτε μὴν δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὴν ὕπαρξιν ἔχειν. τῷ γὰρ δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν, μάρτυρες οἱ δι' ὧν ἐκπορεύεσθαι αὐτὸ εἰρηκότες. εἴπερ τὸ ἐκπορεύεσθαι, ᾧ καὶ τοῖς πατράσι, τὸ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν δηλοῖ. ᾧ ταῦτα μὴ θεοδωρίτου γεγονότος τοῦ χρόνῳ, καὶ ἀκήσαντος μὲν αὐτὰ τοιαῦτα εἰπόντος, εἰδότος δὲ τὴν συνῳδὸν πρὸς ταῦτα σιγήσασαν, ἀλλ' ὅμως ἐκείνῳ οὐ πάντα ἴκεναν ἴπεσθαι. τὸ δὲ χαριέστερον, ὅτι καὶ ἀμφότερα ἀρνησαμένῳ θεοδωρήτου, ὁ μακάριος ἰωαίνης, τὸ μὲν ἐξ υἱοῦ ἀναρνεῖται, ὅπως δὲ, ᾧ τὸ ἐρεῦνημα μὴ μικρόν· τὸ δὲ δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ἤτοι δι' αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν, τοῦτο δὲ πίθεται. εἰ δὲ τὸ, μόνος γὰρ ἅγιος ὁ πατὴρ, ὃ φησιν ὁ μακάριος ἰωαίνης, καὶ τὸ ἐν τῇ πρὸς μαρῖνον ὑπισολῇ τοῦ θείου μαξίμου περὶ τῆς ῥωμαίων ῥηθὲν, τὴν ἡμῶν αὐτῶν ποιοῦσθαι ἔτι πνεύματος τὸν υἱόν, ὃ μὲν λατῖνοί φασιν ὅτι τοῦτοις, οὐκ ἂν εἴποιμι καὶ αὐτὸς, ὡς οὔτε τοῦ δαμασκηνοῦ ἐν ταῖς πλείσταις τῆς αὐτοῦ βιβλίων διείσκεται, τήν τε τοῦ μαξίμου ταύτην ὑπισολὴν μὴ εἶναι ἔτι μαξίμου· οὔτε γὰρ πολλαχοῦ, οὔτε ἐν ἀρχαίοις βιβλίοις, οὔτε ταῖς ἐκείνου συγγράμμασιν ἐγγεγραμμένην διείσκεσθαι· οὐδ' ὅτι καὶ τῆς ἡμετέρας τινὲς ταύτην τοῦθ' οὕσουσιν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν συγχωρῶ, καὶ δέξομαι τῆς ἐκείνων εἶναι ταῦτα φωνῆς τε καὶ διανοίας. εἰρηκέναι μέντοι ταῦτα φαίην ἂν αὐτοὺς ἔχωγε, ὡς εἰ μή τις θεοκαταρκτικὴν αἰτίαν τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος νομίσαι λέγεσθαι, ὡς μὴ ἄλλως ἔτι πατρὸς εἰληφότα τινὰ δύναμιν ἢ δι' αὐτοῦ προϊέναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἡ γὰρ κοινὴ τῶν ἑλλήνων χρῆσις, ὅτι τὴν ἀρχεσιδοῦς καὶ θεοκαταρκτικὴν αἰτίας κυρίως χαρακτῆρα ἐκ, τὸν τε δαμασκηνοῦ λαμβάνουσι, μὴ ἐξ υἱοῦ, ἀλλὰ δι' υἱοῦ φαίην τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι τόν τε μάξιμον ἔπεισε, τὸ ἄλλως τῶν ῥωμαίων λεγόμενον, ἐξ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, εἰς τὸ δι' υἱοῦ προϊέναι μεταλαβεῖν. εἰ καὶ γὰρ ἐξ υἱοῦ, φησὶν, οἱ ῥωμαῖοι τὸ πνεῦμα λέγουσιν ἐκπορεύεσθαι, ἀλλὰ δι' ἐκ, ὅτι τὴν ἀρχεσιδοῦς αἰτίαν ἄλλαμβάνεται, ἀλλ' ὅμως οὐ τοιαύτην αἰτίαν ποιούμενοι τοῦ πνεύματος τὸν υἱόν. τοῦτο φησὶ καὶ ὁ δαμασκηνὸς, ἐξ υἱοῦ μὲν οὐκ ἴσι τὸ πνεῦμα, δι' υἱοῦ δέ. μόνος γὰρ ὁ πατὴρ τοιοῦτόν ἐστιν αἴτιον, οἷον ἢ ἐκ θελοῦσι βούλεται ταύτην τοι τινὰ μὴν τοιαύτην αἰτίαν ἀνοοῦνται, τινὰ δὲ μόνον δανείμουσι τῷ υἱῷ, δι' ἧς τὸ συναίτιον πάντως δηλοῦται. ἄλλα γὰρ τὸ δι' αὐτοῦ προϊέναι, φησὶ μάξιμος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ ἀλλαχοῦ φησὶν αὐτὸς ἐκπορεύεσθαι δι' αὐτοῦ, ἐξ αὐτοῦ ἄλλως τῶν ῥωμαίων ἐκπορεύεσθαι λέγεται· καὶ ὁ δαμασκηνὸς, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ἃ καταιτίαν σημαίνει τὸν υἱὸν, οἵαν καὶ ὁ πατὴρ, οὐδὲν γὰρ ἄλλως τοῦ υἱοῦ αἴτιος, εἰ μὴ ἀρχεσιδῶς τοῦτον, μηδὲ θεοκαταρκτικῶς· ἔτι γὰρ διαδότης, ἀναριθμεῖται ἀπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ αἰτίου. καὶ ἄλλως τε, διότι πάντα ὅσα ὁ υἱὸς ἔχει, ἄλλα τοῦ πατρὸς ἔχει λαβών, καὶ εἰς τὸν πατέρα τὰ αὐτοῦ ἀναφέρεται πάντα, καθὼς καὶ ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ ὀγδόῳ τῆς πρὸς ἀμφιλόχιον κεφαλαίῳ φησὶ, διὰ τοῦτό φησιν ὁ κύριος πρὸς τὸν πατέρα, τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστιν, ὡς

ἡ δὲ οὐσία κοινὴ οὖσα, οὐκ ἂν εἴη διῃρεῖσθαι αὐτοῖς αἰτία, λείπονται καὶ τὰς ἀναφορὰς αὐτὰ διῃρεῖσθαι, καὶ σφοδρυνομένως μᾶλλον δὲ μᾶλιστα καὶ τούτας, ἱπομένως δὲ γε καὶ τὰς σφοδότας, καθότου, ὡς εἴρηται, ἀναφορά τι καὶ σφόδος οὐ διαφέρει τῷ σεάγματι, εἰ δὲ διαφέρει τῷ ζόπῳ τῆς σημασίας. ἡ μὲν γὰρ σφόδος καὶ τὸν τῆς ἐνεργείας ζόπον σημαίνεται, ὥσπερ ἡ γθύνασις, ἡ δ' ἀναφορὰ καὶ τὸν τ ἐἶδος, ὥσπερ ἡ παζότης· ἥ τις ὑποστᾶσα, τὸ τὲ παζὸς ὄζι σφόσωπον, καὶ διὰ τοῦτο διῃρεῖσθαι μὲν ἀλλήλων καὶ τῆς σφόδου, καθότου ἐξ ἀνάγκης ἱπόκεινται ταύτης εἰ ἀναφορά· τῷ τι γὰρ γθυνᾶν ἱπίκειται ἡ παζότης, καὶ τῷ γθυνᾶσθαι ἡ ἱότης ὁμοίως, καὶ ὅλη ἄλλων ὡσαύτως· σφότερον δὲ καὶ ἀρχαιδίστερον ὅμως ταῖς ἀναφοραῖς διῃρεῖνται, καὶ ταύταις μᾶλλον ἢ ταῖς σφόδοις, ὅμως γε μὴν τοι καὶ ἀμφοτέρως. εἰκότως οὖν οἱ θεολόγοι ἐνταῦθα τὸν ἱὸν τ πνεύματος διῃρεῖσθαι, διχῆ διαιρείσουσιν, ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τ ἀπὸ τοῦ, ὅτι τὸν πλειότερον δὲ καταπαύοντες ζόπον. ταῖς τε γὰρ σφόδοις καὶ ταῖς ἀναφοραῖς δὲ ἀρχαιδίστερον διῃρεινομένων τ ἰδίων σφοσώπων ἀλλήλων, ὡς εἴρηται, τοῖς αὐτοῖς καὶ οὗτοι τὸν ἱὸν τ πνεύματος διῃρείνεσι, τὰ μὲν ἀπὸ τῆς σφόδου διαίρεσιν, διαφόρου ζόπον ἐκφάνσεως, εἴτουν ὑπάρξεως ὀνομάζοντες· τὰ δ' ἀπὸ τῆς ἀναφορᾶς, ὁ μὲν διὰ τοῦ ἱοῦ πεφηνέναι, ὁ δὲ χέσεως διαφορότητα τῆς πρὸς ἄλληλα. ὥς τι τὰ τῆς πρὸς ἄλληλα χέσεως διαφορότητα τούτοις, ἀναφορὰς ἴδ διάκρισιν, καὶ ἀναφορικῶς τὸν ἱὸν πρὸς τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τ ἱὸν ἀναφέρειαν· ἀλλ' ἡ μὲν ἱός, ὁ ἱός, ὑπ' αὐ ἀναφέρεσθε πρὸς τὸ πνεῦμα, οὐ γὰρ ἱὸς τὸ πνεῦμα λέγε), λείπε) δὲ καθὸ πνέοντα πρὸς αὐτὸ ἀναφέρειαν, ἡ πνεῦμα καὶ αὐτὸ πρὸς ἐκεῖνον ἀναφερόμενον, τὸ πνεῦμα γὰρ τῷ πνέοντι, ὃ ἐ πνοὴ τῇ πνεύσῃ αἰτιατοκείνεται· τὸ δὲ πνεῦμα καὶ πνεῦμα ὑῶ λέγεται, καθάς ὄζιν ἄῤῥῶν πολλαχοῦ τῆς γραφῆς, ὃ πνοὴ τὸ αὐτό. τοῦτο γὰρ τὸ πνεῦμα, φησὶν ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος, πνοή ὄζι τ ἱοῦ. ἀναφέρεσθαι δὲ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν ἱὸν, ἢ πνοή τι καὶ πνεῦμα, καὶ τὰ προειρημένα τοῖς θεολόγοις δοκεῖ· καὶ ὁ ἱὸς ἄρα ἢ πνοή, αἰτιοχθόσεως πρὸς τὸ πνεῦμα. καὶ τί ἂν τις καταριθμήσαιτο τοὺς τῇ διὰ χρησαμένους ἁγίους, ὅτι τῆς ἐκ τ παζὸς δι' τοῦ ἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ πνεύματος; ἀρκέσῃ δ' ἑνὶ χρησαμένους καὶ τῷ λαοδικαίῳ, τῷ τὸν λαοδικαίῳ τῷ θεολόγων, σπέφασθαι καὶ αὐτὸν ὅ, τι πρὸς τοῦτον φρονεῖ. καὶ γοῦν ὁ ἰωαννίτης ὁ ἐκ δαμασκοῦ θεολόγος πρὸ τ πατρὸς λέγων, αὐτὸς μὲν οὖν ὄζι, φησὶ, τοῦ λόγου ἄδυατος, λόγου γθυνήτωρ, καὶ διὰ λόγου προβολὴς ἐκφαντορικοῦ πνεύματος. καὶ αὖθις· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκφαντορικὴ τ κρυφίου τῆς θεότητος δύναμις τ πατρὸς, ἐκ πατρὸς ὄζι δι' ἱοῦ ἐκπορευόμενον. πάντως ὡ χρὴ πρὸς τοὺς ἔξ τὰ φανερὰ σαφηνίζοντας. ἐκπορεύεσθαι γὰρ φησὶν, ὁ φανερῶς τὸ ἐξ δηλοῖ τ πνεύματος καὶ τῷ ὕπαρξιν, μάλιστα τῷ ἄλλων ὀνομάτων ἁπάντων, ὃ μάλιστα καθ' ἡμᾶς, τ τὸ μόνον ἀποκληρωσάμενος τῇ ὑπάρξει τ πνεύματος ὄνομα. δι' ἱοῦ τοίνυν αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι λέγων, δι' ἱοῦ αὖ τὸ λέγε τῷ ὕπαρξιν ἔχειν· καὶ ἀποκλύει διὰ τούτου τὸν λόγον θεοδωρήτῳ, ἀπαρνουμένῳ τὸ, δι' ἱοῦ τῷ ὕπαρξιν ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς δ' ἡμῖν καὶ τῷ ἐνθάδε ὑποταλαιπωρηθεῖσαν βοήθειαν, ὅτι τῇ τῆς συνόδου ἰσχυριζομένοις σιγῇ· τοῦ μὲν θεοδωρήτου εἰπόντος, μήτ' ἐξ ἱοῦ, μήτε δι' ἱοῦ τ ὕπαρξιν ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῆς δὲ συνόδου σιωπησάσης, καὶ διὰ τῆς σιγῆς δηθεν τοῦτο καθαιρεθείσης. ἰδοὺ γὰρ ἔχει τοῦ λόγου, εἰ μὴ ἄμφω, τόγε γοῦν, δι' ἱοῦ τῷ ὕπαρξιν ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διδεικται, πάντων τῶν διδασκάλων βοώντων, καὶ οὐκ ἔτι τῷ μὴ θεοδώρητον, ἐκ τὸ παζὸς διὰ τοῦ ἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ

πνεῦ-

ἀΐδιον ὕπαρξιν ἴσχειν· καὶ οὐκ ἂν δι' αὐτοῦ ἐν χρόνῳ ἐπιφοίτει, εἰ μὴ δι' αὐτοῦ τὴν ἀΐδιον ὕπαρξιν εἶχεν. ἀλλὰ Ϲ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας χρυσόστομος, ζητῶν, διχῇ μὴ καὶ τὸ πνεῦμα υἱὸς κέκληται, Ϲ εἴ τι αὐτῷ ἐλλείπει εἰς τὸ νἱὸν εἶναι· οὐ λείπει, φησὶν, οὐ γὰρ ἐλλιπὴς ἡ θεότης. τὸ δὲ τῆς ἐκφάνσεως ἢ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως διάφορον, διάφορον αὐτῷ καὶ τοῖς κλῆσιν παρέσχε τῇ αὐτῇ καὶ μιᾷ χρήσει, τοῦτο τε τῆς ἐκφάνσεως λέξιν, καὶ τοῦτο Ϝ ἐπιφώνημα, τὸ εἶναί τι καὶ ὑπάρχειν ἐνταῦθα δηλοῦν μάρτυρον τῷ ὁμωνύμῳ χρηστηρίῳ τῆς γνάσης, καὶ ἔτι διαφέρουσιν Ϲ αὐτὼ ἀποδιδοὺς τοῦτο αὐτοῦτο ἑκατέρῳ τε καὶ πνεύματι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῷ τε Ϲ ἴσον ἔδοξεν αὐτὰ διαφέρειν ἀλλήλων. ὡς γὰρ ἐκεῖνος, τῷ μήτε μονογλώσσως ὑποστῆναι καὶ τῷ διὰ Ϝ υἱοῦ πνεῦμα, Ϝ υἱοῦ διαφέρει τὸ πνεῦμα, οὕτω καὶ οὗτος τῷ τε τῆς ἐκφάνσεως διαφόρῳ, καὶ τῷ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως. ὁ μὲν ἐκεῖνος εἶπεν, ἐν τῷ μὴ μονογλώσσως ὑποστῆναι, ἀλλ' ἐκπορεύτὸς δηλαδὴ, τοῦθ' οὗτος ἐκφάνσεως διάφορον εἴρηκεν, εἶτουν διάφορον ξόπον ὑπάρξεως. ὁ δὲ ὁ γνάσης διὰ Ϝ υἱοῦ πνεῦμα, Ϝ θ' οὗτος διάφορον τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως εἶπε, σχέσιν δὲ Ϝ πρὸς ἄλληλα υἱοῦ τε καὶ πνεύματος, οὐκ οἶδ' εἴ τινά τις ἑτέραν δύοι, πλὴν τῆς κῆ τὸ αἰτιατόν τε καὶ ἄποιον, καθ' ὃν ὁ μὲν πρὸς αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὡς ἄποιον ἔχει, τὸ δὲ διάφορος πρὸς τὸν υἱὸν, κῆ τὸ παθητικὸν δηλαδὴ Ϲ ποιητικὸν, ὡς ἄποιοι αὐτοῦ. ἢ διξάτω μοι τις ἑτέραν σχέσιν μεταξὺ υἱοῦ τε καὶ πνεύματος, καθ' ὃν τὸ ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον ἀναφέρηται, ἀλλ' οὐκ ἂν δύοι ῥᾳδίως. εἰ γάρ τις τὸ λέγεσθαι πνεῦμα υἱοῦ, τὸ πνεῦμα, ἡμῖν αἰτηθείη, πρῶτα μὲν ἡ σχετικὴ αὕτη ἀκολουθία, Ϲ κατ' αὐτὸν αὖθις τὸν γνάσης χρηστήριον, κῆ κῆ πάντας ὁμοῦ οὐκ ἀπηρίφει. οὐδὲ γὰρ λέγεται καὶ ὁ υἱὸς Ϝ πνεῦμα θεοῦ, οὔτε μὴν ἑτέρα τις ἀντικεῖσθαι ταύτῃ τῇ πρὸς τὸν υἱὸν Ϝ πνεύματος σχέσει, Ϝ υἱοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτε ἡ αὐτὴ, οὔτε διάφορος τῷ γε ποιεῖν ποιητικῷ Ϲ παθητικῷ. ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ υἱοῦ λέγεσθαι, οὐδὲν ἕτερον σημαίνει, ἢ τὸ διὰ Ϝ υἱοῦ πιφώνημα κῆ τὸν μέγαν βασίλειον, ἢ τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι αὖθις κῆ τὸν μάξιμον, κῆ δή γε τοῖς δυτικοῖς τὸ ἐξ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὕπαρξιν ἔχειν. ὥστε τὸ υἱοῦ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεσθαι, εἰς ἴσον τοῖς ἔξωθεν λέγεσθαι τούτοις, λέγω δὴ, τῷ διὰ τοῦ υἱοῦ πιφώνημα, καὶ διὰ Ϝ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, Ϲ ἐξ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ταῦτα δὲ σχέσιν δηλοῦσι πρὸς ἄλληλα, ἢ κῆ τὸ αἰτιατόν τε καὶ ἄποιον. ἰοὺ καὶ θαρρούντως ὁ θεολόγος ἀποφαίνεται, τῆς τε Ϝ θείων προσώπων υἱοῦτε καὶ πνεύματος διαφορᾶς ἄποιον, καὶ τῆς τῷ ὀνομάτων αὐτῷ ἑτερότητος, Ϝ μὲν υἱοῦ λεγομένου, ἁτέρου δὲ πνεύματος. τούτοις δὲ συμπορεῖ καὶ ὁ λόγος, καὶ ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια· τὰ γὰρ θεῖα πρόσωπα τῆς τριάδος, οὐ μᾶλλον εἰ σὶν ἓν, ἢ τρία· τὸ μὲν τῇ οὐσίᾳ, τὸ δέ γε ταῖς ὑποστάσεσιν, εἴτε Ϲ ἰδιότησιν. ἑνοῦνται γὰρ διακεκριμένως, καὶ διακρίνονται ἑνωμένως· κοινὸν μὲν ἔχοντα τὴν οὐσίαν, ταῖς δὲ διαφόροις πρόσοδοις καὶ ταῖς ἀναφοραῖς ἀλλήλων διαφέροντα· ἃ δὴ κῆ τὸν τέλεσπον τῆς ἡμετέρας νοήσεως διαφέρει, εἰ καὶ μὴ διαφέρει τῷ πρᾶγματι, καθόσον ἡ μὲν πρόσοδός ἐστιν ὥσπερ τις ὁδὸς, ἡ δ' ἀναφορὰ ὥσπερ τὶ εἶδος, εἰκότως καὶ κῆ ταύτας διακρίνονται. οἷς γάρ τινα διαφέρει, τούτοις πάντως κῆ διακρίνονται, εἰ κῆ μὴ πᾶσιν ὁμοίως. ἐπεὶ γὰρ ἐν οἷς πλείοσιν ὑπόστασίαί τι κοινὸν, ἀνάγκη εἶναί τι τὸ τὰ πλείω ἐκεῖνα διακρίνον, ἀνάγκη καὶ τὰ θεῖα πρόσωπα πλείω γε ὄντα καὶ κοινωνοῦντα κῆ τῇ οὐσίᾳ ἀλλήλοις, εἶναί τι τὸ διακρίνον αὐτὰ, εἰ μὴ μᾶλλον μονὰς μέλλοιεν εἶ ἢ καὶ τριάς. ἐπεὶ δ' ἐν αὐτοῖς οὐδὲν ἕτερον θεωρεῖται, πλὴν τῆς θείας οὐσίας κῆ τῆς ἀναφορᾶς μόνων, εἴτουν τῆς ἰκάστου ἰδιότητος καὶ ὑποστάσεως·

ἃ δὲ

μὴ ἀιρετικοῖς ὡς αἰτίαν σημαίνουσα παρειλημβάνετο, αὐτοῖς δ' οὐκ ἐδόκει τοῦτ' ἀλη θὲς εἶ). οὕτω δὲ παύτων τὰληθὲς αὐτό τε ἑαυτῷ φάσεται σύμφωνον ὂν, καὶ αἰτίαν ἐν οἷς παραλαμβάνεται ἡ, διὰ, παρεισκῦσα. ἔτο δ' αὐτὸ καὶ ἐκ τῆ θεοῦ ἀδελφίβιον λόγου τῆ υἱοῦ διδασκάλου σαφῶς δείκνυται. κἀκεῖ γὰρ ἀδιαιρέτως τῆ θείων προσώπων τὸν λόγον πειούμενος, μὴ τὸ καθόλου τῆ αἰτίῳ καὶ αἰπατῆ διαιρέναι αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τῆ διὰ, ταύτη τὸν υἱὸν τῆ πνεύματος διαιρεῖσθαι· ὁ μὲν γὰρ ὅτι, φησὶ, προσηκῶς ἐκ τῆ προφήτου, τῆ παῖδος δηλαδὴ, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσηκῶς ἐκ τοῦ προφήτου, ἤτοι διὰ τοῦ υἱοῦ· καὶ τοῦτο, φησὶ, διαιρεῖσθαι τὸν υἱὸν τὸ παράγιον πνεῦμα, τῆ δι' αὐτὸ εἶ), δηλαδὴ τοῦ υἱοῦ· οὐδὲ γὰρ ὅτι προσηκῶς ἐκ τοῦ προφήτου, ἐκ τοῦ προφήτου δὲ ἀμφότερα ὄντα, οὐκ ἂν ἀκουσίως διαιρεῖσθαι, εἰ μὴ καὶ θάτερον εἶη διὰ τοῦ ἑτέρου φησίν. ὡς φανερὸς τῆ, διὰ, ὅτι διαιρέσεως ἐνταῦθα παραληφθῆναι, καὶ διαιρέσεως δ' ἐξ αἰδίου, δ' καὶ τὸ αἰπατὸν δηλαδὴ ἐ τὸ ἄπατον· ἐπεὶ προαποδιδοκὼς ἐφθασε προέτερον, τῆ αἰτίῳ ἐ αἰπατῆ μόνῳ ἀλλήλων τὰ θεῖα πρόσωπα διαιρεῖσθαι. τὸ δὲ ὑπιφερόμενον, ἄλλως πάλιν διαφορὰν ὅτι υἱοῦ καὶ πνεύματος ἐννοεῖσθαι, οὐκ ἄν τις ἀναμφιβόλως ἐκλάβοι, ἄλλως λέγων κατ' εἶδος· οὕτω γὰρ ἂν αἰτιφάσει τὸν διδάσκαλον παραβάλλοιμεν, εἰ πρότερον τῆ αἰτίῳ καὶ αἰπατῆ μόνῳ διαιρεῖσθαι εἰπόντα τὰ πρόσωπα τῆς ἑνιάδος, ἔπειτα ἐ ἄλλον τρόπον αὐτὸν νομοῦμεν ἀποδοκέναι διαιρέσεως κατ' εἶδος διαφέροντα τὰ προτέρου. ἄλλως τοίνυν διαφορὰν τινὰ κατ' ἀριθμὸν ἐκδεχόμενοι, τὰ τοῦ διδασκάλου φρονοίημεν ἄν, καὶ φανερὸς τινὰ, διὰ, μὴ αἰτίας δεξαίμεθα, ὡς μὴ ἔχειν λόγον λοιπὸν, ἢ αὐτὶ τῆς κατὰ αὐτὴν λέγειν, ἢ κατὰ γὰρ οὐ διαιρεῖσθαι, ἢ τινὰ ἐν τῷ κόσμῳ τῆ πνεύματος δι' υἱοῦ ἔκφανσιν τῷ λόγῳ δηλοῦσθαι. αὕτη γὰρ οὐκ ἐξ αἰδίου. εἰ δὲ ἡ λέξις τοῦ πρόσωπα, σκανδαλίζῃ τινάς, μόνον τὸ ἐκπορεύεσθαι προσήκειν λῃ τὸ πνεύματος ὑπάρξει νομίζοντας, καὶ τῆ ὑπαρκτικῆ προσόδῳ αὐτοῦ, τὸ δὲ πρόσωπα εἰς τινὰ μεταδοτικὸν ἢ χορηγικὸν μόνον προσόδου, ἢ εἰς τινὰ πρὸς τὴν κτίσιν φανέρωσιν ἥκοντας· ὥστε λοιπὸν αὐτοῖς καὶ τὸν υἱὸν μεταδίδοσθαι λέγειν, ἢ πέμπεσθαι παρὰ τοῦ παιδὸς, ἐκ τοῦ παιδὸς αὐτὸν ἀκούσουσι πρόσωπα, οὗ πλήρεις οἱ λόγοι τῆ διδασκάλου. κύριλλος γὰρ ὁ μακάριος ἐν τῷ πρὸς σαλιανοὺς δογμάτων λόγῳ· ἅγιος γὰρ, φησὶν, ὢν καὶ φύσιν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατὴρ, ὁ ἐξ αὐτοῦ πρόσωπα υἱὸς μονογενής. καὶ ὁ αὐτὸς πρὸ τοῦ χριστοῦ πάλιν· ἴδιόν ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, οὔτι που μόνον ἡ λόγος ὅτι πρόσωπα, ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο καθ' ἡμᾶς αὖθις πάλιν γενόμενον. ὅτι τοίνυν ἐνταῦθα τὸ πρόσωπον, τό ἐστι) ἐ τὸ ὑπάρχειν δηλοῖ, πῶς δεῖ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου οὐ καταδεξόμεθα τὸ αὐτὸ τοῦτο σημαίνεσθαι; ὃ δὲ καὶ μὴ βουλομένοις ἀναγκάσῃ δέξασθαι τοῦτο, ὅτι καὶ δεῖ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὑπαρκτικῆς αὐτοῦ προσόδου τὸ αὐτὸ λέγεσθαι τοῦτο. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας βασίλειος, τὸ πνεῦμα οὐδὲν ἔχον ὅσον δεῖπεσον ἐν ἑαυτῷ, ἀλλ' αἰδίως πάντα ἔχει ὡς πνεῦμα θεοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ πρόσωπα· οὕτω πᾶσα προφάσις ἀφαιρεῖται τῆ ζητουμένων προφάσης. καὶ γὰρ δὴ καὶ ὃ φησιν ὁ θεσπεσιώτατος χρηγόριος ὁ νύσσης, ἐν τῇ τοῦ ὑμνῳδοῦ μου αὐτῆ καὶ θαυμαζομένου χρηγορίου λόγῳ, περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς δι' υἱοῦ πρόσωπα δηλαδὴ τοῖς αἱθεσπεσίοις, οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον ἴσως ἂν τὸ δι' υἱοῦ πρόσωπα σημαίνειν μὴ ἀμφότερα, τό, τε δι' υἱοῦ αἱθεσπέσιοις γνωσθῆναι ἐν χρόνῳ, τό, τε δι' υἱοῦ τινὰ αἰδίαν ὕπαρξιν ἔχειν, ὥστε δι' ὅμως καὶ ἀμφότερα ἀληθῆ, διὰ τῆ οἰκείων λαμβανόμενα τόπων. ἀφίημι γὰρ ἔνια τῆ νῦν λέγειν, ὡς τὸ δι' υἱοῦ πρόσωπα αἱθεσπέσιοις ἐν χρόνῳ, προῦπάρχοντος ἐξ ἀνάγκης τὸ δι' υἱοῦ τὴν

αἰδίαν

ὑποστῆναι· τοῦτο δ' ὄξει τῷ διαφόρῳ τῆς ὑπαρξεως ξόπῳ. καὶ ἐν τῷ δι' αὐτὸ τοῦ ὑοῦ πνεῦναι. εἰ οὖν ἐνταῦθα τὸ, δι' αὐτὸ, ἴσον δύναται τῷ, μετ' αὐτὸ, θαῦμα αὖ εἴη, εἰ τῷ μὴ τ' ὑοῦ πνεῦναι, τὸ πνεῦμα διακρίνεται τ' ὑοῦ. ἐναῦτο γὰρ αὖ οὕτω μᾶλλον, ἢ διακρίνοιτο· καὶ σωμάτοιο πλέον, ἢ διαιρεῖτο. οὐ μὲν οὐδὲ ὧδε χαρισμάτων ἐνταῦθα διανομὴς ὁ λόγος αὐτῷ, ἀλλὰ ὧδε τῆς τῷ θείων ὑποστάσεων διακρίσεως. οὕτω δέ τις εἰπεῖν ἔχοι, τὸν εἰς τὸν κόσμον διὰ τ' ὑοῦ φανέρωσιν τοῦ πνεύματος τ' ἁγίου, διὰ τοῦτο τ' λόγου δηλοῦσθαι. ἐφ' ὅτῳ μὲν γὰρ ὧδε διακρίσεως, ὄντος τ' λόγου, τῷ ὑποστάσεων, καὶς αὖ τὸν χρονικὸν τοῦτον φανέρωσιν αἰδίως πατὴρ ἀπεράγματος αἴτιον ἐποιεῖτο; αἰδίως γὰρ ἀλλήλων ὁ ὑὸς καὶ τὸ πνεῦμα τοῖς ἐφ' ὑποστικοῖς διακρίσεσι ἰδιώμασι. & οὐ δήπου πρὶν ὑπὸ τ' ὑοῦ φανερωθῆναι τῇ κτίσῃ τὸ πνεῦμα. ἀλλήλων οὐ διεκρίνοντο. τοῦτο γὰρ ἀτοπώτατον λέγειν. ἔπειτα τῷ εἰς τὸν κτίσιν ἔργων τῆς ξυάδος ὄντων κοινῶν, ἃ διὰ τ' ὑοῦ μᾶλλον, ἢ δι' ἑαυτὰ ἐφανερώθη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ὑὸν ἐδόξασέ τε καὶ ἐφανέρωσε, & οὐχ ἧκιστα τὸν πατέρα τὸν αὐτὸν δι' καὶ ὁ ὑὸς. οὕτως οὖν καὶ ἑαυτ' τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διακρίνοιτο, ἑαυτὸ φανερῶσαν, ἔτι τ' πατρός· καὶ ὁ ὑὸς ἑαυτ' τε & τ' πατρός διὰ ταῦτα. ἀλλ' οὔτε δῆτα τούτων εἴρηται τοῦτο ποτὲ, οὔτ' δῆτ' τινὶ ἀφεκτέον τούτῳ τῷ λόγῳ καταλείπεται χώρα. ὃ δὲ τὸν ἐλέγχῳ τὸν λόγον ὄντα μαρτύρια καταφυγὼν, ὄξιν ὅτι τὸ πνεῦμα, τῆς κτίσεως, ὁ διδάσκαλος διακρίναι βουλόμενος, ἐπίστατο μᾶλλον δ' ἔφθασεν ὑποδιδοὺς καὶ κοινὸν αὐτῷ τι καὶ ἐκείνῃ, τὸ, διὰ τ' ὑοῦ, τὸ μὲν πνεῦναι, τῷ δὲ ὑποστῆναι διδούς, μή τις τούτῳ δὴ τῷ κοινῷ καὶ ταυτοπλᾷ οὐσίας δοξάσῃ, τῷ ἀτρέπτῳ τε καὶ ξυπλῷ, καὶ ἀναλλοιώτῳ καὶ μὴ τοιούτῳ διακρίνει ταῦτα ἀλλήλων, τὸ, διὰ τοῦ ὑοῦ, τῷ μὲν ὑποστῆναι, τὸ δὲ πνεῦναι, κοινὸν καὶ ἑαυτὸν ἡνισάμενος, διακρίσεως δὲ ξόπον δύεσιν, τὸ, τῷ μὲν ξυπλοῦ & ἀλλοιωτοῦ ὄν), τὸ δ' ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον. καί τοι εἰ τὸ διὰ τ' ὑοῦ πνεῦναι τὸ πνεῦμα, μὴ αἰτίαν ἐδήλου τὸν ὑόν, ὥσπερ τὸ διὰ τ' ὑοῦ ὑποστῆναι τ' κτίσιν, τοῦτο γὰρ αὐτὸν αἰτίαν δηλοῖ, ῥᾴστη αὖ λοῦ ἡ διάκρισις τ' πνεύματός τε καὶ τῆς κτίσεως. ὀξοῦ γὰρ εἰπεῖν ὅτι εἰ καὶ ἀμφότερα διὰ τοῦ ὑοῦ, ἀλλ' ἡ μὲν κτίσις αἰπαπᾶς ὀξ' αὐτοῦ, τὸ δὲ γ' αἰταιτίως. νυῦ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ εἴρηται. ὃ γὰρ μὴ ἦν δι' ἀληθὲς ὂν, οὐκ ἐοῦ εἰπεῖν· ἀλλ' ἄλλου δύρε διάκρισιν, τῷ καὶ αὐτοῦ δόξασαν ἀληθῆ καὶ μόνου ὑπάρχουσαν. ἡ, διὰ, ἀρ' ἀεὶ δῆτ' τῆς διὰ ὑοῦ τοῦ πνεύματος τὸ ἁγίου ἐκφάνσεως, τοῦτ' αὐτὸ δύναται, ὅπερ δῆτ' τῆς κτίσεως λειτουργίας διὰ ὑοῦ ὑποστῆναι. ἀλλ' δῆτ' τῆς κτίσεως αἰτία λέγει) & πνεῦσι) ὁ ὑὸς ἐῖ), καὶ διὰ τῆς, διὰ, τοῦτο σημαίνεται· καὶ δῆτ' τοῦ πνεύματος ἄρα, αἰτίαν ἡ, διὰ, παρίστησι τὸν ὑόν. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλως φανερὸν, ὡς τοῖς αἱρετικοῖς οἱ διδάσκαλοι πολεμοῦντες, διὰ ὑοῦ λέγουσι γεγενῆσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τὸ κακῶς ἀκούειν τὸ διαγγελισοῦ, ταῦτα δι' αὐτὸ ἠμύετο, λέγοντος, καὶ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦτο βλασφήμως ὡς ἂν οἰομένοις τῷ πατέρων, ταύτας ἀφῆκαν κατ' αὐτῷ τὰς φωνὰς, διὰ τοῦ ὑοῦ ἐκπορεύεσθαι, & δι' αὐτοῦ πνεῦναι καὶ ἐῖ) τὸ πνεῦμα εἰπόντες. ἀλλ' οἱ αἱρετικοὶ διὰ τοῦ ὑοῦ γεγονῆσθαι τὸ ἅγιον λέγοντες πνεῦμα, δύο ζωὰς ἐποίουν. αὐτό τε γὰρ ἐτίθεσαν ἐῖ) ὡς ὧν τ' κτισμάτων, καὶ τ' ὑὸν αἰτίαν αὐτοῦ ἐῖ), & τοῦτο δηλοῦσθαι διὰ τῆς προθέσεως τῆς, διά. εἰ οὖν ἀμφότερα ἦγον βλασφημοῦντες, καὶ προὶς ἐκάτερα ἂν οἱ διδάσκαλοι παρετάξαντο· καὶ ὥσπερ ἐξαιροῦσιν αὐτὸ τῷ κτισμάτων, & οὐκ ἔστιν ὅτι οὐ τοῦτο ποιοῦσιν, ὅθεν ἀδὴ τῇ λέξει τοῦ γεγονῆσθαι εἰς κλῖσμα καταστάσῃ τὸ πνεῦμα, δύρεις αὖ αὐτοῦ ἵνα αὐτοῦ ποτε χρησαμένους· οὕτως οὐδ' ἂν ποτε ἐχρήσαντο τῇ διὰ, εἰ τοῖς μὴ

τα ἀποδίδοται ἐξ ἀνάγκης, ϛ ἓ λίγεται πνεῦμα, ἐξ ἐκείνε πάντως καὶ πνεῖται. ὅτι γὰρ ἀναφορικὰ τὰ ὑποστατικὰ ὀνόματα τῆς ϑειάδος, οὐδεὶς ἀντερεῖ. ὑποστατικὸν δὲ ϯ πνεῦμα ϑεὸς ὄνομα. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται, ὥςπερ καὶ τοῦ παζρὸς ὁ πατὴρ, καὶ ὁ ὑὸς τοῦ ὑοῦ. ϛ ἀναφορικὸν ἐξ ἀνάγκης, ὥςπερ ϛ ταῦτα· εἴπερ ὐσία μὲν οὐκ εἰσὶν, ἄλλο δέ τι ϖᾶρὰ τὰς ἀναφορά τι καὶ τὴν ὐσίαν ἐν τοῖς ϑείοις οὐκ ἔστιν. ὥςπερ οὖν τὸν ὑὸν ἀρὰ τὸ ἀναφορικὸν ὄνομα εἶ), καὶ ἀποδίδοται ϖρὸς πατέρα. διὰ μὲν ὑὸν τοῦ πνεύματος λέγε, ἵνα μὴ πατὴρ αὐτὸ νομισθῇ· οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα, ἀναφορικὸν ὄνομα ὂν, καὶ πάντως ἀποδιδόμενον ϖρὸς τὸν πνέοντα, ἐξ ἐκείνου καὶ πνεῖται, οὐ πνεῦμα λέγεται εἶ). ὡς ἂν δὲ μηδεμία τοῖς λόγοις τούτοις καταλείποιτο ϖρόφασις, καὶ φανείη σαφέστερον αἰτίαν σημαίνουσα ἡ, διὰ, μάξιμος ὁ ϑεῖος ϖατὴρ, ἐν οἷς ὑρμωδίει τί δῆτα βούλεται τῇ ϖροφήτῃ ζαχαρίᾳ ἡ χρυσῆ λυχνία, καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν λαμπάδιον καὶ οἱ λύχνοι, λέγων ἐν ἐκείνοις οὕτω· Τὸ γὰρ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥςπερ φύσει κατ' οὐσίαν ὑπάρχει τοῦ ϑεοῦ καὶ παζρὸς, οὕτω καὶ τοῦ ὑοῦ κατ' οὐσίαν ὄζιν, ὡς ἐκ ϯ παζρὸς οὐσιωδῶς δι' ὑοῦ ἡμῖν ϑέντος ἀφράστως, ἐκπορευόμενον. τοῦ ὑοῦ γὰρ, φησὶν, οὐσιωδῶς ὄζι τὸ πνεῦμα, οὐκ ἐλάττων αὐτὸ καὶ ἴσωθεν, οὐδὲ χερνικῶς εἰλημένος, ἀλλ' ἐξ ἀϊδίε κατ' ὐσίαν αὐτὸ κεκτημένε, καθάπερ καὶ ὁ πατὴρ. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐκ ϯ παζρὸς δι' αὐ ϯ ὐσιωδῶς ἐκπορεύεται). ϛ ἐλλιπῶς ὅτι τῷ αὐτῷ ϛ ἑνὸς ϑεάρματος, ὅ, τε μέγας βασίλειος, ὅ, τε ϑεολόγος μάξιμος αἰτίαν ἀποδιδόντες τῷ, διχῇ τὸ πνεῦμα λέγεται πνεῦμα ὑοῦ, τῷ αὐτῷ ἀποδιδόασι καὶ ἀμφοτέροι. διχᾶ γὰρ τὸ δι' αὐτοῦ ἐκ ϯ παζρὸς ἐκπορεύεσθαι, ϛ πνεῦμα εἶ) αὐτοῦ διχοτέμνονται. ὁ μὲν μάξιμος, δι' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι, ἔφησε, τοῦτο ὁ ϑεῖος βασίλειος, δι' αὐτοῦ πεφυκέναι, φησὶν, εἰς ἴσον πεῖσαι τὸ πεφυκέναι τοῦ ἐκπορεύεσθαι. εἰ δὲ τὸ δι' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι, τὸ δι' αὐτοῦ τῷ ὕπαρξιν ἔχειν δηλοῖ· ἆρα καὶ τὸ δι' αὐτοῦ πεφυκέναι, τὸ δι' αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν ϖαρίσησι. καὶ αἰτίαν ἡ, διχᾷ, ἐξ ἀνάγκης ἐνταῦθα δηλοῖ, ϛ οὐδαμῶς ἄλλως λαμβάνεσθαι δύναται. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ νύσσης γρηγόριος, πολλαχοῦ μὲν καὶ ἀλλαχοῦ σαφέστατα τοῦτό φησιν, οὐκ ἐν οἷς μόνον τοῦ αἰτιατοῦ ϛ αἰτίῳ διχηρεῖσθαι λέγε τῷ ζιάδα ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῦ ϖρώτου τοῦ ϖρὸς δεύτερον, σαφῶς ϖρὸς διχηρέσεως τοῦ ϑείου ϖροσώπου τὸν λόγον ποιούμενος· Τὸ πνεῦμα, φησὶ, τοῦ παζρὶ καὶ τὸ ἄκτιστον σωματούμενον, πάλιν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ μὴ πατὴρ εἶ) καθάπερ ἐκεῖνος, διχωρίζεται· τῆς δὲ ϖρὸς τὸν ὑὸν καὶ τὸ ἄκτιστον σωφείας, καὶ ἐν τοῦ τῷ αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως ἐκ ϯ ϑεοῦ τοῦ ὅλων ἔχειν, ἀφίσταται πάλιν τοῦ ἰδιάζοντι, ἐν τοῦ μήτε μονογλώσσως ἐκ ϯ παζρὸς ὑποστῆναι, καὶ ἐν τοῦ δι' αὐτοῦ ϯ ὑοῦ πεφυκέναι. πάλιν δὲ τῆς κτίσεως διχᾷ ϯ μονογλώσσε ὑποστάσης, ὡς ἂν μὴ κοινότητά τινα ϖρὸς ταῦτα ἔχειν νομισθῇ τὸ πνεῦμα, ἐκ ϯ διχᾷ ϯ ὑοῦ πεφυκέναι, ἐν τοῦ ἀτρέπτῳ καὶ ἀναλλοιώτῳ ϛ ἀνεκλείστῳ τῆς ὑπερφυοῦς ἀγαθότητος διχηρῆνται τὸ πνεῦμα ἀπὸ τῆς κτίσεως. Ἐνταῦθα ϖᾶς ϑείας ἐνώσεως τι καὶ διχηρέσεως ὁ διδάσκαλος τὸν λόγον ποιούμενος, ϖροχείζει μὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ϖᾶσι δὲ ἄλλοις δ' αὐτὸ ϖρός τι τὸν πατέρα καὶ τὸν ὑόν. διείρηκε τίνα μὲν αὐτοῖς κοινὰ ϛ ἑνοῦντα, τίνα δὲ ἴδιά τι ϛ διχηρέντα. τοῦ μὲν οὖν παζρὶ, φησὶ, καὶ τὸ ἄκτιστον σωματούμενον, τοῦτο δ' ὅζι τοῖς ἀπολυμένοις καὶ οὐσιώδεσι, ἃ διχᾷ τῆς ἀκτίστου σημαίνει φωνῆς· τοῦ μὴ πατὴρ εἶ) καθάπερ ἐκεῖνος, ἀπ' αὐτοῦ πάλιν διχωρίζεται. τοῦ δὲ ὑοῦ κοινωνοῦ αὐτῷ τι τοῦ ἀπολελυμένου ϛ τῆς καὶ τὸ ἄκτιστον σωματούμενον, μία γὰρ τοῦ ζιὸν ὐσία, ἔτι τε καὶ τοῦ αἰτιατὰ εἶ) κοινῶς ἀμφότερα τὰ τοῦ ὅλων ϑεοῦ, ὅμως αὐτοῦ διχηρένεται πάλιν δυσὶ τούτοις. τοῦ μήτε μονογλώσσως ὡς ὁ ὑός, ἀλλ' ἐκπορευτῶς δηλαδὴ

ὑπο-

ὡς· τῆγα ἀποπήμαζος τούτου μὴ ἀκολουθουῦτος, ϝίγαζο αὖ, φησὶ, ϗ ὑὸς Ϝ ὑῦ. ἀλλ' εἰ ὑὸς ἰλίγετο Ϝ ὑῦ, αὐαμφιδόλως καὶ αἰτίαν εἶχεν αὖ τὸν υἱόν. καὶ δ' ἐκ τῦ ὑῦ ἄρα εἶ) λιγόμθμον, καὶ τὸν υἱὸν ἔχ' αἰτίαν, καὶ αὐτὸς δὶ εἶναί φησιν. ὁ μάλιστα τ῀ ῥημάτων τὸ ὑπάρχειν δηλοῖ ϗ τῷ ὕπαρξιν, ⸌ ἐκ θεῦ δὶ ὑός, χ῀ τὸν ἱερὸν ἀθανάσιον. ὅτι ἐν τοῖς χαρισμάτων πνῶν ἐνταῦθά φησιν, ἵνα ᾖ τὸ δι' αὐτοῦ προχεόμθμον ἢ χορηγούμθμον, ὅτε δ' ἐκ τίνων αἰαφορεῖ, δι' αὐτοῦ εἴρηται, δηλαδὴ Ϝ ὑός· οὐ γὰρ ἐκ παῖδός, ἀλλ' ἐκ θεῦ εἴρηται· ὅτι ἡ, διὰ, ταυτὸ τῇ, μετὰ, δύναται ἐνταῦθα. τίνα γὰρ λόγον ἔχ', δ' ἐκ θεῦ μὴ Ϝ ὑῦ εἶ) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑποπτεύειν τινὰς δύνασθαι καὶ υἱὸν τῦ υἱοῦ δεῖν ὀνομάζειν; ὅτι τοίνυν οὐδαμοῦ τούτων καταφυγὴ τ῀ ζιῶν, εἰς ἃ εἰώθασιν ἅπαντες ἑαυτοὺς αἰαφέρειν, τ῀ παρόντι χωρίῳ λείπεται, φαίνεται καθαρῶς ἐνταῦθα τῶν, διὰ, σημαίνειν αἰτίαν. τοῦτο δὶ σαφέστερον δείκνυται καὶ ἀπὸ ἑτέρας Ϝ αὐτ῀ χρήσεως, λέγοντος· Διὰ τοῦτο μθν ἐκ θεοῦ τὸ πνεῦμα ἔ), ἕνεκεν ἐκπύρξεν ὁ ἀπόστολος, λέγων, τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ Ϝ θεῦ ϗάβομθν. κ῀ τὸ δ' ἐκ τῦ υἱοῦ πιφωνέναι, σαφὲς ποιοῦσι, υἱῦ πνεῦμα ὀνομάσας αὐτὸ, καθάπερ ⸌ θεοῦ· δ' ἐκ τοῦτο γὰρ, φησὶν, υἱοῦ λέγεται πνεῦμα, διότι πέφωνε δι' αὐτ῀. ἀλλὰ κ῀ οἱ λυπικοὶ πατέρες ὥσπερ ἐκ κοινῆς συμφωνίας, δ' ἐκ τοῦτό φασιν υἱοῦ λέγεσθαι πνεῦμα κ῀ εἶ), διότι ἐξ αὐτ῀ ἐκπορεύεται. τοιγαροῦν τοῖς λυπικοῖς τὸ ἐξ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι δύνασθαι, ὥ φησὶν ὁ μέγας βασίλειος· δ' ἐκ τῦ υἱοῦ πιφωνέναι. ἀλλὰ τὸ ἐκ τῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι αὐτὸ λέγειν, τῦ πνεύματος αἰτίαν εἶ) δηλοῖ τὸν υἱόν. κ῀ τὸ δ' ἐκ Ϝ ὑῦ πιφωνέναι, ἆρα σαφῶς Ϝ πνεύματος ἄπορον βούλεσθαι τὸν υἱὸν λέγειν. εἰ δὲ τὸ δι' υἱοῦ πιφωνέναι, τινὰ εἰς τὸν αἰδιότητον ζητοῦσι κόσμον ἐκφέρουσιν, κ῀ φασίν ποτε αὐτ῀ πῶς δηλονοτῦ βούλεσθαι λέγειν, οὐ καλῶς λέγει. εἰ γὰρ δ' ἐκ τοῦτο ὅτι Ϝ υἱοῦ πνεῦμα τὸ πνεῦμα, οὐκ αἰδίως αὐτὸ οὐδὲ φύσ῀. ἀλλ' ὅπερ ἐκ τοῦ αὐτὸ ἔχ' λαβὼν ⸌ ἐν χρόνῳ ἐξότου τ῀ κόσμῳ αὐτὸ ἐνεφάνισεν, ὃ πόρρω πάσης μανίας. Ϝ γὰρ ἀποτελέσματος προϋπάρχειν τινὰ αἰτίαν, αὐάγκη. αἰτία δὲ Ϝ τὸ πνεῦμα ἔ) πνεῦμα υἱοῦ, τὸ δι' υἱοῦ πιφωνέναι. εἰ ὄντ αἰδίως κ῀ φύσ῀ τὸ πνεῦμα υἱοῦ πνεῦμα, κ῀ αἰδίως δι' υἱῦ πέφωνε. τὸ δὲ αἰδίως δι' αὐτ῀ πιφωνέναι, εἰ μὴ τὸ αἰδίως δι' αὐτ῀ ἐκπορεύεσθαι κ῀ τινὰ ὕπαρξιν ἔχ' σημαίν῀, θαῦμα αὖ εἴη. ἀλλὰ κ῀ τὸ, καθάπερ ⸌ θεὸς, τ῀ λόγῳ προσκείμθμον, μίγα τῇ ἡμετέρᾳ ἐξηγήσ῀ συμβάλλει). ὅτι γὰρ, φησὶν, υἱῦ λέγει) πνεῦμα καθάπερ κ῀ θεῦ. ἀλλὰ Ϝ θεῦ λέγει) πνεῦμα, ὡς ἐκπορεύόμθμον ἐξ αὐτ῀. κ῀ Ϝ υἱῦ ἆρα λέγει) πνεῦμα, ὡς ἐκπορεύόμθμον δι' αὐτ῀, εἴτουν δι' αὐτ῀ πιφωνός. ταυτὸν γὰρ ἀμφότερα σημαίνει, λαοδίδειξ). ἐνταῦθα δὲ κ῀ μάλιστα φαίνει), μηδεμίαν ἔχ' χώραν, αὐτὶ τῆς, μετὰ, μεταλαμβάνεσθαι τὴν, διά. τὸ γὰρ εἶ), φησὶ, πνεῦμα υἱῦ, σημεῖόν ὅτι Ϝ δι' αὐτ῀ πιφωνέναι. εἰ γοῦν τὸ δι' αὐτ῀ πιφωνέναι, τὸ μετ' αὐτ῀ πιφωνέναι ἰσήμαινεν, οὐδὲν δὲ μᾶλλον μ῀ Ϝ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ἢ μ῀ τῦ πνεύματος πέφωνε ὁ υἱός, ἴδιοι αὖ ⸌ Ϝ μ῀ Ϝ πνεύματος Ϝ υἱὸν πιφωνέναι, σημεῖον ἕτερον εἶ), τὸ Ϝ υἱὸν Ϝ πνεύματος λέγεσθαι. ἀλλὰ τοῦτο οὐ λέγεται, οὐκ ἄρα οὐδὲ μ῀ τοῦ πνεύματος ὁ υἱὸς πέφωνε. ἀλλὰ τοῦτο καὶ ψεῦδος καὶ βλάσφημον· πέφωνε γὰρ συὼ τ῀ πνεύματι καὶ ἅμα τ῀ πνεύματι. δι' αὐτ῀ δὲ ὅμως οὐ πέφωνε. ἕτερον ἄρα φανερῶς, τὸ δι' αὐτ῀ πιφωνέναι. Ϝ συὼ αὐτ῀ ἢ μετ' αὐτ῀ πιφωνέναι. ἀλλά φησιν· οὐ λέγεται Ϝ πνεύματος ὁ υἱός, ἵνα μὴ πατὴρ αὐτ῀ δέξῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. αἰαφορικὸν γὰρ ἔνομα, ὧν ὁ υἱὸς, δύναται πρὸς πατέρα. ὥστε εἰ μὴ ζητοῦτο ὑπερσοῦτο τὸ ἄτοπον, καὶ ὁ υἱὸς αὖ τοῦ πνεύματος ὠνομάζετο, δ' ἐκ τοῦ συὼ τ῀ πνεύματι καὶ ἅμα αὐτ῀ προϊέναι ἐκ παρός. Ἀλλ' ὦ ϐλῆσοι, ⸌ τὸ πνεῦμα αἰαφορικόν ὅτιν ὄνομα, κ῀ πρὸς Ϝ πίνον

ἢ συναπὸ, ἑαυτῷ προσπινούμενον ἔχοντος τὸν ἐφ' οὗ λέγεται τὸ ἐξ οὗ· ταύτην δὲ λέγει τὴν τάξιν ἀναγκαῖον καὶ ὅτι παρὸς λαμβάνεσθαι καὶ ὑοῦ. ὧδε γὰρ ἡ παρὸς, πάντα λαβὼν τὰ ἡ παρὸς, ὁ υἱὸς ἔχει, ⸂οὐ μὴν ἡ παρὸς⸃ ἅμα αὐτῷ δύθις συνυπτοεῖ⸃ προσηκῶς ὁ υἱός. καὶ ὑὸν λέγοντες, δύθις εἰς τὸν ὃν ὄζιν ὁ υἱὸς ἀναγόμεθα τῇ διανοίᾳ, πατέρα· καὶ πατέρα εἰπόντες, ὑὸν δύθις ἐνοοῦμεν. ταῦτα δὲ ἡ, διὰ, μάλιστα δύναται, τῆς προσκαθαρκτικῆς αἰτίας ὁμολογίαν, καὶ τὸν μέγαν βασίλειον, ἔχουσα. ὄζει ἡ ὑοῦ γὰρ τὸ πνεῦμα λέγοντες ἐκπορεύεσθαι, τὸν πατέρα, ἐξ ὃ τοῦτ' ἔχει λαβὼν ὁ υἱὸς, ἐνοοῦμεν, καὶ ὅτι προς ἕτερον ἀναφέρει τὰ ἑαυτοῦ. ἡ τοῦ ⸂ὁ χρυσόστομος φησὶν, ἐξηγούμενος τὸ, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγήνετο· εἰ γὰρ ἐνταῦθα, δι' αὐτοῦ, φησὶν, εἴρηται, δι' ὑδὲν ἕτερον εἴρηται, ἀλλ' ἢ ἵνα μὴ ἀγένητον ὑποπτεύσῃ τὶς τὸν υἱόν. ὥστε ⸂καὶ τοῦτον τὸν διδάσκαλον, ἢ διὰ, δεῖ τὴν ⸂ἁγίαν ἡ παρὸς ἡμῶν ⸂ἁγιάσαι, καὶ τὸ ἐκεῖθεν αὐτοῦ ἡ ἡ δημιουργεῖν τὰ ὄντα, καὶ προβάλλειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δύναμιν ἔχειν, καὶ δύναται μάλιστα πάντων σημαίνειν ἡ τάξιν ἡ προς ἀλλήλους παρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ οὕτως ἀναγκαίως ⸂ἁγιαλαμβάνεσθαι. ὥσπερ γάρ ὄζιν ἐν αὐτοῖς ἄκρα δυνάμεως ἰσότης, μᾶλλον δὲ ἄκρα ταυτότης, ὅπως ἂ δὲν ὕστερον προς ταύτῃ καὶ ἄκρα ὄζει τάξις, ἰοῦ ἢ διὰ, δύναται⸃ ⸂ἁγιαλαμβανομένη δηλοῦν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερος. Κεφάλ. ἑπτὸν.

PΗτέον δὲ καὶ ὅπου ἡ ἑαυτῷ λόγων, οἱ ἐξ ἰώας πατέρες, καὶ οἵ πινες ὅτι τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως ἠρώτησαν ὅτι ἡ υἱοῦ τῇ διά. προπεν μὲν οὖν ὁ θεῖος ἀθανάσιος ἐν τῷ ὑπηρεφομένῳ λόγῳ, Ἔλεγχος ὑποκείσεως τῶ
» θεῖ μελίπον καὶ ἀσεβείου, Ἦν δὲ ἀδύνατον, φησὶν, ἐν τῇ τῆς ζιάδος δόξῃ τὸ πνεῦ
» μα δοξάζεσθαι, μὴ προσηκόντως ὂν ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ, ἀλλὰ ποιητικῶς ἐκ θεοῦ γεγονός, ὡς
» λέγουσιν. Ἐπισῆσαι οὖν ἄξιον, ὅτι ⸂θεῖ ἡ ἡ πνεῦμα⸃ ὑποστάσεως ὁ λόγος ἐνταῦθα τῷ διδασκάλῳ, ἡ ἑνὸς τῆς ζιάδος, καὶ χαρίσματός τινος ἀνυποστάτου, καθὼς αἵ τινες φασὶν· ⸂ὃπ αὐτὸ τοῦτο τὸ συμπληρωτικὸν τῆς ζιάδος, εἶναί φησιν ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ. τό, τι γὰρ ἐῖ), τὸ ὑπάρχειν δηλοῖ καθαρῶς, καὶ τὸ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν, καὶ μάλιστα τὸ ὄζ) προσηκῶς. καὶ τὸ ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ προσηκῶς ἐῖ) λέγειν αὐτὸ, ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν αὐτὸ λέγειν ὄζιν. εἰπὼν δὲ, ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ, οὐκ ἐκ παρὸς δι' υἱοῦ, ἀποκλείει τὸν λόγον τῶν λέγουσιν, ὡς ⸂ἁγὰ τοῦτό φησι δι' υἱοῦ, ἐπειδὴ τῇ παρὸς ὑμπάθη, ὀνόμασιν αἰαφορικοῦ τι ὄντος, ⸂καὶ πάντως υἱὸν ἀπαγορευόντος. εἶχε γὰρ ἄν τινα λόγον ἡ προφασις, εἰ καὶ μηδὲ τότε, εἰ ἐκ παρὸς δι' υἱοῦ ⸂λέγει. νῦν δ' οὐ τοῦτο φησιν, ἀλλ' ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ. ἔπειτα δὲ ὁ μέγας βασίλειος ἐν ἑνὶ τῷ κεφαλαίων οὐ ὀλιγαφῶ, ⸂ἁγατί μὴ τὸ πνεῦμα υἱὸς ἡ υἱοῦ, φησὶν, ὅτι οὐ ⸂ἁγὰ τὸ μὴ ἐῖ) ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ, ἀλλ' ἵνα ὑ ζιας μὴ νομισθῇ πλῆθος ἄπειρον, υἱοὺς ἐξ υἱῶν, ὡς ⸂ἐν ἀνθρώποις, ἔχειν ὑποπτεύθεισα. προτον μὲν αὐτόθεν ἀπ' αὐτῆς ἡ ζητήματός τε καὶ τῆς ἀπορίας, ⸂ἁγατί μὴ υἱὸς ἡ θεοῦ λέγεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα ποείσαθε, μὴ ⸂ταύτης ἐῖ) τῆς δόξης ἡ μέγας βασίλειος, δηλονότι μηδὲν εἰς τὸ ἐῖ) ἡ πνεῦμα ⸂συμβάλλεσθε ἡ υἱόν. οὐδὲ γὰρ αὖ τοιοῦτόν τον ἐκίνησε ζήτημα, ὥσπερ ὐδὲ ⸂ἁγατί μὴ τὸ πνεῦμα πατὴρ τῷ υἱῷ ἐζήτησεν αὖ τις. ἔπειτα δὲ ⸂ἐπ' αὐτῷ ἡ ζητήματος λύσεως, φαίνει⸃ νομίζων ἡ υἱὸν αἰτίαν ἡ πνεῦ μα, καὶ τοῦτο ⸂ἁγαδηλοῦν ⸂ἁγὰ τῆς διά. ὀφεῖν γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ⸂ἁγὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν υἱὸς τοῦ υἱοῦ, διότι οὐκ ἐξ αὐτοῦ, οὐδὲ δι' αὐτοῦ ὄζιν, οὔτε μὴν αὐτὸν ἔχει αἰτίαν, καί τοι τίς ἄλλη μᾶλλον ἁρμόζουσα λύσις; τοῦτο μὲν οὐκ εἴρηκε, ἀλλ' ἄλλην αἰτίαν ἀπέδωκε. ἔστι μὲν γάρ, φησὶν, ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀρνήσασθαι. εἰ δὲ τοῦτ' ἀναγκάζει καὶ υἱὸν αὐτὸ τοῦ υἱοῦ εἶναι καὶ λέγεσθαι, ἐλέγξω αὖ, φησὶ, καὶ τοῦτο, εἰ μή τι ἕτερον ἄτοπον ἀπλώτα, τὸ πλῆθος ἄπειρον τὴν ζιάδα νομισθῆναι.

τὴν σφύραν ἄπονον εἶ) τὸ ἐνεργεῖν τῷ τεχνίτῃ, ἀλλ' ὅτι ἄπονόν ἐστι τῷ τεχνίτῃ, τοῦτο προϊέναι ἐκ τοῦ τεχνίτου. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, σκοπῶμεν ὅ, τι ποτὲ βούλεται τοῖς ἁγίοις, ἐκ παιδὸς δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, λέγων. παίτως καὶ ταύτην αἰτίαν τινὰ τοῦ διὰ σημαίνειν ἐρεῖν μοι. ἢ τίνος χάριν παρείληπται; ἀλλὰ τῷ μὲν πατρὶ ἐκ τοῦ θεμελίων ζωὴν οὐδεμίαν. ἔτι γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ παρὰ πατρὸς ἢ προβάλλειν, ὃ καθόλου τὰ προφερημένα ζῷα ἅπαντα δύναται, ἀλλ' ἢ ἄρα τὸ ἀναπάλιν. οὔτε γὰρ ὁ υἱὸς αἰτία εἰδικὴ, ἢ τελική ἐστιν εἴτε ποιητικὴ ἢ πνεῦμα ἁγίου· τό, τε γὰρ ποιητικὸν ἅπαν προϋπὸ τὰ κτίσματα ἀναφέρεται, καὶ οὐχ ἁρμόζει δὴ ἢ πνεῦμα τοῦ ἁγίου· τό, τε τελικόν, αὐτή ἐστιν ὅλη ἡ μακαρία ζωὴ ἢ ἀγαθότης αὐτῆς, τῶν κτισμάτων, οὐχ ἵν' δι' ἑτέρου τινὸς ἄλλου· εἰδικὸν δέ ἐστιν αὐτὴ ἡ θεία οὐσία, καθ' ἣν ὁ υἱὸς ἢ τὸ πνεῦμα προάγονται, ἢ τις ἐστὶν ἡ αὐτὴ τοῖς ζωοῖ. λείπεται δὴ, τὸν λοιπὸν ἢ τὸ ταρτον τρόπον δεῖ ἢ προκειμένου ὑπολαμβάνειν, καὶ ἢ τὸν ἑφόσον εἰκός. ἔστι γὰρ, καθόσον μὲν ὅρον ἔχει τὸ ἀποτέλεσμα, ἅπερ ὑπάρχων τῆς ἐνεργείας, ἁρμόζει δεῖ ἢ νεωὶ ζητουμένῳ, καὶ μάλιστα δι' ὑοῦ λεγόντων ἡμῶν ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα· καθόσον δὲ ὡς ὄργανον ὑπολαμβάνεται, ἀπεμφαίνουσαν ἔχει τινὰ ὁμοιότητα. οὐ γὰρ ὡς δι' ὀργάνου, ἢ τόπου, ἢ χεύτου, ἢ τινος τῶν ἀτελῶν αἰτίων, φαμὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δέχεσθαι ἢ ὑοῦ ἐκπορεύεσθαι· ταῦτα γὰρ πόῤῥω τῆς ἐκείνου παντελοῦς τελειότητος, καὶ τῆς ἄκρας πρὸς τὸν πατέρα ἰσότητος ἢ ἑνότητος. οὐ γὰρ ἄλλῃ δυνάμῃ τοῦ ἀριθμοῦ ὑπολαμβάνεται τὸν πατέρα, προβάλλει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁ υἱὸς, ἵνα ὥσπερ δύο τέκνα ἢ ὀργανικὴ αἰτία ὑπολαμβάνοιτο· ἀλλὰ τῷ τιὼ αὐτὸν καὶ μίαν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ προβλητικὴν ἔχει) δύναμιν δίδοσης παρ' ἑκατέρων λέγεται προϊέναι. ἐπεὶ καὶ ὁ ἥλιος, εἷς ὢν ἄνθρωπος ὡς ὥσπερ καὶ ὁ τέκτων, καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, ὥσπερ δεῖ παῖδος καὶ υἱοῦ ὁ αὐτὸς θεὸς, ἵνα ἥλιος ἐκ κἀκεῖνος, ὥσπερ ἢ ὁ τέκτων· καὶ τὸ δέκτικὸν ἢ ἥλιος λεγόμενον, οὐδεμίαν αὖ ἢ ἥλιος κατηγορεῖ ἀτέλειαν. θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν, εἰ ἀδυνάτως δεῖ τῶν θείων φωνῶν τε ἐρέσθαι χρώμεθα μὴ ἄλλως δυνάμενοι. τὰ γὰρ θεῖα δέκτικὰ τῶν εἰωθότων μὲν ἡμῖν ὀνομάτων καὶ νοημάτων, ἐκφαίνειν πειρώμεθα. ἄλλως γὰρ φθέγγεσθαί τι χρεὼν ἐπὶ ἐκείνων ἀμήχανον. τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐκφωνήσαι τῶν ὀνομάτων συμβαῖνον, δεῖ χρῆν καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν σημαινομένοις ἐπάγεσθαι ἐφαρμόζειν, μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ· πολλὰ γὰρ ἂν οὕτω τῶν ὁμολογουμένων ἐστὶ καὶ ἀναγκαίων ἀπατεωπαίσαι. καὶ τὰ πάντα γὰρ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ λέγομεν ἡρῆσθαι. ἀλλ' οὐ δήπου ζημιώσῃ τις ὀργανικὴν αἰτίαν, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς, τὸν υἱὸν λέγων, ὡς μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐνεργείᾳ τε καὶ δυνάμει τὰ πάντα συνδημιουργήσαντα. καὶ δεῖ τῆς δι' υἱοῦ τούτου τοῦ πνεύματος ἐκπορεύσεως, ὀργανικὴν μὲν αἰτίαν ἐντεῦθεν χρεὼν ἐλάσφημον· αἰτίαν μέντοι γε καὶ ταύτην οὐκ ἀτελῆ, ἀναγκαῖον. τὸ μὲν γὰρ ἀτελὲς τῆς, διὰ, διαπορευτικὸν ἐντεῦθεν· ὅσον δὲ εὐσεβείας καὶ τελειότητος διήρηται, τοῦτο προϊέναι ἐστὶν, φησὶ δὲ ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ ἑξαημέρῳ τῷ πρὸς ἀμφιλόχιον· Τὸ δέκτικὸν ἢ υἱοῦ δημιουργεῖν τὸν πατέρα, οὔτι ἀτελὲς ἢ πατρὸς τιὼ δημιουργίαν, οὔτι ἄτονον ἢ υἱοῦ προβλητικὸν τιὼ ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὸ ἰσοδυναμοῦν ἢ θελήματος αὐτῷ παρίστησιν. ὥστε ἐ, δι' υἱοῦ, φωνὴ, τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας ὁμολογίαν ἔχει, ὡς δεῖ κατηγορίᾳ ἢ ποιητικοῦ αἰτίου ὑπολαμβάνεται. ἔστω μὲν οὖν ἡ, διὰ, ἐμφανῶς αἰτίαν σημαίνῃ. ὃ γὰρ ἄτονον ἢ υἱὸς, φησὶ, προβλητικὸν τιὼ ἐνέργειαν, ἀλλ' αἰτίαν ἡ μὴ τάξεως. τῆς γὰρ προκαταρκτικῆς, φησὶν, αἰτίας ὁμολογίαν ἔχει ἀεὶ γὰρ ὅταν ἴκτινος δέκτικός τινος ἐστὶ τι λέγοντος, τάξεις δηλοῖ) πρὸς τὸ ἐξ οὗ, ἢ δι' οὗ. τοῦ μὲν ἐξ οὗ, ὡς ἀρχικοῦ τινος μέντοι αἰτίου· ἢ δι' οὗ, ὡς ὀργάνου

ἀμφοτέρων συνησαμβίους, εἰς ὁμόφωνον δοξολογίαν ζαπὴν θεοῦ. ἐγὼ μὲν οὖν φημὶ, ὃ ἀμφοτέρους τοὺς διδασκάλους σαφῆ τὰ παρ' αὐτῷ εἰς τιλὼ ἐκκλησίαν συναγαγεῖν· ὃ δύναται ἄν τις μηδαμῶς τοῖς παρ' ἀμφοτέρων ἀφεστῶσιν, ἀλλὰ τῷ ἁπλῷ θατέρου μόνον ταυτὸ συμπεραίνειν συμπέρασμα. καὶ τοῦτο δείξομεν μετὰ ταῦτα, ἐὰν ὁ θεὸς ἐπιτρέψῃ, ἀλλὰ βραχέων. ὑποκείσθω δὲ ὅμως μὴ πάνυ σαφῶς τοὺς αἱρετικοὺς, μηδ' οὕτως αἱρετιζομένους ὡς οἱ ἐκ τῆς δυσμῆς, τιλὼ ἐκ τοῦ τὸ πνεύματος κηρύττειν ἐκπορεύσιν. τί οὖν ποιήσομεν; τί δ' ἄλλο γε ἢ τῆς ἐξ ἑατέρας πατέρων οὕτω σαφῶς ἀποφαινομένων ταύτῃ τιλὼ πίστι, καὶ τοὺς αἱρετικοὺς κηπτέον ἑαυτὸ τοῦτο λέγειν ἐξ ἀνάγκης, καὶ μὴ μάχεσθαι τοῖς ὁμόφροσιν. ὃ γὰρ ἐν ἐκείνοις, τοῦτο καὶ ἐν αὐτοῖς ἐλάλησε πνεῦμα· καὶ ἅπερ ἐν τούτοις αἱρετιζομένως, ταῦτα παύτως ἐν ἐκείνοις σωφρονιζομένως ἐφθέγξατο, διὰ τὸ οἶδεν ἐκεῖνο αἰτίας, καὶ διὰ τιλὼ τότε ἴσως ἐκεῖσε προσήκουσαν οἰκονομίαν. δικτέον δὲ ὅμως, καὶ αὖθις πρὸς τοὺς ἁγίους πατέρας ἀναβολῆς, ὃ καθ' αὐτοὺς τοὺς ἐξ ἑώας πατέρας ἑαυτὸ συμπεραίνοντας ἀπὸ τῆς παραλίας πνεύματος ἐκπορεύσεως, καὶ τοῦτο φρονοῦντας ὅπερ ἐκεῖνοι.

Κεφάλαιον πέμπτον.

Τιλὼ διὰ προθέσιν, ἴσμεν πάντες αἰτίαν σημαίνουσαν ὅτι παύτων, ἐφ' ὧπερ ἀναλαμβάνεται, οὐδέποτε δὲ λειπομένου αὖθις ἢ μεταλύσαί τινα παρεμφαίνει αἰτίαν. ἀεὶ γὰρ κατὰ παύτων, ἐφ' ὧν τοῦδε ἀνάγκη, διά τινος, διά τινος δεῖ ἢ γίνεσθαι λέγεται, τὸ δὲ οὗ, ὡς κοινωνοῦ ἢ συνεργοῦ τῇ προθέσει ἐνεργοῦντι, ἀναλαμβάνεται. ὥσπερ εἰ τὸν τέκτονα διά τοῦ ὁρίσου τεκταίνεσθαι φαίημεν, καὶ τὸν ὁρίσαντα συνεργεῖν τῷ τέκτονι πρὸς τὸ ὁρίζειν νοοῦμεν, ἢ τὸν σύροντα αὐτῷ ζόφον, εἴτουν ὀργανικῶς καὶ φύσει ὁρίζειν, ἀλλὰ μὴ ἀρχῶς οὕτω ἀναλαμβάνεσθαι. ἢ τὸ διὰ τόπου δὲ, ἢ διὰ χρόνου τὸ δέ τι γεγονέναι ἢ διηθεῖν λέγειν, ὁμοίως αἰτίαν τινὰ τὸν τόπον καὶ χρόνον τῆς διηθούντων ἢ ῥεόντων λέγειν ἐστίν. ὅ, τι γὰρ τὸ πρὸς κινήσεως ἄτοπον· πᾶσα γὰρ κίνησις ἔχει μεγέθους καὶ διαστήματος· καὶ ὁ χρόνος δὲ πλεῖον συμβάλλεται τῇ κινήσει. ἐν χρόνῳ γὰρ ἅπασα κίνησις, κινήσεως δ' αὖθις οὐκ ἄν τι ῥέοιτο. χωρεῖς δ' οὗ οὐκ ἄν τι ῥέοιτο, τοῦτο ἑαυτῷ ἄτοπον ἔχει. καὶ τὸ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς δὲ λέγειν, διὰ τῆς μέσου τὰ ἄκρα συνάπτειν, δῆλον ὅτι διὰ τῆς μέσου ὡς δι' αἰτίου, καὶ τιλὼ τῆς διανοίας κίνησιν ἢ μετάβασιν συμβαίνει. ὁ δὲ λόγος, οὗτος χρὴ καθόλου θεῖ τούτου διαλαβεῖν. ἐν πᾶσι λόγος, ἐν οἷς λέγεταί τις ἐνεργεῖν διά τινος, ἢ πρόθεσις αὐτῷ διὰ, αἰτίαν ἢ ἀρχικὸν, ἐν ᾗ λέγεται πῶσι, τῆς ἐνεργείας ἐκείνης σημαίνει. ἐπεὶ δὲ ἡ ἐνέργεια μέση ὄζει τῷ τε ποιοῦντος καὶ τοῦ γινομένου, τὸ πῶσικὸν ἐκεῖνο, ᾧ ἡ διὰ συνάπτεται πρόθεσις, ἐνίοτε μὲν αἰτία τῆς ἐνεργείας ἐστὶ, καθόσον προέεισιν ἀπὸ τοῦ ἐνεργοῦντος· καὶ τότε αἰτία ὄζει τοῦ ποιεῖν τοῦ ποιοῦντος, εἴτε εἰδικὸν ὄζει αἴτιον, εἴτε τελικὸν, εἴτε ποιητικὸν, εἴτουν κινητικόν. ὅτι ὑλικῆς μὲν αἰτίας οὐκ ἔστιν ἐν χρήσει ἀναλαμβάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὶ ταύτης ἢ ἐκ. οὐ γὰρ διὰ λίθων ἢ ξύλων, ἀλλ' ἐκ τούτων δὲ καὶ τοῦδε τιλὼ οἰκίαν συγκεῖσθαι φαμέν. ὅταν μὲν οὖν διὰ τιλὼ τοῦ κόρδυος ὅτι θυμίαν τὸν τοιοῦτον ἐνεργεῖν λέγομεν, τελικὸν σημαίνομεν αἴτιον· εἰδικὸν δὲ νοοῦμεν, ὅταν διὰ τοῦ ἑαυτοῦ τοιοῦτον φῶμεν ἐνεργεῖν τὸν τοιοῦτον κινητικὸν δὲ, εἰ λέγοιμεν, διὰ τοῦ τοῦ ἑτέρου θεύσαγμα ἕτερον ἐνεργεῖν. οὕτω μὲν οὖν τὸ πῶσικὸν ἐκεῖνο ὄνομα, ᾧ ἡ διὰ συνάπτεται πρόθεσις, ποτὲ μὲν αἰτία ὄζει τοῦ ποιεῖν τοῦ ποιοῦντος, αἴτιον τῆς ἐνεργείας ὑπάρχον, καθόσον προέεισιν ἀπὸ τοῦ ποιοῦντος· ποτὲ δὲ αὖπάλιν ὄζει τῆς ἐνεργείας, καθόσον ὅ ἐστιν ἔχει τὸ ἀποτέλεσμα, ὥσπερ ὅταν λέγομεν διὰ τῆς σφύρας ἐνεργεῖν τὸν τοιοῦτον. τότε γὰρ οὐ σημαίνει

τιλὼ

ἢ μὴ σωιέντος ἅπερ ἐκεῖνοι φασί, κ᾽ τὸ ὑπὸ ταρασσὺς ἐν τῇ ἑβδόμῃ εἰρημένον συνέδω, ὅτι ἐναντιοῦνται αὐτοῖς οἱ τὰς οἰκονομίας & τοὺς σκοποὺς αὐτῷ μὴ δηλοῦμενοι, ἢ ἐκείνων ἐναντιολογίαν τι κ᾽ ἀπόφασιν. ἴχω τούτου πολλὰ παραδείγματα ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς θείας γραφῆς. ὁ πατήρ μου, φησί, μείζων μού ἐστι. & πάλιν· ἐγὼ κ᾽ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. τούτου τίς μείζων δοκοῦσα ἀπόφασις; ἀλλ᾽ ὅμως ἀποφάσκουσι τῶν ἀληθῆ, οἱ ἀπόφασιν ἕτερον λέγοντες. ὁ στέφανος, ὑπάρχων πλήρης πανδήμους ἀγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἀλλ᾽ ὁ παῦλος σοὶ τῷ δαβὶδ, αὐτὸν ἐν δεξιᾷ φησὶ κεκαθικέναι τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς. τὸ δὶ καθῆσθαι & μὴ καθῆσθαι, τὸ ἑστάναι γὸ οὐ καθῆσθαι ἐστί, φανερὰς ἔστιν ἀπόφασις. λουκᾶς ὁ μακάριος τὸν θεῖον στέφανον εἰσάγει τὼ δόξαν τοῦ θεοῦ κ᾽ παῦλον, καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν ἰδόντα· ὁ δὶ μύστης τῶν ἀπορρήτων, θεὸν οὔτε εἶδέν οὐδὶς, ἅτε ἰδεῖν δυνήσεται πώποτε, πανδαχῆς τὴν αὐτοαληθείας διδάσκαλος φησί. τὸ δὶ ἰδεῖν & μὴ ἰδεῖν τὸν θεὸν, ἐκ οἶδ᾽ εἴ τινι μὴ ἀπόφασις δόξειεν. ὁ μὲν γῶν ἀγγελιστῶν, τρίτην ὥραν τὸν κύριον ἐσταυρῶσθαι φησὶν, ὁ δὶ γε ἁγιος, ἓξ δὶ ὥρας ἴκτην κ᾽ ἑσταύρωσαν αὐτόν· ἡ δὶ ἴκτη δηλονότι, ἕξτη οὐκ ἔστι· ἡ δὶ ἕξτη τὸ κ᾽ οὐχ ἕξτη, πάντως ἀπόφασις. τὸν θεὸν & πατέρα αἰτίαν ὑιοῦ τε & πνεύματος, ἁπανταχοῦ τε & διδάσκουσι πάντες οἱ ἐξ αἰῶνος ἅγιοι πατέρες τὸ κ᾽ διδάσκαλοι. ἀλλὰ μὴν ἐκ τῆς ἑπτάρας, ὁ μακάριος κύριλλος, οὐδὶ παρῆκται τὸ τὸ ὄνομα τὸ αἰτίαν, ἐν τοῖς θείοις παραπόροις. τὸ δὶ τὸν αὐτὸν αἰτίαν λέγειν & οὐκ αἰτίαν, πᾶς τις ἂν οἶμαι ἀποφατικῶς συγχωρήσειε λέγεσθαι. καὶ τίς ἂν ἐξαριθμήσαιτο, ὅσα ἀποφατικῶς εἰρῆσθαι δοκοῦντα, ὅμως δυσεβῶς ὑπὸ τῶν διδασκάλων νοοῦνται, & παρὰ ἵνα κ᾽ τὸν αὐτὸν αἰσπάσασθαι νοῦν; οἷς κ᾽ ἡμᾶς μιμουμένους, κ᾽ τοῦτ᾽ ἐκ παρεκτὸς ζητήματος εἰ συμβαίνοι, ἐναντία τὰ κ᾽ ἀποφατικῶς ἀπειρήμενα λέγειν τοῖς διδασκάλοις, ἡμῖν αὐτοῖς ἴδῃ μᾶλλον παρασπᾶν ἀγνοίας αἰτίαν ἢ δυσφωνίαν ἐκείνοις, & πειρᾶσθαι διαλλάττειν ἀλλήλοις αὐτοὺς, καὶ διὰ παντὸς ὡς ἐνὸν συμβιβάζειν. νυνὶ δὶ λέγουσι μὲν οὐδὶν ἐναντίον, συμφωνοῦσι δὶ παρῆς μᾶλλον ἀλλήλοις· καὶ ἕτερα συμπεσόμενα κ᾽ πείρα διῤῥησόμενα, εἰ κ᾽ χρόνον αὐτοῖς κ᾽ τοῖς αὐτῷ χρησόμεθα λόγοις. ὁ δὶ τρόπος οἷος, ἀκούσατε κ᾽ σκοπεῖτε, ὡς ἀληθὴς τε & δίκαιος.

Κεφάλαιον τέταρτον.

Πᾶσα πίστις τε & ἀπόδειξις ἴδιά μέν τι ἕτερον ὧν πρόκειται δείκνυσι. ἴδιά δὶ τι ἕτερον, δι᾽ οὗ τὸ προκείμενον δείκνυσιν. οὐ δύναται δὶ ταὐτὸν εἶδος τὸ δεικνύον τι, κ᾽ δεικνύμενον. αὐτὸ γάρ τι ἑαυτὸ, ἢ αὐτό τι δι᾽ ἑαυτὸ δεικνύειν, ἀδύνατον· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἔκ τινων ὁμολογουμένων τε & δοκούντων κοινῶν, ὅτι τι ζητούμενον κάλλιπεῖν, ἴδῃ τῷ σαφῶν ἔστι τὰ ἀσαφῆ κ᾽ ζητούμενα προβαίνειν εἰκὸς, & ἴδῃ τῷ δήλων δείκνυσθαι τὰ ἄδηλα. & ἕτερα οὕτως ἔχειν ἀληθὲς, ὡς μὴ δίειδαι λόγων πλειόνων. οὐκοῦν & ἐνταῦθα προκειμένων μὲν ἡμῖν ῥητῶν τῷ μακαρίῳ τῷ ἐξ ἰώβ πατέρων, προκειμένων δὶ κ᾽ τῶν ἐκ τῆς ἑπτάρας, ὄντος δὶ αἰσχρᾶς, εἰ μέλλομεν τὸν χριστιανισμὸν σώζειν, συμβαίνοντα ἀλλήλοις δεῖξαι τὰ παρ᾽ ἀλλήλων· εἰ μὲν ἔστιν ἄμφω σαφῆ, & οὐδεμία ἡμῖν ἀμφιβολία λοιπὴ, οὐδὶ λόγου δεήσει λοιπὸν, αὐτόθεν δῆλα τὸ ζητούμενον· εἰ δὶ τις ἐν αὐτοῖς ἀπορία ἐμφαίνεται, καί τινα σωιπεπλεγμένως λεγόμενα δεῖται πλείονος αἰσπάζεως, τῷ εἰρημένῳ κανόνι χρηστέον, ἄλλως γὸ ἀδύνατον ἐντυχεῖν τῷ ζητουμένῳ τέλει, καὶ παρ᾽ ἄλληλα θέντας, καὶ τὰ σαφέστερα πρὸς τὰ ἧττον σαφῆ παραβαλόντας, δηλονότι τῷ σαφέστερον καὶ τὸν τῷ ἀσαφῶν νοῦν ἀνιχνεῦσαι· καὶ οὕτω μίαν ἁρμονίαν ἐξ

ἁμ-

ἁγίους ἀλλήλοις, καὶ πᾶσι ζῶντων πρὸς τὸ ἑαυτῶν βούλημα, οὔτε ἀσταθὴς ὁ μακάριος Ἰωάννης τοὺς δεκαοκτὼ τοῖς σωτηρίοις, οὔτε διχόμυθος ὡς ἐκεῖνοι, ἀλλὰ πρόσμυθος· μᾶλλον αὐτοῖς, πειθόμενος δ' αὐτοῖς καὶ ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις συμβαίνοντας δίκαια. τοῦτο γὰρ ἔργον ὄντι διδασκάλου, ἤτοι χειραγωγοῦ. ἡ δὲ ἑβδόμη τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, δίκα τῶν ἁγίων φησὶ ταραχὴν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς πρά-
» ξει. Κατ' οὐδὲν τοῖς πατράσι διίσταμαι διαφωνοῦντας, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ πνεύ-
» ματος ὄντες, πάντα τὰ αὐτὰ κηρύττουσι καὶ διδάσκουσι. Καὶ ἡ αὐτὴ δίκη τῶν αὐτῶ
» αὐθις ἐν τῇ αὐτῇ πράξει. Παρέχουν γὰρ οἱ ἅγιοι πατέρες ἀλλήλοις σύμφωνοι εἰ-
» σιν, ἐναντίωσις δὲ οὐδεμία ἔζευκται ἐν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐναρμοσθέντες αὐτοῖς, οἱ τὰς οἰκο-
» νομίας καὶ τοῖς σκοπὸς αὐτῶν μὴ διεστάμενοι. Οὕτω καὶ οἱ τῆς ἑβδόμης συνόδου πα-
τέρες, ταυτὰ φρονεῖν τούτου φροντοῦσι, καὶ συμφώνους ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις εἶναι τοὺς ἁγίους διδάσκουσι, καὶ αἰτίαν ἀποδιδόασι τῷ αὐτῷ τοῦ ἱεροῦ Ἰωάννῃ. τὸ γὰρ αὐτὸ πνεῦμα, φησὶν, ἐν πᾶσιν ἠλάλησεν· ὃ διαφωνεῖν ἑαυτοῦ, οὐδ' ἐνόησαν χρεὼν θεμιτόν. καὶ μακρὸν μὲν ἂν εἴη καταλέγειν, ὅπως οἱ διδάσκαλοι πάντες ἐν πάσῃ τῇ θείᾳ γραφῇ ἤτοι προτίθενται, τὰς δοκούσας διαφωνίας ὡς οἷόν τε συμβιβάζειν. ὡς ταυτὸν ὂν ἤτοί τι κρατῆσαι, τὸ φάσκειν ἑαυτῇ ἐναντίαν εἶναι, καὶ πᾶσιν ἀληθῆναι τὸν πίστιν. συμπεραίνεται δὲ διὰ πάντων, τοὺς πατέρας ἡμῶν τοὺς τῆς πίστεως ἡμῶν ἡγεμόνας, ὧν ταῖς διδασκαλίαις ἐφωτίσθημεν καὶ ἐδιδάχθημεν, ἀναγκαίως ταυτὰ λέγειν ἀλλήλοις, καὶ σύμφωνα οὐχ ἑαυτοῖς μόνον, ἀλλὰ οὐδὲν ἧττον καὶ ἀλλήλοις· ὡς ἤτοι τοῦτο μὴ συγχωρουμένου, οὐδὲν διαφέρειν τὴν ἀπίστων. Τούτων δὴ τοίνυν κειμένων, ἕνωμεν μὲν τοῖς ἁγίοις καὶ διδασκάλοις, τοὺς ἐξ ἀπαλοῦς, τὸ τῆς πίστεως ἀπαστράπτας φῶς, τὸν ἀθανάσιον, τὸν βασίλειον, τοὺς χηροφείους, καὶ τὸν χρυσόστομον, τὸν κύριλλόν τε καὶ τὸν μάξιμον, καὶ τὸν ταράσιον, καὶ τοῖς λοιποῖς ἑταιρείαν. ἕνωμεν δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ δυσμῶν, τοῦ τε πλατὺς σβέσαντας φλόγα καὶ σκότος τῇ παρ' αὐτῶν αὐγῇ τῆς ἀληθείας, τὸν ἱλάριον, τὸν ἀμβρόσιον, τὸν αὐγουστῖνον, τὸν ἱερώνυμον, τὸν δάμασον, τὸν χηροφύλακα, τὸν λέοντα τὸν λειόντειον ἐρυχησάμενον, καὶ τὸν ἱερὸν τῶν ἄλλων ἁγίων χορὸν, πάντας δὲ διδασκάλους κοινοὺς, καὶ πατέρας, καὶ ἡγεμόνας τῆς πίστεως ἐπολλὰ μὲν ἱκετεύσεις ἐν τῷ δὴ τῷ βίῳ παδόντας ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ὑπὲρ αὐτῆς δὴ θανόντας· ζῶντας δὲ ὅμως οὐ μόνον ὧδε θεῷ, ἀλλ' ἤδη καὶ παρ' ἡμῖν δι' ὧν ἡμῖν καταλελοίπασι συγγραμμάτων καὶ διδαγμάτων, ἅπερ αὐτὴ κανόνων τῆς πίστεως κρατεῖσθαι ὀφείλουσι παρ' ἡμῖν, ἐν ἴσῳ τῇ θείᾳ γραφῇ τιμώμενά τε καὶ πεσεβόμενα. ποιοῖμεν ἂν οὕτω τὰ εἰκότα, καὶ ὅσα θεῷ παίδων ἄγαν μόνων παρέσαν ὀφείλεται, πᾶσι μὲν ἀσεβεῖς ὑπάρχοντες οὖς, πᾶσι δὲ ἴδιαν ὑποστρωννύοντες ψυχὴν, καὶ τὰ παρ' ἐκείνων διηρθμένα σπέρματα. φεύγειν τὸ αὐτὸ γὰρ ἡμᾶς ἄξουσι τέλος, καὶ τοῖς αὐτοῖς ἡμῖν διεταμένοις πίστιν, αὐτοὶ φεύγειν ἀλλήλους ἐν φθεγγόμενοι καὶ τὸ αὐτό, ὡς ἑνὶ καὶ ταυτῷ λαλήσαντες πνεύματι. ἤτοι δὲ σκεψώμεθα αὖθις.

Κεφάλαιον τρίτον.

ΕΚ μὲν παῤῥὸς φασιν οἱ ἐξ ἑῴας ἅγιοι πατέρες, τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα, καὶ ἐκ μὲν παῤῥὸς δι' ἑῳοῦ. ἐκ μὲν παῤῥὸς καὶ ἑῳοῦ, οἱ δυτικοὶ φάσκουσι τὸ αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα. τί οὖν ἐροῦμεν; ἐναντίον τοῦτο ἐκείνῳ; μὴ γένοιτο. οὐδὲ γὰρ ὅτι τὸ, ἐκ παῤῥὸς ἐκπορεύεσθαι, πρὸ, ἐκ παῤῥὸς καὶ ἑῳοῦ, οὔτ' ἐναντίον, οὔτε μᾶλλον ἀπαφατικόν. ὅπου γε καὶ εἰ ἀπαφατικῶς τὸν λόγον προσίοιεν, ὡς τοὺς μὲν ἐκ παῤῥὸς, μὴ ἐκ τοῦ ἑῳοῦ, τοὺς δὲ ἐκ παῤῥὸς καὶ ἑῳοῦ λέγειν ἐκπορεύεσθαι, οὐδ' ὕπως ἂν ἀπαφιοίμεθα θαῤῥοῦντες φιλοφάσκειν τοὺς ἁγίους ἀλλήλοις, ἀλλὰ μᾶλλον ἂν κατίσταν ἡμᾶν.

ἤ μὴ

μασι δὲ πηγὰς ἀσεναόους· ὡς φασιεδὴ λοιπὸν, δὲ τοὺς ἁγίους πατέρας δὲ διδασκάλους δι' ἧς ἡ παναγίου λαλεῖν ἠνέῳξεν, καὶ ῥήματα φθέγγεσθαι ἡ σωτῆρος καὶ τυράννων καὶ ἡγεμόνων, καὶ τῇ τῆ ἀληθείᾳ μαχομένων αἱρετικῶν συγγραμμάτων καὶ δογματίζοντας, δὲ κηρύττοντας τὴν ἀλήθειαν. οὕτω δὴ ἔχοντας, δὲ συμφωνεῖν ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις ἀνάγκη· καὶ μηδὲν ἐναντίον, οὐ μικρὸν, οὐ μέγα, οὐ πρὸς ἀλλήλους, οὐ πρὸς ἑαυτούς, οὐδ' ἐννοῆσαι χρεὼν ὅλως θεμιτὸν αὐτοὺς φάναι· οὕτω γὰρ ἂν οὐκ ἀληθείας μᾶλλον ἢ πλάνης ἐν αὐτοῖς ᾖ γάλησι πνεῦμα. πλανᾶ γὰρ καὶ τοὺς πλανωμένους οἰκεῖον, ὅτι μὲν τάδε, ὅτι δὲ οὐ λέγει τὰ ἐναντία, ὥσπερ οἶμαι καὶ ὅπερ μόνος ἀνθρώπων ἀπλανὴς ὄζει σημεῖον, ἑαυτῷ δὲ τοῖς ἄλλοις σοφοῖς συμφωνεῖν. ὅσῳ οὖν ἀνθρώπων σοφώτερος τῆς σοφίας καὶ ἀληθείας ἐπιβρύειλαι πνεῦμα, τοσούτῳ καὶ σύμφωνον ἑαυτῷ μᾶλλον ᾖ ἀνάγκη. Οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τις καὶ ἑαυτοῖς ἢ ἀλλήλοις, ἐὰν ὅτι τοὺς πατέρας ἐναντιομένους τολμήσῃ φάναι, ὧδε λοιπὸν αὐτῷ μὴ τῷ ἀπίστων ταχθῆναι καὶ τῷ ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ· οἷς ἔρχον ἐντεῦθεν τὰ ἡμέτερα ὅπλα χαίρειν ὑποσαλδίων μυσήρια. τεκμήριον τῆς τῶ κηρύγματος ἀληθείας, πλάττουσιν ἐναντοφανείας πυρὰς τῆς θείας γραφῆς. πλὴν αὐτῷ οὐδενὶ ἑτέρῳ δοκούσας, καθ' ὧν πᾶς διδάσκαλος ἵσταται, καὶ ἀγωνίζονται πάντες συκοφαντοῦντας ἐκείνους τοῦ ἀληθείαν δοῦναι, συμβαίνουσαν ἑαυτῇ τοῦ θείαν ἀποδεικνύουσι δι' ἃ πάντων γραφῶν. Ἄλλως τε δὲ ἡμᾶς τοὺς ἔξω τῆς ἡμετέρας αὐλῆς τε καὶ ἐκκλησίας, δι' οὗτον συμποδίζοντες καὶ ἀπάρτοντες, τοὺς τῆς δόξης αὐτῷ ἡγεμόνας· ἐν πλείσοις μαχομένους ἀλλήλοις ἀποφαίνοντες, καὶ δι' οὗτον τοῦ αὐτῷ ἐλέγχοντες ἄγνοιαν, πῶς αἱ καὶ καθ' ἡμῶν αὐτῷ τοῦτο δικαίως ἂν τὸ δεινὸν, καὶ τοὺς ἡμετέρους πατέρας ὑπὸ τούτων ἀθετεῖσθαι συγχωρήσαιμεν πάθος, εἰ μὴ καὶ τοῦ καθόλου πίστιν ἡμῶν ἐθέλοντες αὐτοὶ αἱρεῖσθαι διολύσομεν; ἀλλ' ἀπίθανα τοῦτο δ' χειροῦ ἐκκλησίας δὲ τῷ ταύτης ζοφίμων. Οἱ ἐκ μὲν δὴ καὶ τὰς οἰκουμενικὰς ἁπάσας συνόδους, ἀθ' ἧς ἑκάστη ἀσεκειμένων δογμάτων ἐκ ἀνθρωπίνης σοφίας πιθοῖ, οὐ τεχνολογίας ῥημάτων, οὐ φυσικοῖς λόγοις, οὐ συλλογισμοῖς χρησαμένους, ἀλλὰ μόνῳ τοιχήσαντας κειμηλίῳ τοὺς πατέρας τοὺς ἐν αὐτῇς, γυμνᾶς, τῇς τῷ ἀσὲ αὐτῷ πατέρων καὶ διδασκάλων διδασκαλίας καὶ λόγοις, καὶ δι' οὗτον συμπερανάνταις τὰ ἀσὲ τῷ ἑκάστοτε ζητουμένων δογμάτων, καὶ κατ' ἴχνος ἀκολουθήσαντας ταῖς τῷ ἁγίων φωναῖς. ὥστε κἀκεῖ ὅ, τι ἀσὲ τῆς καθόλου πίστεως ἡμῶν ἴσαι φερόντων, εἴ τις τὸ ἀτόπημα ἔτι ἀκολουθοῦ δίχαιτο ταῖς παραδόσεσι. εἰ γὰρ οἱ τῆς πίστεως ἡγεμόνες, οὐ ταυτὰ πάντες, ἀλλ' οἱ μὲν ἀλλήλοις, οἱ δὲ δὲ ἑαυτοῖς, φῶ τῆς ἀτοπίας ἐναντία φασίν, ἡ δὲ πίστις ἡ ἡμετέρα τοῖς ἐκείνων ἵδρυται λόγοις· κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν· ἀλλὰ πολλῆς ἂν τῆς αἰσίας ἐννοῆσαι χρεὼ τὰ τοιαῦτα ἀσὲ τῷ θεοφόρων ἐκείνων ἀνδρῶν. αἰάγκη γὰρ αὐτοὺς δι' ἃ τε τὰ εἰρημένα δὲ τούτων ἕτερα πλείονα, ἃ οὐκ αἰάγκην νῦν καταλέγειν, συμφωνεῖν ἀλλήλοις καὶ ἑαυτοῖς, καὶ κἀ μηδὲν ἐναντία μὴ λέγειν μηδὲ φρονεῖν. Φησὶ δὲ ἀσὲ τούτων καὶ ὁ μακάριος ἰωάννης ὁ δαμασκηνὸς ἐν τῇ τοῦ ὀρθοδόξου ἔκθεσει· Ἀλλ' ἄγε δὴ κἀ αἱ τοιαῦται ῥήσεις ἐπισκεψώμεθα, κἀ ἴδωμεν ἀκριβῶ τούτων ἐξέτασιν ποιησάμενοι, πῶς καὶ τὸ αὐτὸ, δὲ οὐδαμῶς αἱτιρρῆμον· ἀλλὰ χρὴ συμφώνους καὶ μὴ ἀλλήλοις ἐναντίους, οὐδὲν δὲ ἧττον ἑαυτοῖς ἁπλοῦς καὶ μαχομένους ἀποδείκνυσι τοὺς ἁγίους πατέρας καὶ διδασκάλους· ὧν τὸ καὶ πίστεως φρόνημα ἑνιαῖον καὶ ἀδιάλλακτον ἔδειξε, ἡ μία τῆ πνεύματος δύναμίς τε καὶ ἔλλαμψις. Ἐντεῦθεν φαίνεται, τῷ αἱρετικῶν συγκροτούντων τοὺς

ἁγίους

μεταβαλόντα τὰ πράγματα, καθ' ἡμῶν αὐτῶν αὐτηρᾶς, καὶ πολλαπλασιωθῆ καθ' ἡμῶν ἃ κατ' αὐτῶν ἐπιφέρομεν προτέρων δίκαια ἐγκλήματα. εἴρηται γὰρ καὶ δοκῶ μοι συμβαίνειν ἅπασιν, ὥσπερ μήπω συνόδου συγκροτηθείσης κοινῆς, ἐκείνοις τοῖς καταδικάζουσιν ἀπιφέρομεν. οὕτω συχάσης λοιπὸν, μέγαν ἡμῖν ἀγῶνά τε καὶ κίνδυνον ἕξει, πῶς αὖ δεχόμεθα τὰ παρόντα, αὐτίκλητοι ἐντεῦθεν ἀπαλλαττόμενοι ὡς εἰκός. ἤδη γὰρ αὐτοί τε λόγον ὑπέχομεν ὧν λέγουσί τε καὶ δογματίζουσι, καὶ ἡμεῖς πρὸς τὰ παρ' αὐτῶν εἰρημένα δέχεσθαι δυνατὸν ἀπλωτέον μοι, πρὸς ἃ μὲν καὶ παντελῶς σεσιγηκότες, πρὸς ἃ δὲ ἴδιόν ὅ, τι καὶ ἄξιον λόγου ἀποκεκινήμεθα. ἐνταῦθα δὲ δὴ λοιπὸν μεγάλης ἡμῖν κρίσεως δεῖ, καὶ σοφῆς μεταχειρίσεως ὡς ἐνὸν, καὶ οἰκονομίας τῆς ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κρίσεώς τε καὶ εὐθύτητος. οὐ γὰρ ἁπλῶς αἱρέσεσθαι τὸ μὴ βούλεσθαι φαίην, καὶ ταῦτα γέγονεν εὖθις τὰ προσήκοντα, οὐδὲ τοῦτο τέλος τῆς οἰκουμενικῆς ἡγητέον συνόδου· ἀλλὰ μὴ ἀκριβείας σκοπὸν ἄττα ἐκεῖνοι εἰρήκασιν, ἅττα ἡμεῖς προύβαλόμεθα, καὶ ὅπη μᾶλλον ἐξετάσιον, ὅπη μὲν συμφωνοῦσιν ἡμῖν καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὅπη δὲ τῆ εὐθύτητι πλανῶνται, καὶ τῆς ἀληθείας ἀπέχονται· καὶ τί μὲν αὐτοὺς διδακτέον τί δὲ παρ' αὐτῶν ἀκουστέον· καὶ τί μὲν ὠφεληθέναι παρ' αὐτῶν, τί δ' αὐτοὺς ὠφεληθῆναι δίον· καὶ ὅπως προσληψόμεθα ἀδελφοὺς τοσούτους τε καὶ τοιούτους, ὧν τὸ χωρισμοῦ σταράσιν ὡς πάντας εἰκὸς, μήποτε τοῦ θέλειν χαρισάμενοι μόνον, ἢ σὺν δίκῃ ζημιωθῶμεν αὐτοὶ, ἢ μὴ καὶ τῆς ἡμῶν αὐτῶν βλάβης αὐτοὺς προσλαβώμεθα. αὕτη γὰρ ἡμῖν μόνη ἐλπὶς πρὸς τὸ τέλος ὁδὸς, καὶ ἐκ ταύτης ἡμᾶς οἴμαι δεῖ τι χρηστὸν ἀπαχθῆναι καὶ ἄμεμπτον, μήτε τοῖς ἁπλῶς οὕτω σὺν ὑδρὶ λόγῳ λέγουσι δέχεσθαι λαπίνοις, ὡς οὐδὲν ὑγιὲς οὔτε λεγόντων, οὔτε φρονούντων προσχόντας τὸν νοῦν, μήτε πιεθέντας ὕθλοις τοῖς σὺν οὐδεμιᾷ τῇ λόγου τροφῇ, τελῶ ἔνεσιν ὅλως διδοῦσιν, ἀλλὰ συνιξιτάσει καὶ κρίσει καὶ τῇ δεούσῃ τῆς ἀγίας καὶ διδασκάλων οὐδενίᾳ χρωμένους, δεῖ τὸ τέλος εἶναι. οὕτω μὲν σὺν ἐγὼ γνώμης ἔχω, καὶ ταῦτα σοὶ τούτων φρονῶ. ὅπως δ' αὖ καὶ ἐκ ποίων πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἀπαχθείημεν, ἐντεῦθεν ἐρῶ, θεὸν προσπαμένους μόνον, εἰ καὶ μέγας ὁ ἆθλος καὶ δυχερὴς ὁ ἀγών. φιλοκίνδυνόν τι γὰρ πνα τὰ παρόντα ζητοῦ, καὶ πρὸς ταῦτα ἁπλῶς ἕτοιμον ἀποδύεσθαι· καὶ γλυκαῖον ὄζει οὔτι λιχθῆναι οὔτε προσχθῆναι, μή πνος παίπαλος παρρησιασαμένου τι τὰ δοκοῦντα καὶ ἀδεκινδύνως αἰσθοῦ. ἀρξομαι δ' ἐντεῦθεν, ὑποθέσεώς πνα καὶ ἀρχηγὸν ἀποδόμενος.

Κεφάλαιον δεύτερον.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς, ὅτι τὸ σωτήριον κήρυγμα πέμπων τοῖς μαθηταῖς, καὶ τὰ συμβησόμενα αὐτοῖς παραγορεύων δεινὰ, καὶ ὡς ὅτι βασιλεῖς τε καὶ ἡγεμόνας ἀχθήσονται ἕνεκα ἐμοῦ μαρτυρήσοντες, μὴ μεριμνήσητε, φησὶν, τί εἴπητε, ἢ τί λαλήσητε· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν δώσω λόγον τε καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. διὰ τούτων δεικνὺς τὴν ῥήματος, ὡς ἄπερ αὐ αὐτοὶ φασιν, αὐτὴ ῥήματα ἔσονται, καὶ τὰ ἐπιχωροῦντος αὐτοῖς πνεύματος· ὃ ἀλλαχοῦ ἔφη πᾶσιν αὐτοῖς διδάσκειν τὴν ἀλήθειαν ἐνθένδε, ὡς ἔοι καὶ τὰ αὐτὴ ῥήματα, τῶ πνεύματος τῆς ἀληθείας ἐν αὐτοῖς φθεγγομένου, ἀληθείας καὶ ζωαί, ὅτι δι' ἐαυτὰ τὰ ῥήματα, οὐκ εἰς αὐτοὺς μόνον τοὺς αὐτόπτας τε λόγου διέβη, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς μετ' αὐτοὺς τὸ σωτήριον διεγγέλλοντας κήρυγμα ποιμένας καὶ διδασκάλους, παίτης τι ἴσασιν, αὐτός τε ὁ σωτὴρ ἔφη, ἃ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω φάρμος· αὐτά τε τὰ πράγματα μαρτυρεῖ, πάντων τῆ μὴ ταῦτα θαυμασθέντων τοῖς αὐτοῖς ἔργοις τε καὶ σημείοις, καὶ τοῖς τῆς διδασκαλίας ἀφθόνοις νάμασι

μηδέπω δοκίμασθὲν ὑπὸ κοινοῦ καὶ καθολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ κριτηρίου. δεῖ γὰρ ἐν γε τοῖς περὶ πίστεως, μηδεμιᾶς μὲν οὔσης ἀνάγκης, μηδένος κινδυνεύοντος, καὶ ἀρεμούσων τὴν αἵρεσιν, μένειν ἐπ' αὐτῇ τῇ παραδοθέντων, ἃ μὲν ἀποκαλυμμένως, ἃ δὲ καὶ συμπλεγμένως ἐκειχόντων τὴν θείων δογμάτων, καὶ οὐδὲν ὅ, τι ὀρθοδοξίας οὐ ἐκειχόντων ἐν ἑαυτοῖς. ἀνάγκης δὲ κινηθείσης, καὶ τινος αἱρεσιώτου αἱρέσεως, οἷα πολλὰ κατ' αὐθεφπίας εἴωθε γίγνεσθαι, καὶ μὴ τοι καὶ γένοιτο, καὶ ἐφεστήκῃ γρήσεται, ἐπὶ τὴν τῆς αὐθεφπίνης διανοίας ἀσύνεσιαν, τὴν ἐκκλησίαν ἐκ πάσης ἐχαπαξ κοινῇ συλλεγέσαι, κριτήριόν τε ἐκ τῆς ζητουμένων καθέσαι, καὶ κανόνι χρωμένην τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς ἐφ' αὐτῇ διδασκάλοις, οὓς φθάσασα ἔχειν ἐν ἀγίοις τάξει καὶ διδασκάλων, οὕτως ἀποφαίνεσθαι κοινῇ τὰ δοκοῦντα, καὶ τὴν πίστιν ἐξεργάζεσθαι, σκόλοπας ἱστῶντας ταῖς αἱρέσεσι παντοθεν, καὶ πόρρω τῆς ἐκκλησίας αὐτὰς ἀπελαύνοντας· ἀεὶ μέν τοι τοῦτο κοινῇ φρατέον, καὶ τὰ κοινὰ κοινῶς διαιτᾶν, καὶ οὐδέποτε καθ' αὐτούς τι ποιοῦντας ἀξιοῦν καὶ φῶς πᾶσιν ἐξ ἀνάγκης τὰ οἰκεῖα κρατεῖν· οὐδὲ γὰρ δίκαιον. οὕτω γὰρ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διετέλουν ποιοῦντες, οὕτω δὲ ἡμεῖς αὐτοὺς μιμησόμεθα. οὕτως ἡ φερόντι τὴν οἰκουμενικὴν συνόδων, τὸ ὁμόφυσιον αὐτοκήρυξι πατρὸς καὶ ἱοῦ, συνωδοῦντος τῷ φρονήματος, καὶ τοῦ ἀρείου τὸ αὐόμοιον ληρολογοῦντος, οὕτως ἡ δευτέρα τοῦ τὸ πνεύματος θεότητα ὁμολόγησε, μακεδονίου πνεύσης αὐτὸ μὴ τὴν κτισμάτων. οὕτως ἑκάστη συνόδος τὰ καθ' αὑτοῦ ἀπεφαίνετο ὑπὸ τῆς ἑκάστοτε παρούσης ἀνάγκης κινούμενοι. οὕτω γὰρ εἰρωνίας κατὰ πάντων αὐξούσης, καὶ κρατούντων τὴν διαφόρων, ὥδει φρόνημα ἐμποιεῖν τρεῖς τὰ θεῖα ἐκκλησίας, αὐτοὺς πανταχόθεν φρονεῖν ἐφεστηκότας· οὕτω κινηθείσης τὴν αἱρέσεων, ἢ ἡσυχάζειν, ἢ αὐτόν τινα ἀποφαίνεσθαι ἔκαστον, εἴτε καὶ μετ' ὀλίγων δεῖ τὴν κοινῶς ὑπὸ πάντων ὀφειλόντων πιστεύεσθαι, ἀλλὰ κοινῇ μὲν τοῦτο ποιεῖν, ποιεῖν δὲ κατεπειγούσης ἀνάγκης. ἀλλ' ὥσπερ ἀνάγκη, σωτήριον κοινοῦ καταστάντος, μετὰ πολλῆς τῆς τε βασάνου δεῖ τὴν κινηθέντων ἐξέτασιν εἰσελθεῖν, καὶ τὸ ἐκ τῆς ζητήσεως ἐκφανθὲν ἀσπάσασθαί τε καὶ φρονεῖν δέξασθαι· οὕτως, εἰ φρονεῖ τοῦ κοινοῦ κριτηρίου δεῖ τινος δόγματος κινηθέντος, τὸς ἀμφιβάλλει, τὰ δίκαιά τε ποιεῖ, καὶ εἰκότως αὖ ἄπαντος ἀπὸ τῆς αὖθ κοινῆς ἀποφάσεως δεῖ τὴν κοινῶν ἀποφασιζομένων· αὐτὸς μὲν ὅδε τὴν κοινῶν καὶ κοινῇ φῶς δεδομένων ἡμῶν, καὶ οἷς οὐδεμία ἀμφιβολία οὐδ' ἐξέτασις λείπεται, ἐκείνων δὲ μὴ λειπόντων ὁ φρὴν ἐξετάζειν κοινῶς, οὐκ ὀλίγον ἀμφιβολίας ἐν ἑαυτῷ φερεφέρει. διὰ ταῦτα παραινοῦμεν καὶ ἡμεῖς εἰκότως τῆς λατίνων ἀπέσημθ κοινωνίας, μὴ ἀνεχόμενοι φρονεῖν ἕνωσιν αὐτοῖς συμβλθεῖν, φρὴν ὑποπτεῦσαι οἰκουμενικῇ κρίσει τὸ παρ' αὐτῇ εἰσαχθὲν καὶ δίχῃ δίκης λοιμὸν ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς. τὸ μὲν γε δίκα τῆς καὶ ἡμῖν αὐτῇ γνώμης εἰσαγαγοῦσιν εἰς τὴν κοινὴν ἐκκλησίαν, τὸ δὲ μηδ' ἀνεχομένοις συνήσαι συνόδου κατὰ τὰς ἀρχαίας ἐκείνας τὰς φρὸ ἡμῶν· ἀλλὰ μέχρι μὲν ταύτης χρόνου διετέλουν τῇ γνώμῃ, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν αὐτοῖς ἐγκλήματα μετὰ πάντος ἀνωλύτα δίκαιον, καὶ ἡμεῖς ἔξω πάσης αἰτίας. ἐπεὶ δὲ τούτου μὲν ἤδη κατέγνωσαν, καὶ ὃ φερεβάλλοντο ἀξίωμα ἴδιον, ἀπώσαντο, μετὰ τῆς ἴσης δὲ καὶ αὐτοὶ παπεινώσεως, εἰς οἰκουμενικὸν ἐθελοντὰ συμβλθον κριτήριον, καὶ τῇ ἐκ τῆς λόγων φασκομένῳ ἀκολουθήσειν συνήθεσθε, αὐτοί τε πάντος ἐγκλήματος τοῦτο τὸ μέγος σφᾶς αὐτοὺς αὐωτέρους ἐτήρησαν· καὶ ἡμᾶς δεῖ τῷ φρονήματι φρονεῖν μετὰ πολλῆς βασάνου καὶ μεγάλης τῆς ἐξετάσεως, μή ποτε

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ

περὶ τῶν ἀναβολικῶν συνόδων δογματικὸς, ἢ περὶ ἑνώσεως, λόγος.

Ἦν μὲν τῇ ἐκκλησιῶν τῶν θεοῦ ἱερὰν εἰρηνεύειν τὴν ὁμόνοιαν, οὐκ ἔστιν ὅδ' εἰς ὃς τις οὐ τῶν πάντων τιμήσαιτο, καὶ μεγάλην δ' ἂν δαιμονίαν ἡγήσαιτο· ἀφ' ἧς ἥπερ τῶν σωτηρίας οὐχὶ περὶ τὸν θεὸν καὶ πατέρα λήψεται τέλος, πόσον αὐτοῖς, περὶ τῇ μαθητῇ αὐτοῦ λέγοντες καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κεκλημένοις, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς καὶ ἡμεῖς ἓν ἐσμεν· καὶ ἀκολούθως ἕψεται τὸ χρῆμα τῆς θείας ἀγάπης, ἣ τις ἡμᾶς ἀναγοῦσα ἐγγυτάτω θεοῦ γενήσεσθαι θεοῦ, καὶ τὸ σημεῖον ἡμῖν ἐπανθήσει τῆς τοῦ χριστοῦ μαθητείας· ἀρθήσεται δὲ ἀφ' ἡμῶν ἥπερ παρ' ἀλλήλων ἔχθρα, σεσηπὸς ἕλκος ἀνιατώτατον ἀνθρώποις χριστιανοῖς, καὶ ταῦτά γε πρὸς ἀλλήλους ἢ κατ' ἀλλήλων· ἀρθήσεται δὲ ὁ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ καθ' ἡμῶν ἐγειρόμενος μυκτηρισμός τε καὶ χλευασμὸς καὶ κατάγελως, ἐπιγελώντων ἡμῖν, ὡς δὴ χριστιανοῖς μὲν ὄσιν καὶ λεγομένοις, καὶ τὸν αὐτὸν ὀπηρεφομένοις διαστημα, εἶτ' ἀλλήλων ὅπως ἀπηχθισμένοις τοῖς δόγμασιν, ὡς ἐχθρούς τε καὶ πολεμιωτάτους ἀλλήλοις ἡγεῖσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐδὲ καὶ ἐπὶ πολλοῖς τούτων πλείονα, φιλοῦμεν μὲν ἅπαντες τὴν εἰρήνην, καὶ τὴν τῆς χριστιανῶν συμφωνίας περὶ πλείστου ποιούμεθα, τὸ δ' ὅπως αὖ γένοιτο τοῦτο καλὸν, καὶ τίσι ῥόποις ἐπιβιβασθείη, ἐνταῦθα δὴ περὶ διαφορὰ χιζόμεθα, καὶ διαφόρως περὶ τούτου νοοῦμεν. περὶ τούτου δὴ δὴ τὰ νῦν σκεπτέον, καὶ ῥητέον εἰς δυνάμιν· καὶ δὴ λέγομεν οὕτως.

Κεφάλαιον πρῶτον.

Ἦν ὅτε ἡ τοῦ θεοῦ ἄσπιλος νύμφη καὶ ἄμωμος ἐκκλησία, διωκομένη ἀκμάζουσα καὶ καλῶς ἔχουσα, νίκης τὸ μὲν ἁπλοῦν καὶ ἀφελὲς τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον πίστεως, περὶ πλείονος ἐποιούμεθα· τὸ δὲ περιττὸν τοῦτο καὶ κατεγλωττισμένον, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς οἰκείων λογισμῶν ἐν δ' αὐτῷ τῶν θείων λογίων πεθέμενοι, μόνοις τοῖς γεγραμμένοις προσείχομεν τοῖς ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἀγαπῶντες, καὶ εἰς ἓν ὑπ' αὐτῷ συναγόμενοι, καὶ μίαν μὲν ὄντες ποίμνην, ποιμένι θείῳ χαίροντες, καὶ τῆς αὐτῆς μὲν αὐτοῦ συνιέντες φωνῆς, τοῖς αὐτοῖς δὲ ἀποδιδόντες αὐτῷ οὐ μόνον τὴν πίστιν τὴν ἐν καρδίᾳ, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμολογίαν τοῦ στόματος. ἀφ' οὗ δή τι προσεπισκοπεῖται τοῖς ἀρχαίοις, καὶ τῷ κοινῷ κτήματι καὶ συμβόλῳ τῆς πίστεως, οὐ μὴν κοινῆς ψήφου προσγέγραπται· οὔπω λέγω εἰ καί τινων εἰρημένων τῷ διδασκάλων, εἴτε καὶ μή· εἴτε καὶ εἰρημένων, πότερον καθ' ὃν αὐτὸ νοεῖν ἐκλαμβάνουσιν οἱ πολλοὶ, εἴτε καθ' ἕτερον· ἐξ ὅτου δ' οὖν τοῦτ' ἐγένετο, εἰς πολλὰ μὲν τὸ ἓν τοῦ χριστοῦ σῶμα διήρηται, φεῦ, τὰ δὲ μέλη κατ' ἀλλήλων ὁπλίζονται, μὴ συνιέντες ὡς ἑαυτοῖς μάχονται καὶ λυμαίνονται ἑαυτοῖς· τὴν ἀδελφῶν ἑαυτοὺς διῃρέντες, ἢ μᾶλλον συνιέντες μὲν, εἰσὶ γὰρ ἄνδρες σοφοί τε καὶ γνώσῃ κεκοσμημένοι, καὶ οὐ λέληθεν αὐτοὺς τὸ δεινὸν ὅσον ἐστὶν, ἀναγκαίως δὲ καὶ εἰκότως τῆς ἀλλήλων διῃρημένοι κοινωνίας, καὶ μᾶλιστά γε τῆς τῶν λατίνων ἡμεῖς, μόνοντες ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀρχαίων καὶ κεκριμένων καὶ καθαρῶς ἅπασης ἐποπτεφασμένων συνόδου, τὸ μήπω κοινῇ ζητηθὲν ἑλομένων,

μηδὲ

χειροῦ· καὶ ποία ἄλλη συνόδος ἐποίησε τοῦτο, ἵνα ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς αὐτό; ἐδὲ τοῦτο ἔχει ἀπολογίαν τινά. Καὶ ἀποκριθεὶς πάλιν ὁ μυτυλήνης εἶπε.

Τί γνώσει μαχεῖται πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἴσα ἐν ἀπορίᾳ μεγάλῃ; γνῶτε καὶ ἴδητε, ὅτι τὸ ἡμέτερον δόγμα ὀρθὸν ἐστὶν δύσεις, ἀλλὰ καὶ ὁ εἰς σαφήνειαν, καὶ ἀπάντησιν προσήκοντος οἱ λατῖνοι ἐκ τῆς συμβόλου, ὧδε τὴν ἁγίων παρέλαβον αὐτοί· ἔστι καὶ κεῖνο δύσεις, ἐπεὶ καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον ἀπὸ τῆς θείων γραφῶν συνετέθη, καὶ οἱ λατῖνοι ἀπὸ τῆς θείων γραφῶν προσέθηκαν τινὰ, ἐκ τοῦ ἰσου, φησὶ· διὸ ὀρθὸν μὲν τὸ ἡμέτερον δύσεις, ἀλλ' ἐδὲ τὸ αὐτῆς ὑπάρχει κατά τι ἀσεβές· ὑπάρχει γὰρ μία πίστις, μία δόσέβεια, εἷς θεὸς ξισυπόστατος ἐν ἡμῖν. ἵνα μὴ πλέον ὧδε ἐξέβητε τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ προσέλθωμεν τῇ ἀληθεῖ ἑνώσει τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ πειράτηρα προβαίνωμεν· ἴστω τοῦτο ἀπολογία εἰς τὸν μακαριώτατον πάπαν ἡμῶν. Ο Μιτυλ.

Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος οὐδεὶς αὐτεῖπεν, ἐδὲ εἷς ἀντεφθέγξατο· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἔστι τοῦτο νικᾶν, φησὶ, τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ βουλόμεθα δοῦναι ἀπολογίαν περὶ τοῦ πατέρων ζητημάτων τὸ ἕν. Τότε ὁ μέγας πρωτοσύγγελος καὶ πνευματικὸς κύριος χαρτοφύλαξ, ὁ ἐξεταστὴς ὑπάρχων τῆς ἀλεξανδρείας, ἀπεκρίθη. Ο Βασιλ.

Καὶ τί δύναμεθα ἀπολογεῖσθαι πρὸς ταῦτα; τὰς μὲν γὰρ λέγειν τῆς γραφῶν ὅτι εἰσὶ ψευδεῖς, τὰς δὲ ὅτι νόθας, καὶ τὰ μὲν λέγειν ἄγνωστα ἡμῖν, τὰ δὲ ὅτι ὑστέρημεν, ἄλογόν πως ὄζει. τί ἔτι λείπεται λοιπὸν, ἀπολογεῖσθαι ψευδῆ; καὶ τοῦτο οὐδὲν ἀρέσκει ἡμῖν. Ο πρωτοσύγγελος.

Ἀλλ' ὅμως ἀπάντων τὸν βασιλέα παρακαλισάντων, ὥρισεν ἵνα ἀπέλθωσι πάλιν οἱ προρρηθέντες εἰς τὸν πάπαν, καὶ ὅπως ποιήσωσιν ἀπολογίαν περιαυτῶν, Η μεῖς· ὅσα ὥρισας κατελάβομεν, ὅτι εἰσὶν ἓν, καὶ τὰ τέσσαρα κεφάλαια πρὸς ἃ ἐλλείπουσι, τὸ ἐξελέγχειν· τὸ γὰρ ἀμφιβαλλόμενον κρίσεως δεῖται, καὶ αἱ παράσεις κρίσεως εἰσίν, καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν γραφῶν ἐν κρίσει μαρτυροῦσιν· ἀλλὰ καὶ ὅρκος, τὸ ἐξελέγχειν ἀληθῆ λέγειν. λοιπὸν ἐπειδὴ τὰ τέσσαρα εἰς ἓν περικλείονται, τὸ ἐξελέγχειν καὶ κρίνειν, ἡμεῖς ἀπολογούμεθα λοιπὸν, μηδόλως κρίνειν καὶ κρίνεσθαι· οὐ γὰρ καρδανεύομέν τι ἀπὸ ταύτης τῆς κρίσεως. ἐπεὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὸ ἅγιον σύμβολον ἀπὸ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ἑπτὰ συνόδων, καὶ ὅτι φρονοῦμεν, ὅτι ἀφαιροῦμεν· ἀλλ' ἀκούομεν δεῖται τῆς ἐξαγνώσεως τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν πρὸ ἡμῶν· ὑμεῖς δὲ καὶ ὅσον προσθήκατε ἐκ τοῦ ἱεροῦ συμβόλου, ἐδείξατε ἁγίους λέγοντας τοῦτο, καὶ ἴσχατε ἀφαιρεῖσθαι· καὶ λοιπὸν ὅτι ἡμεῖς μέλλομεν δίκαιος ἁπλῶς τὸ προστεθὲν, ὅτι ὑμεῖς μέλλετε ἐξελέσθαι αὐτὸ ἀπὸ τοῦ συμβόλου, ἵνα τί αἱ φιλονεικίαι, καὶ αἱ ἐξελέγξεις, καὶ αἱ ἀφαιρέσεις, καὶ οἱ ὅρκοι, καὶ αἱ μαρτυρίαι; ἀλλὰ σπεύδω ἡ σὴ μακαριότης, καὶ ἐὰν ἔστι τις ἄλλος τρόπος ἑνώσεως, ἑνωθησόμεθα, εἰ δ' ἐ ἀπολυσόμεθα μὴ φιλίας εἰς τὰ ἴδια. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος, καὶ τῶν ἀποκρισιαρίων ταῦτα ἀκηκοότων, καὶ τοῦ πάπα εἰπόντων ἀπαγγεῖλαι καὶ τοῖς αὐτοῦ, ἵνα ἡ εἰρηνικὴ καὶ θαυμαστὴ σύνοδος.

Ἀπελθόντων δὲ εἰπεν εἰς τὸν πάπαν, καὶ ταῦτα εἰπόντων αὐτῷ, οὐκ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ἀλλὰ τοῖς καρδινάλιοις, εἶπεν, ἀποστελῶ εἰς τὴν ἀναζητικὴν συνόδον, ἵνα καὶ παρόντος τοῦ βασιλέως μάλλοσιν εἰσεῖν ταῦτα. Τρεῖς οὖν ἡμέραι παρῆλθον πρὶν ἐλθεῖν τοῖς καρδινάλεις· τῇ τετάρτῃ δὲ ἦλθον. μέσον δὲ τῆς ἡμερῶν τούτων τῇ δευτέρᾳ σαββάτῳ καὶ τῇ τρίτῃ, συνόδου ἡμετέρας γεμούσης, λόγον ἐξέδωκε μέσον ἡμῶν ὁ πικαίας κύριος βικαρίων, περὶ ἑνώσεως, ἐν κεφαλαίοις δέκα διηρημένων. ἔχει δὲ οὕτως. Ο Πάπας

Τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου σαββάτου ζήνωνος ἐλθόντος, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρχιερέως καίσαρος ἀθανασίου, ἀφείθη ἡ συνάξις τῆς βουλῆς, καὶ ἐγένετο συνάξις. καὶ ἐφάλαμβε τὸν πατριάρχην ὀχήλαγον μόλις δυναμένου καθίζεσθαι· καὶ οὕτως παρῆλθον αἱ ἡμέραι τῆς πάσχα ἕως τῆς νίας δευτέρας. ἐφ' ᾗ ἐγὼ τῇ δευτέρᾳ συνῆλθομεν σὺν τῷ βασιλεῖ, καὶ διεκρίθη ὅπως μιμώμεθα ταῦτα τὰ πάσχα.

Οἱ χαλκοί. Ἡμεῖς πλέον οὐ σχολιάζομεν, ὅτι ἡ σχάλιξις οὐδὲν ἄλλο προξενεῖ εἰ μὴ ὄχλησιν. λεγόντων γὰρ ἡμῶν, οὐδὲν ἀπορεῖται ἀπολογίας εἰς πληθυσμόν· ἀκούοντες δὲ τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα, ἀναρίθμητα ὄντα, τίς δύναται ἀκούειν καὶ λέγειν ἅπαντα; διὸ ἐὰν ἴσι τὰς ἄλλας μεθόδους ἐνώσεως, βουλεύσαιμεν μιμώμεθα ἡμῖν· εἰ δ' οὐ, ἡμεῖς ὅσον ἠδυνήθημεν εἴπομεν. ἡμεῖς ὁ κρατοῦμεν, ἴσι παρὸ ἄλλων, καὶ ὑπὸ τῶν ἐπὶ σωμάτων ἀναδιδόμενον, καὶ ἀρκούμεθα. Ἐκλεξάμενοι οὖν τὸν τε ῥωσίας, καὶ τὸν νικαίας, καὶ δύο σαυροφόρους, τόν τε μέγαν χαρτοφύλακα, καὶ τὸν μέγαν ἐκκλησιάρχην, ἀπεστείλαμεν αὐτούς. Ἀπηντήκοντες ζήνωνι, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν λαληθέντα τῷ πάπᾳ εἰπόντες, ἦλθον· καὶ τῇ σαββάτῳ πρὸ τῆς ἀναστασίμου συνῆλθομεν πάλιν ἅμα τῷ βασιλεῖ, καὶ εἶπον τὴν ἀπόκρισιν τοῦ πάπα, λέγοντες οὕτως. Ἡμεῖς ἀπήλθομεν, διαστάντες ἅγιοι, εἰς τὸν μακαριώτατον πάπαν, καὶ αἰτήσαμεν τὰ ὁρισθέντα παρ' ὑμῶν εἰς ἡμᾶς· ἀποκρίνεται δὲ καὶ λέγει οὕτως.

Ὁ πάπας. Ἐγὼ ὡς ὁρᾶτε καὶ ὑμεῖς, καὶ ἐπισύδασα καὶ ἐξοδίασα, καὶ ἐκοπίασα εἰς τὸ ἔργον τοῦ τῆς ἑνώσεως τῷ ἐκκλησιῶν, καὶ πάλιν οὐδὲν ἀμελῶ· ὑμεῖς δὲ ἀπ' ἀρχῆς ποιεῖτε πᾶσαν ἀμέλειαν καὶ πλημμέλειαν, καὶ τὸ χεῖρον, ὅτι οὐδὲ κἂν ταῖς συνόδοις ποιεῖτε τῷ ὀχλίζειν καὶ τὰ λοιπὰ συμφωνίαν ἡμῖν. λοιπὸν μιμοῦμαι τὸν ἐπιλοιπότατον βασιλέα, καὶ τὸν ἀδελφόν μου τὸν πατριάρχην, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν καὶ λέγω οὕτως. πότερά εἰσι τὰ ζητούμενα ὑμῖν. Πρῶτον, ἐὰν ἀρκεῖσθε εἰς τὸν λαμπροτάτου καὶ καθαρὰν ἀπόδειξιν, ἵνα ἀποδείξωμεν ἀπὸ τῶν γραφῶν, ὅπου ἐπορεύετο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς καὶ ἰοῦ, καλόν· εἰ δ' οὔ, εἶπατε εἰς τί ἀμφιβάλλετε, καὶ ἵνα τί οὐ στέργετε ἕτοιμοι, ἵνα διεκαπεύσωμεν καὶ ὠφελήσωμεν ἐναργῶς καὶ καθαρῶς, ὅτι ὄντως ἀληθῶς ἡ ἐκπόρευσις αὐτῶν, ἐκ τοῦ ἰοῦ. Δεύτερον, ἐὰν ἴχητε ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἁγίων γραφῶν ἐναντία λεγόντων, εἰς τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα, ἵνα διέξητε αὐτάς. Τρίτον, ἐὰν ἴχητε ἰσχυρὰ τῶν γραφῶν παρεισφέρειν, ὅπου ὁ κρατεῖτε ὑμεῖς, ἴσι κρεῖττον τοῦ ἡμετέρου δόγματος καὶ ἀσεβέστερον. Τέταρτον, ἐὰν ταῦτα αὐ βούλεσθε, συναχθῶμεν ὁμοῦ καὶ ζητήσωμεν συνόδους, ἐσφυρησάτω ἐπροῦς, δῶμεν ὅρκον λατῖνοι ὁμοῦ, καὶ γραικοὶ παρρησιαζέσθω ἡ ἀλήθεια ἐν ὅρκῳ καὶ ὃ φανῆται τοῖς πλείοσι, ἕτοιμοι ἐσόμεθα ἐν ἡμῖν καὶ ὑμῖν. ὅρκος γὰρ οὐ πλανᾶται εἰς τοὺς χρισταυούς.

Οἱ γραικοί. Ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀποσταλέντων ἀπαγγελθέντα ἀκούσαντες ἡμεῖς, καὶ εἷς τὸν ἕτερον εἰς τὸ πρόσωπον ἰδών, καὶ αἰτιῤῥήσαντες πάντα καταλαβόντες, εἴπαμεν. ἐκ ἰχομεν τί ἀπολογήσασθαι πρὸς ταῦτα. Εἰς τὸ πρῶτον· καὶ εἰσιν ἄγιοι οἱ λέγοντες, ἐκ πορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ ἰοῦ· τίνα ἀμφιβολίαν ἴχομεν εἰπεῖν; Εἰς τὸ δεύτερον, καὶ τίνες ἅγιοι εἰσὶν οἱ ἐναντιούμενοι τοῖς ἁγίοις τοῖς λέγουσι τοῦτο; ἡμεῖς δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι οἱ ἅγιοι ἐναντία φρονοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὸ ζήτον· καὶ πῶς ἴχομεν ὠφεληθῆναι, κρεῖττόν τον καὶ ἀσεβέστερον τὸ ἡμέτερον δόγμα παρὰ τὸ τῶν λατίνων; καὶ γὰρ τὸ ἡμέτερον ἀσεβές ἐστιν, ὡς παραδεδομένον παρὰ τῶν πατέρων, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐστὶ καὶ ἐκείνων· ὅτι καὶ ἕτοιμοι πατέρες εἰσὶν οἱ λέγοντες. Εἰς τὸ τέταρτον, ὅτι ἵνα ποιήσωμεν ὅρκον εἰς τὸ τίμιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ

χει-

Καὶ ὁ ἐφέσου· Ναί. Ο' Εφέσου.

Καὶ ὁ νικαίας· Γλυκύς μοι δοκεῖ· καὶ οἱ ἅγιοι οἱ λέγοντες τοῦτο, αἱρετικοὶ εἰσιν; Ο' Νικαίας
ἄλλα γὰρ ἡγιασθήτω τὰ χείλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ ἁγίου. ἀλλ' ἀκούσατε ὑμεῖς νουνεχῶς· οἱ μὲν γὰρ αἱρετικοὶ ἅγιοι, οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἁγίασεν ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις. καὶ εἰ θέλετε, συγκεχυσάσθωσαν τὰ συγγράμματα αὐτῶν εἰς ἄλληλα, καὶ εὑρεθήσονται ὁμογνώμονες οἱ ἅγιοι.

Καὶ τίς οἶδεν, εἰ ἐφθάρησαν αἱ βίβλοι παρ' αὐτοῖς; Ο' Εφέσου.

Καὶ τίς ἴσχυσεν τολμῆσαι εἰπεῖν, ὁμιλίας ὁλοκλήρους, καὶ ἐρμηνείας καὶ διαγραφὰς, θεολογίας ἀκεραίας εἶναι παρ' αὐτοῖς; ἐκ γοῦν ἀπαλείψωμεν ταῦτα ἀπὸ τῆς βιβλίου, οὐδὲν ὑπομενεῖ ἄλλο ἐν αὐταῖς, εἰ μὴ μεμβράναι λευκαί. Τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων λαληθέντων, ἀνέκραξαν πάντες, εἰ μὴ διὰ χρόνου καὶ χίσματα. ἡ γὰρ συνοδος ἡ ἡμετέρα τοσοῦτον ὑπῆρχε μικρὰ, ὅτι ἐχίσθη εἰς δύο· καὶ οἱ μὲν ἀκολουθοῦντες τοῖς αὐθεντιαμβίοις τῇ ἑνώσει, οἱ δὲ τοῖς συνηγόροις, ἐχίσθησαν· ὑπῆρχον δὲ καὶ τῆς ἀρχόντων τινὲς ἀπαγορεύοντες τὴν ἕνωσιν, καὶ ἔχιζον αὐτούς. Τῆς μεγάλης οὖν δευτέρας παρῆλθούσης, καὶ τῆς μεγάλης ζέπτης ἐπαρῆλθούσης, ἦλθεν ὁ βασιλεὺς πάλιν εἰς τὸν πατριάρχαν, ἀναγκάζομεν διόρθωσιν ποιήσασθαι. ἔβρεχε δὲ, καὶ αὐτὸς οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλὰ βρεχόμενος ἐπορεύετο πρὸς τὸ ὑπαθρον τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὸ θέατρον· ἠνάγκαζε γὰρ τοὺς ἀρχιερεῖς ποιῆσαι τὴν ἕνωσιν, οἱ δὲ ἐρραθύμουν. καὶ οἱ μὲν ἀκολουθοῦντες τοῖς αὐθεντιαμβίοις τῇ θεόξει τῆς ἑνώσεως, ὡς εἴρηται, οἱ δὲ τοῖς συνηγόροις, ἐχίσθησαν, καὶ ἐγένοντο μέρη, καὶ οὐδεμία συμφωνία ἦν ἐν αὐτοῖς. εἶχον γὰρ, ὡς διήλωται, καὶ τινας τῆς ἀρχόντων μὴ βουλομένους τὴν ἕνωσιν, καὶ ἠκολούθουν ἀλλήλοις.

Τῇ οὖν μεγάλῃ τετάρτῃ θεοῖ σωάξις γέγονε, καὶ συνήχθημεν ἅπαντες ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ πατριάρχου ἡμῶν, καὶ ἠρώτησεν ὁ πατριάρχης ἡμᾶς, λέγων· ἔχετέ τι εἰπεῖν; Ἀπεκρίθη ὁ ἐκκλησίας, καὶ εἶπεν αὐτῷ οὕτως.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς θεοτοκασμένης ἤλθομεν, καὶ ἄλλο τί ποτε οὐδὲν ἔχομεν. Καὶ ὁ μυτυλήνης φησί. Ο' Η' εκκλεσίας. Ο' Μιτυλήνης.

Πῶς οὐδὲν ἔχομεν τι εἰπεῖν; οὐ σχολὴ ἐσμὲν; οὐκ ἔχομεν ἀγῶνα; ἔχομεν, διὰ πολλά μου, εἰπεῖν πάνυ πολλά. τὰ δὲ εἰσιν, ἵνα ποιήσωμεν ἓν τῆς δύο τὸ ἕν, ἵνα συμφωνήσωμεν τοῖς ἁγίοις καὶ ἑνωθῶμεν τοῖς λατίνοις, ἵνα ὠφελήσωμεν αὐτοὺς καὶ ἀπῳδυσώμεθα. ὅμως σέργετε τὸν μέγαν μάξιμον, εἴ τι σχολάζετε; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον ὅτι σέργουσιν αὐτόν. ὁ δὲ λέγει, ὁ μέγας μάξιμος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φησὶν, ἐκ τοῦ πατρὸς οὐσιωδῶς, ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ ἡγιασθέντος ἀφράστως, ἐκπορεύόμενον.

Βεβαιοῖ τοῦτο καὶ ὁ νικαίας, καὶ παρίστησιν ἐκ πολλῶν ῥητῶν, ὅτι πολλοὶ τῶν ἁγίων λέγουσι τὸ, διὰ τοῦ, μάλιστα ὁ μέγας ταράσιος. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατριάρχης, ὥρισε ταῦτα τὰ ῥητὰ γραφῆναι, καὶ τῇ ἐπαύριον ἵνα γένηται καθολικὴ σύναξις, ὅπως ἀκούσωσι ταῦτα, καὶ γνώμη κοινῇ ὑπογραφῶσιν ἐν κεφάλαιον· καὶ τῷ βασιλεῖ ἀπαγγελοῦμεν αὐτό. εἶπον πάντες, ἀρέσκει· καὶ οὕτως ἐξήλθομεν. Τῆς δὲ ἁγίας καὶ μεγάλης πέμπτης γενούσης, καὶ πάντων συναθροισθέντων, ὥρισεν ὁ πατριάρχης ἡμῖν, ὅτι ὁ βασιλεὺς μαθὼν τὰ λαληθέντα παρ' ἡμῶν χθὲς, μέλλει ἡμῖν, ὅπως ταμεῖον ἡ ὑπόθεσις ἕως τοῦ μεγάλου σαββάτου, ἵνα καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν συνέλθῃ, τοῦ γενέσθαι παρ' ὃ ἐβουλεύθη. ἐπείσθημεν πάντες εἰς τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως.

Τοῦ

Ο Βασιλ. Δότι ἡμῖν ταὶς βίβλοις ἢ τὰ ῥητὰ τῆ ἁγίων ὧν εἰρήκατε, ὅπως σκεψώμεθα τ ὑπολογηθῆναι. Ο δὲ καρδιναλις ἰουλιανὸς ἀπεκρίνατο, λέγων.

Ιωλ. Καρδ. Ο σα εἴπομεν, οἱ νοτάριοι ἐχρίδιαζον. ταῦτα οὖν ὑμεῖς ἔχοντες, σκέψασθε· εἰ δὲ τοῦτο οὐ βούλεσθε, μίαν ἡμέραν ζῆτε εἰς τὸν ναὸν τ ἁγίου Φραγκίσκου, ἔχα τὸ ἧ τὸν χαλιώτατον βασιλέα πλησίον ἐκεῖ, κἀκεῖσε συναχθέντες συγκερνόμεν ταὶς βίβλοις ἔχουσι τὰ ῥήματα, καὶ οὕτως ἀριθήσεται ἡ ὑπόκρισις τῆς ἀληθείας ἐν ὑμῖν. Ταῦτα συμφωνησάντων ἀμφοτέρων τῆ μερῶν, ἐλύθη ἡ συνόδος. Τῆ πέμπτη οὖν φερόι, ἐν τῆ ῥηθέντι ναῶ τ ἁγίου Φραγκίσκου συναχθέντες, εἶδον ἀμφοτέρων τῆ μερῶν τὰ συγγράμματα, κ κατέλαβον ὑπὸ τούτου, ὅτι ἔστι τὶς συμβίβασις ἑνώσεως, θεοῦ βοηθείᾳ καὶ χάριτι. ἐμιλίησεν οὖν ὁ πατριάρχης ἡμῶν τῷ πάπᾳ, ἵνα ὑπάχῃ τιὼ συνῳδίαν τῆ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ ἑβδομάδι πάσῃ, ἵνα βουλεύσωμεθα, κ τῆ νίᾳ κυριακῆ ὅπως ὑπολογησώμεθα. ἤρεσε τῷ πάπᾳ ἵνα ἦτω ἡμῖν. Τῆ δὲ ζιακοσῆ τ μὴρτίκι, τῆ ἁγίᾳ κ μεγάλῃ δευτέρᾳ, σωάξις γέγονε τ ἡμετέρων μητροπολιτῶν ὁρισμῷ τ πατριάρχου ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. συνῆλθομεν οὖν οἱ ἀρχιρεῖς, οἱ σαυεφόροι, οἱ ἡγούμενοι, καὶ ἁπλῶς οἱ καθολικοὶ πάντες ἡμεῖς. ὥρισεν οὖν ὁ πατριάρχης τὰ λαληθέντα & τὰ μιωυθέντα ὑπὸ τ πάπα· ὅπως τε παύσῃ ἡ καθολικὴ συνόδος, κ ὅπως βουλεύσωμεθα ποιῆσαι ἐν τῷ δύο θατέρων, ἢ εὑρεῖν τρόπον ἑνώσεως ἕως τ πάσχα, ἢ εὑρεῖν μέθοδιν ὅπως διαρκέσωμεν εἰς τιὼ πατρίδα ἡμῶν. Ἀπελογήσατο ὁ ῥωσίας ἰσιδώρος, καὶ ἐδημηγόρησε λέγων.

Ο Ρωσίας Συμφέρει ἡμᾶς ἑνωθῆναι ψυχικὰς τε καὶ σωματικῶς, ἢ ἀπελθεῖν ἀφάκτους, τὸ γὰρ ἀπελθεῖν δίκολόν ἐστι, τὸ δὲ πῶς μέλλομεν ἀπελθεῖν, ἢ ποῦ, ἢ πότε, οὐκ ἐδηλώσαμεν.

Ο Νικαίας Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, κ κεφαλαιωδῶς τὸν λόγον συμπεράναντος, καὶ ὁ νικαίας ἐπαναρίων κ αὐτὸς ὁμοίως νουνεχέστατα & ῥητορικώτατα ἐδημηγόρησε, ζητῶν αὐτοὺς λόγους καὶ τιὼ αὐτιὼ ἔννοιαν εἰπών. Ἀπεκρίθη ὁ μονεμβασίας ἰωσήφος.

Ο Μονεμβασίας. Καὶ τί βούλεσθε, ἔχα τὸ ἀπῆλθεν ὑμᾶς ἐν τῇ παλαιᾷ μὴ τῆ ἐξόδων τ πάπα, θέλετε ἵνα φερώσωμεν τὸ δόγμα ἡμῶν; ἐγὼ βούλομαι ἀποθανεῖν, ἢ λατινίσαι ποτέ. Ο δὲ ῥωσίας ἀπεκρίνατο.

Ο Ρωσίας Οὐδὲ ἡμεῖς βουλόμεθα λατινίσαι· ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι τιὼ ἐκπορεύσιν τ παναγίου πνεύματος, οὐ μόνον ἁγιοὶ διδόασι καὶ τῆ υἱῆ, ἀλλὰ καὶ αἱρετικοί· ἔχα τ τὸ δίκαιόν ἐστι συνομολογῆσαι τοῖς ἁγίοις ἡμῶν, & ἑνωθῆναι τῇ τῆ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡρακλείας κύριος αὐτώνιος, ἀπεκρίνατο.

Ο Ἡρακλείας. Καὶ τίνες εἰσὶ πλείους, οἱ τῆ συνόδων πατέρις κ οἱ ἡμέτεροι πάντες ἅγιοι, ἢ οἱ λατινικοί; λοιπὸν τοῖς πλείοσι δεῖ ἕπεσθε, τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἐκ τ παῖος ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐκ τ υἱοῦ.

Ο Εφέσου. Τὸν λόγον δὲ λαβὼν ὁ ἐφέσου, κύριος μᾶρκος, μακρὸν λόγον ἐποιήσατο, τὰ αὐτὰ κἀκεῖνος εἰπών· φερόντις ὅτι οὐ μόνον εἰσὶν οἱ λατῖνοι σχισματικοί, ἀλλὰ & αἱρετικοί· καὶ ἔστο παρεισώπησεν ἡ ἐκκλησία ἡμῶν, ἔχα τὸ ἡμῖς ἐκεῖνο ἧ πολὺ κ ἰσχυρότερον ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ οὐδὲ δι' ἄλλο τὶ ἐχρίδημεν αὐτῆ, εἰ μὴ ὅτι εἰσὶν αἱρετικοί· διὸ οὐδὲ αἱρῆσει ὅλως ἑνωθῆναι αὐτοῖς, εἰ μὴ ἐκβάλωσι τιὼ φερομένω ὑπὸ τῶ συμβόλου, καὶ ὁμολογήσωσι τὸ σύμβολον καθὼς καὶ ἡμεῖς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ νικαίας ἐπαναρίων, εἶπεν αὐτοῖς.

Ο Νικαίας Λοιπὸν οἱ λέγοντες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι κ ἐκ τ υἱοῦ, αἱρετικοί εἰσι;

Και

ΜΑΡΤΙΟΥ ΤΕΤΑΡΤΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΚΕ'. ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΩΝ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ.

Ο' Ιωάννης

Θελον κ) τὸν ἱφίσου εἶ) ὧδι, καὶ ἀκούειν τὰς ἀποκρίσεις τ) λόγων αὐτ). ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκεῖνος οὐκ ἦλθε, φέρε πρὸς ὑμᾶς τὸν λόγον ποιήσομαι, καὶ τ) ἀνατολικῶν ἁγίων τὰ ῥητὰ εἰς μέσον ἀγάγωμεν. φησὶ γὰρ ὁ μέγας βασίλειος· ὥσπερ γὰρ ὁ υἱὸς τάξει μὲν ὢν πρεσβύτερος τ) πατρὸς, φύσει δὲ ταὐτὰ γὰρ ὁ πατὴρ ἐν τῇ συναριθμήσει, τ κυρίου λέγοντος· βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τ) πατρὸς, καὶ τ) υἱοῦ, καὶ τ) ἁγίου πνεύματος· ἔτι δὲ ἀξιώματι, ἐπὶ τ πατρὸς γὰρ ὁ υἱὸς, καὶ οὐκ ἐξ υἱοῦ ὁ πατὴρ, φύσει δὲ ἴσος· ἐγὼ γὰρ κ) ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν· οὕτω κ) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τάξει μὲν δεύτερον τ υἱοῦ, καθὼς ἐν τῇ συναριθμήσει δεδήλωται, ταμιεῖον δὲ ἀξιώματι, πνεῦμα γὰρ υἱοῦ λέγεται, ὡς δι' αὐτοῦ χορηγούμενον· ἐξαπίνης γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τ υἱοῦ αὐτ) εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν· οὐ μὴν ὡς πνεύματος, φύσει δὲ ἴσον παρὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οἷς γὰρ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια, τούτοις καὶ ἡ φύσις ἡ αὐτή. ὁ δὲ μέγας βασίλειος οὕτω φησίν. εἰ πεδεύεται χειρὸς ἐν θεοῦ, ὡς θεὸς ἐν θεοῦ, οὕτω τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ ἀμφοῖν. ὃν ἔρπον οὐδεὶς ἴσμεν τ πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὕτω τολμῶ λέγειν, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα, ὃ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται. ὁ δὲ μέγας κύριλλος, ἔστω, φησὶ, πορεύεται τὸ πνεῦμα ἐκ τ υἱοῦ, καθὼς περ ἀμέλει κ ἐκ τ πατρός. ἀλλὰ κ) ὁ σοφώτατος δίδυμος, καὶ ὁ μέγας ἀθανάσιος, εἰ ἐκ τ πατρὸς, φασὶν, ἐκπορεύεται, κ) ἐκ τ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ἅρα ἐκ πατρὸς κ) υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐ φέρε δὴ καὶ ἄλλας χρήσεις θεσπεσίων τ μεγάλου κυρίλλου, ἀπὸ τῆς θησαυρῆς, ἧς ἡ ἀρχὴ, Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί· κ) ἀπὸ τῆς ἑπτάτης, ἧς ἡ ἀρχὴ, Τοῦ κυρίου τ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ· τ) ἀπὸ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου· τ ἄλλας πολλὰς παραθησάσης δ' ἐπανυούσας ἐναργῶς, ὅτι ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Πολλὰ τοίνυν εἰπόντος, καὶ τῆς ἑωσίρας ἡδυνούσης, ἀπελογήσατο ὁ ῥωσίας, ἰσίδωρος, λέγων ὅτι·

Ο' Ῥωσίας

Ο' ἔχων μόνος, καὶ ἀγωνιζόμενος μόνος ἐν τῷ σταδίῳ, δοκεῖ νικητὴς· καὶ ὁ λέγων μόνος μηδενὸς ἀποκρινομένου, δοκεῖ λέγειν ἀνικήτως. διὸ καὶ ἡ σὴ σεβασμιότης, πολλὰ μὲν ἐθεολόγησε καὶ λαμπρῶς ἐρρήθρυσεν· ἀλλ' ἔχομεν κ) λαμπρὰς ἀποκρίσεις εἰπεῖν, ἀλλ' οὐκ ἔστι καιρὸς σήμερον ἀφ' τὸ εἶ) πρὸς ἑωσίρας· ἐν ἄλλῃ δὲ συνόδῳ ποιήσεμεν τὴν ἀπόκρισιν. Ο' δὲ βασιλεὺς τὸν λόγον διηχῶν ἔφη.

Δότε

τοῦτο δὲ ϖαρελπὼν καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ϖροκομιθεῖσι ϖαρὰ τοῦ ἐφέσου ῥητοῖς, τὴν ἀπολογίαν ϖοιήσομαι. καὶ δὴ ἀρξομαι ἀπ' αὐτοῦ τ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· φη
» σὶ γὰρ ἐν διαγγελίοις, ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ ϖαράκλητος, ὃν ἐγὼ ϖέμψω ὑμῖν ϖαρὰ τοῦ
» ϖατρὸς, τὸ ϖνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ϖαρὰ τ ϖατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ τὰ ἑξῆς· τὸ γὰρ, ϖέμψω, τί ἄλλο δηλοῖ, εἰ μὴ ὅτι ἴσε τινος ϖέμϖειν; ὁ ϖέμϖων οὐκ ἰδιόν τι ϖέμ ϖει, ϵ ἐξ ἐκείνου ὅτι τὸ ϖεμϖόμενον, καθάϖερ ἐν ϖαραδείγματι, ὅταν ἐνεργῇ ὁρισμοῦ βασιλέως ὁ ἔϖαρχος· οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ ϖροέτεται, ἀλλὰ τοῦ βασιλέως τὸν ὁ ρισμόν. οὕτω κὴ ὁ υἱὸς, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκπορεύει τὸ ϖνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ ϖαρὰ τ ὁμοουσίου ϖατρὸς ἐν τῷ γλυκάδαι λαβὼν αὐτὸ, καὶ δικαίαμεν ϖαρικλῶ κὴ φυσικῶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ, ϖροβάλλει ϵ αὐτὸς τὸ ϖνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὑϖαρκτικῶς, ὡς ὁ ϖατὴρ· αὐτὸς γὰρ ὅτι ῥίζα κὴ ϖηγὴ τῆς θεότητος. ὁ ϖατὴρ γὰρ ἐν τῇ οὐσίᾳ ὢν ἀχωρίστως, μᾶλλον αὐτουσία ὑϖάρχων, ἀχωρίστως συνυϖοστᾶται τῇ οὐσίᾳ κὴ τῇ ὑϖοστάσῃ. οὐ γὰρ ἐνεργείᾳ μεμέρισται ἡ ϖατρικὴ ὑϖόστασις τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς, ἀλλὰ μόνῃ θεωρίᾳ. ἔστι μὲν οὖν ὁ ϖατὴρ οὐσιώδης ὑϖόστασις, κὴ γλυκὺ οὐσιωδῶς τὸν υἱὸν, ϵ γλυ νᾶται ὁ υἱὸς, ὑσιώδης κὴ αὐτὸς ὑϖόστασις· καί εἰσι μὲν δύο ὑϖοστάσεις, ἀλλὰ εἰς θεός, κὴ μία φύσις ἀμφοῖν, ἡ τὸ ϖνεῦμα τὸ ἅγιον ἀχωρίστως συνυϖοεῖται· καὶ ὅτε ϖα τὴρ ὄζει, οὔτε υἱὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ϖνοὴ ϖ· ἀλλὰ τὸ ϖνεῦμα καθὸ ϖνεῦμα, ϖρὸς τὸν ϖνέοντα διὰ ἀναφιρεδς. ἐπειδὴ δὲ τὸ ϖνεῦμα, τ ϖατρὸς ὄζει ϖνεῦμα, καὶ τοῦ υἱοῦ ϖνεῦμα μϖρτυρεῖται ϖαρὰ τῆς γραφῆς, ϖνέοντός εἰσιν ἄρα ὁ ϖατὴρ καὶ ὁ υἱός.
» ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς ϖρὸς τὸν ϖατέρα ἀποβλέϖων, κὴ τὴν θεότητά φησιν· ἐγὼ κὴ ὁ ϖα
» τὴρ ἕν ἐσμεν· καὶ, ἐγὼ ἐν τῷ ϖατρὶ, καὶ ὁ ϖατὴρ ἐν ἐμοί· κὴ, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρα
» κε τὸν ϖατέρα. κὴ μίαν οὖν ϖνευσικὴν δικαμιν τῆς δύο ϖροσώϖων, ϵ κὴ μίαν ϖροβλητικὴν, οὐ δύο ϖροβολεῖς, οὐδὲ δύο αἰτίαι εἰσίν, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ οὐσα τῆς ἀριθμοῦ, ἀρχοειδῶς μὲν τ ϖατρὸς ἴδ νοεῖται, ϖαρ' οὗ ὁ υἱὸς ταύτην ἴσχ· καὶ ταύτῃ τῇ δικαμει λέγε ὁ ϖατὴρ κὴ ὁ υἱὸς μία ἀρχὴ, οὐ συναλοιφῇ ϖροσώϖων. ἔστι γὰρ ὁ ϖατὴρ, ϖατὴρ ϵ ἀληθινῶς· καὶ ὁ υἱὸς, υἱὸς γλυκητὸς, κὴ τὸ ἄϖτον καὶ αὐτα τόν· ὡσαύτως κὴ τῷ ϖνεύματι τῷ ἁγίῳ τάξιν τινὰ ὀφείλομεν δουῶαι ϖρὸς τὸν ϖατέρα κὴ τὸν υἱόν, ἵνα μὴ ἀταξία ἐξ ἀνάγκης εἰσάγοιϵ ἐν τοῖς θείοις. ἐπειδὴ δὲ ὁ ϖατὴρ ἐν τῷ γλυκᾶν τὸν υἱὸν, ταύτῃ τῷ υἱῷ κοινωνεῖ τῇ οὐσίαν, καθὸ τῷ υἱῷ κοινωνητὴ ὄζει· ὁ δὲ υἱὸς λαμβάνει ταύτην ϖαρὰ τοῦ ϖατρὸς, ὡς ληϖτῷ ἑαυτῷ, κοι νωνεῖ δὲ ταύτην τῷ ϖαναγίῳ ϖνεύματι, ὡς κοινωνητῷ αὐτῷ ϖαρ' ἑαυτ τοῦ υἱοῦ· ἐπειδὴ μία οὐσία, καθ' ἣν ὁ μὲν γλυκάτα, τὸ δὲ ἐκπορεύεται· κὴ τοῦτο ἄρα, μία ἀρχὴ καὶ αἰτία ὄζει τ ϖνεύματος ὁ ϖατὴρ, καὶ ἐκπορεύεται ἐξ ἀμφοῖν. ἐπεὶ δὲ λέ γεται καὶ ϖαρὰ τῆ ϖατέρων, τὸ ϖνεῦμα τὸ ἅγιον ϖροῖέναι δι' υἱὸς φυσικῶς, ἄρα τὸ ϖνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ ϖατὸς ϵ υἱοῦ· ἡ, διὰ, γὰρ ἐνταῦθα, ἴσον δυνα ται τῇ, ἐκ. Περιφιρε δὲ μϖρτυρείας τοῦ τε ἁγίου λέοντος ϖάπα, τοῦ τε χρηϲοῤῥείου τ δξαλόγου, τ ἁγίου ἀμβροσίου, τ ἁγίου ἱερωνύμου, τ ἁγίου αὐγουστίνου, κὴ ἑτέρων ϖολλῶν δυτικῶν, ἀναγινώσκων τὰς βίβλους, κὴ ἐξηγούμενος αὐτάς. Τούτων δὲ ὅτε γλυ μενῶν ἐβεάδωσεν ὁ καιρὸς, κὴ ἡ ἡμέρα ϖρὸς ἑσπέραν ἔληξε· ϵ ὅτως ἔγνθη ἡ συνό δος, κὴ πάλιν ἐταμιδίσαϲο αὐτὴν τῇ τρίτῃ. Τῇ τρίτῃ οὖν ἡμέρᾳ,
τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ τ αὐτοῦ μηνὸς, πάλιν ἐγένετο συνάλλυσις εἰκοστὴ πέμπτη, τελευταία τῆς ἐν Φλω ρεντίᾳ, καὶ πάλιν ὁ ϖροβεστζιάλιος ἰωάννης ἤρξατο λέγειν ὅτως.

θητσολλὼ κὴ Πνῦ ὁμολογίαν τῆ ἁγίᾳ μαξίμου, κὴ Ττο μαθόντα ἀναγείλαι ἡμῖν. Ταῦτα ἡμῖν βουλομένοις, ἐμείνυσαν ἡμῖν οἱ λοιποὶ οὗτος. Τ' μεῖς ἐν τῇ παρθένῳ συνόδῳ εἴπατε ὅσα ἠθέλετε, ἡμεῖς ἐν δευτέρᾳ συνόδῳ εἰπόντων ὑπο κρεθέντων· χριόσθω Τίνιω συνόδους, ἵνα ὑποκριθησόμεθα. οὐ γὰρ ἔξι δυατὸν ἄλλο τι χριόσθαι, ἡμεῖς μὴ ὑποκριθέντων. Τούτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ὤρισε κὴ πάλιν συνέλθωσιν χριόσι. Τοῦ σαββάτου Τίνιω ἑβδόμης, τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ τοῦ μαρτίου μηνὸς, συνήλθομεν καὶ πάλιν ἐν τῷ εἰσιτηρίῳ τόπῳ, τοῦ ἁγίου κὺρ μάρκου, καὶ τοῦ πρεσβυτέρου κὺρ αὐτωνίου μὴ παρόντων, ὧν ἀπεγγείλαντος τοῦ βασιλέως μὴ ἐλθεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ συνόδῳ· ἤθελε γὰρ ὁ βασιλεὺς τρόπον ἑνώσεως δοῦναι τοῦ ἀποκλεῖσαι, καὶ οὐκ ἤθελε φιλονεικίας λόγους. συνήλθομεν δὲ οἱ πάντες ἐν τῷ εἰσιτηρίῳ τόπῳ. ἤρξατο οὖν ὁ πρεσβύτερος θεὸς ἰωάννης, καὶ πάλιν διμηγορεῖ καὶ φησιν οὕτως.

ΜΑΡΤΙΟΥ ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙΣ ΚΔ'.

Ο' Ιωάννης

ΕΒουλόμην εἶναι ὧδε τὸν ἐφέσου, καὶ συμπαρεῖναι ἡμῖν ἐν ταύτῃ τῇ συνελεύσει, ὅπως ἀκούσῃ τὰς λύσεις τῆς προενεχθέντων αὐτῷ ῥημάτων. ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἠτιμωθεὶς ἀπέγνω, διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαρρησίασε τῇ συνόδῳ· διὸ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐν παντὶ τούτῳ τῷ ἀκεραιοτέρῳ τὸν λόγον ποιήσομαι.

Ο' Βασιλ.

Η' μεῖς κατὰ τὸ παρὸν οὐδὲν βουλόμεθα εἰπεῖν, διὰ τοῦτο οὐδ' ὁ ἐφέσου ἦλθε μεθ' ἡμῶν· οὐδὲ ἤλθομεν διαλεχθῆναι σήμερον ἡμεῖς, ἀλλὰ διὰ τὸ θέλημα ὑμῶν ἤλθομεν, καὶ διὰ τὴν συμφωνίαν ἣν ἔχομεν πρὸς ἀλλήλους, ὅπως μὴ ἀμελῶνται αἱ συνόδοι. ἤλθομεν οὖν, καὶ εἴ τι θέλετε, λέγετε· ἡμεῖς οὐδεμίαν ὑποτοπίαν θέλομεν ποιήσῃ ὑμῖν. Και δὴ ὁ ἰωάννης ἔφη.

Ο' Ιωάννης

Δυο ζητημάτων ζητηθέντων παρ' ἡμῶν, οὐδὲν ἐπληροφορήμεθα· τὸ μὲν ῥητὸν, μᾶλλον δὲ τὰ ῥητὰ τοῦ μεγάλου βασιλείου, σαφέστατα παρεισῶντα, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔκ τοῦ ἑνὸς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ὡσπερ ἐκ πατρὸς, ἐκ δὲ τοῦ πατρὸς, ἐκ μιᾶς αἰτίας ὁμολογοῦντες τοῦ υἱοῦ ἐκ πνεύματος τὸν πατέρα, ὡς ἀρχικὸν ὑιὸς δὲ τοῦ πατρὸς ἀποῤῥέων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὧδὲν ἠνύσαμεν συμπερᾶναι πρός τι τέλος τοῦ ὑποθέσιν.

Ο Βασιλ. Ἡμεῖς πατέρες ἅγιοι, ἤλθομεν ὅπως δήποτε ἐν τῇ Φεργκίᾳ, καὶ ἐγὼ οὐδὲ ἐκινή-
θην μόνος ἐξ ἐθῶν, ἀλλ' ἐγὼ ἤρξαμην πρῶτος ταύτης τῆς ὑποθέσεως, ἀλλ' ἐνθυμήθη-
θη, ὅτι ὁ πατήρ μου ὁ βασιλεὺς, ὅτε τὸν καιρὸν ὅτε ἐγὼ ἐν τῇ ἐξαμιλίᾳ, ἀπέστειλε
τὸν δοῦκάν μου ἰωάννην ἐκεῖνον εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἤρξατο τῆς τούτου ἔργου. δύνασθε
γὰρ ἀκριβῶς τὸν βασιλέα τὸν πατέρα μου, καὶ τίνα γνώσιν ἔχει τίνα πρᾶξιν αὐτῆς, ὅτι
οὐ μόνον ὑπῆρχεν ἄριστος φιλόσοφος, ἀλλὰ ἔχει δογμάτων τε ἐκκλησίας λιπόντα
τοὺς ἐξηγητάς· εἶχε γὰρ ἔχει συνήθειαν τὰ παρ' ἀρχῆν ἐκεῖνον, κύριν δὲ θύμιον, τὰ ὄντως
ἐναρέτον καὶ θεολόγον ἀκριβέστατον. τοιοῦτος δὲ ἔχει τηλικοῦτοι ὑπάρχοντες, ὅτε ἐνόησαν
μόνοι τὰ τοιοῦτον ἔργου τὰ δυσχείρησιν, ἀλλὰ ἔχει ἄρξασθαι, ἔχει πιθύμησιν τελειῶσαι
αὐτό· ὁ καιρὸς δὲ ἐνεπόδισεν τοῦτο· ἴφθασεν οὖν τὸ ἔργον καὶ ἵνα ἡμῖν, οὐχ ὥσπερ
ἐν τοῖς πρὸ ἡμῶν, ἀλλὰ ἔχει μᾶλλον χρειττόνως· ὅτι τὰ ἴσειλαν ζητῆσαι καὶ ἐξόδους, καὶ
ὅτι ἠπίστησε τὸ ἔργον μὴ πολλῆς τῆς ὁρμῆς. ταῦτα εἰδότες ἡμεῖς ἐγώ τε καὶ ὁ ἅγιος
παρ' ἀρχῆς, συνήξαμεν ὑμᾶς πάντας, καὶ μὴ γνώμης ὑμῶν ἤλθομεν ἵνα ὦσιν.
πλημμελεῖ οὖν ὁ καιρὸς, καὶ οὐδέν τι ἐποιήσαμεν ἀνήκον τῷ πράγματι. μνήσθη-
τε τοίνυν τὸ ἡμέτερον οἶκου, ὅπως κινδυνεύει ἐν μέσῳ τῷ ἀσεβῶν. ἔχει συμβῇ
τι, εἴμαι, πάσαι τὸ δεινόν· ἔχω ὅτι ὁ διαγμὸς μέλλει γενέσθαι πολλῷ χείρων τὰ δεῖ
διακλπασοῦ καὶ μαξιμιανοῦ, διὸ καὶ ὠφείλομεν καζαλεῖψαι ταῖς ἐκλείξεις καὶ
τὰς φιλονεικίας, καὶ εὑρεῖν τι μέσον, καὶ χωρῆσαι εἰς αὐτό· τὸ δὲ μέσον ὄζιν ἐνιαυτῶν.
ἓν μόνον λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ ἐκλεκτόμυος Φερὰ ἰωάννης, ὡμολόγησε παρρησίᾳ ἐν τῇ
συνόδῳ, ὅτι ὁμολογοῦσιν οἱ λατῖνοι μίαν αἰτίαν τὸν πατέρα ὑὸν τε καὶ πνεῦμα ἅγιον,
καὶ αἰαθηματίζουσι τοὺς δύο ἀρχὰς καὶ δύο αἰτίας ποιοῦντας ἐν τῇ ὁμοουσίῳ τριάδι· ἐξ
οὗπερ ἐζήτησα ἐγγράφως δοθῆναί μοι τὴν ὁμολογίαν ταύτην, καὶ ἔσεσθαί μοι αὐ-
τὴν, ἵνα ἀναγνόντες, σκέψασθε περὶ ἑνώσεως ἐκκλησιῶν. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόν-
τος, καὶ συνόδου ἤρξατο ἐρωτᾶν· καὶ πολλῶν λόγων λαληθέντων, δέομεν τὸν δεσπο-
τάτιον τὸ ἁγίου μαξίμου, ὃς ἐγκαμβαίνει οὗτος.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου μαξίμου.

» Τῶν τῆς ἁγιωτάτου πάπα συνοδικῶν, οὐκ ἐν τούτοις ὅσοις ἐγγράφατε
» κεφαλαίοις, οἳ τῆς βασιλίδος ἐπιλάβοντο, δυσὶ δὲ μόνοις· ὧν τὸ μὲν ὑπάρχει
» περὶ θεολογίας, ὅτι τε, φησὶν, εἶπεν, ἐκπορεύεται καὶ τὸ ὑὸν τὸ πνεῦμα
» τὸ ἅγιον, τὸ δὲ ἄλλο περὶ τῆς θείας σαρκώσεως, ὅτι παρεγράφει δίχα τὸν κύριον ἡμῶν
» τῆς θεοπατορικῆς ἀμύητας ὡς ἄνθρωπον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον συμφώνως παρέ-
» λαβον χρῆσθαι ῥωμαίων πατέρων, ἔτι γε μὴν ἔχει κυρίλλου ἀλεξανδρείας, ἐκ τῶν πονη-
» θέντος αὐτῷ ἱερᾶς θεραπείας εἰς τὸν διαγελασθὲν ἅγιον ἰωάννην· ἐξ ὧν εἶκε
» αἰτίαν τὸν ὑὸν ποιοῦντας τὰ πνεύματος σφᾶς αὐτοὺς ἀπέδειξαν· μίαν γὰρ ἴσασι
» ἀρχὴν καὶ πνεύματος τὸν πατέρα αἰτίαν, τὰ μὲν καὶ τίνα γένησιν, τοῦ δὲ κατὰ
» τίνα ἐκπόρευσιν· ἀλλ' ἵνα καὶ δι' αὐτῶν θεοῖναι δηλώσωσι, καὶ ταύτην τὸ συνα-
» φὲς τῆς οὐσίας καὶ ἀδιάλλακτον ὠδαπόνησαν. Τῆς οὖν δηλοῦσης ταύτης αἰα-
γνωσθείσης, τὰ χαφίνια ὠδὲ σὺν λατίνων ἀφέντες, καὶ πάντα καζαλιπόντες,
ἐν τῇ δηλούσῃ τὰ ἁγίου μαξίμου τὸν νοῦν ἐνεβάλομεν· καὶ εὐθέως πάντες ὁ-
μοῦ· ἰαὶ οἱ λατῖνοι ταύτῃ τῇ δηλούσῃ πείθονται, ἡμεῖς ἄλλο τὶ μὴ ζητήσαντες,
αὐτοῖς ἐναθησόμεθα. Ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐγνωμοδότησεν εἰς
τοῦτο ἡ σύνοδος, τὰ πατριάρχου συνκαταθέσθαι αὐτῷ· καὶ θορύβησε ἡ σύ-
νοδος τὸν βασιλέα μιαίνουσαν τῷ πάπᾳ σὺν τοῖς μετ' αὐτῷ· εἴπερ στέργουσι τίνα

δη-

Οὐδὲν μέμνημαι τῆς εἰρημένων οὐδὲ ἴσι· πολλὰ γὰρ ὑπῆρχον τὰ φεύγοντα, καὶ ἔδοξέ μοι ἱκανὰ. Ο' Εφίσου.

Καὶ ἐὰν μὴ μέμνησαι ταῦτα, ἐγὼ ἐνθυμίσω σε. ὁ ἡμέτερος διάλογος ἐν τοῖς τῆ μεγάλη βασιλείᾳ ῥηθεῖς κατέλιξεν, ὅπου ποιεῖ ἀριθμὸν ἡ τάξις ἐν τοῖς θείοις προσώποις, ἡ δῆλον ἀπὸ τῆς ἐναντιγμάτων ὧν ποιεῖ ἐν τοῖς ἑξῆς τὸ τρίτου λόγου τῆ κατ' ἀνομίου, λέγων, ὅτι ὥσπερ εἰσὶ τάξεις τῆς ἀρχαγγέλων καὶ τῆς ἀγγέλων ἐν μιᾷ φύσι, καὶ ὥσπερ εἰσὶ τάξις ἀστέρων, ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει, ἐν μιᾷ φύσι, καὶ ὥσπερ πολλαὶ μοναὶ εἰσιν κατὰ τάξιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὕπως εἰσὶ καὶ ἐν τοῖς θείοις προσώποις. Ο' Ιωαίννης

Ἐκ τῆς κτισῶν φαινομένων καὶ ἐναντιγμάτων παρισᾶς τὰ ὁμολογούμενα καὶ θεία φεύγοντα; Ο' Εφίσου.

Ναί. τὰ γὰρ κτιστὰ ἐναντιγμάτα εἰσὶ τῆς ἀκτίσεως ἀπάυξις· ἐν τῆς αὐθεντῶν γὰρ ἡ ἐν τῆς ὄντων, ἐναντιγματίζομεν τὰ ἀκατάληπτα καὶ ἀκατανόητα. Ο' Ιωαίννης

Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχει τέτον τὸ σκοπόν· τίς γὰρ ἀνάγκη. φησίν, εἰ τῆς ἀξιώματος ἡ τῇ τάξει ξίτον ὑπάρχει τὸ πνεῦμα, τρίτον εἶναι αὐτὸ ἡ τῇ φύσει, εἴπερ ἡ συγχωρήσομεν τέτο; ὥσπερ φέρε εἰπεῖν, ἡμεῖς ἐν τῇ φιρράρια ὄντες ἡ δυναμούμενοι φέρειν τι, οὐκ ἴσμεν φερόμενα. ἡγούμεθα· ὅτι εἰ καλὸν καὶ δύσβις διριθήσεται τὸ φέρειν, οὐ δυνάμεθα ἐν τῷ συμβόλῳ ἡγούμεθα δὲ τὸ καθ' ὑπόθεσιν. ὕπω καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς, εἴπερ καὶ συγχωρήσομεν, φησίν· δὸ οὐκ ἴσι τὸ μεγάλου βασιλέως ὁ σκοπὸς, ὅπ ὁμολογουμένως ἐναντίον τὸ ἡγεῖται τὸ πνεῦμα, ἀλλ' οὐδὲ ξίτον ὄσι τῇ τάξει· ἐπεὶ ἡ ὁ δίνομος ζήτει θραυόμενος, ἡγοῦ τὸ πνεῦμα ξίτον εἶναι τῇ φύσει. Ο' Εφίσου.

Καὶ πῶς ὁ μέγας οὗτος πατὴρ, ἔμελλε ἔξω τῆς πίστεως πορεύεσθαι; οὐκ ἴσιν ἐν τῇ Φιλοσοφίᾳ, ὅτι παῦ ὁ ξίτης, καὶ κινεῖται· ἆρα κινεῖται, ἐπειδὴ ξίτης; λοιπὸν ὁ μέγας βασιλεὺς ἀριθμὸν ποιῶν καὶ τῆς ἀγγέλων καὶ τῆς ἀστέρων καὶ τῆς μονῶν, ἀριθμὸν καὶ τάξιν ἆρα ποιεῖ καὶ ἐν τοῖς θείοις προσώποις· ἐπεὶ δὲ ἄρξω θεολογίας μακρᾶς, διδάσκων, ὡς ἔοικε, τοὺς ἀκροατὰς εἰ καὶ μὴ ὡς ἐνοῶν τιὼ δόξαν ἰδοὺ ἔχομεν ἡμεῖς ἐν τῇ ὁμοουσίῳ τριάδι, ἐγὼ δίδαξω, καὶ καθαρὰν σοι ποιήσω τὴν ὑπόκρισιν. Η' μεῖς οἱ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ὀπαδοὶ, μίαν ἴσμεν τὸν πατέρα αἰτίαν ἡγοῦ τε καὶ πνεύματος· ἐξ ἀρχῆς γὰρ τῆ κηρύγματος τῆς ἀποστόλων, ἡ πίστις ἡμῶν λάμπει ὑπὲρ τὸν ἥλιον· ὁ λόγος γὰρ ὁ ῥηθεὶς παῦ τὸ κυρίου τῆ κορυφαίῳ τῆς ἀποστόλων πέτρῳ, τὸ, πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, οὐ παρῆλθεν, οὐδὲ παρελεύσεται. μόνιμον γὰρ κρηπῖδα καὶ θεμέλιον ἔχουσι ταύτην τιὼ ῥωμαίων ἐκκλησίαν, πᾶσαι αἱ τῆς χριστιανῶν ἐκκλησίαι, ὡς ἔχουσι τιὼ ὄντως δύσεβειαν, ἀποκλείουσαι δὲ καὶ ἐμφεύγουσαι παῦ αἱρετικὸν στόμα, λαλοῦν ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος· διὸ καὶ οὐδὲ δοξάζει δύο ἀρχὰς, οὐδὲ δύο αἰτίας, ἀλλὰ μίαν ἀρχιὼ καὶ μίαν αἰτίαν· τοὺς δὲ λέγοντας δύο ἀρχὰς, ἢ δύο αἰτίας, ἀναθεματίζομεν. Ταῦτα τοι λατῖνε εἰπόντος, ἡγοῦμαι ἡ συνόδος, τῆς χαρᾶς ἀπεδύντων ὅσον ὅπ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως. ἐξήλθομεν γὰρ τῆς συνάξεως, καὶ ἰδοὺ ἐν ἡμῖν μεγάλη χαρὰ, ὅτι οἱ λατῖνοι μίαν ἴσασιν αἰτίαν ἡγοῦ καὶ πνεύματος τὸν πατέρα, καὶ οὐ λέγουσι δύο ἄρτια. Τέτων γνωσθέντων ἦλθεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν παῖδαρχιὼ, βουλευσόμενος περὶ τῆς ῥημάτων τέτων, τῇ τετάρτῃ περὶ. Τέτων οὖν βουλευθέντων, τῇ πέμπτῃ τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς πεντακοστῆς, συνάξεις γίγονται τῆς ἡμετέρων μητροπολίτης ἐν τῷ καλλίῳ τῷ παῖδαρχείῳ, παρόντος καὶ τῆ βασιλέως. ἐδημηγόρησε οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὥρισε πρὸς τοὺς μητροπολίτας.

Ο' Εφέσου. Τὸ τὰς βίβλους ἀμφιβόλους εἶ) τὰς φερομενοθείσας παρ' ἡμῖν, οὐχ ὡς ὁμολογούμενον εἴρηται παρ' ἐμοῦ, οὐδὲ ἡ ἐμὴ γνώμη & δόξα ὅτι τοιαύτη, ἀλλὰ κ) συγχώρησιν ἕτερο δίδοται, ἀφ' ὧ τὸ βούλεσθαι μαζαβιῶται ἡμᾶς ἐφ' ἕτερον, κ) μὴ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς ὀλιμβάνειν. ἐγὼ γὰρ ἀκριβῆ πληροφορίαν ἔχω περὶ τῶν βιβλίων τῶν ὑμετέρων, ὅτι εἰσὶ διεφθαρμένα παντελῶς, & ἀνακόλουθα τῷ σκοπῷ τ βασιλείου, γνώσιον ἐν τῇ κατασταυπολει ὑπὲρ χίλια εἶ) βιβλία ἕτον τὸν τρόπον ἔχοντα, ὧν ἡμεῖς εἴπομεν. & εἰ βούλῃ οιῶ δός μοι λόγον, ὅπι ἐὰν δύριθῶσι τοσαῦται βίβλοι, ἵνα συμφωνήσωμεν εἰς ἅπαντα. περὶ δὲ τὰ ὠφελιμα σοὶ εἰρημένα, λέγω, ὅτι θαυμαστὸν οὐδέν, εἰ τὸ καθ' ὑπόθεσιν ἐδείξεν ὁ μέγας βασίλειος ἀφ' τῶν ὁμολογουμένων, κ) γὰρ καὶ ἡμεῖς τὰ καθ' ὑπόθεσιν ἅπαξ διδόμενα, ὡς ὁμολογούμενα δείκνυμεν· ἕτο δὲ καὶ ὅλι τ περιεχόμενόν ζητήματος· ἐποιησάμεν ἐν τῇ πόλει τῆς φερρ'αρίας, ὅτι καθ' ὑπόθεσιν δόντες ἀληθῆ τὴν ὑμετέραν εἶ) δόξαν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τ ἁγίου πνεύματος, ὅτι τούτῳ τῷ θεμελίῳ τοὺς λόγους ἐποιούμεθα πάντας, ὅτι εἰ & ἀληθῆ κ) ὁμολογούμενα ὄντα, οὐκ ἐχρῆν ταύτην ἐφεστηκέναι ἐν τῷ συμβάλλω· κ) ὁ μέγας βασίλειος ὑποθέμενος ἅπαξ κ) συγχωρήσας ἀληθὲς εἶ) τὸ, ζήτον εἶ) τῇ τάξει & τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ ἐδαμῶς ἐδείκνυτο περότερον, ἀλλ' ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο ἀφ' πολλῶν ὡς ἐδείξαμεν, ἐπήγαγε ταῖς συγκαταθέσεσι πρὸς ἕτο καθ' ὑπόθεσιν διδόμενον· ὅτι εἰ καὶ ἀληθὲς εἶ) δοκεῖν τὸ, ζήτον εἶ) τῇ τάξει & τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἕτο δὲ τὸ σχῆμα τ λόγου ὠφελεῖ τοῖς ῥήτορσιν αἱ παραθέσεις λέγεται, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη κ) τρίτον αὐτὸ εἶ) τῇ φύσει. καὶ γὰρ οἱ ἄγγελοι ἀφέστηκαν ἀλλήλων τῇ τάξει κ) τῷ ἀξιώματι, οὐ μέντοι ἕτο καὶ ἕτεραι συγχέουσι φύσεις· κ) γὰρ & ἀὴρ ἀπὸ ἀέρος διαφέρει ἐν δόξῃ κ) τὸν θεῖον ἀποστολον, ἀλλ' οὐ διάφορος ἡ τῶν ἀέρων φύσις, κ) πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ παμβασιλεῖ, ἀλλ' οὐ διάφοροι αἱ μοναὶ τῇ φύσει. οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ δοθείη τρίτον εἶ) τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, ὅπερ ἤδη συνεχωρήσαμεν καθ' ὑπόθεσιν, οὐκ ἀνάγκη & ζήτον αὐτὸ εἶ) τῇ φύσει. τί οὖν πρὸς ἕτο τὸ ὠφελιμα σοὶ εἰρημένον, ὅτι διὰ τῶν ὁμολογουμένων ὁμολογεῖ τὸ ἀμφίβολον; οὐ τὸ ἀμφίβολον βεβαιοῖ, ἀλλὰ τὸ καθ' ὑπόθεσιν. εἰ οὕτω καθ' ὑπόθεσιν ἦχθ, ἀνάγκη κ) τὸ ἀκόλουθον οὕτως ἦχθαι, ὡς ἂν ἐκείνων τῶν περειρημένων ὄντι. θαυμάζω οὖν εἰ ὠφελεῖτό τινα τιμιότητα, ὅτι τὰ καθ' ὑπόθεσιν ἅπαξ διδόμενα, ὡς ὁμολογούμενα θαρισώμεθα· μᾶλλον δὲ ἐξ ἀνάγκης αὐτὰ ἀποδείκνυμεν, διὰ τοῦτο κ) θαυμαστὸν οὐδέν, εἰ διὰ τῶν ὁμολογουμένων αὐτὰ ἀποδείκνυμεν.

Ο' Ιωαννης Πολλὰ μὲν εἶπας τῶν ἐφεσίων ὁ ἀρχιερεύς, ἀλλ' οὐδὲν εἰρηκας τῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν διάλυσιν ἐπαγόντων· ἡμεῖς γὰρ ζήτημα πεποιήμεθα ἐν τῇ παρθενοφθορᾷ συνηθείᾳ ἀναγκαῖον κ) θαυμαστόν· & μήπω τούτου πεπαυμένου, ἡ σὴ σεβασμιότης προσέφερεν εἰς μέσον ἄλλας ὑποθέσεις καὶ ἄλλα κεφάλαια. λέγω οὖν εἰ μὲν βούλει ἐξετάζειν τὰ προκείμενα ζητήματα ἡμῖν, παρίστασαι εἰς μέσον, ὅπως & πέρας λάβωμεν ταῦτα· οὕτως γὰρ ἡμῖν ἐφαμοδήσει & ὁ χαλκεώτατος βασιλεὺς, ὅπως παραμυθήσεται τὸν ἕνα ἵν' ἀρξώμεθα ἑτέρου. εἰ δὲ οὐκ ἔχεις τι εἰπεῖν ἐν ἐκείνοις, ὁμολόγησον ἕτο, & χάριτάς σοι ὀφλήσομεν· εἰ δὲ ἕτο ἐ βούλει, ἀπολογήσῃ λοιπὸν πρὸς τὸ προκείμενον, & οὕτω φανήσεται ἡ ἀλήθεια. πρὸς δὲ ὧν ἐποίησας τὸν μακρὸν ἕτον λόγον εἰς τὸ μέγα ἕτο ἀκροατήριον, οὐκ ἀπορῶ ἀπολογήσασθαι, δύναμαι γὰρ σωτηρίαν τ ἁγίου πνεύματος λύσιν ποιῆσαι εἰς ἅπαντα, & ἀποδεῖξαί σοι ὅσα εἶπας, ὅτι τὰ πλείω εἰσὶν ὑπὲρ ἡμῶν, πλὴν ὅμως ἀπολογήσῃ πρὸς τὸ προκείμενον.

Οὐ-

σι δὴ πᾶσιν ἀπολογησόμενον, ὡς εἶπας, ἐν οἷς φαίνεταί μοι πνας ἴσχν σε ἀπολογίας ἐν τοῖς ἐπισκιμμένοις, ἀπὸ κεφαλαίου εἰς κεφάλαιον βούλομαί σοι παραθέσθαι ἱκανοποιῆσαι. Ϛ εἴπερ ἐπαγγέλλει παρόντος τ γαλλωσιάτου κυρίου τ βασιλέως, ἠρωτήσην δὴ τῇ ἀληθείᾳ, ἵνα αὐτὸς ἐπανορθώσω πᾶσι τοῖς ἐμοὶ σοῦ εἰρημένοις, μὴ πλέονος φθονερίας προσχωρήσω δὴ τὸ λῦσαι τὰ ἐμοὶ σοῦ εἰρημένα. εἶπες ἐνταῦθα ὅτι τὸν ἀρχιλεω οὕτως· ὅτι ἤνικα δυείσκομεν μεταβολεῖ τινα ἐν ταῖς βίβλοις ἢ ἐναλλαγεῖ, ὀφείλομεν ἐκβαλέσθαι τας βίβλους ἐκείνας, τας ἐχούσας ἐν ἑαυταῖς τας ἀμφιβολίας, καὶ μεταβαίνειν δὴ τοὺς θεμελίους τῆς θείας γραφῆς. ἔστ δ' αὖ ἔτι πονηρός τε καὶ διεστραμμένος ζῆλος· ὥστε ὁσάκις αὖ δυείσκοντας ἐναλλαγὰς ἐν τοῖς βίβλοις ἐκείνας καταλιμπάνειν. ἵνα οὐ γίνηται ἐκβολὴ τοφῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἵστανται τῇ σκοπιᾷ τῆς βιβλίων, καὶ κ τὰ ἡγούμενα κ ἑπόμενα δὴ ἐξερεῦσον, ὥστε δύρεῖν τἀληθῆ καὶ τὰ ψεῦδη· οὕτω καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ δεῖ ποιεῖν καὶ ἡμας. τοῦτόν σοι τὸν λόγον αὐτὸς πεποίηκα, ὅτι εἴπερ ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀμφιβολίας προστέθη, ὅπου ἀνακεφαλαιοῦνται τὰ τῆς ἀγγέλων παραδείγματα, εἶπεν ἂν δύο ἄτοπα· πρῶτον, ὅτι ἐκ τ ἡγουμένου ἀληθοῦς ὅλως καὶ ἀναγκαίου, λαμβανομένης τῆς ἀνάγκης ἐξ ἐκείνων ἃ κεῖνται ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ, εἶπεν ἂν ἀκόλουθόν τι ἀμφίβολον, ὅπερ ὄζι παντάπασιν ἀνεπιτήδειον. οὕτω γὰρ ἐπιχειρεῖ ὁ βασίλειος ἐνταῦθα· εἰ οὕτως ὄζιν δὴ τῆς ἀγγέλων, ὥστε τὸν ὄντα δ δύτερον ἢ τρίτον τῇ τάξει ἢ τῷ ἀξιώματι, τρίτον εἶ) καὶ τῇ φύσῃ, οὕτως ἴσως δηλονότι καὶ δὴ τῆς θείων προσώπων, ἐν οἷς δεῖ τ ἁγίου πνεύματος δηλεῖσθαι. ἀλλὰ μὴν οὕτως ὄζιν ἀπολελυμένως κ χωρὶς ὑποθέσεως δὴ τῆς ἀγγέλων, καθὼς αὐτὸς φανερῶς ὑποδείκνυσιν ἐν τῷ κεμένῳ. ἆρα ἀκόλουθον ὀφείλει εἶ) χωρὶς τῆς οἰασοῦν ἀμφιβολίας. δίδωκά σοι τὸ ὠφελιμαῖον ἐκεῖνο τ ἀκολουθίας, εἰ ὁ αὐθέντης ζῇ, ἆρα κινεῖται. δίδωμί σοι κ κ τὸ παρὸν ὠφελιμαῖόν τι δὴ τῇ προκειμένῃ ὕλῃ ἐφαρμόζον τ μακαρίου αὐγουσίνου· φησὶ γὰρ ὁ αὐγουσῖνος οὕτως δηλονότι καθὼς καὶ ὁ βασίλειος, ἐν τῷ πεντεκαιδεκάτῳ περὶ τῆς τελειάδος λόγῳ· εἰ γὰρ ὁ, τι αὐ ἔχει, ἐκ τ πατρὸς ἔχει ὁ υἱός, ἀπὸ τ πατρὸς πάντως ἔχει ὥστε κ ὀξ αὐτοῦ προεῖναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. αὕτη ὄζι μία ὑποθετική, ἣ μὴ τεθεῖσα εἶ) οὔτε τὸ ἡγούμενον οὔτε τὸ ἑπόμενον, εἰ μὴ προστεθῇ ἢ ζάτταν, ἵνα ὁ αὐτὸς νοεῖ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γραφῆς. κ ἤνικα γίνεται δηλονότι ἐπιχείρησις δὴ τῆς ὑποθετικῶν, ἢ μείζων ὄζιν ὑποθετική, Ϛ ἢ ζάττων προστεθῇ ἡγουμένῃ ὑποθετικῇ, Ϛ ὀξ ἀπὸ τ τὸ ἀκόλουθον ἵστανται ἀναγκαίως, λέγ οὖν ὁ αὐγουσῖνος οὕτως. εἰ ὅπερ ἔχει, ἐκ τ πατρὸς ἔχει ὁ υἱός, ἐκ τ πατρὸς ἔχει πάντως ὥστε Ϛ ὀξ αὐτοῦ προεῖναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ ταῦτα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἔχει Ϛ ὁ υἱός, ἢ τις ὄζιν ἢ ζάττων. αὕτη δὲ φαίνει) ἀπὸ τ κεμένου ἐν τῷ ἀγγελίῳ ῥητῶς, ὅτι πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἔχει Ϛ ὁ υἱός· ἆρα ἵστα τας ἀναγκαίως κ ταύτην τὴν δηλονότι ἐπιχείρησιν, ὥστε τὸν υἱὸν ἔχειν ἀναγκαίως ἐκ τ πατρὸς ὥστε ὀξ αὐτοῦ προεῖναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ γίνεται ἡ δηλονότι ἐπιχείρησις αὕτη χωρὶς τινος ὑποθέσεως ἀναγκαίας. ἔτω φησὶ κ ὁ βασίλειος, ὡσαὐτὼς νοήσει τις τὸ δηλονότι ἐπιχείρημα. εἰ ὅτως ἔχει δὴ τῆς ἀγγέλων, ὥστε τὸν ὄντα δ δύτερον ἢ τρίτον τῇ ἀξιώματι κ τῇ τάξει, μὴ εἶ) ζίτον Ϛ τῇ φύσει, οὕτω κ δὴ τῆς θείων προσώπων. νῦν ἂν τίθησι πως ζάττονα ἀπολελυμένως καὶ δὴ τῆς ἀγγέλων ὅτως ἔχει, ἆρα ἵστα τας τὸ ἀκόλουθον χωρὶς τινος ὑποθέσεως. ἄλλως γὰρ ἔρρωσεν ἂν εἰπεῖν τ βασίλειον εἶ) ἀνοπτάτως, ὅτι ἐκ τῆς προκειμένων ἢθέλησιν ἐπισυνεχεῖν ὁ τίθησιν ἀληθῶς τι Ϛ ἀναγκαίως ἀπὸ τῆς γραφῆς· ἆρα οὕτως ἐχεῖ κ δὴ τ ἁγίου πνεύματος.

Τὸ

„ μα δὲ τὸ ἄγιον, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἢ δι' ἑαυτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. ἴδιον δὲ τοῦ ἑαυτοῦ ὀνομαζόμενον. ταύτην τὴν ὀρθότητα ἐν τοῖς γράμμασι θεασάμενοι, ὑμνήσαμεν τὸν τας ἑλληνιζούσας γλώσσας ἁγιάσαντα, καὶ τὸν ἀπηχῆ φθόγγον εἰς εὐσέβειαν ἁρμονίαν μεταρρυθμίζοντα. Βλέπει ὅπως καὶ δηλοῖ τίσι συμφώνησεν ὁ θεοδόξητος μὴν τῆν ἀναβολικῶν, ὅτι οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἢ δι' ἑαυτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον· ἴδιον δὲ τοῦ ἑαυτοῦ, ὡς ὁμοούσιον ὀνομάζεται. ὅτι δὲ δηλοῦτοις συμφώνησαν, καὶ ἡ κρίσις ἐκείνη γέγονε, μάρτυς ὁ μακάριος κύριλλος, αὐθις πρὸς τὸν δηλοῦσκοπον αἰτοχείας ἰωαννίκιον γράφων τάδε αὖτα. Ταύτας „ ὑμῖν ἐντυχόντας τὰς ἱερὰς γραφὰς, ὅτου τι καὶ ἑαυτοῖς φρονοῦντας εὑρίσκοντες, „ ὅπ εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, ὁμολόγασιν τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα θεὸν, ἀλλήλοις συγχαίροντες, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς, καὶ τῇ παραδόσει τῶν ἁγίων πατέρων συμβαίνουσαν ἔχουσι πίστιν, ἣν τε παρ' ἡμῶν καὶ αἰ παρ' ὑμῶν ἐκκλησίαι. Τύπος „ σύμφωνα καὶ ἐν τῇ κυ λουκᾶ ἑρμηνείᾳ φησὶν ὁ μακάριος κύριλλος. Ὥσπερ ὁ „ δάκτυλος ἁπτῆται τῆς χειρὸς, οὐκ ἀλλότριος ὢν αὐτῆς. καὶ ἐν αὐτῇ φυσικῶς, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ τῆς ὁμουσιότητος λόγῳ συνῆπται πρὸς ἕνωσιν τοῦ „ υἱοῦ, κἂν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκπορεύηται. Τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστιν εἰπεῖν, κἂν μὴ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύηται. συνῆπται γὰρ αὐτῷ, φησὶ, κατὰ τὴν ὁμουσιότητα, κἂν μὴ παρ' αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχῃ, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. Διὰ τούτων ἁπάντων ἑαυτοῖς δηλοῦσι σύμφωνα τὰς ἁγίας γραφὰς φρονοῦντας, ἐκ τῶν θείων ἡμῶν πατέρων καὶ διδασκάλων, καὶ μηδὲν τῶν θείων δογμάτων τῶν παραδοθέντων ἡμῖν αὐτοθεν ἐναλλάττοντας ἢ κιβδηλεύοντας, οὐδὲν προσθέντας, οὐδὲν ἀφαιροῦντας, οὐδὲν ὅλως καροῦμενοῦντας. Παρακαλοῦμεν δὲ πάλιν καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην καὶ ἡμερότητα, συμφωνῆσαι ἐκ ἡμῖν καὶ τοῖς θείοις πατράσι, καὶ μηδὲν τούτων ἐπίκεινα λίαν ἐπ' ἐκκλησίας ἢ παραδέχεσθαι, ἀλλὰ τούτοις ἀρκεῖσθαι ἐκ μόνοις, ἵνα τὰ αὐτὰ καὶ λίαν τες καὶ φρονοῦντες, ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ σώματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ, δοξάσωμεν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ ἐκ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ιωλ. Καρδ. Δίκαιόν ἐστιν, ἐπεὶ εἶπας ὅσα ἔχρηζες, ἵνα ἀπολογηθῇς καὶ εἰς τὰ τελευταῖα τῆς ἰωαννίου ἐπροβεστζιαλίου.

Ο' Εφίσου. Ἡμεῖς διότι ἱκανῶς ἀπεδείξαμεν ἐκ λόγως τίνα προσθήκην τῆς ἀμφιβολίας ἐκείνης γεγενημένην, ἐκ ἔτο ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τοὺς παρόντας ἅπαντας, ὡς ἱκανῶς ἀπο δείξαντας· καὶ οὐδένα προσῆκεν μᾶλλον τῷ μεγάλῳ βασιλείῳ ἡ προσθήκη τῆς ἀμφιβολίας ἐκείνης, καθὼς ἡμεῖς ἀπεδώκαμεν, ἐξηγησάμενοι τὸ ῥητὸν κατ' ἀκρίβειαν, οὐδαμῶς δὲ προσέχομεν τοῖς παρὰ τῆς σῆς ἁγιότητος εἰρημένοις λόγοις εἰς τίνα τῶν ὑμετέρων βιβλίων σύνταξιν, πολλοῖς τισὶ καὶ ἄλλοις ἔξω καὶ τῶν προκειμένων εἰρῆσθαι δοκοῦσι, ἐκ ὅτι τοῦτο ποιεῖν ἡμᾶς, ἐκ ἀπολογίας τὰς ἀπολογίας δίκαιον, πρὸς τὸ ἄπρεπον ἀεὶ προσχωρήσαι, διὰ τοῦτο παραλιπόντας ἐκεῖνα καὶ μηδὲν πρὸς αὐτὰ σκοπήσαντας, τοσοῦτον μόνον εἰπεῖν ἔχομεν, ὅτι τὸ τίνα ἡμετέραν βίβλον ἀληθῆ τινα εἶναι καὶ ἀκριβῆ, μάρτυρεῖ ἐκ παρὰ τὸ πλῆθος, καὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν βιβλίων, ἐκ παρ' αὐτῆς τῆς ἀκολουθίας τῶν ἡμετέρων, ὡς παρ' ἡμῶν ἀποδέδεικται· ἐκ πλείονα τούτων εἰς τὸ ῥητὸν λίαν ἐκεῖνο, οὔτε ἔχομεν, οὔτε βουλόμεθα.

Ο' Ιωάννης Ἐπειδὴ κύριε ἐφέσου, θέλει τὸ τέλος εἶπας, οὐ κατέχει ἐν τῇ μνήμῃ τοὺς παρ' ἡμοῦ εἰρημένους λόγους, αἰτῶ σε ἀπὸ μέρους εἰς μνήμην τῶν εἰρημένων, ἵνα δυνηθῇς ἱκανοποιῆσαι τὸ θελήματι τοῦ γαλλιωστάτου κυρίου τοῦ βασιλέως, τοῦ εἰρηνικοῦ

σε δηλ

οἰόμενος τοῦτο ℭ ἐκ τ̄ ἰοῦ τὴν ὕπαρξιν ἴσχειν, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ ὁ Θεοδώρητος, ὡς ἐκ θεοσόπου τῆς ἀποστολικῶν οὕτω λέγων. Ἴδιον τ̄ ἰοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ μὴ ὡς ὁμοφυὲς ℭ ἐκ τ̄ πατρὸς ἐκπορευόμενον οἶδε, συνομολογήσομεν, καὶ ὡς δύσε- βῆ διξόμεθα τὴν φωνήν· εἰ δὲ ὡς ἐξ ἰοῦ. ἢ δι' ἰοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ὡς ἐλάσφη- μον καὶ δυσεβῆ ἀποῤῥίψομεν. πῶς δ' ὁμῆ τῷ τὰ κυρίλῳ λέγοντι, τὸ πνεῦμα τ̄ ἀλη θείας ὃ φησὶ τ̄ πατρὸς ἐκπορεύεται· καὶ τῷ ἀποστόλῳ, ὑμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβετε, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τ̄ θεοῦ καὶ πατρός. Περὶ ταύτην τὴν μέμ- ψιν ἀπολογούμενος καὶ ὁ κυρίλλος, φησὶν ὅτι μὴ συγκοφαντῆσθαί φησιν ἐν οἷς φησὶ δι' ὁπόσων πνα δείκνυσιν χρόφῃ, ℭ ἀλλαχοῦ φησὶ τοῦ Θεοδωρήτου κατ' ἐχθραν αὐτοῦ φησὶ φιλονεικοῦντος, καὶ τὴν φιλίαν τοῦ φησὶν νεωτέρου. λέγῃ δὲ οὕτω φησὶ τὸν δι' ὅπου χρόφων· διδάγμα εἰς πληροφορίαν τῆς ἐνούσης ἀληθείας τῇ σῇ θεο σεβείᾳ τὸν ἀληπεμφθέντα τόμον, ὃν συνθεῖναι λέγεται καὶ τῷ ἀναθεματίζοντα Θεοδώρητον τὸν κύρου· καλεῖσθαι γάρ φησιν οὕτω τὸ πολίχνιον· ἐντυχὼν δὲ τοῖς ἐγκειμένοις, αἰδέσθην τὰ θεῖ τὰς δυσχερείας ὠδὰς, οὐ διαλείπα δὲ καὶ κεῖ νο λέγων, κύριε ῥῦσαί μου τὴν ψυχὴν ἀπὸ χειλέων ἀδίκων ℭ ἀπὸ γλώσσης δολίας· διείσκω γὰρ ἑαυτὸν συκοφαντούμενον παντοχοῦ· καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τῷ κεφαλαίῳ συ κοφαντεῖσθαί φησι. δηλονότι κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος συκοφαντεῖσθαι, ἐν ᾧ ἐλάσφημον αὐτὸν δόξαν καὶ δυσεβῆ ὁ Θεοδώρητος ἔχειν εἶπεν. οὐκ ἄρα τῶν δόξαν ταῦτ' εἶ- χεν, ὧν ὁ Θεοδώρητος τοῦτον ἰσυκοφάντει, ἀλλ' ἐκείνων μᾶλλον, καθ' ὧν ὁ Θεοδώ- ρητος ℭ ἔγε συνομολογεῖν αὐτῷ, καὶ ὡς δύσεβῆ διχεσθαι τῶν φωνῶν. τοῦτ' ἔστιν, ὅτι ἴδιον τ̄ ἰοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ὁμοφυὲς μὴ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ πατρὸς δὲ ἐκπορευόμενον. αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐν τῇ θεοῦ τῶν μέμψιν ἀπολογίᾳ φησί· λέγῃ γὰρ οὕτως· εἰ ℭ ἐκ τ̄ πατρὸς ἐκπορεύεται ℭ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀλλ' οὐ ἔστιν οὐκ ἀλλότριον τ̄ ἰοῦ, πάντα γὰρ ἴσῃ μᾶ τοῦ πατρός. βλέπεις ὅπως ἐκεῖνος ἐκείνῳ τῷ μορῷ συμφω- νεῖ, καθὸ ὁ Θεοδώρητος ἔγε συνομολογεῖν αὐτῷ, καὶ ὡς δύσεβῆ διχεσθαι τῶν φω- νῶν; μᾶ ταῦτα τῆς θεοῦ τοὺς ἀποστολικοὺς ἑνώσεως ῥυομένης, γράφει θεοῦ ἰωάν- νην τὸν τ̄ ἀντιοχείας ἐπίσκοπον ὁ μακάριος κύριλλος θεῖ τῆς αὐτῆς ὑπερθέσεως, λέγων, ἅμα μὲν θεῖ τῆς τ̄ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἅμα δὲ καὶ θεῖ τ̄ τὸ σύμβολον μένειν ἀκίνητον οὕτω λέγων. Κατ' οὐδένα ξένον σαλεύεσθαι ἀνεχόμε- θα τῶν ὁρισθεῖσαν ὠδὰ τῇ πατέρων πίσιν, ἤτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον· οὔτε μὴν ὑπερίεμεν ἑαυτοῖς ἢ τισὶν, ἢ λέξιν ἀμεῖψαι τῶν ἐγκειμένων ἐκεῖσε, ἢ μίαν γοῦν ὠδὴν συλλαβίζειν, μεμνημένοι τοῦ λέγοντος, μὴ μέταιρε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου· οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τ̄ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὃ ἐκπορεύεται μὲν ἐξ αὐτοῦ, ἔστι δὲ οὐκ ἀλλότριον τ̄ ἰοῦ κῆ τῶν τῆς οὐσίας λόγον. Βλέπεις καὶ ταῦτα πῶς μέρει τῆς τοῦ Θεοδωρήτου διαιρίσεως ὁ κύριλλος συμφωνεῖ; λέγῃ γὰρ ἐν τῷ μεσιτικῷ χήματι τὸν λόγον θεράγων· ἐκπορεύεται μὲν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἔστι δὲ οὐκ ἀλλότριον τοῦ ἰοῦ, τουτέστιν, ἴδιον κῆ τ̄ τῆς οὐσίας λόγον, τουτέστιν, ὡς ὁμοούσιον· τοῦτο δὲ καὶ ἐκεῖνος ἔγε ἔμπροσθεν οὕτω ῥητῶς, ὅτι εἰ μὲν ὡς ὁμοούσιον καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον ἔφησεν, ὡς δύσεβῆ διχόμεθα τ̄ φωνῶν. Ταύτῳ τῷ ὅρισολλοῦ διξάμενος σοῦ τοῖς ἀνατολικοῖς ὁ μακάριος Θεο δώρητος, κῆ τῷ θεολογίαν ταύτῳ δι' ἐμοῦ ἑαυτῷ σύμφωνον ℭ ταῖς γραφαῖς· τοιαῦ τά φησιν ἐν τῇ θεοῦ ἰωάννου ἀποχείας ὅρισολῆ. Τὰ νῦν ἐπισαλπίσα, δηλο- νότι, ὠδὰ κυρίλλου, τῇ διαγελικῇ δόγματι καλλιφώνῳ. Θεὸς γὰρ τέλειος· καὶ αὖθεμπος τέλειος, ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐν αὐτοῖς ἀναγορεύεται, ℭ τὸ πνεῦ-

μα

κὴ συνδοξαζόμενον, τυτέστιν, ὁμότιμόν τε κὴ ὁμοούσιον. εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοῖν αὐτὸ ἐκπορευόμενον ᾔδει, τίνος ἴνεκεν μεμνημένη κὴ ἀμφοτέρων, οὐ φράζει μὴν εἶπεν, ἐκ πατρὸς & ἰοῦ ἐκπορευόμενον, ὕστερον δὲ ἐπήγαγε, συνὼ αὐτοῖς συμφερεχωρούμενον καὶ συνδοξαζόμενον: ἅπερ γὸ ἀκόλουθον ἦν, εἴγε τοιαύτην εἶχε δόξαν. κὴ ἅπερ ποιεῖν εἰώθαμεν ἐν τῇ χρήσῃ τ λόγου, ὅταν τὸ φερὸς δύο τινὰ ἀφίερμεν· & μάλιστα ὅταν τὴν αἰτίαν ἔχῃ ἐξ αὐτῆ λέγωμεν, φερόμενον ἐνεδόμενον κὴ ἄμφω τὰ ἄκρα τότε κὴ τὸ κοινὸν ἐπάξωμεν ὕστερον. οἷον εἰ τύχοι, ὅτι καὶ συνὼ αὐτοῖς συμφερεχωρούμενον κὴ συνδοξαζόμενον· ἐπειδὴ ἐν μὴν τῷ φερότῳ παρέλιπεν οἱ πατέρες τὴν διὰ μονὴν μέμνηνται, ὅτι τ αἰτίαν ἀποδοῦναι τ φράγματος ἤθελεν· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ταύτην ἐπήγαγον, ὅτι τὸ ὁμότιμον κὴ ὁμοούσιον ἤθελον σῶζασθαι. οὐκ ἄρα ἐκ τ ἰοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευόμενον ᾔδεισαν· οὐ γὸ ἂν ἦν τὸ παρέλιπον, & ταῦτα ποιοῦντες ἀνάπυξιν. ὅτι δὲ ἡ ἀνάπυξις αὕτη τελειοτάτη ἐστὶ κὴ οὐχ ἡμιτελὴς, ὡσαν ὑμεῖς εἴπατε, οὐδὲ τὴν αἰτίαν θάτερον σιωπήσασα, δῆλον ἐξ ὧν οὐδαμοῦ μετ αὐτὴν συνόδος, τῆς αὐτῆς ἀναπύξεως ἑτέραν ἀνάπυξιν ἐποιήσατο, οὐδὲ φερσέθηκεν, ὅτι κὴ ἐκ τ ἰοῦ ἐκπορεύεται· μᾶλλον μὴν οὖν κὴ ἀπεῖρξαν κὴ διεκώλυσαν ἅπασαν ἄχρι τῆς οἰκείων ὅρων, ὥσπερ φερφθκῶς φερμανώσκουσαν τὸ παρὼμὴν ῥηθὸμενον. Ταύτης τῆς συνόδου φερμαχός τε κὴ φεραγωνιστὴς, κὴ τ συμβόλου τούτου ῥητορεύειος ὁ μέγας ἐκεῖνος συγγραφεύς, ὡς φασιν, οὗ τὸ ἐπώνυμον ἐκ τῆς θεολογίας ἴσως ἀποτετύμηται. λέγω δέ τινα κὴ δεῖ σύμφωνα ἑαυτῷ κὴ τοῖς λοιποῖς παρέσι, γράφων ἐν τῷ λόγῳ, ἐς ὃν ἐπιγραφὴν ἔχει, εἰς τὸν κατάπλουν τὸν ἀπ αἰγύπτου, τοιαῦτα· καὶ τὰ ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, καὶ τ ἰοῦ, πλὴν τῆς αἰτίας. θεωρητέον ἐνταῦθα, ὅτι δηλονότι καὶ δεῖ τὸν πατέρα τ ἰοῦ τῇ αἰτίᾳ, καθάπερ ὁ μέγας διονύσιος τῇ πηγῇ. εἰ δέ τινα ὁ ἰὸς τῇ αἰτίᾳ δηλονότι τ πατρὸς, καὶ οὐδαμῶς ὄζει αἴτιος, δῆλον ὡς οὐδὲ πατὴρ ὄζει, οὐδὲ θεοβολεύς· καὶ δῆλον ὅτι οὐ διὰ τ πνεύματος αἴτιος. ἅπερ γὸ σαφῶς ὁ διδάσκαλος ἀποφεύγει. Τούτοις ἅπασι συνῳδὰ κὴ ἡ ἁγία συνόδος κὴ εἶπε καὶ πέφρακε. φερότοι μὴν γὸ ἀκούσασα τὸ τῆ νικαείου σύμβολον, ὑπὸ χαρισίῳ τινὸς φρισβυτέρου φερσεληλυθέναι, ἐν ᾧ φερεῖχε, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὔτε ἰόν ὄζει, οὔτε διὰ ἰοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχει, οὕτω τὴν θεολογίαν ταύτην ἀποδέξατο, καὶ ἐπήνεσεν ὡς οἰκείαν τοῖς πατράσι, καὶ τῆς θείας γραφῆς σύμφωνον, ὥστε οὐδὲν αὐτῇ ἐνεκάλεσεν, οὐ μικρὸν, οὐ μέγα, οὐ τὸ τυχὸν, ἀλλ' ἐμέμφατο τὸν νικαείων ἐν τοῖς φερὶ τὴν θεολογίαν ταύτην λόγοις, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον σύμβολον δοκιμάζουσα ἐν τῇ ἑαυτῆς ὄρθρῳ φησίν· εἰ φωραθείη τινὲς ἢ φερνοοῦντες ἢ διδάσκοντες τὰ ἐν τῇ φερκομιθείσῃ ἐκθέσει ὦζᾷ τ χαρισίου, φερὶ ὃν ἐναργθρησίως τὸ μονογενὲς ἰοῦ τὸ θεοῦ, τυτέστι, τὰ μυστερα καὶ διεστραμμένα τ νικαείων δόγματα, ὑποκεῖσθαι αὐτοὺς τῇ ἀποφάσει τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ταύτης συνόδου. ὁλίπετε, πατέρες, τίνα φησὶ τὰ νικαείου μυστερα & διεστραμμένα δόγματα, τὰ φερὶ τῆς ἐναργθρησίως φησὶ τ μονογενοῦς ἰοῦ τ θεοῦ. δῆλον τοίνυν ἐστὶν ὅτι τὰ φερὶ τῆς θεολογίας ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν, κὴ οὐδαμίαν λαβὼ παρέχοντα μέμψεως αὐτὴ οὐδ' ἐμέμφατο. ἅπερ δὲ ἦν τὸ τυχὸν ὄζει φερὸς ἀπόδειξιν τῆ δόξαν εἶναι ταύτην τῆς ἐκκλησίας κοινὴν, τὸ, μηδαμῶς; ἐκ τῆ ἰοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· δῆλον γὸ ὡς οἱ πατέρες τοῦτο ὡδὶ δεξάμενοί τε καὶ διορίσαντες, ὡς οἰκείαν ἑαυτῇ δόξαν ἐπήνεσαν· καὶ οὕτω ὡδὶ τῆς οἰκουμενικῆς ταύτης συνόδου τὸ δόγμα ἅπερ τὸ κῦρος ἴσχει λαβόν. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ μακάριος κύριλλος ἀντιφερόμενος τῇ νικαείῳ φερὶ τῆς τῆ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως λαβὴν τινα δέδωκεν, ὡς

αὐτὸ-

περὶ τὸ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ, νομίσῃ τοῦ υἱοῦ λέγειν αὐτοὺς, ἐπειδὴ περιεχῶς ἐμνήσθησαν τοῦ υἱοῦ, περισσότερον δίδυσι, τῷ πατρὶ· τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστι λέγειν, οὐκ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρός. καὶ δίδυσι ἐπάγουσιν, ἴδιον δὲ ὄντος τοῦ υἱοῦ. εἰ καὶ μὴ ἐκπορεύεται, φησὶν, ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριόν ἐστι τοῦ υἱοῦ, ἔδιον δὲ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ᾧ ὁμούσιον αὐτοῦ. καὶ πρὸς ταύτην τὴν διάνοιαν φησὶν ὁ ἀποστολος· εἴ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. τοῦτό φησι καὶ ὁ μακάριος κύριλλος· Εἰ δὲ ἐκπορεύεται) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριόν ἐστι τοῦ υἱοῦ. Ταῦτά φησιν ἐκεῖνος πρὸς τὴν θεοδώρειτον ἀπολογούμενος, ὡς ἀκριβέστερον ἐρευνῶμεν ἔστιν αὖ ὁ καιρὸς συλχωρῇ, ἐγκαλούμενον τούτῳ, ὡς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγοντι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι. Τούτοις τοῖς παρὰσι καὶ ὁ μέγας βασίλειός φησι σύμφωνα, λέγων δὲ τοῖς τῆς ἁγίας συνόδου, μετ' αὐτοὺς ἐγγὺς γεγραπται. λέγει γὰρ ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῷ πρὸς ἀμφιλόχιον κεφαλαίῳ· Πνεῦμα χριστοῦ λέγεται), ὡς ὡκειωμένον αὐτῷ κατὰ φύσιν, τουτέστιν, ὡς ὁμούσιον. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ υἱοῦ αὐτὸ ἐγίνωσκε τὸ ἅγιον) λαμβάνει, καθὼς ἡ διαφανεστάτη βίβλος φησὶν, οὐκ ἂν εἶπεν, ὡς ὡκειωμένον αὐτῷ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ ἅγιον) λαμβάνον καὶ ἀναγγέλλον· τοῦτο γὰρ ἀκόλουθον ἦν· ἀλλ' οὐδαμῶς τοῦτο πρόσθηκε. λέγει γὰρ ὁ αὐτὸς ἐν τῷ λόγῳ, ὃς ἔχει τινὰ ὑπεραφανῆ, κατὰ σαβελλίου καὶ ἀρείου καὶ εὐνομίου, τοιαῦτα. Ἐγὼ μὲν πατρὸς μὲν οἶδα, οὐχὶ δὲ πατέρα, τὸ πνεῦμα· καὶ μὲν υἱοῦ παρείληφον, οὐχὶ δὲ υἱὸν ἀνομασμένον· ἀλλὰ τινὰ μὲν πρὸς τὸν πατέρα οἰκειότητα νοῶ τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν πατέρα μᾶλλον, ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται· πρὸς τὸν υἱὸν δὲ, ἐπειδὴ τὸ τοῦ ἀποστόλου φησὶ ῥητόν· ὅτι εἴ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ, τουτέστιν, ἁπλῶς, ὅτι καὶ κατὰ φύσιν ἐστὶν οἰκεῖον αὐτοῦ, καθὼς ἐν τῷ προειρημένῳ ῥητῷ φαίνεται, καὶ οὐχ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. Τούτων τί ἂν γλυκύτερον ἢ καθαρώτερον γνώρισμα τῆς τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς διανοίας; ἰδοὺ εἰκὸς τοιαῦτα γράφειν αὐτὸν, εἰδότα, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύει); κείνατε ὑμεῖς ὦ πατέρες, κανόνι τῇ ἀληθείᾳ χρώμενοι. ταῦτα μὲν τὰ ἐκ τῆς προτέρας συνόδου, οἷς ἀπεδείχθη σύμφωνος ἡ παῦτων ὁ μέγας βασίλειος. ἡ αὐτὴ δὲ προτέρα συνοδος ἐν τῷ ἑαυτῆς προτέρῳ συμβόλῳ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον συνήπτει πατρὶ καὶ υἱῷ, καὶ τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι διδομένην ὑπὸ τοῦ κυρίου δόξαν, μὴ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ θεολογίαν, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπαγαγοῦσα ἡ δευτέρα δὲ μετὰ ταύτην ὑπηγορευμένη συνοδος, ἐν τοιαύτην φωνὴν ἀναπτύξαι βουληθεῖσα, καὶ ὅπως σωτήριον) πατρὶ καὶ υἱῷ τὸ πνεῦμα σαφέστερον ὡμολόγησαν, πρὸς ἀποστροπὴν τοῦ τὰ ἁγίῳ πνεύματι μαχομένων, τοιάδε φησὶν ἐν τῷ ἑαυτῆς συμβόλῳ. Πιστεύομεν ἐν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον. Ἐ ταῦτα τὸ σκοπὸν τῶν ἁγίων τούτων θεωρητέον ἐστὶν, ὅτι τὸ προκείμενον ἀναπτύξαι ἐστὶ θεολογίας ἐκείνης· καὶ τὸν ζόπον τῆς πρὸς πατέρα καὶ υἱὸν ἑνώσεως τὸ ἁγίου πνεύματος, ἡ συνοδος ἐκείνη σαφῶς ἐβουλήθη δηλῶσαι. καὶ βλέπετε, ὅτι διαφόρως ἀποδίδωσι καὶ αὖτη τὴν πρὸς πατέρα καὶ υἱὸν οἰκειότητα τοῦ πνεύματος· μονονουχὶ γὰρ καὶ αὖτη φησίν· ὅτι σωτήριον) τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐκείνων, ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον· πατρὶ δὲ καὶ συμπροσκυνούμενον

ηθυμθμὴν ἀπολογίας πρὸς τοὺς λόγους τοὺς ἐξειλίγχοντας, μεταβλῶαι ἐπ' ἄλλας χρήσεις, ἃς κ᾽ τὸ παρὸν αὐτὸς προεικόμισας. νεῦ δὲ λέγω οὕτως, λέγω μακρὸν ὅσον ἀν αὐτὸς βούλει, ἐπεὶ δὴ αὐτὸς οὐκ ἴσχω ὅλπιδέαν σοι νόμου, ἀλλ' ὁ γαλεπώτατος βασιλεύς, ὅμως ἐγὼ πρόσω τὴν σεμνότητα καὶ τὴν τάξιν τὴν ἐγκλείξεων, καὶ οὐδέποτε ἀπολογίαν παρίξω σοι εἰς ὅσα ἀν ἔπους, ἕως ἀν αὐτὸς ἀποκριθῇς κ᾽ τὴν τάξιν, καθ' ὃν τρόπον τῆς ἐγκλείξεως ἠρξάμεθα. νεῦ οὖν σκέψαι αὐτὸς, εἰ βούλει μὴ καταρείδειν τὸν καιρὸν ὅτι ματαίῳ τούτων παρόντων. ἐκζητῶ τοίνυν ἀπὸ σοῦ καὶ αὐτὸς, ἵνα πρὸς τοὺς λόγους ἀπολογηθῇς τοὺς προκομιδέντας· ἐπειδὴ ὄξ ἐκείνων σαφίσαζα ἴξομθμ τὴν ἐγκύκλιον τῦ βασιλέως, εἰ μήπου ὁ ἀγιώτατος ἡμῶν διατάτης ὁρίσῃ μοι τὶ ἕτερον. εἶπον ἄλλοτε καὶ λέγω καὶ νεῦ, ὅτι ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ οὕτως ἐκδεχαρίθη καθάς φησιν ὁ ἁγιώτατος κύριλλος· καὶ τοῦτο ὀφείλει κανὼν καὶ σὺς καὶ ἡμᾶς εἶ· ἵνα φησὶν ὁ κύριλλος, ὅτι ἐπέμθμοι ἐν πᾶσι τῇ ὁμολογίᾳ τῶν πατέρων, ἐν ἐποιήσαντο ἐν αὐτοῖς, λαλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, καὶ τὴν ἔννοιαν τὴν κειμθμὴν ἐν αὐτοῖς ἀνιχνεύοντες, τὴν ἀλήθειαν λέγομθμ. οὕτω γὰρ ὀφείλουσι πάθεσθαι οἱ μάρτυρες καὶ τὰ ῥητὰ, ὥστε ἡμᾶς μετὰ λιτασίας καὶ ἀκριβείας ἀνιχνεύειν καὶ ἐρευνᾶν τὰς μάρτυρίας τῶν ἁγίων.

Ο᾽ Εφέσου. Ἡμεῖς τὸν τρόπον τῆς ἐγκλείξεως, ὃν συνεφωνήσαμθμ πρὸς ἀλλήλους, οὐδαμῶς παρελίπομθμ· ἀλλὰ γινώσκει ἡ σὴ τιμιότης, ὅτι δύο ἢ τρία ῥητὰ προσβαλλομθμῶν ἡμῶν, κατέωαλώθησαν περὶ αὐτὰ πᾶσαι αἱ προλαβοῦσαι συνελεύσεις· ἵνα οὖν μὴ ἀεὶ τὸ αὐτὸ ἐγκύπτει, ἀεὶ τὰς ἡμετέρας ἀπολογίας προκαλουμθμῶν τοὺς παρ' ὑμῶν λόγους, ἔδοξεν ἡμῖν τὰς ἡμετέρας συνάσεις ἐκδαγαγεῖν ἐν ταυτῷ, οὐκ ἐξ ἀποκρύφων τινῶν βιβλίων καὶ τῶν πολλοῖς ἀγνώστων, οὐδὲ ἐξ ἀμφιβόλων καὶ νενοθλμθμῶν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς θείων γραφῶν, καὶ τῆς παρὰ πᾶσιν ὁμολογουμθμῶν ἀποφάσεων τῶν ἁγίων. εἰ γὰρ ἀεὶ περὶ τὸ αὐτὸ ῥητὸν ἀναλώσομθμ τὸν λόγον, ἡμεῖς μὲν ἐλέγχοντες τοὺς ὑμετέρους λόγους, ὑμεῖς δὲ ἀπολογούμθμοι, τοῦτο ἐπ' ἄπειρον προβήσεται. ἐγὼ τοῦτο ἐπειδὴ τὴν ἀπολογίαν ἐδώκαμθμ ἔγκαιρῶς καὶ καθαρῶς, εἰς τὸν προσθήκην τῆς ἀμφιβολίας ἐκείνης ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν βιβλίοις κειμθμίλω· ἔδοξεν ἡμῖν ἐκεῖνο τὸ ῥητὸ καταλιπεῖν, ἵνα μὴ ἐπ' ἄπειρον ἀεὶ προβαίνωμθμ, τὰς ἡμετέρας συνάσεις ἐκδαγαγεῖν, καὶ μὴ ταῦτα τὰς τῦ μεγάλου βασιλέως φωνὰς συμφώνους ἅπασι τούτοις· ἵνα ἐγὼ πάντων τούτων ἀναφανῇ τὸ παρ' ὑμῖν βιβλίον νενοθλμθμόν· μὴ δὲ ταῦτα δ᾽ ὑμᾶς ὑμεῖς, ἀπολαμβάνοντες ἕκαστον τῆς εἰρημθμόνης ἐγκλείκπικῶς ἐξετάζειν, εἰ ὁ θεὸς βούληται, καὶ ὁ καιρὸς συγχωρῇ.

Ο᾽ Βασιλ. Εἰ ἔσχε ἀναμθμεῖν ἵνα ἀκούσῃ τὸ τέλος, πάλιν ἤθελεν ἔρθειν εἰς αὐτὸ, διότι ὁ σκοπὸς ὁ ὑμέτερος ἦν, ὅτι πάντοτε ὑμεῖς λέγετε, ἡμεῖς δὲ καιρὸν οὐχ εὑρίσκομθμ· νεῦ δὲ εἶπε καὶ ἐκεῖ τοῖς λόγοις αὐτῦ.

Ο᾽ Εφέσου. Πρὸς τὴν ἀκολουθίαν ἐκείνην ἀναγθαμθμ, τὴν παρ' ἡμῖν λεγομθμόν, ὅτι ἡ ἁγία καὶ οἰκουμθμικὴ προέτη σύνοδος, ἀποκρίνεται πρὸς τὸν ἐγκαταρεῦτα Φιλόσοφον ἐγὼ ἢ ὅλπισόπου λεοντίου ταῦτα. Δέχου μίαν θεότητα τῦ πατρὸς τῦ ἡμῶν ἡσσαίζος τὸν ἰὸν ἀνικφεάτως, καὶ τῦ ἰοῦ τοῦ γεγθυτημθμόν ἐξ αὐτῦ, καὶ τὸ ἁγίου πνεύματος ἢ ἐκπορευομθμόν ἐξ αὐτῦ ἢ πατρός, ἰδίου δὲ ὄντος τοῦ ἰοῦ, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος· εἴ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτῦ. Οὕτω μὲν ἔχει τὸ ῥητόν· δεῖ δὲ νοῆσαι, ὅτι δέησαντες οἱ μακάριοι οὗτοι πατέρες, μήτις ἀκούων

περὶ

πάτου παῖδὸς, καὶ τῦ γαλήνιωτάτου κυρίου τῦ βασιλίως συμπαφώνηται καὶ συνπαρώδη, ὥςτε ἀπὸ κεφαλαίου εἰς κεφάλαιον, καὶ ἀπὸ ὑπηχειρήματος εἰς ὑπηχείρημα μεταβαίνειν· καὶ ἀφ' ἑαυτῦτο φανερὸν ἠρξάμεθα ἀπὸ τῦ ῥητῦ τῦ μεγάλου βασιλείου, ὅπερ ἐλάβομεν ἀπὸ τῆς ὁμιλίας αὐτῦ τῆς ἐπιθείσης αὐτῦ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς πεντηκοστῆς· εἰ δὲ καὶ πολλὰ εἴρηται φὸς τὸ ῥητὸν τῦτο παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἡ τῆς αἰνιγμάτισεως τῆς ἐννοίας τῦ ῥητῦ ἐκείνου, οὐδέποτε ὅμως ἐξεβημεν τ' φανερείμενου ἐκείνου ῥητῦ. συμπεραινόμενος δὲ τὸ ῥητῦ τῦ βασιλείου, ἤλθομεν εἰς τὸ φανερὸν ῥητὸν, ὅπερ πέφηνεν ἐν τῷ τελέτῳ τῇ αἱρετικῶν κατ' ἀνομίαν καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χρήσει τῦ βασιλείου κατὰ τὸ ἰσαύτῦ ἐγκειμένῳ διεξοδικώτερος, ἐν τῇ ὀξηγήσει μὲν τοι τῆς αὐτῆς χρήσεως, οὐδέποτε δὲ μεταβαίνων ἀπὸ τῆς ὕλης τῆς ὀξυγήσεως τῦ εἰρημένου ῥητῦ. καὶ γὰρ ἔπερ ἐβουλόμεν συνάξαι λόγον ἀπὸ τῆς ἐννοίας ταυτησὶ τῆς χρήσεως, ἵν' αὐ πάντως ἀνάγκη, τὸ παρὸν ἀνεξαπήλειον φανῆναι ἔννοιαν συνίναι τῦ ῥητῦ· καὶ οὐδέπω φανερώμενα ἑτέραν ἔννοιαν, ἀλλὰ μόνα τὰ ῥήματα τῦ ῥητῦ τῦτον, ἐπειδὴ δὲ τὰ ῥήματα συνάγονται ἀπὸ τῆ ἡγουμένων καὶ τῆ ἑπομένων, ἀφ' ἑαυτῦτο ἐδόκουν ἐκθεῖναι καὶ σαφηνίσαι τὰ φανερούμενα. ἀφασαφηνιζόμενος δὲ τὸ κειμένου, δύο λόγους ἐμόρφωσα, ἀποδεικνύων μετὰ ἀνάγκης, ὅτι τὸ κείμενον οὐκ ἠδυνάτο ἴσασθαι μετὰ τῆς φανερᾶς ἐκείνης τῆς ἀμφιβολίας, οὕτως ὥστε νίκα ἡ Φύσις τὸ φανέμενος ἀπήτει, οὐκ ἠδυνήθην γενέσθαι ἐκτὸς ἐν τῇ ἀφασαφήσει, καὶ ἀναπτύξει τοσούτου κειμένου. νυνὶ δὲ φὸς τοὺς λόγους τοὺς ἡμετέρους τελευταῖον φὸς τινὶ ἡμετέραν φανερώρησιν, ἔπερ ἐβούλου τηρῆσαι τινὶ ἀρίστην τάξιν, ἀφ' τινὶ ἀφασάφησιν τῦ ῥητῦ τῦ μεγάλου βασιλείου, νυνὶ ὀφ' ἀρχῆς φὸς ἐκείνου ὤφειλις ποιῆσαι τὸν λόγον, ἵν' οὕτω ἐκ τῆ δύο ἴσταντο, ἢ ἐθάσσε τοὺς ἡμοὺς συμπεφάναι λόγους οὕτως, ὥστε μὴ λόγον ἔχειν εἰς τοὐναντίον ἀπάγειν· καὶ τῦτο λίαν ἀρίστως ἡμῖν, εἰ καὶ συνεῦτως ὁμολογήσας· ἢ βουλόμενος ἀφυγεῖν τὰς φὸς τοὺς λόγους τούτους ἀπολογίας, εἰσῆλθες εἰς ἑτέραν ὕλην. ἔπερ δὲ ἐβούλου ἀφυγεῖν καὶ ἐκκλίναι τὰ ὀλιγόρημα τὰ συμπεραίνοντα φὸς τῦτο, ὤφειλις τότε μεταβλῆναι ὅτι τὰ ῥητὰ τῦ ἀθανασίου, τὰ τότε κατὰ διάφορον λόγον κομιδέντα· ἅπερ ῥητὰ οὕτως ἀναγκαίως συμπεραίνουσι, καθὼς καὶ ἡ χρῆσις τῦ μεγάλου βασιλείου. νυνὶ δὲ οὔτε φὸς τοὺς φανέτους λόγους ἀπολογῆ, οὔτε τηρεῖς τινὶ τάξιν φὸς τὴν χρήσεων τὴν φανομιθεισῶν τῦ ἀθανασίου, καὶ μεταβαίνεις ἐπ' ἄλλας ἀπορίας καὶ ζητήσεις, ταῖς κειμένας φὸς τῆς ἐκπορεύσεως τῦ ἁγίου πνεύματος, οὕτως ὡσαν καὶ αἱ φανέται χρήσεις οὐχ ἁπλάζονθ' ὅτι τῷ κειμένῳ τῦ διαγγελίου. μὴ γὰρ οὐχ ἑωράζεται τὸ ῥητὸν τῦ μεγάλου βασιλείου ὅτι τῦτο, ἐν τῇ ἡμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν; μὴ ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστιν ἐν τῇ φωτισθῆναι τῷ ἁγίου βαπτίσματος; νυνὶ οὖν αὐτὸς ὁ χριστὸς, ὅστις ἐν τῷ τέλει τῦ πεντακαιδεκάτου κεφαλαίου τῦ κατὰ ἰωάννην εἴρηκεν· ὃ φὸς τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ὁ αὐτὸς φησιν ἐν τῷ μέσῳ τῦ ἑκκαιδεκάτου κεφαλαίου, ἀφασαφῶν τίνα τρόπον ὀφείλει νοεῖσθαι τὸ, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, λέγων· πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι· ἀφ' τῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ χρῆσις αὕτη τῆς θείας γραφῆς καὶ τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐτέθη φανέτου εἰς τὸ μέσον ἀφ' τῆ ἁγίων διδασκάλων, καὶ παρήχθη ὅτι τῆ δυνάμει τῆ ὑπηχειρήσεων, λίαν ἐστὶν ἄτοπον καὶ ἀφρικὲς ὅτι τοῦ τοιούτου ἀνεξαπείου, ὥςτε τῆς μεγάλης χρήσεως φωλαφθείσης αὐξετάσου, μηδεμιᾶς

μβήν· καὶ διακεκριμένης θεολογίας λόγῳ, πῶς διάκεισιν τὴν θείων προσώπων παράδοσιν ἡμῖν, καὶ τὸν παντελῆ τῆς διακρίσεως ἐκπεφώνηκε λόγον. ὡς αὐτὸς ἐκεῖ
» νός φησι, ζητάδι περὶ τούτου φησίν. Ἔστι δὲ καὶ διάκρισις ἐν ταῖς ὑπερουσίοις θεο-
» λογίαις, οὐχ ὡς ἕφυν μόνον, ὅτι καὶ κεῖται τῶν ἑνώσιν ἀμιγῶς ἵδρυται καὶ ἀσυγ-
» χύτως ἑκάστη τὴν θεαρχικὴν ὑπόστασιν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰς τῆς ὑπερουσίου θεολογίας ἐπ-
» αἰτιᾶται πρὸς ἄλληλα. μόνος δὲ πατὴρ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατήρ. Εἰ τοί-
νυν μόνος πατὴρ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατήρ, καὶ τούτῳ διακέκριται καὶ ὁ υἱὸς καὶ
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· πρὸς γὰρ τῆς παντελοῦς διακρίσεως ἰδοὺ ὁ σκοπός· οὔτε ὁ υἱὸς τῆς πη-
γῆς τῷ πατρὶ κοινωνήσει, οὔτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὔτε γὰρ σύγχυσις ἔσται περὶ
τὰ θεῖα πρόσωπα, καὶ ἡ διάκρισις ἀναιρεθήσεται· οὔτε δὲ τὰ ἰδιώματα, φησὶν αὐ-
τὸς ἐκεῖνος, ἀναιρεῖν θεμιτὸν, οὔτε τὰ διακεκριμένα συγχεῖν. καὶ διὰ τοῦτο τὸ τῆς
πηγῆς πρᾶγμα, κατ' οὐδένα τρόπον πρὸς τὸν υἱὸν μεταβήσεται. μὴ ὢν δὲ πηγὴ
θεότητος ὁ υἱὸς, δῆλον ὡς οὐδὲ τὸ πνεῦμά ἅγιος ἔσται· θεότης γὰρ ὑπερούσιος πη-
γαζομένη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· εἰ οὖν μόνος πηγὴ θεότητος ὢν ὁ πατὴρ, διὰ
τοῦτο ἰδιοπροσωπεῖται ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα, μόνος ἔσται καὶ θεολόγος, ὥσπερ καὶ μόνος
πατήρ. καὶ οὕτως ὑμῖν τὸ ὑμέτερον τοῦτο δόγμα, οὐ σωζήσεται ἐκ τῆς τοῦ διδασκά-
λου τούτου φωνῆς, ἀλλὰ ῥητῶς καὶ καθαρῶς ἀποφανεῖται. τὰ αὐτὰ δὲ τούτῳ καὶ ὁ
μέγας φησὶν ἀθανάσιος ἐν τῷ λόγῳ, ὃς ἐπιγραφὴν ἔχει, περὶ τῆς ἀϊδίου ὑπάρξεως
» υἱοῦ καὶ πνεύματος, λέγει γὰρ ἐκεῖ· Χωρίζομεν δὲ τῆς ἰουδαΐζοντων, καὶ τῆς τὸν χρι-
» στιανισμὸν ὑφαρπαζόντων, οἳ τὸν ἐκ θεοῦ θεὸν ἀνύμνοι, θεὸν ἵνα ὑπαπλώσωσι
» τοῖς ἀθέοις λέγουσιν· οὐχ ὅτι μόνος ἀγέννητος, καὶ μόνος πηγὴ θεότητος ὁ πατήρ, διὰ
» τοῦτο ἔφασκον αὐτὸν εἶ μόνον θεόν, ἀλλ' ὡς ἄρχοντα υἱοῦ καὶ ἄκαρπον ζώντος λόγου.
Ἐν ταύτῃ δὴ τῇ ἕξει ὁ διδάσκαλος, μόνον ἀγέννητον, καὶ μόνον πηγὴν θεότητος τὸν
πατέρα φησί. καὶ ὥσπερ τὸ ἀγέννητον, οὐ δυνατὸν ἄλλῳ κοινὸν οὐδενὶ τρόπῳ τῆς
θείων προσώπων, οὕτω τὸ πηγὴ τῆς θεότητος, οὐδαμῶς κοινωθῆναι τῷ υἱῷ δύνα
ται. οὐκ ἄρα πηγὴ θεότητος ὁ υἱὸς, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔσται. βλέ
πω δὲ πάντων τὴν ἁγίων συμφωνίαν, ἣν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους καὶ τὴν ἀλήθειαν. ἀλλὰ καὶ τὰς τῆς οἰκουμενικῶν συνόδων ἀποφάσεις ὑμῖν προϊσόμεθα, τὰ αὐ-
τὰ συμφρονούσας ἡμῖν. φησὶ τοίνυν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ πρώτη σύνοδος διὰ
» τοῦ θεοσόπου καισαρείας εὐσεβίου, πρὸς τὸν διαφερόντως φιλόσοφον, ταῦτα· Δί-
» χου μίαν θεότητα τοῦ πατρὸς τοῦ γεννήσαντος τὸν υἱὸν ἀνεκφράστως, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ γεγεν-
» νημένου ἐξ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρός,
» ἰδίου δὲ ὄντος τοῦ υἱοῦ, καθά φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος· ἐκ τοῦ πνεύματος χεῖσθαι οὐκ ἔχει,
» οὐδὲ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Θεωρητέον ἐνταῦθα τὴν διάνοιαν τῶν ἁγίων τούτων πατέρων,
ὅτι ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος θεολογοῦντες ὅθεν ἐκπορεύεται, καὶ τὴν αἰτίαν ἔχει,
καὶ τὴν θεότητα τοῦ πνεύματος εἰπόντες, τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ, προσέθηκαν,
τοῦ πατρός, διὰ τί, ἵνα μή τις νομίσῃ πρὸς τὸν υἱὸν ἀναφέρεσθαι τὴν ἐκπόρευσιν;
ἐπιδὴ πρόσεχῶς αὐτοῦ ἐπεμνήσθησαν.

Ὁ Ἰωάννης. Φαίνεται ὅτι ὑπεβαίνεις τὴν τάξιν· ἐκλείσαμεν γὰρ ἵνα ἀπὸ κεφαλαίου εἰς κεφάλαιον, καὶ ἀπὸ ῥήματος εἰς ῥῆμα μεταβαίνωμεν.

Ὁ Ἐφέσου. Οὐ παραβαίνω τὴν τάξιν, ἀλλ' ἵνα διὰ τούτων ἁπάντων ἀποδείξω, ὅτι τὸ πρε-
κομιδῆ παρ' ἡμῖν βιβλίον τοῦ ἁγίου βασιλείου, ἔστιν ὑγιὲς καὶ ὀρθὸν, καὶ ὃ ἐκπέπλευ-
κατ' ὁ μέγας βασίλειος, καθὼς αὐτὸς εἴρηκας.

Ὁ Ἰωάννης. Ἐν τῇ προλαβούσῃ διαλέξει ἀπὸ κοινῆς συμφωνίας τῆς μεταξὺ τοῦ μακαρίου
τάτου

ἀρχῆται δὲ αὐτεξουσίως. τί τοῦτο λέγει; οἰκονομίαν τὴν φανερωθεῖσαν τοῦ πνεύματος ἐν τῷ κόσμῳ, φησὶ τὴν τοῦ ἁγίου ὠφέλειαν. ὥσπερ οὖν τὸ τῆς ἀποστολῆς ῥῆμα, τοῦ παρεῖ ἐν τῷ ὑμᾶς διδόται· τὸ δὲ τῆς ὑμνήσεως, μόνῳ τῷ πνεύματι· μόνον γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔρχεται, καὶ οὐδὲν συνοισεῖν ἀνάγκη τῷ πεμπομένων φησὶ μετ' αὐτοῦ ἔρχεσθαι· οὕτω καὶ ἐν τῷ τῆς ἐκπορεύσεως λόγῳ, οὐδαμοῦ μόνου τοῦ παρεῖναι νοεῖται ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὐδαμῶς οὐδαμοῦ τοῦ υἱοῦ. ἀλλ' ἐπεί γε ἅπαξ ἐμνήσθη ἑαυτοῦ μεμνημένος ὁ κύριος, καὶ τὸ πέμπειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἑαυτῷ τε καὶ τῷ παρεῖναι φησὶν ἐμοί, οὐκ ἔτι καὶ ὧδε τῆς ἐκπορεύσεως εἶπεν, ὃ παρ' ἐμοῦ ἐκπορεύεται, ἢ ὃ παρ' ἐμοῦ καὶ τοῦ παρεῖναι ἐκπορεύεται; ταῦτα γὰρ αὖ εἶπεν, εἰ τὴν ἐκπόρευσιν ᾔδει καὶ ἐκείνου ὄσαν. ὅτι δὲ τὸ ἐκ τοῦ παρεῖναι ἐκπορεύμενον, ἴδιον ὑπάρχει τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἴσμεν τοῦτο οὐδαμῶς ἀνάγκη συνοεῖν τὸ, ἐκ τοῦ ὑμοῦ, μᾶλλον ἡμεῖς πάλιν ὁ θεολόγος χρηστέον, τὰς ἰδιότητας τῶν θείων προσώπων ὧδε διδούς, ἐν οἷς λέγει· Διὰ τοῦτο δεῖ τῆς ἡμετέρου ὅρου ἐξάμυνοι, τὸ ἀγλαΐσμασιν εἰσάγομεν, καὶ τὸ ὑμνητὸν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ παρεῖναι ἐκπορευόμενον. ὥσπου φησὶν αὐτὸς ὁ θεὸς λόγος. Εἰ ἔστι τι ἴδιον τοῦ πνεύματος, τὸ ἐκ τοῦ παρεῖναι ἐκπορευόμενον, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐκπορευόμενον· τὸ δὲ ἴδιον αὐτοπρίφειν χρὴ πάντα, καὶ ἐξισάζειν ἀνάγκη τῷ οὖσιν ἴδιον, καὶ οὔτε πλεονάζειν, οὔτε ἐλλείπειν· ἀνάγκη ἄρα νοεῖν καὶ λέγειν· εἰ τι πνεῦμα ἅγιόν ἐστι, τοῦτο ἐκ τοῦ παρεῖναι ἐκπορεύμενον. εἰ δέ τι ἐκ τοῦ παρεῖναι ἐκπορεύμενον, ταὐτὸ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εἴ τι ἄρα καὶ ὄζει ἑτέρου τινὸς ἐκπορεύεται, οὐκ ἔστι τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τοῦτο γὰρ ἀνάγκη νοεῖν χρὴ τὴν ἀκόλουθον τῆς ἀντιστροφῆς λόγον. οὐκ ἄρα νοεῖν ἀναγκαῖον ἡμᾶς οὐδὲ δυνατὸν ὅλως, ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τοῦ παρεῖναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, νοεῖν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι. ταῦτα μὲν ὁ σωτὴρ καὶ διδάσκαλος, καὶ τῆς θεολογίας ἡμῶν ὁ διδάσκαλος. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκείνου καὶ τῶν ἀπορρήτων μύστης, ὁ οὐράνιος ἄνθρωπος παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ἴδωμεν οἷα καὶ κεῖνος φησὶ περὶ αὐτοῦ φησὶ, πρὸς κορινθίους ἐπιστέλλων φησὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ. ὧδε πως ἔοικεν βουλόμενος, ὅθεν ὄζει, τοιαῦτα γράφει· ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ. καὶ ἵνα μή τις εἴπῃ δυνατὸν συνιπνεῖσθαι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, τὴν τοιαύτην ἀποπύστων. θεολογίαν ὁ μακάριος ἰωάννης ὁ θεολόγος, ἐν οἷς ἀποκαλύπτει τῷ μεγάλῳ χρηστείῳ τῷ θαυμαστουργῷ τὸ τῆς θεολογίας μυστήριον, μυστιδούσης αὐτῷ τῆς ἀειπαρθένου μαρίας καὶ θεομήτορος, τοιάδε φησί, καθὼς ὁ μακάριος χρηστέριος ὁ νύσσης μάρτυρεῖ, τὸν ἐκείνου βίον συγγράφων. Εἰ τὸ πνεῦμα ἅγιον ἐκ θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, καὶ δι' υἱοῦ πεφωνὸς τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὰ λοιπά. Ἐν τούτοις δῆλον, ὡς ἀδυνάτως συνιπνοεῖν ἡμᾶς, τὸ, ἐκ τοῦ θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, τῷ ἐκ τοῦ υἱοῦ· οὐ γὰρ ἀπήγαγεν ὕστερον, καὶ δι' υἱοῦ πεφωνὸς, δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ μεσιτικῷ χρήματι τὸν λόγον περιαγαγών, ἐδιδάξεν ἐκεῖνο μὲν τῷ παρεῖ μόνῳ προσήκειν, τὸ, ἐξ αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τοῦτο δὲ τῷ ὑμᾶς τὸ, δι' αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις φανῆναι. οὐκ ἄρα συνιπνοεῖν ἀναγκαῖον. ὧδ' ἐπαΰθα ἀκούοντας ἡμᾶς τὸ, ἐκ τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα, τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἀλλ' οὐδὲ δυνατὸν ὅλως ὥσπερ ἐδίξαμεν. εἴπερ ἄλλο τί τὸ, δι' υἱοῦ πεφηνέναι βούλει), καὶ ἄλλο τὸ, ἐκ τοῦ θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν· καὶ τῷ μὲν δοτέον εἶναι τοῦτο, τῷ δὲ ἑτέρῳ. ταῦτα μὲν ἐκ τῶν θείων γραφῶν εἴπομεν. μὴ δὲ τὸν θεῖον δοξολογίαν παῦλον, ὁ μαθητὴς ἐκείνου καὶ τῶν ἀπορρήτων μύστης καὶ κοινωνὸς μυστηρίων, ὁ μακάριος διονύσιος ἡμῖν παρῄδοται, τὰ αὐτὰ συμμαρτυρήσων ἡμῖν. οὗτος γὰρ ἐν τῷ περὶ θείων

μύθης

ΜΑΡΤΙΟΥ ΕΒΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΚΓ.

Ο Ἐφέσιω.

Ἡμετέρα πίστις, οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων τὴν σύστασιν ἔσχεν, ἀλλὰ διὰ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ αὐτοπροσώπως τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς λαλήσαντος· ὅθεν καὶ τὸ τὴν ῥητὴν ἀμφίβολα καταλιπόντες, ὅπουγε κἀκεῖνα κατὰ τὸν ἀληθῆ θεωρούμενα λόγον, ὑπὲρ ἡμῶν δύρίθη μᾶλλον ἢ καθ' ἡμῶν, ἐκεῖσε λοιπὸν ἀναδραμοῦμεν, ὅθεν ἐστὶ ταῦτα κανονίζειν χρεών. οὐ γὰρ αὖ ὁ μέγας βασίλειος ἐναντία εἶπεν, ἢ ὅλως ἀσύμφωνα τῇ διανοίᾳ Χριστοῦ, καὶ τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς, καὶ τοῖς ἁγιωτάτοις ἐκείνων, οὐδ' ἀνακόλουθα ἑαυτῷ, καθάπερ δι' ἄλλων ῥητῶν ἡμῖν ἀποδέδεικται, καὶ ἔτι δειχθήσεται, ἢ θεοῦ διδόντος ἡμῖν λόγον ἐν ἀποίξει τῶν καιρῶν. φέρε τοίγαρουν τιμήσωμεν τὸ μαθητοῦ ἐκ τοῦ διδασκάλου, καὶ τὸν δοῦλον ἐκ τοῦ δεσπότου, καὶ σύμφωνον αὐτὸν ὑποδείξωμεν ἑαυτῷ τε καὶ ἐκείνοις ἐν οἷς εἶπε, καὶ δηλαδὴ πάντων ἕνεκεν. πρῶτον μὲν αὐτὸς ὁ θεὸς λόγος, καὶ θεολόγος πρῶτος, καὶ τῶν θεολόγων διδάσκαλος, ἐν τῇ τελευταίᾳ προσφωνήσει τοῖς μαθηταῖς παραδίδους τὰ τῆς θεολογίας ἀπόῤῥητα, Ὅταν ἔλθῃ, φησὶν, ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. Ἐν τούτοις, ἕως ὅτου τὴν θεαρχικὴν προσώπων, ἕως ῥήματος ὁ σωτὴρ ἐχρήσατο, καθολικῶς ἑκάστῳ τούτων ἀποδιδομένους. καὶ περὶ μὲν πνεύματος φησὶν, ὅταν ἔλθῃ· περὶ ἑαυτοῦ δὲ μόνου τοῦ πατρός, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός· περὶ δὲ τοῦ πατρὸς αὖθις μόνου, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. καὶ ἔλειπε τὴν τοῦ θεολογίας ἀκρίβειαν. ἀρχὴ μὲν ἦν, ὅταν ἔλθῃ, τὴν τοῦ πνεύματος ἐνδημίαν καὶ διαστολὴν δηλοῦσα· ἀρχὴ δὲ τοῦ, ἐν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν, τὴν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ πατρὸς ἑνότητα δηλοῦσα τῇ τοῦ πνεύματος παρουσίᾳ καὶ φανερώσει· ἀρχὴ δὲ τοῦ, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, τὴν αἰτίαν τοῦ πνεύματος, καὶ ὅθεν ἦλθε τὸ εἶναι. καὶ περὶ μὲν τῶν πρώτων δύο, μύρτις ἡμῖν ὁ θεολόγος χρηστέος ἐν τῷ εἰς τὴν πεντηκοστὴν λόγῳ, περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λέγων· ἐρχόμενον μὲν ὡς ἔνδυσον, πεμπόμενον δὲ ὡς οὐκ ἀπόθεσον. ἐπειδὴ γὰρ προεγνωσμένου πρότερον τοῦ πατρὸς, καὶ μὴ ταῦτα τοῦ ἰοῦ γνωσθέντος, ὕστερον ἐφανερώθη τῷ κόσμῳ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ ἀπόθεσιν εἰδῇ δόξῃ καὶ ἑτέρας τινὸς φύσεως ἢ θελήσεως, ἀρχὴ τοῦ πέμπεσθαι ἔνδειξε τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἰοῦ λείπει, τὴν δύδοξίαν αὐτῷ, ὅπερ ἐφαμεν, δηλοῦντος τοῦ ῥήματος. καὶ πάλιν ἐν τῷ περὶ πνεύματος λόγῳ, φησὶν ὁ αὐτὸς θεολόγος· ἀποστέλλεται μὲν οἰκονομικῶς,

ἔρχε-

ὅπλα, καὶ δὴ ἀρχηγὰς διηγεῖται καὶ τὸν δινομίου· καὶ ὅσον πίθηκοι τὸ ἑαυτῶν συμπέρασμα ἀπολελυμένως, μᾶλλον δὲ τὸ πιθέναι τὸ συμπέρασμα ἀπερισκέπτως ἀπο-δείκνυσι καὶ τῷ ἡμετέραν βίβλον εἶναι δύο. ὅσον δὲ τούτου ὡς ἔχει ὁ μὲν πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱόν· δεύτερον δὲ τῶν πιθανῶν ἀδιαφορημάτων, εἶτα συμπεραίνει πιθεὶς τὸ συμπέρασμα ἀπολελυμένως, καθὼς προεῖπεν αὐτὸ τέρας· ἐπειδὴ αὕτη ὄντως ἡ ἀληθὴς καὶ δικαία προσχώρησις. προβαίνει δὲ ἀπὸ τῶν ἀληθῶν καὶ ἀποκρύφων, ὅτι τὰ ἀπολελυμένα καὶ ἀγνωσμένα συμπερά-σματα· ἐπειδὴ κακῶν ὄντως οὐδὲν ἀμπρότερον, ἢ τὸ οὐδέποτε ἀπὸ ἀληθοῦς ἔπεσθαι ψεῦδος; ἀναγκαῖον εἰ τὰ προηγούμενα πιθῶσιν ἀληθῆ καὶ ἀπολελυμένα, ἀεὶ καὶ τὸ συμ-πέρασμα ἔπεσθαι ἀληθὲς εἶναι, κατὰ δύο λόγων, κατὰ δύο χρήσεων. καὶ γὰρ τὰ ῥητὰ τῆς θείας γραφῆς καὶ τῶν ἁγίων, λόγων ἐπέχουσι τάξεως. ἀπὸ τοῦ ὑμετέρου βιβλίου ἔπεσθαι ἄτοπα δύο· πρῶτον, ὅτι ἀπὸ ἀληθῶν καὶ ἀπολελυμένων, ψεῦδος εἵπετο αὐ συμπέρασμα, ὅπερ ἀδύνατον· δεύτερον, ὅτι ἀπὸ προτάσεως καὶ προηγουμένου, οὔσης ἐν αὐτῷ ἀμφιβολίας, ἀκολούθησεν αὖ συμπέρασμα ἀληθὲς καὶ ἀναμφίβο-λον, ὅπερ ἀδύνατον· καὶ γὰρ ἀνάγκη ἐστὶ, τοῦτο τὸ ὑπόμνημα μὴ εἶναι ἀναγκαῖον, ἐὰν τὸ προηγούμενον ἐκεῖνο ᾖ ἀμφίβολον. καὶ λοιπὸν πῶς σύγχυσις; προσεξέβη σοι, μόνον τι ὅτι τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ. ἀπὸ τούτων τῶν δύο κεφαλαίων φάνεται, μὴ δύνασθαι τὸ κεί-μενον τῆς ὑμετέρας βίβλου ἰσάναι, καθὼς ἡμεῖς προεθέμεθα.

Οὐκ ἀναγκαῖόν ὄστιν, εἴ τι ὄστιν ἀπολελυμένον καὶ ἁπλοῦν, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δικαι-ούμενον, ἀπολελυμένως καὶ ἁπλῶς νοεῖσθαι· δύναται γάρ τι εἶναι καθ' αὑτὸ καὶ ἀπολελυ-μένως ἀληθὲς, τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ δικαιούμενον μὴ ἀληθὲς ἁπλῶς, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν, εἴ τι δηλονότι σθείη· ὅθεν καὶ ὁ μέγας βασίλειος, ὅτι μὲν τὰ θεῖα δόγματα τοῖς τῶν ἀγγέλων, ἁπλῶς ἀληθοῦς καὶ ἀπολελυμένως, δίκαιοῦσιν, ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγ-κης, ἐπειδὴ τῇ τάξει καὶ δεύτερον καὶ ἧττον ἔχουσιν οἱ ἄγγελοι, καὶ πολλοί εἰσιν, ἔπεται, αὐτοὺς καὶ ἑτέραν φύσιν ἔχειν. ὅτι δὲ τὰ συμπεράσματος, καὶ δι' ὧν ταῦτα τὰ πα-ραδείγματα εἴληφεν, οὐ τὸ ἁπλῶς καὶ ἀπολελυμένως δίκαιοῦσιν ἀληθὲς, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν ἴδωκε θεώρημον, ὅτι εἰ σθείη καὶ ταῦτα ἧττον εἶναι τῇ τάξει καὶ τοῖς ἀξιώ-μασι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς αὐτοὶ λέγουσι, καὶ τὸ διαγγελικὸν ῥητὸν ἐπι-λαμβάνεται. ἐκεῖνοι γὰρ ὅσως τοῦτο εἰς σωτηρείαν ἔχουσιν ἑαυτῶν, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγ-κης ἔπεται, ἧττον εἶναι καὶ τῇ φύσει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οὐκ ἄρα ἴσως ἀναγκαῖον ὅπερ ἦν ἐρεῖς, ὅτι εἴ τι ἁπλῶς καὶ ἀπολελυμένως ὄστιν ἀληθὲς, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δικαιούμενον οὕτως ἔχειν ἀνάγκη. Ο' Εφίσου.

Τίθημι ταύτην τὴν ἀκολουθίαν ἵνα γνῶσι πάντες. ὁ ἄνθρωπος ἧττόν, ἄρα κινεῖται. αὕτη ἡ ἀκολουθία οὐ λέγει μόνον τὸν ἄνθρωπον ἧττόν, οὐδὲ λέγει τὸν ἄνθρω-πον κινεῖσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον θεωρισμοῦ, ὅτι εἰ ὁ ἄνθρωπος ἧττόν, ἄρα καὶ κινεῖται· ἐπειδὴ μόνη ὄστιν ἀκολουθία. Ο' Ιωάννης.

Οὐκ ἴστι τοῦτο ὕπως, ὅτι εἰ ἧττόν ὁ ἄνθρωπος ἄρα κινεῖται. Ταῦτα εἰ-πόντων ἡμῶν ἡ συνόδος, τῇ ἧττῃ ταμιδύσαντες αὐτῷ. Ο' Εφίσου.

τῆς ἧττης τέλος ἡμῶν θούσης, καὶ τῆς σωτείας
μονῆς, ἤρξατο ὁ ἐφίσου.

Ο' Ιωαάννης Καλῶς οὖν ὁ ἀθανάσιος καὶ οἱ λοιποὶ ἐγίνωσκον.

Ο' Εφέσου. Μετὰ τῆ πολλῶν καὶ κεῖνοι ἐγίνωσκον.

Ο' Ιωαάννης Τίνες δὲ οἱ τεχνικοὶ λόγοι καὶ σοφισμοὶ τῦ δυνομίου;

Ο' Εφέσου. Πρῶτον ὅτι τῶ τῆ πολλῶν ἀπιμάζων δόξαν, ἔπειτα ὅτι προεποιεῖτο φυλάττειν τῶ τῆ ἁγίων διδασκαλίαν. οἷς οὐκ ἦχθ λέγειν, οὐδὲ γὰ ἦσαν οἱ λόγοι τῦ τοιῦτοι ἐτεθειμένοι ζήτοι ἐν τῆ τάξει καὶ τῆ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὕτω τεχνικῶς καὶ σοφισμῶς συνάγθ, ὅτι ἐπειδὴ ζήτοι τῆ ἀξιώματι Ϲ τῆ τάξει, ζήτοι καὶ τῆ φύσει. τῦτο δὲ βελόμθος ἀνῦσαι ὁ μέγας βασίλειος, ὑποτίθεται καὶ συγχώρησιν ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ὅτι εἰ καὶ δύνατθ ζήτον εἶν τῆ τάξει καὶ τῆ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ ἐκεῖνος βέλεται, ἀλλ' ὐ δύναται συναγαγεῖν, ὅτι ζήτοι καὶ τῆ φύσει. ἔστοι ὅσοι οἱ τεχνικοὶ καὶ σοφισμοὶ λόγοι ἐκείνω, ὅτι προσποιεῖται παραλαβεῖν ἅπερ ὐ παρῆβε, καὶ ὅτι ἐκ ζήτον συνάγθ, ἃ ὐκ ἐξ ἀνάγκης συνάγεται.

Ο' Ιωαάννης Ο' δυνόμιος ἅτιος ὑπιφέρει, ἑαυτὸν παρειληφέναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ ἀγίων ζήτον τῆ τάξει καὶ τῆ ἀξιώματι, καὶ τῦτο ὑπολαμβανόμθος, καὶ ἀφ' ἑαυτῦ πῆς δύο χωρὶς προσδιορισμοῦ ἢ ἀμφιβολίας, ζήτον εἶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον Ϲ τῆ φύσει ἴδοι τις γὰρ ἂν ἐκεῖνον μίαν ἔχθ συνεπιχείρησιν ὑπὲρ τῆ ἀποδῦναι ἅτο, ὅπερ ὡς ὁμολογούμθον ὑπέθετο. τῦτο δέ ἐστι τὸ συμπέρασμα ἐκεῖνο, οὗπερ χάριν, ἐπειδὴ οὔπω ἐξ ἁγίων παρῆβε. ποῖος δὲ τὸ ποιῆσαι συνεπιχείρησιν καὶ τεχνικὸν συμπέρασμα, ἀνάγκη ἐστὶν ἅτιος ὑπιχρῆσαι· ὥστε ἐν τῆ ὑπιχρήσει ταύτη ἕτερον ποιῆσαι τὸ δυνατὸν εἶν) ληφθῆναι τὸ συμπέρασμα. νυῖ οὖν ὁ βασίλειος λέγθ, προεποιεῖτο τῶ τῆ ἁγίων διδασκαλίαν τηρεῖν· ἀλλ' οὐ τίθησι λόγον τεχνικὸν καὶ σοφισμόν. ἀρκείτω οὖν ἡμῖν, ὅτι ὁ δυνόμιος ἔστ ἀπό τινος ἡγουμθίου καὶ ἀποστολικοῦ, ὑπέρεται τὸ ἑαυτῦ ὑπόμθον, ὃ ὑπὸς δύο. Ϲ ὅταν ὑμῖς δῶμεν τὸ ὑπιχείρημα ἐκεῖνο, τότε νοήσετε καὶ τὸ συμπέρασμα οὗπερ ἕνεκεν. νυῖ οὖν ἦτοι οἱ ἅγιοι, οἱ τινες ἔχον δόξαν, ἐν ᾗ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗτοι ἦσαν οἷς ἠκολούθει ὁ βασίλειος. καὶ ἀπὸ τῆς δόξης, ᾗ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὐκ ἠδυνήθη ὁ δυνόμιος πεῖσαι ἢ χρήσθμον, Ϲ ἀπὸ τῦ ἡγουμθίου ὑπάρχαι συμπέρασμα· καὶ οὗτοι ἦσαν ἅγιοι φανεροί. καὶ ἐπειδὴ ἡ δόξα ἐκείνων ὐκ ἠδύνατο σωτηρῆσαι αὐτῦ, οὐδέποτε ἀνόμαζε τοὺς ἁγίους, ὡς ὁ βασίλειος λέγθ, οὔτε ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ζήτῳ διβλίῳ· ἐπειδὴ οὐκ ἠδύνατο τοιοῦτοι δειχθῆναι, οἱ ἦτο ἅτινες εἰρηνικότες, ἀξιώματι ζήτον εἶν). ὥστε ἐξ αὐτῆ δύνασθαι συνάγθ καὶ τὸ ἀκόλουθον. Ϲ γὰ οἱ ἅγιοι οἱ λέγοντες, ζήτον τῆ τάξει καὶ τῆ ἀξιώματι, κοινοὶ ἅγιοι ἦσαν καὶ φανεροί, οὓς αὐτὸς ὁ δυνόμιος, αὐξιστάσους τῆ πολλῶν γνώμας εἰρωνεύεται, ζήθμ. ὅθεν ἐπάγθ ὁ μέγας βασίλειος, μηδέποτε ἐκεῖνον δεικνῦσθαι δύρεῖ. Ϲ ἀπὸ ταύτης τῆς ῥίζης ἀνῆφω, κύριε ἐφέσου, τῶ δόξαν· ἐπειδὴ φησιν ὁ βασίλειος, τίνες δὲ οἱ ἅγιοι καὶ ἐν ποίοις λόγοις τῶ διδασκαλίαν πεπίλωται, οὐ δύναται εἰπεῖν· Ϲ ἀπὸ τούτου πεπὶς δύας, ὅτι ἐπειδὴ ὁ βασίλειος λέγθ μὴ δύνασθαι εἰπεῖν αὐτοὺς τὸν δυνόμιον, ἀλλὰ τῦτο καὶ τὸν βασίλειον μὴ ἐχθρέαν γνῶσιν ἀκριβῆ φέρ τούτου. ὅθεν οὐδὲ ἔχειν ὁ δυνόμιος εἰπεῖν τοὺς ἁγίους. καὶ γὰ οἱ ἡμέτεροι τῆ ἁγίων οἱ πρὸ ἐκείνου, ἦτο ζήτον, νοοῦντες τῶ προόδου ἐφ' ἑαυτά. ὁ δὲ δυνόμιος ἐπειδὴ κατέλημθός ὑπὸ τῆ δόξη τῆ ἀρειανῶν, οἱ δὲ ἀρειανοὶ πρὸς τὰ ἔξωθεν, ἠθέτει ταῦτα. νυῖ οὖν λέγω πρὸς τὸν λόγον ὃν εἶπον ἐν τῆ προλαβούσῃ, Ϲ εἰς ὃν ἀπεκρίθης αὐτός. τούτου πεθέντος ἠθέλησα μόνον ἐπιζήσαι τὸ κείμθον, ὡς ἂν γνοῖεν οἱ ἀκροαταὶ οἱ παρόντες. νυῖ οὖν ὁ βασίλειος, τούτου πεθέντος, ἀνῆγαγεν

ἔπλα

ταύτην ἐνόμιζεν, οὔτε τὸν δυνάμιον ὧδε διήχθαι, ὡς ὧδε τῷ ἁγίων ταύτην παραλαβεῖν καὶ ἔτι φαίνεται ἐξ αὐτῆς τῆς Βασιλείου ῥημάτων.

Νῦν οὖν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς Βασιλείου, καὶ ὅπως ὡς ἂν τὸ ἱερὸν ἔτι τὸ ἀκροατήριον γνῶσι τὰ λεγόμενα μέχρις ἂν χρήσεως ἡ λειτουσης, τίς ἂν ἀνάγκη, ἐπειδὴ δεῖ τῷ προηγουμένων ἥψω δύο ἢ ζητῶν, τὰ δὲ πλείω παρίεμαι, δέχε ἔτι τὸ καλὸν αὐ εἶν αὐτὰ διωρισμένα τὰ προηγούμενα ὀλίγα ὄντα. εἶτα ἐπὶ τὴν ἔννοιαν τὰ ῥητὰ ἐν τῷ ζήτῳ, ὅπως; ἀρχόμενος, καὶ μὴ δύο εἰσὶν αἱ πίστεις τὰ ῥήματα ἡ δυνομίου, λέγων· Μόλις ποτὲ κορεσθεὶς τῆς εἰς τὸν μονογενῆ ἐλασφημίας, μεταβαίνει δεῖ τὸ πνεῦμα, πάσῃ τῇ ἑαυτοῦ θελήσει συνακολουθῶν· οἱονεὶ λέγων, ὅτι ὁ δυνόμιος δεῖ, λέγει ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ θελήματος πάντως, μηδὲν ὧδε τῷ ἁγίων εἰληφώς. εἶτα τίθησι τὰ ῥήματα ἡ δυνομίου, γράφει γὰρ ὅπως. ἐπειδὴ ἀρκεῖ ἡμῖν τοσαῦτα περὶ ἡ μονογενοῦς, ἐπόμενον ἐστὶ καὶ ἡ ὧδε κλήτου εἰπεῖν, καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς τῷ πολλῶν γνώμαις, ἀλλὰ ἔτι τῶν ἁγίων διδασκαλίαν ἐν πάσῃ τηρεῖν, ἀφ' ὧν ἐπειδὴ ζήτον τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι διδασκόμεθα ζήτον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσει πῶς δύναμθ. Ταῦτα εἰσι τὰ ῥήματα ἡ δυνομίου, ἐν οἷς οἶδεν πλέον ἄπιστα ζητῶν. πρῶτον μὲν φησι, μὴ βούλεσθε ὧδε κολουθεῖν ταῖς τῷ πολλῶν δόξαις· δεύτερον λέγει, βούλεσθαι τηρεῖν τὴν τῷ ἁγίων διδασκαλίαν· ζήτον, ἐπειδὴ ὧδε τῷ ἁγίων διδιδάγμεθα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ζήτον εἶναι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, ζήτον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσει πῶς δύναμθ· πρὸς ταῦτα ἐπομθόως ἀποκρίνει ὁ Βασίλειος, λέγων ὅτι· ἐπὶ μὲν οὐκ ἠγείται τῇ ἁπλῇ καὶ αὐτοπιθὲ δύτῳ τῷ πολλῶν δόξῃ στοιχεῖν, τοῖς τοιούτοις τισὶ καὶ σοφισμθόις λόγοις τὴν ἀλήθειαν πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ διαστρέφων. νῦν δὲ πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἡ δυνομίου, τὸ βούλεσθαι ἀκολουθεῖν ταῖς τῷ πολλῶν δόξαις, αἰσκεφαλαιῶν ὁ Βασίλειος λέγει· οὐκ οἶδ') δεῖν τῇ ἁπλῇ, καὶ τὰ λοιπά. καὶ αὗται εἰσὶν αἱ αἱρετίσεσι γνῶμαι. εἶτα λέγει καταφρονῶν ἡ τῷ πολλῶν γνώμης ἢ δοξάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἆρα αὐτὸς καλῶς οἶδε, τίνες ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καταφρονῶν ζήτω ἡ ἔτι πολλῶν γνώμης ἢ δοξάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φυλάσσειν ἡ τῷ ἁγίων διδασκαλίαν, καὶ ζῆς ταύτην αὐτὸς ὧδε διδωκότας σωτῆρα, ὅπερ ἐποίησε καὶ ἐπ' ἄλλων λόγων ὧδε τῶν μονογενοῦς. νῦν δὲ ἀποκρίνει') πρὸς τὸ ζήτον, ἵνα φησὶ ὧδε τῷ ἁγίων ἑαυτὸ μεμαθηκέναι ζήτον τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, παρ' ἑαυτὸ δὲ πῶς δύνεται ζήτον αὐτὸ καὶ τῇ φύσει τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, καὶ ἐν ποίοις τόποις ἡ διδασκαλίαν πεποίηκεν'), εἰπεῖν οὐκ ἴσχύ· ἆρα γέγονεν ἔτι, καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτα ἔπι'), πῶς γὰρ ἀνάγκη εἰ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει καὶ τὰ λοιπά. νῦν δὲ ἐρωτῶσι. πότερον, ἡνίκα λέγει ὁ Βασίλειος, καταφρονῶν ἡ τῶν πολλῶν δόξης, ἢ δοξάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πότερον ὁ Βασίλειος ἤγνοει ἡ δόξαν ἢ ἐδόξαζον πολλοί; ἀλλὰ ῥητέον ἡ Βασίλειον ἔτι τὸ ἀγνοεῖν καθόλου. ἐρωτᾶ ὧδε σοῦ, ἐν ποίοις προηγουμένοις ἵνα λέγει, τῇ ἁπλῇ καὶ αὐτοπιθεῖ τῷ πολλῶν γνώμῃ στοιχεῖν δεῖν, ἀλλὰ τοῖς τοιούτοις σοφισμθόις λόγοις ἡ ἀληθειαν διαστρέφειν. πότερον ὁ Βασίλειος ἤδει, τίνες ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ λόγοι οἱ σοφισμθόι; δῆλον ὅτι ὁ Βασίλειος ἤδει ἐκείνους. εἴπερ νοεῖς ἀγνοεῖν Βασίλειον, τίνες ἦσαν οἱ σοφισμθόι λόγοι, τίς ἴσως ἡ δόξα ἐκείνη, ἣν περ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀκουέτω γνώσῃ καὶ φανερῶς, ἀγνοεῖν Βασίλειον, καὶ τίνες; ἦσαν οἱ ἅγιοι, οἷς ὁ δυνόμιος εἰπεῖν οὐκ εἶχε. Ὁ Ἰωάννης;

Δόξαν ἔτι πολλῶν λέγει ἡ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔτι πλήθους ἔτι χριστιανῶν ἡ δόξαν, ὅτι ἐπειδὴ σωτηριζόμενον ὅτι τῷ παρὶ καὶ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ ὧδε δόσῃ ἔτι σωτηρίᾳ βαπτίσματος, ἐξ ἀνάγκης ὥσπερ ἡ αὐτὴ δόξης ἐστὶν ἡ αὐτὴ οὐσίας ὑπάρχει τοῦ παρὶ καὶ τοῦ υἱοῦ. Ὁ Ἐφίσου.

τὰ ἀφαιρούμενα. δ δ' ὅτι ἐστὶν, δικαίως ἀποδείξας ὁ βασιλεὺς, ὅτι ὥσπερ ὄντων ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματος, ἐν τῷ τέλει ὅπου ἡ βίβλος ἡμῶν λέγει ἡ ὁμοιότης καθολοῦ ζητεῖ, ὅτι ὁν. λόγον ὁ υἱὸς ὄντα δ' ὅτι ἐστὶ τοῦ πατρὸς, τῇ φύσει δὲ οὐκ ἴσα δ' ὅτι ἐστὶ, ὅτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πρὸς τὸν υἱὸν τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει ὑποβέβηκε, χωρίς τινος ἀμφιβολίας τίθησι, τῷ ἡμετέρῳ ἀκολούθως λόγῳ τῆς ὁμοιότητος τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα. ἡ δὲ ὑμετέρα βίβλος δύο τίθησιν ἐν τῷ τέλει, πνεῦμα ὑπὸν κεκρυμμένον ταύτην τὴν ἀμφιβολίαν· ἵνα ὅλως τοῦτο καὶ συγχωρήσωμεν· ὅθεν δύο ἐστὶ λόγοι ὑποπτευόμενοι ἀμφιβολίας. ἡ δὲ ζήτησις διάφορος ἐστὶν ἐν τῷ τέλει· ἔνθα πυθόμενον τὸν ἀδιάφορον ἡμῶν τὸν ἄγγελον, καὶ τὸν αὐτέξουσιον, ὅθεν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸ σωτηριωδέστατον ἀπολυομένου καὶ ἀληθοῦς, ἐπάγει τὸ ἐπόμενον ἀπολυομένου δὲ ἀληθὲς δίχα τινὸς ἀμφιβολίας. ὅπου λέγων ἐν τῷ ῥητῷ οὕτως ὁμολογουμένως· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ ἀξιώματι δὲ τῇ τάξει ὑποβέβηκε τοῦ υἱοῦ. δ' ἀποδείκνυσι τοῦτο διὰ τοῦ λόγου τῆς ὑποστάσεως, ἐν ᾧ καὶ ὑπέρθυσε τὴν τάξιν, ἀποδιδοὺς τὴν αἰτίαν, λέγων,

» Ἐλάβομεν γὰρ ζήτησιν ἀπὸ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀριθμεῖσθαι αὐτὸ τὸ κύριον ἐν τῇ καθόδῳ τοῦ
» σωτηρίου βαπτίσματος εἰρηκότος· βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
» υἱοῦ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ λόγος τῆς ὑποστάσεως, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς ἵνα μελίσωσιν ἑαυτὸν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τοῦ ζήτειν ὅτι κατὰ τὰς ἡμετέρας βίβλους· καὶ ἔστω λίαν καλῶς συμφωνεῖ· ἐπειδὴ τὰ προσηγορεύμενα περὶ τῶν ἀγγέλων, ἴσως ἀπολυομένως δὲ ἀπροσδιορίστως· οὐδὲ γὰρ ὅτι ὁ τρόπος τοῦ ὑπάρχειν ἀρρήτως· ἀλλ' ἐστὶν ἔξω τῆς ἀγγελικῆς φύσεως, ἔστιν τὸν τρόπον καὶ ὅτι τῶν θείων προσώπων. καθὼς εἶπεν ὑπὲρ ἐκείνων ἔχει, ὅτω καὶ ὅτι θείας φύσεως. ἀλλ' αὐτὰ ὅτι ἐστὶ ζώντων ἀπολυομένως, ὅτι ὅτι τῶν ἀγγέλων ἀπολυομένως καὶ ἀπροσδιορίστως, οἱ ὄντες δ' ὅτι ἐστὶ ζητοῦντες τὸ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει, οὐκ εἰσὶν ἔξω τῆς ἀγγελικῆς φύσεως, οὕτως ὁμολογουμένως δὲ ὅτι τῶν θείων προσώπων. ἐπειδὴ τὸ προσηγορεύμενον ἀπολυομένως, καὶ τὸ ἐπόμενον ἀπολυομένως ἐστὶ ὀφείλει καὶ ἀπροσδιόριστον εἶναι. νυνὶ οὖν ἡ ὑμετέρα βίβλος ἀπὸ ταύτης τῆς ἐπαγωγῆς λέγει. οὕτως οὖν δὲ τὸ πνεῦμα ὑποβέβηκε τῇ τάξει δὲ τοῦ ἀξιώματος φησὶν λέγουσιν· εἶτα ἐν τῇ ἀποδόσει τῆς αἰτίας, ἡ ὑμετέρα βίβλος λέγει. ζήσομεν γὰρ, φησὶ, ζητοῦν τῇ τάξει καὶ τοῦ ἀξιώματος ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἀριθμεῖσθαι, ὥστε οὐκέτι ἄλλη διαφορὰ μεταξὺ ἡμῶν δὲ ὑμῶν ἐν τούτῳ τοῦ μέρει, πάλιν ὅτι ὑμεῖς μετά τινος ἀμφιβολίας τίθεσθε, τὸ, ὡς λέγουσι. πάντισμαι καλῶς ἀνακεφαλαιώσας τὸ κείμενον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ βιβλίῳ καὶ τῇ ὑμετέρᾳ. εἰ δὲ ὑστέρησα, αὐτὸς εἰπέ· ἐπειδὴ οὐκ ἐν ἄλλοις ποιεῖ εἶδον τινὶ διαφορὰ τὴν μεταξὺ ἡμῶν· μὴ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας, ἵνα φανῇ ἡ ἀλήθεια, ἐντεῦθεν ὡσὸν ταύτης δ' ἐρήσεως· ἐπειδὴ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τοῦ λόγου δὲ κατ' ἀνομοίου, καὶ ἀπὸ τῆς θεμελίων τούτου δὲ τρόπου, βούλεται διὰ ποίας τῆς διαλέξεως καὶ τοῦ ὁμοίου ὑπάρχειν. καὶ εἴπερ οἱ θεμέλιοι εἰσὶν ἀμφίβολοι, οὐδὲν ἄλλο ὁ μέγας βασιλεὺς ἀπέδειξεν αὖ. ἐρώτων οὖν λέγω οὕτως, καὶ ἐρωτῶ σε πρὸς ἓν ῥῆμα· πότερον ὅτι ταύτης τῆς ὕλης καὶ τῆς ζητήσεως δὲ βιβλίου δὲ προκειμένης, τῆς δύσεως τὸν βασιλέων εἰρηκέναι ταύτην τινὶ δόξαν, καὶ βεβαίως ἐρηκέναι; ὅτι οἱ πρὸ ἐκείνου ἅγιοι δὲ τὸ εἰρήκασι· ζητῶ γὰρ ἠρώτησας ἐν τῇ προλαβούσῃ παρ' ἐμοῦ· περὶ ζητοῦ σε ἐρωτῶ.

Ο' Εφέσου. Λέγω ὅτι οὐκ εἶχεν ὁ μέγας βασιλεὺς ταύτην τινὶ δόξαν, οὔτε ὡς τὸ ἅγιον τοῦ-

στον, ἄμωμον οὐκ ἐνόμιζεν, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερός τις τῶν πρὸ αὐτοῦ τοιοῦτόν τι φαίνεται
λέγων. τοῦτο μὲν οὖν ὅτι δόξα καὶ διδασκαλία τῶν ἁγίων ὑπῆρχεν, οὗτο ὁ δίνο-
μιος εἰπεῖν ἠδυνήθη, οὗτο ὁ βασίλειος παρεδίξατο. ἐπειδὴ δὲ εἰκὸς ἴσως εἰπεῖν τὸν
δίνομιον, ὅτι λέγεται τοῦτο ἁπλῶς τῇ θείᾳ γραφῇ, τῷ σωτῆρες ἡμῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ δό-
σει τὸ σωτηρίου βαπτίσματος εἰρηκότος· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, «
βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἐν «
τούτων δὲ φαίνεται ξίτον ὂν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι. διχό
θεν ἦν τὸ καθ' ὑπόθεσιν ὁ μέγας βασίλειος, ὅταν φησὶν· ἀξιώματι μὲν δεύτερόν
τοῦ υἱοῦ, ὁ τῆς εὐσεβείας ἴσως ἁπλῶς δώσει λόγος· λόγον εὐσεβείας λέγων, τὸν ἁπλῶς
δοθέντα ἡμῖν ἐν τῇ ἁγίᾳ διαγγελίῳ, εἴ τις αὐτὸν ἐκλάβοι κατὰ τὴν εἰρημένην ἔν
νοιαν. λέγει οὖν οὕτως, ὅτι ἴσως ἠμφίβαλλε ἁπλῶς δεδόσθαι τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας,
τουτέστι, τὴν θείαν γραφὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἁπλῶς δοθεῖσαν· ὅτι δὲ τρίτον ἐστὶ τὸ πνεῦ
μα τὸ ἅγιον, ἴσως ἄν τις, φησὶ, κατὰ τὴν ἀριθμησιν ταύτην εἰς τὸ ἀξίωμα λάβοι,
ὅτι ἐπειδὴ τρίτον ἀριθμεῖται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ξίτον ὀφεῖ καὶ τῷ ἀξιώ-
ματι, ἀλλ' εἴπερ ἄρα καὶ τοῦτο συγχωρήσομεν, οὐκ ἀναγκαίως φαίνεται καὶ τῇ φύ
σει τρίτον εἶναι). καὶ οὕτω τὸν λόγον τῆς ἀμφιβολίας τίθησιν, ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης
ἐν τῷ ῥήματι τῆς γραφῆς φαίνεται τρίτον εἶναι τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
γιον· ἀλλ' ἴσως ἄν τις, φησὶν, ἐκ τῆς ἀναριθμήσεως ταύτης εἴποι, καὶ τρίτον τῷ
ἀξιώματι. τοῦτο καὶ ὕστερον ἐπήγαγε μὴ τὸ θεῖναι τὰ ἁπλᾶ σήματα τῷ ἀγγέ-
λων, ὥσπερ ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ τῷ ὀρθῶς ἔχοντι κεῖται· λέγει γὰρ, ὅτι ἐπισβέ-
βηκε τῇ τάξει ἐπὶ τῷ ἀξιώματι, ὡς λέγουσι. παραλείψαμεν γὰρ ξίτον ἀπὸ πατρὸς
ἀριθμούμενον, καὶ τὰ λοιπά. τοῦτο τῷ ῥητῷ τῶν ἁγίων διαγγελίων ἴσως εἰκὸς χρήσασθαι
τὸν δίνομιον, ἐπειδὴ τὴν ἁπλᾶ τῶν ἁγίων μαρτυρίαν οὐκ εἶχεν, ὡς φησιν ὁ μέγας βα
σίλειος· ἐν τούτῳ δὲ εἰκὸς ἴσως σωιεῖν ἂν τὴν οἰκείαν διάνοιαν ὅπερ καθ' ὑπόθεσιν συγ
χωρῶν ὁ μέγας βασίλειος, καὶ δῆλόν ἐστι τὸ ἴσως, προσθεὶς πρὸς τὸν τῶν ῥητῶν ἀποδεί-
κνυσιν διάνοιαν· ἴσως γὰρ, φησὶν, ἐν τούτου τῶν ῥητῶν ἰσχυρίζεται· ὅμως σωιάγει τὴν ἀπο-
δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἔστι ξίτον ἐν τῇ φύσει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ ἀνάγκης δηλαδὴ ταύτην
τὴν ἀμφιβολίαν τὸ ἴσως, τίθησιν, ἐν τῷ, ἁπλῶς ὅλως, τὴν τῶν ἐξῆς. ἐν ὅσῳ οὖν ἐδίνα μὲν ἐφ
σαίπλῃ τῷ μεγάλῳ βασιλείῳ τὸ προσθεῖναι ταύτας τὰς ἀμφιβολίας ἐν τοῖς κα-
θ' ὑπόθεσιν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις, ἡμεῖς γὰρ ὅσῳ ὑπολαμβάνομεν, ἐν δηλαδὴ τούτου σωι-
σῶμεν τὰς ἡμετέρας βίβλους, πολλαὶ οὖσαι καὶ ἀναγκαίας.

Ὡς τε τὴν ἀληθεστέραν τῶν ἡμετέρων βιβλίων φανῆναι μᾶλλον ἢ τῶν ὑμετέ- Ο' Ιωάννης
ρων, καὶ ὡς τε δηλονότι δῆλον φανερῶς, ὅτι ἡ ἀληθεστέρα οὕτως ἔχει, καθὼς ἐν
τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις δείκνυται, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐν τῇ ὑμετέρᾳ βι-
βλῳ, ἠθέλησα λαβεῖν τὸ ἴσον καθὼς κεῖται ἀπὸ ῥήματος εἰς ῥῆμα, καὶ τοῦτο ὅσον
ἦν ἀναγκαῖον λαβεῖν ἀπὸ τοῦ ξίτου λόγου μέχρι τῆς ἐπαγωγῆς τοῦ πρώτου βι-
βλίου, καὶ ὁ ἀμβρόσιος ἁρμόσουσι τοῦτο· ἐκκλησιάσω οὖν ἐν οἷς συμφωνοῦμεν, καὶ
ἐν οἷς διαφερόμεθα. ἡ οὖν πρώτη διαφορὰ αὕτη ἐστὶν, ὅτι ἐνθα τὸ ἡμέτερον λέ-
γει, ἀξιώματι δὲ δεύτερον τοῦ υἱοῦ, ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχον, καὶ ἐξ αὐτοῦ λαμβάνον, καὶ
ἀναγγέλλον ἡμῖν, καὶ ὅλως τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐξημμένον, ὁ τῆς εὐσεβείας ἁπλῶς δώ-
σει λόγος· ἐστὶ δὲν ἕτερα· φύσει δὲ γραπτὰς ξίτην, καὶ τὰ λοιπά. ἡ δὲ ὑμετέρα βίβλος πᾶν τοῦτο ἀφεῖλε, καὶ ποιεῖ τοῦτο τὸ ῥῆμα. τῷ ἀξιώματι δεύτερον εἶναι τοῦ υἱοῦ, ἴσως ὁ τῆς εὐσεβείας ἁπλῶς δώσει λόγος· μετὰ δὲ ταῦτα με-
ταβαίνει καὶ λέγει φύσει δὲ γραπτὰς τρίτην, καὶ τὰ ἑξῆς· οὕτως ὥστε φαίνεσθαι

Ο' Εφίσου. Ε'πειδὴ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐν ἀμφιβολίᾳ κεῖται, διαφέρομαι ἡμῖν τοῦτο νοουμένων μαζεδωνίων ὅτι τὸ δ' ΔΙΤΡΕΓΟΝ τῆς ΘΕΟΤΗΤΟΣ εἰρημένων.

Ο' Ιωαννης Η' μεῖς λέγομεν ὅτι τὸ ῥητὸν ἰσαφλωϊάνειον, καὶ ὑπερισαφλωϊάνειον.

Ο' Εφίσου. Τῇ τάξει καὶ τῇ ἀριθμῷ οὐκ ἔστι τὸ πνεῦμα ζήτειν ἀριθμεῖν· οὐ γὰρ ὄζει θεοῦ τοῦτο, δ' ΔΙΤΡΕΓΟΝ, καὶ ζήτειν ὅτι τῆς θείων θεοσώπων, οὐδὲ ἓν, δύο, καὶ ζία, ἀλλὰ ἓν καὶ ἓν ἓν, καὶ μία οὐσία. ἐπεὶ δὲ τὸ ἡμιν ἄν καὶ τὸ προβάλλεσθαι οὐκ εἰσὶ φυσικὰ ἰδιώματα, ἀλλ' ὑποστατικά, τὸ προβάλλεσθαι ἅμα τοῦ πατρὸς καὶ ἀφ' οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ δύο ὑποστάσεών ὄζειν, ἅπερ γίνονται δύο ἀρχαὶ καὶ δύο ἄκτα.

Ο' Ιωαννης Οὐχί, πάτερ, οὐχί. οὐ γὰρ δύο ἀρχὰς καὶ δύο ἄκτα λέγομεν, ἀλλὰ μᾶλλον μίαν ἀρχὴν καὶ ἓν ἄκτον. ὁ γὰρ πατὴρ καθὸ πατήρ, πρὸς τὸν υἱὸν ἀναφέρεται· υἱοῦ γὰρ πατήρ. καὶ ὁ υἱὸς καθὸ υἱός, ὡσαύτως πρὸς τὸν πατέρα ἀναφέρεται· πατρὸς γὰρ υἱός. καὶ μὴ ὄντος υἱοῦ, ἀδύνατον εἶναι πατέρα, χρονικὰ γάρ εἰσι ταῦτα, καὶ τῆς πρός τι. Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθ' ἑαυτὸ, οὔτε πρὸς τὸν πατέρα, οὔτε πρὸς τὸν υἱὸν ἀναφέρεται, καθὸ πατὴρ ἢ υἱός. οὕτω σοι δοκεῖ;

Ο' Εφίσου. Οὕτως.

Ο' Ιωαννης Τὸ γὰρ πνεῦμα καθὸ πνεῦμα, πρὸς τίνα τὸν πνέοντα δεῖ ἀναφέρεσθαι. πνέοντες δέ εἰσιν, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός· πατρὸς γὰρ ὄζει πνεῦμα καὶ υἱοῦ, καὶ τούτῳ οὐδεὶς ἀντιρρεῖ λόγος. πνέουσιν οὖν οὗτοι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ μίαν ἐνέργειαν, ἤτοι προβλητικὴν δύναμιν· ἥτις προβλητικὴ δύναμις μία οὖσα καὶ ἡ αὐτὴ τῆς ἀριθμοῦ, ἀρχοειδῶς μὲν τοῦ πατρὸς εἶναι νοεῖται, παρ' οὗ καὶ ὁ υἱὸς ταύτην ἴσχει. καὶ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ λέγομεν, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς μία ἀρχὴ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἓν ἄκτον.

Ο' Εφίσου, Καὶ ἔστι δυνατὸν ἐκ δύο προσώπων ἐξέρχεσθαι ἓν ἄκτον; οὐκ ἔστι τοῦτο συναλοφὴ τῆς ὑποστάσεων· τοῦτό ὄζει τὸ σαβελλίου τὸ δόγμα.

Ο' Ιωαννης Ἄκουσον μὴ μακροθυμίας, σεβασμιώτατε πάτερ, καὶ σωίς τὰ λεγόμενα. ἁπλῶς ἐν τοῖς θείοις ἓν ἄκτον λέγομεν καὶ μίαν ἀρχὴν, τὸν πατέρα, τῷ υἱοῦ μὲν καὶ τῷ πνεύματος, ἢ πνεύματος δὲ καὶ τῷ ἐκπορεύσιν. ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἐν τῇ γεννᾷ τὸν υἱόν, ἀχρόνως προέισι καὶ τὸ πνεῦμα, ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς λαμβάνει καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ προβάλλειν τὸ πνεῦμα, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἐκείνου, παρ' οὗ καὶ αὐτὸς τὸ εἶναι ἴσχει. καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἀρχοειδῶς καὶ ἁπλῶς ἄκτον τοῦ πνεύματος ὁ πατήρ. ὥστε οὐκ εἰσὶ δύο ἄκτα, ἐπειδὴ τὰ τοῦ υἱοῦ ἀναφέρονται πάντα πρὸς τὸν πατέρα.

Ο' Εφίσου. Ε'χει ἱκανῶς τοῦτο· νυνὶ ἐρχώμεθα πρὸς τὸ δ' ΔΙΤΡΕΓΟΝ ὃ εἶπας πρὸς σύγκρισιν τοῦ ῥητοῦ τοῦ μεγάλου βασιλείου, ὅτι ὀρθῶς ἴσχει καὶ ὑγιῶς, καθὼς ἐν τῷ ὑμετέρῳ βιβλίῳ κεῖται, τοῦτο λῦε; ὅτι ἀνάξιον λῦε τῆς διανοίας τοῦ μεγάλου βασιλείου τὸ ἀμφιβολίας πιθάνας ἐν τοῖς παρ' αὐτοῦ ὑποφαινομένοις, καὶ λέγειν, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας ἀφορμὴν δίδωσι λόγος. καὶ πάλιν, λῦε ὅλως καὶ συγχωρήσωμεν. πρὸς τοῦτο λέγομεν ἡμεῖς, τοῦτο μὴ εἶναι δόξαν τοῦ μεγάλου βασιλείου καὶ διδασκαλίαν τῆς ἁγίων, κἀθάπερ ἔγνω ὁ δυνόμιος, ζήτειν εἶναι τῇ τάξει καὶ τῇ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Φαίνεται παντελῶς ὁ μέγας βασίλειος μὴ ἀφορμὴν διδόμενος τοῦτο καὶ τὸ θεοῦτον τῆς ἐνστάσεως μέρος· λέγει γὰρ ὅτι προσποιεῖται φυλάσσειν τὴν τῆς ἁγίων διδασκαλίαν. καὶ ἐφεξῆς λέγει· τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, καὶ ἐν ποίοις λόγοις τὴν διδασκαλίαν πεποίηται, εἰπεῖν οὐκ ἴσχει· ἆρα γέγονεν οὕτω τολμηρὸς ἄνθρωπος, ταῖς τῆς θείων δογμάτων καινοτομίας εἰσηγούμενος; καὶ ὁμολογουμένως οὐκ εἶχεν ὁ δυνόμιος τινας τῆς ἁγίων λέγοντας τοῦτο. τίνας γὰρ ἂν καὶ εἶχεν; ἐκεῖνος τὸν μέγαν ἀθανα-

σιον

ὡς αὐτὸς σεσύηκας, ἡμεῖς δὲ ὧδε τ πνεύματος πίσματα λαμβάνομεν, τῶ το οὔτε ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆ εἰρημένων φαίνεται, ἔτι ὅλως ἐξ ἀνάγκης συνάγε ται, ℭ ὧδε ἔτο ὄζιν ἡμῖν ἡ διαφορά. διόζον οὖν αὐτὸς πόθεν λαμβάνεις, ὅτι τὸ μὲν πνεῦμα ὧδε τῦ ἱοῦ λαμβάνει το εἶ, ἡμεῖς δὲ ὧδε τε πνεύματος λαμβά νομεν πίσματα.

Διὰ τὸ σὺν θέλημα ἀπελογήθη, πλέον δὲ οὐκ ἀπελογηθήσεται σεὸς τῦτο· ἡ- Ο Βασιλ.
μεῖς γὰρ οὐκ ἤλθομεν ἐνταῦθα διὰ πολλας ζητοθίσης.

Λῦτη ὄζιν ἀνακεφαλαίωσις αἱρετίκε, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐκεῖ ἀναγκαίως κεῖται Ο Ιωάννης
ἐπ' ἀθείας πλώσεως, ὅτι νίκα λέγομεν, τὸ πνεῦμα λαμβάνομεν ὧδε τ ἱοῦ, οὐ δὲν ἄλλο ὄζιν εἰπεῖν, ἢ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα μὴ τῆ αὐτῆ χαρισμάτων, καὶ τῦτο διὰ τ ἀποςόλου δίκηται λέγοντος· ἡ ἀγάπη τ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, "
διὰ τοῦ πνεύματος ὧδε τ θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ ἱὸς δίδωσιν ἡμῖν τὸ πνεῦμα. λοιπὸν τὸ λαμβά νειν τὸ πνεῦμα ὧδε τ ἱοῦ, οὐδὲν ἄλλο ὄζιν, ἢ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα μὴ τῆ αὐ τῦ χαρισμάτων. ὅταν δὲ ἡμεῖς λαμβάνωμεν τὰ χαρίσματα, ἃ χαρίσματα ἀριθ μοῦνται ἐν ταύτῃ τῇ χρήσει, οὐδὲν ἄλλο ὄζιν, ἢ κοινωνία τῆς θεότητος, ἢ μεζουσία τῆς ἱότητος, καὶ τῆς αἰωνίου κληρονομίας ὁ ἀραβών. Ταῦτα ἡμεῖς λαμβάνομεν. ὥς φησιν ὁ βασίλειος· ἆρα ἃ ὧδε τ πνεύματος λαμβάνομεν εἰσὶ ταυτὰ οἷς ὧδε τῦ ἱοῦ διὰ τῦ πνεύματος λαμβάνομεν. νυνὶ οὖν τὸ ῥητὸν τἀναντία λέγει· οὐ γὰρ πνα λαμβάνομεν ὧδε τ πνεύματος, ὥσπερ ὧδε τ ἱοῦ τὸ πνεῦμα. εἰ δὲ τῦτο ἀμπακῆς πλώσεως, δὲ αὖ τὰ αὐτὰ, ὥστε δεῖν εἶ μεταξὺ διαφορὰν τῆ λαμβανο μένων ὧδε τῦ πνεύματος ἐκ τ ἱοῦ, καὶ ὧν λαμβάνομεν ἡμεῖς ὧδε τ πνεύμα τος· ἐπειδὴ αὕτη ὄζιν ἀρχὴ γνωριμωτάτη, καὶ ταύτῃ τῇ ἀρχῇ ὁ βασίλειος πί θηται, λέγων ἐν τῇ σεσκομιδείσῃ χρήσει· δύο γὰρ σεσκομιδέντων ῥητῶν, θεότη τος ℭ κτίσματος, ἐπειδὴ φησιν, ὅτι πάντα τὰ τ κόσμου, ἢ κτίσματά εἰσιν, ἢ κτίσις· ἀλλὰ τὰ χαρίσματα τῦ πνεύματος, ἃ ὧδε τ πνεύματος λαμβάνομεν, εἰσὶ χα ρίσματα ἐκ τ σμία ℭ διακεκριμένα τ πνεύματος ἑνὸς δημιουργοῦ. ὥςτε εἰ οὐ λαμβάνομέν τινα ὧδε τῦ πνεύματος, ὥσπερ τὸ πνεῦμα ὧδε τ ἱοῦ, δὲ ἀναγ καίως ἴπεσθαι, ὅτι ὁ λαμβάνει τὸ πνεῦμα ὧδε τῦ ἱοῦ, ἔσι θεότης. καὶ οὕτω κατ' οὐδένα τρόπον ἡ ἔννοια τ μεγάλου βασιλείου δύναται σῶαι κ τὴν σὴν ἐξήγη σιν. Ο δ' ἰφίσου ἰσώτα, ℭ ἐκ ἀπελογεῖτο σεὸς ταῦτα, ὁ δὲ βασιλεὺς δίθις ἔφη.

Περὶ τῦ σεσκεμμένου ὄζιν ἀνάγκη διαλέγεσθαι, ὧδε δὲ τούτου ἴσως λαληθή- Ο Βασιλ.
σεται εἰς τὸν καιρὸν τὸν σεσηκότα.

Ἐγώ σε νομίζω πεφωτίζον κ λογιώτατον, ℭ πίπισμαι, ὅτι ἄρισα καὶ λαμβά Ο Ιωάννης
νεις ὅπως ἀληθειαν λέγωμεν, κ οὐκ ἔσιν ἄλλως νοηθῆναι· εἰ δὲ ἀρέσκει τῇ σῇ γα λιώτητι ἐφησυχάσαι ἡμᾶς, τῦτο ποιήσομεν.

Ἐὰν ᾖ ἀμφιβολία, οἱ ἀκροατὲ καταλαβοι ἔτο. Ιωλ. Καρδ.
Ο Βασιλ.
Καὶ ἡμεῖς οὕτω λέγομεν. Ιωλ. Καρδ.

Ο κύριος ὁ θριθεντζιάλος καλῶς διασάφησε τὴν ἔννοιαν ταύτης τ χρήσεως, ℭ σαφῶς καλῶς νοοῦσιν, ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη οὐκ ἐδεδίχται ἑτέραν ἔννοιαν· ἐπειδὴ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε ἀποκριθῆναι σεὸς αἱρετικοὺς, ἀκούσεσθε καὶ ἡμεῖς εἰς τοῦτο.

Εἰς τὸν σεσηκότα καιρὸν ἐξεταθήσεται καὶ ἔτο. Ο Βασιλ.

Ἀρκούντως εἴρηται ὧδε τὸ ῥητ ἔτο, ℭ διὰ ἔτο καθὼς ἀρέσκει τῷ μακαρι Ο Ιωάννης
τάτῳ πάπᾳ κ τῷ βασιλεῖ τῷ ἁγίῳ, ἀρεσκόμεθα κ ἡμεῖς μεταδῶναι ἐφ' ἕτερα.

Ἐπει-

Ο' Εφέσου. Τὸ ῥητὸν τὸ παρ' ἡμῖν ἀμφιβολίαν, ἐπειδὴ ἄλλως μὲν νοεῖται παρ' ἡμῖν, ἑτέρως δὲ παρ' ὑμῖν· ἐκ δὲ τῆς ἀμφιβόλων οὐδὲν ἀναγκαῖον συνάγεται, οὐδ' ἄρα ἐκ τούτων ἀναγκαίως ἔχει δεῖξαι τὸ ὑμέτερον βούλημα. ἐπεὶ οὖν δύναται κ' τὸν ἡμέτερον λόγον νοηθῆναι, ὅπ οὐ λαμβάνομεν ἕτερα ἀπὸ τ' πνεύματος, ὥσπερ λαμβάνει ⁊ ἀπὸ τ' ἁγίου πνεῦμα τοῦτο δὲ ⁊ πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τῆς εἰρημένων ἐστὶν ἀτοπον ὄζι, καὶ οὐδαμῶς εἰσάγει τὸν ἡμῶν αὖπον τ' ἁγίου πνεύματος, καταλείψαντες τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐφ' ἕτερον μεταβῶμεν.

Ο' Ιωαΐτης Ο' μακάριος κύριλλος ἐν τῇ ὁμιλίᾳ, ἧς ἡ ἀρχή, Τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐναργῶς λέγοντος, ἀπὸ δίδωσιν ἡμῖν διδασκαλίαν, ὅπ οὐ μόνον ὀφείλομεν ἀφορᾶν πρὸς τ' χρῆσιν, ἀλλὰ κ' τὰ δόγματα ἐκζητεῖν. νυῦ οὖν κ' τοῦτον τ' λόγον ἔπιχειρήσομεν μαρτυρίας ζητεῖν ἢ κομίζειν, εἶτα μὴ ἀνιχνεύειν τὸν νοῦν τῆς μαρτυρίας, τότε αὖ ἁμαρτοῦμεν ἐξ ὀρθοῦ κ' τ' κανόνος τοῦ κυρίλλου. νυῦ οὖν ἐπόμενος τῷ κανόνι λέγω οὕτως, ὅπ ἡ χρῆσις αὕτη οὐδεμίαν ἔχει παρ' ἡμῖν ἀμφισβήτησιν, ἀλλ' ἔστι καθαρωτέρα τ' ἡλίου· ἀλλὰ τῷ βουλομένῳ ἀποδιδόναι ἐξήγησιν διεσταλμένην, ποιεῖ ὁμολογουμένως ἀμφιβολίαν. ὑμεῖς ἀπεδώκατε ἔννοιαν παντάπασι διεστραμμένην, λέγοντες, ὥσπερ ἡμεῖς ἀπὸ τὲ ἁγίου τὸ πνεῦμα λαμβάνομεν· οὐδὲ γάρ πνα ἀπὸ τ' πνεύματος λαμβάνομεν· αὕτη ἐστὶ διεστραμμένη ἐξήγησις, ⁊ ἀμβιβλητὰ ἀποφάσει· καὶ ἄτοπον, ὅπ κ' αὐτ' ἕτερον ὂν λαμβάνομέν πνα ἀπὸ τ' πνεύματος, τ' αὐτ' τρόπον ⁊ ἀπὸ τ' ἁγίου τὸ πνεῦμα λαμβάνει· ἐπειδὴ λαμβάνοντες τὸ πνεῦμα ἀπὸ τ' ἁγίου, λαμβάνομεν καὶ τὰ χαρίσματα τ' πνεύματος· καὶ
» λαμβάνοντες τὰ χαρίσματα, λαμβάνομεν τὸ πνεῦμα μ' τῆς χαρισμάτων. ⁊
» τοῦτο φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἡ ἀγάπη τ' θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύ-
» ματος ἁγίου τ' δοθέντος ἡμῖν. εἶτ' οὖν λαμβάνομεν τὸ πνεῦμα ἀπὸ τ' ἁγίου, λαμβάνομεν τὰ χαρίσματα μ' τ' πνεύματος, εἶτε λαμβάνοντες τὰ χαρίσματα, λαμβάνομεν τὰ χαρίσματα μ' τ' πνεύματος. νυῦ οὖν ὁ βασιλεὺς φησιν, οὐ γάρ πνα ἀπὸ τ' πνεύματος λαμβάνομεν, ὥσπερ ἀπὸ τὲ ἁγίου τὸ πνεῦμα· κ' ὅπου κεῖσθαι ἑτέρως μὴ δύναται· ἄρα ὀφείλει τὸ πνεῦμα ἐκεῖσε κεῖσθαι κατ' ἀθεΐαν πῶσιν, καὶ οὐκ ἄλλως. ἴσασι δὲ γε γαρουῶ ἀληθὴς κ' σαφὴς ἡ τῆς πατέρων ἐξήγησις. οὐ γάρ πνα ἀπὸ τ' πνεύματος λαμβάνομεν, ὥσπερ ἀπὸ τ' ἁγίου τὸ πνεῦμα. ἐπειδὴ ταῦτα τὰ χαρίσματα, εἰσὶ δραστικὰ ἐνεργήματα κ' τὸ συγκεχωρηκὸς παρ' ὑμῖν, καὶ ὃ λαμβάνει τὸ πνεῦμα ἀπὸ τ' ἁγίου, ἔστι θεῖόν τι, καὶ ἔστι ταυτὸν τῷ πνεύματι· ἔστι γὰρ ἄκτιστον· ταῦτα δὲ τὰ χαρίσματα εἰσὶν ἐν ἡμῖν, καί εἰσι κτίσματα μεθ' ἡμῶν. καὶ οὕτως ἀναγκαῖόν ὄζι νοεῖσθαι ταύτης τ' χρήσεως τὴν ἐξήγησιν.

Ο' Εφέσου. Ἡμεῖς λέγομεν, ὅπ δύναται σώζεσθαι ⁊ ἡ ὑμετέρα ἐξήγησις κ' οἱ πρότεροι λόγοι, οἷς εἴπας πρὸς τῆς χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος· συμφωνοῦμεν γὰρ αὐτοῖς, ὅπ οὐκ αὖθις αὐτὸ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν αὐτὰ τὰ χαρίσματα, ἀλλ' ἕπεσθαι τῆς χαρισμάτων μετ' αὐτὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος διχόμεθα ⁊ λαμβάνομεν· ἐπειδὴ ὅλον ἰκάσῳ τῆς χαρισμάτων πάρεστι. λέγομεν οὖν ὅτι τούτων οὕτω κειμένων, δύναται σωθῆναι καὶ ἡ ὑμετέρας ἐξήγησις· ἐπειδὴ οὐ λαμβάνομέν πνα ἀπὸ τοῦ πνεύματος καθ' αὑτὰ ὑφιστῶτα, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ ἁγίου τὸ πνεῦμα· καὶ πρὸς ταύτῃ, ἀλλ' αὐτό, φησὶ, λαμβάνομεν. τοῦτο οὖν ὄζιν ἀκόλουθον τῷ πρότερῳ ῥητῷ· ὅπ οὐ λαμβάνομέν πνα ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ ἁγίου τὸ πνεῦμα. λέγομεν οὖν ὅπ δύναται σωθῆναι κ' ἡ ἐξήγησις αὕτη καὶ οἱ λόγοι περὶ ὧν συμφωνοῦμεν· ὅπ δὲ τὸ μὲν πνεῦμα λαμβάνει ἀπὸ τοῦ ἁγίου. τὸ δὲ),

καθὼς αὖ-

βαίομεν ἡμεῖς. καὶ ὅλως ἀκόλουθον ὄζι, τὸ, λαμβάειν ἡμᾶς τοιαύτην λῆψιν, οἵαν λαμβάνει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἴσι δὲ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆ βασιλείᾳ ἀκόλουθον· βέλτιόν γὰρ ἀποδεῖξαι, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἔσιν υἱὸς, οὐδὲ ὀνομάζεται. σιώπησον οὖν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆτον τὴν ὀξύνοιαν ὧν λέγῃ· ἡμεῖς γὰρ αὐτὴν ἀκριβῶς σιωπήσομεν δι' ὧν ἐροῦμεν· οὔτε γὰρ ἐροῦμεν, ὅτι ὀξὺ τὸ τῆτο οὐκ ἔσιν υἱὸς, οὐδὲ ὀνομάζεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διότι οὐ λαμβάνομεν αὐτὸ ὡδὶ τῆ υἱῆ, ὡς ἕτερον ὂν ἀπ' ἐκείνου· παρ' ἃ δὲ τῆ πνεύματος οὐ λαμβάνομέν τινα ἕτερα παρ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ὥσπερ τὸ πνεῦμα ἕτερον τῆ υἱοῦ· ὥστε οὐκ ἀκολουθίαν τῆ λόγου· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα πρεσβεύειν ἡμῖν καὶ ἀγιάζον ὑποδεχόμεθα, καὶ ἐνεργοῦν ἐν ἡμῖν τὰ αὐτοῦ χαρίσματα, τὴν κοινωνίαν τῆς θεότητος, τὴν υἱοθεσίαν καὶ τἄλλα. τῆτό ὄζιν ἀκόλουθον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν ὀξύνοιαν.

Λέγῃς ὅτι οὐ λαμβάνομέν τινα ἕτερα ὄντα παρ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα. Ο' Ιωάννης

Ἕτερα λέγω, ὥσπερ ὄζι τὸ πνεῦμα ἕτερον τοῦ υἱοῦ. Ο' Εφίσου.

Κατὰ τῦτο βέλομαι εἰπεῖν, ἐπεὶ ὄζιν ἀδιάλειπτον, καὶ κῦ πάσης χρεσιῶ ἡμᾶς γραφῆς. Ο' Ιωάννης

Πῶς ὄζιν ἀδιάλειπτον, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος λέγῃ τοῦτο; Ο' Εφίσου.

Ἐρωτῶ σε, εἰ τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος εἰσὶν ἕτερα παρ' ἃ δίδωσιν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ο' Ιωάννης

Οὐκ εἰσὶν ἕτερα, ὥσπερ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα, καθ' αὐτὰ ὑφισάμενα, ὥσπερ ὑφίσησι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατ' ἰδίαν ὑπόσασιν. Ο' Εφίσου.

Οὐκ ἐρωτῶ, εἰ τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος εἰσὶ τοιαῦτα ἕτερα. Ο' Ιωάννης

Εἰσὶ μὲν εἰσιν, ἀλλ' οὐ καθ' αὐτὰ ὑφισῶτα. Ο' Εφίσου.

Παρὰ τῆ πνεύματος εἰ ἃ λαμβάνομεν τὰ χαρίσματα, ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ὑφισῶτα. Ο' Νικαίας

Ἕτερα παρ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἅγιον πρόσεσιν, κῦ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἕτερον τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα. Ο' Ιωάννης

Τοῦτο δυνάμεθα ὡδὶ σῆσαι καὶ ἐξ ἑτέρας φωνῆς τοῦ βασιλείου. Ο' Εφίσου.

Ἐρωτῶ σε, πότερον αἰδιμώτατον, τὸ χορηγούμενον τοῦτο τὸ πνεῦμα ὡδὶ τῆ υἱοῦ, κτίσις ὄζιν, ἢ κτίσμα; δύο γάρ εἰσιν ἐν τῇ πατὶ, κτίσις καὶ κτίσματα· καὶ ἴσι κτίσις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αἱ ἐνέργειαι δὲ αὐτῆ εἰσὶ κτίσματα· ἆρα κτίσμα ὄζι τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐξέχεεν ὁ θεὸς πλουσίως εἰς ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ο' δὲ Ἰφίσου ἐσιώπα· καὶ πάλιν ὁ Ἰωάννης. Ο' Ιωάννης

Δύτερον ἐρωτῶ σε, πότερον τὰ χαρίσματα δίδονται μετ' αὐτῆ τοῦ πνεύματος, καὶ μὴ τοῦ προσώπου καὶ τῆς ὑποσάσεως αὐτῆ τοῦ πνεύματος, ἢ οὔ; τοῦτον, εἰ ταυτά εἰσι τὰ χαρίσματα ἅπερ λαμβάνονται ὡδὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος; Ο' δὲ Ἰφίσου μηδὲν ἔχων ἀποκρίνασθαι, ἐσιώπα βλιπόλυ. καὶ ὁ βασιλεὺς Φοβηθεὶς, μήποτε εἰς ἄλλο δόγμα ὁ λόγος ἐμπέσῃ, καὶ εἰς μέσον ἄκοντας ὧδὶ κτίσιν καὶ ἀκτίσιν ἢ ὀξύτασις φέρει ἡμᾶς, ὥρισεν ἵνα παύσωνται περὶ τούτῦ διαλέγεσθαι. ἀλλὰ οἱ λατῖνοι καὶ ἐπὶ τοῦτο ἐζήτουν αὐτούς. ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν λόγον διέχων ἔφη.

Ταῦτα οὐ ποιῶσι πρὸς τὸ προκείμενον· προκείμενον δὲ λέγω τὸ καθόλου ζήτημα· ᾧ εὐδὲν ἴσαται τὸ παῦν εἰς τὸ κεφάλαιον τῆτο. ἡμεῖς μὲν μιᾶς ὑποθέσεως ἐσήσαμεν λόγον, καὶ σὺ μὲν ἐπέφερες, ἅπερ ἡμῖν προξενῆσαι μέλλει φιλονεικίας. Ο' Βασιλ.

Ἄριστον ὄζιν, ἐπειδὴ προετέθη, ἵνα διασαφωθῇ. Ο' Ιωάννης

Τὸ ῥη-

κὴ τῷ σκοπῷ τῦ διδασκάλου, καθὼς ἡμεῖς ἀποδείξομεν. καὶ γὸ οἱ μαχόμενοι τῷ ἀγίῳ πνεύματι, φεῦς τοὺς ὀρθοδόξους ἔγραφον, τοιαύτη πνὶ διαιρέσει χεώμενοι· εἰ μὴ ΘΣ ὁ παῖς ἐγεννήθη τὸ πνεῦμα, ἰδοὺ δύο υἱοί, ζητῶσιν, ὁ υἱὸς Ϲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· εἰ δὲ ΘΣ τῦ υἱῦ, ἰδοὺ δύο πατέρες, ὁ πατὴρ δηλονότι Ϲ ὁ υἱός. φεῦς τούτους οὖν ἀπαντᾷ ὁ μέγας βασίλειος, ἵνα πατέρα, φησὶν, ὁμολογητέον, Ϲ ἕνα υἱὸν, Ϲ ἓν πνεῦμα ἅγιον κὴ τὴν θείαν ΘΣάδοσιν. τὸ γὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ ἐν τῇ παῖς ἐπορεύετο, ἀλλ' οὐχ ὡς υἱός, οὐδὲ ἐξ αὐτῦ ἐγεννήθη· καὶ διὰ τῦτο, οὔτε δύο πατέρας, οὔτε δύο υἱοὺς λέγομεν· τὸ γὸ πνεῦμα, φησὶν, οὐκ ἔστιν υἱός, οὐδὲ ὀνομάζεται. κὴ δῆλον, ὅτι ΘΣὰ τὸ υἱὸν τὸ πνεῦμα λαμβάνομεν, ζητῶν, τὸ τῆς υἱοθεσίας πνεῦμα. Ϟ κὴ φύσιν γὸ υἱὸς ἔστιν ἴδιον, τὸ υἱοθετεῖν ἡμᾶς διὰ τοῦ πνεύματος. κὴ τῦτο ΘΣαπᾶσαι ἐκλόμβος ὁ μακάριος ἀπόστολος παῦλος, ἐν τῇ πρὸς γαλάτας ὅτι
» σολὴ ζοιάδι φησίν· ὅτι δέ ἐστι υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τῦ υἱοῦ αὐτῦ εἰς
» τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον, ἀββᾶ ὁ πατήρ. εἰ δέ τινων ΘΣὰ Ϟ υἱῦ λαμβάοντες τὸ τῆς υἱοθεσίας πνεῦμα, υἱοθετούμεθα τῷ παρὶ δι' αὐτῦ, ΘΣὰ δὲ Ϟ πνεύματος οὐχ ἕτερά τινα λαμβάομεν παρ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ἅπερ ΘΣὰ Ϟ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ἕτερον ὂν αὐτῦ Ϟ υἱῦ· οὐκ ἄρα τὸ πνεῦμα υἱός, ἅπερ οὐδὲ ὀνομάζεται ΘΣὰ τῇ γραφῇ. φεῦς ταύτῃ τῇ διάνοιαν εἶπεν ὁ μέγας βασίλειος ὅπερ ἐστὶ ΘΣὰ κεῖται, ὅτι τὸ πνεῦμα υἱὸς οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὀνομάζεται, ἐπεὶ οὐ λαμβάομέν τινα ΘΣὰ Ϟ πνεύματος, ἕτερα δηλονότι Ϟ πνεύματος, Ϲ καθ' αὐτὰ ὑφεστῶτα, ἅπερ λαμβά νομεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ΘΣὰ τῦ υἱοῦ, ἕτερον ὂν αὐτῦ κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα φεσὶν ἡμῖν καὶ ἀμάζον ὑποδιχόμεθα, καὶ ἐνεργοῦν ἐν ἡμῖν
» τὰ αὐτῦ χαρίσματα, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, ὅτι πάντα ταῦτα ἐνεργεῖ ἓν καὶ τὸ
» αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. σὺ δὲ πόθεν ἔχεις ἐντεῦθεν λαβών, ὅτι τὸ πνεῦμα ΘΣὰ τοῦ υἱῦ λαμβάνει τὸ ἴδ; τῦτο γὸ οὐδαμῶς ἐκ τῆ εἰρημένων ἀκολουθίας Φάνεται.

Ο' Ιωάννης. Μακρὰν ἐποιήσω ὁμιλίαν, πάτερ αἰδεσιμώτατε, φεῦ πῶ ἐξήγησιν Ϟ ῥητῦ, ἀλλὰ φεῦ τὸ καίριον Ϟ ῥητ οὐδενὸς ἥψω, πλὴν εἰ μὴ φεῦ τὸ τέλος, νίκα εἰρηκας, πόθεν ἔχω λαβὼν τὴν ἐξήγησιν ταύτην. τὸ ῥῆδν τοίνυν φησὶν, ἵνα πατέρα ὁμολογητέον, καὶ ἕνα υἱὸν, καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον· καὶ οὐκ ἴδ; δύο πατέρας, ἢ δύο υἱούς· Ϲ ὅτι τὸ πνεῦμα οὐκ ἔστιν υἱός, οὔτε ὀνομάζεται. ἐν ἐκείνῃ τῇ ὁμιλίᾳ ἀπολελυμένως οὐ διαλέγεται ὁ μέγας βασίλειος, ἀλλὰ διωρισμένως· διὰ τοῦτο μὴ ταῦτα λέγε οὕτως· οὐδὲ γάρ πνα ΘΣὰ τὰ πνεύματος λαμβάομεν, ὥσπερ ΘΣὰ Ϟ υἱοῦ τὸ πνεῦμα. ποιεῖται οὖν ἐκεῖσε μίαν ΘΣάθεσιν, ἡ δὲ ΘΣάθεσις ἐκείνη ἐστὶν αὕτη, ὅτι ἡμεῖς ὐ λαμβάομέν τινα ΘΣὰ Ϟ πνεύματος, ὥσπερ τὸ πνεῦμα ΘΣὰ Ϟ υἱῦ.

Ο' Εφίσου. Οὐ δοκεῖ ἡμῖν οὕτως.

Ο' Ιωάννης Καὶ ΘΣαδίγματος χάριν· οὐδὲ γὸ λαμβάει τὴς τῷ ὑποδιστέων ΘΣὰ τοῦ γαλιλωτάτου κυρίου Ϟ βασιλέως, ὃν ἔστιν λαμβάει τὴς τῷ λογάδων ΘΣὰ τοῦ ἄκρου ἀρχιρέως. καὶ ἴσιν ἀδιάλογον κὴ τὸν τῆς ΘΣαθέσιως ἐκεῖνον ἔστιν, τὸ, τὴς τῷ λογάδων, ἴδ; πῶσιως ἀπατηκῆς· καὶ διὰ τῦτο αἰαγκαίως δεῖ ἴδ; διθεῖαι, τὸ πνεῦμα, ὲν τῷ, ὥσπερ τὸ πνεῦμα ΘΣὰ Ϟ υἱοῦ.

Ο' Εφίσου. Τοῦτο εἶχεν κὰ οὕτως, εἴπερ φεσέκειτο, ὥσπερ λαμβάει τὸ πνεῦμα ΘΣὰ Ϟ υἱῦ· νυὶ δὲ οὐ κεῖται τοῦτο, ὅτι λαμβάομέν τινα ΘΣὰ τοῦ πνεύματος, ὥσπερ λαμβάῃ τὸ πνεῦμα ΘΣὰ τοῦ υἱοῦ· καὶ διὰ τοῦτο ὐκ ἔστιν ἀμοιδία ἡ ΘΣάθεσις φεῦς τὰ λῆψιν ἃ λαμβάει τὸ πνεῦμα ΘΣὰ Ϟ υἱοῦ, φεῦς τὰ λῆψιν ἃ λαμ

βάο-

Ο' Ιωάννης.

Ἵνα σεβάνωμεν τάξιν, ἐπειδὴ μή ἐστι τάξεως μεταξὺ ἡμῶν, εἰπ αὖ σύγχυσις, ἐπαναλαμβάνω τὸ σῶτον ὁ εἶπας ἐν τῇ σελαβέσῃ σωνηδήσῃ. σῶτον αὐτὸς ἠρώτησάς με, εἰ ἐδόξαζον τὸν μέγαν βασιλέων ταύτῃ ἐχπείναν τὴν δόξαν, ὡς τῷ ἁγίων τῷ σεῖ ἐκείνῳ ὕτω πεφευγκότων, ζήτον εἴ) τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἅ πνα τελευταῖον αὐτὸς σεσκόμισας ἀποκεινόμενος καὶ τὴν τάξιν· ἐπομένως δὲ μετέβης σεῖς τὰ ῥητὰ τ ἀθανασίν ἐγὼ δὲ βελόμενος ἀποκεισθῆναι καὶ τὴν τάξιν, ἐπεισάμην τὴν ἀπόκεισιν σεῖς τὸ σὸν ἐρώτημα, καὶ ἐκόμισα ☪ τὸ ῥητὸν σῶτον τῆς ὁμολογίας ἐκείνης· εἶτα ἐπήγαγον, ὅτι εἰ σεσόκεισο τῷ ῥητῷ τῷ ἁγίῳ βασιλείῳ ὅπερ αὐτὸς σεσκόμισας, σωίδει αὖ τ βασίλειον ἀμφιβολίαν ἐχπείναν σεῖ τῷ σεγάμασος ἐκείνῳ, ὅπερ ἴδιόν εἶ) ἐχυρότερον. οὐκ ἠδύνατο οὖν χωρεῖν ἐχπέτασι τὸ παρ' ὑμῖν σεσκομιδήν. ζήτον ἀπέδειξα ἔκ τι τ σεσηχουμένων καὶ τῷ ἐπομένων, καὶ τίνι σεῖς σὺ σεσχεδωδεῖσαν τάξιν. τί παρ
τον ἦλθον καὶ ὅτι τὰ ῥητὰ τῷ μεγάλου ἀθανασίου. καλὸν οὖν τηρῆσαι τίνι τάξιν·
ἄλλως γὰρ ἂν εἴη ἀταξία καὶ ἴσως μεταξὺ ἡμῶν σύγχυσις. ἐπειδὴ δὲ ὁ γαλιλυότατος κύριος ὁ βασιλικὸς ἐζήτησε τῦτο, καὶ ἤρισε ☪ τῷ μακαριωτάτῳ διασότῃ ἡμῶν καὶ πᾶσιν ἡμῖν, ἵν' ἀπὸ κεφαλαίου εἰς κεφάλαιον, καὶ ἀπὸ ὀνηχρήματος εἰς ὀνηχείρημα μεταβαίνοντες, τίνι τάξιν τηρήσωμεν τῆς ἀξιλέξεως, καλὸν ἂν εἴη καὶ τίνι σίνι αἰδισιμότητα σεῖς τὸ σῶτον ἀπολογήσασθαι.

Ο' Εφίσου.

Ἐγὼ μὲν βέλομαι σεῖς τίνι σαρ' ἡμῶν ἡγεμονίαν τάξιν ☪ σήμερον τὸν λόγον ποήσασθαι, ☪ σῶτον μὲν συνῆσαι τὸ ὦδε σοῦ σεσκομιδὴν ῥητὸν τῷ μεγάλου ἀθανασίου, ὅτι σεῖς τὴν ἐμὴν δίανοιαν ἀφορᾷ μᾶλλον ἢ τὴν ὦδε σοῦ εἰρημένον. ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς τῇ ὦδε σοῦ ἡγεμονίᾳ τάξει καὶ ἡμᾶς ἀξιοῖς ἑπεσθαι, πλη-
ρόσωμεν ☪ ἐν τούτῳ τὸ σὸν θέλημα, καὶ τὰ ὦδε σοῦ εἰρημένα σεότερον σεῖς τὸ ῥητὸν τῷ μεγάλου βασιλείου δοκιμάσωμεν. λέγομεν οὖν ὅτι δίχα ζιῶν τινων ἠβουλήθης συνῆσαι τὸ σαρ' ὑμῖν βιβλίον ὡς ὑγιῶς ἔχον ὅπερ ὡς νενοθευμένον καὶ διεφθαρμένον σαρ' ἡμῖν ἐξηλέγχθη. καὶ τὸ μὲν σῶτον τῷ ὦδε σοῦ εἰρημένων ἐν δεῖ τούτῳ τῷ μέρει, ὅπερ ὁ μέγας βασίλειος ἐν ἑτέρῳ πνὶ λόγῳ, ἐν σεῖ τ ἁγίου πνεύματος ἔχειν φέρεται ταύτῃ τίνι δόξαν ἔχειν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ τ ἱοῦ ἔχει τὸ εἶ). δεύτερον εἶπας σεῖς τὴν τ βιβλίου σύστασιν, ὅτι ἡ ὦδε σοῦ τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ κειμένη ἀμφιβολία. τυτέστιν, ἡ σεσθήκη τὸ, ἴσως, ἀναξία φαίνεται τῆς τ μεγάλου φωτὸς τε καὶ διανοίας, ☪ μῶμόν τινα ἐπάγει τῷ θαυμασοῦ ἐκείνῳ διδασκάλῳ, εἰ σεῖ τῷ θείων δογμάτων οὕτως ἡμφίβαλλε, ☪ μὴ καθαρῶς καὶ θαῤῥούντως ἐφαίνετο. ζήτον τῷ ὦδε σοῦ εἰρημένων, ὅτι ἐκ τῷ σεσηχουμένων τε καὶ ἐπομένων φαίνεται τὸ παρ' ὑμῖν βιβλίον ὑγιῶς ἔχον, καὶ δόξαν εἶ) καὶ γνώμην τῷ μεγάλου βασιλείου ζῦτο, τὸ, ζήτον εἶ) τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. σεῖς μὲν οὖν τὸ σῶτον, αἰσγνωσθείσης τῆς χρήσεως, τὰ δὲ κοινῶτα ἡμῖν ἐρῶμεν. Ἀνεγνώσθη τὸ ῥητὸν τ μεγάλου βασιλείου ὕτως ἔχον·
Ἕνα μὲν ὖν πατέρα, ἕνα δὲ ἱόν, ἓν δὲ ☪ πνεῦμα ἅγιον, καὶ τὴν θείαν ὦδε δοσιν, ὁμολογητέον ☪ ὅτι δύο πατέρας, ὅτι δύο ἱοὺς· διόπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἱὸς οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὀνομάζεται. Καὶ τούτου αἰσγνωσθέντος εἶπεν ὁ ἐφίσου. Ἐν τούτοις ἡ μεῖς ἢ κεῖ), ὅτι τὸ πνεῦμα λαμβάνῃ τὸ εἶ) ὦδε τ ἱοῦ· ἀλλ' οὐδ' ὅτι τὸ πνεῦμα ὦδε τ ἱοῦ λαμβάνει, νοεῖν ἐξ ἀνάγκης ὀφί. δυνάμεθα γὰρ νοεῖν ἐκ τ εἰρημένων, ὅτι οὐ λαμβάνομέν τινα ὦδε τ πνεύματος, ὥσπερ ὦδε τ ἱοῦ τὸ πνεῦμα λαμβάνομεν. καὶ αὖτη ἡ διάνοια σύμφωνός ἐστι τῇ διανοίᾳ τῇ ἐμῇ καὶ τῇ διανοίᾳ τῶν εἰρημένων,

Ο' Εφίσου. Μὴ μεταβάλλειν τὰς λέξεις. οὐκ ἔστι ταυτὸν, τὸ λέγειν τάξιν καὶ φύσιν, καὶ λέγειν τάξεως φύσιν.

Ο' Ιωαννης Λέγω εἰ ἔστι τάξις καὶ τῷ φύσει, καὶ ἔστι τάξις φύσεως, ὅτι τὸ εἶδος τάξει καὶ τὴν φύσιν, ὁρᾷ τάξιν φύσεως εἶδος, τουτέστιν, ὁ τοῦ προσώπου ἀφ' οὗ ὁρᾷ ἕτερον, εἰ ἔχει τῷ ἀναφορὰν τῆς ἀρχῆς, καὶ εἰ οὕτω κοινωνεῖ αὐτοῦ ταύτῃ τῷ φύσει. καὶ οὕτως ἕκαστον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τάξει καὶ φύσει δεύτερον εἶδος τοῦ, καὶ λαμβάνειν τὸ εἶδος παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ἐκπορεύεσθαι ἐξ αὐτοῦ. ὥστε διὰ τῆς διαφορᾶς ὁ χρόνος, ἐπεισὴ ἑτέρα ὁρᾷ ὕλη, ὁ ἄλλος διακριθήσομαι.

Ο' Βασιλ. Τί μοῖς οἴδατε ὅπως θέμις ἵνα ὀλιγολογῶμεθα ἐν ὀλίγοις, νυνὶ δὲ ἐρρήθησαν ἀφ' ὑμῶν πολλὰ καὶ ζητούμενα, ὅσα οὐ δυνήσονται οἱ ἡμέτεροι διαλογήσασθαι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος, ἔδοξε τῇ συνόδῳ, τὴν σαββάτου θέσεσθαι ἡμέραν αὐτοῖς. τῷ σαββάτου δέοντος ἤδη, καὶ τῆς τάξεως ἡμουμένης, ἤρξατο ὁ ἐφέσου.

ΜΑΡΤΙΟΥ ΤΕΤΑΡΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΚΒ'.

Ο' Εφίσου. ΕΑΝ ἐθελήσωμεν ἅπασι τοῖς παρ' ὑμῶν εἰρημένοις αὐτοπροσώπως τὸν ἡμέτερον λόγον δοῦναι, εἰς τοσοῦτον ἡμῖν ἐκταθήσεται μῆκος, ὡς μηδ' αὖ ἐξαρκέσαι πρὸς τὸ τὸν χρόνον ἅπαντα τῆς συνόδου σχεῖν. Ταύτης δὲ τὸ μακρηγορεῖν πολλάκις ἡμῖν ἄκαρπον κατεφάνη, φέρε καὶ μέρος λαβόντες τῶν εἰρημένων ἕκαστον, ὡσανεὶ ἐπὶ θηρᾶς μνήμην, ἀγαγόντες ὡς οἷόν τε δοκιμάσωμεν, ἐρωτῶντες, καὶ λόγον λαμβάνοντες, καὶ αὐτοὶ διδόντες νικᾶν δηλονότι. τὸ μὲν τοίνυν τῶν ὧδε σοὶ προσενεχθέντων ῥητῶν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, πάτερ ἀγάπιμε, μὴ ὑποπτεύειν ἡμᾶς ἔφης, ἐπεὶ ὅπερ οὐκ ἐξεθέμεθα τοῦτο καθὼς ἔχει.

Ο' Ιωάννης Ἵνα προβαίνῃ ἡ ἀγάλιξις κατὰ τὴν τάξιν τῶν προκειμένων ῥητῶν, δίκαιον ἔστιν ἵνα εἴπωμεν πρότερον τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου βασιλείου· εἶτα τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀθανασίου μετὰ τοῦτο προκείσθω.

Ο' Εφίσου. Ἀλλ' ἐν τῇ προτέρᾳ συνόδῳ πρότερον ἀνεγνώσθη καὶ ἐσαφηνίσθη τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου· διὸ χρὴ πρότερον ἐκεῖνο ἐξετάσαι, καὶ λαβεῖν παρὰ σοῦ σαφήνειαν ἐφ' οἷς εἶπας, καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν καὶ πρὸς τὸ τοῦ βασιλείου χωρήσομεν.

Ινα

στιν ἐν ἑαυτῷ τῷ λόγῳ· ἴχνιμν τὸ κῦ τῆ ἀρείᾳ κείμενον, ὅπως εἶπεν· Εἰ ὐκ ἐκ τῆ ὐσίας τῆ πατρὸς καὶ τῆ υἱῆ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πόνος χαίρειν ὁ υἱὸς νοῦ θεὸ αὐτὸ σωμ εἰθισησιν ἐν τῷ συμβόλῳ τοῦ ἁγιασμοῦ· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα ἔθνη; Θέλει ὧν εἰπεῖν, ἵνα ☩ σαφίσαλα πάντες σωθῶσιν, ὅτι εἰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὐκ ἦν ἐκ τῆ ὐσίας πατρὸς ☩ υἱῆ, κατ' οὐδένα τρόπον ἂν σωπερεθμήθη ἐν τῷ τῆ ἁγια τριάδι, συμβόλῳ. οἴδατε γὰρ ὑμεῖς ὦ κύριοι χριστοί, ὅτι τὸ λειπόμενον ἕως τοῖς χριστοῖς, σύμβολον, ἔτι σύνθημα ἕως λατίνοις· καὶ τὸ τὸ λέγει ὁ μακάριος παῦλος κλήμεις πάντας, ὁ μὴ τῆ πίστεως γράφων τῷ μακαρίῳ ἰακώβῳ οἱ ἀπόστολοι, φησὶ, συνῆλθόντες ἐποίησαν σύμβολον. πόθεν ☩ ταύτην τῆ ἑρμηνείαν· σύνθημα μὲν ἔρη ὅτι ἐποίησαν σωθηκὴν τινὰ, δεῖγμα δὲ ὅτι ἐξ τούτου δίκηνται τὸ πιστεύομεν· καὶ ἐπειδὴ ἐξ τῆ τύπου τῆ βαπτίσματος χαρακτηρίζει ὁ χριστιανὸς ἀπὸ τῆ μὴ χριστιανῆ, καλεῖ ὁ ἀθανάσιος σύμβολον ἁγιασμοῦ, νυνὶ ἐν λόγῳ, ὅτι εἰ ὐκ ἦν τὸ πνεῦμα ἐκ τῆ ὐσίας πατρὸς ☩ υἱῆ, ὐκ ἂν ἐτιθεῖτο ἐν τῷ συμβόλῳ. ἄλλοτε εἶπον ὑμῖν σαφὲς εἶναι ὅτι τὸ πνεῦμα ἐκ τῆ ὐσίας τῆ υἱῆ ἔχει τὸ εἶναι καθὼς λαμβάνει τὸ εἶναι ὁ υἱὸς ἐκ τῆ οὐσίας τῆ πατρός· νυνὶ οὖν λέγω εἰ τὸ εἶναι ὐκ εἶχε παρὰ τῆ υἱῆ ὐκ ἂν συνηριθμεῖτο. ὅτι οὖν οὐ ἀπεκρίνω πρὸς ἐμὲ, φησὶς οὕπως, ὅτι αὐτὸς εἰωθα σιωάγειν τὰς μάρτυρίας ἔνθεν κἀκεῖθεν, καθὼς ἐποίησα ἐν τῇ προλαβούσῃ· ἐπειδὴ προσήκαγον τῆ μακαρίου θεοφανίου πατρὸς χρῆσιν, ἐν αἷς τὸ, ὅτι, μὴ προσκειμένου, βούλομαι νυνὶ ἀναστρέψαι θεῖα ταύτας. εἰ οὖν συμποείται τὸ, ὅτι, ἐν τοῖς προκειμένοις παρ' ἐμοῦ ἐγὼ ὐκ ἔθηκα, ἀλλ' ὁ ἀμβρόσιος ἔθηκεν, λέγων, ὅτι ἐξ ἀνάγκης τὸτο νοεῖται. οὐ πο φησὶν ὁ προφήτης χρῆσις ὑμῶν καλεῖ, ὅτι ἐξ εἰμὶ· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ μόνον ἐξ ἀμφοτέρων. νυνὶ οὖν ἐρωτῶ πάλιν, ἐπεὶ ἐν τούτοις τοῖς δυσὶ προτάσεσιν ἀναγκαίως νοεῖ) τὸ, ὅτι; ☩ καθὼς εἶδον ἐκ πολλῶν ἑρμηνέων τῆ ἀμβροσίου, ὅτι φαίνει) τρόπος τῆ διδασκάλων τῆ χριστῶν, ὅπου ἐν ταῖς προτάσεσιν, ἐν αἷς ἀναγκαίως νοεῖ) τὸ ῥῆμα. οὐκ εἰώθασι προφέρειν ☩ τὸτο φαίνει) κὴ ἐν ταῖς χρήσεσι τῆ μεγάλου βασιλείου, ὡσαν ἐν ταύτῃ ζήτει τῷ ἀξιώματι ☩ τῇ τάξει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κὴ οὐ πάθει) τὸ, ὅτι, νοεῖ) δὲ ἀναγκαίως. ἡ δὲ τίτε μαρτυρία λύει αὐτὴ· οὔτε τῆ υἱόν τις ἴσμεν. εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἀληθῶς δοξάζον, τὸ συνδιδάσκον πάντα, τὸ ἐκ πατρὸς ☩ υἱοῦ, οὐ πάθει) τὸ, ὅτι, ἀλλ' ὅμως νοεῖ). νυνὶ οὖν ὅσον πρὸς ἕτο, ὧδε καλῶ. μὴ χρὴ λόγοις ἠθικοῖς εἰς τὸ ἐξῆς, ἢ ῥήμασιν ἐνίοτε σημαίνουσιν ἄλλη· ὅτι τὰ ἴσα αὐτὰ ῥήματα ἐποίουν ἐσπερεμμένον, κὴ εἰς τὸ ἐξῆς συμφωνήσομεν. ὅταν ἀναγκαίως νοῶν) τὰ ῥήματα, μὴ ζήτει πό με οὖν πρὸ ταύτης. πρὸς ἃ τῆ δευτέραν ῥῆσιν ἀθανασίου ἤδη ἅμα βραχέων ἐρῶ, ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἴπεν), τὸ πνεῦμα δὲ ἔτι ἐκ τῆ υἱοῦ τῷ ἀξιώματι ☩ τῇ τάξει εἶ), εἰ σημειοῖ καλῶς τὰ ῥήματα τῆ ἀθανασίου, κὴ σταθμίζεις φυσικῶς· ὅτι τοιαύτην ἔχει φύσιν ☩ τάξιν τὸ πνεῦμα πρὸς τῆ υἱόν, οἵαν ὁ υἱὸς πρὸς τῆ πατέρα. νυνὶ οὖν εἰ λέγει τις κτίσμα τὸ πνεῦμα, ἕξει ἐξ ἀνάγκης εἰπεῖν ταυτὸ ☩ περὶ τῆ υἱοῦ, δηλῶ τῆ ὁμοείδειαν τῆ τάξεως. νῦν ἡ τάξις τῆ φύσεως ὅτιν ἐκ τῆ θέλοντος τὸ θέλοντος, κὴ ὅτι φέρει ἐν προσώπου ἐξ ἑτέρου ☩ ὅσῃ ὅτι κοινὸς τρόπος τῆ τε φιλοσόφων ☩ τῆ θεολόγων, καθὼς ἄλλοτι διεσάφησα τῆ τάξιν τῆ φύσεως· ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὅτι τῆ θεολογίας διαζεύξας τοὺς ὅρους, ἕξω τῆ ἑαυτῆ σημαινομένων, καθὼς οἱ διδάσκαλοι χρῶν). εἰ τοίνυν ἡ τάξις τῆς φύσεως, ὅτι τάξις προόδου, δι' ἧς λαμβάνῃ τῆ φύσιν ἕτερον ἐξ ἑτέρου, ἥτις φύσις, ἔστιν ἀρχὴ δι' ἧς, ὥσπερ ☩ ὁ θαυμασιηνὸς τίθησιν, ἵνα τοῦτο ὅτι ἡ γέννησις ὅτι τάξις φύσεως, αὐχ ὡς τῆ γεννῶντος, ἀλλ' ἢ τὸ γεννᾶν γέννᾳ· κὴ ἡ ἀρχὴ δι' ἧς, ὅτιν ἀρχὴ ἡ μεταδιδομένη.

„ τῆ πολλῶν ἀνεξετάστοις γνώμαις, ἀλλὰ τῆ ἁγίων φυλάσσειν τὴν διδασκαλίαν
„ ἐν πᾶσιν, ἀφ' ὧν ζήτον αὐτὸ τῇ τάξει & τῷ ἀξιώματι λαβόντες, ζήτον εἶναι καὶ τῇ
„ φύσῃ πιστὸν δίκαιον. Ταῦτα εἰσὶ τῶ δυνομίου τὰ ῥήματα· ἐν τῷ τέλει δὲ βουλόμενος ἄρξασθαι, πῆς οὖν ἀνάγκη, καὶ γὰ εἰπὼ καταφερῶν τῆς τῶν πολλῶν δόξης, ἵνα δοξάζωσι, ἡ αὗται εἰσὶν αἱ ἀνεξέτασοι τῶν πολλῶν γνῶμαι, ἐπειδὴ ὁμολόγουμεν τὸ πνεῦμα θεὸν ἄνω πολλῶν λόγων, ἡ ὅσιε ὁ ἁλαζὼν καὶ ὑποφήτης δυνόμιος, φάσκεται μὴ θέλειν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων πεφυτοιῆται τὴν διδασκαλίαν φυλάττειν, φησὶν ὁ βασίλειος, οὐκ ἐκλέγων, τίνες οἱ διδάσκαλοι οἱ τῶτο εἰπόντες· οὐ δὲ ἐξέπιθει ταῖς βίβλοις ἐκείνας ἐν αἷς ἦσαν κείμεναι αἱ χρήσεις τῶν ἁγίων αἱ λέγουσαι, ζήτον εἶ) τῇ τάξει ἡ τῷ ἀξιώματι, ἀφ' ὧν αὐ ἠδυνήθη σωάξαι ὡς εἰπ ζήτον καὶ τῇ φύσῃ· καὶ ἡ τοῦτο ὑπεπλήτλει ἐκεῖνον, ὅσον ἡ τλῶ ἀκολουθίαν, ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς κατατίθησι πολλαχῶ ῥητὰ τῆ γραφῆς, ἐν οἷς φάσκεται ὅ, τε ἀξίωμα, & ἡ τάξις, & τὸ δεύτερον, & τὸ πρῶτον. καὶ ἐξ τῶτο συμπεραίνει ὁ βασίλειος μὴ τὸ πνεῦμα τὰς χρήσεις ὅτι ὡδαδήποτε τῶν ἁγγέλων, τῶν ἀστέρων, τῶν μονῶν τῶν οὐσιῶν ἐν τῇ αἰωνίᾳ ζωῇ, ὥστε ὁμολογεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι εἰ τῷ ἀξιώματι & τῇ τάξει ἴσον βέβηκε τῶν υἱῶν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσῃ. ζήτομεν γὰ ζήτον ἀπὸ τοῦ πῶς ἀριθμεῖσθαι
„ αὐτὸ, τῶ κυρίου ἐν τῇ ὡδαδόσῃ ἡ ἁγιασμοῦ λέγοντος ἐν οἷς λέγῃ· πορευθέντες
„ μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα ἡ πατρὸς, καὶ τοῦ
„ υἱοῦ, καὶ ἡ ἁγίου πνεύματος. εἷς τινα δὲ ζήτων φύσιν ἐκβάλλεσθαι οὐκ ἐμάθομεν, οὐδέπω ἠκούσαμεν. εἶτα ἀποδείκνυσι μείζω θηλυκρήματα· κτίσμα γὰ δύο σεύγματα λέγονται, δούλης & κτίσις, κυριότης καὶ δουλεία, ἁγιασμὸς καὶ ἁγιαζόμενον, καὶ κατωτέρω φησὶν, ἐν τίνι οὖν μέρει τὸ πνεῦμα θήσομεν; ἐν ἁγιαζομένῳ; μὴ γένοιτο· αὐτὸ γὰ ὁ ἁγιασμός. αἰσιον τοίνυν συναριθμεῖν τῇ κτίσῃ, τὸ τῆς θείας ζιάδος ὑπηγγεαμμένον τῷ ἀριθμῷ. ὅθεν φαίνεται ὅτι οὐ δύναται ἀριθμεῖσθαι τῇ κτίσῃ, ἐπειδὴ πᾶν σεῦγμα, ἤ δούλης ὄζιν ἢ κτίσμα. ἀλλὰ τίθησιν αὐτὸ ἐν τῇ θεότητι, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ θεότητι φησιν αὐτὸ ζήτον εἶ) καὶ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει λέγῃ τὴν ἀρχὴν & τὴν αἰτίαν ἐν τῇ σεσόδῳ, & οὕτως ἐν ταῦθα κατ' αὐτὸ ἀποδείκνυσι, λέγων, εἰς ταύτην τὴν κτίσιν φύσιν ἐκβάλλεσθαι, ἐπειδὴ κυρίως ἡ λέγονται, εἰ μὴ ὡς αὐτῷ ἐκ τῶν ἀρχὴ & αἰτίαν. εἰ τοίνυν ὄζι ζήτον, ἄρα ἔπεται αἰωνίως, ὥστε ἡ υἱὸν αὐτὸ εἶ) αἰτίαν, καὶ ἀρχὴ ἡ ἁγίου πνεύματος. καὶ ἔτο οὐ δυνατὸ, ὅτι μὴ ἀλλοτρίαν τῆς θείας φύσεως· ἐπειδὴ ὡς ἄλλοτε εἶπον, αὖτη ὄζι ἡ τάξις, ὅτι τίς ὄζιν ἀπό τινος ὅτι τῷ θείων σεσώπων, & ἀπὸ τίνων λαμβάνει τὴν οὐσίαν, καὶ τὸ εἶ), καὶ τὴν τάξιν. νυῦ οὖν τὸ λαμβάνειν ταυτόν ὄζι τῷ ἐκπορεύεσθαι, ὡς ἤδη ὑπεπέθη, & ἀπεδείξαμεν ἀληθῶς καὶ λαμπρῶς. ἆρα εἰ λαμβάνει ἐκ ἡ ὑὸς τὸ πνεῦμα, ἀληθὲς ὅτι & ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι ἀληθεῖς ἡ βασιλείου, ἀφ' ὧν ἀποδείξω ὅτι τὸ πνεῦμα ἴχῃ ὡδὸ ἡ ὑὸς τὸ εἶ) καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι, ἐν αἷς ὀνόματι φωτὸς καθαρώτερον, ὅτι τὸ ποιήσαν ἐκεῖνον λαλῆσαι ἐν ἄλλαις μαρτυρίαις ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, κατ' οὐδένα ζόπον ὑποίνοι λαλῆσαι. ἴωμεν οὖν ἐφ' ἕτερον μέρος. νυῦ οὖν ἦλθες ὅτι τὴν χρῆσιν ἡ μεγάλου βασιλείου, καὶ σεὸς ταύτην μόνην· καὶ γὰ εἰ ἐξίδου τὴν χρῆσιν καλῶς, ἄμεινον αὖ ταύτην & σωῆκας. λέγῃ ὁ ἁθανάσιος τῆς φωνῆς & τῆς ἀπολογίας τὴν ἀνασκόλιν, ἵνα ὑποίν-

σεν

φιβάλλῃ περὶ τούτου, ὅπερ ἄφειλεν ἐκεῖνος ὁμολογεῖν ὅτι τῇ ἀναξίᾳ τὸν δυνάμιν, ὅπερ ἄτοπον λέγειν περὶ τὴ τοιούτου διδασκάλου. δεύτερον, ἐπειδὴ ἔδοξε ἴσχειν μαρτυρίαν ἀξίαν πίστεως ἐν χαλκηδόνι συνόδου, λεγόντων τῇ πατέρων ἐν συνόδου· ἔδει τὴ διδασκαλίαν ἀκριβεστέραν παραδίδωσι. νυνὶ οὖν ὅπερ ἠμφίβαλλεν ὁ βασίλειος, λέγων τὸ, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας παραδίδωσι λόγος, πῶς ἠδυνήθη διὰ ταύτης τῆς ἀμφιβολίας ἡ ἁγία πνεῦμα τὴ διδασκαλίαν ἀκριβεστέραν παραδοῦναι; ἀπὸ τούτων τῇ δύο κεφαλαίων καὶ μάλιστα τῇ πρώτου, κατ' οὐδένα τρόπον δυνάται πίθεσθαι χωρεῖς μόνου τὸ μόριον ἐκεῖνο, καὶ ἀφ' ἑτοίμου φθείρουσα τὴ νοῦν ἡ μερὶς αὕτη ὤφειλε ξιφίσθαι καὶ ἀπαλειφθῆναι ἀπὸ τῆ βιβλίων ἁπάντων. ζήτει, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ὁμιλίᾳ τῆ ἁγίου πνεύματος ὁ αὐτὸς φανερῶς φησι καὶ ἀποκεκαλυμμένως, ὅτι τὸ πνεῦμα λαμβάνει παρὰ τῆ υἱοῦ χωρεῖς τινος ἀμφιβολίας ἢ διαστολῆ, μᾶλλον ἀπὸ πολλῶν ῥητῶν ὁ αὐτὸς ἀποδείκνυσιν, ὅτι τὸ πνεῦμα λαμβάνει παρὰ τῆ υἱοῦ, ὃ ἰδίαν κτῆσιν, καθὼς καὶ ἡμεῖς λαμβάνομεν, ἀλλὰ τὸ θεῖον εἶναι, ὡς ἤδη εἴρηται). ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο δύναται λαμβάνειν τὸ πνεῦμα παρὰ τῆ υἱοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ξιάδι τῆ προσώπων ἐπειδὴ πᾶν ὅπερ ἔχει, καὶ λαμβάνει καὶ λήψεται, αἰωνίως ἤγουν ἐπειδὴ ἡ ἀκρόασις τῆ υἱοῦ παρὰ τῆ πατρὸς, ταυτόν ἐστι καὶ γνῶσις καὶ ἡ γνῶσις ὅτι τῆ θείου, ταυτόν ἐστι τῆ εἶναι. καὶ τὸ, ἀκούειν παρὰ τῆ πατρὸς, καὶ ἡ ἐξήγησιν τῆ λατίνων καὶ τῆ ἑβραίων, οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ λαμβάνειν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν γνῶσιν παρὰ τῆ πατρὸς. καθὼς προκοπίσιον ὅτι τῆ ἐπιμόνων. καὶ οὕτως ἀκούσον τὸ πνεῦμα λαμβάνει παρὰ τῆ υἱοῦ, καὶ ἡ ἀκρόασις ἐστὶ γνῶσις, καὶ εἶναι. καὶ οὐσία θεία· ἅπαντα λαμβάνει τὸ πνεῦμα παρὰ τῆ υἱοῦ. πῶς οὖν φαντασθῇ, ὅτι ἐν τῇ παρὰ τῆ ἁγίου πνεύματος ὁμιλίᾳ, καὶ ἵνα ἐπισήσαλο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆ ἑορτῆ ἄυπε, ἐκεῖνον εἰρηκέναι χωρεῖς ἀμφισβητήσεως, ὅτι λαμβάνει καὶ ἐν ἑπέρῃ τόπῳ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτὸ, ἃ ἵνα πεπλησμένος, πεποικέναι ἡ ἐκεῖνον γράψαι τοιαύτην μεγάλην ἀτοπίαν, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας παραδίδωσι λόγος; καὶ γὰρ τὸ λόγιον τῆ ἀληθείας ὅτι τῇ θείαις γραφαῖς περὶτον σωίθεντο οἱ ἅγιοι ἄνδρες, ἀφ' ἂν καθαρῶς σωήφε ὁ βασίλειος καὶ τοῦ δυνομίου. Νυνὶ οὖν περὶς τὸ ζήτειν καὶ παλιτάξιν μόριον ἔρχομαι· αὕτη ἡ ζήτη μερὶς, ἐν ᾗ τίθεται, τὸ πνεῦμα εἰ καὶ τῆ παρὰ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀπόφασκει ἐκείνῃ τῇ προτῇ θέσῃ· ἐπειδὴ ἐκεῖσε περὶ τοῦ ἀξιώματος λέγει, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας παραδίδωσι λόγος, ἑνταῦθα ἀποκεκαλυμμένως φησιν, εἰ καὶ τῆ παρὰ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει ὑποβέβηκεν· ὅθεν ἐκεῖνοι οἱ σφαλεροὶ φασὶ τὸ βασίλειον τοῦτο εἰρηκέναι, ὡς συμάγειν ἀλλοδίας εἶναι φύσεως. οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ ῥητοῦ, ἀφ' οὗ λαμβάνει παρὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ οὐδὲν ὅτι μὴ τὸ εἶναι καὶ τὴν αἰτίαν καὶ τὴν θείαν φύσιν, καὶ ἀπὸ τῆ ἄλλων κεφαλαίων ἀποκεκαλυμμένως καὶ φανερῶς φαίνεται, ὅτι αὕτη ἡ προθήκη περὶ ἔπεσι μέγαν μῶμον τῷ βασιλείῳ· ὅτι εἰ τὸ λαμβάνειν τὸ εἶναι, δῆλον ταυτὸ τῷ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἀπὸ τούτων τῇ μαρτυριῶν λαμβάνει τὸ εἶναι τὸ πνεῦμα παρὰ τῆ υἱοῦ, σαφὲς καὶ δῆλόν ἐστιν, ὅτι καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. νυνὶ οὖν ἥκω περὶς τὴν τάξιν τῆ σαφοῦς μαρτυρίας τοῦ βασιλείου, ἀφ' ἧς ἀποδείξω ζαύτην γεγονίαν τὴν γνῶσιν, οὕτω γὰρ ἂν χρείαν· μόλις ποτὲ κορεσθεὶς τῇ εἰς τὸν μονογενῆ βλασφημιῶν, καὶ περὶ ἐκείνου καὶ περὶ τῆς ἑαυτοῦ θελήσεως ἁπάσης διαλήψεται· καὶ περόσοχε πίνα ῥόπον σαφῶς καταφέρεται τοῦ δυνομίου, λέγων, ὅτι ἐν τῇ δι' τῆ συγγράμματι οὐ κατὰ τὸν ἀκολουθίαν τὸν ἑαυτοῦ θέλησιν ἐκτίθεται. εἶτα τίθησι τὰ ῥήματα τοῦ δυνομίου· γράφει γὰρ οὕτως· Ἐπειδήπερ ἀρκεῖ ἡμῖν περὶ τοῦ υἱοῦ εἰπεῖν, ἐπόμενον καὶ περὶ τὸ παρακλήτου εἰπεῖν, καὶ ἀκολουθεῖν ταῖς τῆ

πατέρες, ὅτι τούτῳ τῷ χωρίῳ σκέψασθε, ὅπου τὸ ἡμέτερον, τεῖνον ὅτι τὸ πνεῦμα, λέγει, τὸ δὲ ὑμέτερον, δ' ἀΰτερον.

Ο' Εφέσου. Οὕτω λέγει καὶ τὸ ἡμέτερον· πῆς γὰρ ἀνάγκη, εἰ τῷ ἀξιώματι ζέτον, ζέτον εἶ) καὶ τῇ φύσει αὐτό;

Ο' Ιωαννης Δἀΰτερον ἔπε) οὕτω τὸ ἡμέτερον κείμενον· ἀξιώματι γὰρ δ' ἀΰτερον ἦ ὑοῦ, ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶ) ἔχον, κ) ἐξ αὐτοῦ λαμβάνον, κ) ἀναγόλον ἡμῖν, καὶ ὅλως δ' αἰτίας ταύτης ἐξημμένον, ὁ δ' δυσεβείας φῶδα δίδωσι λόγος· φύσει δὲ χρὴ δαι ζέτειν, οὔτε παρὰ τῶν ἁγίων διδασκόμεθα, οὔτε ἐκ τῆς εἰρημένων δυνάμεθα συλλογίσασθ κ) τὴν ἀκολουθίαν. νυνὶ οὖν τὸ ὑμέτερον κείμενον οὕτω λέγει· τῷ μὲν γὰρ ἀξιώματι δ' ἀΰτερον ἦ ὑιὸ, ἴσως ὁ δ' ἀληθείας φῶδα δίδωσι λόγος· ὅπου φαίνεται ἡ ἀμφισβήτησις ἦ μεγάλου πατρὸς βασιλείου, νικᾶ λέγει τὸ, ἴσως. εἶτα φῶδα μέλεται τὸ εἰρημένον, ℭ ἔρχεται ὅτι τοῦτο· φύσει δὲ χρὴ δαι ζέτειν, οὔτε φῶδα τῆς ἁγίων διδασκόμεθα, οὔτε ἐκ τῆς εἰρημένων δυνάμεθα συλλογίσασθ. καὶ πρὶν αὖ εἰς τὴν ἀπόδειξιν ℊθωμεν ἦ αὐτοῦ πατρὸς βασιλείου, ἐπειδὴ αἰτιᾶται αὐτὸς ἦ ἀπόδειξιν· καὶ γὰρ λέγει· ὡς γὰρ ὁ ὑὸς δ' ἀΰτερος ἦ πατρὸς τῇ τάξει, ὅτι ἐξ αὐτοῦ· ℭ ἀξιώματι, ὅτι ἀρχὴ ℭ αἰτία, ἐπειδὴ πατὴρ, κ) δι' αὐτοῦ ἡ προόδος κ) προσαγωγὴ πρὸς τὸν υἱὸν κ) πατέρα· τῇ φύσει δὲ οὐκ ἔτι δ' ἀΰτερος, ἐπειδὴ ἡ θεότης ἐν ἑκατέρῳ μία ἐστίν· ἐν τούτοις συμβαίνομεν μάχεσθαι. αὖτη οὖν ἡ αἰτία, ὅτι ὡς ὁ υἱὸς ἔχει πρὸς τὸ πατέρα, οὕτως ἔχει ℭ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱόν, κ) τὴν τάξιν οὕτω δηλοῖ ὅτι. εἰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τάξει καὶ ἀξιώματι ὑποβέβηκε τὸν υἱόν, οὐκ ἔτ' αὖ εἰκότως ἀλλοτρίας λογιοῦσιν αὐτὸ φύσεως. ἐν τούτῳ οὖν φανερὸς κεῖται, ὅτι ὁ βασίλειος ἐπάγει, ὅτι καθ' ὃν τρόπον ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, οὕτω δηλοῖ ὅτι καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱόν. πρὸς μὲν οὖν τὰ εἰρημένα ἀρκεῖ τὰ ὑὰ συμφωνοῦμεν, ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου δηλόν ἐστιν, ἐκεῖ διαφερόμεθα. Τὸ ὑμέτερον βιβλίον λέγει, ὅτι εἰ καὶ ὑποτέτακται τῷ ὑῒ, ἵν' ὅλως συγχωρήσωμεν, οὐχ ὅμως ἔπεται καὶ ἀλλοτρίας εἶ) φύσεως, ἐνταῦθά φησιν· ὅτι ὑποτέτακται, καὶ αὖτη ἡ ὑμετέρα φθορὰ ἀποκλείει τὸ ἀξίωμα, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει ὑπεβίβηκε τὸν υἱόν. τὸ δὲ ὑμέτερον λέγει· εἰ καὶ ὑπεβίβηκεν, ὡς μὲν ὁ υἱὸς τάξῃ δ' ἀΰτερος ἦ πατρὸς, ὅτι ἀπ' ἐκείνου· καὶ ἀξιώματι, ὅτι ἀρχὴ καὶ αἰτία, κ) ὅτι δι' αὐτοῦ ἡ προόδος ℭ προσαγωγὴ πρὸς τὸν θεὸν ℭ πατέρα· φύσει δὲ οὐκ ἔτι δ' ἀΰτερος, ἐπειδὴ ἐν ἑκατέρῳ ἡ θεότης μία. ἐν μὲν οὖν τῷ προτέρῳ ἔνθα φησὶν, ἴσως ὁ δ' δυσεβείας φῶδα δίδωσι λόγος, λέγω οὕτως, ὅτι τὸ μέσον ἕτερον τὸ, ἴσως ὁ δ' δυσεβείας φῶδα δίδωσι λόγος, μέγαν μῶμον ἐπάγει τῷ βασιλείῳ. καὶ γὰρ ἀεὶ δι' οὗ τι ἀποδείκνυται, ὀφείλει εἶ) γνωριμώτερον τὸ ἀποδεικνυμένου· κ) γὰρ ἀγνωστότερον οὐδὲν εἰς αἴ δυνηθείη τι φανερῶσαι· ἀλλ' ὀφείλομεν ἀπὸ τῶν γνωριμωτέρων δεικνύναι τὰ ἧττον γνώριμα. αὕτη ἡ τάξις παντὸς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν, καὶ εἰ οὐδέποτε οἱ σοφοὶ εἰρήκασι τοῦτο, ὁ λόγος ὁ φυσικὸς οὕτω διδάσκει. νυνὶ οὖν ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ ὁ αὐτὸς βούλεται ἀναξιῶσαι τὴν ἀκολουθίαν, ἵν' ἐπῇρμένος ὁ δυνόμιος, οὕτως ὅτι εἰ καὶ τῷ ἀξιώματι εἴη ζέτον, καθὼς εἶχε φῶδα τῶν ἁγίων γραφῶν, ὅμως οὐκ ἂν εἴπειεν ζέτον εἶ) τῇ φύσει. ℭ ἐν πάσῃ τῇ προκειμένῃ ἦ δὲ ἦ κεφαλαίου ὁ αὐτὸς βούλεται ἐπάξαι ἀπὸ τῶν γραφῶν δι' ἀναμίξεως τῶν ἁγίων, ὅτι πηγαί εἰσι πρῶτοι, ℭ δ' ἀΰτερον, καὶ ζέτοι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, ἀλλ' ὅμως οὐχ ἕπεται ζέτους εἶ) καὶ τῇ φύσει· καὶ ἦτο λαμβάνει ὑπὲρ μεγάλου θεμελίου αὐτοῦ. νυνὶ οὖν εἰ εἶπεν, ὁ δ' δυσεβείας ἴσως φῶδα δίδωσι λόγος, ἐφαίνετό μοι θαυμαστῶς ἀμ-

φιβάλ-

μαι δὲ τὴν ὕλης τούτων τῆ κεφαλαίων, ϛ οὐκ ἀμφιβάλλω, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δώσει ἡμῖν μὴ ἐργάζεσθαι ψεῦδος τὸ καθῆκον, ἐπειδὴ φανερὸν τούτου φαίνεται, κ) ὅτι ποιήσει μεγάλων χάριν ἡμῖν καὶ ὑμῖν δι' ἡμᾶς· ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗπερ ἐπλήσθη ὁ βασίλειος, ἐν οὕτω μεγάλῃ ὕλῃ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως καθὼς ὄζιν αὗτη, οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖνον χαλᾶσαι ἐν ἑνὶ χωρίῳ ἐναντία, καὶ ἐν ἑτέρῳ ἐναντία· ἐπειδὴ οἱ διδάσκαλοι ἐν τῇ ὕλῃ τῆς πίστεως ἑαυτῶν οὐδέποτε γεγόνασιν ἐναντίοι. Ἐν τῇ προλαβούσῃ, τουτέστιν, ἐν τῇ κυριακῇ, ᾗ ἐν τῇ οἰκίᾳ τ' ἀειδεσιμωτάτου κυρίου τῆς ἁγίας σαβίνης, ὄντος κ) τ' ἀδελφοῦ Ἀμβροσίου τ' ὧδε παρόντος, ὅστις ἔχει μέγα δῶρον τ' ἑρμηνεύειν. προσήχθη οὖν βίβλος ἑλληνικὴ λίαν ἀρχαιοτάτη, ἐν μεμβράνοις πεποιημένη, ᾗ προήγαγέ τις παλαιὸς ἑρμηνεὺς τῆ ἑλληνικῶν, Λεονάρδος ὁ Ἀρετῖνος, ταύτης τῆς πόλεως καγκελάριος. ἐν ὅσῳ οὖν εἶχε τὴν βίβλον ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἐζήτει μὴν ὀλίγας δηπουθεν ὥρας, σωλώτησεν ὁμιλία τις τῶν μαθητῶν βασιλείου περὶ τ' ἁγίου πνεύματος. δύο οὖν εἶπεν τῆ ἀειδεσίμῳ τῆδε πατρὶ ἀναγνῶναί μοι πᾶσαν τὴν ὁμιλίαν, ἐπειδὴ ὁμολογουμένως ποιήσει θαῦμα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ γὰρ εἰ ὁ βασίλειος ὁ πλήρης πνεύματος. ὤφειλε ἐσπουδακέναι μόνον τὴ εἰπεῖν περὶ τῆς πίστεως τῶ ἁγίου πνεύματος, ὤφειλεν ἐν ταύτη τῆ ὁμιλίᾳ πηδῆναι. ἤκουσα πᾶσαν ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους· κ) νενίκηκα ἐγκωμίων ἐν τῆ τέλει, μεγάλας χάριτας ὡμολόγησα τῆ ἁγίῳ πνεύματι· φησὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς ῥήμασιν οὕτως· Ἕνα μὲν πατέρα, ἕνα δὲ υἱόν, ἓν δὲ πνεῦμα ἅγιον, κ) τὴν θείαν ὠδήν δοσιν δεῖ ὁμολογεῖν· Ἴσιον δὲ ὅτι ἐνταῦθα ὑπονοεῖται ὁ λέγομεν ἢ πίστιν, εἶτα ἐπάγει· Οὔτε δύο πατέρας λέγει, οὔτε δύο υἱούς, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα οὔτε υἱός ἐστιν, οὔτε ἐνομάζεται· οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τὸ πνεύματος πνὰ λαμβάνομεν, καθ' ὃν τρόπον ἀπὸ τ' υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' αὐτὸς περιερχόμενον ἡμῖν καὶ ἁγιάζοντος, διὰ χάριτος τ' υἱοθεσίας τὴν κοινωνίαν, καὶ τῆς υἱότητος τὴν συγκλήρωσιν, καὶ τῆς αἰωνίου κληρονομίας τὸν ἀρραβῶνα, καὶ τὰς ἀπαρχὰς τ' αἰωνίων ἀγαθῶν. ταῦτά εἰσιν ἃ παρὰ τὸ πνεύματος λαμβάνομεν, καὶ ταῦτά εἰσιν ἅπερ ἐπάθησαν ἐν ἡμῖν καὶ τὰ ἁπατὰ ψεῦδος τ' ἁγίου πνεύματος. Νῦν οὖν φησιν ὁ θεῖος βασίλειος, ὡ κ) ἕτερον τ' ξόπεν τὸ πνεῦμα λαμβάνειν ψεῦδος τ' υἱῦ, ὃν ἡμεῖς λαμβάνομεν ψεῦδος τ' πνεύματος. ἀναγκαίως γὰρ ἔπεται τὸ θεῖον εἶναι ὃ τὸ πνεῦμα λαμβανόμενον ἐπιδὴ πᾶν ἢ θεῖόν ὄζιν ἢ κτιστόν. ἔτο δὲ τὸ εἶναι ἡμεῖς λαμβάνομεν ψεῦδος τ' ἁγίου πνεύματος· ᾧ τέτοιον δὲ τ' τρόπον λαμβάνει τὸ πνεῦμα οὐδὲ ταῦτα τὰ κτιστά· ἄρα ἔπεται τὸ θεῖόν τι λαμβάνειν. οὕτω γνωμένης ταύτης τῆς ψευδοδοσίας, ὁ αὐτὸς ἀποκλείει καὶ ἀποβίπεται τ' πονηρευομένων τὴν δόξαν, ὅπερ τὸ λαμβάνειν τὸ εἶναι γίνεται αἰτία τ' κτιστῶν. αὗτη οὖν ὄζιν ἡ τοῦ μεγάλου βασιλείου γνώμη. ἕνα μὲν πατέρα, ἕνα δὲ υἱόν, ἓν δὲ πνεῦμα κ) τὴν θείαν ὠδήν δοσιν. ἴωμεν οὖν ὅπη τὸ δεύτερον μέρος· ἐγὼ εἶπον ὅτι εἰ ἐστησάτω τὸ κείμενον κ) τὸν τρόπον ἐκεῖνον τοῦ ἀειδεσιμωτάτου πατρὸς τοῦ ἐφέσου, μέγας ὅπη ἔστηκεν μῶμος τούτῳ τῆ μέρει τῆ βασιλείῳ· τοῦτο οὖν βουλόμεθα δεῖξαι φανερῶς ἀπό τε τοῦ ἡμετέρου βιβλίου ϛ ὑμετέρου, κ) δι' ἃ τοῦτο ποιήσομαι τὸν παρόντα λόγον, ὅπη τῆ δεῖξαι τὴν διαφορὰν τὴν οὖσαν μεταξὺ τῆς ἡμῆς καὶ σῆς διανοίας, ἵνα πάντες οἱ ἡμέτεροι ἀκριβέστερον γνόσωσιν· ἐρῶ οὖν ϛ τὸ ἓν ϛ τὸ ἕτερον. τὸ μὲν οὖν ἡμέτερον κείμενον οὕτω λέγει· πῆς γὰρ ἀνάγκη. εἰ τῆ ἀξιώματι καὶ τῆ τάξει ζήτεον ὄζι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ζήτεον εἶναι καὶ τῆ φύσει αὐτό; ὅπη τούτῳ τὸ ὑμέτερον κείμενον· πῆς γὰρ ἀνάγκη, εἰ τῆ ἀξιώματι καὶ τῆ τάξει δεύτερόν ὄζι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, δεύτερον εἶναι ϛ τῆ φύσει αὐτό; νῦν δὲ,

πατὴ

ἐν τῷ παρόντι μὴ ποιοῦσαν πρὸς τὸ προκείμενον, ὅμως ἐν τῷ παρόντι ἀποκειθῆ σόμεθα, ἀλλ' ἓν μόνον βούλομαι γνῶναι, εἰ ὕπως εἴρηκας· εἶπες ὅπ ὁ ὑὸς ἀκούει παρὰ τ̄ πατρὸς λόγους λαμβάνων, καὶ ἀκούων παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐπειδὴ ἡ ἀκρόασις ὄξι κ̄ὐ ἀπὸ βλέψιν ῥήματός, καὶ τ̄το δῆλον ἐν τῷ διαγελίῳ· οὕτως ἀκούει ☩ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ ὕπως κατ' ἐκείνην τὴν ἀκρόασιν λαμβάνει λόγους παρὰ τ̄ υἱοῦ. τ̄το δὲ καὶ ἄλλοθι συγκεχώρηκας, ἀλλ' ὅπ οὐκ ἐκ τούτου ἔφησας τὸ πνεῦμα λαμβάνειν τὸ εἶ) ἐκ τ̄ υἱοῦ. ἔστι οὖν ἀληθὲς, ὃ νυνὶ ἐξεθέμην ὡς τ̄ ἀκούειν;

Ο' Εφέσου. Οὕτως εἶπον, καὶ οὕτω λέγω ὁ διδάσκαλος ἐν τῷ ῥητῷ τούτῳ.

Ο' Ιωάννης Ἀ'πὸ τούτου, τὸ θεῖ συγχωρουμένου, ☩ ἀπὸ ταύτης τ̄ ῥήσεως ἀποδειχθήσεται διὰ ῥητῶν μεγάλων ἁγίων καὶ διδασκάλων ἡμετέρων ☩ ὑμετέρων, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνειν ἀΐδιον τὸ εἶ) ἐκ τ̄ υἱοῦ. νυνὶ οὖν ἀπολογοῦμαι πρὸς τὰ ὡδὶ σοῦ εἰρημένα· πρῶτον εἶπες, ὅπ ἐν τῇ προλαβούσῃ συναθροίσει, νίκα ἠρώτησας, εἰ τοῦτο γνώμη ἦν τ̄ βασιλέως, ὅπ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὄξι τρίτον τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει, ὅπ αὐτὸς ἀπεκρίθην, ὕπως εἶ), καὶ τοιαύτης γεγονέναι τὴν γνώμην τ̄ βασιλέως, πρὸς τοῦτο λέγω πάλιν, ὅτι ὅτός ὄξιν ὁ σκοπὸς τ̄ βασιλέως καὶ γνώμη ἀληθὴς τάτη, ὅπ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὄξὶ τρίτον τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει, ἐπειδὴ οἱ ὑμέτεροι διδάσκαλοι τοῦτό φασιν διαῤῥήδην καὶ φανερῶς. δ' εὑρὼν ἠρώτησας, εἰ αὕτη ἦν γνώμη τῶν ἁγίων πατέρων, ☩ αὐτὸς ἀπεκρίθην, ὅπ ὕπως· ἐν τούτῳ δὲ ἠθέλησας ἐπαγαγεῖν τὰ αὐτὰ καθὼς καὶ νυνὶ· ἐνίοτε ἐπαναλάβου, λέγων, ὅπ ὁ δίνομος καὶ τὰ ῥήματα τ̄ βασιλέως καταφρονῶν τ̄ δόξης τῶν πολλῶν, ὃι ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσεποιεῖτο τὴν διδασκαλίαν φυλάττειν, καὶ ζητοῦντας παρεισώπα· εἶτα προσελάβου τὰ μὴ ταὐτὰ τ̄ ῥητῷ ῥήματα, τὰ λίγοντα περὶ τούτου, ὅπου ὁ βασιλεὺς φησιν, ὅπ τοῖς εἰρηκόσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὄξιν τρίτον εἶ) τῇ τάξει, οὐκ ἠδυνήθη εἰπεῖν, εἶτα συμπεραίνει· ἆρα οὖν γέγονεν αἵρεσις ἕλληνος, τὰς τῶν θείων δογμάτων καινοτομίας εἰσηγούμενος; ἀπὸ τούτου ἐπεχείρησα ἐπαγαγεῖν ἐναργῆ ῥήματα, ἐπειδήπερ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ὅπ οὐκ ἠδυνήθη εἰπεῖν τοῖς εἰρηκόσι τ̄το ἁγίοις, ὕθεν ἔπιθε κ̄ σὺ, ὅπ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι οὐκ ἐγίνοντο ταύτης τῆς γνώμης, ἧς τοιοῦτον ἐγὼ εἶπον. ἠθέλησα δὲ ἐπαναλαβεῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ ἐκθέσθαι τὰ τ̄ βασιλέως ῥήματα, ἵνα καὶ οἱ παρόντες ἴδωσι σαφέστερον τὴν διάλυσιν. ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ἔχομεν τ̄ μεγάλου βασιλείου βιβλίον, ὃ ἠγούμεθα πιστὸν εἶ) καὶ ἀληθέστατον, ὅπ τὸ εἴτερον τοῦτο τὸ προκομισθησόμενον, ὅπερ ἐστὶν ἀρχαιότατον, τὸ αὐτὸ φησιν ὁ λέγ καὶ τὸ ἡμέτερον, ὡς εἴρηται ἡμῖν, καὶ καθὼς αἱλωίχθη ἡμῖν ὡδὶ τῆς ἀναγνωσαίτων τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. Περιωίχθη δὲ τὸ βιβλίον τ̄ μυτυλιώνης.

Ο' Εφέσου. Τῆς αὐτῆς χρεὼς ὄξι τὸ προκομισθὲν βιβλίον, ἧς ἰῶ καὶ τὸ ἕτερον.

Ο' Ιωάννης Πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον ἓν πνὰ ποιῆσαι βούλομαι. πρῶτον βούλομαι ἀποδεῖξαι δι' ἑτέρας μᾶρτυρίας τ̄ βασιλέως νυνὶ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου αὐτὸς λέγ τὸ πνεῦμα λαμβάνειν ἀπὸ τ̄ υἱοῦ· δ' εὑρὼν βούλομαι ἀποδεῖξαι, εἰ ὁ βασιλεὺς ἔλεγεν οὕτω καθὼς κεῖται ἐν τῷ σῷ βιβλίῳ, τ̄το αὖ ἰῶ μέγιστον μῶμον θεωρεῖσθαι τῷ βασιλεῖ, ☩ ὅπ ἀπὸ τῆς τιμῆς καὶ δόξης οὕτω μεγάλου διδασκάλου, καὶ οὕτω θεοφόρου ἐν τῇ τ̄ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, τὸ ἐκκρότος ὕπω μεγάλιον δόξαν ἐν τῇ ἐν χαλκηδόνι συνόδῳ, οὐ δικαίαται νοεῖ ἀληθοὺς χριστιανοῦ καταδέξασθαι ὁ ὡδὶ σοῦ εἰρηται· ἕτερον ἀποδείξω ἀπὸ τῶν προειρημένων καὶ ἀπὸ τῶν ἐπομένων, τὴν αὐτὴν γνώμην εἶ) τῷ βασιλέως, καθὼς ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ κεῖται, καὶ ὐκ ἐξῆ δύσομαι

ρὰ τ παζρὸς, ταῦτα λαλεῖ εἰς τὸν κόσμον. ὐκ ἀρ᾽ α τὸ ἓν) λαμβάνει κα θάπερ αὐτὸς ἔσχας. κ᾽ ὁ μὲν ὑὸς ἐν τῷ ὀνόματι τ παζρὸς ἦλθε, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησὶν ὁ ὑὸς, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου· ἀλλὰ τούτων ἁπάντων ὥσπερ εἴπον, ἡ ταυτότης τ θελήματος ℂ ἡ ἀναλογία τῆ ἔργων φάνεται· ἐκ τούτων δὲ καὶ ἡ τ οὐσίας ταυτότητος σωάγεται ἐξ ἀνάγκης. τοιαύτην ἔν, φησὶ, τάξιν κ᾽ φύσιν ἔχ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πρὸς τὸν ὑὸν, οἵαν ὁ ὑὸς πρὸς τὸν πατέρα, τουτέστιν, ὕτω σωτέτακται ℂ συμφυές ἐστι τῷ ὑῷ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ ὁ ὑὸς τῷ παζρί. πῶς οὖν ὁ λέγων κτίσμα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ κ᾽ φρὲ τ ὑὸ τὸ αὐτὸ φρονήσ ἐξ ἀνάγκης; εἰ γὸ σωτέτακται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ ὑῷ καθάπερ ὁ ὑὸς τῷ παζρί, κ᾽ τ αὐτῆς ἐστι φύσεως, ὡς ἐκ τ ταυτότητος τ θελήματος ℂ τ ἀναλογίας τῆ ἔργων δείκνυται, πῶς αὖ εἴη κτίσμα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; αὕτη μὲν ἡ τῦ ἁγίου δόξα, κ᾽ πρὸς τὸν σκοπὸν τῦτον εἴρηκεν ἅπερ εἴρηκεν, ἡ πῶς δόξειεν ἂν ἄδηλα εἶναι, ἀλλὰ τοῖς ἄνω σιν κ᾽ τοῖς ταυτότητα τ οὐσίας. κ᾽ ἵνως ἡ κατ᾽ ἔμφασιν ὑμῖν τὸ ῥητὸν ἀπόδη, ἀδὲ τῇ ὑμετέρᾳ δόξῃ συνηγορεῖ. ὅτι δὲ ὁ μόνος πατὴρ ἀθανάσιος, ἡ τοῖς αὐτοῖς εἶχε γνώμοις πρὸ τ τ πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἡ δὲ τὸν ὑὸν ἄτιον ἐφερένει τῷ ἁγίου πνεύματος, οὐδὲ δόξῃ τῦτο τὴν τάξιν εἶρηκε ταύτην. δῆλον ἐν οἷς ἀλλαχοῦ φησι, τοῖς δόξασιν τῆ θείων προσώπων ὡραδίδυς, μόνον πηγὴν τ θεότητος τὸν πατέρα καλῶν, καθάπερ κ᾽ μόνον αἰτίαν· τῦτο δὲ ταυτόν ἐστι λέγειν τῷ λέγειν αὐτ μόνον γεννήτορα, κ᾽ μόνον προβολέα. οὐκ ἄρα ℂ τὸν ὑὸν ἄτιον ἐφερένει τῷ ἁγίῳ πνεύματος, ὁ μόνον πηγὴν θεότητος τὸν πατέρα λέγων. ἔχ δὲ τὸ ῥητὸν ὕτως, ἐν τῷ λόγῳ ἓς ὑπαρξιν ἔχ. πρὸ τ δ᾽ αἰδίᾳ ὑπάρξεως ὑῦ τι ℂ πνεῦμα ἔστι, ὕτω φησί· Χωρι- "
ζόμεθα δὲ ℂ τῆ ἐκδαϊζόντων, ℂ τῆ τὸν χειραγωγὸν ὡραφθειρόντων, οἱ τ ἐκ "
θεῦ θεὸν ἀνύμνοι, ἵνα θεὸν ὡραπλησίως ἐκδαίοις λέξεσιν, ἡ ὅτι μόνος ἀγέννη "
τος, ℂ μόνος πηγὴ θεότητος ὁ πατὴρ, δόξ᾽ τ τι ἔφασκον αὐτ θεὸν, ἀλλ᾽ ὡς ἄχρονον ὑῦ, "
ℂ ἄκαρπον ζωῆς λόγου. Εἰ τοίνυν μόνος πηγὴ θεότητός ἐστι πατὴρ καθάπερ ℂ μόνος "
ἀγέννητος, τουτέστι, μόνος γεννήτωρ τ ὑῦ, ℂ μόνος προβολεύς τ ἁγίου πνεύματος, ὐκ ἄρα δόξα τ μεγάλου ἀθανασίου ὑπῆρχε, τὸ ἄτιον εἶ) τ πνεῦμα τὸν ὑὸν, ℂ ἐκ τ ὑῦ τὸ εἶ) ἔχον τὸ πνεῦμα. Ταῦτα προὸς τὰ τότε σοι εἰρημένα κ᾽ τὸ παρὸν εἰπεῖν μοι.

Ὁ ζῆλος ἔοικε, πάτερ αἰδεσιμώτατε, τῦ αἰσχύνειν τ ἀλήθειαν, ἵνα πάντες νοεῖν Ὁ Ἰωάννης
ἐφίστα, μεθ᾽ ὕτω διεξοδικωτέρων λόγων κ᾽ προκομίσεων μᾶλλον ἐμποδίζει τῇ ἀληθείᾳ, ἡ δόξασφεῖ. ἀλλ᾽ ὐδ᾽ ἔοικ᾽ ἵνα ὁ σκοπὸς ἐξ ἀρχῆς τ ἡμετέρας συνδρομῆς ᾖ· ἀλλ᾽ ἵν᾽ ὅπερ ὑπεχρήμαζος εἰς ὑπόχειρημα, διδομένης βεβαιώσεως ἀπολογίας κ᾽ λύσεως, οὕτω χωρῆμεν ἐφ᾽ ἕτερα· πάντες γὸ οὗτοι οἱ παρεσῶτες πατέρες, ἤδη κεκμηκότος τῆ ἀκροάσεως ἐνὸς σώματος μιᾶς ὥρας, προὸς ἀπολογίαν δύο ῥητῆ τελευταῖον ῥηθέντων, πρὸς δύο μικρὸν αὐτοῖς ἐνσπουδάσαι προὸς τοῖς ἀπολογίαν τῆ δύο ῥητῆ, πλὴν τούτου, ὅπερ ὑπέθηκάς μοι ὡς εἴωθα ὡραφέρειν τὰ ῥητὰ, ὡς νῦν ἐκ οὐ φέρεσι τὸ, ὅτι, τῷ, πνεῦμα ὡρὰ πατρὸς καὶ ὑοῦ, προσῆκεν. ὑπ ὑπειδὴ τὴν δευτέραν χρῆσιν τ μεγάλου ἀθανασίου, ἐν ᾗ γέγρ κ᾽ λέγ, ἐκεῖθεν γὰρ ὅτι τὸ ῥητὸν, ὅτι οἵαν τάξιν κ᾽ φύσιν ἔχ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προὸς τὸν ὑὸν, τοῖς αὐτοῖς ἔχει καὶ ὁ ὑὸς προὸς τὸν πατέρα, οὐδέποτε ἐξετέθη τοῖς ῥήσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ προθέσ· οὐδέποτε καλῶς ἀποκεῖσεται, ὁ μὴ καλῶς ἐκθέμενος· εἶτα εἰσῆλθες εἰς τ ὕλιν τ χρονικὴς ἀποσολῆς τῆ προσώπων, ἀφ᾽ ἧς χρονικῆς ἀποσολῆς ἀναγκαίως ἐν τῷ παρόντι συμπεραθήσε), ὅτι εἰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προέρχεσι χρονικῶς ὡρὰ τ ὑῦ, ὅτι ℂ ἰδίως προέρεσιν ἐξ αὐτ. διὸ ὐκ ἴδιος εἰσαγαγεῖν τ το εἰς τ παροῦσαν ὕλιν

βαίει, λαμβάνειν τὸ ἐκ· λέγωτι, τοῦτο δὲ ὄζει τὸ τὰ ζητούμενα λαμβάνειν ὡς ὁμολογούμενα, ὅπερ ὄζιν ἀποδείξεως εἶδος τὸ χείριστον· ταῦτα μὲν πρὸς τὸ πρῶτον. πρὸς δὲ τὸ δεύτερον ἐπεῖται φαμέν, ὅτι τὸν σκοπὸν τῆς μεγάλου βασιλείου ἐν οἷς λέγει τούτοις διαφωνεῖν ἔοικε, καὶ πρὸς οὐδένα τὸν λόγον ποιεῖται χρὴ γὰρ τὸν τῶν θείων λογίων ἐντυγχάνοντα, καθώς φησιν ὁ μέγας κύριλλος ἐν τοῖς θησαυροῖς τῆς ἁγίας συμφωνίας, καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ τὸν χρόνον διαιρεῖν, καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἕκαστον εἴρηται λογίζεσθαι· οὕτω γὰρ ἐκάστῳ ῥητῷ τὴν πρέπουσαν αἰτίαν τις ἀποδοῦναι τῆς ἁγιότητος δυνήσεται χάριτι, καὶ τὰ ἑξῆς. φαίνεται τοίνυν ὁ ἀοίδιμος ἀθανάσιος πρὸς τοὺς μαχομένους τῷ ἁγίῳ πνεύματι διαμαχόμενος τοιαῦτα γεγραφηκώς, οἱ τὸν μὲν υἱὸν συνίστασαν τῷ πατρὶ, καὶ τὴν αὐτὴν δόξης καὶ οὐσίας διωμολόγουν, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποβιβάζοντες, οὐ συναριθμεῖσθαι τούτοις ἐπέμενον, ἀλλ' ὑπαριθμεῖσθαι, καὶ ξένης τινὸς καὶ κτιστῆς φύσεως. πρὸς τούτους τοίνυν ἀποτεινόμενος ὁ γενάδας, καὶ τὸ τοῦ πνεύματος συμφυὲς καὶ ὁμότιμον δεῖξαι θέλων πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, ἀπό τε τῆς συντάξεως τούτοις, καὶ τῆς αὐτῆς ἐκ θεολογίας τε καὶ ἐνεργείας, ἐκ τούτων γὰρ ἀεὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως ἀπεδείκνυον, τοιάδε φησὶν ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς σεραπίωνα τῶν ἐπισκοπῶν. Ὁ μὲν
„ υἱὸς ὥσπερ τοῦ πατρὸς ἀποστέλλεται· ὅτι γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε
„ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπέστειλε τὸν μονογενῆ· ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα ἀποστέλλει· ἐὰν γὰρ, φη-
„ σὶν, ἐγὼ ἀπέλθω, ἀποστελῶ τὸν παράκλητον. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τὸν πατέρα δοξάζει, λέ-
„ γων, πάτερ, ἐγώ σε ἐδόξασα τὸ δὲ πνεῦμα δοξάζει τὸν υἱόν· ἐκεῖνος γὰρ, φησὶν, ἐμὲ
„ δοξάσει. Καὶ ὁ μὲν υἱὸς φησιν, ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς, ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν κόσμον· τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει· ἐκ τοῦ ἐμοῦ γὰρ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ, φησὶν, ὑμῖν.
„ καὶ ὁ μὲν υἱὸς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς ἦλθε, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησὶν ὁ υἱὸς, ὁ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου. τοιαύτην δὲ φύσιν καὶ τάξιν ἔχοντος τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν, οἵαν ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, πῶς ὁ κτίσμα τε τῶν λεγόντων, καὶ τὸ αὐτὸ καὶ
„ σὺν τῷ υἱῷ ἐξ ἀνάγκης φρονήσοι; Ἐν τούτοις δὲ τὴν διάκρισιν ὁ διδάσκαλος φαίνεται ποιησάμενος δηλονότι, διὰ ὅτι τὴν αἰτίαν τοῦ προσώπου ἐκάτερον τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ τὸ ἴδιον μᾶλλον καὶ συμφυὲς ἐκ τοῦ ταυτοποιοῦ τοῦ θελήματος, καὶ τῆς ἀναλογίας τῆς ἐργων ἐκφαινομένου. ἀμέλει οὖν εἶπεν, ὁ μὲν υἱὸς ὥσπερ τοῦ πατρὸς ἔχει τὸ εἶναι, τὸ δὲ πνεῦμα ὥσπερ τοῦ υἱοῦ· διότι ὁ μὲν πατὴρ γίνεται τοῦ υἱοῦ, ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα προβάλλει· ταῦτα γὰρ ἂν εἴποιμεν εἰ κατὰ τοῦ ὑμετέρου ῥήματος δόξαν· τινὰ δὲ τούτων ὥσπερ παντελῶς, τοῦ διδοκίμου τοῦ πατρὸς, ἐφ' οἷς ὁ υἱὸς ποιεῖ, προσέθηκε, καὶ τοῦ πάλιν, ἐφ' οἷς ποιεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ ὁ μὲν υἱὸς, φησὶ, ὥσπερ τῶν πατρὸς ἀποστέλλεται, ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα ἀποστέλλει, τὴν διδοκίμου τοῦ πατρὸς ἀποσολλὼ εἶναι νόμισον φησὶν ὁ θεολόγος γρηγόριος. καὶ τὴν διδοκίμου οὕτω τοῦ υἱοῦ νόμισον ἀποσολλὼ εἶναι τοῦ πνεύματος. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τὸν πατέρα δοξάζει, τὸ δὲ πνεῦμα δοξάζει τὸν υἱόν, ἐν τούτοις ἡ ἀναλογία τῆς ἐργων καὶ ἡ τοῦ θελήματος ταυτότης ἐκφαίνεται. ἐπειδὴ γὰρ ὁ υἱὸς ἐφανερώθη τῷ κόσμῳ δεδιγνωσμένου τοῦ πατρὸς ἤδη, μὴ δὲ ταῦτα πάλιν ἐγνώσθη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ ἀπιθανοί τινες εἶεν δόξωσιν ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα, δοξάζει μὲν ὁ υἱὸς τὸν πατέρα, τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, καὶ ἃ παρέλιπεν ἐκεῖνος, ἀποκαλύπτει τοῖς μαθηταῖς. καὶ ὁ μὲν υἱὸς φησιν, ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς, ταῦτα
„ λαλῶ εἰς τὸν κόσμον· τὸ δὲ πνεῦμα παρὰ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται
„ καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Σημείωσαι πάτερ ἐνταῦθα, ὅτι λόγον λαμβάνει ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἀναγγέλλει τοῖς μαθηταῖς, καθάπερ ὁ υἱὸς, ἃ ἤκουσε παρὰ

τοῦ

ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΔΕΚΑΤΗ
ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ
ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΚΑ΄.

Ο΄ Εφίσου.

ΕΝ τῇ θεολεξίᾳ συνῳδίσῃ, πατέρες αἰδεσιμώτατοι, τὸ τοῦ μεγάλου παῤῥὸς βασιλείου ῥητὸν ἐξετάσαι θεοθέμενοι, καὶ τὴν ἐν ταῖς βίβλοις διαφορὰν αὐτοῦ κατιδεῖν, ἠρεσάμεθα τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, εἰ νομίζετε δόξαν εἶναι τῷ μεγάλου βασιλείου, ζήτειν εἰ τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ θεὸς ἔστω καταθυμίους ὑμᾶς εὑρόντες, ἐπηρεσάμεθα αὐτοῖς, εἰ καὶ τῷ ἁγίων ὄντι δόξα τοῦτό τε καὶ διδασκαλία, καθάπερ ζῆλος ὁ δυνόμιος. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔστω μάλα θεοθύμους ὡμολογήσατε, παρηγάγομεν ὑμῖν τὸν μέγαν βασίλειον τὰναντία λίγοντα θεοφανῶς, ὡς καὶ ἐν τῷ ὑμετέρῳ βιβλίῳ κεῖται. θεοπροεῖται γὰρ, φησὶ, τὴν τοῦ ἁγίου διδασκαλίαν οὐ φυλάξει δι πάντες, καὶ ζοὺς ταύτην αὐτοῦ ὠδηδιδακότας σωθῆ. καὶ ἰφίξης ἐπάγει καταφορικῶς τε καὶ ὀπλικτικῶς· πῶς δὲ οἱ ἅγιοι, καὶ ἐν ποίοις λόγοις τὴν διδασκαλίαν πεποίηνται, εἰπεῖν οὐκ ἴσχυσα ἄρα γέγονεν ὅτου τολμηρὸς ἀνθρωπος, τὰς θεοῦ τοῦ θείων δογμάτων καινοτομίας εἰσηγούμενος; εἰ ζήνων ὁ ὑὸς τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι δεύτερος τοῦ πατρὸς, ὅπ ἀπ' ἐκείνου, τὸ πνεῦμα δι τὸ ἅγιον οὐδαμῶς λίγειν κατεδίχθη τάξει καὶ ἀξιώματι δεύτερον τοῦ ἰοῦ, οὐκ ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ ἰοῦ κατ' αἰτίαν. οὕτω μὲν οὖν τινὲς ἐναπολογίαν ὁρῶντες ἐν τοῖς παρ' ὑμῖν λιγομένοις, καὶ τοῦτο νόθον εἶναι τοῦ θεοθήκου ἐκείνου συλλογιζόμενοι. οὐ γὰρ ἂν ἀπεδίδου τινὶ αἰτίαν τὸ δεύτερον εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ μηδ' ὅλως τοῦτο καταδιχόμενος, τοῦτο μὲν παρεδράμετε, δεῖξαι δὲ ὠδὰ τοῖς ἁγίοις εἰρημένον θεοῦδατε, τὸ τρίτον εἶναι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ δὴ θεοχρεισάμενοι δύο ῥητὰ τοῦ ἁγίου ἀθανασίου, τὸ μὲν ἁπλῶς λίγον ὅτι τρίτον τῇ τάξει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δὲ ὅτι τοιαύτην φύσιν καὶ τάξιν ἴσχει τὸ πνεῦμα θεὸς τὸν ἰὸν, οἵαν ὁ ἰὸς θεὸς τὸν πατέρα. ἐκ τούτων οὖν ὅτι τρίτον ἐστὶ τῷ ἀξιώματι διεσημήνατε. θεοσαμὲν οὖν τὸ θεῶτον ἐκεῖνο φαμὲν, ὅτι τρίτον εἶναι καὶ τῷ τάξιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ θείᾳ τριάδι, ὡς ἐν τῇ ὠδῇ δοσῇ τὸ βαπτίσματος ὁ σωτὴρ ἡμῶν εἴρηκε, καὶ ἡμεῖς σωμολογοῦμεν· ὅτι δὲ καὶ τῷ ἀξιώματι τρίτον, θαυμάζειν ἔπεισι πῶς ὡς εἰρημένον λαμβάνετε τὸ μηδαμῶς εἰρημένον· τοῦτο δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιεῖτε. καὶ ὅταν μὲν ἀκούσητε, πνεῦμα ὠδὰ πατρὸς καὶ ἰοῦ, τὸ, ὅτι, θεοσπίθητε, καὶ ἴσχυν τὸ εἶναι· ὅταν δὲ ὅτι ὠδὰ ἰοῦ λαμ-

τολμηρὸς καὶ καινοτόμος; καινοτόμον αὐτὸν λέγε καὶ τολμηρόν, ὡς λέγοντα παρὰ τὴν τῶν ἁγίων διδασκαλίαν, ὃ μηδαμῶς οἱ ἅγιοι εἶπον· ὑδὲ γὰρ ἂν εἶπεν ζῆτον τῆς ἀξιώματι ἢ τῇ τάξει καὶ τὸ φησιν ἐπισκάμβος καὶ τὸ δύνομίου· εἰ δὲ μή, δεῖξον αὐτὸς ὡς τῶν ἁγίων ὧδε δόξα τὸ, εἴ) ζῆτον τῇ τάξῃ καὶ τῇ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἡμεῖς γὰρ ἐδείξαμεν τὸν βασίλειον οὐ συμβαίνοντα καὶ τοῦτο τῷ δύνομίῳ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναξίποδα τῷ ἐκείνου δόξαν τι καὶ φωνεῖ. ἆρα οὐκ ἴσχε ταῦτα καὶ τὰ παρ' ὑμῖν βιβλίον;

Ο Ἰωάννης Περὶ μὲν τοῦ ῥητοῦ σκεψώμεθα· ἐπειδὴ λέγεις, οὐκ ἔστι γνώμη τοῦ βασιλείου, τὸ ζῆτον εἴ) τῇ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, παρέφερε σοι μαρτυρίαν ἀξιολογωτάτην, δηλονότι τὸν μέγαν ἀθανάσιον, οὗ τινος τῶν αὐτῶν πίστιν καὶ τὰ αὐτὰ, πάτερ ἀδέσποτε, φησὶν ὁ κύριλλος κρατεῖν· ἔδει ἐν τῷ δηλούμενῳ ἐκείνῳ δηλουμένου ἐν τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ καὶ ἀρείου, οὕτω φησὶν ἐν τούτοις, ἃ οὕτως ἔχομεν ἐν τῇ ὅλῃ ἐκκλησίᾳ. Εἰ ζῆτον ἐν τῇ τάξει καὶ τῇ υἱοῦ οὐσίας οὐκ ἦσαν, τίνος χάριν ὁ υἱὸς ἐν τῇ βαπτίσματι τοῦ ἁγιασμοῦ, ὀνομάζει ἐκεῖνο ὅπου φησί· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος; Καὶ ἀπὸ τούτου ὁ ἀθανάσιος, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ πίστεται ζῆτα ἐκκόπτα, συμπεραίνει, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦτο καὶ υἱοῦ εἴ) τὸ πνεῦμα, ἔστι ὃ ἐστὶν ἀναγκαῖον ἔχειν τῷ οὐσίαν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ υἱοῦ. ἐν τῇ ἐκθέσει δὲ τῆς ὁλοκλήρου τῆς ἐκκλησίας στεφανώσαντα οὕτω φησὶν, ὑμνολογοῦν τῷ ἑαυτοῦ γνώμῃ ὅτι τῷ ἀξιώματι τῆς γραφῆς οὕτω λέγε· Τὸ πνεῦμα παρὰ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει καὶ τῷ τοῦ κυρίου φωνῇ παρὰ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖ δὲ τοῦ υἱοῦ λέγε· ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ βασιλέως ἦλθον. ἐκεῖ δὲ τοῦ παρακλήτου, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου. εἰ ζῆτον τοιαύτῃ τάξει καὶ φύσει ἔχε τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν, οἵαν ἔχε ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, πῶς ὁ κύριος τοῦτο λέγων, οὐ τὸ αὐτὸ ἐκεῖ τοῦ υἱοῦ ἐξ ἀνάγκης φρονῶν; Νεῦε οὖν ἀνεπίπτως συμπεραίνει) ἀπὸ τῆς μαρτυρίας ταύτης, ὅτι οἵαν τάξιν ἔχε ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, τοιαύτῃ ἔχε καὶ πρὸς τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα. ἀπὸ τούτου συμπεραίνεται, ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ ῥητοῦ τὸ ζῆτον πρόσωπον εἴ) τὸ πνεῦμα· ἀπὸ δὲ τοῦ δευτέρου, τὴν αὐτὴ ἔχειν τάξιν τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν, ὡς καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα. ἀπὸ τούτου φαίνεται πῶς λαμβάνει τὸ πνεῦμα τὸ εἴ) τοῦ υἱοῦ. δηλοφανέστατον οὖν καὶ τίνα ῥόπον λαμβάνει τὸ πνεῦμα τὸ εἴ) ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ οὐ δεῖ φανερῶς αὐτὸ λέγειν τῷ μεγάλῳ ἀθανασίῳ. ἐν οἷς τῇ ἐρωτήσει συναθροίσας ἀπὸ δύο μόνων φανερῶς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως.

Τούτων οὕτως εἰρημένων, ἐλύθη ἡ συνόδος, τῇ ζήτῃ ταμιδύσαντες ἡμῖν αὐτήν. τῆς ζήτης οὖν ὑπαθούσης, καὶ τῆς τάξεως συνήθως ἡρμοσμένης, ἤρξατο ἡ δηλώσις.

χρῆσιν τ μεγάλου βασιλέως. εἰπὲ δὲ ἡμῖν, λέγεις εἶ) δόξαν τ μεγάλου βασιλέως, τὸ τρίτον εἶ) τῇ τάξει κ) τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον;

Ναι, οὕτως ὀρθῶς τρίτον τῇ τάξει C τῷ ἀξιώματι· ἤκουσθ' ἐν τρόπον ὀρθῶν ὁ υἱὸς δ' πνεῦμα τ πατρός. Ο' Ιωαννης

Αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ ὁ δυνόμιος ἔλεγεν, ὅτι τρίτον τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.. Ο' Εφίσου.

Οὕτως ἔλεγε κ) ὁ δυνόμιος παρειλημφέναι ταῦτα τῶν θείων γραφῶν· κ) ἀπὸ τούτου ἐβούλετο δεῖξαι ὡς τὸ πνεῦμα κ) ἔστιν τῇ φύσει. καὶ οὐκ ἔλεγχεται ὁ δυνόμιος ταῦτα τ βασιλέως, λέγων, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔστιν τῇ τάξει C τῷ ἀξιώματι, ἐπεὶ δὴ ἐν τούτῳ συμφώνει τῷ βασιλείῳ ὁ δυνόμιος, ἀλλ' ὀλιγόρει κατ' ἐκείνου, ὡς οὐχ ἵστηται, εἰ ἔστιν τῷ ἀξιώματι C τῇ τάξει, ἔστιν εἶ) κ) τῇ φύσει. Ο' Ιωαννης

Ἠ λήθετε ἄρα ὁ δυνόμιος τῷ λέγειν ἔστιν εἶ) τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ο' Εφίσου.

Ναί. Ο' Ιωαννης

Καὶ συμφώνει τοῖς τεάγμασι κ) τῷ μεγάλῳ βασιλείῳ, ἐπειδὴ ἡ δόξα αὐτῷ τὸν λεῖ. ἴδωμεν οὖν εἰ οὕτω φησὶν ὥσπερ οὐ λέγεις, ὡς λέγει τὸ σὸν βιβλίον· ποιεῖται, φησὶν, ὁ δυνόμιος φυλάττειν τλεῖ τῷ ἁγίων διδασκαλίαν. οὐ λέγει τοῦτο τὸ σὸν βιβλίον; Ο' Εφίσου.

Τοῦτο λέγει, ποιεῖται φυλάσσειν τλεῖ τῷ ἁγίων διδασκαλίαν. λέγει γὰρ ὁ βασίλειος, ὅτι ὁ δυνόμιος λέγει ἀπὸ τῆς γραφῆς ἔστιν τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, καὶ ὄχι ἕτερον ἔστιν καὶ τῇ φύσει. Ο' Ιωαννης

Οὐ λέγει οὕτως, ἀλλὰ λέγει· ποιεῖται φυλάσσειν τὴν τάξιν τῷ πατέρων, οἵτινες λέγουσι ἔστιν εἶ) τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει. Ο' Εφίσου.

Ἢ ποιεῖ ὁ ποιῶν ἐκεῖνο αὐτὸ φέρεται ποὸς τὴν ὑπαλλαγὴν ἢ τὴν συναγωγὴν, ἵνα ἴπῃ ὁ δυνόμιος. καὶ γὰρ οἱ ἅγιοι λέγουσιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔστιν εἶ) τῇ τάξει κ) τῷ ἀξιώματι, οὐχ οὕτως συνῆγον εἶ) C τῇ φύσει. κ) διὰ τοῦτο ἐν τῷ τοιούτῳ, ἐπεὶ δὴ εἶπον ἐκεῖνοι τὰ ῥήματα τῷ δυνομίου ἐνικῶς ἢ μοναδικῶς, ταύτην τὴν συναγωγὴν ποιεῖ ἧς διαλέγεται φάσκων, φύσει δὲ χρὴ νοεῖν ἔστιν, οὐκ ἀπὸ τούτου, οὐκ ἐκ τῷ εἰρηνικῶν κ) τὴν ἀκολουθίαν δυνάμεθα συλλογίσασθαι· καὶ κ) τῆς ποιήσεως τῆς συναγωγῆς ταύτης ἐφάνετο ὁ βασίλειος. κ) εἰ μὴ λεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔστιν τῇ τάξει C τῷ ἀξιώματι, ἐπήγαγε ἂν C κ) τούτου ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς ὁτόμασι, καθὼς ἐπήγαγε κ) περὶ τῆς τάξεως τῆς ἔστιν φύσεως· C ὅπερ τοῦτο ὄντως ἀληθὲς, ἐναργέστατα διὰ τῷ ἐφεξῆς ποιεῖται διηγημάτων ἐν τούτῳ συνάγεται. Ο' Ιωαννης

Εἰ δόξα τῷ ἁγίῳ λεῖ C αὐτῷ τ μεγάλου βασιλέως, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔστιν ὄντως τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, ὃν ἂν ἔλεγε ποιεῖ τῷ δυνομίῳ, ὅτι ποιεῖται φυλάσσειν τὴν τῷ ἁγίων διδασκαλίαν, ἀλλ' ἐμαρτύρησεν αὐτῷ, ὅτι φυλάσσει τὴν τῷ ἁγίων διδασκαλίαν. ὀξ αὐτῆς δὲ ἄλλο τι συνάγει ποὸς τὴν ἑαυτῷ ῥῆσιν, οἷον ὅτι ἐκεῖνοι εἶπον ἔστιν τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, οὗτοι δὲ συνάγει, ὅτι C τῇ φύσει ἔστιν. τοῦ δὲ ὁ μέγας βασίλειος οὐ μαρτυρεῖ τῷ δυνομίῳ ὡς ἀληθεύοντι, ἀλλὰ λέγει, ὅτι φυλάσσειν τὴν τῷ ἁγίων ποιεῖται διδασκαλίαν, ὃ φυλάσσει δὲ πάντες. διὸ καὶ ἐφεξῆς ἐπάγει ποὸς τὸν λόγον καὶ τὴν οἴησιν ἐνιστάμενος, ὅτι τοὺς ταύτην αὐτῷ τὴν τάξιν ποιεῖται διδασκότας σιωπᾷ. C μὴ ταῦτα τινες δὲ οἱ ἅγιοι, κ) ἐν ποίοις λόγοις τὴν διδασκαλίαν πεποίηται σιωπᾷ. βλέπεις ὅτι ἀρνεῖται ἕτερον εἶναι δόξαν τῷ ἁγίων καὶ ἑαυτῷ. καὶ μὴ ταῦτα λέγει· ἆρα γέγονεν ἄθεσπος οὕτω τολ-

ἓν) φύσεως· ἐπειδὴ οὕτω τὰ χθόνια, ἀεὶ διαμένουσιν ἐν αὐτῇ τῇ οἰκείᾳ φύσει.

Ο' Εφίσου. Ἔστι μὲν φυσικὴ τάξις μεταξὺ πατρὸς & υἱοῦ, καθὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἔχει τὸ ἓν), καὶ σφοτεχῶς σφὸς αὐτὸν ἀναφέρεται· ἡ οὖν ἡ τάξις μόνη τρίτον ἀναγκάζει ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, & διὰ τοῦτο ὁ μέγας βασίλειος δικαίως πατρὸς ἡ υἱοῦ τὸ, ἤρτηται, οὐδαμοῦς ἔθηκεν, οὐδὲ λέγει, ὅτι ἤρτηται ὁ πατρὸς ὁ υἱὸς, ἀλλ' ὅτι δεύτερος ἀπὸ δύο ἐστὶ καθὸ ἔχει ἐξ αὐτοῦ τὸ ἓν) & διὰ υἱοῦ λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἠρτῆσθαι, τουτέστι, σωμῆφθαι αὐτῷ καὶ συνυπάρχειν, ὡς συνὼν αὐτῷ ἀδιαστάτως ἠρτῆσθαι· & τοῦτο λοιπὸν δοκεῖ δηλοῦν τὴν αἰτίαν τοῦ, τρίτον ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ υἱὸς ἐξ ἀνάγκης σφοτεινόεται & ἁγίου πνεύματος, διὰ τὸ σφὸς τὸν πατέρα σφοτεχῶς ἀναφέρεσθαι. εἰ δὲ ἡ τὴν αὐτὴν τάξιν ἐπέχουσι μεταξὺ υἱοῦ καὶ πνεύματος, ἢ μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ οὕτω δεύτερον ἂν εἴη τὸ πνεῦμα, ὥσπερ τὸν υἱὸν & πατρὸς, οὐκ ἂν τὸν δυνόμιον ἔλαυνε, καὶ καιροτόμον ἐπάλει ὁ τῆς ἁγίου διδασκαλίας, λέγοντα, τρίτον ἓν) τῇ τάξει & τοῦ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοῦτο γὰρ ἄλλον ὡς οὐδαμοῦς καθαλίσκεται, ὡς ἀξιώματι δεύτερον τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν τίθησιν.

Ο' Ιωάννης Ἐνταῦθα ὅζιν ὁμωνυμία, καὶ χρεία ὅζιν ἡμᾶς εἰδέναι ὅτι τὸν ὅρον. ὅτι μεταξὺ τοῦ πνεύματος καὶ & υἱοῦ ὅζι τάξις φύσεως, καὶ ὅτι ἡ ἐξαίρησις ἐκείνη ὅζι τάξις φύσεως. ἐνταῦθα ἡμᾶς δεῖ σκέψασθαι ἀκριβῶς, τί ποτὲ τὸ τάξιν & φύσεως· ὅτι ἡμεῖς ἀπὸ διάφορα δύο & ὑμετέρας βίβλου, ὅτι τὸ αὐτὸ αὐτῷ ἀπὸ διάφορα ἔχει τάξιν τὸν υἱὸν σφὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸ πνεῦμα σφὸς τὸν υἱόν. βούλομαι εἰπεῖν ὡς τὸ ἀκούσαι καὶ τὸν γαλιλαῖον ταῦτα βασιλέα. πάντες οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ θεολόγοι, ἀεὶ πειρῶνται ταῖς ὄρεσι λύειν & ἰδίας αὐτῶν σημασίας· καὶ καθότι τρόπον οἱ σοφιστὰ μοι τῆς φιλοσόφου, ἐχρήσαντο ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν σημασίᾳ, οὕτω καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ θεολόγοι χρῶνται ταῖς ὄρεσι καθὼς εἰσὶ βέβαιοι κεῖνοι τούτους σῴζει τὴν ἐκείνου σημασίαν· ἄλλον γὰρ τρόπον ἀπύλιδα αὐ πάσα βλασφημίαν, εἰ ἡμῶν ἀεὶ ἐν ὁμωνυμίᾳ τῶν ὅρων. νυνὶ οὖν ὁ ὑμέτερος ἀριστοτέλης, ὃν ἀναγκαζόμενος σφοκομίζω, ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς μὴ τὰ φυσικὰ, ὃ καλεῖται σφὶ τὰ ποσαχῶς, ἐπειδὴ καταγίνεται ἐκεῖ ποσαχῶς. χρῶμεθα ταῖς ὄρεσι· ἔστι δὲ ἐν τῷ κεφαλαίῳ, ἵνα ἡ γαλιλαία σου γνῷ, οὗ ἡ ἀρχὴ σφὶ φύσεως, φησὶν, ὅπου ὁ σφῶτος ἔοικε & λαμβάνειν τὴν φύσιν, ἔστι γὰρ αἱ τῶν γραμμῶν, οὕτως ὥστε τὴν γραμμὴν καλεῖσθαι φύσιν καὶ τὸν σφῶτον τρόπον· δεύτερος ἔοικε & λαμβάνειν τὴν φύσιν, ὅζιν ἡ ἀρχὴ ἐκεῖθεν ἀφ' ἧς εἰσὶ τὰ γραμμόμενα, ὡς καὶ & τὸν τὸν τρόπον ὀνομάζειν, ὀνομάζει τὴν τάξιν & σφοτογονίας, καθὼς τὰ γραμμόμενα εἰσὶν ἀπὸ & ὑσίας ἐκείνης, καὶ ἀπὸ ταύτης & σημασίας λαμβάνουσιν & κεφαλαίου ἐκείνου. οὕτως οἱ διδάσκαλοι γραικοὶ & λατῖνοι, ὁ βασίλειος, ὁ ἀθανάσιος, ὡς ἀποδείξομεν, καὶ ὁ ναζιανζηνὸς αὐγουστῖνος, καὶ πάντες φασὶν, ὅτι ἡ τάξις & σφοτογονίας ἐνὸς σφοσώπου ἀφ' ἑτέρου, ὅζι τάξις φύσεως· καὶ σφὸς τοῦτον τὸν λόγον ὁ βασίλειος, & πνεύματος καταγίνοντο αὐ σφὶ ὁμωνυμία, ὅτως ὥστε τὴν τάξιν & σφοτόκου οὐδὲν ἔτερον ἓν), ἢ σφόσωπον ἕτερον ἐξ ἑτέρου, καὶ λαμβάνειν τὴν φύσιν ἀφ' οὗ ὅζι καθὼς ἐν τῷ δευτέρῳ τρόπῳ· καὶ οὕτω πάντες οἱ διδάσκαλοι κεκλῆσθαι & κόσμου, εἰ τοίνυν ὅτι τάξις φύσεως & ἁγίου πνεύματος σφὸς τὸν υἱόν, ἆρα ἀναγκαίως ἕπεται τὸ πνεῦμα ἔχειν τὸ ἓν) ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ λαμβάνειν τὴν φύσιν· καὶ ταῦτό φησιν ὁ μέγας βασίλειος, συγκείμενον ἐν τῷ ῥητῷ σφοκομιδέντα· ἐνταῦθά ὅζιν ἡ ἀκμὴ & ὑποθέσεως.

Περὶ τοῦ διαλαβεῖν τὰ σφὶ τῆς τάξεως, σφῶτον ἐξετάσωμεν τὴν παροῦσαν χεῖ-

Οὐ λέγω ὅτι τέτακται πρὸς τὸν υἱόν, ἀλλ' ὅτι τέτακται μετὰ τὸν υἱόν. καὶ ἐν τῇ συναριθμούσῃ τῆς τάξεως συζυγούσης, ἀνάγκη ἀριθμεῖσθαι μετὰ τὸν πατέρα τὸν υἱόν, καὶ μετὰ τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα. Ο' Εφίσου.

Ὥστε ἡ τάξις αὕτη οὐδέν ἐστι, ἀλλ' ἡ τάξις χάριν τοῦ ἀριθμεῖσθαι τῆς φωνῆς, ὥστε διὰ τοῦτο μέρους ἓν θεάσασθαι, ὑπεξαιρουμένης τῆς φωνῆς τῆς ἡμετέρας δι' ἧς ἀριθμοῦμεν, οὐδεμία θεωρεῖται τάξις; Ο' Ιωαίννης

Ἔτι μὴν ἀνάγκη καὶ κατὰ τὴν τῶν πράξεων τὰ θεῖα πρόσωπα· οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλως ἀριθμηθείη, μὴ τάξεώς τινος συζυγούσης· ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν φύσιν ἓν θεάσασθαι, ἰδοὺ ἐνταῦθά φησιν ὁ μέγας βασίλειος, ὅτι ὁ υἱὸς μόνος μονογενῶς ἐκ τοῦ ἀγεννήτου φωτὸς ἐκλάμψας, μετ' αὐτὸν ἐφείλετο ἀριθμεῖσθαι, ὡς μονογενὴς δηλονότι πρὸς τὸν πατέρα. καὶ κατὰ τοῦτο ζήτει ὀφείλει ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ προσταττόμενον τοῦ υἱοῦ, καὶ ἀφιερούμενον πρὸς τὸν πατέρα ἀμέσως, δόξῃ καὶ αὐτὸ υἱὸς εἶναι. ἀλλ' ἔτι ὅτι προσεχῶς ἀριθμεῖται τοῦ υἱοῦ μετὰ τὸν πατέρα, ζήτει συναριθμεῖται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ αὕτη ἐστὶν ἐν τοῖς θείοις προσώποις ἡ τάξις, ἄλλως δὲ παρὰ τοῖς θεολόγων οὐδεμίαν λαβόντες ἴχνος. Ο' Εφίσου.

Λέγεις ὅτι διὰ τοῦ σκοποῦ τοῦ θείου βασιλείου αὕτη ἐστὶ τάξις φύσεως, δηλονότι τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς τὸν υἱόν. δεῖ τοιγαροῦν νοεῖν τινὰ ταύτην τάξιν τῆς φύσεως μεταξὺ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρός. ἆρα ἐστὶν ἄλλη τάξις, πλὴν τῆς τάξεως τῆς φύσεως; καὶ γὰρ ἡ τάξις ἐκείνη τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν καὶ σὲ ὀφείλει τοῦ ἠρτῆσθαι, οὐκ ὀλιγωρῇ τινὰ αἰτίαν καὶ σέ. ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ λέγεται εἶναι τάξις φύσεως, καὶ οὐδὲν πλέον ἀφαιρεῖται ἢ προσίθεται ἐν τοῖς ὀνόμασι, ἵνα τῶς καὶ τινὰ τάξιν τοῦ ὀνόματος τινὰ μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ μηδὲν ἄλλο συμαίνῃ, ἢ τὴν ἐξαρτησιν· ἐπειδὴ λέγοντες μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ τάξιν εἶναι φύσεως, νοοῦμεν τὸν υἱὸν ἐξηρτῆσθαι τοῦ πατρός, καὶ τὸν πατέρα αἴτιον τοῦ υἱοῦ, οὕτω μὴ προστιθεὶς μεταξὺ τὴν τάξεως τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ μόνον λέγων τάξιν φύσεως ὅτι ἐστὶ τάξις ἡ φύσις, ἵνα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξηρτῆσθαι τοῦ υἱοῦ, καὶ τὸν υἱὸν αἴτιον τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐνοίκιον τοῦ αὐτοῦ βασιλείου. καὶ καταδικάζω ταῦτα διὰ μαρτύρων δύο· φησὶν, ὁ βασίλειος μετὰ τὰ προσκομισθέντα ἐν τῇ προλαβέσῃ ῥήσει τὰ ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ ἡμῖν, συνάπτων τοῦ ἑαυτοῦ διάνοιαν διὰ ὅλου οὕτως ἄρχεται λέγειν, ὧδε δοὺς τοῦ αἰτίαν τοῦ κεφαλαίου, διατί τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ τριάδι ζήτει ὑπάρχον, τάξει καὶ ἀξιώματι ὅτι δεύτερον τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ὅμως ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ καὶ μιᾷ οὐσίᾳ μετ' αὐτοῦ, ἅτινα ἀποδείκνυσιν ἀποδεικτοῦ τοῦ αἰτίου. Καθὼς γὰρ ὁ υἱὸς τάξει μὲν δεύτερος τοῦ πατρὸς, ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ἔχει τοῦ θεότητα καὶ τοῦ προαγωγὴν πρὸς τὸν πατέρα, τῇ φύσει δὲ οὐκ ἔστι δεύτερος, διότι ἡ θεότης ἐν ἑκατέρῳ μία· οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα, εἰ τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι ὑποβέβηκε τὸν υἱὸν, οὐκ εἰκὸς ἀλλοτρίας εἶναι φύσεως. Νοῦ οὖν ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ βουλόμενος ἀποδεῖξαι ὁ θεολόγος εἶπεν, ἀποδείκνυσι διὰ τούτου· ὅτι οἷα ἐστὶν ἡ τάξις τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα, τοιαύτη ἐστὶ καὶ τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν υἱόν· ὁ πατὴρ ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ υἱοῦ ἐν μιᾷ φύσει· καὶ εἰσάγει διὰ τοιαύτης ἐνταῦθα ἀντίθεσιν τοῦ δυνάμεως, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς διάνοια παντὸς τοῦ κεφαλαίου. λέγει γὰρ ὅτι πάντες οἱ ἅγιοι εἰσι μιᾶς φύσεως, ἐπειδὴ πάντες εἰσὶ νοεραὶ φύσεις, ἀλλ' ὅμως τίθησιν ὁ αὐτὸς τάξιν καὶ ἀξίωμα προσκομίζων πολλὰ κεφάλαια καὶ ῥητὰ τῆς γραφῆς, δι' ὧν ἀποδείκνυσι, πηγὰς μὲν εἶναι ἀρχὰς, πηγὰς κυριότητας, πηγὰς δὲ ἐξουσίας καὶ προτέρας ἢ ὑστέρας· εἶτα συμπεραίνει ὅτι οἱ πάντες ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τάξιν, μὴ μόνοι γε ἵνα τινὰ ἄγγελον ἵνα πρὸς Ιωαίννης

ἀρχῶν συνάγαγε. εἰς σωτῆρα οὖν τῆς ἀληθείας καλόν ἐστιν ἡμᾶς συσφίγξαι εἰς δύο· περὶ τοῦ εἶπες, ὅτι ἐξήρτηται τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ὅμως ὁ υἱὸς οὐκ ἴσων αἰτία τῷ ἁγίῳ πνεύματος, ἀλλ' ὁ πατήρ· δεύτερον ἔδοξας εἰρηκέναι, ὅτι ἐφάνη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοιαύτην ἔχον φύσιν καὶ τάξιν πρὸς τὸν υἱόν, οἵαν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα· δέχῃ τοῦτο ἐρῶ σοι ἀναγκαῖά τινα. ἐρωτῶ σε, τίνα διαφορὰν ποιεῖς τὸ ἐξηρτῆσθαι, καὶ τὸ ἔχειν αἰτίαν, καὶ τὸ εἶναι· τίνα διαφορὰν ποιεῖς τὸ εἶναί τι αἰτίαν τινός, καὶ τὸ ἐξῆφθαι ἑτέρου· ἐπειδὴ παρ' ἡμῖν τὸ ἀποτέλεσμα ἤρτηται, καὶ τὸ ἐξηρτημένον φαίνεται κατ' αἰτίαν ἐξηρτῆσθαι. πλὴν οὖν ὅτι τῇ θείων οὐ τίθεται ἀποτέλεσμα, ἐπεὶ δὴ οὐδ' ἔχομεν τοῦτο ἡμεῖς οἱ λατῖνοι, οὐδ' ἔρομεν τοῖς ἡμετέροις διδασκάλοις οὕτω ποτὲ εἰρηκόσιν. λέγομεν οὖν τὸν υἱὸν ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς, καθὼς καὶ θεὸν ἐκ θεοῦ, ἐφόσον ὁ πατὴρ ὄντως ἀρχή. κῇ τὸν τρόπον ὁ ὁμιλίας ἡ μεγάλου βασιλείου, οὐ μόνον ἐν τῇ προκειμένῃ βιβλίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις, ὡς ἀποδέδεικται, ὁ αὐτὸς ἀποδείκνυσιν, ὅτι τοῦτον τὸν τρόπον ἔχει τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν καθ' ὃν τρόπον ἐξήρτηται τοῦτου, καθ' ὃν λέγει, ὁ υἱὸς ἐξήρτηται τοῦ πατρός. δέχεσαι φησὶν τὴν θείαν, τί ποτ' αὖ εἶν τὸ, ἐξηρτῆσθαί τινος, καὶ τὸ, ἐξήρτηται τὸ ἓν ἐκείνου.

Ο' Εφέσου. Περὶ μὲν τὰ πρῶτα τῆς σῆς συνόδου λέγομεν, ὅτι τὴν μαρτυρίαν ἣν ἡ ζωσίμου πάπα οὐ παρηγάγομεν, τοῦτο εἰπεῖν βούλομαι, τὴν μαρτυρίαν ταύτην οὐ παρηγάγομεν, οὐχ ὡς οὐκ ἔχοντες ἣ μὴ δυνάμενοι προαγαγεῖν· ἔχομεν γὰρ κῇ ῥᾳδίως προαγαγεῖν ἐξ αὐτῆς τῆς παρ' ὑμῖν διεισπομένων βιβλίων· ἡμεῖς γὰρ ἐν ταύτῃ ὁλόγας βίβλους ἰωάννα ἔχομεν, ἀλλ' ἀφείσκεται ἡ βίβλος ἀπὸ τῆς κατὰ πουπόλιος, ἣ ἐγνωρίσαμεν, ὅτι γνώσιμά εἰσι ἣ ὑμῖν τὰ παρ' ἡμῖν λεγόμενα.

Ο' Ιωαννης Ποῖόν ἐστι τὸ βιβλίον;

Ο' Εφέσου. Τὸ βιβλίον τῆς κανόνων τῆς συνόδων.

Ο' Ιωαννης Οὐδέποτε ἀρεσθήσεται) παρὰ τοῖς λατίνοις, τὸν ζώσιμον πάπαν πεποιπέναι τὴν φθορὰν ταύτην· ἀλλὰ τοῦτο ἀσωμεν, δεῖται γὰρ ἐξετάσεως.

Ο' Εφέσου. Στέργομεν τοῦτο, δέχῃ τὸ μὴ εἶν ἡ παρόδος καιρὸν τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ο' Ιωαννης Ἀποδόγησαν λοιπὸν εἰς τὰ ἕτερα, εἰ βούλει.

Ο' Εφέσου. Ἡμεῖς πρὸς τοῦτο λέγομεν, ὅτι ὁ μέγας βασίλειος ἐξηγούμενος ἑαυτὸν τί τὸ, ἠρτῆσθαι, βούλεται, λέγει, ὅτι ἐξήρτηται τοῦ υἱοῦ, τουτέστιν, αὐτῷ συντέτακται, καὶ σὺν αὐτῷ ἀδιαστάτως καταλαμβάνεται. τὰ συναριθμούμενα οὐ δύναται κατὰ ταυτὸν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ φωνῇ συναριθμηθῆναι, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ἐν τῇ ἀριθμήσει πρότερά τινα τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον. εἰ τοίνυν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον συντέτακται τῷ υἱῷ, τουτέστι σὺν αὐτῷ, τοῦτο γὰρ ἀδιαίτατον ἄλλως ἔχει, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ τὴν αἰτίαν ἔχον· τοῦτο δὲ ἀδαμῶς ἐπήγαγε, ἀλλ' ἤρτηται φησὶν αὐτοῦ, τουτέστι, συντέτακται, ὡς σὺν αὐτῷ ἀδιαστάτως καταλαμβανόμενον. τοῦτό φησιν ὁ μέγας βασίλειος. σὺ δὲ πόθεν νοεῖς, ὅτι τὸ ἠρτημένον πρὸς, κῇ πᾶσαν ἀνάγκην καὶ ἐξ αὐτοῦ τὴν αἰτίαν ἔχει; πρὸς γὰρ τὸ ῥηθὲν τοῦτο ἡμεῖς οὐ δόμεθα ἄλλην πρὸς ἐξηγητοῦ, πλὴν αὐτοῦ τοῦ ἐπαγαγόντος τὴν αἰτίαν τοῦ ἠρτῆσθαι, ὅτι σὺν αὐτῷ ἀδιαστάτως καταλαμβάνεται.

Ο' Ιωαννης Λοιπὸν τὸ, ἐξηρτῆσθαι, κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ βασιλείου καὶ κατὰ τὴν ἐξήγησιν τὴν σὴν, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ, πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τέτακται πρὸς τὸν υἱόν. τίς ἐστιν οὖν ἡ τάξις ἣ πνεύματος πρὸς ἣ υἱόν; ἐρωτῶ, εἴπερ ἡ τάξις ἐστὶ πρεσβυτερία καὶ, ἡ πρεσβυτέρεις.

Οὐ

διεισπομψάς σοι ταύτην τὴν ὕλην. σοὶ δὲ πρὸ δύτερον λέγω οὗτος· σκοπούμενος τὸν ζώσιμον πάντα, ὃς ἐπεμψε κανόνας τινὰς τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου σοὶ τὴν ἐν καρθαγένῃ σύνοδον, βουλόμενος ἐπαγαγεῖν, ὡς ὁ ζώσιμος ἐπεμψε κανόνας διεφθαρμένους, πρὸς κανόνα τινὰ σοὶ τῆς ἐκκλησίας, ὃς οὐχ εὑρίσκεται ἐν τοῖς κανόσι τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου, ὅπερ δὴ τοῦ διεφθορέναι ταύτην ἐστίν· ὁ ζώσιμος ἐποίησεν, οὐδεμίαν ἡμῖν ἀξιολόγου καὶ αὐθεντικοῦ μάρτυρος σκοπὸν μάρτυρίαν· ἐγὼ δὲ σκοπούμενος δύο μάρτυρας ἀξιολόγους ἐν δυσὶν ὁλοσχελέσι τὸ ἀγίον πνεῦμα, ὧν τοῦ ἑτέρας σκοπὸς ἦν ἐν χαλκηδόνι ἅπασα συνόδος. ὅθεν σεμνὸν αὖ εἴη, εἰ τοιαῦτά τινα ἐπαγαγεῖν βούλει, μὴ λέγειν σοὶ σαυτῷ, ἀλλὰ σκοπεῖν μάρτυρίας τῆς διδασκάλων. ὀφείλεις γὰρ λίαν καλῶς μεμνῆσθαι, ὅτι ὁ ἁγιώτατος κύριος ἡμῶν ἀγίας σαβίνης ὁ ἐνταῦθα, σκοπούμενος ὑμῖν ἀρχαιοτάτων καὶ αὐθεντικωτάτων ὁλοσχελῶν ἰουλίου πάπα, λιβερίου πάπα καὶ ὅπως ὁ μακάριος ἀθανάσιος ἐν τῷ διωγμῷ ἐκείνῳ, ὃν ἐμίσησε σοὶ ὁ ἐν αἰτοχείᾳ συνόδου, ἦτις ἐκείνου κατεψηφίσατο, γράφων σκοὶς φίλιξ πάπᾳ καὶ ὕρσικον, καὶ σκοὶς ἰούλιον, καὶ λιβέριον, ἐπειδὴ οἱ τιτάναρις ἐμβρόντησε κατ' τὸν καιρὸν τοῦ ἀθανασίου, ὁ αὐτὸς ἐκέτευσε τοὺς ἀρχιρεῖς τούτους, ὡς ἐπειδήπερ εἶχον τὰς σκέψεις ὁ ἐν νικαίᾳ συνόδου ἀκριβάς ἐν τῇ αὐλῇ τῇ ῥωμαϊκῇ, ταῦτας σκοὶς αὐτὸν ἀποστείλωσιν, ἐπειδὴ ἐν πάσῃ τῇ ἰώᾳ σοὶ τῷ ἀρειανῶν τῷ ὁλοκεμβύων ἐφθάρησαν. τότε κατέχαψεν οἱ ἀρχιρεῖς ἐκεῖνοι τοῦ ἀθανασίου, ὡς εἶχον ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῷ ῥωμαϊκῷ τὰς σκέψεις κατὰ τὸ ἀκέραιον ῥωμαϊκὸς καὶ ἑλληνικὸς, μετὰ σφραγίδων καὶ ὑπογραφῶν τῶν γνωμούντων ἐν νικαίᾳ πατέρων, καὶ ὅτι τὰς σκέψεις καὶ τοὺς κανόνας ἐπέμψω μετὰ μεγάλης αἰδοῦς· καὶ ὡς οὐκ ἐβούλοντο πέμψαι τὰ σκοτότυπα, καὶ ὡς ἔμελλον πέμψειν τινὰ κιφάλαια τὰ τότε ὄντα ἀναγκαῖα ἐκείνου. ἀφ' οὗ τοῦτο ἐπειδὴ ἐξεκάλεσεν ὁ ἀθανάσιος τὴν καθολικὴν σύνοδον εἰς τὸν ῥωμαϊκὸν θρόνον, ἐν οἷς αἱρετικοὶ ἐπῆραν ἐκείνῳ, ὡς οὐκ ἠδυνάτο εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐκκαλέσαι τὴν δοῦφαν τῆς ἐν αἰτοχείᾳ συνόδου. καὶ ὥστε δυνάσθαι δοκιμάσαι ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν κανόνων τῶν ἐν νικαίᾳ, ὅτι δυνάμει ἀείσας ἐκείνας ἐκάλεσε, πέμπει ὁ λιβέριος τοῦ ἀθανασίου τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου κανόνας, οἵ πως ἠδυνήθησαν ἐν φιρράρίᾳ, ἐν οἷς ὀξὶ κανὼν, ὡς ἡ ἐκκλησία ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ καὶ οὗτος ἐκαραπολογήσατο ὁ ἀθανασίου. καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἰούλιος πάντας ἀποκεκόμμενος τοῖς ἐν αἰτοχείᾳ ποιήσασι τὴν σύνοδον, λίαν ἀριμείως ὑπελαμβάνεται ἐκείνων ἀφ' τὴν ἑαυτοῦ θρασύτητα, ὡς ἐτόλμησαν συναγήσαι χωρὶς συναγήσεως τῆς αἰτοχολικῆς καθέδρας, δέκατόν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου, ὡς οὐδεμίαν ἴσχυ ποτὲ ἐπεγγμένη καὶ βεβαία σύνοδος, ἡ μὴ σπειχθεῖσα τῇ αὐθεντίᾳ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. ἵνα οὖν τρόπον λέγῃς, ὡς ὁ ζώσιμος ἔφθειρε κανόνα, καὶ ἔπεμψε μὴ θρόνου ὄντα ἐν τοῖς τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου κανόσι; λέγω οὖν ὡς οἱ ἐν καρθαγένῃ ἦσαν τοὺς κανόνας διεφθαρμένους εἶναι κατὰ πᾶσαν τὴν αἰτολικὴν, εἰ ἐπέμφθησαν πάντες ἐπέμφθησαν ἀπὸ τῆς αἰτολῆς. ἐπεὶ τοιαῦτα τῆς ἡμῶν πατέρων καὶ οὗτος ἐναργέστατα μαρτυρεῖται, καὶ δυνάμεθα δεῖξαι τὰς βίβλους ἃς ἔχομεν παρ' ἡμῖν τούτῳ τῷ ἀξιώματι ἀπὸ τῆς ῥημάτων ἃ σκοπάγας ἐξηγούμενος τὰ εἰρημένα τοῦ βασιλέως; οὐκ ἔστι θαυμαστὸν, εἰ πολλὰ φαίνονται ἄτοπα ἐκείνων ἃ εἶπεν ἐπειδὴ ὕβρεσας τὸν σὸν ἐξήγησιν ἀπὸ τοῦ διεφθαρμένου ῥητοῦ. καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ διείκηται, ὅτι μικρὰ πλανᾶται ἐν ταῖς ἀρχαῖς, μεγάλως ἐλάβεν ἁμαρτεῖ, πολλὰ καὶ αὐτὸς τὰ ἄτοπα ἐκ διεφθαρμένων

ωδεὶ τῆς ἐκπορεύσεως τὸ ἁγίου πνεύματος. λέγει γὰρ οὕτως ἐν τῇ ῥηθείσῃ ὑπο-
„ λήψει· Ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφ' οὗ πᾶσα ὅτι τλν κτίσιν ἡ τῶν ἀγαθῶν χορη-
„ γία πηγάζει, τῷ υἱῷ μὲν ἥπται, ὡς ἀδιαστάτως συγκαταλαμβάνεται, τῆς δι' αὐτοῦ
„ παρὸς αἰτίας ἐξημμένον ἔχει τὸ εἶναι), ὅθεν καὶ ἐκπορεύεται· τοῦτο γνωριστικὸν τῆς
„ πρὸς τλν ὑπόστασιν ἰδιότητος ἔχει, τὸ μὴ τὸν υἱὸν καὶ σοῦ αὐτοῦ γνωρίζεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ
„ πατρὸς ὑφεστάναι· ὁ δὲ υἱὸς ὁ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον πνεῦμα δι' ἑαυτοῦ
„ γνωρίζων, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ μόνος μονογενῶς ἐκ τοῦ ἀγεννήτου πατρὸς ἐκλάμψας,
„ οὐδεμίαν κατὰ τὸ ἰδιάζον τῆς γνωρισμάτων ἔχει πρὸς κοινωνίαν σχέσιν τὸν πατέρα,
„ ἢ σχέσιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τοῖς εἰρημένοις σημείοις γνωρίζεται. Εἰ τοίνυν
ῥητῶς οὕτω σαφῶς ὁ μέγας βασίλειος ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου δοξάζει εἶναι τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον· λέγει γὰρ οὕτως, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ υἱῷ μὲν ἥπται, τουτέστι, μὴ τὸν
υἱὸν τὸ τατταν. καὶ τούτου τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσι, οὐκ εἶπεν, ὡς αὐτοῦ ἐκπορεύεται, ἢ ὡς
αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχει ὡς ἡ παρ' ἡμῶν χρῆσις βούλεται, ἀλλ' ὅτι σοῦ αὐτοῦ ἀδιαστάτως
καταλαμβάνεται, ἐκ τοῦ πατρὸς φησὶν ὑπάρχειν. καὶ ἐφεξῆς ὑπάρχειν τοῦ μεριστοῦ
χήματι διαιρεῖν τὸν λόγον. τῆς δι' οὗ πατρὸς αἰτίας ἐξημμένον ἔχει τὸ εἶναι, ὅθεν καὶ
ἐκπορεύεται). ἐλλιμπῶς ὅτι ἐνταῦθα τοῦ πατρὶ δίδωσι καὶ τὴν αὐτοῦ αἰτίαν τοῦ ἐξημμέ-
νον εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; οὐκ αὖ ἂν ἐν τοῦ ῥητοῦ τούτῳ ἐναντία εἶπεν αὐτὸς ἑαυτῷ. ὁ γὰρ
μερισμὸς οὐκ ἰσα ἦτο καὶ τοῦ υἱοῦ δοθῆναι. δίδου) γὰρ ἐκείνῳ γνωριστικὸν σημεῖον, τὸ
σὺν αὐτοῦ ἀδιαστάτως καταλαμβάνεσθαι, πάλιν ἐφεξῆς φησὶν· ὁ δὲ υἱὸς ὁ τὸ ἐκ τοῦ πα-
τρὸς ἐκπορευόμενον πνεῦμα δι' ἑαυτοῦ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ γνωρίζων οὐκ εἶπεν, αὐτὸς πρὸ
ἑαυτοῦ, ἀλλὰ γνωρίζων τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τουτέστι, μεθ' ἑαυτοῦ φανε-
ρὸν. εἶτα φησὶ, μόνον μονογενῶς ἐκ τοῦ ἀγεννήτου φωτὸς ἐκλάμψαντα τὸν υἱόν, οὐδεμίαν
ἔχειν κοινωνίαν καὶ τὸ ἰδιάζον τῆς γνωρισμάτων πρὸς τὸν πατέρα, ἢ πρὸς τὸ
πνεῦμα οὐκ ἄρα οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὸ τοῦ πατρὸς προβολὴν κοινωνίαν, ἥτις ἰδίως τοῦ
πατρὶ δίδοται), ἀλλὰ τοῖς σημείοις, φησὶ, γνωρίζει) μόνοις τούτοις καὶ οὐκ ἄλλοις· ὅτι
μόνος μονογενῶς ἐξέλαμψεν ἐκ τοῦ ἀγεννήτου πατρὸς, ὅτι μεθ' ἑαυτοῦ & δι' ἑαυτοῦ γνω-
ρίζει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εἰ τοίνυν μόνοις τούτοις γνωρίζεται & οὐκ ἄλλοις, οὐκ
ἄρα κοινωνεῖ τῇ ἐκπορεύσει τὸ ἁγίου πνεύματος, ἥτις ἰδίως τοῦ πατρὶ μόνῳ δίδοται).

Ο' Ιωάννης

Πολλὰ εἴρηται ὑμῖν σοῦ, πάτερ ἁγιώτατε, ἅπερ ἴσως καὶ ἡδέως ἀκούσεσθε λόγοις
ἡδυσμένοις καὶ ῥητόρων καὶ γὰρ εἰ θέλομεν ἐθέλειν ὅπως τὸ ψεύσματος ἀλήθειαν, ἵνα
δὴ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὀλίγοις ἀρκεῖται, οὐκ ἂν ὤφειλον οἱ ἡμέτεροι λόγοι ἄλλοι εἶ-
ναι, ἢ γνάμαις καὶ μυρτωνείαις τῶν ἁγίων. οὕτω δὲ ἔχουσιν ὑπολαμβάνομεν ὑμῖν καὶ
χάριν ἕνεκας, ἕνεκα δύο ἅπερ ἐφιλονείκησας τῆς χρήσεως αὐτοῖς ἀποκρί-
νομαι. ἕνεκα τοῦτον εἶπες, ὅτι ἡ ἐσφαλθεῖσα βίβλος αὕτη ἡδωνὴν ἔδοξε φαρμάκου κα-
τὰ τοὺς χρόνους τοῦδέ τινος τῶν ἡμετέρων δόγμα· τοῦτο δὴ τὸν τρόπον τοῦτον ἀναζήτησας. ἐπειδὴ τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἐν ᾧ ἡ βίβλος αὕτη ἐγράφη, ὡς
φανερὸς ὀφθῆναι ὑπὸ τῆς ὑπισημάνσεως τῆς βίβλου ταύτης, κατ' ἐκεῖνον τὸν και-
ρὸν οὐδεμία λύσις διαφορᾶς μεταξὺ ἑλλήνων καὶ λατίνων. διάφορον οὐ λέγεται τοῦ-
το παρ' ἡμῖν, ὡς οἱ πατέρες οὗτοι οἱ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν, ἢ οἱ πρὸ αὐτοῦ ὀ-
λίγοι γνώμονες, ὤφειλον διαφθεῖραι ταύτας τὰς βίβλους, ἀλλὰ λέγομεν πρὸ
τοῦ ἀρχαίων τῆς διαστάσεως ταύτης. ἐπειδὴ γὰρ ἰσόρροποι πάντες οἵ τε ἑλλη-
νικοὶ καὶ λατῖνοι κατέβησαν τὸ φρόνημα, καθὼς ἀποδειχθήσεται ὕδε ἐκ πολλῶν
μαρτυριῶν δι' ὑμετέρων βίβλων, οὐκ ἴσχυν κρείττονα ὀδὸν τοῦ ἑαυτοῦ τούτου
δόγματος, ἢ τὸ διαφθεῖραι τὰς βίβλους ἐκείνας, τὰς κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον

διε-

μαζος; Θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν εἰ καὶ παρ' ἡμῖν ὀλίγοι τινὲς διέφθειραν τὰ βιβλία, βουλόμενοι σωτηρίαν τὸ ἑαυτῶν θέλημα, ἢ τιμὴ καρτερήσειαν τῆ δογματος· ὅμως ἐν τῆ χρόνῳ τῆ μεγάλου βασιλείου, καὶ ἡ ἀρχαιότης καὶ τὸ πλῆθος τῶν παρ' ἡμῖν βιβλίων, τιμὴ νίκην ἡμῖν δίδωσι· καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐάσαι τὰς ὀλίγας καὶ διεφθαρμένας βίβλους, καὶ μηδαμοῦ ἀφανίσαι ταύτας, καίτοιγε δυνατὸν ὂν διὰ τὴν ὀλιγότητα. Φαίνεται ὅτι θαρροῦντες τῆ ἀληθείᾳ καὶ ταῖς ἑτέραις φωναῖς τῶν πατέρων ἡμῶν βασιλείου, ταύτην εἰάσαμεν οὕτω κεῖσθαι ἐν τοῖς βιβλίοις, ὡς ἤγεγκαν ἐξ ἀρχῆς οἱ γεγράφαντες. οὐκ ἄρα τῶν παρ' ἡμῖν ἴδιον, τὸ διαφθείρειν τὰς βίβλους.

Μετὰ τοῦτο ἀναγνώσθη ὁ κατ' ὄνομα τρίτος λόγος τοῦ μεγάλου βασιλείου ἐν ἡμετέρῳ βιβλίῳ, μεθ' ὃν ἐπήγαγε ταῦτα ὁ Ἐφέσου. Ἐν τούτῳ τῷ μέρει θεωρητὸν ἀπασάμενος τὸν ὀνόμιον ὁ μέγας βασίλειος, ὡς βλαβερόν τε καὶ καρτερόμον, καὶ ἀναθήνα τὰ μὴ παρ' αὐτῶν εἰρημένα, μὴ ταῦτα συγχωρεῖ καθ' ὑπόθεσιν, ὅτι εἰ τρίτον ὄντι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης καὶ ζῆτον τῇ φύσῃ φαίνεται· τοῦτο γὰρ ἐφιξῆς ἐπάγει· ἡ μὲν οὖν ἔνστασις οὕτως ἔχει. τὸν ὀνόμιον ἀναζητεῖ, λέγοντα, τιμὴ τῶν ἁγίων φυλάσσειν διδασκαλίαν, ἀτιμάζοντα δὲ τὴν ἁγίων διδασκαλίαν· τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, ἢ ἐν ποίοις λόγοις τιμὴ διδασκαλίαν πεποίηται, οὐ φησίν. ἆρα γέγονεν οὗτος βλασφημὸς ἄνθρωπος τὰς τῶν θείων δογμάτων καρτερόμους εἰσηγούμενος; ἐν τούτοις ὁ μέγας βασίλειος φαίνεται καθαρῶς μηδ' ὅλως ἀποδεχόμενος, μηδὲ τῶν ἁγίων διδασκαλίαν ἡγούμενος, τὸ τρίτον εἶναι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μὴ δὲ ταῦτα τοῦτο συγχωρῶν καθ' ὑπόθεσιν, ὑπομίμνησκε αὐτόν· τίς γὰρ ἀνάγκη, εἰ καὶ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει ζῆτον ὑπάρχῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρίτον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσῃ; ἀξιώματι γὰρ δύναται ἢ ὑοῦ, ὁ τῆς δυσεβείας ἀποδιδοὺς λόγος. ὅτου γὰρ τὸ ἡμέτερον ἔχει βιβλίον, ὅτου ἀρχαιότατον ὡς ὑμεῖς βλέπετε, καὶ τῷ τὸ σύμφωνον τοῖς θεοφρονήμοσι δῆλον. ἐπεὶ δὴ γὰρ οὐδ' ὅλως κατεδίκασε τὸ ζῆτον εἶναι τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐδὲ τῶν ἁγίων τινὰ διδασκαλίαν ἐνόμισεν, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν ἦτο διδοὺς, πῶς ἔμελλεν αἰτιολογεῖν καὶ λέγειν, ὅτι διὰ τοῦτο δεύτερόν ὄζει ἢ ὑοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι παρ' αὐτοῦ λαμβάνει, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχει; ὅπερ οὐ παρεδέχετο θεοφιλὲς εἶναι τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι. τούτου πῶς ἔμελλε διδάσκαλος εἶναι; ἀνακόλουθος ἄρα ὄζιν ἡ θεοδότου καὶ τοῖς θεοφιλεστέρου εἰρημένοις, καὶ τῆ ἢ μεγάλου βασιλείου σποαρᾷ. τοῦτο δὲ μᾶλλον ἀκόλουθον ὅπερ ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν βιβλίῳ κεῖται, ὅπερ μὴ τῆς θεοδότου ἦ, ἴσως, τοῦτο δίδωσι καὶ συγχώρησιν· καὶ ἐφιξῆς ὑπακοὴν, ἵν' ὅλως καὶ συγχωρήσωμεν, λέγει· καὶ ἐπ μὴ τὰ παραδείγματα τῶν ἀγγέλων εἰπεῖν, οὕτως ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν βιβλίῳ λέγει· οὐκ οἶδα· δὲ εἰ καὶ ἐν τοῖς ὑμετέρῳ αὐτὸ κεῖται. καὶ ἐνταῦθα γὰρ μὴ ἀμφιβολίας καὶ συγχωρήσεως φαίνεται, ὅτι εἰ καὶ τρίτον ὑπάρχῃ τοῖς ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει· οὕτω γὰρ ἐν τοῖς βιβλίῳ κεῖται. πῶς οὖν ὁ μέγας βασίλειος εἶπε ταῦτα, ὃς κὴ συγχώρησιν ἔδωκε τρίτον εἶ ἢ πάζος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τοῦ ὑοῦ δεύτερον, ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ τοῦτο καθάπαξ ἀπηγόρευσε, καὶ ἀλλότριον τῆς τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίας ἡγήσατο; ὅτι δὲ ταύτην τὴν διάνοιαν οὐκ εἶχεν ὁ μέγας βασίλειος, οὐδὲ ἐφεύρεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ ἢ ὑοῦ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἐξ αὐτοῦ λαμβάνειν τὸ εἶναι, μάρτυς ἡμῖν οὐκ ἄλλος; αὐτὸς ἑαυτοῦ, γεγράφων ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν γραμμάτιον ὑπισολὴ περὶ διαφορᾶς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως ταῦτα. ἐκ ἢ ῥηθησομένου ῥήματος καθαρῶς ἀναφαίνεται ἡ τοῦ μεγάλου βασιλείου διάνοια, καὶ ἵνα τινα δόξαν ἔχῃ

διορθώσαι τὴν οὖσαν ἐκ τοῦ κυρίλλου, καὶ ἐπιμεῖναι ἐκείνῃ διορθωμένῃ πρὸς ἰωάννου ἀποχείας. νῦν οὖν οὐ φαίνεται ἄλογον οὐδὲ ἀπαικὸς, ὥστε μνήμης τῆς διαφορᾶς ἢ τῆς διαστάσεως, ἣν πρότερον ἐκείνους, καθὼς καὶ λογιστὸν ὄντα τοῦτο, προσλαμβάνοντας τὴν αἰτίαν τῆς διαιρέσεως ἀπὸ τῆς μέρους τούτου τῆς ἐπαρχίας, ὑπὲρ ἣν ὅμως ἐξ ἀρχῆς ἡ μητρὸς πίστις μέχρι τοῦ τότε καιροῦ, ἐκείνου ἀποδεικνύναι, καὶ μεταβαλεῖν τὰ ἐν τῇ χειροτονίᾳ τούτῳ τῆς βασιλείας. ὅθεν πιθανῶς πως δόξειεν, ὅτι τὸ πρόβλημα τὸ ἄλυτον ἐταμεύσατο τὴν δὲ τὴν βίβλον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῆς κωνσταντινουπόλεως, ὥστε μὴ ταύτην διρεθῆναι ἀπὸ τῆς αἰτίας τῆς διαστάσεως. ὅθεν ἐν τῇ εἰρημένῃ οὐδεὶς ἔτι λόγος γεγονέναι πρὸ καιρίας ἢ διαφθορὰν ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ. πρὸς τούτοις ἐπειδὴ καὶ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς συνήλθομεν ἐφ' ᾧ συμβασιλεῦσαι καὶ τοῖσαι τὴν ἀλήθειαν ἐν δὲ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ δὲ καλῆς διανοίας, ὀφείλομεν ἀλλήλοις κοινωνεῖν τὰ βιβλία· ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶγμα ὅτι μεγάλης ὀλκῆς, εἴ τις παρ' ὑμῖν ἔχει τὴν βίβλον τῆ βασιλείου ἀρχαιοτάτην, πρόκομισάτω, ἵ τότε σαφῶς σκεψώμεθα· δ' δεύτερον διορθωθέντων τὰ ἀπόλυτα συμπεραίνεται τοῦτο ὡς ὁ βασίλειος ἠβουλήθη καὶ τὸ ἐν τῇ ἱερομήνᾳ ταύτης, ἃ καὶ τὰ παρὸν οὐ λέγομεν δεῖ τὴν μέμψιν.

Ο' Εφέσου. Ὅτι μὴν καὶ παρ' ἡμῖν διείσκειται τὸ βιβλίον τοῦτο παρηλλαγμένον, καὶ τὴν πρώτην ταύτην ἔχον, ἣν ὑμεῖς πρεσβεύεται, καὶ ἡμεῖς ὡμολογήσαμεν πρότερον· ἵ δεῖ τοῦτο οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ ἐξ ἐκείνων τῶν διεστομένων βιβλίων ἐνταῦθα μετεκομίσθη. φαίνεται δὲ μᾶλλον ἐκ τούτων, ὅτι ἡμεῖς πρεσβεύσαμεν τὴν πρώτην ταύτην· εἰ γὰρ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν, οὐδ' ἂν ἐμέλετο αὐ ἀφανίσαι τὰ βιβλία, ὀλίγα ὄντα καὶ δ' ἀριθμητά· ἀλλ' ἁπλότητι χρώμενοι, καὶ τῇ ἀληθείᾳ θαρροῦντες, ἀφήκαμεν σώζεσθαι ταῖς τῶν ἐναντίων ἰσχύσας βίβλοις· ἐξ ὧν εἰκὸς μίαν τις καὶ ταύτην ἐξενεχθεῖσαν ἐκεῖθεν ἐνταῦθα, γραφεῖσαν δὲ ἀπό τινων, οἷς εἰκὸς τὸ ὑμέτερον δόγμα φρονεῖν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι. καὶ τοῦτο θαυμαστὸν οὐδὲν, ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα πολλοῖς εἰκὸς τὸ ὑμέτερον δόγμα φρονεῖν, ἐπειδὴ οὕτω φρονοῦσιν ὡς οἱ πατέρες αὐτῶν. ὅτι δὲ πολλάκις ἐμφύεται διεφθορὰ βιβλίων ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ὑπό τινων αἱρετικῶν καὶ καινότερα δόγματα εἰσαγόντων τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῦτο ὁμολογοῦμεν, καὶ τὰς χρήσεις ταύτας ἃς αὐτὸς παρήγαγες. ἀλλὰ παρ' ὑμῖν γινώσκεις ὡς ἐμφύεται κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ πάπα ζωσίμου προκομισθῆναι ἐν νικαίᾳ πατέρων πρὸς τὴν ἐν καρθαγένῃ συνόδου. ἔγραψε γὰρ ὁ πάπας ζώσιμος πρὸς τὴν ἐν καρθαγένῃ συνόδου, ὅτι ἡ ἐν νικαίᾳ συνόδος ἐν τοῖς ἰδίοις κανόσι ἔδωκε τὴν ἐκκλησίαν τῆς οἰκουμένης τῷ πάπᾳ τῆς ῥώμης· ἀπέστειλε καὶ κανόνα διαγορεύοντα περὶ τούτου, ὡς δῆθεν τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου. τοῦτον τὸν κανόνα μὴ γνωρίσαντες οἱ ἐν καρθαγένῃ συνόδου, οὐκ ἐδέξαντο ῥᾳδίως, ἀλλ' εἶπον ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον ἔχομεν ἐν τοῖς κανόσι τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου· καὶ δεῖ τοῦτο ζητῆσαι τὰ αὐθεντικὰ, τουτέστι, τὰ πρωτότυπα τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου τῷ τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἀρχιερέων, ἤτοι τοῦ ἀλεξανδρείας κυρίλλου, καὶ τοῦ τῆς κωνσταντινουπόλεως μακαρίου πρόκλου. ταῦτα τὰ αὐθεντικὰ ζητηθέντα δι' ὅλης τῆς εἰρημένων ἀρχιερέων, καὶ διαπεμφθέντα πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ ἐν καρθαγένῃ συνόδῳ, εὑρέθησαν οὐδαμοῦ ἔχοντα τὸν κανόνα ὃν ὁ πάπας προέφερε· καὶ διὰ τοῦτο ἔγραψαν αὐτῷ μὴ ζητεῖν αὐτῷ τὸ τοιοῦτον ἔκκλητον τὸ μὴ διδομένου τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου. ἐλέγχεις ὅτι ὁ πάπας ἐκεῖνος κανόνα προήγαγε μὴ ὄντα τῆς συνόδου ἐκείνης, καὶ ταῦτα πρὸς τὴν συνόδον γράφων περὶ τοιούτου μεγάλου πράγ-

ματος,

κλω. καὶ τὸ καὶ ἐν ἄλλοις ἐγκύκλῳ ὡς ἐκ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης. προὸς οὖν ταύτην τὴν τοῦ συμβόλου προσθήκην φαμὲν, ὅτι οὔτω λαμπρὸς, οὔτως ἀπαστράπτων ἐφάνη καὶ ταύτης ἕνεκα. τὸ ἀδιαπτώτου παρὸς καὶ κυρίου μου ἐν ἄλλοις, ὥστε μηδένα ὑπολαμβάνειν λόγον καταφρονεῖν ἐκείνων τῶν δοκούντων τυγχάνειν, καὶ ὅτι ξένον ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ εἴρηται. εἰ δὲ ἀμφισβήτησίς τις ἔστι παρ' ὑμῖν, ἢ ὑπολέλειπται, πληροφορήσεις ταύτης τῆς ὕλης ἰσόμετα παρισταμένους ἀπαντήσεται. προὸς δὲ τὸ τὰ βασιλείως ῥητὸν καὶ τὸ παρὸν ἀπαντώμενοι. φαμὲν, ὅτι ἡ βίβλος αὕτη ἐν τῷ χειρὶ τῷ παρηκολουθότος ἀπὸ τῶν κωνσταντινουπόλεως ὧδε μετελήφθη, καὶ ὁ κύριος νικόλαος· δὲ κούζα τὴν βίβλον ἔφερε. ἔστι δὲ ἡ βίβλος ἐν μεμβρανοις ἐκ ἐν βαμβακίνοις, οὔτως ὥστε καὶ τοσαύτης εἶναι τῆς ἀρχαιότητος, ὡς δοκεῖν πλειόνων εἶναι ἢ ἑξακοσίων ἐτῶν, ἐν οὔτω δὲ πολλῶν ἐτῶν προὸς τὸ χάρτης τούτου ἐν τῆς δυτέρας διαιρέσεως. ἔστι οὖν ἡ βίβλος αὕτη τοσοῦτον ὅσον μέν, τοσοῦτον διωρθωμένη, τοσοῦτον ἄριστα τεταγμένη, ὥστε μηδεμίαν ἐν ταύτῃ ὑφορᾶσθαι φθοράν. λέγω δέ, ὅτι καλὰ τὰ καὶ φθορὰ οὐ δυνάτην προσεγγίσαι ταύτῃ τῇ βίβλῳ· προὸς τοῦτο, ὅτι οὐδὲν ἄλλως ἐθεωρήθη, πλὴν εἰ μὴ καὶ τὸ παρὸν. θεωρηθήτω δέκα αὕτη καὶ ἐξετασθήτω, εἴ τι ἐν αὐτῇ ξύσμα τι, ἢ φθορὰ, ἢ ὑπόθεσις χλεύη. δύτερον, ἐπειδήπερ ὁ λόγος ταυτησὶ τῆς προσθήκης ὧδε ἔχει λέγετε, οὐ φαίνεται δυνατὸν γενέσθαι λατίνους· ὁ δὲ λόγος, ὅτι μέχρι τῆς παρούσης, ὡσανεὶ μὴ συγχώρησιν λέγοιμι, ἀπὸ τῆς ὑμετέρων ἀρχαιοτάτων συνόδων φαίνεται φανερὸν, ὅτι ἡ καλὰ αὕτη ἢ διαφθείρεσα τὰς βίβλους, καὶ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῆς βίβλων, ἅ πνα ἐπίστευον οἱ σὺν ἡμῖν πίστει μαχόμενοι, ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἐφωράθη. καταγινώσκεται γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὁλκάδι. ἰὼ ὁ μακάριος κύριλλος προὸς ἰωάννην αὐτοχείας ἔγραψεν, ἧς ἡ ἀρχή. Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ ἐν τῷ πλήθει τῆς αὐτῆς ὁλκάδος, ἰὼ πνα καὶ προσοχθίζοι πᾶσα ἡ ἐν χαλκηδόνι συνόδος, οὕτω φησί· Καὶ γὰρ εἴ τις τῷ νομοθετῷ διαιρήσει τὰ ὀρθὰ, καὶ τὰς ἡμᾶς φωνὰς καὶ ἀρίσκειαν " μετατίθησι, καὶ τὰ ἐξῆς. μὴ θαυμάζετε τοίνυν ἡ σὺ ἁγιότης, εἰδυῖα ὅτι καὶ πάντες " οἱ αἱρετικοὶ, ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς τὰς τῆς ἑαυτῶν πλάνης συλλέγουσι ἀφορμὰς, τὰ δὲ καὶ ἡ ἁγία πενθέκτη ὀρθῶς εἰρημένα τοῖς ἑαυτῶν κακοήθειαις ὧδε ἀφθεί " ρουσι, καὶ τὰ λοιπά. Ἔνθα καὶ τίθησι ὧδε σῆμα ὧδε ἡ ἀθανασίου, λέγουσι " ὅτι ἡ ὕλησολὴ τῶ ἀθανασίου προὸς ὕλτικτον ἐφθάρη. τοῦτο αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος κύριλλος γράφων προὸς ἀκάκιον ἐν τῇ ὕλησολῇ ἧς ἡ ὕλησγραφὴ, Ἀμοιβαία προσηγορία, ἐν τῷ τόμῳ αὐτῆς οὕτως ἀναλέγεται· Εἰ δὲ ὡς παρ' ἐμοῦ γραφεῖσα ὧδε " πων προφέρεται, ὅτι μετεμελήθη ὧδε τούτων, ἃ ἐν τῇ ἐφεσίων ἐκκλησίᾳ, γε " λασθέντα καὶ τοῦτο. ἐσμὲν γὰρ ἀπὸ τῆς θεοῦ χάριτος καλοῦ τοὺς, ἀλλ' οὐδ' ἔχω τῶ " ὀρθοῦ λόγου ἀγόμενα. Ἀφ' ὧν ῥηθέντων ἔχετε φανερὸς, ὡς ἀεὶ ὁ κύριλλος ἰὼ ἐ " αὐτῆς γνώμης καὶ ἐν τῇ τελίτῃ συνόδῳ. καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὕλησολῇ εἰσάγει πνὰ με σίνης ὕλησοπον, ὃς αἰλούγκε τῷ κυρίλλῳ τῶ ὕλησολῶ ἐ ἀθανασίου προὸς ὕλτικτον διαφθαρμένω, καὶ ἠρώτα αὐτὸν τὸν κύριλλον, εἰ ἰὼ τῆς αὐτῆς πίστεως κἠ τῶ ὕλτικλησιν ἐκείνῳ τῷ ἀθανασίῳ· ὁ δὲ μακάριος κύριλλος οὕτως ἀπεκρίθη· εἰ εἶχες τὸν ὕλησολῶ ἐ ἀθανασίου προὸς ὕλτικτον ἀκεραίαν καὶ οὐ διαφθαρμένον, τῆς αὐτῆς γνώμης εἰμὶ τῷ ἀθανασίῳ. εἶδον αὐτῶ μὴ τῆς ὕλησολῆς ἰὼ ἐταμεύσατο ὁ κύριλλος, καὶ ἐφύη ὅτι ἡ ὕλησολὴ παντάπασιν ἰὼ ἀποικίᾳ τῇ ὕλησολῇ ἐ ἀθανασίου, καὶ ἐν πάσῃ τῇ αἰατολῇ οὐδαμοῦ εὑρέθη ἡ ὕλησολὴ ἐ ἀθανασίου ἀκεραία καὶ οὐ διεφθαρμένη, πλὴν τῆς οὔσης ὧδε τῷ κυρίλλῳ, ἰὼ ὁ μισίνης

διωρ

ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΒΔΟΜΗ

ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Κ΄.

Ο΄ Εφίσου.

ΕΒουλόμεθα μὲν ἀκριβέστερον ἐξετάσαι τὰ σεσημειωμένα, ἐπεὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἐπεξελθεῖν ἐκάστῳ τὰ ἐν αὐτῷ συμβαίνοντα· ἐκανὸν δὲ διὰ βραχέων καὶ τοῦτο σεσημειῶσθαι τῷ ἐντυγχάνοντι, σωτηρίαν δεκούσας τῷ ὑμετέρῳ δόγματι, φέρε ταύτῃ ἐξετάσωμεν κατὰ τὸ παρὸν, εἰ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ, τῇ μὲν εἰρηνάρχου ἀνάθεσιν εἰς τὸν ὀπόντα καιρὸν ὑποθέμενοι. ἀναγνωσθήτω δ' οὖν καὶ ἡ χρῆσις αὕτη, εἰ βούλεσθε, ἵνα ἴδωμεν ἄμφω ὅ, τι ποτὲ βούλεται. Τοῦ μεγάλου βασιλείου ἐκ τῆς κατὰ Εὐνομίου ἀντιῤῥητικῆς.

» Τίς γὰρ ἀνάγκη εἰ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει τέτακται ὑπάρχῃ τὸ πνεῦμα, ζῷον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσει; ἀξιώματι μὲν γὰρ δοῦλον τὸ ὑοῦ, παρ' αὐτῷ τὸ εἶναι ἔχον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνον καὶ ἀναγγέλλον ἡμῖν, καὶ ὅλως τῆς αἰτίας ἐκείνης ἐξημμένον ἐπιδείκνυσι ὁ τῆς δυσσεβείας λόγος. Τοῦτο τὸ βιβλίον διέσκεπται μὲν καὶ παρ' ἡμῖν ἐκτεθεωρημένον οὕτω τε καὶ διηφθαρμένον εἰς τοῦτο ῥῆσιν ταύτῃ ὡς ὑμεῖς σεσημείωκατε. εἰσὶ γὰρ ἐν τῇ κωνσταντινουπόλει τέσσαρα ἢ πέντε βιβλία τὸν ὅμοιον τρόπον ἔχοντα, τὰ δὲ ὑγιῆ καὶ ἀδιάφθορον ἔχοντα τοῦτο λέξιν καὶ τοῦτο διάνοιαν, ἐγγὺς πῶς χιλίων εἰσὶ, τῇ τε ἀρχαιότητι ἅπαντα τῇ πλήθει τὸ ἴσον ἔχοντα, καὶ τοῦτο ἀκολουθίαν ἀκριβῶς διασῴζοντα σεσῳσμένου τοῦτο ἐκ διδασκάλου ἴνησιν. φαίνεται τοίνυν ὥσπερ τὸ ἄγνοιν σύμβολον ἅπασι φανερῶς, οὕτω καὶ ἡ βίβλος αὕτη πάντοθι κρυφίᾳ χρεῖ ὥσπερ τῷ δόγμα σεσημειώσθαι, καὶ σεσθήκλου διδάσκει, πολὺ μὲν τὸ ἐναντίον ἔχουσα, πολὺ δὲ τὸ ἀσυμφώνοτον σεσῳ τοῦ διάνοιαν ἐκ μεγάλου βασιλείου. σεσῶτον τοιγαροῦν τοῦτο τῶν παρ' ἡμῖν ἀρχαιοτάτου βίβλον, οὐδαμοῦ ἔχουσαν τοῦτο σεσθήκλου ταύτην ἐπὶ τοῦτο τῇ διάνοιαν, καὶ τοῦτο ἀκολουθίαν ἐξετάσωμεν τῷ ῥημάτων σεσῳ τὸν σκοπὸν τῷ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένων.

Ο΄ Ιωάννης

Ἠκούσαμεν δύο πρὸ τῆς σῆς ἀοιδιμότητος λειτουργούσης· σεσῶτον, ὅτι οὐδέν ἂν σεσυμπολουθήκεις τῇ ὕλῃ ἐκείνῃ, ἧς οὐκ ἀφάμεθα ἐν τῇ σεσλαβούσῃ σωσαθεσίᾳ· δεύτερον, ὅτι διὰ τοῦτο τὴν μητέρων ἀπαίτησιν συγκαταβαίνεις ἀρχόμενος σεσῳ αὐτὴν τῆς βασιλέως τοῦτο ῥῆσιν, τἄλλα ταμιεύόμενος ὅπῃ τῷ ἐφεξῆς. ὅπῃ τοίνυν πολὺ ἀρέσκομαι, ὥστε σεσῶτον ἡμᾶς ἀρχαθεῖ ὑπὸ τῶν μαρτυρίων τῷ ἁγίων πατέρων· ἐπεὶ οὐδὲν ἂν οἱ μάρτυρίαι ὄφελοι εἰσὶν, ἐφ' οἷς καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ὀφείλομεν. μὴ δὲ ταὶ μάρτυρίας ἴσομαι παρισοῦμενος καὶ ἕτοιμος ἀντικεῖσιν δοῦναι σεσῷς τὰ ζητήματα ὑμῖν. δεύτερον, ὅτι ἡ βίβλος αὕτη ἡ ἡμετέρα πάσχῃ πρὸ διαβολὴν διὰ τοῦτο σεσθή-

κλου,

Τοῦτα τὰ ἰδιώματα εἰσὶ ταυτὰ τῷ προσώπῳ; Ο' Ιωαίνης

Κατὰ τὸ σχῆμα καὶ χ῾ τὸ ὑποκείμενον ταυτά εἰσι, διαφέροντα δὲ ἀλλήλων χ῾ τλῶ ὑποστάσει. Ο' Νικαίας

Ἐν τῷ πατρὶ ὄζειν ἡ πατρότης καὶ ἡ οὐσία οὖσα κοινὴ ζοῖς προσώποις· τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς οὐ διαφέρεται ἀπὸ τῆς πατρότητος, οὔτε ὑπὸ τῆς οὐσίας, εἰ μὴ κατ' ὀνόματα· διαφέρεται δὲ τῷ ἄλλων προσώπων προσχηματικῶς. ἐπειδὴ ζόπτωμεν ἐν τῷ πατρὶ ὄζειν ἡ πατρότης χ῾ ἡ οὐσία καθ' ὃν τρόπον ἡμεῖς νοοῦμεν, νίνικα ὁ πατὴρ γένηται, τί ὄζι τὸ ὑποκείμενον, ἡ πατρότης, ἡ οὐσία, ἢ ἑκάτερον; Ο' Ιωαίνης

Τὸ κοινωνούμενον τῷ πατρὶ ὄζειν ἡ οὐσία, οὐ κοινωνεῖ δὲ τῷ υἱῷ χ῾ τλῶ αὐτλῶ οὐσίαν, ἀλλὰ χ῾ τὸ ἑαυτῦ ἰδίωμα, τὸ πατρικὸν δηλονότι· τοῦτο γὰρ ὄζι ἦ υἱοῦ, καὶ ἔσιν ἀρχὴ, οὐκ αὐτὴ κοινὴ τῷ ζιῶν οὔσα. Ο' Εφίσου.

Τὸ κοινωνούμενον τῷ υἱῷ ὄζειν ἡ οὐσία, ἐπειδὴ ἐν τῷ προσώπῳ ἦ πατρὸς, ὡς εἴρηται, οὐκ ἔσιν εἰ μὴ αὕτη ἡ οὐσία καὶ ἡ πατρότης. οὐ ζοίνυν κοινωνεῖται ὡς ἰδιότης τὸ ὑποκείμενον. ἐπειδὴ τὸ ὑποκείμενον ἔ ἡ οὐσία ἴν εἰσιν, ἅπταγε εἰ ὁ πατὴρ κοινωνεῖ τῷ υἱῷ, οὐ κοινωνεῖ εἰ μὴ χ῾ τλῶ κοινλῶ ταύτλω οὐσίαν. Ο' Ιωαίνης

Τοῦτο μὲν οὕτως εἴπομεν, ὅτι ἡ κοινὴ οὐσία, ἢ κοινωνεῖ ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ, ὕτως μία ὄζι καὶ ἡ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ, μερίζεται κατ' ὀνόματα ἡμετέραν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ χ῾ ἁγίῳ πνεύματι. ἔ δὲ τοῦτο λέγεται παρ' ἡμῖν ὄζειν ὅτι καὶ ἡ οὐσία ἦ πατρὸς, ἡ οὐσία ἦ υἱοῦ, χ῾ ἡ οὐσία ἦ ἁγίου πνεύματος· νοεμένων ἡμῖν διὰ τὸ ὀνόματος, τλῶ ἰδίαν ἑκάστου ὑπόστασιν. τί ἐν ὄζι τὸ σωναγόμενον; ἢ δὲ θεὸς τὸ συμπέρασμα τάχον. Ο' Εφίσου.

Ἐκ τούτων σωνῆχα ἑκατέρου τι ὧν χ῾ πάντα ὧν εἴρηκας. ὅπ ἤδη ἡ οὐσία μερίζεται ἐν ζισι προσώποις, ἔπεζο οὖν ὅτι ἡ οὐσία ἦ πατρὸς, ἥτις κοινωνεῖται τῷ υἱῷ ἔ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, σκοπωμεθα εἰ κατ' ὀνόματα καὶ οὐ χ῾ πρᾶγμα· ἔτο δὲ ἀσυπόπτλον, ἐπειδὴ λέγομεν ὅτι ἡ οὐσία μεταδίδοται πραγματικῶς, καὶ κοινωνεῖ ἡ οὐσία τῷ πατρὶ χ῾ τῷ υἱῷ ἔ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ἐπειδὴ εἰ ἕκαστον προσωπον οὐκ ἔχ τὸ εἶ) εἰ μὴ διὰ αἰτίας, ἔπεζο αὖ τὰ πρόσωπα κατ' ὀνόματα εἶ) διηρημένα. Ο' Ιωαίνης

Οὐκ εἶπον ὅτι τὰ πρόσωπα κατ' ὀνόματα διηρημένα εἰσὶν, ἀλλ' ὅτι συνυπονοέμενα τῇ οὐσίᾳ ἔκαζον τῷ προσώπων, διὰ τοῦτο διαφέροντες ταῦτα, τλῶ οὐσίαν αὐτλῶ τῷ νῷ καταλαμβανόμθ. διὸ οὖ ζόπου βυλόμεθα δεῖξαι τλῶ ὑπόστασιν τὰ ὑπὲρ ἐν ὑποστάσεως ἦ πατρὸς, ἔ οὖτω συνιεῖμθ τὰ θεῖα πρόσωπα, οὐχ ὅτι ἔ αὐτὰ τὰ προσωπα κατ' ὀνόματα διαφέροντες· ἔτο γὰ οὐδαμῶς εἴπομεν. Ο' Εφίσου.

Οὐδὲ ἡμεῖς λέγομεν. Ο' Ιωαίνης

Ἐχ τοῦτο μὲν, πῶς νοεῖτε ὑμεῖς ὅταν λέγωμεν οὐσίαν, οὐσίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος; Ο' Νικαίας

Οὐκ εἶπον ὑμῖν, ὅτι οἱ ἡμέτεροι λαμβάνουσι ὅτι τῷ θείων τλῶ οὐσίαν αὐτὴ τῆς οὐσίας, αὐτὴ τῆς ὑποστάσεως, αὐτὴ τῆς ὑπαρξεως, ὡς ἔσι ζεῖς οὐσίαι; εἰ καὶ λέγομεν ζεῖς ὑποστάσεις, ζεῖα πρόσωπα, πραγματικῶς διηρημένα ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐν τοῖς θεῖσιν ἓν, εἷς θεὸς, εἷς δημιουργός· τὸ πρόσωπον συνίσταται ἐκ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἰδιότητος· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν πλέον ὄζιν ὅτι μὴ οὐσία καὶ ἰδιότης· καὶ ταῦτά εἰσιν ἓν κατὰ τὸ σχῆμα ἡ οὐσία καὶ ἰδιότης, κατὰ δὲ τλῶ ἰδιότητα τὰ πρόσωπα ἀλλήλων διαφέροντα πραγματικῶς, ἐπειδή εἰσι πρός τι, καὶ χ῾ τλῶ οὐσίαν εἰσὶν ἓν καὶ εἷς θεός. Ο' Ιωαίνης

Τεταρτη ἄρα παρῆλθεν ἤδη, καὶ ἀκουώτως ἔχ τὰ εἰρημένα· χ῾ δὶ τὸ σάββαζον πάλιν συνζυσόμεθα. Ιωλ. Καρδ.

ΜΑΡ-

τῇ ὑῷ αὐτῷ, ἀλλ' ὡ κ͞ῳ τὸ ἀπολωμμόν. καὶ οὕω ἐν τῇ γλυπτῇ ὁ πατὴρ κ͞ῳ ἀπὸ βλέψιν ὁ ὑὸς πάντα κοινωνοῦντα· ἐπειδὴ αὖτη ὡ κοινέτητα ἐῖ τῇ ἀρχῇ, ὡ μάχῃ τῇ ὑότητι. λοιπὸν κοινωνεῖ κατ' αὐτὸ τὸ ὡσιαν ὁ πατὴρ ὀξὲ τῆς γλυπτῆς, ἥτις ὄξιν ἀρχὴ δι' ἧς κοινωνεῖ αὐτῷ τὸ ἐῖ ἀρχὴν τὸ ἁγίω πνῦμᾶος. κ͞ῳ γὸ τὸ ἐῖ τὸ ἀρχὸ ὁ ἁγίω πνῦμᾶος ἐν τῷ πάτρι, ὡκ αὐτικέτητα τῇ ὑσίᾳ ἢ τῇ ἰδιότητι ὁ ὑὸς αὐτῷ ἡ ὡσία, ὡχ ὅπατα κ͞ῳ ὁ κοινοῦ ἐῖ κ͞ῳ ἀπολωμμόν. ἔξιν ἀρχὴ δι' ἧς κ͞ῳ ὕτω κ͞ῳ τὸ τοιοῦτο θεωρίαν καλεῖται δωάμις θεολογικὴ ὁ κοινωμμόν τῷ ὑῷ αὐτῷ. ὁ ταύτῳ ὡχ ὅπου ἐῖ κ͞ῳ τὸ αἰτίαν κ͞ῳ αἰπατὸ. ὅτω φῶς διδόασι πάντες οἱ διδάσκαλοι, ὁ ὀξυσαφοῦσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ὀξολήξεσιν, ὁ ὑὸς ὄξιν ἐκ τῆ ὡσίας τῆ πατρὸς, ἢ τὸ πνῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς ὡσίας τῆ πατρὸς κ͞ῳ τῆ ὑῆ. τῦτον τὸν τρόπον κάτοχῃ, κ͞ῳ ὑδιαφθόσῃ κ͞ῳ ἀπαλλαγήσῃ φρονήσεως· κ͞ῳ τὸ παρὸν οὐ ὑποκείσθω εἰς τὸ ῥητὸν, ἐν ἑτέρᾳ δὲ συγγράψομ ἐγὼ εἰς πλάτος.

Ιωλ.Καρδ. Κύριε ὁ Ἐφέσου, ὁ κύριος ὁ θεοδοτζιάλιος ἀρκοιῦτως διασάφησε τὸ φῶς τῆς σῆς ἀγιωμότητος εἰρημμόν.

Ο' Εφέσου. Η' μεῖς ὅταν ἀκούσωμεν ὅτι τῆς θεότητος συνόδου, λεγούσης ἐν τῷ οἰκείῳ συμβόλῳ ὅτι τῆς ὁ ὑὸ θεολογίας, τὸν γλυπτὸν ἐν τῷ πατρὸς, ἤτοι ἐκ τῆς ὡσίας τῆ πατρὸς, οὐδὲν ἄλλο νοοῦμεν ἢ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῷ, τοῦτεστι, ἐκ τῆς οὐσίας κ͞ῳ ἰδίων οἰκείων ἰδιωμάτων. ἀρέσκει σοι τοῦτο, ὅτι ὑπόστασις ἡ οὐσία καλεῖται, ἢ ἄλλο τι φῶς ταῦτα λέγῃς;

Ο' Ιωάννης Η' κούσας ὅτι κ͞ῳ δύο τρόπους τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας νοοῦμεν· καθ' ἕνα μὲν, ὅταν ὁ κοινὸν φύσιν τῶν ζώων θεούσιον φῶς σημαίνομεν· καθ' ἕτερον δὲ, ὅταν τὴν ὡσίαν μ͞ῳ τῶν θεούσιων ἰδιωμάτων, ἤτοι τὸν ὑπόστασιν. ὅταν ὖν ἐν τῷ συμβόλῳ λέγηται τῆς ἁγίας συνόδου, τὸν γλυπτὸν ἐκ ὁ πατρὸς, ἤτοι ἐκ τῆς ὡσίας τῆ πατρὸς, κ͞ῳ πᾶσαν ἀνάγκην νοεῖν ὀφείλομεν, ἐκ τῆς ὑποστάσεως ὁ πατρὸς, ἢ ὅτι καὶ ἄλλο εἶδος οὐσίας φῶς ταύτας τὰς δύο, λέγω ὅτι οἱ διδάσκαλοι οὐ χρῶνται τῷ ὀνόματι τῆς ὡσίας ἐν ἄλλοις, εἰ μὴ ὅτι ἐπὶ τοῖς δυσὶ τρόποις. ἀλλ' ὁ θεῖος τρόπος ὁν θεοπρεπέμεν, φῶς τοῖς λατίνοις οὐδέποτε θεοσεδέχθη, εἰ μὴ ὅτι τῷ ὀνόματι τῆς ὑποστάσεως ἢ τῆς οὐσίας, ὥστε μή τινας δυνάσθαι ὀξεβάλλειν ἡμᾶς, ὡς ζεὺς ὡσίας πιθέντας· καθ' ὃν τρόπον συμπεριλήφθη ἐν τῇ θεότητι συνόδῳ, ὅπου διωρίσθη, τὸν ὑὸν ὁμοούσιον ἐῖ τῷ πατρί· ὅπου φαμὲν ὅτι ἐκείνη ἡ οὐσία καθ' ἣν ὄξιν ὁ πατὴρ ὁ ὑὸς, ἐκείνη ὄξιν ἡ οὐσία ἡ οὖσα κοινὴ τοῖς τρισὶ θεοπρέποις, καθ' ἣν λέγηται ὁ ὑὸς ὁμοούσιος τῷ πατρί· κ͞ῳ θεὶ ταύτης νοοῦνται πᾶσαι αἱ θεοθέσεις, ἐκ τῆς οὐσίας ἢ πατρὸς, ὡς ὀξ ἀρχῆς δι' ἧς, οὐχ ὡς γλυπτῶσης.

Ο' Εφέσου. Εἶπας ὅτι ἡ οὐσία καθ' ἣν ὄξιν ὁ πατὴρ κ͞ῳ ὁ ὑὸς, ἡ αὐτὴ ὄξι κοινὴ τοῖς τρισὶ θεοπρέποις· ὅρα οὖν εἰ ἀληθὲς ὄξι λέγῃς, ὅτι ἐκ τῆς κοινῆς οὐσίας τῷ τριῶν θεοπρεπῶν θεόντων ὑποστατικῶς τὸ πνῦμα τὸ ἅγιον· θεοείπας γὸ θεότητον ὅτι ἐκ τῆ κοινῆς οὐσίας πατρὸς κ͞ῳ ὑοῦ τὸ αἰτίαν ἴχῃ τὸ πνῦμα τὸ ἅγιον.

Ο' Ιωάννης Αὕτη ἡ θεότησις ἥτις φῶς γραικοῖς ὄξιν, ἐκ, ὡς ὅταν λέγητε, ἐκ ὁ πατὴρ, ποιεῖ τι ὑμεῖς διάφορόν τινα ἢ διάκρισιν μεταξὺ τῆς οὐσίας;

Ο' Εφέσου. Ποιοῦμεν.

Ο' Ιωάννης Τίς ὄξι, κατ' ἰδίοτητα ἢ θεσπιστική;

Ο' Εφέσου. Κατ' ἰδίοτητα μὲν ἡ μετέρα ἡ διάκρισις διωρεῖται ἐν τοῖς θεοσώποις, ἡ θεὸς ἄλληλα, ἀλλὰ θεσπιστικῶς ἐκ ὑπόστασις.

Ο' Νικάδος Διακρίνεται ἑκάτερα ἀλλήλων τὰ θεῖα θεόσωπα, θεσπιστικῶς δὲ ὑφίσαν) διὰ τῆ ἰδιωμάτων.

Ἀναγνωσθήτω οὖν τὸ βιβλίον. βούλομαί σοι δηλοῦσθαι τοῦτο, ἐπειδὴ καλῶς ὁ σωτὴρ ἐκάλεσε τὸν ἐμὸν λόγον. ἡ οὐσία ἐνίοτε λαμβάνεται ὑπὲρ τοῦ ἐκπεφασμένου δηλοῦντος τὸν τοῦ πράγματος λόγον, καθὸ λέγομεν ὁ ὅρος σημαίνει τὸ τί ἦν εἶναι τοῦ πράγματος, καὶ τοῦτο ὄντως ἐστὶν ἡ οὐσία, ἡ φύσις· καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ σημαινομένῳ οὐδέποτε συνδηλοῖ ὑποκείμενον, ἀλλ' ἀεὶ σημαίνει τὸ εἶδος ἐκεῖνο, ἢ τὴν οὐσίαν, ἢ τὴν φύσιν. ἑτέρως δέ πως λαμβάνεται ἡ οὐσία αὐτὴ ὑποκειμένου, καὶ περὶ τούτου ἔχομεν ἰδεῖν ἀριστοτέλην ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν μετὰ τὰ φυσικά, ποσαχῶς λέγεται ἡ οὐσία· καὶ οἱ μέτεροι οὕτω διεσάφησαν, ὥστε καὶ τὸν δεύτερον τρόπον λαμβάνεται ἡ οὐσία αὐτὴ ὑποκειμένου, ὅπερ ὑφίσαται τοῖς ἀνωτέρω εἴδεσιν ἐν τῇ γραμμῇ τῆς οὐσίας ἤτοι τῇ κατηγορικῇ, ὡς τίθεται ὁ πορφύριος, οἷον συκέα τις, πλάτων, ταῦτα εἰσὶν ὑποκείμενα. αὕτη ἡ οὐσία ἡ οὕτως ὑσα ὑποκείμενον ἐνίοτε καλεῖται ὑπόστασις, ἐνίοτε δὲ καλεῖται ὕπαρξις, ἐνίοτε καλεῖται πρᾶγμα τῆς φύσεως· ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει οὐδὲ ταῦτα καλεῖται πρόσωπον, ἐπειδὴ τὸ πρόσωπον ἐστὶ νοερὰ φύσις ἀκοινώνητος ὕπαρξις, οὕτως ὥστε ἐν τῷ εἴδει τῷ νοερῷ τὸ ὑποκείμενον καὶ ἡ οὐσία, ὕπαρξις καλεῖται καὶ πρόσωπον. τούτου οὖν οὕτω διεσαφωισθέντος, οἱ διδάσκαλοι οὕτω χρῶνται ὡς καὶ λατῖνοι βουλόμενοι ἐνίσασθαι τὴν ἀρείου καὶ μακεδονίου. ὧν ὁ πρῶτος εἶπε τὸν υἱὸν κτίσμα, καὶ μὴ ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, ὁ δὲ ὅτι τὸ πνεῦμα οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, οὕτως ἤκουεν τὴν οὐσίαν ὡς ὕπαρξιν. εἰ τοίνυν ἡμεῖς λάβωμεν τὴν οὐσίαν ὡς ὕπαρξιν, ἐπειδὴ πατὴρ ἐστὶν οὐσία ἐκ νοερᾶς φύσεως, οὕτως ἔπεται ῥηθῆναι ὕπαρξις, ἥτις ἡ οὐσία πρᾶγμα τοῦ ὑποκειμένου. εἰ τοίνυν λαμβάνεται οὕτως, ὅτι τὸ ἡγιασμένον ἁρμόζει τῷ πατρὶ τοσοῦτον τῷ υἱῷ, ὅσον εἰ ἡγιάσθημεν, ἥτις ἡ οὐσία ἁρμόζει τῇ δὲ τῇ οὐσίᾳ, ἴστεον ὅτι ἡ οὐσία ἐστὶν ἡ αὐτὴ τῷ πατρὶ καὶ τῇ πατρότητι, καθ' ἣν οὐδένα τρόπον κοινωνεῖται. ὅθεν ἐπειδὴ αἱ ἰδιότητες οὐκ εἰσὶ κοινωνηταί, οἱ μέτεροι διδάσκαλοι οἱ λατῖνοι, οὐ χρῶνται τούτῳ τῷ ὅρῳ τῷ, οὐσία, αὐτὴ ἡ προσώπου ἡ πατρός. ἀλλ' αὐτὴ τῆς φύσεως τὸ παρὸς, καθὼς δεῖ τῷ ὅρῳ τῷ ἀνθρώπου λαμβάνεται ἡ οὐσία. ὅθεν νῦν λέγομεν καὶ οἱ μέτεροι, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐστὶν ἐκ τῆς ὑσίας ἡ παρὸς, λαμβανόμενον τὴν ὑσίαν αὐτὴ ἡ ὀντότητος ἡ ὕσης ἐν τῷ παρί· λέγω ὅτως, ἡ οὐσία λαμβάνεται ὡς ὑποκείμενον ὡς ᾧ τὸ πρόσωπον δεῖ νῷ θεῖον, καὶ τότε καὶ ταυτὸν ὡς ὑπόστασις. ὅταν λέγομεν τὸ πνεῦμα ἐκ τῆς ὑσίας ἡ παρὸς, οὐδέποτε οἱ διδάσκαλοι λαμβάνουσι τὴν ὑσίαν αὐτὴ τοῦ ὑποκειμένου, ἐπειδὴ τὸ πρόσωπον ἡ κοινῶται, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ὕπαρξις τοῦ ὑποκειμένου. λέγω ὅτι ἡ ὑσία ἑτέρῳ ξόπῳ λαμβάνεται, καθ' ὃν λέγομεν, ὁ ὅρος σημαίνει τὴν οὐσίαν πράγματος, καὶ αὕτη ὄντως ἐστὶ τὸ καλούμενον ὀντότης, φύσις, οὐσία. ὅταν δὲ ἡ μέτεροι λέγωσιν, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐστὶν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ υἱοῦ, τὴν λαμβάνουσι τὴν οὐσίαν αὐτὴ ἡ ὑπάρξεως τοῦ πατρὸς, ἀλλ' αὐτὴ τῆς ὑσίας αὐτοῦ καὶ τῆς φύσεως ᾧ ἐκεῖ τὴ ἡ ὑσία ἐστὶν ἐν τῷ παρὶ, καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ ὥσπερ ὁ πατήρ. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς λέγει τὴν ὑσίαν καὶ τὴν χίσιν, καθ' ἣν αὕτη ἡ ὕπαρξις, ἥ τόδε τι ὑποκείμενον. δηλοῖ δὲ καὶ τοῦ ἑτέρου. αὕτη τοίνυν ἡ κοινὴ ὑσία ἥτις ἐστὶν ἐν τῷ παρὶ, ἐκείνη ἐστὶν αἰτία ἡ κοινωμένη δηλοῦ τὴν ἡγιωσύνης, ᾧ αὕτη ἐστὶν ἀρχοειδής. ὁ πατὴρ ἡγιαζε καὶ προσβάλλει τὸν υἱόν, ἀλλ' αὕτη ἡ ὑσία ἡ κοινωνεῖται τῷ υἱῷ, ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἁπάτη. καὶ διὸ νῦν λέγομεν, ἡ ὑσία τοῦ πατρὸς κοινωνεῖται τῷ υἱῷ, ἡ νοοῦμεν ὅτο ἀληθὲς καθὸ ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ἡγιαζε. ὅτι τότε ἔπρεπε αὐ ᾧ τὸν υἱὸν ἡγιαζεν. δηλοῦ τοῦτο λέγομεν, τὸ εἴ ἡ κοινωνεῖται, διότι ἔπρεπε αὖ καὶ τὸν υἱὸν ἡγιαζεν. αὕτη ἡ ὑσία ἀποληγυμένως οὕτως, τοῦ ἡγιαζεν ἡ δύναμις, ἐστὶν ἀρχὴ δι' ἧς, καὶ ἔστι τὸ κοινωνούμενον, καὶ δίδοται ταῦτα τοῦ πατρὸς

Ο Ἰωάννης

Ο' Ιωάννης Ε'πειδὴ δὲ ἐγὼ χαρίζομαί σοι συνιδίμλω ἡμῖν τῷ ἐξέτασιν, ἄξιον καὶ σοὶ χαρίσασθαι ἵνα ἴδωμεν τας μάρτυρείας, & τότε ἀ ἐροῦμεν καὶ τὸ συναγόμενον.

Ο' Εφίσου. Τὸ ῥητὸ θεωρησάτω) μὴ μικρόν. νυνὶ δὲ οἶδαμεν τὸ συναγόμενον ἐκ τῶν ὧν σοῦ εἰρημένων. εἶπας ὅτι ὅτι τῆς ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τὸ ὑποκείμενον ἐκ τῶν δὲ τῶν ὑποκειμένου γίνεται, οἷον, ἐκ τῶν δὲ τῶν ἀνθρώπου πράγεται ἄνθρωπος κατὰ γε τὴν κοινὴν φύσιν· & οὐ λέγεται ὁ ἄνθρωπος ἴκανὸς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἐκ τῶν δὲ τῶν ἀνθρώπου καὶ τὴν κοινὴν τῆς ἀνθρωπότητος φύσιν· ἆρα οὖν & ὅτι τῆς θείων οὕτως ὀφείλει λέγεσθαι τὸ θεῖον προσωπον, ὥσπερ & ὅτι τῆς ἀνθρωπίνων. οὐκ ἄρα ὀφείλει λέγεσθαι, ἐκ τῆς κοινῆς οὐσίας φύσεσι τὸ τρισὶν προσώποις, ἐπειδὴ ἡ κοινὴ οὐσία οὐκ ἔστιν ἐν ὑποκειμένῳ & καθ' αὐτὸ ὑφισάμενον, ἐξ οὗ προάγει) ἔτι ἐρῶ. ὅταν ἄρα ἀκούσωμεν, ἐκ τῶν πατρὸς & τῶν υἱοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νοεῖν τὴν αἰτίαν. οὔτε γὰρ τῆς οὐσίας ἴδιον τὸ γίνεσθαι ὑ προβάλλεσθαι, οὔτε ὅτι τῆς ἀνθρωπίνων οὕτως εἰώθει λέγεσθαι.

Ο' Ιωάννης Βούλομαι ἀποδεῖξαι ἀναγκαίως, ὅτι ἡνίκα λέγομεν τὸ ἐκ τινος, νοεῖται ἐκ τῶν προσώπου & τοῦτο ἀποδείκνυμι ἀπὸ τῶν ῥητῶν τῶν μεγάλου βασιλείου, τῶν προκομιδίνος ἐν
» τῇ προλαβούσῃ συνόδῳ. λέγει ἔν ἐν τῷ ζήτω κατὰ λόγον· Τίς γὰρ ἀνάγκη, εἰ τῷ
» ἀξιώματι ζῆσαι & τῇ τάξει ὄζει τὸ πνεῦμα, ζῆσαι καὶ τῇ φύσει εἶ); τῷ γὰρ ἀξιώματι
» δοῦναι τῶν υἱῶν, ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶ), ἔχει, & τὰ λοιπά. Ε'ναῦθα οὖν φησιν ὁ βασιλεὺς ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ εἶ) ἔχει ἐξ αὐτοῦ, καὶ αὐτοῦ ὄζειν ἐκπεμπόμενον ὡς ἐξ αἰτίας. νυνὶ ὧν καὶ τῶν προλαβοῦσαν προέτασιν, λαμβάνειν ὄζει τὸ εἶ), καθὼς καὶ πάντες οἱ διδάσκαλοι καὶ τῶν βασίλειον κρατοῦσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ, & ἐξῆς παραζεύτου ὡς ἐξ αἰτίας· ὥστε αἰναγκαίως εἴρηται. εἰ λαμβάνῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐπορεύεσθαι καὶ ἐξ αὐτοῦ. πόσου δὲ ἀξιώματος γέγονεν ὁ βασίλειος ὅτι τῶν ὕλης τοῦ ἁγίου πνεύματος, πάντες οἱ πατέρες οἱ ἐν χαλκηδόνι συνελθόντες, ἐν τῷ προσφωνήματι τῷ πρὸς μαρκιανὸν αὐτὸν φασι θεὸν τοῦτον. Οὗτος ὁ μέγας βασιλεὺς ὁμόκονος τῆς χαρίτος· ὅθεν ἰσάριθμος & τῶν ἁγίων πνεύματος τὸν διδασκαλίαν. ὅτε παρέδωκε μὴ τῷ αὐτῷ ἱερέων ζῆλον καὶ τὸν ἐκείνου ἴσοιαν δι' ὑπογραφῆς ἐν χαλκηδόνι συνόδου. εἰ τοίνυν πάντες οἱ πατέρες διδοῦκασι τοσαύτην ἀδεια τῷ βασιλείῳ ὅτι τῆς ὕλης τῶν ἁγίου πνεύματος, & ὅθεν ὅτε σαφῶς λέγει ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ, αἰναγκαῖον φαίνεται, καθ' ὃν τρόπον οἱ πατέρες πάντες, ὅτε & ἐκκλησία πᾶσα, καὶ πάντες ἡμεῖς ὀφειλόμεθα ὀφείλομεν τὰ συγγράμματα τοῦ μεγάλου βασιλείου· ἴδοὺ ἀρχαιόταζον διβλίον. καὶ εἰ βούλεσθε αἰναγνωσθῆναι, αἰαγνωσθήτω.

Ο' Εφίσου. Ε'ξετάσωμεν τὸ τῶν μεγάλου βασιλείου ῥητὸν ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι, συμπεραίναντες προτέρον τὰ ὧν σοῦ εἰρημένα.

Ο' Ιωάννης Εἰπὲ πρὸς ταῦτα. ἐπειδὴ τοῦτό ὄζει τὸ καταργοῦ πάντα.

Ο' Εφίσου. Ο'πότε κοινὴν οὐσίαν πάρεις καὶ ὑπὸ, ἥτις ὄζει μία καὶ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ, λέγεις αἰτίαν καὶ ἀρχὴν τῶν ἁγίου πνεύματος, καθ' ἣν προέισιν ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα. φαίνεται τοίνυν ἐκ τούτων, τὴν οὐσίαν τῶν ἁγίου πνεύματος αἰτίαν τὴν οὐσίαν εἶ), κἀντεῦθεν δύο οὐσίας ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι συνάγεσθαι, καὶ αἰτιατὸν ἀλλήλας καὶ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατόν· τὸ τοῦ ὑ πόρρω τῶν τῷ χειρίστων θεολογίας καὶ παντελῶς ἀλλότριον, καὶ παρ' ἡμῖν τῶν διδασκάλων οὐδέποτε εἰρημένον· ἡ γὰρ οὐσία, φασὶν, οὔτε γίνεται οὔτε προβάλλει, ἀλλ' οὐδὲ καὶ τῶν κοινὴν οὐσίαν ἢ ὁ πατὴρ γίνεται ἢ προβάλλει, ἢ ὁ υἱὸς ὡς ὑμεῖς λέγετε, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑαυτῶν οὐσίαν, ἢ τὸ ἴδιον καὶ ὑποστατικὸν ἰδίωμα. ταῦτα μὲν ἐκ τῶν σῶν λόγων ὅτε συνήχθησαν· καὶ ὅσα ἤδη ἐπανορθώσασθαι τὰ εἰρημένα, ἢ ἐν ἄλλοις, ἢ καὶ τὸ παρόν· νυνὶ οὖν πρὸς τὴν ἐξέτασιν χωρήσωμεν, εἰ δοκεῖ.

Ἀνα-

ἀριθμῷ, εἰ ἐγίνετο, ἐδύνατ' ἂν εἶναι διάκρισιν ὅτι τῷ θείων· καὶ γὰρ οὐκ ἂν ἐγίνωσκεν ἑαυτὸν, ὡς ἀδιάφορον, ἀλλ' ἓν ἂν χρεία γένοιτο ἄλλο τι. νυνὶ δὲ συμπεραίνουσι πάντες ὅτι ὅτι τῷ θείων ἡ οὐσία οὐ γίνεται. ἐπεὶ δὲ τὸ αὐτὸ πολλάκις εἴπον, καὶ πάλιν λέγω, ὅτι ὁσάκις ἂν ἀκούωμεν, τὸ πνεῦμα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, νοοῦμεν ὡς ἐξ ὑποκειμένου, ὁμοίως καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἐξ ὑποκειμένου. νυνὶ δὲ ὅτι τῷ τυχεῖν τῆς ἀληθείας ἴωμεν· ἵνα αὐτὸ τὸ ῥητὸν, ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἄλλος σκοπὸς, ἡ ἵνα ἐξετάσωμεν τὴν ἀλήθειαν.

Σωπήσαντος ἐκείνου τὸν λόγον, ὡς νομίζω, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ αὐτὴ καὶ μία τῷ ἀριθμῷ, ἔστιν ἀρχὴ τοῦ ἁγίου πνεύματος· οὕτω γὰρ τῷ ὀνόματι χαίρειν ἔοικας μᾶλλον· ἐπειδὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς προβάλλεται τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κοινὴν οὐσίαν καὶ φύσιν. ἐπειδὴ οὖν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἀκούων, ὡς ἐξ αἰτίου νοεῖς, οὐκ ἀνάγκης ἄρα οὐκ ἀληθὲς ἐστὶ νοεῖν ἡμᾶς, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ αἰτία. Ο' Εφίσου.

Ἐγὼ διεῖλον τὸ ὄνομα τῆς ἀρχῆς. Ο' Ιωαίννης

Ὁποῖόν ποτε τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ λέγεις ἀρχὴν καὶ αἰτίαν; Ο' Εφίσου.

Ναί. Ο' Ιωαίννης

Λέγεται οὖν τὴν οὐσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος εἶναι ἀπατηλὸν, ὡς ἐξ ἀρχῆς οὖσαν τῆς κοινῆς πατρὸς καὶ υἱοῦ. Ο' Εφίσου.

Ἐξ ἀρχῆς κοινῆς τῆς μεταδιδομένης δηλόν τι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. Ο' Ιωαίννης

Λέγω ὅτι ἡ κοινὴ οὐσία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἔστιν αἰτία τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ο' Εφίσου.

Ἀρχὴ τοῦ πνεύματος ὡς δίδης. Ο' Ιωαίννης

Ὡς ὅτι τί ἄλλο λέγεται ἡ τὴν οὐσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος εἶναι ἀπατηλόν; Ο' Εφίσου.

Οὐχ ἕτερα. Ο' Ιωαίννης

Πῶς οὐχ ἕτερα. Ο' Εφίσου.

Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία δι' ἣν οὐχ ἕτερα, ὅτι τὸ προαγθὲν προῆγμα ὅτι τοῦ ἀνθρωπίνων, ἀ προάγεται εἰ μὴ ὑπὸ τοῦ ἐνεργοῦντος ὑποκειμένου, καὶ ἀ λέγει ὅτι τὸ ὑποκείμενον τοῦτο προήχθη ἀπὸ τῆς ἡμῶν φύσεως, οὐκ ἔρρωται ἡ ἀκολούθησις αὕτη· ἡ ἀνθρωπότης γὰρ οὐ μετέρχεται λόγοις ὄντα ὄνομα ἐξ ἀφαρίσεως, καὶ ἐν τῇ ἑαυτῆ σημασίᾳ ἀ σημαίνῃ ὑποκείμενον. νυνὶ δὲ λέγω ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο τοῦ ἴσασιν ἡ τῆς ἀνθρωπότητος, σημαίνει αὐτὸ τὸ ὑφισάμενον· τοῦτο τὸ ὑποκείμενον προάγει ἐκεῖνο ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος· ἄρα τοῦτο τὸ ὑποκείμενον προάγεται ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Ο' Ιωαίννης

Οὕτω λέγομεν καὶ ὅτι τῷ θείων; Ο' Εφίσου.

Οὕτως. Ο' Ιωαίννης

Νυνὶ ὐκ ἔστιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας, καὶ ὅτι ἀ πνεῖται ἡ γένηται ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, καὶ ἐκ ἔστιν ἡ πνεῦσις ἡ ἐκπόρευσις ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ. Ο' Εφίσου.

Ἐγὼ εἶπον ὑμῖν ἐν τῇ προλαβούσῃ συνόδῳ, ὅτι ἡ πολυτάλαντος αὐάλωσις τῷ ἁγίων πατέρων τῶν ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις, ἐπὶ ἀεὶ πρὸς τὰς μαρτυρίας τῷ ἁγίων πατέρων, οὕτως ὥστε ἐν φαντὶ ὅρῳ τῆς πίστεως, ὅταν ἡθέλησαν ἀθέσαι ὅρον, προήγαγον τὰς μαρτυρίας τῷ πατέρων, καὶ πάντες ἐφησύχαζον· οὕτω καὶ αὐτὸς ὑπενόουν ποιῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ με ἀναγκὴν λόγους ἡ μαρτυρίας ἀπὸ τῷ ῥητῷ τῷ ἁγίων, ὑμεῖς προήγαγετε ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ τὴν χρῆσιν τοῦ βασιλείου τὴν ἤδη ῥηθεῖσαν. Οὕτω δεῖ τῆς διαφόρου τοῦ ῥητοῦ τοῦ προκειμένου· ἄλλος γὰρ ἐμοῦ ἄλλος· καὶ γὰρ πάντες νοοῦσιν. Ο' Ιωαίννης

Οὕτω συμπεραίνομεν ἐκεῖνα. Ο' Εφίσου.

τ πατρὸς εἶ) ὑπόστασιν, καὶ οὐκ οὐσίαν. ἐπειδὴ δὲ ἡ τ παλερὸς ὑπόστασις ἡ γλυπῶσα τὸν υἱόν, μεταδίδωσι τῇ υἱῷ, αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία δι' ἣν οἱ διδάσκαλοί φασιν, ὅτι ὁ υἱός ἐστιν ἐκ τ οὐσίας τ πατρὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας πατρὸς & υἱοῦ, διὰ τῆ σύζευξιν τὴν ἐξ ἀϊδίου τῇ θεότητι, ἐπειδὴ τὰ θεότητα ἓν εἰσιν· οὐ γὰρ ἔστιν ἀπόθεσις ἀναφορική. ἔχετε τὸν νοῦν, ἵνα τρόπον ἔχῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς τὸ πατρὸς οὐσίας καὶ υἱοῦ.

Ο' Εφέσου. Ἐγὼ οὐ δύναμαι σωπᾶσαι τὰ ὧδε σοῦ εἰρημένα· δοκοῦσι γάρ μοι ἐναντία ἀλλήλοις εἶναι. ποτὲ μὲν γὰρ λέγεις ἐκ τ οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἥτις μία & αὐτή ἐστι τῷ ἀριθμῷ· νῦν δὲ αὖθις μεταβαλλόμενος λέγεις ἀκολούθως τοῖς διδασκάλοις, ὅτι ἡ οὐσία οὐκ ἔστιν αἰτία τῇ ὑποστάσεων καθ' αὑτάς.

Ο' Ρ'όδου. Ὁ λέγων ὁ αἰδέσιμος πατὴρ, καλῶς καὶ θαυμασίως λέγει, καὶ σὺ πάτερ αἰδεσιμώτατε καλῶς ἀποκρίνῃ· ἀλλ' ἔστι τὸ γλυπὸν τῶν ἀμφιβολίαν, ὁμωνυμία, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. ἐν τῇ κοινῇ θεολογίᾳ τῇ διδασκάλων γραικῶν τε & λατίνων διαφέρει λέγειν, θείαν οὐσίαν, & οὐσίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ· μὴ οὖν νομίζετε τοῦτο σφάλμα διαφέρειν, ἀλλὰ μόνον ὀνομασίᾳ καὶ λόγῳ. ἐπειδὴ τίνων ἀκούομεν τῇ διδασκάλων τοῦτο σφαλερόν τὸ ῥῆμα, τὴν θείαν οὐσίαν, νοοῦμεν κοινόν τι τῇ πατρὶ καὶ τῇ υἱῷ καὶ τῇ ἁγίῳ πνεύματι· ἡνίκα δὲ λέγομεν, τὴν οὐσίαν τὸ πατρὸς, νοοῦμεν τὸ τ πατρὸς σῶμα.

Ο' Εφέσου. Ἔστι ὅτε, πάλιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ ἀεί.

Ο' Βασιλ. Οὐδὲν δύανται οἱ ἡμέτεροι ἀπολογεῖσθαι τοῖς δυσὶ καὶ ταῦτα μαχομένοις ἀλλήλοις.

Ο' Ιωάννης Πρὸς διάσαφησιν τ ὧδε διήγημένος ἀρκούντως εἶπον· ἐγὼ δὲ πάλιν ὀλίγα πνὰ, ὅπ δεῖ τῇ ἀνθρωπίνων τὸ ὑποκείμενον οὐσία ἔστιν ἡ μεταδιδοῦσα & ἐν αὐτῇ οὐσίας & φύσεως, ὡς δεῖ τ ἰσαὰκ ὄντι. νῦν οὖν ἡ φύσις, ἡ ἀνθρωπότης ἡ ὕσα ἐν τῷ ἰσαὰκ, οὐκ ἔστιν ἡ γλυπῶσα, ἀλλ' ἡ φύσις τ ἰσαὰκ ἔστιν ἀρχὴ δι' ἧς θεράγῃ τὸν ἰακὼβ, καὶ ἔστι τὸ κοινωνούμενον. ἐπεὶδὴ ἡ φύσις τ ἰσαὰκ ἡ ὕσα ἔστιν ἡ μεταδιδομένη τῷ ἰακώβ. νῦν οὖν λέγει ὅτι ὁ ἰακὼβ ἔστι ἀπὸ & φύσεως τ ἰσαάκ. ἵνα οὖν τρόπον ὀφείλει νοεῖσθαι ἡ θεότης αὕτη, ἐν τ ἰακὼβ· οὐ δύανται νοεῖν, τουτέστιν ἐν τ ἰσαὰκ ὡς ἐξ ὑποκειμένου ἐνεργουμένης, ἐπειδὴ αἱ ἐνέργειαί εἰσι τῶν ὑποκειμένων ὑποστάσεων, & ἀπὸ & φύσεως τῦ ἰσαὰκ ὡς ἐξ ἀρχῆς, δίδονται τῷ ἰακώβ. εἰ δ' ἄρα τὸν νοῦν ὥστε τὴν οὐσίαν τ ἰακὼβ καὶ τῦ ἰσαὰκ, μὴ εἶ) διαφερομένας, ἀλλ' εἶ) μίαν τῷ ὧδε διήγημαι. ἐπεὶ οὖν ἡ γλύπησις δεῖ τῇ θείων ἄπορος τυγχάνει, διὰ τοῦτο φαμὲν τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα ἔστιν ὑποστάσεως ἰδιοτικόν. τοῦτο οὖν τὸ ὑποκείμενον ἔστι τὸ γλυπῶν· ἐπειδὴ τὸ γλυπᾶν ἔστιν ἐνέργεια γνωστική. καὶ μόνῳ τῷ ὑποκειμένῳ γνωρίζεται. νῦν οὖν ἡ οὐσία τ πατρὸς, ἔστιν ἀρχὴ δι' ἧς γλυπᾶ ὁ πατὴρ, καὶ ἔστι τὸ διδόμενον τῷ υἱῷ καὶ τὸ κοινούμενον τῷ υἱῷ διὰ γλυπήσεως, καὶ ἔστι τὸ λαμβανόμενον παρὰ τῦ υἱοῦ καὶ τὸ κοινωνούμενον παρ' αὐτοῦ, καθὼς & δεῖ τῇ ἀνθρωπίνων, ἡ φύσις τ ἰσαὰκ καὶ ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ. ἔστι οὖν ὁ ἰακὼβ λαμβάνων ἀπὸ τῦ ὑποκειμένου τῦ γλυπῶντος· ἀλλ' ἡ διαφορὰ ὅτι διὰ τὴν ὑποχυΐν. ἡ φύσις αὕτη ἐστὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ ἔντι πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ οὕτως ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ διακρίνονται, εἰ μὴ ὅτι ὁ πατὴρ ἐστὶ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς υἱός· καὶ λέγομεν ὅτι σοφία ἐν τῷ θεῷ, καὶ ἀγαθότης καὶ δύναμις, ταῦτα κοινωνοῦνται, ἐπειδὴ εἰσι τὰ αὐτά. ἐπὶ δὲ ἡ οὐσία ἐστὶν ὄνομα ἐξ ἀφαιρέσεως, & οὐκ ἔστιν ὑποκείμενον, διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐφαρμόζειν ἐκείνῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς γλυπήσεως. ἐπειδὴ μία ἐστὶ τῷ

ἀριθ

εἶπεν παρίξει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμόσοιαν μεθ' ἡμῶν· καὶ πότερον ἃ εἶπες λαβὼν λάβε τῷ ῥητῷ ὑμῖν ἀρκουμένοις ἀρίσκει, ὅτι καὶ ἀληθὲς ὄζει τὸ ῥῆμά σου ἀρτίως εἰρημένον, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ δι' τοῦ κεφαλαίῳ εἶπεν, οὐχ ἱστάμενον, τουτέστι, οὐκ ἐξ ἑτέρας οὐσίας· ἐπειδὴ εἰ ὄζει λῶν ὁ σκοπὸς τοῦ μεγάλου βασιλέως καθὼς εἶπες, ἐν οὐδενὶ ἂν λωάσκοῦτο τοῖς παρ' ἡμῶν εἰρημένοις· καὶ ἀρὰ τοῦ ζῆθι ἐν τῷ Ἰσίτῳ, ἐκφεύξῃ ἐν τῷ δ' ὑτέρῳ σωτηρωήσαμεν.

Σήμερον ἐν τῷ δ' υτέρῳ ἐκείνῳ ἀπόμενος τοῦ ῥητοῦ ἐν τῷ κεφαλαίῳ ἐκείνῳ, τοῦ ἱστάμενον, τουτέστιν, οὐκ ἐξ ἑτέρας οὐσίας, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ πατρός. Ο' Εφίσου.

Ἔστω, τοῦτο ὁμολογῶ καὶ δίχομαι. Ο' Ιωαίνης

Εἶπας, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς λεγόμενον, νοεῖν ἡμᾶς ἀναγκάζει, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ τὸ αὐτὸ εἶναι πνεῦμα ἅγιον· ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ ὄζει καὶ μία τῷ ἀριθμῷ οὐσία πατρὸς καὶ υἱοῦ. λέγε οὖν ὅτι ἡ οὐσία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἔστιν αἵματα τὸ ἁγίου πνεύματος. Ο' Εφίσου.

Οὐ λέγω οὕτως· ποίσωμεν ἀναπαλιν. Ο' Ιωαίνης

Ὅταν ἀκούσωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, νοεῖν ὀφείλομεν τὴν αἰτίαν, ὅτι καὶ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ οὐσίας ἔχει τὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ο' Εφίσου.

Οὐ λέγομεν οὕτως. Ο' Ιωαίνης

Ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ οὐσίας, νοεῖν ὀφείλομεν τὴν αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης; Ο' Εφίσου.

Ὅταν ἀκούσωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, τότε ἀναγκαίως ἀναγκαζόμεθα νοεῖν ὡς ἀπ' αἰτίας. λέγω δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν, οὐ οἱ ἡμέτεροι διδάσκαλοι οὐ χρῶνται, ἀλλὰ τὴν τῆς ἀρχῆς φωνήν. ἐπειδὴ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λέγει τὸ πνεῦμά ὄζειν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ πατρός, ἴσα δὲ ὁ σκοπὸς ἦν αἰτίας τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τοῦτο περιέτησα, ἐκ τοῦ στόματος, τουτέστι τὸ πατρὸς νοεῖν ὀφείλομεν ἢ τοῦ υἱοῦ· ἐπειδὴ ὅ, τι ἂν εἴπωμεν νοεῖν ὀφείλομεν. καὶ γὰρ ἀρκουμένοις ἰσαφεινίσθη ἐν τῷ διαγγελίῳ, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, δηλαδὴ καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας. ἐκπορεύόμενον δὲ ἐκ τοῦ πατρὸς, λαμβάνει μὲν τὸ εἶναι καθ' ὃν ὑπόστασιν. μὲν καθ' ὃν τρόπον λαμβάνει ἐκ τοῦ πατρὸς, τουτέστι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ὅ ὄζει ταυτὸν τῷ ἐκ τοῦ υἱοῦ, τοῦτον τὸν τρόπον λαμβάνει καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἐπειδὴ ἡ οὐσία μία ὄζει τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. τὸ δὲ διάφορον τοῦ ἰσαὰκ καὶ τοῦ ἰσαῦ, οὐκ ἴσα πρὸς τὸ προκείμενον. Ο' Ιωαίνης

Τὰ μὲν τοῦ μεγάλου βασιλέως μὲν τὸ παρὸν καὶ τὰ τοῦ διαγγελίου ἰάσω· σὺ δέ μοι πρὸς τὸ ἐρωτηθὲν ἀπόκριναι σαφῶς οὕτω καὶ καθαρῶς. ὅταν ἀκούσωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, νοεῖν ὀφείλομεν ὅτι καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεώς ὄζειν αὐτῷ; Ο' Εφίσου.

Τοῦτό ὄζειν ὅπερ εἴρηκα καὶ ἐν τῇ προλαβούσῃ συλλήβδην, ὅτι αἱ ἐνέργειαί εἰσι τῆς ὑποκειμένων, καθὼς πᾶσα φιλοσοφία βοᾷ ὅτι τῆς ἀνθρωπίνων· ἐρωτῶ δὲ εἰ τοῦτό ὄζειν ἀληθὲς, αἱ ἐνέργειαί εἰσι τῆς ὑποκειμένων; Ο' Ιωαίνης

Οὐ λέγω ὅτι αἱ ἐνέργειαί εἰσι τῆς ὑποκειμένων· ἀπορεύθητι οὖν, εἶτα ἀπόκριθήσῃ καὶ πρὸς τοῦτο. Ο' Εφίσου.

Λοιπὸν ὁ ἰσαὰκ ἐν τῷ παρόντι πόσιμόν τι ἐν τῷ ὑποκείμενον, μία ὑπόθεσις. καὶ ἐν τῇ προλαβούσῃ εἴπομεν, ὅτι ὅπερ τὸ θεῖον οὐκ ἴσαν ἡ γεννῶσα ἢ ποιοῦσα οὐσία, ἀλλ' εἰσὶν αἱ ὑποστάσεις αἱ γεννῶσαι καὶ ποιοῦσαι· ὥστε ἐπειδὴ αἰτίαν αὐτοῦ, Ο' Ιωαίνης

τοῦ

εὐκ ἰῶ χρεία τῦ βασιλέως ἀποδεῖξαι πῶς αἰτίαν ἔ πνεύματος, πότερον υἱὸ ὁ πατὴρ ἰῶ ἢ ὁ υἱός· τρίτον, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ βασιλέως ἰῶ, ὡς τὸ πνεῦμα εἶπ τῆς ἔ παῖος οὐσίας ϗ οὐχ ἑτέρας. φεὺς μὲν οὖν τὸ φῶτον λέγομεν, ὅτι σύμφωνοι ἀκούσαντες ἐσμὲν, ὅτι ἰῶ ὁ σκοπὸς τῦ βασιλέως ἀποδεῖξαι τὸ πνεῦμα εἶ) ἔ παῖος οὐσίας ϗ οὐχ ἑτέρωθεν· ἐν τούτοις συνεφωνήμεθα, ὅθεν οὐδὲν λέγω. φεὺς δὲ τὸ δεύτερον, οἷον ὅτι οὐκ ἰῶ ὁ σκοπὸς ἀποδεῖξαι, πότερον ὁ πατὴρ κ ὁ υἱὸς εἶπ αἰτία ἔ πνεύματος αὐτλέγω· ὅτι ἀπὸ τούτου τοῦ λόγου εναντίον ἔπεται τῦ ἐν τῇ φωλαβούσῃ εἰρημένῳ σοι. ϗ γὰρ ἐν τῇ φωλαβούσῃ εἶπες, οὐχ ἑτέρωθεν, δηλονότι ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως· νυῦ δὲ τὸ φῶπον λέγεται ἔτο ἐκ ἔ φωσώπου ἐκείνου οὐκ ἔστι, μᾶλλον ἀποδείκνυται. δεύτερον, ὅτι αὐτὸς ἐν τῦ αὐτῦ κεφαλαίῳ φησὶν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἐκ ἔ στόματος ἔ θεοῦ· νυῦ οὖν ἐρωτῶ σε, πότερον ἐντοῦς ἐκ ἔ στόματός εἶ) ἔ θεοῦ, δηλονότι ἔ πατρός; ἢ ἐκ τῦ στόματος δηλονότι ἔ υἱοῦ· καθ' ὃν ἂν τρόπον ἀποκριθῇς, χρεία ἐστὶν εἶ) φῦ καὶ τλῶ αἰτίαν ἔ πνεύματος. φεὺς δὲ τὸ τρίτον, καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶ) ἐκ τῆς τῦ παῖος οὐσίας· ἀναγδὴ ἡ αὐτὴ ἐστὶ τῦ ἀριθμῦ ἢ ἔ πατρὸς οὐσία ϗ τῦ υἱοῦ· οὐ γὰρ ἔστι κτιστὸν ἢ φανταστὸν, ὥστε ὃν ἐκ ἔ πατρὸς, μὴ εἶ) κ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καθ' ὃ λαμβάνει ἔξ ἔ παῖος ὃ ἐστὶ ἔ πατρὸς, τλῶ οὐσίαν δηλονότι. λεγέτω ἡ αἱρετικμότης σου, κ ἀποκρινέσθω φεὺς τὸ δεύτερον ϗ τὸ ζήτημα, φεὺς γὰρ τὸ φῶτόν συμφωνῦμεν.

Ο' Εφέσου. Ε'γὼ τλῶ σλῶ ἐξήγησιν ἔξαδεξάμην οὐκ εἶ) ἐναντίαν ἐμαυτῷ, ἀλλ' εἶπον ἐναντία σοι ἵνα ταῖς ἐναντιολογίαις αὐτὰ πόθεν ἐνώπιον τῦ παρόντων ἀκροατῦ. χθὲς γὰρ ἐρωτηθεὶς παρ' ἐμοῦ, ὅτι τὸ, ἐξ αὐτῦ ἔ πατρὸς, ἀκούων, νοεῖς ἐξ ἀνάγκης ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως ἔ πατρὸς, εἶπες οὕτως, ὅτι τοῦτο παρήγαγον τὸ ἔ ἁγίε βασιλέως ῥητὸν, ϗ ἐπειδὴ αὐτὸς λέγει, ἐξ αὐτῦ ἔ πατρὸς εἶ) τὸ πνεῦμα καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, ἠνάγκασά σε κ τλῶ σλῶ ὁμολογίαν ἐκ τῆς ὑποστάσεως ἔ παῖος μόνης ὁμολογῆσαι, ϗ οὐχ ἑτέρωθεν, τουτέστιν, οὐκ ἐξ ἑτέρας τινὸς ὑποστάσεως· ἃ γοῦν εἶπες χθὲς, ἀκόλουθα ἦσαν ταῖς σαῖς ὁμολογίαις. μετὰ ταῦτα δὲ μεταβαλλόμενος κ φεὺς ἑτέραν χωρήσας ἐξήγησιν τοῦ ῥητοῦ, ὅτι τὸ, ἐξ αὐτῦ τοῦ πατρὸς, οὐκ ἀναγκάζει νοεῖν ἡμᾶς ἐκ ἔ ὑποστάσεως αὐτῦ, ἀλλὰ δυνάμεθα νοεῖν ἐξ αὐτῦ τοῦ πατρὸς, ἤγουν ἐκ ἔ φύσεως αὐτῦ, ϗ ὡς ὁμοούσιον αὐτῦ κ οὐχ ἑτέρωθεν, μετήγαγες ἡμᾶς εἰς τὸ ἔξαδεξαθῆ ταύτλω τλῶ σλῶ ἐξήγησιν. ἀκολουθοῦντες οὖν τῇ σῇ διανοίᾳ, εἴπομεν, ϗ ἐκ τῆς εἰρημένων ἔξα σοῦ συναγόμεθα τὰ ἀναγκαίως ὑπόμνημα, ἀλλ' οὐχ ἑαυτοῖς ἀντιπίπτοντες ϗ ἐναντιούμενοι. συναγόμεθα δὲ ἀπὸ ἔ σῆς ἐξηγήσεως ταύτης, ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς ἀκούοντες τὸ πνεῦμα κ τοῦ υἱοῦ, κ ἐξ ἀμφοτέρων, οὐκ ἀναγκαζόμεθα νοεῖν, καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεων αὐτῆς, ἀλλ' ἁπλῶς ἐκ ἔ αὐτῆς οὐσίας ὡς ὁμοούσιον αὐτοῖς· καθ' ὃν τρόπον ϗ ἡμεῖς ἐκ ἔ οὐσίας ἀλλήλων, ϗ ἐξ ἀλλήλων δυνάμεθα λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ ταυτὸν ἔ οὐσίας, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς ὑποστάσεων αὐτῆς· κ ἔξα τῆ θείᾳ γραφῇ φησὶν ὁ ἰσαὰκ πρὸς τοῦ ἡσαῦ πρὸς τὸν ἰακώβ· ἀδελφός σου ὁ ἐστὶ ϗ ἐκ ἔ φύσεώς σου ἐστί. δηλον δὲ ὅτι ὁ ἀδελφὸς οὐκ ἔστιν ἐκ ἔ αὐτῦ ὑποστάσεως, ἀλλ' ἐκ ἔ φύσεως ὡς ὁμοφυὴς αὐτῦ κ ὁμοούσιος.

Ο' Ιωάννης Α' εἶπον ἐν τῇ ἑτέρᾳ συνῳδίᾳ, δείκνυον πῶς αὖ εἴη τὸ πνεῦμα ἀπό τε ἔ οὐσίας ϗ ἔ ὑποστάσεως, ἅπας ὁ σύλλογος τῦ ἀδιαιμωτάτων τούτων πατέρων ἀκούσας κ ἀναπεπαμένως συνῆκε κ ὅτι ταῦτα νοεῖ τὸ πνεῦμα πᾶσι γάρ γε γνώριμον, δηλονότι οὐκ ἐξ ἑτέρου πρόσωπου· καὶ διὰ τοῦτο ὅπι τῦ μὴ καταναλίσκειν ἔ καιρὸν ἐν τοῖς ἀριστοῖς μόνον, πρὸς ἔ ἀρχαίω σιγμὴ ἐρωτᾶ ἐπειδὴ

ἴσως

χωρὶς προσθήκης ἢ ἐλλείψεως. ἔχομεν τοίνυν τὸν βασίλειον πατέρα μάρτυρα καὶ ἀρχαιότατον, ἔχομεν καὶ τὴν ἐκείνου ἀκολουθίαν· καὶ δῆλα τοῦτο ἐκ τῆς ἀκριβοῦς τῶν ἀρχαίων τούτων πατέρων ἐκείνων προσῳδίας τοῦ λατινικοῦ, καὶ τὸ δοθὲν αἰαγωνωθήσεται καὶ τὸ ῥηθὲν ἐν τῷ προτύπῳ βιβλίῳ· εἰ δὲ θέλετε, αἰαγνωσθήτω τὸ ἑλληνικὸν πρότερον τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὅτι δὲ καλεῖται ὁ τὸ πνεῦμα, πῶς τὰ αἱρετικὰ παραδείγματα; ὅτι ὁ μέγας βασίλειος βούλεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχειν τὸ εἶναι ἐκ τοῦ· νῦν δὲ ὁ βασίλειος ἐν τῷ ἑπομένῳ δευτέρῳ κεφαλαίῳ οὕτω φησίν. ἐπειδὴ ὄζει κεφάλαιον λίαν ἀξιόλογον καὶ πάνυ ποιεῖ πρὸς τὸ προκείμενον, πίστευσαι ὅτι οὐ εἶδες τὸ ῥῆθέν τοῦ μεγάλου βασιλείου καὶ σὺ τοῦτο προσήγαγες; καὶ δῆλα τοῦτο ἡ ῥῆσις ἀκουσθήτω, ἐπειδὴ ὄζει πρὸς τὸ αὐτό, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ὑπογραφομένῳ, Εἰ μή τις λέγει ἐκ τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα.

Τοῦτο ὁ λέγεις ὄζειν ἐξ ἑπέρου, μὴ σωζαπλοῦν τὰ ῥητὰ, ἀλλὰ λέγε αὐτὰ ὡς ἔχει· τοῦτο γὰρ ἐποίησας καὶ εἰς τὰ τοῦ ἁγίου ὀνόματος· τοῦτο οὖν ποιεῖ τὴν δῆλα οὐσίαν τοῦ πατρὸς δῆλα τοῦτο ἐξεβιάσθησαν τὰ εἰρημένα παρὰ σοῦ. τὸ συναγόμενόν ὄζειν ἐκ τῆς σῆς ἐξηγήσεως τοῦ παρ' ἡμῶν προσειλημμένου ῥητοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ὧν εἶπες· ὅτι ὅταν ὁ μέγας βασίλειος λέγει, ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρόντος τὸ πνεῦμα, καὶ οὐχ ἑπέρωθεν, οὐ λέγει ἰδίως ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ παρόντος, ἵνα μὴ τὸ, ἑπέρωθεν, ἐξ ἑπέρας τινὸς ὑποστάσεως, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι ἐκ τοῦ παρόντος, τυγχάνει, ὅτι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ παρόντος· ἵνα μὴ τὸ, ἐκ ἑπέρωθεν, ἐκ ἔξωθεν. ἐδὲ ἐξ ἑπέρας τινὸς οὐσίας ἢ φύσεως, τυγχάνει ὡς ἐν τοῖς κτισμάτων, ὅπερ δύνομος ἔγεγε. ταύτῃ τοίνυν τῇ ἐξηγήσει ἡμεῖς ἀκούοντες, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ παρόντος ἢ ἐκ τοῦ υἱοῦ, οὐκ αἰαγκαζόμεθα νοεῖν, ὅτι ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ παρόντος, ἢ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ, ἢ ἐκ τῆς ὑποστάσεων ἀμφοτέρων, ἀλλὰ δυνάμεθα νοεῖν ἐκ παρόντος καὶ υἱοῦ ἀκούοντες, ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν, τυγχάνει ὁμοούσιον αὐτοῖν, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλης τινὸς οὐσίας ὡς ἐν τοῖς κτισμάτων. Τοῦτο γὰρ καὶ οἱ θεολόγοι πολλάκις συλλογιζόμενοι καὶ ἀποδεικνύντες φαίνονται· εἰ δὲ λῶν αἰαγκαῖον ἀκούοντας ἡμᾶς, ἐκ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ υἱοῦ, νοεῖν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν, οὐκ ἂν οἱ ἅγιοι συνῳγίζοντο τοῦτο καὶ ἀπεδείκνυον.

Ἀπὸ τῶν σῶν ῥημάτων δύο πρᾶγματα ἔσωσα· τὸ πρῶτον, ὅτι ἐπῃδήπερ οὐκ εἴρηται ἐν τοῖς ῥητοῖς τοῦ μεγάλου βασιλείου, τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ υἱοῦ, δῆλα τοῦτο οὐκ αἰαγκάζῃ καὶ αὐτὸς τοῦτο λέγειν· δεύτερον, ὅτι ὁ νοῦς τοῦ βασιλείου λῶν ἔστι, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκ λῶν ἀλλοτρίας φύσεως ἢ τῆς τοῦ παρόντος· καὶ ὅτι οὐ νοεῖται τὸ πνεῦμα εἶναι ἀπὸ τοῦ παρόντος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ παρόντος τε καὶ τοῦ υἱοῦ· ὥστε καὶ σὲ ἡ οὐσία ὄζειν ἐκείνη ἡ προάγουσα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Βούλομαι εἰπεῖν ὀλίγον τι καὶ πάλιν ἵνα λέγῃς αὐτός. ὁ σκοπὸς τοῦ μεγάλου βασιλείου, ἐπειδὴ ἠγωνίζετο καὶ τοὺς αἱρετικοὺς, τοὺς λεγύντων, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀλλότριον τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, οὐκ λῶν δεῖξαι, πόθεν ἔχει τὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τοῦτο γὰρ ὡμολόγηται καὶ τοῖς αἱρετικοῖς, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ τὴν αἰτίαν ἔχει, ἐπειδὴ καὶ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ· ἀλλ' οὐδ' ἐκ τινος ὑποστάσεως ἔχει τὴν αἰτίαν τὸ πνεῦμα· καὶ τοῦτο γὰρ ὡμολόγηται παρὰ τοῦ διαγγελίου, ὅτι τὸ πνεῦμα παρὰ τοῦ παρόντος ἐκπορεύεται· ἀλλ' ὁ σκοπὸς λῶν δεῖξαι, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐν, οὐχ ὡς ἐν τοῖς κτισμάτων ὄζει, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προῖον, ὥσπερ καὶ ὁ υἱός· δῆλα τοῦτο ὅταν λέγῃ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, τοῦτο λέγει ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔξωθεν.

Λέγεις ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ βασιλείου λῶν δοκεῖ δεῖξαι ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς αὐτῆς λῶν οὐσίας τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καὶ οὐκ ἄλλης, καθὼς ἔγεγον οἱ αἱρετικοί· δεύτερον, ὅτι

οὐκ

Ο΄ Εφίσου.

Ο΄ Ιωαίνης

Ο΄ Εφίσου.

Ο΄ Ιωαίνης

σώπων, ἐξ αὐτοῦ λέγῃ καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὐκ ἄλλης τὸ γὰρ ἐκ πορεύεσθαι ἐκ τοῦ παρόντος, ὡμολόγηται καὶ ἀπὸ τῆς γραφῆς. Ὁ μὲν γὰρ σαφέστατος λέγων ἐξ ἀμφοῖν, ἐκ παρόντος καὶ ἐμοῦ, οὐκ ἐξ ἀνάγκης δέλεται δηλοῦν ἐκ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς. οὐκ ἄρα ὅτι τῆς θείων τὸ, ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς, λεγόμενον, ἤδη καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ δύναται λέγεσθαί τε καὶ εἶναι καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς, ὡς ἐμοῦ σιν ὥσπερ εἴρηται.

Ο' Ιωάννης

Ἔχω δύο ἀπὸ τούτου· τὸ πρῶτον ὅτι εἰ καὶ νοεῖται τὸ, ὄζει, ῥῆμα ἐν τοῖς προκειμένοις, οὐ μόνον τι ἔπεται, εἰ ἔχει τὸ εἶναι καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως· καὶ φαίνεται ἐναντίον τοῖς πρότερον λεχθεῖσιν ἀπὸ συνῳδίας εἰρημένοις. ἐπειδὴ ποιεῖς μέγα θαυμάσιον τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου, λέγοντα, ὁ βασίλειος οὐχ οὕτως ἐξηγήσατο· ἐπειδὴ ἐβουλήθη αὐτὸ ἑαυτὸν αἰτιάσασθαι. εἰ γὰρ λέγει ἐκ τοῦ παρόντος καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, ἐν ἄλλοις δὲ λέγει ἐκ τοῦ ἐμοῦ, ἐβουλήθη αὐ αἰτιάσασθαι. ὀφείλομεν οὖν ἰδεῖν τὸ προκείμενον, καὶ τότε εἰσόμεθα τὸ ἐπόμενον. Τούτων οὕτω λαληθέντων ἡ σύνοδος, τῇ πέμπτῃ ταμισάντες τὸν σωτῆρα. τῆς πέμπτης τοίνυν ἡμέρας, καὶ πάλιν ἡμᾶς σωθέντων, παρόντος καὶ τοῦ βασιλέως ἡμῶν, καὶ τοῦ παρεπιδήμου, ἀσθενοῦς γὰρ ἦν, ὁ λεπρὸς καὶ αὖθις τὸν ἔναρξιν ἐποιήσατο, καὶ φησι μετὰ παῤῥησίας πολλῆς.

ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΠΕΜΠΤΗ

ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΙΘ'.

Ο' Ιωάννης

Ἀρχέτω μὲν ἐν τῇ προκειμένῃ τὸ ῥητὸν τοῦ βασιλείου τὸ προκείμενον παρ' ὑμῶν, πατέρες ἁγιώτατοι, ἀφ' οὗ ῥητοῦ εἶπατε τὸν ἔννοιαν τῆς ἁγίας βασιλείας, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὄζει ἀπὸ τῆς σάρκος αὐτοῦ τῆς πατρός, καὶ οὐχ ἑτέρωθεν ζητεῖτε, ἀπ' οὐδενὸς ἑτέρου προσώπου, καθὼς ὑμεῖς ἐξηγήσησθε· ἐγὼ δὲ ἀπεκρινάμην, ὅτι τὸ, οὐχ ἑτέρωθεν, οὔτε νοεῖται, ζητεῖτε, ἀπὸ οὐδεμιᾶς οὐσίας, ἢ τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας. ὁ δὲ λόγος, ὅτι ὁ βασίλειος ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ κατ' Εὐνομίου, λέγων, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχει τὸ εἶναι ἐκ τοῦ ἐμοῦ, οὐκ ἠδύνατο λέγειν τὸ πνεῦμα ἀπ' οὐδενὸς ἑτέρου προσώπου χωρὶς αἰτιάσεως. ἐβούλετο αὐτὸς ἐζητήσατο, ἵνα διορθωθῇ τὸ προκείμενον τοῦ αὐτοῦ βασιλείου, ὥστε πᾶσι γνωσθῆναι περὶ τῆς τοῦ βασιλέως διανοίας· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι διδάσκαλοι, δημόσιοι εἰσι τῆς ἡμετέρας πίστεως. εἰσόμεθα δὲ ἡμεῖς τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου καὶ μὴ δύο ἑρμηνέων, καὶ ἐπειρασάμεθα τὸ ῥητὸν μεταγαγεῖν εἰς τὴν ἡμετέραν φωνὴν

χωρὶς

τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐξ αὐτοῦ ἦν. καί φησιν ὁ ἅγιος ἀθανάσιος καὶ ἀφανῶν ἐν τῷ τρίτῳ διβλίῳ ὅθεν τὸ ἰὼ λέγων αὐτὸς τὸ πνεῦμα δίδωσι· καὶ ὅσα ἔχει τὸ πνεῦμα ταῦτα ἔχει καὶ τὸ λόγου ἔχει νοῦν δι σαφέστερόν ἐστιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχει τὸ ἦν ἔχει καὶ τὸ ἰοῦ. εἰ γὰρ ὅσα ἔχει τὸ πνεῦμα, ἔχει καὶ τοῦ ἰοῦ, ἆρα ἔχει καὶ τὸ ἦν παρ' αὐτοῦ. καὶ τοῦτο συμπεραίνει ὁ ἀθανάσιος, ὅτι αὐτὸς δίδωσι τὸ πνεῦμα, καὶ ἔστι παροχεύς. ὥστε ἀπὸ ταύτης τῆς κεφαλῆς ἔχομεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν ἐκ τοῦ ἰοῦ, ἆρα ἔπεται τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι καὶ ἐκ τοῦ ἰοῦ. οὐδ' αὖ τολμήσαιμι τοιούτους διδασκάλους ἀπολέσθαι. λέγω ὁ φερ' αἰρίας τὴν χρῆσιν τοῦ ἁγίου βηφαείου εἰς τὸ, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάζει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ δι' ὧν ὁ ἐφέσου εἶπεν.

Ἄκουσον ἀρχιεπίσκοπε ἐλέπτε πατέρες, ὅτι τὸ, ὅσα, ἐστὶ, φερόμενα, ὁ μεταλαμβάνει ὁ πατὴρ δίδει εἰς τὸ ἔχειν τὸ ἦν. ἔτι γὰρ, ἐπειδὴ οὐδὲ παῖδες καὶ ἰοῦ ὄσιν· ἀλλὰ μὴν ἃ κέκτηται τὸ, ὅσα, ἀλλὰ μόνον ἁπλῶς κέκτηται, οὐδὲ παῖδες καὶ ἰοῦ. δυνάμεθα οὖν νοεῖν καὶ τὴν θεολογίαν τὴν πατέρων, ὅτι ἅπερ τὸ πνεῦμα ὡς μὴ οὐδὲ τοῦ παῖδος ἐκπορευόμενον, τουτέστι, τὴν ὕπαρξιν ἔχον· οὐδὲ δὲ τοῦ ἰοῦ διδόμενον, καὶ λαμβανόμενον ὑπὸ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. καὶ οὕτως οὐδὲν ἡμῖν προσίσταται τὸ προκείμενον ῥητὸν, οὐδὲ συνάγει τὸ παρ' ὑμῶν προτεθέν. Ο' Εφέσου.

Ὅτι οὐ κέκτηται τὸ, ὅσα, ἡνίκα λέγεται, ἀπὸ τοῦ παῖδος καὶ τοῦ ἰοῦ, τοῦτο ἔθος ὄσιν πολλῶν διδασκάλων, δι πιθέσθαι τὰ προκείμενα ὀνόματα, οὐδαμοῦ λείπουσι δὲ τὸ ῥῆμα, ὃ ἀναγκαίως δεῖ νοεῖσθαι, καθ' ὃν τρόπον οἱ διδάσκαλοί φασι περὶ τῆς ἁγιοσύνης καὶ ἁγιότητος ἀφ' ὧν τι, καὶ προς ὅ, τι. εἶτα καὶ μικρὸν ἀνωτέρω λέγει, ὅτι τὸν ἰὸν καλεῖ, ὃς ἐξ αὐτοῦ ὄζει, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ παρ' ἀμφοτέρων· λείπεται νοεῖσθαι τὸ, ὄζειν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ῥητῷ, τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ παῖδος καὶ ἰοῦ. νῦν δὲ ἐν ταύταις ταῖς δυσὶ προθέσεσιν ἔστι τὸ, ὄζειν, ὡς ἀποδείξω. ἐπειδὴ αἱ προθέσεις δηλοῦσιν ἰδιότητα τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. καὶ καθὼς οὐκ ἔστιν ἡ ἐκπόρευσις προσεπιφέρειν τὸν ὅρον τοῦ ἀφ' οὗ, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐπειδὴ ἡ χρῆσις προσεπιφέρει τὸν ὅρον τοῦ ἀφ' οὗ, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸν ἐξ οὗ. ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ὄζειν, αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον λαμβάνειν τὸ ἦν ἀπὸ τῆς ἐκπορεύσεως. Ο' Ιωάννης

Ὅταν δῶμεν τοῦτο καὶ συγχώρησιν ὅπου τῆς προκειμένης θεολογίας νοεῖσθαι τὸ, ὄζει, ἐστὶ μὴ προσκείμενον· καίτοιγε δυνάται καὶ ἄλλως νοεῖσθαι καὶ τὸν τρόπον ὃν εἴπομεν· ὅμως οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὸ, ἐκ τοῦ παῖδος, ἀκούοντας, ἢ καὶ ἐκ τοῦ ἰοῦ, τὴν πατερικὴν νοοῦμεν ὑπόστασιν, ἀλλὰ δυνάμεθα νοεῖν οὐ τὴν ἁγιότητα καθ' ἣν ἔχει τὸ ἦν τὸ παῖδος ὁ ἰός, ἢ ἐκ τοῦ παῖδος καὶ ἰοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τὴν ἕνωσιν μᾶλλον, καθ' ἣν ὁμοφυῶς ἔχει ὁ ἰὸς πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν ἰὸν καὶ τὸν πατέρα. καὶ τοῦτο οὐδαμοῦ τοῖς διδασκάλοις διείσκομεν τὸ, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἰοῦ, καὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν ἦν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὅτι ὁμοφυές ὄζει καὶ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἰῷ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ τοῦτο φαίνεται ἐκ τῆς ἁγίου κυρίλλου συναγωγῆς ὥσπερ τι συμπέρασμα, τὸ, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἰοῦ εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἵνα δὲ πρὸς τὸ προκείμενον ἔλθωμεν, καὶ μὴ ἀπολίς αὐτὸ καταλείψωμεν, λέγομεν πρὸς τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου, ἐπειδὴ οὕτω καθαρῶς καὶ σαφῶς ἀπεκείνατο· εἰ μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς εἶπεν, ὡς ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ τοῦτο νοεῖται, τὸ, οὐχ ἑτέρωθεν, πρὸς ἄλλην ὑπόστασιν αἰαφέρεται, καὶ δῆλον ὅτι λέγει μὴ εἶναι ἐξ ἑτέρας τινὸς ὑποστάσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς μόνης· εἰ δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν λέγει, ἥτις ἐστὶ κοινὴ τῶν τριῶν προ-

τερὸς σημαίνεται ὡς ὑποκείμενον· ὥστε τὸ πρόσωπον ἔχει τὸ γνωτὸν, ἡ δὲ φύσις ἡ θεία ἔχει ἀρχὴν δι' ἧς ὁ πατὴρ γνωρᾷ τὸν υἱόν· οὕτως ὁ πατὴρ γνωρᾷ τὸν υἱὸν, & οὐ κοινωνεῖ τῇ προσώπῳ, ἀλλὰ τῇ φύσει. ἀλλ' ἡ οὐσία ἤτοι ἡ φύσις κοινωνεῖται τῷ υἱῷ. καὶ ἐπειδὴ ἡ φύσις ἔχει ἡ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ, δῆλον ὅτι οὐ δυνάτον ῥηθῆναί τι κοινὸν καὶ τὸν τρόπον τὸν διεσπόμενον ἐν τῇ ἁγιοπότητι, ἀλλ' ἴδιά τὸν λόγον τὸ κοινὸν, ἐφ' ὅσον ἔχει κοινωνητά. αὕτη ἔστιν ἡ αἰτία δι' ἣν ὁ υἱὸς λέγεται γνωτὸν εἶναι ἐκ τοῦ πατρὸς ὡς ἐκ ἀρχῆς· ἔστι δὲ ἐκ τῆς οὐσίας ἡ θείας, ἤτοι ἡ παντὸς ἰσαμόμης τῆς προσωπικῆς ταυτότητος μεθ' ἡμῶν προσώπου. καὶ παύτας τοὺς διδασκάλους ὅτε γραικοὺς καὶ λατίνους, μόνη ἡ ἀναφορὰ ἡ πληθύνουσα τὰ πρόσωπα ἔστι τῇ θείαν προσθήκην, ἥτις λέγεται ἀρχική· πρὸς ἓν μόνα δύο αἴτιοι, καὶ ὅστις ἀπ' ἄλλου ἔστι· τοῦτο οὖν λέγει τὸ πνεῦμα ἐφ' ἑτέρου. ἐπειδὴ τοίνυν αἱ σχέσεις αἱ πληθύουσαι τὰ πρόσωπα εἰσὶν αὗται, καθὼς ὁ πατὴρ ὅς ἔστιν ἕτερος, & ὁ υἱὸς ὅς ἔστιν ἐφ' ἑτέρου, οὐ δὲ ἄλλος λόγος ἔχει δηλοῦν ἢ δηλωτέον ὅτι τῇ θείαν, εἰ μὴ ἔστο, εἰ πρόσωπόν τι ἔστιν ἐφ' ἑτέρου· ἔπειτα ἐξ ἀνάγκης καὶ παῖς διδασκάλους τῇ τε γραικῶν & λατίνων, ὅτι τὸ τοιοῦτον πρόσωπον λέγεται λαμβάνειν καὶ ἓν) τῷ ἐφ' ἑτέρου, καὶ αὐτὴ ἔστιν ἡ δηλουσα τὸ μεγάλου βασιλείου, καθὸ λέγει τὸ πνεῦμα λαμβάνειν τὸ ἓν) ἐκ τοῦ ὅτι τῇ θείαν, ταυτὸν ἔστι τῷ ἐκπορεύεσθαι. νοῦν ἔσται ὁ προκείμενος λόγος, νενόησθω ἓν) ἐφ' ἑτέρου, ἀλλ' ἀποδέδεικται. ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ τοῦ μεγάλου βασιλείου τοῦ προκειμένου τὰρ ὑμῖν ἐν τῇ προλαβούσῃ, ἐφάνη μεγάλην ἡμαῖν εἰσηγεῖται τῷ λόγῳ ἰσχύν, δῆλον τοῦτο ἔδοξε καλὸν εἶναι γνωσθῆναι ἐνώπιον πάντων, ἵνα γνωσθῇ ἅπασι τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου. νοῦν δὲ ἐκθέμενοι λατινικὰς καὶ τὰν δηλουσιαν τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου. ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ ἐπείγεται ὁ μέγας βασίλειος δεῖξαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἓν) ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, ἤγουν οὐκ ἐξ ἑτέρας οὐσίας. λέγει γοῦν μετ' ὀλίγα πρὸς αὐτὸν τὸν δυνόμιον. Ἀλλὰ σὺ ὁμοίως τοῖς ἀπίστοις ἀποδίδως τὴν βλασφημίαν, ἐπειδὴ ἡ ἐκπόρευσις τοῦ πνεύματος ἐκ τοῦ θεοῦ γνώσεως οὐκ ἐκλήθη, δῆλον τοῦτο οὔτε ἔστι σῶμα τοῦ θεοῦ ἓν) πιστεύεις τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἔργον λέγων θεοῦ· καὶ ὡσαύτως λέγομεν αὐθεντικοὺς ἀποστόλους, ἀναξίπτειν τὰ ἐξ αὐτῆς σωτηρίαμα θεῖα δόγματα, δίον ἀκύλαν τῇ θείων ῥημάτων σωτηρίαν φόβον, & παῦ τὸ λειπόμενον προσδέχεσθαι μετ' εὐσεβείας, & ἐκ αὐτοπτεῖν καὶ τὰν εὐσεβείας ὁπλίζειν. γνωρᾷ θεὸς οὐχ ὡς αὐθεντικὸς, γνωρᾷ δὲ ἀληθῶς· καὶ τὸ γνωρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἀναγγέλλει ῥῆμα ἢ λόγον οὐκ αὐθεντικὸν, ἐκπίπτουσι δὲ λόγον ἀληθῶς ἐξ αὐτοῦ. ἐκπέμπει πνεῦμα ἅγιον τοῦ σώματος, οὐκ αὐθεντικὸς· ἐπειδὴ ὑδὶ τὸ τοῦ θεοῦ σῶμα αὐθεντικόν ἔστιν· ἐξ αὐτοῦ γὰρ τὸ πνεῦμα & οὐχ ἑτέρωθεν. Νοῦν οὖν ἐσῆτε ὅτι ἐπειδήπερ ἐκεῖνοι ἐπῆρον λέγοντες τὸ πνεῦμα κτίσμα, δῆλον τοῦτο ἐποίουν ὁ μέγας βασίλειος δείκνυσιν ἓν) ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ, καὶ οὐχ ἑτέρωθεν. & πάλιν λέγει· Ἐργάζεται θεὸς χερσὶν οὐκ αὐθεντικαῖς· ἐργάζει) δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ προάγων τὰ κτίσματα, ἀλλ' ἐνεργῶν ὑφίστασθαι ποιεῖ· καθὼς ὁ χερσὶν ἐργαζόμενος αὐθεντικὸς, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ προάγει τὸ ἔργον. & μηδὲ κινῆς τῇ θείων ζωὴ λόγους. ὑὸς, πνεῦμα, ἢ κτίσμα. ἤτε θεῖ τὸ ὑὸς ἐσόμενα, δῆλα ἢ λέγεται πνεῦμα· μήτε θεῖ τὸ πνεῦμα ζῆν, δῆλα οὐκ ἔστιν ὑὸς, μηδὲ κτίσμα τὸ πνεῦμα βλασφήμει. ὁ ὑὸς τοῦ θεοῦ καρπὸς, ἅγιος ἐξ ἁγίου, ἀΐδιος ἐξ ἀϊδίου, τοῦ ἁγίου πνεύματος χορηγὸς, πρὸς ὑπόστασιν & μόρφωσιν τοῦ κτίσματος. Μέχρι τοῦδε ἔχομεν φανερὸν, ὅτι τὸ, οὐχ ἑτέρωθεν, οὕτω νοεῖται, ὥστε μὴ ἐξ ἑτέρας οὐσίας· δεύτερον, ὅτι τὸ πνεῦμα ὅτι καρπὸς ἅγιος ἐξ ἁγίου, ἀΐδιος ἐξ ἀϊδίου. νοῦν οὖν ἀπὸ τούτου φάνεται, ὅτι εἰ ἔστι τοῦ ἁγίου πνεύματος χορηγὸς, τουτέστι, δοτὴρ ἢ παροχεύς, ἔπειτα

τὸ

νομίζεις, οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν ἤτοι πρόσωπον· καὶ ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τῆς πατρὸς, καὶ τῆς ὑποστάσεως, ὡς ταυτὸν οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, ἢ διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐσία τε καὶ ὑπόστασις κατὰ τοὺς διδασκάλους;

Τ' μεῖς ἐροτᾶτε, ἐν τοῖς θείοις προσώποις εἰ περ ἢ ταυτὸν ἡ οὐσία ἐστὶ τὸ πρόσωπον ἤτοι ὑπόστασις, ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι ἡ οὐσία ἐστὶ τὸ πρόσωπον ἢ ὑπόστασις, εἰσὶ ταυτὸν κατὰ τὸ πρᾶγμα, ἐστὶ διαφέρουσι κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἡμετέρας νοήσεως, οὕτως ὡς τὸ ὑφίστασθαι τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς οὐσίας ἐστὶ τῶν ἰδιωμάτων. νυνὶ οὖν ἐπειδὴ διαλέγονται κατ' ὀνόματα ἢ κατὰ λόγον, αὕτη ἡ οὐσία κοινοῦται τοῖς προσώποις, ἀλλὰ τὰ ἰδιώματα κατ' οὐδένα τρόπον κοινωνοῦσι. καὶ τοῦτό ἐστιν ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς ἀναφορᾶς· ἔστι δὲ ὑμεῖς ἔχετε, καὶ μάλιστα ἐν τῷ ῥητῷ τοῦ ἁγίου γρηγορίου τοῦ θεολόγου ἐν τῷ μὴ τὰ φῶτα λόγῳ. τὸ γὰρ ἴδιον ἐκάστου, ἀκοινώνητόν ἐστιν· ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἦν ἰδίωμα εἰ μετέπιπτε καὶ μετεφέρετο. πρὸς ἕτερον τοίνυν, ἵνα διαλαθῶσι τὰ πρόσωπα, ἀνάγκη ἐστὶ, τὰς ὑποστατικὰς ἰδιότητας μένειν ἀκοινωνήτους. καὶ διὰ τοῦτό φασιν οἱ διδάσκαλοι, οὐδέν ἐστιν εἰ μὴ ἡ τῆς ἀρχῆς σχέσις. καὶ ἐν ταύτῃ τῇ σχέσει δύο θεωρεῖται, ἀφ' οὗ τι, καὶ πρὸς ὅ, τι· ἔστι δὲ τὸ ταῦτα τὰ δύο θεωρεῖται, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἀρχὴ, καὶ ὁ υἱὸς ἐκ τῆς ἀρχῆς. ἀλλ' οὐ κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις· κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις· οὕτω γὰρ ἐνόησεν ὁ θεοφάνιος ἀεὶ τῆς ἀρχικῆς σχέσεως τῆς ὑφισώσης τὰ πρόσωπα· καὶ πρὸς τοῦτο οὐχ ἁμάρτοι τις ἐκ τοῦ, καὶ πρὸς ὅ, τι. ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τοῖς θείοις, πλὴν τῶν ὑποστατικῶν ἰδιοτήτων ἐστὶ προσωπικῶν, πάντα κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις, ἵνα λέγομεν ὅτι δεῖ τι ἓν τοῖς, ἐπίταγ νοεῖν, ὅτι καὶ ὀξὺ ἐκεῖνο τὸ ἓν λαμβάνει. ἰδοὺ διεσάφησα, καὶ ὡδὶ καλῶς ἵνα εἴπητε ἡμῖν καὶ περὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ μεγάλου βασιλείου. Ο' Ιωάννης

Ο' πως διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐσία τε καὶ ὑπόστασις ὅτι τῶν θείων, οὐ πάνυ τοῖς καιροῦ λέγω. ἴσως γὰρ ὑδὶ διαφερόμεθα περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀλλήλων· ὅτι δὲ ἁπλῶς διαφέρουσιν οὐσία ἐστὶ ὑπόστασις, δῆλον, ὃν τρόπον διαφέρει τὸ κοινὸν τοῦ ἰδίου, καθὼς ἐστὶ ὁ μέγας βασίλειος λέγει πρὸς τὸν ἀδελφὸν γρηγόριον γράφων, καθ' ὃν τρόπον διαφέρει οὐσία ἀνθρώπου τοῦ κοινοῦ λόγῳ εἰπεῖν, καὶ πρόσωπον καὶ ὑπόστασις· τοῦτο οἶμαι καὶ ὑμῖν σαφὲς ἐστί. πάλιν οὖν ἐπανερχόμεθα πρὸς τὸ πρῶτον εἰρημένον, ὅτι ὁ μέγας βασίλειος λέγων, γέγραφε ὁ θεὸς ἐξ αὐτοῦ ἀληθῶς, καὶ ἐκπέμπει πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν αὐτοῦ, τί δηλοῦν βούλεται, τὸ, ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἢ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Ο' Εφέσου.

Ε'γὼ εἶπον ὅτι νῦν λέγω, ὁ υἱὸς γέγραπται ὡδὶ ἐκ τοῦ πατρὸς, τοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὁ υἱὸς γέγραπται ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός· ὥστε τὸ πρόσωπον ἓν τὸ πρῶτον, ἢ τὸ γέγραπται· ἢ δὲ ἀρχὴ δι' ἧς γέγραπται, ἔστιν αὐτὴ ἡ κοινωνοῦσα τοῖς ἄλλοις. ὁ πατὴρ ἐστὶν ἀρχὴ ἡ γεννῶσα, ὁ πατὴρ ὑπάρχει ὑποκείμενον· ἢ δὲ θεία οὐσία, ἥτις ἐστὶ σχῆμα πῶς ταυτὸν τοῦ πατρὸς, ἐκ ἔστιν ἐκείνη ἡ γεννῶσα, ἐπειδὴ ὑ σημαίνεται ὡς ὑποκείμενον, τῇ δὲ ἐνεργείᾳ εἰσὶ τοῦ ὑποκειμένων, ἡ δὲ ἀρχὴ ἐστὶ τῶν ἰδιωμάτων, ὡς πάντα ἡ φιλοσοφία λέγει· ἡ δὲ οὐσία ἐστὶν ἀρχὴ δι' ἧς γέγραπται. διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἔστιν ὁ γεννῶν, ὁδὶ ἐν ἀνθρωπος, τουτέστι τὸ πρόσωπον, τὸ ὑποκείμενον καὶ ὑφισάμενον, καὶ ἡ οὐσία αὐτὴ αὕτη ἐστὶν, ἐπειδὴ αἱ ἐνέργειαι λέγονται τῶν ὑποκειμένων· ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔστιν ἡ ἀνθρωπότης, αὕτη ἡ ἀνθρωπότης λέγεται εἶναι ἀρχὴ δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος γέγραπται· καὶ ἄνθρωπος διὰ τοῦτο οὐ κοινωνεῖ τοῦ ἵππου, ἐπειδὴ ὁ ἵππος οὐ γέγραπται, ἀλλ' ἡ φύσις κοινωνεῖ τούτῳ τοῦ ἵππου ἐν τοῦ ἀνθρώπου εἴδει, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ φύσει. διὰ τοῦτο οὖν τὸ κοινωνούμενον ἐστὶ φύσις, τὸ δὲ ἐνεργοῦν ἐστὶν ὑπόστασις. νυνὶ οὖν ὅτι τοῦ θείου λέγομεν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἡμετέρας ἐννοίας, ὅτι τὸ πρόσωπον ἓν πα-

δὲ ἀπέδειξας οὐδὲ γὰρ λέγω ῥητῶς, ὅτι ὧδε τοῦ ἐστὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸ ἄκτιστον, ἀλλ' ὅτι παρ' ἀμφοῖν ὁμολογεῖται ὧδε παῦρος καὶ ἐκ τοῦ πατρός· ἠρωτήσαμεν εἰ τὸ, ἐκ τοῦ παῦρος, ἀκούειν, ἐξ αἰτίας ἢ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· καὶ εἶπας, ὅτι τοῦτο νοεῖς ἐξ αἰτίας· ἐξ οὗ τοῦτο φανήσεται τὸ ῥητὸν ὀπιφανίου. μεταθέντες δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὸν μέγαν βασίλειον, ἠρωτήσαμεν, εἰ καὶ τὸ, ἐξ αὐτοῦ, οὕτω νοεῖς. ὑποκείσθω οὖν πῶς νοεῖς, ἵνα ἐκ τοῦ ὁμοίου σαφῆ τὰ ὅμοια γένηται· εἰ δὲ ἔχεις ἕτερον ῥητὸν τὰ ἐναντία λέγον, μὴ ταῦτα δηλαδὴ ἐξητασθήσεται. πάλιν οὖν ἠρωτῶμεν, εἰ τὸ, ἐκ τοῦ παῦρος, οὕτω νοεῖς, ὡς ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ.

Ο' Ιωαννης Τοῦτο πολλάκις εἶπον, καὶ πάλιν λέγω, ὅτι οὕτω νοοῦμεν.

Ο' Εφεσου. Κατὰ τὸ συγκεχωρημένος τῆς σῆς αἰδεσιμότητος, ὁ μέγας βασίλειος, ἐξ αὐτοῦ τοῦ παῦρος λέγων καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, ἀποφαίνεται ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τὸ πατρὸς καὶ οὐχ ἑτέρωθεν. ἤρωτων ἐξ ἄλλης τινὸς ὑποστάσεως· τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστι τῷ, ἐκ μόνου τοῦ παῦρος εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ο' Ιωαννης Ὅτι ταῦτα ὁ μέγας βασίλειος φησιν, τὸν λόγον ἐποίει πρὸς δυνόμιον· ἐκεῖνος γὰρ φησι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα εἶναι· καὶ δηλόν ἐστιν εἶπεν, ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, δηλῶν τὸ, ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ. ὥστε βουλόμενος δεῖξαι τὸ, ἐκ τοῦ παῦρος, εἶπεν, οὐχ ἑτέρωθεν. ἀλλὰ μεταχάραξον τὸν λόγον ἐπὶ τὰ πρότερον εἰρημένα. ἐπειδήπερ ὁ ὀπιφανίου λέγει τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἠρωτῶμεν εἰ τὸ λαμβάνειν, ταυτόν ἐστι τῷ, ἐκ τοῦ παῦρος εἶναι ἢ οὔ. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἔχει χώραν ὅπερ λαμβάνει τὸ πνεῦμα, ἕτερόν ἐστι λαμβάνειν, τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς κοινωνίας τοῦ παῦρος λαμβάνει, καὶ τοῦτο ἀπέδειξα ἐκ δύο ῥητῶν· ὧν τὸ πρότερόν ἐστιν οὕτως· ἀεί ἐστιν, οὐ γεγονὼς, οὐ ποιηθείς, οὐκ ἀδελφός, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ παῦρος ἐκ τοῦ υἱοῦ. ὥστε τὸ εἶναι ὧδε τοῦ παῦρος, ἴσα ἑαυτὸν τῷ λαμβάνειν αὐτὸν τὸν ὑπάρξιν· λαμβάνει δὲ τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ. τὸ δὲ δεύτερον τοῦ μεγάλου βασιλείου, τὸ, λαμβάνει τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ.

Ο' Εφεσου. Πάλιν ὑπόθου ὡς ὁμολογούμενον, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνει τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὅπερ οὔτε ὁ μέγας ὀπιφάνιος οὔτε ἡμεῖς συνεχωρήσαμεν, οὔτε σὺ ἠδυνήθης καθαρῶς ἀποδεῖξαι· ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ τοῦ μεγάλου βασιλείου ζωὴν αὐτὸν δίκην μὸν· πάλιν ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν μέγαν βασίλειον. ἔδοξας γὰρ ἐναντίον εἰπεῖν τοῖς προφερομένοις, ὅτι ὁ μέγας βασίλειος τοῦ δυνομίου μαχόμενος, κτίσμα λέγοντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ αὐτοῦ τοῦ παῦρος εἶπε, τουτέστιν, ἐκ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὡς ἓν τοῦ κτισμάτων ἑτέρωθεν, ἢ ἐξ ἄλλης οὐσίας· οὕτω τοῦτα λέγεις, ἢ ὡς τὸ πρότερον;

Ο' Νικαίας Τὸ, ἐξ αὐτοῦ, εἶπεν πρότερον τοῦ πατρικοῦ ὑποστάσεως, ὕστερον τοῦ οὐσίας.

Ο' Ιωαννης Τὸ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ παῦρος ταυτόν ἐστι· δηλόν τοῦτο νῦν λέγομεν ὅτι ὅτε ἐκ τοῦ παῦρος, τοῦτο λέγομεν ὅτι ὅτε ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ προέλευσις αὕτη ἡ, ἀπὸ, σημαίνει ἀπό τινος ἀρχῆς ὁμοουσίους προέλευσιν· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἔστιν ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔστιν ἔκ τινος. ὅτι λέγομεν ὅτι ὅτι ὧδε τοῦ υἱοῦ, δῆλον ὅτι παρ' ἄλλου. εἰ τοίνυν τὸ εἶναι οὐκ ἔστιν ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔστιν ἐξ ἑτέρου, ἴδωμεν πόθεν ἐστί. καὶ τοῦτο δηλοποιεῖ ὁ βασίλειος, οὗ τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν ἀρνήσασθαι· λαμβάνει τὸ εἶναι ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὁ ὀπιφάνιος ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ παῦρος καὶ τοῦ υἱοῦ· ὥστε τὸ εἶναι ἔχει ὧδε τοῦ παῦρος καὶ τοῦ υἱοῦ. εἰ δὲ ἔχει παρ' ἐκείνου, ἆρα καὶ λαμβάνει ἐν τούτοις ἠδράσθησαν οἱ πατέρες λαβόντες τὸ ῥητὸν ὧδε τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. ταῦτα ἀκριβῶς ἐξητασθήσεται ὕστερον.

Ο' Εφεσου. Πάλιν δὲ ἵνα τὸ τοῦ μεγάλου βασιλείου καθαρῶς ἐκκενωθῇ, ταυτὸν δεῖ τῷ θείων-

νομί-

Η' μεῖς συγχωρεῦμεν ὅτι ὁσάκις λέγομεν εἶ) ὦδε ὁ πατὴρ, λέγομεν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· καὶ ὁσάκις ἐκ τοῦ υἱοῦ, νοοῦμεν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ ὄζτι οὐσία πατρὸς καὶ υἱοῦ. ἔστι δὲ τὸ προβάλλειν τοῦ πατρὸς, ἔστι δὲ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀφ' ἑνὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προβάλλεσθαι. Ο' Ιωαννης

Τοῦτο ἐξετάσωμεν, ὅταν ἐξ ἀμφοῖν λέγηται, εἰ ἔστι δὲ ἐκ τῆς ὑποστάσεων αὐτῶν. Ο' Εφίσου.

Κατὰ τὸ παρὸν οὐκ ὀφείλομεν ἐξετάζειν εἴτε παρ' ἀμφοῖν, εἴτε ὦδε ὁ πατὴρ, εἴτε ὦδε ὁ υἱὸς· ἀλλὰ τὸ, εἰ τὸ λεγόμενον ἐκ τινος ἐστὶ), ἔχει δὲ τὴν οὐσίαν ἐκείνου. Ο' Ιωαννης

Ε' δωκας ἡμῖν καὶ τοῦτο, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅταν λέγηται ἐκ τοῦ πατρὸς ἐστὶ) ὅτι ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ὄζτιν· ἴδωμεν οὖν τὸ ὑπόμνημα ἐκ τῆς σῆς συγκαταβάσεως ταύτης, ὁ μέγας βασίλειος ἐν τοῖς πρὸς Εὐνόμιον ἀντῤῥητικοῖς, περὶ τῆς ἐκ τοῦ πατρὸς προόδου τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸν λόγον ποιούμενος, τοιάδε φησί· γέγραφε ὁ θεὸς, οὐχ ὡς ἄνθρωπος, γέγραφε δὲ ἀληθῶς· καὶ τὸ γεγραμμένον ὡς αὐτοῦ ἐκπέμπει πνεῦμα ἁγίου σόματος, οὐχ οἷον τὸ ἀνθρώπινον· ἐπεὶ μηδὲ σόμα θεοῦ σωματικῶς ἐννοοῦμεν· ὡς αὐτοῦ ἦ τὸ πνεῦμα, καὶ οὐχ ὑπέρθεν. εἰ δέοιτο τὸ πνεῦμα ὡς αὐτοῦ ἀκούοντες, νοοῦμεν καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἤδη καθαρῶς ὁ μέγας βασίλειος ἀπεφήνατο, ἐκ μόνης τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, καὶ οὐκ ὡς ἄλλης τινὸς ὑποστάσεως εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ο' Εφίσου.

Ε'νοῖς λέγεις ὅτι ὁ μέγας βασίλειος φανερῶς διεσάφησε τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς μόνον ἐστὶ) καὶ οὐχ ὑπέρθεν, τὸ ἐναντίον φαίνεται ἐκ τοῦ προλόγου. ἐπειδήπερ ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἀντῤῥητικῶν κατ' Εὐνομίου, λέγει, ὅτι τὸ ἐστὶ) τὸ πνεῦμα λαμβάνει ἐκ τοῦ υἱοῦ· καὶ ἔστιν ἐν βίβλῳ ἀρχαιοτάτῃ· λέγει γὰρ ὅτι γέγραφε ὁ πατὴρ, οὐχ ὡς ἄνθρωπος, ἐκπέμπει πνεῦμα ἁγίου σόματος. ὦδε τῷ θεοῦ σόμα οὐκ ἔστιν, ἀλλ' εἰκονικῶς λαμβάνεται ταῦτα. καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμεν. ἐν γὰρ τῇ θείᾳ γραφῇ, ὁ λόγος σόμα λέγεται τοῦ θεοῦ· τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ σόματος αὐτοῦ. ἕτον γὰρ τὸν ῥόπον ἡρτίσαμεν ἡ γραφὴ ὁμιλεῖν, πρὸς ἣν ἡμεῖς πειθόμεθα, οὐχ ὅτι γε δυσκοίνητα τοιαῦτα σωματικῶς. ὥστε τὰ ῥήματα ποιῆσι πρὸς τὸ προκείμενον ὅτα ἐν αὐτὰ ταῦτα τοῦ μεγάλου βασιλείου. πρῶτον οὖν ἐξετάσωμεν τὰ εἰρημένα, ἐν τούτῳ τῷ ῥόπῳ ἀναγωσθήσονται ἐν τὰ λοιπά. Μετὰ ταῦτα αὖ ἐγὼ ὁ φερωνύμιος τοῦ ῥητοῦ βασιλείου καὶ ὑπηφάνιος. Ο' Ιωαννης

Πρὸς ἕτο ὑπολογησόμεθα μὴ ταῦτα, τινῶν δὲ ὧν θεωρήσομεν καθαρῶς ἄχει τέλος ἐξετάσωμεν. ἐρωτῶ μὲν οὖν τὴν σὴν ἀγιωσύνην, ὁ μέγας βασίλειος λέγει, ὅτι γέγραφε ὁ πατὴρ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐκπέμπει πνεῦμα ἁγίου σόματος αὐτοῦ, οὐχ οἷον τὸ ἀνθρώπινον, ἐξ αὐτοῦ ὡς ἀληθῶς ἐν οὐχ ὑπέρθεν· τί δηλοῦν βούλεται, ὅτι γέγραφε ὁ πατὴρ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἢ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ· καὶ ὅτι ἐκπέμπει πνεῦμα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἢ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· καὶ τί νοεῖν ἐνταῦθα τὸ, ἐξ αὐτοῦ, βούλεται, ὑπόκεινται. Ο' Εφίσου.

Η' ἀδιαιρέτως σου οὐκ ἀπεκρίθη πρὸς τὸ προκείμενον τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ, ῥητοῦ τοῦ ἁγίου ὑπηφανίου· ὅτι πολλάκις λέγεται τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἵνα τί ὥστε ἔχει καὶ τὸ εἶ) ὦδε τοῦ υἱοῦ. ἀλλὰ τοῦτο ὑπολογήσηται, καὶ τότε καὶ ἡμεῖς ὑπολογησόμεθα πρὸς τὰ ἑξῆς ἐνόμενα παρ' ὑμῶν. πρὸς τούτοις ὁ μέγας βασίλειος ξαπώτερον ταῦτα διαμβλύνει, λέγων· τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ ἁγίου υἱοῦ ἔχει καὶ λαμβάνει. πίνα ῥόπον νοεῖτε τὸ εἰρημένον, εἴπατε, ἐν τότε περαιτέρω προβησόμεθα. Ο' Ιωαννης

Εἰ ἀπέδειξας καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ ἁγίου ὑπηφανίου, ὅτι ὦδε τοῦ υἱοῦ ἔχει τὸ εἶ) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἤσαμεν ἂν τὸ ὦδε σοῦ εἰρημένον, ἐπειδὴ περὶ τοῦ ὑπόδειξαι, ὅπω δὲ Ο' Εφίσου.

Ο Ιωάννης Συγχωρεῖς ὅτι τὰ κτίσματα ὡδὲ τ θεοῦ τὸ εἶ ἐχῇ;

Ο Εφέσου. Συγχωρῶ· κ᾽ τοῦτο λέγονται κτίσματα, καθ᾽ ὃ τὴν αἰτίαν ἔχουσι ὡδὲ τ θεοῦ.

Ο Ιωάννης Ἐπειδὴ τὰ κτίσματα λαμβάνει διαφόρως τὸ εἶ ὡδὲ τ θεοῦ, διὰ τὸ λέγονται καὶ διαφόρως ὡδὲ τῆς οὐσίας τ θεοῦ· ἀλλ᾽ ἐν τῷ ῥητῷ τ ὁμολογίᾳ δείκνυται, ὅτι ὄχι τὸ πνεῦμα ὡδὲ τ ἰοῦ· τὸ δὲ, ὄχι, ὁμολογεῖ τὸ εἶ· τὸ γὰρ, ἔστιν, ἢ ὁμολογεῖ τὸ εἶ ἢ ἄλλο· οὐδὲ γὰρ ὄχι ἔστιν ἕτερον τὸ εἶ ὡδὲ τ ἰοῦ ἢ ἄλλό τι εἶ. οὐκ ἔστιν οὖν ῥητὸν τὸ πνεῦμα τὲ εἶ μὴ ἔχῃ ὡδὲ τ ἰοῦ. ὥστε συναίνεται ἀναγκαίως τὸ αὐτὸ εἶ ἔχῃ ὡδὲ τ ἰοῦ τὸ πνεῦμα, ὃ ἔχῃ καὶ ὡδὲ τ παῖδός· καὶ γὰρ ἕτερα δηλοῦται νῦν λέγῃ, ὄχι.

Ο Εφέσου. Πληροφόρητα ἕτερα καὶ τότε συγχωρήσομεν.

Ο Ιωάννης Τοιοῦτόν ὄχι τὸ ῥητόν.

Ο Εφέσου. Τοῦτο τὸ βιβλίον ὄχι διεφθαρμένον ἐν πολλῶν χειρῶν· ὅμως δυνάμεθα διορθώσασθαι. ἀναγνωσθήτω οὖν ἵνα ἀκούσωμεν· λέγομεν γὰρ ὅτι νοεῖται ἐξ ἀμφοῖν, οὐ μᾶλλον κεῖται καὶ, ὄχι.

Ο Ιωάννης Οὔτε φησὶν, οὐδὲ τὸ πνεῦμά τις οἶδεν εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἰός, ἀφ᾽ οὗ λαμβάνει, καὶ ἀφ᾽ οὗ ἐκπορεύεται· ὥστε ἀναφέρει τὴν ἐκπόρευσιν πρὸς τὸν πατέρα· τὸ δὲ λαμβάνειν, πρὸς τὸν ἰόν· εἶτα ἰφιξὴς βουλόμενος ἀποδεῖξαι, τί τὸ λαμβάνειν, καὶ τί τὸ ἐκπορεύεσθαι, ἐπάγει οὕτως· οὔτε τὸν πατέρα καὶ τὸν ἰόν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἀληθῶς δεξάζον, τὸ διδάσκον πάντα, ὅπερ ἀπὸ τ παῖδός ὄχι καὶ τ ἰοῦ. καὶ ἴδε, ὅπερ εἴρηκα πρότερον ἀναφέρων ταῦτα νῦν λέγῃ, ὅτι ὡδὲ τ ἰοῦ ὄχι· ἐπειδὴ δὲ ὅτι τὴν θείαν ἴν ὄχι τὸ εἶ καὶ, ὄχι· δηλοῦται δὲ τὸ εἶ διὰ τ, ὄχι· ἆρα ὄχι ἐκ τ ἰοῦ καὶ ἔχῃ τὸ εἶ ὥσπερ καὶ ἀπὸ τ παῖδός. κ᾽ γὰρ ἄλλως ἐδήλωσεν αὐτὸ εἰπεῖν· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχῃ τὸ εἶ ὡδὲ τὲ παῖδὸς Ϲ τοῦ ἰοῦ καθὼς κ᾽ τὰ κτίσματα. ὅτι δὲ αὕτη ὄχι ἡ διάνοια, αὖτω λέγῃ ἐν τῷ αὐτῷ καταγυρφτῷ· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀεὶ οὐ ζηνεώμενον, οὐ ποιηθὲν, οὐ συναδέλφον, οὐ πάσης, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ παῖδος καὶ τοῦ ἰοῦ. λοιπὸν οὐ δυνάμεθα ἐννοεῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἰοῦ οὐκ ἔχῃ τὸ εἶναι.

Ο Εφέσου. Λέγῃ δὴ αἰδιμότης, ὅτι ἐπειδὴ λέγεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ παῖδος καὶ τοῦ ἰοῦ, ἔχῃ καὶ ἐξ αὐτῷ τὸ εἶ. λοιπὸν οὕτω νοεῖς ἐξ ἀνάγκης, ὅταν λέγηται ἐκ τ παῖδὸς, ἔστιν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῷ, καὶ ὅταν λέγηται ἐκ τοῦ ἰοῦ, ἔστιν ἐξ ὑποστάσεως αὐτῷ, καὶ ὅταν λέγηται ἐξ ἀμφοῖν, ἔστιν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῷ· ἀπόκρινα.

Ο Ιωάννης Πρὸς ταῦτα ἀποκρίνομαι· νῦν λέγομεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡδὲ τοῦ παῖδὸς, νοοῦμεν ἐκεῖνο ὡδὲ τοῦ παῖδός, ἢ ὅτι πρόσωπόν ὅτι τὴν θείαν τοῦτο Ϲ νῦν λέγομεν ἐκ τοῦ ἰοῦ, τουτέστιν, ἐκ τῆς τούτου ὑποστάσεως· νῦν δὲ ἐξ ἀμφοῖν, οὕτω λέγομεν, ὡστε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶ ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς· ἐπειδὴ ἡ ἐκπόρευσις τοῦ ἁγίου πνεύματος κοινωνεῖται ὡδὲ τοῦ παῖδὸς Ϲ ὅτι τὸν ἰόν ὄχι.

Ο Εφέσου. Εἰ τὸ, ἐκ τοῦ παῖδός, νοεῖται ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῷ, Ϲ τὸ, ἐκ τοῦ ἰοῦ, ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῷ, ὅταν ἀκούῃς Ϲ ἐξ ἀμφοῖν τί ἄλλο νοεῖς, ἢ ὅτι ἐκ τῆς ὑποστάσεων ἀμφοτέρων; ὅμως κεῖσθω ἐν τῷ παρόντι, ὅταν ἀκούσωμεν, ἐκ τοῦ παῖδος, νοοῦμεν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῷ, καὶ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης ὅτι ἐκ τοῦ παῖδός· δοκιμαζέσθω γὰρ Ϲ παρ᾽ ἀμφοτέρων ὅπερ ὄχι ὁμολογούμενον, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ παῖδός. ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τοῦ ἰοῦ, ἐξ ἀνάγκης νοεῖν ὄχι, ὅτι ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῷ, ἢ ἐνδέχεται τοῦτο κ᾽ ἄλλως νοεῖν ἡμᾶς,

Ἡμῖς

τοῦ ῥητ, ὁ ἅγιος βλιφάιος ἐκ τ αὐτ λαμβάνει, τὸ ἐκ τ πατρὸς καὶ τ υἱοῦ, καὶ τὸ λαμβάνειν ἐκ τ πατρὸς ⁊ τ υἱοῦ· ἆρα ἀπὸ ταύτης τῆς θεφτης μοίρας, ἔχομεν ἅδ ἀ τοῦ ἁγίου βλιφαίου τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνειν τὸ ἐκ ἅδ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ.

Ὁ Ἐφίσου. Τί ποχόμβος δίξαι ὅτι ἅδ τ υἱοῦ λαμβάνει ⁊ πνεῦμα τὸ ἐκ, τοῦτο ποιῆσαι ὑδαμῶς ἠδυνήθης, ὑδὲ θεηγαγες τ ῥητῶς ἅδ πνι τῷ διδασκάλων κείμενον, ἀλλ' ὐδ' ἀναγκαίως ἐξ αὐτῷ συναγομβον. ἀλλ' ὐδὲ εἰ ἐκ παρὸς καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἤδη καὶ παρ' αὐτῷ ἔχε τὸ ἐκ· τὸ γὰ ἐκ πηος εἶναί π πολλαχοῦ λίγεται· ⁊ ὐκ ἀναγκαῖον, πᾶ ὁ ἅγ πνος ἐκ λέγεται, καὶ παρ' αὐτ τὸ ἐκ ἔχειν, καὶ ἀναγκαίως ἄπον αὐτὸ ἔχειν. ὁ δὲ ἐπήγαγες ῥητὸν ἅδ τὸ ἁγίου βλιφαίου, ὐ μόνον ὐ συνηγορεῖ τῷ σῷ λόγῳ, ἀλλὰ ⁊ θεσθήλως ἐναντι). ὐ γὰ εἶπεν ὁ μακάριος βλιφάνιος, ὅτι ἅδ τοῦ υἱ τὸ ἐκ λαμβάνει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι λαμβάνει. τοῦτο δὲ εἶπε ἅδ τοῦ διαγγελίᾳ λαβὼν ταῖς ἀφορμαῖς, ἐν οἷς ὁ κύριος εἶπεν, ὅτι παρ' ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. δῆλον οὖν, ὅτι οὐ τῷ αὐτῷ δ/φέροιαν εἶχεν ὁ ἅγιος βλιφάνιος ὧν ὑμεῖς ποεῖτε καὶ λέγετε. εἰ γὰ εἶχε ταύτῳ τ δ/φέροιαν, εἶπεν ἂν ἅπερ, ὅτι οὐδεὶς οἶδε τ πατέρα καὶ τ υἱόν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρ' ὧν ἐκπορεύεται, καὶ παρ' ὧν λαμβάνει· καὶ ἤγαγεν ἂν εἰς ταυτὸν, τὸ ἐκπορεύεσθαι, καὶ λαμβάνειν· νῦν δὲ δ/φετέλλων τὴν αὐτονυμίαν καὶ τὴν συνδίσμων, καὶ λέγων, παρ' οὗ ἐκπορεύεται, καὶ παρ' οὗ λαμβάνει, δηλοῖ ἄλλό τι νοεῖν, τὸ ἐκπορεύεσθαι, ἅδ τὸ, λαμβάνειν· ὅτι τὸ μὲν ἐκπορεύεσθαι δηλοῖ τῷ ὕπαρξιν τοῦ ἁγίου πνεύματος τῷ ἐκ τοῦ παρὸς, τὸ δὲ λαμβάνειν, τῷ συμφωνίαν καὶ ὁμόνοιαν τοῦ ἁγίου πνεύματος θεὸς τ πατέρα ⁊ τ υἱόν, καθ' ὃ ἀναγγέλει τοῖς μαθηταῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἃ δεῖ μαθεῖν αὐτοὺς παρ' αὐτ τοῦ υἱοῦ τὰς ἀφορμὰς λαμβάνειν. ὐκ ἄρα ἅδ τὸ ῥητὸν τοῦτο οὐδὲν αναγκαῖον συνῆξας θεὸς τὸ σὸν βούλημα· παρ' οὐδετέρου γὰ τούτων φαίνεται ἅδ τοῦ υἱοῦ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ). ταῦτα συμμάρτυρεῖ μοι χρυσόστομος ⁊ ὁ μακάριος κύριλλος. τούτων γὰ ὁ μὲν ἐξηγούμενος τὸ, ἅδ τοῦ υἱοῦ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, λέγει, λήψεται παρ' ἐμοῦ, τουτέστι, ἅδ τῆς ἐμῆς γνώσεως, ἤτοι σύμφωνα καὶ συνῳδὰ τοῖς ἐμοῖς ῥηθεῖ· ὁ δὲ κύριλλος ἐν τοῖς θησαυροῖς φησὶν, οὐ γάρ τοι φύσεως ἐδήλου δ/φοραν ἑαυτοῦ τι ⁊ τοῦ παρὸς, λέγων ὁ υἱός, ὅτι τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ἀλλ' ὅτι λόγοις κεχρήσεται τοῖς ἑαυτοῦ, δ/φ τὸ τῆς οὐσίας ταυτ, καὶ εἰς ἅπαν ὁμοφυὲς, ἰσουργόν τι ⁊ ἰσοτιμίας. εἰ τοίνυν θεῖ λόγων εἴρηται καὶ νενόηται τοῖς ἁγίοις τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ⁊ ἀναγγέλλειν τοῖς ἀποστόλοις, οὐκ ἄρα ἅδ τῆς φωνῆς ταύτης ἔχομεν ἐνοεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει τὸ ἐκ) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ὁ Γραφεύς. Συνήκαμεν τὰ εἰρημένα σοι, πάτερ ἀδιαστάτως, δι' ὧν ἠβουλήθης ἀποκλεῖσαι τὴν ἐμὴν δ/φοραν ἀπὸ τῆς σημασίας τοῦ ἁγίου βλιφαίου· ἀλλὰ νῦν βούλομαι ἐνσπεῖραι καὶ δεῖξαι ὅτι τοῦτο βούλονται τὰ ῥήματα τοῦ ἁγίου βλιφαίου, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνει τὸ ἐκ) ἅδ τοῦ υἱοῦ. ἐκ) γὰ ἐν θεωρημα ἀφ' ἑτέρου κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον νοεῖσθαι δύναται, εἰ μὴ ὅτι λαμβάνει τὸ ἐκ) καθώς ὄρην ἐξ αὐτ. ἡμεῖς δὲ λέγομεν καὶ ὁ μακάριος διονύσιος ἐν τῷ δ/τέρῳ κεφαλαίῳ τοῦ θεῖ θείων ὀνομάτων, ὅτι τὰ κτίσματα ἅδ τοῦ θεοῦ νῦν οὐκ ἐροτῶ σε, ἡνίκα τὰ κτίσματα ἅδ τοῦ θεοῦ λέγομεν ἐκ), εἰ τὰ κτίσματα ἅδ τοῦ θεοῦ εἶναι λαμβάνει;

Ὁ Ἐφίσου. Τοῦτο οὔπω ποοῦμεν· πλὴν ὅτι εἴ π ἐκ πνός ὄζιν, οὐκ ἤδη καὶ παρ' αὐτ τὸ ἐκ) ἔχει.

Συγ-

ρούμενα· ℭ διὰ τοῦτο θαυμαστὸν ἐστὶν, εἰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ℭ δηλοῖ τῆς θείας γραφῆς ἴδιόν ἐστι λέγεται· καίτοιγε ἡ, ἡ, ἐξῆλθον διὰ τῆς παρῶς. φωνὴ, ἡ ταυτόν ἐστιν, τῇ ἐξεπορεύθην, ἀλλ' ἕτερόν τι διὰ τὴν ἐκπορεύσιν ἐστὶν· ὅμως ἡ τῆς ἐκπορεύσεως τῆς ἁγίας πνεύματος ξόπος, ἄῤῥητος ℭ ἀκαταγόητος ἰδίως διὰ τῶν θεολόγων λέγεται· ἐπειδὴ ἡ τοῦ υἱοῦ γέννησις διὰ τὸν καθ' ἡμᾶς τῆς γεννήσεως ξόπον, γνωρίμωτέρα πως ἐστὶ δοκεῖ. διὰ τοῦτο ὡδὲ τῆς ἐκπορεύσεως ὁ μακάριος ἰωάννης ὁ δαμασκηνὸς φησιν· ἄλλος ξόπος ἐστὶν ὑπάρξεως ἄῤῥητος ℭ ἀκαταγόητος, ἄλλος δηλονότι διὰ τὸν τοῦ υἱοῦ γέννησιν. ὃ ἐγκαλύπτω ἀπικεῖσθαι μοι πρὸς τὴν ἐρώτησιν.

Ο' Ιωάννης. Συνήκαμεν τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὸ ἐρώτημα, ὅσον πρὸς τὸ σημαινόμενον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος δηλοῦ τοῦ θείου, ἀφ' ἧς τεῖα διὰ δεκαχόων ῥηκόντων. τὸ πρῶτόν ἐστιν, ὅτι ἡ φωνὴ αὕτη τῆς ἐκπορεύσεως, ἴση κοινὴ τῇ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος ἀπὸ τοῦ παρῶς πρόοδον· δεύτερόν ἐστιν, ὅτι μᾶλλόν ἐστιν ἴδιον τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἢ τοῦ υἱοῦ. ὁ δὲ λόγος ἐστὶν, ὅτι ἡ πρόοδος τοῦ λόγου ἐστὶν ἡμῖν μᾶλλον γνωριμωτέρα, ἢ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος. διὰ τοῦτο ℭ τὸ ὄνομα αὐτὸ τῆς προόδου ἀπονέμεται τοῦ ἁγίου πνεύματος· τρίτον ἐστὶν, ὅτι ἡ ἐκπόρευσις ἐκεῖ λέγεται ὑπαρκτικὴ καὶ οὐσιώδης. ποῦ οὖν ἐστὶ τὸ ξίτον· ἐπειδὴ ἐν τοῖς θείοις προσώποις οὐχ εὑρίσκεται ἄλλο τι εἰ μὴ ὕπαρξις καὶ ἰδιότης καὶ διαφορὰ, τί βούλεται τοῦτο τοῦ λόγου ὅτι ἡ ἐκπόρευσις ἐστὶν ὕπαρξις ἐν τῷ θείῳ προσώπῳ; ἆρά γε ἔξεστι τὸ λαβεῖν ἀφ' ἑτέρου ἢ ὕπαρξιν ἢ ἰδίωμα; ἡ γὰρ ἐκπόρευσις φαίνεται εἶναι πρόοδος ἀφ' ἑνὸς πρὸς ἕτερον· εἰ δὲ ἡ ἐκπόρευσις ἐστὶν ὑπαρκτικὴ, φαίνεται λαμβανέσθαι ἀπὸ τοῦ παρῶς τοῦ ὑπάρξιν. ἐπειδὴ τὸ λαμβάνειν τοῦ ὑπάρξιν ταυτόν ἐστι τῷ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐρωτῶ οὖν, εἰ οὕτω νοεῖς.

Ο' Εφίσου. Τοιαύτῃ γοῦν τοῦ πρόοδον καθ' ἣν ὀξ αὐτοῦ λαμβάνει τὸ ἅγιον καὶ παῦ ὅπερ ἐστὶ, καὶ ἰδίως λέγεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ο' Ιωάννης Ἀρέσκει μοι, ἔχομεν τὸ συμπέρασμα τοῦτο, τὸ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἅγιον διὰ τοῦ παρῶς, ταυτόν ἐστι τῷ καὶ ὀξ αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι· τοῦτο λέγεται ὕτως. ἀφ' οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνει τὸ ἅγιον διὰ τὴν θείων, ἀπὸ τούτου καὶ ἐκπορεύεται· ἀλλὰ λέγομεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνειν διὰ τοῦ υἱοῦ, ἆρα τὸ πνεῦμα πρόεισιν ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐν τῇ ἰδίᾳ σημασίᾳ τῆς ἐκπορεύσεως, καθὼς ὑμεῖς συνεχωρήσατε. ὅτι δὲ τὸ πνεῦμα λαμβάνει τὸ ἅγιον διὰ τοῦ υἱοῦ, ἔστι δυνατὸν ἀποδειχθῆναι πολλαῖς μάρτυρείαις.

Ο' Εφίσου. Πόθεν τοῦτο λαβόντες ἔχετε, τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνειν τὸ ἅγιον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἡμεῖς ἔστω μὴ συγχωροῦμεν.

Ο' Ιωάννης Ἀρέσκει μοι τὸ ῥηθέν· ταχὺ γὰρ ἐπανελθόσομεν πρὸς τὴν ἐρώτησιν. ὅτι μὲν οὖν λαμβάνει τὸ ἅγιον διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, δέδεικται ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ τοῦ ἁγίου ἀθανασίου· ὃς ἐν τινι συγγράμματι, ἀγνοουμένῳ καὶ ἀδημοσίευτῳ, μεταγλωττισθέντι ἀπὸ βιβλίου ἑλληνικοῦ παλαιοῦ διὰ τοῦ ἀμβροσίου, φησὶν οὕτως ὡς ἀπὸ προσώπου τοῦ παρῶς· ὅτι ὁμοῦ λέγω ἐκεῖνον τὸν ὄντα ὀξ αὐτοῦ, πνεῦμα δὲ ἅγιον, ὁ μόνον ὀξ ἀμφοῖν ἐστίν· ἀπὸ τούτου οὖν τοῦ ῥητοῦ, εἰ τὸ πνεῦμα ὀξ ἀμφοῖν ἐστὶν, ἆρα καὶ τὸ ἅγιον λαμβάνει ὀξ ἀμφοῖν. ἔτι ἐν τῷ αὐτοῦ συγγράμματι οὕτω λέγει· καθάπερ οὐδεὶς ἑώρακε τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὕτω θέλω λέγειν, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οἶδέ τις εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἀφ' οὗ λαμβάνει ὁ ἐκπορεύεται· οὕτω τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἀληθὲς δοξάζον, τὸ διδάσκον πάντα, ὅπερ ἐστὶ διὰ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ τοῦ πατρός. ἀπὸ τούτου ἐν

τοῦ

ζόπον ποιῶμεν. τὸ δὲ ζῆτον ὁ δεῖ γνώριμον εἶναι, ἔστι τοῦτο. ἐπειδὴ ὁ μακαριώτατος πατὴρ αὐγουστῖνος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῆς πρώτης τέχνης φησὶν, ὅτι ὕδωρ ἀγγλίξεως εἶδος ἢ τέλος τὸ ὁμιλεῖν, εἰ δεῖ ὁμολογεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀποκεινομένους ἀγγλίξειν τοῦτο δηλονότι διὰ μεταξὺ σωτηρείαν, ἵνα ἔχωμεν ἐν ταῖς παρούσαις ἀγγλίξεσι τὰς μαρτυρίας τῶν γραφῶν καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, οἷς ἡ ἁγία ἐκκλησία προσέσχηται· ἔπειτα τοῖς λόγοις τοῖς κομιζομένοις, ὡς ὅρος οἱονεί τινας τῆς ἡμετέρας ἀγγλίξεως, οἷς οὐκ ἐξέστω οὐδαμῶς μήτε τῶν ὑπαρχόντων, μήτε τῶν ἀποκεινομένων. ἔτι γὰρ διδασκόμεθα οὐχ τῶν ἁγίων πατέρων, μάλιστα δὲ οὐδὲ τὸ ἀγάθωτος πάπα ἐν τῇ ὑπατολῇ τῇ προκομιζούσῃ πολλάκις, ἵνα ἔρχεται πρὸς τὸν βασιλέα κωνσταντῖνον ἐπὶ τὸν ἔκτιλον συνόδου, ἐν ᾗ περὶ τῶν ἑαυτοῦ ἀποκεισαρίων οὕτω φησίν· οἷς, δηλονότι, ἀποκεισαρίοις, ἐπὶ μαρτυρείας ἐνίων ἁγίων πατέρων, οἷς αὐτὴ ἡ ἀποστολικὴ ἁγία ἐκκλησία προσκέχυ, μὴ τῶν βιβλίων ἐκείνων οὐδὲ διδάσκαμεν, ὥστε δύπορείαν βοηθείας ἐπὶ ἀρωγὴν οὐδὲ τῶν γαλλικωτάτων τότε τῶν χεισιανῶν βασιλέων μεταχόντες, ἀπὸ τούτων μόνων ἱκανοποιῆσαι ἀναδάσεσι. ἔτό φασι καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐν χαλκηδόνι συνόδου ἐν τῷ προσφωνήματι τῷ πρὸς μαρκιανὸν βασιλέα, οὗ τινος ἡ ἀρχὴ, καὶ τοῦτο πάντως ἐστὶ τῇ σῇ βασιλείᾳ, λέγοντες περὶ τῆς ὑπατολῆς λέοντος πρὸς φλαβιανὸν οὐδὲ γὰρ δεῖ θαυμάζειν τοὺς τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας προϊσταμένους, ὥστε τὸν ὑπατολὸν ἐκεῖνον ὡς προκομμά τι ἀσεβείας ἐγκαλεῖσθαι, ἀλλ' εἰ οὐκ ἔστιν ἐφαρμόζοντα τοῖς θείαις γραφαῖς ὑπογράπτουσιν, καὶ ἐναντίον οὐκ ἔστι τοῖς διανοίαις τῶν πατέρων καὶ τοῖς γνώμαις ἰωάννου. ἔπ ὥστε μηδεμίαν ἐκείνοις ἀφορμὴν ὑπολήπεσθαι τοῖς ζαφέστουσι τὸν ἀποστολικὸν ἄνδρα, καὶ ἀγγβάλλουσιν. ἡ συμφωνία τῆς ἐκείνου ὑπατολῆς, τῶν ἁγίων πατέρων αἱ μαρτυρίαι πρὸς μείζονα τῆς δυσεβείας μαρτυρίαν. ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα ὑπεθέμεθα. τούτων οὖν προτεθέντων πρὸς αὐτὸ τὸ κύριον ἀράμωμεν. ἐπειδὴ ἐν ἑκάστῃ ἀγγλίξει ζήτημά τι ὑποτίθεται τίνος ὀνόματός ἐστι περὶ οὗ ἡ ἀγγλίξις γίνεται· ἐπειδὴ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁ λόγος μεταξὺ ἡμῶν ἐστὶν ὀφείλει, ζητεῖσθαι πρότον παρ' ὑμῶν, τί ἀρα τὸ ὄνομά ἐστι ποιεῖται, εἴτε ἐν αἱρετικοῖς πράγμασιν εἴτε ἐν θείοις· ἡ δ' αἰτία ἐστὶν αὕτη. ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ μακαρίου διονυσίου ἐν τῇ περὶ θείων ὀνομάτων, ἀπὸ τῶν κτισμάτων αὐτὸν τὸν θεὸν ὀνομάζομεν, καὶ ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς τοῦτο τὸ τῆς ἐκπορεύσεως ὄνομα, ἃ μόνον τοῦ παιδὶ, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ ἀποτίθεται· καὶ τοῦτο λίαν ὁ ἰωάννης ἐν τῷ ἑκκαιδεκάτῳ κεφαλαίῳ, ἐξῆλθον οὐδὰ « τοῦ παιδὸς· καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λέγεται, ὅτι ἐκ τοῦ παιδὸς ἐκπορεύεται. ἔτο « δὲ ὑπὸ τούτου ἐρρήθη, ἐπειδὴ πεπίσμεθα ὅτι ἐν ταῖς λοιπαῖς συνόδοις, ταύτην μᾶλλον χεῖρας μάλιστα ἔχει ὀφείλειν.

Αἰδεσιμώτατοι κύριοι καὶ πατέρες, πρὸς μὲν τὰ πρῶτα τοῦ παρ' ὑμῶν εἰρημένου ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμωτάτου δὲ παιδὸς, ἔξω τὸ δ' προκειμένης ὑποθέσεως ὄντα, καὶ σωδὲ κεῖνα κοινῶς ἀμφοτέροις ἡμῖν, ὑ χρείαν ἔχομεν εἰς πλάτος ἀπολογήσασθαι καὶ τὸ παρόν. πρὸς ἃ δὲ προβεβλῆσαι ὑπόθεσιν ἀπολογούμεθα ταῦτα, ὅτι τὸ δ' ἐκπορεύσεως ὄνομα διαφόρως μὲν δύναται τοῦ τε ὄντος καὶ τοῦ θείου καὶ τοῦ αἰθερίνου λέγεσθαι). προσήκει γὰρ δύναται τούτων καὶ ταῖς δυσὶ προτάσεσι τῆς διαιρετικῶν προτάσεων· ἰδίως δὲ μάλιστα καὶ τοῦ ἀκειβοῦς δ' διαλογίας λόγου, δύναται τῆς προτάσεως τοῦ παναγίου πνεύματος λέγεσθαι) οὐδὲ τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς ἁγίοις ἅπασι· καὶ τούτῳ τῷ ὀνόματι διαφέλλει τοῦ πνεύματος ἡ ὑπαρκτικὴ προτάσεως δ' τοῦ υἱοῦ προτάσεως· ὅτι ἡ μὲν ὀνομάζεται ἡγιότης, ἡ δὲ ἰδίως ἐκπορεύσις. πολλὰ γὰρ ὀνομάτων τοιαῦτα καὶ κοινῶς δύνηται, καὶ ἰδίως κατηγο

Ο' Εφίσου.

ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΑΞΕΙΣ ΙΗ'.

Ο' Ιωάννης

ΜΕτὰ τῆς ἀλογίας τῆς ἁγιότητος τ̃ μακαριωτάτου πατρὸς, ὑπὸ ὁρισμοῦ καὶ προστάγματος τούτου ἀρξόμεθα τ̃ διαλέγεσθαι πρὸς ὑμᾶς περὶ ἐκείνων, ἃ πιανθάνουσι περὶ τῆς πίστεως, ἤγουν τῆς ἐμπορδίσεως τ̃ ἁγίου πνεύματος, ἵνα καὶ τῷ γνώμῃ τ̃ μακαρίου πατρὸς αὐξουσίνω ἐν τῇ πρώτῃ κεφαλαίῳ περὶ τριάδος, μετὰ σεμνότητος διαλεκτέον ὄντι, ὡδὶ καλῶ ἵνα προσέχητε, καὶ παρίχητε τὰ ὦτα ὑμῶν. ἐν προσέχοις ἴσως εἴπῃ τι ὅπερ μὴ ἦ αὐτοῖς ἀσφαλὲς, ἢ οὕτως ἐμπαίσεως, διὸ θυμῶ διορθωθῆναι ὑπὸ τῆς ἁγιότητος τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς, ἥτις κατέχει τὸν τόπον, καὶ τὸν θρόνον, καὶ τῷ πίστει τῶ ἁγίου πέτρου. ἔτι δὲ πρὸ τῆς ἐνταῦθα αἰδεσιμωτάτων πατέρων τῶν παρόντων ἐνταῦθα, ἐπομένως δὲ ὑπὸ τῆς θεολόγων αὐτῶν. οὐ χρὴ δὲ εἰς λογομαχίαν, ἀλλ' ἀεὶ ζητεῖν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν γνῶσιν τῆς λειπομένων ὀφειλομένων. ὑπίζομαι δὲ ἕξειν βοήθειαν παρ' ἐκείνου, ὅστις φωτίζει τὰς διανοίας, καὶ εἰσάγει πάντας εἰς γνῶσιν, καθὼς ἐστὶ χρὸς ὁ υἱὸς τ̃ θεοῦ τὴν ἀλήθειαν, ὅτως ὑπίζομαι εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ ὅστις ἠθέλησε τὸ κεφάλαιον, τὸ περὶ τῆς ἐμπορδίσεως τ̃ ἁγίου πνεύματος, ἐν τῇ παρούσῃ οἰκουμενικῇ κινηθῆναι σωδόν, ὑπὲρ τ̃ αὐτῦ ἁγίου πνεύματος παρίξει, ὅπως μὴ πάσης πρόφασις καὶ δικαιολογίας ἡ ἀλήθεια αὐτῦ δηλωθείη καὶ διασαφηνισθείη· ὅπως κάθωσι πάντες ἐν χωρὶς φιλονεικίας τ̃ ἀληθείαν· ὅπως εἰς σώματα καὶ μιᾶ καρδία τὸ αὐτὸ πάντες καὶ τ̃ ὁπόσολον εἴπωμεν· ἐν ὥσπερ εἷς ἐστι χριστὸς ἐν μία πίστις, ὅτως ὦμεν ἐν μιᾶ πίστει ἐν τῷ αὐτῷ σώματι τ̃ χριστοῦ. νῦν ἤ τούτων προτεθέντων, ἀρχόμεθα πρὸς τὸ προκείμενον αὐτό. Ἐν προσέχοις δὲ ἴσως γνώμην δόξῃ· προσέχετον, ἵνα μὴ ὁ γαλλικώτατος κύριος ὁ βασιλεὺς πολλάκις ἐν τῇ φερρ̃αρίᾳ εἴπεσι, ὅπερ ἐδόκει σπείρω ἀκρ δὲ χερσέρας καὶ ῥάθυμος τ̃ πνεύματος συμπλέας, ὥστε μὴ ποιεῖν μακρὸς λόγους καὶ ὑποτάδιον, ἀλλ' ὑπὸ διηχρήματος εἰς διηκείρημα, ἢ ὑπὸ μυρτυρείας εἰς μυρτυρείαν, ἢ ὑπὸ κεφαλαίου διὰ κεφάλαιον μεταβαίνειν, καθ' ὃν ξόπον καὶ ὑμεῖς τὸ αὐτὸ εἴπατε. βουλόμενος ἔν ὁ ἁγιώτατος διατάτης ἡμῶν χαρίσασθαι τῷ γαλλικωτάτῳ βασιλεῖ καὶ ὑμῖν τοῖς πατράσιν, ἔτι τε καταλοιπὸν ὅπως καὶ αἰσθοδίσῃς πᾶσαν ῥᾳδίαν ὅπως διαθεῖναι, ὑποδέχεται ἵνα καὶ τ̃ παρῦσαι σωτηρίαν, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐπομένως τὸν τ̃

πέφυκε τὴν ἀπιλθεῖν, ὅσους αὖ δόξῃ τῷ ἀριθμῷ. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ἐπιζήτει ἐκλογὴν ποιεῖσθαι τῶν βουλεύεσθαι ταῖς ἀποδημίαις, καὶ ἔχειν τινὰ μέριμναν πασῶν τῶν ἀποκρίσεων. ἔδοξε τοίνυν καλὸν, καὶ ὠφελιμώτατον ἡμῖν τοὺς τοποτηρητὰς τῶν πατριαρχῶν, οἵτινές εἰσιν οὗτοι· ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, κύριος αὐτάνιος, ἀρχιερεὺς πάσης Θρᾳκίας καὶ Μακεδονίας· ὑπῆρχε δὲ οὗτος τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· καὶ ὁ τιμιώτατος ἐν ἱερομονάχοις σπυρίδωνος, καὶ οἰκουμενικὸς συγγελος, κύριος γρηγόριος, ὁ καὶ τοποτηρητὴς τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας. ὁ μητροπολίτης κυζίκου καὶ πάσης ῥωσίας, καὶ τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας, κύριος ἰσίδωρος· ὁ μητροπολίτης ἐφέσου, κύριος μύρων ὁ κρητικὸς, ὁ καὶ τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἔτι δὲ καὶ τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων· ὁ μητροπολίτης μονεμβασίας, καὶ τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων, κύριος δοσίθεος. ἦλθε δὲ καὶ ἐπίσκοποι δύο ἀρχιερεῖς, οἵτινές εἰσιν οὗτοι· ὁ μητροπολίτης νικαίας, κύριος βησσαρίων· καὶ ὁ μητροπολίτης μυτιλήνης, κύριος δωρόθεος, ὡς ἠθέλησαν πάντας ὁμοῦ ἐπᾶραι, καὶ ἵνα συνέρχωνται οὗτοι καὶ περίπλωσι μὴ γνώμης ἡμετέρας, εἴ τι χρηναίσῃ αὐτοῖς ὁ θεός. ταῦτα τοίνυν πάντα μεμύσαντες, οὐκ ἔδοξεν αὐτοῖς λυσιτελὲς τῷ στόλῳ ὁδὸν δύσαι ταύτην ὁδὸν, ἀλλ' ἐμεύσειν ἡμῖν, ὅπου ἐπειδὴ βούλεσθε διαλεχθῆναι, καὶ μέσον τὸ οὐκ εἰσῆκται παρ' ὑμῖν καθὼς ὑπεχρέωσε, ποιήσατε ἐκλογὴν περσόπων ὥσπερ μέλλομεν ποιῆσαι καὶ ἡμεῖς. παρῆλθε δὲ τὸ σάββατον· καὶ τῇ δευτέρᾳ ἵνα γένηται καθολικὴ διάλεξις καὶ ἐξέτασις τῆς δόξης ἡμῶν. Τῆς οὖν δευτέρας καταλαβούσης, μεθ' ἡμέραν, δευτέρα, γέγονε καὶ πάλιν συνέλευσις οἰκουμενικὴ ἐν φλωρεντίᾳ. περικαθίσαντος οὖν τοῦ μακαριωτάτου πάπα, τοῦ βασιλέως ἡμῶν καὶ τῶν πατριάρχου μὴ ὄντων ἐκεῖσε διὰ τὸ ἴδιον αὐτοῖς ἀσθενεῖς· ἐκτὸς γὰρ τούτων πάντες συνήλθομεν· καὶ τῆς τάξεως γενομένης, ἤρξατο τῆς διαλέξεως ἱερομόναχός τις ὀνόματι Ἰωάννης, ἀνὴρ φιλόσοφος τὴν λατίνων, καὶ διαλεκτικώτατος. ἔστι ἀναγνὰς καὶ μετάφρασιν ποιήσας, ἐπέστησε κατὰ πόδιν τὴν ἀποκρισιν τοῖς γραικοῖς, ποίῳ λόγῳ συνοφαίνουσι τὴν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐκπόρευσιν τοῦ παναγίου πνεύματος. ἦν δὲ ὁ λόγος αὐτοῦ ὅτι λέξεως οὕτως.

Ιωλ. Καρδ. Γαλιωότατι κύρι βασιλεῦ, ἵνα ἀφίλω ἔκπληξίν τινα καὶ θαῦμα, ὅπερ ἡ γαλιωότης σου φαίνεται εἰληφέναι ἀπὸ τῆς εἰρημένων παρ' ἡμοῦ, ἐρῶ τινα βήματα ὀλίγα ἔμπροσθεν. ἐγὼ οὐ μέμνημαι εἰρηκέναι συμπεραινόμενος τῶν ὕλλων ταύτην κοινὴν γνώμην τῆς τε σῶν καὶ τῆς ἡμετέρων, ἀλλ' εἶπον ὅτι ἐφαίνετό μοι μὴ χρήσιμον εἶναι μηδὲ ἀναγκαῖον, ἵνα παραιτήσωμαι δῆτα τῶν ὕλλων ταύτην, ἐφ' ἷς πολλὰ ἐρρήθησαν ἀπὸ ῥητῆς καὶ ἀποδείξεων ἐναργεστάτων, ἃ ὅτι ἡμεῖς ὄντες ἐν τῇ σωόδῳ τῇ ἐν φιρφαρίᾳ, πολλὰ εἴπομεν πρὸς οἱ ὑμέτεροι ὑδὲν ἀπεκρίναντο, καὶ ὅτι εἴπομεν, εἰ ἴχουσί τι οἱ πεῖν, εἰπάτωσαν, ἵνα εἰδῶμεν ἕτοιμοι ἡμῶν καὶ ἑτοίμως τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι εἰπεῖν, καὶ ἀκοῦσαι ταῦτα. τοῦτο οὖν λέγομεν καὶ νῦν τὸ παρὸν, καὶ προκομίζομεν, ὅτι εἴπερ ὄφελόν τις ὁ βουλόμενος εἰπεῖν, εἰπάτω. ἡμεῖς γὰρ παρασκευασμένοι ἑτοίμως τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ δοῦναι ταῖς ἀποκρίσεις ταύτας πρὸς ταῦτα, καὶ ὁμολογουμένως εἶναι βέλτιον) ὀφείλοντι τινὰ βηθῆναι ὅτι τῶν ἐξέτασιν τῆς διαφορᾶς ἐκείνης, πολὺ κρεῖττόν ὄφελον καὶ τὸ παρὸν εἰπεῖν πάντα. καὶ γὰρ οὐκ ἔστιν χρήσιμον, ὑδὲ δίκαιον, ἄρξασθαι μὴν ἑτέρας ὑποθέσεως, μεταξὺ δὲ ἐναβῆναι εἰς ἑτέραν. πρὸς δὲ τὸ δεύτερον μέρος, καθ' ὃν ἔφην εἶναι, ὅτω καὶ νῦν λέγω ὁρισμοῦ τοῦ μακαριωτάτου πάπα, καὶ τῆς ἁγιωτατάτων πατέρων· ἡ γαλιώτης σου οὐσα φρονιμωτάτη καὶ σοφωτάτη δυνατὸν σκέψασθαι, καὶ δύρεῖν τὸ δίκαιον καὶ δίλογον ὄν. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ γαλιώτης σου δύρει τὸν ἴδιον καὶ μυστικὸν, καὶ τοῦτο αἰτήσασα, δίκαιόν ὄφελε πάντως καὶ οὕτως ἄδικον ἀπάντων, δύρεῖν σε τὸν τρόπον τὸν λυσιτελοῦντα πρὸς τὴν ἕνωσιν. ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ἡ γαλιώτης σου καλὸν εἶναι σκέψασθαι καὶ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς, εἴπερ οὐκ ἦλθες ἐσκεμμένος, ἀρέσκει τῷ μακαριωτάτῳ πάπᾳ καὶ πᾶσιν ἡμῖν, ἵνα τοιοῦτον ὑφρτισθῇ ἄχει τῆς τε σαββάτου ἡμέρας, καὶ οὕτως ζητῆται μὴ τε μέσου ζόπου ἐκείνου τε παρ' ὑμῶν εἰρημένου, ἐπειδὴ καὶ ὁπότε μέρος ὑμῶν ἡ ὧδε τοῦτου ζήτησις γένοιτο. ἐρῶ δὲ καὶ ἕτερόν τι καὶ ὕστερον ὅπι θήσω τέλος. ἐπειδὴ ἡμεῖς φερώμεν καμὸν μέσον τι ἵνα ἀρξώμεθα κοινῶς τῆς ἀγαλίξεων λυσιτελοῦς πρὸς τὴν ἕνωσιν, ἡ γαλιώτης σου ἢ ἐπήγαγεν ἕτερόν τι μέσον τὸ ἴδιον καὶ μυστικὸν, δηλονότι, πρῶτον ἴδιον καὶ μυστικῶς, ἀγὼ τοῦτο ἐπειδὴ καὶ ὑμεῖς ἐστε οἱ δύρεῖαι, ἀναγκαῖόν ἐστιν ὑμᾶς τοῦτο δύρεῖν.

Ο' Βασιλ. Ὅσον πρὸς τοῦτο ἐβούλομαι ἀπολογήσασθαι· εἰ γὰρ λέγω καὶ ἀπολογοῦμαι, τοῦτο ἔσται ἐπ' ἄπειρον, ἀγὼ τοῦτο ἔσται σωτόμων ὃ λέγω· ὅτι ἀναγκαῖόν ὄφελεν ἡμᾶς εἰς τὸ προκείμενον ὡσαὐτὼς ἐσήσαμεν, ἵνα μεταβῶμεν εἰς τὴν ἄλλην ὑποθεσιν· πλὴν ὑδὲν παραιτούμεθα ἐκεῖνο, ἀλλ' ὅταν θέλωμεν, ἔχομεν αὐτὸ ἐν ἑτοίμῳ. εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὑποθεσιν, ἐπειδὴ φαίνεται καλὸν ἵνα σκεψώμεθα κοινῶς, ἀρέσκει καὶ ὑμῖν.

Ιωλ. Καρδ. Τίνες μὴν σκέψασθαι πρεῖ τε μέσου ζόπου; καὶ ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα ἐφ' οἷς ἐρεῖν μέλλετε πρὸς ἡμᾶς. Οὕτω δὲ τούτων ῥηθέντων, γένηται ἡ συνέλευσις, καὶ ἀπέλθομεν. εἰπόντων οὖν ἡμῖν βουλεύσηναί τι μέσον τὸ λυσιτελοῦν πρὸς ἑνότητα, ἔτοιμοι ἐδόξεν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ λίαν δυσδύρετον. καὶ δὴ συναχθέντων ἡμῶν εἰς τὸν παρεισάγιλον, ἵν' ἐδὲ ἀσθενὴς, ἠρώτησεν ἡμᾶς ὁ βασιλεὺς, τί αὖ περὶ τούτου ἀπολογησόμεθα. καὶ τί ὅτι μέσον ὑπάρχει εἰς τὴν δυσκολὴν ὁμόνοιαν. ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς· ἡμεῖς μέσον οὔτ' ἔχομεν οὔτε λέγομεν, ἀλλ' ἐναγδὴ ὀφείλομεν ἀπολογίαν δοῦναι τοῖς λατίνοις τῇ ἡμέρᾳ τε σαββάτου, ζητησάτω ἡ βασιλεία σου ὅπως σωθῇ ἡμῶν ἀμφότερα τὰ μέρη ἰδίᾳ, καὶ ὁ θεὸς μεριμνήσῃ ζόπον ἑνώσεως. ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς· καὶ πάντες ὑμεῖς βούλεσθε τὴν ἰδίαν ταύτην συνέλευσιν ποιεῖν; καὶ ἀπεκρίθημεν αὐτῷ· μᾶλλον τῇ πάσῃ εἰ δυνατὸν τοῦτο· καὶ ἐὰν ὧδε χωρήσῃ κατ' ἰδίαν ἡμᾶς συνέλευσιν, τότε μέλλομεν ἐκλέξασθαι τῆς ἐκείνων τινὰς τῆς

ἡμε-

περὶ τῆς ἀποκείσης αὐτῷ ἡμῖν ἀπολογήσηται λαμπρῶς καὶ καλῶς & δικαίως, ὑφ' ἧς ἀποκείσεται οὐδὲν παρ' αὐτῷ αἰτιατὸν εὑρεθῆναι λαμπρόν. ὅτι δὲ ἐζητήθη παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πάπα, ὥστε ἡμᾶς μεταβιβάσαι ὅτι τὰς διαλέξεις ταύτας, εἰρηται καὶ πρότερον παρ' ἐμοῦ, ὅτι δ' οὐδένα ἄλλον τόπον ἐζητήθησαν παρ' ἡμῶν, ὅτι ἡμεῖς πεπληροφορημένοι ἦμεν περὶ ἐκείνων, ὅτι ἀπεδέξαμεν ταῦτα λαμπρῶς, διὰ τὸ αὐχ αἱρεῖσθαι τὸν καιρὸν καταβάλλειν· αἱ γὰρ διαλέξεις περὶ τὰ ἀμφίβολα γίνονται· διὰ τοῦτο ὥστε μὴ καταπαλίσκεσθαι τὸν καιρὸν, καὶ ἐγὼ γνώμην ταύτην τοιαύτην ἐζήτησα παρ' ὑμῶν, ἀλλ' οὐδὲ περιμένω τι ἡμέτερον ὡς παρ' ἡμῶν δώρεάν, ἀλλ' ὅμως οὔτε διὰ τὴν φιλοφρόνησιν τοῦ μακαριωτάτου πάπα, οὔτε διὰ τὴν ἐμὴν, ἢ περὶ τὸ ζήτημα ἐκεῖνο σκέψις κατελείφθη, μᾶλλον δὲ μὴ ταῦτα πολλαὶ διαλέξεις ἐγένοντο περὶ τούτου, ἐν αἷς ἱκανῶς ἐρρήθησαν τὰ δοκοῦντα. οὐ δοκεῖ δὲ ἡμῖν χρήσιμον & λυσιτελὲς, τὴν αὐτὴν εἰσαῦθις ὑποθέσιν πάλιν ἐάσαι μετάφορον, & περιφαίνεσθαι ἰφ' ἕτερα· ἀλλ' ἐπεὶ ἔχουσι λόγους πολλούς, καί εἰσι ῥητοὶ περὶ τὴν διαφορὰν ἐκείνην, ὁ μακαριώτατος πατὴρ & οἱ αἰδέσιμοι αὐτοῦ πατέρες, εἰσὶ παρεσκευασμένοι & ἕτοιμοι ἀκοῦσαι ὑμῶν λεγόντων. ὑπόζωμεν δὲ εἰς θεόν, ὅτι καθὼς ὑφάσαμεν ταῖς φρέσιν ἐκείναις, οὕτω διαλύσομεν καὶ τὰς ὕστερον ὑπενεχθησομένας. περὶ δὲ τὰ τελευταῖα ἡ γαληνότης σου εἶπεν, ὅτι καθὼς τὸ σῶγμα παρηκολούθησεν, οὕτως ἐξιθύμει & ὅτι ἡ γαληνότης σου οὐδὲν ἐφοβεῖτο μέσον, οὐδὲ ἰσχύω περὶ τούτου· ἀλλὰ μᾶλλον νομίζεις ἡμᾶς δύρειν τι, ὅπερ εἰ δύρομεν περιττόν, καὶ ἄξιοι εἰς τὸ μέσον. περὶ τούτου οὖν ἀρκούντως ἤδη αὐτὸς ἀπεκρίθη, ὅτι λειτουργοῦσι τότε τῆς σῆς γαληνότητος λυσιτελήσῃ τοῦτον τὸν ζόπον, αὐτοπήγαστον ἐγὼ, μᾶλλον λυσιτελήσῃ κὰ ἀξιώμεθα τὴν συνοδικὴν διάλεξιν· ἀλλ' ὅμως ἡ γαληνότης σου ἐνίσταλο, λέγων, ὅτι μᾶλλον λυσιτελήσῃ, ἐπειδὴ οὖν ἴδοξε τῇ σῇ γαληνότητι καὶ πᾶσι τοῖς σοῖς δύρηκεναι ζόπον τινὰ ῥηθέντα τὴν ἕνωσιν, ἀξιοῦμεν καὶ παρακαλοῦμεν εἰς τὸ μέσον προτεθῆναι· εἰ δ' ἔστιν τότε ἡ σὴ γαληνότης, ἄμεινον ἀξιωθῆναι τὴν συνοδικὴν διάλεξιν, ἡμεῖς δὲ αὖ πειραζόμεθα τὸν μυστικὸν ζόπον, δίκαιον αὖ καὶ ἀνεσπέκοι τὸ μέσον ἐκεῖνον εἰπεῖν ἡμᾶς· ἐπειδὴ δὲ ὑμεῖς ἐζητήσατε τοῦτο, ἄξιόν ἐστιν δύρειν ὑμᾶς καὶ τὸ μέσον ἐκεῖνο, καὶ κεῖνο ἀνεσπέκοι καὶ τὸ παρόν.

Περὶ τῆς ἀνατάσεως τῆς ἀναθέσεως ἃ εἶπον, οὐκ εἶπον ταῦτα, ἵνα δίξω μαι δόκησιν· ἄπαξ γὰρ ἐσήσαμεν ἵνα μεταβῶμεν· ὅμως ἐρῶ τινα, ὅτι οὐδὲν μοι δοκεῖ καλὸν ἵνα ἀναστρέφωμεν καὶ ὁμιλῶμεν περὶ αὐτῆς. θαυμάζω δὲ αὐδετοῦτου & ζόπου τὰ μίζειν, ὅτι ἀφήκαμεν αὐτό· οὐδασι γὰρ πῶς παρηκολούθησε τὸ σῶγμα· ὅτι ὅτε αὐτοὶ συνεπέραναί τι, ὅτε ἡμεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ὡς μετάφορα τὴν ἀναθεσιν οὐδὲν ἀξιοῦμεν ἀναστραφῆναι. ἤθελε γὰρ ὥρα & μέρος ἢ & ἡμέτερα, ἢ αὐτῷ, ἵνα λαληθῇ ὅτι ἀρκούντως ἐξητάσθη ἡ ἀνάθεσις, καὶ πλέον οὐδὲν ἔνι χρεία λόγων· διὰ τοῦτο ἐσκεψάμεθα ἵνα εἴπωμεν περὶ τῶ περικειμένω, θέλομεν εἰπεῖν. τοῦτο δὲ ὅτι ἀφήκαμεν. ὅτι ἀφήσομεν, ἀλλὰ μέλλει ἴσασθαι, ὅπερ δικαίως ποτέ· περὶ τούτου ἡ λέγω πλέον, περὶ δὲ & ἄλλης ὑποθέσεως οὐδὲν ἐκείναμεν ἵνα σκεψώμεθα μόνοι περὶ ταύτης, καὶ ἴχαμεν ἡμεῖς τὴν ἀνάγκην ταύτην, ἀλλὰ κοινῶς· οὐδὲ γὰρ ἀναγκαζόμεθα εἰς τοῦτο ἡμεῖς· διὰ τοῦτο ἐὰν ἔχωσί τι εἰπεῖν, εἰπάτωσαν· εἰ δὲ μή γε, σκεψάσθωσαν, ὁμοίως σκεψόμεθα καὶ ἡμεῖς, & ὅτου συμβαδούμεθα· εἰ δ' ἔστιν οὐχ δύρηκός ζόπον ἐνώσεως, τότε οὐδὲν τὸ κωλύον κοινῶς & συνοδικῶς συνέρχεσθαι & διαλέγεσθαι.

Ο' Βασιλ.

Γαλη-

ἑτέρας ὑποθέσεως ἅπτεσθαι ἔγνω αὐτός φησι, καὶ θεμιτόν μοι δοκεῖ ἵνα λίγμιδμαι περὶ τούτου· εἰρήσομαι γὰρ τὰ ὅπερ ἅπαξ ἔγνω ὡςπερ αὐτὸς λέγει. ὡς δὲ ἡ ἱερὰ πίμπλησθαι ἔμελλε, καὶ ἔγνωμεν ἡμεῖς περὶ τούτου καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, ὅτι οὐκ ἔγνωμεν τὸ ἀσεμιμβόλου, μᾶλλον δὲ ἡμεῖς ἀξιοῦμεν ὅτι καὶ ἔγνω αὐτοί τε εἰπεῖν, εἴπατε ἡμῖν, καὶ φανήσεται τοῦτο ἡμῖν ἀρίστον. ὑπολαμβάνομεν γὰρ ὅτι ἐν δηλώσει ὅδε ἔγνω αὐτοί τε εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς ὡς περὶ τούτου, καὶ εἴπερ ἔγνωσαν, εἰπάτωσαν· τοῦτο λέγω καὶ τὸ παρὸν ὡς περὶ τούτου. Μετὰ ταῦτα, τῷ καρδιναλίῳ καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ πρὸς ἃ πάντας ἡμομένους, καὶ διαλυομένων ἐφ' ἑκατὸν, πάλιν ὁ καρδινάλιος εἶπε.

Ιωλ. Καρδ. Γαλιλαῖοι κύριοι βασιλεῖς καὶ αἰδεσιμώτατοι καὶ σεβάσμιοι πατέρες, ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς, πάλιν ἐπιτέλεσέ μοι, ἵνα εἴπω πρὸς ὀλίγα ἐκεῖνα, ἃ πρὸ εἴσῃ τῆς χρείας αὐτῷ καὶ τῷ παρόντων πατέρων, ἅπερ ἔσονται πρὸς ἀπολογίαν τῷ ῥηθέντων καὶ τὸ παρὸν ὑπὸ τῆς σῆς γαλιλαίοτητος. ὁ ἁγιότης αὐτὸς καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸ ἤκουσαν ὅσα ὑπὲρ τῆς σῆς γαλιλαίοτητος λέγειν διρύθμως καὶ τὸ εἰωθὸς εἴρηται. ὁ γαλιλαῖος σου τούτου ἔρχεται ὑπὸ τούτου πρῶτον, ὅτι ἐμμόνως ὀφείλεις πῶς ὡς ἡ ἀθέρου ἐκείνου, πότερον ὀφείλω προσθῆναι τι ἐν τῷ συμβόλῳ καὶ ὅτι πέποιθεν ὁ γαλιλαῖός σου, ὅτι τὰ εἰρημένα ὑπὲρ τῆς σῆν ὡς ἐξ ὀφορᾶς ἐκείνης, ὑπῆρχον καλὰ καὶ οὐ λογα· καὶ ὅτι καὶ ἄλλα πλείω παρελείφθησαν ἅπερ ἄφελον δεῖ τούτῳ ῥηθῆναι. ἔτι ὅτι μεταξὺ τῶν ὀφειλέτων πολιτικὸς εἶπον ἐγὼ, καὶ ἐζήτησα, ἵνα ὑπὲρ ἀλεφθοισῶν τῶν ὀφειλέτων ἐκείνων, προχωρήσωμεν δεῖ τὰς ὀφειλέτας τὰς ποιούσας ὡς ἡ ἐκπορεύσεως ἢ κύριε πνεύματος· καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ μακαριώτατος πατὴρ ἠξίωσε ὡς τούτου· ὥστε ὑπὲρ ἀλεφθῆναι μὲν τὸ συζήτησιν ἐκείνου, μεταβαλεῖσθαι δὲ δεῖ τὸ ἡ ἑτέρας ὀφορᾶς ζήτησιν· καὶ ὅτι τότε ὁ γαλιλαῖός σου βουλομένῳ χαρίσασθαι τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ καὶ ἡμῖν, ἔδοξέ σοι δεῖν ὑπὲρ ἀλεῖψαι ἐκείνας τὰς ὀφειλέτας ἡ συζητήσεις, αὖτο γὰ μεῖν ὥστε ἡ ὀφορὰ ἐκείνου ὅταν δόξῃ τῇ σῇ γαλιλαίοτητι πάλιν καὶ κινῆσαι καὶ ὀφειλέσθαι ὡς τούτου, ὥστε ἐὰν ποτε δόξῃ τῇς σοῖς ἐπαγγεῖλαι δεῖ τὰς ὑφ' τὰς ἐκείνας ὀφειλέτας, μὴ δόξαι ἡμῖν τὸ ὑφ' ἅπαξ λογον καὶ ὑπὲρ τὸ εἰκός. προσέθηκας δὲ πλείστα, ὅτι οὐκ ἔστι χρεία τὸ οἰονεῖ ἀπολογήσασθαι, ἀλλὰ τούτων εἰρημένων μεταβαλεῖσθαι δεῖ τὰ ἑτέρα. τῷ γοῦν ἁγιωτάτῳ πατρὶ καὶ τοῖς αἰδεσίμοις τούτοις πατράσιν ἐξ ἅπαντος φαίνεται ἡμᾶς τινα εἰπεῖν ὡς τούτου. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον, ὅτι δοκεῖ σοι τοὺς σοὺς εἰρηκέναι λόγους πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς καὶ δικαίους, καὶ ἔχει καὶ ἄλλους πλείους, φαίνεται τῷ ἁγιωτάτῳ πατρὶ καὶ τοῖς αἰδεσιμωτάτοις πατράσιν, ὅτι εἴπερ ἕτερα ἔχεται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν οὐκ οἴδαμεν· ἴσμεν δὲ καλῶς ὅτι ἡ ἔκθεσις ἐκείνη αὐτοσύχνη οὕτω πλατυτέρως, οὕτω λαμπρῶς, ὥστε μηδένα ζήτον ἔχειν ἀμφισβητήσεως. πιστεύσομεν μὲν τοίνυν ὅτι ἡ σὴ γαλιλαίοτης, καὶ πάντες οἱ σεβάσμιοι πατέρες, ἀκούσαντες τὰς ἀντικύτους ἡμῶν ἀπολογίας ἅτε συνισχεῖς ὄντες καὶ σοφώτατοι, ἔχουσιν ἐν ταῖς καρδίαις τῆς ἑαυτῶν, πλεῖω ὀφορὰν ἐκείνου σαφῶς αὐτοσύχνως ὑπάρχειν, καὶ λαμπρῶς ὀφειλέσθαι ἐκείνου. ὅτι δὲ πολλοὶ λόγοι καὶ πολλαὶ αἰτίαι δεῖ τοῦ ὑποθέσιν ἐκείνου γεγόνασι τοῖς σοῖς, ἴσμεν ἔτι καλῶς· ὅτι πολλάκις ἐδόθη αὐτοῖς ἄδεια ἡ λέγειν, καὶ ἐν ταῖς ὀφειλέτοις ἔχον ἄδειαν. ἐπὶ δὲ καὶ μαθ' ὁ ἀπέδωκαν ταῖς ἀποκρίσεις, πολλαὶ ἡμέραι παρῆλθον, ἐν αἷς ἐῶ λέγειν αὐτοῖς τὰ δικαιοῦντα. εἰ δὲ ἐναπελείφθη λόγος ἰσχυρὸς ὃς ἐῶ ἄξιος ῥηθῆναι, νομίζομεν ὅτι καθ' ὃν τρόπον εἶπον τὰ λοιπὰ, εἶπον ἂν κἀκεῖνον· μᾶλλον μὲν οὖν πολλὰ διηρήμεθα ἡμῖν οὐκ ἰδίζατο ἀπολογίαν, ἀλλ' ἔμενεν ὅπως αὐτὰ ἔχειν. καὶ τοῖς

πρὸς

τοῦ τοιούτου πρὸς τὸν ἕνωσιν. μέμνημαι δὲ ὅτι τούτοις εἰρηκέναι, μᾶλλον συμφέρειν ἑλυσιτελῆσαι, ἕπερ φρονήσουσι συμφιλοσοφοῦντι καὶ κοινωνοῦντι ἀρετῆς, ἄστε ἀρὰ τούτων τὴν ἀρετῶν τὴν μεταξὺ μεσότητα μὴν εὑρομεν τὴν ἀληθειαν, εἶτα εὑρεθείσης τῆς ἀληθείας, χωρήσομεν πρὸς τὸ μέσον τὸ ποιοῦν τὴν ἕνωσιν· ὅμως ἡ γαλήνιότης αὐτῆ ἐνέμεινε τῇ ἑαυτῆς ἀγαθότητι. χαίρομεν καὶ τούτῳ τῷ παραδείγματι. ἔστω γὰρ ὡς ἐνίκησε μαχητὴς ἀμφισβήτησις μεταξὺ δύο πόλεων φίλων, ὥστε αὐτὰς ἀναγκαζούσας παρελθεῖν εἰς δικαστήριον, μᾶλλον ἂν ἕλοιτο φρὴν εἰς δικαστήριον ἀπελθεῖν, φρονεῖν φίλους παρ' ὅτι τὴν μεταξὺ διαφορὰν διαλύσουσαν. εἰ δὲ ἀρὰ τοῦτον τὸν ἀγῶνα εὑρεθείη εὑρεῖν τὸ ποιοῦν μεταξὺ αὐτῶν ὁμόνοιαν καὶ ἕνωσιν, τὸ πλοῦτον ἂν παραβάλλοιτο εἰς τὸ δικαστήριον. οὕτως ἡ γαλήνιότης αὐτῆ ἡγεῖται, ἵνα πρῶτον μὲν ἰδίᾳ καὶ μυστικῶς σκοπῶμεν περὶ τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἕνωσιν· καὶ εἰ μὲν τούτῳ τῷ τρόπῳ πρὸς συμπέρασμα, ἰδοὺ καλόν· εἰ δὲ μή, τότε προχωρήσομεν καὶ εἰς ταῖς κοινῇ ἀρετῆς. ταῦτα ἀκούσας ὁ μακαριώτατος πατὴρ, καὶ βουλόμενος χαρίσασθαι τῷ βασιλεῖ συμπίνειν καὶ αὐτὸς, ὥστε ἰδίᾳ σκέψασθαι περὶ τῆς ἑνώσεως καὶ οὕτω τὸ πλοῦτον ἔρριπται μεταξὺ τοῦ γαληνιωτάτου βασιλέως καὶ τῆς περὶ αὐτὸν, ὅπ μὴ τὸ ὑπεδημῆσαι εἰς τὴν φλωρεντίαν, πρῶτον ἰδίᾳ καὶ μυστικῶς σκέψασθαι τὴν μεταχείρισιν τῆς ἑνώσεως, καὶ εὑρεῖν τρόπον πινὰ δι' οὗ αὖ βουλόμεθα εἰς τὴν ἕνωσιν. καὶ εἰ μὲν τούτῳ τῷ τρόπῳ ἠνύσταμεν τέλος, καὶ ἐπακολουθήσῃ συμπέρασμα, ἕνωσις, ἤδη καλόν· εἰ δὲ μή, ὀφείλομεν χωρεῖς ἀναβολῆς συνέρχεσθαι βουλόμενοι εἰς τῆς ἑβδομάδος, καθὰς ἤδη προείρηκα. ἤδη λοιπὸν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, συνῆλθεν ἡ γαλήνιότης αὐτῆ καὶ ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης μετὰ τῆς περὶ αὐτοὺς, ἐν ᾧ πλησίασαν ἐν συμφωνίαι λίαν ἐν τῇ φερράρίᾳ πποιήκαμεν. ἐπειδὴ ἐν ὁ γαληνότατος βασιλεὺς πρῶτος προέτεινε τοῦτο, ὥστε ἡμᾶς ἰδίᾳ σκέψασθαι, ἔδοξε γὰρ αὐτῆ ὁ τρόπος εἶναι μάλιστα ἄρισος, ὅτε τοῦτο πεπεισμένος ὅτιν ὁ μακαριώτατος πατὴρ τὸν βασιλέα εὑρεῖν τρόπον πινὰ τὸν ἄξοντα εἰς τὴν ἕνωσιν· καὶ ὅτε τοῦτο ἀξιοῖ ἵνα θελήσωμεν δοῦναι τὸν τρόπον ἐκεῖνον, ὥστε καὶ ὅτι τούτῳ σκέψασθαι ἡμᾶς. ταῦτα εἶσιν ἅπερ ἐξ ὑπαρχῆς ὁ μακαριωτάτου πατρὸς πρὸς τὴν ὑμετέραν ἁγιότητα οὕτω ἁπλῶς καὶ γυμνῶς ἐξηγήσαμεν καὶ τὴν ὑπόθεσιν.

Ἐγὼ ἐβουλόμην εἰπεῖν τι πρῶτος ἀγαθοῦ καρδιναλίου, ἀλλὰ δὲ προλαβὼν ἐκεῖνος εἶπεν, οὐκ εἶπον αὐτὸ· καὶ δὲ βουλόμην εἰπεῖν ὅπερ πρέπει μοι φθάσαι εἰπεῖν, ἔπειτα δὲ ἀπολογήσομαι καὶ πρὸς τοὺς λόγους τοῦ ἀγαθοῦ καρδιναλίου. λέγω τοιγαροῦν ὅτι ἡμεῖς ἠρξάμεθα καὶ διελήχθημεν πολλὰ, εἰπόντες λόγους πολλοὺς περὶ τῆς προθέσεως ἐναγκαίους, ὡσαύτως καὶ ὑμεῖς· καὶ παρρησιαζόμεθα εἰς θεὸν, ὅτι ὅσα εἴπομεν ἦσαν ἀληθινὰ καὶ ἀναγκαῖα, καὶ εἴχομεν εἰπεῖν καὶ ἕτερα πολλῷ πλείονα καὶ ἰσχυρότερα, ἀλλὰ διότι ὁ ἀγαθὸς καρδιναλίος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν, ἠξίωσαν ἡμᾶς ὡς ἂν ἀφῶμεν ἃ εἰπεῖν εἴχομεν, ἵνα δὲ καὶ ὁ ἁγιώτατος πατὴρ ἰδίᾳ εἴπῃ περὶ τούτου πρὸς ἐμὲ, ἀφ' οὗτε ἐφάνη καλὸν ὑμῖν, καὶ παρῳξόμεθα τὸ μέρος ἐκεῖνο τότε, διὸ καὶ οὐδὲν λέγομεν πρὸς περὶ τούτου, ἄλλως τε καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ συμβουλίαν τοῦ ἔργου εἰάσαμεν ἕτερο· ὅμως ὅτιν ἐν τῷ ἡμέτερον θέλημα, ὅτι θέλομεν, καὶ ὡσαὶ θέλομεν εἰπεῖν περὶ τούτου. πολλὰ ἐφάνη μοι καλὸν προφθεῖν ἕτερο, ἵνα μὴ δόξῃ εἰς τὸ ἔμπροσθεν, ὅτι ἅπαξ παραιτησάμενοι οὐκ ἔτι ἔχομεν ἄδειαν ἐπανέρχεσθαι εἰς αὐτό. καὶ γὰρ τούτου οὐ χρεία, ἵνα ποιῆτε ἀπολογίαν· ἀναιδὴ ὡς εἴπομεν εἰάσαμεν ἕτερο πάτερ, ἵνα ὁπόταν θελήσωμεν, πάλιν ἀναβῆναι ἔχομεν εἰς αὐτό. περὶ δὲ τῆς

O' Βασιλ.

ὑπό-

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗ ΠΡΩΤΗ ΤΩΝ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ.

Ιωλ. Καρδ.

Ἀλλ' ὦπαπ κύριε βασιλεῦ, ἐγὼ μὲν ἀδυνατῶ τοῖς τῆ βασιλικῆ τοῖς πατρικοῖς, ἐπειδὴ ὁ ὅρκος μοῦ τῆς μακαριωτάτου παπᾶ καὶ ἄνευ ἀρχιερέως, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὁ ἀγωνιστὴς πατὴρ ἐπιτρέπεται μοι καὶ νυῦ, ἵνα εἰς τὸ μέσον φέρω ῥήματά τινα. ἐγὼ δὲ τοιαῦτα ἐσυῦ διὰ βεβαίων καὶ διὰ ῥημάτων γυμνῶν καὶ ἁπλῶν· τοῦτο μὲν, ὅτι ὄχι ἡ θέλησις τοιαύτη τῆ μακαριωτάτου παπᾶ ἡμῶν, ἀλλὰ ὅτι, ὅτι τὸ θεῖον τοῦτο ἔργον, ὄχι οὐ ἡ παροῦσα πραγματεία, μᾶλλον δύναται ἔργων ἢ λόγων. καὶ ἐπειδὴ πολλαὶ μὲν αἱ ἐκατέρου μέρους ἰδέαι ἐφάνησαν, ὥστε τὸ πλεῖον μέρος τῆ καιρῆ ἀπαιτεῖν, ἤδη δὲ ἤλθομεν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὑποθέσιν· πρὸς δὲ, ἐπειδὴ ἐν τῆ παραβύσῃ ὁ γαλλικὸς κύριος ὁ βασιλεὺς ἐμαύνει πρὸς τὸ ἀγωνιστὴν ἑκατόπιν ἡμῶν, ἵνα σωθῶμεν ἰδίᾳ καὶ μυστικῶς, καὶ μὴ δῆμα μάχεσθαι ὁμιλεῖν, μηδὲ ἀποτάδην δῆμα λοιδορεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους, ἤδη ἀρξόμεθα διὰ βεβαίων ἐν τῆ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. Ἐν ὕσῳ ἤμεν ἐν τῆ πόλει τῆς Φερράριας, καὶ ἐβουλεύσαμεθα ἐκεῖθεν μίαν πάντας τοῦ ἱεροῦ ταύτου συνόδου ἐν τῆ πόλει τῆς Φλωρεντίας, ἡ γαλλικὸς αὐτὸ καὶ ἡ παροῦσα ἡ ἀγωνιστὴ πατριάρχου καὶ πολὺ ἐφίλο, ὥστε τοῦ πραγματείαν ταύτην τῆς ἐνώσεως συντελεσθῆναι τε καὶ συμπερανθῆναι. τοῦτο τὸ ῥῆμα ἐφθάλλοντος ἰδίᾳ αὐτὸ ὁ μακαριώτατος πατὴρ, οὗ πρὸς τὸ ἔργον ἐν ὄφισις θερμοτάτη ὄχι, ὥστε τοῦ πραγματείαν ταύτην τῆς ἐνώσεως διὰ βεβαίων ἠγνίσθαι. ἐφη γὰρ ἡ ἁγιότης αὐτοῦ διὰ τῆ ἐν τοῖς μέρεσι ἀποστραμμένων, ὅτι οὐδεὶς ὄζι ξόπος ἄλλος ὀπτικὸς εὐπρεπὲς ὥστε τοῦ ἕνωσιν τελεσθῆναι, ἀλλ' ἡ συχάκις φθάλλειν ἐν διαλέγεσθαι, καὶ χριστὸν καθ' ἑκάστου ἡμέραν. τελευταῖον ἀπεφάνθη συναγωγὴ ἐκατέρου, ἵνα ἐξ ἄπαντος συμπροχώμεθα ξὶς τῆς ἑβδομάδος, καὶ ἵνα αἱ διαλέξεις διαρκῶσι μέχρι ξιῶν ὡρῶν, μὴ φερομένου πόνου, ὅπερ μὴ γένοιτο, ἡ εἰς τὸ πρόσωπον τῆ μακαριωτάτου παπᾶ, ἡ τῆ γαλλικοτάτου κυρίου τῆ βασιλέως, ἡ τῆ ἁγίου πατριάρχου. Ἐν τούτοις ἔδοξε τῷ γαλλικοτάτῳ κυρίῳ τῷ βασιλεῖ συμφέρον ὕστερον πρὶν αὖ ἀρξώμεθα τῆ συνοδικῶν διαλέξεων, ἵνα ἐπιλεξώμεθά πινας ἐξ ἑκατέρου μέρους, ἵνες διάφοροι γνώμας ἰδίᾳ μὴ ἀγαπᾶς, ἐφ' ᾧ διορθωθῇ πινα ξόπον

τ̃ ἀγίου τ̃ μονῆς· ἡ δὲ μονὴ ὑπῆρχεν ἀπαράμιλλον γυναικῶν, καὶ λίαν ὠ̃ εὐχωρητικὸν, ἔχον παλάτια καὶ ξυκλίνους εἰς καταμονὴν ἀρχόντων πολλῶν. τοῦτο δὲ γέγονεν ὅτι πλησίον ὠ̃ ἔγγιστα τ̃ς μονῆς ἔρχ̃ ὁ ποταμὸς, κ̃ ἵνα ἀξιθῶσι ὁ πάππας διὰ θ̃ εἰσέλθῃ ἐν τοῖς πλοίοις τοῖς ἐν ποταμῷ, καὶ ἀπέλθῃ εἰς τὴν μόδιναν, πόλιν μέσον φιρράριας κ̃ φλωρεντίας. μείνας οὖ̃ ὁ πάππας ἐν τοῖς ξυκλίνοις τ̃ μοναστηρίου καὶ ἀωθεὶς ἀναζᾶς, τ̃ῇ δικάτ̃ ἑβδόμ̃ τ̃ μηνὸς ἤρξατο πλεῖν, τὴν πρὸς φλωρεντίαν ὁδὸν παραλύμβος, ἀκολουθοῦντος αὐτ̃ καὶ τ̃ μόρκησίου, ὠ̃ τὸ ἄριστον εἰς τὴν μόδιναν ἐποίησαν. εἶτα τ̃ γαλέρ̃ αὐτ̃ ἀναλεῖς, καὶ τὴν ἄνεσιν ὁδὸν ἐπλανάβόμβος, ἀπῆλθεν εἰς φλωρεντίαν. ἡμεῖς δὲ τ̃ῇ φιρράρίᾳ μικρὸν πρ̃ς μείναντες, ἀπήλθομ̃ κ̃ ἡμεῖς εἰς φλωρεντίαν, οἱ μὲν τ̃ῇ μηξοπολίτ̃ῇ ἐμπροσθεν τ̃ πατριάρχου, οἱ δὲ μετ̃ αὐτ̃. καὶ τ̃ῇ πόλει πρ̃σπελάσαντες ἐμείναμ̃ ἔξω τ̃ς πόλεως ἐν μοναστηρίῳ τινὶ καὶ πανδοχείοις.

Περὶ τ̃ς εἰσελεύσεως τ̃ παπ̃ιάρχου ὠ̃ τ̃ βασιλέως εἰς φλωρεντίαν.

Μηνὶ φεβρουαρίῳ, δικάτ̃ῃ ξέντ̃ῃ, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τ̃ παπ̃ιάρχου ἡμ̃ῖ καρδινάλιοι δύο, ἀρχιεπίσκοποι δὲ ὠ̃ ὀπίσποποι ὁσεὶ ξιάκοντα, κ̃ ἄλλος πολὺ λαὸς, κ̃ ἀπαντήσαντες αὐτ̃, εἰσήγαγον εἰς τὴν φλωρεντίαν. ἄρχοντο δὲ ὁ παπ̃ιάρχης ἐν μέσῳ καρδιναλίων μ̃ τιμ̃ς μεγάλ̃ς ἀπιόντων δὲ πάντες ὁ ψηλότατος τ̃ παπ̃ιάρχ̃ ἕως τ̃ ἡτοιμασμένου αὐτ̃ οἴκου· ἐν ὠ̃ εἰσὶ πάντες καβαλλάριοι, ἀπῆλθομ̃ ὠ̃ ἡμεῖς, ἕκαστος ὅπου αὐ̃ ἡτοιμάσθη ἡμ̃ῖν. μ̃ ὀλίγα δὲ ἡμερῶν ξιῶν ἦλθεν ὁ βασιλεύς. καὶ τ̃ῇ δάταν ἐξῆλθομ̃ εἰς τὴν ὑπαντὴν αὐτ̃· ὑπ̃ῆρχε δὲ ὅπου λαμπρὸν, ὅπου κοσμία, ὅπου ἐπιφανὴς. ὡς καβαλλ̃ῆ ξαναπάτα βάσπανον, κ̃ ἱπαρνιτὴν ποιῦσαν τ̃ῇ πρ̃σπομπ̃ῆ. ἦν γὰρ οἰ αὐθέντ̃ πιζοὶ πρ̃σπατοῦντες ἕως τ̃ πυλῶν τ̃ς πόλεως. ὠ̃ ὑπολύτησαν αὐτ̃· ἦλθον πάντες οἱ καρδιναλιοὶ, ὁ χορὸς ἅπας τ̃ διηθῶν ἐπισκόπων τε ὠ̃ γυναικῶν· οἱ μὲν ὑπέντων, οἱ δὲ ὀξεδοχοῦσι, οἱ δὲ ἱσταλοῦσι, οἱ δὲ ἄλλοι ἠρώτων, πῶς ἔρχ̃ς, κ̃ οἱ μὲν ἐν τ̃ῇ ὁδ̃ῷ, οἱ δὲ ἐν τ̃ῇ αὐλ̃ῇ, ἄλλοι ἐν τοῖς τειχ̃σιν, ἵνα σὲ δὲ τ̃ῇ θυρείδων κ̃ ἀπὸ τ̃ῆς ὀξόπων, κ̃ ὁμοῦ ἐσείθη πᾶσα ἡ πόλις τ̃ῇ πρ̃σπομπ̃ῆ κ̃ τοῖς ὀργάνοις κ̃ τοῖς ἤχοις τ̃ῆς σαλπίγγων. αὕτη ἔζ̃ν ἡ πρ̃ὸς φλωρεντίαν εἰσέλευσις τ̃ βασιλέως ἡμ̃ῶν, ὲν ἡμέρᾳ κυριακ̃ῇ. τ̃ῇ δ' ὑστέρᾳ δὲ ἠξίωσαν αὐτὸν, ὅπως θεαθ̃ῇ ὲν αὐτ̃ῷ τιμ̃ῷ, ὠ̃ θεωρ̃ῇ ὑπ' αὐτ̃ῶν γινόμενα θέατρα ὲν τ̃ῷ ἱπποδρομίῳ, θ' ὃ πρ̃οκατασκευασθὲν πλησίον τ̃ οἴκου ἦν τὸ τὸν βασιλέα θεωρεῖν. Τύπτων οὖ̃ ἡμερῶν κ̃ τ̃ς τρίτ̃ς παρ̃ελεύσεως, τ̃ῇ καθαρᾷ πέμπτ̃ῃ τ̃ς ἁγίας τεσσαρακοστ̃ς ὥρισεν ὁ βασιλεύς, κ̃ σωνήχθησαν ὲν τ̃ῷ οἴκῳ αὐτ̃, κ̃ ἐσκεψάμεθα αὖθις τ̃ς πρ̃ηγουμένους πάλιν τ̃ῷ σωνεδρίσειν. ὠ̃ δὴ ἐμελέσαμ̃ τοῖς λατίνοις, ὅτι ἐσμὲν παρασκευασμένοι, καὶ ὅτι χρ̃ίζωσι ἡμ̃ῶν ἑταίρας σωνεδρίσεως ἡμ̃ῖν. ἐφωτήσαντες οὖ̃ οἱ λατῖνοι πῶς ἔχομεν ποιεῖν, ἤγουν ἡμεῖς τ̃ῶν σωέδρων τὴν σωέλευσιν, ἰδίως, ἢ κοινῶς, ἰδίως ἡμεῖς ἀπολογησόμεθα ἐξὰ τὸ αὐτ̃ γνῶτον· Ἐτοιμασθέντος δὲ οἴκου, ὡς πρ̃είρηται, ὲν τ̃ῷ παλατίῳ τ̃ πάπα, ὠ̃ τ̃ς πρώτ̃ς ἑβδομάδος τ̃ τεσσαρακοστ̃ς παρ̃ελεύσεως ἠθέλησεν ὁ παπ̃ιάρχης ἐξ̃ν αὐτ̃ καθῆσθαι οἱ πάντες αὐτ̃, κ̃ γέγονεν ἀκίνδυ. ζήτουν γὰρ τ̃ ἀρχιερέων συμπαρεῖναι τὸν παπ̃ιάρχ̃ν, ὠ̃ μάλιστα ὲν τ̃ῇ πρώτ̃ῃ σωνεδρίσει, αὐτὸς ἀναδέξ̃ται, κ̃ ὁ καρδινάλ̃ος παρήρχετο· ἀλλ' ὅμως τ̃ῇ πέμπτ̃ῃ τ̃ς δ' ὑστέρας ἑβδομάδος τ̃ῆς τεσσ̃, τ̃ῇ εἰκοστ̃ῇ ἕκτ̃ῃ τ̃ῦ φεβρουαρίου μ̃ηνὸς, σωνήλθομ̃ ὲν τ̃ῷ ἡτοιμασμένῳ οἴκῳ ὲν τ̃ῷ παλατίῳ τ̃ πάπα· ὠ̃ καθίσαντες κ̃ τὴν τάξιν ἡμ̃ῶν, ἤρξατο ὁ καρδινάλιος λουκᾶς λέγ̃ν ὅτας.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΗ
ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΩΝ ΕΝ ΦΕΡΡΑΡΙΑ.

Συνεδρίασις ἐν τῇ συνόδῳ, & προκαθισάντων τῶν πάπα καὶ τῶν βασιλέως, ἔτι παζιαρχου ἀδυνατοῦντος καὶ μὴ παρόντος ἐκεῖ, γίγονε συνάξις ὁμοίως τῇ γεγονυίᾳ ἐν τῇ ἀνακηρύξει. φορίσας ἐν τῳ ἀρχιεπισκοπείῳ σολλεῳ ὁ νεωπόλεως ἀρχιεπίσκοπος, καὶ τῳ θείαν ἐκτελίσας μυσταγωγίαν, ἤρξατο λιτανείας καὶ προκλήσεως. δύξάμβυος οὖν ὁ ἀρχιερεὺς τὰ εἰκότα, & τῆς προκλύσεως πληρωθείσης, ἦλθε καὶ ὁ πάπας φορῶν τῳ ἀρχιεπισκοπείῳ σολλεῳ, συν αὐτῷ δὲ καὶ οἱ καρδιναλεῖς, καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι, καὶ ἐπίσκοποι, καὶ ἡγούμενοι, φορεμβύοι πάντες, καὶ ἐπάδισαν. ζύτων συν οὕτω συνταχθέντων καὶ γεγονότων, ὥρισε καὶ ὁ μακαριώτατος πάπας τὸν ἀρχιεπίσκοπον γραδίνου, & ὁ βασιλεὺς τὸν ἀρχιεπίσκοπον μπλιώνης, οἵτινες ἀνεκήρυξαν κατ' ἀρχὰς τῳ οἰκουμβενικῳ συνόδου, καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ ἄμβωνι, καὶ ἀνέγνωσαν, ὁ μὲν ῥωμαϊκῶς, ὁ δὲ ἑλληνικῶς, πῶς μέλλοντα ἡ σύνοδος εἰς τῳ φλωρεντίαν, λέγοντες μεγαλοφώνως.

Εὐγένιος ἐπίσκοπος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, εἰς διαιωνίαν μνήμην. γίγονε σύνοδος οἰκουμβενικὴ ἐν τῇ φερράρια. καὶ ἐμέλλομβν πληροῦσαι ταύτην καὶ τελειῶσαι ἐν αὐτῇ· ἐπιφὴ δὲ λοιμὸς θανάτου συνέχῃ αὐτόθι, καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ χειμῶνος, μή ποτε ἐπικρατήσῃ & ἐν τοῖ ἴαρι, κ' τοῖς νόμοις & τοῖς κανόσι ἡμῶν μεταπθέμβν τῳ σύνοδον ταύτην ἀπὸ τῆς φερράριας ἐπὶ τῳ φλωρεντίαν, πόλιν ἡδυθέραν, καὶ εἰρωνικῳ, διάφορόν τι κ' ὑγιῆ. Ταῦτα τῶν ἀρχιρίων ἀναγνωσάντων κ' τῶν νοταρίων χαρτάντων, ἤρθη ἡ σύνοδος ἀπὸ τῆς φερράριας, ἵνα μεταπθῇ εἰς φλωρεντίαν. Τῇ οὖν ἐνδικάτῃ τοῦ ἰανουαρίου μηνὸς ἐδόθη τοῖς χαρτοῖς ἔξοδος κ' ἀναλώματα προκ τοῦ πάπα· ὑ μόνον δὲ ὧδε αὐτῆς ταῦτα δίδοται, ἀλλὰ καὶ εἰς τῳ κωνσταντινούπολιν ἐξάλησαν φλωρία χιλιάδες δεκαεννέα πρὸς σύσσιν καὶ βοήθειαν, καὶ ἤρξαντο ἀπέρχεσθαι τῆς πρὸς φλωρεντίαν ὁδοῦ. Τῇ δὲ δεκάτῃ ἕκτῃ τοῦ ἰανουαρίου, ἐξῆλθεν ὁ πάπας τοῦ παλατίου αὐτοῦ μὴ παρρησίας κ' φαντασίας πολλῆς. ἵπποις γὰρ ἐκοσύμησαν λευκοῖς δώδεκα μὴ τζιαρίων & ἐνδυμάτων λαμπρῶν· ἐπάνω δὲ τοῦ ἑνὸς ἐπόθησαν κιβώτιον ἓν, ἐντὸς κατέχον τῳ ἁγίαν δωρεάν, πιζῶν ἀνδρῶν ἔνθεν κἀκεῖθεν φερεπαζούντων μὴ λαμπάδων φανδρῶν ὡσεὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν. ἐπάνω δὲ τοῦ δευτέρου ἐπάδισεν ὁ πάπας φορῶν τῳ μίτραν αὐτοῦ κ' μανδύαν πολυτελῆ, & κύκλῳ αὐτοῦ λαμπάδες πολλαί· ὁ δὲ τοῦ πόλιος τοπάρχης ὁ μπρέσιος, τὰ χαλινὰ τοῦ ἵππου αὐτοῦ κρατῶν πιζὸς ὧδευεν, ἕως ὅ ἐξῆλθε τοῦ πόλιος, ὁ μρέσιος & υἱὸς αὐτοῦ. οἱ δὲ ἕτεροι ἵπποι ἀπήρχοντο ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, κ' οἱ καρδιναλοι καὶ πάντες οἱ ἐπίσκοποι, οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δὲ κἀκεῖθεν ἠκολούθουν μὴ ἵππων αὐτῷ· εἶτα ὁ σρατὸς, πεζάροντες κ' ἀκολουθοῦντες, πλῆθος πολύ. Ταύτης τῆς τάξεως γενομβύης, ἐξῆλθεν ὁ πάπας τὰ τείχη τῆς φερράριας, & εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου αὐτωνίου ἀπῆλθε, τὸν ἐσπερινὸν ὕμνον τελέσαι ἐκεῖ. ἰῷ γὰρ ἡ μνήμη

τοῦ

κότως τῆς ἀγίας σου βασιλείας σαφῶς ἐπισάμεθα, & τὴν δουλείαν ἣν ἔχομεν ὑπ' ἀγνοεῖμεν, λοιπὸν δίκαιόν ἐστιν ὅπως φερτίσωμεν καὶ περὶ ἑαυτῆς καὶ περὶ μητροπόλεως ἡμῶν. καὶ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς εἶπον, ἀρέσκει. διὸ καὶ ἐζητήσαμεν τοῦ βασιλέως ποιῆσαι ἡμῖν ταῦτα, καὶ οὕτως ἀπελυσόμεθα εἰς φλωρεντίαν. ὅπως ἔχῃ ἡ πόλις ἡμῶν μείων ὀκτὼ βοήθειαν· ὅπως ἔχωμεν ἡμεῖς πέντε μείων ὀφειλόμενα ξοφεῖα· ὅπως ἔχωμεν μπάγκον φλωρίντιον εἰς τὸ ἐξῆς, ὅπως ἔχωμεν πάσας τὰς ἐξόδους ἕως τῆς φλωρεντίας· ὅπως ἐκεῖσε ἀπελυσόμεθα μόνον καὶ οὐκ ἀλλαχοῦ· ὅπως ποιήσωμεν μόνον μείωσιν τέσσαρας καὶ οὐ πλέον· ὅπως ἔχωμεν τὴν κρίσιν ἡμῶν εἰς ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἐξουσίαν εἰσελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν ὡς βουλόμεθα· καὶ ἐπὶ τὰ ὦνια μὴ χρεουργηθῆναι ὑπὸ τοῦ γυιοῦ. Ταῦτα εἰπόντες καὶ τὸν βασιλέα διεγείραντες καθαπερεῖ μᾶλλον, ταῦτα ὁ βασιλεὺς ὑποδεξάμενος ἐμιλήσατε τοῦ παρ' ἀρχῆ ὄντι ἐν τοῖς ἐνδοτέρω οἰκήμασι, καθὼς ἔφημεν, εἰ ἀρέσκεται ἐν τῇ γνώμῃ ταύτῃ τῆς ἀρχιερέων. ὁ δὲ καὶ ἀρέσκει ἔφη, καὶ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῆς ἱκετεύει· προσθεὶς ὅπως ἵνα ὀφείλῃ ὁ πάππας εἰ μὴ ἄλλον τινὰ ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸν, ὅπως ἀποστρέψῃ μὴ τὴν ἐξόδων αὐτῆς εἰς βενετίαν. Τούτων ἠκουμένων ὥρισεν ὁ βασιλεὺς & ἔβεβαίωσε τὴν εἰς φλωρεντίαν ἀπέλυσιν. ἐν δὲ τούτῳ παρασκευὴ ἡμέρα, ἰανουαρίου μείωσις δευτέρα. τῷ σαββάτου δὲ & τῆς κυριακῆς παρῆσαν, καὶ τῷ βασιλέως μὴ τῷ πάπα περὶ τῆς ὁδοῦ φερτιζόντων, ἰδοὺ ἐπέστη ἡ ἑορτὴ τῆς ἁγίων θεοφανίων, ἐν ᾗ καὶ ἑορτάσαμεν ἐν τῇ φερράρίᾳ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ συνήθει τῆς ἀκολουθιῶν. τῆς ἑορτῆς οὖν παρούσης, καὶ τῆς συμφωνίων γινομένων, ἦλθε & πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐμφανίσων εἰς τὴν συνοδον ἀνυπόγραφα τὰ γεγονότα γράμματα, εἰ πᾶσιν ἀρέσκοι. καὶ ταῦτα ἀναγέντες, καὶ καλὰ τοῖς πᾶσι φαίνεται, ἐβεβαιώθη παρ' ἡμῖν, ἵνα λάβωμεν ἔξοδον, καὶ εἰς τὴν φλωρεντίαν ἀπελυσόμεθα. Τούτων οὖν γινομένων, ὥρισεν ὁ βασιλεύς· νόμος ἐστὶ παλαιὸς τοῖς λατίνοις, μὴ ἁπλῶς & ὡς ἔτυχε δύνασθαι οἰκουμενικὴν συνοδον ἄνευ τελείας πρόξεως καὶ ὅρων συνοδικῶν, εἰ μὴ συμβῇ ὑπὸ τὴν ζιὼν τούτων αἰτίων· τὸ ἓν, ἐὰν ᾖ θανατικόν· τὸ δεύτερον, ἐὰν γένηται λιμός· τὸ τρίτον, ἐὰν συμβῇ ἐπανάστασις ἐχθρῶν· διὸ καὶ ἡμεῖς μέλλομεν μὴ αἰτίας μεταθέσθαι τὴν συνοδον, καὶ ἔστιν αἰτία τὸ θανατικόν· δύνασθε γὰρ ὅπ ὑπὸ τῆς φθινοπώρου οὐ παύσεται ἕως τοῦ γυιοῦ τὸ θανατικὸν ὑπὸ τῆς φερράρίας· λοιπὸν ἐστίσαμεν μὴ τὸ πάπα ἵνα γένηται παρρησία ἡ αἰτία τῆς μεταθέσεως τῆς συνόδου, καὶ ἐὰν ὑμῖν δοκεῖ. πάντες εἶπον, δίκαιόν ἐστι γένεσθαι φανερὰν τὴν τῆς συνόδου μετάθεσιν. διὸ καὶ διεχείσθη γένεσθαι συνοδον οἰκουμενικὴν, ἵνα ἡ ἀνακήρυξις γένηται ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγιοσοφίτης.

& εἰ μὴν συμφωνήσομεν, ἵνα ἀπέλθωμεν· εἰ δὲ μή, οὔτε ἡμεῖς ἐσμεν πάλιν βουλή. ἀπεδέξατο ταῦτα ὁ βασιλεύς, καὶ δὴ ἐξηγεξάμεθα ἀφ' ἡμῶν πρέσβεις, ἵνα δῴη λαχθῆναι τῆς δόξης τὴν λοιπὴν· πῶς ἐπορεύθη; τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῷ παρεῖναι & ἐν τῷ ἡγεῖσθαι. Τοῦτον οὖν ἡμισεμόμεν, ἦλθεν ὁ παῖς ἀρχὴς εἰς τὴν καταμονὴν αὐτῶν. ὡς δὲ τῆς δόσεως τὴν ἐφοδίαν οὐκ ἦν μέλλοντι, διὸ καὶ ἐστενοχωρούμεθα τὰ μέγιστα· ἔγνω γὰρ ὁ πάππας, βδέλυκται ἀκριβῶς ὅτι ποτὲ οὐδὲν ἔχομεν δώσειν ὑμῖν ἐν φιρράρια· ἐπειδὴ ὅσα ἠλπίζομεν οὐδὲ ἐν δύο δοῦναι. λοιπὸν οἱ φλωρεντῖνοι δανείζουσιν ἡμῖν παρὰ κόντα χιλιάδας χρυσίνων, ὅπως μεταδώσωμεν ἐκεῖσε τὴν συνοδον· ἀκολουθήσουσί μοι γοῦν, ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς & φλωρεντίαν, καὶ ὑποσχόμαι δώσειν ἐν τῇ κωνσταντινουπόλει ὑπὲρ βοηθείας, χρυσίνων χιλιάδας δώδεκα & ξυρίρεις δύο, ὑμῖν δὲ ὅσα φλωρία χρειωστῶ, & μπάγκον εἰς τὸ ἐξῆς ἀλλαχοῦ λαμβάνειν καὶ μείωσιν τὸ ἐγκεκαταγεγραμμένον ὑμῖν. ἤθελον οὖν εἰς φλωρεντίαν, καὶ εἰς διαφόρους ξένους μείωσιν ἢ πασάρεον ἵνα ἔχητε ἐξουσίαν ἐπιστροφῆς, κἂν τι ἐνδεῶμεν, κἂν μή. Ταῦτα ἡμεῖς ἀκούσαντες ἐπαρεχθημεν ὡς εἰκός, καὶ μάλιστα ὅτι οὐκ εἴχομεν ἐλπίδα δόσεως ἐν τῇ φιρράρια, καὶ τί ποιῆσαι οὐκ εἴχομεν μὴ ἀπελθεῖν εἰς τὴν φλωρεντίαν, καὶ μὴ διατρεῖψαι ὧδε τὸ ζῆν, ἀπελθεῖν, καὶ μή πως διέρχεσθαι τὰ αὐτὰ ἐκεῖ ὅσα καὶ ἐν φιρράρια. ἀλλ' ὅμως τί ποιῆσαι οὐκ εἴχομεν. γέγονε δὲ ὁ βασιλεὺς ὑγιὴς καὶ μειοῦται τῷ παῖς ἀρχῃ ἀπελθεῖν μὴ τῆς συνόδου καὶ βουλεύσασθαι, ὁ δὲ παῖς ἀρχὴς ἠθέλει βαρύτερον ἢ χθὲς καὶ σκέπτεται. μὴ ἔχων οὖν τί ποιῆσαι ὁ βασιλεὺς ἀναγκάζεται καὶ αὐτὸς τὴν ἀπαλῶν ἀπολογήσασθαι, εἰ βούλεται ἀπελθεῖν εἰς φλωρεντίαν ἢ οὔ, ἦλθε πρὸς τὸν παῖς ἀρχῆν, καὶ δέρει αὐτὸν ἐν κλίνῃ κείμενον, σωπᾷ τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ ἐποίησε συνόδου ἔξω τῆς καταμονῆς & παῖς ἀρχου οὐ μακρὰν ἀπ' αὐτῆς, ἀλλ' ὅσον & ἀκούειν καὶ μείωσιν αὐτῆς τὰ γινόμενα. πρωϊαθίσαντος οὖν & βασιλέως καὶ τῆς συνόδου ἀθροισθείσης μέχρι & τῆς ἡγουμένου, ἐδημηγόρησεν ὁ βασιλεύς, πάλιν τὰ αὐτὰ εἰπὼν ὅσα προλαβὼν ὥμοσε ἐν τῇ συναθροίσει τῆς συνόδου ἐν τῇ παλατίῳ αὐτοῦ. ἔγνω γὰρ, βδέλυκται ἀκριβῶς ὅτι ἐὰν ἤθελον, ἤμελλον καθίζεσθαι εἰς τὴν βασιλείαν μετὰ καὶ θεὸς & τὸ πρέπειν· καὶ ὅτως δίποτε μὴ τῆς βοηθείας & θεοῦ ἤμελλον ζῆν, ἀλλ' ὁ πάππας & ἡμῶν καὶ τιμὴ τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἐνάγκασέ με καταλιπεῖν ταῦτα καὶ σῶσαι μου καὶ τὴν κυρίαν τὴν μητέρα μου τὴν δέσποιναν, τὴν παρρησίαν ἐμοῦ βδέλυκται· καὶ λαβὼν ὑμᾶς πάντας ἦλθον ἐκ πολλῶν μὲν κινδύνων, χειμερίου ὄντος καιροῦ, καὶ ταῦτα ὄντος μου ἐν ἀσθενείᾳ δ' ἡμῶν, ἀλλ' οὔτε χιὼν, οὔτε ἀσθένεια, οὔτι τι ἄλλο ἐνεπόδισε τὴν ὁρμὴν τὴν εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἵνα τι κερδάνω, ἢ τί περιλαβωμαι εἰ μὴ & ἡμῶν καὶ ψυχήν; & περίκειται ἀποθανεῖν, ἵνα λάβῃ τὸ ἀγαθὸν ἡ μητέρα πατρίς. ἐπαινοῦσα οὖν & οὐδίποτε ἐμισάθησεν εἰς ἑαυτὴν, ὡσαὐτὸν ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς ἄχει τῆς σήμερον, ἀλλ' ἡ ὑπὲρ & ἀγαθοῦ ποιεῖ τὴν ὑπομονήν· λοιπὸν ἤλθομεν εἰς τὸ τέλος τῶν πραγμάτων, καὶ θέλω εἰπεῖν ἕκαστον ὅσον ἰσχύει ἡ γνῶσις αὐτοῦ· σωτηρία γάρ φησιν ὁ σοφὸς ἐν πολλῇ βουλῇ, καὶ εἴ τι ἀναφανῇ καλὸν, ἐκεῖνο ποιήσωμεν. οὐδὲν γὰρ διακρῖναι ποιοῦμεν, ἀλλὰ μὴ σκέψεως καὶ βουλῆς. δότε οὖν γνώμην, ἐν τῷ δύο τὸ ἓν, ἵνα λάβωμεν τὴν δόσιν ταύτην & πάπα, & ἀπέλθωμεν εἰς φλωρεντίαν, ἢ ἵνα παραμείνωμεν αὐτὸν, καὶ διατρίψωμεν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν· πάλιν σκέψασθε πῶς μέλλομεν ἀπελθεῖν, καὶ ἐὰν ἔχωμεν ἔξοδον, & ἐὰν ἔχῃ βούθειαν ἡ κωνσταντινούπολις. Ταῦτα & βασιλέως εἰπόντος καὶ ἄλλα ὅμοια, ἀπεκρίθησαν ὁ ἡρακλείας καὶ ὁ ἐφέσου ἀπὸ τῆς συνόδου, λέγοντες,

τοὺς

ἀπὸ σοῦ, καὶ εἰ μὴ βλάσφημος, ἀπομηρύχθη τοῦ εἰ δ' ἀσεβὴς, τί ἔχομεν ἐγκαλεῖν ἡμῖν; Οἱ γὰρ ἐφεσίου ἔγκλημα, ἐξαρεθῆναι ἀπὸ τοῦ συμβόλου, καὶ τεθῆναι ἐν ἰδίῳ ὄρει, ὥσπερ καὶ τὸ μονόβυβλος ἰδίος. Οἱ δὲ ἰουλιανοῦ ἀπόφασιν, ἐξεπαιδεύθησαν, πάτερ, ἐξεπαιδεύθησαν, εἰ μὴ βλάσφημος ἀφορισθεὶς ἦ, ἐκ τούτου, φασὶ, οὔτε ἐν τῷ συμβόλῳ μένει, ὅτε ἀλλαχοῦ τεθεὶς· τὸ γὰρ βλάσφημος οὐδ' ὅλως χρὴ λέγεσθαι εἰ δὲ ἀσεβὴς, πάντως οὐ δικαίως ὄξει, καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ ἀναγκαίως ἐστί. Τοιοῦτον ἔτος λεγομένων, πέμπει ὁ βασιλεὺς ἐν ἐδεσσῃ φιλοκαισαρείου, καὶ ὁ παῦλος ἀρχὴς ἀδικεῖ, καὶ οὐδὲν πάνδεινὸν ἀκούει ἢ λαλεῖν, καὶ ὁ λαὸς πλημμελεῖ, ἁλισθομένων οὖν ἡμερῶν ἱκανῶν, ἔ παῦλος ἀρχου μικρὰν ἀναζωοποιηθέντος, συνήλθομεν πάντες ἐπ' αὐτὸν, καὶ θεραπεύσαντες αὐτὸν, μόλις ἐδυνήθη μετὰ φορείου βαστάζόμενος ἀπελθεῖν πρὸς τὸν βασιλέα. δύο οὖν ἡμέρας ποιήσας καὶ ἐκλυόμενος συνῆν τῷ βασιλεῖ, συνήλθομεν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ συνόδευν ἡμετέρας ἐλθομένης ἐν τῷ παλατίῳ τῷ βασιλέως, ἐδημηγόρησεν ὁ βασιλεὺς, λέγων ὅτι·

Ὁ Βασιλ.

Ἡμεῖς ὅλη ἐσώσῃ τὴν ἐκκλησιῶν ἀφηρημένα μεθ' ὑμῶν παῦλον ἡμῖν, καὶ ἤλθομεν μετὰ μεγάλων κινδύνων καὶ κόπων ζητοῦντες αὐτόν· καὶ πάντες μὲν ὑμεῖς ἐκοπιάσατε τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἔχετε λόγον ἀναπαύσεως τὸν δίκαιον· καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς, ὡς δέσποτα, εἰς σύγκλησιν τὴν ἐκκλησιῶν ἦλθον· οἱ σύγκλητικοὶ δὲ ἐπὶ τῷ ὀρθοδομίαν τῆς πίστεως, καὶ δι' ἐλπίδα τὴν κληρονόμων αὐτῆς. ἐγὼ δὲ ὅτι μετ' ἐλπίδι μόνον ἔβαλα πορεῖον ἐπάνω ὑμῶν, ἵνα τύχω δόξαδοξ παῦλος τὸ θεοῦ, ὅπερ ὄξει κοινὸν ἔτος καὶ ὑμῖν· οὐτε γὰρ παιδία ἔβλη ἐρημόμενος ἔχω, οὐδὲ πλοῦτα πολλὰ θέλω ἐχω, ἀλλὰ δόξα τὸ ἐλεος τὴν φωτίσεων πάσχω ὅσον διώρθωσε τὸν λοιπὸν φρίττει ὑμῖν ἀπωδάσαι τῶν ἕνωσιν τὴν ἐκκλησιῶν δόξα πολλὰ τὰ καλὰ, καὶ μᾶλλον δόξα τὸ ὀλιγορῆσαι ἡμᾶς μὴ ἡμᾶς ἐνοχλοῦντας, ἢ μετ' αἰχμῆς ὑπερημένους εἰς τῶν πατρίδα ἡμῶν. Τοιοῦτον οὔτω φθόγγον ὁ βασιλεὺς, ἤρξαμεθα γοῦν μοδοτεῖν, καὶ ἀσφαῦ κακὸν ὅπως ὄξει παῦλον ἐπὶ τῆς δόξης τὴν λατίνων· ἀλλὰ βασιλεὺς καὶ ἔτι ἐζήτει βουλὴν, πόθεν μέλλομεν ἄρξασθαι καὶ ποῦ ὄξει τὸ λυσιτελοῦν ἡμῖν, καὶ πῶς μέλλομεν θεραπεῦσαι καὶ ἐξετάζειν, ὅτι τὸ σπουδαῖον τὸ ἄγιον ἐν πορδόσῃ εἰς ἓν παῦλος καὶ ἐν ἔ ἑνοῦ. θεσσαλονίκη δὲ ἐπὶ ἀναίσιον μὴ ἐκπαρρησίας, ἀλλ' ἐν μέρει καὶ ἰδίως· ἐξετάσαμεν αὐτὸν· ἢ μᾶς γὰρ οὐ βουλόμεθα ὁμιλεῖν τοῖς λατίνοις, οὐδὲ θέλομεν φιλοσοφίας καὶ λόγους πολλοὺς, ἀλλ' ἐπλέξαμεν ἀφ' ἡμῶν δύο λίκνα, καὶ κεῖνοι ἐνέβησαν δώδεκα· καὶ εἴ τι χρηζήσῃ ὁ θεὸς αὐτοῖς, ἐκεῖνο ἡμέσεται. Ταύτης τῆς γνώμης δοθείσης, ἐρώτησεν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀρχιερεῖς, λέγων· πῶς ὁ πάπας ἡμεῖνόσεν ἡμῖν, ὅτι ὄξιν ἀναγκαῖον ἀπελθεῖν εἰς τὴν φλωρεντίαν, καὶ πῶς μεῖνόσει καὶ ἡμεῖς ἀπελθεῖν μετ' αὐτοῦ ἐκεῖ. ἐρωτᾶ βουλὴν, εἰ ἔστι καλὸν ἀπελθεῖν, ἢ οὔ. ἀποκριθέντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς εἶπον· Ἡμεῖς οὐδέποτε ἠβουλόμεθα ἀζυθεῖν ἀπὸ τῆς φιλοφαρίας, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ἐτάχθη ἡ συνόδος πληροθῆναι, καὶ οὐκ ἀλλαχοῦ· ἀλλὰ ὁ ἐναντιούμενος τῆς βασιλείας σου δυνήσεται φανερῶν. δόξαμεν μέλλομεν ἀπελθεῖν ἐκεῖ; τί γὰρ αὐ οὐδὲν ἔστομεν ὧδε, ἵνα εὕρωμεν αὐτὸ ἐκεῖ; τί δύνανται οἱ λατῖνοι οἱ πρῶτοι ἐν φλωρεντίᾳ ὃ οὐ δεύονται ὧδε; ἆρα ἔστιν ὕπνος ὅπως ἐκβάλωμεν τὸν φορδόκλιν ἀπὸ τοῦ συμβόλου; ἢ ἡμᾶς βούλονται πεῖσαι δόξασθαι αὐτὸν ἐν τῷ συμβόλῳ ἡμῶν; ταῦτα εἰσιν ἀδύνατα ἐπ' ἀμφοτέρους τοῖς μέρεσι, διὸ ἢ φρέ σῃ ἡμᾶς ἀπελθεῖν ἀλλαχοῦ. ἢ πικρίνασθε ὁ βασιλεύς. Καὶ πῶς ἔχομεν ζητῆσαι ἔξοδον καὶ τηρήσεις παρ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀκολουθήσωμεν αὐτοῖς ἵνα εἰσὶν αἱ ἔξοδοι καὶ τὰ κινδύνους; Οἱ δὲ ἀπελογήσαντο, ὅπως ὄξει παῦλος ἢ δόξα ἐν φιλοφαρίᾳ·

καὶ

λω κατ' ἰδίαν ξόπον καὶ μίαν λέξιν, ἢ μίαν συλλαβὴν, μερίσας καὶ τὰ φερόμενα τῆ καρδίᾳ λαλίου, καὶ διαιρήσας αὐτὰ ἐν κεφαλαίοις ὀκτὼ, ἤγουν τὸ σύμβολον τ χαρισίου ὅτι ἐκ ἰδίου κοινὸν, τὸ τ νεφελίου ὅτι ἐ δεῖ ἑκείνου λόγος, τῇ δυνάμει καὶ ταῖς ποιναῖς τῶν ὅρων ὅτι ἐνικῶς κολάζουσι Ϛ ἐ πληθυντικῶς, ταῖς ὑπισχνόλαις τῆ ἁγίᾳ κυρίλλου, τῇ μαρτυρίαι τ μακαρίου ἀγαθωνος, τῇ ἀπαλύξει καὶ τῇ λεγομένῃ ἱμολογίαι παρ' αὐτῶν ἐξιθέτο, καὶ ὅτι φῶς καινὰς ὀρθὶ τὸ προσθὲν, ὡς καὶ αὖθ τολείας σωτῆρος γεγονὸς, πολλῶν ἐποιήσατο τὸν λόγον, ἀχ ὥσπερ ἀγκυλούμενος, ἀλλὰ τέλος ἐκλόμενος ὑπιθεῖναι τῶν προσόντων. ὁ δὲ λόγος αὐτὸς ἐστὶν ὅδε.

Ο' Εφέσου. Τοῦτο τὸ σύμβολον ἀπαρτῶμεν ὑμᾶς, ὦ φίλοι πατέρες, τῇ καλῇ φῶ κατηχήσει τῶν ἡμετέρων πατέρων τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ βασιλίδι πόλει συναθροισθέντων. πόθεν τοίνυν τοῦτο καλῶς παρῆλθεν παρ' ἡμῶν; εἴ τις ὑμῶν ἐπιστήσαι φῶ κατηχήσει, ἐκ ἂν αὐτῇ ὡς παρῆλθεν παριδώκατε; πόθεν τοίνυν καὶ τὸ τῶν πατέρων σύμβολον ὡς ἔλαθεν· οὐ δέχεται προθήκην, οὐ δέχεται μείωσιν, κέκλεισται παρ' αὐτῶν καὶ ἐσφράγισται. καὶ τοὺς τολμῶντας τοῦτο καινοτομεῖν ἀποπέμπεται. Ϛ τοὺς ἕτερον παρ' αὐτὸ ποιοῦντας ἀθυμίας ὑπάρχουσι. μικρὸν ὑμῖν ἡ ῥᾳθυμία τῆς λέξεως προθήκην δοκεῖ, καὶ ὀλίγος ὁ δεῖ ταύτης λόγος. οὐκοῦν καὶ ἐξαριθεῖσα μικρὸν αἷ ἐλάφεσιν ἢ οὐδὲν, μᾶλλον δὲ ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα· συνάπτει γὰρ χριστιανοὺς ἅπαντας. ἀλλὰ μέγα τὸ γεγονὸς καὶ πολὺς ὁ περὶ τούτου λόγος. οὐκοῦν ἐφ' ἡμεῖς ἀμυρτάνομεν πολλῶν ποιούμενοι τὸν περὶ τούτου λόγον. δι' οἰκονομίαν τινὰ πεφωτίσθη, δι' οἰκονομίαν ἀφαιρεθήτω πάλιν, ἵνα προσλάβηται ἀδελφοὺς παρατρεπομένους, καὶ τῇ ἀγάπῃ οὕτω περὶ πολλοῦ ποιουμένους. φῶ καλοῦμεν τοίνυν ὑμᾶς, ὦ πατέρες καὶ ἀδελφοὶ, καὶ κύριοι ἡμῶν ταῖοι, ὡς Ϛ πρότερον ὑμᾶς παρεκαλέσαμεν, ἀφ' τὰ απλάγχνα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς ἀχρείους ὄντας καὶ ἀμυρτωλοὺς Ϛ ἀπεγνωσμένους, καὶ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ θέντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ῥύσηται ἡμᾶς ἐκ τῆ καλῆ συμφωνίαι τῆ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς Ϛ τοὺς ἁγίους πατέρας, ἵν' εὔχωμαι πρότερον ὅτι τὸ αὐτὸ πάντες ᾖγωμεν, Ϛ ἐκ ἴσμεν ἐν ἡμῖν σχίσματα. ὀπεγνώμεθα ἀλλήλους ἀδελφικῶς, αἰδεσθώμεθα τοὺς κοινοὺς πατέρας ἡμῶν, τιμήσωμεν αὐτῶν τοὺς ὅρους, φοβηθῶμεν αὐτῶν τὰς ἀπειλὰς, φυλάξωμεν ταῖς φῶ δόσεις, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ σώματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάσωμεν τὸν παντοκράτορα καὶ μεγαλοφυεστάτους ὄνομα τ πατρὸς, Ϛ τοῦ ἰοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νυνὶ καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Ο' δὲ ἰουλιανὸς οὐκ ἐσώπησεν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπολογήσασθαι καθὼς ἠδύνατο διφερόντως ἔφη, τέλος οὕτως εἰπών· ἐὰν δέκα κεφάλαια προστέθῃς, μικρὰ μέλλω σοι ἀπολογήσασθαι. καιρὸν δὲ μὴ ὄντος ἀπολογίας, λύθη ἡ συνοδος. Οἱ γραικοὶ οὖν ἡμεῖς ἠρξάμεθα ἀναγινώσκειν, οὐ μόνον οἱ ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ κληρικοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ συγκλητικοὶ, καὶ ὅσον ἄθεσμα τούτων ὄντι, λέγοντες, τί ποιοῦμεν λέγοντες Ϛ ἀκούοντες ὑπὸ κενοῦ ῥήματος; οὔτε αὐτοὶ μέλλουσι πεῖσαι ἡμᾶς, οὔτε ἡμεῖς αὐτούς· ἰδοὺ τοῦτο φέρει ἡμῖν ὑπισραφῶναι εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν. Ο' δὲ βασιλεὺς μακρόθυμος αἰνῶν διορθεῖς, ἐκαρτέρει τὰ φερόμενα· καὶ οἱ μὲν γραικοὶ τέλος ἐπαύσαντο ὑπιθεῖναι τῇ ἐκλείψει, οἱ δὲ λατῖνοι διϊσχυρίζοντο γνώσεσθαι τὰς συνηθείας, καὶ ἐξετάζειν φεῖ τῆς δόξης καὶ τ δόγματος. ἔγεγον γὰρ, ἡμεῖς ὁ φεῖ ἀναπτύξεως θέλομεν ἐρωτᾶν, οὐδὲ πῶς προστεθῆ ἐν τῷ συμβόλῳ ἢ, ἐκ τ ἰοῦ, φωνή. ἅπαξ γὰρ ἐτέθη, Ϛ ἀδυνάτως ἔχει ἐξηθεῖν, εἰ μὴ ἐλάσσημον ἀποδειχθῇ παρ' ὑμῖν. ἐξαλαθήτω

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΙΑ΄.

ΕΝ ταύτῃ τῇ συνιλεύσῃ πάντων δὴ συναχθέντων, καὶ τῆς τάξεως ἠρωμένης, ἦλθον οἱ ἀποκεισάρειοι καὶ οἱ Ζοπορηνοὶ, καὶ προσεκύνησαν τὸν βασιλέα, ἀλλ' οὐδὲ πάλιν καθὼς ἔφθασεν· ἀλλ' ὅμως τοῦτο ἠνάγκασεν ὁ βασιλεὺς ὑπομείνας, ὥστε λίγην τοὺς ἀξιολογωτάτους. καὶ δὴ εἰς τὸ μέσον καθισάντων, ἤρξατο ὁ ἰφίσου τὸν λόγον, ὡς ἀεὶ τὸ ἐν καλλιεπείᾳ τοῦ λόγου πολλὰ λίγην αὐτοῖς ἀεὶ, εἰπὼν ἀξιοθεάτους ἀξιολογωτάτους, καὶ οἱονεὶ ἀξιοτοῦ καὶ καθ' οὗτος ἀπολογίας ποιεῖσθαι, προσέθηκεν ὅτι ὁ χαρίσιος αὐτοῖς οὐδὲν ἐχαρίσατο. ταῦτα καὶ ὅμοια ἄλλα τοῦ ἰφίσου εἰπόντος, ἤρξατο ὁ καρδουάλιος ἰουλιανὸς λίγειν εἰς τιμὴν μίαν λέξιν μυείας, καὶ λίγων οὐκ ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀξιοκαλλιέπειαν ὡς ἔφημεν ῥηθὲν καὶ καὶ ἐπαναλαβὼν, αὐτὸς τοσοῦτον ἐπλάτυνε τὸν λόγον, ὅτι οὐκ εἶασε τὸν ἰφίσου εἰπεῖν λόγον πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ἔλεγεν ἕως οὗ τιμὴ συμφοδον λόγοις ἐπλήρωσε, καὶ ἕως ἡ ἱστόρια κατέλαβε· καὶ οὕτως ἔλυσε ἡ συμφοδος. πρὸς τὰ τέλη τοῦ ἰφίσου εἰπόντος. καὶ τὸν λόγον παρ' ἡμῖν μεταδόντος, ἀνήλκησαν πάλιν ἡμέραν τιμὴ συμφοδον τῇ ὀγδόῃ τοῦ δεκεμβρίου μηνός.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΟΓΔΟΗ ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΙΕ΄.

ΣΥνήχθημεν ἐν τῇ αὔριον εἰρημένῃ ἡμέρᾳ ἐν τῇ συνηθείᾳ αὐλῇ τοῦ παραδείσου ἡμῶν, ἐδόκει γάρ· καὶ τῆς συνήθους τάξεως ἠρωμένης, προσῆλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ πάλιν τὸν ἰφίσου λαλεῖν. καὶ δὴ ἤρξατο μὴ παρρησίας, ὅτι οὐκ ἔξεστι προσδεῖσθαι ἐν τῷ συμβόλῳ μήτε λέξιν, μήτε συλλαβήν. τοσοῦτο δὲ ἐξέτεινεν ἑαυτὸν, ὅτι οὐδὲ εἰς ἐλπίζειν, αἰτησῆναι αὐτοῦ πνα. Ὁ δὲ ἰουλιανὸς εἰς εἰκοσιοκτὼ κεφάλαια συναγαγὼν ταῦτα τὰ λαληθέντα ὑπὸ τοῦ ἰφίσου, ἴσως πάντα ἕως οὗ ὁ ἰφίσου ἤγαγεν· εἶτα ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ κατ' ἔπος καὶ κῶλον ἀριθμὸν ταῦτα ἀπολογησάμενος, ἔφησεν, ὅτι οὐκ ἤμελλον ἐν τῷ προσδεῖσθαι ἐν τῷ συμβόλῳ· καὶ λίγων οὐκ ἐπαύσατο φιλοσοφῶν, ποτὲ μὲν ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, ποτὲ δὲ καὶ ἀπὸ συλλογισμῶν. Τούτων οὖν τοῦ ἰουλιανοῦ ῥηθέντων, ὁ ἰφίσου καὶ πάλιν ἤρξατο δημηγορεῖν καὶ ἀποδεικνύειν, ὅτι οὐκ ἔξεστι προσδεῖσθαι ἐν τῷ συμβόλῳ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΕΒΔΟΜΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΤΗ ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΤΝΕΛΕΤΣΙΣ ΙΓ.

Στέον ὅτι ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ παρεγένοντο οἱ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἀποκρισιάριοι, ὄντες ἐπίσκοποι μὲν τέσσαρες, ἀρχιμάνδρου εἷς, καὶ ἀρχόντες καβαλάριοι δύο, καὶ ἕτεροι ἱερομόναχοι καὶ κοσμικοί, οἵτινες προσκυνήσαντες τὸν μακαριώτατον πάπαν πρεσβυτέρου παρόντος καὶ τοῦ βασιλέως τὸν ἅγιον, καὶ πάντων τῶν τε τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς δυτικῆς, αὖθις μόνου τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν διαστότου παζιάρχου, ἐπιχειρήσεως ἀσεβείᾳ σωματικῇ. προσφωνησάντων οὖν αὐτοὺς δύο ἐπισκόπων ἀπὸ στόματος τοῦ μακαριωτάτου πάπα, καὶ τῶν ταγμάτων ὥρας παρηθούσης, ἀείσησαν, μηδὲν δεῖν τοῦ προσκυνεῖν εἰπόντες. Οὕτοι δέ γε οἱ ἀποστολικοὶ καὶ ἀποκρισιάριοι τοῦ δυτικοῦ ἤθους ὄντες ὡς εἴπομεν, καὶ τῆς τάξεως ἡμαμάρης, προσεκύνησαν μόνον τὸν πάπαν καὶ τὸ ἔθος αὐτῆς, καὶ ἀνασάσαντο πάντες τὴν δεξιὰν αὐτοῦ καὶ τὴν παρειὰν καθημάρου. τὸν δὲ βασιλέα ἡμῶν οὐδ' ὅλως ἢ ἠχαρίτησαν ἢ προσεκύνησαν, ἀλλὰ τὸ μέρος τῆς λατίνων δόξης ἐκάθισαν, ἀλλ' ὅμως τὰ κομμάτια τῇ συνόδῳ γράμματα ἔδωκαν, καὶ λατινικῶς ταῦτα ἀνέγνωσαν, καὶ ἡμεῖς οὐδὲν ἐξ αὐτῆς κατελάβομεν, ἐπεὶ ἑλληνιστὶ οὐκ ἀνέγνωσαν ταῦτα ἡμῖν, καὶ δ' ὅτιος ἀνέσημος· καὶ οὕτως ἤνυσε ἡ σύνοδος.

Ἀλλ' οὐκ ἐῶ φορητὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ. ὕβρεις γὰρ ἡγούμεθα, ὅτι οὐδὲν προσεκύνησαν αὐτὸν, καὶ ἤλπίζη ὡς τὰ πολλά· ἀπὸ τότε δὲ ἔφημι, εἰ μὴ πάλιν ἡ σύνοδος γένηται, καὶ οἱ ἀποστολικοὶ τὸ δυτικὸς καταλάβωσι, καὶ τὸν προσκύνουσαν προσκυνήσωσιν ἐμοὶ, ὡς ἔθος βασιλεῦσι, ποιήσωσιν, οὐκ εἰσέρχομαι ἀπὸ τοῦ νεῶ ἐν τῇ συνόδῳ, ἀλλ' οὐδὲ σύνοδος ἡμῶν). φρίσβιον οὖν ἡγωμόνων ἀπὸ τοῦ πάπα τοῦ βασιλεῖ, ὁ παζιάρχης μεσολαβήσας ἔπεισε τὸν βασιλέα ἵνα τὸν σύνοδον ποιήσῃ, ὅπερ οὐκ ἐποίησαν οἱ ἀποστολικοὶ τῇ παρούσῃ συνόδῳ, ποιήσουσι νεῶ. καὶ γὰρ ἐῶ ὁ παζιάρχης τότε αὐθεντὴς, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἠμέλησε τῆς διορθώσεως τοῦ σφάλματος, ἀλλὰ καὶ τὸν βασιλέα ἐδυσώπησε, καὶ τὸν πάπαν ἐδιώρθωσε, καὶ εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς τάξεις, ἵνα τὸν βασιλέα προσκυνήσωσι. Τούτων οὖν οὕτω συμβάντων, ἡμέραις παρῆλθον ὀκτὼ, καὶ τῇ τετάρτῃ τοῦ δεκεμβρίου, ἡμέρᾳ πέμπτῃ συνῆλθε πάλιν ἡ σύνοδος.

ΔΕ-

Περὶ μὲν τὰ πρότερον εἰρημένα δόγματα μακροτέρου λόγου, οὐκ ἔστι καιρὸς ἀπολογήσασθαι ὑμῖν· καίτοιγε ὡς ἠξιώσατε, ταῦτα προσβάλλεσθε ἡ σὴ αἰδησιμότης, καὶ ἐντυπωθῆναι παρ' ἡμῶν ἐζητήσατε. Τὸ μὲν οὖν ὄζειν ὑμᾶς τὴν ἡμετέραν ἀξίαν, ὅμως δὲ εὐχόμεθα ἀπολογήσασθαι καὶ συμβιβάσαι πρὸς τὴν ἀληθῆ ὑπόνοιαν· ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τὸ ὑμῖν εἰρημένον Τ βιβλίου ἐχόμεθα ἀπολογήσασθαι κῆ τὸ παρὸν, Τ καιροῦ Ττο μὴ συγχωροῦντος· ἀναβληθήσεται δὲ ἅπαντα κῆ τὸν ἴδιον λόγον ἐξιτασθησόμενα. ἐπειδὴ δὲ καὶ ὑμῖν ἐν τοῖς σοῖς λόγοις εἴρηκας, τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν προεστῶτα ταύτης δυνάσθαι μεταπιεῖν τὸ κοινὸν σύμβολον, Ϲ πολλάκις ἄλλοτε πρότερον εἴρηται Ττο, δηλον δὲ ὅτι πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἀποβλέπων καὶ τὸν ἄκρον ἀρχιρέα Ττο εἴρηκας, ἡμεῖς Ττο καταλιπεῖν αἰτούμεθα οὕτω πολλάκις οὐκ αἰσχόμενοι. ὠφελόμεθα δὲ πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ποιήσασθαι ἐν τῇ ἰφιξῆς συνόδῳ, εἰ Ϲ ὑμῖν συνδοκεῖ. ἔχομεν γὰρ πολλὰ Ϲ ῥηταῖα εἰπεῖν εἰς ἡμέτερον δίκαιον συμβαλλόμενα. ὑποπτεύομεν δὲ μήπω τι οἱ περὶ τούτων λόγοι σκάνδαλόν τι εἰσενήνεκασι, δηλοῦτο εἶπον, εἰ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ. ἔσται γὰρ ἡ ἐξέτασις αὕτη ὠφελιμωτάτη τῇ ὑμετέρᾳ θελήσει, καὶ εἰ ὑμῖν συνδοκεῖ ῥηθήσεται, ἡμεῖς γὰρ ἕτοιμοί ἐσμεν. Ο' Εφίσου.

Μετὰ τὴν ἄλλων ἀρθρων ὧν διαφέρονται οἱ λατῖνοι καὶ οἱ ἑλληνες, ἔστι καὶ τοῦτο, ἡ αὐθεντία τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. ἐπειδὴ γὰρ ἡμῖν ἐν τῇ ἐξετάσει Τ ἄρθρου τῆς πίστεως περὶ Τ ἁγίου πνεύματος, οὐ φαίνεται ἁρμόττον ἐγκαταμίξαι τὸ ἄρθρον Ττο μὴ Τ ἄρθρου Τ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὄντος. διὰ Ττο κῆ ἐν τῇ γραφῇ, ἣν ἔδωκα πρὸς ὑμᾶς, λέγω, ὅτι περὶ τῆς αὐθεντίας τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κῆ τὸ παρὸν οὐ λέγω, ἐν καιρῷ δὲ καὶ περὶ τούτου ῥηθήσεται. ὅταν οὖν ϒ γνῶμεν ὅτι τὴν ἐξέτασιν Τ ἄρθρου τούτου, τότε ἡ αἰδησιμότης σου ϒ δυθήσεται ἐρεῖ πάντα ὅσα αὐ εἶπε σοι βουλητά· κῆ ὀφείλετε πιστεύειν, ὅτι οὐ προσκρούετε τῷ ἁγίῳ ἡμῶν διανοήτῃ τῷ πάπᾳ, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι ἐνταῦθα δι' ἄλλο, ἀλλ' ἢ ἵνα ἀναπτυχθῇ ἡ ἀλήθεια. διὰ δὲ τῆς τῦ χριστοῦ χάριτος αὕτη ἡ ἐξουσία τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ Τ ἄκρου ἀρχιρέως, ἔστι φανερωτέρα διὰ τὴν δ' αλησίαν, ἔτι γὰ μᾶλ Ϲ διὰ τὴν ἁγίων οἰκουμενικὴν συνόδων. ὥστε εἴπερ ἡ ἀπορία αὕτη, τὸ μὴ ἐξεῖναι προσθεῖναι, ἔχει ἀπορίαν, ἐπεὶ δὲ ὡς εἶπον πρὸ ὀλίγου ἡ περὶ Τ τοιούτου ἄρθρου ἔστι διαφερομένη τῇ ἄλλων, οὐ φαίνεται πρόσφορον συμμιγνύειν τὴν τούτου ἐξετάσει τῷ περὶ τοῦ ἑτέρου ἄρθρου ἐξέτασιν. ὅθεν καὶ πάλιν ὠφελιμωτάτη τῇ ἄλλων, οὐ φαίνεται προ

οὖσα οὐκ ὀφείλεται οὔτε αὔξησιν οὔτε μείωσιν· καὶ μεγάλη ἁμαρτία ὑποβαλεῖται καὶ ὁ ἀφαιρῶν καὶ ὁ προσθέμενος· ἀνέγνωμεν ἐν ταῖς βιβλίοις ἡμῶν, μηδὲν δεῖν προσθεῖναι ἢ ἀφαιρεῖν. αὕτη ἡ ὁπισθολιθεῖα περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν ἐφέσῳ συνόδου, ὅμως ὁ ὢν περὶ τῆς ζήτης ὁμολογεῖ μὴ ὀφείλειν προσθεῖναι μήτ' ἀφαιρεῖν ἀπὸ τῆς καθολικῆς πίστεως. ἔχω δύο μάρτυρας, ἵνα σφόσιν καὶ ζήτῃ, ὡς αὐ ἐν ῥήματι δύο ἢ ζώων σταθῇ πᾶν ῥῆμα· καὶ προσαμύζω τῷ ἁδόμῳ συνόδῳ, ἥτις φησὶ, τὰ ὠφελοῦντα ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ οὔτε μείωσιν οὔτε αὔξησιν ὀφείλει χαι· μείζων γὰρ ὑποβάλλει ποινὴ καὶ τὸν ἀφαιροῦντα καὶ τὸν προσθέμενον· ὃν κατάρατος ὄζιν ὁ μεταίρων ὅρια αἰώνια, ὃν κατάρατος ὄζιν ὁ μετάιρων ὅρια τῆ πατέρων αὐτῦ· οὐδ' εἶχον προθεσιν. πρὸς τὸ γνῶναι τῷ ἀλήθειαν, αὕτη ἡ ἁδόμη συνόδος ἱδράζεται ἐν τῇ χρήσει τῆς ἱερᾶς γραφῆς τῇ λεγούσῃ, ὃν κατάρατος ὁ μεταίρων καὶ τὰ λοιπά. τοῦτο δὲ συμβαίνει κατ' ἐκείνων τῶν μὴ ἐχόντων προθεσιν ὀφθῆναι τῷ ἀλήθειαν, ὅθεν παραίνεται, ἐκεῖνον οἶμαι τὸν ὠφελούμενον, τὸν μὴ ἐπόμενον τῇ πίστει τῇ ὠφελουθείσῃ ὠφελῆ τῶν πατέρων αὐτῦ· ὁ δὲ ἀναπίνασων τῷ πίστιν, οὔτε ὠφελεῖται ζοὶς ὅροις τῶν πατέρων αὐτῦ, οὔτε ἀφαιρεῖ ἢ προσθῆσιν. ὅδε λόγος, γέγονεν αὕτη ἡ κώλυσις, καθὼς ὁ κύριλλός φησι, κῆ τὸ λαλοῦντος ὠφελεῖται ζοὶς ὅροις τῶν πατέρων αὐτῦ. ἐπειδὴ δὲ τὸ πιθόμενον τὸ ἅγιον πνεῦμα ἀλήθειαν ὄζιν, ὃς μὲ λέγῃ τῷ ἀλήθειαν, φίλος ταύτης καὶ τῶν ὅρων ἐστὶς ὄζιν· ὁ δὲ λέγων τὸ ψεῦδος καὶ ὠφελεῖται, ἢ προσθῆσιν, ἢ ἀφαιρεῖ, κῆ ἐκείνος ὄζιν ὁ ὠφελεῖται τῶν ὅρων τὸ ἁγίου πνεύματος, καὶ προσθέμενος καὶ ἀφαιρῶν τῆς πίστεως τῶν πατέρων. τοῦτο οὖν τὸ κείμενον σαφῶς παρίστᾳ, ὅτι ὁ μὴ ἔχων προθεσιν ὀφθῆναι τῷ ἀλήθειαν, ἐκεῖνός ὄζιν ὁ προσθέμενος ἢ ἀφαιρῶν. ἐπεὶ δὴ δὲ ἡ κώλυσις αὕτη γέγονε ὠφελῆ τῶν πατέρων τῆς ζήτης συνόδου, ἢ δὲ αὐτῶν πατέρ τ ἁγίου πνεύματος, ἁρ' οὖν οἰόμεθα τῷ ἐν νικαίᾳ συνόδου ὠφελουθηκέναι τὰ ὅρια τῶν πατέρων αὐτῆς, πῶς δυνείμεθα ὑπὸ τῶν ἄλλων; κῆ γὰρ εἰ νοήσομεν τοῦ, ὅτι ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ῥημάτων κωλύει αἰρῶν ἢ τῆς διανοίας, τότε ὑποβαλοῦμεν τοὺς πατέρας τῇ ποινῇ τ' αἰωνίους. κῆ γὰρ, ὡς εἶπον, ἢ ἐν νικαίᾳ ἀφείλέ τινα τ' συμβόλου τῶν ἀποστόλων· τοῦτο λέγω καὶ περὶ τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει, ἢ μὴ τῷ κώλυσιν ταύτῃ προσθῆκη πολλὰ τῶν ἐν νικαίᾳ. τὸ δὲ λέγειν τῷ ἀλήθειαν κείνητα ταυτὸν, ἐκ οἶμαι ἐπέσθαι ἢ ἐναντίως· ὅθεν ἀπὸ τούτων σωάγεται, ὅτι τὸ λέγειν τὰς μὴ ταῦτα συνόδους κεκωλύθαι προσθεῖναί τι ἐν τῷ συμβόλῳ, οὐκ ἔστιν ἀληθές· ἔτι ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ ὄζι τὸ σύμβολον τὸ ἐν νικαίᾳ κῆ τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῶς, ἔχομεν γὰρ ταύτην ἀπὸ τῆς κωνσταντινουπόλεως, πᾶς δύομεν εἰς ἕνα θεόν; ἐκ τὰ ἑξῆς· ἡμεῖς ἔχομεν ἐν τοῦτο θεῖα βίβλους, δύο τ' προέκειτο τῷ ἐν χαλκηδόνι, καί εἰσιν λίαν ἀρχαῖαι, ἢ μὲν μία ἔτι πλέον πεντακοσίων χρόνων, κἀκείνη πίθεται τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει σύμβολον, κῆ οὐδέποτε πίθεται τὸ ἐν τῷ ὑρανῶν, κῆ κατὰ τὰς γραφάς. ἔτι ἔχομεν βίβλον ἀνὰ γραμμάτων λφγοβ' ἀρίθμ, ἥτις ὄζιν ἀρχαιοτάτη, ἐκ κεῖται ἐκείνη κῆ ἐν τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει συμβόλῳ, δηλονότι τὸ, ἐν τῷ ὑρανῶν, κῆ, κῆ τὰς γραφάς. ἡ βίβλος δὲ ἐκείνη ἐν μοναστηρίῳ ἔστιν, ὅπου εἰσὶ τὰ τεράκια σ' τὰ τάρτης συνόδου, ἔστι βίβλος νέα κῆ πλέον τῶν τ' τελείκοντα χρόνων. αὗται δὲ εἰσιν ἐπέκεινα τῶν πενταποσίων χρόνων. Κύριε ἐφέσου, ἐὰν καὶ ἡμεῖς πάθωμεν δύο τινὰ ῥήματα ἐκ ὄντα ἐν τῷ συμβόλῳ, ἐκ ὀφείλετι ᾖ γέγραφε ἡμᾶς. τὰ ῥήματα ταῦτα τὰ, θεὸν ἐκ θεοῦ, ἐκ ἔχετο, κῆ ἡμεῖς ἔχομεν τὰ ῥήματα ταῦτα, ἀλλ' ὅμως οὐκ ὀφλημβάνεσθαι ἡμῶν, ἀλλὰ δι' τῶν ῥημάτων τῶν, ἐκ τ ἑνὸς, ὀφλημβάνεσθαι.

Πεῖς

ἐπιθήσει) πάντας, ὥσπερ ἐν ἑκάστῃ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἐγήγερτο· ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ συμβόλου ὀφείλει πᾶσι ζόπους ἐξαρισθῆναι, ἵνα ἡ τῶν χειρόνων ὁμόνοια ἡ ἀφ' ταύτης τῆς αἰτίας λυθεῖσα, συναφθῇ πάλιν.

Ἰωλ. Καρδ.

Ἐπιδὴπερ ὁ καιρὸς δέδωκε τὸ παθεῖν τι ἐργον θεοῦ γμα πάντων ὧν δύναται ἄθεος ἄνθρωπος ἔχειν, καὶ πολλάκις ὁ γαλεώτατος βασιλεὺς εἴρηκεν, ὡς ὀφείλειν καταναλίσκεσθαι τὸν καιρὸν διὰ ματαίων, ἀκούοντας περὶ τούτου τοῦ ζητήματος διειλέχθημεν, καὶ ἀφ' ἑκάστων καὶ συγγραμμάτων ἑκατέρωθεν. ἡγούμαι δὲ ὅτι πάντες ἅτε ἄνδρες σοφώτατοι, καὶ νουνεχέστατοι, καὶ σωφρονέστατοι γνωρίζετε τὴν ἀλήθειαν, καὶ κρίνετε ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο οὐκ ἴσῃ δυσχέρειαν. ἐγὼ δὲ ὑπολαμβάνομαι, διότι τὸ ζήτημα τοῦτο εἰσήξατε εἰς τὸ μέσον· ὑποπίπτατε γὰρ κατὰ τοὺς ἀξιολόγους ἄνδρας, οἵτινες ὅτε βέλονται ἀγωνίσασθαι, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ κουφοτέρου. τοῦτον τὸν ζόπον καὶ ἡ αἱρεσιμότης ὑμῶν, βουλομένη εἰσάγειν εἰς τὸν ἀγῶνα περὶ τῆς μείζονος ὑποθέσεως, ἠβουλήθη ἄρξασθαι ἀπὸ τοῦ δυχρηστέρου ζητήματος. ἐπειδὴ δὲ ἤρξασθε τούτου καιροῦ ἐξετάσεως καὶ καλῶς διϊλυσίχθη ἡ ἀλήθεια, εἰ μὴ τὰ μάλιστα παρ' ὑμῖν οὐκ ἠγορεύετο, ἀλλ' ὑποπίπτατε τοῦτο ἵνα δῆλον ὑμῖν γένωμαι, τίνι ζόπῳ οἴδαμεν ἡμεῖς οἱ λατῖνοι ἀποδεχθῆναι, ὧδε καλῶς ἵνα ᾖ θεμέλιον πρὸς τὴν μείζονα ἐκείνου δυχρηστείαν. καὶ γὰρ καθ' ὃν ζόπον πρότερον εἶπον πάλιν λέγω τοῦτο, ὅτι ἐὰν δυνηθῆτε ἀποδεῖξαι ἅπαξ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ ἱοῦ, ἐγὼ ὅπως κατ' οὐδένα τρόπον τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐξῶ προσθεῖναι τοῦτο ἐν τῷ συμβόλῳ. εἰ δὲ ἕτερόν ἐστι δυνηθῆτε δεῖξαι, ἀλλὰ μᾶλλον μὴν οὐδὲ τὸ ἐναντίον δειχθήσεται, τότε πεπεισμένος εἰμί, ὡς οὐδεμίαν περὶ τούτου ποιήσεται ἀμφισβήτησιν· ὅμως δὲ ἐμὲ οὐ βέλομαι τὰ τοιαῦτα ὠφελιμεῖν. εἰ γὰρ ὤν ἔστι πρὸς βάρος τῶν ἀκροωμένων, ἐγὼ ἑτοιμότατός εἰμι ἀποκρίνεσθαι πρὸς ταῖς φερομένας παρ' ὑμῶν ἐρωτήσεις, ἀλλ' ἴσως ἄμεινον ἂν εἴη ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς ὀφείλομεν συνέρχεσθαι, ποιεῖσθαι τὸν λόγον περὶ τοῦ μείζονος ἀμφιβολίας· μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων καὶ ἡμᾶς συνέρχεσθαι καὶ ἐξετάζειν περὶ τούτου· ὅμως εἰ βέλεσθε καί τι ἐρωτῆσαι ἕτερον, ἐρωτήσατε ἐπὶ τῆς αἱρεσιμότητος, καὶ ἐγὼ ἄσμενος ἀποκρινοῦμαι. ἐρῶ ἕτι λόγον ἵνα. ἐγὼ ἡδέως ὁμολογῶ μὲν τὴν αἱρεσιμότητος ὡς μὲν πατρός. πολλάκις εἶπες, ὅτι ἡ τοιαύτη κώλυσις οὐκ ἦν τοῦ τρίτης συνόδου. ἐγὼ ὑπολαμβάνω ὅτι αὕτη ἡ κώλυσις ἦν τῆς τρίτης συνόδου γέγονε· καὶ καλὸν ἔστιν ἵνα ἀκούσωσιν οἱ πατέρες οὗτοι· εἰ γὰρ καὶ πολλὰ ἐξεθέμην ἐν τῷ συγγράμματί μου, ὅμως περὶ τούτου οὐκ εἶπον. ὁ δὲ ἰχυρότερος λόγος, ἀφ' οὗ φαίνετε) ἐν τῷ συμβόλῳ μὴ ἐξεῖναι προσθεῖναι μηδ' ποιῶ λαμβάνεται ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς Ἀ κυρίλλου. εἰ σὺ καλῶς ἐπιβάλλῃς τὸν νῦν τοῖς ῥήμασιν ἐκείνου, ὁ ῥήσας τὸν κύριλλον μὴ ποιῶντα προσθήκην περὶ ὁμοίωσις, ἀλλὰ μὴ ἀφαίρεσιν κατ' οὐδένα ζόπον πλεῖστην· ὅμως δοθήτω ὅτι καὶ ὁ κύριλλος εἶπε μὴ ἐξεῖναι προσθεῖναί τι ἐν τῷ συμβόλῳ, Ἀ τοῦτο ποιεῖ καθ' ἡμᾶς. ὁ κύριλλος καθίστησιν ἑαυτὸν ἐν τινὶ ῥητῷ τῆς γραφῆς, ἔνθα λέγει, ἐμπέφυκεν Ἀ λέγοντος, μὴ μέταιρε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου· ὁ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα Ἀ θεοῦ ἐν παῖδός. ἔθεν ὁ κύριλλος ἐβράζει) ἐν τούτῳ ῥητῷ, ὡς κεκωλυμένου εἶναι τὸ μήτε προσθεῖναι, μήτ' ἀφεῖναι· καί φησιν ὅτι οἱ ἅγιοι πατέρες, μᾶλλον ἦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦτο γὰρ κεῖται ἐν τῇ σοφίᾳ Ἀ σολομῶντος, περὶ τῆς τρίτης συνόδου ἦσαν, καὶ οὐ περὶ τῆς τρίτης μόνον, ἀλλὰ ἐ περὶ τῆς πρώτης, καὶ περὶ τῆς πίστεως Ἀ χριστοῦ. ἔτι λέγει ὁ μακάριος κυρίλλος, τίς ποτε οὐκ ἐκρίθη ἄξιος Ἀ ἀναθεματισμοῦ, ὁ περιγεγραμμένος ἢ ἀφαιρεῖν ἀπὸ τῆς καθολικῆς πίστεως; ἥπερ ἀποστολικὴ

Ο' Εφίσου. Ποία ὄφισολή;

Ιωλ. Καρδ. Η' θεὸς νικήσειεν. ἰωΐκα οὖν ὁ κύριλλος ἤρξατο τῆ συνόδω, εἴπερ ἔδοξεν ἡ ὄφισολὴ συμφωνοῦσα τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ, ἀπεκρίθη ἡ σύνοδος πᾶσα, λέγουσα, ὅτι σύμφωνός ὄζι, ϛ ὅτι μᾶλλον διὶ ὑοιξι τῆω ἀληθειαν, καὶ ὅτι σαφέσερον καὶ καθαρώτερον, καὶ τὸ συνπεπλεγμένον ἐν νικαίᾳ σύμβολον ἐκεῖνος πλατύτερον καὶ σαφέστερον διέξαίωσεν. ὅθεν πᾶσα ἡ σύνοδος συνεπέραναν, ὅτι καὶ ὁ κύριλλος τὰ αὐτὰ ἐφρόνει τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἀδιαμίαν εἰσῆγε ταραχήν. ὅθεν εἰ τὰ ῥήματα ἐκεῖνα ἐσημαινον ἑτέραν πίσιν, δηλονότι ἐναντίαν πίστεως ἔκθεσιν, ὁμολογεμένως ὁ κύριλλος ἀθέμιτον ἂν τῇ ὅρῳ. ἐπειδὴ δὲ ἐποίησε μίαν τῇ κυρίλλῳ, βούλομαι φερομένην τῆω ἐξήγησιν τοῦ αὐτοῦ κυρίλλου, ἵνα ἐποίησε ϛ ἐν τῇ συμβόλῳ, καὶ διὰ τοῦτον ὄφειλεν, τίς ὁ νοῦς δ' καλύσεως ἐκείνης, ϛ τί ἠβουλήθη καλύσαι ἡ σύνοδος. Η' ὄφισολὴ, Τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλόπονον. Η' ἁγία σύνοδος ἡ ἐν ἐφέσῳ κῆ τοῦσιν θεῖ συναθροισθεῖσα, ἐξαίρετον ἀγίαν διάφασιν κῆ τῆ νικαίνου, καὶ κῆ τῆ ἄλλων τῆ καιροφώτων, οἵτινες μετ' ἐκεῖνον ἢ πρὸ ἐκείνου γεγονότες, καὶ τὰ αὐτὰ φρονοῦντες ὑπῆρχον ἐκείνῳ, καὶ τοῖς λόγοις ἃ συγγράφειν ἐβουλήθησαν ὁμοίως κατέκειτο, καὶ ἴσων ἐκείνοις ὑπέθηκε τῆω αἵρεσιν. ὅθεν διὰ τῆς ὄφισολῆς ταύτης σαφῶς φαίνεται, ὅτι κατέδίκασεν ἡ σύνοδος τὸν νεστόριον καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ· καὶ διὰ τοῦτο φαίνεται τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ, ἑτέραν πίσιν, ἐναντίαν πίσιν σημαίνειν ὡϛ τῆω ὀρθῆω, ἥτις ὄζὶ νεστοριανὴ πίστις, ἡ ἑτέρου τινός. ὅθεν φαίνεται ὅτι τὸ ὡϛαπλανῶν σύμβολον ὑπὸ νεστοριανῶν ἠθετήθη, ὅτι ἐφρόνει ἐναντία δόγματα τῆς ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς πίστεως. ἐλίπει οὖν πῶς ὁ κύριλλος αὐτὸς ἐξηγούμενος τὸν ὅρον λέγῃ, ὅτι ἡ σύνοδος κατέδίκασε τὸν νεστόριον καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ ἐκείνου. ὅθεν φαίνεται δῆλα τοῦτο ἀκριβῶϛ τὸ σύμβολον τῆ νεστοριανῶν, ὅτι ἀθεμίτως δόγματα ἴσα καὶ ὅμοια τοῖς δόγμασι τοῦ νεστορίου. καὶ τοῦτο ἐναντίον ὄζὶ τῷ εἶπεν ἡ ἁγία σύνοδος· ὡς σωτὴρ ϛ σοφὸς αἰνῆ θελήσῃς ἰδεῖν τὰ γεγραμμένα. καὶ γὰρ διὰ τούτων ἔγνων, ὅτι ἡ καίλυψις οὐκ ἄλλο ἢ ἐναντίον καὶ ἀσύμφωνον τῇ πίσει καιλύει. δῆλα ὅτι ὡϛαπλανῶν τὴν αἱρεσιμότητά σου, μὴ θέλει καταχθόνιόν τι ἀκρατίσμον εἰς τὸ ἀκούειν λόγους οὕτω σαθροὺς, οἷς καὶ πάπα αὐ ἔλεγξαν. ὅθεν εἰ δοκεῖ καὶ ὑμῖν καλὸν, ἐαθέντων τούτων παίτων, ζητοῦμεν περὶ τῆω ὕλλω τῆω κυρίαν αὐτοῦ, ἐν ᾗ παίτως ἔχομεν ἀξιολόγους προίσασθαι λόγους· ὅμως ἐγὼ ἐτοιμότατός εἰμι, οὐ μόνον ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ μῆνα ὁπολογεῖσθαι περὶ τοῦ ἐφεσίνου ἁπάσης· ἀλλὰ τοῦτο λυποῦμαι, ὅτι καταλύσομεν τὸν καιρὸν ὅπι ματαίφ.

Ο' Εφίσου. Η' μεῖς οὔτε μικροῖς, οὔτε ἐπὶ μικροῖς τοιούτοις λόγοις νομίζομεν, οὔτε δυναμένους ϛ ὑποπίων, ὡς ἡ σὴ αἱρεσιμότης εὕρηκε, λύεσθαι, ἀλλ' ἀναγκαίους περὶ τοῦ προκειμένου, κῆ ἄλλως χρησίμους· ἐπειδὴ περὶ τῆ φωτῶν τῆ θείων πατέρων αὐτοὺς λέγομεν, ἵνα περίτερον ὑποδείκνυμεν, κἂν ἀληθὲς τὸ δόγμα ἢ τὸ παρ' ὑμῶν προτεθέμενον, μὴ δεῖν ἐν τῷ συμβόλῳ προσκεῖσθαι καὶ ἐκφωνεῖσθαι. βέλτιον ἐν ἄλλῃ τοῦτο τὸ μέρος ἀπασχολεῖσθαι, καὶ τὰ τῆς θεολογίας μένειν ἐᾶν ἀκίνητά τε καὶ ἀνεξέταστα· ἵνα γὰρ ϛ δι' ἀλαβείας ἔχεται μᾶλλον, καὶ τῇ φύσῃ ἡ θεόγναθος ἔπεται. γινώσκειν οὖν βουλόμεθα τὴν αἱρεσιμότητά σου, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἀποκνοῦμεν τῆς ἐξετάσεως ταύτης, μέχρις ἂν εἰς τέλος ἐξενεχθῇ, καὶ εἴς τι κοινὸν συμπέρασμα καταστήσωμεν. ἵνα γὰρ ἡμεῖς καὶ λέγομεν, καὶ φρονοῦμεν, καὶ ἀποδείξαι ἑτοίμως ἔχομεν, ὅτι κἂν ἀληθὲς εὑρεθῇ τὸ δόγμα ἐξεταζόμενον ὕστερον, ἐν ἰδίῳ ὅρῳ ἐκτε-

τέρον, καὶ δόλου τὸ μηδὲν ἁλμᾶν ἐπέραν πίστιν ἔχθεσιν συμπνέειν. Τὸ μὲν ἐν τῷ σῶν λόγων ὥσπερ τὸ πόρισμα συνελίξαμεν· εἰ δ' ἔχεις εἰπεῖν τι πρὸς τοῦτο, εἰπέ.

Τίνι μᾶλλον πιστεύει ἡ αἱρετικὴ σου ψυχὴ, τῷ ὄρει τῷ ἐν Ἐφέσῳ, ἢ σαυτῷ; Ιωλ. Καρδ.

Καὶ τῷ ὄρει τῷ τῆ συνόδῳ. εἰ δ' ἔχομεν ἀποδείξεις τινὰ, μᾶλλον τῷ ὄρει πιστεύσομεν τοῖς ἐξηγησαμένοις αὐτὰ, ἢ ἡμῖν αὐτοῖς. ἐξηγεῖται δὲ τὸ ὄρος ὁ μακάριος κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Ἰωάννην ἐπιστολῇ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τῆς Μελιτηνῆς. θεωρήσομεν τοίνυν τὰ ἐκείνου ἐξηγήσεις, καὶ ἐκείνῳ καὶ παῦτα ἀκολουθήσομεν· οὐδεὶς γὰρ ἐκείνου κυριώτερος τοιούτου ὄρους ἐξηγητής. πῶς δὲ ἔστι πλέον καλδέους εἰπεῖν, εἰπέ. Ο' Εφίσου.

Ἐγὼ δέχομαι τὸ ἡ ἑρμηνεία, τίνι δεῖ πιστεύειν, ὑπειδὴ ἡ συνόδος αὕτη ἡ ποιήσασα τὸν ὅρον, ἐπαγγέλλουσα τοῖς αἰτίαν ταύτην λέγει, διότι τὸ σύμβολον τῆς νικαέων πατέρων διεσαφήνισε δόγματα. Ιωλ. Καρδ.

Οὐκ ἔχει οὕτως, ὅτι δέχεται ταύτην τὴν αἰτίαν ἡ σύνοδος. Ο' Εφίσου.

Ο' ὅρος τῆς συνόδου λέγει οὕτως, ὅτι κατεδίκασεν ἡ ἁγία σύνοδος τὴν ἔκθεσιν τῆς νικαέων, ἤγουν τὰ τῆ νικαέων μυσαρὰ δόγματα· φαίνεται δὲ τοιοῦτον καὶ ὑπὸ τῆς ἑρμηνευομένων ῥημάτων τῆ χαρισίου. καὶ γὰρ ὁ χαρίσιος ἐγκαλῶν τοῖς νικαέων λέγει, ὅτι παρεκδίνουσι τῆ ἐν νικαίᾳ συμβόλου, ἐκεῖνοι ἐξέθεντο σύμβολον ἀπιστίας οὐ πίστεως. τοίνυν ὅτι τὸ ἀφελεχόμενον ἐν τῷ συμβόλῳ ἀναγνώσθη καὶ ἐν τῇ ὅρισμῷ τῆς νικαέων ὅτι δὲ ἀναγνώσθη, ἠρώτησε τὴν συνόδου ὁ κύριλλος, εἰ δοκοῦσιν ἀληθῆ τὰ ἐν τῇ ὅρισμῷ. καὶ ἀπεκρίθη ἡ συνόδος, ὅτι οὐκ ἀληθῆ, καὶ διὰ τοῦτο κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς συνόδου. εἰς ὃ δὲ λέγει, ὅτι μᾶλλον πιστεύεις τῷ κυρίλλῳ εἶπε τῆς συνόδου ἐξάρχων, καὶ αὐτὸς ὁμολογῶ. ἡ δὲ ὅρισμὸς τῆ κυρίλλου οὐ πεποίηκέ μοι, μᾶλλον δὲ συνίσταται καὶ ὑποδείκνυσι τὸ παρ' ἐμοῦ λεγόμενον. καὶ ἔπερ βούλει σύντομα καλῶς τῆ νοῦν τῆς ὅρισμῆς, ἐπιβρήσῃς, ὅτι τὸ, ἐπέραν ἐξηγεῖται πίστιν, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐναντίαν. δῆλον δὲ ἐντεῦθεν, ὅτι ἐν τῇ ὅρισμῷ τῆ κυρίλλου τῆ πρὸς Ἰωάννην αἱρετικείας, ἐν ᾗ ὑπολογεῖται πρὸς τὸν ὅρισμὸν τῆ νικαέων, λέγει πολλὰ. ἃ ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ οὐ κεῖνται ῥητῶς· ὅμως ὅπου δὴ τὰ τοιαῦτα οὐκ ἦσαν ἀλλότρια, δέχεται τοῦτο λέγει ὁ κύριλλος, οὐδὲν προσπάθημεν, οὐδὲν ἀφαιρούμεν· καί τοι γε πολλὰ καὶ διάφορα πάθησιν. ὅθεν τοὐλάχιστον συναγέσθαι ἀπὸ τῆς ὅρισμῆς ἐκείνης, ὅτι οὐ δεῖ λέγεσθαι προσθήκην, οὔτε ἀφαίρεσιν τῆ ἀληθοῦς καὶ ὀρθοῦ νοῦ. ἔτι ἡ πρὸς Ἀκάκιον ἡμῖν οὐ προσίσταται, μᾶλλον δὲ ὄζει καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἐνταῦθα δὲ αὐτὴ ὁ κύριλλος περὶ τὸ τέλος ἐξηγεῖται, πῶς ὀφείλει ποιεῖσθαι τὸ μὴ δεῖν προστίθεναι· ὥστε ὁ ἀναπύσασαν καὶ διασαφῶν, καθαρώτερον καὶ δικρινέστερον ποιεῖ.

Ἐρωτῶ, τὸ ἀναπύξαι ἐξωθεν οὐ κωλύει; Ο' Εφίσου.

Ο' βουλόμενος τὸ τοιοῦτον ποιεῖν οὐδὲν καινὸν ποιεῖ, ἀλλ' ὑδὲ γινώσκεται τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως καινοζομεῖσθαι, ἀλλὰ τὰ φανερὰ σωίζεται μᾶλλον. τί ἄλλο σαφίσεσθαι δύνήσεται τούτου ἕνα μὴ ὑπολάβῃσθέ μου περὶ ψεύδους, ἐν τῇ προλαβούσῃ ὁμιλίᾳ, λοιπὸν ὁ νικαίας ἔγραψε, ἐγὼ ἐξήτασα τὸν πίνακα τῆ ἐκκλίσου, καὶ οὐχ εὗρον, μὴ δὲ ταῦτα ἐξήτασα καὶ εὗρον τὸν κύριλλον ἐν μιᾷ ὅρισμῇ πρὸς μαθητὴν τῆ νικαέων οὕτως ἐκπεθέμενον, καὶ ἀπὸ ταύτης ἔγνων, ὅτι ἡ τοιαύτη λύεται ἀμφισβήτησις. αὐτὸς γὰρ ὁ κύριλλος τὸ λέγει ἐν ὅρισμῇ, ἧς ἡ ἀρχὴ, Χρῆμα μὲν ὅτι δὲ ἡ ἡμερομηνία ἀναπύξεως οὐκ ἔστι προσθήκη, ἀλλ' ὑδὲ καινοζομία τις, φαίνεται, ὅτι μηδὲ ἀναγνώσθη ἐν τῇ συνόδῳ ἡ ὅρισμῇ, ἠρώτησε τὴν συνόδου ὁ κύριλλος.

Ποία

συνόδος δι' αὐτὸ, λέγω, καὶ ὁ ὅρος ὑπὲρ τοῦ ἀθετεῖ καὶ ἀποδοκιμάζει τὸ τῆς νεστοριανῶν σύμβολον, διότι εἶχεν ἐν ἑαυτῇ πολλὰ καὶ διεστραμμένα δόγματα. ὥστε ἡ ἀποδοκιμότης σου φερσέχθω ὀφείλει τῷ τοιούτῳ. τὸ γὰρ παραδιδόναι σύμβολον ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἀπὸ μερικοῦ προσώπου, ὥστε χρῆσθαι τῷ καθόλου ἐκκλησίαν ἐκείνῳ, τοῦτο κεκώλυται. ἀλλ' ἀπὸ τούτου κεκώλυται, ἑτέραν πίστιν, ἢ ὁμολογίαν, δηλονότι ἐναντίαν προφέρειν ἢ συντιθέναι, πόσῳ γε δὴ ἔχοι ἄν τις παραδοῦναι σύμβολον τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὥστε πάντας ἐκείνῳ χρῆσθαι, τοῦτο ἀπὸ τοῦ ὅρου οὐ κεκώλυται, ἀλλὰ κεκώλυται ἀφ' ἑτέρας καλύπτεσθαι. καλύπτεται δὲ τοῦτο ἀπό τινος ἄλλου λόγου, ἐπειδὴ οὐκ ἐνίσχυται τοῦτο ποιεῖν, ἢ ὑπηρετεῖν, ἢ ὑπακούειν ἐκείνοις, οἵτινες τὰ τοιαῦτα οὐκ ἴσχυσιν ἄδεσιν. εἶτα ὅτι καὶ ἕτερος λόγος, ὅτι ἐν τῇ παραδόσει τῆς λόγων ἢ πάντων τῆς ἄλλων τῆς ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων, ὀφείλουσιν αἱ καθεδρίστραι ἐκκλησίαι ἀκολουθεῖν τῇ ἁγίᾳ καὶ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Ο' Εφίσου. Πάλιν ἐπανῆλθες πρὸς τὰ προτεθέντα εἰρημένα, ὅτι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἔχει ἄδειαν μεταποιεῖν τὰ σύμβολα πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῆς μερικάς· πρὸς ἐκεῖνο δὲ τὸ προτεθὲν εἰρημένον οὔπω καθαρῶς προτεθέντα ἀπεκρίθης, πότερον οἱ νεστοριανοὶ εἰ καὶ ὀρθόδοξοι ὦσαν, εἰ αὐθεντίαν εἶχον παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον. ἀπόκεινται καθαρῶς, ἵνα ἐξῆς χωρήσωμεν τὸ συμπεραίαντες.

Ικλ. Καρδ. Ἐμοὶ φαίνεται ὅτι ἀρκούντως ἀπελογήθην πρὸς τὸ προκείμενον.

Ο' Εφίσου. Ἐρωτῶ, πότερον εἶχον ἄδειαν οἱ νεστοριανοὶ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον, ἵνα βαπτίζωνται. τὰ γὰρ ἄλλα οὔτε σύμβολα ἦσαν, οὔτε ὠνομάσθησαν, οὔτε ἐδόθησαν, οὔτε ἱστόρηθησαν ὥστε βαπτίζεσθαι δι' αὐτῶν.

Ικλ. Καρδ. Ἀποκρίνομαι, τὸ ἴδιον καὶ τὸ μερικὸν παραδιδόναι ὡς κοινὸν, τοῦτό ὅτι ψεῦδός. οἱ νεστοριανοὶ ἠδυνήθησαν ἂν ἐκθεῖναι σύμβολον, ὑπερ αὐτὸ ἐξέθεντο ὀρθῶς, καὶ ἠδυνήθησαν χρῆσθαι ἐκείνῳ καὶ προφέρειν, καὶ φρονεῖν· εἰ δὲ εἶπον ὅτι τὸ ὅτι καὶ τὸ ἐν πίστει καὶ τῇ διανοίᾳ καὶ τῷ ῥήματι, οὐκ εἶπον ἀληθές. ἀλλὰ προφέρειν καὶ ὑπηδυνήθησαν ἄν.

Ο' Εφίσου. Ἐκεῖνοι ὡς κοινὸν προφέρειν, ἐπειδὴ δι' αὐτὸ ἐβαπτίζοντο εἰς αἵρεσιν ἀπιστρέφοντας, σιωπῶντες τὸ ἐν πίστει, ἆρα εἶχον ἄδειαν τοῦτο ποιεῖν, ὑπερ ὀρθόδοξοι ὦσι;

Ικλ. Καρδ. Πολλὰ ἀπελογησάμην καὶ σαφῶς ἤδη καὶ πάλιν λέγω, ἠδυνάσθη μὲν προφέρειν ὑπερ ὀρθόδοξοι ὦσι, παραδιδόναι δὲ τὸ μερικὸν καὶ ἴδιον ὡς κοινὸν, τοῦτο οὐκ ἂν ἐξέλθοι.

Ο' Εφίσου. Τοῦτο ἄρα ἦν ὅτι ὑπὲρ τοιαύτης αἰτίας παραδοῦναι οὐκ ἐξῆν. διὰ γὰρ ὤφειλε παραδίδοσθαι τοῦτο ὡς κοινὸν μάθημα αὐτὴ ἡ ἐν πίστει συμβόλου. εἰ δὲ καὶ ὅλως εἶχον ἄδειαν τοῦτο ποιεῖν, εἴρηται γὰρ, καὶ ἀπὸ τοῦ μήπω ἐξενεχθῆναι τὸν ὅρον, εἰκότως ἐπὶ ταύτῃ τοιαύτῃ αἰτίᾳ ἐξωνίχθη ὁ ὅρος παρὰ τῆς συνόδου, ἵνα μὴ ἔχωσιν ἄδειαν καὶ οἱ νεστοριανοὶ καὶ οἱ ἕτεροι. ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη ἄδεια ἐνέβαλε αἰτίαν τοῦ παρυπεισθῆναι τὰ ψευδῆ καὶ διεστραμμένα δόγματα· ἴσως διότι οὐκ ἐξωνίχθη ὁ ὅρος. εἰ γὰρ μὴ εἶχον τοιαύτην ἄδειαν τοῦ μεταποιεῖν, οὐκ ἂν τὰ τοιαῦτα δόγματα ἐνῆσαν ἦν. διὰ τοῦτο προσυνημμένη ἡ συνόδος τοῦ μηκέτι ἐξῆς τοιοῦτόν τι γίνεσθαι, τὸν τοιοῦτον ὅρον ἐξωνίσατο καθόλου διορίζομένη, μηδένα τολμᾶν διδάσκειν ἑτέραν πίστιν παρὰ ταύτην ἐν πίστει δεδομένην. τοῦτο γὰρ συνεβέβηκεν αἴτιον γεγονέναι τῷ τὰ ψευδῆ καὶ διεστραμμένα δόγματα ἐν τῷ συμβόλῳ τεθεῖναι. ὥστε καὶ ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἐξουσίας ἐῶ εἶχον οἱ πατέρες ἐκεῖνοι, φαίνεται πρὸς τοῦτο φέρειν τὴν διάνοιαν τῆς πατέρων

σαν οἱ λόγοι περὶ τοῦ συμβόλου τοῦ ἀναγνωσθέντος, καὶ ὅσοι τῷ λόγῳ τῷ ἐπεγχθησομένῳ διαιτῶσι σύμφωνοι, διεχθήτωσαν καὶ δοκιμασθήτωσαν, ὅσοι δὲ μὴ σύμφωνοι τῆς ἀληθείας δοκιμασθήτωσαν. ὅθεν ἡ αὐτὴ συνοδος πάντες ἐπάγει τὸν ὅρον τοῦτον σύμφωνον τοῖς προειρημένοις, ὅσα μὲν εἰσι σύμφωνα διεχθῶσιν, ὅσα δὲ ἐναντία ἀρθῶσιν. ὅθεν ἀπὸ τούτων φαίνεται, ἑτέραν πίστιν λέγειν, μὴ τὴν ἀληθῆ, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν ⸂αὐτοφάσκουσαν⸃. δυναίμεθ' ἂν καὶ ἄλλοις πολλοῖς ῥήμασι χρήσασθαι τοῦτο, ὅμως ἐπειδὴ γεγραμμένως ἐξέδωκα πρὸς ὑμᾶς διὰ πλείονων λόγων, ἵνα μὴ ἀναξίως τὴν τάξιν, ⸂καὶ⸃ ἀπόδειξιν ἀπὸ τῆς γραμμάτων αἰτιολογίας, ὅτι τὸ, ἑτέραν, φησὶν ἐναντίαν, τούτων παραλειφθέντων, τῷ ἀποκειμένῳ μαχὴν πρὸς τὰς δύο συνόδους. πρὸς ⸂δὲ⸃ τὸν ἡγεῖσθαί με εἰς τὴν ἀπολογίαν, δίκην ὀφλεῖν ποιήσασθαι μνείαν περί τινος λόγου, δηλονότι, ὅτι ταῦτα πάντως ἡγήσονται ⸂καὶ⸃ ἐναντίον ἐν τῇ συνόδῳ, ὅπου τεθέντος ⸂τοῦ⸃ τῆς καθόλου ὅρου. πρὸς ⸂τοῦτο οὖν⸃ λέγω, ὅτι ἴσως μὲν εἰμι ἀποδειξαι καὶ δίχα τῆς πρακτικῆς τῆς τελούσης συνόδου καὶ τῆς ἐκθέσεως, ὅτι ἡ κάλυσις αὕτη ⸂καὶ⸃ πρὸς τῆς τελούσης ⸂ἐστὶ⸃· καὶ ἕτερα ἀρέσκει. ἐρῶ τὰ τοιαῦτα νῦν. ἵνα δὲ μὴ δόξω τὴν ἀπόκρισιν φεύγειν τῆς σῆς ἐρωτήσεως, ἀπολογήσομαι καὶ πρὸς αὐτά. ἠρώτησας πρῶτον ὅτι ὁ χαρίσιος δίκα τούτου ἐγκληθήσεται, καὶ ⸂ἔβλεπε ἄδειαν⸃, ὅτι οὐκ εἶχεν ἄδειαν ποιῆσαι ἕτερον σύμβολον. ἔδοξας γὰρ αὐτῷ εἶναι τὸν λόγον ⸂ἡμῶν⸃, ὅτι οἱ νεστοριανοὶ δίκα τούτου ἐγκληθήσονται, ὅτι ἐποίησαν ἕτερον σύμβολον, καὶ εἶπας καθαρῶς, ὅτι εἰ μὲν ὀρθὸν οὐκ ἂν ἐπετιμήθησαν ⸂παρὰ⸃ τῆς συνόδου. τοῦτο δὲ πάλιν ἀπολογοῦμαι, ὅτι εἴπερ τὸ ⸂παραπλαῆναι⸃ σύμβολον ἐστὶ τῆς νεστοριανῶν μὲν ὀρθὸν, ἔμεινεν ἂν καὶ ⸂τὸ ὡς⸃περ ⸂τὸ⸃ χαρισίου, καὶ ⸂τὸ⸃ ἀγαθωνος, καὶ τῶν σωφρονίου. ⸂τὸ δὲ⸃ ἀθετεῖται ἐκεῖνο, ἐπειδὴ ⸂ἐφείλκυσεν⸃ ἑαυτῷ διεστραμμένα καὶ νόθα δόγματα. πρὸς τὸ δ' ὕστερον, ὅτι εἴπερ διώρθωσαν ἀληθῶς, οὐκ ἂν ἠθετήθη, λέγεις ἔτι οὐκ εἶχον ἄδειαν οἱ νεστοριανοί.

Ἐκεῖνο τὸ σύμβολον ἀνομοίως εἶχε τοῦ ⸂τε⸃ χαρισίου, καὶ ⸂τοῦ⸃ ἀγαθωνος, καὶ ⸂τοῦ⸃ σωφρονίου. διότι ἐκεῖνο ὡς κοινὸν μάθημα ἐξεδίδοτο τοῖς βουλομένοις ἐξ αἱρέσεων αὐτὸ ⸂τὸ⸃ ἐν νικαίᾳ συμβόλου, ταῦτα δὲ οὐχ οὕτως· ἢ γὰρ ὡς κοινὰ σύμβολα οὔτε τῇ ἐκκλησίᾳ παρεδόθησαν, οὔτε δι' αὐτῆς βαπτίζεσθαί τινας ὤφειλεν. ὥστε οὐχ ὑπάγεται ταῦτα καὶ ἐκεῖνα τῷ αὐτῷ λόγῳ, εἴπερ τὸ αὐτὸ σύμβολον ὀρθόδοξον ἦν. ἀλλ' ἐκεῖνο εἰκότως ἂν ἐῤῥάπη ⸂καὶ⸃ ἐκωλύθη, εἰ ⸂καὶ⸃ ὀρθόδοξον ἦν, ταῦτα δὲ εἰκότως οὐκ ἐκωλύθησαν, ἐπειδὴ οὐχ ὡς κοινὰ παρεδόθησαν, ἀλλ' ὡς ἴδια καὶ μερικὰ ἐκθέσεις. ὥστε οὐκ ὧν λέγεις, δοκεῖς ἐκείνοις μόνοις δεδόσθαι τὴν ἄδειαν μεταποιεῖν τὸ σύμβολον, εἴπερ ὀρθόδοξοι ἦσαν· ὁ γὰρ χαρίσιος καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ συμβόλου οὐχ ἥψαντο. Ο' Εφέσου.

Ἐκ ⸂τῆς⸃ ἐκτάσεως, ὁ χαρίσιος ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ἥψατο καὶ ⸂τοῦ⸃ ἐν νικαίᾳ καὶ τῶν ἐν κωνσταντινουπόλει συμβόλου. λέγει γὰρ, ⸂ὅτι⸃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ παράκλητον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ὁμοούσιον πατρὶ καὶ υἱῷ, ἅπερ οὐ κεῖται οὔτε ἐν τῷ ἐν νικαίᾳ συμβόλῳ, οὔτε ἐν τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει ἐπειδὴ δι' εἶπας ἐν τοῖς προοιμίοις, ὅτι ὅσα αἱ ἕτεραι, καὶ παρ' ἡμῶν οὐδὲν δεδόσθαι, ἵνα ἡμῖν ὡς ὁμολογούμενα, δίχα ⸂τοῦ⸃ μὴ λέγειν πλῆθος ῥημάτων, ἀλλ' ἓν ἕκαστον, καὶ πρὸς ⸂τοῦτο⸃ ἔχεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις. λέγω δὲ ὅτι μεγάλη ἀνομοιότης ἐστὶ μεταξὺ ⸂τοῦ⸃ νεστοριανὸν συμβόλου καὶ ⸂τοῦ⸃ χαρισίου, καὶ ⸂τοῦ⸃ σωφρονίου, ⸂καὶ⸃ ⸂τοῦ⸃ ταρασίου, εἴπερ ἐκεῖνο τὸ ⸂τῆς⸃ νεστοριανὸν ⸂ἐφείλκυεν⸃ ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ἡ δὲ αἱρετικότης συνόδου οὐκ ὀφείλει λαμβάνειν ἑτέραν δίκαιαν ⸂τοῦ⸃ νόμου ⸂τῆς⸃ ἐν αὐτῷ κειμένου. ἀλλ' ἡ Ικλ. Καρθ.

συνό-

ἐρώτησιν ἀπολογοῦμαι, ὅτι ὁ χαρίσιος παρεδίδου τὴν ἔκθεσιν καὶ ὁμολογίαν τῆς ἑαυτῆ πίστεως, ὡς ἀληθῆ καὶ συμφωνοῦσαν τῇ καθολικῇ πίστει, οὐ παρεδίδου μὴν ὡς τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως, οἱοσεὶ νομοθετῶν ἐκεῖνος τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδοὺς σύμβολον ὡς ἀπ' ἐκείνῳ πάντες χρῶνται. οὐ γὰρ ἐκείνου ἴδιον τὸ διδάσκειν τοὺς λαοὺς, καὶ ὡρισθαι δόγμα τύπον τῆς κοινῆς πίστεως, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐκτεθεῖναι τῆς ἑαυτοῦ πίστεως γνώρισμα. ὅθεν ἀρκεῖ μοι, ὅτι οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖνος κατὰ τῆς κωλύσεως. ἐντεῦθεν δὲ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, ἣ ὁ διδάσκων τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἔχων ἄδειαν διδάσκειν τοὺς λαοὺς, ἔχει καὶ ταύτην πάντως τὴν ἐξουσίαν ἢ προστεθῆναι ἐν τῷ συμβόλῳ ἰδίᾳ σφ. ἀρκεῖ τοῦτο ὅτι ἀπὸ τῆς κοινῆς ἐκκλησίας ἡ κακόλυτος.

Ο' Εφέσου. Τοῦτο ἔχομεν ἀπὸ σοῦ, ὅτι ὁ χαρίσιος οὐκ ἐπετιμήθη μηδὲν ἔχων ἐπιτιμήσεως ἄξιον. οὐκ ἄρα φαίνεται ἀπὸ τοῦ μὴ κωλυθῆναι ἐκεῖνον, ὅτι οἱ πατέρες οἱ ἐν ἐφέσῳ ἰδίᾳ δοῦναι ἄδειαν τοῖς μεταποιεῖν βουλομένοις τὸ σύμβολον. καὶ ὅτως αἴρηται τὸ πρῶτον ἡμῶν ὑπόμνημα. εἰ δὲ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἔχει τοιαύτην ἄδειαν, τουτέστι μεταποιεῖν τὸ κοινὸν σύμβολον, ἐν ἑτέραις διαλέξεσι, θεοῦ διδόντος, καὶ τὸ καιρῶν συγχωροῦντος ἐξετάσομεν. ἐκεῖνο γὰρ μόνῳ ἐρωτᾶ, ἀρα ὁ μὲν χαρίσιος οὐκ εἶχεν ἄδειαν ποιεῖν, ἐκεῖνοι δὲ οἱ τὰ νεωτερίσαι φρονοῦντες εἶχον ἄδειαν ποιεῖν ἢ τὸ, εἴπερ ὀρθῶς ἐφρόνουν; ἔφθασας γὰρ εἰπεῖν ὡς τούτου φανέντος. σαφώτατον οὖν ὅπερ εἴρηκας. ἐξὸν τοῖς νεωτεριστοῖς, εἴπερ ὀρθῶς ἐφρόνουν, ὡρισμένην μὲν τὴν ἐν νικαίᾳ σύμβολον, διδόναι δὲ τὸ ἑαυτῆς ἐν τῷ βαπτίσματι; πῶς γὰρ λέγεις ἡ καθολικὴν ἐκκλησίαν δεῖσθαι τοῦτο ποιεῖν· ἀρα δὲ καὶ ἐκεῖνοι εἶχον τοιαύτην ἄδειαν ἢ οὔ;

Ισλ. Καρδ. Δύο πρὸς ἐρωτήσεις ἀποκρίνου, ἃ μὲν θέσει ἃ δεῖ ὡρισμένην, θέσιν εἶναι, θέσιν εἶπες, ὅτι ὁ ὅρος τῆς κωλύσεως ἀβέλτερος) ἔχει τινὰ ἄδειαν μεταποιεῖν, ἢ μεταπεθῆναι ἕτερον σύμβολον· ἐντεῦθεν δοκεῖ τοῦτο, ὡς καὶ ἡ σὴ αἰδεσιμότης ὡμολόγησεν, ὅτι ἡ συνόδος ἡ κωλύει ἐκτεθῆναι ἑκάστῳ τὴν ἑαυτοῦ ὁμολογίαν ὡς βέλτιον.

Ο' Εφέσου. Εἰ δ' αὖ μὴ ἐκπίπτῃ τὸ ὀρθῆς ὁμολογίας, καὶ εἰς αὖ μὴ ἐνοχλῇ τὸ κοινὸν σύμβολον.

Ισλ. Καρδ. Κατὰ τὸ παρὸν αἰτεῖται, ὅτι ἡ συνόδος ἡ ἐν ἐφέσῳ ἐκώλυε ἑκάστῳ ἐκτεθῆναι τὴν τῆς ἑαυτῆς πίστεως ἔκθεσιν ὡς βέλτιον. καὶ ἵνα μὴ χωρὶς ἐμοῦ πραττέσθω, βουλομαι αὐτεισάξαι ἀπολογίαν τινὰ, ἣ αἰτίασιν τὴν ἀπκειμένην ἐν τῇ βιβλίῳ καὶ ἐν τῷ γράμματι. τὸ κείμενόν φησιν ὅτω μηδενὶ ἐξεῖναι θεωρεῖν, καὶ τὰ λοιπά. σὺ δὲ τοῖς ἄλλοις ῥήμασι σωτηθέναι τὴν αὐτὴν μόρφωσιν ἔφασαν. τούτου δοθέντος, σκοπεῖτε ἡ σὴ αἰδεσιμότης ποῦ φερόμεθα. ἐν γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ ὅρῳ κωλύονται πάντες, ὅμως καὶ ἐν τῷ τέλει ἡ αὐτὴ ποιεῖται μνείαν, μὴ ἐξεῖναι μήτε κληρικῷ, μήτε λαϊκῷ. καὶ τὰ ἑξῆς. ὥστε εἰ τὰ ῥήματα ταῦτα ἔχουσιν ἑτέραν πίστιν, ἵνα αὐτοῖς ἡ αἰδεσιμότης σου δίδωσιν, ἵνατι ἕκαστον καὶ αὐτοφάσκον. δίδως γὰρ τοῦτο, ὅτι ἔξεστιν ἑκάστῳ ἐκτεθῆναι τῆς ἑαυτῆς πίστεως ὁμολογίαν, ὁποίοις ῥήμασι βέλτιον· εἶτα ἐπάγεις τὸν ὅρον λέγων ὡς δῆποτέ τινα καὶ κληρικὸν, ὅστις ὅρος ἐκτείνεται μέχρι καὶ λαϊκῶν· καὶ ἀφ' ὧν λέγεις ὡς τοῦτα ἕκαστον ταῦτα ἀλλήλοις· ὅσον δὲ αὐτὸν πρὸς τὸν ἀληθῆ νοῦν, ἐγὼ ἔδωκα ἀπολογούμενος γεγραμμένα. καὶ γὰρ τὸ κείμενον τὸ ὅρον λέγει, μηδενὶ ἐξεῖναι ἑτέραν πίστιν, ὡσανεὶ πίστιν ἢ τινι ὀφείλουσι χρῆσθαι οἱ μὴ ταῦτα, τὸ δὲ, ἑτέραν πίστιν, νοεῖται τὸ, οἱονεὶ ἕκαστον. αὖθις δὲ λέγει τὸ κείμενον, μηδενὶ ἐξεῖναι προσθεῖναι, ἢ προσφέρειν, ἢ δημοσίᾳ, ἢ κοινῇ διηρημένως, ἀλλ' ἁπλῶς μηδενὶ ἐξεῖναι, καὶ τὰ λοιπά. ὅτι δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα οὐ νοοῦνται οὕτως, εἰ μὴ ὡσεὶ ἕκαστον, φαίνεται προσθήλως ἀφ' ὧν ἐπροσέχθησαν ἐν τῇ τῆς αὐτῆς συνόδου ἐκθέσει. καὶ γὰρ συνιόντων τῶν ὁσιωτάτων, ἐρρέθη, ἀναγνωσθήτω τὸ σύμβολον, καὶ ἐπενεχθήτω-

σαν

τῆ ἰδίᾳ φρονήματος· καὶ ὅλως ἐξ ἀρχῆς ἔωθε τοῦτο γίνεσθαι, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐπικρατήσει. Διὰ τοῦτο καὶ δικαίως τῆς ἐκθέσεως ἐκείνης τὴν χαρισίαν θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ μὴ ἐπεπλήσθη τῆς συνόδου· οὐ γὰρ ὡς καθολικὴν πίστιν αὐτὴν ἔδωκεν, οὐδ' ὡς ὀφείλουσαν πειθεσθαι καὶ ἐνεργεῖσθαι τὴν μὴ ταύτα, ἀλλ' ὡς ὅτι δίκαιον μόνον τὴν ἰδίαν φρόνημα καθάπερ εἴρηται. εἰ δὲ ὑμεῖς ἄλλο τι ἔχετε λέγειν περὶ τῆς ἐκθέσεως ἐκείνης, ἀκουσόμεθα τοῦ προθύμως. ἐρωτῶμεν οὖν, ὡς ἰδίαν ὁμολογίαν ἐπιδείκνυται ταύτην τὴν ἔκθεσιν, ἢ ὡς κοινὸν μάθημα, καὶ παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ὀφεῖλον δικαιοῦσθαι ὡς σύμβολον; τὰ γὰρ ἴδια οὐδέποτε κεκώλυται ὡς ἔπομεν. εἶτα πρὸς ταῦτα ἔχεις εἰπεῖν, εἰπέ.

Πρῶτον τριττὰς ἀπέδωκας αἰτίας, δι' ἃς αἰτίας λέγεις, ὅτι ἡ συνόδος ἐκείνη οὐκ ἠθέτησε τὴν ἔκθεσιν τῆς χαρισίου, ἀλλὰ τὴν τῶν νεοφωτίστων. ἡ πρώτη οὖν, ὅτι οἱ νεοφώτιστοι παρεδίδοσαν τὸ σύμβολον ἐκεῖνο τὸ παλαιὸν αἴτησιν τοῦ συμβόλου τοῦ ἐν νικαίᾳ. ἡ δευτέρα, ὅτι ἐν τῷ παλαιῷ ἐνεῖχον πολλὰ ψεύδη καὶ διεστραμμένα δόγματα. ἡ δὲ τρίτη, ὅτι ἤλαυνον καὶ ἰδίωσιν τὸν χαρίσιον ὡς ἀλλότρια φρονοῦντα, καὶ μὴ τὰ ἐκείνου δόγματα. εἰς μὲν οὖν τὸ πρῶτον ἱερὸν πνα καθὼς δείξω ἐν τῇ ἐμῇ βίβλῳ, ὅτι οἱ νεοφώτιστοι συνίστων σύμβολον, καὶ ἐδίδοσαν αὐτὸ τὸ ἐν νικαίᾳ συμβόλου. καὶ ὡς δείξω ἐν τοῖς πρακτικοῖς, φαίνεται ὅτι καταφρονοῦσι τοῦ ἐν νικαίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο καταφρονοῦντες παρεδίδοσαν ἕτερον σύμβολον, οὕτω κεῖται ῥητῶς, ὅτι ἦλθόντες ἐν τῇ φιλαδελφίᾳ πνας ἠπάτησαν, καὶ παρεκαθέτος τοῦ ἐν νικαίᾳ, παρεδίδοσαν ἕτερον σύμβολον κατὰ δόξαν τοῖς ἁπλουστέροις, ὅθεν οὐκ ἰῶ ἡ τοιαύτη αἰτία, ἥτις παρεκίνησε τὴν συνόδου ἀθετῆσαι τὸ σύμβολον τῶν νεοφωτίστων, ἀλλ' ἡ αἰτία ἰῶ αὕτη, δι' ἣν ἠκύρωσε τὸ παλαιὸν σύμβολον, ὅτι ἐνεῖχε διεστραμμένα καὶ μυσαρὰ δόγματα τοῦ νεοφύτου. ὁ δὲ λόγος, ὅτι εἰ περιεῖχεν ἐκεῖνο τἀληθῆ δόγματα οὐκ ἂν ἠθετήθη παρὰ τῆς συνόδου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐδοξάζετο αὖ ἡ συνόδος ἐκεῖνο. πρὸς δὲ τὴν δευτέραν αἰτίαν, ὁμολογῶ σοι κἀγώ, ὅτι ἡ αἰτία ἐκείνη ἰῶ, ἥτις παρεκίνησε τὴν συνόδου ἀθετῆσαι τὸ τοιοῦτον, ὅτι περιεῖχε τὰ ψεύδη καὶ νόθα δόγματα. πρὸς δὲ τὴν τρίτην αἰτίαν, ἣ φαίνεται ἀρκοῦσα, διὰ ἰῶ τοιαύτη ὥστε παρακινῆσαι τὴν συνόδον ποιῆσαι ὃ ἐποίησε. ὁ δὲ λόγος, καὶ γὰρ ἡ συνόδος οὐκ ἔχει φρονῆσαι, εἰ ὁ χαρίσιος ἠλαύνετο παρὰ τῶν νεοφωτίστων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐφρόνησε, εἰ ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως ἐναντία ἐφερέχετο δόγματα. οὕτε ἐξαιρουμένης τῆς προτέρας καὶ τῆς τρίτης αἰτίας, ἡ μέση ἰῶ αἰτία ἡ παρακινήσασα τὴν συνόδον εἰς τὸ ἀθετῆσαι τὸ τῶν νεοφωτίστων σύμβολον. ἐντεῦθεν εἶπεν ἡ αἰδησιμότης σου, ὅτι οὐδέποτε κεκώλυκεν ἡ συνόδος ποιῆσαι ἰδίαν ἐκτιθέμενον τὴν ἑαυτῆς ἔκθεσιν, ἐς ἣν μὴ ἐκπίπτῃ τῆς ὀρθῆς πίστεως. μὴ ταῦτα προσκομίζεις ἡμῖν δόγμα τοῦ ἁγάθωνος καὶ τοῦ σωφρονίου, οἵτινες ἰδίως ἐνεθέμενοι τὴν ἑαυτῶν πίστιν, οὐκ ἠλέγχθησαν ἢ ἠθετήθησαν παρὰ τῆς συνόδου. ἀλλ' ἐνταῦθα ῥηθεμένῳ ἔπεισί μοι ἐρωτῆσαι, καὶ δὴ ἐρωτῶ, πότερον ὁ ἁγάθων ἐκεῖνος καὶ ὁ σωφρόνιος οἱ ἐνθέμενοι τὴν ἑαυτῶν ὁμολογίαν ἰδίαν, παρέβησαν τὴν κώλυσιν τῆς πίστεως ἢ ὄ.

Οὐδαμῶς, οὐ γὰρ προσέθηκαν ἐν τῇ κοινῇ συμβόλῳ. ἀλλ' ἔξω· καὶ ἰδίᾳ ἐνθέμενοι τὰς ἑαυτῶν ὁμολογίας οὐχ ὑπάγονται τῇ τῆς συνόδου ὅρῳ. εἴρηται γὰρ ὅτι τὸ ἰδίᾳ τὴν ἑαυτῶν πίστιν ἐκτίθεσθαι οὐ κεκώλυται, τὸ δὲ αὐτὴ τοῦ συμβόλου ταύτην παραδίδοναι, ἢ ἐν τῷ συμβόλῳ τι παρεμβάλλειν, τοῦτο κεκώλυται.

Ἀρίστη μοι ὁ, τι ἡ αἰδησιμότης σου λέγει. ὅτι μὲν ὁ ἁγάθων, ὅτι ὁ σωφρόνιος, ὅτι ὁ χαρίσιος παρέβησαν τὴν κώλυσιν ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἑαυτῶν πίστεως. πρὸς δὲ τὴν

Ο' Εφίσιν.

Ιωλ. Καρδ.

Ιωλ. Καρδ.

ἐκείνῳ ἡ συνοδος· καὶ ὅτι ἡ ἔκθεσις καὶ ὁμολογία τῆς πίστεως τοῦ χαρισίου, χεῖρον κῆ πάντα ἐξομοιοῦται τοῖς ἐν νικαίᾳ συμβόλῳ, πλὴν δύο ἢ τριῶν λέξεων, αἳ εἰσι καὶ ἀληθεῖς καὶ καλαί. εἰ δὲ ἄλλως ἔχει, ἡ αἱρεσιμότης σου εἰπάτω.

Ο' Εφίσου. Συνεφώνησάς μοι κῆ πάντα. τοιαύτην γὰρ ἔπρεπε τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἐγὼ τῇ παρὰ σοῦ εἰρηνεύειν, πλὴν ἑνὸς μόνου, τοῦ εἶναι τὴν χαρισίου τὴν πίστιν καθολικήν· καθολικὸν γὰρ οὐ τῇ ἐννοίᾳ μόνον, ἀλλ' οὐ ταῖς λέξεσι· παρηλλαγμένη γὰρ ὅση ὤφελε τὴν ἐν νικαίᾳ δοθεῖσαν, κῆ οὐδ' ὡς καθολικὴ παρ' ἐκείνων ἐδόθη, ἀλλ' ὡς συμβαίνουσα κῆ ὑπομένη τῇ καθολικῇ πίστει, ἰδίᾳ δ' ὅμως ἐκείνη. οὕτως ἔχει ἢ ἄλλως;

Ικλ. Καρδ. Ἀρέσκει μοι ὅπερ εἶπας, καὶ δίχομαι. δίχομαι δὲ τοῦτο ὅπερ ἐγὼ, ὅτι ἡ ἔκθεσις ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως τοῦ χαρισίου, ὡς ὑπομένη τῇ καθολικῇ πίστει κῆ τὸν τύπον, ἢ μᾶλλον κῆ τὰς λέξεις ἢ τὰς συλλαβάς, ἐπειδὴ πολὺ παρήλλακται. κῆ ὅταν ἐγὼ λέγω τὴν καθολικὴν πίστιν, τὴν ἀληθῆ νοῶ. εἰ δὲ ὁμολογεῖς, ὅτι ἡ τοῦ χαρισίου ἔκθεσις ἡ ὁμολογία, συμβαίνει τῇ καθολικῇ πίστει καὶ ὑπομένη ὄντι, τοῦτο ἀρέσκει μοι μάλιστα· δι' ἐρωτῶ, πότερον ἡ ὁμολογία ἐκείνη ἐδέχθη παρὰ τῆς συνόδου, ἢ οὔ.

Ο' Εφίσου. Ἐδέχθη ὡς ἰδία, οὐχ ὡς κοινή.

Ικλ. Καρδ. Ἐδέξατο ὡς ἀληθῆ ἡ συνοδος αὐτήν.

Ο' Εφίσου. Ἔχομεν ἱκανῶς τὰ ἠμφισβητημένα· ὡς ὅλον τὸ διηγήμα τοῦτο κῆ φιλαλήθως κῆ ἁπλῶς ὑποκρινόμενοι λέγομεν, ὅτι ὁ χαρίσιος ἐκεῖνος οὐχ ἁπλῶς ἐπικαλεῖ τοῖς πιστευταῖς, ὡς ἑτέραν πίστιν ἐκδεδωκότα, ἀλλὰ δῆλα τοῦτα. πρῶτον μὲν, ὅτι τὴν ὑπ' ἐκείνων διεσαφημένην πίστιν, ὡς κοινὸν μάθημα, παρεδίδουν τοῖς ὀξὺ αἱρέσεων φερομένοις τῇ πίστει, αὐτὴ τῆς ἐν νικαίᾳ ὡρισθείσης. τοῦτο δὲ αὐταῖς χῆ φανερὸν ἐκ τῆς αἰτίας συνόδου ἐκείνης κῆ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐκτεθείσης πίστεως. δεύτερον, ὅτι ἡδέως καὶ διεσαφημένα δόγματα ἐν ταύτῃ παρίστησιν κατὰ ἀσεβείας πλήρη· δῆλα τοῦτο καὶ ἀπιστίαν μᾶλλον ἢ πίστιν ἐκείνην καλεῖ ὁ χαρίσιος. τρίτον, ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν χαρίσιον μὴ διχόμενον τοιαύτην ἔκθεσιν ὡς αἱρετικὸν ἤλεγχον. δῆλα ταῦτα ὄντα ὁ χαρίσιος λυσιτελῶς τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἐκθέσθαι, ὡς ἠβούλετο, καὶ οἷς ἠβούλετο ῥήμασιν, ἵνα δείξῃ ἑαυτὸν συμφωνοῦντα μὲν τοῖς ἐν νικαίᾳ πατράσι καὶ τὰ αὐτὰ φρονοῦντα, οἰκότως δὲ ὡρᾶ τῆ αἱρετικὴν ἑαυτὸν μόνον, ὡς ἀλλότρια τῆς ὀρθῆς πίστεως ἐκείνων φρονοῦντων. τὸ δὲ ἐδίδοτο κεκόλυται, τὸ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκτίθεσθαι ὡς βούλεται ἕκαστος, εἰς δήλωσιν μόνον τῆ ἑαυτοῦ φρονήματος, ἀλλ' οὐχ ὡς καθολικὴν ὁμολογίαν καὶ πίστιν. κῆ πολλαῖ μᾶλλον τότε ὀξὺ, ὅτε οὐδὲ ὅρος ἐφθάσεν ὀξενεχθῆναι. δῆλον γὰρ ὅτι κῆ ἐν ταῖς μὴ ταῦτα συνόδοις, ὅτε πολλοὶ τῆ ἡγουμένων τῆς ἐκκλησίας ἐξέθεντο τὴν ἑαυτῆ πίστιν κῆ καιρούς, ὡς ἠβούλοντο, οἷς ἠβούλοντο ῥήμασι, καὶ γὰρ ὁ μακάριος ἀγάθων, καθὼς ἡ ὑμετέρα αἱρεσιμότης εἶρηκε, τὴν ἑαυτοῦ ὁμολογίαν ἐκθέμενος μετὰ τῆ ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων, ἀπέστειλε πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν οἰκουμενικήν. καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ μακάριος πατριάρχης ἱεροσολύμων σωφρόνιος, ἐν τῇ οἰκείᾳ καταστάσῃ, τυπώσιν, ἐν τῇ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ ἐφόδῳ, γράψας τὴν ἔκθεσιν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, πρὸς τὸν πατριάρχην κωνσταντινουπόλεως ἀπέστειλεν, ἥτις ἔκθεσις αἰτηθεῖσα κῆ αὐτὴ ἐν τῇ οἰκουμενικῇ ἁγίᾳ συνόδῳ κῆ ὅλως ἑκάστου τῆ ἀρχιεπισκόπων καὶ πατριαρχῶν, πρὸς ἀλλήλους ἀπέστελλον τὰ συνοδικὰ λεγόμενα γράμματα, οὐδὲν ἄλλο προσέχοντα ἢ τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆ φρονήματος. κῆ μέχρι τῆ νῦν τοῦτο γίνεται ἐν ταῖς ἀπατολικαῖς ἐκκλησίαις. οἱ γὰρ μὴ τὸν κωνσταντινουπόλεως πατριάρχαι ἔχοντες ἔτεροι, γράφουσιν ἐν ταῖς οἰκείαις καταστάσεσι πρὸς αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν

τῆ

δηχείρημα τ παρ' αὐτ εἰρημένων ζητῶν ἰῶ. ὅτι τ ζῆτης οἰκουμενικῆς συνόδου χαρισός τις ἐν τοῖς λιβέλλοις ὡς κ τ τὰ τ νεοφέν φρονήντων ἐπίδωκε, τ ἑαυτ πίστεως ἔκθεσιν ποιησάμενος, ἐτέρως ἔχουσαν τ ζ τῶν ἁγίων τ ζ δοθεῖσαν, ὑ δὲν ἐπεπλήθη τ ζ τῆς συνόδου. φαίνεται τοίνυν ἐκ τούτου, μὴ τ ἑτέραν ἁπλῶς πίστιν, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν κωλύειν. οὕτως ἔχ τὸ σὸν δηχείρημα; ἀπόκειται.

Ἐγὼ ἤκουσα ἀσεμνος ἅπερ ἐ αἰδεσιμότης σου εἴρηκε νῦν, κ ὅσα αὐτὴ κατὰ τῶν ἀσεβούντων αὐτὸς ἐδίν ἐρῶ, πρὸς δὲ τὴν ἐρώτησιν, ἰῶ ἡ αἰδεσιμότης σου εἴρηκε νῦν, ἐπόμενος τῇ διδασκαλίᾳ τ μακαρίου πάτερ, ἕσομαι ἕτοιμος ἀποδοῦναι λόγον ἑκάστῳ, καθόσον ἐγχωρεῖ ἡ σμικρότης τῆς ἐμῆς διανοίας. ἀλλ' ἑτοίμως αὖ μᾶλλον τὴν αἰδεσιμότητά σου ποιήσασθαι τὴν ἐρώτησιν πρὸς πιὰ τ παρόντων διδασκάλων, ἐπειδὴ αὐτοὶ καὶ καλλίους αὖ τας ἀποκρίσεις ἐποιήσαντο. ἐπειδὴ δὲ ἐξελίξω ἐμὲ, καὶ πρὸς ἐμὲ πεποίησαι τὴν ἐρώτησιν, ἀποκινοῦμαι κ τ ἐγχωροῦν. ἀλλ' ἐπεὶ ἐσταῦθα συνήλθομεν ὑπὲ τὴν τῆς ἀληθείας ὅρισιν, ἐγὼ οὐκ ἀρχινοῦμαι, κάτω ὑπὸ σοῦ, κάτω ὑπ' ἄλλου διορθωθήσομαι ἔν τινι ἐμοῦ σφάλματι. μᾶλλον γὰρ ὀφείλομεν προσκείσθαι τὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν, ὅστις ἐστὶν αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, ἢ τ ἰδίαν τιμήν. ἀποκεῖσθαι δὲ μ τούτου τ προσδιορισμοῦ, ὅτι ἐὰν μὴ ἱκανὴ ἡ ἀπόκρισις ᾖ πρὸς θεραπείαν οὖσα παρ' ἐμοῦ ἐρωτᾶς μαθεῖν, ἔτω ἄδεια τοῖς παροῦσι παρᾴσι κ πᾶσιν ἀπολογήσασθαι. θέλω δὲ ἐάν τι ῥηθῇ παρ' ἐμοῦ οὐκ ὀρθῶς, ὅπως αὐταρκῶς πρὸς ἐμὲ μόνον, κ ἡ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους πατέρας. δέχομαι δὲ κ τ προσφορὰν ἐκείνην ἢ ὑπόκρισιν τ σῆς αἰδεσιμότητος λέγοντος, ὅτι ὁσάκις αὖ ἐρωτηθήσῃ παρ' ἐμοῦ, αὐτὴ τ ἡμετέραν ἐρώτησιν, κ ἀποκριθήσῃ κ τ τὸ προσῆκον. ἔρχομαι δὲ πρὸς αὐτ τ ἀπόκρισιν, κ λέγω, ὅτι οὐκ ἐμοῦ αὐταρκὲς τ σὴν αἰδεσιμότητα ἐρωτᾶν με νῦν, ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ προλαβούσῃ ὁμιλίᾳ πάντα εἶπον αὐταπαγγελμόνως κ σαφῶς, μᾶλλον δὲ κ γεγραμμένα δέδωκα τὰ εἰρημένα, κ ἀποχρώντως εἰσὶ πάντα ἐκεῖσε. ὅμως εἰ ἀρέσκῃ τῇ σῇ αἰδεσιμότητι, χαρίσομαί σοι κ τοῦτο, κ ἀποκριθήσομαι κ τ ἐρώτησίν σου. ἀποκριθήτω γοῦν καὶ ἡ αἰδεσιμότης σου, εἰ ἀρκεῖ τοῖς εἰρημένοις. εἰ δὲ δεῖ κ πλείονα με τὸ εἰπεῖν, ἐρῶ. Ιωλ.Καρδ.

Ἡμεῖς δὲ δόμενα ἑτέρας ἀποκρίσεως, ἀλλὰ συγκαταθέσεως μόνης, ἅπερ καὶ ἔχ οὕτως, ἐπειδὴ ἐξεταθήσονται ἐκεῖνα· δέχ τοῦτο οὐδὲ μακρὸν λόγων χρεία, ἡμεῖς γὰρ ὅσον ἀπὸ τ γεγραμμένων τοιαύτην δόξαν ἐξηγούμεθα, καὶ ἐρωτῶμεν εἰ καλῶς ἐνοήσαμεν, ἢ οὔ, Ο' Εφέσου.

Οἱ πατέρες ἐφιλοῦσι τὸν αἰδεσιμώτατον καρδιναλίον, ἀλλ' ἐὰν χρήζωσι, οἱ ἄλλοι πατέρες ἀπολογησάσθωσαν, εἰ δὲ μὴ, πάλιν ὡς ἁρμόζει ἐκεῖνος. Ο' Βασιλ.

Ζητοῦμεν, ὥσπερ ἔπομεν ἐν ὀλίγοις ῥήμασιν, ἵνα δίξασθαι καὶ τας ἀποκρίσεις. ἄλλως γὰρ ἐν ταῖς δυαλέξεσιν οὐκ ἐγχωρεῖ γίνεσθαι, ἐὰν μὴ σωτήμωσιν τὰς ἀποκρίσεις· καὶ οὕτω βεβαίωσιν. Ο' Εφέσου.

Ἐγὼ οὐδὲν ἐρωτῶ ἄλλό τι, εἰ μὲν μόνον ἐὰν θέλῃς ἵνα ἐπαναλάβῃς ἐκεῖνα τὰ εἰρημένα, ἐὰν φαίνηταί σοι μηδὲν ἐρωτᾶν, κ ποιῶ ζοὶς λόγους τ τας αἰτίας ἔλεπον μόνον πρὸς τὰ γεγραμμένα. εἰ δὲ θέλεις, πάλιν εἰπὲ ὃ χρήζεις, κ ἀποκρινοῦμαί σοι· ὅμως κεφαλαιωδῶς τὰ εἰρημένα παρ' ἐμοῦ εἰσὶ ταῦτα. ὁ χαρίσιος ἔδωκεν ἐν τῇ συνόδῳ τ ἑαυτ πίστιν, ἥτις ἰῶ κ καθολικὴ μ ταῦτα αἰνιγμάδη τὸ σύμβολον ὑπὸ τ νεοφωτῶν· ἡ σύνοδος ἀποδοκίμασε τὸ σύμβολον τὸ ψευδεπίγραφον, ἃ μέλλει τ ἔκθεσιν τῆς πίστεως τ ἑαυτῆ, ἰῶ πιὰ ὁ χαρίσιος ἐποιήσατο πρὸς τὴν συνόδῳ. δέχ τοῦτο ἔπαρ οὐκ ἐζῶ τῷ χαρισίῳ ἐκπίθεσθαι, ἡνύφοσεν αὖ κ ἠθέτησεν Ιωλ.Καρδ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΠΕΜΠΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΙΒ΄.

Ο΄ Εφίσιοι.

Μεῖς ὦ φίλοι πατέρες, οὐκ ἀπλῶς ἀλλήλοις ἀπλῶς, οὐδὲ τὰ παρ' ἀλλήλων λεγόμενα ἀξίως ἡγησάμεθα· τοῦτο γὰρ φιλοτιμίας ἂν ἦν μᾶλλον, ἢ πρὸς ἀλήθειαν φιλοσοφίας ὁδός· ἀλλ' ἵνα κοινῇ συζητοῦντες ἔκαστον ἡμῶν ἀνακυπτόντων εἰς μέσον, καὶ μὴ πάσης ἀκριβείας εἰρηκὼς τὸ καὶ ἁπλῶς καὶ φιλικῶς αὐτὸ ἐξετάσωμεν, ὅτου τὰ ἐξῆς περαίνωμεν, ἄχρις ἂν δῆλον τὸ κοινῇ ζητούμενον ἀμφοτέροις τέλος καταστήσωμεν, ὅπερ ἐστὶν ἡ τῆς ἀληθείας εὕρεσις. διὰ τοῦτο τοίνυν τὰ μὲν παρ' ἑτέρου εἰρημένα τῷ ἀδιαπτώτῳ κανόνι τῷ παρὰ λόγον, καὶ τῷ μετ' αὐτὸν καθημένῳ ἀδιαπτώτῳ ὁπωσοῦν φορολογοῦντες, θεῖ δεδόντες. καὶ ἅ καιροῦ συγχωρουμένου, ἐν τοῖς ἐξῆς ἐξετασθήσεται· πρὸς ἕκαστον τοίνυν ἀναγνῶν, μᾶλλον ἢ μάχεσθαι σπεύδων καὶ διαλογισμοῖς καὶ κενοσπουδήμοσι λόγοις, ἀλλ' ἐκεῖνα λέγοντων, ἅπερ ἂν καὶ διὰ τῆς ὑμετέρας συγκαταθέσεως ὁμολογούμενα φανήσεται. νῦν δὲ εἰ δοκεῖ, πρὸς ἃ τελεύταιον εἶπεν ὁ ἀδιαπτώτος κύριος ὁ καρδιογνώστης χωρήσωμεν· πρόσεχον, καὶ ταῦτα μὲν καθαλαμπρῶς ἕκαστα ὑποῖά ποτ' ἐστὶν ἐξετάσωμεν. ταῦτα γὰρ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ προκείμενον εὔρηται, μηδὲν ἀλλότριον ἔχοντα, καὶ διὰτακτος ὡς ἐν μάθοις καὶ διαπρεπῶς διατεθεῖται. ὅθεν καὶ ταύτῃ αὐτῆς τιμῶ χάριν ἡμεῖς ἀποδώσομεν, τὸ μηδὲν αὐτῆς καταλιπεῖν ἀνεξέταστον. λέγω δὲ τὰ πρότερον καθαλαμπρῶς εἰρημένα, καὶ ἐκ τῶν ὕστερον καὶ μέρος ἐπεξεργασάμενα. ταῦτα γὰρ ὑπερβαίνειν τῷ ἐξέτασιν αὖθις εἰς μῆκος ἄπειρον ἐκτεκόμενα. ὥρα καλῶ δὲ αὐτὸν ὁσάκις ἂν ἐρωτηθῆναι συμβαίη, ἢ συμφωνεῖν τοῖς παρ' ἡμῶν εἰρημένοις, ἢ ἐνίστασθαι. μετ' αὐτοῦ γὰρ τοῖς αὐτοῦ λόγοις, ἀλλ' ἐμοὶ πρὸς αὐτὸν μόνον ἐξετάσαι προήρημαι· χαίροντα τῶν ἰδίων μᾶλλον τῇ τῆς ἀληθείας εὑρέσει, ἢ τῇ τῶν οἰκείων λόγων συστάσει. ὅθεν κἂν ἥττηταί συμβαίη τῶν αὐτοῦ λόγων, ἀγαπήσει μᾶλλον οἶμαι σοφὸς· ὁ γὰρ σοφὸς ἥττηται μὲν ἀγαπᾷ τὸ ἡττᾶσθαι καὶ τὸ τοῦ λόγου· ἐξέτασιν δὲ αὐτοῦ ἐπανορθωτὴν πᾶσι ὅπερ βούλεται ἐν τοῖς προκειμένοις τόποις· οἶμαι γὰρ ἐγὼ καὶ διακοπόμενος καὶ ἐξεταζόμενος, καὶ λόγου ὑπάρχων τῶν παρ' ἡμῶν εἰρημένων· ἂν ὁ θεὸς χορηγῇ· ἡττήσεται δὲ καὶ ἐπὶ μηδαμῶς αὐτοῦ δόξειεν ὑπ' ἐμοῦ λέγειν. τοῦτο γινώσκειν ὡς ἅπερ ἂν αἱρήσεται καθαλάμπει, κυροῦσθαι πάντως ὡς ἀναπόρρητα, καὶ μηδεμιᾶς ἔτι συζητήσεως προσδόμενα. αὐτὰ δὲ πάντα πρηνῆσαι πάντως καὶ ἐν τοῖς μετ' ἐμὲ διαδεξομένοις τὸν λόγον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὑπο-

τοὺς ἀλλοφύλους ἢ πάσης ἱερατικῆς ἀξίας ἴδ εἶχεν ὁ φλαβιανὸς κ᾽ εὐσέβιος, οἵτινες ἐπεχείρησαν προσπθίναι ἢ ἀφιλεῖν ἀπὸ τῆς ἁγίας πίστεως τῆς ἐκπθειμένης παρὰ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου ὑπὸ ἱσυρίξι καὶ ἐκύρωσεν ἡ ἐν τῇ ἐφεσίων πόλει συγκροτηθεῖσα. ἀλλὰ τοῦτο δίκαιόν ὅτι τοὺς προσπθίντας τι ἢ ἀφαιρεμένους ἀλλοφύλους εἶναι, τοὺς ὑπὸ πόπους τῆς ὑπὸ ποδῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς ϯ κλήρου, ὅτι διὰ ταῦτα ἀπεμνώσκοντο ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν χαλκηδόνι, ἔφασαν πάντες, ἀπάθημα τῷ διοσκόρῳ, ὅτι κακῶς ἔκρινε· τὰύτῃ τῇ ὥρᾳ καταπεμφθείη ὁ διόσκορος. καὶ οὗτος ἀπέτρεψεν ἡ συνοδος πάντα τὰ κῦ ϯ φλαβιανοῦ ἐπενεχθέντα, κ᾽ ἔκρινεν ὅτι οὐδὲν ἐποίησεν ὁ φλαβιανὸς κῦ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου ἢ κῦ τῆς ἐν ἐφέσῳ, καὶ ὅτι εἰ καὶ τὰ ῥήματα ταῦτα τὰ λίγοντα, τὸν χριστὸν δύο φύσις ἔχειν ἢ ἐκ δύο φύσεων εἶναι, οὐ κεῖνται ῥητῶς ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ, ὅμως οὐκ εἰσὶ κῦ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ δυνάμει ϑῆκονται ἀπὸ τὸ συμβόλου ϯ ἐν νικαίᾳ. ὅθεν οὐ δεῖ ϑέγχειν ἢ ὑπιπλήτειν τοὺς προσπθίντας ἢ σαφηνίζοντα, μίχρις αὖ σύμφωνα λίγῃ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ καθολικῇ πίστει· καὶ φαίνεταί μοι, πατέρις ἀγιωτάτοι, ὅτι οὐδέν ἐστιν εὑρεῖν ἐν τῷ κόσμῳ ἵπερον ὠφελοῦν ἔγκλημα πρὸς τὸν τοιοῦτον ὕλλον, ἢ τὸ γογγύζειν πρὸς τὸν φλαβιανόν· συμπεραίνω δέ γε, ὅτι τὰ ῥήματα τῆς κολούσεως τῆς, μηδενὶ ἐξεῖναι προσφέρειν ἢ φρονεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ, ὀφείλει νοεῖσθαι πρὸς τὴν προσώπων ἰδιότητα πίστιν ἢ ἐπίρραν τῆς ἀληθοῦς, ἢ ποιεῖσθαι ἀναλλαγὴν τῆς θείας γραφῆς, κ᾽ ϯ ἐν νικαίᾳ συμβόλου, ταῦτα δύνασθαι λύειν πᾶσαν ἀποριαν κῦ τὸν ἐμὸν ἀμαθῆ κρίσιν· εἰ δὲ οὔπω ἱκανῶς ἔχει, ἐγὼ ὑπισχνοῦμαι ὑπομνησθῆναι παρ᾽ ὑμῶν, ὅθεν ἐφεῖλίχῃ ἡ ἐκκλησία ἡ λαπτικὴ μηδὲν προσθεῖναι κῦ τῆς ἀληθείας, ἢ τῆς ἱερᾶς γραφῆς, ἢ ϯ ἐν νικαίᾳ συμβόλου, ἢ τῷ ὅρου τῷ ἄλλου συνόδων, ἄξιον ὠφελεῖν τὸ ζήτημα ϯ πο τι, εἰ ἔξεστιν, ἢ οὐ· ἐχαρῆσαν πρὸς τὸ ἵπερον τὸ λίγον, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ϯ ἱερῷ· ἰδιάληθὲς ἢ οὔ, κ᾽ ἐκεῖ ὑμεῖς διωρθῶτε δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἐν ϯ ἱερῷ ἐκπορεύεται, τότ᾽ ἂν ἐποιμὶ ἰγὼ φάσκειν πρεσθήκην εἶναι. ϑῶτι οὐκ ἐξεῖν τῇ ἁγίᾳ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ προσθεῖναί τι ἐκαστον τῆς ἀληθοῦς πίστεως· εἰ δὲ σὺ διωρθῶτο δοκοῦσι δεῖξαι ψευδῆς, ἀλλὰ μᾶλλον δοκοῦσι χρήσιμοι καὶ ἀληθεῖς, τότε προσήκει ἐνδεικνύειν ὅτι ἐξεῖν αὐτοῖς ἐν τῷ συμβόλῳ καὶ ἔσαι εἰρωνικὸν ἑκατέρῳ μέρει, ταῦτα ἢ διωρθῶσι εἰπεῖν ὑπὸ διοσθείσης ϯ μακαριωτάτου παῖδος θεοῦ ἡμῶν, κ᾽ ϯ γαλλικωτάτου βασιλέως καὶ τῷ ἄλλων αἰδεσιμωτάτων πατέρων.

Ὁ Νικαίας

Αἰδεσιμώτατοι κύριοί μου καὶ πάτερες μοῦ οἱ λόγοι οἱ ἀφ᾽ ἑκατέρου μέρους εἰρημένοι ἦσαν ἄριστα καὶ κάλλιστα εἰρημένοι· μάλιστα δὲ οἱ ὑπὸ τῆς σῆς αἰδεσιμότητος εἰρημένοι, καὶ κάλλιστοι κ᾽ ὑπὸ τοῦ προκειμένου μάλιστα. ἤλω γὰρ καὶ αὐτὸς ϯ πρὸ γμένος, καὶ χρεῖαν οὐδὲν κατέλιπε τῷ ἀκροατικῶν ῥυθμῶν· ὅμως μ᾽ ἀγάπην ἔσχον λογικὰ μαθεῖν παρὰ τούτων καὶ ἴσως ἀκούσομαι ὁμοίως καὶ τὰ παρ᾽ ὑμῶν· ἡμεῖς γὰρ νομίζομεν ὅτι καὶ τὰ πλείω τούτων εἰσὶν ὑπὲρ ἡμῶν· ὅμως κ᾽ τὸ παρὸν ῥύπ᾽ ἔξ᾽ νομίζω καιρὸν ἀποκρίσεως δεῖν δύο ταύτας αἰτίας· πρῶτον ὅτι

ὥραν ὅτι καιρὸς ἔχει ἀναστῆναι δεύτερον ὅτι ὥσπερ ἦσαν καλὰ, οὐδὲν

ἦττον ἦσαν καὶ πολλά· θέλομεν οὖν ἰδεῖν αὐτὰ καὶ γαζεμ-

μένα καὶ οὕτω δουῆναι τὴν ἀπολογίαν· νῦν δὲ εἰ δοκεῖ,

ἐν ὀνόματι ϯ κυρίου ἀναστῶμεν, μετὰ δὲ ταῦτα

λαβόντες τὰ γαζεμμένα καὶ συ-

φέροντες δώσομεν ἐκείνοις

τὴν ἀπόκρισιν.

ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνοι ἐποιήσαντο ἐτέρους ὅρους περὶ τῆς εἰκόνων. ἀφ' ὧν φαίνεται, ὅτι ὁ σκοπὸς ὅρου τῆ νομοθέτου, ἵνα ἡ ἀλήθεια κηρύττηται ἐν πᾶσι, καὶ διδάσκηται, καὶ λίγηται, ⁊ μὴ σιωπᾶται. Τηλαυγέστερον ἐταμιόσαμεν ἢ ὑπερ φαίνεταί μοι εἶ ἡ ὑποθήκη ἡ ἔχουσα νῦν, ⁊ περὶ ἐκείνης ἐρῶ ἕτερον αὖθις περὶ σαφηνείας. ἡ ἐν χαλκηδόνι συνοδος λίγει ὅτι ἔστιν τινες οἱ καταλίγοντες τὰ λόγια πάντα, λίγοντες, ὅτι ἐπείνοις ξένιον ἔκθεσιν πίστεως, καὶ ἐξηγήσαντο τὴν πίστιν ἄλλως ἢ ἐξέθεν τοῖς ἐν νικαίᾳ πατράσι· λίγει δὲ αὖτος, ἵνα μή τις ἐγκαλῆ τοῖς λίγουσιν ὡς ξένιον τῆς πίστεως ἐξήγησιν ποιησαμένοις, ἐπειδὴ οὐκ ἐξέθεν τινι περὶ τοῖς ἐν νικαίᾳ πατράσι ἐξηγεῖσθαι τὴν πίστιν, ἡ συνοδος λίγει καὶ τὴν ἐπαναστᾶσαν τῆ ἀληθείᾳ, ἡ σύνοδος ὑφαπολογεῖται τῆ λόγου καὶ φησιν, οὐκ ἐποίησε καὶ τῆς καλύσεως ⁊ νόμου ἐπιθέμενος τὴν πίστιν, ⁊ αἰκαπύξας ἐκείνων· ἐπειδὴ ἰώνικα αἰκαπύσονται πλάνας, ἐξέφοβεν διαφθορὰν ὀφείλουσι φερεφέρεσθαι περὶ τὴν ἁγίαν πατέρων. καὶ εἰ ἤρκεσε ἡ πίστις ἡ ἐκτεθεῖσα περὶ τὴν πατέρων, ὅμως ἐπειδὴ εἰσι πολλοὶ αἱρετίζοντες καὶ ὁμόμενοι τὸν ἀληθῆ νοῦν, ἐφοπλίσε αἰκαπύξαι καὶ ἐξηγήσασθαι κρεῖττον τὴν αὐτὴν πίστιν. καὶ γὰρ εἰ πάντες ἴσταμεν τὴν ἐμπεθεῖσαν πίστιν, οὐκ αἰ ἰῶν χρεία περὶ ἄλλου μεμηνᾶν ὑπὲρ τὸ ἐν νικαίᾳ. ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ ἔστω τῆς ὀρθῆς γραμμῆς φέρεσθαι ἐκ διεξόδους σκολιάς. δηλονότι διὰ τῆς ὁδοῦ ⁊ ἁπλόους καὶ τῆς ἀπάτης, αἰάγκη ἔχειν ἡμᾶν αἰκαπύξαι ⁊ σαφηνίσαι τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ πολλὰ ἄλλα πέπονθεν, ἅπερ ὀκνοῦσιν εἰς τοῦτο. νῦν δὲ ἔρχομαι ἐκ τοῦ ἐκεῖνο ὅπερ ἠβουλόμεν εἰπεῖν τελευτῶν. οἴδατε ὅτι ὁ φλαβιανὸς κατεδίκασε τὸν δυτυχῆ ἐν τῆ ἐν κωνσταντινουπόλει συνόδῳ· μὴ ταῦτα συνεκρότησεν ἡ ἐν ἐφέσῳ σύνοδος ὅτις ⁊ αἰξάπαν· καίτοι ἰῶ ὁ διόσκορος ἔξαρχος καὶ ἡγούμενος ἐκείνης τυραννικῆς· ἰῶ ἐκεῖνα καὶ ὁ δυτυχὴς, ⁊ ἤθελεν ἐκδικῆσαι ἑαυτὸν, ὅτι οὐκ ἐπλανήθη· ⁊ αἰτίγνω τὴν ἑαυτ⁊ πίστιν, ἥτοι τὸ σύμβολον τὸ ἐν νικαίᾳ ἀπὸ ῥήματος ἕως ῥήματος καὶ μὴ ταῦτα εἶπεν· αὕτη ἡ πίστις τῆ πατέρων, καὶ ἐν ταύτῃ θέλω ζῆν καὶ ἀποθανεῖν. ἀλλ' ὅτι ἡ πίστις ἡ ἐν νικαίᾳ ἐσπείχθη διὰ τῆς συνόδου τῆς ἐν ἐφέσῳ, καὶ ὅτι ἡ ἐν ἐφέσῳ ἐκώλυσε φέρειν ἑτέραν πίστιν ὡς διὰ τὴν φερόντων, ⁊ μηδὲν προσθεῖναι, μηδὲν ἀφελεῖν, διὸ ἔγνων, ἐγὼ κατέχω τὴν ὀρθὴν πίστιν. ⁊ ὁ φλαβιανὸς οὐ κατέχει τὴν ὀρθὴν πίστιν, ἐπειδὴ ὁ φλαβιανὸς λίγει τὸν χριστὸν ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δυσὶ φύσεσιν· ἐν δὲ τῆ συμβόλῳ τῆ ἐν νικαίᾳ οὐ λίγεται τὸν χριστὸν ἐκ δύο φύσεις, ἡ ἐν δύο φύσεων. ὁ δυτυχὴς ἐκ ἤλυε τὴν τοιαύτην διαίρεσιν καὶ μίαν προσθήκην ῥημάτων. ὁ δυσέβιος δέ τις δορυλαίου ἀκούων, δύθις ἐξεβόησεν, ἀφόδον, οὐκ ἔστι καινὸν ὁ τοῦτο διορίζων. ὁ διόσκορος λίγει, πῶς οὐκ ἔστι καινὸν τοιοῦτος; ἡμεῖς ἔχομεν ἐν ταῦτα δύο κώδικας, καὶ ἐν πᾶσι λίγεται μὴ ἐξεῖναι προσθεῖναι τῆ συμβόλῳ τῆ ἐν νικαίᾳ. ταῦτα αἰτιγνώσθησαν ἐν τῆ ἐν χαλκηδόνι συν. δῳ. ἡ σύνοδος οὐκ εἶπε κατ⁊ ⁊ δυσέβιος ⁊ δορυλαίου ἀλλ' ἐδοκίμασε ⁊ ἔστερξε ἐκείνον. καὶ κατέστρεφε ὁ διόσκορος ἐπάγει ἀπόφασιν κατὰ τοῦ φλαβιανοῦ, καὶ ἐν τοῖς ῥήμασι τῆ ἀποφάσεως λίγει, ὅτι διὰ ⁊το ἀλλοτριοῖ ἐκείνου τῆς ἐπισκοπῆς, ἐπὶ δὲ παρέβη ⁊ ἕτερα τῆς ἐν ἐφέσῳ συνόδου, ἐπειδὴ διαλαμβανίαν ἐκείνα ὅτις προφέρεται ἐποίησαν πίστιν ἡ ἐπίσκοπος ἡ κληρικὸς, ἡ προπηθεὶς ἡ ἀφαιρῶν, ταρεύθω τῆς ἰδίας ἐπισκοπῆς· ἐπειδὴ καὶ τὰ λοιπά. καὶ διὰ ⁊το ἐστήρισε τὸν δυσέβιον καὶ τὸν φλαβιανὸν, ὡς διὰ βάτας ⁊ νόμου τούτου. πάντες οὖν οἱ ἐπίσκοποι ἐκεῖνοι, εἰ καὶ ἠκολούθησαν τῆ ἀποφάσει τῆ διοσκόρου, ἠκολούθησαν τῆ μὴ ταῦτα ἀκυροθείσῃ· ⁊ πάντες ἠρείσθησαν ἐν τῆ καλύσει τῆ γεγομένῃ ἐν τῆ συνόδῳ, ὅθεν φασὶν ἅπαντες ἰαν-

τοὺς

λῶ ἔκθεσις ἑνὸς σφσώπου, ἀλλὰ πολλῶν · λῶ γὸ πάσης τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. ἐπειδὴ λέγ ὁ ἀγαθὸς μ̄ πάντων τῆ ὑποτεταγμένων αὐτῆ ἐν τῆ δυτικῆ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῆ δλησολῆ ὑπέγραψαν δλίσκοποι πολλοὶ ὡσει ἑκατὸν εἰκοσιπέντε. Ἔτι ὁ κύριος ὁ νικαίας ποιούμενος τὸν λόγον ἐν τῆ σφσλαβούσῃ ὁμιλίᾳ σφὶ τῶ λόγου ἐν ᾧ εἶπεν ὁ κολοσσέως, ὅτι ἀνάγκης δλικειμένης καὶ κατεπειγούσης; ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία αἰτίπυξε τ[illegible] ἐν ἡμῖν, ἐπάγαγεν, ὅτι τὸ, ἀνάγκης οὔσης, ἃ κεῖται ἐν τῆ ὅρῳ, οὐδὲ ἐξαιρεῖται. λέγω οὖν ὅτι ἐν τῆ ὅρῳ ῥητῶς λέγεται, μηδενὶ ἐξεῖναι σφφέρειν ἢ διδάσκειν, καὶ οὐδεμία γένεται μεῖα σφὶ ἰδιάζοντος σφοσώπου ἢ καθόλου, καὶ δι' ἃ ταῦτα ὀφείλομεν σφὶ σαντων ὁμοῦ τοῦτο νοεῖν. Ἔτι λέγω ὅτι ἐν τῆ σωόδῳ τῆ ἐν ἐφέσῳ οὐδέποτε ἐγένετο μεῖα σφὶ ἢ ἐν κωνσαντινουπόλει συμβόλου. ἢ γὸ οἱ πατέρες ἐκεῖνοι ἐπελάθοντο τούτου, καὶ ἠθέλησαν ἵνα ψάλληται ἐν τῆ ἐκκλησία τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες οἱ μετ' ἐκείνους γεγονότες ἐκ ἄλλο ἢ τὸ ἐν νικαίᾳ ὀφείλομεν ἄδειν, καὶ τότε κακῶς ἂν ἐποιοῦμεν ψάλλοντες τὸ ἐν κωνσαντινουπόλ. Ϲ ὡς ἐκ ὤφελε ψάλλεσθ · ἢ ἐμισήθησαν, Ϲ ὡς ἑαυτῶν Ϲ μὴ ὀφεῖλον ψάλλεσθ εἶασαν, ἢ τὸ αὐτὸ ἐνόμισαν. καὶ χρὴ θεωρῆσαι, ὅτι ἐν πολλοῖς διαφέρει τὸ ἐν νικαίᾳ τὸ ἐν κωνσαντινουπόλει, κ̄ διὸ σφὶ μ̄ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ πίστιν, νοεῖται ὡς ἐν Ϲ ἐκ ἑναντίον. κ̄ ὑμῖς εἴπατε, ὅτι δυναίμεν σφὶ ἑκάτερα τὸ ἐν κωνσαντινουπόλει σύμβολον τῆ ἐν νικαίᾳ. καὶ ἀναγνωθέντος ἑνὸς νοεῖται τὸ ἕτερον. λοιπὸν ἵνα δῶ σύμβολον σύμφωνον κ̄ νοερῶ, ἐν ὀφείλει νομίζεσθ, καὶ ἐκ ἕτερον· ὅπο ἔρου ἔτο ἐ κωλύεται, ἀλλὰ μόνον ἑτέραν πίστιν κωλύει · ὅθεν σφσήκει νοεῖν σφὶ ἑναντίας πίστεως καὶ διαφωνούσης τῆ ἀληθεία. Ἔτι ἕτερον βούλομαι εἰπεῖν σφὸς μείζονα σαφήνειαν τῆς ἀληθείας, τὰ ὁρισθέντα ἐν ταῖς σωόδοις φαίνεται διὰ ἢ ἀγίου πνεύματος ὁρισθῆναι, τί αὐτὸ πνεῦμα ἅγιον φαίνεται ἔ ἐν πίστις. ἀλλ' ἐν τῆ ἐκτῃ σωόδῳ ὅπου ἀναγνώσθη ὁ νόμος, εἶπεν οἱ πατέρες ἥτως, μηδενὶ ἐξεῖναι, κ̄ τὰ λοιπὰ, μήτε ἄλλο φρονεῖν ἐν καταστροφῆ ἐκείνων τῶν ὁρισθέντων · ὅθεν ἡ ἕκτη σωόδος, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κεῖνον δι' ἐκείνης, ἐζητήσατο τίνι ζόπῳ μηδὲ ἐξεῖναι σφφέρειν πίστιν ἑτέραν, ἢ σφσκομίζειν ἑναντίαν οὖσαν εἰς ἀλήθειαν ἢ ἀληθοῦς πίστεως, ἀλλ' ἢ καλύσει τὸ γινόμενον εἰς σαφήνειαν ἢ σφὸς μείζονα ἢ ἀληθείας ἀνάπυξιν. Ἔτι λοιπὸν ἀμφιβάλλεται σφὶ ῥημάτων τινῶν ἔ νόμου, ὀφείλομεν ἀναζητῆν σφὸς ἔ σκοπὸν ἔ νομοθέτου ὁ δι' ἐκεῖνος σκοπὸς τὸ νομοθέτου καταλαμβάνεται ἢ διὰ ἔ σφοιμίου, ἢ διὰ τῆ ἐγκειμένων ἐν τῷ νόμῳ ῥημάτων, ἢ τῆ ὄντων μ̄ ταῦτα. ἐν μὲν οὖν τοῖς σφοιμίοις κεῖται ὅτι συνῆχθησαν οἱ πατέρες ἠθέλησαν ἀναγνῶναι τὸ σύμβολον τῆ ἐν νικαίᾳ πατέρων, καὶ ἵνα εἰσενεχθῶσι καὶ οἱ λόγοι οἱ ἀφορῶντες σφὸς τὸ σύμβολον, Ϲ ἵνα εἱ λόγοι οἱ σύμφωνοι βεβαιωθῶσιν, οἱ δὲ ἐναντίοι διαβληθῶσιν. ὅθεν ὁ σκοπὸς ἔ νομοθέτου, τοῦτό ἐσι, τῆς ἐν ἐφέσῳ σωόδου, ἐκ ἦν ἄλλος, εἰ μη κωλύσαι ἑτέραν πίστιν, ἢ ἑτέραν ἔκθεσιν ἀφορῶσαν σφὸς ἀναζοπὴν ἢ ἀληθοῦς πίστεως. ἀλλ ἐκ ἦν ὁ σκοπὸς ἐκείνων, ἵνα σφὸς τὰ ῥήματα διαβλέπωσιν, ἀλλὰ σφὸς ἔ νοῦ τῆς ἱερᾶς γραφῆς. τοῦτο φαίνεται διὰ τῆς δλησολῆς ἔ ἁγίου κυρίλλου, ὃς ἀφ' ἧς ἀναγνώσθη ἐν νικαίᾳ σύμβολον, φησὶν δύθις, ἢ ἡμῖς ἑπόμενοι τῆ ὁμολογίᾳ τῶν πατέρων ἀκολουθοῦμεν τῆ σκοπῷ ἔ νοός, καὶ ἐξηγούμεθα τοῖς ὀρθοῖς πίστιν. ἔτο φαίνεται καὶ διὰ τῆς ἁγίας σωόδου, ὅπου λέγ. κ̄ πάσης ἀκριβείας ἐρευνῶντες κ̄ ἑπόμενοι τῆ ἀληθείᾳ τῆς πίστεως · Ϲ κατωτέρω οἱ αὐτοὶ πατέρες λέγουσιν, ἀκολουθοῦντες τῆ ὀρθῆ κ̄ ἀπλανεῖ πίστει, οὐδὲν ἀφιερῶμεν, οὐδὲν σφοσπροσθέμεν Ϲ τοῖς τῶν ἐν νικαίᾳ.

ἀλλ'

οὕτινες ἔπεμψαν καὶ ἵνα ἰάκωβοι εἰς τὸ κηρύττειν τῷ αἱρέσιν τῇ νεοφείτῳ· καὶ ὅτι ἐπλανησε πολλους, καὶ ἔδωκεν ἐτέρῳ σύμβολον πίστεως, μᾶλλον δὲ ὡς λέγει χαρίσιος, ἔδωκε συμβολον ἀπιστίας οὐ πίστεως· καὶ μὴ τῇ ἄλλων φησὶν ὁ αὐτὸς, ὅτι ὁ ἰάκωβος καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐκείνῃ ὁμόφρονες ἐκείνῳ, μὴ δεχόμοι τῷ παρ' ἐκείνου πίστιν δῆλα τοῦτο αὐτὸς ὁ χαρίσιος βυλόμενος δεῖξαι ἑαυτὸν ὀρθόδοξον, ἐπήγαγε τῷ ἔκθεσιν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ὡσῶτον, εἶτα εἶπεν, ὅτι ἐγὼ δὲ προσκομισω καὶ τὸ συμβολον τῶ νεοφείτῳ καὶ τῇ ἄλλων τῇ ἀκολουθησάντων. ὡσῶτον μὲν οὖν αὐτὸν ἀγνῶ τὸ ἴδιον τὸ πιστὸν σύμβολον· ἀλλ' ὅμως τοῦτο οὐκ ἐῶ ὑπὲ τὸ ὀνικαίᾳ, ὕτε τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει. λέγω ὅτι ὡσῶτον ὁ χαρίσιος αὐτὸν ἀγνῶ τῶν ὁμολογίαν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, καὶ μὴ ταῦτα τὸ ὑπὸ τῇ νεοφειτῶν ὡδηπλανθέν· εἶτα φησὶν ὁ χαρίσιος, ἐμὲ δὲ ἅπερ αἱρετικον ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἐξωέσαι, ἐγω δὲ πεισθῶ εἰς ἕνα θεον, καὶ τὰ λοιπά. οὐκ ἐστιν οὗτος ἐν τούτῳ τῷ. τίς δὲ λέγοντας ἐῶ ποτε ὅτι οὐκ ἐῶ· τοῦτο αἱρεῖ ὑπὸ τὸ συμβόλου ἢ ἐν νικαίᾳ, καὶ πίθησι τὸ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, ὅπερ οὐ κεῖται ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ, οὔτε τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει. μὴ ταῦτα αὐτὸν ἀγνῶ ὁ αὐτὸς τὸ σύμβολον τῶν νεοφειτῶν, ὅπερ λέγει εἶ) σύμβολον ἀπιστίας. τούτων αὐτὸν ἀγνωσθέντων, ἐπάγει ἡ ἁγία συνοδος μηδενὶ ἐξεῖναι ἑτέραν πίστιν ἢ διδάσκειν. μὴ ταῦτα καθαιρεῖ ἡ συνοδος τοὺς κατηχοῦντας τὸν ὡδηπλανημένον τὸ συμβόλου τοῦ ἐκτεθεῖσαν ὑπὸ τῶν νεοφειτῶν. καὶ οὐ πιστεύει μετάνοιαν αὐτοῦσαν τοῦ ὁμολογίαν καὶ τῇ πίστιν τὸ χαρισίου. ὅθεν εἰ ἐῶ ὁ σκοπὸς καὶ ὑσα τῷ ἰκάσου καὶ τῷ τυχοῦσαν ὁμολογίαν, καὶ εἴπερ ἠθέλησεν ἄλλο σύμβολον μὴ λέγεσθαι, εἰ μὴ κεῖται τὸν τύπον ἢ ἐν νικαίᾳ συμβόλου καὶ κεῖ ῥῆμα καὶ κεῖ λέξι. ὁμολογουμένως ἠθέτησεν αὐτοῦ τῷ ἔκθεσιν τὸ χαρισιν. ἀλλ' ἐπειδὴ ὡμολόγηκε ὁ χαρίσιος τὰληθῆ. δῆλα ἔτο οὐκ ἠθέτησεν ἡ συνοδος τὸ προσκομισθὲν παρ' αὐτοῦ σύμβολον, ἀλλ' ἐστήρισε καὶ κατεδίκασε τῷ πίστιν τῶν νεοφειτῶν. ὅθεν ἐστιν ὅτε τὰ ῥήματα ἐκεῖνα σημαίνουσιν ἐναντίαν πίστιν ὡδῇ τῷ ἐν νικαίᾳ, καὶ ἔτο φαίνεται μοι ἐχρεῶν εἰς τὸ ὀποδεῖξαι τῷ σημασίαν τῆς ἰδιώτης κακλυσεως. Δεύτερον ἡ συνοδος αὕτη οὐ μόνον ἐκώλυσε μηδενὶ ἐξεῖναι προσφέρειν συγγράφειν, καὶ τάλλα, ἃ ἄλλα μηδὲ φρονεῖν ὡδῇ τῷ ἐν νικαίᾳ ἐξετεχθεῖσαν. ἐαὶ ἐρωτήσω ὑμᾶς, τί ἆρα φρονεῖτε ἐν τῇ ὑμετεραις διανοίαις, ὅτι ᾗ θεὸς αἰώνιος; φήσετε πάντες. ἀλλὰ καὶ ἔτο εἴτοι αὐτὸς ὑμᾶς ὑπὸ ἀνάθεμα ἦ), ἐπειδὴ οὐ προσεχρήσατο ἐν τῷ συμβόλῳ, καὶ ὑμεῖς φρονεῖτε ἑτερως ὡδῇ τὸ προσχρῆσθαι ἐν τῷ συμβόλῳ, καὶ ἔτο δυνατὸν λέγεσθαι προσῆκον ἀληθειῶν. πρὸς ἐκεῖνο δὲ ὃ λέγετε, ὅτι μερικοῖς προσώποις καὶ ἰδίᾳ οἰκίᾳ ἔξεστιν ἐκτιθέναι καὶ σαφηνίζειν καθὼς βέλονται), ἡ δὲ καθολικὴ ἐκκλησία ἔτο ποιεῖν οὐκ ἔξεστιν, ἐγω λέγω ὅτι ἔτο ἐναντίον ἔζεστι τ ἐν τῷ ὄρῳ κειμένων. καὶ γὰρ ἐν τῷ ὄρῳ ἐν μὴ τῇ ἀρχῇ λέγε) μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, καὶ τὰ λοιπά· ἐν δὲ τῷ τέλει, εἰ μὲν ὁ ἐπίσκοπος ἢ κληρικος εἴη, ὁ ἐπίσκοπος ἐκπιπτέτω ἔ ἐπισκοπῆς, καὶ τὰ ἑξῆς. ὅπο τούτων φαίνεται, ὅτι καὶ παντων καθολικῶν τε καὶ μερικῶν φέρεται ὁ ὅρος, κἂν τε ἐπίσκοποι, κἂν τε κληρικοι εἶεν. ἐπειδὴ δὲ ποιεῖται μετάνοιαν λαϊκῶν δῆλον ὅτι δεῖ πάντων λαϊκῶν λέγειν· οἱ λαϊκοὶ οὐκ εἰώθασι φάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὸ σύμβολον, ἀλλ' οἱ κληρικοί. ὅθεν ὁ νῆς ἐῶ καλυσαι πάντας καὶ λαϊκοὺς καὶ κληρικους καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἔξω ὅπο τούτων φαίνεται, ὅτι καὶ μερικὰ προσώπα κελευεται ἑτέραν πίστιν προφέρειν καὶ ἐι βυλεσθε ἑτέραν πίστιν ὡδὲ πάντων νοεῖν, ἴσον ἐ) πολλοὶ ὑπὸ ἀνάθεμα, καὶ χιλιον πάντες. ἵνα ἵνα μᾶλλον δῆλα σαφηνισθῇ τὸ ζήτημα, λέγομεν, ὅτι ἡ ἐκθεσις ἐῶ ὡ ἁγιωθεν ἔγραψε καὶ ἔστειλε προς τὸν σινόδον, οὐκ

ἐῶ

θεία καθὼς ὁ νεοφύτος λέγει, ὅπου οὐκ ἔστιν ἡ παρθένος θεοτόκος. μὴ ταῦτα εἰσάγει ὁ κακόδοξος ῥητὰ τῆς γραφῆς, ἵνα ἐντεῦθεν δόξῃ ἡμῖν ὁ νεοφύτος ἀναιρεῖσθαι καὶ διδάξῃ ὅπερ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία κατέχει· ἄλλως δὲ γνώτω ἑαυτὸν, ὅτι ἴσται ἀπόβλητος τῆς ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς. οὐδὲν ἀναμένω καὶ ἄλλα εἰσαγαγεῖν, ἀλλ' ὅπερ δεῖ ὁ ἡμέτερος λόγος πρὸς ἐκεῖνα ἅπερ κατελείφθησαν ἐπαναβῆθεν. ἐπαναβήσομαι δὲ ὅθεν ὀφείλομεν. ὅσον πρὸς τὴν προχώρησιν τοῦ ἡμετέρου λόγου οὐκ ἂν ἐχωρήσαμεν ἀπὸ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως, καὶ λέγομεν, ἵνα δεήσῃ ἡ ὑμετέρα ἀπλοΐα. χωλαίνει κατά τι, καὶ δυσχρεῖται οὖκος.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΙΑ΄.

Ἰωλ. Καρδ.

Ἐπειδὴ ὀλίγα τέως μέρος πολλὰ ἐῤῥήθησαν λίαν ὀξέως καὶ λιπῶς, ἅπερ ἴσως ἐννοοῦνται μᾶλλον παρὰ τῆν θεολόγων ἢ τῆν πεπειραμένων τὰ ἱερὰς γραφῆς, ἢ παρὰ τῆν λαϊκῶν καὶ τῆν ἄλλων τῆν μὴ ὕπω πεπαιδευμένων· ἐγὼ ἔχω τί ἀμαθὲς εἰπεῖν ἐν ταύτῃ τῇ ὕλῃ. ἔπειτα εἰ νοεῖ θείη ἡ μόνον παρὰ τῆν πεπειραμένων τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆν λαϊκῶν, εἰ μὴ ἀπατῶμαι, ῥᾳδίως λυσαι τὴν ἀπορίαν ταύτην εἰς τὸ ζητημα τοῦτο. πάλιν ἐπειδήπερ πεπείσμεθα εἰς τοῦτο, τελειώτερος τοῦ λόγου, ἵνα ἀναβῶμεν εἰς τὰ κατ' ἀνάβασιν καὶ ἀπόκειται. εἰ φαίνεται τοῦτο, ἵνα ἀκούσητε καὶ τοῦ λόγου τοῦ ἡμετέρου, καλὸν καλόν· εἰ δὲ μὴ, ἔστω παρ' ὑμῖν.

Ὁ Βασιλ. Ἰωλ. Καρδ.

Εἰπάτω δὴ ὁ καρδιωάλιος, εἰπάτω.

Ἄφωμαι τοίνυν τῆς; ῥίζης τῆς ἀπορίας. τὸ ζητημά ὅτι δεῖ τῆς κωλύσεως τοῦ ἐν ἰφίσῳ συνόδου, δηλονότι ὅτι τῆν ῥημάτων ἐκείνων· μηδενὶ ἐξέστω προσθέναι, ἢ συγγράφειν ἢ συνταξάσθαι. καὶ τὰ λοιπά. ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ταῦτα τὰ ῥήματα ὅτε νοοῦνται, δηλαδὴ. μηδενὶ ἐξέστω λέγειν ἑναντία τῇ πίστει τῇ ἐν νικαίᾳ. ὑμεῖς λέγετε ἃ μόνον δεῖ ἑτέρας καὶ ἑναντίας πίστεως, ἀλλὰ δεῖ πάσης ἑτεροουσίου σαφῶς. ἢ ἐπιθέσεως; ἢ προσθήκης· καὶ ὅτι διὰ τῆς κωλύσεως ἐκείνης, κωλύεται μηδὲ τὸν τυχοῦσαν ἐκθεσιν ἢ αἰτιάσθαι ἐν τῷ συμβόλῳ ποιεῖσθαι. οἱ οὖν ἔχοντες πεῖραν ἐν τοῖς νόμοις λέγουσιν οὐκ ἔστι δυνατὸν τὸν νόμον νοῆσαι, ἂν μὴ πᾶς ὁ νόμος θεωρηθείη. ὅθεν πρὸς συστασιν τῆς τοιαύτης πραγματείας, αἰσχρὸν θεωρήσαι ἡμᾶς τὰ προηγούμενα τούτου τοῦ νόμου. κεῖται γοῦν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς συνόδου, ὅτι διὰ τοῦ ποιῆσαι τοὺς πατέρας τὸν κώλυσιν ταύτην, χαρίσασθαι τοῖς ἀνόμοις ἐκθεσιν πίστεως; ἀνασασίου καὶ φωτίου μαθητῶν τοῦ νεοφύτου,

ελλυ. Ϲ τ̃ ἐν νικαίᾳ πατέρων καὶ ὑδὲ ἑαυτὴ συμβαίνουσα. ἵνα ὅτι ἔστιν ἐναντία τῇ πί-
στει τ̃ ἐν νικαίᾳ Ϲ ἀπάδουσα τῇ συνόδῳ, ἐπιβόησεν ἡ σύνοδος· ἡ ὀρθὴ πίστις αἱρε-
θεματίζει τ̃ νεστόριον, ὡς δηλοῦσι ἀσεβῆ δόγματα καὶ ἀσεβῆ κοινωνίαν. ἐκ τούτων
φαίνε͂), πατέρις αἰδεσιμώτατοι. τίς ἐστιν ὁ σκοπὸς τ̃ συνόδου, Ϲ τ̃ν πατέρων τ̃ν
θέντων τ̃ παύλυσιν, ὥστε μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἑτέραν πίστιν παρὰ τ̃ ἐν νικαίᾳ,
δηλονότι ἐναντίαν, ἢ μαχομένην, ἢ διαφέρουσαν, ἢ ἀλλοτρίαν, ἢ ξένην ὑπὸ τ̃ ἁγίων
πίστεως· ὅθεν τὸ ῥῆμα σημαίνει διαφορὰν Ϲ ἐναντότητα, οὐχ ἑτέραν ἔκθεσιν σύμφω-
νον τῇ ἀληθείᾳ ἐν τῇ πίστει. ἔτυ μάρτυρες Ϲ ὁ κύριλλος, ὃς βεβαίωσεν καὶ σαφέστερον
αὐτὴν ἔδειξε καὶ ἐξήπλωσε τ̃ πίστιν τ̃ ἐν νικαίᾳ. ἔτυ διαφέρει) βεβαιότερον ἐν τῇ πίστ ι, ἰσῶ
ἡ ἔξιτ αὕτη σύνοδος ἴσχυσε πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ἀναφέρουσα τὰ πρακτέα ἐν τῇ
συνόδῳ. λέγε δὲ μ̃ τ̃ν ἄλλων, τὰς ἐπιστολὰς τ̃ κυρίλλου ἃς ὁμοῦ συμφωνούσας
τ̃ ἁγίαν καὶ νοήματι τ̃ πατέρων καὶ ὑδενὶ ζόπῳ ἀλλοτρίας τ̃ πίστως τ̃ ἁγίας συνόδου
θείσης ἁγίᾳ τ̃ βασιλεῖ καὶ τ̃ν πατέρων τ̃ ἐν νικαίᾳ· τὰ δὲ δόγματα τ̃ νεστορίου
διόρθωσε μαχόμενα τοῖς δόγμασι καὶ τῇ καθολικῇ πίστει. μ̃ τοίνυν ἀνιγνώσθη ἡ ἔκθε-
σις τ̃ κελεστίνου πρὸς νεστόριον, ἤτις ἀρχαία, Ἀ πό τινων ἡμερῶν, καὶ μ̃ τ̃ν ἄλλων
φησί τις ποτε ἐκ ἐκείθη ἄξιος τῆ ἀναθέματος ἢ προσθέματος ἢ ἀφαιρῶ; καὶ γὰρ
ἡ πίστις ἡ ἁγία θεῖσα ἁγίᾳ τ̃ βασιλεῖ. ὅτι προσθήκην, ὅτι μείωσιν ἀπαιτῶ.
ἀνίγνωσθη ἐν ταῖς βίβλοις ταῖς ὑμετέραις, ὅτι μείζων προσβάλλει τιμωρία τὸν ἀ-
φαιροῦντα Ϲ τὸν προστιθέντα. σημείωσαι καὶ τοῦτο, ὅτι Ϲ πρὸ τῆς ἐν ἐφέσῳ συνό-
δου πεκάλυπται ἰῶ Ϲ τὸ ποιῆσαι τὸ προστιθέναι, ἢ ἀφαιρεῖν, ἵνα Ϲ ἐν τῇ συμβό-
λῳ τ̃ βασιλέως, καθ' ὃν ζόπον σαφέστερον κατατέθη ὁ κελεστῖνος ἐκτέθεικεν. ἀλλὰ
ταύτης τ̃ κωλύσεως μὴ προσεισαμένης, τῇ συμβόλῳ προσετέθησάν τινα καὶ ἀφη-
ρέθησαν ὡς τὸ καταθέντα εἰς τ̃ ἅδην· ἀλλ' ὅμως οὐκ δηλοῦντα) ἔτυ ἡμῖν. ὁ κύρ-
ριλλος δηλαμβάνε) τ̃ νεστορίου, ὅτι ἀφαιρεῖται τ̃ συμβόλου, δηλονότι τ̃, θεοτόκος, φα-
σὶν, ἵνα μὴ ἀνεπιτυγμένως ἀλλὰ συνεπτυγμένως εἰρήκῃ) ὁ τῇ βασιλικῇ συμ-
βόλῳ. τοῦτο δὲ λόγος, ὅτι ἡ ἐν νικαίᾳ Ϲ ἡ ἐν κωνσταντινουπόλει Ϲ αἱ ἄλλαι σύνοδοι,
οὐδὲν προσέθηκαν ἐν τῇ πίστει ἢ ἀφεῖλον ἐναντίον τ̃ ὑμεῖς τὸ καὶ κ̃ τ̃ ἀληθείας,
ἀλλ' ὁ νεστόριος ὅτως. ἐκ τούτων φαίνε), ὅτι κωλύσαι τες; ὁπόταν κ̃ τ̃ ἀληθοῦς τὸ ἢ
κ̃ τ̃ ὀρθῆς πίστεως προστέθηται ἢ ἀφαιρεῖ Ϲ βασ τούτου λύει) πᾶσα συγχύσεια, ἰσῶ
ὑμεῖς ὦ πατέρις οἱ τ̃ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας κ̃ τ̃ λατίνων εἰσφέρετε. κ̃ γὰρ ἡ προ-
στεθεῖσα τὸ, ἐκ τ̃ ἱῦ, κ̃ τ̃ συμβόλου τ̃ ἐν κωνσταντινουπόλει, ἢ κ̃ τ̃ ἀληθείας, ἢ κ̃
τ̃ ὀρθῆς πίστως. ἐναργὴς εἶπον οἱ πατέρις, τὸ σύμβολον τὸ ἐν νικαίᾳ Ϲ τὸ ἐν κωνστα-
ντινουπόλει ταυτόν ὄζι, Ϲ αἰωνιωθέντος τ̃ ἑνὸς νοεῖται τὸ ἕτερον· Ϲ εἰ τοῖς ῥήμασι. διά-
φερεσιν, ἀλλὰ τῇ ἐννοίᾳ κ̃ τῇ ἀληθείᾳ συμφωνοῦσι· τὸ αὐτὸ λέγομεν κ̃ ἡμεῖς, ὅτι
αἰωνιωθέντος ἐκείνου νοεῖται καὶ τοῦτο, καὶ ἔξεσι προστεθεῖναι τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἐναρ-
γὴς οὐ διαφωνεῖ λαὸ τ̃ ὀρθῆς Ϲ ἀληθοῦς πίστως. ὅτι δὲ λέγετε, κεκώλυται τὸ προ-
στεθῆναι, δοκολογούμεθα. ὅτι ἐπ καὶ ταυτόν ὄζι ἐκείνοις, εἰ κ̃ διαφέρει τοῖς ῥήμασιν.
ἔπε) ἆρα ὅτι οὐκ ἔστι κυρίως προστέθηκε, ἀλλ' ἐν Ϲ τὸ αὐτὸ, ἢ τῆς ταυτότητος ἔκθεσις.
ἐπάγε) ἐν τῇ ἔκθεσι τοῦ κελεστίνου μ̃ πολλῶν τ̃ν κηρύκων, ἡ καθολικὴ ἐναν-
τίαν ἐκκλησία. τὸ σύμβολον τὸ ἁγίᾳ τ̃ βασιλεῖ ἁγίᾳ τ̃ βασιλέων ἀφαιρεθῆναι τὰ
ῥήματα. ἃ πέα τ̃ σωτηρίαν ἡμῶν κατεγγέλονται. δηλονότι ἡ μακαρία μῆρία θεο-
τόκος ὄζιν, ἥτις δυνάμ ὄζιν ἐν τῇ συμβόλῳ τ̃ βασιλέων. κ̃ τ̃ φαίνε), ὅτι τὸ
συμβόλου τ̃ βασιλέων ὑδὲ δεῖ ἀφαιρεῖν, ἀλλ' ὅμως ἀφηρέθη τὸ, κατ' ζοῦσα εἰς
τ̃ ἅδην. ἀλλ' ἐκείνοι εἶπερ τ̃ το ἀφείλοντο, ἐκ ἠρνοῦντο αὐτὸ, ὑδὲ ἐμάχοντο τῇ ἀλη-

θείᾳ

ἀπαστὰν ταῖς πλαίαις καὶ ταῖς αἱρίσεσι, καὶ αὐάπλυξιν ποιεῖσθαι μέρεις πρὸς τῶ συμβόλου σύμφωνοι τῆ πίσει, ἢ ἐν τῶ συμβόλῳ περιέχεται. πῶς δ' αὖ δυνηθείη ἀμφισβητεῖν, ὅτι αὐάγκης ὑπακουμένης, ὅτι μέγιστον ὠλιβήσῃ τὸ χριστιανῶν πλῆθος τῆ αἱρίσει ἀφ' ἐὰ μυστήριον τὸ θείας θυσιαστηρίου, ὅπου καθὼς ἐπάθη ὑπὲρ τῶν συμβόλων τὸ, ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα, ὥστε μὴ δύνασθαι τὴν ἐκκλησίαν ἐκεῖνο πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῶν, ἢ δύνασθαι πρόσπθήναι τὴν, θεοτόκος, φασὶν ἐν τῶ συμβόλῳ, ὅπου αὐ ἐκείνη φανεῖν σαρκασθῆναι ἐκ πνεύματος ἁγίου, ἢ μύριας τῆς παρθένης ἀλλὰ μὴν ὁμολογοῦμεν ἐκεῖνο, ὅτι ὑδενὶ ἰδιάζοντι προσώπῳ ἰδιάζουσα ἐκκλησία τοῦτο ἔχει, καὶ πρὸς ταῦτα λέγομεν δεῖν αὐάγκας ἢ κώλυσιν πρὸς ἰδιώτας αὐθρώπους, ἢ πρὸς ἐκείνας, οἵτινες σκολιᾶ διανοίᾳ τοῦτο διηχρήσουσιν. ὡς δὲ λέγει ὁ Βοναβεντούρας, ἐκ ἓν ὁ τοῖς τῶν πατέρων ἐκείνων οἵτινες τοιαύτην κώλυσιν ἐποίησαν, τῶ συγγράφειν τὴν ὁδὸν τοῖς ἄλλοις παρέσι τῆς ἐκκλησίας, ὥστε μὴ δύνασθαι ταύτῃ τῆ αἱρέσει χρήσασθαι ὁπόταν ὁ θεὸς ἐκείνους μᾶλλον φωτίσῃ. μᾶλλον δὲ λέγει ἢ πλέον ὁ αὐτὸς Βοναβεντούρας, ὅτι εἰ τῆ τοιαύτῃ ἐννοίᾳ εἰρήκασιν, φαίνεται ὅτι οὐ καλῶς ἐκρίθησαν. ἢ ὄχ τοῦτο οὐ ὄχέουσι τὴν ὕστερον λεγόντων ἢ φερομένων περὶ τὴν πατέρων ἐκείνων, εἰκότως, φησὶν, ἴσως ἐκφοβοῦντα. ἀλλ' ὅτι οἱ πατέρες ἐκεῖνοι ἴσχυον ἐν τῆ καλούσῃ τὴν ὑγιᾶ ὄχέουσι λύπην περιηρήκαμεν, ἢ τὸ δεῖν εἶναι δυνάμενα ἐν ἢ προσέξεσι τῶν ἁγίων συνόδων, ἢ μάλιστα δ' ζήτησις, ἢ ἐν ἢ διπλοσολαῖς τῶν πατέρων τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς γεγονότων. συμβαίνοντων τῶν διπλοπόπων ἐν τῆ ἰφέσῳ, ἢ νεστορίου προσκληθέντος καὶ μὴ ὑπακούσαντος, εἶπον ἐκεῖνοι χῦ τὸ κανονικὸν συνήθημα· κἀκεῖνον ἀπόντα ἡ ἔκθεσις τῶν ἐν νικαίᾳ πατέρων, ὡς αὖ τῆ τοιαύτῃ συμβαλόντας τοὺς ἀφ' πίστεως λόγους· καὶ οἱ μὲν συμφωνοῦντες ἐκείνοις λόγοι στερχθῶσιν, οἱ δὲ διαφωνοῦντες ἀποβληθῶσιν. ὥθεν φαίνεται ὅτι ὁ νοῦς ἢ συνόδου ὄχεται, ὡς αὖ μὴ καλύπτῃ ἡ πίσις σύμφωνος τῶν πατέρων, ἀλλ' ἡ διαφωνοῦσα. ἢ διὰ τοῦτο φαίνεται τὰ σημαίνουσι ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, μηδενὶ ἐξέσω προφέρειν πίσιν ἑτέραν παρὰ τὴν ἐν νικαίᾳ τεθεῖσαν, τουτέστι διαφωνοῦσαν, καὶ ἐκστῆναι. μὴ ταῦτα ἀνεγνώσθη τὸ σύμβολον τῶν ἐν νικαίᾳ, πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν, ἢ τὰ ἑξῆς· εἶτα ἀνεγνώσθη ἢ κυρίλλου ἡ διπλοσολῆ πρὸς νεστόριον, ἐν ᾗ διαλαμβάνει ῥήματα τῶν ἐν νικαίᾳ συμβόλου, ἢ ἐκτέθησι, ἢ διαπαρεῖται· ὅτο δικαιοῦνται τὸν θεὸν καὶ αὐθρώπων ἐν μιᾷ ὑποστάσει γνωσθέντα, εἷς ἐν υἱὸν, ἐκ δύο φύσεων, ἐν ἢ παρθένῳ μύριας· καὶ διὰ τοῦτο θεοτόκον, προφέρων μύρτυρείας τῆς ἱερᾶς γραφῆς. καὶ διαμυρτύρηται ἢ νεστόριον, ἵνα τὰ ἐν τῆ διπλοσολῆ αὐτοῦ κατέχῃ ἢ φερομένη. ἀναγνωσθείσης δὲ διπλοσολῆς ἢ κυρίλλου, ἥτις ἀρχῆ, ὡς λέγουσι περὶ ἐμοῦ ὁ κύριλλος γράφων νεστορίῳ ἢ ἐπικρίνει ἢ ὀρθῶ πίσιν φησί. πεπληροφόρημαι ὅτι οὐδ' ὅλως διίσκομαι προσβάτης λόγου ἢ ὀρθῆς πίσεως, ἢ ἢ συμβόλου ἢ ἐν νικαίᾳ, ἢ ζητῶ ἵνα εἴπῃς, πότερον ὀρθῶς ἢ ἀληθῶς καὶ συμφώνως τῆ συνόδῳ ἐκείνῃ τὰ τοιαῦτα ἔγραψα, ἡ οὔ. ἐπικρίναντο οἱ πατέρες ὅτι συμφώνως εἶπε, ἢ ὑδαμῶς καινότητα ἡ καινοτομίαν εἰσῆξε· ἢ ὅσα ἐῤῥήθησαν συντόμως ὑπὸ ἢ ἐν νικαίᾳ, ἡ διπλοσολῆ τῶ κυρίλλου ἐξέθηκε εἰς πλάτος καὶ ἀσαφέστερον· καὶ ὅτι αὖτη ἡ διπλοσολῆ πολὺ φῶς παρέχει εἰς καταλῆψιν δ' ἀσαφήσεως ἢ εἰρημένων ἐν αὐτῆ τῆ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ· ὁμολογοῦσι τὰ τοιαῦτα φερομένη πρὸς αὐτὴν διπλοσολῆν μὴ ἢ ἐν νικαίᾳ συμβόλου. μὴ ταῦτα ἀνεγνώσθη τὸ νεστορίου ἡ διπλοσολῆ πρὸς κύριλλον, ἐν ᾗ ὁμολογεῖ τὴν ἁγίαν μύριαν μὴ εἶ θεοτόκον, καὶ εἰσάγει τὰ τῆς γραφῆς πρὸς τοῦτο· καὶ ὁ κύριλλος ἠρώτησε τὴν συνόδον, εἴτερ συμφωνεῖ τῆ πίσει τῆ ἐν νικαίᾳ πατέρων ἡ ἀναγνωσθεῖσα διπλοσολῆ. ἀπεκρίθησαν οἱ πατέρες· οὐκ ἔστι σύμφωνος, ἀλλ' ἀλλοτρία τῆς ὀρθῆς πίσεως, καὶ μαχομένη τῆ ἐκτεθείσῃ πίσει, καὶ διαφωνοῦσα ἢ πίσεως ἢ κυ-

τοῖς ἀρχαίοις ἐκείνοις μόνοις παξάσι ποιεῖν, καὶ χρῆσθαι ὡς ἐβούλοντο· καὶ κεῖνας τὰς ἀναπύξεις ἐξεῖν πιθέναι ἐν τῷ συμβόλῳ ⁊ πανταχοῦ, πλὴν ἐν τῷ κειμένῳ τῆς ἱερᾶς γραφῆς· μὴ ταῦτα ὅτι μέρος ἐκωλύθη τῆς τοιαύτης ἀδείας, μέρος δὲ κατελείφθη, δηλονότι ὡς ἀσαφηνίζειν, ἐξαπλοῦν, ἐκπιθέναι ἐκεῖνα τὰ συγκεκυμμένως ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ κείμενα· τοῦτο γὰρ οὐδέποτε ἐκωλύθη, οὔτε εἰς τὸ ἐξῆς κωλυθήσεται. ἐνταῦθα καὶ δοκεῖ μοι τοῦτο ὡς εἰκὸς πιθανὸν εἶναι, δηλονότι ἐξὸν τοῖς παξάσι ποιεῖσθαι τὰς ἀναπύξεις, καὶ πιθέναι ὡς ἐβούλοντο ἐν τῷ κοινῷ συμβόλῳ ⁊ πίστεως, εἰ μὴ συμβαίνοι καὶ συνηθροίζοντο ἐν οἰκουμενικαῖς συνόδοις. λέγει γὰρ ὁ ἅγιος θεωρὰς, ὅτι οὐδέποτε ἠξίωσεν ἀναπύξεις ἐν τῷ συμβόλῳ, εἰ μὴ ἐν οἰκουμενικῇ συνόδῳ. καὶ λέγει ὧδε· οὐπροσεκτέον συμβόλου, ὅπερ ἓν κοινὸν τῆς ἐκκλησίας ἐ τούτου θεσπισθέντος, ἴσμεν τοῖς τέσσαρσι ἃ εἴπατε ὧδε ⁊ θεμελίῳ τῷ ὑμετέρῳ θεσβλήματος. ὧν τὸ θεῖον ὄντι τοῦτο, ὅτι μόνης τῆς δυτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου ἐξὸν τοῖς παξάσι χρῆσθαι τῇ τοιαύτῃ ἀδείᾳ· μὴ δὲ τὸν δυτέραν ἐπειδή τινες ἐχρήσαντο τῇ ἀδείᾳ ταύτῃ ὅτι κακῶ τῷ σφετέρῳ, πάντοτε ἐξὸν πλάσαντας τὰ σύμβολα καὶ ἀπείρους ἐναντία ⁊ ἀσεβῆ δόγματα, ἐπειδὴ εἶδον οἱ πατέρες ⁊ ἓξῆς συνόδου, ὅτι ἡ τοιαύτη ἄδεια βλάβην ἐργάζεται τοῖς πιστοῖς, καὶ ὠφέλησε, ἵνα δὴ ἐξὸν ἑκάστῳ θεσθεῖ· αἰ ταύτην τὸν ἄδειαν ἀπὸ τῶν πιστῶν ἀφεῖλον. θεὸς τῶν ὅλων ὁμολογούμενα ὅτι ὁμολογουμένως ⁊ φαίνεται ἀληθὲς, ἐξὸν ἑκάστῳ θεσθεῖναι ἐν τῷ κοινῷ συμβόλῳ ⁊ πίστεως, εἰ μὴ νοοῦμεν ὧδε τῆς ἀδείας ἣν ἐνοσφίσαντό τινες καὶ μάλιστα τῶν αἱρετικῶν, ὧδε ἃ ἀμφίζοντας δύνασθαι νοεῖσθαι τὸ παλαιὸν, ὅτι πάντες χέρσεις τῇ ἀδείᾳ ἐχρώμεθα. ἔπειτα ἆρα ὅτι ἀφεῖλον οἱ πατέρες τὸν τοιαύτην ἄδειαν, καὶ ἐπισφάλισαι, καὶ ἐβεβαιώσαντο, μὴ ἐξεῖναί τινι θεσθεῖναί τι ἐν τῷ συμβόλῳ, δύνεσθαι ἔπειτα ⁊ ἡ θεᾶξις, ὅτι εἴπερ οὐκ ἔξεστι θεσθεῖναι, οὐδημία δύναται θεσπεσιχθῆναι τοῖς πιστοῖς ζημία, ὁμολογοῦσι τὸν πίστιν τῷ πατέρων, καὶ ὑδεὶς ἐγκαλέσῃ ἀπόλειαν πίστεως, εἰ μή τις εἴη μανόμενος ἀλλὰ ληφθείσης αἰτίας ἑκάστῳ θεσθεῖναι, δύνατον ἐστὶν τοῖς πιστοῖς βλάβην γενέσθαι, καὶ ἐξὸν τῶν ἐναλλαγὴν τῷ λέξιων δύνατόν ἐστι τῇ ἐκκλησίᾳ πλείω γενέσθαι, ἡμῖς δὲ λέγομεν, μηδ' ὑπομονῆς, χαλᾶσαι τὸν λόγον τοῦτον, ὅπερ ὑπεδείξομεν καλῶς ἐν ἰδίῳ τόπῳ. ἔπειτα ζήτει, τὸ ῥητὸν τῶ ἁγίω κυρίλλω, καὶ τὸ τέταρτον ὑπὸ τῶ εἰκότος. ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα διέχεσθαι λύονται πλαθέντος ⁊ θεμελίου, ἐρχώμεθα θεοῖς αὐτὸ τοῦτο. ὅθεν ῥητὸν λέγομεν, ὅτι ἐπειδὴ ἀφορᾷ δεῖ μᾶλλον θεὸς ⁊ μυθὸν ἢ ⁊ φλοιὸν, ⁊ θεὸς τὸν ἀρχαῖον νοῦν ⁊ νομοθέτου ἢ τῶν δεισδαιμονίαν τῷ λέξιων, ἢ ⁊ γεώμετρος, καὶ ἡ κώλυσις ἆρα ἐκείνη ὄζει τῆς νόμος τῆ ἐκκλησίᾳ, ὀφείλει νοεῖσθαι καὶ τοι νοῦν ἐκείνων, οἵτινες τὸν τοιοῦτον νόμον ἐξέθεντο ⁊ ἐβεβαιώσαντο. οὐχὶ δὲ οἱ πατέρες κωλύουσι ἐκεῖνο κυρίως καὶ θεσίτως, τῶν ὁμολογίαν δηλονότι τῆς πίστεως τῆς ἐναρτίας, καὶ τῆς ἀπαθούσης τῇ πίστει τῷ πατέρων. ⁊ λέγει τοῦτο λέγει ὁ Βοναβεντούρας, ὅτι ἡ ὑπόφασις ἢ τίθεται ἐν τῇ θεσίτῃ κωλύσῃ τῷ πατέρων, οὐχ ἑαυτὴ ἐκτείνει εἰ μὴ θεὸς τοὺς ἀπλίστους ⁊ θεὸς ἐκείνους τοὺς φθείροντας, οἵτινες τῇ διανοίᾳ φθείρειν ἀπουδάζουσι, ⁊ κακίζειν, ⁊ βέβηλον καὶ ῥυπαρὰν ποιεῖν τῶν πίστιν τῷ πατέρων, ⁊ μεταποιεῖν, ⁊ θεσπιθέναι λέξιν, ἢ ῥητὸν, ἢ συλλαβὴν, ἀλλ' ἡ τοιαύτη θεσθήκη καὶ κωλύει) ἐν ὑδημιᾷ ζημιᾷ μέχρι ⁊ τέλους τῷ αἰώνων, καὶ κωλύσις δύναται, ὡς ἂν μὴ ταύτην ἐξῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦτο ποιεῖν, αὐθεντίᾳ τῇ θεσπεσίᾳ συναθροισθείσῃ, ἔτι καὶ ἀρχηγῷ ⁊ ἐκκλησίας ἔχοντι ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν ἐξουσίαν ⁊ αὐθεντίαν ⁊ πάσης ἐκκλησίας, δύνα νομίμου αἰτίας, εἰς τὸ

ἀπαν-

διάφορον καρότητας τῆ θεοπτεία ἀναγράφονται· ἐκείνη δὲ ἡ θεοδόκη, ἐν ᾗ τὸ θεοτοκίον ἐκ ἔστιν ἐναπτίον, οὐχ ἕτερον, ἀλλὰ ἓν τὸ σύμφωνον ᾧ θεοπνεύσται, ὡς αὖ εἰ λέγοιμι ἐν τοῖς θείοις τὸν πατέρα παλαιότερα αἰώνιον, τὸν υἱὸν ὁμούσιον συνόμαιον, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευόμενον πνεόμενον· αὕτη ἡ θεοδόκη ὄζει τῆ δυσεβῶν, τῆ καθολικῶν, τῆς πίστης γὰρ ὄζει διδαχῆς, ἐπεὶ τὸ σωτηριωμένως ὂν ἀναπύσει· ἐκείναις δὲ αἱ θεοεισαχθεῖσαι δύο θεοδόκαι, δηλονότι ὅπου τὸ θεοτοκίον ὄζει ἐναντίον, ἢ ἕτερον, ἐκ φαυτὸς καλύον) ὑπὸ βαρυτάτης ποινῆς ἀπεφλήν.

ὅθεν ἡ ἀποκάλυψις ἐν τῷ πολυλαίῳ· καὶ τῆς ἐκτεθῆ θεοῖς ταῦτα, ἐκπαθήσει ὁ θεὸς "
ἐπ' αὐτὸν ταῖς πληγαῖς ταῖς γεγεαμμέναις ἐν βιβλίῳ τούτῳ. ἀλλ' ἡ θεοδόκη ἐκεί "
νη ἐν ᾗ τὸ θεοτοκίον ὄζει σύμφωνον & ἁρμόζον, ἐ καλύεται ἐν ταῖς γεκφαῖς. μᾶλ
λον μὲν οὖν ἐπαινεῖται, καὶ ἐπήγαλται ταύτῃ γάρας ὧδε ἡ σωτηρίος ἡμῶν. ὅθεν
ὁ διδάσκαλος τῆ ἀποφάσεων ἐν θεοπιμίοις φησί. καὶ ὅ, τι ἂν θεοεδέπανήσης, "
ἐγὼ ἐν τῷ ἐπαίρχεσθαί με, ἀποδώσω σοι. νυῦ θεὸς τὸ ὑμέτερον θεοκείμενον "
λέγω, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ῥηματικῇ θεοδόκῃ οὔτε ἐναντίον θεοστέθη, οὔτε ἕτερον.
& ὄζει ἓν τὸ ἐκ ἔστι κεκαλυμμένον, μᾶλλον μὲν οὖν τὸ, ἐκ ἡμοῦ, σύμφωνον προστέθη
& ἁρμόζον. ὅθεν οἱ ἀποστολοι λέγοντες, πεπίστευκεν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς πλὴν
ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν, φαίνεται ὅτι ἐκ ἐποίησαν ἀνεπιγμένως μνείαν, ὅτι
θεὶ τῆς ἐκ ἓ παῖδὸς ἐκπορεύσεως, ὅτι τῆς ἐκ ἓ ἡμοῦ, ἀλλὰ μὴ ταῦτα οἱ ἅγιοι πα
τέρες ἀναστῆσαι τας ταῖς πλάναις, καὶ τοῖς σκολιοῖς δόγμασι τῆ αἱρετικῶν, διεζέυνω
σαν αὐτὸ πλὴν ἐκπορεύσεων πλὴν ἐκ ἓ παῖδὸς, ὡς σύμφωνον δηθεν τῆ πίστει τῆ ἀπο
στόλων & τῆ ἰαυτῆ ὁμολογία, ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ αὐτὸ προσθέντες. ὅτως ἐπο
μένως κὴ οἱ ἄλλοι ἁγιγμένοι πατέρες πλὴν ἐκπορεύσιν αὐτὸ πλὴν ἐκ ἓ ἡμοῦ, ἅτι
δὴ σύμφωνον τῆ πίστει κὴ τῆ ὁμολογία τῆ πατέρων, ἐν τῷ συμβόλῳ καθολικῶς
& αἴρεσα διεζέυνωσαν. ἐπεὶ οὖν ἐκ ἐπτείνω ἐμαυτὸν εἰς τὸ ἀγασαφῆσαι ὡς αὕτη ἡ
αὐτάπυξις τὸ, ἐκ ἓ ἡμοῦ, σύμφωνος ἔϊν & ἁρμόζουσα τῆ πίστει, κὴ ὁμολογία, καὶ ἐν
τῷ συμβόλῳ τῆ πατέρων, ἵνα μὴ λέγητέ μοι ἔξω τὸ προκειμένου λέγω· ἀλλ' ἵπτει
δὴ θελήσητε, ἕτοιμός εἰμι κὴ ἤδη κατατέρω ἐσημειωσάμενος, ἐὰν πᾶρ θελήσητε,
ποῦ & αἰαχωρῆσαι ἡμᾶς ἐνθένδε ἀξαπλώσω, ἐ λίαν βαθέως ταύτλου πλὴν ὕλλου εἰ
σερχόμενος. οὔτου δὴλον γβήσεται τῷ πλὴ ἀληθειαν ὁρᾶν βελομένῳ, ὅτι ἡ ἔκθε
σις αὕτη ἐ τοιαύτη αὐτάπυξις τὸ, ἐκ τῦ ἡμοῦ, ἐκ ἔστι προσθήκη ἀλλὰ αὐτάπυξις, κὴ ὑδενὶ
τρόπῳ κεκάλυται· & ταῦτα κὴ τὸ παρὸν ἀρκείτω ποὸς ἀπολογίαν τῆς δευτέρας
ἐκείνης μοίδος & ὑμετέρου προβλήματος, ὅπου ὄζει ἡ ἀρχὴ τῆς ὑμετέρας ἀμφι
σβητήσεως. ἔπειτα τὸ ζίτον, ἡ ῥίζα & ὁ θεμέλιος & ἀμφισβητήσεως ἐκείνης ἐν ᾗ
λέγετε παντάπασι διαφωνοῦντες, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐξεῖν προσθεῖναι μήτε
συλλαβεῖν, μήτε λέξιν, μήτε ῥῆμα. ἄρχεται δὲ ἡ μοῖς αὕτη ὅπου ὑμεῖς ἀπαριθ
μεῖτε διὰ δεκαέων τέσσαρα, εἰς ἀπαρίθμησιν κὴ τὸ παρὸν ὠφελείω· ἔρχομαι
δὲ εἰς αὐτὸν τὸν θεμέλιον, ὡς ἂν τάχιστα ταῦτα πθέσω. πρῶτον πλὴ κίνησιν
τῆ πατέρων, δεύτερον ἵνα λόγον, ζίτον ῥητὸν ἴν, δηλονότι & μακαρίᾳ κυρίλλου·
τέταρτον ἐκ & εἰκότος ἐπιζητεῖτε. πρῶτον πλὴ κίνησιν τῆ πατέρων, ὡς ἂν ἡ τοιαύ
τη κώλυσις ὕπισθεν ὑμᾶς γβήσεται, λέγετε γὰρ εἶναι, ὡς ἂν ἀφέλωσιν ἀπὸ τῆ πιστῶν τὴν
ἄδειαν ἐκ ὠφέλιμον ὕσαν, μᾶλλον μὲν οὖν βλαβῆ. ἀλλὰ πρῶτον ποεῖ πλὴ
τοιαύτλω ἄδειαν λέγετέ τι, ὅπερ ἐ δοκεῖ ἀληθὲς, σαζομένης τῆς ὑμετέρας τιμῆς.
λέγετε γὰρ, ἐξεῖν ἀπαρχῆς τῆς θρησκείας & τῆς πίστεως αὐαπύασιν μόνον, ἐκπεθέ
ναι, ἐξηγεῖσθαι τα συμπεπλεγμένως θεοεχόμενα τῆ ἱερᾶ γεκφῆ· & ἓν τὸ μόνον ἐξεῖν

τοῖς

" ἐν τῷ Διαγγελίῳ, ὀφθαλμοὶ αὐτῶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὁδόντα αὐτῶ ὁδόντος· ἐγὼ δὲ λέγω
" ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, οὐδὲν ἄλλο ἠθέλησεν, ἢ ὅπερ ὁ νόμος ἔχει ἐν τῇ
ἐν. οἷα ἡ γὰρ τοῦ νόμου ἔννοια, φησὶν. ἀφ' ὧν τοίνυν αὐθεφόπου σωτηρίαν αἰτήκει καὶ εἰς
ἑαυτὸν ὁ τοῦ ἱεζικιὴλ ὁ ζοχὸς ἐν τῷ ζοχῷ, ὁ χρησμὸς ἀφ' ὧν τὸ χράμμα φησιν. ἡ παλαιὰ
διαθήκη ἐν τῇ νέᾳ. ἵνα ὁ αὐτὸς χρησμὸς ἐν ἄλλῳ ζωῷ λέγῃ. ὅπερ ὁ νόμος
κελεύει. ☩ οἱ ἀφορῶντες φυλάττουσι ☩ τὸ διαγγέλιον, τοῦτο καὶ οἱ ἐπίσκοποι κηρύττου-
" σι ἐν τῷ κόσμῳ. ὁμοίως ἡ ἐξήγησις ἔφην. οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, δη-
λοῖ σαφῶς, ὅτι τὸ διαγγελιόν ἐστιν ἀνακεφαλαίωσις τοῦ παλαιοῦ νόμου. φαίνεται
οὖν ὅτι ἡ ἀνακεφαλαίωσις οὐκ ἦν ἀφορῶντα ἁπλῶς καὶ κυρίως καὶ τὸν ἰουδαῖον. εἰ δὲ τοῦ-
τον καὶ τὸν αὐγουστῖνον, ὃν ὁσαύτη μυσηρίων φορὰ τῆς νέας διαθήκης ὅτι ἀφ' ἑνὸς πέτρου
σωτηρίως ἐν τῇ παλαιᾷ. οὐ λιγάτα ἀφορῶντα καὶ τὸν ἰουδαῖον· οὐδὲν θαυμα-
στόν, εἰ καί τις τούτων ἀνάπτυξις οὐ λιγάτα ἁπλῶς καὶ κυρίως ἀφορῶντα δηλοῖ τι
καὶ τὸν νεωῦ, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ συνηπτυγμένον ἐξαπλῶσαι. ἵνα φαίνηται τοῦτ' αὐτὸ
ὅπερ τῆς συνφασμένης διαδοχῆς ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἀφθαρσίας τῆς πίστεως. καὶ γὰρ
καθώς φησιν ὁ αὐτὸς αὐγουστῖνος, οἱ χρόνοι μετεβλήθησαν, οὐχ ἡ πίστις. ἡ αὐτὴ γὰρ ἦ
ἀφαπελθόντων πατέρων, ☩ τῇ δεδηλωμένῃ ἡ πίστις· ☩ γὰρ καὶ οἱ ἀφαπελθόν-
" τες ☩ οἱ δεδηλωμένοι εἶδον· διὸ λογισμὸς ὁ ἱερόμενος ἐν ὁμοίοις κυρίου· ἀλλ' ὅ-
μως ἐν τοῖς ἀφθαρσίας γένονέ τις διαδοχή. ἦ συνηπτυγμένου ἀνάπτυξις, καὶ τὸ ἀορίσ-
του διορισμός. ὅθεν ἀεὶ τοῦ πίστις τῆς ἡμετέρας ἀνακπύτους μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς
λοιποῖς τοῖς ἀφ' ἧμ χρόνοις γεγονόσι ἦ συνηπτυγμένου ἀνάπτυ
ξις· ἐρρέθη γὰρ αὐτῷ τῷ ἀβραὰμ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ εἴκοσῳ δ δυτέρῳ κεφαλαίῳ,
" ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνδλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη. ἵνα μείζων ὄντως ἀνάπτυξις,
" λοῦ ὁ ἡσαΐας ἐν τῷ ἑβδόμῳ φησίν· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἕξει ἐν γαστρὶ καὶ τέξεται, καὶ
τὰ λοιπά. ἵνα μείζων δῆλα ἦ ἀγγέλου μὴ ἓν αὐτὰ τῇ παρθένῳ ζητοῦσῃ τὸν τρόπον
" ἀνάπτυξις; γέγονε πνεῦμα ἅγιον, φησίν, ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ. οὕτω γέγονε καὶ ἀφ'
ἦ ἀβραὰμ ἦ ἀφ' ἦ ἁγίου πνεύματος, ὃ φορτικὸν μὲν ὁμολογῆ ἡ ἐκκλησία τῷ κα-
ρῷ τῷ ἀποστόλων· πῶς δύω εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὃ δὲ μὴ ταῦτα ἡ ἐκκλησία ἐν
τῇ συμβόλῳ εἰρήκει, τὸ ἐκ ἦ παῖδος ἐκπορευόμενον, οὐκ ἓν νέου ἄρθρου φορτικὸν
καὶ, ἀλλὰ ἦ αὐτῷ ξαυτοῦ ἀνάπτυξις. οὕτω δὴ ἡνίκα μὴ ταῦτα ἀνεπύχθη, καὶ
ἐκ ἦ υἱῷ, οὐ γέγονε ἀεὶ ἦ ἁγίου πνεύματος νέου ἄρθρου φορτικὸν, ἀλλὰ ἦ αὐτῷ
ἄρθρου μᾶλλον ὡορισμένη ἀνάπτυξις. ἀνεύμαθα δὲ πανταχοῦ τοιαύτην
φορτικὴν ἓν καλυμμένην. καὶ γὰρ ὡς ἄρτι ἐδείξαμεν ὁ κύριος Βοναβεντοῦρας ὁ
ἄριστος θεολόγος ἔφη ἐν ταῖς γραφαῖς διαίρεσι ἡ φορτικὴ, μία ἐν ᾗ τὸ φορ
τικὸν ὄντως ἐναντίον, ἑτέρα ἐν ᾗ τὸ φορτικὸν ὄντως ἕτερον. ἑτέρα ἐν ᾗ τὸ φορτικὸν
ὄντως σύμφωνον. ἐκείνη ἐν ᾗ τὸ φορτικὸν ὄντως ἐναντίον ἦ ἐν ᾧ φορτικὸν ἐστι φορ
τικὸν πλατὺς ☩ τῷ αἱρετικῶν, ὡς αὐ εἴ τις ζῆμφ ἐν τοῖς θείοις τὸν πατέρα ἡμνητεν,
τὸν υἱὸν ἀνήμνητον, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρ' ἑνὸς ἐκπορευόμενον. ἔστι δὲ ἡ ἑτέρα
φορτικὴ ἐν ᾗ τὸ φορτικὸν εἰ καὶ ἦν ἐναντίον ἐν ᾧ φορτικὸν ἐστι, ἔστι ὅμως
διάφορον. καὶ αὕτη ἡ φορτικὴ ὄντως τῇ φορτικῇ· ὅτι φορτικείας καὶ αὐθαδείας
ὄντων, ἐν ταῖς ἀληθείαις τῆς πίστεως καὶ τῆς ἱερᾶς γραφῆς διάφορόν τι λέγῃ, ὡς αὐ
εἴ τις λέγοι τὸν πατέρα γεωμέτρην, τὸν υἱὸν ἀστρονόμον, ☩ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀριθ
μητικόν· εἰ γὰρ ☩ τὰ μάλιστα οὕτως λέγων τῆς οὐ πολλῷ τῆς ἀληθείας ἀφίσταται,
ὅλος ἐκείνων ἱκάστου παροδευμάτων ☩ πάντα εἰδότος, ὅμως ἐπειδὴ ὁ ἕτερος ὄντως
τοῦ λέγῃ πολὺ ἀφίσταται ἦ ζύπου τῆς ἀξίου καὶ τῆς γραφῆς, διὰ ἦτο αἱ τοιαῦται

διά-

πατέρες, ἵνα μὴ ἀπαρτήσητε ἐξ ἡμῶν δύο πνά, ἃ πρὸς ἄλληλά εἰσιν ἀδιώατα. ἵνα δὲ σωύτομος ὦ ἀπολογήσωμαι, καὶ εἰς ταῦτα τὰ εἰρημένα ἱκανὸν ἀποδοῦναι λόγον. ἀπολογήσομαι δὲ πρὸς τὰ κεφάλαια. δεῖ ἡμᾶς τῇ τάξει τῇ παρ' ἡμῶν προτεθέντος λόγου. Τί μεῖς ἐξέθεσθε ταῦτας τοὺς λόγους ὑμῖν καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν γομβρείω, δὲ ἐν τῇ τετάρτῃ· ἐν ᾗ ἀπολογία δοκούσῃ δὲ λόγῳ δεχόμεθά πνα, πνὰ δὲ ἀρτούμεθα. δὲ λόγους δὲ καὶ δικαίας τὰς αἰτίας τῆς ἀρνήσεως ἐν τῷ μέσῳ παραθέντες, πνὰ ἐξασφαλισόμεθα, πρός πνα δὲ οὐκ ἀποδώσομεν πεπλατυσμένῳ ὁμιλίᾳ, ἀλλὰ κεφαλαιωδῶς ῥόπον πνὰ πρὸς παίτων ἐρεῦμεν. ἀλλ' ἀδὲ ἀμφιβάλλω, ὅτι δὲ ὑμεῖς, ὦ πατέρες, τοῦτο δὲ λόγῳ καὶ δικαίως ὀφεῖλον κεκινεῖτο ἠμῖν. ἀπόμενος δὲ τῇ τάξει τῶν ὑμετέρων λόγων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἀπολογήσομαι πρὸς ἓξ πνα κεφάλαια καθολικά. τὸ μὲν οὖν πρῶτόμιον ἀφορᾷ πρὸς ὑμᾶς, ὅτι παίτων ἀκριβασάμενοι μᾶλλον ἀγάπης, καὶ τὰ ἐξῆς· ὅσον πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, οὐ δοκεῖ ἡμῖν τι ἀποκεῖσθαι δεῖν. καλῶς γὰρ ἐρεῖτε τετηρήκατε τὴν τῶν προοιμίων τάξιν. ἔπειτα τὸ δεύτερον, δηλονότι ἡ ἀρχὴ τῆς ὑμετέρας ἀμφισβητήσεως, ταύτῃ τῇ μερίδα τὸ, ἐν τῷ ἰῷ, εἰ) προσθήκῃ ἐν τῷ ἔξωθεν, καὶ δὲ λόγῳ καὶ ὑπομόνως κεκαλυμμένῳ. φατὶ γὰρ οὕτω καὶ τὸ γράμμα, ὅτι εἰ καὶ ἰῷ ἀληθὲς, οὐκ ἔξεστιν ὅμως προστεθῆναι ἐπειδὴ πολλῶν αἱρετικῶν καὶ ἀναγκαίων γεγονότων, οὐκ ἐπέθησαν αὐτὰ ἐν τῷ συμβόλῳ, ὡς μὴ ἐξὸν τοῦτο γενέσθαι. μᾶλλον ταῦτα μᾶλλον παρίστησιν πολλῶν λόγων ἅπαντα κεφαλαιωδῶς εἰπεῖν συλλαμβάνω, ὅτι οὕτω συνιστόρηται, ὥστε ἐπειδὴ ἡ προσθήκη κεκαλυμμένη τυγχάνει, καὶ τοῦτο ἀπὸ δείχθη προσθήκη, καὶ τοῦτο κεκάλυται. οἷς πισὶ δὲ ἅπασιν δυλόμεθα ποιήσασθαι ἀπολογίαν, ἵνα μὴ φανῶμεν τῷ ἡμετέρῳ ἀμελεῖν, λέγω ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ παρεισθέσῃ τῷ λόγῳ, ὑμεῖς ἐμπέθητε τῷ εἰρημένων ῥόδῳ τὸ ῥόδου, καὶ δύλισθε ἀποκεῖσθαι πρὸς τὰ ποιοῦντα πρὸς τὸ προκείμενον, τὰ δ' ἄλλα ἐν ἄλλῳ καιρῷ τεμεῖσθαι. καὶ λέγετε ὅτι δεῖ ἐχρήσατο συλλογισμῷ καθὼς ὄζει ἀληθὲς, καὶ λέγετε ποιήσασθαι λόγον πρὸς τῆς ὑπάτζεως τῷ προτάσεως, καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἀπολογήσασθαι οἷς πισὶ δεῖ ἐχρήσατο πρὸς κατασκεύῃ, καὶ τυπούτῳ τὸν συλλογισμὸν οὕτως· πᾶσα προσθήκη ἔξωθεν, ἡ δ' ἀπόπυξις οὐκ ἐν τῷ ἔξωθεν, ἄρα ἡ ἀπόπυξις οὐκ ἔστι προσθήκη. ἕτο τὸ μέρος ὅλον ὡμολογείσθω, καὶ γὰρ δεῖ ὁ ῥόδου ὀξυχώτατος διδάσκαλος καὶ βαθὺς θεολόγος ὄζει, καὶ ἀρίστως ἐπεχείρησε πρὸς ταῦτα. καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ὑμετέρας ἀμφισβητήσεως, ἥτις ὄζει ἡ μερὶς ἐκείνη, ἐν τῷ ἰῷ, ὡς εἴη προσθήκη καὶ κεκαλυμμένη, ἕτο φατέον ἀπολέσομεν, ἀρτούμεθα ταύτῃ εἰ) κυρίως καὶ ἀληθῶς προσθήκῃ· ἀρτούμεθα ἐπὶ ταύτῃ εἰ) κεκαλυμμένῃ, καὶ ταῦτα δυλόμεθα ἐξασφῆσαι ἐξ ῥητῆς τῆς ἀγίου καὶ δι' δὲ λόγων ἐξασφαλίσεων. ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἔστι κυρίως καὶ ἁπλῶς προσθήκη φαίνεται, καὶ διότι τῆς ἐξῆς τῆς δευτέρας μερίδος ἐξαθήκης ἐν αὐτῇ τῇ παλαιᾷ ἐξαθήκῃ, καὶ διότι τῆς συνεφαπτομένης ἐξαθήκης ἐν τῇ καθεξῆς τῆς ἀρθρου τῆς πίστεως. δεῖ δὲ προϊόντος ὁ μακάριος αὐγουστῖνος φησι κατὰ φαύστου, ὁ χριστὸς οὐκ ἦλθε καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι, οὐχ ἵνα προστεθῇ ἐν τῷ νόμῳ τὰ λείποντα, ἀλλ' ἵνα ῥηθῶσιν τὰ ἐγγεγραμμένα, ὅπερ τὰ ῥήματα αὐτοῦ μάρτυρούσιν. οὐδὲ γὰρ, αὐτὸς εἶπεν, ἰὼτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν προστεθῶσι τὰ λείποντα, ἀλλά φησιν ἕως ἂν πάντα γένηται. ἔτι ἐν τῇ δεῖ τῷ καταχρυμμένων βίβλῳ, ἐν τῇ παλαιᾷ ἐξαθήκῃ, φησὶν, ἔστιν ἀποκρυφὴ τῆς νέας, καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἐξαθήκῃ φανέρωσις ὑπάρχει τῆς παλαιᾶς ἔτι ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς παλαιᾶς καὶ νέας ἐξαθήκης φησὶν, νίκα λέγε)

ἐν τῷ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΟΓΔΟΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Ι'.

Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος.

ΜΕΤΑ τῆς ἀλογίας τοῦ μακαριωτάτου πάππου, ἤλθομεν πρὸς ὑμᾶς ἀπολογησόμενοι εἰς ἅπερ ὑμεῖς, αἱ δισμιάπατοι πατέρες, ἐξήτησατε παρ' ἡμῶν. πρῶτον δὲ ξένων τινῶν, ἅπερ ὑμεῖς ἐν οἷς ἐποιεῖσθε προοιμίοις εἰρήκατε, ὑπὲρ ἐμοῦ μαχόντων ποιήσομαι μνείαν. ἠκούσαμεν γὰρ ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ὑμετέρας, λεγόντων, μὴ ὀφείλειν ἡμᾶς περὶ τούτου ἢ γυμνάζεσθαι ἢ φιλονεικεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἵνα τὸ ἓν μέρος νικήσῃ τὸ ἕτερον, ἢ τὸ ἄλλο μέρος ὡς αὖ ἴδῃ τὴν νίκην, ἀλλὰ μόνον ἀσυδιάσωμεν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἀκραιφνῆ δίρριν, καὶ ἵνα εἰς τὸ μέσον ἄξωμεν ταύτην· ὃ δὴ καὶ ὑποδιέχόμεθα, καὶ πάσῃ σπουδῇ τοῦ τοιούτου ἐπόμεθα. καὶ γὰρ καθάς φησιν ὁ μακάριος ἱερώνυμος ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, οὐδέποτε πλανᾶται ὁ ἀκολουθῶν τῇ ἀληθείᾳ. κάλλιον μὲν οὖν τῇ ἀληθείᾳ ταύτῃ, καὶ τῆς μητέρας πίστεως ἀληθείᾳ, ἢ ζηλοῦσι ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους πολὺ διεστῶτας καὶ χώρᾳ. καὶ ἡλίκῳ, καὶ ἤθεσι, ἐπιμυθάζειν πρὸς τὸ συναγεσθαι διδασκάζει· καθ' ὃν ζῆλον καὶ ὁ μέγας Διονύσιος ἐπαίνους ἐπέστησε λέγων ἐν τῇ θείων ἐπομάτων βίβλῳ· ἡ ἐπιστήμη, ἡ θεία πίστις, ἔσην ἑνὸς τῆς διδύσεως θεμέλιος, τοῖς αὐτοῖς καθιδρύσει ἐν ἀληθείᾳ καὶ συναγωγῇ· ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη συναγωγὴ τοῖς γνώσεσι καὶ τοῖς γνωσομένοις. τοιγαροῦν ἔπερ ἐφίεμεθα τῆς ἁγίας ἐπιστήμης ταύτης ἐφικέσθαι, δεῖ ἔτι συσπάσωμεν καὶ ἐπιμελησώμεθα, ὡς ἂν μᾶλλον ἡμῖν πραγματικὸς καὶ σπουδαίως δεῖ ἐκείνης φροντίσωμεν. δεῖ οὖν πρῶτον ἵνα τοῖς νοήμασι τῆς καρδίας ἡμῶν πρὸς αὐτὸν τὸν ἀλήθειαν ὁμιλήσωμεν. δύτερον ἐρρήθη παρ' ὑμῶν, ὅτι ὁ μέλλομεν μαθαχείσεσθαι, καὶ τῆς προκειμένης ὕλης τοῦ ἐπιτηδείου καὶ πρόχειρον καὶ ταπεινοφροσύνῃ φυλάξωμεν, ἵνα ἐκ πάντων τηρῶμεν τὴν ἡμῶν ψυχὴν ἐπιτηδείαν. ἔτι οὖν μείζων διδασκαλίαν ἐν τῇ ψυχῇ μου εἰσήγαγεν,

» ἐπειδὴ δυνάμεως μὴ ἔστι προφήτου εἰπεῖν· ἔφωνας διδασκαλίαν εἰς τὴν καρδίαν μου.

» καὶ γὰρ ὡς ὁ μακάριος παῦλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς τιμόθεον ἐπιστολῇ φησι, τὸ δοῦλον τοῦ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικὸν, καὶ τὰ λοιπά. ζήτουν εἰρήκατε, ὅπερ διφραίνει ἐμαυτὸν καὶ τηρῆσαι βούλομαι, δίκαιον γὰρ ὄντι καὶ δοῦλον, ἵνα αἱ προτάσεις, καὶ αἱ ἀποκρίσεις, καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν ἀκριβῶς λέγοντες· ἐπειδὴ καὶ ἡ συμβουλία τοῦ νοῦ καταλαμβάνεται, καὶ δραστικώτερον ἐν τῇ μνήμῃ ἐναπόκεται· καὶ τοῦτο ἀρέσκει πᾶσι. ὑμῖν ἀρέσκειν τοῖς ῥηθησομένοις λόγοις ἢ ἀσαφεῖς εἶναι, ἢ μὴ παρασκευασμένους πρὸς τὴν σώτησιν τῆς ψυχῆς, ὡς ἂν μὴ τὸ ἄτοπον συμβῇ ἐκεῖνο, σώτομος εἶναι κατῶν ἀσαφὴς γίνομαι. ἐναλῶ δ' ὑμᾶς, ὦ πα-

ὧδε πρὸς ὑμᾶς ἀδεσμότιος εἰρημένα, καὶ εἴρηται λόγου χάριν· οὐ δὲ γὸ ἐγκαλοῦμεν ἐν τούτῳ, οὐδὲ ἐντεῦθεν δικαιοῦμαι δείξαι τὸ προκείμενον ἡμῖν πρόβλημα, εἰ μὴ ὅσα τούτων πρὸς αὐτὸ συμπλοκῶτα. καὶ τοῦδε ἕνεκα τοῦ προβλήματος συνῆκα. εἰ δοκεῖ οὖν ὑμῖν, ἐγγύτερον γένωμαι τοῦ προβλήματος, καὶ σκοπῶμεν, τί δοκεῖ τοῖς παλαιοῖς κοινῶς, ἵνα ποτὲ δυνηθείημεν καὶ εἴς τι συμπέρασμα καταστῆσαι. ἡμεῖς γὸ λέγομεν ὅτι οἱ ὅροι τῆς ἀγίων πατέρων πρὸς πᾶσαν καὶ ὁποιανοῦν κάλυσιν φέρουσι, καὶ ὅτι ἐκεῖνοι λέγουσι, ὅτι οὔτε δεῖ προσθεῖναι, ἔτι ἀφαιρεῖν, οὔτ' ἄλλό τι ποιεῖν, καὶ ὃς συλλαβῆς τὸν λόγον ἐκεῖνοι ποιοῦσι τῇ λέξεως· τούτου ποιούμεθα μάρτυρα τὰ ἔργα ἐκείνων. λοιπὸν ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, οἱ διορισμοὶ οὗτοι καὶ τὰ κωλύματα πρὸς τὸ τῆς πίστεως σύμβολον φέρουσιν, ἢ πρὸς ἄλλό τι ἐξωτερικόν; καὶ ζητοῦμεν, ἀποκρίθητι πρὸς τοῦτο ὑμῖν. Τούτων οὕτω παρὰ τῶν πατέρων εἰρημένων, ἐκεῖνοι πρὸ τῶν πάντων γνώμονες οἱ ἐκλελεγμένοι ἅμα τοῖς καρδιναλίοις πᾶσι καὶ ἑτέροις πᾶσι, καὶ ἐφ' ἱκανὸν συνδιασκεψάμενοι ἐκάθισαν· καὶ δίκαιον ἂν ἀπολογήσασθαι πρὸς ἅπας εἰς τὰ ὧδε τῆς νικαίας εἰρημένα, ὅμως πρὸ τούτου μὴ ὑδὲν ἀποκρίνασθαι· μόλις δέ ποτε ὁ κολοφὼν τὸν λόγον ἀναλαβών, ταῖς μὲν κατὰ πάθος προσφόρως ἀπολογίας οὐ δέδωκεν· οὐδὲ γὸ ἦν πόρρω δὲ λόγων πρὸς ταῦτα, ὡς οἶμαι, ἀπολογιῶν καὶ προφάσεων· ἤρξατο δ' ὅμως, λέγων ἐν πρώτοις ἀπολογίας δεῖν τοιοῦτον, ὡς καταλαμβάνειν τὴν προσήκουσαν καὶ τεταγμένην ὥραν. διολισθήσας γὸ οἶον ἔλαττόν εἰπεῖν, καὶ ἐκτὸς καθάπαξ τοῦ προκειμένου, ἐπέπεσεν εἰς ἕτερα, καὶ μάλιστα εἰς τὸ δεικνύειν δῆθεν καὶ σωτὸς ἀεί, ὅτι ἃ δόξα αὐτῷ ἢ ἐν τῷ ἰοῦ λέγουσα τὸ σύνολον τὸ ἄχθος ἐκπορίζεσθαι, ἔστιν ἀναγκαία καὶ ἀληθής. καὶ δὴ τούτῳ παρήγαγε ῥήματα καὶ μαρτυρίας τινὰς ἐξηγούμενος ταύτας πρόθυμος ἦν θεῖναι, εἰς οὐσίαν δῆθεν ὧν ζητεῖ· ἡμεῖς δὲ χάριν ἀρξάμενοι, ἐπειδὴ σωκείδομεν ἔξω σχεδὸν τοῦ προκειμένου τοῦτα φέρειν, παρήκαμεν· καὶ μάλιστα ὅτι οὐδὲ ἀπολογήσασθαι τοὺς ἡμετέρους δεῖ τούτοις φρονεῖν ἐῶ. διὸ οὐδὲ τὰ παρόντα ἐνεγράψαμεν ὑπομνήματα, ὥσπερ καὶ ἄλλα πρὸ ἡμῶν μὴ πάντη αἰσχρῶν. καὶ οὕτως ἔγνωσται σωόδου. ἐν δὲ τῇ ἑξῆς συνελεύσει ἰωάννης ὁ φορεντινὸς ὅτι σκοπὸς ἐγγράφως ἔλεγεν οὕτω ταῦτα.

οὐ δοκεῖ ἕτο ὅπερ ἡ αἰδεσιμότης ὑμῶν εἴρηκε. φεῦγον μὲν γὰρ αὐτὸς ἐκεῖνος λέγει, ὡς ὑδὲ συλλαβεῖν ὑδὲ λίξιν ἀμείψαι δίχεται. δ δύτερον αὐτοῖς τοῖς ἔργοις μάρτυρεῖ καὶ ἐπιξηγεῖται τοῖς ἑαυτῦ λόγοις, οὐδεμίαν φροθήκην ἐν τῷ συμβόλῳ ποιήσας. φεύγει δὲ τὸ μὴ τοῖς ὅροις τας κωλύσεις τιθέναι, ὁ αὐτὸς κύριλλος λέγει οὕτως· ὅτι οὐδὲ τοῖς ὅροις ἔξεστι φροστιθέναι, ἅπερ εἰσὶν ἀποφάσεις· τὰς δ' ἀποφάσεις οὐ δεῖ φροστιθέναι οὐδέν. ἔπειτα λέγομεν ὅτι τοῦτο οὐδὲν ἡμῖν ἐμποδών· φεύγοντες γὰρ ῥητῶς ἀναλαμβάνουσι φρὸ τῦ συμβόλου, ὃ πεποιημένους ἐν ἑκάστῳ φρὸ αὐτῦ λέγοντες, καὶ τοῦτο ἴσως παράτεγον ἀξιοπαθήσουσι φρὸ αὐτῦ, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῷ συμβαλλομένων φρὸς τὸ φροκείμενον ἐν ἰδίῳ τόπῳ. τὸ δὲ ὡδὶ τῦ μακαριωτάτου ἀγαθωνος λεγόμενον, ὅτι ῥήμασι καὶ νοήμασι χρὴ φυλάττεσθαι τῆς πίστεως τὰ αὐτά, οὐχ οὕτω νοῦμεν ὡς ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, ἀλλὰ νομίζομεν αὐτὸν πᾶσαν φροθήκην καλύειν· καὶ τοῦτο δῆλον ἀφ' ὧν φροτίθησι λόγων. οὐ βούλεται γὰρ οὔτε μειωθῆναι, οὔτ' ἐναλλαγῆναι τὴν πίστιν· ταῦτα γὰρ εἰπὼν ἐπάγει, καὶ ῥήμασι καὶ νοήμασι φυλάττεσθαι δεῖν τὰ αὐτά. ἐπειδὴ οὖν τῇ φροθέσει καὶ ἐναλλαγῇ καὶ μειώσει τῶν ῥημάτων καὶ νοημάτων αὐτίθησι φυλακὴν, δοκεῖ μᾶλλον ἐκεῖνο λέγειν ὅπερ ἡμεῖς. εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς θεῖος ἀνὴρ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκθέσει τῆς πίστεως φροσθήκη τινὰ ἢ ἀφεῖλεν, οὐδὲν τοῦτο φρὸς τὸν ἡμέτερον λόγον· τὴν γὰρ ἰδίαν τινὸς ἴκθεσιν ἡ ἐκκλησία οὔτε κεκώλυκεν οὔτε κωλύσει, οὐδὲ φρὸ τῆς ἑκάστου ἰρμηνείας καὶ φράσεως, ὅπως βούλοιτο καὶ δύναιτο ἕκαστος, τὸν λόγον ποιεῖται· ἀλλὰ τὸ μὲν κοινὸν τοῦτο μάθημα καὶ μόνον ἀξιοῖ φυλάττειν ἅπαντα μένειν, ἵνα γὰρ ἐκείνου λέξις τὸ, ἀσφαλέστερον. ἰδίᾳ δὲ ἑκάστῳ φυλάττειν τὰ κοινὰ δόγματα, ἔξεστι φαίζειν τὰ ἑαυτῦ ὡς αὖ δύναιτο καὶ βούλοιτο. τιὼ δὲ, θεοτόκος, φωνιὼ ἡμῖν λεγόντων μὴ φροστιθῆναι τῷ συμβόλῳ, καίτοι μεγάλης ὑμοθυμίης αὐάγκης, ἀλλ' ἔχει τὸ μὴ ἐξεῖναι, ἡ αἰδεσιμότης ὑμῶν εἶπε, μὴ φροστιθῆναι αὐαγκαῖον. οὐκ οἶδα οὐδ' ὅπως ἕτο εἴπατε· εἰ μὲν γὰρ ἀδαμῶς λῦ ἀναγκαῖον, οὐκ ἴδει οὐδαμοῦ τιθῆναι· εἰ δὲ μὴ ἐξεῖτα ἐποίησαν ἐκεῖνοι θέντες αὐτὸ που· εἰ δὲ λῦ αὐαγκαῖον ὥσπερ καὶ λῦ, ἃ φροσέθεσαν δι' ἃ μάρτυρες τῷ λόγῳ ἡμῶν. πλὴν τοῦτον εἴπατε τιὼ ῥωμαϊκιὼ ἐκκλησίαν κτίσιν ἡμῶν φωνὰς ἕ τι ἀγίων ἕτε ποιῆσαι. πότερον μὲν δὴ ταῖς τῶν ἁγίων φωναῖς κακίνητα ἢ μή, ἕτε ἐν τοῖς ἰφεξῆς καλὸν φεαγματεύσεσθαι. τοῦτο γὰρ ἐξῆς ἴσως λόγος θεῦ θέλοντος. εἰ δ' αὖ δεῖ κῆ τινὶ, ἡ οὐσία κακίνητα, φρὸς μὲν τὰς αὐάγκης κ' οὐσίας φαμὲν, ὅτι ἐξ τούτων ὄντων αὐδ' οὕτως ἴδει ἕτο γθυίσθαι· ἡ γὰρ αὐάγκη οὐδὲν φρὸς ὑμετέραν βοήθειαν, ἴσως δὲ μὴ φρόκειται τοῖς ὅροις ῥητῶς, ὅτι αὐάγκης οὔσης δεῖ ἕτο γθυίσθαι, ἴσως ἂν καιρὸς τῦ φροσήκοντος μετ' ἀγάπης ἐξετάσομεν φρὸς τὰς αὐάγκης, πῶς κ' πότε ἐγθύετο. φρὸς δὲ τὰς οὐσίας τὰς λυτικὰς ἐκκλησίας εἴρομεν πολλὰ λέγειν, εἰ μὴ λῶ ἄλλο ἡμῖν τὸ φροκείμενον· εἰδότες μὲν καὶ τὰς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας δίκαια κ' φροστεῖα, οὐδὲν δὲ ἧττον εἰδότες ἃ μέχρι πόσου αὐτὴ τὰ φροστεῖα, ὁμῶς δὲ εἰδέναι βουλόμεθα τιὼ αἰδεσιμότητα ὑμῶν, ὅτι ταύτιλω ἡμεῖς τιὼ ἄδειαν λύτο πάσης ἀφαιρεῦμεν ἐκκλησίας τὸ καὶ συνόδου, καὶ αὐτῆς τῆς οἰκουμενικῆς, ἀλλ' οὐκ λύτο μόνης τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. ἐπειδὴ οὖν κἂν ὁπόσα ἰσχύει ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία. ἧττον ὅμως ἰσχύει οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τῆς καθόλου ἐκκλησίας· ἡμεῖς δὲ λύτο πάσης ἐκκλησίας ἕτο ἀφαιρεῦμεν, πολλῷ γε μᾶλλον λύτο τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τοῦτ' ἀφαιρήσομεν· ἀφαιρεῦμεν δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ νομίζομεν τοῦτο τοῖς ὅροις τῶν πατέρων κεκωλῦσθαι. ταῦτα μὲν εἴρηται φρὸς τὰ

ὡδὶ

σαι ἐλάβλαβῆ τοῖς πιστοῖς. Εἶπε εἰρήκατε, τὸ τῦ ἁγίου κυρίλλου τὸ λίαν, μηδενὶ ζόφῳ αὐτὸν αἰσχυθῆναι σαλεύεσθαι τῇ πίστει, ἄλλο ἐστὶ τὸ λίξει; προσθεῖναι. πρὸς οὖν τῦτο ὀλίγων διορθωσόμεθα ἐροῦμεν, εἰ δοκεῖ, τὰ λοιπὰ καταλιπόντες διὰ τὸ τῆς ὥρας στενὸν, μᾶλλον δὲ ἀφετέον καὶ τῦτο ταχέως. καὶ τοῦ μὲν ὅτι τῦτο, εἰ δοκεῖ, καλῶς παύσομεν τὸν λόγον, ἐν ἑτέρᾳ δὲ ὁμιλίᾳ περὶ τῦτο καὶ τῆς ἄλλων ἐροῦμεν. ἔστι γὰρ τὸ λειπόμενον τοσῦτον, ὡς ἐν ἑτέρᾳ ὁμιλίᾳ ἐξεῖναι καὶ ταῦτα εἰπεῖν, καὶ συσκέψει ἀγωνίσασθαι, καὶ ἀπαντῆσαι ἀλλήλοις πιθανομένοις τε καὶ ἀκούοντας. ἐγὼ δὲ ἔχω καὶ μετὰ πολὺ τῆς αἰδεσιμωτάτης πατέρων τῆς αὐτόθι καθημένων συμφωνίας, ἵνα ἀλλήλοις ἀγωνισώμεθα, ὁ εἰδὼς ἔσεται. ἴστω γοῦν τῦτο ὑπὸ τῶν, καὶ ἑτοιμασθήτω ἐν τῇ μελλούσῃ συνόδῳ διδόντος θεοῦ. Τούτων οὕτω ῥηθέντων ἔδοξε τῇ νικαίας, ἡνίκα ἡ σύνοδος. τῇ ἑξῆς δὲ συνόδῳ ἀναπληρῶσει ὁ νικαίας τὰ παρ' αὐτῇ εἰρημένα.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Θ'.

Ο Νικαίας

ΠΡΟΣ τὰ πλείω τῆς ἔδοξε τῆς αἰδεσιμότητος ὑμῶν εἰρημένων, πατέρες ἄριστοι, ὁμολογησάμενοι ὡς ἐνῆν, παρελίπομεν τινα διὰ τὸ τῆς ὥρας στενὸν, καὶ ὀλίγων διορθωσόμενα λόγων, ἐπειδὴ ὡς καὶ τότε ἐπομεν ἐν τῇ προλαβούσῃ, δυνάμει καὶ τούτων ἐφάμεθα. εἰσὶ δὲ καὶ τὰ ἔδοξε λειπόμενα, ὡς ἡμεῖς ὑπεμνήσθημεν ὑπομνησάσης, ταῦτα. ὅτι τὸ σαλεύειν τῇ πίστει, ὅπερ φησὶν ὁ μακάριος κύριλλος, ἄλλο ὄζει ἔδοξε τὸ αἱρεῖσθαι· ὅτι αἱ κωλύσεις μετὰ τοὺς ὅρους ἐτέθησαν· ὅτι ὁ μακάριος ἀγάθων τὰς λίξεις ἐκείνας κωλύει, τὰς μὴ πρὸς τὸν νοῦν φερούσας τὸν αὐτόν· ὅτι καὶ ὁ αὐτὸς θεῖος ἀνὴρ ἐν τῇ τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ἐκθέσει, τὰ μὲν προσέθηκε, τὰ δ' ἀφεῖλε· ὅτι ἡ, ὁμοούσιος, φωνὴ, οὐκ ἐῶ ἀναγκαῖον προτεθῆναι τῷ συμβόλῳ· πλεονεκτεῖον ὅτι ἡ ἁγία ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τῦτο προσέθηκε κινηθεῖσα ταῖς φωναῖς τῶν ἁγίων, καὶ ἀνάγκης μεγάλης γεγονυίας, καὶ πρὸς τούτοις ἐξουσία καὶ αὐθεντία αὐτῆς. πρὸς ταῦτα ἐροῦμεν ὡς ἔνεστι διὰ βραχέων, ἵνα μὴ τὸ χθεσινὸν παίγνιον ἀπολλύωμεν τὸν καιρὸν ἐν κενῷ· ἐπειδὴ τὸ μακρηγορεῖν ἀποτείνει λόγους οὐ μοι δοκεῖ ἀναγκαῖον εἶναι οὐδὲ σύμφωνον οὔτε γὰρ εἰς οὐδὲν συμπέρασμα καταντήσομεν, ἀνιξιλέγκτως ἀλλήλοις διαλεγόμενοι. πρῶτον λέγομεν, περὶ τῆς λίξεως, τοῦ σαλεύειν,

καὶ ὅπισθεν συμβόλου δέχεται, ὅμως ἀκούομεν τοῖς ἄρχουσι αὐτῆς, ἃ κηρύττει τὸν αὐτὸν νοῦν λαμβάνοντες ἐν εἴχον λέγοντες ταῦτα. καὶ γὰρ ἀνάγκης οὔσης, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἡδέως ὅμως ἐδεξάμεθα προσθήκην. Τρίτον πάλιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπεχείρησατε καὶ τῆς ἀξιώματος. πρὸς τοῦτο οὖν καὶ πρότερον ἀπελογησάμεθα, πάλιν ἐροῦμεν· ὅτι δικαίως οὐκ ἀναγκαίως συνάγεται ὅπερ ὑμεῖς εἴπατε. πρῶτον μὲν καθόλου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς· ἡδυμία γὰρ ἀρχὴ ἡσπουδακυῖα δέησίμης ἢ μαθήσεως, δύναται ⁊ συμπέρασμα εἶναι αὐτῆς ταύτης τῆς δεησίμης, ἧς ἐστιν ἀρχή. δεύτερον ἀπ' αὐτῆς τούτων τῆς προκειμένων ἡμῖν ἀρχῶν δηλονότι τῆς θεολογικῆς· Ταύτας γὰρ ταῖς ἀρχαῖς φαίνῃ οὐδὲν μετέωρα προσκεῖσθαι ὑπὸ τῆς διδασκάλου, καίτοι πάντες ἐπομένων ταῖς ἀρχαῖς αὐταῖς ὧν ἐσφαλώμεθα.

Ο' Ρ'όδου. Καλόν ἐστιν ἵνα ἴσητε τὰ γεγραμμένα καὶ εἰρημένα ὑφ' ἡμῶν, καὶ πρῶτα τὴν τάξιν ὡς ἐκεῖ ἔγκειται.

Ο' Νικαίας Νομίζομεν ὅτι ἐφυλάξαμεν τὴν τάξιν ὡς ἔστιν, ὅμως ὡς καὶ ὑμῖν, ἔξεστι τοῖς δεομένοις ἑναλλάττειν τὴν τάξιν τῆς κεφαλαίων ⁊ τὸ αὐτοῖς συμφέρον, καὶ τάττειν αὐτὰ ὡς βούλονται.

Ο' Ρ'όδου. Τοῦτο μὲν ἔξεστιν, ἀλλ' οὐχ ἵνα μέμψηται σεσημειωμένως ἐν τόπῳ τρίτῳ τυχόν, ἢ τεταρτῳ, ὅπερ ἐν τοῖς ὑφ' ἡμῶν οὐ κεῖται ἐν τοιούτῳ τόπῳ.

Ο' Νικαίας Οὐκ εἶπον ἐν τοιούτῳ τόπῳ, ζήτω, ἢ τετάρτῳ, ἀλλ' ἁπλῶς λέγω ζήτον ἢ τέταρτον.

Ο' Ρ'όδου. Ἔστω.

Ο' Νικαίας Κατὰ συνήθειαν τῆς προτέρου εἰρημένων λέγομεν, ὅτι πολλὰ μὴ ταῖς ἀρχαῖς σαφέστατα ὑπὸ τῆς θείων πατέρων, ἢ προστέθησαν ταῖς ἀρχαῖς, ἤτοι τῇ θείᾳ γραφῇ. ὥστε φαίνεται οὐ μόνον τοῦτο ποιοῦμεν ὅπερ τῆς ἄλλων ἀρχῶν, ἀλλὰ καὶ ὅπερ τῆς θεολογικῶν. αὐτίκα γὰρ καὶ τὸ, ὁμοούσιον, μία λέξις ὄν, καὶ τὸ, πνεῦμα τὸ ἅγιον κύριον καὶ ζωοποιὸν, καὶ τἄλλα τὰ ῥηθέντα, καίτοι λέξεις οὖσαι μικραὶ, καὶ ἀθεμελίωτα τῇ θείᾳ γραφῇ, ὅμως ἢ προστέθησαν ταῖς ἀρχαῖς. ἢ οὐ ⁊ ταῦτα προσθετέον τῇ θείᾳ γραφῇ, ἢ μηδὲ τῷ συμβόλῳ προσθετέον οὐδέν· τὸν αὐτὸν γὰρ καὶ τοῦτο τιμῶν εἴληχε τῇ θείᾳ γραφῇ, οὗτος τῆς πατέρων αὐτῆς ἀξιωσάντων αὐτό. Ἔτι λέγετε, πρὸς τὰ τῆς ζήτης συνόδου δεῖν ἀναφέρεσθαι πάντα τὰ τῆς ἄλλων συνόδων, καὶ ἐκεῖθεν ἐξηγεῖσθαι τὰ μὴ ταῦτα. ὅτι μὲν οὖν εἰς τὰ τῆς ζήτης συνόδου ἀναφέρεσθαι πάντα, καὶ ἐκεῖθεν κανονίζεσθαι ἀναγκαῖον, καὶ ἡμεῖς οὕτω λέγομεν, οὐχ ὥστε μέντοι τὰ τῆς ζήτης συνόδου εἶναι ἐξηγήσεις τῆς ἄλλων· πῶς γὰρ τὰ πρότερον τῆς ὕστερον καὶ μὴ ταῦτα εἶεν ἐξηγήσεις; ἀλλὰ τὰ μὴ ταῦτα μάλιστα εἶναι δεῖ αὐτῆς ἐξηγήσεις. ἐπεὶ δὲ οἱ μὴ ταῦτα καὶ μάλιστα ὁ ἅγιος κύριλλος, ὃς ἦρξε τῆς ζήτης συνόδου, καὶ ὁ ἅγιος ἀγάθων σαφέστερόν τε καὶ ὕστερον τὰ δεῖ τούτων διεξεπεξήεισιν, οὗτοι ἂν εἶεν ἐξηγηταὶ τῆς τῆς ζήτης συνόδου. σαφέστερον δὲ ἐδείκνυ ἂν ἡμῖν ὁ κύριλλος τῆς κυρίλλου δεήσεως, καὶ ἀγάθωνος. δεῖ μὲν τοι εἰδέναι καὶ τοῦτο, ὅτι οὐ τὰ ῥήματα μόνον πρὸς τὰ τῆς ζήτης συνόδου ἀναφέρεσθαι δεῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν πρὸς τὴν ἐκείνων διάνοιαν, καὶ ὃς ἐν σκοπὸς ἐκείνοις τῆς καλύμματος. τὸν αὐτὸν τίθεσθαι καὶ τοῖς ἄλλοις. καὶ ἐπειδὴ ἐκείνοις ὁ σκοπὸς ἐν ἦν τῆς καλύμματος δεῖ τὴν λέξιν, ὡς δηλοῖ ὁ μακάριος κύριλλος ἐν τῇ δεήσολῇ, λέγων, ἀναγκαῖον πεποιηκέναι τὴν συνόδον ἓν τὸ κάλυμμα, δῆλον δὴ ὡς καὶ ταῖς ἄλλαις ἁγίαις συνόδοις αὐτὸ τοῦτο ἐν τὸ προκείμενον, ὡς καὶ τοῖ ἔργῳ ἐδήλωσαν, δηλαδὴ μηδὲν προστίθεναι τῷ συμβόλῳ τὸ σώζοντ. δεῖ τούτου γὰρ καὶ τοὺς ἀθετήσαντας τὰ σύμβολα ἥμιλλον καλύψῃ, ⁊ τὴν ἐντεῦθεν ἀκολουθίαν

σαν

ἀγίαν τῆ θεοῦ ἐκκλησίαν μίαν οὖσαν & τελῶ αὐτελῶ, μίαν ἴχθν & τελῶ αὐτελῶ ἐξουσίαν τὸ καὶ ἀρχελῶ δεῖ. Πρὸς τοῦτο οὖν λέγομεν, ὅτι τελῶ μὲν αὐτὴν ἐξουσίαν ἀναγκαῖον ἴχθν αὐτελῶ, δεῖ δὲ ὅμως οὐχ ἧττον καὶ τὰ ἧρῷ πρὸ αὐτῆς πατέρων φυλάττειν, καὶ ὡς θείας ἠγεῖσθαι φωνὰς ἃ ἐκεῖνοι ὡρίσαντο. κῆ διαφόρους γὰρ χρόνους καὶ καιροὺς γλωμένων ἧρῷ θείων συνόδων, ὅτι διαφόρους αἰτίας τὰ καὶ ἀνάγκας, ἃς ἡ τῆ καιρῶ τὰ καὶ χρόνου φύσις ὠφείλησε, καὶ κῆ τὰς ὠφειλαμένας ἀνάγκας, μετὰ χρείζοντο τὰ πρόγματα ἐξ ἀνάγκης, ἵνα μὴ καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἴχωσι, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ ἀποβλέποντες τέλος, τελῶ σωτηρίαν δηλαδὴ ἧρῷ ἀνθρώπων, μέτα χρειζόμενοι δὲ τὰ πρόγματα ἕκαστα, ὡς ὁ καιρὸς ἰδίδου τότε· ὅθεν κῆ ἀνομοίως ὠφελῆ ἧρῷ ἀνομοίων ἀπεφαίνοντο προγμάτων. δεῖ δὴ τοὺς ὀρθογλωμοῦντας φυλάττειν τὰ ἧ πρὸ αὐτῆς, κῆ ἃ ἐκεῖνοι διὰ τὰς πρεσκειμένας ἀνάγκας & χρείας ὡρίσαντο, ταῦτα μὴ ὡραβαίνειν τοὺς ὀρθογλωμοῦντας. οὕτω γὰρ ἂν καὶ κάλλιον τελῶ αὐτελῶ καὶ μίαν ἐξουσίαν ἴξει ἡ ἐκκλησία ἀεὶ, καὶ οὕτως ἂν ἑαυτελῶ σωτηρθῆν, ἄλλως δ' ἂν αὐτὴ ἑαυτελῶ ἀναῤῥῖψει, καὶ αὐτὴ ὑφ' αὐτῆς ἀναξανθῆν. κεκώλυταί τι ὡραὰ ἧρῷ πρεσβυτέρων, τοῦτο φυλακτέον καὶ τοῖς μετέπειτα· οὐ κεκώλυταί τι πάλιν, οἷον ὑποδεέγματος χάριν, τὸ ἀναπαύεσθαι, ἴξω μὴν τοῦ ἧρῷ πρωτοτύπων, τούτῳ καὶ ἡμῖν χρήσιον τῷ ξόπῳ. τούτῳ τῷ ξόπῳ καὶ ἀγάθων καὶ σωφρόνως, καὶ κύριλλος ἰσαφηνίζον, ἀναπαυστον, ἰδίδασκον, ἐν οἷς γὰρ οὐκ ἦσαν κεκωλυμένοι, ἐξῆν καὶ αὐτοῖς καὶ ἄλλοις ἐν ἰδίοις συγγράμμασι σαφηνίζειν, καὶ διδάσκειν, καὶ ἀναπαύεσθαι. τίς γὰρ ἂν ἡμῖν φρονῆς τῆς ἐκείνου ἐρμηνείας ἢ φράσειεν, ἕως ἂν ὑγιαίνῃ αὐτῷ τὰ νοήμγατα; ἐξῆν γὰρ ἐκείνῳ τηρεῖν τὰ κοινὰ δόγματα, τελῶ ἰδίαν ἐκπαίδευσιν ὡς ἂν δύναιτό τε καὶ βούλοιτο· ὅταν δηλαδὴ μὴ νομθετῆ κοινὸν μάθημα, ἢ κοινὸν σύμβολον, ἀλλὰ τελῶ αὐτῷ ἐκπαίδευσιν· τούτῳ γὰρ τῷ ξόπῳ ἐξῆν καὶ ἐξέταν ἐκάστῳ ἐκπαίδευσιν ἐξ ἑαυτοῦ. τούτῳ τῷ ξόπῳ καὶ τῷ μακαρίῳ ἀγάθωνι, καὶ ἄλλῳ τῷ ὑποκόπων καὶ τῷ ἥκιστά γε ὑπέκειτο ἀνάγκη ἐκδιδάσκειν, & νουθετεῖν τοὺς λαούς· & τὸ οὐδὲν ἐμποδὼν πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα. ἐν τούτοις, ἵνα μὴ πλείονα λέγω, τὴν πρώτην ὑμῖν ὁμιλίαν τελέσαντες, ἐν τῇ δευτέρᾳ πάλιν ἐπαναβήσεται τὰ αὐτὰ, πλατύτερον μὲν εἰπόντες καὶ σαφέστερον, τὰ αὐτὰ δὲ ὅμως ἄπερ καὶ πρότερον. διὸ καὶ ἡμεῖς ὠφελῆ τῷ αὐτῷ εἰπόντες πλατύτερον, ὅμως καὶ τῶτο ἐρῶμεν στενότερον, ἀφ' ὅτε τὸ δυνάμει ἐν ἐκείνοις ἐμπεριέχεσθαι ταῦτα, & ἀφ' τὸ τῆς ὥρας στενόν. Ταῦτα μὲν οὖν μεριζόντων εἰς δέκα κεφάλαια ἢ καὶ πλείω· ὠφελῆ πάντων δὲ ἐρῶμεν ὡς οἷόν τε συντόμως· εἰ γάρ τι καὶ τῆ προκειμένων παρ' ὑμῖν ἴξω εἰρηται, ταῦτα καταλείψομεν κατὰ τὸ νῶν. Πρῶτον μὲν οὖν ἔφητε θαυμάζειν, τίνος ἕνεκα τὸ τῆς ἐν νικαίᾳ προτιθέμεθα σύμβολον. ἡμεῖς δὲ καὶ τότε & νῶν ἐρῶμεν, ὡς ἀφ' τῶτο προτιθέκαμεν ἐκεῖνο, ἵνα δείξωμεν ὡς ἡ τρίτη συνόδος τῶτο ἀναγκοῦσα προτίσα ἐπ' ὀνόματι τῆς τε πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, καὶ ὡς ἓν ἄμφω λογισαμένη, ὑπέτηκε τελῶ εἰρηνίνῳ σφραγίδι, μηδενὶ δηλαδὴ ἐξεῖναι μηδὲν τούτῳ προσθεῖναι.

Λέγετε ὅτι ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ξίτῃ καὶ τὸ τῆς πρώτης καὶ τὸ τῆς δευτέρας; Ιυλ. Καρθ.

Λέγομεν ὅτι οὐκ ἀνεγνώσθη, ἀλλὰ δυνάμει ἐμπεριέχεται τῇ τῆς πρώτης, καθὼς ἀφ' πλειόνων ἐδείξαμεν προτέρων. Ο' Εφίσου.

Δεύτερον εἴπατε ὅτι τὰ κεκωλύματα ἀναφέρεται πρὸς τελῶ τῆς πίστεως ἔννοιαν, οὐ μέλει πρὸς τελῶ τῆς λέξεως ἢ συλλαβῆς. πρῶς οὖν τῶτο ἐρῶ πλειόνων εἰπῶν, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥητῆς τῆς συνόδου ὀνυχρήσας, & γὰρ ῥητῶς ἐν ἑκάστῳ ὅρῳ Ο' Νικαίας

& ὀνο-

γράφοι μὴ ποιεῖσθαι λόγον τῆς συλλαβῶν καὶ τῆς λέξεων, λέγομεν καὶ πρὸς τοῦτο, ὅτι οὐδὲν ἧττον πρὸς τὸν ἡμέτερον λόγον ποιεῖ· πρὸ λέξεων γὰρ ἐκεῖνος ποιεῖται τὸν λόγον, τῆς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαινουσῶν, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἑνὸς ὑποκειμένου καταγραφομένων· πρὸ ὑποστάσεων γὰρ καὶ ἰδιοτήτων ποιεῖται τὸν λόγον, ἃς καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαινούσας, ὥσπερ αἴτιος εἶπε τὰ τέσσαρα δίς δύο, καὶ τὰ δὺο γράμμα ὁρθόγραμμα· ἑτέρας δὲ οὐκ ἴσῃ ταυτὸ, πρὸς γὰρ τὰς ἄλλας λέξεσι καὶ ἄλλα πράγματα. ἄλλος γὰρ πρόσωπόν ὁ πατὴρ, καὶ ἄλλος ὁ υἱός· ὥστε καὶ πρὸς ἄλλην ἔννοιαν φέρει, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς λέγεσθαι, ἢ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ. πολλὰ ἄρτιος πρὸς τοῦτο εἰπεῖν, φυλάξομαι ταῦτα ἐν τῇ κατὰ πόδοσιν καὶ ἀπάντησιν ἀγωνίζεσθαι. Μεταβησόμεθα δὲ ὅτι τὸ δεύτερον ἐπιχείρημα, ἐν ᾧ ἐπιχειρεῖτε ἀπὸ τῆς τῶν διαφόρους φωνὰς ἐκφωνήσεως τοῦ συμβόλου. Φέγετε γὰρ ὡς ἐπεὶ τῶν διαφόρους φωνὰς οἱ χρεισταὶ τὸ αὐτὸν λόγον ἐκφωνοῦντες, ὅμως ὁ διαφέρονται διὰ τὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν σώζειν, τῆς νοημάτων εἶναι δεῖν μόνον πάντα τὸν λόγον, ἢ τούτων σωζομένων, τῆς λέξεων λόγος οὐδείς. τούτου οὖν ἡμεῖς δυνάμεθα ἐκ τοῦ τέλους τοῦ ἀνωτέρου λόγου τι καὶ κεφαλαίῳ ἁλῶναι, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ ἡμεῖς ἐροῦμεν ὅμως σαφέστερον. ἡμεῖς γὰρ λέγομεν, οὐ μόνον εἶναι λέξεις διαφόρους τὰ λεγόμενα παρ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ πράγματα, ἐξ ἀνάγκης δὲ καὶ νοήματα. ἐκάστου γὰρ λόγου ἕξί τι νόημα πάντως. τὸ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, λόγος ὅξιν εἷς· τὸ δὲ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ, λόγοι δύο, συνδίσμῳ εἷς· διὸ καὶ ἴσχει δύο λόγους αὐτικειμένους ἀποφατικῶς, τὸν μὲν ἕνα ψευδῆ καὶ κατ' ἀμφοτέρους, θάτερον δὲ ἀληθῆ καθ' ἡμᾶς μόνους. οὐκ ἔστιν οὖν ὅμοιον τὸ ταυτὸ πρᾶγμα διαφόρους φωναῖς ἐκφωνῆσαι, ὥσπερ καὶ τὸ τὰ ἕτερα πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦτο τοῦτο τῷ εἰπεῖν, ἡμέρα καλή, λαμπρῶς καὶ χαρίεσσα; τούτῳ γὰρ τῷ ξένῳ πρόσεστι συνιφαιρεῖσθαι τὰ αὐτὰ λέγοντες; ἀλλὰ δὲ τῶν λεγομένων, λέγω δὲ τῆς προθήκης καὶ πρὸς ὑμᾶς διαφωνοῦμεν, καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους διαφωνοῦμεν αὖ, εἴτε ὧδά τοι τοῦτον ἐγράφεσθε. εἰ δὲ ἴν τι καὶ τὸ αὐτὸ διαίμεν εἶναι, ἧττο ὅμως οὐκ ἀναιρεῖ τὸ κώλυμα, ἵνα αὖ πίστιν προθήκην κωλύῃ). Τρίτον εἴπατε, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἀξιώματα ἐκάστης ὁλκήμης δυνάμει πρεῖχθαι τὰ μετ' αὐτὰ, ἐξ ὧν ἐκ τῆς ἀρχῶν καὶ τῆς ἀξιωμάτων ὁρμώμενοι, καὶ ὑμεῖς δείξετε ἡμῖν ἀληθὲς εἶναι τὸ δόγμα ἐκ τῆς ἀρχῶν τῆς πίστεως ἐπαγγελάμενοι· οὕτω ἐξ ἡμεῖς λέγομεν. Ἧττο μὲν οὖν ὅταν ἡμῖν δείξητε, ἐξ ἡμεῖς χάριν ὑμῖν εἰσόμεθα, οὐ μόνον ἴσως καὶ προθησόμεθα τούτου ταῖς ἀρχαῖς· ἧττο γὰρ καὶ ὅτι τῆς πλείστων μὲν ἀρχῶν ὅξιν ἀδιάλειπτον, καὶ μάλιστα ἰδικὰς ὅτι τούτου, ὅθεν τὸ κεκωλύθαι. ἡ γὰρ ἀρχὴ καὶ τὰ μὴ τίνι ἀρχίνι ὅτι τῆς πλείστων διάφερεται, τάχα δὲ καὶ ὅτι πάντων· ἡ μὲν γὰρ ὅξις καθόλου, τὰ δὲ μερικά· καὶ ἡ μὲν τοῦ ἀποδεικτικόν, τὰ δὲ τὰ ἀποδεικτά· ἐξ ἡ μὲν πρότασις, τὰ δὲ συμπεράσματα. πῶς αὖ οὖν ῥᾳδίως γένοιντο μερικὰ τὰ καθόλου, ἐξ ἀποδεικτὰ τὰ ἀποδεικτικά; ὥστε ἐμπερείχεσθαι μὲν τὰς ἀρχὰς τὰ μετ' αὐτὰς ἀναγκαῖον, οὐ μέντοι πρὸς τοῦτο ταῦτα αὐταῖς ἀναγκαῖον. ἐαὶ δέ τι καὶ κώλυμα ἰδικὸν ᾖ, ὥσπερ ὅτι τοῦ προκειμένου, τότε καὶ μάλιστα ἀδύνατον τοῦτο γένεσθαι· καὶ γὰρ ἄλλα τῆς ἀληθῶν οὐ προσετέθησαν ταῖς ἀρχαῖς. πάντα γὰρ τὰ θεῖα δόγματα ἀπὸ πηγῶν τῆς θείων γραφῶν ἀρυόμεθα, ἃ πάντες εἰσὶν ἀρχαὶ καὶ θεμέλια τῆς ἡμῶν πίστεως, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν αὐταῖς προστέθη. οὐτ' αὖ προστεθείη, ἕτε παρ' ἡμῶν ἕως ἂν ὦμεν ἡμῶν αὐτῶν, ἕτε παρ' ἑτέρων χρεισαῶν. ὡς ἀναγκαίως συμβαίνειν, ἐπεὶ ἐξ τὸ θεῖον σύμβολον λόγον ἀρχῆς ἴσχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οὐδὲν αὐτῷ δεῖν προσθεῖναι. Ἐῤῥήθη παρ' ὑμῶν, ὡς τὴν

ἁγίαν

ὅμως ἡ παρουσία. ἱκετῶν δέ τὸ πάνυ σαφῶς ἐμαρτυρήσθω τῷ συμβόλῳ. ἀλλ' ἦσαν καὶ ἄλλα πολλὰ ἐμαρτυροῦντα μᾶλλον τῷ συμβόλῳ, ἢ μᾶλλόν γε σαφῶς. ἀλλ' ὅμως οὐ παρῆσαν διὰ ἐκεῖνα. αὐτίκα ἡ καθ' ὑπόκρισιν ἕνωσις τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν παρειλημφθεῖσαν ἐξ ἡμῶν φύσιν, ἆρ' ἧς καὶ αὐτὸν ἐποιήσαντο τὸν λόγον οἱ ἐν τῇ τρίτῃ πατέρες· ἔτι δὲ καὶ τὸ δύο φύσεις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν ἀσυγχύτους τηρηθεῖσαν μᾶλλον τοῦ ἑνῶσαι, ἆρ' ἃ προὐκειτο τῇ τε τρίτῃ συνόδῳ· ἔτι γε μὴν καὶ τὸ δύο θελήματα καὶ δύο ἐνεργείας σώζειν, ἆρ' ὧν οἱ ἐν τῇ ἕκτῃ πατέρες μακάριοι ἐποίησαντο πάντα τὸν λόγον· ταῦτα δὴ πάντα οὐχ ὅτι σαφῶς φαίνεται πανταχόθεν ἐμπεριεχόμενα τῷ συμβόλῳ, ἀλλ' ὅμως σαφηνείας μᾶλλον καὶ ἀναπτύξεως ἔτυχον, ἃ μὴν προὐτέθησαν τοῦ συμβόλου τούτου τοῦ πίστεως. εἶτα γὰρ τὰ πάνυ σωτηρίως εἰδέναι προὐθέμεθα, οἱ πατέρες τὰ ἀσαφῆ ἃ προσέθεσαν· εἶτα τὰ μᾶλλον σαφίστερα, οἱ ἐν τῇ τρίτῃ τοῦτο οὐκ ἐποιήσαντο· κατ' ἀνάγκην ἄρα τρόπον προσθεῖναι ἐξῆν, ὥστε φαίνεσθαι) παντοθεν μὴ δεῖν προσθεῖναι, ὅτι τὰ πάνυ σαφῶς ἐμπεριεχόμενα, οὐ τὰ ἧττον, ἀλλὰ μᾶλλον σωτηρίως. ἅπερ πᾶσαι αἱ ὀκτὼ μόναι ἅγιαι σύνοδοι μετὰ τοῦ τρίτου ἐφύλαξαν, ἡ τε τρίτη, ἡ πέμπτη, ἡ ἕκτη, καὶ ἡ ἑβδόμη. εἰ δή τις ὀλιγωρεῖ παρ' ὑμῖν ἐν τοῖς βιβλίοις εὑρεθῇ ἡ ἑβδόμης, ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ πλατύτερον ἐρῶμεν, καὶ δείξομεν καὶ ἐκείνῳ ἀκολουθήσασαν ταῖς πρὸ αὐτῆς, μᾶλλον δὲ αὐτὴ δείξομεν ἐκδικοῦσαν ἑαυτήν. πάντες γὰρ οὗτοι ἀπείρεσιαν χώραν ταῖς ἀναπτύξεσι, τοῦ τοῖς αἱρετικοῖς ἀφίπτυσαι· αὕτη δὲ ὅτι τὸ ταύτας μὴ ἔχωθέν που προσγεγράφειθαι, τὰ δὲ προτύπωμα μόνον εἶναι ἄθικτα. ἐξαιρεμένων τοῦ λόγου, οἵτινές ποτε δι' ἀνάγκην ἑτέρῳ τρόπῳ ἐχρήσαντο προσούσης αὐτοῖς καὶ ὑγιοῦς διανοίας, λέγω δὲ τοῦ προ τοῦ ζητεῖσθαι συνόδου. εἰ γὰρ ὁ μακάριος παῦλος λέγει, μὴ δέ τις «
διαγελάσῃ παρ' ὃ ἐκεῖνος παρέδωκεν, εἰ δὲ μὴ ὑπὸ ἀναθέματα ἔστω· τοῦτο ποιή- «
σαντα, τοῦτο οὐδὲν προσκεῖσθαι ποιεῖ, οὔτε τοῖς παρᾶσιν, οὔτε ἡμῖν· ἐκεῖνος γὰρ περὶ πίστεως ἄλλης ποιεῖται τὸν λόγον ἑτέραν δὲ πίστιν οὐκ ἐξέθεντο οἱ πατέρες. ἔστιν οὖν ὁ λόγος καὶ πάντων ἴσχυρότατος καὶ ἔξω τοῦ κρατεῖν. τὸ δὲ προκείμενόν ἐστι μὲν τοιοῦτον, ἔτι δὲ καὶ ἕτερον ἐξαιρεῖσθαι τότε καλέσασαι ἀνάγκην καὶ χρείαν. εἰ δὲ ὁ μακάριος χρεὼν λέγει, τῆς αὐτῆς πίστεως εἶναι τοῖς ἐν νικαίᾳ παρᾶσι, καὶ μηδὲν αὐτῆς προσημῆναι μηδέποτε, προσδιαρθρῶσαι δὲ μόνον καὶ σαφηνίσαι τὸ ἐλλιπῶς εἰρημένον, ἅπερ ἐποίησαν καὶ ἡμεῖς· καὶ λέγομεν μὲν ἑτέραν πίστιν αὐτὴ ἐκτεθεῖσαι, ἐξεῖναι δ' οὐ μὴν ὅμως ἐκείνῃ, λέγω δὲ ἐκείνῃ, ἥτοι πάσῃ τῇ συνόδῳ τῇ σὺν ἐκείνῳ· ἦσαν γὰρ δὴ καὶ προκλήσεις. ὥστε τὰ παλαιότερα οὐδὲν ὑμῖν πρὸς βοήθειαν. ἀλλ' εἰ μὴ ταῦτα γρεόν τι δείξατε· εἰ μὴ τὸ τρίτῳ συνόδου ἄλλως κινηθῆναι ἀδικά τινι τῶν ἁγίων συνόδων τὸ σύμβολον, εἰ ὅλως προστεθῇ λέξις, ἢ συλλαβὴ ἢ τὸ τυχόν. καὶ εἰ τοῦτο δείξετε, ἴδετε καὶ ἡμᾶς ἐπομένους· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοιτε. βοᾷ γὰρ αὐτῷ τὰ ἔργα ἡλίου φανότερον. καὶ συμφωνοῦσι τοῖς λόγοις εἰσὶ καὶ αἱ πράξεις. πολλῶν γὰρ ἀναγκῶν γεγομένων. καὶ πολλῶν ἀναπτύξεων, οὐδεμία προστέθη τῷ θείῳ συμβόλῳ. δεῖ γὰρ ὁδὸν δι' ἧς ποτε τι προκειμένου ἀναπληρώσουσι χρείαν, καὶ τοῖς πᾶσι τὸ σέβας φυλάξουσιν, ἐν ἰδίῳ μὲν ὄρῳ τὰ ἑαυτῶν ἐκτιθέμενοι, τόγε μὴν ἱερὸν σύμβολον ἀμετατρέπτόν τε καὶ ἀμετακίνητον φυλάξαντες. ὅθεν οὐδέ τις ἀκολουθεῖ κλάδη τοῖς πιστοῖς ἐντεῦθεν, ὡς ἡ αἱρετικότης ὑμῶν φησιν. καὶ γὰρ ἀναπτύξαν τὸν πίστιν, τὸν τὸν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν ἐπορισαμένοις τοῖς πιστοῖς, τὸ σύμβολον ἀνωδαπέρτον ἐφύλαξαν, ὡς κερδάναι ἡμᾶς καὶ τὸν ἐκ τῆς διδασκαλίας ὠφέλειαν, καὶ μηδ' ἐκείνοις ὑποπεσεῖν τοῖς τῶν πατέρων ἔρεις. εἰ δὲ πάλιν προάγοιτε τὸ μέγαν ἐν θεολογίᾳ χρεωφέλειον

οὐδὲ παλαιοῖς οὐκ ἀναπύασειν μόνον ἐξεῖν, ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι ταῖς ἀναπύξεσιν ὡς ἑκάστῳ, εἴτουν τάττειν αὐτὰς ὅπου αὐτοῖς ἥδιον, πλὴν εἰ μὴ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, καὶ ἢ αὐτῇ τῇ ἀναπυασομένῳ ἱερᾷ συμβόλῳ ταύτας σημαίνῃ, ἢ ἀλλαχοῦ ἔχοι αἱ ἰδίᾳ αὐτοῖς βουλομένοις. μὴ δὲ ταῦτα τὸ μέν τι τούτου κεκώλυται, τὸ δ' οὔ. τὸ μὲν γὰρ ἀναπύασειν καὶ σαφεστέρως ἑκάστοτε κεκώλυται, οὔτ' αὖ καλωσθήσεται· τὸ δὲ τὰς ἀναπύξεις φερομένας τῇ θείᾳ συμβόλῳ κεκώλυται· καὶ τοῦτο γίγονεν ἀναγκαίως. μέχρι μὲν γὰρ τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου, ἰδίᾳ ἕκάστοις παρῆν, ὡς ἔφαμεν, χρῆσθαι ταῖς ἀναπύξεσιν ὡς ἐβούλοντο. μετὰ δὲ ταύτην, ἐπειδή τινες ἐχρήσαντο τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ ὅτε καιρὸς τῆς σφετέρας, καὶ τὰ σύμβολα τῶν πλείστων ἐνέφαινεν πονηρά τι καὶ διεστραμμένον δόγματι καὶ βλάβῃ εἰρμὸν ἐχόντων τοῖς ἀθέοις, συνιόντες οἱ ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ θεῖοι πατέρες, ὡς μὴ ἐξουσία αὕτη ὠφέλειαν οὐδεμίαν ἐργάζηται τοῖς πιστοῖς, βλάβῃ δὲ μεγάλῃ, ἐκύρωσαν, ἐπισφραγίσαντες ὡς ἤδη ἔφαμεν, ἵνα μηδὲν ἔτι τοιοῦτο γίνηται τὸ λοιπόν. δῆλον γὰρ ὡς ἐκ ἰδιωτικῆς μεθαμοῦς ἐξεῦναι προφέρειν, βλάβη μὲν οὐδεμία ἀκολουθήσῃ τοῖς πᾶσιν. πῶς γὰρ τὰ αὐτὰ ὁμολογοῦσί τε καὶ πίστιν ἔχουσιν, ἃ κἀ οἱ θεῖοι πατέρες; ὧν τίς ἂν τολμήσῃ τοὺς κατηγορῆσαι ἀτόλμητος; ἐκ δὲ τοῦ ἐξεῖναι μετὰ ποιεῖν, ἀκολουθήσῃ κἀ βλάβη μεγάλη, τῆς τῆς λέξεων καὶ τῆς ὀνομάτων μεταποιήσεως χρόνῳ ποτὲ ἰσομοίρως ἁπάσης. ὅτι δὲ οὗτοι προῆντο κεκωλύκασι, δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς ὑπισχνῆς τοῦ μακαρίου κυρίλλου, τῆς εἰς τὸν

„ μελιτηνῆς ἀκάκιον. ἐκεῖ γάρ φησιν, Ἡ μὲν γὰρ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ συνοδος ἡ

„ ἐν τῇ ἐφεσίων πόλει συναθροισθεῖσα, προσυνόησεν ἀναγκαίως τὸ μὴ δεῖν ἑτέραν

„ πίστιν ἔκθεσθαι τοῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις εἰσκεκινδυνευκυῖαν, ἢ οἱ τεθ-

„ μακότες πατέρες ἡμῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι λελουκότες ὡρίσαντο. Ἐκ τούτου τοῦ ῥητοῦ καὶ ἄλλα μέν τινα ὅσα δύνασθαι, μάλιστα δὲ τρία· πρῶτον μὲν αὐτὴ προφέρεται τοῦτο τὸ κώλυμα, ἤτοι γὰρ δηλοῖ τὸ, προσυνόησε· δεύτερον ὅτι ἀναγκαίως· τρίτον ὅτι ἑτέραν ἔκθεσιν πίστεως κωλύει, κἀχ ἑτέρας πίστεως ἔκθεσιν. ἔτι δὲ ἕτερον σημειώσασθαι ἀναγκαῖον, ὅτι ἤτοι κωλύει ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος· ἤτοι γὰρ λέγει, τὸ, μὴ ἐξεῖναι ἄλλως ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις. συλλογισώμεθα δὲ τὰ εἰρημένα, καὶ μάλιστα τὸ ἀπὸ τοῦ προφθάσου συμβαῖνον. φαίνεται ὅτι αὕτη ἡ συνοδος προφθάσα τοῦτο τὸ κώλυμα τοῦτο πεποίηκε καὶ ὡρίσατο, ἀλλὰ τὸ ἐναντία δόγματα ἐκπίπτειν ἄνωθεν ἐᾶσθαι κεκωλυμένα. ἄλλό τι ἄρα κωλύει ἄνωθεν τὸ προφθάσαν κεκωλυμένον, δηλονότι, τῶν ἐναλλαγὴν τῆς λέξεων ὃ μέχρι τούτου ἔχειν· καὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ πληρώματος τῆς ἐκκλησίας, οὐ μὴν ἀπὸ τῆς ἰδίων ἑκάστου. οὐ γὰρ ὅτι φροντὶς τῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τοῦδε ἢ τοῦδε ὅπως ἂν φρονῶσιν, ἢ ἁρμόσουσι τοῦδε ἢ ἰδίαν πίστιν· ἀλλὰ τὸ κοινῇ ἀναγινωσκόμενον ταῖς ἐκκλησίαις, ἐφ' ᾧ βαπτιζόμεθα ἐκεῖνο ἐφρόντισαν ἀνωθεν ποιῆσαι μένειν. ἤτοι δὲ προφθάσαν κεκωλυκότες αὐτοὶ, καὶ ἑαυτοὺς ἐκώλυσαν προφθάσαι· τῶν γὰρ, θεοτόκος, φωνὴν ὅπως ἔσαν αἰναγκαίαν τῷ τότε καιρῷ, ὃ σαφέστατα βεβιασμένῳ τῇ θείᾳ συμβόλῳ δόντες προφθάσαν ἢ προσθέντες, ἑαυτοὺς παρέχοντες τύπον τοῖς ἐφεξῆς, ὃ ἔργῳ κυρωθὲν ὃν ἔθεντο νόμον, καί τοι ἀναγκης οὔσης μεγάλης· πάντα γὰρ ἐκίνησε τότε τὰ τῆς νεοφύτου μυσαρὰ δόγματα· ἔτι δὲ καὶ σαφέστατα βεβιασμένης τῆς φωνῆς ταύτης ἐν τῇ θείᾳ συμβόλῳ, τὸ γὰρ τὸν ὁμοούσιον υἱὸν τῷ πατρὶ, ἕνα καθήκοντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθῆναι ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ μαρίας τῆς παρθένου λέγει, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ θεὸν τὸν ἁγίαν παρθένον τεκοῦσαν. ἔστι ἄρα ἀνάπυξις ἡ, θεοτόκος, φωνὴ, ἀλλ'

ὅμως

πρᾶ μᾶλλον τῇ λειτουργίᾳ, τῷ ἀναπτύξαι ἐκ ἔξωθεν εἰ), ταύτῃ δὲ συγχωρήσομεν τῇ ἐγκειμένῳ. τὸ δὲ εἰ) τῷ ἀναπτύξαι ἴσως φαίημεν ἂν καὶ αὐτοὶ, δ μᾶλλον καὶ ἐν τῷ ἐγκειμένῳ. καὶ πᾶσα μὲν τὸ ἀνάπτυξις, μάλιστα δὲ ἡ νεῦσις ἡμῖν προκειμένη. ἐπεὶ δὲ τὸν λόγον ποιούμεθα, ζητοῦσιν ἡ θεολογικὴ, πρός τινα λόγον ἀναφαίρεσιν ἔξωθεν εἰλημμένου, πρὸς ὃν ὡς πρὸς μείζονα προτάσιν αὕτη λόγον γράτλονος προτάσεως ἴσχι, ἐπεὶ ἐχ) μᾶλλον δ' ἀμφισβήτησις, οἷον ὅτι τὸ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπειον, λέγομεν κοινῶς ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς, ἰδοὺ τὸ ἐγκείμενον· ὑμεῖς θέλοντες δ' εἶναι ὅτι ἐκ τοῦ υἱοῦ, λαμβάνετε ἔξωθεν λόγον τινὰ καθόλου, ὅτι πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἔστι καὶ τοῦ υἱοῦ, ἰδοὺ τὸ ἔξωθεν εἰλημμένον· ἐπεισαγάγετε ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. αὕτη ἡ ἀνάπτυξις. τῷ δὲ αἰτῆσαι καὶ τὸ κύριος ἡ γράτλων δύναται ἴσχι, εἰ μὴ δοτὸ δ' ἔξωθεν εἰλημμένης ἕτης ἐστὶ μείζων ὄξιν, ἔστιν οὖν ὁ λόγος ἐξ ἔξωθεν εἰλημμένος. ἐκ ἄρα δοκεῖ ἱκανοποιῆσαι ἡμῖν ὁ λόγος, ὁ λέγων, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις ἐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ἐκ τῷ ἐγκειμένῳ· φαίνε) γὰρ ὅτι ἡ παῦ τὸ δ' ἀναπτύξεως ἔξωθεν· μάλιστα μὲν οὖν τὸ πλεῖστον αὐτῆς ἔξωθεν, ἴσχι γὰρ ἐ τὸ μεῖζον ἀξίωμα ἔξωθεν, καὶ ταὶ λέξεις ἔξωθεν τὸ γράλχιστον, ὥστε ζωὴ αἴτιον συμβαίνειν, τῷ ἀναπτύξαι ἐξωθεν εἰ). φαίνε) ἆρα δοτὸ ζητουμένου τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ ἀνάπτυξις ἐμοὶ καθ' ὑμᾶς; ὅμως ἐκ ἐκφεύγει τὸ εἰ) προσθήκη· ἐ γὰρ δὴ καθ' ἕτερον λόγον ἴσχι πρὸς τὰ προτιθέμενα ὁμοιότητα τὸ προκείμενον ζήτημα, ἔξωθέν τι ὂν καὶ ὅμοιον καθ' ὑμᾶς ᾧ προστίθεται, ἡ προσθήκη γὰρ γίνεται μὲν ἔξωθεν καὶ τὸν ἀριστοτέλην, ἀ μᾶλλον ἦτζον ὀφείλει εἰ) καὶ τῷ ὁμοίων· καὶ ἐκ αὖ ἄλλως προστιθείη, εἰ μὴ ζήτηται ὁμοία. τοῦτο δὲ δῆλον καὶ ἀφ' ἧς ὑμεῖς ἐχρήσασθε κατασκευῆς, λέγω δὲ τῆς ζοφῆς. ἡ γὰρ ζοφὴ ἔξωθεν ὖσα, ἀδίν ὄξιν ἦτζον καὶ ἐκ τῷ ὁμοίων· ζητουμένη γὰρ ὁμοία προστίθεται, καὶ ἐκ αὖ ἄλλως προστιθείη, εἰ μὴ ζήτη) ὁμοία. ὥστε δύο ταῦτα ἐχούσης τὴν προσθήκης, τό, τε ἐκ τοῦ ἔξωθεν ἐκ ἐκ τῷ ὁμοίων εἶ). φαίνεται κατ' ἀμφότερα κοινωνοῦν τοῖς προτιθεμένοις τὸ ζήτημα τοῦτο, τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἴσχι γάρ τι καὶ ὅμοιον καθ' ὑμᾶς καὶ ἀνόμοιον· ὅμοιον μὲν καθ' ὑμᾶς, καθόσον εἰς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν φέρει· ἀνόμοιον δὲ καθόσον αἱ λέξεις ταὐλάχιστον φέρουσί τι ἔξωθεν, πρὸς ὅτι τούτοις δὲ ἐκ τὸ μεῖζον ἀξίωμα. ὥστε ἀδαμοὺς ἐκφεύγει τὸ εἰ) προσθήκη, εἰ ἐκ ἀνάπτυξις. εἰ δ' ἔτι μὲν προσθήκη, ἡ δὲ προσθήκη κακόλυ) καὶ τοῦτο ἆρα κακόλυ). ταῦτα μὲν πρὸς τὸν συλλογισμόν. εἴποιμεν δ' ἂν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας συσάσεις τὸ μείζονος νυνὶ τὰ εἰκότα, ἀλλ' ἐπεὶ τὰ αὐτὰ ταύτας ἐκ ἐν τῷ τῷ δ δυτέρᾳ κεφαλαίῳ κατασκευῆς ἐχρήσαμεν, ἐκεῖ ἐκ ἡμεῖς πρὸς τούτων ἐρεῖμεν. ἵνα δὲ μὴ ἀναγκαζώμεθα πολυλογεῖν πολλάκις τὰ αὐτὰ λέγοντες, ὅτι τὸ προκείμενον μείζαν ἔχει. ἔστω γὰρ τὸ δ δυτέρον κεφάλαιον, τὸ ἐξεῖναι δηλαδὴ τὰς ἀναπτύξεις προσθεῖναι, κατασκευάσατε τάχιστα. καὶ πρῶτον μὲν ἐπιχρήσατε ὑπὸ τῆς ἐπαγωγῆς ὧν ἔπραξαν αἱ συνόδοι πᾶσαν ἐξηγησάμεναί τε καὶ ἀναπτύξασαι τῷ πίστει· δ δ' ἕτερον ὑπὸ τῆς κατὰ τὰς δῃφίσεις φωνᾶς ἐκφωνήσεως τοῦ συμβόλου· τρίτον ὑπὸ τοῦ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἀξιώματα ἐν ἱκάσῃ δυνήμῃ δ υνάμει προσθεῖναι τὰ μετ' αὐτά· τέταρτον ὑπὸ τοῦ τῷ ἐκκλησίαν μίαν καὶ τῷ αὐτῷ οὖσαν τῷ ἀξιώματι, μίαν καὶ τῷ αὐτῷ ἐξουσίαν δεῖν ἔχειν. πρῶτον οὖν λέγομεν πρὸς τὸ πρῶτον, τὸ μὲν ἐπίταξιν καὶ ἐναντίαν δόξαν ἐνθεῖναι τῇ ἐγκειμένῳ τι καὶ ἀληθῶς. οὔτ' ἐξεῖναι, οὔτ' ἐξεῖσαι ἀδέποτε· τοῦτο γὰρ ἀπ' ἀρχῆς κεκώλυται τὰ κηρύγμασιν· ἐξεῖναι δὲ ἀναπτύσσειν καὶ σαφηνίζειν τὰ σωιπεπυγμένως ἐν ταῖς τῆ πίστεως ἀρχαῖς προκείμενα, καὶ τοῦτο μόνον ἐξεῖναι τοῖς μὲν

των, ἡμεῖς ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τελευταίας κεφαλαίας, δεῖ ὃ καὶ τοῖς ὁρίζασι αὐτὸ καταλιπεῖν, ὑδὲν ἧττον ὅμως διηγήσεται, λέγομεν ὅτω. τὸ μὲν τῆς ἀληθείας ἅπασι κοινὸν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ ἀκολούθως καὶ ἀσπαστὸν, ὡς μηδὲ δεῖν ἄλλο τι παύτης φροντίζειν τοὺς ἐχθρούσας, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ αἰρεῖν τας, καὶ ζητοῦντας ἀσπάσασθαι καὶ φρονεῖν, πᾶς ἂν ὁσιωτὸν εἴποι τῷ νοῦν ἐχόντων φρὸς αὐτικείμενον φιλόνεικος τῆς ἀληθείας. ὥστε ὑδ' ἡμᾶς δεῖ ποιεῖν, τὰ πᾶσι δῆλα σωιζόντας τὰ καὶ κατασκευάζοντας. ἐπεὶ γοῦν ὑδὲ πολλοὶ διαδέχονται τὰληθεῖς λόγους, ἁπλοῦς γὸ ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας, αρκεῖ ταῦτα φρὸς τοῦτο. φρὸς δὲ τῆς τρίτης τὸ καὶ φρότου, ὧν ἐν μὲν τῷ φρότῳ αὐάπυξιν εἶχε τὸ δὲ τὸ φροκείμενον ἐπειράθητι δείξαι, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ὁ ὁρίζασις ὠφελεῖν, ἐν τῇ ὑστεραίᾳ ὑδὲν ἧττον ἤνεγκε καὶ αὖθις· ὑμῖν μὲν εἴρηται ὅσα ἐδόκει ἡμῖν, ἡμῖν δὲ καιρὸν οὐκ ἐφ' εἰπεῖν φρὸς ταῦτα ὑδὲν ἴσως δεῖ τῷ παρόντι. τοῦτο γὸ ἐν τοῖς ἐξῆς ταμιευσόμεθα θεῷ διδόντος, ὅταν καθ' αὐτὸ ἡ ὁρίζασις αὐτὸ ἐξετάσωμεν· ἴσχυεν μὲν πολλὰ καὶ ἄλλα φρὸς τοῦτο εἰπεῖν, ἐν δὲ τῷ οἰκείῳ καιρῷ ταῦτα ταμιευόμενοι, νυνὶ δὲ τὸ λόγον φρὸς τὸ φροκείμενον ποιησόμεθα μόνον. ὁ δὲ λόγος, φρὸς φαύτων μὲν ἅμα τῶν κεφαλαίων εἰπεῖν, καὶ ἐν πᾶσιν ἅμα ὁμολογῆσαι ἀδύνατον· δεῖ δὲ ἀφ' ἑνὸς εἰς ἕτερον μεταβαίνοντας, ἕτω καὶ φρὸς τὰ ἄλλων τὰ εἰκότα ὁρμᾶσθαι. ἀρξασθαι δὲ παλαιὸν ἀπὸ τῆς φύσεως φρότου· τοῦτον δέ ἐστι δήπου ὃ καὶ ἡμεῖς ἀρτιβαλόμεθα. εἰ γὸ ὄντως τοῦτο ἀληθὲς εἴη, ὥστε μὴ δύνασθαι ὑμᾶς καταστρέψασθαι ταύτα, μηδὲ δεῖξαι τὸ ὀφείλειν φροσθεῖναι, τί πλέον ὑμῖν ἴσως διεσχόμεθα, ἐπὶ τῷ ὑμᾶς, εἶτα αὐάπυξιν, ἢ ὑγιὲς εἶναι καὶ ἀληθές; φαύτως ὑδὲ ὑμεῖς ἐρεῖτε τὰ δίκαια λέγοντες. ἐρεῖτε γὸ ἡμεῖς, ὡς ἀληθὲς ὂν ὑδὲ δεῖ φρος τεθῆναι· ἐπεὶ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἀληθῶν ὑ φροσετέθησαν, διὰ τὸ μὴ ὀφείλειν. περὶ τούτου καὶ δὴ τῶν παύτα ποιησόμεθα λόγον καὶ φρῶτον μὲν διαμεμνημένοι τὰ παρὰ τῶν ὑμετέρας αἰδεσιμότητος εἰρημένα· εἶτα μὲν ὑφ' ἡμῶν φρὸς τὸ φροκείμενον εἴρηται, ταῦτα ὀφειτάζοντες· εἶτα δὲ ἴζω τῶν φροκειμένων, ἐν ἄλλῳ ταμιευόμενοι χρόνῳ. ποιησόμεθα δὲ τὸν φρὸς ταῦτα λόγον ὡς ἔνεστι συντομον. ἴσως γὸ ὑδὲ δεῖ διπλοῦν μηκύνειν τοὺς λόγους, ἐν εἰς μαχὸν αὐτοὺς ἀποτείνειν, εἰ μὴ νοῦν ἐν τῷ ἀρχῆς· ἔπειτα φροϊόντας αἰάγκη κῦν πάσιν ἐν ἀντίκρισιν ἀλλήλοις διαλιχθῆναι, ἵν' αὖ εἴη συμπέρασμα καταστήσωμεν. ὑμεῖς μὲν ὖν φρονήσωμεν τῆς συντομίας ὡς ἔνεστιν· εἰ δὲ αἰαγκαθείημεν καὶ μακροτέρων φρὸς μακροτέρους διήσασθαι λόγων, ὑδὲν θαυμαστὸν· ἐξ αἰάγκης γὸ γίνεται. ἡμῖν μὲν ἤρκει φρὸς τὴν δευτέραν κεφαλαίαν μόνον εἰπεῖν, ὃ καὶ μάλιστα φρόκειται, ὅμως δὲ ἐν φρονοίας καὶ φρὸς τὴν φρότου φρότερον ὀλίγα πρὸ ἐρῶμεν, λέγε δὲ ὑ φρὸς παντὸς τῆς φρότης κεφαλαίας, ἀλλ' ὅσον δοκεῖ συντείνειν φρὸς τὸ φροκείμενον ζήτημα. τὸ φρῶτον μὲν γὸ ὑμῶν κεφάλαιον κατασκευάζοντες, τὸ αὐάπυξιν εἶναι τὸ φροκείμενον δόγμα, ἰσχυρίσασθε συλλογισμοῦ· οὗ τῆς μὲν ἥττονος καὶ τῆς ἐκείνης καταστρεψῶν, οὐκ εἶναι καιρὸν ἔνεστι τοῦ παρόντος καὶ φρότερον εἴπομεν· φρὸς δὲ τὴν τῆς μείζονος κατασκευῶν, ὡς καὶ αὐτὴν σωστὸν λογιόμενον φρὸς τὸ φροκείμενον, ὀλίγα ἐρῶμεν. ταύτην γὰρ φρῶτον μὲν συλλογισμοῦ τινι σωισήσατε, ἔπειτα ἐπαγωγῇ τῇ ἀπὸ τῆς ἐξῆς σωόδου, ἐν ὧν ἐκείναις ἔφερεν πᾶσαν δηλαδὴ ἐξηγησάμεναί τι καὶ σαφηνίσασαι· τρίτον ἀπὸ φωνῆς τῆς αἰδεσιμωτάτου ἐφέσου. φρὸς οὖν τὸν συλλογισμὸν ὃς φησι πᾶσαν φροσθήκην ἔξωθεν εἶναι, τὸ δ' αὐάπυξιν οὐκ ἔξωθεν, ὡς σωάγοντας πῶς αὐάπυξιν μὴ εἶναι φροσθήκην. φρὸς οὖν τοῦτο λέγομεν, ὅτι τοῦ συλλογισμοῦ τούτου τῇ μείζονι ἴσως συγχωρήσομεν, καίτοιγε φρὸς τὸ φροκείμενον ὕλιν ἐν ταύτην ἔχομεν ἀπαρτήσαντες, τὴν δὲ

τέρα

ΜΗΝΙ ΝΟΕΜΒΡΙΩ ΠΡΩΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Η΄.

ΟΝικαίας

ΠΑΝ ὑμετέρων λόγων ἀκροασάμενοι, πατέρες ἀγιώτατοι, μετὰ πάσης ἀγάπης καὶ πολλῆς ἀσχολίας, ὡς ἔφαμεν ἀδελφοῖς, νεῦον ἤκομεν καὶ αὐτοὶ ἀποδώσοντες λόγον τὰ πρὸς ἐκείνους μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγάπης πάντας τοὺς ἐν οὐσίας ἀκουσομένους ἡμῶν. Τὸ γὰρ ἀναγκαῖον παρ' ἑκατέροις φυλάττειν ἀμφοτέροις, καὶ μετὰ ἀγάπης ἀλλήλων ἀκούειν, ἴσως δι' ὑπακοὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ταὐτῷ παρ' ἑαυτῷ λόγους μετὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας ἐκφέρειν· πρὸς ἓν ἅμφω τέλος ὁρῶντας τὴν εἰρηνικὴν καὶ τὰ ἁγίαν τῶν ἐκκλησιῶν ἕνωσιν, καὶ πρὸς ἐκεῖνο πάντα καὶ ποιοῦντας καὶ λέγοντας· ὅσα μὲν εἰς ἐκείνων ἐπάγοντα, ταῦτα καὶ αὐτοὶ ἀσπαζόμενοι, ὅσα δὲ ἐκείνης ἀπάγοντα, ταῦτα καὶ αὐτοὶ διαπεμπόμενοι· οὐ μᾶλλον ἑαυτοῖς χαριζόμενοι, ἢ τῇ κοινῇ τῇ προκειμένῃ τῆς χειμαρρώ ἁγίᾳ ἑνώσει. τοῦτο καὶ ἡμεῖς φυλάξομεν πρὸς τὸν ὑμέτερον ἀδελφικότητα καὶ λέγοντες καὶ ἀκούοντες, καὶ οὔποτε προσκόψομεν ἑλκύσει ἐπεὶ οὐδὲν, οὐδ' ὃ φέρει σπάνιον οὔκουν ἐχόντες· τοῦτο καὶ παρ' ὑμῶν ζητοῦμεν ἔχειν. Τοὺς πρότερον παρ' ἡμῶν εἰρημένους λόγους μερίσαντες εἰς κεφάλαια τέσσαρα, ἀπεστείλατε τούτων ἑκάστῳ αἰτίας τινάς, δι' ἃς ἡμᾶς ὠήθητε ταῦτα εἰπεῖν. ὅθεν ἀκολούθως ἐνιστάμενοι πρὸς ἑκάτερα, ἐν τῷ ἑκατέρου ἐπιχειρήσατε δείξειν ἃ ὑμῖν ἐδόκει. ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὑμῶν ὁμιλίᾳ ἐπαγγειλάμενοι ταῦτα τὰ τέσσαρα, πρῶτον τὸ, ἐκ τοῦ λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ εἶναι προσθήκην, ἀλλ' αὐτάρκειαν καὶ σαφήνειαν· δεύτερον ὅτι τὰς τοιαύτας αὐταρκείας ἔξεσι ποιεῖσθαι, κἂν τῷ συμβόλῳ προσθεῖναι· τρίτον ὅτι τὸ, ἐκ τοῦ εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑγιές τε ὂν καὶ ἀληθὲς, καὶ δόξαν τῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας· τέταρτον ὅτι τῆς ἀληθείας αὐταφανείσης, πάντα δεῖ χειμαρρὸν ἔπεσθαι καὶ μὴ ἄλλως ποιεῖν· ὧν περὶ τῶν δύο ἐγλαβόντες ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ, ἐν τῇ ὑστέρᾳ τὰ μὲν δύο λοιπὰ ἐδόξατε καταλιπεῖν· αὖθις δὲ ἐπαναλαβόντες, περὶ τοῦ δευτέρου πάντα λόγον ἐποιήσασθε, λέγω δὴ, τὴν ἐξεταστικὰς αὐταρκείας τῷ θείῳ συμβόλῳ προσηκούσας. Τοῦτο δὲ ἐνὸν φιλικῶς τε δράσαι καὶ δικαίως, οὐδεὶς γὰρ ἂν ἐκώλυσεν ὑμᾶς εἰπεῖν ὃ ἐβούλεσθε, ὅμως ἠθελήσατε μετά τινος δικαιολογίας δεῖξαι τοῦτο χωρῆσαι, δείξαντες μὲν ἀναγκαῖα εἶναι καὶ τὰ λοιπὰ κεφάλαια, ὅμως δὲ χαριζομένους ἡμῖν καταλιπεῖν τὸν περὶ ἐκείνων λόγον. ἡμεῖς γοῦν μὲν ὧν ἡμῖν χαρίζεσθαι χρεὼν ὑμῖν οἴδαμεν· οὐδὲν γὰρ ἧττον καὶ ὑμῖν αὐτοῖς ἐχαρίσασθε εἰπόντες πλατύτερόν τι καὶ πιθανώτερον ὡς ἐνῆν περὶ τῶν προκειμένων ζητήματος. ὅπερ γοῦν ἴσως καὶ πάνυ ἦσαν ἀναγκαῖα πρὸς τὸ προκείμενον, δείξομεν μετὰ ἀγάπης ἐν ὀλίγοις ῥήμασι μετὰ βραχύ. Τούτων οὕτως ὑφ' ὑμῶν εἰρημένων καὶ πεπεισμέ-

 νων,

μὴν κεκώλυται. καὶ δι' ὃλογος τ̃ ἀναπτύξεως ἐκείνης αἰτία ἦν, ἡ τ̃ πίστεως ἀλήθεια, ἡ τ̃ θεσίγραφος ἀνάγκη, ἡ αὐθεντία τ̃ ῥωμαίων ἀρχηρίων, ἡ συνάθροισις τ̃ν τοσούτων πατέρων. ἆρα θεσίγραφος ἦτο φανερωτάτου, ἆρα ἢ διωμίχθητο, μᾶλλον σιγῶντες ἐπικυρώσατε τοσούτων φαρισαϊκῶν τοιαυτ̃ν, ὀχλ πῶς ἀπλήγατε; εἰ ἔτι σὰ εἰσι τὰ τυγχάνοντα ἐμποδὼν, εἴπατε· ἡ δὶ γὸ ταῦτα καθεσήκασιν ἐμποδὼν ὑμᾶς σεῦ ἡμῖν ἐνωθλῖαι. μᾶλλον μὴν οὖν ταί τις λέγη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεθ ἐκ μόνε τ̃ πατρὸς, φαίνε) ἐναντίος τ̃ ἀληθεῖ πίστ, ὁ μαχόμενος τ̃ ἀξιώματι τ̃ ἁγίων πατέρων· μᾶλλον ἢν ἐκ τ̃ δύο αἰναγκαίως ἦναι. ἐπεὶ γὸ ἡ μὴ ἦ) τάξιν φυσικὴν ἐν τοῖς θείοις σεσοῦσις, ἡ τ̃ υἱὸν κ̃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦ) κίσμαλα τ̃ πατρός· κ̃ ὥτως ἐμπιστεῦν τ̃ πλαίᾳ τ̃ ἀρείᾳ, κ̃ τ̃ δυτυχεῖ, κ̃ τῶ μακεδονίᾳ τοῖς αἰαθέμασιν. ὅπερ ὀρθῶντες οἱ τ̃ν λατίνων πατέρες, σεσοίκασθ τὸ παρὰ τ̃ ῥωμαϊκ̃ς ἐκκλησίας αἰαπτυχθὲν μ̃ πολλ̃ς δὶ λαβείας. ὅτι δὶ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία κέκτηται ἐξουσίαν τὸ ὑτωσὶ αἰαπτύσσειν, σεσοίσομθ μίαν μόνην χρ̃σιν ἐλλυσικὴν κ̃ τὸ παρὸν, ἐν ᾗ δεικνθήσεται, τ̃ θεόγνε τέκνε τ̃ Πέτρε μόνε ἦ) τ̃ ἴχνεσι τ̃ ἐξουσίαν αἰαπτύσσειν τ̃ πίστιν, κ̃ σωτ̃ρίαν τ̃ ἀνθρώπων σωτηρίαν· ἐξ ἧς τὸ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία κέκτηται ἐξουσίαν αἰαπτύσσειν τ̃ πίστιν, κ̃ σωτ̃ρίαν τ̃ ἀνθρώπων σωτηρίαν· ἐξ ἧς τὸ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἠδυνάτθ κὰ ὤφειλε ποτῆσαι ὃ κ̃ πεπόηκεν. εἰ μὴν οὖν ὑμεῖς, ὦ πατέρες, βέλεσθε σωνομολογῆσθ ὃ σήμερον ἡμεῖς ἐξηνέγκαμθ, οὐκ ἂν εἴη ἑτέρων χρεία σεσγμάτων, ἀλλὰ τ̃ν βιβλίων πλειόντων, ταύτῃ σφαλπύξωμθα τῇ ἀληθείᾳ, κ̃ ὧμθ ἰώμθοί ἐν τῇ τ̃ θεᾶ ἐκκλησίᾳ.

Ἰωλ. Κρδ. Ἐπειδὴ ὑμεῖς, ὦ κύριοι, πείγοντο ἐν τῇ σεσλυθούσῃ τῇ ὑπερλῇ τ̃ ἁγίου πάπα, οἴεσθι δὶ ἐκείνῃ λίαν αὐθεντικῇ, θέλω εἰπεῖν δύο ῥήματα σεῦς ὃ εἶπεν ὁ κύριος ὁ ῥόδου· σεσῶτον εἶπεν ὅτι ὁσάκις αἰαφυῆ πλαίη τις, τ̃ πάπα δέηται αἰάγκη τ̃ διδάσκειν τοὺς λαοὺς τ̃ καθολικῆ ἀληθείας· μ̃ ταῦτα λέγῃ, ὅτι τῇ αὐθεντίᾳ τῆς ῥωμαϊκ̃ς ἐκκλησίας, πᾶσα ἡ τ̃ χρισοῦ καθολικὴ ἐκκλησία, ὁ πάντες οἱ πατέρες ὑδίξαθο, κὰ κ̃ πάντα ἠκολούθησαν τ̃ αὐτὴ διδαχ̃, αἰαγνώσομαι τῇ ὑπερλῇ. Ἐπειδὴ ἁγάθωνος πάπα.

„ Ἐαὶ σωπ̃ συγκαλύψω τ̃ ἀλήθειαν, ἵν' ἐκφυδῶσιν ἐκδιδόμαι τοῖς χρή ζουσί δ τ̃
„ ῥημάτων ἐκείνων, πολμωνῖ τὰ σεῤῥαπά μου, κὰ σὺ ὑπερφεὶς ποτε σήεις τοὺς
„ ἀδελφούς σου, ἐπεὶ ἡμῖν αἰάγκη ὑπάκει), τοὺς χρισιανοὺς διδάσκ τὰ σεὸς τ̃ ἀλη
„ θῆ αἰήκοντα πίστι ὁ μ̃ τ̃ ὀλίγον, πᾶσα αἰεὶ τ̃ χρισιανῶν καθολικὴ ἐκκλησία, ὁ πᾶ
„ σαι αἱ οἰκουμθικαὶ συνόδοι πιστοὺς σφεπτυσόμθαι τ̃ αὐτὴ διδαχ̃, ὁ πάντες οἱ
„ ἅγιοι διδάσκαλοι ὁ φωσφόρει τ̃ ἐκκλησίας, ἐν πίστι τῇ αὐτὴ διδαχῇ ἐπακολου-
„ θήσαντες, κ̃ τὰ λοιπά. Ἀ πὸ τούτου φαίνε), ὅτι ὁσάκις αἰ αἱκίνθ ἀμφίνοιά τις πίστως, ὁ ῥωμαίων ἀρχηρεὺς ὀφείλει κ̃ ἐνέχε) ἐκείνῃ δ τ̃σαφ̃σαι· κἀκείνε διδάσκοντος, πᾶσαι αἱ συνόδοι ὁ πᾶσα ἡ ἐκκλησία ὀφείλ ταύτ̃ τ̃ ἀληθείᾳ ὑπακολουθεῖν· κ̃ τ̃ τό φησιν ἡ ἁγία ἡ σεσφωνηθεῖσα ὁ κυρωθεῖσα ἐν τῇ ἕκτῃ συνόδ φ. ἀλλὰ τούτων μὴν ἄλις· ὅταν ἦ ὑμῖν ἀρέσῃ, ὦ πατέρες, αὖθις συνῆλθόμθα.

κῆα ὅπερ αἱ ἄλλαι οὐ ποιοῦσιν. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι τὸ ἐν νικαίᾳ σύμβολον αἱρέσεως, καὶ τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει, αὕτη δὲ ὁμοίως φαίνεται τοῦτο τηροῦσα, περὶ οὗ προτεθείμην ἐκείνοις τὰ σύμβολα ἐν ἔσῃ, καὶ φανερὰ, καὶ περιδικτία τοῖς πᾶσι, τοῦτο δὲ καὶ ἑτέρῳ λόγῳ ἀποδείκνυται λόγῳ. καὶ γὰρ ὁ παράσιος ὁ κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης, ἐν τῇ πρὸς τὴν συνοδον ὑπατολῇ. ἐν τῇ τρίτῃ περίξει λέγει, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ, ὅπερ ὁμολογηθὲν ἁπλῶς ἀποδείκνυσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τὸν υἱὸν ἐκπορεύεσθαι τοῦτο ἐν ἰδίῳ ἀποδείξομεν τόπῳ. εἰ γοῦν τοῦ παρασίου τὸ τοιοῦτον ποιήσαι ἐξῆν, διὰ τοῦ ῥωμαίων ἀρχιερέως μὴ τοσοῦτον πλῆθος πατέρων τοῦτο αὐτὸ ποιῆσαι οὐκ ἐξεγένετο; Πρὸς τούτοις ἔχομεν βίβλον ἀρχαιοπάτου, ἐν ᾗ ἡ ἑβδόμη συνοδος ὁμολογεῖ καὶ λέγει, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, καὶ τοῦτο ἀποδείξομεν καὶ ἐν ἄλλοις βιβλίοις τοῦ χρονογράφου, ὃ διεπεσόμεθα πλείοσι λόγοις περισσαποδείξαι. Ἐπειδὴ ἐν τῇ περσαρμενίᾳ μοίρᾳ ἐποιήσατο τῆς οἰκουμένης συνόδου, ἱερεῖς μέν τινα πρὸς ἡμᾶς αὐτοπηλάγησαν. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον λέγομεν, ὅτι τοῦ φωτίου ἡγουμένου ἐχθροῦ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ πολλὰ συγγεγραμμένου καὶ ἐξεκεχυθότος σφοδρῶς κατὰ τῆς νικολάου καὶ ἀδριανοῦ, οὐ μόνον τοῦτοις ἐγκαλεῖ περὶ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ περιθήκης, ὃ δὲ μάλιστα ἐκεῖνον ποιῆσαι ἐχρῆν. βουλόμενος γὰρ καθ' ἡμῶν ἀρχιερέων τῆς ῥώμης συμπλακῆναι, οὐδὲν μεῖζον ἔσχεν αἰτίαν ἢ διαιρεθῆναι τὴν ἐκκλησίαν. ἢ ἐξελέγχειν αὐτὸν τὰ ἄκρα ἀρχιερέα ὑποκείμενον ἔσῃ τῷ αἱρετίσματι, καὶ ἀναθεματίσαι ἔσῃ τὸν νόμον· ὅτι δὲ οὐ τοῦτο ποιοῦσιν, δῆλον ὡς ἀδίκως ἐγκαλούμενοι ὄντες ἀπὸ τῆς χαλκῆς ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία. Ἐπὶ δὲ τῷ τέλει τῆς συνόδου ἐκείνης ἐπαινοῦσι τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὸν ἄκρον ἀρχιερέα, καὶ πάντα ὅσα κατέχει καὶ κηρύττει· ἐξελίσσονται καὶ ὑποφαίνουσι τὴν ἔγνατίου καὶ τὸν φωτίου, καὶ ἐγίνωσκον ὅτι ἐφάλλετο ἐκεῖνος ἐν τῷ συμβόλῳ, ἀλλ' οὐκ ἠθέλησαν. Ἐπὶ ὁρμίσδας γάρτου πάπας περὶ τῆς πέμπτης συνόδου, ἐν τοῖς χρόνοις ἰουστίνου τοῦ βασιλέως· ὃν ἔγραψεν ὑπατολῇ ἰοῦ περσαδίξαντος ἰωάννης ὁ κωνσταντινουπόλεως, καὶ πάντες οἱ τὸν καιρὸν ἐκείνου αἰωλικοὶ πατέρες· καὶ ἐστὶ ζαπὸς περὶ ἐκείνη ἡ ὑπατολὴ, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ. ὅσπέρ τοίνυν ὑμεῖς, ὦ πατέρες, λέγετε ἐστὶ γεγονέναι αἵρεσιν ἢ διαίρεσιν, καὶ μὴ θέλειν ἑαυτοὺς ἐκείνης, ἰοῦ ὑμεῖς περιθήκην καλεῖτε, μεθ' ἡμῶν ἑνωθῆναι; πρὸς ἐκεῖνο δὲ ὃ τελευταῖον εἰρήκατε, ὅτι σωαχθεῖσα ἡ τελευταία συνοδος κατεδίκασε τοῦ ὀγδόου συνόδου, λέγω, ὅτι ἐστὶ παντάπασι φαίνεται οὐκ ἄλογον· ἀλλ' οὔτε συνίστασθαι λόγοις πιθανοῖς τὸ μαστὸν περὶ τῆς συνόδου ἐκείνης ὡς κατεδίκασεν· οὐδὲ γὰρ ὁ ἔξαρχος ῥωμαῖος ἀρχιερεὺς, ἢ ἄλλος τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν. εἰ δ' ἰοῦ τοῦτο, ὁμολογουμένως αὖ ἰοῦ καὶ ὁ ζῶν τοῖς λατίνοις μήμη τῆς περὶ τῆς συνόδου ἐκείνης· θαυμαστὸν γὰρ αὖ ἰοῦ, τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐκκλησίαν ἐν πλείοσι περάγμασι διακεκριμένην οὖσαν, καὶ διαμελισάτου εἰς τὸ συνυφάνειν τι καὶ συγγράφειν παύτα τὰ περιγενόμενα, τὸ μέρος τοῦτο εὕρεσις ὀνειδίσαι καὶ οὕτω καίριον ἡμελημένην. περὶ τούτοις ἔπερ ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ αὐθεντία ἐστὶ πάπα ἰωάννου ἀφῃρέθη ὡς λέγετε. καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο κεκάλυται φάλλεσθαι, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ὁ αὐτὸς ἀρχιερεὺς τότε ταῦτ' οὐκ ἀείσατο; ὅτι ὑμεῖς τοῖς ὕστερον χρόνοις τῷ αἱρετίσματι συνιζάνοντες ὑπάρχετε; ὅτι οὐκ αἰτεῖσθαι τοσούτων περιγενομένων ἄκρων ἀρχιερέων, καθ' ἓν τόπον ἐν ἄλλοις ἐπεχρήσατο περάγμασιν; ἀφ' οὗ φαίνεται, ὅτι ἡ συνοδος ἐκείνη, ὡς λέγετε, οὐ συνήθροισε καὶ ὁ ἔσπερ γάρτου καὶ συνεθρόσθη, οὐδαμοῦ περὶ ἐκείνου μήμη ἐγράφετο. ἀφ' οὗ, πατέρες ἄριστοι, φαίνεται, ὅτι ὁ λέγει ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐν τῷ συμβόλῳ, οὔτε περιθήκη ἐστὶν, οὔτε

μεὶ

μὴ πολλῆς δοκιμασίας γενόμενοι καὶ ἐδοκιμάσθησαν. ἐπειδὴ τοίνυν ἐν ἀριθμῷ τοσούτων δυτικῶν πατέρων, παρόντος τε πάπα, οὗτινος ἐξουσία τὸ συγκροτεῖν συνόδους, ὁ δὲ δι' ὑμετέρων μαρτύρων δείκνυται, ἐκείνη ἡ τῆς συμβόλου ἀναπύξεως ἐγένετο, ἐν ταύτῃ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δῆλα ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἀναγκαῖον. καὶ γὰρ ὁ διδάσκαλος ὑμῶν Σέφανος ἐν καὶ νῦν καλεῖται μάρτυρα, ἐπέπληξε τοῖς πατράσι τοῖς ἐν Καπσεπικπόλει συναθροισθεῖσιν, καὶ ὡς ἐβούλοντο οἱ αἱρετικοὶ συγκροτῆσαι συνόδους, ἀπελύπησεν ἐκείνους εἰς τὸ μέσον, λέγων, πῶς ὑμεῖς θελήσατε συγκαλέσασθαι συνόδους, ἐπὶ τὴν ὑμετέραν συνῆσαν ἅπασαν ἐκκλησιαστικὴν, μὴ παρόντος τοῦ τῆς ῥωμαίων ἀκρου ἀρχιερέως, ὑπ' ἄλλου τινὸς τὸν ἐκείνου τόπον ἐπέχοντος καὶ ἀναπληροῦντος; ὡς μὴν οὐκ ὀφείλουσι καὶ ἄλλοι παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι ἀναγκαῖον. καὶ γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ ἐν ἐφέσῳ συνόδῳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἁγίου τοῦ κυρίλλου εἰς τὴν συνόδου ἐξουσίαν καλεσάντος τὸν πάπα, μὴ ταῦτα ἅπαντα δηλώσαντος ἰκανὴν ἀπολογίαν, ἔλιπε τὸν κύριλλον, ὅτι μὴ παρόντος ἐκείνου καὶ τὴν ἄλλων οὐκ ἦκεν μεθ' ἑαυτῆς, συνόδου συνέστησε· καὶ ἤθελεν ἀναζῆσαι τὰ γεγονότα. ἐν οἷς διατρίβησαν αὐτοῖς, ἴσασιν ἅπαντες ἐκείνῳ, εἰ ὅλως ἐσχόλαζε ἐκεῖνον ἡ συνόδος, καὶ μὴ ἐβούλετο ἀναζῆσαι τὰ ἐκείνου γεγονότα. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἔμεινε πάντα τὰ γεγονότα κεκυρωμένα καὶ βέβαια. ὅθεν καὶ ὑμεῖς, ὦ πατέρες, ὀφείλετε τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἐγκαλεῖν, εἰ μὴ ἅπαξ γεγόνατε ἐν ἐκείνῃ τῇ τῆς συμβόλου ἀναπύξει. ἅπαξ ταῦτα τῆς ἰδίας χρείας ὑμᾶς συγκαλέσας, εἰδότας ἀκριβῶς τὸ ἅπαξ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας φαλλόμενόν τε καὶ κηρυττόμενον, μὴ ἀπλήστους ὄντας ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ μετ' αὐτῆς συγχαίροντας; ὅθεν ἡ δι' αὐτὴν ἀνάπυξιν ταύτην ἰσαλδήθη, ὅτι ἀπ' αὐτῆς διεζεύχθη. μᾶλλον μὲν οὖν ὁ ἅγιος μάξιμος ἐξαπάτα τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, ὡς ἀδίκως ἐγκαλουμένην ἅπαξ διὰ τὴν ἀπλίκιαν. ἀναγνωθείσης τοῦ τόμου ὑπατικοῦ πρὸς τὸν πάπαν ἡμιλλώσατο, ἐφ' οἷς νικόλαος ὁ τῆς γραικῶν ἡμιλλώσατο αὐτὴν ἐκκλησίᾳ τῆς μητροπόλεως, ὡς ἔλεγε, καὶ ἐπὶ τὸν ῥόδου.

Νικόλαος Ἑρμιλώσατο.

Οὐ καλῶς ἡμιλλώσω, πάτερ, τὸ ῥητὸν, ἐν οἷς λέγεις τὸν ἅγιον λέγοντα, μίαν εἶδίναι τοῖς ῥωμαίοις ἀρχὴν τὸ πνεύματος. οὐχ ὕστερον γάρ φησιν ὁ ἅγιος μάξιμος, ἀλλ' ὅτι τὸν υἱὸν ὁ ποιοῦσιν αἰτίαν τῆς ἁγίου πνεύματος· ἕστα ἀπάγη, μίαν γὰρ ἴσασιν υἱοῦ καὶ πνεύματος τὸν πατέρα αἰτίαν.

Ὁ Ῥόδου.

Ἀρκεῖ τὰ περὶ τούτου, ἐν ἄλλοις σκεψόμεθα, καὶ λοιπὸν εἰσόμεθα εἰς τίνα αὐτοῖς ἔννοιαν τὸν ἅγιον φιλοσοφεῖν. ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν καὶ τὸ παρὸν, τὸν μακάριον μάξιμον λέγειν, ἀδίκως ζητεῖς δυτικοὺς ἐγκαλεῖσθαι. Μετὰ ταῦτα ἀνεγνώσθη καὶ ἄλλό τι ῥητὸν, ὡς ὁ ῥόδου ἠθέλησε. πάλιν αὖθις ὁ νικόλαος καί φησι.

Νικόλαος.

Γινώσκετε, πατέρες ἀγιώτατοι, ὅτι τὸ μὴ πεῖν ὑπατικοῖς ἐφιξῆς ἀναγνωσθὲν, οὐκ ἔστι τὸ μαξίμου, εἰ καὶ τὸ πανοικτίρτο τὸ ὄνομα στεφάνῃ, ἀλλ' ἔστι ἑτέρου τινὸς μὴ τὸ χρίσμα ζητοῦντα συγγράψαντος.

Ὁ Ῥόδου.

Περὶ τῆς τοιούτου ζητήσεως ἐν ἄλλοις σκεψόμεθα· νῦν δὲ πρὸς τὸν ἄκρον ἀρχιερέα τὸν λόγον ἰθύνω. εἰ τοίνυν ἐν τῷ καιρῷ τὸ μαξίμου ἅπαξ τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ τὸ τοιοῦτον ἐφάλλετο, ὃς γέγονε ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἕκτης συνόδου, καὶ τοῦτο αὐτὸ ὁ μάξιμος ἐποδείκνυσι, ἐν ὑμεῖς λοιπὸν τοῦτο οὐκ ἀγνοεῖτε, ἐδεῖ δύνασθαι λέγειν, ὡς τοῦτο γέγονε ἀγνοούντων ὑμῶν. Ἔτι ἔστιν ἕτερος λόγος πείθων πρὸς τοῦτο· ἔχομεν ἑβδόμην συνόδον, ἥτις πλείοσι λόγοις ἡμῶν ἐποδείκνυσιν ἥτις ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία φάλλει. καὶ πρῶτον αὕτη ἡ ἑβδόμη συνόδος φάσκει παποικικὰ

θεῖσι ὁ παῦλος ἐκεῖνος, καὶ ὁ ἀθανάσιος. Ἔτο δὲ ὡς οὐκ ἦν πρὸς τοῖς δυτικοῖς ἐκείνοις πάθεσι, αὐτοχώρησαν μὲν οἱ ἀνατολικοὶ, οἱ δὲ δυτικοὶ παρεμένειναν, & παρελύπησαν, & ἐκείνα τὰ γεγονότα ἐν τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ παρεσκίαζαν δεῖν ὧδε τῇ χειροτονῶ· ὅπερ ἡ δυτέρα συνόδος ἐπεκύρωσε δίχα τινὸς δυσχερείας ἢ συζητήσεως. ἐπειδὴ γὰρ ὁ κωνσταντῖνος, ὁ τῆ κωνσταντίνῳ & βασιλίως ἀδελφὸς, καὶ υἱὸς & μεγάλου κωνσταντίνου, ἐφρόνει τὰ ἀρεῖα, καὶ ἤθελεν ἐπιζῆψαι τὴν διδασκαλίαν τῆ ἁγίων πατέρων τῆ ἐν νικαίᾳ συναθροισθέντων, καὶ τοῦτο δίχα & ἄκρου ἀρχιερέως κωνσταντίνῳ τῷ αὐτοῦ ἀδελφῷ ἐμελλήθη, ὃς καὶ πόλεμον ἐποίησε κῇ & ἀδελφοῦ αὐτ & ἐπηπείλει, εἰ μὴ ἀρνηθεὶη ἓν κατεῖχεν ὁμολογίαν, δίχα ταῦτα συνεκροτήθη ἡ συνόδος ἡ ἐν σαρδικῇ, ἥτις ἐν τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς δυτέρας οἰκουμενικῆς ἐν κωνσταντινουπόλει συνόδου, δυτικὴ ὀνομάζεται, ἥτις καὶ ὑπηρόδυσε τὴν ἐκδοθεῖσαν πίστιν τῆ τελακοσίων ὀκτὼ καθαίρεσιν πατέρων τῆ ἐν νικαίᾳ, ὀρθὴν & ὑγιᾶ, καὶ ὧδε πάντος χειροτονῆ δεῖν προσδίχεσθαι. ἓν δηλαδὴ κατέφασιν μὴ ταῦτα οἱ & δυτέρας συνόδου πατέρες, χωρεῖς τινος ἀμφιβολίας προσηκάσθαι, & ἴδε βιβλίον ὑμέτερον ἑλληνικὸν & ἑρμείας ἐκ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

Τίνος τῆ διδασκάλων ὄζει τὸ βιβλίον τοῦτο; Ο' Βασιλ.

Ἑρμείου· λέγει γὰρ ὁ αὐτὸς τούτοις πεποιῆσθαι ὅρον, ὅπερ χωρεῖς δυσχερείας οἱ ἐν τῇ δυτέρᾳ συνόδῳ πατέρες ἐδέξαντο. Ο' Ρόδου.

Καὶ προσηκόν ὄζειν, ἐν προσίμιον συνοδικοῖς ἱστορικοῖς ἄνδρας ἀναγινώσκεσθαι; Ο' Βασιλ.

Γαλλιώτατε βασιλεῦ, δίχα τῆ ἱστορικῶν ὁδηγούμεθα πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆ ὕδη προσκύπτειν πράγματι. τί γὰρ αὖ ἐγκώμιον δεῖ τι & διαγγελίου & τῆς ἱερᾶς γραφῆς, εἰ μὴ τὰ πάντα ὡς εἰς τέρπειν ἱστορίας κεκήχθησαν; χωρεῖς τούτου παίνους ἐκ ἂν ἢ δεόμεθά τί πως δίορθοῦν. Ο' Ρόδου.

Ἐκείνας δὲ δεῖ προσδίχεσθαι τῆ ἱστορικῶν πρὸς τὴν πίστιν, ὅσας οἱ πατέρες ἐδοκίμασαν, ἄλλας δ' ὑχί. Ο' Βασιλ.

Εἰ μὲν ἱστορία αὕτη πρὸς πράγματος κοσμικοῦ, ἢ πολέμων ῥωμαϊκῶν τε καὶ γαλλικῶν, καλῶς ἂν εἶπες ἡ σὺ γαλλιώτης, κύριε βασιλεῦ, ἀλλ' αὕτη οὐκ ἔστ ἱστορίας κοσμικὴ, ἀλλ' ἐκκλησιαστική· καὶ πρὸς τὰ τῆ συνόδου ἅπασιν, καὶ τῆ ὀρθοδοξοτάτων ὅρων τε καὶ κανόνων πρὸς τὴν ἁγίων πατέρων, δίχα τούτου ὁ ἀνὴρ ἔσθ' οὐκ ἂν εἴη προσδεκτέος; πρὸς τούτοις, τοῦτο μὲν ὁ μόνον ἐν τῇ ὑμετέρᾳ βιβλῳ διείρηται, ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμετέροις βιβλίοις ἐμνημόνευται. ἀλλ' ὡς καλεῖ ἡ σὴ γαλλιώτης, ἐάσωμεν τοῦτο νῦν, καὶ μεταβῶμεν εἰς ἄλλα. εἰρήκαμεν τοιγαροῦν, ὦ πατέρες ἀγιώτατοι, ὅτι δίχα τῆ σαφεστάτης πίστεως ἀληθείας, καὶ μείζονος κατηφείας ἀνάγκης, ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τοῦτο πεποίηκεν. εἰ δέ τις αὐτῆ ἐγκαλοίη μὴ προσκαλεσαμένη καὶ ἄλλους, ἡμεῖς ἠμυναίως ἀπολογησόμεθα· προῆτον ἡ συνίστατο ὡς οὐκ ἐκλήθησαν· δ' ὅτερον οὐκ ἐωρᾶτο ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία καλέσαι. ὁ γὰρ μὲν ἐν διαφέρεις ἀρχαίας συνόδοις, ὅτι κῇ τὸν ἀριθμὸν διέφερον πρὸς ἀλλήλας αἱ σύνοδοι. καὶ γὰρ ἐν τῇ προτῃ τελακόσιοι ἦσαν κῇ δεκαοκτὼ· ἐν τῇ δυτέρᾳ ἑκατὸν & πεντήκοντα, δίχα κόσιοι ἐν τῇ τρίτῃ, ἑξακόσιοι καὶ τελάκοντα ἐν τῇ τετάρτῃ, ἀλλ' ὑδὲν ἧττον τὰ δοξαντα τοῖς πλείοσιν οἱ πλείους προτίθεσθαι τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ τῇ ἐν νικαίᾳ γνωμένῃ τὸ δ' ὅτερον φαίνεται. καὶ γὰρ κωνσταντῖνος ὁ αὐγουστος ἐξαιτεῖται ἑαυτὸν, ὅπ ὀλίγοι τῆ πατέρων συνῆλθον ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ, & ὅπ δίχα πολλὰ τὰ γεγονότα ἐμποδὼν, οὐχ οἷόντε ἐγκύρια τοῖς πάσι ὧδε γένεσθαι, ὅμως ὅσα ἐν ἐκείνῃ τῇ συνόδῳ ἐγένοντο,

μετὰ

» ὁδηγία. Ἀπὸ τούτου πατέρες, ἔπεται, ὅτι τὸ ἀκπορεύόμενον αὐτῷ πνεῦμα ἴδιον
» ὥσπερ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία φάλλει παρ' ἄλλοις· ἀλλὰ τοῦτο αὐτοῦ δύναμιν ἔχει
» ἡ γραφικὴ τῇ ὡδῇ· λατίνους ἀφαρίσαντες ἢ ὁ αἱρεσιάρχης ἀρεῖος σπᾷ, ἐν τῷ
» λόγῳ ὃς ἐπιγράφεται ἔχει, θεὸν τὸν καθ' ἡμᾶς ὁρᾶσθαι δογμάτων, φησί. Τὸ δὲ σώ-
» ματος τὸ ἰδίωμα λαβόντες ὡς ὡδῇ δεῖγμα, τοῦ ἀλληλουϊάν τὸ θεῖον παρεισῆσθαι
» μὲν διὰ τῆς τῶν μελῶν ἀναλογίας τὴν ἐκκλησίας· τοῦτο γὰρ καὶ πνεῦμα σώματος
» αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ θεοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται, σώματος ὄντος τοῦ μονογενοῦς.
» καὶ πάλιν, πνεῦμα ὂν ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύόμενον καὶ διοστελλόμενον ἀπὸ μόνου τοῦ παρ-
» χὸς, ἀλλὰ καὶ ὡδῇ τοῦ υἱοῦ. Παρήχαγε δὲ καὶ τὸ ῥητὸν θεοδώρητος, καὶ τοῦ πρὸς
αὐτὸν ἀπολογίαν κεφάλαιον. Εἶπωμεν καὶ ἕτερον ὑμῖν διδάσκαλον τὸν ἀληθέστατον.
» ἀκούσατε ἄλλο τοῦ αὐτοῦ ἀληθεύοντος, τοῦ ἐκείνος μὲν δοξάσῃ ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψε-
» ται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν· εἰ τοίνυν ὡδῇ τοῦ παρχὸς ἐκπορεύεται, καὶ ὃς ἐμοῦ λήψε-
» ται φησὶν ὁ κύριος. ὃν γὰρ τρόπον οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ
» μὴ ὁ πατὴρ, οὕτω τολμῶ λέγειν, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, παρ'
» οὗ ἐκπορεύεται, καὶ παρ' οὗ λαμβάνει. Αὗται μὲν οὖν αἱ φωναὶ τοῦ ἁγίου εἰσίν·
εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι, ἃς κατὰ τὸ παρὸν ὡδαλείπομεν. Τούτοις ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκ-
κλησία διδασκομένη, οὐκ ὀκνήσουσιν ἄλλο λέγειν, ἀλλ' ἢ ὅσα οἱ πατέρες ἐκεῖνοι
ἐν ταῖς συνόδοις, καὶ ὅσα οἱ μετ' ἐκείνους ἐδίδαξαν· ὧν οἱ πλείους ἐν ἐκείναις
παρεγένοντο ταῖς συνόδοις, καθὼς θεῖοι ἀπόστολοι καὶ μακάριοι ἄλλοι δέδεικται.
ταύτης οὖν ἰσαμένης τῆς ἀληθείας, καὶ ἀνάγκη γεγονότα, καθ' ὃν τρόπον οἱ πα-
τέρες ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ὠδύσμενοι ταῖς τῶν αἱρετικῶν ὀκθίσεσιν, ὑπ' ἀ-
νάγκης ἐν τῷ συμβόλῳ πολλὰ ἀνέπτυξαν, διά τινας νεοφανεῖς ἐν τῇ δυτικῇ ἐκ-
κλησίᾳ ὑφυμένους, καὶ ὑπανιέροντας, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ εἶναι ἐξ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ,
μηδὲ λαμβάνειν ἐξ ἐκείνου τὸ εἶναι. ὅπερ δὲ τοιαύτη λύσις ἡ δόξα τῶν νεοφείτων, καὶ θεοδώ-
ρητος ὁμόφρονος ἐκείνῳ, φαίνεται ἐν τῷ συμβόλῳ αὐτοῦ. λέγει γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ
συμβόλῳ αὐτοῦ, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ υἱοῦ, οὐδὲ παρ' αὐτοῦ λαμβά-
νει τὸ εἶναι· καὶ ὁ αὐτὸς θεοδώρητος λέγει, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ λαμβάνειν τὸ εἶναι
» ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐξηνδρωμένος ἐκείνου τοῦ παύλου, τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, τουτέστιν ὁμούσιον τῷ
υἱῷ. διὰ τοῦτο ὁ κυριλλός φησι, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι διὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ οὐκ εἶναι τοῦ υἱοῦ, καὶ
προσκεῖσθαι παρ' αὐτοῦ, ὃ δὴ οὐκ αἰδέσεται, εἰ μὴ ταύτῃ τῇ δόξῃ τοῦ νεοφείτου καὶ θεοδω-
ρήτου αἰαγκασθεὶς, προς ἀνασκευὴν τῆς κακοδοξίας ἐκείνων. Τούτῳ τῷ λόγῳ
ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἠναγκάσθη, ὀλίγου τοῦ ὀκνειμένου μέγαν κίνδυνον ἐφάλ-
λειν· ἐφάλλετο γὰρ ἤδη ἐν ταῖς γαλλίαις καὶ ἱσπανίαις· ὥστε ἤρεσεν ἐκείνῳ τῷ ἄκρῳ ἀρχιρεῖ,
μετὰ συνεδρίου πολλῶν πατέρων δυτικῶν τῷ γεγονότων καὶ μικροῦ ἐξακοσίων, ἢ ὀλί-
γου ἀριθμοῦ, ἀναπτύξαι ἐκεῖνο ὃ λέγομεν, καὶ ὡς ἐν τῷ συμβόλῳ φάλλομεν. οὐκ
ἦν δὲ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τοσοῦτόν τι μὴ ποιεῖν. καὶ γὰρ πρὸ τῆς τοσαύτης συ-
νόδου ἄλλαι πολλαὶ γεγόνασι συνόδοι, ἐν αἷς ποχείᾳ καὶ παύλου τοῦ σαμοσατέως,
ἐν ἀγκύρᾳ καὶ τῷ μὴ προσδιορισμένων τοὺς προστερχομένους ἐν τῇ πίστει, καὶ πανύ-
στερον ἀρειανίζοντας διὰ τὰς βασιλέους, καὶ τοῦτο ἐν τῇ νεοκαισαρείᾳ· αἷς δὴ πάσας συ-
νόδους ἡ ἐν νικαίᾳ προσκαθεζομένη συνόδος, εἰ καί τινα τῶν ἐν νεοκαισαρείᾳ καὶ προσδε-
κτέα ἔδοξαν, τὰ πρὸς τῷ ἑπτὰ διακόνων. ἔπηγε οἱ πατέρες οἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ συνό-
δῳ, προσεδέξαντο τοῦτο ὑπὸ κωνσταντίνου γραμμένου συνόδου ἐν σαρδικῇ, τοῦτον καὶ
δυτικὸν καλουμένου, εἰς ὃν παρεγένοντο πλείους πατέρες ἀνατολικοὶ, τὸν ἀριθμὸν
ἑβδομήκοντα. οὗτοι οὐκ ἤθελον εἰς τοῦτο συνόδου εἰσελθεῖν, εἰ μὴ προέτρεψεν ἐκβλη-

θεῖεν

Ο Ρ'όδου

Λ'ὸ τῆ εἰρηνεύων, πατέρες ἄριστοι, ἡγούμεθα πεπληροφορῆθ καὶ πάντας ὑμετέρους αἰτήσης. καὶ γὲ ἡ ἀιδιότης ὑμῶ τὰ σύμβολα τῆ πατέρων ἀφήνεγκε, τοὺς ὅρους, τὰ θεσπίσματα, τὰς ὁλκοὺς, ἃ δὴ πάντα συμφωνῆσαν ἀλλήλοις, μηδενὶ ἐξεῖναι αἱθρώπῳ χειμαρῶ ἑτέραν πίστιν παρεισθίναι, συγγράφειν, ἢ δοκεῖν, ἢ φρονομίζειν ἔ τὰ λοιπὰ, ὁ δὴ καὶ ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἅπασι λέξεων φαίνεται). ἡμεῖς δὲ ἀποδείξομεν τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἑτέραν πίστιν μὴ γεγραφέναι, μήτε ἐν ὀνόμασι, μήτε ἐν ῥήμασιν, εἴτε ἐν λέξεσιν. ἔτι παρίσταται φανερῶς, μηδαμῶς ἔ) κεκωλυμθήκον, ὅπερ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία αὖτη φαίνεται ἐν τῷ συμβόλῳ καὶ κηρύττει. Ε'λθωμεν δὴ τὸ τελευταῖον, ἐν ᾧ δεῖ ἀποδείξομεν πολλοῖς λόγοις, τὴ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησίαν ὀρθὴν γεγονέναι καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀκηράτευτον τὸ μέρος ἐκεῖνο. πρὸς μὲν ὃν τὸ πρῶτον, λέγομεν, ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία φωτὸς ἔ ἁγίων πατέρων ἐκρίθη· ἔτι μᾶλλον σωωθούσης ἀνάγκης, ἔτι μείζου δ' λόγου ἀξιώματος καὶ αὐθεντίας συμβαινόντων. τοῦτο καὶ οἱ πατέρες ἡμῶ προσήκαλθο, ὅθεν ἔπεται ἵνα ὑμεῖς ἄτε δὴ παῖδες ἀγαθοὶ ἀγαθῶν πατέρων, συνῆθητε μεθ' ἡμῶ καὶ ὁμονοήσητε. πρὸς ἐκεῖνο δ' ὡς ἔγκειται ταῖς φωναῖς τῆ ἁγίων ἀποδείξων ἔρχομαι. ὁ μακάριος αὐγουστῖνος ὁ ἀφρικανίσαλος διδάσκαλος τῆ λατίνων, ὃν ἡ ἁγία πίμπλη συνοδος προσδέξαθο, ὃς δὴ ἔ ἐξοχώταλος λέγεται, ἐν πολλοῖς ἐκείνου βιβλίοις ἀριδήλως φησὶ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῶ πατρὸς καὶ ἐκ τῶ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι. φαίνεται ἔτι ἐν τῇ ποντθείσῃ αὐτοῦ βίβλῳ περὶ τῆς ἁγίας τριάδος, ἔντι τῇ βίβλῳ μὲν περὶ πίστεως πρὸς πέτρον ἐξέθετο. ἔτι λαμπρότατος διδάσκαλος ἔτο λέγλ ἀμβρόσιος, χρηστέος ὁ ἐξάλογος σαφέστατα τοῦτό φησιν, ἱλάριος τὸ αὐτὸ ἐν τῷ περὶ τριάδος φησὶν, ὃν καὶ ὑμεῖς μέγαν καλεῖτε. οὓς εἰ βουλόμεθα ἐν τῷ μέσῳ προφέρειν, ὅψεσθε πᾶν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν μηδὲν λέγλν ἐκείνοις ἀπάδον ἢ τι ἀσύμφωνον, μηδὲ τοῖς δόγμασι τῆ πατέρων μαχόμενον. ἀλλ' ἵνα καθαρώτερον τὸ ἀληθὲς δηλάμψῃ, ὑπ' ἀρχοῦσι πολλοὶ τῆ ὑμετέρων διδασκάλων καὶ γὲ βασίλειος ἐν ταῖς κανονικαῖς ὁλκοῖς, τίθησι πᾶν φυσικὴν τάξιν ἔντα πατρὶ καὶ υἱῶ καὶ ἁγίῳ πνεύματι. ὁμοίως χρηστέος ὁ αὐτάδελφος τούτου, οὐχ ἧττον τῶ ἀξιώματι ἢ τῇ σοφίᾳ, λέγλ τὸν υἱὸν ἀμέσως ἐκ ἔ πατρὸς, καὶ τοῦτ ἔ) τοῦ υἱοῦ ἴδιον. Ε'τι ἀθανάσιός φησι, καθ' ὃν τρόπον ἔχλ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα τῇ φύσει καὶ τῇ τάξει, οὕτως ἔχλ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱόν. βασίλειος ὁ μέγιστος ὁ ὑμέτερος, ἐξηγούμενος πᾶν λυχνίαν ἐκείνων πᾶν κατὰ ζαχαρίαν, φησὶν, ὃν τρόπον ὁ πατὴρ φυσικῶς ἐ ὑποστῶς ἔχλ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς ἔχλ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁ μακάριος ἰωάννης ὁ χρυσόστομος εἰς τὸ κατ' ἰωάννην φησὶν, πάντα ἔ) τὸν υἱὸν ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, πλὴν ταύτου, ὅτι ἐκεῖνος μὲν ὄζι γλυκὺ παρ. ἐγὼ δὲ γλυκύς. πολλοί εἰσιν ἀπόλυκοὶ πατέρες, οὓς προσκομίζειν δυνάμενοι ἀναβαλλόμεθα ἐν ἰδίοις καὶ ἐοῖς. νῦν δὲ ἐπειδὴ πᾶσα ἡ ὑμετέρα δυχέρεια ὄζιν ἀρρεῖν ἔτο, τὸ ἐκπορεύεσθαι, ἢ φαίνειν αὐτὴ ἢ τὸ ῥῆμα, ἵν' ὅπερ εἴπω, προσισομεν πᾶσιν ὑμετέροις διδασκάλοις, καί τοι πολλοὺς εἰς τὸ μεταθέσθαι θαμὰ σύμεθα, οἱ δὴ τραχεῶς φασι, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ ἔ υἱῶ ἐκπορεύεσθαι. ἔ προτέρου ἀναγνωσθήτω ἐκεῖνος ἐν ὑμῖν ἐκάστοτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναγινώσκεται, ἔ συμεὼν λέγω ἔ μεταφραστοῦ· ἔχετε ἔ βίον ἔ μακαρίου διονυσίου, ὅθεν αὐτὸς τί λέγει ἀκούσατε, καὶ μετὰ ταῦτα κεκλεῖται.

Πέρας τὰ φ σωματικῆς ἐνδημίας δέχεται, τὰ δ ἔ πνεύματος ἀρχέται, καὶ εἰς ἕρανὸς ὁ ἐμὸς χριστὸς ἀναφέρεται, ἔ προς ἔ παράκλητον ἐπά. εισι θεόγνιος, καὶ τὸ ἐκπορεύόμενον αὐτὸ πνεῦμα, ὅτι τῇ τῆ πίστεως ἐθνῶν καθαπτόμενοι τοῖς μαθηταῖς αὐτῆ

Ιωλ. Καρδ. Ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ ἴσι διαφορὰ μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἡμε-
τέρῳ βιβλίῳ ἀρχαιοτάτῳ ἔχομεν, καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἔχετε. ἀλλὰ περὶ
τούτου ἐν ἄλλοις ἐροῦμεν.

Ο' Ρ'όδου. Ὅτι μὲν οὖν τὸ μόριον ἐκεῖνο κεῖται ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ ἀπεδείξαμεν ἀρχή-
θεν, καὶ ὅτι ὠφελήσει τινὰς τῶν θεοδιήκτων ἐκείνων, εἴπερ θεοδίκητα δύναται
λίγεσθαι, καὶ θεοστιθεῖσα ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ τοῦτο θεω-
σόμεθα. νυνὶ δὲ λείπεται ἓν μόνον ἀναπύξαι. ἔγιγε γὰρ αὐτὸν ἡ ἀγιότης
ὑμῶν, ὅτι καὶ ἀγιασμένον τὸ σύμβολον ἐστὶ θεοχαγιασμένον, ἵν' ὅτι εἶπον, ὡς τι μηδὲ
νὶ τούτῳ ὀφείλειν θεοδιῆκαι ἢ ἀφιλεῖν· διδάκτικὸν γὰρ τὸ τ', θιοτόκος, φωνῆς. ἐπειδὴ γὰρ αἱ τίκτουσι ζήτημα τῷ καιρῷ τ' γινομένου, ὅτι οὐκ ἐχρῆν μήτηρ
θεοῦ, ἐχρῆν θεὸν τοῦτον διὰ τούτου δηλῶσαι, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ ὡς εἶπε θιοτόκος, οὐ
μεμὼ, ὡς εἰρήκαμεν, ἐτέθη ἐν τῷ συμβόλῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς ὅροις τῆς συνόδου. καὶ φαμὲν
ὅτι οὐκ ἦν ἀναγκαῖον τοῦτο τεθῆναι ἐν τῷ συμβόλῳ· καὶ γὰρ ἐν τῷ αὐτοτέρῳ κειμέ-
νων ἐν τῷ συμβόλῳ εἴπερ ἦν θιοτόκον. λέγεται γὰρ ἐν τῷ συμβόλῳ περὶ τοῦ υἱοῦ,
τὸν γεννηθέντα ἐκ τ' πατρὸς, καὶ ὅτι ὅστιν ὁμούσιος τῷ πατρὶ, αὐτὰ ὁ υἱὸς ὅστι θιὸς,
ὡς καὶ ὁ πατήρ· καὶ αὖθις, σαρκωθέντα τε καὶ ἐνανθρωπήσαντα, αὐτὰ θιὸν ἐννοῦσι καὶ
ἄνθρωπον. περὶ τούτοις εἰ καὶ ἦν πᾶσα διαφορὰ λέγειν ὅροις καὶ σύμβολον, ἐν πολλοῖς
μὲν τοῖς τοιαῦτα συμβαίνουσιν. ὁ δὲ λόγος ὅστιν, ὅτι ἐν τοῖς ὅροις πολλά εἰσι καὶ περι-
χόμενα, ἅπινα ἀφορῶσι πρὸς τ' πίστιν, καὶ οὐ χρεία ὅστι τὰ τοιαῦτα ἀπαριθμεῖν, ἀλλὰ
τῷ βιλομένῳ ἰδεῖν πάρεισι πολλαὶ βίβλοι, ἐν αἷς πολλοὶ τῶν πατέρων ὅροι περιέ-
χονται πρὸς τὴν πίστιν ἀφορῶντες· ὅθεν ὅσον ἐν τούτῳ οἱ ὅροι καὶ τὰ σύμβολα ἰσο-
δυναμοῦσι. καὶ ἵνα φήνεται φανερῶς ἀπὸ πείρας, ὅτι οἱ πατέρες πεθέμενοι τοὺς ὅρους,
ἔθεντο καὶ ὅροις ὑπὸ τῷ συμβόλῳ, ὑπίβαλον κάλυμμα ἑκατέρῳ κοινὴ, ἵνα ἀπὸ
φωνῆ τινὶ αὐτὴν ἔχῃ δύναμιν ἵν τε τοῖς τῶν ὅρων καὶ τῷ συμβόλων. ὅθεν ἴσμεν
ὅτι ἐν πολλαῖς συνόδοις ὑπὸ τῷ αὐτῷ καθέσματι ὑπίβαλον τ' ἀσεβούντων
ἑκάστοις, καὶ ἤρκει· ὅτι μεμὼ ἀπὸ τούτου ἐν τῇ πίστει ἦσαν τὸν τι ἐθεωρεῖτο αὐτῷ
χρειωδῶν. τοιούτου πεθέντος τοῦ φωνοῦ αὐτοῦ τινὸς, θιοτόκος, ἐν τοῖς ὅροις, τῶν αὐτὴν
ἔχῃ δύναμιν τῷ συμβόλῳ. εἰ δὲ μὴ πεθήλησαν πεθέντα ἐκείνου ἐν τῷ συμβόλῳ, ὡς
δικαίως ἐκείνοις κακοκαλυμμένοι ὄφθαι τὰς θεοειρημένας αἰτίας. μᾶλιστα δὲ φήνε-
ται ἀπὸ τοῦ θεσπίσματος. αἱ γὰρ ἐπόμβαι τ' συνόδων πολλὰς λέξεις ἐν τῷ συμβό-
λῳ περιέθεντο, αἳ οὐκ ἦσαν τυχὸν χρήσιμον ἀναγκαῖαι, ὅσον ὅστι τε. ἀλλ' ὅτι ἐῶ
ἐξαρκεῖν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ περὶ τ' σωτῆρος ἡμῶν,

Ιωλ. Καρδ. Οὔτε μεμὼ πως δύναμαι ὑμᾶς μὴ συμβαίνειν ἐν τούτῳ ἡμῖν. ὅτι οἱ πατέρες ἐκεῖ-
νοι τ' δευτέρας καὶ τ' τρίτης συνόδου, τετάρτης, πέμπτης, ἕκτης καὶ ἑβδόμης, εἴπερ ἠθέ-
λησαν τ', θιοτόκος, φωνοῦ ἐν τῷ συμβόλῳ περιθεῖναι, οὐκ ἂν ἠδυνήθησαν. εἰ δὲ ἡ
συνόδος ἡ ἐν χαλκηδόνι τεθεῖσα τὴν, θιοτόκος, φωνοῦ ἐν τῷ συμβόλῳ, ὑπέτισεν
αὐ τὰ ἐκείνη τῷ καθέσματι. εἰπάτω ὁ κύριος ὁ ἐφέσου, λεγέτω ἓν ῥῆμα, ἢ ναὶ, ἢ οὔ.

Ο' Βασιλ. Οὐ φαίνεται ἀναγκαῖον ὑποκεῖσθαι ποιήσασθαι πρὸς τοῦτο πάντων γὰρ ἀκουόν-
των ὁμοῦ, ὁμοῦ καὶ τὰς ἀπολογίας ποιήσονται.

Ιωλ. Καρδ. Ὁμολογουμένως ἐν τῇ διανοίᾳ τούτων εἰμί· οἶδα γὰρ ὅτι πρὸς δίωσι μὲν ὑποπε-
σεῖν τοὺς ἁγίους ἐκείνους τῷ καθέσματι, εἴπερ τὴν, θιοτόκος, φωνοῦ ἐν τῷ συμβό-
λῳ ἐτίθησαν. καὶ γὰρ ἀπόδομεν πρὸς τὸ ἀξίωμα, τὸ αὐτὸ ἀξίωμά ὅστιν ἁπασῶν
τῷ συνόδων· εἰ δὲ πρὸς τὸν ἀριθμὸν, ἐν μὲν τῇ ἐν ἐφέσῳ συνόδῳ διακόσιοι ὑ-
πῆρχον πατέρες, ἐν δὲ τῇ ἐν χαλκηδόνι ἑξακόσιοι τριάκοντα.

Α'πὸ

πόθεν δὲ ἡ ζωὴ αὐτῶν ἀφθορεὰ οὐκ οἴδαμεν. ἐν τούτοις μὲν τοῖς ζῶσι συμφωνοῦμεν, δηλονότι, ἐν τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις, καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψαλμῳδίᾳ, καὶ ἐν ᾧ ὑμεῖς ψάλλετε. τὰ ζῶα πάντως ἀφθορέα εἰσὶ τῷ ὄντι. οὕτω κεῖται καὶ ἐν τοῖς ἀρχετύποις βιβλίοις, ἡμεῖς τούτων οὐκ ἔχομεν ἀποδεῖξαι λόγον.

Ἐγὼ δέ γε λόγον τοῦτο φημὶ εἶναι τὸ τέλος, ἐπειδὴ προσετέθη δίκαιον ὂν καὶ ὅλον, καὶ μὴ τοῦ κώλυσιν τῆς ἐφόδου συνόδου. ἆρα λοιπὸν οὐ κεκώλυται προσθεῖναι τὸ δίκαιον ἐν καὶ ὅλον. Ικλ. Καρδ.

Καὶ διὰ τοῦτο ἡ κωλύμασις, πατέρες ἀγιώτατοι, ὡς ἂν ἔχῃ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἡμῶν ἐγκαλεῖν. ἐγὼ μὲν οἶμαι τοὺς πατέρας ἅτε τῆς ἕκτης συνόδου, ποιοῦντας μείζω τὴν πίστιν καὶ σύμβολον· καὶ ὡς αἰτιάσεσθε πολλαχοῦ ἐδείξαμεν, ἡμεῖς ἅτε ἑτέραν πίστιν λέγομεν, ἅτε ἑτέραν συμπεθέμενοι σύμβολον. οὐκ ἔχετε λοιπόν, ὦ πατέρες, ἡμῖν ἐγκαλεῖν. αἰτιάσθω δὲ ὁλιγολιθῶ δὲ ἀγάθωνος. Ἀντιγράφει ἐγὼ ἡ ἀγάθωνος πάπα ὁλιγολιθῶ. Ἀπὸ ταύτης τῆς ὁλιγολιθῆς καὶ ἐπ ἔχομεν τὸν βεβαίωσιν τῆς ἡμῶν μίχεις τῶδε ῥηθέντων. ἐστὶ γὰρ ὁ ἄνεως ἀρχιεπὸς φησιν, ὅτι διὰ τῆς ἁγιοθεΐσης πίστεως μηδενὶ ἐξέστω μεζακινεῖν, μφσιῶ, ἢ προσθέναι, ἀλλὰ μένειν ἐν ἐκείνῃ τῇ πίστει τῶν πατέρων· ὃ δὴ ἡμεῖς μεγαλοφρισίστατα ποιοῦμεν. ἐν ᾧ δὲ λέγει, μὴ δεῖν προσθεῖναι μήτε ἐν συλλαβαῖς, μήτε ἐν λέξεσι, τοῦτο ἐστὶ φράσεως καθ' ἡμᾶς· ἐγὼ γὰρ αἱ λέξεις ἐκεῖναι ὀφείλουσιν αἰτιάσθαι πρὸς τὸν νοῦν. ἵνα τοῦτο λέγει ὁ ἄνεως ἁγιώτατος, λέγων ὑμοῦ, οὐ μόνον συλλαβαῖς ἀλλὰ καὶ νοήμασι. ἐγὼ δὲ τὸν παῦλον, τῇ καρδίᾳ πιστεύεται πρὸς δικαιοσύνην. ἡ γὰρ πίστις ἐ μόνον ἐν νοήμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ὁμολογίᾳ· αὕτη ἡ ὁμολογία οὐ δυνάσθαι γίνεσθαι εἰ μὴ δι' λέξεων. καὶ ἐπειδὴ αἱ φωναὶ εἴδωλά εἰσι χαρακτηρίζοντα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ πάθη, ἐδύνατο ἄρα δυνάσθαι νοηθῆναι, εἰ μὴ δι' λέξεων αἰσθητῶν πρὸς τὸν νοῦν· ἐν καθ' ἕν τρόπον ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ πρωτότυπον αἰσθητῶν, οὕτω καὶ αἱ λέξεις πρὸς τὸν νοῦν αἰτιάσθαι ὀφείλουσιν. ὅθεν λέγομεν, ὅτι οὐκ ἔξεστι πιθέναι λέξεις ἐναντίας ἐννοίας, ἢ ἑτέραν πίστιν σημαινούσας· εἴπομεν γὰρ αἰτιάσεσθαι, μὴ κωλύεσθαι τὴν αὐάπτυξιν τοῦ συμπεφυκότος τὸ ἀπέραντον τῆς ἐννοίας. κωλύει δέ γε τοῦτο ὁ ἀρχιεπὸς τὰς λέξεις τὰς ποιούσας ἐναντίαν πίστιν. Ικλ. Καρδ.

Τοῦτο δὲ δηλοῦται ζαπῶς ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἁγιάθωνος, ὅπερ αὐτὸς ὑπεθέσατο· καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς προσεθέσατο τῷ ἐν νικαίᾳ συμβόλῳ, καί τινα ἀφῃρεῖτο. λέγει γὰρ περὶ τοῦ υἱοῦ, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ· οὐ λέγει, καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ· εἶτα λέγει, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ αὐτοῦ γεννηθέντα· ἄρει τὸ, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα. μεταξὺ προσέθεσαν, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ. τοῦτο οὐκ ἔστιν οὔτε ἐν τῷ ἡμετέρῳ συμβόλῳ, οὔτε ἐν τῷ ὑμετέρῳ. αὕτη δὲ ἡ προσθήκη τῶν συλλαβῶν οὖσα αὐάπτυξις, οὐκ ἔστι προσθήκη, οὐ δι' ἃς κωλύσεσιν ἐναντία. ὥστε ἐπειδὴ ὁ ἁγάθων οὐκ ἐγκαλεῖται τῶδε τῷ γράμματι, τινὰ προσθεὶς ἐν τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει συμβόλῳ, καί τινα ἀφελών, δῆτα ἐγκαλούμεθα παρ' ὑμῶν τῶδε τῆς προσθήκης ἐκείνης, καὶ ἐκ τοῦ ἰοῦ, οὔσης τῆς ἀληθείας αὐτῆς, εἰ καὶ τι μικρὸν τοῦτο προσπέπτωκε; Ο' Ρ'όδου.

Ἀπὸ τούτων ὡς φαίνεται, πατέρες ἁγιώτατοι, καὶ ἀφ' ὧν προσέθηκεν ὁ ἁγιώτατός μου κύριος ὁ πατὴρ τοῦ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, δεικνύομεν τὴν ἡμετέραν ἀκακίαν καὶ ἀθῳότητα, καὶ ὡς ἔχῃ ἡ αἰδεσιμότης ὑμῶν ἡμῖν ἐγκαλεῖν. ζητοῦμεν ὅτι τὴν ἑβδόμην συνόδον. Ἀντιγράφει τὸ σύμβολον ὁ ὅρος τῆς ἑβδόμης συνόδου. Ο' Ρ'όδου.

οἰκουμενικῆς πέμπτης συνόδου, ἐναίου κωνσταντινουπόλεως θεοσφώτους.

Ο' Ρ'όδου. Κατὰ συνήχιαν, ὡς ἔφαμεν τῶν ῥημάτων τὸ ἡμέτερον βεβαιοῦντα δίκαιον, κἀκεῖνα δοκιμάζουσι τὰ ἡμῖν εἰρημένα. ἰδοὺ γὰρ οἱ πατέρες ὅτου ἐν τῇ πέμπτῃ συνόδῳ κωλύουσιν ἐν παντὶ μηδὲν καινοτομεῖν, μηδὲν λιποστρατεῖν, ἵν' ὅπως ἔτυχε, ἀλλὰ δέχεσθαι τὸ ἐν νικαίᾳ ἅγιον σύμβολον, ἐν ᾧ ἐβαπτίσθημεν; ὅπερ ἐπύθοντο ἐν κωνσταντινουπόλει, ὅπερ διετέφροντο ἐν ἐφέσῳ. ἀλλὰ μὴν ἐν ἐκείνῳ τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ, ὅσοι πρὸς αἱρέσεις καὶ συλλαβὰς, μηδὲ γέγονε μεταβολὴ ἐν ταῖς ἑπομένοις συνόδοις, ἀλλ' ὅμως ἀδιάφορα γέγονε μεταβολὴ πίστεως, ἣ δὴ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐ πεποίηκεν, ἕτ' ἴσαν ποιοῦσα. αἰνάγνωθι τῶν ἁγιωτάτων βασιλέων τοῦ πάπα. ἰδοὺ ἔσθ' ὁ λόγος ἀρχιερεὺς τῶν ἑαυτοῦ εἰκαπύστων δόγμασι, βεβαιοῖ τὸ ἡμέτερον δίκαιον καὶ τῶν πάντων κωλύει. ἀλλὰ μὴν διδασκαλίαν, ἢ πίστιν, ἢ σύμβολον κατὰ χάρτην, εἴτ' οὖν ἀβροδοσίαν, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον ὅπερ οἱ ἅγιοι πατέρες οἱ ἐν νικαίᾳ ἐξέθεντο, οἱ ἐν κωνσταντινουπόλει ἔθεντο, καὶ οἱ ἐν ἐφέσῳ ἐπύθοντο, ὃ δὴ καὶ ἡμεῖς κατέχομεν, ἐπεσθύμεν, ἐκυρώσαμεν ἰσομοιρεῖν μετὰ τούτου τοῦ πρέσβεως βασιλέως, ἐ ἐχ ἅπαντες ἡμεῖς, ἐδὲ λόγῳ τι τῆς ἀληθείας ἀποδώμεθα, ἵνα ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες πατέρας

Ιωλ. Καρδ. Ἐν ταύτῃ τῇ ὁλοσχερεῖ ἔστιν ῥῆμα, ὦ πατέρες, τὸ μάλιστα πάντων πρὸς λύσιν τῶν δεῦρο γεγραμμένων ἐξηπατημένων. λέγω γὰρ διδάσκομεθα ταῖς ἁγίοις πατέρας τοῖς ἐν ἐφέσῳ, οἵτινες τὸν νεστόριον κατεδίκασαν, καὶ ὁπόσοι ἐν οἰουδήποτε καιρῷ τὰ τοιαῦτα φρονοῦντα δόγματα ἔθεντο ὁ ἐκείνων σκοπὸς ἔστι κεῖται ἐν καθαιρέσει τὸν νεστόριον, καὶ τοὺς ἐν οἰουδήποτε καιρῷ τὰ ἐκείνου φρονοῦντας. ὅθεν οἱ ποιοῦντας ὅμοια τῷ συμβόλῳ ἐκ ἀνάθεμα ἐθέσπισαν, οὐδὲ κατεκρίθησαν, ἀλλ' οἱ τὰ αὐτὰ μοιχῶντες κωλύει δὲ μόνον τὸν τῶν διαγραμμάτων ἀνομοιότυπα. αἰνάγνωθι πάντα ἵνα τὴν σύνοδος ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ἵκτῃ συνόδῳ φησὶ τοὺς ἐσπαταλαμβάνοντας τὸ ἐν νικαίᾳ σύμβολον, εἶτα τὸ ἐν ἐφέσῳ, εἶτα τίθενται ὅρους πολλοὺς, ἐ μὴν τοὺς ὅρους κεῖται ἡ κάλωσις ὅθεν ἔστιν, ὥστε μὴ μόνον τοὺς παραβαίνοντας ἐν τῷ συμβόλῳ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τοῖς ὅροις ἀναθεματίζεσθαι.

Ο' Εφίσου. Ἡμεῖς οὐκ αἰνάγνωμεν ἐκείνους τοὺς ὅρους ὡς τὸ σύμβολον,

Ιωλ. Καρδ. Ἀλλὰ πολὺ ποιοῦσιν ὑμῶν ἡμῶν· ὑμεῖς γὰρ οὐ ἔστε ὑπὸ ἀναθέματι τοὺς ἐκείνους πεποικότας τοὺς ὅρους, τοὺς παραβαίνοντας ὄντας ἐν τῷ συμβόλῳ. Ἀνάγνωθι μέρος τῆς ἵκτης συνόδου· Ἐν θέλω εἰπεῖν· ἡμεῖς ἔχομεν διαφορά τινα μεταξὺ τῶν βιβλίων τῶν ἡμετέρων καὶ ὑμετέρων· ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει συμβόλῳ, τὸ ἐσπαταλημθὸν ἐν ἐφέσῳ καὶ ἐν χαλκηδόνι· ἐκεῖσε οὐ λέγει ἐκ τῆς οὐρανῶν· ἔτι δὲ λέγει θεὸν ἐκ θεοῦ· ἔτι εἰσί τινα ἐν τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει, ἃ τινα προσετέθησαν ἐν τῷ συμβόλῳ ἐκείνῳ ὃ καὶ ὑμεῖς φάλλετε. ὅθεν δεῖ χρεία τοῦτο ἰδεῖν ἐν τοῖς ἀρχαίοις βιβλίοις, ἴσως ἀληθὲς τοῦτο ὅπερ λέγω ἐγώ; ἐρωτῶ.

Ο' Εφίσου. Καθ' ὃν τρόπον φάλλομεν τὸ σύμβολον ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐκκλησίαις, οὕτως εὑρίσκομεν καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις· εἰ δέ ἐστι τοιαύτη διαφορὰ παρ' ὑμῖν, ἔστω ἐκ οἴδαμεν· ὑμεῖς οἴδατε πόθεν ἔχει.

Ιωλ. Καρδ. Ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ οὐ λέγει, ἐκ τῆς οὐρανῶν, ἀλλὰ δὲ κειμένην ἐπάνω ἐξήγησις λέγει, ὅτι τοὺς ἕλληνας πῶς λέγουσιν, ἐκ τῆς οὐρανῶν.

Ο' Ρωσίας Μὴ οὐ λέγετε καὶ ὑμεῖς, ἐκ τῆς οὐρανῶν;

Ιωλ. Καρδ. Ναί.

Ο' Ρωσίας Λοιπὸν ἐν τούτῳ συμφωνοῦμεν, καὶ οὕτως ἔχομεν ἐν τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις·

πόθεν

ρωῦ καὶ κύψαγγέλια ἅρισις αὐτὴ λέγουσα, ἐπεὶ δήπερ οὐ κεῖται ἐν τῷ συμβόλῳ, ὡς εἶπ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιητὴς οὐρανῦ καὶ γῆς. ἀρά γε οὐκ ἂν ἐδύνατο τὴν ἐκκλησίαν συναγαγεῖν τοῖς πατράσι, καὶ διδάξαι τοὺς χριστιανοὺς, καὶ κηρύξαι τὸ καὶ δι' ἁγίου πνεύματος, ὡς εἶπ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς, καθάπερ ἔ ὁ πατὴρ ἔ ὁ υἱός; ἐδιδάσκετο γὰρ οὕτε ὧδε τῆς τρίτης, οὔτε ὧδε τῆς τετάρτης συνόδου, ἵνα δι' ἄλλης ὑπομνήσεως κεκώλυται, μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἐπιέσαι τὴν ἐκκλησίαν ἀνάγκης καταπεσούσης. Ὥστε ἵνα κἀγνωσθῇ ὁ ὅρος τῆς τετάρτης συνόδου, ἔ αὐτὴ γνώσθη. Ἤρξω μὲν οὖν καὶ τὰ ἑξῆς. Ἀπὸ τούτων τῶν εἰρημένων, πατέρες ἀγαπητοὶ τέκνοι, ἴδοι φαίνεται, τί ἂν εἴη ῥητὸν ἐν τούτῳ τῷ μέρει. ἀριδήλοτέρα γὰρ οἱ πατέρες αὐτοὶ λέγουσι, μηδενὶ ἐξεῖναι συγχέαι. ἢ προκομίζειν ἑτέραν πίστιν, ἢ ἕτερον σύμβολον· τοῦτο δὲ αὐδεὶς ἡμῶν ποτέποτε χάρτα τῶ θεοῦ. ἔ ἐλέιπετο πατέρες, ὅπ λέγω, ἤρκει μὲν, ἐ λέγω ὅπ ἀρκεῖ. ὁ δὲ λόγος ὅπ εἰ οὐκ αὐτάρκεστον ἀρέσῃς, ἤρκει αὖ ἀναμφιβόλως τὸ ἐν νικαίᾳ σύμβολον· ἐπεὶ δὲ αὐτὸ ἔφησαν ἀρέσῃς διαφορὰ, μόνοις τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ τὰ αὐτὰ συμβόλου, ἰῶ ἀναγκαῖον ἑτέρας ἔ ἑτέρας ἀναπύξεις γθνέσθαι κῇ καιρούς. ὅθεν δὴ πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ ἦγεν ὁ κύριος ὁ ἰφίσου, ὡς εἶπ τὸ σύμβολον τέλειον, ἔ τῷ τελείῳ αὐδὲν προστίθεσθαι δύνασθαι, λέγομεν ὅπ τὸ τέλειον διχῶς ἐπλημβάνετο, ἤτοι πρὸς πίστιν, ἢ ὡς πρὸς διαφάρεσιν. πρὸς μὲν οὖν τὴν πίστιν ἴσὶ τέλειον τοῦτο, καὶ ἱκανὸν καὶ ἁρμόδιον δέσται προσθήκης, πρὸς δὲ αὐαπύξιν οὐκ ἤρκει, διὰ τὰς ὑπαρχούσας αἱρέσεις. καὶ διὰ τοῦτο θεάσασθε τὴν τῶν πραγμάτων ἀνάγκην. ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι οὐκ εἰσὶ θεοὶ, ὡς αὐ εἰδέναι τὰ μέλλοντα, ἀνάγκη τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν ἐν τῷ αὐτῷ ἀξιώματι μένειν, καὶ μέχρι τῆς σωτηρίας ἢ αἰῶνος τὴν ἀπλουστέραν κατεξαίσασθαι, καὶ αὐτοὺς τοὺς αὐπλίονας ἀποβάλλεσθαι· ἢ μόνον τοὺς γαμοῦντας, ἀλλ' ἤδη ἔ τοὺς ἐπαμένους ἐν τούτων φαίνεται ὅπ ὅσον πρὸς αὐαπύξιν αὐδεὶς δίδοται ὅρος, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀναπύξεις διὰ τῆς ἐκκλησίας γίνεσθαι. ὧδε γὰρ αἱ κωλύσεις δίδονται μῆ τὸ σύμβολον, μῆ τὴν πίστιν, μῆ τοὺς ὅρους, ὡς ἀδήλου ὄντος τῆ ἐσομένης κῇ ἀναπύξεως δ' ἐσομένης, τὸ τε αἰῶνιον πρὸς τὴν πίστιν κῇ ἀρχὴ χρῆσθαι ἤδη διὰ τῆς τοῦ καθ' ἡμέραν προσθήκης ἕτερα ἀναπύξεις καὶ ὅροι. οἱ ὅροι γὰρ ἀγίων πατέρων ἔ οἱ κανόνες, τοῖς αὐτοῖς ὑπόκειται κωλύμασι· καὶ καθὼς ἐκάστοτε προσήκειν ἕτερος κῇ ἕτερος ὅρος, οὕτω δύνατο ἐκάστοτε ἕτερα καὶ ἕτερα ἀναπύξειν ἐν τῇ συμβόλῳ γίνεσθαι. ὅπου δὲ εἴρηται, ἕτερον μὴ ἐξεῖναι προσθεῖναι σύμβολον, ἀποκρινόμεθα ὡς ἀνωτέρω δι' αὐτῆς ὑμῶν τῆς ἀπολογίας. ὁ γὰρ αἱδέσιμος κύριος ὁ ἰφίσου ἴφη τῇ προλαβούσῃ, μὴ ἐξ' ἓν ἐν κατὰ πόλιν σύμβολον, ἕτερον τῶ ἐν νικαίᾳ, καθάπερ ἔχον τινὰ συλλαβὰς ἔ λέξεις, ἔ πολλῶν ἀφαιρεθέντων τε καὶ προστεθέντων, ἅπερ εἶχέ τε κῇ οὐκ εἶχε τὸ ἐν νικαίᾳ σύμβολον. Ιωλ.Καρδ.

Ἐγὼ βέλομαί νῦν εἰπεῖν ἐν τῇ προλαβούσῃ ἡμέρᾳ, ὦ πατέρες, τοῦτο οὐκ ὀξέως θεῖναι ἀναιρέσεως ὅπου γέγραφε, ἤρκει μὲν οὖν κῇ τὰ λοιπὰ, ἀλλὰ παρελίπετο ἴσ τι τῇ ταύτῃ λύσει τὴν ἀποσίαν, λέγω δὲ ἡ ἐν χαλκηδόνι σύνοδος. οὐδὲν προστιθέντες ἢ ἀφαιροῦντες, ἀλλὰ διασαφοῦντες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶ κύριον, κῇ τὰ λοιπά. ὅθεν ἀπὸ τούτου ἦ ῥητοῦ ὃ παρελείφατο, φαίνεται ὅτι ἐν τῷ αὐαπύξαι ἢ λέγεται πιστεῦσαι προσθήκην, ὅπερ ἐν τῷ τόμῳ κεκώλυται, κῇ τοῦτο τὸ ῥῆμα ἤρκεσεν αὖ πρὸς σαφήνειαν ἦ παρόντος ζητήματος· ἵνα δὲ μὴ δόξῃ ὅτι ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἦτο νῦν δι' ἕτερον, ἅπερ λύει τὸ παρὸν ζήτημα ἔ ὁ μακάριος θεωνᾶς, ἐν ᾗ κῇ τῷ ἐλλήνων ἐξέθετο πραγματείᾳ. Ἀνιγνώσθη ἀπὸ τῆς πρακτικῆς τῆς ἁγίας καὶ οἰκου-

σι καὶ τισι λέξεσιν, οὐ μόνοις γε τῇ ἐνοίᾳ. ἰδοὺ δὴ ἀποδοχὴν αὐτοῦ ἡμεῖς ἀφ' ἡμῶν δεχόμεθα, & εἰς ἡμέτερον ξίφος βάλλομεν, τὸ αὐτὸ & ἡμεῖς φέρε τὸ ἡμέτερον συμβόλου λέγοντες, ὅτι εἰ καὶ ἔχει ἑτέραν λέξιν τινά, ἀλλ' ἓν μέν ἐστιν τοῦτο, καὶ ἑτέραν πίστιν, οὐχ ἑτέραν δέ ἐστιν. οὐκ ἄρα ἡμῶν ἅπτεται ἡ καίνωσις αὕτη. ἀναγνωσθήτω ἡ ἐν χαλκηδόνι συνόδου. Ἀναγνώσθη ὁ ὅρος τῆς συνόδου ἐκείνης.

Ιωλ. Καρδ. Πατέρες ἀγαθοὶ ἐστε, ἐν τῇ ἐν χαλκηδόνι συνόδῳ φανὲν ἀναγνώσθη τὸ ἐν νικαίᾳ, ἔπειτα τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει σύμβολον. & τοῦτο ἀ δεῖ ἀναγνῶναι. ὑπεστὶ λέγει ὅτι τοῦτο ἀρκεῖ φῶς τελείαν τῆς πίστεως δηλῶσαι· εἶτα καλύει ἑτέραν πίστιν φερφίρειν, καθὼς καὶ ἡ ἐν ἐφέσῳ συνόδος.

Ο' Ρ'όδου. Εἰ & τὰ μάλιστα τὸ μέρος τοῦτο οὐ φαίνεταί τι καθ' ἡμῶν ἐπιφέρειν, ὅμως ἐφυβρίζειν τινα εἰς μείζονα δήλωσιν. φασὶ οἱ πατέρες οὗτοι, ἱκανὸν εἶναι τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει σύμβολον φῶς δήλωσιν τῆς ἐναθρωπήσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ τοῦτο ποιεῖ λέγειν ἡμᾶς, ὅτι εἰ καὶ τὸ σύμβολον τοῦτο ἀρκεῖ ὅσον φῶς πίστιν, οὐ μέντοι ὅσον φῶς δήλωσιν. φαίνεται τοῦτο ξένως, ὅτι οἱ πατέρες οἱ ἐν χαλκηδόνι φεσθέντα τι & ἀφεῖλον, ἀ μέντοι δήλωσιν ταῦτα παρήλλαξαν ἢ ἐποίησαν ἑτέραν πίστιν. ἀφ' ἧς ἔστιν, ὅτι νίκα συμπεραθὴ τὸ σύμβολον, & καλύει τὸ φερθὲν αἰνιττόμενον ὅσον φῶς τὸν υἱὸν καὶ φῶς ἑτέραν δήλωσιν, ὅσον δὲ φῶς δήλωσιν οὐδέποτε ἡ ἐκκλησία ζητοῦντο κεκώλυκε. & βουλόμεθα ἂν παρ' ὑμῶν ἐν τούτῳ τῷ μέρει τὸ περφορηθῆναι, καὶ δὴ ἱερὸν τῶν. ἀρά γε πατέρες ἄρισοι θέλει τελείαν διδασκαλίαν τῆς ἡμῶν πίστεως τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον; πάντες γὰρ τῆς ὑμετέρας εὐλαβείας οὐδὲν ἄλλο ἐρεῖτε, ὅτι μὴ τέλειαν πίστιν ἐκεῖσε φέρεσθαι. ἀλλὰ μέντοι οἱ διδάσκαλοι τῆς τε γραικῶν καὶ λατίνων πολλὰ ἐξηγήσαντό τε & ἐξιζήτησαν, πολλὰ εἶπον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, πολλὰ αἰνίττεσθαι· οὕτω καὶ φέρει τοῦ συμβόλου τῶν ἀποστόλων τὸ αὐτὸ λέγομεν. καὶ δέχε τοῦτο, πατέρες ἁγιασμώτατοι, ἡνίκα ὁ κύριος ὁ ἰησοῦς ἔφησε, ὅτι οἱ πατέρες συνέπλεισαν τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὴν θείαν γραφήν, ὥστε μηδενὶ ἔξωθεν ἐξεῖναι φερθῆναι, καὶ δέχε τοῦτο ὀφείλειν τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ γεγενῆσθαι, ἡμεῖς, ἔστω οὐκ ἠρνησάμεθα, ἀληθὲς ὄντα ὅπερ αὐτὸς λέγει. ἔφη γὰρ ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ οὐ κεκωλύκασι φεῖν τῷ ἑαυτῶν συγγραμμάτων, ἀλλὰ κατέλιπον ἄλλοις τοῦτο ποιῆσαι· δίδωκε δὲ καὶ ὑφήγημα φεῖν τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει συνόδου. ἔστω, μὴ τιμῆς, ἀ φαίνεται ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ χώραν ἔχον. καὶ γὰρ
» ὁ ἀπόστολος παῦλος κεκώλυκε φεῖς γαλάτας γράφων· εἴπερ ὑμῖν εὐαγγελίζεται
» παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ ὁ ἅγιος ἰωάννης ἐν τῇ ἀποκαλύψει ἐν τῷ
» τέλει φησίν· ἐάν τις βλάψῃ φεῖς ταῦτα βλάψει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς
» γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ· & ἐάν τις ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προ-
» φητείας ταύτης, ἀφαιρήσει ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου τῆς ζωῆς. ὥστε φαίνεται ὅτι ἐξεῖναι τοῖς διδασκάλοις καλύσαι & συγκλεῖσαι, ἵνα μὴ φερτεθῇ ἐν τοῖς ἐκείνων συγγράμμασιν· ὅμως ἀνάγκης οὔσης ἀνεπλύχθη ἡ ἱερὰ γραφή. ἐπειδὴ γὰρ ὁ λόγος ἦν τοῦ υἱοῦ κτίσμα ἦν & ἑτέρας οὐσίας, λαμβάνων χώραν τῆς ἱερᾶς
» γραφῆς ἀπὸ τῆς φωνῆς ἕως σωτῆρος ὅπου λέγει ὁ αὐτὸς, ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστιν, ὅθεν ἐκεῖνος εἰσῆγε τὸν υἱὸν ἑτέρας ὑπάρχειν οὐσίας· ἐδέ δήλωτο τοῖς διδασκάλοις ἐξηγεῖσθαι τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ ἀνεπλύχθη πάνυ αὖ τρόπῳ ὁ υἱὸς ἦν λέγοιτο αὖ τοῦ πατρός· ζητῶ ἑκάστοτε δεῖ γίνεσθαι. καὶ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται μὲν θεὸς, καὶ κύριος, καὶ ζωοποιὸν, συνδοξαζόμενον καὶ συνεδρεύον πατρὶ καὶ υἱῷ, & λέγεται δὲ ἐν ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς. δ ωυνθείη αἴ τις ἀγα-

ρεῖν

τας ὑπομνήσεις ἐποιοῦμεν, εἰ καὶ τὰ συμπεράσματα μεταβάλλονται, αἱ ἀρχαὶ ἡ μὴ μεταβάλλονται. ἀφ' οὗ ἵστασθαι ὅσον ἀπὸ τοῦ συμβόλου ἐκείνου, μηδὲν τῶν ὑμετέρων αἰδεσιμώτατα ἔχειν κατὰ τὰς ῥωμαϊκὰς ἐκκλησίας ἐγκαλεῖν. ἀναγινωσκέσθω δὲ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου τὸ σύμβολον. Ἀναγινώσθη τὸ σύμβολον τῆς ἐν νικαίᾳ, καὶ ὁ ὅρος τῆς τελίτης συνόδου. Ἴδου πατέρες αἰδεσιμώτατοι, ἀναγινώσθη ἡ τῆς τελίτης συνόδου ἡ κώλυσις φωνὴ ὑμετέρα. Ἡμετέρα· πάντες ὁμοῦ λατῖνοι καὶ γραικοὶ συνῆκαν τοὺς πατέρας ἐκείνους, καὶ διὰ σαφεῖς εἶδεν ῥήτορις ἐκρίναν· ἐκεῖσε κεκώλυται, ἑτέραν πίστιν μὴ συντεθῆναι, ἢ συγγράφειν· μὴ προσμίζειν· μὴ ταῦτα δὲ διδάσκει, ὅστις δὲ ἑτέραν πίστιν διδάσκει καὶ τὰ λοιπά· τί τούτων ἡμῖν ἄπιστα; οὐδὲν ὑδαμῶς. ἰδεῖξαμεν φανερῶς, τὸν αὐτὸν εἶδεν πίστιν, πᾶς δίεσι ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ ἱοῦ, καθάπερ καὶ ἐκ τοῦ πατρός. καὶ γὰρ ἐλέγομεν ἐν τῇ προτεραίᾳ ἡμῖν ἐκθέσθαι, ὅτι ἀναπύξις, ἔκθεσις, σαφήνεια, προϋπαρχούσης τινὸς ἀληθείας. ἀδυνατώτερον λέγεται προσθήκη. ὅτι μὲν ἑτέρα πίστις. ἆρα οὕτω δεῖ ἅπαντας φάσκειν, τὸν ὅρον τοῦτον ἢ τὸ θεσπισμα τῶν πατέρων, ἐν ᾧ δεῖ καθ' ἡμᾶς στρατεύεσθαι. ἀναγινωσκέτω ὁ ἅγιος κυρίλλος ἀλεξανδρείας ὑπόμνησιν πρὸς ἰωάννην ὑπίσκοπον αὐτοχείας.

Τοῦ ἁγίου κυρίλλου ἐκ τῆς ὑπομνήσεως πρὸς ἰωάννην αὐτοχείας.

ΚΑτὰ δίκαιον σαλλεύεσθαι πάντων αὐτοχόμεθα τὴν ὁρισθεῖσαν πίστιν, ἤτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, τὸ πᾶσι τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων τῶν ἐν νικαίᾳ συνελθόντων κατὰ καιρὸν, ὅτε μὴν ὑπεξέπομεν ἑαυτοῖς, ἢ ἑτέροις, ἢ λέξιν ἀμείψαι τῶν ἐγκειμένων ἐκεῖσε, ἢ μίαν γοῦν προσθῆναι συλλαβὴν, μεμπτὸν τοῖς λέγουσι· μὴ μέταιρε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου· οἱ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὃ ἐκπορεύεται μὴν ἐξ ὑποῦ, ἔστι δὲ ἐκ ἀλλότριον τοῦ ἱοῦ κατάγον τὸν τῆς ὑσίας λόγον. Πρὸς τοῦτο τῆς τοιαύτης ὑπονοίας τὸ μέγιον, σαφέστατα καὶ φανερώτατα ὑποκειθησόμεθα τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. Πρῶτον μὲν οὖν λέγομεν οὗτος, ὅτι οἱ πατέρες οὗτοι ἢ αὐτὸς ὁ μακάριος κύριλλος, ἀεὶ ἀνάγουσιν ἑαυτοὺς πρὸς ἐκεῖνο τὸ ῥηθὲν ἐν τῇ τελίτῃ συνόδῳ, μάλιστα δὲ ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς ἰωὺ ἐκεῖσε παρῆν, καὶ αὖτη ἡ ὑπόνοια ἀναγινώσθη ἐκεῖσε, καὶ ἡ ἁγία ἐκείνη συνόδος ταύτῃ προσήκαλέσατο. ἐπεὶ δὲ οἱ πατέρες ἐκεῖνοι λέγουσιν, ἑτέραν πίστιν οὐκ εἴρηται, ἆρα καὶ αὕτη ἡ ὑπόνοια ἀναφαίρεται τούτῳ τῷ προσώπῳ πρὸς ἑτέραν πίστιν. Τοῦτο δὲ καὶ τἄλλα θεωρεῖται καὶ φαίνονται ξανῶς καὶ σαφῶς, ἡνίκα λέγει, ὡς οὔτε μὲν ἡμῖν αὐτοῖς ὑπεξέπομεν τῶν ἐν νικαίᾳ συνελθόντων πίστιν, πρὸς τούτοις μηδὲ λέξιν μεταπιεῖν, μηδὲ συλλαβὴν προσβαίνειν· ἀλλὰ μὲν ἐν τῷ ἡμετέρῳ συμβόλῳ, τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, οὔτέ τι μεταπεποίηται, οὔτε μεταπεποίηται. ἀφ' οὗ δὲ ἵστασθαι μηδὲν καθ' ἡμᾶς τῶν ὑπονοιῶν ἐκείνων σαλεύεσθαι. Ἔτι ἰσχυρὸν καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ εἰρημέναι κωλύσεις καὶ πάντων μάλιστα αὖται, μὴ τοὺς ὅρους ἐτίθησαν· καὶ καθὼς ἐξεπεφύκει τῇ ἐκκλησίᾳ τιθέναι ὅρους τινὰς καὶ θεσπίσματα ὑπ' ἀνάγκης ὀξυτάτους καὶ ὀξυσαφεστάτους, καὶ ἔτι οὐκ ἔστιν ἐναντίον τοῖς κωλύμασιν, ὅτι καὶ τῷ συμβόλῳ αὐταπλοῦσθαι τι οὐκ ἔστιν ἐναντίον τοῖς ὅροις, ὅτι μὲν τοῖς κωλύμασιν. ἐπειδὴ δὲ ὁ κύριος ὁ ἡμῶν ἔφησεν αὐθυποφορικῶς ὑποκειμένους, ὀλίγα ἢ τοίτη συνόδος μείζονα ποιῆσα τῶν τῆς πρώτης συνόδου, περὶ τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει ἠθυμηθείσης οὐκ ἐμνημόνευσεν, ἀπερείδη ὁ αὐτὸς ὀρθῶς καὶ καλῶς, ὀλίγα ταῦτα ἔτι γεγονέναι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τῷ συμβόλῳ, εἰ καὶ ὀλιγοφέρεσι τοῖς ῥήμασι καί

ἡμεῖς δὲ χάριτι θεοῦ οὐδὲν ἐποιήσαμεν ζητοῦντες. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον, ὑμεῖς πρωτεῖα ἀπενέμετε· ἔξεστιν οὖν καὶ ἡμῖν εἰπεῖν ὅσα αὐ βουληθῶμεν, καὶ ἀποκριθῆναι ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων δικαίως, ἵνα πως δύω ὡς τοῦτο τοῦ λόγου ἀπαιτῶσιν ἔξω. πρὸς ὃ δὲ λέγετε ὅτι καταστρέψαμεν τὰ εἰκότα, μὴ τιμῆς ζητοῦντες οὐ σωίζεσθαι. ὁ δὲ λόγος, ἔξεστι τοῦ τι ἐναγομένῳ ἐν δικαστηρίῳ, καὶ τοῦ ἀπολογουμένῳ ἐν τῇ τῶν φιλοσόφων παλαίστρᾳ, αἰ αμυγὴν εἶναι τὰ καθήκοντα μεταξὺ τοῦ συλλόγου· καὶ γὰρ ὁ ἀπολογούμενος ἀνάγκην ἔχει ἀποδεῖξαί τι τῆς θεσπισθείσης πρὸς ἀληθείας, πρὸς τὰ λοιπὰ χωρῆσαι· οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦτο τὸ τέρμα τοῖς ἐναντίοις νοσφίζεται δίκαιον. πρὸς δὲ τὸ τρίτον, ὅτι οὐδὲν ὅλως πρὸς τὸ προκείμενον φαίνεται ἀντικείμενον, ἐξ ἀρχῆς τοῦτο μάλιστα ἐπειδὴ ὅπου μετοχεῖα αὐτὰ τὰ τρίτου μέρος. ἐφ' ὑμῖν γὰρ ὑμῶν, πότερον ἐξῆν πρεσβεῖαι ἢ ἐπιστολὰς σαφηνίσαι, οὕτως ἀπεκρινάμεθα. εἰ γὰρ αὖ δυναίμεθα ἀρνηθῆναι μὴ ὂν τὸ πεπραγμένον, οὔτι μὴν ὑπεθέμεθα ἄγνοιάν τινα ἢ παρεποίησιν. ἀναγκαῖον ἄρα ὄφειν ἡδέντας πρός τι μέρος, ἀπολέξαι ὡς ἐπὶ τὸ ἀληθὲς ἐξ ἀναγκαίου· ἀρνησάμενοι γὰρ οὐ μᾶλλον ἐπαινεθείημεν ἂν ὑμεῖς, ὦ πατέρες αἰδεσιμώτατοι, βαρέως ζητοῦντες ὡς φαίνεται λωθηκατε, ἐπαγγελόμενοι μὴ βούλεσθαι ἀποκριθῆναι πρὸς τοιαῦτα, ἅλλοτε ἡμεῖς ὑμῶν καὶ ζητοῦντος μέρει χαρίσασθαι. ὥσπερ λείψομεν μὴ τὸ τρίτον μέρος ἐκεῖνο, αὐτοκελεύστου δὲ ἐρωτῶμεν πῶς, διὰ ὧν διεμαρτύραντο τὰ πεπραγμένα ἡμέτερα δίκαια καὶ ἄπρα σωίσουσι πρὸς τὰ μετέπειτα ῥηθησόμενα· ἅμα δὲ φανήσεται πᾶσι, ὡς ἡμεῖς πρὸς τὸ προκείμενον ἀπολογούμεθα. καὶ ἵνα δικαίως ἔτι φανῇ, ἀξιώμεθα ἀφ' ὧν ὑμεῖς αὐτοὶ καὶ προλυήκατε καὶ ἀνηγάσατε· ἐξ ὧν φανήσεται αὖ τι ἡμεῖς; ἀ πᾶν ἔχομεν ἐν οἷς ἡμῖν ἐγκαλεῖτε, αὖτο καὶ μή. καὶ πρῶτον μὲν προθεῖναι τὸ ἐν γραφῇ σύμβολον· οὐκ οἶδα μὲν δὴ, τίνι ζόνατο τοῦτο προθεῖναι κατ' οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ἐκεῖνο προσήκατο, οὐδ' ἐναπόκειται ὅλῃ. ἡμεῖς δηλήσεσθαι μὲν τὰ ἁγία σπουδάζομεν, εἴπερ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ ἡμῶν, καθάπερ ἐκ τοῦ πατρός· καὶ εἰ ἐξῆν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ σαφηνίσαι τοῦτο. ἀλλὰ μὴν ἐν τῷ εἰρημένῳ συμβόλῳ οὐδὲν ἐναντίον ζητοῦντες λέγεται, ὅτι μὴ τις ἀντείποι, ὥστε ἀ φαίνεται τοιοῦτον ποιεῖν πρὸς τὸ προκείμενον. λέγουσι γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ συμβόλῳ οἱ πατέρες, ὃ ἡμεῖς πως δύω μὲν, καὶ δηλούμεθα, καὶ ὁμολογοῦμεν· τοῦτο ἡμῖν καὶ ὑμῖν ἐξέστω κοινόν. ἀλλ' ἐπεὶ δήπερ ὁ αἰδέσιμος πατὴρ ὁ ἐφέσου τὰ ἑαυτοῦ ἐκπονήσας ἐν τῇ θεσσαλονίκῃ, πανταχοῦ ἐπήνεσεν ἀποφαίνων, ὅτι οἱ πατέρες οἱ γεγονότες ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ συνόδῳ, ἠθέλησαν ἀνωφελέστερον ἐν μηδενὶ ἐκείνο τὸ σύμβολον τῆς θεοπνεύστου τοῦ ἀληθοῦς ὄντος ὅσον πρὸς τελωτὴν τῆς πίστεως τὴν χριστιανῶν ἀλήθειαν, ἔσον δὲ πρὸς αἵρεσιν ἔξεσι θεῖναι. καὶ καθ' ὃν τρόπον ἐν ἑκάστῃ ἐπιστήμῃ ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης πάντα ἀναγκαῖα δεικνύμεν, ἃ τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης ὄντα καὶ πάσης, ὅταν ἐν τὸ συμβολον ἐκεῖνο σωιπληγμένως ἀναγκαῖα πᾶσαν τελωτὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν πίστιν τὴν χριστιανῶν, οὐκ αἰπλυγμένως, ἀλλὰ σωιπλυγμένως. πίνικα γὰρ λέγεται, ἐν εἰς τὸν υἱὸν καὶ τὰ λοιπὰ, τὸν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμνηθέντα, τοῦτο καὶ τοῦ ἀρείου λέγεται· πίνικα δὲ, εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς εἰπεῖν διὰ μακεδονίου καὶ δύναμιν· πάλιν πίνικα λέγεται, τὸν υἱὸν σαρκωθέντα καὶ ἡμνηθέντα, καὶ τοῦ νεστορίου. ἐπεὶ διεζοὺν ζητοῖμι, ἀδεμίαν διρίσαι ἄρτιον ἡμολογήκατε ἰσομοίαν, ἥτις οὐκ ἀνέχεται δυνάμει ἀπὸ τοῦ συμβόλου ἐκείνου. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ θεοπάτωρ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τὸ θεῖον τοῦτο προήνεγκε σύμβολον, οἷονεὶ θεμέλιον τῆς πίστεως, ἔδει ἀναγκαίως ζητοῦμεν ἀμεταπαίστους, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν

ταῖς

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΠΕΜΠΤΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Ζ'.

Ο' Ρ'όδου.

Μετὰ τῆς χάριτος καὶ εὐλογίας τῆς ἁγιωσύνης σου, πάτερ μακαριώτατε, καὶ μετὰ ἀρετῆς ἡ γαληνοτάτη κυρία ἡ βασίλισσα, καὶ ἡ ἀγαθοσημοτάτη παῖδες κυρὸς ἡ παῖδιαρχου, θεωρήσομεν ὅτι τὴν ἡμετέραν ἀπολογίαν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμῶν ὁμιλίᾳ, ὡς οἶδατε πατέρες ἄριστοι, δύο πνὰ ζητοῦσαν παρ' ἡμῶν· θεῶτον ὅπερ πιστεύει ἡ ἁγία ἡ θεοῦ καθολικὴ ἐκκλησία, οὐκ ἔστι θεοδίκη· δεύτερον ὅτι οὐ κακόλυται ἡ θεοδίκη. λείποντας δύο τὰ ἐπακολουθοῦντα, ὅτι τὸ ὄντως ἀληθὲς καὶ ἀναγκαῖον, καὶ ὅτι ὀρθὸν δίκαιον καὶ δοκιμάζειν ἡ τὸ πάντα χειρίζειν. ἀλλὰ θεὸς ἡ ζυθεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν θεωρημάτειαν τούτων τῶν δύο μερῶν, θεότερον ἐγὼ πνα· θεῶτόν ὄντι ὅτι τὸ ζῆτει μέρος, ὅτι δηλαδὴ ἀληθὲς ὄντι καὶ ἀναγκαῖον, ἐφάνιζε ἡμῖν, τῷ ἁγιωτάτῳ δηλοτότι παῖδι καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, εἴ) ἁρμοδίστατον. ἐν πάσῃ γὰρ δίκῃ γνώσῃ ἀναγκαῖόν ὄντι ζητεῖσθαι τὸ ἀληθές· τὸ γὰρ ἀληθοῦς ἀναφανέντος ῥᾳδίως πάντα δίκαια δηλωθήσονται τὰ δοκοῦντα ἐναντιοῦσθαι. μάρτυς ὄντι τούτου ὁ ὑμέτερος ἀριστοτέλης· φησὶ γὰρ τῷ ἀληθεῖ πάντα συμφωνοῦσι, τῷ δὲ ψευδεῖ τάχιστα διαφωνεῖ ἡ ἀλήθεια. ἠγησάμεθα ζητεῖν ἐπὶ θεῶν ὅπως δυνηθέντες τὸ ἀληθοῦς, ῥᾳδίως δυνησόμεθα ὅπως ἐξιῶμεν τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐπεῖνο ποιῆσαι, ὅπερ ὑμεῖς καλεῖτε θεοδίκειν· σωκωθούμεθα δὲ μάλιστα ἐν τοῦτο ποιῆσαι, τοῖς ὑμετέροις λόγοις καὶ συγγραφαῖς ὠφελήσασι. καὶ γὰρ καὶ ἐν ταῖς κοινῇ καὶ ἰδίᾳ ὁμιλίαις, παρεκαλεῖτε ἡμᾶς ἀεὶ θεοὺς τὴν τῆς ἀληθείας συζήτησιν· τοῦτο δὲ φαίνεται διὰ ὧν ἡμῖν διδάσκατε γραφῶν, μάλιστα δὲ ὑπειδὴ ὁ αἰδέσιμος κύριος ὁ ἐφέσου ἐν τῇ θεσπεσίᾳ αὐτοῦ θεστάσῃ ἐζήτησεν ἵνα δυνηθῶμεν λόγον, πνὶ λόγῳ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τὴν θεοδίκειν ἐν τῷ συμβόλῳ πεποίηκεν. ἐδίδοσεν οὖν ἡμᾶς χαρίσασθαι τοῖς πατράσι τούτοις, καὶ ζητῆσαι τὴν τοῦ θεσπεσίου ἀλήθειαν. ὅτι μὲν οὖν ἡ σαφήνεια ἐκείνη τέθειται ἐν τῷ συμβόλῳ, πᾶσίν ὄντι δῆλον· ὅτι δὲ χρεία ἦν δηλωθῆναι τὸ τοιοῦτον, ἴσως αὖ ἀμφιβάλλει τις. ἀλλ' ὅτι ἀναγκαῖον ὄντι καὶ ἀληθὲς, καὶ δυνατὸν ἀποδειχθέντος ἡ ἀληθοῦς ἔστιν ἀναγκαίως ἔχειν τοῦτο τεθῆναι, ἀνάγκη μάλιστα θεοῦ πεκειμένης καὶ συνωθούσης, ἀπὸ τούτου δείξοντες ἀρχόμεθα. οὔτε μὲν αἱ ἀπιθάσεις αἱ ὑμῶν ὑπερόμβιαν χώραν ἔχουσι δοκεῖν. ἐρρήθη γὰρ, ὡς ἡμῖν ἀνωμολόγηται, ὡς οὔτε τὰ δίκαια ἐτηρήσαμεν, καὶ ὅτι καταστρέψαμεν τὰ εἰκότα, καὶ ὅτι οὐκ ἀπολογούμεθα θεοὺς τὰ θεστρεφόμενα.

μηθὲν μᾶλλον πάσας τὰς ἡμέρας μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Τοῦτο δὲ οὐ δεῖ νοεῖν ὡς τοῦ ἁπλῶς ἡμῖν σωθῆναι καὶ κυβερνᾶσθαι, ὅτι τοῦ τρόπῳ τούτῳ σώζεται καὶ τοῖς λίθοις, καὶ τοῖς φυτοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς ἐμψύχοις, ἀλλὰ τοῦ ἑνὸς τοῦ πάντας ἡμᾶς χάρτι καὶ μιᾷ πίστει, ὅπερ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐν τοῖς ἑτέρᾳ πίστει διαφερομένοις μέλεσι. φαίνεται οὖν μὴ εἶναι κεκωλυμένον τοιαύτην λέξεις ἢ συλλαβὰς εὕρεσις ἀνάγκης· ὧν δὲ καὶ ταῦτα ἐπικολάθησεν αὐ μεγίστη ζημία τοῖς χριστιανοῖς. αἱ αἱρέσεις ἐκ τούτου πολλῶν καὶ διαφόρων αἱρέσεων, ἀνάγκη δὴ τινὶ ἐκκλησίαν τοιαύτην τοῖς τοιούτοις δόξαις διδασκάλοις, διὰ διαγράμματων. τοῦτο διαμάζουσι καὶ οἱ ἐν τῇ δυτέρᾳ συνόδῳ τῇ ἐν κωνσταντινουπόλει. ἐκεῖνοι γὰρ τοῦτον τοιοῦτον, καὶ παραιτοῦνται, λέγοντες, εἰ διὰ δυνατὸν, εἶναι τινὰ ἐκκλησίαν καθαρὰν καὶ ἀζήμιον, ἐκ τῶν ἰδίων τοιούτων ἀνδρῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ διαφορᾶς κίνδυνοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐγίνετο χρεία δόξασφαλείσης ἐν τοῦ συμβόλῳ ἐκείνῳ. δόξε τοῦτο καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς ῥώμης ἐποίησε τοῦτο ἐν καιρῷ ἀνάγκης, εἰ διὰ τοῦτο κεκώλυται, δείξατε ἐν ποίῳ· ἐν τοῖς ὅροις γὰρ πατέρων οὐ κεκώλυται, ἀλλὰ μόνον λέγεται, ἑτέραν πίστιν μὴ ἐξεῖναι προφέρειν, ἢ συγγράφειν, ἢ συντιθέναι. ἰδοὺ ἠκούσατε τὸ ῥητὸν ὡδὶ τοῦ πατέρων τῶν ἐν τῇ ἰφίσῳ, μὴ ἐξεῖναι ἑτέραν πίστιν συντιθέναι. ὅθεν ἴσμεν ὅτι καὶ ὅσαι ἄλλαι συνόδοι ἐκωλύθησαν ἢ ἐποίησαν κώλυμα, ἢ ὅμοίς τις ἔστι ὡδὶ συλλαβῆς ἢ λέξεως, τοῦτο ὀφείλει ἀναφέρειν πρὸς τούτους τοὺς ἐν τῇ τελίτῃ συνόδῳ, ἐν ἐντεῦθεν ἐξηγεῖσθαι καὶ τὰ τῶν ἄλλων. καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ μετ' αὐτὰ γενόμενοι, διεμαρτύραντο ἑαυτοῖς τρόπῳ παντὶ ἄλλως ἢ ὃ πρεσβύτεροι οἱ πατέρες. ἀλλ' οἱ πρῶτον καλύοντες ποιοῦνται μείζων καλύμματος πρόφασιν ἑτέρας πίστεως, ὥστε καὶ τὰ ἄλλα ἀπάντων φέρεσθαι πρὸς τούτους· εἰ γὰρ καί τινες λέγουσι δεῖ λέξεων καὶ συλλαβῶν, ὀφείλει ἀναφέρεσθαι πρὸς τοὺς ἀρχαίους τοὺς πρώτους πατέρας, ἅσπερ εἴπομεν· ἐκείνας γὰρ τὰς λέξεις δεῖ παραιτεῖσθαι, αἵ τινες εἰς ἄλλην ὑπόνοιαν φέρουσιν. ὡσπερ γὰρ ἀσυμπλοΐαι αἱ ἄλλαι ὑπόνοιαι, οὕτω καὶ αἱ ἄλλαι λέξεις ἄλλην ἔχουσαι ὑπόνοιαν ἀσυμπλοΐαν εἰσίν. ὅθεν ἴσμεν, ὅτι ἐκεῖνα τὰ καλύμματα οὐκ ἀποδίδαμεν ἡμεῖς, καὶ ὃ λέγετε πρόφασιν λέγομεν αὐ ἀπύξιν, καὶ τινὶ αὐτῶν ὑπόνοιαν ἔχομεν οὐκ ἔστιν ἑτέρᾳ πίστις ἐποίησε ἀλλ' ὅτι οὐχ ὑποκείμεθα τοῦ ἀναθέματος. ἐκόμην καὶ πλείονα ἄλλα εἰπεῖν ὡδὶ τούτου ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ, ἀλλὰ καιρός ἐστιν ἀναπαύσεως. Τέτταρες ἔστιν εἰρημένων ὡδὶ τοῦ ῥόδου, ἓν δὲ ἡ συνοδος. Τῇ ἑξῆς δὲ συνελθόντες οἱ συνάψαν ὁ ῥόδου τινὲς ἀπολογίαν λοιπὸν τῇ παρούσῃ τινὲς ἀναγνῶσαν οὐκ ἠδυνήθη.

τοις ἡ λέξεως, οὔτε ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ τῇ παλαιᾷ ἢ τῇ νέᾳ, οὔτε ἐν τοῖς ἔξωθεν τῶν πα-
τέρων, ἃ τοῖς ῥητοῖς τῆς συνόδου, καθὼς ἀπὸ ἐξόμων ἐν χάριτι τοῦ θεοῦ, φαίνεται
ἐξ ἑκατέρου μέρους, ἆρα οὐ κεκώλυται. εἰ δέ τις εἴποι, καὶ γράμμα καὶ λέξιν κεκώ-
λυται παραδίδοναι ἐν τῇ γραφῇ, πολλὰ ἄτοπα ἕψεται. πρῶτον μὲν πάντας τοὺς
πατέρας, ὅσοι παρεσήθησαν ἐν τῇ ὑποθήκῃ τῆς πίστεως, ὑπὸ ἀνάθεμα ἔσ-
ονται τοῖς παρ' αὐτῶν. ἔπειτα δὲ καὶ ὁ ἅγιος παῦλος λέγει πρὸς γαλάτας, εἴπερ "
ἄγγελος λέγεται ὑμῖν, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ παῦ- "
λου, καὶ τοῖς αὐτοῦ ῥήμασι, καὶ ἄλλη γραφὴ πολλὰ παρεσήθη· καὶ οἱ ἅγιοι πατέ-
ρες οἰκείως πολλὰ εἶπον, ἅπερ καὶ κεῖνται ἐν τοῖς συμβόλοις τῶν ἁγίων ἀποστόλων,
ὡς περ οἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῖς ἐν τῇ πρώτῃ, καὶ οἱ ἐν ἐφέσῳ ἐν τῇ δευτέρᾳ· ὥστε
παρεθήκην κωλύεσθαι ἐν αὐτοῖς, ἡ δ' ἀναπλήρωσις οὔ. εἰ γὰρ ἄλλως ἀκολουθεῖ ἀνάγκη
τοῦ γράμματος, ἔτι μᾶλλον μεῖζον ἀτόπημα παρεπεισύθησαν ἡμᾶς ὑπολαβεῖν
ἐν ἁμαρτήμασι θανασίμοις. λέγει γὰρ ὁ αὐτὸς παῦλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς κο-
ρινθίους, ὅτι τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ, εἴπερ οὖν τὸ παῦ "
λου κἀκεῖνο φυλάττεται, ὡς τῶν ἀναγκαίων ὄν· οὐ χρὴ λοιπὸν ἀποβλέπειν πρὸς ἀποκ-
τείνουσαν, ἵνα κἀκεῖνο ἐξετάσωμεν· ὁ μακάριος γὰρ χρυσό-
στομος ὁ θεολόγος λέγει· Ἵνα μὴ τὴν ὀνομάτων ἐξηγήσασθαι μόνον, ἵνα καὶ αἱ συλλαβαὶ "
πρὸς τὸ αὐτὸ φέρουσι. καὶ ὁ ὑμέτερος διδάσκαλος χρυσόστομος ὁ παλαιὸς, ἐν ὑ- "
μῖν εἰδὼς πλείστου ποιεῖσθαι, τὸ αὐτὸ λέγει. λέγων, Λέξιν ἐμοὶ λόγος δίδωσιν οὐ γὰρ "
ἐν ῥήμασι μόνον, ἀλλ' ἐν ὁρίσμασιν ἡ δυσσέβεια καὶ τὸν θεολόγον χρυσόστομον· καὶ "
δεῖ καὶ ταῦτα διὰ καὶ πραγμάτων ἀναγκαίων λόγον, κἂν τις ὅτι τὴν ὁρισμάτων συμ- "
φωνίαν, πρὸς τὰς λέξεις οὐ βλέφουσιν. Ἐπειδὴ πατέρες ἁγιωτάτοι, ὁ διδά- "
σκαλος μαθητὰς οὐ ποιεῖται φροντίδα λέξεων, οὐδ' ὑμεῖς ὀφείλετε καὶ λέξεων
ποιεῖσθαι λόγον· εἰ δὲ λέγητε ὅτι οἱ πατέρες ἐποίησαν τοῦτο, οἱ ἐν ταῖς συνόδοις τοῦ-
το κεκλύσασθαι πρὸς ἰδίων καιρῶν ἀποδείξομαι, ἀλλὰ κἀγὼ τὸ παρὸν λέξομαι τοῦτον
τὸν τρόπον. ὡς οὐ χρὴ ἐν παλαιοῖς λέξεσι καὶ συλλαβαῖς, οὕτω δείγματος μικροῦ
χάριν ποιήσομαι, οἷον, τὸ συμβούλιον τοῦτο ἡμεῖς μὲν ῥωμαϊστὶ λέγομεν, ὑμεῖς δὲ ἑλληνιστὶ,
καὶ ἄλλοι ἄλλως, καὶ ἐν ταῖς λέξεσι πολὺ διαφέρομεν, ἀλλ' ὅμως διὰ τῶν τοι-
μάτων συναρχόμεθα. ὑδρομέλι καλοῦσί ἐστιν. εἰ ποιοῦμεν ἕτερον λόγον ἀπὸ ὕδατος καὶ
φιλοσόφου λόγου. ὁ μὲν ἐν ἑκάστῃ διανοίᾳ καὶ ἀνάγκη. ἔστι γὰρ διδόναι ἀρχαῖς καὶ
ἀξιώμασι, ἅπερ συνέχουσι δυνάμεις καὶ ἀποδείκνυσι δυνάμεις ταῦτα
τὰ μετ' αὐτὰ καὶ τὰ συμπεράσματα, καὶ οἱ διδάσκαλοι ὅλως οὐκ ἀρκούμενοι ἐξη-
γοῦνται διὰ συλλογισμῶν, διὰ διαιρημάτων, διὰ ἐπαγωγῆς καὶ ἕτερον τοιοῦτον δηλοῦσι
μάτων, καὶ ὁδεῖς λέγει εἶναι ἕτερα ὁπλίσματα. Εὐθύμιος ὁ ἀριστοτέλης ἐν δευτέρῳ τῶν
δευτέρων ἀναλυτικῶν, τὰ μὲν ταῖς ἀρχαῖς, ἕως αἱ εἰς τὸν αὐτὸν ἀρχὸν φέρουσι,
δυνάμει ἐν αὐταῖς ἐμπεριέχονται. ἔχομεν οὖν καὶ ἡμεῖς κοινὰς ἀρχὰς καὶ ἀξιώμα-
τα θεολογικὰ, ἅπερ εἰσὶν κοινὰ ἀμφοτέρων, καὶ παρ' ἀμφοτέρων πιστεύονται. ἐκ
τούτων οὖν ἴσασι δεῖξαι, καὶ ἐκ τοῦ ἐμπορεῖσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὅθεν ἐκ
τούτων ἀναφαίνεται πᾶσιν, μὴ εἶναι παρεθήκην τῷ λέγειν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν.
ἔτι καὶ ἄλλως δείξομεν, ὅτι οὐδενὶ τρόπῳ κεκώλυται παρεθέναι λέξεις ἢ συλλα-
βὰς, οὔσης ἀνάγκης. καὶ γὰρ ὡς λέγει παῦλος· εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, "
εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, μία ἐκκλησία ἅρα καὶ τὸ αὐτὸ ἀξίωμα. εἰ γοῦν ταύ- "
την τὴν ἐκκλησίαν κατὰ καιροὺς διαφόρους, οὔσης ἀνάγκης, ἐξῆν παρεθέναι, αὕτη
ἡ ἐξουσία οὐ κωλυθήσεται ὧδε τὴν μὴ ταῦτα. αὐτὸς γὰρ ὁ σωτὴρ λέγει, ἐγὼ εἰμαι "

ὢν ἔπεται ἔχει τὸν υἱὸν πρὸς τὸ πνεῦμα, ὥσπερ καὶ τὸν πατέρα· καὶ ἵνα μήτις νομίσῃ πρὸ πνεύματικοῦ τινὸς χαρίσματος, ἀλλ' αὐτῇ πρὸ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος λέγει, τοῦτο ὁ σωτὴρ ἡμῶν σαφηνίζει ἐν ἑκείνῳ τῷ ῥητῷ, τῷ, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἀλλ' ἐκ τῆς τρίτης ὑποθέσεως ὑπείκειν, ὅτι τὸ πνεῦμα μὴ τῆς προσθήκης τὸ ἐν τῇ θείᾳ προσώπων δηλοῖ. ἔπεται ἄρα τὸν υἱὸν ἐκπορεύειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς ὁ πατήρ. καὶ ἴσως ἔστι τις, ὅτι τὸ ἰδιωμά ὄζει ἀπολειλυμμένον καὶ καθ' ἑαυτὸ, καὶ ἡ ποιότης ἐκείνου πρὸς τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως· ἀλλ' ἡμεῖς πρὸς τὸ δείξαι τὸ ἐναντίον τούτου, καὶ ὅτι πρὸς τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεώς ὄζει ὁ λόγος, προσάξομεν ἄλλους μάρτυρας τὸν μέγαν βασίλειον, ὅστις ἀποδείκει ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὕτως ἔχον, ὥστε μηδεὶ τρόπῳ τὸν πατέρα ποιεῖσθαι μὴ συνοσούμενον τῷ υἱῷ καὶ τοῦ πνεύματος, μηδὲ τὸν υἱὸν μὴ συνοσούμενον τῷ πνεύματος. Ὁ τὸ πνεῦμα ποιήσας, φησὶν, αὐτό τι ἐφ' ἑαυτῷ ἐνόησε, καὶ τὸν οὗ ὄζει πνεῦμα, καὶ τὸν υἱὸν τῇ διανοίᾳ συμπαρεδέξατο· ὁ δὲ τοῦτον λαβὼν, τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα οὐκ ἀπεμίεσεν· ἀλλ' ἀκολούθως μὲν τῇ τάξει, συμπεμφόμενος δὲ τῇ φύσει τῇ τοῦ τοιοῦ καὶ ταυτὸ συγκεκραμένος, ἐν ἑαυτῷ τὸν πίστιν αἰτιτυπώσατο. καὶ ὁ τὸ πνεῦμα μόνον εἰπὼν, συμπαρείλαβε τῇ ὁμολογίᾳ καὶ τὸν οὗ ὄζει πνεῦμα. καὶ ἐπειδὴ τοῦ χριστοῦ ὄζει τὸ πνεῦμα, καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ, καθό; φησιν ὁ ἀπόστολος, ὥσπερ ἐξ ἀλύσεως ὁ τοῦ ἑνὸς ἄκρου ἀψάμενος, καὶ τὸ ἕτερον ἄκρον συνεπισπάσατο, οὕτως ὁ τὸ πνεῦμα ἕλκυσας, δι' αὐτοῦ καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν συνεφειλκύσατο. καὶ τοι υἱὸν εἴπε λάβῃ, ἔχει αὐτοῦ ἑκατέρωθεν τῷ μὲν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, τῷ δὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα συνεπαγόμενον. οὐ γὰρ ὄζει δυνατὸν διαιρεῖσθαι τριῶν ἡ διαίρεσιν, ἢ υἱὸν χωρὶς πατρὸς νοεῖσθαι, ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ ἀπεζευγμένον. Διδασκαλώτατοι πατέρες, οὕτως ἔχουσι τὰ θεῖα προσώπα πρὸς ἄλληλα, ὥστε νοεῖσθαι καὶ τὰ ἄλλα προσώπα νοουμένου τούτου ἑνός· ὥστε συμβαίνει, ὅστις νοεῖ τὸν πατέρα ὅτι προβάλλει τὸ πνεῦμα, ἀνάγκη νοεῖν προβάλλειν αὐτὸ καὶ τὸν υἱόν. καὶ ἵνα μὴ δόξῃ δυσχερὴς καὶ ἄπιστος ὁ ἡμέτερος λόγος, θέλω προσάξαι τὸν αὐτὸν βασίλειον μάρτυρα, λέγοντα ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ, ὅτι ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἔχει καὶ ὁ υἱὸς, σωζομένου ὅτι ὁ υἱὸς οὐκ ἔστι πατήρ· ταῦτα ὄζει ὁ υἱὸς ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, διχα τοῦ εἶ) μόνου πατήρ. Πατέρα εἶπεν ὁ υἱόν· φύλαττέ μοι ταύτας τὰς ἰδιότητας. μόνῳ ἂν ὁ υἱὸς ἐν τῷ εἶ) υἱὸς, ταῦτα ὄζει ὅσα καὶ ὁ πατὴρ κατὰ τὸν αὐτὸ φωνὴν τοῦ κυρίου εἰπόντος· ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ὄζει. τοῦ ὅτι γὰρ τῆς εἰκότος ὄζει ταῦτα, ὅσα προσέστι τῷ προβεβλῆσθαι. Οἱ ἀγιώτατοι πατέρες συνήθως λέγουσιν ὅσα ἔχω, καὶ συμφωνοῦσιν ἐμοί. φαίνεται οὖν παραλαχόν, ὅτι τὸ προβάλλειν ὄζει κοινόν πατρὸς καὶ υἱοῦ. ἡμεῖς πολλὰ καὶ σαφῆ, ὁ θῆλα δὲ τῆς αὐτῆς ὕλης ἔχομεν καὶ ἄλλα εἰπεῖν, ὁ δείξαι ὅτι ἐν τῷ λέγεσθαι, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς, νοεῖται ἐκπορεύεσθαι ὁ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἀρκεῖ ταῦτα· ἡ ὤρα βραχεῖα ὄζι, ἵνα μυθολογήσωμεν ἐν ἑτέρᾳ συνηθείᾳ. θελήσαι ὁ θεὸς ἀφελεῖαι τοῦ αἰτίου, τοῦ μὴ ἔχειν ἡμᾶς λέγειν ταῦτα, ἢ δεῖ τῆς τοιούτου συζητεῖν. Ἀλλ' ἐπάνειμι ὅθεν ἐξέβαλον· ὄγδοον μὴ εἶ) προσθήκην, ἐπειδὴ πᾶσα ἀνάπτυξις ἐ σαφήνεια οὐκ ἔστι προσθήκη. εἰ αὐτῇ τῇ ὀγδόνῃ ἡμεῖς ἐπροσθέξομεν, ἐν τῷ λέγειν τὸν πατέρα ἐκπορεύειν τὸ πνεῦμα, νοεῖσθαι ταῦτα ἐκπορεύειν καὶ τὸν υἱὸν, ὅθεν ἔπεται, τὸ πνεῦμα ἐν τῷ συμβόλῳ μὴ εἶ) προσθήκην, ἀλλ' ἀνάπτυξιν. Ἐπὶ τὸ δεύτερον ὀγδοήκοντα, ὅπερ λοιπόν, ὃ καλεῖτε προσθήκην, ἡμεῖς δὲ ὦ, ἀλλὰ σαφήνειαν, μὴ εἶ) κεκωλυμμένον. εἰ γὰρ ἦν προσθήκη, ὅπερ ἀ λέγομεν, οὐκ ἂν ἦν εἰ μὴ ἔξωθεν· τοιαύτη δὲ προσθήκη γράμματος ἢ

τος ἢ

τοὺς κλυδώνιον οὔτως. Ἡμεῖς τῆς ϗ νίκαιαν πίστεως τὴν ἁγίων πατέρων τὴν ἰ- «
κεῖ σωτηρίαν τῶν δὴ καθαιρέσει τῆς αἱρετικῆς αἱρέσεως, οὐδὲν ἔτι προτιμήσαμεν «
πώποτε, οὔτε προτιμᾶν δυνάμεθα· ἀλλ' ἐκείνης ἴσμεν τῆς πίστεως & ἴσομεν, «
προσδιαρθροῦντες τὸ ἀλλαχοῦ εἰρημένον περὶ τῆ ἁγίου πνεύματος, ὅτι τὸ μὴ κε- «
κινῆσθαι τίνι παῦτα τὸ τὸ ζήτημα, ὅτι μιᾶς θεότητος εἰσίναι χρὴ τὸν πατέρα, ϗ «
τὸν υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, θεὸν ϗ τὸ πνεῦμα γινώσκοντες. Ἀπὸ τούτων ἡμεῖς «
λέγομεν, ὅτι εἰ ϗ πολλὰ ἐξετέθησαν ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ, ἀλλ' οὐ ὧν ἐκ ἦσαν
προσθήκη, ἀλλ' ἀπάντησις καὶ σαφήνεια. καίτοιγε ἐν τοῖ τῆς πρώτης συμβόλῳ
οὐκ ἠγόρευτο, ὅσα τῆ πατρὸς τε καὶ ὁμοούσιον· ἀλλ' οὐδὲ ἐλέγετο, τὸν υἱὸν γεγενῆσθαι
πρὸ πάντων τῆ αἰώνων· ἀλλ' οὐδὲ, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ· ἀλλ' οὐδὲ,
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κύριον, καὶ ζωοποιόν· ὁμοίως δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ θέντες τὰ τοιαῦ-
τα οὐκ ἠγόρευσαν προσθεῖναι οὐδέν· & ὡς ἀδίκως ἠγνοημένης προσθήκης ὁ μακά-
ριος γρηγόριος λέγει, μηδὲν ἄλλο τοιοῦτον δύνειν, ἢ ὅπερ εἶπον οἱ πατέρες οἱ ϗ νίκαιαν.
μᾶλλον μὲν οὖν εἰ βέλεσθε ἀκριβῶς κατανοῆσαι, ἀδήμια ἠγνόητο ἐπομβρίους σύ-
νοδος, ἥτις οὔτε ἀφεῖλεν, οὔτε προσέθηκε. & γὰρ ἐν μὲν τῇ δευτέρᾳ ἀφωρίσθη τὸ,
ἐκ τῆ οὐσίας τοῦ πατρὸς, ὅπερ τῆς προτέρας· ϗ αὖθις ἡ τετάρτη, αὐτὴ τοῦτου ὅπερ ἠγόρα
σε ἐν τῷ προτέρῳ συμβόλῳ, ἠγνοημένα ἐκ τῆ πατρὸς, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πα-
τρὸς, εἶπον ἐκεῖνοι, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ ϗ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ
τὴν ἀνθρωπότητα, ἐναπομύμοι τῇ δόξῃ τοῦ δυτυχοῦς. φαίνεται ἆρα τὸ ποιησά-
πνος προάμματος ἔκθεσιν ἢ ἀνάπτυξιν, οὐκ ὄντι προσθήκη, ἀλλὰ σαφήνεια· τοῦτο
δυλόμεθα δεῖξαι ὑφὰ μάρτυρίας καὶ ῥητοῦ τῆς ὑμῶν αἱρετικότητος· ὁ κύριος γὰρ ὁ
ἰφίσου ὡς ἐξ ἀνθυποφορᾶς τὸν λόγον ποιούμενος, ἐζήτησεν ἕτερον ὑπερδυόμενος
προέσωπον, τίνος χάριν οἱ ἐν τῇ τείτῃ οὐκ ἐπήνεσαν μείαν τὴν τῆς δευτέρας συμ-
βόλου, ἀλλὰ τὴν τῆς πρώτης μόνου, καὶ λύσας ἀρίστα καὶ σοφώτατα τὴν ἀποείαν
εἶπε, ὑφὰ τὸ εἶναι ἄμφω ταῦτα ὡς ἓν, καὶ μηδὲν διαφέρειν. καίτοιγε προσετέθησαν
πολλὰ ὡς φαίνεται, ϗ ἐν συλλαβαῖς καὶ ἐν λέξεσιν, ἃ οὐκ ἦσαν ὡς ἔοικε προσθή-
κη, ὑφὰ τὸ εἰς τὸν αὐτὸν νοῦν φέρειν. Ἐκ τούτων οὖν ἁπάντων ἀναφαίνεται εἶναι
φανερὰν τὴν μείζονα, δηλαδὴ μὴ εἶναι μηδὲ λέγεσθαι προσθήκην μηδεμίαν σα-
φήνειαν ἢ ἀνάπτυξιν. λείπεται ἤδη δοσθεῖναι τὴν ἐλάττονα, ἐν ᾗ ὅτι καὶ πλείων
κόπος, ἴσως τοῦ, ἐκ τῆ υἱοῦ, ἐξήγησις ὅτι καὶ σαφήνεια. ὥστε δηλονότι ἐν οἷς λέγε-
ται ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἅμα νοεῖσθαι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ.
καὶ πρὸς τοῦτο ἃ προσέτι ἄλλας δοσθείσεις, ἢ τῶν ὑμετέρων ἁγίων, καὶ δοσθείξω
ἐν τῇ μείζονι, ὅτι ἐκπορεύεται ἐκ τῆ υἱῆ καθὼς καὶ ἐκ τῆ πατρὸς, καὶ δείξω ἐκ
τῶν ὑμετέρων ἁγίων. ὁ γὰρ μακάριος κύριλλος ἐν τῇ κατὰ ἰωάννην ὁμιλίᾳ ὅπου
λέγεται, ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, ϗ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν, λέγει·
Τῶν γὰρ τῆ θεῖ & πατρὸς οὐσιωδῶν ἀγαθῶν ὑπάρχων ὁ υἱὸς κοινωνὸς, ἴδιά & τὸ πνεῦ «
μα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, καθ' ὅπερ αὐ νοοῖτο ϗ ὁ πατὴρ, οὐκ ἀλλότριον, ὡς ἔξω- «
θεν, οὐδὲ ἄθεος γὰρ μᾶλλον δὲ μανικὸν τὸ ὕτω φρονεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ϗ ἡμῶν ἕκαστος τὸ «
ἴδιον ἐν ἑαυτῷ πνεῦμα συνέχει, ϗ ἐκ τῆ ἐνδοτάτων ἀπλάγχνων εἰς τὰ ἔξω προ- «
χέει. ὑφὰ γάρ τοι τοῦτο & σωματικῶς αὐτὸ ἐνεφύσησεν ὁ σωτὴρ, δεικνὺς, ὅτι καθὼς «
πρὸ ἐκ τῆ στόματος τῆ ἀνθρωπίνου φύσεως τὸ πνεῦμα σωματικῶς, ὕτω καὶ ἐκ τῆς «
θείας ὑσίας θεωρητῶς προχεῖται τὸ ἐξ αὐτῆς. Ἀπὸ τούτων συμπεραίνει, ὅτι «
ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἴδια τὰ τῆ πατρὸς ἀγαθὰ κατὰ φύσιν ϗ οὐσιώδη, ἴδιά ϗ τὸ ἐκπο-
ρεύεσθαι τὸ πνεῦμα καθὼς ϗ ὁ πατὴρ, μυούντων τῆ προσωπικῶν ἰδιωμάτων. ἐξ

ὧν

Ο' Εφίσου. Ἐπειδὴ ἔπαθον ὅτι χρὴ ζητεῖν παρὰ θεοῦ τὴν ἔκτισιν καὶ ἐδέησάν σωτῆρος, δέδοκται τὸ βιβλίον· ἐπεὶ δὲ τῆς ὀργῆς οὐδὲν λέγουσιν αὐτῷ, ἐπειδὴ καὶ ἡ αἰδεσιμότης ὑμῶν λέγει τοῦτο· καὶ ἄλλως ἡ δικαιότης, ἵνα ἐξεσωθῶμεν τὰς οἰκουμενικὰς, καὶ ζητῶμεν τὴν μεγίστην· ὅμως τὸ βιβλίον αὐτὸ εἴδατε ὅτι ἔδωκα ἐγὼ ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως τῷ κυρῷ νικολάῳ, καὶ φαίνεταί μοι ὅτι μετεχειρίσατο αὐτό, καὶ ἐκεῖνος πολλὰ εἶδεν αὐτὸ, καὶ νομίζω ὅτι μαρτύρησεν αὐτό.

Ο' Ρ'όδου. Ἀπὸ τοῦ ῥήματος τούτου θέλω ἰδεῖν τὸν λόγον μου πρὸς τοὺς αἰδεσιμωτάτους πατέρας. ἀπὸ τῆς τελευταίας ὁμιλίας ὑμῶν ἐδέησεν ἐκδοθῆναι, πανάρια κεφάλαια συνάξαμεν. προῆτον ὑμεῖς ἀνέγνωτε τὰ σύμβολα, ἵνα ὀρθότερον εἴπω, τὸ σύμβολον· δεύτερον ἀνέγνωτε τοὺς ὅρους, τρίτον παρεκλήσεις, ἤτοι ἐγκυκλίου, ἀγαθωνίου πάπα, καὶ κελεστίνου, καὶ κυρίλλου, ἀφ' ὧν συνήξατε καὶ ἐποιήσατε κεφάλαια τέσσαρα. πέμπτον ἐπόντες ὅτι δικαιούμεθα τοσούτους πατέρας τῷ πλήθει καὶ τῷ ἀξιώματι, ἐτάξατε ἀφορίσαι τοὺς ἀναθεματίσαντας ἐν Χαλκηδόνι, ἵνα μηδὲν προσθῇ τις ἐν οἷς ἐκεῖνοι ἐδέησαν, φοβεῖσθαι ὑμᾶς προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν τῷ προσθήκῃ, ὅπερ ὑμᾶς μὲν προσθήκην λέγειν, ἡμεῖς δὲ αὔξησιν, διὰ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐν τῷ συμβόλῳ φάλλει. Πρῶτον μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ ἤτοι ἐν τῇ ἀναγνώσει τῷ συμβόλων, ἐνάγκασθητε δεῖξαι τὸ λεγόμενον παρ' ἡμῖν τοῖς λαϊκοῖς ὅτι δεῖ προσθήκην, ἀπὸ δὲ τοῦ δευτέρου ἐν οἷς ἀνέγνωτε τοὺς ὅρους, εὑρέθη τι ὅτι οὐ δεῖ προσθεῖναι, ἀπὸ δὲ τὸ τρίτον ἐποιήσατε ἵνα λάβω δέξητε, ὅτι οὕτω ὀρθόν ἐστιν, ὅτι ἀναγκαῖον, ἀπὸ δὲ τούτων τῶν τριῶν συνάξαντες ἐποιήσατε τὸ τέταρτον, ὅτι δηλαδὴ τὰς ἁγίας φοβούμενοι ἐπροσθήκησεν. λείπεται ζητεῖν εἰ ἃ ἀρξώμεθα ἀπὸ τοῦ πρώτου, ὅτι ὁ λόγος μὲν ἐστι προσθήκη, ἀλλ' ἐστιν αὐάπλυξις καὶ σαφήνεια. δεύτερον ὅτι ἡ καλύτερα ἡ αὐάπλυξις. πρὸς ἣ τὸ τρίτον πειρασόμεθα ἀποδεῖξαι τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι, ὅπου δεῖ χρήσιμον, καὶ ἀναγκαῖον, καὶ ἀληθές. τέταρτον ἀποδείξομεν ἐκ πολλῶν καὶ ἀναγκαίων λόγων, ὅτι δεῖ ταῦτα χειρισαῦ πείθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ ὡς ἄπαυλος τρόπος. Ϛ εἰς μὲν τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ ἐζητήθη παρὰ τῆς αἰδεσιμότητος ὑμῶν, ἵνα λίγητε ἅπαξ καὶ κεφάλαιον δυσωπῶς καὶ καλῶς, λέγω ὅτι ς. Οὐδεμία ἁπλότης, αὐάπλυξις, ἢ σαφήνεια τινὸς θεσπίσματος, ἢ μαθήματος, ῥηθεῖσα παρὰ προσθήκης· ἀλλὰ τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ, λεγόμενον ἐν τῷ συμβόλῳ, ἐμαθεύχησαν τῇ, ἐκ τοῦ πατρός, φανῇ; ἐξήγησις δὲ εὑρέθη καὶ αὐάπλυξις· οὐκ ἄρα ἐστὶ προσθήκη. ἢ τοιαύτη ἀκολουθία καὶ ὁ τοιοῦτος συλλογισμὸς, ὡρισμένος ὅτι ἡ δύναται ἀρνηθῆναι· λείπεται δὲ ἕξιν τοῦ μείζονα τούτου τοῦ συλλογισμοῦ ἢ τοῦ ἐλάττονα· ἢ μείζων ἐποδείκνυται τοῦτον τὸν τρόπον· τὸ προστιθέμενόν τινι προϋπάρχοντι ἔξωθέν, ἤτοι τὸ τρόπον ἐστὶν ὃ οἱ φιλόσοφοι, ὃ μάλιστα ὁ ἀριστοτέλης ἐν τοῖς ἄνω ἠρίστευσε καὶ φθοράς, ὅπου ἐκεῖνος λέγει περὶ θρίψεως λέγει ὅτι, αὐάπλυξις τὸ ξιφόμενον ξιφιδίῳ προστιθέμενόν τινος ἔξωθέν. εἰ δὲ πᾶσα προσθήκη ἔξωθέν, ἡ δὲ αὐάπλυξις ὃ σαφήνεια οὐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὑπομένου, ἤτοι ἐσάκις γίνεται ἔκθεσις ἢ αὐάπλυξις ὑπάρχοντος τοῦ ὑπομένου, ἤτοι ἐν τῷ προϋποκειμένῳ, μὴ εἶ προσθήκη· ἐπεὶ καὶ ἄλλως ἀκολουθεῖ πολλὰ ἄτοπα. καὶ δείξομεν τοῦτο, ὅτι πᾶσα αὐάπλυξις ἢ σαφήνεια ὄντως οὐκ ἔστι προσθήκη, δείξομεν οὕτω τῷ ἱερᾷ γραφῇ δείξαντες προσθήκας πολλὰς τῷ γὰρ καὶ νίκαιαν συνῳδότων πατέρων ἐνδέχεται τὸ ἑαυτῷ σύμβολον ὡς εἰρήκασιν, οἱ πατέρες οἱ συνῳδότες ἐν τῇ δευτέρᾳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἐπέσπασε προσθήκην δοκοῦσαν· ὅμως εἶπον ὅτι ὄντως αὐτὰ ἅπερ εἶπον οἱ ἁγίαι πατέρες· καὶ τούτων μάρτυς ὁ καὶ παρὼν ἐν ταύτῃ θεολόγος γρηγόριος γράφων

πρὸς

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΙΚΟΣΤΗ ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΑΞΕΙΣ ΕΚΤΗ.

Ἰλαρμώτατοι πατέρες, προχθὲς ἐπανῆλθομεν ἐκ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Φανουρίου, ὅπου ἡμεῖς δὲ τοῦτο τὸ σπουδαῖον συνήχθημεν δὲ τὴν ὀγδόην καὶ δύρειν τὴν εἰρηνεύειν μὴ τῆς εἰρήνης· καὶ δῆλε τὰ χρεία ἵνα χαρίζηται τὸ ἓν μέρος τῷ ἑτέρῳ ἐν οἷς ἔχει δίον, καὶ ἐστοχάθημεν, ἐὰν ἡ χρεία βιβλίων, ἔσται εἰς ἐ ὑστεζηλὴ τὸ μακαριώτατον πάπα ἵνα δώσωμεν μὴ χαρᾶς· ὡς αὐτὸς ὑπεχάθητε καὶ ὑμεῖς, ἐὰν ἔχητε βιβλίον ἵνα δώσητε αὐτὸ, καὶ ἔδωμεν μίαν ὥραν· καὶ ἠξίωσε τὸν αἰδεσιμώτατον Ἐφέσου καὶ τὸν νικαίας δῆλε βιβλίον, ἵνα δανείσωσιν ἡμῖν αὐτὸ, ὁποῖον ἔχῃ τὰ προκτικὰ τῆς ὀγδόης συνόδου, ἵνα ἔχωμεν αὐτὸ μίαν ὥραν, καὶ ὑδὲ ἔδωκαν αὐτό· καὶ εἰ μὴ ἐφίρητε τὸ βιβλίον, ἰδοὺ καλόν· εἰ δὲ μὴ, πέμψατε ἵνα φίρωσιν αὐτό. Ιωλ. Καρδ.

Ὁ ἀπεκρίνατο τότε τῷ Ἐ νεῦ λέγων ὅτι οὐ μέλλει ἐμποδιθῆναι ἵνα δέξωμεν βιβλίον ὅταν ἡ χρεία. Τὸ δὲ δοῦναι αὐτὸ ὕτως οὐκ ἔστι λείπει ἀφ' ἡμῶν, ὅτι δὲ σκολον· ὠφελεῖ δὲ τῷ βιβλίου τούτου, ἐκ ἔστι δύκολον δοῦναι ἡμᾶς αὐτῷ· εἰ δὲ καὶ ἔχομεν αὐτὸ, ὐκ ἔχομεν αὐάγκην ἵνα συναριθμήσωμεν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἄλλην συνόδον, ἥτις ὐδὲ ἐστέρχθη ὅλως· ἀλλὰ μᾶλλον ἠκυρώθη. καὶ αὕτη ἡ συνόδος ἰδοὺ λέγει ἡ ἀγωνεύη σου, ἔχει φεύγος κατὰ τῶ φωτίου, ἐν τῷ καιρῷ τῶ πάπα ἰωαννου καὶ τῶ ἁγιωτάτου· μὴ ἴσως τὰ ἐγκλήσῃ ἄλλη συνόδος, καὶ αὐάρθωσι τὸν φώτιον, Ἐ ἀκύρωσι τὴν ἁγίαν συνόδον. αὕτη ἡ συνόδος, ἥτις ὀνομάσθη καὶ ὀγδόη συνόδος, ἐγκλήσῃ δὴ ἐ πάπα ἰωαννου, οὗ τινος πάπα ἰωαννου αἱ ἐπιστολαὶ δέχονται ὑπὸ ἐ φωτίου. ἐζήτησε δὲ ἡ συνόδος αὕτη καὶ ὠφελεῖ τὰς προφητείας ἐ συμβόλου, καὶ ἔκεισε, ἄξιον ἵνα ὀξαριθῇ ἀποστολὰς καὶ νομίζομεν ὅτι οὐδὲ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε οὔτε ἡ συνόδον, οὔτε τὰς ἐπιστολὰς ἐ πάπα ἰωαννου. καὶ ἐπειδὴ ἠκυρώθησαν τὰ τῆς συνόδου ἐκείνης, ὐκ ἔχει δίκαιον ἵνα ζητῶμεν αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ μετ' αὐτὰ μάλιστα. Ἀπὸ τότε χρόνου μέχρι ἐ νεῦ, ἀναγινώσκεται ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς κωνσταντινουπόλεως ὅτος. ἄπαξ τὰ κατὰ τὴν ἁγίαν πασχαρχῶν, φωτίου, Ἐ ἰγνατίου γραφέντα ἢ λαληθέντα, ἀνάθεμα. δῆλε τοῦτο ἅπερ ἀνέβαπτον αὐδὲ φρίττει ἵνα ᾖ θεσιν εἰς τὸ μέσον. Ο' Εφέσου.

Θέλω δὲ λύσαι ὑμᾶς ἀπὸ ἐ φόβου τούτου, ἵνα μὴ ἔχῃ τι φόβον, ἵνα μηδὲν ἀναγνωσθῇ ἀπὸ τῆς ὀγδόης συνόδου· ἀξιοῦμεν δὲ ἵνα ᾖ θῇ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο ὁ ἐζητήσαμεν· θέλομεν γὰρ ἵνα ἴδωμεν ἀπὸ τῆς ἴκτης καὶ ἑβδόμης συνόδου, καὶ ὠφελεῖ τῆς ὀγδόης αὐδὲν λέγομεν. Ιωλ. Καρδ.

Ἐπει-

ἱποιησόμεθα, μὴ συγχωρησάντος ἡμῖν τοῦ καιροῦ, πλεῖόν ὅσον αἰτησαμένους αὐτοὺς προσεῖναι μᾶλλον ἀναγκάσαι τὸν τοιοῦτον ἔκθεσιν μετὰ τῆς προσηκούσης, ὡς ἐν τῷ διελθεῖν ἐφάνη. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπήγαγον ὁ ἱφέσιος κατὰ τὸν ἀκόλουθον τῷ προτέρων εἰρημένων τὸ μὴ ἀναγωνίστων. Ἡ κοῦσατε, πατέρες ἁγιώτατοι, τὰς ἀποφάσεις ἃς οἱ θεῖοι πατέρες ἡμῶν κοινῇ συνιόντες, καὶ ἰδίᾳ καθ' ἑαυτοὺς οἱ τῆς συνόδου ἔξαρχοι θεῖα τῶν πίστεως ἰδίᾳ ἀποφαίνοντο· καὶ ἃ δὲ ἰδίως ἔγραψαν, ἢ πρὸς ἀλλήλους ὑπεστέλλοντες, ἢ καθ' ἑαυτοὺς δογματίζοντες, καὶ εἶτα παρ' αὐτῆς ταῖς συνόδοις ἀναγωνίζα, ὡς ποιμὴ δόξαι προσηκόντως καὶ ἀνενεχθῆναι. Ἡμεῖς μὲν οὖν ἁγιώτατοι τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τοὺς ὅρους αὐτῶν φυλάττοντες, καὶ τὰς ἐκεῖ διλαβούμενοι, ἃ δυνάμεθα θεοδιδάκτως τῶν ἐν τῇ συμβόλῳ ἡμῶν πίστει προσθήκην. καιρὸς δὲ λοιπὸν ἀκοῦσαι τῆς ὑμετέρων ἀποκρίσεων, εἰ μὴ ὁ καιρὸς κωλύει, τῆς προσθήκης ταύτης ἕνεκα· πλεῖον ταῦτα ἐπομένως καὶ τὸ πρῶτον, ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐμοῦ ἀφορμῆς ὑπηχθησόμενος τοῖς ὅροις τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, οὓς ἐναγκαίως ἐν ἱφέσῳ καὶ ἀπολεύθως ἀναγωνίζων, καθάπερ καὶ πρότερον ἔφασκον. μετὰ δὲ τὰς ὑμετέρας ἀποκρίσεις, θεοδέξομεθα εἰς μέτρον τῆς εἰρηνικῆς, καὶ ἑνότητος ἄγιον πατέρων χρῆσις ὑπὲρ τῆς συνόδου ταύτης, ἃ ἀξίως σοφῶ χαράττοντες πρὸς ἀλλήλους, ἢ δημοσίᾳ διδάσκοντες, ἢ καθ' ἑαυτοὺς δογματίζοντες. θεοκελεύομαι δὲ ὑμᾶς, παραλαμβάνειν καὶ αὐτὰ μέτρος ποιεῖσθαι τὰς ὑμετέρας ἀποκρίσεις καὶ ἀποθέσεις, ὡς ἐν ἀξιολέξεως ἕνεκεν· ἵνα καὶ αἱ πρὸς αὐτὰς ἡμέτεραι λύσεις, ἀσυκοφάντους, καὶ ἀπταίστους, καὶ σαφεῖς γένωνται· γινώσκειν γὰρ ὅτι ἡμεῖς οὔτε μνησικακοῦμεν, οὔτε ἄλλους διαβάλλειν καὶ ἀριθμητικοὶ, οὔτε φιλοπρωτεύομεν πρὸς παντὸς ἀπλεονέκτημον ἔχειν δοκεῖν ὅ, τι καὶ ἐσμεν. ἀλλὰ τοῦτο ἁπλοῦν καὶ ἡμῖν ἔχομεν, ὡς ἔφη τις ἡμῶν παλαιῶν, ὅπου ὁ μὴ μὴ τῆς ἀληθείας λέγηται, διώκομεν τὸ ἀσυμφώνως καὶ θεοπνεύστως μεθα, ὃ δ' αὖ μὴ οὕτως ἔχον δοκῇ, κατὰ πόδας καὶ σφαιρῶς ἐλέγχομεν. Τούτων οὕτω ῥηθέντων ὑπὸ τοῦ ἱφέσιου, ὁ παρδ' ἰουλιανὸς ἰουλιανὸς εἶρηκε ταῦτα πρὸς τὸν βασιλέα.

Ιωλ. Καρδ. Γαλήνιώτατε βασιλεῦ, τὸ προκομισθὲν παρ' ἡμῶν σύμβολον ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ, ἔστιν ἐν διελθεῖν παλαιότατον, καὶ ἀδύνατον ὑποποιῆσαι τινὰ ἢ ἀναλλαγὴν ἐν αὐτῷ. ἔχομεν δὲ καὶ ἑτερικὸν αὖθις παλαιὸν καὶ σφόδρα γεγραφότα θεῖ πολλῶν ἄλλων, καὶ δὴ καὶ θεοδοτίου ἀνειληφότα, ἔτι τὸ σύμβολον ὕστις ἐξετέθη ἐν ἀντιοχείᾳ τῇ ἐβδόμῃ συνόδου· καὶ σαφεστέρον τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς ἀκοῆς φανεῖται. ὑμεῖς δὲ πατέρες ἁγιώτατοι, ἐπειδὴ ἐζητήσατε τὴν ἀποδοχὴν ἡμῶν γνῶναι παραλαμβάνειν ἢ συνίστομεν, καὶ κοινωνικὴν, ἀποδεχόμεθα καὶ ὑμεῖς τοῦτο, πλεῖον ἵνα καὶ ὑμεῖς καθαρῶς πρὸς ἅπαντα τῆς εἰρηνικῆς ἀπαρείπθε, αὐάγκη δεῖ ἀναγωνίζειν τὰ σήμερον εἰρηνικὰ τὰ καὶ γεγραμμένα. θεοδὲ τῆς τοιαύτης ὑμῶν, καὶ αὐτοβλήτου. τοῖς ὑμετέροις· εἰδ' οὕτω τῆς ἀναμίσους αὐτῆς ἡμομένης, καὶ τῆς συμφωνίας ἀναφανείσης, ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ θεῖ πάντων τῆς εἰρηνικῶν ἀποδεχόμεθα συμβόλου.

ΟΚ-

εὐλόγοι, ὀξίωσον τὸ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆ ἀληθείᾳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας »
αὐτοπαξ ἀμήν, φησὶ Παῦλος συνίστων τῆς ἀληθείας μὴ μάρτυρον. καὶ ὥσφησιν ὁ παροιμια- »
κὸς λόγος, ὅτι ἄξονας τὸ ἰδίου γραφεῖον πλατύνειν ἐκ σωτῆρ χρὴν ἀναπτάν. »
ὅτι τῆ ἱερῶν ἀναθημάτων τῶν θεοφορεῖν δίκαιοσύνην ἀγαθὰ ἄλλον τὸ ἐλλιπάσαν, »
ἱερεῖς μὲν λεγόμενοι, μὴ ὄντες δὲ, φεῦ ὧν ὁ θεὸς ἀγαπᾷ τοῦ προφήτου βοᾷ· ποιμέ- »
νες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὸν μερίδα μου. αὐτίκα γὰρ »
ἐπακολουθήσαντες αὐθράσει τῆς ἰδίας χερσὶ πεποιθόμενοι, καταχρήσαν τῆς »
ἀμεθείσης χειρὸς τῆ θεῷ ἡμῶν ἁγίας αὐτῆ ἐκκλησίας, καὶ ἀνὰ μέσον ἁγίου »
καὶ βεβήλου οὐ διέστειλαν, τὴν εἰκόνα τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, ὁμοίως »
τοῖς εἰδώλοις τῶν σατανικῶν ξοάνων ὀνομάσαντες. διὸ μὴ φέρειν ὁρᾶν ὑπὸ τῆς »
τοιαύτης λύμης ἐσφθορεύμενον τὸ ὑπήκοον ὁ δυνάστης χειρὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐν τῆ »
ἀπαστραπῆ τῆς ἱερουσύνης ἀρχηγὸς τῆ αὐτοῦ συνηκάλεσεν εὐδοκίᾳ, θείᾳ ζάλῃ »
καὶ βλητικῆ τῶν πιστάτων ἡμῶν βασιλέων, κωνσταντίνου καὶ εἰρήνης, ὑπερσῴ »
ἔνθεος ἔνδοσις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πανηφόρου ἀπολαβὴ τὸ κύρος. »
Μετὰ πάσης τίνων ἀκριβείας διερευνήσαντές τε καὶ διαπεφάμενοι, καὶ τῆ σπου- »
δῆ τῆς ἀληθείας ἀκολουθήσαντες, οὐδὲν ἀφαιροῦμεν οὐδὲν προσθέτομεν, ἀλλ' »
αὐτὰ τὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀμείωτα διεφυλάξαμεν, ἐπόμενοι »
ταῖς ἁγίαις οἰκουμενικαῖς ἓξ συνόδοις, ἐφ' ὧν μὲν τῆ ἐν νικαίᾳ συναθροισθείσῃ »
λευκοφρῶν πατέρων πόλει, ἔνθα μὲν καὶ τῆ μετ' αὐτὴν ἐν τῆ θεοφυλάκτῳ βασιλί- »
δι πόλει, ἐφ' ὁμοίᾳ εἰς ἓνα θεὸν πατέρα παθητὸν ὄντα, ἐπὶ μετά πνα καὶ ἄλλας »
καὶ μὴ τὰς ὑποφαφὰς ἁγίας συνόδους ἐξεβόησαν· παίπες ὅτα πεφάμεν, πάν- »
τως τὸ αὐτὸ φρονοῦμεν, πάντες συναρίθμησιν ὑπερχάραμεν αὐτὴ πίστις τῆ ἀπο- »
στόλων, αὐτὴ πίστις τῆ πατέρων, αὐτὴ πίστις τῆ ὀρθοδόξων, αὐτὴ πίστις τῶν οἰ- »
κουμενίων ἐπῄνεσε. πεφάμεν οὖν ὅτα θεοὶ ἐν τριάδι ὁμόμισον, τὰς ἡμίας ἐν »
κόνας ἀπαζόμεθα· εἰ μὴ ὕπερ ἔχοντες, ἀνάθεμα ἔστωσαν· εἰ μὴ ὑπερφρονοῦν- »
τες, πόρρω τῆς ἐκκλησίας ἀπεδιώχθησαν· ἡμεῖς τῆ ἀρχαίᾳ θεσμοθεσίᾳ τῆς »
καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπακολουθοῦμεν· ἡμεῖς τοῖς θεσμοῖ τῆ πατέρων φυλάτ- »
τομεν· ἡμεῖς τοῖς ἀφορισθέντας πᾶ ἀφαιρούντας ἐκ τῆς ἐκκλησίας κἀναθεμα- »
ζομεν· ἡμεῖς τὰς συνόδους εἰκόνας ὡς δεχόμεθα· ἡμεῖς τοὺς μὴ ὕπερ ἔχοντας τοὺς »
δόγματα καθυποβάλλομεν. Καὶ ἐν τοῖς ἀναθεματισμοῖς. Εἴπερ πᾶσαν »
αἵρεσιν ἐκκλησιαστικὴν ἄγγραφόν τε καὶ ἄγραφον ἀθετεῖ, ἀνάθεμα. »

ΜΕτὰ δὲ ταῦτα ἐπιγινώσκει κατὰ τὸν αὐτὸν ζῆλον ὁ ὅρος τῆς ἁγίας καὶ οἰκου- μενικῆς ἑβδόμης συνόδου, τῆς ἐν νικαίᾳ συναθροισθείσης τὸ δεύτερον, τοῦτ' ἔστιν, ἐξ ἀρχῆς μέχρι καὶ τῆς ἐνδεκάτου τῆ συμβόλου, καὶ φεῦ τὸ τέλος, ὁ ἀναθεματισθεὶς μα- τὰ τῆ αὐτῆ ἀρᾶν καὶ βαπτιμῶν, τὸ μανθάνειν ὀφείλει ἀναθεῖναι, ἢ ἀφανεῖν, ἢ ὅ- λως μεταποιῆσαι. Τούτου τοῦ ὅρου τῆς ἑβδόμης συνόδου παρὰ μὲν αἰγυπτιακο- μόλου, ἀναγινώσκομεν τῶν τῆ λατίνων βιβλίων ἕνεκα, παλαιὸν, γεγραμμένον, τὸν αὐτὸν ὅρον τῆς συνόδου τοιοῦτον φέρον· ἐν ᾧ εὑρέθη ἀναπεπταμένον ἐν τῆ θεο- λογίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἶναι τὸ, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὡς αὐτὰ λέγουσι· καὶ φεῦ τούτου πολλὰ ὑποπεσόντος λόγου, ἐπιδεικνύντες ἡμῖν τὸ βιβλίον ὡς παλαιὸν ὄντα, καὶ ἐπὶ τούτῳ μεγαλαυχοῦντες, καὶ αὐτὰ ἄλλον- τες αὐτὸ ἀρχὸς τὸ παρ' ἡμῖν βιβλίον· καὶ δοκιμάζοντος τῶν συμφωνίαν ἐν τῆ ὑπογραφῆ καὶ τῆ ἄλλων, ἰδοὺ, καὶ ἐν πᾶσι δείσκοντες πολλῶν τῆς ἀναθήκης ταύτης, ἰδίκαιον θαυμάζω. ἡμεῖς μὲν οὖν ἀρχὸς τοῦτο ἀδημίαν ἀπολογίαν

» τῇ ἐνταῦθα συναθροισθείσῃ, καὶ διοδώσου τὴν μοναυσίας, ὡς ἐν ὕλῃ, διδύμου τὸ
» δ' ἀγκύλου, καὶ τῆς συγγραμμάτων διοδωσίου, τῆς καὶ τῆς δώδεκα κεφαλαίων τῆς
» ἁγίας κυρίλλου, & τῆς λιγομβύης ἴβα ὑπισολῆς θεὸς μάεν γεγραμμένης τὸν πέρ-
» σιν· ἀκανονότμητα μὲν ἐν πᾶσι τὰ τῆς δυσεβείας ἀναιωσαμένη θεσίσματα,
» τὰ βίβλια δὲ τῆς δυσεβείας ἐκδιώξασα δόγματα, καὶ τὸ ὡδὲ τῆς ξιακοσίων
» ὀκτωκαίδεκα θεοφόρων πατέρων ἐκτεθὲν, καὶ αὖθις ὡδὲ τῆς ἑκατὸν πεντήκοντα
» ἁγίων πατέρων θεοφερόντως διεβαιωθὲν, ὅπερ & αἱ λοιπαὶ ἅγιαι συνόδοι ἐπ' αἰωνί-
» σῃ πάσης ψυχοφθόρου αἱρέσεως ἀπαστάσιον ἐδίξαντο, καὶ ἐπικύρωσιν σύμβολον,
» καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία καὶ οἰκουμβυικὴ ἐπισφράγισε συνόδος.

Ἐκ τῆς ὑπισολῆς τοῦ ἁγιωτάτου ἀγάθωνος πάπα ῥώμης θεὸς
τοὺς βασιλέας ῥωμαίων.

» ΚΑτονικῶς ὑπὸ τῆς ἁγίων τῆς θεοπνευσαμβύων, & τῆς ἁγίων πέντε συνόδων,
» ἅπερ ὡρισμβύα εἰσὶν ἐν ἁπλότητι καρδίας, & ἀναμφιβόλως ὑπὸ τῆς ὡδηγη-
» δοθείσης ὡδὲ τῆς πατέρων πίστεως, ἀναμφιβόλως φυλάττομεν, ἣν καὶ ἐξαί
» ρετον ἔχειν παντὸς ἐχθροὶ τε καὶ ἀνδίδοντες, ἵνα μηδὲν ὡδὲ τὰ κανονικῶς
» ὁρισθέντα μειωθῇ, μηδ' ἐναλλαγῇ, ἢ θεσπισθῇ, ἀλλὰ ταῦτα καὶ ῥήμασι καὶ
» νοήμασιν ἀναφαίρετα φυλαχθῇ.

Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου ἀγάθωνος πάπα ῥώμης, ἐξ ἑτέρας συνο-
δικῆς ὑπισολῆς θεὸς τοὺς αὐτοὺς βασιλέας:

» ΑΥτη ὀρθὴ ἡ τελεία ἡμῶν ὁμολόγησις, ἵνα τοὺς ὅρους τῆς καθολικῆς καὶ ἀποσολι-
» κῆς πίστεως, οὓς μέχρι τούτου ὁ ἀποσολικὸς θεσμὸς ἅμα ἡμῖν καὶ ἐκράτησε
» & ὡδηγδίδωσιν, ὅλῃ τῇ τῆς ὀρθοδόξου ὡδὲ φυλακῇ φυλάξωμεν, πιστεύον-
» τες εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάν-
» των καὶ ἀοράτων, καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ
» αὐτοῦ γεννηθέντα, ἀληθινὸν θεὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, γεννηθέντα οὐ
» ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ
» ἐν τῇ γῇ· καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκ-
» πορευόμενον, τὸ συν πατρὶ καὶ υἱῷ συναρασκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον.

Ὅρος τῆς ἁγίας & οἰκουμβυικῆς ἑβδόμης συνόδου, τῆς ἐν
νικαίᾳ συνελθούσης· τὸ δ' αὐτὸ ὅρος.

» Ἡ Ἁγία & οἰκουμβυικὴ καὶ μεγάλη σύνοδος, ἡ κατὰ θεὸν χάριν & θέσπισμα
» δυσεβὲς τῆς δυσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων, κωνσταντίνου καὶ εἰ-
» ρήνης τῆς αὐτοῦ μητρὸς συναχθεῖσα τὸ δ' αὖτε ὅρος, ἐν τῇ νικαίων λαμπρᾷ μη
» τροπόλει τῆς βιθυνῶν ἐπαρχίας, ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπονομαζομένῃ Σο
» φίᾳ, ἀκολουθήσασα τῇ ὡδηγδόσῃ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὥρισε τὰ ὑποτε-
» θαγμένα. Ὁ τὸ φῶς τῆς αὐτοῦ ὑπογνώσεως ἡμῖν χαρισάμενος, & τοῦ σκότους τῆς εἰδω
» λικῆς μανίας ῥυσάμενος ἡμᾶς χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, νυμφοσάμενος τὴν ἁγίαν αὐτοῦ
» καθολικὴν καὶ ἀποσολικὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν αὐτῶν ἢ ῥυπόδα, ταύτην ἐπηγ
» γείλατο διαφυλάττειν, καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς διαβεβαιώσατο λέγων· μεθ'
» ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ταύτην δὲ τὴν ἐπαγγελίαν
» οὐ μόνον αὐτοῖς ἐχαρίσατο, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν δι' αὐτῶν πίστασιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
» τῆς οὖν δωρεᾶς ταύτης ἀλογήσαντές τινες, ὡς ὑπὸ τοῦ ἀπατεῶνος ἐχθροῦ ἀναπε-

ρεύ-

καὶ φυλάττομεν τὴν πίστιν, τὴν ἐξ ἀρχῆς παραδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστόλοις, καὶ παρ' ἐκείνων εἰς παντὶ τῷ κόσμῳ κηρυχθεῖσαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων σαφῶς διατεθεῖσαν, καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις τρισὶ συνόδοις συνελθόντων. οἷς ἁπάντων καὶ ἐν ἅπασιν ἀκολουθοῦμεν, καὶ διδάσκομεν, τουτέστι, τοὺς τριακοσίους ὀκτωκαίδεκα θεοφόρους πατέρας τοὺς ἐν Νικαίᾳ συνελθόντας, καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον ἡμῶν μάθημα τῆς πίστεως ἐκθεμένους, καὶ τοὺς αἱρέσεις μιαρὰς ἀναθεματίσαντας, καὶ τοὺς αὐτοὺς φρονήσαντας καὶ φρονοῦντας. διδάσκομεν δὲ καὶ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίους πατέρας οἵτινες τὸ αὐτὸ ἅγιον μάθημα ἐσαφώσαν, καὶ τὰ περὶ τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξέθεντο, καὶ τὴν αἵρεσιν Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, καὶ τὸν ἀσεβῆ ἀπολιναρίου κατέκριναν, μὴ γὰρ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις φρονοῦντων καὶ φρονησάντων ποτέ. διδάσκομεν δὲ καὶ τοὺς ἁγίους πατέρας τοὺς ἐν τῇ κατ' Ἔφεσον πρώτῃ συνόδῳ ἀθροισθέντας, οἵτινες ἅπαντων ἀκολουθήσαντες τῷ αὐτῷ ἁγίῳ συμβόλῳ ἴσοι μαθήμασι, καὶ κατέκριναν νεστορίου τὴν ἀσεβῆ, καὶ τὰ μυσαρὰ αὐτοῦ δόγματα, καὶ τοὺς τὰ ὅμοια αὐτῷ ἐπιδήποτε φρονοῦντας ἢ φρονήσαντας. πρὸς δὲ τούτοις διδάσκομεν καὶ τοὺς ἑξακοσίους τριάκοντα ἁγίους πατέρας τοὺς ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντας, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἅπαντων σωφρονήσαντες τὰ προρρηθεῖσαν τρισὶν ἁγίαις συνόδοις, καὶ ἀκολουθήσαντες τῷ προφρηθέντι συμβόλῳ ἴσοι μαθήμασι, τῷ καθ' ἡμᾶς τῶν τριακοσίων ὀκτωκαίδεκα θεοφόρων πατέρων ἐκτεθέντι, καὶ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων σαφηνισθέντι, καὶ ἀνεθεμάτισαν τοὺς ἕτερον παρὰ τὸ εἰρημένον σύμβολον τολμῶντας διδάσκειν, ἢ ἐκτιθέναι, ἢ παραδιδόναι τὴν ἁγίαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν.

Ὅρος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου.

Ἡ Ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ μεγάλη σύνοδος, ἡ κατὰ θεὸν χάριν καὶ παλυσθεῖσα θεσπισμα τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ πιστοτάτου μεγάλου βασιλέως Κωνσταντίνου συναχθεῖσα ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι τῇ πόλιων, Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θείου παλατίου τῷ ὀνομαζομένῳ τρούλλῳ, ὥρισε τὰ ὑποτεταγμένα. Ὁ τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς ὑπερβλυσις καὶ λόγος, ὁ κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας γεγονὼς ἄνθρωπος, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν, ἐν διαγγελικαῖς διαπρυσίοις ἐκήρυξε φωναῖς· ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς· καὶ πάλιν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν ταύτῃ τῇ θεολέκτῳ εἰρήνῃ φωνῇ καὶ διδασκαλίᾳ θεοσόφως ὁ πρωτόθρονος βασιλεὺς ὁ θεωνύμιος, ὁ τῆς μὲν ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, τῆς δὲ ἀσεβείας αὐτίμαχος, τὴν καθ' ἡμᾶς ἁγίαν ταύτην καὶ οἰκουμενικὴν συναθροίσας συνοδον, τὸ τῆς ἐκκλησίας ἰῶσαι σύγκλημα. ὅθεν ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τὴν ἀπό τινων καὶ ὧδε χθὲς τῆς θυσιαστηρίου πλάνην πορρωθεν ἀπελάσασα, καὶ τὴν τῶν ἁγίων καὶ ἐκείνων πατέρων ἁπλανῶς δόξαν τρέπω καθικολουθήσασα, τὰς ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς πέντε συνόδους ἐν ἅπασι δυσεβῶς ὡμοφώνησε, φαμὲν, τῇ τῶν τριακοσίων ὀκτωκαίδεκα θεοφόρων πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων καὶ τὴν μανιώδους αἱρέσεως καὶ τῇ μετ' αὐτὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφόρων ἀνδρῶν, καὶ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, καὶ ἀπολιναρίου τοῦ δυσεβοῦς· ὁμοίως καὶ τῇ ἐν Ἐφέσῳ τῷ πρώτῳ, καὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐπὶ Νεστορίου σωναγωνιζομένων ἀνδρῶν θεσπισίων· καὶ τῇ ἐν Χαλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοπροβλήτων πατέρων, κατὰ δύτυχοῦς Διοσκόρου τοῦ θεομισοῦς θεοσυλήσαντος· πρὸς τούτοις καὶ τῇ πλαστικῇ ζύτων, τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ πέμπτῃ συνόδῳ

ξη τῆ θείων κανόνων ἐνθέσμως κεκριμένους. ὑ ἢ γὰρ ἐγχωρεῖ τι ἀδιαλύτως, καὶ ἐκ κενοφωνίας καὶ λιπολογίας ἀπαχολεῖσθαι τοὺς πιστούς, ἀλλὰ φεύγειν τὸ ἀγίῳ συμβόλῳ ἐν ᾧ πάντες ἐβαπτίσθημεν, ὅπερ ἐξεφώνησε ἡ ἐν νικαίᾳ συὼ ἁγίῳ πνεύματι συνόδος, καὶ ἐκύρωσε ἡ ἐν κωνσταντινουπόλει τῆ ἁγίων πατέρων συνελθοῦσα, Ϲ ἐβεβαίωσε ἡ ἐν ἐφέσῳ ὁσία συνοδος, Ϲ ὑποτεθεῖσα ἡ ἐν χαλκηδόνι ἁγία συνόδος. ἰὼ πᾶσι κατ' ἐκείνα ζῆσαι ἢ λέγειν παλιδοσαῖς δεικνύεται, πᾶσαν αἵρεσιν ὡς τῆς καθοδόξοις ἀφράστων. ταύτῃ τοίνυν τῇ πίστει ἀσάλευτοι κρατοῦντες, πρὸς ἀλλήλους μὴ ἀμφιβάλλετε, ἀλλὰ πᾶσαν καρτερομίαν, καὶ πᾶσαν λιπολογίαν ἀπαθοῦμεν; ἵνα ὁμοῦ τῷ ἁγίᾳ καὶ ὁμοούσιον ζιάδι δοξάσωμεν.

Ἐκ τοῦ συμβόλου τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει ἁγίων πατέρων.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ Ϲ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, Ϲ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου Ϲ μαρίας τῆς παρθένου, Ϲ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ποντίου πιλάτου, καὶ παθόντα Ϲ ταφέντα, Ϲ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, Ϲ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, Ϲ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας Ϲ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συνπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν· εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν, Ϲ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν· ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, Ϲ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀμήν.

Ἐκ τοῦ ὅρου τῆς ἁγίας Ϲ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου.

Ἤρκει μὲν οὖν εἰς ἔντελη τῆς εὐσεβείας βεβαίωσιν, τὸ σοφὸν Ϲ σωτήριον τῆς θείας χειρὸς σύμβολον· δεῖ τι γὰρ τὸ πατρὸς, καὶ τὸ υἱοῦ, Ϲ τὸ ἁγίου πνεύματος ἐκδιδάσκει τὸ τέλειον, Ϲ τὴν κυρίαν τὴν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρίστησι. Ϲ τὰ ἑξῆς, ἄχρι τοῦ τελευταίου διορισμοῦ, ὅτις καὶ ἐγένετο. Τούτων τοίνυν μὴ πάσης παρ' ἡμῶν ἀκριβείας καὶ βασανείας πανταχόθεν δεχτυπωθέντων, ὥρισεν ἡ ἁγία Ϲ οἰκουμενικὴ συνοδος ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι συγγράφειν, ἢ συνθεῖναι, ἢ φρονεῖν ἑτέρως, ἢ διδάσκειν· τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συνθεῖναι πίστιν ἑτέραν, ἤγουν προσκομίζειν, ἢ διδάσκειν, ἢ παραδιδόναι ἑτέραν σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν βαπτίζειν ἐξ ἑλληνισμοῦ, ἢ ἐξ ἰουδαϊσμοῦ, ἤγουν ἐξ αἱρέσεως οἱασδηποτοῦν, τούτους, εἰ μὲν εἶεν βάπτισκοποι ἢ κληρικοὶ, ἀλλοτρίους εἶ). τοὺς βαπτισκόπους τῆς βαπτισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τῦ κλήρου· εἰ δὲ μοναζοντες ἢ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι.

Ἐκ τοῦ ὁρισθέντος παρὰ τῆς ἁγίας Ϲ οἰκουμενικῆς πέμπτης συνόδου.

Ἐκ τῆς βασιλικῆς τῦ ἁγιωτάτου βιγιλίου πάπα ῥώμης πρὸς Εὐτύχιον τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην κωνσταντινουπόλεως.

Διὰ τοῦτο ἀναδέζοντες τὴν ἕνωσιν φυλάξαι πρὸς ἢ βασιλικὴν καθέδραν τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, φανερὸν ποιοῦμεν ὅτι ἡμεῖς αὐτὴν ἐφυλάξαμεν καὶ

Τῶν ὕπο ῥηθέντων ὡδὲ τ̃ ἰφέσου, ἀναγνώσῃ ὁ ὅρος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου, ἐξ ἀρχῆς μέχρι τῆς ἐνθέσεως τ̃ συμβόλου.

Ὅρος τῆς ἁγίας ⁊ οἰκουμενικῆς ἐν χαλκηδόνι τετάρτης συνόδου.

Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ μεγάλη σύνοδος, ἡ κ̃ θεοῦ χάριν καὶ διάταγμα τ̃ δυσεβεστάτου ⁊ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, μαλκιανοῦ ⁊ μάρκιανοῦ αὐγούστων, συναχθεῖσα ἐν τῇ χαλκηδονίων μητροπόλῃ τῆς βιθυνῶν ἐπαρχίας, ἐν τῷ μάρτυρι ⁊ ἁγίᾳ ⁊ καλλινίκου μάρτυρος ⁊ ὑφημίᾳ, ὥρισε τὰ ἑξῆς περὶ τῆς ἑνώσεως.

Ὁ κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς, τῆς πίστεως τὴν γνῶσιν τοῖς μαθηταῖς ἐβεβαιῶν, ἔφη· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν, ὥστε μηδένα περὶ τῶν πλειόνων δόγματα ἐν τοῖς δόγμασι τῆς δυσεβείας, ἀλλ' ὅπως ἅπασι τὸ τῆς ἀληθείας ὑπὸ εἰκῆ φθεγγὲν κήρυγμα ἐκτεθῇ· διὰ τοῦτο καὶ διὰ τ̃ ἑαυτῆ ζιζανίων ὁ πρὸς τοῖς τῆς ἀληθείας ὑπεφυόμενος αὐτόματος, καὶ τὸ καινὸν κ̃ τῆς ἀληθείας ἐφευρίσκων ἀεὶ, ὑφ' ἓν τοῦτο συνήγαγε ὁ διὰ τ̃ χριστὸς περιούσιος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὴν δυσεβῆ ζύγον καὶ πρὸ παντὸς πρὸς ζῆλον αὐτῶν βασιλέα, ὃς τοὺς ἀπαλλαχοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀρχηγοὺς πρὸς ἑαυτὸν συνεκάλεσεν, ὥστε τῆς χάριτος τ̃ παντὸς ἡμῶν διὰ τοῦ χριστοῦ συμπαρούσης, πᾶσιν μὲν τ̃ ψυδῶς κλ̃ τ̃ χριστοῦ πεφαντάσθαι δοκησίσοφον λῆρον, τοῖς δὲ τῆς ἀληθείας αὐτὰ καταπαίειν βλασφήμοις. ὁ δὴ καὶ πεποίηκε μὲν κοινῇ ψήφῳ τὰ τῆς πλάνης ἀποδιώξαντες δόγματα, τὴν δὲ ἀπλανῆ τῶν πατέρων διάνοιαν ἀναπεμπόμενοι πίστιν, τὸ τῶν ῥιακοσίων ἐπτακαίδεκα σύμβολον τοῖς πᾶσι κηρύξαντες, ⁊ ὡς οἰκείους τοὺς τοῦτο τῆς δυσεβείας τὸ σωθὲν μέλος διώξαντας πατέρας ὑβρίζοντας ἐφάμενοι, ὅπερ εἰσὶν οἱ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ κωνσταντινουπόλει συνηθροίσθαι ἑκατὸν πεντήκοντα, ⁊ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν ὑποφερόμενοι πίστιν. φέρομεν τοίνυν τὴν τάξιν, ⁊ τοὺς ὑπὲρ τῆς πίστεως τῶν καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ἁπάντων τύπους φυλάττοντες ⁊ ἡμεῖς τῆς κατὰ ἔφεσον ἁγίας συνόδου, ἧς ἡγεμόνες οἱ μακαριώτατοι τὴν μνήμην κελεστῖνος ὁ τῆς ῥωμαίων, καὶ κύριλλος ὁ τῆς ἀλεξανδρέων, καὶ ἰουβένης ὁ τῆς ἁγιοπολέως ἐτύγχανον, ἐκτιθέμεθα μὲν τῆς ὀρθῆς ⁊ ἀμωμήτου πίστεως τὴν ἑκατὸν ἑπτακαίδεκα θεοφόρων, ⁊ μακαρίων πατέρων, τῶν ἐν νικαίᾳ ὑπὸ τ̃ τῆς δυσεβοῦς μνήμης κωνσταντίνου τ̃ γεγονότων βασιλέως συναχθέντων, κρατεῖν τε καὶ τὰ ὡδὲ τ̃ ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων ἐν κωνσταντινουπόλει συναθροισθέντων ἐκκλησιάζειν περὶ ἀπάντων μὲν τῶν τότε φυσικῶν αἱρέσεων, βεβαίωσιν δὲ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἡμῶν πίστεως. Μετὰ τοῦτο προσέθηκεν ὁ ἰφέσου. Αὕτη ἡ σύνοδος καὶ ἀμφοτέρας ταύτας ἐκθέσεις τῆς πίστεως ἀναγράψασα, ὅμως ὡς ἐν τῆς πίστεως ἐξηκριβωμένον σύμβολον, ⁊ μ̃ τὴν ἀναίρεσιν ἔπηνεν, Ἀρκεῖν εἰς ὁλόκληρωσιν ἐντελῆ τῆς ἀληθείας τὸ στηρίζον τοῦτο καὶ σεβάσμιον σύμβολον. ⁊ ἰφεσῆνοι, ὅτι τὸ σύμβολον, τὸ ὡδὲ τ̃ πατρὸς, καὶ τ̃ υἱ, καὶ τ̃ ἁγ̃ πν̃ά μασιν ἐκδιδάσκει τὸ τέλειον· δῆλον δὲ ὅτι τῷ τελείῳ οὐδὲν ἐλλείπει. Μετὰ ταῦτα δὴ ἀναγνώσῃ κ̃ κοινὴν συμφωνίαν τὸ τέλος τ̃ ὅρου, ἐν ᾧ διορίζονται τὸ εἰρηνικὸν ἄγιον σύμβολον μόνον ἀμεταποίητον· ἐμοίως ἀναγνώσῃ καὶ τὸν τῶν θεοκτόνων τῆς ἁγίας πέμπτης καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου.

Προσφώνησις ἰωάννου πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως.

Διὸ καὶ τὸν δημόσιον τῆς πίστεως, κ̃ τ̃ τ̃ ἁγίων πατέρων ὡδὲ δόσιν, ἁρμόζει τῇ χάριτι τοῦ διαπόντου ⁊ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐπαυδάσαι μόνῳ, ὑπόσαπερ δι' αὐτῆς ⁊ τὰς διὰ τούτου ἐκκλησίας ἐπώσαν, παύλου τοῦ τα-

ξιν

καὶ σύμβολον, τοῦτον δὲ εἰπεῖν τὸν ἐν κων/τινουπόλει· δυνάμεθα δὲ ἐν αὐτῷ τὸ εὑρίσκειν, καὶ ὡς ἐν ἀμφω λελόγισται, καθὼς ἐν τοῖς μὴ ταῦτα δεχθῆσεται. ταύτην δὲ τὴν ἄδειαν τῷ μάχεσθαι τότε ὑπερεπήσασαν, καὶ ἑαυτὴν ἀφαιρουμένην καὶ τῶν ἄλλων· ἃ δὴ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὑπερμαρτύρησαν· τῷ γὰρ, τῆς θυσιάκου, φωνὴν ἐπὶ ἐνὸς τότε τοῖς τῆσδε πληρώσαν ἐκκλησίας, εἰς ἐπόλμησαν τὸ συμβόλῳ προσθεῖναι, καὶ ταῦθ' οὕτως ἀναγκαιοτάτην ὄσαν ἐν τοῖς τῆς οἰκονομίας τῷ σωτῆρος δόγμασι. Νεωτερισμὸς πρὸς τὸ δύτερον ὀνομασθέν, ἀφετῆ τῆς δευτέρας συνόδου ἐκ ἐμνημόνευσαν οἱ θεῖοι πατέρες οὗτοι, ἀλλὰ φεῦ μόνου τὸ τῆς πρώτης συμβόλου τὸν διορισμὸν ἐποιήσαντο. ὅτι μὴ οὖν ὡς ἐν ἀμφότερα ταῦτα ἰδίαντο, δῆλόν ὅτι καὶ ἐξ αὐτῆ τῆ προσθήκης, καὶ ἐκ τῆ μὴ ταῦτα τηρουμένων οἰκουμενικῶν συνόδων. δῆλον γὰρ ὅτι ὅτι οὗτοι ἠγνόησαν τὸ τῆς δευτέρας, οὕτω εἰδότες αὐτὸ κατεφρόνησαν· πῶς γὰρ τὸ μὴ ταῦτα ἤρχθαι οὕτω ἐκυρώθη, καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑπερεπήσαν; ἀλλὰ δίχρηται μὲν ἄμφω ταῦτα ὡς ἐν καθάπερ καὶ αἱ λοιπαὶ, μέμνηνται δὲ τῆ τῆς πρώτης μόνου, δῆλόν τι τὸ ἀξίωμα τῆς συνόδου ἐκείνης, ὅτι τι ἐκ πλειόνων πατέρων, ἐ ὅτι πρώτη, καθάπερ θεμέλιος τῆ ἐξῆς ἁπασῶν. Καὶ δ' δύτερον, ὅτι τὸ ἐκείνης σύμβολον ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς χειρισταῖς, ὅτι καὶ δι' ἐκείνου οἱ πλείονες ἐβαπτίζοντο· μεμνημένοι δίκαιων ὡς ὑπερεβλήθητος ἐκείνου, ἐ ὡς δυνάμει τὸ δύτερον πρεσβύτερος, τοῦτο παρελιμπάνουσι. Τρίτον, οἱ οἰκονομοῦντες τοὺς λόγους ἐν κρίσει, καθάπερ ἐν τῆ γραφῆ τὰς συμβαλλομένας χηνὸς πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἀλλήγοντας, ἵνα καὶ ταῦτα τὴν μεταποίησιν ἄρτι πρῶτον καλοῦντες, τὸ πρῶτον ἐκείνου ἐ μεταποίησιν ὠνομάκασιν, ᾧ συμπαρακόυεται δηλαδὴ ἐ τὸ δύτερον, ὡς αὐτὰ πύξις ὑπ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ μεταποίησις. Ἐν τούτῳ τῆ βιβλίῳ τῆ προκειμένων τῆς τρίτης συνόδου, δηλοῦσθαι κεῖται δύσκολα ἃ μακρᾶς κυρίλλου, ἃ τότε ὄντος ἐξάρχου τῆσδε συνόδου, καὶ τὸν τόπον καὶ ἃ γνώμην ἔχοντος ἃ ἀγωνιστοῦ πάπα Κελεστίνου· ἐξ ὧν ἀναγνωσθήσεται μέρος δύσκολον, ἃ ἱστορικῆς λεπτομερείας, πρὸς ἰσαίτην αὐτοχρεῖας, τὰ αὐτὰ τῆ συνόδῳ πρὸς τὸ συμβόλου διορίζομενον, μηδενὶ ἐξὸν γαμ, μηδὲ μάχεσθαι λέξεως, ἢ συλλαβῆς μεταποιεῖν ἄλλως τὸ εἰρημένον ἅγιον σύμβολον· ἴσχει δὲ ὕτως. Κατὰ δύναται ζήτησιν σαλεύεσθαι τῶν ἀνακειμένων τῶν θείων πίστιν, ἤτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, τὸ πρὸς τῆ ἁγίων ἢ μὴ πατέρων τῆ ἐν ἁγίᾳ συνόδῳ τόντων κατὰ καιρούς, οὕτω μὲν δυσφημῶ ἑαυτὸς, ἢ ἑτέρους, ἢ λέξιν ἀμείψαι τῆ ἐγκειμένων ἐκείνοις· ἢ μίαν γοῦν προσθεῖναι συλλαβὴν, μεμνημένους ἃ λέγοντος· μὴ μέταιρε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου· οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἃ θεοῦ καὶ παῖδος, ὃ ἀπορεύεται μὴ ὀξὺ αὐτῷ, ἔτι δ' οὐκ ἀλλότριον ἃ ἰῷ κατάγα τὸν τῆς ἰσότης λόγον. Ταύτης τῆς ζητήσεως ἀναγνωσθείσης, ὁ ἐφέσιος ἐπήγαγε ταῦτα. Ἠκούσατε, πατέρες ἁγιώτατοι, ὅτι ἐδέ τολμᾷ, ἢ λέξιν αἰτήσαι ὁ ἅγιος σύνοδος ἀμεῖψαι, ἢ προσθεῖναι, ἃ δὲ ἑαυτοῖς φησὶν, ἢ ἑτέροις τῶν τοιούτων ἄδεια δικαιοῦμεν. αὖτη ἢ ἱστορία αὐτογνώστη μὴ τῆ ἄλλων ἐν τῆ τετάρτη συνόδῳ, καὶ ἱστόρηται, καὶ ἐκυρώθη, ὥσπερ τῆς θεμέλιος ἃ πίστεως δύτερος ἔστι μὴ τὸ σύμβολον. Μετὰ ταῦτα μετασκοπήσομεν πρὸς τὰ ἃ τετάρτης οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ αὐτογνώσθησεται ὁ ταύτης ὅρος, ἐν ᾧ ἐκτίθεται μὲν ἀμφότερα τὰ ἃ πίστεως σύμβολα, τέρνον δὲ ὡς ἐν ἐδείκνυται ἢ συνόδος, μηδενὶ μηδόλως ἐξεῖναι προσθεῖναι τῷ συμβόλῳ τούτων ἢ ἀφελεῖν ἀπ' αὐτοῦ μηδ' ὅσα λέξαι ὅλως, ἢ μεταποιεῖν προσέτι τὸ ἕτερον σύμβολον.

Τού-

ἀσφαλίζεται ἡ συμῳδὸς αὕτη τοῦτο τὸ σύμβολον ἀλλὰ τῇ τοιούτων φωνῶν, καὶ διορίζεται μηδενὶ ἐξεῖναι μεταποιεῖν αὐτὸ, ὃ μηδαμοῦ ἐκεῖναι αἱ σφετεριζόμεναι συμῳδοὶ φεύγουσαι τὸ ἑαυτῇ διαφέρειν. οὐ δὲ γὰρ διείρηται τοιοῦτον, οὔτε ἡ ἀρχαία σφῶν σύνοδος φεύγει τὸ ἑαυτῆς συμβόλου διορισμῷ, οὔτε ἡ δυτέρα φεύγει τὸ τῆς σφῶν καὶ ἑαυτῆς. Δεῖ δὲ ζητῆσαι, πῶς οἱ πατέρες οὗτοι τῆς τρίτης συνόδου, τοῦ τῆς σφῶν μόνον συμβόλου μεμνῆσθαι, καὶ φεύγειν ἐκεῖνο ἐν ᾧ ἔφασαν ἐκεῖνοι, τὸ τῆς δυτέρας παρέλιπον. Καὶ σφῶν μὲν τὸ σφῶν δὴ λογιούμεθα, καὶ σφῶν τῶν σφετέρων ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ σφάγματος φύσεως, ὅτι αὗται ἰσχυρίζοντο ἀσεβεῖν ἑτέρᾳ ἑτέρᾳ· τὸ μὲν γὰρ αὐτὰς τὰς συνόδους τὰς ἐκείνων τὸ σύμβολον, φεύγει ἑαυτῇ διαφέρειν, ἡ οἰκείαν ἔκθεσιν ἀμεταπίπτον μένειν, καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι ταύτῃ προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς ἀσεβὲς εἶναι καὶ βλάσφημον τὸ σχῆμα· τὸ δὲ τοὺς μὴ ταῦτα πατέρας ἐλθόντας ἢ μικρὸν ὕστερον τούτων, τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἀριθμὸν, ὅπισθεν ἀφορίσαι τὸ καὶ ὅπισθεν τῶν ἐκείνων ἔκθεσιν, καὶ διορίσασθαι μένειν ἀμεταπίπτον, τοῦτο καὶ ἄλογον λίαν, καὶ σφῶν κεν, ἐτοῖς ἀκούσασιν διδασκάλοις, ἐ καὶ ἀναγκαῖον ἄλλως, τοῦτο καὶ ὅτι τῇ ἁγίων διαγγελίαν ἐναντίον, καὶ τῇ ἀποστολικῶν ῥημάτων, ἐ πάσης τῆς νέας διαθήκης, ἅτε αὐτὰ μὲν φεύγει ἑαυτῇ ἢ λέγουσι, μηδενὶ ἐξεῖναι μέχρι λέξεως, ἢ συλλαβῆς, προσθεῖναι, ἢ ἀφελεῖν· οἱ δὲ τῇ ἀποστόλων διδάσκοντι, ἐ οἱ μετὰ ταῦτα πατέρες ἔδωκαν αὐτοῖς τὴν τοιαύτην τιμήν· καὶ οὐδὲ εἰς τολμήσας προσθεῖναι, ἢ ἀφελεῖν καὶ τὸ τυχόν, ἐν χρεισταῖς λογιωθήσεται. τὴν αὐτὴν τιμὴν ἔδωκαν οἱ πατέρες οὗτοι διὰ τῆς εἰρηνικῶν φωνῶν, τῇ ἐκτεθείσῃ συμβόλῳ διὰ τῆς σφῶν τὸ καὶ δυτέρας συνόδου πατέρων· ἀλλὰ δὴ ἐ οἱ μὴ ταῦτα πατέρες, ἐν ταῖς λοιπαῖς συνόδοις διὰ τῆς οἰκείων ἔργων, ὡς ἐξῆς δειχθήσεται. Δυτέρας δὲ ἀσεβείας ἀπὸ τῆς συμβιβηκότων ποιήμεθα, ὅτι μὴ τὴν ῥηθεῖσαν ἀεὶ τῆς πίστεως ἔκθεσιν τῆς σφῶν συνόδου, ὀλιγοστῶν χρόνων ἐκ ὀλίγων ἄρχει καὶ τῆς δυτέρας, ἐνδιάμεσος μεταξὺ καὶ διαφόρους τόπους ἀπὸ μερικῶν συνόδων πλείους ἐκθέσεις ἢ τεσσάκοντα, ἁπάσας ἐκθέσεις ἀφαιροῦσαν τὴν, τὸ ὁμοούσιον, λέξιν σκανδαλίζουσαν τοὺς πολλούς, ἐν τοῖς λοιποῖς πολλὴν ἔχει τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν σφῶν ἐκείνην ἔκθεσιν, ὅθεν καὶ ἡ δυτέρα συνόδος πολλῷ μᾶλλον ἐκείνων ἐξουσίαν ἔχουσα τοῦτο ποιεῖν, ἅτε καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου ἀξίωμα κεκτημένη, αἰτίᾳ ἔξεστι τὰς τῆς σφῶν σύμβολον, ὅτε τινὲς πνεύματος θεολογίας ἐκθεμένη πλανῶνται· ὁμοίως αἰτίᾳ ἔξεστι καὶ τὸ φεύγειν τῆς οἰκονομίας τὸν τοῦ λόγου λόγον, ὅτε τινὲς αἵρεσιν ἐπλασαν, προσθεῖσα τῷ, σαρκωθέντα, τὸ, ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου· ἔστω γὰρ ἡ κεῖται ἐν τῇ τῆς σφῶν συμβόλῳ· ταῦτα μὲν σιωπᾶν ἐποίησεν αὐτὴ, καὶ κατὰ τοῦτο μέχρι τότε ἐπεκράτησεν ἀσέβεια, οὔπω γὰρ ἐκεφάλαιο, καὶ ὡς οἰκουμενικὴ συνόδος· καὶ ποιησαμένη τὴν τοιαύτην ἀναίτιαν, καὶ φεύγειν τὰς λέξεις ἐναλλαγὴν, οὐδ' αὖτη τὸ μὴ ἐξεῖναι προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν διαφέρειν, διὰ τὰς εἰρηνικὰς αἰτίας, καὶ ἵνα μὴ δόξῃ τοῖς ἄλλοις, ἐναντία ὧν ἐποίησαν αὐτὴ διορίζεσθαι. ἀλλ' ἡ ἐξουσία τῆς μεταποιήσεως αὕτη, προσβλαβὴς τῇ ἐκκλησίᾳ ἐγένετο. καὶ γὰρ λαβόμενοι τῆς ἀδείας ταύτης οἱ τὰ νεωτερίζοντες φρονοῦντες, παρεποίησαν τὸ ἐν νικαίᾳ σύμβολον, ἐνθέντες αὐτῷ δόγματα τῆς ἐκκλησίας ἀλλότρια, καὶ τοῖς βαπτιζομένοις ἐδίδοσαν ὡς μάθημα πίστεως, τοῦτο τὸ ῥηθὲν σύμβολον ἀναγινώσκειν ἐν ταύτῃ τῇ τρίτῃ συνόδῳ, αὕτη ἐγένετο, πρὸς τὸ λοιπὸν κωλυθῆναι ταύτῃ τῇ τῆς μεταποιήσεως ἄδειαν. διορίσασθαι γὰρ οἱ πατέρες, μηκέτι λοιπὸν ἐξεῖναι μηδενὶ, μεταποιεῖν ἕλως ἐν νικαίᾳ

Ο' Εφίσου. Ἀναγωνιῶσιν δὲ οὐχ ὅλοι οἱ ὅροι διὰ τὸ μῆκος, τουτέστιν, οὐχ ὁλόκληροι, ἀλλὰ μέρη τούτων, ὅσα ἀνήκει πρὸς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν. Ἐπειδὴ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας οὐκ εἰσὶν ἔτεροι ὅροι παρὰ τῶν θείων δογμάτων, εἰ μὴ αὐτὰ αἱ ἐνθέσεις τῶν πίστεως, ἤτοι τὰ σύμβολα, μᾶλλον δὲ τὸ σύμβολον, ὡς ἐν μιᾷ ἐδέχθη καὶ ἐκυρώθη παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου, ἀξιώμεθα ἀπὸ τῆς πρακτικῆς τῆς βιβλίου τῆς τρίτης συνόδου, ἐν ᾧ δὴ βιβλίῳ προλάμπει μὲν καὶ πρωτίστην τὸ σύμβολον τῆς ἐν νικαίᾳ πατέρων, ἐπιφέρεται δὲ ὁ ὅρος αὐτῆς δὴ τῆς ἐν ἐφέσῳ συνόδου πατέρων, διορίζομένων ἀσάλευτον μένειν καὶ ἀμετάτρεπτον ἐκεῖνο τὸ σύμβολον. Παρακαλοῦμεν δὲ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, μὴ πάσης μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς ἀκοῦσαι τὰς τε φωνὰς ἀναγινωσκομένας τῆς μακαρίων ἐκείνων πατέρων, τῆς τοσούτων ἐκείνων τὸ πλῆθος καὶ τηλικούτων τὴν ἀρετὴν, καὶ τὰς ἡμετέρας δικαιολογίας αἷς ἐχρώμεθα, καὶ μέχρι τῆς ἀναγνώσεως καὶ σοὶ τὸ τέλος αὐτῆς, πρὸς τὸ προκείμενον ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι μίαν εἶναι δεῖ παρὰ πᾶσι χριστιανοῖς τὴν καθολικὴν πίστιν, καὶ ἐν αὐτῇ αὐξῆσαι, καὶ ἀπ' αὐτῆς αὐξῆσαι ἀφιλεῖν. Τούτων ῥηθέντων ἀναγνώσθω ὁ ὅρος.

Ἔκθεσις πίστεως τῶν ἐν νικαίᾳ συνελθόντων ἑξακοσίων ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα θεοφόρων πατέρων.

» Πίστιν ὁμοῦμεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν, καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τουτέστιν, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ ξεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. Καὶ μὴ τοῦτο φρονεῖτε ὑμεῖς.

Τούτου δὲ ἀναγνωσθέντος ἐν τῇ οἰκουμενικῇ τρίτῃ συνόδῳ, μὴ ἔτι ἀναγνῶναι τὸ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων σύμβολον παρὰ τῆς τὰ νεωτερίσματα φρονούντων, καὶ οἱ ἐπ' αὐτῇ κατασταθέντες, καὶ γνώμη τῶν πατέρων ἐρρίφησαν. Ἔπεσται κεῖται ὅρος κοινῇ γνώμῃ πάντων, ἐν ᾧ διορίζονται μένειν ἀσάλευτον καὶ ἀμετατρέπτον τὸ ἐν νικαίᾳ σύμβολον, μηδενὶ ἐξεῖναι, μήτε προσθεῖναι, μήτε ἀφαιρεῖν, μήτε ὅλως ἑτέραν πίστιν προφέρειν, ἤγουν διδόναι τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἢ ἐξ ἑλληνισμοῦ, ἢ ἐξ ἰουδαϊσμοῦ, ἢ ἐξ αἱρέσεως οἱασδηποτοῦν. Τούτους, εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι, ἢ κληρικοὶ, ἀλλοτρίους εἶναι, τοὺς μὲν ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ ὅρου τούτου ἀνάγνωσιν εἶπε ταῦτα ὁ ἐφέσου. Ἐπαῦσα ἡγούμενος ἡμᾶς δύο ζητῆσαι ἄξιον. Πρῶτον μὲν, πῶς χρὴ νῦν ἀσφα-

Λυθείσης οὖν τῆς συνόδου, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἠθύνετο συνάθροισις ἐν τῷ ῥητηρίῳ τῷ πατριαρχείου, ὧν ἐχθμοθμένων ἐν αὐτῷ τῷ βασιλέως τοῦ ἁγίου, τῆς καρδ λιωαλίων, καὶ πάντων τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῆς ἔξω κατακήλων, καὶ ἑτέρων τινῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἐνεσεμβίων τῆς ἡμετέρας· ὡς κἂν ἔτι καὶ ἠθέλησαν τραπέζης, εἰ μὴ δι' ὅρκου ἀναγνωθῶσι καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον, καθὼς ἡμεῖς ἐλίγομεν ἀναγνώθησαν τῇ ἱερᾷ συνελεύσει ὧδε τῷ θεοφιλεστάτου ῥιφερενδαρίου λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ἐνώπιον πάντων, καὶ διερμηνεύθη εἰς τὸ λατινικὸν ὧδε τοῦ ἡμετέρου ἑρμηνέως, κυροῦ Νικολάου Σικουνδινοῦ τοῦ Κρητὸς, ἀνδρὸς πάνυ ἀξίου, καὶ ἀξιολογωτάτου, ὃς ἄριστος μὲν ἐν τῇ τῆς λατίνων γλώσσῃ ἐξησκημένου, καλῶς δὲ λίαν καὶ τελεῖ ἡμετέρᾳ βεβιωμένου· ὧδε δὲ τῆς γραμματικῶν τῆς τελῶν ἐκκλησιαστικῶν ταῦτα ἐγράφοντο.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΕΚΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Ε'.

ΕΠΕΙΔΗ ἐζητήθη μὲν παρ' ἡμῶν, ἐνεδείθη δὲ ὧδε παρὰ τῆς Ο' Εφέσου.
ὑμετέρας αἰδεσιμότητος, μᾶλλον δὲ δι' ὑμῶν ὧδε τοῦ μακαριωτάτου πάπα, ἀναγνωσθεῖσαι τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, ὁμοῦ τε τάξιν αὐτῶν, καὶ τὸ ἴδιος τὸ ἐν ταῖς αὐταῖς συνόδοις διακριθῆναι· ἀεὶ γὰρ ἐν ἑκάστῃ τούτων ἀντιγινώσκεται τὰ τῆς πίστεως μάλιστα δὲ τὰ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας σύμβολον, ὃ καὶ ὡς θεμέλιον ὑπεισῆλθε τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ πίστεως· καὶ ὁμοῦ τὸ φανερὸν ἡμῖν γενέσθαι τὸ ἐκείνων φρόνημα, καὶ τὴν συμφωνίαν, καὶ τὴν δι' ἀλήθειαν, ἣν εἶχον πρὸς τὴν κοινὴν ὁμολογίαν καὶ πίστιν, καὶ ὁμοῦ τὸ συναθροῦσαι ἡμῖν τὰς ἐκείνων δυνάμεις εἰς τὸ προκείμενον ἔργον· προκομίσθησαν ἤδη παρ' ἡμῶν τὰ βιβλία, καὶ εἰ κἀλλίστη ἀναγνώσθησονται.

Διδασκάλοις πατέρες, ἐξ ὁρισμοῦ τοῦ μακαριωτάτου πάπα καὶ τῆς αἰδεσιμωτάτων πατέρων τούτων, λέγω, ὅτι δίκαιόν ἐστιν ἵνα φυλάξωμεν τὰς ἡμετέρας συμφωνίας, ἃς συνεφωνήσαμεν κατὰ τὴν χθὲς ἡμέραν· ὅθεν εἰ καὶ ὁ καιρὸς ἐδίδου τὸν τῆς ῥάδου ἀρχιεπίσκοπον ἀπολογήσασθαι πρὸς τὰ ἐξ ἀρχῆς ἐφημμένα πρὸς τὸν μητροπολίτου ἐφέσου, καθάπερ ἐν παρισσῷ ἀσμένως, ἀλλ' οὐκ ἐπιχωρήσαμεν καθὼς βούλεσθε, καὶ εἰ θέλετε ἵνα ἀναγνωσθῶσι, ἀναγνωσθήτωσαν ἐν ταῖς ὑμετέραις συνεδρίαις ὡς ὑμέτερον δίκαιον, ἐμοὶ ὡς ἀπὸ κοινῆς ἡ ἡμετέρα θελήσεως. Τούτων ὕπο ῥηθέντων ὧδε τοῦ καρδ λιωαλίου ἰουλιανοῦ, ὁ ἐφέσου κατὰ συνάφειαν τῆς προτέρων ἐρημμένων ὑπῆρχεν. Ιωλ. Καρδ.

τὰ δοκοῦντα συμφέρειν πρὸς τὸ προκείμενον. λέγομεν γὰρ ὅτι ἡ δεῖ προσθεῖναι, καὶ διὰ τί ἀγίων. δεόμεθα τοῦτο, ὅτι μὴ μόνον νοημάτων κωλύουσι τυχεῖν οἱ πατέρες, ἀλλὰ καὶ λέξεων καὶ ἄλλως ἡ δωσαμεθα δεῖξαι, εἰ μὴ διὰ τὴν ὄχλησιν τῶν ἁγίων πατέρων, οὓς καὶ ἀναγκαῖον ἦν προτεθῆναι χρεία, εἶτα ἀπολογήσασθαι καὶ ὑμᾶς.

Ο' Ρ'όδου. Ταῦτα εἶπατε καὶ τότε καὶ πρὸς ταῦτα καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα δοῦναι λόγον, καὶ δεῖξαι, ὅτι τοῦτο οὐ λέγετο ἐκ ἔσης ἀναγκαῖον, ἐπεὶ ἐντεῦθεν ἀκολουθοῦσι ξένα ἄτοπα, παῖται ἄθεσμον ὑπολάβειν εἶναι καὶ εἰς ἀπώλειαν παντελῆ ἔσεσθαι· ὅτι τοὺς ἁγίους πατέρας ὑπὸ ἀνάθεμα εἶναι καὶ ὅτι μεγάλῳ βλάβῃ ἀκολουθήσειν τοῖς πιστοῖς ὁπόταν μὴ ἀναπίεσται ὀξέως.

Ο' μαΐστωρ Ιωάννης. Λίαν συμφώνως πατέρες, ἡμεῖς συνελθόμεν ἐνταῦθα μὴ ἀγάπης ὅτι τοῦ ἐκκλησιαλεῖν τινὰ διαφοράν τινων ἡμετέραν, ἀλλὰ δι' ὃ ὁ θεὸς δεῦρο μὴ εἰρήνης καὶ ἀγάπης χορεῦσαι. Ταύτην γὰρ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι θεῖοι πολλῇ ἄγουσι, καὶ ἐν τοῖς ἀσμασι τῆς ἀσμάτων λέγονται θεῖαι αὐτῆς, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐστὶ νύμφη τοῦ θεοῦ τοὺς νυμφίους χρησοῦ· δεῖ οὖν μὴ τοῦτο ὅπι τοὺς λόγους χωρεῖν, καὶ διὰ τὸ καὶ τὴν τάξιν τηρεῖν· ἔστι γὰρ ἡ τάξις ὁμοίων καὶ ἀνομοίων πραγμάτων διάθεσις, ἑκάστῳ ἴδιον τόπον παρέχουσα καὶ τὸν μάγιστρον διδάσκαλον αὐχουσίνον. ἐπεὶ οὖν ὑμεῖς πρότερον εἴπατε, ὡς ἡμᾶς δεῖ εἰπεῖν. καὶ γὰρ ἀκριβῶς ἔστι, ὅτι διὰ παντὸς ζητήματος δύο τόποι εἰσὶν προχωρήσεως κατ' αὐτὸν τὸν ἀριστοτέλη· ὁ μὲν ὅταν ὁ λόγος γίνεται δι' ἁπλῆς συζητήσεως, ὁ δὲ ὅταν καὶ τὸ διὰ προτίθεται καὶ ἡ αἰτία. ὅταν μὲν οὖν κατὰ τὸν δεύτερον τόπον ποιῆταί τις τὴν ἐρώτησις, ἀνάγκη αὐτὸν προβάλλειν προτάσεις καὶ τὰς αἰτίας, εἶτα τὸ ἀπολογούμενον ἀκοῦσαι· ὅταν δὲ κατὰ τὸν πρότασεως τρόπον, οὐθὲν ἀνάγκη καὶ τὰς ὧδε τοῦ προσλεγομένου δίκαιος ἀπολογίας, ὁποῖόν ἐστι καὶ τὸ νῦν προκείμενον· ἀφ' οὗ φαίνεται νῦν ἡμᾶς ἀναγκαῖον εἰπεῖν.

Ο' Νικαίας Ἄρα σοφώτατα πάτερ εἶπας· δεῖ μὲν οὖν τῆς ἀγάπης ὅπ χρὴ τηρεῖν αὐτὸν ἐν πάσαις ταῖς διαλέξεσι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς πολλάκις εἰρήκαμεν, καὶ ὠδὶν δεῖ προσπάθειαν ὡς σαφεστάτου ὄν· ἀνάγκη δὲ καὶ τὸν τάξιν τηρεῖν καλῶς ἔφης. δεῖ δὲ τὸ πλεονταῖς, δηλαδὴ τῷ ἑφ' ἑκάστῳ ζητήματι δύο τρόπους τῆς προχωρήσεως, λέγω ταῦτα· ὅπ εἰ μὲν ἁπλῶς ἐξεταζόμεθα τὸ ἡμέτερον πρόβλημα, ζητοῦντες διὰ τοῦ προτίθεται καὶ τὸν τρόπον δηλαδὴ τῆς ζητήσεως, οὐθὲν ἂν ὑμᾶς ἔδει δοῦναι τὸν λόγον· νῦν δὲ τῷ δευτέρῳ τρόπῳ χρησάμενοι ἐκαλέσαμεν ὑμᾶς, λέγοντες, διὰ τί ποιήσατε ὃ μὴ ἐξῆν· ὅπ διὰ τοῦτο ἐξῆν οὔπω ἐδείξαμεν. δεῖ οὖν ἡμᾶς προτεθῆναι τὰς αἰτίας τὸ μὴ ἐξεῖναι, καὶ ὕστερον τὴν ὑμετέραν ἀπολογίαν ἀκοῦσαι· τοῦτο γὰρ ἀναγκαῖον καὶ ἀκόλουθον τῇ τάξει τῆς ἀναγκαίας.

Ιωλ. Καρδ. Γαλλιούστατε βασιλεῦ, ἐρίζει μὲν ὁ μακαριώτατος πατὴρ, ἵνα εἴπω λόγους τινὰς πρὸς σὲ καὶ τοὺς ἄλλους· διὰ τὰ προχθὲς ἐνόμισεν ὁ πατὴρ καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι ὁ ῥόδου θέλει σήμερον ἀπολογήσασθαι· καὶ ἐὰν ἐλλείπῃ τοῦτο, ἠθέλομεν ἀφῆσαι ὑμῖν εἰπεῖν τὸ αὐτὸ σήμερον, διὰ τοῦτο ὁ ἀρχιεπίσκοπος ῥόδου ὅτι ἕτοιμος εἰπεῖν, διὰ τίνα αἰτίαν ἐγράφη ἡ προθήκη, παρεκάλεσε δὲ πολλάκις καὶ ἐπειδὴ ὧδὶν ἀρέσκει, καλὸν ἐστὶν ἵνα μέσον ἡ εἰρήνη ἡμῶν, καὶ ὥσπερ μὴ ἀγάπης εἰσήλθομεν, οὕτως ὀφείλομεν ἐξελθεῖν καὶ μὴ ἀγάπης, διὰ τοῦτο φαίνεται τῷ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ, σήμερον ἵνα μηδὲν γράψηται, ἀλλ' ἰδίως ἵνα διαλέξωνται οἱ ἐκλελεγμένοι.

Ο' Βασιλεύς. Ἀπολογούμεθα εἰς τοῦτο, καὶ τὸ παρὸν ἵνα ἀναστῶμεν εἰ καὶ ὑμῖν ἀρέσκει, δεῖ δὲ τὸ ἄλλο δὲν ἀπολογούμεθα, εἰ μὴ ἵνα σκεψώμεθα ποτέρως γράψηται καλὸν καὶ εἰρηνικὸν, καὶ ἵνα ἐξιτάσωμεν αὐτὸ καθὼς δεῖ, καὶ τίνα ῥόπον λέγῃς ἵνα διαλέξωνται οἱ ἐκλελεγμένοι, ἰδίως καὶ οὐ κοινῶς.

ραίνειν ἢ λόγον. ἔστι οὖν ἀνάγκη ἡμᾶς προβαλλομένων τὸ προβλημα, ἵνα ἀκούσωσι καὶ τὰς τοῦ συσσίτου, καὶ ἵνα δὲ ἀπολογήσωνται. ἡμεῖς γὰρ ἀπολογίαν οὐκ ἐζητήσαμεν ὡς ὑμεῖς λέγετε· πῶς γὰρ ἐμέλλομεν τοῦτο ποιεῖν παρὰ τὰ ἴδια προκομίσαι;

Εἰ μοὶ ἀρέσκει ὅπερ εἶπεν ὁ ἀβδισιμώταλος νικαίας, ἵνα ὡς ἕκαστον γένωνται αἱ ἀποδείξεις, καὶ τότε ἵνα λάβῃ εἰς ἕκαστον προβλημα συγχωρεῖ, ἵνα ὅταν προβάλλητε ὁ λέγων, λέγῃ καὶ τὰς συσσίτους· ἀλλὰ δεῖ ἐν παρέργῳ ἵνα τηρῶνται αἱ συμφωνίαι καὶ ἀδιάλειπτον ἔδρα δεῖ γένεσθαι. εἶπε γὰρ ὁ ἀβδισιμώταλος ἐφεσίου, ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς ῥώμης ἐμβάλλει αἰτίαν ἢ χρίσμαλος καὶ ὅτι ἵνα τυγχάνῃ γνώσεως τὸ προβλημα προβάλλομεν συμπεσόντες μὴ ταῦτα εἶπεν, ἵνα ἐὰν φάσκῃ ἵνα ἀπολογήσωνται πρὸς πολλάκις, ἔδει καλῶς· εἰ γὰρ μήγε, εἰς τὸν ἐπειτα συνάλλαξιν ἀπολογοῦνται πρὸς πολλάκις· ἔδει τοῦτο αἰτεῖν, ἵνα συγχωρήσωσι τοῦ πολλάκις εἰπεῖν καὶ μὴ τοῦτο ἵνα ἀπολογήσωνται ἡμῶν, ἢ ἐὰν θέλωσιν εἰς ἄλλον συνάλλαξιν ὅσα ἔχετε εἰπεῖν, εἰπάτω.

Ἰουλιανὸς Καρθηταλίς.

Ὁ Ἰουλιανός.

Ἔστι μὲν ἡ συμφωνία· δίξασθαι ἀπολογίας ὑμετέρας, ἐμοὶ δοκεῖ ἢ ὅτι φάσκετε δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰπεῖν πρότερον τὰ ἡμέτερα εἰδότας ἀκοῦσαι τὴν ὑμετέραν ἀπολογίαν· μὴ γὰρ προσδιορισμοῦ ἀπαιτήσαμεν ἀφ' ὑμῶν τὰς ἀπολογίας, δηλαδὴ μὴ τὰ ἡμέτερα προκομίσαι. ἔδει γὰρ τὸ τότε χρόνου τῆς ὥρας, ἐπιζητοῦντες ἀβδισιμώταλος ἐφεσίου εἰ ἄρα τότε δυνατὸν εἰπεῖν ἃ ἐβουλόμεθα καὶ οὕτως ἀκούσαι τὰ παρ' ὑμῶν· εἰ δὲ ἦν οὐκ εἶπε τότε ῥᾴδιον, ἵνα μὴ παύσασθαι ἐν ἄλλῃ συναλλάξει ἔσται μὲν προῆκε ἐκεῖνος, δίξηται δὲ μετέπειτα παρ' ὑμῶν τὰς ἀπολογίας.

Ὁ Νικαίας

Αἰδισιμώταλοι πατέρες, εἰς ἐκεῖνα ἃ προβάλλεσθε δεῖν ἀπολογησάμενοι ἀκούσωσιν, τοῦ οὖν ἕνεκα λέγω ἵνα ὑπὲρ ἀπολογήσωμαι εἰς τὰ τεῖα.

Ὁ Ῥόδου.

Ἐγὼ προέθομαι ῥήμασιν ὀλίγοις, διότι οἱ ὀλίγοι λόγοι παρεισῶσι τὴν ἀλήθειαν καθαρώτερον. ὑμεῖς ἐδώκατε τὴν δύο τὸ ἕτερον, καὶ ἔδοξε ἡμῖν ἡμᾶς δοθῆναι τὸ πρότερον, ἐπὶ ὅσα ἐν προομίοις εἴχετε εἰπεῖν, εἴπατε· λοιπὸν δοθῆναι ἡμῖν εἰπεῖν πῶς ἐδεῖ προσπεσεῖν.

Ὁ Ῥωσίας Ἰσίδωρος.

Πρὸς τὰ τεῖα ἐγὼ ἀποκεκινῆσθαι, εἰς μὲν τὸ πρῶτον, ἢ διότι ἔχομεν μάρτυρα τὸν ἀρεοπάγιλλον, ὅτι δι' ἐξουθένησιν καὶ τὴν αἰτίαν ἢ διότι, ἐγὼ ἀποδείξω. εἴπατε ὅτι ἐδεῖ προσπεσεῖν, μὴ ταῦτα εἴπατε ὅτι ἡ προσπεσεῖν ἐμβάλλει αἰτίαν τοῦ χρίσμαλος τὴν ἐκκλησιῶν; καὶ ὅτι εἴπατε τί καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς ῥώμης ἐποίησε πολλὰς ἀρετὰς εἰσβείας. ἀλλ' οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐκβληθῆσαι ἀπ' αἰτίας ἐμβαλεῖν ἴσασιν. λέγω ὅτι σωζομένης ὑμετέρας τιμῆς οὐκ ἔστι ἕτερον κεκαλυμμένον καὶ ἕτερον δίξομεν ἔδρα τε πάλαι καὶ νέας γραφῆς. ἡμεῖς γὰρ λέγομεν ὅτι οὐκ ἔστι προσπεσεῖν ἀλλ' ἀναπύξεις καὶ σαφήνεια· καὶ εἰ ἴσχυε πολλὰς ἀποδίξεις, ὅμως λέγω ὅτι δίξω καὶ ἔδρα τὸν ὄρον καὶ δι' ἄλλων. ὅτι ἀδεικτά ὅτι προσπεσεῖν καὶ ἀναπύξαι.

Ὁ Ῥόδου.

Ἐστὶ πάντα προβλήματα ἔξισιν εἰπεῖν καὶ τὰς συσσίτους, ἢ οὔ.

Ὁ Νικαίας

Ἔξισιν.

Ὁ Ῥόδου.

Ἡμεῖς δὲ δικαίας ἔσται ἀπὸ αἰτίας ἡδέμεθα. εἴπατε ἓν ἡμῖν, ἴσχομεν ἄδειαν εἰπεῖν καὶ τὰς ἀποδίξεις ἡμῶν, καὶ συσσίτους τὸ ἡμέτερον προβλημα, ἢ βούλεσθε ἵνα ἀσωμεν τὸ προβλημα ἀναπολόγητον; καίτοι γε ἐτοίμως ἔχομεν ἵνα εἴπωμεν τὰς ἀποδίξεις ἡμῶν.

Ὁ Νικαίας

Λέγω ὅτι ὁ μακαριώταλος πατὴρ καὶ πάντες συνεχώρησαν, ἵνα εἴπητε τί θέλετε πολὺ ἵνα εἴπωμεν ἡμεῖς πρότερον τὴν ἀπολογίαν ἡμῶν καθὼς ἐζητήσατε.

Ὁ Ῥόδου.

Μὴ θέτε δύσιν ὁμολογουμένῳ, ὅτι ἡμεῖς ἐζητήσαμεν ὑμετέρας ἀπολογίας ἁπλῶς. ἐζητήσαμεν γὰρ τοῦτο μὴ προσδιορισμοῦ, δηλαδὴ μὴ τὸ ἡμᾶς προκομίσαι

Ὁ Νικαίας

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΠΕΜΠΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Δ'.

Ο' Ρόδου. ΑΠΟΘΕΙΣΗΣ πρότερον τῆς χαρίτος ὧδε τ' μακαριωτάτου πάπα, καὶ δοθείσης ἀδείας ὧδε τὸ γαλλιωτάτου βασιλέως καὶ τὰ ἀγιωτάτου πατριάρχου, ἀναληψόμεθα τὰ εἰρημένα κεφάλαια.

Ο' Εφέσου. Ἡμεῖς ὑποτασσόμεθα τῷ ἀρχιῷ, καὶ θέλομεν εἰπεῖν ὅσα ἔχομεν.

Ο' Ρόδου. Μετὰ ἀδείας τῆς ἁγιωσυνάτων πατέρων ἀπολογήσομαι. θαυμάζω πῶς προβεβλημένοι τοιούτους λόγους τῇ χθὲς προβάλλετέ τινι ξόπφ γέροντι ἀπροθύμως. μὴ ταῦτα ἠρώτησας, ἵνα φάγητε ἵνα εἴπῃς ὅσα συντέτυκεν εἰς τιμὴν ὑποθέσεων, ὃ & ἐδώκαμεν.

Ο' Εφέσου. Εἶπομεν ἵνα ἀναγνωσθῶσιν οἱ ὅροι πρῶτον τῆς συνόδου, ὃ ἐδόκει ἡμῖν τιμᾷ ἡμέρᾳ συνελθεῖν· λοιπὸν φάγητε ἵνα γλύψητε τιμᾷ, καὶ ἔστι ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ τότε ἐδόκει. ἀνεγνώσθησαν.

Ο' Ρόδου. Καλῶς ἔχει πατέρες, ὅτι ὑμεῖς προετέθητε & εἴπατε ὅπερ ἠθέλετε, & ἐζητήσατε καὶ ἀπολογίας δι' αὐτούς· καὶ διότι ἡ ὥρα τότε οὐκ ἔδωκεν, ἀναβαλόμεθα ἵνα ταῦτα ἀπολογησώμεθα. θαυμάζομεν οὖν ὄζητῆ ταῦτα λέγετε· οὐ γὰρ φρίττει ταῦτα ἀπὸ τούτων ἀρξάμενος ἐξ ὧν λέγετε, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς ὅρους.

Ο' Νικαίας. Τὸ φρίττειν ἢ μὴ φρίττειν, ὅσον ἐπικαίρει τῇ λέξει, οὐκ ἀπὸ τῆς ἀκούοντος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λέγοντος κρίνεται. ὀφείλει γὰρ ἀνάγκη τῷ λέγοντι, λέξιν ἁβούλητον, ὁ δὲ ἀκούων αὐτὴ μὴ ταύτα, ἢ ἀποδέξεται ἀναγνῶναι, ἢ ὀπτημένοις καὶ ὑγιέσι λόγοις ἐκ ὄντας ἀναγκαίους καὶ ἀληθεῖς. & ἡμὲν δεῖ ὀφείλει ἀνάγκῃ λέξιν τὰ δοκοῦντα συνόδῳ πρὸς τὸ προκείμενον, μετέπειτα δὲ ὑμεῖς ἀκούσαντες ἐρεῖτε τὰ δέοντα. οὐκ οἶδα οὐδ' τίς ὅτι ἢ αἰτία, δι' ἣν οὐκ ἀνέχεσθε ἀκούειν ἡμῶν, ἀλλὰ τοσούτους καὶ οὕτω μακροὺς καταλείπατε λόγους, & λέγετε θαυμάζειν ἐφ' οἷς ἡμεῖς λέγομεν· καίτοι ἡμεῖς δοκοῦμεν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, ἀδημίαν ὑμῖν αἰτίαν παρέχειν τ' θαυμάζειν τοιοῦτον θαῦμα ὁποῖον φατέ· ὅθεν & δοκοῦμεν μὴ θαυμάζειν ὑμᾶς τῇ ψυχῇ. εἰ καὶ τῷ σώματι τοῦτο λέγετε. ὥσπερ οὖν ἡμεῖς θαυμάζοντες τῇ ψυχῇ, τῇ γλώττῃ τοῦτο ἀλέγομεν, ὅτως ἐκ τ' ἐναντίου πληροφορούμεθα ὅτι ὑμᾶς, ὅτι καὶ τῇ γλώττῃ λέγετε τοῦτο, τῇ γε ψυχῇ οὐ θαυμάζετε· ἀδὲ γὰρ παρέχομεν ὑμῖν οὐδεμίαν αἰτίαν τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι. ὅτι δὲ τ' ὄρους τῆς λόγων ἂν χρῄζετε, βούλομαι εἰπεῖν, ὅτι ἔμοι δοκεῖ χρῆναι τοιαύτας χρήσασθαι μακρολογίαις διὰ τὴν ὀφέλειαν· οὕτω γὰρ οὐδέποτ' ἂν ἔσται συμπέρασμα καταπέσαμεν, οὐδ' ἂν συμβαίημεν ποτέ. δεῖ δὴ ὀφελικτικῶς καὶ πόθοι καὶ ὑπόκρισιν ἀλλήλοις ἀπαντῆσαι, οὕτω συμπεραίνειν

καὶ ἡ εἰρήνη. Τέλος ἵνα ἀναγνωσθῶσιν οἱ ὅροι τῆς πατέρων, ὅπως ἀποφανῆτε ἀκολουθοῦντες ἐκείνοις. Καὶ τέταρτον ὅτι οὐδὲν ἐλλιπὲς ἐκεῖνοι ἐποίησαν, οὐδὲ προσθήκης δέόμενον.

Οὐκ εἶπον, ὅτι τὸ σαφηνισθῆναι τὸ δόγμα ἐνώσεις τὰς ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸ πει- Ο' Εφέσου.
σαρισθῆναι τῷ προσθήκῃ, ᾗ εἰ καὶ ἀληθὴς ὄζιν, οὐ δυνάμεθα ἀποδεῖξαι, ὅτι οὐκ ἔχομεν ἄδειαν ἀπὸ τῆς πατέρων, ἢ προσθεῖναι τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως, ἢ ἀφαιρεῖν· καὶ περὶ τούτου τὸν ἅπαντα ποιησόμεθα λόγον.

Ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις λέγω, ὅτι οἱ ἄνωθεν ἀρχιερεῖς, οἵτινες ὕστερον ζηλωτὴς τῶν Ο' Ρόδου.
εἰρήνης καὶ τῶν ἑνώσεων, πάντες καὶ τὰς αἰτίας τῆς προσθήκης ἔλεγον, ἥτις αἰτία τοῦ χίσματος γέγονεν, ὡς ὑμεῖς λέγετε. εἰ οὖν τὸ μέρος τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, μάλιστα οἱ τέσσαρες πατριάρχαι, οἷς λέγετε δεδώκαμεν ἴσην ἐξουσίαν τοῖς ἄνωθεν ἀρχιερεῦσιν, ἐπεδήσαντο ὅλως δεῖξαι, ἢ καὶ ἔδειξαν, τῇ δυτικῇ ἐκκλησίαν πλανωμένην περὶ τὸ δόγμα, καὶ τῇ προσθήκῃ ταύτῃ ἀδίκως ποιήσασαν, οὐκ ἔμελλε πάντως ψηφίσασθαι καὶ ἡ διόρθωσις; ἀλλ' οὐδέποτε τοῦτο δεῖξαι ἠδυνήθησαν· ἐγὼ τοῖς ὑμετέροις χρήσομαι λόγοις πρὸς ἀπολογίαν. δυνατὸν ὄζι λαθεῖν τοῦτο τοσούτους βασιλεῖς, τοσούτους πατριάρχας καὶ πατέρας, παιδευθῆναι σοφίᾳ κεκοσμημένους, ὅτι οὐ καλῶς ἡ προσθήκη γέγονεν; ἀλλ' οὐδέποτε τοῦτο δεῖξαι ἠδυνήθησαν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀφαίρεσις γέγονε. καὶ ὑμεῖς οὖν πρεπόντως ἐγκαλεῖτε τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τούτου τοῦ μέρους, σὺ μὲν οὖν εἶπας, ὅτι ἀπὸ τῆς συνοδικῶν ὅρων καλυόμεθα ποιῆσαι προσθήκην τινά, εἰ καὶ ἀληθὴς ὄζιν, ἡμεῖς δὲ μέλλομεν ἀποδεῖξαι διὰ πολλῶν, ὅτι ἀεὶ ἡ ὑστέρα συνόδος τῇ αὐτῇ τοῖς προλαβούσαις δυνάμιν ἔχει, πρὸς τὸ κανονίζειν ἅπαντα τὰ τῆς ἐκκλησίας. ὅμως ἐρωτῶ ὑμᾶς, εἰ καὶ ἀληθὴς ὄζιν ἡ προσθήκη, διὰ τί μὴ ταύτῃ προσθῆναι; τί κωλύει προσθεῖναι τὸ ἀληθές;

Αὐτὸ τοῦτο, τὸ μὴ ἐξεῖναι· ἐπειδὴ καὶ ἄλλα πολλὰ καλὰ καὶ ἀληθῆ ὄντα, προ- Ο' Εφέσου.
σθεῖναι τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως οὐκ ἔχομεν ἄδειαν. καὶ γὰρ οὐδ' οἱ πατέρες ἐκεῖνοι προσέθηκαν, οὐδὲ τὴν ἀναγκαίων οὖσαν· ἀλλὰ διὰ τὸ τῶν καιρῶν καταπεῖγον, ἀρκέσει πρὸς τὸ παρὸν ὅσα εἴπομεν.

Διὰ τοῦτο τῆς πολλῶν ἀκολουθίας χρησόμεθα λόγοις ὀλίγοις· ἡμεῖς ἀπο- Ο' Ρόδου.
δείξομεν ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι δύο πρᾶγματα· πρῶτον
ὅτι οὔτε προσθήκη ὄζιν, οὔτε προσετέθη·
δεύτερον ὅτι εἰ καὶ προσετέθη, ὡς
ἀληθὲς καὶ ἀναγκαῖον
προσετέθη.

τὴν ὑμεῖς τ εἰρήνην; πότε τ ἀγάπην, ἣν προβάλλεσθε ὅτι διῃρέθη παρ ἡμῶν; πότε ἰσχύσατε περὶ τούτων ἀρίσβεις; Επειδὴ δὲ λέγατε κατὰ τὸ παρὸν, ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἀναγκάζοι τὴν εἰρήνην, τοῦτο ἀληθές ἐστι καὶ ὑμολογούμενον· καὶ μάρτυς ὁ μακαριώτατος πάπας, πολλὰς ἐξόδους εἰς τοῦτο καταβαλόμενος, τ πολλάκις ἀγανακτήσας. εἰ δὲ τ περὶ τούτου ταύτην ὑμεῖς ἐζητεῖτε τὴν ἀγάπην, πάντως ἐμέλλετε ταύτην διώκειν, ὥσπερ τ γε. μάρτυς ἐστὶ περὶ τῆς παρούσης ὁ πάπας Γρηγόριος, ὃς ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα κἀκεῖνος, τ τὸν πατριάρχην, καὶ τοὺς ἀπὸ ἑσπερίου ὧδε τούτου, καὶ συνεκρότησεν ἐν λογγοβάρδῳ συνόδου, καὶ τὴν τότε γενομένην ἐπραγματεύσατο ἕνωσιν. ὥστε οὐδὲν ἐγκαλεῖν ἔχετε τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τῆς ἀγάπης, ἥτις καὶ μένει ἐν αὐτῇ, καὶ μενεῖ, σωζομένης τῆς ὑμετέρας τιμῆς. Περὶ δὲ τῆς ὅρων λεγομένου, ὅτι ἀναγνωσθήσονται) κελεύσει τ μακαριωτάτου πάπα, τ ἰλλυρικῶς, καὶ ῥωμαϊκῶς. πάλιν θαυμάζω πῶς προβάλλεσθε τοὺς ὅρους πρὸς τὸ πρόβλημα ὃ ἐκινήσατε, οὐ δοκοῦσιν ἀναγκαῖα τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα. ἐπεὶ αὐτῆς ὅτι τὸ περὶ διαγγέλιον, ᾧ καὶ μᾶλλον πιστεύειν ὀφείλομεν. ἐπεὶ δὲ εἴπατε ἀναγνωσθέντων τῶν ὅρων, ἱρεῖς ἐφεξῆς ἃ εἰπεῖν ἔχετε, προθύμως τ ἡμεῖς ἀκουσόμεθα, γνήσιοι ὄντες ὑμεῖς μεθ ὑπομονῆς ἀκούσετε τῶν ἡμετέρων λόγων, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς ὑμῶν.

Ο Εφίσου. Τὰ μὲν πρῶτα ἅπερ ἀπελογήσατο ἡ σὴ ἀγιότης, ὅτι πολλοὺς ἐπεδείξατο προνοίαν ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία πρὸς τὴν ἀναζωπύρησιν, ἐν τοῖς καιροῖς τῶν κινδύνων καὶ τῶν αἱρέσεων, ἀληθῆ τε εἰσὶ καὶ ὁμολογούμενα παρ ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ λῦσαι τοὺς ἡμετέρους λόγους. δῆλον γὰρ ὅτι ἡ ἐκ πολλῶν χρόνων διαλυθεῖσα ἀγάπη, πρότερον μὲν καὶ ἤκμαζεν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις· ἀλλὰ καὶ ὅτι μὴ τὸ χρῖσμα, πολλάκις ἡ τῆς ῥώμης ἐκκλησία διεπέμψατο πρὸς τ ἡμετέραν, τ πρόσωπα καλέσασα ταύτην πρὸς ὑπακοὴν ἑαυτῆς καὶ εἰρήνην, καὶ τοῦτο δὲ εἰκὸς μὲν ἡμῖν δοκεῖν, καὶ οὐδὲν θαυμαστόν· ἀλλὰ τῆς αἰτίας μαθούσης τὸ χρίσματος, ἥτις μὲν ἡ ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκη, ἡ καὶ τὴν ἀγάπην διελύσασα, οὐδὲ τὴν εἰρήνην εἰκὸς μὲν ἐπακολουθῆσαι, καθάπερ δεῖ τῷ νοσημάτων, ἐὰν μὴ τῷ νοσημάτων αἰτία διαγνωσθῇ καὶ ἐξαιρεθῇ, οὐ δυνατὴ ἡ ὑγεία ἐπακολουθῆσαι. ὅτε οὖν ἡ περὶ τοῦ χρίσματος ἀγάπην ὑμᾶς προβάλλεσθαι χρή, ὅτε τὴν μὴ τὸ χρίσμα, μαθούσης τῆς αἰτίας τοῦ χρίσματος, μὴ ὑμεῖς δῆλον ὅτι παρείχεσθε. ἡμεῖς δὲ ζητοῦμεν, ὃ καὶ πρότερον εἴπομεν, ἐπανελθεῖν εἰς τὸν καιρὸν τῆς εἰρήνης ἐκεῖνον, καθ' ὃν μόνοι πάντες ὑπῆρχομεν· τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως ἔσται, ἢ προαιρεθείσης τῆς αἰτίας τοῦ χρίσματος.
Περὶ δὲ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ὅρων, λέγομεν, ἀναγκαστέον αὐτὴν εἶναι, ἵνα φανῇ καὶ ἡ συνοδος αὕτη σύμφωνος ταῖς παλαιαῖς ἐκείναις καὶ ἀκόλουθος, οὐ κατὰ τὴν τάξιν μόνον, ἀλλὰ τ κατὰ τὸ φρόνημα νομίζομεν γὰρ ὅτι οὐδὲν παρελείφθη τοῖς πατράσιν ἐκείνοις ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως. οὐ δὲ ἐλλιπὲς οὐδὲν ὑπῆρχεν, καὶ δεόμενον διορθώσεως ἢ προσθήκης ὅλως. τ τό δ' ἐστὶ μάλιστα τὸ τ χρίσματος αἴτιον, διεγερούσιόν ἐκείνων, μὴ δεῖν ἕτερόν ποτε ὡδὶ δέξασθαι σύμβολον, μηδὲ προσθήκην τινὰ ποιήσασθαι, ἢ ἀφαίρεσιν, ὡς ἱκανῶς ἐκείνων περὶ πάντων εἰπόντων.

Ο Ρόδου. Εἰς τί σαρα συγκεφαλαιοῦνται οἱ εἰπόντες. Τὸ μὲν πρῶτον, ὅτι εἰ καὶ ἀληθῆ ἦσαν τὰ παρ' ἐμοῦ εἰρημένα, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαῖα, καὶ πρὸς τὴν λύσιν τῶν λόγων ἁρμόζοντα· εἶπας γὰρ ὅτι ἀληθῶς μοι ἐποιήσαντο ἀπόδειξιν πρὸς τὴν εἰρήνην τ τοῦ ἀγάπην οἱ ἄκροι ἀρχιερεῖς; ὃ μὲν ὠφέλουν τὸ τ χρίσματος αἴτιον. Δεύτερον ὅτι ἐξεταθείσης ἢ ἀφαιρεθείσης τῆς αἰτίας τ χρίσματος, ἐπακολουθήσῃ πάντως

καὶ

τοὺς ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις ταῖς ὑπὲρ ὀρθοδοξίας λαμψάσας. καὶ πρῶτον μὲν ἀναγνωσθήτωσαν οἱ ὅροι τῶν ἁγίων ἐκείνων πατέρων, εἰ μὴ νεῦσις ὁ καιρὸς κωλύει, ἵνα δείξωμεν ἑαυτοὺς συμφωνοῦντας καὶ ὑπομένοντας ἐκείνοις, οὐ τῇ τάξει μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν. οὕτω γὰρ ἴσως καὶ ἡ συνοδος αὕτη ταῖς προηγησαμένοις ἐκείναις ἀκόλουθος, τῇ τε πρώτῃ, καὶ δευτέρᾳ, καὶ ταῖς ἑξῆς. τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον εἶναι νομίζομεν, οὐ διὰ τὰ προειρημένα μόνον, καὶ ἵνα προγνωσθὲν ὑπάρχῃ τῶν πατέρων τὸ φρόνημα, ἀλλ' ἵνα καὶ διὰ τῶν ἐκείνων εἰς τὸ προκείμενον ἔργον διοδωθῶμεν, καὶ ὥσπερ δὴ θεμελίῳ, τοῖς ἐκείνων λόγοις τοῖς ἡμετέροις ἐποικοδομήσωμεν.

Πατέρες ἀγιώτατοι, ἀκουστοὶ ὄντες γνωμεν ὅσα ἐρρήθησαν ὑμῖν, πότε δὲ πάντα εἶπατε πρὸς ἡμᾶς. καὶ πρῶτον μὲν σαφῶς ἀξιοῦμεν, πατέρες ἅγιοι, πρὸς τὸ λόγου τοῦ διανοητοῦ χειρὸς, ὅτι ἀφῆκε τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς, καὶ ὅτι αὐτὴ ταύτης εἰσφέρεται παρ' ἡμῶν ἡ ἀγάπη, καὶ διὰ ταύτης ἡ εἰρήνη συνέχεται. Δεύτερον ὅτι ἐπειδὴ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία παρέβλεψε τὴν ἀγάπην, συνέβη τὸ πρόσθεν μὲν τοῦτο λυθῆναι τῆς εἰρήνης, ὅπερ βαρέως ἐνεγκεῖν πρὸς τὸ χειρός. Τρίτον ὅτι διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἀνακαλουμένη τὸν τότε ἀφαλειφθεῖσαν ἀγάπην, ἐζήτησε μὴ ἀσυδήτως, ἵνα μὴ γένηται ἐνταῦθα, καὶ μὴ τῆς αὐτῆς ἀγάπης ἴδωμεν καὶ ἐξιτάσωμεν τὰς μάζεις ἡμῶν τε καὶ ὑμῶν διαφοράς. Τέταρτον ὅτι ἀδιάλειπτον ἐπαναλήσασθαι τὴν εἰρήνην, ἐὰν μὴ λυθῇ τὸ τοῦ χίσματος ἄγκιστρον, ὥσπερ καὶ δεῖ τῶν νοσημάτων, ἃ διάκειται ἡ ὑγεία ἀνακληθῆναι μὴ διαλυθείσης τῆς αἰτίας τὸ νοσήματος. Πέμπτον ὅτι ἐπειδὴ ὀφείλομεν τηρεῖν τὰ ἀξιώματα τῶν πατέρων, ἵνα ἡ συνοδος αὕτη ταῖς προηγησαμένοις ἐκείναις ἀκόλουθος φανῇ, δίκαιον δοκεῖ πρὸ παντὸς ἄλλου τοῦ ὅρους τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἀναγνωσθῆναι, καὶ τότε μέλλειν ἐπεῖναι τὰς διαιολογίας ἃς ἔχετε πρὸς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν. Ἐπεὶ οὖν τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν πίστιν εἰσὶ, καὶ πολλῶν διόμματα λόγων, σκιάμενοι μὴ εἰς τὴν ἐποιοῦσαν συνέλευσιν ἀπολογησόμεθα τελειότερον, καὶ νῦν δὲ λέγομεν ἀπὸ μέρους ὅσα δίδωσιν ὁ καιρός. Πρῶτον μὲν πρὸς τὸ πρῶτον, ὅτι ἡ ἀγάπη παρ' ἡμῖν ὀρθὴ πεπηγυῖα καὶ ἀδιάλυτος, ὡς ἀγνοεῖτε καὶ ὑμεῖς ὡς νομίζομεν· αὕτη γὰρ ἀπὸ τῆς χειρὸς λαβοῦσα τὰς ἀφορμὰς, ἐπειδὴ αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς, ὃ καὶ θαυμάζομεν πῶς ὑδρίαν ἐποίησαν πρὸς τοῦτο μυκήσαι, ἄχρι τῶν νῦν τηρεῖται ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, πρός τε αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν χορηγὸν τῆς ἀγάπης, ὅς ὀρθῶς καὶ τὸ κυριώτατον αὐτῆς αἰτιάμενον, καὶ παρ' ἡμῶν πρὸς ἀλλήλους. Πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ὅτι ἐν ὅσῳ ἐτηρεῖτο ἡ ἀγάπη πρὸς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἔμενε καὶ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἕνωσις· θαυμάζω πῶς ἐπελάθου, ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τοσαύτην ἀεὶ προθυμίαν ἐποιήσατο καὶ ποιεῖται εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἀδίκοτε διαίτης κλύδων αἱρέσεως οἰασοῦν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, ἵνα δὲ μὴ βεβοήθηκεν ἅπασι ξόανις αὕτη ἡ ἐκκλησία, καὶ διδασκάλων οἰκείων, καὶ διὰ τοποτηρητῶν, καὶ δι' ὅσων ἄλλων ἐγχωρεῖν ἔδω. μέμνησθε γὰρ ὅτι ἐν μὲν τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ παρὼν ὁ Σίλβεστρος, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις συνόδοις παρῆσαν εἰ καὶ μὴ δι' ἑαυτῶν, ἀλλὰ διὰ τοποτηρητῶν. Θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν, εἰ συνέφερεν καὶ βασιλεῖς τοῖς καθ' καιρὸς προεστῶσι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. δῆλον δὲ καὶ τοῦτό ὅτι πᾶσιν, ὅπου ἀφ' οὗ διέβη ὁ τῆς ἀγάπης διασμὸς, καὶ διέβησαν οἱ ἄνεροι ἀρχιερεῖς, πέμποντες ἀεὶ πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς πάντας, ἵνα ὑπακούσαντες πρὸς εἰρήνην ἔλθωσι. Παρακαλῶ οὖν ἵνα ἀταράχως ἀκούσητε τῶν λεγομένων, εἰ καὶ σκληρὰ δόξειεν. Εἰ γὰρ ἐπρέπη παρ' ἡμῖν ἡ εἰρήνη, πότε ἐζητήσατε ταύτην

Ο' Ρόδου.

τὴν

Ο' Ρόδου. Εγὼ εἶπον ὅτι ἄπερ ἀπολογήσομαι νυῦ, μὴ δίξασθε ὡς πλείαν ἀπολογίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν τε θεοφιλῆ μθρον τ θεόνυ ταύτυ μακαριώτατον πατέρα, κ τοὺς ἁγίους νομθέτας ἐνταῦθα, τόν τε γαληνότατον βασιλέα, & τ ἀγιώτατον πατριάρχην, κ τοὺς λοιπους τούτους πατέρας, οἷς ἔχομθ χρὴ δίξιώσασθαι κ μὴ νῆς ἡς αὐτοὺς ἀπολῦσαι, νυῦ ἐρῦμθ ὅσα δίδωσιν ὁ καιρὸς, μᾶλλον ἢ ταῦτα σκιαμάχουντες πλατύτερον ἀπολογησόμεθα.

Ο' Εφέσου. Ἐπειδὴ ἡμεῖς ἀπαρῦμθ τὸν τῆς θεοφιλίας λόγον, εἰ ὡς ἐν δικαστηρίῳ δικαζόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἤμθ, εἴχομθ ἂν ἐναγόντων τόπον, ὅθεν τοῦτο ἐζητήσαμθ, ἵνα ὁ καιρὸς συγχωρῇ, λαβεῖν ἄδειαν πρότερον εἰπεῖν τὰ ἐγκλήματα ἃ ἔχομθ, καὶ τότε τὰς ἀπολογίας δεξόμεθα.

Ο' Ρόδου. Ἐπειδὴ ἱκανῶς ἀπελογησάμεθα πρὸς τοὺς προφερθέντας λόγους, εἰπὲ λοιπὸν ὅσα βούλει, καὶ ἡμεῖς ἐφ' ἑκάστοις ἀπολογησόμεθα. Ο' ἐφέσου λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον ὡδὲ τ βασιλέως κ τ πατριάρχου, ἤρξατο ὧτος.

Ο' Εφέσου. Ο' κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν ἰησοῦς ὁ χριστὸς ἐρχόμθος ὅτι τὸ ἴδιον πάθος, ἐν τῇ παλαιᾷ προφωνήσᾳ πρὸς τοὺς αὐτῦ μαθητὰς, λυῦ & διαθήκην ὀνομάζομθ περὶ σπόντων, εἶρηκε πρὸς αὐτούς· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τ ἐμὴν » ἀφίημι ὑμῖν. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ ἀγαθὸν τῆς εἰρήνης, ὥσπερ τι λιγάτον & κληρονομίαν αὐτοῖς ἐγκατέλιπε, κ ἴδιον αὐτῦ· οὕτω & γάρ φησιν, » εἰρήνην τὴν ἐμὴν· ἀπήτησε δὲ αὐτ' αὐτῦ παρ' αὐτῷ ἄλλό τι, ὅπερ ὄντι μᾶλλον καρπὸς τῆς αὐτῷ προαιρέσεως ἢ δῶρον αὐτῦ, τὸ δέ ὅτιν ἡ ἀγάπη. ὁ γὰρ ἁπλῶς κατέλιπεν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν, ἀλλ' ὅτι αἱρετή. ἦσαν γὰρ διαθῆκαί τινες & κληρονομίαι κ τοῖς παλαιοῖς νόμοις, ὅτι αἱρετὴ λεγόμθναι, τοῦτ' ἔστιν, ὅτι ἐάν ὁ κληρονομῶν ἕληται τόνδε τὸν βίον ἢ πωδὶ πωῖ προῖξιν, ἵνα κληρονομῇ, εἰ δὲ μὴ, ἵνα ὑπάρχῃ ἀπόκληρος. Τοιαύτην κληρονομίαν καταλιπὼν τοῖς μαθηταῖς ὁ σωτὴρ ἐν τῇ αὐτοῦ διαθήκῃ, μονονυχὶ πρὸς αὐτοὺς λέγων· ἐὰν φυλάξητε τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, ἔξετε τὴν ἐμὴν εἰρήνην, ἀμελοῦντες δὲ τῆς ἀγάπης, κ ταύτην ζημιωθήσεσθε. διὰ τὰ δύο ταῦτα καλὰ, τοὺς πολλοὺς ἐκείνους κ καλοὺς ὁ κύριος πεποίηται λόγους, ποτὲ μὲν λέγων, ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· ποτὲ δὲ, ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. τούτων τὸ ἓν ὡς ἔοικε παρεδοῦσα, & ἐν δευτέρῳ θεμελίῳ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, λέγω δὴ τὴν ἀγάπην, ἣν ὤφειλεν διὰ δείκνυσθαι πρὸς τ ἀδελφὴν αὐτῆς τ τῆς ἀνατολῆς ἐκκλησίαν, ἐκίνησε κ προήνεγκε δόγμα καθ' ἑαυτὴν, ὅτι ὡδὶ τῇ θείᾳ γραφῇ ῥητῶς κείμενον, ὅτι ταῖς οἰκουμθνικαῖς ἐγνωσμθναις συνόδοις, ὅτι ὡδὶ τοῖς ἐκκειμένοις τῦ πατρὸς ἡμῶν δεδοκιμασμθνοις· ὃ & γέγονεν ἄπιστον τ τὴν εἰρήνην λυθῆναι, καὶ ῥηθῆναι τὰ σκάνδαλα κ τὸν κυριακὸν λόγον. Ἐπειδὴ τοίνυν διὰ τῆς ἐκφωνήσεως ταύτης ἡ ἀγάπη λυθεῖσα συνδιέλυσε τὴν εἰρήνην, & ἀπὸ τούτου τὸ χάσμα παρηκολούθησε, νυῦ δὲ δόξαν τῷ θεῷ, ἑκληθεῖσα ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία πρὸς εἰρήνην ἀναλλάσσεσθαι, διὰ τῆς ἀγάπης ἤρξατο τοῦτο ποιεῖν, & αὐθις ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία μᾶ τῆς αὐτῆς ἀγάπης περιέδραμον, ἧπερ ὄντι μέχρι τέλους, τῷ θεῷ συνηρμοσμένος, ἐπακολουθήσῃ & τ εἰρήνην, κ τὰ σκάνδαλα ἐκ μέσου γένησθαι, κ καθάπερ ὄντι τῦ νοσήματος, λυθέντος τῦ αἴτιον ἐπισχεθῆσθαι τ διόρθωσιν· ἔδει & γὰρ κἀκεῖ τῆς ἰάσεως ξέπος ἄρεσις. Ζητοῦμθ τοίνυν & ὡδὶ καλοῦμθ εἰς ἐκεῖνον ἐπανελθεῖν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν λυόμθνοι ὄντες τὸ αὐτὸ πάντες ἤχθομθ, κ οὐκ ἦν ἐν ἡμῖν χάσμα. κ ὥσπερ ἀνεκαλισάμεθα τὴν τότε ὡδὶ ἀλειφθεῖσαν ἀγάπην, οὕτω κ τῷ ῥοσήματι πρός τι ἡμᾶς αὖθις ἑνωθῆναι, & πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,

τοὺς

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΤΕΤΑΡΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ,

ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Γ'.

ΗΟΤΝ αὔωθεν εἰρηνικὴν ἡμέραν, συνήλθομεν ἅπαντες ἐν τῷ προῤῥηθέντι ναῷ καὶ εἰδυῖαν. καθισάντων δὲ πάλιν πάντων κατὰ τὴν τάξιν, ὁ ἐφέσου μητροπολίτης, κύριος μάρκος, ἤρξατο τὸν διάλογον οὕτως.

Ο' Εφέσου Μάρκος.

Ἐπειδὴ συνήλθομεν τῇ χάριτι & δωρεᾷ & παρόδυναμου θεοῦ, & αὐτὴν ἀπεδέξω & προθυμίαν ἔχοντες εἰς τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο τῆς εἰρήνης, καὶ ἑνώσεως τῆς ἐκκλησιῶν, ὀφείλει ἡ ἀγάπη αὕτη πρεῖδαι καὶ ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους, διὰ πασῶν τῆς ζητήσεων, γνησίως, & καθαρῶς· κ) ἐάν συμβῇ προσκοπήναι ῥῆμα σκληρότερον δοκοῦν ἢ ξαχύτερον, τοῦτο μὴν λογιστέον τῇ διαφορᾷ τῶν λόγων καὶ τῆς δυσμάτων, πρεπτέον δὲ τῇ ἀγάπῃ ἐν τοῖς προσώποις ἀστιλβοῦσιν, ὡς πρὸ εἴρηται. γνωρίζομεν τοίνυν τῇ ὑμετέρᾳ ἀδελφότητι, ὅτι πεποιθόμεθα τοῖς λόγοις ἐκ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ ὁμολογίας ἐκθέτης, ὅτι μὴ δεύτερος ἐγνώσθη, μηδὲ ἐξῆν ὅλως γενέσθαι· αὕτη γὰρ ἐγνώσθη καταρχὰς αἰτία & χίσματος. εἰ μὲν οὖν δίδωσιν ὁ καιρὸς, διαλεξόμεθα περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, εἰ δὲ μὴ, πρὸς ἑτέραν συνήλευσιν τοῖς λόγοις ἀναβαλούμεθα. τοῦτο δὲ νομίζομεν καὶ ἐν πάσαις ὀφείλειν ταῖς συνελεύσεσι γίνεσθαι, ἵνα προεγνωσμένον ὑπ' ἀρχὴν, περὶ οὗ μέλλομεν ἐν τῇ ἑξῆς συνελεύσει διαλεχθήσεσθαι. Ο' δὲ φερὰ ἀνδρίας ῥόδου ἀρχιεπίσκοπος, ἐπαναλαβὼν τὰ εἰρημένα, καὶ κατὰ μέρος ἐπιθέμενος εἶπε.

Ο' Ρόδου Ἀνδρίας.

Καὶ ἡμεῖς τῷ αὐτῷ ἀγάπῳ ἀξιοῦμεν ὑμᾶς ἔχειν, καὶ πρεῖν πρὸς ἡμᾶς ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῖς, τὸν χειρὸν προβαλλομένους· κ) ἐάν τι ῥῆμα σκληρότερον ᾖ τον, λογισθήτω τῇ ὕλῃ τῆς διαλέξεως, ἢ τοῖς διαλεγομένοις προσώποις. Ἐπ ἀξιοῦμεν ὑμᾶς, ἐν ἑκάστῳ ζητήματι πρὸς τὰς ἡμετέρας ἐρωτήσεις, τὰς ἀποκρίσεις ποιεῖσθαι καθαρῶς, καὶ τελείως, καὶ μὴ ὁμωνύμοις λέξεσι χρῆσθαι ἢ ἀσαφέσι. πρὸς ὃ δὲ ἐρωτᾶτε, τίνος χάριν ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τοῦ τοιούτου προσθήκου ἐποίησε, κ) τοῦ αἴτιον & χίσματος ἔδωκε, βέλομαι ὑμῖν ποιήσασθαι ἀπολογίαν παρ' ἐμαυτοῦ, καὶ μὴ νομίσητε ταύτην τελείαν· σκοπάμενος γὰρ μὴ τῆς ἁγίων τούτων πατέρων, ἀκριβέστερον ἐν ἄλλοις ἀπολογήσομαι.

Ο' Εφέσου.

Ἡμεῖς οὔτε ἀπολογίας ἔτι δεόμεθα, οὐδὲ γὰρ εἴπομεν ἃ ἐβουλόμεθα πρὸς τοῦ προκειμένου ὑπόθεσιν, οὔτε πολλοῦ μᾶλλον τῆς σῆς, καὶ οὗ οἴκοθεν αὐτὸς ποιήσῃ, ἀλλ' ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι, καὶ μὴ τῆς λοιπῶν πατέρων σκοπάμενος, συνοδικῶς ἀπολογήσῃ, καθάπερ εἶπες.

σμοῖς δ' ἔρις ἀνάπαυσιν. τὰ βία ποι φερόμενα, καὶ ὅσα τὸ ἐνδέσμιον τ' κινήσεως εἰ λήχασιν ἴξωθεν, χαλαρότερον φέρει· ὧδε τὸ τέλος ἡμῦμθμα, ὅσα δὲ φύσ' καὶ οἶκοθεν, ταῦτά γε θᾶττον κινεῖται πλησιάζοντα πρὸς τὸ τέλος· ℭ σὺ δὲ ὧδε τὰ ἀγαθὰ, ὧν κεφάλαιον ἡ παροῦσα ὑποδοχὴ, οἶκοθεν καὶ ὥσπερ φύσ' κεκινημθμος, μὴ τὸ πρόσθεν πάθῃς, ἀλλὰ θᾶττον τυχεῖν ἐφιέμθμος τῶν οἰκείων σοι τέλους, οἰκεῖον γὰρ τἀγαθῷ τὸ χρηστὸν ὅπῃ τοῖς ἀγαθοῖς τέλος, σαυτόν τε καὶ ἡμᾶς πάντας ποίει προθυμοτέρους, ὡς φιλοῦμθμός τι ℭ ὑπερεθούμθμος ἅπασι· ℭ τὸν μακαριώτατον δὲ πατέρα, εἶπε τῇ χάριτι καὶ μοι, ἐνδιδοὺς ℭ τῇ χρόνῳ ℭ τοῖς νοσήμασιν, ὑπομίμνησκε ℭ διανίστα, τὸ μὲν λόγοις προτρεπόμενος, τὸ δ' ἔργοις αὐτοῖς σαυτὸν ἐνεργὸν παρεχόμενος. πάντως αἰδέσῃ) βασιλέα προτρέποντα, καὶ τῇ προσταγμάτων ὑπηκοΐᾳ ἐγκαλέσει· σοὶ τε τῇ θειοτάτῳ ἡμῶν καὶ ἱερᾷ παρχίᾳ, τοῖς τ' αἰδεσιμωτάτοις τῆς ἁγίας ῥωμαίων ἐκκλησίας λογάσι, ℭ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, καὶ τέλος ἀγαθὸν ὑπισχνούμενον ὑφ' ἡγεμόνι θεῷ, ὃ ἡμοίβω, πάντας ἰδόντας ἡμᾶς, ℭ τῆς τελειοτέρας ἀπολαύσαντας διαθέσεως, ℭ πνευματικῆς ἐμφορηθέντας χαρᾶς, καθαρώτερον ὑπέρ τε τ' τ' μακαριωτάτου πάππου αἴνου, καὶ τιμῆς τῆς ἁγίας σου βασιλείας δόξαν μίαν διανασῆναι, ἀγαμθμούς τε καὶ κεκτῆσαι τὰ εἰκότα· καὶ τόν τε ἁγιώτατον παπίαρχην, ℭ τὸν ἱερὸν τοῦτον καὶ ἅγιον σύλλογον ἅπαντα, μεθ' τῆς θεοῦ ὀφειλόμθμον ὕμνον, κοινὸν ℭ ὑμῶν τ' ἀπὸ τῆς λόγων πλέξαντας στέφανον· δοίητε δή μοι τοῦτον τελεσθέντα ἀγῶνα, κοινῇ ὑμῖν δόξαν μίαν κεκτῆσαι, τιμήσαντί μοι τοῦτο τῷ πόνῳ, καμοιμι τοῦτον τελεσθέντα τὸν ἄθλον, ὑφ' ἵνα καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν λόγον ἐν πᾶσι τελειότας διαστέλλω, ἵνι καὶ ταυτῷ λόγῳ ὑμᾶς κοσμήσαι κοινῇ, τὰ δ' ἴσα τῇ ὀφειλομθμων ὑμῖν ἀπονείματα ἐν χειρὶ τῷ θεῷ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Τέτων ὕτω ὡδὶ τ' νικαίας εἰρημθμων, ἐβδόμου ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα πρὸς ἑσπέραν ἔληξεν· ἑσπέρας δὲ ἡμομθμης ἤὐθη ἡ συνόδος, ταμιδσαντων τῷ σαββάτῳ πάλιν αὐτῶν.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗ
ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ
ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Β'.

ΤΟΥ σαββάτου τούτου ἐνστάντος, ℭ τῆς τάξεως ἡμομθμης, ὁ ἀπὸ τῆς ἐκλελεγμθμων λατίνων ὁ ῥόδου αἱρέσιας, κατὰ πάντα μιμηθεὶς τὸν νικαίας, ἐγκωμίασε καὶ αὐτὸς τόν τε πάπαν ℭ τὸν βασιλέα, καὶ τὸν παπίαρχην, καὶ τῶν συνόδων ἐμακάρισεν ὡς εἰκός· καὶ φιλοτιμηθεὶς ἐδημηγόρησεν οὕτως, ἕως οὗ ἑσπέρα ἐγένετο, καὶ ὕτως ἤὐθη ἡ συνόδος, τῇ ἐπελθούσῃ τρίτῃ δέκαλαλησαίτων πάλιν αὐτῶν. Μέσον δὲ τῆς ἡμερῶν τούτων ζήτησις γέγονε, τίς ἄρα ἀρξεῖ) τῆς δεκαλέξεως, καὶ τίς ὁ ξόπος τῆς προχωρήσεως, καὶ πόθεν ἀρξεῖ) ὁ δεκάλογος, καὶ ἡ κῆ πόσιν καὶ ἀπόκρισιν ἡμήσει), ἢ ἀποτάδην ℭ ὁλοκλήρως τ' ἑκατέρων μερῶν. ℭ αὐτοφαίνη καλὸν, λόγῳ δεκαλεκτικῷ ἡμοίβθη τ' λόγον ἀμφοῖν. καὶ δὴ ἡμῖν ἐδόθη πάλιν ἡ ἀρξις τ' δεκαλέξεως καὶ ὁ λόγος.

ΟΚ-

ὑπερῆδι δι' ὕφης καὶ ἀϋτίσεως, καταφέρουσι δι' ὄρους πολλοὺς τὸ κῦμα τῶν, ὅσα κορυφουμένων ὄρεσι, φερόμενα δίχα ζωλώτε καὶ βίου καὶ αὐτὴ ἡ πατρίδα, ὑπὲρ τῆς ἠμετέρας σωτηρίας τῆ θεᾷ καὶ τῆ ἐκκλησίᾳ φρυλαττούσῃ εἰρήνην, ἧς ἐφόσιμος μόνον, ἀλλὰ καὶ φερέβολος εἶ) καὶ ἀπυδάζει καὶ ἐπηγγείλατο. Οὐκ ἀπολειφθήσεται τὸ ἴσης σοι προθυμίας ὑδ' ὁ ἱερὸς καὶ σεβάσμιος παῖς ἀρχῆς, ὁ χῆρας μὲν ὑπερφάνων βαθὺ καὶ κακμηκὰς ἤδη τῷ σώματι, ψυχῇ δὲ πλεῖ νεάζουσαν τοῖς καλοῖς καὶ τῷ πνεύματι ζέουσαν, καὶ πολλὰ μὲν ἐφιεμένην, πολλὰ δ' ἐχομένην ἀξιωθῆναι ὑπουργῆσαι τῷ δι' ἔργων. καὶ δίχα τοῦ ἴσους χάρουσαν τοῖς παροῦσι καὶ ἐναπομιζέουσαν τῷ σώματι, ἵνα τέλος ἐπανέγκοι τῷ θείῳ τούτῳ ἔργῳ χρηστὸν, ὡς αὖδ γε τούτου καὶ πάνυ αὖ ἀχθεσθησομένην τῷ σκήνει ὡς ἤδη καμόντι. Φαίης σοι συλλήψον) τὸ σκοπῶ καὶ τὸ παρόντος ἀγῶνος; ὑδεὶς ἄλλοθι μᾶλλον ὀφθυμεῖ τὸ ἐφιτῆ τούτου τέλους, φερὸς τὸ βλέποιεν πάντων, ἐκείνης πάντων τὰς ψυχὰς ἔρως ἀναφλέγῃ σφοδρὸς, δίχα τοῦτο μαχεῖσθαι φαίης συμπάλθομεν, δίχα τούτου ἐπ' ἀλλοδαπῆς δίχ ἑβδόμου μὲν αὖθεσποι οἱ μὲν ἐκ μέσης αὐτὸ τ ἑλλάδος, οἱ δ' ἐκ βορειοτάτων τε καὶ ἀλγολικωτάτων τ οἰκουμένης πεπλευκότες εἰς ἰταλίαν αὐτήν. Μὴ δὴ τοσούτων ἀπυδῆς ὁ ἐχθρὸς φερηβόλος, μὴ θεὸς σῶτερ, μὴ ματαιώσῃ τοσαύτων μὲν τοσούτων γε ὄντων, ὅτε μεμερεμνημένων ὅτε πολυετῆ, ὅτε πολλοῖς πόνοις καὶ πολλῇ ἀπυδῇ κατορθωθεῖσαν συμπάθουσιν, ὑ φερὸς αὐδρῶν τὸ σοφῶν τε καὶ θείων, ὑδὲ τις λόγοις δ' ὑπὸ γῆν εἰδότων ἐν κείσῃ. ἄλλοις ὁ ἐχθρὸς ἐπεμβαίνετω, ἄλλοις ὑπερχαίρετω νικῶν, ἡμῖν δὲ μὴ φερσάψατο. τοῖς πυθμαπικοῖς ὅπλοις ἡμᾶς αὐτοὺς καθοπλίσωμεν αὐτησόμενοι τῷ πολέμῳ. ἀναλαβώμεθα θώρακα δικαιοσύνης καὶ φερικεφαλαίαν τὸ πυθμάτος, καὶ τὸ τὸ θεοῦ ῥήματος ἡμῖν ἠρυμένων, ὑπλισώμεθα καὶ τῶν πολεμούντων, καθαπερ τοῖς δὲ οἱ αὖ ἡμῖν αὐτὸ ὑφηγοῦτο, καθαιρούντες πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον καὶ τὸ τῆ θεοῦ δόξης, πάντα λογισμὸν ὑποφαίνον καὶ κενόδοξον, ζαπφιώσῃ δὲ καὶ φόβῳ θεοῦ χρώμενοι σωτηρίῳ φερὸς τοὺς ἄλλους, κἀκεῖνον φερὸ ὀφθαλμῶν θέμενοι, καὶ φερὸς ἐκεῖνον ἐπφερόμενοι φθάσαι· ἴσην δ' ἂν καὶ νικᾶσι καλῶς μᾶλλον ἐθέλοντες, ἢ νικᾶν ἐν πᾶσι κακῶς, ἅπερ δὴ μὴ τὸ φερινίκιον μόνον, ὅταν μεθ' ἑαυτὸ τ' ἀληθὲς ἔχῃ, τὸ ἀγαθὸ σόζοντος λόγον, ἀλλ' ὑδὲν ἧττον καὶ τὸ ἡττᾶσθαι καλῶς ταυτὸ τὸ καλοῦ σόζοντος μέρος, καὶ ἐν ἴσῳ τὸ κρατεῖν κείμενον. καί τοι φαίη τις ἂν ἴσως, καὶ μεῖζον ἀγαθὸν εἶ) τὸ τὸ φερέτερον, εἴπερ λυσιτελέστερον τῷ παθεῖν, αὐτὸν ἀγαθὸν τι παθεῖν, ἢ ἄλλον ποιῆσαι· καὶ μᾶλλον ἀκοῦσαι, ἢ φάναι· τί φῄς· καὶ πλαίνης ἀπαλλαγῆναι, ἢ ἀπαλλάξαι. Κεφαλῆς βασιλεῦ, ἐπ' αὐτὸ τ ἀκμῆς ἦκε τὰ φερήγματα, καὶ ὃν ἐκ μακρῶ χρόνου ἐποθεῖς, ἐπέσπ λοιπὸν δὸς δόξαν τῷ θεῷ, αἶνον ἀπόδος αὐτῷ, ἐκείνῳ τὸ ἔργον, ἐκείνος γὰρ σοι καὶ νῦν τὸ ἐνέθηκε τὸ ταυτὸν ἐκεῖς ἔρωτα ἐκείνου καὶ συλλαβόμενος εἰς τόδε ἀφίκετο. εἰ δὴ τὸ μὴ ἀξίαν αὐτοῦ χάριν φερὶ τὸ φθασαίτων εἰσόμεθα, φερὶ γ τὸ μελλόντων πάσῃ ψυχῇ δεινόμεθα, ἄξιά τε δράσομεν καὶ ἡμῖν αὐτὸ καὶ τὸ ἔργου τὸ φερκειμένου καὶ μᾶλλον ἱλεωσόμεθα ἀξίους ἡμᾶς αὐτοὺς τὸ ἡγεμόνων δεικνύντες, οἷς τε φερὶ τὰ φθάσαντα ἐκ ἀγνωμονήσομεν, οἷς τε ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὸ ἔργου τὸ πᾶν εἰς αὐτὸ ἀναθήσομεν, πάσας ἡμῖν ἐπ' αὐτὸ ὑπερρίπτοντες τὰς ῥῖπίδας τε καὶ μεζόνας, ὡς αὖπερ ὄντος τὸ ἡμᾶς δίκαθρόντος ξοφὸν τὸ θείαν τε καὶ οὐράνιον, ἧς αὖδ' οὐ ζήσομ) αὖθεσποι. ὥσπερ δὲ δίχα πτέλικας φερὶ τῶν τὸ μέχρι τὸ νεῦ, τὸ μὴ τὸ δίχ ἑβδόμου τῷ θεῷ καὶ τὸ αὖπερ συμμαχίας δεόμενος, τὸ δὲ πφερὶ τῶν καὶ αὐτὸς τὰ εἰκότα, οὕτω δὲ τὸ ἀπὸ τὸ δὲ πολλῷ μᾶλλον, ὅσῳ φθάνομεν φερὸς τὸ τέλος, φερθυμότερός τε σωτὸ φαίνῃ, καὶ τὸ μὴ τι δίκαιον τοῦ θεοῦ, τό δὲ τι δὲ αὐτὸς φερὶ τῆς, μὴ νύκτωρ μὴ μεθ' ἡμέραν παυόμενος, ἕως αὖ εἰς ἀγαθὸν καταστήσας τέλος, καὶ τοῖς λογι-

καὶ συντείνοντα τῇ παρούσῃ ζωῇ φαινομένῃ, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ὅσα εἰς τελεί-
ωσιν ψυχῆς καὶ πάσαν ἀφορᾷ καὶ βελτίωσιν· ἢ ἴδιον ἀγαθὸν ἡ ἀλήθεια ἐστὶ τὸ μὴ πλανᾶσθαι περὶ
τὰ καίρια, ὡς ἔστιν ὄν, ὧν ἔχομέν τι ἐξομολογεῖσθαι, τὸ ἄριστον καὶ θειότατον. τοῦτο δὴ ἐστιν
ἡμῖν φυτεύσαντες χορηγήσας σωτῆρ καὶ αὐτὸ, καὶ ἀναφανεῖσαν ἀπαράσκαλος· συγ-
γενὲς μέν ἐστι αὐτῆς ἀμυδρὰ νοῆσαι ἔχοντες, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς περὶ σαυτὸν λόγοις,
ὃς οὐκ αὐτὸς μόνον ἀνεξιχνίαστός τι καὶ ἀνεξερεύνητος ὑπάρχεις, ἀλλὰ καὶ τῶν σῶν δη-
μιουργημάτων τούτων τὰ πλείονα, καί τοι ἀμυδρὰ ὄντα τῆς σῆς θείας εἰκόνος ἀπη-
χήματα, καὶ οἷον σκιαί τι καὶ εἴδωλα· ὅπως δύσας δὲ διορμίους, καὶ τῆς εἰς σὲ φιλο-
σοφίας τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν ἡγούμενος ἐπορμίους· καὶ ὥσπερ αὐτὸς τελεταῖς ὑπο-
σάσεσιν ὧν εἶπε περσώποις, μίαν καὶ τελεωτάτην σύζεις ἁγίαν καὶ φύσιν, οὐδὲν τῇ
ταυτότητι ταύτῃ περσισαμένην τὸ ἀριθμοῦ τῆς περσώπων, ὅτιος ἡμᾶς, πολλοὺς
μὲν ὄντας καὶ διαφόρους ἤθεσιν, ἑνὰ δὲ τὸν ἐχθρὸν ἀναστείραντος, οἴμοι, καὶ δόξης καὶ
πίστεως, ταύτῃ μὲν ἀνίλοις τελεῖ διαφοραῖς, ἓν δὲ καὶ ταυτὸ ἰσομοίρους ἀποδείξας
τῇ πίστει καὶ τῇ δόξῃ τῇ περὶ σοῦ, ἁδενὸς περὸς ἓν εἶ) καὶ ταυτὰ φρονεῖν περὶ σοῦ
περσισαμένους, ἃ τῆς τῆς ἡμῶν ἐπιστήμης, οὐ τὸ τῆς σωμάτων ἀριθμοῦ τι καὶ
πλήθους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἤνυχθω. Τί μεῖς δὲ τί φατε, οἱ τῶν ἱερὰν ταύτην
συνόδου συνκροτοῦντες, οἱ τὰ θεάρμεστος ἡγεμόνες, οἱ πολλὰ μὲν ἡνωνισμένοι,
πολλὰ δὲ καὶ πολλάκις δύξαμένοι ταύτην ἰδεῖν τὴν ἡμέραν, ὡς ἤδη καὶ τῆς μελ-
λόντων ἰσομοίρων περάγαλμα τῶν αὐτῶν καὶ ἀρχηγὸν τῆς θεαγμάτων, καὶ τί τε
λοιπὸν κήρυκα δίκαιον; τίς ἀξίως ὑμᾶς μακαρίσει; τίς δ' ἀφυμνήσει δόντας, ἤδη τῆς
πόνων ὑμῖν ὀρῶντας τοῖς καρποῖς ἀναθάλλοντας; Μακαριώτατε πάτερ,
νοῦ ὄντως ὑπάρχεις μακάριος, καὶ ἔτι μᾶλλον ἔσῃ, ἐπειδὰν θεοῦ ἡγουμένῃ εἰς τέ-
λος καταντήσωμεν, οἷ σὲ ἐκεῖνος ἡμῖν ἡγήσατο· πολλά σοι φῶς θεοῦ κείσεται
ἄθλα τ' ἀγίαν ἀπὸ ἐκκλησίαν ἰνώσεσι. μέγα ἴσῃ πεποικὼς ἔργον, εἰ δεξιμύου
μέχρι τέλους ἐγκαρτερῶν, καὶ πάντα μὲν ἐξαίρων ἐκ μέσου τὰ σκάνδαλα, εἰρήνην
δὲ καὶ ὁμόνοιαν ἀντεισάγων· πολεῖ ἔθου ζῆλον, πολλὴν μέριμναν, μεγάλην ἀ-
γωνίαν τε καὶ φροντίδα, σωαγαγεῖν μὲν τὰ τῶ χειροῦ πάντοθεν τέκνα, συνδῆ-
σαι φιλίαις δ' ἀλλήλοις ἀδελφικῶς τε καὶ πνευματικῶς συνῆφθαι εἰς ταυτὸ πε-
ριγραφομένης τῆς ἀληθείας. οὐδεὶς ἄλλως ἐρεῖ, πάντες ἴσασιν, ἐγώ σοι καὶ πάντες
μάρτυρες τούτου. ἀλλὰ δεῖ καὶ περὸς τὸ τέλος ἀποσκοπεῖν τὰ, πάντα περὸς ἐκεῖ-
νο καὶ τάξαι καὶ θεάξαι περμηθούμενον· ὅπως ἂν ἐν ἀρχαῖς δυφροσύνῃ καρ-
πούμεθα, καθ' ὁδὸν αὐξανομένῃ τε καὶ περβαίνουσα πολλαπλασιαθῇ που περὶ
τὰ τέλη, καὶ εἰς τὸν ἔσχατον ἀφικοῖτο ὅρον. εἰ λαμπραὶ αἱ ἀρχαί, καὶ τοιαῦτά γε τὰ
περσίμια, λόγισαι ποῖον ἔσαι τὸ τέλος συμβαῖνον τοιαύταις ἀρχαῖς· πόσου δὲ τιμᾶ
ξίται μακαρισμοῦ καὶ ἐπαίνων, ὅσης δυφημίας, ὅσων στεφάνων, ὃς καὶ τοσαύτας
μὲν περσκατιβάλλῃ φθάσας ἀφορμὰς τῆς θεαγμάτων, τοσαῦτα δ' ἐπικαβα-
λεῖται. ἴσχες ἐντεῦθεν συλλεγόμενόν τε καὶ ἐφόμενον ἐφ' οἷς ἅπασι δέον, τὸν ἰδόντα
καὶ βασιλέα τὸν δυσεβίσαντον καὶ μαλιωτάτων καὶ φιλόχριστον, ὃς πολλῶν ὄντων
οἷς κεκόσμηκεν ἑαυτὸν ἀγαθοῖς, ἐξαίρετον ἔχῃ τὸν περὶ θεοῦ καὶ τὸ καλοῦ ζῆλον
καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς δυσεβείας ἀγῶνα, ὃς ἡλικιῶτην ἔχων τὴν ἱερὰν ταύτην τῆς ἁγίας
τῆς ἐκκλησιῶν ἰνώσεως ἔφισεν, οὐ διελίμπανε, πανουδῇ μὲν ἀνερευνῶν τοῖς καιροῖς
εἴ περὸς τοῦτο συνοίσουσι, σοφίᾳ δὲ γνοὺς καὶ δυρὸν καὶ φανέντα ἁρπάσας, καὶ ἐς
ὅ δὴ τὸ ὀφόμενον περαγαγὼν τὰ τῶ θεάγματος· ὃς περὸς ἓν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν
ἀποβλέπων, καὶ ταύτης ὕλης γεγονὼς τῆς ἐφίσεως, κατιφρόνησε μὲν κινδύνων,

των ἐνειχιαθῆναι ψυχαῖς· τὸ δὲ ψάλλειν ἆθλα ποι μαχραὶ, τὴν μὲν τῆ ψάλλειν ἐκγόνων εἰληχὸς χώραν, κἀκείνων κρατῆσαι οἱ πλείονος τὸν τῶ ψάλλειν πατέρα ποιοῦνται, ὑπ' ἐκείνῳ ἡγεμόνι τ βίκ πάντα ποιοῦντες καὶ λέγοντες. τί γὰρ αὖ ἔτι τοῦ παρόντος κατάξιον; τί γὰρ αὖ ἕτερον τῆ φθασάντων εἰς ἴσον θεῖτο τοῖς ἐνεστῶσι; πάντα τὰ μέλλοντα ἀποκρύπτεται τοῖς παροῦσι, λέληθε δὲ πάντα κατόπιν, πάντα δὲ ὕστερα τῆ πωλυγονομένων· πάντες κρατήσομεν, πάντες δ' φραυθησόμεθα τῆ πνεύματι, πᾶσιν ὁ τοῦ σωτῆρος ὕμνος μελέτω, τὸ μὲν χείρονας ὁμολογοῦσιν αὐτῆ τῆ εἰς ἅδου, τὸ δὲ καὶ τὸ τέλος ἀχθομένοις ἰδεῖν τοῖς προγεγονόσι συμβαῖνον. οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ συνεισφέρειν ἡμῖν ἕκαστος πάντα τὰ κατ' ἀνάμνησιν, καὶ ὅσα πρὸς τὸ τέλος ἐποίσουσι, καὶ τὴν δεῖ καλῆ καὶ συμφέρουσι ἱερᾶ τῆ χειραγωγῶν ἕνωσιν. πάντων ἀπλοῦν, πᾶσιν ἐγχείριστον μηδὲν ἐλλείπειν πόνου, μὴ ἀναδεῖς, μὴ προθυμίας, μὴ ἀγῶνας, μὴ πόνων· μεμνημένους ὅτι οὐκ ἀνάγκη μόνον δίκη, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὑπηρετεῖν τῆ θεῷ· ἀδὲ πάντα ἡγεῖσθαι ὧδε τὰ κρείττονος, μηδὲν αὐτοὺς πονεῖν. εἰπὲ γὰρ αὖ τοῦτο ἐναντίον οἷς διόμεθα, εἰ συλλήπτορα μὴν αὐτὸν χρήσῃ ἀνάγκαιμεθα, ἡμεῖς δὲ μηδὲν ἡμῖν αὐτῆ ἔργον ὧδε χρείμεθα ἄξιον λόγου, ᾧ καὶ συλλήψαιτο· οὕτω γὰρ αὖ αὐτὸν τε μᾶλλον ἕξομεν ἡμῖν συλλαμβανόμενον, ῥᾴον τε πρὸς τὸ τέλος; καὶ διοδώτερον ἀφιξόμεθα. Ὁ καὶ ἡδίονος θεὸς σωτὴρ, ὅπως αἴτας τῆ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, κρατῆσαί σοι τὸ ὅπλιτικὸν καὶ χαρμόσυνον, ὑφ' ἓν μὲν ὑπηχουμένους καὶ τῆ αὐτῆ πνεύματι, ταυτὸ δὲ μέλος ἀποδιδόντας καὶ τὴν αὐτὴν ἁρμονίαν, ὑπὸ σοὶ μιᾷ καὶ τῆ αὐτῆ κεφαλῆ καὶ ζῆν, καὶ κινεῖσθαι, καὶ πνεῖν, ταυτὸ φρονοῦντας, ταυτὸ φθεγγομένους, ἀλλήλοις ὄντας ταυτό. Χριστὲ βασιλεῦ, ἵνα ἐφ' ἡμᾶς βασιλεία καὶ τ αὐτ σὲ ℭ θέλομεν ℭ διόμεθα, ὃ τῆ τιμίῳ ἐξηγορεύθημεν αἵματι, ὃς λύτρον ἀνθ' ἡμῶν πεφραμένων ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν σαυτ ἔδωκας, ὃς ἡμᾶς καταχομένους ὑπὸ τ τυράννου ἀφήρπασας. ἐν οἷς καὶ ἡμᾶς αὐτὸς ἄμφω σαυτῆ ποίμνιον ἔργασαι, μὴ ἀνέχου διηρημένων τῆ σῶν, μηδὲ φθόνει πολεμοῦντας ἀλλήλοις, μᾶλλον δὲ μὴ ἑτέρους μὲν φθόνει, αὐτοὺς δὲ θατέρων, ὑφ' ἑκατέρων φεπῆκας σαυτῷ, τὸ τίμιον αἷμά σου τὸ χυθὲν ἀμφοῖν ἐγγενέτει λουτήριον. κοινὴν οὖν ἡμῖν ℭ τὴν ὧδε σαυτῦ ῥοπὴν ταύτην χάρισαι, κοινῶς ἀμφοτέρους φεθάπτομος καὶ φὸς αὐτ ἕλκυσας ἡμᾶς ἀμφοτέρους, φὸς ἓν μὲν ℭ τὸ αὐτὸ τέλος τάξας σαυτ, ἐν ἀναλογίᾳ δὲ ἀλλήλοις ἡμᾶς καὶ χρῆσθ τῆ φὸς ἀλλήλοις, μὴ συγχωρήσας ἀπαρτεῖς ἀλλήλων εἶ καὶ διεστῶτας, καὶ τοῦθ ὅτ ἐξ ἀνάγκης καὶ τ τέλους ἀποτυγχάνοντας παίτως γε τοῖς ἑτέροις. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ τῆ χαρισμάτων πηγή, πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα φόβου θεῦ, ὑφ' ἓ ℭ μεθ' ἓ ὁ φεσκείμενος ταῖς ἐκκλησίαις ἀγών, ἀπολάσας μὲν ἀφ' ἡμῶν παντὸς λογισμὸν ὑπερήφανον, φόβον δὲ θεῦ ταῖς ἡμετέραις ἀπάντων ἐν θείοις ψυχαῖς, συνέσιν τε καὶ σοφίαν ἡμῖν χαρισάμενον, καὶ μεθ' ἡμῶν ἅμα παίτων τ ὑφ' σαυτῷ διηνεκὴ ἀγῶνα, ἀναφλέγας τὴν ἀλήθειαν ἅπασιν, ἅτε μὴ τῆς ἀληθείας ὂν μόνον καὶ καλούμενον πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν ἀναγγέλλειν ἔργον πεποιημένον, κ τῆ τῆς ἀληθείας φωνῆ τὴν ἀληθῆ τε καὶ ἀψεύδεκτον. Ὁ θεὸς ἡ τελας, ἡ παντα μὲν ὧδε ἀγαγοῦσα λόγοις ἀῤῥήτοις, παίτα δὲ συνέχουσα, καὶ φεγομένη, ℭ κυβερνῶσα, σὸν αὖθεμπος ἔργον, μετὰ παίτα μὲν ἴσως τὰ ἄλλα, φὸς παίτων δὲ ἔμως τῆ ὁρωμένων ὑπάρξας, ἐξαίρετον κ τοῦτο χρὼν καὶ βασιλικὸν οἶμαι, ἐφ' ἑτοίμοις κ φεσκειμένοις τοῖς ἀγαθοῖς εἰσελθεῖν εἰς τ βίον, ζούτου πολλάκις μὲν ἢ μᾶλλον ἀεὶ, τὰ σωματικὰ δὲ ταῦτα

καὶ

ἅγιον Διαγγέλιον ἀνεπιγνώμονα, καὶ ἐξ ἑκατέρων τῆς μεσότητος αὐτοῦ, αἱ στῆλαι τῆς ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, μετὰ λαμπάδων ἑκατέρωθεν ζιῶν. ὑπῆρχον δὲ οἱ ἐκλεγέντες παρ' ἡμῶν, ὁ μητροπολίτης ἐφέσου, κύριος Μάρκος· ὁ ῥωσίας, κύριος Ἰσὶ δωρος· ὁ νικαίας, κύριος βησσαρίων· ὁ μέγας σκευοφύλαξ, ὁ ξανθόπουλος ὁ λειψάνων σιδηροφαής· ὁ μέγας χαρτοφύλαξ, κύριος μιχαὴλ ὁ βαλσαμών, καὶ ὁ κύριος γεώργιος ὁ γαμιστός. οἱ δὲ τῆς λατίνων ὑπῆρχον, καρδιναλεις δύο· ὁ τῶ ἁγίου ἀγγέλου, ἰουλιανὸς ὁ καισαρεῖνος, καὶ ὁ τῶ ἁγίου σαυρεῦ, νικόλαος ὁ ἀλβιργάτος, καρδιναλις φιρμαίος· ἀρχιεπίσκοποι δύο, ὁ ῥόδου, ἀνδρίας, καὶ ὁ φορουλιβιήνσις ὑπίσκοπος, ἰωάννης, καὶ δύο διδάσκαλοι τῆς θεολογίας, ἱερομόναχοι, ἄνδρες σοφοί. Τούτων αὐτικρὺ καθισάντων, ἐφιλοτιμήθη ἡμῶν ὁ ἔναρξις τῆς ἐκλήξεως. προσφυεὶς οὖν ὁ νικαίας καὶ δημηγορήσας, ἐγκωμίοις ἐτίμησε τὸν σωσόδον, καὶ ἐμακάρισε τοὺς ἐξάρχους αὐτῆς ὅσον τὸ ἱκανόν. τῆς γὰ ἐγκωμίων ὁ ὄγκος, καὶ ὁ τῆ λόγου φορὰ, καὶ ὁ εὐπορία τῆ ἐγκωμιαστοῦ ἐπλάτυνε τὸν λόγον ὅτι πολύ. λαβὼν οὖν ὕστε τὸ ἐνδέσιμον ἀδὰ τοῦ βασιλίως καὶ τοῦ πατριάρχου, αἰτησας καὶ βαλὼν μετάνοιαν ἤρξατο λέγειν οὕτως.

Ὁ Νικαίας Βησσαρίων

Τῶν μεγάλων προσγμάτων ὑ τὰ τέλη μόνον χωρίσαντα κατ' ἐλπίδας, δύφραίνεις αὖ τοὺς παρομοίους πρὸς αὐτὰ, ἀλλ' ὑδὲν ἧττον ἡ αἱ ἀρχαὶ ὑπισχύσαν. τὸν γάρ τοι ἀρχὸν ἡ ὅτι πάντων μὲν ἴσως τῆς ἄλλων, πολύ τι δυνάσθαι ἀναγκαῖον, εἴπερ ἤμισυ τ παντὸς ὑπὸ πάντων κοινῆ τῆς σοφῶν νομάσθη· ἡ ῥᾴδιον ἀξιομόους ἐφικέσθαι τ τέλους, ἢ ταύτης τὸ σωσόλου ἅψασθαι τῆ ῥαστώνη χαριζομόους. μάλιστα δ' ὅτι τ παρόντος ἡμῖν ἔργου τ θείου, καὶ μέγα τι δυνάσθαι ὑπίσχον, καὶ χρησὸν ὑποτείνουσαν τέλος αὐτὸν τομισόν· τὸ μὲν τῆ θείᾳ πεποιθόσιν ἐπαγγελίᾳ διδύσῃ θαρρεῖν, ἐν μέσῳ ἡμῖν χήσῃ ἰσόμουον τ θεόν, οὗ παρόντος, ὑδὲν ὅλως ἀνύπισχον, τὸ δὲ ἡ μέγα τεκμήριον τῆς ἰσομόων τὸ ἡδύμενον ποιεμόοις. τὸ γὰ τοσοῦτον ἤδη χρόνου, τὰ τῆς ἐκκλησίας μέλη ἀπ' ἀλλήλων διερρωγότα, μὴ δ' ἀνέχεσθαι συνῃθεῖν, ἀλλὰ ἡ πρὸς μόνον ἴσως τὸν ἀκοὸν δυχεραίνειν, καὶ μύειν, τὸ οἰκεῖον ἀγαπῶντα κακόν· νυνὶ δὲ τοσαύτην ἀμφοῖν τοῖν μερῶν προθυμίαν ἐνδύεσθαι, ὥστε πολλῶν ὄντων τῆ κωλυμάτων, παὶ δ' ὅμως ἐν δευτέρῳ θορύβοις, μόνα ἡδύεσθαι τῶ συνιέναι πρὸς τὸν ἕνωσιν, πῶς οὐκ αὖτος ὑπερφέρειν τῆ θείᾳ δυνάμει; ἡ ἀκολούθως παντὸς ἀγαθοῦ θεῖτο τεκμήριον; ἡμέρα τοίνυν εὐφροσύνης ἡ σήμερον, καὶ παρέσαι σπερτᾶν ἀγαλλομόους τῷ πνεύματι· λαμπρὰ λαμπρῶν τῆ τελῶν τὰ προοίμια, μεγάλαι μεγάλων καρπῶν ἀπαρχαί. τὰ μηχανήματα τ ἐχθροῦ, καὶ ὃν καθ' ἡμῶν συνέρραφε δόλον, ἐκπολεμῆ τὰ ἀλλήλοις τοὺς φίλους καὶ ἀδελφοὺς, μᾶλλον δὲ τὰ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς μέλη καὶ μέρη, καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιμόνος τὸ ποίμνιον, ὑποῤῥεῖν ἄρχεται, καὶ διαῤῥεῖν τε καὶ λύεσθαι. καὶ δὴ πρὸς μὲν ἕνωσιν ἀπόδυσι τὰ διεστῶτα, τὰ δὲ διερρωγότα πρὸς συνδεσμον, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀμφότεροι χαλᾶσαι συνέχεσθαι, πάντες μᾶλλον καὶ ἑκλόμουοι καὶ ἀγόμουοι. συνῃκλύθασι γὰ ἄμφω μὴ τ ἴσου σκοποῦ καὶ τῆς αὐτῆς προθυμίας, τοῦ μὲν νικᾶν ἢ νικᾶσθαι ζητεῖν, ἐκπαντὸς ὑδημίαν ὑπονόμοντες χόραν· εἰπ γὰ καὶ μαθητῆ τοῦτο χρεισοῦ καὶ σοφρόνων ἀνδρῶν, ἀλλά πνων ἰερικῶν, καὶ πάντα σφίσιν αὐτοῖς χαριζομόων καὶ ταῖς ἰδίαις ὀρίξεσι· τοῦ δ' ἀληθεῖαν ἀνδρεῖν προθυμόμουοι μόνον, καὶ μὴ ταύτης ἀγαπῶντες καὶ τὸ νικᾶδζ, ταύτης δὲ αὖ καὶ τὸ νικᾶν ἀποδυόμουοι. ὥστε τοῦ μὲν ἀληθεῖαν ἀναγκαῖον ἤδη παῤῥησιάσθαι. καὶ πάντων κρατήσασαν, προθυμόσθαι μὴ τῆ ἄλλως ἐνοχλουμένων αὐτῆ, ταῖς δ' ἀπατῶν

τῶν

ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΦΕΡΡΑΡΙΑ
ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Α'.

ΜΗΝΙ ὀκτωβρίῳ, ἐγδόῃ, ἰνδικτιῶνος δ' δὐτέρας, ἤρξατο ἡ ἐκλείγεσθαι ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος, καὶ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος ἐκλήθη ἡ συνέλευσις, ἐν ᾗ τῇ ἐπισκοπῇ ἔνθα ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἀνεκηρύχθη, ἀλλ' ἐν τῷ παλατίῳ τῷ πάπα, ἐν τῷ ναῷ τῷ παλατίῳ, ἐξὸ τὸ ἐξ αὐτὸν ἀθρεῖν· ποδαλγία γὸ κατεῖχεν αὐτὸν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐας συνελθύσης ποιεῖν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, καίτοι γε τοῦ ναοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐρυχώρου ὄντος, καὶ προσκατασκευασμένου πρὸς τὸ γίνεσθαι ἀεὶ ἐκεῖ τας συνελθύσης, ἀλλ' οὐκ ἐκλήθη ἐκεῖσε καθὸς ἔφημεν, ἀλλ' ἐν τῷ ναῷ τ̃ παλατίου, τάξεως τ̃ θρόνων τεθείσης, καὶ τ̃ βορείου μέρους τοῖς λατίνοις δεδόντος καθὼς προσετέτακτο. Προκαθισάντος τοίνυν τ̃ πάπα, & τ̃ θρόνου τ̃ βασιλέως τ̃ ἀλαμανῶν κυροῦ ὡς εἰρήκαμεν ὄντος, ὁ γὸ βασιλεὺς οὐ παρῆν, ἐκάθισαν οἱ καρδινάλεις κάτωθεν πρὸς δυσμὰς & μετ' αὐτοὺς οἱ ἀρχιεπίσκοποι, & ἐπίσκοποι, & οἱ ἡγούμενοι, ἅπαντες κ̃ τ̃ τάξιν αὐτ̃ν. ἄνωθεν δὲ τ̃ πάπα πρὸς τὸ θυσιαστήριον, ἐκαθέζοντο οὐ μὴ θρόνων καὶ σκαμνίων, ἀλλ' ἐν τῷ πατώματι ντετάρμενοί τε καὶ φριμικήριοι, καὶ τ̃ν ἀξιωματικῶν τινες. ἔμπροσθεν δὲ τ̃ πάπα, & ἐν τοῖς ὑποποδίοις αὐτ̃, καὶ ἔμπροσθεν τ̃ βασιλικοῦ θρόνου, ἐκαθέζοντο καβαλλάρεμί τε καὶ μπρέσσοι, κἂν τοι καὶ δουκάδες, καὶ οἱ ὑποπρῆται τ̃ν κουμουνίων, τῆς ἀριστοκρατίας, καὶ τ̃ν δημοκρατῶν· οἱ δὲ τοῦ ἡμετέρου χόρους οἱ ἑλληνικοὶ, τὸ νότιον μέρος καθὼς αὐτοῦ ἔφημεν, παρέλαβον. προκαθισάντος τ̃ βασιλέως, ἐκάθισε καὶ ὁ παρὶ ἀρχῆς μετριώτερα τ̃ πάπα, ὅπ κατ' αὐτικρὺ αὐτ̃ ἐκαθέζετο ὁ βασιλεὺς, καὶ λεῖ ἀρα κατ' αὐτὸν λεῖ καθέζεσθαι. τ̃ παρὶ ἀρχεῖ ὡσεὶ απιδαμὰς τέσσαρας κάτωθεν, ἀλλ' ὁ θρόνος αὐτ̃, εἰ καὶ οὐχ ὑπῆρχεν ὑψηλὸς ὥσπερ ἐκεῖνα, ἀλλ' ἐνδυμύσης λεῖ καὶ αὐτὸς κοκκίνῳ, καὶ μὴ ὑποποδίου κοκκίνου, καὶ πάντα ὅμοιος τ̃ πάπα· εἶτα ἐκάθισαν οἱ ὑποπρῆται τ̃ παρὶ ἀρχεῖ ὅπ τοὺς θρόνους αὐτ̃ν, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ μητροπολῖται καὶ τὸν τάξιν αὐτ̃ν, εἶτα οἱ ἡγούμενοι. ἐν ἄλλῳ δὲ σκάμνῳ κατ' αὐτικρὺ τ̃ παρὶ ἀρχοῦ, ἐκάθισαν οἱ σακελλάριοι, καὶ μετ' αὐτ̃ν τ̃ν ἐκκλησίων τινές· ἄνωθεν δὲ τ̃ βασιλέως πρὸς τὸ σκευοφυλάκιον, ἐκάθισεν ἐν σκαμνίῳ ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς, κύριος δημήτριος, εἶτα οἱ ἄρχοντες, οὐκ ἐν σκαμνίοις, ἀλλ' ἐν τῷ πατώματι· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ οἱ ὑποπρῆται τ̃ν αὐθεντ̃ν τ̃ς ἀπολίς. μέσον δὲ τ̃ ναοῦ πρὸς μὲν τὸ θυσιαστήριον, ἐκάθισαν οἱ ἑλληνόμυθοι τ̃ν λατίνων, τὸν ἀριθμὸν ἐξ, ἐλέποντες πρὸς δυσμάς· ἀπὸ δὲ τ̃ δυτικοῦ μέρους, ἐκάθισαν οἱ ἕτεροι ἐξ τ̃ν ἑλληνικῶν, ἐλέποντες κατ' ἀνάπλας πρὸς τοὺς ἑλληνομύθους· ὑπάνω δὲ τοῦ θυσιαστηρίου προσῆκεν τὸ

ἅγιον

αὐτῷ τελείως οἱ χαιροὶ, ἀλλὰ μόνον ποιεῖσθαι τὰς ἐρωτοαποκρίσεις ἁπλαγίως, καὶ τὰ καθισμάτια, εἰς τὸ βασάζεσθαι τὴν συνοδον, ἕως ὅτου ἔλθωσιν οἱ ἀφισθεὶς ἀπὸ τῆ ῥηγάδων. Ἐν δὲ τῇ δικάτῃ ἕκτῃ τῆ ἰουλίου μηνὸς, ἡμέρᾳ τεταρτῃ, ὥρισεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπῆλθον ἅπαντες οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τοὺς οἴκους τῆ παῤῥιάρχου, καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔφιππος, ⁊ ἐκάθισαν οἱ ἀρχιερεῖς ὅπι πέδου, καὶ ὁ βασιλεὺς ὅπι θρόνου, καὶ ὁ παῤῥιάρχης κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ, καὶ ὁ μιλήσαντες συμβουλευτικῶς τὰς δόξας αὐτῷ, ἐστέφασαν γνῶναι, εἴπερ οἱ ἅγιοι ἀπέλαβον τὰ ἀγαθὰ τελείως, ἢ οὐκ ἀπέλαβον· καὶ ἀνέγνωσαν πολλὰς γραφὰς τῶν ἁγίων περὶ τούτου. καὶ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα γράψῃ ὁ καθεῖς τὴν δόξαν αὐτῦ. ⁊ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἀπέλαβον, ὡς ὁ ἀποστολος λέγει, ⁊ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες ὑπὸ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν· ἕτεροι δὲ ἔλεγον, ὅτι τελείως αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων ἀπέλαβον τὰ ἀγαθὰ, καὶ πλέον ἀπέλαβον τὸν στέφανον ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἀμέσως τῇ ἐξόδῳ παρίστανται· ἄλλοι πάλιν ἔλεγον, ἐν τόπῳ εἰσὶν ἀναπαύσεως, καὶ βλέπουσι μόνον καὶ διφραίνονται μικρόν. ἔλαβε δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγγράφως ἑκάστου τὴν ὁμολογίαν καὶ τὴν δόξαν, ⁊ πολλὰ ἐξετάσαντες ὡμίλουν τὰ αὐτὰ, ἀπὸ περὶ ἕως ἕκτης ὥρας τῆς ἡμέρας, ⁊ πολλὴ ἐγίνετο περὶ τούτου φιλονεικία. τέλος δὲ πάντων, ὥρισεν ὁ βασιλεὺς βληθῆν τὴν ἐπαύριον, ⁊ πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν εἰπεῖν. καὶ δὴ συνήχθησαν πάλιν ἰουλίου δικάτῃ ἑβδόμῃ, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν πολλὰ ὡμίλησαν. Ἔσπασαν οὖν τοῦτο, ὅτι ἀπέλαβον καὶ οὐκ ἀπέλαβον· ἀπέλαβον μὲν τελείως αἱ ψυχαὶ καθὸ ψυχαὶ, μέλλουσι δὲ ἀπολαβεῖν καὶ τελειότερον ἐν τῇ ἀναστάσῃ μετὰ τῶν σωμάτων τῶν ἰδίων, καὶ τότε λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, ἢ καὶ ὡς τὸ φῶς, ὅπερ ἔλαμψεν ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐν τῷ ὄρει θαβωρίῳ. Τούτων οὖν ὅτε λεγομένων, ἡμεῖς ἐνδιεχόμεθα τὰ ῥηθέντων λατίνων, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν πάπα διηρημένην συνοδον ἐν τῇ βασιλείᾳ. τῆς διαιρέσεως δὲ παρερχομένης, ὑδεὶς τῶν παρ' ἐκείνοις ἐρχόμενος ἐγνω εἴζετο. Ἄλλη δὲ πληγὴ καὶ ἄλλο κακὸν ἡμῖν ἐπεπήδησεν. τί τὸ κακόν; λοιμὸς θανάτου ἐπίπεσε τὴν φερράριαν, ⁊ διεβῶντες καὶ ἄωροι θανάτοι ἔθλιβον αὐτήν. ἡμεῖς δὲ τῷ φόβῳ τοῦ θανάτου καὶ τῇ δειλίᾳ συνεχόμενοι, φρενῖται γενόμεθα, καὶ ὑπομένομεν σφόδρα, διὰ τὴν ἀρρώστιαν ἢ καιρῶν, καὶ ἐκλυδωνιζόμεθα διὰ τὸν τοῦ θανάτου ἀπειλήν· καὶ τὸ δ' ἕτερον, ὅτι νόσῳ ξυνεχόμενοι, ⁊ λαίρῳ πυρετῷ καταληφθεὶς ὁ σάρδεων ἐκεῖνος κύριος διονύσιος, ὁποτηρητὴς ὢν τοῦ ἱεροσολύμων, ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη παρ' ἡμῖν λαμπρῶς. Τοῦτο οὐ μικρῶς ἡμᾶς ἐφόβησεν, ἀλλ' ὅμως θεῷ δόξα, μόνος ἐκεῖνος ἀπὸ πάντων ἡμῖν ἀπῆλθεν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς· ἡμεῖς δὲ τῷ φόβῳ σωσαπαχθέντες ἰσυνάζομεν. Τούτων ὅτε ῥηθέντων, ἡ διωρία τῆς πασάρων μιλιῶν παρῆλθε, καὶ ὅτε οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ ἦλθον, ὅτε ἄλλος τις τῆς ἰταλῶν. μὴ ἐχόντων δὲ πῶς ἄλλως ποιῆσαι, ἰωάγκαζεν ἡμᾶς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐνεργεῖσθαι τὴν συνοδον ἢ ἐκλείπεσθαι, ⁊ χωρὶς τῆς παρουσίας τῆς συνοδικῶν. ἔλεγε γὰρ ὁ πίπας, ἔνθα εἰμὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ παῤῥιάρχου, ἐκεῖ ὅλη ἡ συνοδος ἅπασα τῆς χριστιανῶν· καὶ μάλιστα ὅπ πάρεισιν οἱ παῤῥιάρχαι πάντες, καὶ οἱ καρδινάλεις ἡμῶν. Ἡμεῖς δὲ τὴν πλειόνων τὴν ψῆφον ⁊ γνώμην φοβούμενοι ἰδεικιῶμεν, μήπως αἱ πλέονες ψῆφοι καταχύσωσι κατὰ τὸν νόμον τῆς ψήφων· ἀλλὰ ⁊ τοῦτο ἠύθη παρ' αὐτῆς, καὶ ὅτε γνώμη κοινῇ ἠρξάμεθα διαλέγεσθαι, ⁊ ἐξετάζει, περὶ τῆς δύο ὑποθέσεων· Εἰ ἔξεστι προβαίνειν τῆ συμβόλῳ, καὶ, Εἰ τὸ προεκκεῖσθαι δύσεις ἔξι.

ΣΥΝΕ-

κολάσεως λέγουσι, πλὴν ὑ δι᾽ πυρός· οἱ δὲ ἰταλοὶ κόλασιν ☩ καθαρισμὸν δι᾽ πυρός. καὶ οἱ μὲν ἑλληνικοὶ ὑ τελείως λέγουσιν ἀπέλαβον ταῖς κολάσεις, οἵτινες κολάζονται σήμερον, ἀλλ᾽ αὖ ἀμφίβιοι καὶ τὰ σώματα, ὥσπερ καὶ τῆ ἁγίων αἱ ψυχαὶ ἀπέλαβον μὲν τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ᾽ οὐ τελείως· τότε δὲ τελείως ἀπολαύσουσιν αὐτῆ, ἐν τῆ ἀναστάσει μετὰ τῆ σωμάτων, καὶ τὸν ἀπόστολον λέγοντα. ☩ ἔτοι πάντες μάρτυρηθέντες δι᾽ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, κρεῖττον οὐκ ἐκομίσαντο δι᾽ τῆ σωμάτων, ὅταν δὲ ἑνωθῶσιν αἱ ψυχαὶ τοῖς σώμασιν ἐν τῆ ἀναστάσει, τότε τελείως ἀπολαύσουσιν. οἱ δ᾽ ἰταλοὶ, ὅτι αἱ μὲν ψυχαὶ τ κολαζομένων ὑ τελείως κολάζονται λειπομένων τῆ σωμάτων, τότε γὰρ μετὰ τῆ σωμάτων κολασθήσονται αἰωνίως, αἱ δὲ τῆ ἁγίων ψυχαὶ τέλειον ἀπέλαβον τ στέφανον ἐν οὐρανοῖς, νῦν μὲν καθὸ ψυχαὶ, τότε δ᾽ ἐνδυσάμεναι τὰ σώματα ἑαυτῆ αἰωνίως δοξασθήσονται. ἔτι φάλλει ☩ ἡ ἐκκλησία τῆ γραικῶν, καὶ τῆ ἰταλῶν ὁμοίως τοῦτο δοξάζει καὶ ὁμολογεῖ μεγαλοφώνως. τινὲς δὲ τῆ γραικῶν καὶ τοῦτο δοξάζουσιν, ὅτι οὐκ ἀπέλαβον αἱ ψυχαὶ τῆ ἁγίων τελείως, ἀλλ᾽ ἐν ἰδίῳ τόπῳ εἰσὶ ☩ δοξαζόμεναι, ἐνθυμούμενοι ὅτι μέλλουσιν ἀπολαβεῖν τ τέλειον στέφανον, ☩ τελείως ἀπολαύειν τῆ ἁγαθῶν, καὶ τ βασιλείας τ θεοῦ. ☩ ἀκούσαντες οἱ ἰταλοὶ ἐζήτησαν τ γραφὴν τῆ γραικῶν, τ ἀπολογηθῆναι αὐτοῖς ἐγγράφως, καὶ ἐδόθη αὐτοῖς. Καὶ τῆ πέμπτη ☩ εἰκοστῆ τ αὐτῆ μηνὸς, πάλιν ἐκάθισαν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ☩ πάλιν τὰ αὐτὰ εἶπεν, καὶ ἔδοκαν μικρὰν διορίαν, ἵνα ἐγγράφως δείξωσιν οἱ ἰταλοὶ. ὅτι κόλασις καὶ πῦρ καθαρτήριόν ἐστι, ☩ δι᾽ τ πυρὸς καθαρίζονται, συμπερνούσης ☩ τῆς ἐκκλησίας δι᾽ διήσεων καὶ λειτουργιῶν, καὶ ὅτι τὸ πῦρ ☩ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μερικῶς ἐστι, καὶ ἐν τῆ μέλλοντι αἰωνίως. Καὶ τῆ εἰκοστῆ ἑβδόμη τ αὐτοῦ μηνὸς, πάλιν ἐκάθισαν ☩ ἀνέγνωσαν οἱ ἰταλοὶ πολλὰς μαρτυρίας ἁγίων, καὶ ὡσὰ δείγματα, ☩ ἀποδείξεις, καὶ τ ἀποστόλου τὸ ῥητὸν, ὅτι δὲ σωθήσε-), ὡς δι᾽ πυρὸς, ☩ ὅτι, τὸ, σωθήσεται ῥῆμα, σωτηρία, καὶ βοήθεια, καὶ λύτρωσις τῆ κακῶν, καὶ ἀναψυχὴ, καὶ παίδια τὰ τοιαῦτα, ὅτι καλῶς νοεῖται καὶ λαμβάνεται, οὐχὶ δὲ ὅτι κακοῦ, καὶ τ ἀσφήτου λέγουσι· σῶσόν με, κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος· καὶ, σῶσον τ δοῦλόν σου ὁ θεός μου τ ἐλπίζοντα ὅτι σέ· καὶ, κύριε ὁ θεὸς τ δυνάμεων ὅτι ἰσχυρόν ἡμᾶς, καὶ ὅτι φανὸν τὸ ἀσφαλὲς σου καὶ σωθησόμεθα· καὶ ὁ πότερος καταποντιζόμενος ἐν τοῖς ὕδασι, ἀσὰ τ χειρὸν εἴρηκε· κύριε, σῶσόν με. καὶ ἁπλώσας ὁ χειρὸς τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο ☩ ἔσωσεν αὐτόν· καὶ, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα· ☩, σῶσον ὁ θεὸς τ λαόν σου. ἰδοὺ τὸ ῥῆμα τοῦτο, τὸ, σῶσον. ὅτι καλῶς λέγεται, οὐχὶ δὲ ὅτι κακοῦ· καὶ ἕτερα πολλὰ ὡσεί, τ, σῶσον, ἐγγράφως ἀπέδειξαν, ☩ ἀσὰ τοὺς γραικοὺς εἶπον. ὑμεῖς δὲ οἱ γραικοὶ, τὸ, σῶσον, ὅτι κακοῦ λαμβάνετε, λέγοντες, ὅτι δὲ ὡς δι᾽ πυρὸς σωθήσεται. καὶ εἶπον οἱ γραικοί· τοῦτο ἐγγράφως ἀποδώσομεν, καὶ ἕτερα πολλὰ εἶπον· καὶ ὅτι ὁ διάβολος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐκπεσόντες ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ὡσὰ μικρὸν ἔλαβον σάρκα, καὶ οἱ ὄντες ἄυλοι, μερικῶς ὑλικώθησαν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀσὰ τὰ ὑλικὰ σώματα ἔχουσι, ☩ ἀναπαύονται ἐν τοῖς σώμασιν, ὡς τὸ λέγον, εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς κύριε, ὅπιτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῆ χοίρων, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ἐν σώμασιν ἀνθρωπίνοις ὁρίζονται κατοικεῖν, ἀναπαύονται γὰρ ἐν αὐτοῖς, ἰδοὺ ὡς ἐκ μέρους σαρκικοί εἰσι, καὶ μέλλουσι κολάζεσθαι, καὶ τὴν ὕλην λὺ ἔλαβον μέλλουσι καταναλίσκειν ἐν πυρὶ αἰωνίως. οἱ ἄγγελοι παντοίως εἰσὶν ἄυλοι, ὡς ἄπαυστοι, καὶ ὑδέμια ὕλη ὄζιν ἐν αὐτοῖς. καὶ εἶπον οἱ γραικοὶ καὶ περὶ τούτου ἐγγράφως ἀπολογηθῆναι, καὶ οὐκ ἤθελον φανερῶσαι τὴν δόξαν

ραὶ, ἤγουν τῆ ἁγίων αἱ ψυχαὶ ἐν τῷ ἀπαρῷ, τῆ δὲ ἀμέρτωλῶν & ἀμετανοήτων ἐν τῷ ἅδῃ, ὡς ἐ ἰώδα· ὁ μέσος δὲ τόπος, τῆ ἐχόντων συγγνωστὰ ἁμέρτήματα, τοῦτ᾽ εἰσιν οἱ ἐξομολογησάμενοι τὰ ἁμέρτήματα αὐτῆ, καὶ κοινωνήσαντες ἐ τιμίω σώματος ἐν ὥρᾳ θανάτου, πλὴω χρεωστοῦσι κανόνα· & ταῦτα ἐξιζήτησαν ἐγγράφως
" οἱ ἰταλοὶ, καὶ ὅτι ὁ ἀπόστολος λέγῃ, ἑνὸς ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσῃ
" &, ἐὰν σωθήσεται, ὡς διὰ πυρός· καὶ πολλὰς μέρτυρείας ἁγίων ἀνέγνωσαν, καὶ ὅτι ἔστι τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, ἐν τῷ ἐνεστῶτι λαμβάνουσι οἱ ἰταλοὶ, καὶ ὅτι καθαρίζονται ἡ ψυχὴ διὰ ἐ πυρός· καὶ ἀπολογηθέντων τῆ γραικῶν, εἶπεν ὁ ἱφίσου.

Ὅσα εἶπατε, & τὰς μέρτυρείας τῆ ἁγίων ἃς ἀνέγνωτε, στέργ αὐτὰς ἡ ἐκκλησία ἐ γραικῶν, καὶ ἀναγινώσκει αὐτὰς, καὶ σὲ οὐτοῦ ὀλίγη ἐστὶν ἡ διαφορά· πλὴω ἐγγράφως ἀπολογησόμεθα, καὶ ὅτι ἡμεῖς τὸ γραφὲν ἔφη, ἵνα ἀπολογηθῶμεν ἐν ἑκάστῳ κεφαλαίῳ, καὶ πῶς νοεῖται ἁπλῶς τῆ γραικῶν, & τίς ἐστιν ἡ διαφορά. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἰταλοὶ ἐχάρησαν καὶ ἐδόξασαν ἐ θεὸν, καὶ ἔλαβον τὸ γραφὲν καὶ ἀνεχώρησαν ἀπ᾽ ἀλλήλων. Τῆ οὖω τετάρτῃ & δεκάτῃ ἐ αὐτὲ μηνὸς, συνήχθησαν πάλιν ἐν τῷ εἰρηνικῷ ναῷ, & κλείσαντες τὰς θύρας, ἵνα μὴ συγχέωνται ὑπὸ ἐ λαοῦ, ἐκάθισαν· & δὴ ἀπελογήθησαν ἐν ἐκείνοις τοῖς κεφαλαίοις οἱ γραικοὶ, & ἐῶ ὁ λαλῶν ἐπισκοπάριον ὁ μηξοπολίτης νικαίας, ἐγγράφως λύων καὶ ἑρμηνεύων τὸ καθ᾽ ἓν κεφάλαιον, ὡς οἱ ἡμέτεροι ἐξηγηταὶ & διδάσκαλοι τῆ γραικῶν ἐξηγοῦνται. ὅτι
" τὸ μὲν πῦρ ἐκεῖνο ὅπερ λέγῃ ὁ ἀπόστολος, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑνὸς ἑκάστου τὸ
" ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσῃ, ἅπας φησὶν λέγῃ, & ἑκάστου ἐν τῷ κόσμῳ, εἴτε πονηρὸς, εἴτε ἀγαθὸς, καὶ εἴτινος τὸ ἔργον μένει ὃ ἐποικοδόμη-
" σεν, μισθὸν λήψεται· καὶ εἴτινος τὸ ἔργον καῆσεται, ζημιωθήσεται· ἤγουν, τὰ μὲν ἀγαθὰ ἔργα μένουσι, καὶ ἃ καῆσονται εἴτε ἀφανισθήσεται, τὰ δὲ πονηρὰ ἔργα
" καῆσονται, αὐτὰ ἐ ἀφανισθήσονται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, ὡς διὰ πυρός· σωθήσεται δὲ διὰ πυρὸς, ἤγουν, ὐκ ἀφανισθήσεται, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ πυρὶ βασανιζόμενος αἰωνίως· & ὅτι τὸ πῦρ ἐκεῖνο ὃ λέγῃ ὁ ἀπόστολος, διὰ ἐ μέλλοντα αἰῶνα λέ-
" γῃ, ὐχὶ δὲ διὰ ἐ ἐνεστῶτα, καθὼς ὁ διάγγελιστὴς λέγῃ, & ἀπελεύσονται εἴτοι εἰς κό-
" λασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ τὸ, ὁ σκώληξ αὐτῆ ὐ τελευτᾷ, καὶ
" τὸ πῦρ ὐ σβεσθήσεται, διὰ ἐ μέλλοντα αἰῶνα μόνον νοῦσιν οἱ γραικοί.

Οἱ δὲ ἰταλοὶ καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι πῦρ ὁμολογοῦσι, & καθαρισμὸν διὰ πυρὸς, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πῦρ ὁμολογοῦσι & ὐ καθαρτικὸν, ἀλλ᾽ αἰώνιον· καὶ ἐν τῷ νῦν καθαρισμὸν λαμβάνουσιν αἱ ψυχαὶ διὰ ζῦ πυρὸς, καὶ ἀπολύονται κατὰ τὸ ἁμάρτημα ἑκάστου ὁ μὲν ἔχων πολλὰς ἁμρτίας, πολὺω καιρὸν καθαρίζε) & ἀπολύεται, ὁ δὲ ὀλίγας, χρόνον καὶ ἀπολύεται, σωτηρίως & ἐ ἐκκλησίας ὡς προείπομεν, καὶ ὅτι πάντες διὰ πυρὸς καθαρίζον). λαμβάνουσιν οὖω οἱ ἰταλοὶ ἐ τὸ τὸ πῦρ, καὶ ἐν τῷ νῦν μερικῶς, & ἐν τῷ μέλλοντι αἰωνίως· καὶ ἐ τὸ τὸ νῦν καθαρτήριον ὀνομάζουσιν.

Οἱ δὲ γραικοὶ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον νοῦσι τὸ πῦρ, καὶ κόλασιν μερικὴν τῆ ψυχῶν, καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ τῆ ἁμαρτωλῶν παραδίδονται εἰς τόπον σκοτεινὸν, εἰς τόπον λύπης, & λυποῦνται μερικῶς, & κολάζονται ὑστερούμενοι ζῦ θείου φωτὸς, διὰ δὴ δήσεων καὶ λειτουργιῶν ἁπλῶς τῆ ἱερέων, καὶ διὰ ἐλεημοσυνῶν ἀποκαθαίρονται, ἤγουν λύουσιν καὶ λειτουργοῦσι τὸ τύπον ἐκεῖνο ἐ σκοτφὸ, καὶ τῆς θλίψεως, καὶ ἀπολύονται· ὐ μὴν δὲ καθαίρονται διὰ πυρὸς, ὐ δὲ ἐνέργειαν πυρὸς ὁμολογοῦσιν οἱ γραικοὶ κῆ ζεις ἰταλὸς, ἀλλ᾽ ἐνεργεῖ μόνον ἡ ἀφεσολυχὶ, ἡ δέησις, & ἡ ἐλεημοσύνη.

Ἐστι δὲ μεταξὺ τούτων ἡ διαφορὰ αὕτη. Οἱ μὲν γραικοὶ κόλασιν, καὶ λύπην, καὶ τόπον κολά-

πρὸς ἃ ἡ συνοδος αὕτη συγκεκρότηται. Ἐδόθη ἐν τῇ Φιρράρίᾳ, ἀφριλλίῳ ἐνάτῃ, ἔτει κυριακῷ, χιλιοστῷ τριακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ ὀγδόῳ. Ὅτε δὲ ἀνέγνωσαν ταῦτα καὶ ἑτέρας γραφάς, ἔταξαν ἡμῖν δοῦναι τιμὴν συνόδου ἐν Φιρράρίᾳ. εἶτα ἀνέστη τὶς ἐκ τῶν μέρους τῆς Ἰταλῶν καὶ ἠρώτησε τοὺς αὐτῆς καρδιναλίους, καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ ὀπισκόπους, καὶ ἅπαντας τοῦ κλήρου, λέγων, σέργετε ταῦτα, ἅπερ ἐχάφησαν καὶ ἀνεγνώσθησαν σήμερον ἡμῖν πρωΐθεν ὑμῖν; οἱ δὲ ὑποκριθέντες εἶπον, σέργομεν καὶ ὁμολογοῦμεν. τότε ἠρώτησαν καὶ οἱ γραικοὶ τοὺς αὐτῆς ἀρχιερεῖς, ὁμοίως καὶ πάντας τὸ αὐτό· καὶ εἶπον αὐτοὶ, σέργομεν καὶ ὁμολογοῦμεν. καὶ ἔγραψαν τιμὴν ὁμολογίαν τῆς δύο μερῶν, καὶ ἐπηρώχθη ἡ συνοδος καὶ τὸ κάθισμα, ἐν χώρᾳ τῆς Φιρράρίας, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. Γούτων οὖν εἰρημένων καὶ γνωσθέντων, καὶ τῆς ἀρχιερίων μικρὸν καθησάντων, ἀνασάντες ἤρξαντο πάντες δοξολογεῖν, καὶ ὕμνους ἀναφέρειν τῷ θεῷ. γνωσθέντος οὖν τῆς δύχῆς καὶ τοῦ ὕμνου παυσαμένου, γέγονε τελεία ἀπόλυσις. Ἀλλὰ τίς δυνήσεται, ἢ τίς δυνάται ἐξηγεῖσθαι κατὰ μέρος τὰ τότε προχθέντα λιπομερῶς, τὰς τάξεις τῆς πατριαρχῶν, τὰς ἰσοτιμίας τῆς βασιλέων, τοῦ βορείου μέρους τὸν καλλωπισμὸν, πῶς ἐκαθέζοντο οἱ ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, φορεμάτης πᾶσαν ἀρχιερατικὴν στολὴν, τὸ νοτίου μέρους τιμὴν λαμπρότητα τῆς ἀνατολικῶν ἀρχιερίων, τὰς κατὰ τάξιν καθέδρας καὶ ἀναβάθρας καὶ ὑποπόδια, τὸ πλῆθος τῆς κληρικῶν, τὸν ἀριθμὸν τῆς νοταρίων, τῆς ἀρχόντων πλὴν κατάσεων, καὶ ἁπλῶς ὅλον τὸ συνέδριον τὸ πολυπληθές; ἀλλ' ὅμως ᾐρέθη ἡ συνοδος, καὶ ἀπῆλθεν ἕκαστος ὅπου ἐβούλετο. Παρελθόντων τοίνυν τῆς ἡμερῶν τὸ πάσχα, καὶ τοῦ καιροῦ πλημμελοῦντος, ἡ ἐκκλησία τῆς λατίνων ἐζήτει ἀεὶ, μὴ ἐν κενοῖς παρέρχεσθαι τὸν καιρὸν, ἀλλὰ συνέρχεσθαι συχνῶς τοῦ ἐξετάζειν τὰ δόγματα. ἡμεῖς δὲ ἐλέγομεν, ἄδικοι ἐσμὲν δίκαιοι ἐλέγεσθαι, μὴ παρόντων τῆς ἀρχιερίων τῆς ἐν τῇ βασιλείας συνόδῳ συνῳδότων. πολλῆς οὖν διαφορίας γενομένης, μόλις κατεδεξάμεθα δίκαν θεραπείαν περὶ τῆς φερομένων, ἵνα ἐξετάζωνται ὑστέρων αἱ δόξαι, ὥστε τὸ καθαρτήριον πυρὸς καὶ ὥστε ἄλλων ζητημάτων ἐκκλησιαστικῶν. καὶ δὴ ἐποιήσαμεν ἀμφότερα συλλογὴν, καὶ ἐξελέξαντο οἱ λατῖνοι ἐκ τῆς μέρους αὐτῆς καρδιναλέις δύο, μητροπολίτας δύο, ὀπισκόπους δύο. καὶ ἱερομονάχους δύο, ἀββάδας δύο, καὶ τοταρίους δύο, ὁμοῦ δώδεκα. ἐξελέξαμεθα καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς ὑστέρων ἀρχιερίων δύο, καὶ ἀπὸ τῆς μέσων δύο, καὶ ἐκ τῆς πελδυτέων δύο, καὶ ἀπὸ τῆς ἡγουμένων δύο, καὶ σαυφόρους δύο, καὶ τοταρίους δύο, ὁμοῦ δώδεκα· καὶ ἀποκατεστήσαμεν τούτους δίκαιον θεραπεῦσαι. καὶ ἀπερχόμενοι καθ' ἑβδομάδα δύο ἡμέρας, ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Φραγκίσκου διελέγοντο.

Ζήτημα ὥστε τὸ καθαρτήριον πυρός.

Τῇ οὖν πεμπτῃ τοῦ ἰουνίου μηνὸς, ἐκάθισε μεγικῶς ἡ συνοδος, καὶ ἐζήτησαν οἱ λατῖνοι ὥστε τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, λέγοντες, ὅτι ἔστι πῦρ καθαρτήριον, ἤγουν ἐν τῷ νεῷ αἰῶνι καθαρίζονται τῆς ἁμαρτωλῶν αἱ ψυχαὶ δίκῃ τοῦ πυρὸς, τῆς ἐχόντων ἁμαρτήματα συγγνωστὰ, σωτηρούσης καὶ τῆς ἐκκλησίας δίκῃ διήσεως τῆς ἱερίων· ἔτι δὲ καὶ δίκῃ τῆς λειτουργιῶν καὶ ἱεημοσυνῶν λυθῆναι τῆς κολάσεων· καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων καὶ δικαίων ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσὶ, καὶ ἀμέσως τῇ ξιάδι παείσαι), καὶ ὅτι ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀμεταποήτων αἱ ψυχαὶ, ἐν τῷ ᾅδῃ εἰσὶ καὶ κολάζονται· ὡς ἡ τοῦ ἰούδα ψυχή· καὶ ὅτι ζεῖς εἰσὶν οἱ τόποι καὶ δίκῃ φο-

Τὸ δικρίτον τῦ Πάπα.

Ε Τηλμιος ὕπίσκοπος δοῦλος τῆ δούλων τῦ θεοῦ, εἰς ἀΐδιον τὲ μεγαμεῖος μνήμιν. Μεγάλα τῆ παγκοσμιαμῳ θεῆ δι χαρισῆσαι ἡμῖς ὡς ἀληθῶς πεφύκει, ὃς τῆ παλαιῶν αὐτῦ οἰκτρμῆ ἐκ ἀμνημονεύων, τὲω αὐτῦ ἐκκλησίαν γοιμωτέραις ἀεὶ πεῆκοπαῖς πεβιβάζει. ταύτιν γὸ εἰ καὶ χαμάζιεδαι τῆ τῆ πειρασμῆ τε καὶ θλίψιων ζάλη, καὶ ζικυμία, ἴσ' ὅτε ἀφίσιν, ἀλλ οὔπω ἰᾶ καταδυΐζιεδαι· κορυφεμῆων δὶ τ κυμάτων, ἀβλαβῆ αὐτὲω δικτηρεῖ, πῆφασκάζει τὲ τῆ ἀφάτῳ αὐτ φιλανθεωπία, ἐκείνῳ ἐν ταῖς πολλαῖς καὶ ποικίλαις πεῖρασίσιν, ἀκμάζουσαν μᾶλλον δικπαντὸς καὶ ἰσχυροτέραν φανῆναι. ἰδοὺ γὸ οἱ ἀποστολικοὶ δῆμοι κ δυτικοὶ διεχισμῆοι ἐκ πάλαι ἀπ' ἀλλήλων, εἰς μίαν ἑνώσεως κ εἰρλνης χάριν συνδραμεῖν απδύσουσιν. οἱ δὴ τῆ σφᾶς αὐτοὶς χρονίᾳ κεχωρίσθαι διχονοίᾳ, ἤχαλσι ὡς εἰκὸς, μ πολλοὶς δὶ αἰῶνας, αὐτὶ δήπου χρηζοῦντος ἐξ ἅπασα δόσις ἀγαθὴ, ἰφίσῃ τῆς ἁγίας ἑνώσεως εἰς τοῦτο νῦ συνῆλθον τὸν τόπον. τῆς ἡμετέρας τοίνυν ὑπηρισίας, ἀπάσης τὲ τῆς ἐκκλησίας ἔργον δξί τε κ εἴ) νομῆμ, τὸ πάσῃ δυνάμει πῆξασθαι, ὅπως τὰ ὕτως δύτυχῆ πεφύμια, απδῆ συνιχεῖ καὶ ἀδιαλείπτῳ, τὲω τε πεοχώρησιν Ϲ τ ἴκδασιν δὶ δ ἅμοια δίξηται, ὡς αὖ συνεργοὶ τῆς τῦ θεῦ χαρίτος εἴ) τε Ϲ λογίζεσθαι ἀξιωθῶμῆ. ὁ τοίνυν πνθεντόπολος ἡμῶν ἱερὸς, Ἰωάνης ὁ παλαιολόγος ὁ ῥωμαίων βασιλεύς, ἅμα τῆ θεοσεβεστάτῳ ἀδελφῆ Ἰωσὴφ τῆ κατ' αντινοπόλεως πατριάρχη, Ϲ τοῖς τῆ λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων τοποτηρητ, μεγάλη τε ἀρχιπισκόπων, ὑπισκόπων, ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, Ϲ ἀρχόντων δυνμεων συνοδίᾳ, τῆ ὀγδόῃ τῦ φιλοσυαρίᾳ μίνος τ ἀρτι παρελνλυθότος, εἰς τὰς βενετίας ἦγον εἰς τ ἴκαδον λιμένα ἴφθασαν, ἐκεῖ δὶ ὡς πολλάκις κ πεῆ τ τύγχανε πεποικὼς, ὑπὸ δυλόγων αἰτιῶν, εἰς τὲω βασίλειαν, δι' τὲω τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου συγκρότησιν, μὴ δύναδαι ἀπάγειν ἀναφανδὸν ἰδίλωσι· κ τοῦτο τοῖς ἐν τῆ βασιλείᾳ δι' γραμμάτων ἐνίφλωσι, πῆφακελδόμενος καὶ ἐκζητῆ ἅπαντας, ὅπως εἰς τὲω φερραρίαν τὲω πεῆς τὲω τοιάσδι συνόδου συγκρότησιν ἐκλεχθεῖσαν, δι' τὲω τελείωσιν τ τοιούτου ἔργου σπουδῆς, μεταστῶσιν. Ημεῖς οὖν οἱ τὲω ἱεροτάτὲω ταύτὲω ἕνωσιν ἐν μίσῃ καρδίᾳ ἀεὶ φέροντες, ταύτὲω πλείστ ἢ ὅπ ασπδῆ συντελεῖσδαι ἐφιέμενοι, τὸ δικρίτον τῆς ἐν βασιλείᾳ συνόδου μετ' αὐτῆ τῆ χαρᾶς συνεφωνήδη, καὶ τὲω ἐκλογὲω τοῦ τόπου ὑπὲρ τῆς ἀθερίσεως τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐν ᾗ αὐτὴ πῆφὰ τῆ ἐν τῆ βασιλείᾳ συνόδῳ γνομένῃ, καὶ δι' ἡμῆ ὕστερον ἐν τῆ βορωνίᾳ, ἐγκειμένων καὶ αὐτῆ, τ τε βασιλέως Ϲ τ πατριάρχου πρίσβεων, διεβαιωθεῖσαν, τάτε ἄλλα ὅσα πεὸς τ τὸ τῆς ἁγίας ἑνώσεως ἔργον συντείνουσιν, ὡς ἐκ τῆς ἡμετέρας ὑπηρισίας ὀφείλομῆ, πεοβιβάζειν καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν πεοθυμούμεδα. παντὶ γοιῦ τρόπῳ κ τύπῳ, ὡς ἔνι μάλισα, ὅπο φαίνομῆ καὶ δηλοποιῆμῆ, πεοτιδείσης τῆς συναινέσεως τῆ εἰρημῆων, βασιλέως τε κ πατριάρχου τῆ ὧδι παρόντων, κ πάντων τῆ ἐν τῆ παρούσῃ συνιληλυδότων συνόδῳ, τὲω ἱερᾶ οἰκουμενικὲω συνόδου εἴ) ἐν ταύτῃ τῇ πόλει τῆς φερραρίας, τῆ πᾶσιν ἐλδυθέρα κ ἀσφαλεῖ, τὲω τε εἰρημῆων συνόδων ὕτως ὑπὸ πάντων χελῶν νομίζεσθαί τε κ ὀνομάζεσθαι· ἵνα δίχα πνὸς ἐριτικῆς φιλονεικίας, Ϲ δοκεώδους φιλαυτίας, ἢ ἰσχυρογνωμοσύνης, μᾶλλον μῆ οὖν μ πάσης ἀγάπης, τὲω ἱερᾶ ταύτὲω τῆς ἑνώσεως θεαλματείαν μεδαχειρίζεσθαι, ἰῶ θεῦ ὁδηγοῦντος κ ἴλεω γνομῆνε, δύτυχῶς τελείαν ἐλπίζομῆ, μῆ τῆ λοιπῶν ἁγίων ἔργων,

πεῆς

φωλαγωγοῦσα τοὺς πιστοὺς, ἐν ᾗ ἑστῶτες κραυγάζομεν, τοῦτον τὸν οἶκον στέρεωσον κύριε. Τούτων δὲ γενομένων, καὶ πάντων ἐνδιδυμούντων τὰς ἱερατικὰς στολὰς, οἵτε τῆς ἀπάτης καὶ τῆς δύσεως ἀρχιερεῖς ἅπαντες ἐκάθισαν. σιωπῆς δὲ γενομένης, ἐξεφώνησεν ὁ μακαριώτατος πάπας, Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τῶν ἱσραήλ. καὶ ἤρξατο πάντες δοξολογίας, καὶ ὕμνου, καὶ ἱκετηρίων ᾠδῶν. εἶτα ἐκάθισαν, & ὥρισαν ἐπ' ἄμβωνος ἀναγνωσθῆναι τὸν τῆς συνόδου ἀνακήρυξιν· μεθ' ταύτης δὲ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς μὴ τ πάπα, ἀναγνωσθῆναι ἐγγράφως τὸν μεθερμηνεῦντα τ παπιαρχου & ἔτως ἀνέβη ὁ ῥηφερενδάριος τ παπιαρχου ἐξάκοντός τινος, καὶ ἤρξατο λέγειν.

Η' μεθερμηνεὺς τοῦ παπιαρχου.

Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς τριάδος, τ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τ ἁγίου πνεύματος, τὰ δύο μέρη τῆς χριστιανῶν τῆς τε ἰταλῶν καὶ τῆς γραικῶν, σήμερον συνεφώνησαν ἀνακηρύξαι τὸν ἁγιαν καὶ ἱεραν καὶ οἰκουμενικὴν συνοδον· οἵτινες ἅγιοι πατέρες τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἀφ' ἑνὸς μέρους, ὅ, τε γαλλιώτατος βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ παλαιολόγος, ὅ, τε παπιαρχης κύριος ἰωσὴφ, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, οἵτε σαυερφόρσι καὶ ἄρχοντες τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀποστολικῆς, ἱερεῖς, καὶ διάκονοι, καὶ πᾶς ὁ κλῆρος αὐτῆς· ὁμοίως ἀπ' ἄλλου μέρους τῆς ἰταλῶν, πᾶσα ἡ δυτικὴ ἁγία ἐκκλησία τῆς ῥώμης, ὅ, τε μακαριώτατος πάπας, καὶ πᾶσα ἱεροσύνη αὐτοῦ, ὁμολογοῦμεν & στέργομεν, ταύτην τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν συνοδον, γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῆς φερράριας, ἐν τῷ ναῷ τ ἁγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου, ἐν μέσῳ τ αὐτ πόλεως· καὶ κηρύττομεν καὶ διδομεν διωρεὰν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀυλη', ἀφριλλίου ἐνάτῃ, ἰνδικτιῶνος ἑβδόμης, καὶ ἐμφερόμεν, μιᾶς τ σαρας, εἰς ὅλους τοὺς τόπους καὶ εἰς ὅλα τὰ ῥηγάτα τῆς χριστιανῶν, ὅπως ἔλθωσι πάντες, & οἱ λοιποὶ τοῦ κοσιλίου τ βασιλείας, καὶ οἱ τ ῥώμης, καὶ πᾶς χριστιανός. ὅσπερ βέβλεται οὐδ' ᾖθεν, ᾖθέτω ἕως τοῦ διωρισμένου καιροῦ· καὶ ὅσπερ κἀφερηθήσ, ἢ ἀθετήσῃ τὴν ἁγίαν ταύτην συνοδον, καὶ οὐδὲ ᾖθη ἕως τοῦ διωρισμένου καιροῦ, ἵνα μὴ δῶσι κανόνα ἀφορισμοῦ, ἐὰν μὴ στέρξῃ ὅσα ποιήσῃ ἡ σύνοδος αὕτη ἡ νομοθετημένη. καὶ εἴ ἔστιν ἄνθρωπος ὑψηλὸς, ἢ σοφὸς, ἢ τ ἐκκλησίας ὀφφικιάλιος, λέγομεν, ἵνα πέμψῃ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ, ἢ ἐποτηρητὴν εἰ οὐ δύναται ᾖθεῖν, καὶ ἵνα στέρξῃ καὶ ὁμολογήσῃ ὅσα ποιήσῃ ἡ ἁγία συνοδος· εἰ δ' ἀθετήσῃ ὡς εἴπομεν, ἵνα μὴ δῶσι κανόνα ἀφορισμοῦ. ὁμοίως λέγομεν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐθέντες, καὶ ῥηγάδες, καὶ δουκάδες, καὶ ἕτεροι αὐθέντες, ἵνα ᾖθωσι & αὐτοὶ ἀπὸ ὁρισμοῦ τ πάπα, καὶ τ βασιλέως, καὶ τ συνόδου, ἢ ἵνα χράψωσι καὶ αὐτοὶ ὁμοίως τὰ αὐτά. εἰ δὲ πάλιν βουληθῶσιν οἱ αὐτοὶ ῥηγάδες καὶ αὐθέντες, ἐν ἑτέρῳ τόπῳ γενέσθαι τὸ κάθισμα τ συνόδου, τότε ἵνα σκέψωνται πάλιν τὸ χρειῶδες, εἴτε φανῇ τῇ συνόδῳ, ἕως τ διωρισμένου καιροῦ. Τούτου ἀναγνωσθέντος, ὥρισαν ἵνα κὴ τὸ διατρίτον τοῦ μακαριωτάτου πάπα ἀναγνωσθῇ ἐπ' ἄμβωνος. καὶ δὴ ἐξελέξαντο οἱ λατῖνοι ἀπὸ τ μέρους αὐτῶν, τὸν ἀρχιεπίσκοπον χρακόβιον· ἐξελέξαντο δὲ & οἱ ἑλληνες ἀπὸ τοῦ μέρους αὐτῶν, τὸν μητυλήνης, διωρίσθησαν· τούτους ἐπ' ἄμβωνα μεθερμηνεύσαντα ἀναβῆναι, ἐκέλευσαν ἀναγνῶναι ἑλληνικῶς τε καὶ ῥωμαϊκῶς τ οἰκουμενικῆς συνόδου τὴν ἀνακήρυξιν. καὶ ἀνέγνω ταύτην ῥωμαϊκῶς μεθερμηνεύων, ὁ τοῦ μέρους τῆς ἰταλῶν ἀρχιεπίσκοπος, εἶτα ὁ τ μέρους ἡμῶν μητροπολίτης ἔχουσαν οὕτως.

Τὸ δι-

περιστερίοι ἄμβωνες ἦσαν. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ μέρει ἡτοίμασαν τὸ βασιλέως τὸν θρόνον, μετὰ ἐριθρεοῦ καὶ χρυσοῦ φαίτου χασδίου, καὶ καθέδρας τὸ τε παξιάρχου, καὶ τοῦ τοποτηρητοῦ, καὶ πάσης τῆς ἀναβολικῆς ἐκκλησίας κατὰ τάξιν. Τέτων οὕτω συμφωνηθέντων, καὶ ὁρκωμοτικοῦ δέκα πλείονα ἀσφάλειαν ποιομένου, τῇ μεγάλῃ τετάρτῃ καθὼς ἔφημεν, σωνήχθημεν ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς ἐπὶ τοῦ μαπᾶ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου. εἰσῆλθεν οὖν πρῶτος ὁ πάπας, καὶ ἐκάθισεν ὀλίγον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐν τῷ δορείῳ μέρει, καθὼς ἀνωτέρω διεδήλωται, κατὰ τὴν συμφωνίαν ἡμῶν. εἶτα ἐκάθισεν ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ἐν τῷ νοτίῳ, ἐκάθισε δὲ καὶ ὁ διάδοχος, ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς κύριος δημήτριος, ἐκαθέζετο μὲν ὁ βασιλεύς, κατὰ πρόσωπον δὲ ὡσεὶ ἀπὸ διαμέτρου τέσσαρας· ἐκάθισε καὶ ὁ παξιάρχης ὀλίγον τοῦ θρόνου καὶ αὐτὸς ὑψηλοῦ, εἶτα οἱ τοποτηρηταὶ τῶν παξιαρχῶν. ὑπῆρχον γὰρ τῆς ἀλεξανδρείας, ὁ ἡρακλείας κύριος ἀντώνιος, καὶ ὁ ἡμιώτατος πνευματικὸς κύριος χρηγόριος· τῆς ἀντιοχείας, ὁ ἐφέσου κύριος μάρκος, καὶ ὁ ῥωσίας κύριος ἰσίδωρος· τῆς ἱεροσολύμων, ὁ μοντεμβασίας κύριος δοσίθεος, καὶ ὁ σαρδέων ἐκεῖνος κύριος διονύσιος· εἶτα ἐκάθισεν ὁ χρεὼς τῆς μητροπολιτῆς κατὰ τὴν τάξιν αὐτῆς, οἵτινες ἦσαν οὗτοι. ὁ ζαπετζιωῦτος, κύριος δωρόθεος, τὸν τόπον ἐπέχων τῆς καισαρείας· ὁ κυζίκου, τὸν τόπον ἐπέχων τῆς ἀγκύρας, κύριος μητροφάνης· ὁ νικαίας, τὸν τόπον ἐπέχων τῆς σαρδέων, κύριος θεοσαρίων· ὁ νικομηδείας, μακάριος· ὁ λακεδαιμονίας, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς νικομηδείας, κύριος μεθόδιος· ὁ μιτυλήνης, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ σίδης, κύριος διονύσιος· ὁ ἀμασείας, ἰωάσαφ· ὁ μυρλεοδλαχείας, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς σεβαστείας, διαμαντὴς· ὁ σαρδιανοπόλεως, ἡσαΐας· ὁ ῥόδου, γαβριὴλ· ὁ δέρκης, κάλλιστος· ὁ γάνου, θεμιστόκλειος· ὁ δεράμας, δοσίθεος· ὁ μιλητείκου, δωρόθεος· ὁ ἀγχιάλου, σωφρόνιος. ὑπῆρχον καὶ δύο τῆς ἱερείας μητροπολίτης εἷς, καὶ ἐπίσκοπος εἷς. εἶτα ἐκάθισαν οἱ σαρδοφόροι ἄρχοντες κύκλῳ τοῦ παξιάρχου, κάτωθεν δὲ οἱ ἡγούμενοι μετὰ τῆς ἀγιορειτῆς, καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ, ἅπαντες κατὰ τὴν τάξιν αὐτῆς. Περικαθημένου δὲ τοῦ μακαριωτάτου πάπα ἐν τῷ δορείῳ μέρει, καθὼς εἰρήκαμεν· κάτωθεν τούτου, τοῦ βασιλέως τῆς ἀλαμανῶν θρόνος ὑπῆρχεν, ὡς εἴρηται. μετὰ δὲ τοῦτον ἐκάθισαν οἱ καρδιναλεῖς· ὁ αὐγούστος τοῦ πάπα ὁ καμερλέγγος, κύριος φραγκίσκος, καρδιναλὶς τοῦ ἁγίου κλήμεντος· ὁ τοῦ ἁγίου μάρκου, κύριος ἀγγελώτος· ὁ σαβίνης ἐπίσκοπος, κύριος ἰορδάνης, καρδιναλὶς ὑρσῖνος· ὁ τοῦ ἁγίου ἀγγέλου, κύριος ἰουλιανός· ὁ τοῦ ἁγίου σαυροῦ, κύριος νικόλαος, καρδιναλὶς φιρμάνος· ὁ πορτουένσις ἐπίσκοπος, κύριος βερνάρδας, καρδιναλὶς πλακεντίας· ὁ τοῦ ἁγίου γεωργίου, κύριος θεόφιλος, καρδιναλὶς κολούμνας· ὁ ὀστίας ἐπίσκοπος, κύριος ἀντώνιος, καρδιναλὶς βενετίας. ἐπίσκοποι δὲ καὶ ἀρχιεπίσκοποι ὡσεὶ εἰκοσίοι, ἀλλὰ καὶ ἡγούμενοι, καὶ ἀρχιμανδρῖται, καὶ ἕτεροι πολλοὶ πιμβύτεροι ἐκκλησιαστικοί. ὁ δὲ ἡμέτερος παξιάρχης ἀσθενῶν ἦν, καὶ οὐκ ἦλθεν, ὁμοίως καὶ ὁ σαρδέων. ἀλλ' ὁ παξιάρχης ἀπέστειλε θεοδόσιον ἑαυτοῦ. καὶ δίλημα, καὶ ἀνέγνωσαν αὐτό. Μέσον δὲ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς δύο μερῶν τῆς κλήσεως, ἐμακροθεν τῆς ἁγίας ζαπέζης, ἔστησαν θρόνον ὡραιότατον, πάνυ κεκοσμημένον, καὶ δίτρεπισμένον μετὰ χρυσοῦ ὑλατίου· ἐπάνω δὲ ἐκάθισεν ὁ μέγας καὶ δίκαιος κριτὴς, ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς, ἤγουν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον. ἐξ ἑκατέρων δὲ τῆς μερῶν αὐτοῦ, ἑκατὸν καὶ πέραν τῆς ἁγίας ὑποζύγιον πέτρου καὶ παύλου, καὶ λαμπάδες ἀπάπτουσαι ἐμακροθεν αὐτῆς. καὶ ἰδοὺ ἰδεῖν φρικτὸν καὶ ξένον θέαμα ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ἡ ἐκκλησία ὡς οὐρανὸς ἐγέμιζε, ὥστε καὶ μηθεὶς τοῦ λέγειν. οὐρανὸς πολύφωτος ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ εἶχεν ἅπασα,

φωτα-

τῷ πλήθει ἀρχόντων πολύ, & ἵππου, καὶ ἡμιόνου· οἷς ἐπομενθέντες εἰσήλθομεν εἰς τὴν φερράειαν. ἦν δὲ ὁ παξιάρχης ἵππος, & ᾠχετο ἐν μέσῳ δύο παρδαλαλίων μεγίστης μεγάλης, & φως τὸ παλάτιον τοῦ πάπα. εἰσὶ δὲ οὗτοι ἀπήλθομεν· καὶ τὸν πάπαν ὁ παξιάρχης ἦν ἀσπαζόμενον ἐν τῇ παρειᾷ, ἡμεῖς δὲ καθημένους τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ τὴν παρειάν, σὺν τοῖς ἔξω καβαλλαρίοις, οἱ δ' ἄλλοι μόνον τὴν χεῖρα, ἢ καὶ μόνῳ τῷ σφυκιμίῳ τὸ ἀσπασμοῦ ἐνεργοῦσι ἡγούμενοι, ἐν τῷ παλατίῳ εἰσελθόντες καὶ τῷ ἵππῳ πάλιν ὀπισθαίτις, τοῦ παξιάρχου ἀπήλθομεν ὀψικδίοντες ἕως τὸ ἡτοιμασμένον αὐτοῖς οἴκου, ὃν ἐκεῖσε καβαλλικάντες ἀπήλθομεν ἕκαστος ὅπου αὐ ἡτοιμάσθη ἡμῖν. αὗται εἰσὶν αἱ τοῦ πάπα φερσωνάται, καὶ ζύτω τοῦ ξύστωφ ἦλθομεν εἰς φερράειαν. τῇ δὲ κυριακῇ τοῦ φεβρουαρίου ἔξισεν ὁ παξιάρχης, καὶ ἐλειτούργησαν ὡσεὶ διακάντα ἱερεῖς ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ· καὶ εἰσῆκεισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ τάξιν. ὁμοίως καὶ οἱ σαυοφόροι, καὶ οἱ φάλται, & ὁ αὐθέντης τῆς χώρας ὁ μάρκησος. καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ, καὶ πάντες μετ' εὐλαβείας· ἐν δὲ τῷ τέλει ἔλαβον πάντες αὐτοκηρὰ τοῦ ἀγιασμοῦ τὸν παξιάρχου. Διαγνωμένων τούτων ἡμερῶν τινων, ἐζήτει τὸν πάπαν ὁ βασιλεὺς συνοδον οἰκουμενικὴν γενέσθαι, ἀ μόνον τοῦ ὀρθοδόξου, ἀλλὰ & τοῦ ῥηγάδων, καὶ τοῦ δουκάτου, καὶ ἁπλῶς πάσης ἰταλίας, ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ ἀπὸ ἀποκρισιαρίου. ὁ δὲ ἀδυνατῶν ἔλεγε τοῦτο ἔλιγα, ἀπὸ τὰς ἀνάγκας καὶ ἀλλοδομαχίας· ὁ δὲ βασιλεὺς & ἵππως συμπεφωνημένον ἐζήτει ἀεί. οὐκ ἔχων οὖν ὁ πάπας τότε ἄλλως ποιῆσαι, ἐζήτησε διορίαν μηνῶν πασάρων, ἕως οὗ σωάξῃ τὰ ἡμῖν αὐτοῦ, ὃ καὶ γέγονε. τῆς οὖν διορίας δοθείσης, καὶ παραχοῦ χράμματα καὶ ἀρίσβεις ὅπου εἶλαβε τὸ πάπα, καὶ τὸ καιρὸν τῆς διορίας ἔχοντες, καὶ πέρων μὴ ἐρχομένων, ἐβουλεύσαμεθα μίαν ὁδόν τινα εἰς τὸ φερθύμους ποιῆσαι αὐτοὺς ἡμᾶς. & δὴ ἅπασιν αἰφανῆ καλὸν, αἰτήσασθαι σύνοδον οἰκουμενικὴν ἐν τῇ φερράειᾳ, καὶ οὐκ ἀλλαχοῦ· ὅπως γένοιτο οἱ παβαχοῦ, ὅτι κατὰ πᾶσαν αἰτίαν ἐν τῇ φερράειᾳ γίνεται ἡ σύνοδος, ἣν θέσιν ἀπαραίτητος χρεὼν φερφάσεως. ὁμογνωμονήσαντες οὖν αἰτήσασθαι τὴν σύνοδον, μίαν ἀπριλλίου ἐνάτην, τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ τετάρτῃ τῆς πασαραποσῆς, μὴ συμφωνίας τοιαύτης· ὅτι ἐὰν πλημμελήσῃ ὁ καιρὸς, καὶ ἡ σύνοδος οὐ συνέρχεται, ἀλλὰ μᾶλλον μαίνεται καθ' ἡμῶν, καὶ μὴ ἐχόντων ἡμῶν ἄλλως πῶς ποιῆσαι, γνώμῃ κοινῇ ἵνα ἀγαλλιασθῶμεν ἐπὶ τῷ δογμάτων· καὶ εἰ μὲν ἐνωθῶμεν, δόξα τῷ θεῷ· εἰ δ' οὔ, πάλιν δόξα τῷ θεῷ, ἵνα μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπέλθωμεν κατὰ δύναμιν τοῦ δικαίου ἠμῖν. Μέσον δὲ τούτων τῶν ἡμερῶν, ζήτησις καὶ φιλονεικία ἐγένετο ἐπὶ τῷ θρόνων τῆς τε δυτικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς. ἐζήτει γὰρ ὁ πάπας, ἐν ἑνὶ μέρει τῆς ἐκκλησίας ἵνα καθίσωσιν οἱ αὐτῆς ἐκκλησιασκοὶ πάντες, καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ μέρει ὁ βασιλεὺς, ὁ παξιάρχης, καὶ οἱ μετ' αὐτῶν πάντες, ἐν τῷ μέσῳ δὲ καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ὁ πάπας. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλεγε πάλιν, τοῦτο τῆς βασιλείας ὄχι μᾶλλον ἢ τοῦ πάπα. καὶ πολὺς ἐγένετο περὶ τούτου λόγος, ἕως οὗ ἔγνωσαν τὰ φερόντα τὴν σύνοδον. τέλος συνεφώνησαν ὅτως, ὅτι τὸ ἓν μέρος τοῦ ναοῦ εἰσέρχεται ἀρχιερεὺς δοθεὶς τῷ πάπᾳ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄλλο μέρος, τὸ δεξιὸν δηλονότι, τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ. καὶ ἔκρισαν τοὺς θρόνους ὅτω, τοῦ πάπα τὸν θρόνον ἐν τῷ δοθέντι μέρει αὐτοῦ, ἐγγὺς τῆς ἁγίας τραπέζης ὡς ὀργὰς τέσσαρας, κατώτερον τοῦ θρόνου τοῦ πάπα ὡς ὀργυιὰν μίαν, τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως τῆς ἀλαμανίας· εἰσῆκει δὲ κενὸς, μόνον εἰς τύπον. ἐγγὺς δὲ τούτου ἐκάθισαν οἱ παρδαλαλεῖς, καὶ καθεξῆς μηξοπολῖται & ὑπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ ἑκατὸν πεντήκοντα. οἱ ἱερεῖς δὲ καὶ ἡγούμενοι καὶ ἔπαρχοι

φερθ-

ειοι, πνὶς μὲν τῆ ἀρχόντων ἐπιζοῦσαι καὶ αὐτὸς ὁ διαύτης. Ϲ εἰσῆλθον δὲ τῆς μεγάλης πύλης ἐντὸς τοῦ παλατίου οὗ ἰῶ ὁ πάπας, τὸν δὲ βασιλέα εἰσήγαγον ἵππον δὲ ἱππάρας πύλης. γνὼς δὲ ὁ πάπας ὅπ ἰσχύς ἐστιν τῆς πύλης ὁ βασιλεὺς, αὐτὸς καὶ ἀπειπάτει· διὸ οὐρει αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ὄρθιον· Ϲ θέλοντα γονατίσαι, οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸ ὁ πάπας, ἀλλ' ἐδέξατο αὐτὸν εἰς τὸ κέλπον αὐτοῦ· Ϲ δυὶς αὐτοῦ τὰ χεῖρα, ἰῶ ἠσπάσατο ὁ βασιλεὺς, ἐκάθισεν αὐτὸν ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ. οἱ δὲ καρδινάλεις ᾠδᾶ ζοις πόδας αὐτῶ ἐποίησαν τὸν ἐν χριστῶ ἀσπασμόν, ὡς εἶδον αὐτοὶ ὅ, τι πάπας καὶ ὁ βασιλεύς. Ϲ ὁμιλήσαντες λόγους μυστικοὺς τὴ εἰρήνης, ἀνεχώρησαν ἀπ' ἀλλήλων. καὶ ὁ μὲν πάπας ἔμεινεν ἐν τῶ παλατίῳ αὐτοῦ, τὸν δὲ βασιλέα ἵφερεν ἵππον οἱ αὐτοὶ καβαλάριοι μὲ σαλπίγγων, εἰς ἕτερον παλάτιον δεξιπσμῶν πάνυ καλῶς· κἀκεῖ ἀνεπαύσατο μὲ τῆ ἀρχόντων αὐτοῦ, καὶ τῆ ὑπηρετῶ, κατὰ τάξιν βασιλικήν. μεινὶ μαΐῳ τετάρτη, ἡμέρᾳ τρίτη.

Περὶ τῆς εἰσελεύσεως τοῦ παζιάρχου εἰς φερράριαν.

Πλησιάσαντος τοίνυν τοῦ παζιάρχου ἡμῶν εἰς τὸ κασέλλι φεαγκολὶ, ἔπ αὐτῶ μακρὰν ἀπέχοντος, ἰδοὺ σεὶς ὑπαντῶν αὐτῶ ἦλθε μία ναῦς κατάχρυσος, σερμῶν ἐν πλαμῶ ᾠδᾶ τῆς σκάφης αὐτῆς, καὶ ἐζήτει τὸν παζιάρχην εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴ· ἰῶ γὰ διόερφος καὶ ζιόερφος, ὡς ἡ παλαιὰ ἐκείνη τοῦ νῶε κιβωτός. ἀλλ' ἐκείνη ἀσφάλτῳ ἦν σεκησφαλισμῶν τὰ ἴσωθεν Ϲ τὰ ἔξωθεν· αὕτη δὲ, ὅσον μὲν ἦν ἐντὸς ὕδατι, πίασι ὑπῆρχε καχεισμῶν· ὅσον δὲ τὸ φαινόμενον, ἐν χρώμασι διαφόροις ἰῶ κεκαλλωπισμῶν· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν σεῶ τοῦ πλαμοῦ ζωγραφισμῶα ὑπῆρχον, μικρὸν δὲ αὐτῶν σεῶ ἐνεῖδες τιβρεσίμῶα, ὡς αὖτις εἰκάσαι μὲ κιόνων λιπῶν ἐξ) αὐτὰς, καὶ μὲ μαρμάρων κοκκίνων· καὶ ἄνωθεν τούτων σεόσκυψις ὡραιοτάτη. ὑαρκάνω δὲ πάσης τῆς νηὸς κύκλωθεν πολεμικὰ, καὶ ἐν μέσῳ μαγκρεῖον διὰ τὸ ἄνωθεν τ καπνὸν ἐξ) καὶ σκάλα μία ἐν τῆ πρύμνη καὶ μία ἐν τῆ πρώρα, τ ἀνέρχεσθαι καὶ κατέρχεσθαι τοὺς ὑπηρέτας αὐτῆς. ἴσωθεν δὲ παλάτιον ἄλλο, ὡς αὖτις εἴ ποι ναὸν σεκαλλῆ, καὶ κοιτῶνες διάφοροι σεκαλυμμῶοι δίλοις χρυσοῖς· κύκλωθεν δὲ ἀναβάθραι, καὶ σεβασμίδες, Ϲ καταπετάσματα, καὶ θρόνοι κατεσρωμῶοι τάπησι μακεδῖς Ϲ κύκλωθεν θεωρεῖα λαμπροτάτη καὶ ἀξιέπαινος. κάτωθεν δὲ τ παλατίου, ὡς κατώγειον αὐτό· ἐν ᾧ ἐτοποθήκαι ὑπῆρχον πολλαὶ, αἱ μὲν οἴνου, αἱ δὲ ἰχθύων, αἱ δὲ ζοφῶν ἄλλων. τί δὲ ἡ καλὴ θέσις τοῦ ὀρφανοτροφείου αὐτοῦ, Ϲ ἡ θαυμασὴ ἀνάπαυσις τῆ οἰκούντων ἐν αὐτῶ; ἰκαλεῖτο δὲ ὀρφανοτρόφιον. ἦτο γὰθον καὶ τὸν παζιάρχην ἡμῶν ἀφημῆσαν, ᾠδᾶ κληθεὶς ἐκεῖνος εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ μὲ τῆ ἀρχιρίων, καὶ τ κλήρου παντός. καὶ ἰῶ ἰδεῖν πλείστας ἡμᾶς τὸν πόλεμον, ὡς ἐν παλατίῳ ἄλλῳ Ϲ σεκρέτῳ, μὴ δ' ὅλως εἰκάζοντας ἐξ) ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἐν τῆ ξηρᾶ. πλεύσαντες οὖν ἀφ' τ πόλεως, ἦλθομῶ Ϲ ἡμεῖς εἰς φερράριαν, σεσπέμψαντες ὑπὸ βενετίας σεῶς τὸν πάπαν ἀρίσβεις, τὸν ἠκκλείας κύριν αὐτόνιον, καὶ τὸν μονεμβασίας κύριν δοσίθεον. εἰς τὸν λιμῶα οὖν τῆς φερράριας κατεπίσαντες ἐν ὥρᾳ τετάρτη τῆς ἡμέρας, τῆ ἑβδόμη τ μαΐου μηνός, ἐμεινάμῶ τῶ μακαριωτάτῳ πάπᾳ, πῶς ἄρα χρήσεται ἡ τ παζιάρχου σωέλευσις, Ϲ πῶς δέξεται ὁ πάπας αὐτόν. τοίνυν οὖν ἐξεταζομῶων, ἐμείναμῶ ἐν τῶ χρυσῶ πλοίῳ ἐκείνῳ τὴν νύκτα ἐκείνην· τῆ σεσὶ δὲ ὥρᾳ σεσότη τῆς ἡμέρας, ἦλθον καρδινάλεις τέσσαρες, Ϲ ὁπίσκοποι ὡσεὶ εἰκοσιπέντε, Ϲ ὁ μάρκησος τῆς χώρας ὁ αὐδέντης, καὶ σὺν αὐτῶ

τῶ

ελιπόντων, & χαιρόντων ὁμῶ κ᾽ διφραπομβύων δπὸ τῆ ἐλδόσῃ τ᾽ βασιλέως. ἐξέστη γδ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐλιπόντων τὸν τοιοῦτον παῤῥησίαν, ὥστε λέγειν ἡμᾶς ἐν ἑκστάσῃ. ὁρατὸς σήμερον ἡ γῆ & ἡ θάλασσα γέγονεν. ὥσπερ γδ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ κτίσματα & ποιήματα τ᾽ θεῦ, ὰ δύναταί τις καταλαβεῖν, ἀλλὰ μόνον ἐπλήττεται, ὕπω κ᾽ τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπλήττόμεθα θαύματα ἐλέγοντες. ὅταν δὲ ἤλθομβν εἰς τὸν μεγάλον γάφυραν, ὃν καλοῦσι ῥιάλτον, ἐσέκωσαν αὐτὸν ἄνω, & ἐπέσχον κάτωθεν ἡ τειήρης. ὃν δὲ κρέπουσι πλῆθος λευ᾽ πολύ, κ᾽ σημαίαι χρυσοειδ᾽ εἰς, κ᾽ σάλπιγγες, κ᾽ κρότοι, & ἀλαλαγμοί. κ᾽ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀπενέι μου ὁ νοῦς γράφειν καὶ λέγειν τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης θαύματα, & τοὺς ἐπαίνους, & τὸν χόσιν, κ᾽ τὸν τιμὸν, & ὑποδοχὸν, ὃν ἐδείξαν τότε τῷ βασιλεῖ. κ᾽ ἀπήλθομβν ὡς πεσεῖπεν, εἰς τοὺς οἴκους τ᾽ μῦρεσίνε τῆς φιῤῥαείας. ἐκεῖ σε χοιῶ ἔτησαν τὸν ξενῆρη. ὃν δὲ ὧρα δύσεως ἡλίν, κ᾽ ὑποχαριτήσας ὁ δοὺξ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῦ ἀπῆλθον οἴκαδε. ἡμέρα κυριακῆ, φιβρουαρίε ἐνιάτη· ἐν ἔτει χιλιοστῷ τριακοστῷ ξιακοστῷ ἑβδόμῳ.

Περίοδος ἀπὸ βενετίας εἰς φιῤῥαείαν.

Τῇ δὲ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τῦ φιβρουαρίου μηνὸς, ἐξῆλθομβν ἀπὸ βενετίας, ὅ, τε βασιλεὺς, ὁ διασότης, καὶ πᾶς ὁ κλῆρος, κ᾽ ἡ συνοδία αὐτῶν, καὶ ἐπλέομβν τὸν εἰς φιῤῥαείαν ὁδόν. ὁ δὲ παῤῥιάρχης ἀπέμεινεν ἐν βενετίᾳ διὰ ἔνδειαν τ᾽ πλοιαρίων· ἡμεῖς δὲ ἤλθομβν, ἵνα τὰ δύο μέσου ὡς μὴ πάνυ ἀναγκαῖα ἐάσω, εἰς τὸ καστέλλι φεραγκολὶ, ἔνθα πεσορμίζονται πάντα τὰ πλοῖα τὰ ἀπὸ τῆς βενετίας εἰς φιῤῥαείαν ἐρχόμβνα. ἦλθον οὖν ἵππιποι ἄρχοντες ὡσεὶ πεντήκοντα, καὶ πεσεκυύησαν τὸν βασιλέα· κ᾽ ὁ λιγάτος ἦλθε μετ᾽ αὐτῦ, ὃς ἦλθε καὶ πρότερον μ᾽ τῆς ξενήρεως τῦ πάπα, καὶ εἰς κρήτλιν καὶ εἰς κωνσταντινούπολιν· αὐτὸν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ πάπας ἰδεῖν τὸν βυλλὸν τῦ βασιλέως. καὶ ὤρισεν ὁ βασιλεὺς ἵνα φίρωσι τῷ πεσὸ ἵππους ἑκατὸν πεντήκοντα, ὅπως πορεύθῃ ἀπὸ ξηρᾶς εἰς φιῤῥαείαν, ἵνα δὲ ὁ πάπας. ἐμείναμβν οὖν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ· τῷ πεσὸ δὲ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα ἀπέλθωσι τὰ πλοῖα ἀπὸ τὸ ποταμοῦ εἰς φιῤῥαείαν, αὐτὸς δὲ πορεύθῃ ἀπὸ ξηρᾶς ὡς εἴρηται. & ὕτως ἐπορεύθησαν τὰ πλοῖα ἀπὸ τῦ ποταμοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς ἦλθε ἀπὸ ξηρᾶς ὥρᾳ ἕκτῃ τῆς ἡμέρας, & εἰσῆλθεν ἵππιπος εἰς τὸν φιῤῥαείαν, μ᾽ πομπῆς κ᾽ παῤῥησίας μεγάλης. ἦσαν γὰρ μετ᾽ αὐτὸ ἄρχοντες πολλοὶ, κ᾽ μηξοπολῖται, & δπίσκοποι τ᾽ πάπα, κ᾽ ὁ αὐθέντης τῆς χώρας ὁ μῦρκέσιος· ἔτι δὲ & ἱερεῖς τ᾽ βασιλέως, & ὁ πυθμπικὸς αὐτὸ, ὁ μέγας σεκρετσύγγελος κύρις χρηγόριος, καὶ ἕτεροι ὡσεὶ ἑξακόσιοι τῷ ἀριθμῷ, μ᾽ σαλπίγγων κ᾽ παντὸς ἤχους μουσικοῦ. ἡ δὲ πόλις πᾶσα τῆς φιῤῥαείας, συνήθραμβν ἐν τῷ εἰσέλδσιν τὸ ἀγίου ἡμῶν βασιλέως, μ᾽ αἰδοῦς, κ᾽ τιμῆς, καὶ δυλαβείας. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκαθέζετο ἐφ᾽ ἵππου ὡραιοτάτου μέλανος, & δύο ἐπισημβύω μ᾽ ἐρυθρῷ, & χρυσοῦ φαίτου χασδίν, ἄρχοντες δὲ καί τινες ἄλλοι συνεπήγοντο μετ᾽ αὐτὸ, μ᾽ οὐρανίας λευκοειδοῦς σκιπάζοντες αὐτὸν, καὶ αὖτη ὑπομελανίζουσα ὡς ἰδία ὑραῖ. & ἕτερος ἵππος λευκὸς, ὡραιότατος, δύο ἐπισημβύος καὶ αὐτὸς ὁ μείως, καὶ χρησοῖς ἀϊσὶς ἔχων δπὸ τ᾽ χασδίν, κ᾽ ἕτερα πλέγμασα χρυσᾶ, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν τ᾽ βασιλέως, μὴ ἔχων ἀναβάτην. ὁ δὲ πάπας ἦν καθήμενος ἐν τῷ παλατίῳ αὐτ᾽ μ᾽ παντὸς τ᾽ κλήρου, καρδιναλίων δηλαδὴ, μηξοπολιτ᾽, δπισκόπων, ἱερέων, κ᾽ ἄλλων ἱερατικῶν καλαλόγων, κ᾽ ἀρχόντων, καὶ αὐθεντ᾽ πολλῶν, ἐκδεχόμενος τὸν βασιλέα. κ᾽ ἐλθόντες οἱ ἔμπροσθεν καβαλά-

ποικίλον. κάτωθεν γὸ οἱ ναῦται ἐκούπιζον, ἐκ εἰμθοι τολὰς χρυσοπαίλους, καὶ ὅπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῷ ἔχοντες τὸ σημεῖον τῦ ἁγίου μῦρκου, & ὄπισθεν τούτου τὸ βασιλικὸν σημεῖον· εἶτα οἱ τζαχάτορες ἐφόρουν ἄλλης θίας φορέματα κὴ σημαίας. καὶ γὲ ὄπισθεν ὅλον τὸ μεσοκάτεργον ἐκεῖνο σημαίας βασιλικὰς εἶχε, καὶ ἐν τῇ πρύμνῃ χρυσᾶς σημαίας καὶ πλείσας, καὶ ἀνθρώπους τέσσαρας, ἐστολισμθοὺς ἱμάτια χρυσοζωγράφιστα, & ἔχοντας ξίφη λάμποντα χρυσᾶ, ὅτὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῷ. μέσον δὲ τούτων τῦ τσατάργου, ἀνὴρ τις ὡραιότατος ποτὲ μὲν ἐκαθέζετο, ποτὲ δὲ ἵστατο, φορῶν ἱμάτια χρυσόφαντα καὶ λαμπρά, κεφὴν ἐν τῇ χειρὶ σκῆπτρον ὡς ναύαρχος. καὶ ἕτεροι ἄρχοντες ὡς ἐξ ἀλλοδαπῆς χώρας ὑπάρχοντες ἐωρῶντο, φορεμῶτες ἄλλης ἰδίας φορέματα πάνυ ποικίλα, ὡς δῆθεν ὑπηρετουῦντες αὐτῷ μετὰ δόλαβείας. ἔμπροσθεν δὲ τῆς πρύμνης, ἵστατο ὄρθιός τις ὡς σύλος ὑψηλός· ἄνωθεν ἦν τ σύλου ἐκεί του, ὡς ξάπεζα τετράγωνος ὀργυᾶς μικροτέρα. ἐπάνω δὲ τῆς ξαπέζης ἐκείνης, ἀνήρ τις ἵστατο ὡπλισμθὸς ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, ἀστράπτων ὡς ἥλιος, κεφὴν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῦ ὅπλον φοβερόν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἀριστερᾷ αὐτῦ, ἐκάθιντο δύο παῖδες ἀγγελικὰ φορεμῶτες, κὴ πτερωτοὶ ἦσαν ὡς ἄγγελοι· κὴ ἤτοι οὐκ ἐν φαντασίᾳ, ἀλλ' ἀληθείᾳ ἄνθρωποι ἦσαν κινούμθοι. κὴ ἐν τῇ πρύμνῃ εἶχεν ὡς δύο λέοντας χρυσοῦς, & μέσον αὐτῶν χρυσοῦν αἰτὸ δικέφαλον· κὴ ἄλλα πλεῖστα φαντάσματα εἶχεν, ἃ ἐ δύναταί τις γραφῆ παραδοῦναι. ἐκ δὲ ἐκ τούτου πάνυ, & ποτὲ μὲν ἔμπροσθεν τῆς βασιλικῆς ξυρίως, ποτὲ δὲ πλαγίως & ὄπισθεν ἐπορεύετο, μὴ ἀλαλαγμοῦ & σαλπίγγων πολλῶν. ἔπειτα δὲ πλοιάρια κὴ ὁλκάδες ἦλθον, ὧν οὐκ ἐκ δύναται ἀριθμός. ὥσπερ γὸ οὐ δύναταί τις ἀριθμῆσαι ἄστρα οὐρανοῦ, ἢ φύλλα δένδρων, ἢ ἄμμον θαλάσσης, ἢ ψιχάδας ὑετῦ, οὕτως οὐ δὲ τὰ πλοιάρια ἐκεῖνα τότε ἐκ δύναντο ἀριθμῆσαι. ἐλθὼν δὲ ὁ δοὺξ, ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, ἐπλησίασε τῇ βασιλικῇ ξυρίᾳ μὴ τοῖς ἄρχουσι τῆς βουλῆς αὐτῦ, κὴ αὐτὸς & προσεκύνησε τὸν βασιλέα καθήμθον, ἔχοντα ἐνδυξιῶν, ὡς προείρηται, τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ κὴ θήμθον κατώτερον τ βασιλικοῦ θρόνου. ἐκάθισε δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν δοῦκα ἐξ ἀριστερῶν αὐτῦ, παρομοίως τοῖς σκάμνοις τ διαστόου, κὴ κεφὴ αὐτ τῆς χειρὸς, ὠμίλουν ἀσπασίως. μὴ μικρὸν δὲ εἰσήρχετο μὴ παρησίας μεγάλης, & μὴ σαλπίζων, κὴ παντὸς ἤχους μουσικοῦ, εἰς ἦν λαμπρὰν κὴ θαυμασὴν ἑορτήν. κὴ ὄντως θαυμασὴ κὴ θαυμαστότη, πλουσία, ποικιλοδὴς, κὴ χρυσοδὴς, τετραδιμθος, πεποικιλμθος, κὴ μυρίων ἐπαίνων ἀξία τυγχάνει ἡ σοφωτάτη ἑορτή. ἐπὶ δὲ & γλῶ τῆς ἐπαγγελίας δ' ὑτέραν, αὐτὴν ὀνομάσῃ τὶς, οὐκ ἂν ἁμάρτοι· φέρει αὐτὴς γὸ οἶμαι, & ὁ φοβητὴς λέγει ἐν εἰκοστῷ τετάρτῳ ψαλμῷ. ὁ θεὸς ὅτὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτ ἦν, & ὅτὶ ποταμοῖς ἡτοίμασεν αὐτ ἦν, τί γὸ ἂν ζητήσῃ τὶς, κὴ οὐχ εὑρήσῃ ἐν αὐτῇ; ὄντα & τοσοῦτον πολλῶν καὶ μεγάλων ἐπαίνων καὶ τιμῆς ἀξία τυγχάνει. ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα πέμπτη τῆς ἡμέρας, ὅτε ἠρξάμεθα εἰσέρχεσθαι ἐντὸς ἑορτῆς, καὶ ἐπλεοποιεῦμθα ἕως δύσεως ἡλίου, καὶ κατωτίσαμθα εἰς ἴδιους οἴκους & μῦρκησίου τῆς φερραείας. ἡ δὲ πόλις πᾶσα ἐστέλθη, καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν & βασιλέως, καὶ κόσμος καὶ ἀλαλαγμὸς μέγας ἐγθήσετο. καὶ ἦν ἰδεῖν ἔκστασιν φέρειν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τὸν πολυθαύμαστον ναὸν & ἁγίου μῦρκου, τὰ παλάτια & δουκὸς τὰ ἐξαίσια, καὶ τοὺς ἄλλους τῦ ἀρχόντων οἴκους παμμεγέθεις ὄντας, ἐρυθροὺς, καὶ χρυσῷ πολλῷ κεκοσμημθους, ὡραίους, καὶ ὡραίων ὡραιοτέρους· οἱ μὲν ἰδόντες ἴσως οὐ πις δύσουσιν, ἡμεῖς δὲ οἱ ἰδόντες οὐ δυνάμεθα γραφῆ παραδοῦναι τὸ κάλλος αὐτῆς, τῷ θέσει, τῷ τάξει, τῷ συμέτρῳ τῦ ἀνδρῶν ὁμῦ τε & γυναικῶν, τὸ παμπληθὲς & λαῦ, ἑστώτων πάντων καὶ

βλε-

ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Περὶ τῆς εἰσελδούσης τῦ Βασιλέως εἰς Βενετίαν.

ΗΝ μὲν ὁ τοῦ κατὰ Αντιοπόλεως εἰς Ἰταλίαν πλοῦς ὁδὸν, ὡς περιττὸν ὄντα, γράφειν οὐδαμοῦ ἔδοξε· τὸ μῆκος γὰρ τούτου ἴσον, ἢ δὲ εἰσέλδουσιν ἡμῶν εἰς Βενετίαν, ὡς λαμπρὰν καὶ ἀξιόλογον, ἵνα γε μὴν καὶ ἀξίαν, ταύτην διηγήσομαι. Μιᾷ φεβρουαρίου, ἑβδόμῃ, ἀπὸ σκάμβου τοῦ παρίντζου πάσας αἱ τριήρεις ὁρμοῦν, ἡ δὲ βασιλικὴ τριήρης ζαχυτέρα οὖσα, ἀφῆκεν τοὺς ἄλλους εἰς Βενετίαν, καὶ ἴσως εἰς τὸν ἅγιον νικόλαον· δι' λίδο, τῇ ὀγδόῃ μιᾶς ὥραν δευτέραν τῆς ἡμέρας, αἱ δὲ λοιπαὶ ὥραι τῶν τεσσάρων ὥραν, ἐξῆλθεν οὖν τοῦ Βενετίας ἀκτίων πλῆθος εἰς ὑπάντησιν τοῦ βασιλέως, καὶ ζοσοῦτον ἵν', ὥστε φόβον μὴ φαίνεσθαι τῶν θαλασσῶν ὑπὸ τῆς συμπήξεως αὐτῶν. ἦλθε δὲ μιὰ νύμφα ἀπὸ τῆς αὐθεντίας, μὴ ἐξελθεῖν τὸν βασιλέα ἕως ἐκεῖ, ὅπως ἔλθῃ ὁ δοὺξ μὲ πάσης τῆς αὐθεντίας, καὶ ποιήσῃ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν ἔκαμεν τῷ βασιλεῖ· καὶ ἐγκρίθη ὅτι. καὶ μετ' ὀλίγον ἦλθεν ὁ δοὺξ σὺν τοῖς ἄρχουσι, καὶ προσεκύνησε τὸν βασιλέα καθήμενον, ὁμοίως καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ πάντες ἀσπάσεις. ἐκάθησε δὲ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ δεσπότης κύριος Δημήτριος, ὀλίγῳ κατώτερον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. τότε ἐκάθησε καὶ ὁ δοὺξ ἐξ ἀριστερῶν τοῦ βασιλέως, καὶ ἐλάλησαν ἀσπασίους λόγους καὶ χαριτισμοὺς, καὶ ἕτερά τινα μυστικῶς. εἶτα εἶπεν ὁ δοὺξ τῷ βασιλεῖ, ὅτι τῷ σοφῷ μέλλομεν ὑβρίζειν, καὶ ποιῆσαι τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ὀφλομεν τιμὴν τῇ ἁγίᾳ σου βασιλείᾳ, καὶ ἀπαντῆσαί σοι μὲ παρρησίας, καὶ ἔτσι ἤδυνε ἐντὸς Βενετίας. καὶ ἀπῆλθεν ὁ δοὺξ μὲ τοὺς ἀρχόντων αὐτοῦ. Τῷ σοφῷ δὲ ἡμέρᾳ κυριακῇ φεβρουαρίου ἑνάτῃ, ὥρᾳ πέμπτῃ τῆς ἡμέρας, ἦλθεν ὁ δοὺξ μὲ τιμῆς μεγάλης, μὲ ἀρχόντων καὶ συμβόλων αὐτοῦ, καὶ ἕτερον ἀρχόντων πλείστων, ἐντὸς τοῦ δίξιπισμοῦ πουτζινδόρου, ὁ ἐστὶν ἑξαπασμοῦ ἐρυθροῖς σκιπάσμασι, καὶ χρυσᾶ λιοντάρια ἐν τῇ φορμῇ εἶχε καὶ χρυσᾶ φλεπλέγματα, καὶ ὅλον ζωγραφισμοῦ, ποικίλον, καὶ ὡραιότατον. ἦλθον δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ἕτερα μουσικάπεργα, ἃ ὀνομάζουσι γαλιόνια, ὡσεὶ δώδεκα, καὶ αὐτὰ δίξιπισμοῦ, καὶ ζωγραφισμοῦ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, κατὰ πάντα ὅμοια τοῦ τοῦ δουκὸς, ἐν οἷς ἦσαν ἄρχοντες πλεῖστοι· καὶ κύκλωθεν κύκλῳ σημαίας εἶχον χρυσᾶς, καὶ σάλπιγγας ἀμετρήτους, καὶ παντοῖδος ὀργάνων. εἶχον δὲ καὶ ἓν γαλιόνιον ἐξαίρετον, καὶ πάνυ θαυμαστὸν, εἰς ὅλον τὸ μῆκος τῆς βασιλικῆς τριήρους· ἐποίησαν δὲ αὐτὸ ὡραιότατον καὶ

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙ ΕΝ ΤΗΔΕ ΤΗ ΒΙΒΛΩ.

Πρακτικὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ γεγενημένης, ὅτε Εὐγενίου τοῦ πάπα ἄκεσεν ἀφορίσας.

Γεωργίου χολαρίου, πρὸς τοὺς ἐν τῇ εἰρημένῃ συνόδῳ γραικοὺς, περὶ εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τοὺς λατίνους ὁμονοίας, λόγοι ξϛ'.

Γενναδίου τοῦ χολαρείου πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως συντάγματα πέντε, ἐν οἷς τὰ ἐν τῷ ὅρῳ τῆς αὐτῆς συνόδου πεπερασμένων κεφαλαίων πέντε, φυσικῶς ἅμα καὶ σοφῶς ὑπερεπολογοῦντα. Κ

Α' δὴ καὶ τὰ εἰς τιμὴν τῆς ὑσεβείας πρεσκαρίμ καὶ τῆς ἀληθείας δηίγνωσιν σωτηρίως τα, καὶ παμπληθῆς ὡς πλείστων τῆς τε αἰγυπτιακῆς, & τῆς ἀσσυρικῆς ἐκκλησίας ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων ἐντολὰς καὶ γνώμας ἀθροίζοντα, κατασπάσας ὁ μακαριώτατος ἡμῶν δεσπότης πάπας Γρηγόριος τεσσαρεσκαιδέκατος, ἅτε σπουδαίως ἀεὶ τῇ κοινῇ ὠφελείᾳ καὶ σωτηρίᾳ διηκονηκώς, τυπωθῆναι καὶ ἐκδοθῆναι προσέταξεν.

Η ΑΓΙΑ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ
ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ
ΓΕΝΟΜΕΝΗ
ΣΥΝΟΔΟΣ.

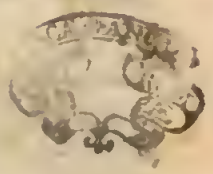

Romae - ƒ. Gamellus - 1577.

Concilium Florentinum –

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
87
13 – L
24

VI g 15